O CÍRKEVNÍM ROCE.

HISTORICKO-LITURGICKY POJEDNÁVÁ
THEOL. A FIL. DR. JOSEF KUPKA,
: PROFESSOR PASTORÁLKY V BRNĚ. :

V PRAZE.
CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ V. KOTRBA.
1907.

S povolením nejdůst. kníž. arcib. ordinariátu v Praze a nejdůst. bisk. ordinariátu v Brně.

NEJBLAHOSLAVENĚJŠÍ

PANNĚ MARII,

STOLICI MOUDROSTI,

NA PAMÁTKU STOLETÉHO TRVÁNÍ BOHOSLOVECKÉHO ÚSTAVU V BRNĚ

VĚNUJE VE VŠÍ POKOŘE

SPISOVATEL.

PŘEDMLUVA.

Veškerá dokonalost naše záleží v následování Krista. Sám Kristus Pán pravil: »Příklad dal jsem vám, abyste, jakož já činil, tak i vy činili.« (Jan 13, 15.) Proto úkolem kazatele jest, seznamovati křesťanský lid s posvátnou osobou Pána Ježíše a poučovati jej o tom, jak lze jej nejsnáze následovati.

Proto církev, aby věřícím usnadnila dosažení tohoto cíle, zavedla slavení církevního roku. V církevním roce totiž předkládá nám církev nejdůležitější události ze života Spasitelova, abychom si je připomínali, o nich rozjímali, do jejich ducha vnikli, a život svůj dle nich zařídili tak, abychom životem svým Kristu se připodobnili — »až by Kristus utvořen byl v nás«. (Gal. 4, 19.)

Abychom pak měli návod, kterak máme Krista následovati, zavedla církev též svátky svatých, kteří nás příkladem svým učí Krista následovati.

Má-li však církevní rok vzdělavacího svého úkolu dosáhnouti, musí mu věřící rozuměti.

Zahanbujícím zajisté jest, dle sv. Jana Zlat., pro křesťana znáti svátky jen dle jména, ale významu jich neznati.[1]) Ale bohužel, málo jest mezi věřícími těch, kdož znají význam církevního roku, kdož církevní rok dle úmyslu církve svaté skutečně prožijí. Za tou příčinou třeba usilovného poučování o významu církevního roku jednak s kazatelny, jednak dobrými spisy. Pomůckou v této příčině kazatelům a vzdělaným laikům má býti přítomný spis, jejž veřejnosti odevzdávám.

Účelem tohoto spisu jest, poučiti o dějinách a významu církevního roku vůbec a jednotlivých částí zvlášť v ohledu objektivním i subjektivním. Význam slavností církevního roku vy-

[1]) In s. babtisma Salvatoris N. J. Christi.

svítá z liturgických formulářů církevních hodinek a mše svaté. Proto snažil jsem se v díle »O církevním roce« vyložiti tyto formuláře, v nichž ukryt jest vzácný poklad vznešených a hlubokých myšlenek, z nichž vane týž duch jako z Písma svatého; v liturgických formulářích uloženo jest tolik vroucnosti, něhy, ušlechtilosti a vzletu, že duch, unavený prázdnotou světové literatury, jimi v pravdě pookřeje.

Nejdůležitější pak částí liturgických formulářů jsou epištolní a evangelijní perikopy a proto věnoval jsem jejich výkladu zvláštní píli. K výkladu použil jsem různých exegetů; ale přednost jsem dával vždy, pokud možno bylo, našemu Sušilovi, jejž jsem shledal k účelům homiletickým nejlepším. Dílo Sušilovo jest pro kazatele nevyčerpatelnou studnicí myšlenek nejvzácnějších.

Pokud se týká církevních hodinek, nemohl jsem pro nedostatek místa podati více nežli stručný jejich obsah; ale přece přidal jsem úplný překlad některých lekcí a některých hymnů, kteréžto ochotně k tomuto účelu přeložil František Pavelka, farář v Rudíkově na Moravě. — Ze svátků pojednává se pouze o svátcích zasvěcených.

Ke konci podotýkám, že jsem vždy dbal nejnovějších výzkumů v oboru liturgie vůbec a heortologie zvlášť; ale varoval jsem se všeliké hyperkritiky ve věcech od církve posud všeobecně uznávaných.

Jsem si vědom, že práce má dosti nedostatků, ale třeba uvážiti, že jest to práce toho druhu první v české literatuře, a že bylo někdy nesnadno spojovati vědecké theoretické otázky s naléhavými praktickými potřebami homiletickými. Přeji si jen, abych dílem tímto skutečně přispěl ku zvelebení úřadu kazatelského v našich vlastech českých, poskytl pomůcku učitelům liturgiky a dal vzdělaným katolíkům do rukou vhodnou knihu.

V BRNĚ, na den nejsvět. jména Ježíš l. P. 1907.

Spisovatel.

I. DÍL.

A) O církevním roce vůbec.

§ 1. Posvátní dnové vůbec.

Řádná, společná, veřejná bohoslužba předpokládá nutně určité dni, v nichž by lidé, zanechajíce denních prací, věnovali se pouze službě Boží.[1]) Proto Bůh již ve St. Zákoně výslovně nařídil lidu israelskému, aby »světil sobotu Hospodinovi« (Lev. 25, 2.), t. j. aby ji věnoval jediné službě Hospodinově. Proto byla sobota dnem svatým, t. j. Hospodinu věnovaným. (Exod. 31. 15; Isai. 58, 13.) Sobota měla býti Israelitům nejen dnem odpočinku tělesného, nýbrž i duševního; jejich srdce roztržité starostmi pozemskými mělo dojíti v sobotu klidu a pokojného spočinutí v Bohu; neboť »nepokojno jest srdce lidské, dokud nespočine v Bohu« (sv. Aug.). Zanechávaje starostí pozemských, měl se člověk v den sobotní ponořiti celým srdcem v Boha, měl v něm duševně pookřáti a tak částečně napřed již okoušeti věčného odpočinku a nebeských radostí.

Aby Bůh lidi ku svěcení dne sobotního tím více naklonil, »požehnal dni sedmému a posvětil ho« (Gen. 2, 3), t. j. učinil ho zdrojem požehnání a milosti.

Mimo sobotu nařídil Bůh Židům, aby i některé jiné výroční svátky světili, jež vesměs měly ten účel, aby Židé v těchto dnech hlavní události z dějin zjevení Božího si připomínali a Bohu proto díky a chválu vzdávajíce, poctu mu prokazovali.

U pohanů neshledáváme sice tak pravidelných a častých svátků jako u Židů, ale přece i oni měli jisté dni, mnohdy i více dní po sobě, v nichž od denních prací odpočívali a bohům zvláštní pocty prokazovali, třebas se to dělo způsobem mnohdy velmi naturalistickým.

Křesťané mají celý život alespoň úmyslem (intentionaliter) službě Boží zasvětiti a tak celý svůj život v jediný nepřetržitý den sváteční proměniti,[2]) což se stává tím, že skutečně denně

---

[1]) Thalhofer, Liturgik I., 166, 9. — [2]) *Πάντα τὸν βίον ἑορτὴν ἄγειν, συνεχῶς τὸν ὅλον βίον σέβειν καὶ τιμᾶ τὸν θεόν.* (Clem. strom. lib. VII. 7.) Orig. c. Cels. l. 8. c. 21.

alespoň krátký čas (modlitba ranní, večerní a t. d.) a v roce alespoň jisté dni službě Boží výhradně věnují a pro ostatní dobu alespoň dobrý úmysl vzbuzují.

Jisté doby službě Boží výhradně věnovati nařídila církev vzhledem ku převrácené smyslnosti lidské, která člověka tak poutá ke tvorům, že beze zvláštního přímého rozkazu Božího mnohdy by se sám ode tvorů k nebesům nepovznesl.[1]) Za tou příčinou prvotní církev ustanovila společné jitřní a večerní hodinky (»officium matutinum vel laudes« a »officium vespertinum«)[2]) a pak neděli, aby byla dnem odpočinku od světských prací a především dnem zvláštního uctívání Boha ve společných shromážděních.[3]) Mimo to zavedla církev i jiné dni sváteční za tím zvláštním účelem, aby věřící, připomínajíce si nejhlavnější události z vykupitelského díla Kristova, Boha za to oslavovali a se vynasnažovali, použiti dne svátečního k tomu, aby se připodobňovali životem svým Kristu, v kteréžto podobnosti záleží všechna dokonalost křesťanská.

Posvátné dni a doby křesťanského náboženství nazýváme církevním rokem.

§ 2. Co jest církevní rok?

Rok občanský řídí se dle oběhu země kolem slunce, od něhož nabývá potřebného světla i tepla. Pohybem země kolem osy a postupným pohybem země kolem slunce, pak větší neb menší vzdáleností země od slunce povstává na zemi den a noc a čtvero ročních počasí.

A jako rok občanský se měří dle doby, v níž se země otočí okolo slunce, tak řídí se rok církevní duchovním sluncem, Kristem.[4]) Čím jest slunce naší zemi, tím jest Kristus-Vykupitel církvi. Z Krista vyzařuje síla, která osvěcuje, zahřívá a obživuje církev, síla, která vyluzuje v duších věřících nadpřirozený život, který se proměňuje po smrti v život věčný.

A poněvadž Kristus činnost svou v církvi vykonává hlavně skrze obět eucharistickou, která jest ohniskem života nadpřirozeného a pokladem veškerých milostí, lze říci, že sluncem v církvi jest Kristus v eucharistické oběti. Jest tedy Kristus-Vykupitel

---

[1]) Sv. Jeronym (In Gal. l. 2. c. 4. 10) praví, že by obchodníci ani oběti se nesúčastňovali, kdyby nebylo dnů Bohu zasvěcených. Význam společných služeb Božích popisuje sv. Lev I. (Serm. 86. in jejun. VII. mensis III n. 2.) — [2]) Constit. apost. II. 59. VIII. 34. Církevní rok židovský byl jako St. Zákon vůbec obrazem církevního roku křesťanského (*σκία τῶν μελλόντων*) a církev tedy, slavíc církevní rok, nikterak neupadá do judaismu, jak někteří protestanté tvrdí, odvolávajíce se při tom k Řím. 14, 5; Gal. 4, 10; Kol. 2, 16. — [3]) Justin. I. dialog. cap. 67; Constit. apost. VII. 30. — [4]) Srovn. Kulda, církevní rok, I. 9.; Wetzer u. Welte, Kirchenlexikon, das Kirchenjahr; Dippel, das kathol. Kirchenjahr, Regensburg 1889. I., 1—8.; Amberger, Pastoralth. II.

sluncem, kolem něhož církev se pohybuje, představujíc věřícím v době jednoho roku slunečního nejhlavnější události z díla vykupitelského v chronologickém pořádku, tak že každého roku vykonáme cestu kolem Krista a jeho vykupitelského díla. — Tuto dobu dělí církev rovněž na dny, neděle a výroční svátky. Rozdělení církevního roku závisí na významu a důležitosti onoho tajemství díla vykupitelského, jež se právě slaví. Abychom však jasného a určitého pojmu o církevním roce nabyli, třeba přihlížeti v církevním roce:

A) ke stránce vnější a

B) ke stránce vnitřní čili vlastní jeho podstatě, v kteréžto příčině třeba opět přihlížeti:

a) ke stránce dogmatické čili předmětné (objektivní) a

b) ke stránce mravní čili podmětné (subjektivní) církevního roku.

A) Dle vnějšího zjevu svého jest rok církevní souhrn všech dní, neděl a svátků od první neděle adventní až do posledního týdne po svatém Duchu.

B) Ve vlastní podstatě jest církevní rok:

a) Ve smyslu předmětném (objektivním) nebo dogmatickém postupné zobrazování a připomínání života i působení Kristova. »Každého roku, dí Guerangér, vidí církev Spasitele ležeti jako dítko v jesličkách, postiti se na hoře, obětovati se na kříži, vstávati z hrobu, zakládati církev, ustanovovati sv. svátosti, vstupovati na nebesa na pravici Otce, sesílati Ducha sv.[1])

Ale nepochopili bychom velikolepého díla Bohočlověkova, kdybychom je omezili pouze na 33 let jeho pozemského pobytu.

Má zajisté mnohem větší objem. »Ježíš Kristus včera i dnes, onť i na věky.« (Žid. 13, 8.) Vykupitelské působení Kristovo počíná již okamžikem, kdy Bůh prvním rodičům v ráji přislíbil Vykupitele a rozšiřovalo se v St. Zákoně i co do vnějšího objemu i co do vnitřní síly ve stech předobrazích a znameních, až konečně v plnosti času zastkvělo se v plné záři, ne snad, aby ihned zmizelo jako meteor a po uplynutí jednoho lidského věku opět se zatemnilo, nýbrž aby na vždy svítilo po všechny věky až na konec světa, aby osvěcovalo každého člověka přicházejícího na tento svět.[2]) Připomínajíce si tedy život Kristův a jeho působení, připomínáme si vlastně veškeru dobu od Adama[3]) až do soudného dne, kdy pozemské dějiny vyku-

---

[1]) Guerangér, das Kirchenjahr, I. 12. — [2]) Jungmann, Theorie der geistl. Beredtsamkeit, I. 245 a n. — [3]) Nejstarší sv. Otcové (Justin, apol. II. 13., Athenagoras, Klem. Alex. a j.) učí výslovně, že Slovo (*Λόγος σπερματικός*) bylo nejen v mosaickém zjevení různým způsobem činno, nýbrž i nadpřirozeně oplodňujícím semenem (*σπέρμα*) i mezi pohany. Slovo před vtělením i po vtělení udělovalo a uděluje nadpřirozené milosti věřícím i pohanům.

pitelského díla Kristova úplně se ukončí. Doba před Kristem jest dobou přípravy a doba po Kristu jest dobou přivlastňování vykupitelského díla, tedy doba dovršení a dokonání. Proto třeba v církevní rok zahrnouti všechny tajemné události ze života osob, které se bezprostředně ve vykupitelském díle jak v Novém tak i ve St. Zákoně účastnily, mezi nimiž první místo zaujímá Panna Maria, matka Vykupitelova.

»Jest tedy církevní rok zobrazením, zpřítomením, připomínáním pozemského života Páně, jeho nejsvětější matky a jiných svatých osob, jež ve vykonání díla vykupitelského účast měly; jest postupné zpřítomení, zobrazení a připomenutí veškerých dějin království Božího od počátku díla vykupitelského dle jednotlivých dob a stránek jeho až ku dokončení jeho na posledním soudu.[1])

Krásně o tom mluví Guerangér, jehož slova tuto uvádíme: »Církevní rok jest zjevování Ježíše Krista a jeho tajemství v církvi a v duších věřících. Jest božský kruh, v němž všechna díla Boží, každé na svém místě, září; sedm dní stvoření, velikonoce a letnice St. Zákona, narození vtěleného Slova, jeho obět, jeho vítězství, příchod Ducha sv., posvátná eucharistie, nevyslovitelná sláva panenské Bohorodičky, andělů v zářícím rouchu, zásluha a triumfy svatých; tak že o církevním roce lze říci, že počíná v době zákona patriarchů, vede nás psaným zákonem, dovršuje se v zákonu lásky, až konečně, když dostoupí vrcholu, stoupá do věčnosti, jako zákon psaný padl sám sebou onoho dne, kdy nepřemožitelná síla krve Beránkovy oponu v chrámě rozpůlila.«[2])

Oznamuje pak církev tajemství, které se právě slaví hlavně liturgickými formuláři mešními a církevními hodinkami. S dramatickou živostí vyjadřují lekce, antifony, veršíky atd. breviáře a pohyblivé části formulářů mešních, jako introit, epištola, graduale, evangelium, offertorium, communio atd. příslušné tajemství z díla vykupitelského, které se právě toho dne slaví. Kniha mešní i breviář jsou jakoby hlasateli, kteří oznamují tajemství jež se toho dne slaví a proto jsou pro studium církevního roku na výsost důležity.

O velikonoci vybízejí k radostnému zapění »alleluja«, v době postní potlačují »Gloria«, o svátcích svatých vypravují o jejich ctnostech a oznamují jejich triumf; o svátcích Páně odhalují před očima našima závoj s tajemství Božích a dávají nahlédnouti v hlubokost Božích pravd. Co praví Wisemann o introitu, platí o těchto modlitbách vůbec: »Utrpení i radosti církve sv., obět mučeníka, díkučinění vyznavače, vzdech poustevníků a touha milující svaté panny, to vše jest v liturgických formulářích obsaženo.«[3])

---

[1]) Skočdopole, Bohosloví past. l. 273 a n. — [2]) L. c. l. 11 a. n. — [3]) Dr. Kupka, O mši sv. 257.

A poněvadž středem vykupitelského díla jest oběť na kříži,[1]) jest církevní rok připomínáním, kterak obět ta byla připravována a kterak se nyní ovoce její lidem skrze mši sv. postupně přivlastňuje; a poněvadž obět na kříži jest totožna s obětí mešní, lze církevní rok nazvati vlastně rozvinováním mše sv.

b) A proč nám církev sv. události vykupitelského díla každoročně představuje?

V odpovědi na tuto otázku obsažen jest význam církevního roku, po stránce mravní čili podmětné (subjektivní). Co církevní rok ve svém objektivním významu představuje, to třeba křesťanu myslí a srdcem pojmouti a duchovně na sobě uskutečniti. Křesťan má o tajemstvích ze života Páně uvažovati a dle nich život svůj upravovati, aby vždy víc a více Pánu se připodobňoval, aby v životě svém vždy víc a více život Kristův zobrazoval, až by Krista oblekl,[2]) t. j. až by Kristu Pánu životem svým co možná nejvíce se připodobnil,[3]) až by onoho stupně vnitřní dokonalosti dosáhl, jejž velebí svatý Augustin slovy: »... divte se, radujte se, Kristem jsme se stali.«[4])

Učí nás tedy církevní rok po své mravní čili subjektivní stránce, jak bychom se postupně měli posvěcovati dle příkladu Kristova.[5]) — A právě tím, že život Kristův se nám postupně představuje, abychom mohli postupně jednotlivé ctnosti Kristovy si osvojovati, přichází církev na pomoc naší slabosti a nedokonalosti, jelikož bychom nebyli nikterak s to, abychom najednou život Kristův poznali, tím méně jej napodobili. Ale, jako Kristus »prospíval moudrostí a věkem a milostí u Boha i u lidí« (Luk. 2, 52.), tak růsti a prospívati má ve ctnostech každý křesťan až do plnoletství Kristova.

Příkladem jsou nám v této příčině svatí. Jejich život nám jasně ukazuje, kterak se přičiňovali a co všechno činili, aby život svůj životu Kristovu připodobnili, až by Kristus vyobrazen byl v nich.[6]) Svatí mimo to i svou přímluvou u Boha jsou nám nápomocni, aby Bůh, nehledě na nehodnost naši, nám hojně milostí svých uštědřoval, abychom co nejspíše Krista oblékli. — A může-li býti důstojnějšího, světějšího a hodnějšího předmětu ctižádosti lidské?

Život svatých jest nám cestou ke Kristu a proto, jaké chvály zaslouží církev, že do církevního roku vřaďuje vždy svátky svatých, kteří nám všichni dosvědčují, že jediná jest cesta, která vede k Bohu, — Kristus.

Ale církev svatá nám v církevním roce nejen představuje tajemství ze života Kristova, abychom podle nich mravy své

---

[1]) I. Petr. 1. 18. a. n.; Isai. 53.; I. Timoth. 2, 5. a n.; Colos. 1, 20. Řím. 3, 25.; Zjev. 5, 9. — [2]) Gal. 3, 25. — [3]) Klem. Alex., Paedag. 6. »Ἡμεῖς τὰ πάντα Χριστῷ προσῳκειώμεθα.« — [4]) Tract. 21. in Joh. n. 8. — [5]) Skočdopole, l. c. 274. — [6]) Gal. 4, 19.

upravili, nýbrž dává nám i hojně milostí, abychom život svůj dle života Kristova mohli upraviti. A zdroj milostí nevyčerpatelný, z něhož každý čerpati může dle libosti, má církev ve mši sv. Proto mše sv. dodává vlastně církevnímu roku skutečnosti. Při každé mši sv. jest celý život Páně před námi a veškeren poklad milostí nám na kříži získaných.[1])

Tuto myšlenku rozvádí slovutný Thalhofer následovně: »Při mši svaté vykonává se stále celé dílo našeho vykoupení, jehož střed spočívá ve smrti a ve zmrtvýchvstání Páně (velikonoce), jehož ovocem jest vylití Ducha sv. (letnice), za jehož kořeny třeba považovati již ve St. Zákoně předpověděné (advent) vtělení a narození Syna Božího (vánoce). Obětí eucharistickou má se především udržovati v živé paměti památka na Vykupitele (Luk. 22, 19.), mají býti věřící opětně a opětně povzbuzováni bohoslužbou Boha velebiti za vykoupení, jež záleželo podstatně v oběti, ovoce oběti, která v bohoslužbě mešní ustavičně trvá, si osvojovati, v oběť a obětavý život Kristův vždy více a více vnikati, v jeho obraz stále víc a více se přetvořovati.[2])

Ale aby církev tohoto účelu snadněji dosáhla, *nepředkládá* věřícím najednou celý život Kristův k úvaze, nýbrž vybírá ze života Páně průběhem církevního roku jednotlivé toliko události a *uděluje* věřícím z pokladů milostí Božích při mši sv. vždy na oltáři přítomných právě tolik milostí, kolik věřící potřebují, aby život svůj dle tajemství, které se právě slaví, upraviti mohli.[3]) Těchto milostí stávají se věřící tím více účastnými, čím více se vžijí do tajemství, které se právě slaví, čím více vzbuzují víru, naději, lásku a lítost nad hříchy, čím více se stávají milosti přístupnými a vnímavými. Pouze eucharistické oběti díky povinováni jsme, že život Kristův nejen objektivně vzpomínkou každého roku prožijeme, nýbrž že život Kristův skutečně prožijeme, že Kristus Pán sám vlastně v nás život svůj každoročně ještě jedenkráte prožije, že v srdcích našich o vánocích se narodí, o velikonocích z mrtvých povstane, o nanebevstoupení na nebesa vstoupí! Oběti eucharistické vděčíme, že vedeme týž život, jako kdysi Kristus, že Kristus Pán v nás žije, že v každém z nás zvlášť život svůj opakuje; neboť ze mše sv. čerpáme k tomu potřebných milostí.

Proto zavazuje církev věřící pod těžkým hříchem, aby alespoň v neděli a ve svátek mši svaté přítomni byli.[4])

---

[1]) Srov. Dr. J. Kupka „O mši sv." § 32. Mše sv. a církevní rok. Dědictví sv. Prokopa 1899. — Quoties hujus hostiae commemoratio celebratur, opus redemptionis nostrae exercetur. (Dom. IX. post Pent. Secr.) — [2]) Thalhofer, l. c. 537. — [3]) Nastává tedy církvi dvojí pohyb okolo Krista; při *každé* oběti mše sv. děje se pohyb okolo Krista a jeho díla, kterýžto pohyb dá se přirovnati ku pohybu země okolo své osy; pak vykoná se pohyb okolo Krista za rok a ten se dá přirovnati ku pohybu země okolo slunce. — [4]) Vedle oběti eucharistické dostává se nám milostí na přímluvu svatých (podmětný význam svátků svatých).

A čím více se jednotlivci Kristu připodobňují, čím více přibývá církvi spravedlivých na zemi a svatých na nebi, tím lépe daří se vzrůstu církve, tím mohutněji proudí v ní pramen milostí a zásluh, tím více blíží se okamžiku, kdy strhne pozemské stany, aby vítězoslavně vešla do stanů nebeských. Tento vzrůst církve jeví se i ve vnějším rozvoji církevního roku. Nové svátky Páně, jeho božské matky a svatých jsou znamením vývoje a zdokonalování roku církevního a důkazem vzmáhající se životní síly církve katolické. Jen tam může býti řeč o vzrůstu, kde jest život; kde není života, nastává ztrnulost!

Proto veškeren vnitřní život církve řecké strnul v oněch formách, jimiž se právě jevil v době, kdy se od církve římské odtrhla. Od této doby neviděti v církvi řecké pokroku pražádného. Tytéž svátky, tytéž formuláře mešní, tytéž liturgické formy.[1])

Z tohoto názoru jedině vyplývá veliký rozdíl v názoru o církevním roce mezi námi a *protestanty*. Protestanté, zamítnuvše obět mše sv., ztratili i subjektivní čili mravní význam církevního roku, jenž se od mše sv. odděliti nedá; církevní rok zbaven byl zamítnutím oběti mešní milostiplného obsahu a snížen byl na pouhou historickou vzpomínku. *Luther* podržel sice církevní rok, ale tím, že zavrhl obět mše sv., jest u protestantů církevní rok pouhou schránkou — formou, jejíž obsah vymizel. U protestantů pozbyl církevní rok svého mravního vnitrného významu. A *reformovaní* ztratili se ztrátou mešní oběti církevní rok úplně.

§ 3. Církevní rok a pastýřský úřad církve sv.

Slavením církevního roku vykonává vlastně církev veškeren svůj *pastýřský úkol*. Neboť úkolem pastýřského úřadu církevního jest pečovati o to, »aby (věřící) život měli a hojněji měli« (Jan 10, 10). Ale život nadpřirozený vychází z Krista[2]) a jedině kdo s Kristem jest spojen, má život. »Já jsem vinný kmen, vy jste ratolesti, kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese ovoce mnohé..., jestliže kdo ve mně nezůstane... uschne« (Jan 15, 5 a n.).

Záleží tedy úkol pastýřské činnosti církve sv. v tom, aby věřící byli spojeni s Kristem co nejúžeji. A právě církevní rok, jak nahoře bylo řečeno, má za učel, aby věřící Krista oblékli (Gal. 3, 27), aby v nich Kristus živ byl (Gal. 2, 10), »aby v nich, jak praví sv. Cyprian, »Kristus zůstával a bydlel«,[3]) »aby se,« jak praví Klem. Alex., »Kristu připodobnili.«[4]) Čím lépe tedy kněží i věřící lid církevní rok prožijí, tím lépe dosáhne církev

[1]) Amberger, l. c. 648. — [2]) Jan 1. — [3]) Epist. 62. n. 3. — [4]) Paedag. 6.

svého úkolu pastýřského. — Kéž by tedy kněží denně ponořovali se modlitbou rozjímavou do tajuplných hlubin ducha církevního roku, aby tímto duchem osvíceni a nadchnuti učinili církevní rok východištěm všech tří pastýřských úřadů, učitelského, kněžského a pastýřského v užším slova smyslu. — O užitku studia církevního roku pro duchovního správce, aby zbožně konal povinnosti úřadu kněžského, krásně mluví Amberger, [1]) jenž dí: »Budiž bez obalu zde vysloveno přesvědčení, že vniknouti do ducha církevního roku jest nejvýbornějším prostředkem posilniti a zachovati v knězi pravého ducha stavu a povolání; vždyť každý den přináší mu novou radost, nové nadšení, novou lásku. A tento povznešený život nenechá ho klesnouti v obyčejný ruch tohoto světa, nechá ho zapomenouti hrnců egyptských, nenechá ho propadnouti záhubné omrzelosti; slunce, které ustavičně osvěcuje a zahřívá a vše neušlechtilé stravuje, nikdy mu nezapadne. A co se lidu týká, k nejvydatnějším prostředkům získati církvi srdce ještě neodcizená přináleží rozvinovati vznešenost a milosti plný život církve a tím přivábiti věřící, bloudící i nevěřící, aby pohlédli ve tvář matky, jí se s láskou přiblížili a konečně jí do náručí padli a v lůně jejím spočinuli. Jak tajuplnou moc má bohoslužebný život i na ty, kdož mu nerozumějí! Jak teprv, kdyby mu porozuměli! Bohoslužba první obec křesťanskou pohromadě udržovala, že byli jedno srdce a jedna mysl, že »byli jedno s Ježíšem Kristem, jako Tento s Otcem.« — A slavný Guerangér dí: »Svatí učitelové prvních století, vznešení patriarchové pouště — odkud čerpali světlo a zanícenost, která v nich plála, jejíž živé stopy ve svých spisech a dílech zůstavili? Odkud jinud, než z dlouhých hodinek zpěvů žalmových, při nichž ona jednoduchá, ale přece tak mnohotvárná pravda bez ustání před jejich očima přecházela a je světlem a láskou naplňovala? Kdo dal serafinskému Bernardovi onu podivuhodnou vroucnost, která jako mohutný medový tok všemi jeho spisy protéká? Spisovateli »Následování Krista« onu mírnost, onu skrytou mannu, která po tolika stoletích celou sílu si uchovala? Kdo Ludvíkovi z Blois onu jemnost, onu útlocitnost, jíž nelze napodobiti, která každým hluboce pohne, kdo mu podrobí srdce? Kdo jim to dal, ne-li ustavičný styk s liturgií, která je obklopovala svými zpěvy a modlitbami, jako vzduch, který dýchají? — Ať se tedy jen duše, zanícena touhou po modlitbě jako nevěsta Kristova, nebojí, že na břehu podivuhodných vod liturgie bude žízní prahnouti. Brzy plynou tyto vody mírně jako potůček lučinami, brzy valí se jako pěnící se vlny horského proudu, brzy zaplavují vše do nekonečna jako moře. Ať se jen směle blíží a napájí se z čistých a jasných vod, kteréž tekou do života věčného; [2]) neboť tyto vody vytékají ze studnice Spasitelovy, [3]) a duch Boží oplodňuje je svou silou, aby

[1]) L. c. 655. — [2]) Jan 4, 14. — [3]) Isai. 12, 3.

chutnaly a živily žíznícího jelena.[1]... Duše nemá s Bohem jinak mluviti, nežli jako sám žalmista Páně, jehož modlitby přijal Bůh i církev jakožto nejnadšenější... Tím se jeví božská povaha modlitby liturgické, že jest zároveň mlékem kojenců a chlebem silných, jakož i tím, že chutná, jako onen chléb na poušti, všem, kdož se jím živí... I ti, kdož k církvi nepatří, přiznávají, že jediná katolická církev zná tajemství modlitby, a proto nelze mluviti o modlitbě liturgické u protestantů, kteří také nemají ascetických spisovatelů.« — Oni zavrhli eucharistii a proto odpadly jim i církevní hodinky, které souvisejí nejúžeji s obětí mešní.[2])

Kéžby tedy kněží, konajíce úřad učitelský, v kázáních, při napomínáních ve zpovědnici, při povzbuzování ku přijímání sv. svátostí, zkrátka ve veškeré své činnosti pastýřské zřetel obraceli k církevnímu roku. Žije-li kdo s církví, stává se v pravdě křesťanem, což platí jak o jednotlivcích tak i o celých osadách a národech. Kde se žije dle církevního roku, tam jsou křesťanskými věda i umění ve všech oborech; tam je křesťanským umění stavitelské, sochařství, malířství, poesie a hudba. Neboť ony vznešené myšlenky a city, které církev v duši člověka budí, ztělesňují se v dílech rukou a docházejí výrazu v tvorbě ducha.[3]) Církevní rok sám zasvěcuje všechny, kdož ho náležitě slaví, do tajemství nejvznešenější poesie, k níž duch lidský vůbec dospěl. Slavíce církevní rok, nejen nabýváme porozumění zpěvů Davidových a prorockých, nýbrž vnikáme i do nejkrásnějších duchaplných zpěvů, jež církev sama na oslavu tajemství církevního roku vytvořila; slavíce církevní rok, seznamujeme se s mistrovskými díly hudebními všech národů, jež docela dobře se srovnávají s povahou liturgie a přece svou rázovitostí poukazují na různý národní původ. Poesie neschází ani v modlitbách, ať již jsou složeny v prose nebo ve verši.

Církevní rok posvěcuje všechny poměry společnosti lidské. Panovník i poddaní, rodiče i dítky, páni i služební přistupují v jisté dny společně ke stolu Páně, v neděli a ve svátek účastní se společně služeb Božích a volají všichni společně jako dítky jednoho otce: »Otče náš, jenž jsi na nebesích« ... Nestalo se bez příčiny, že panovníci o velkých svátcích Páně udělovali amnestii a jiná dobrodiní. — O kéž by opět lidstvo žilo s církevním rokem!

§ 4. Vývoj církevního roku.

Církevní rok křesťanský sáhá původem svým až do dob apoštolských a podobal se z počátku seménku hořčičnému, jež však péčí církve sv. a vlivem Ducha sv. vzrostlo v mohutný

[1]) Žalm 41, 2. — [2]) Guerangér. — [3]) Amberger, l. c. 658.

strom, který v překypující životní síle nové ratolesti posud ze sebe vydává.

Původně slavil se v církvi pouze týden t. j. neděle se středou a pátkem.[1]) V neděli slavilo se vzkříšení Páně (pascha anastasimon), k němuž se později připojovala i vzpomínka seslání Ducha sv., ve středu a v pátek[2]) vzpomínalo se utrpení Páně (pascha staurosimon), tak že svěcení křesťanského téhodne bylo slavení velikonoc a seslání Ducha sv., jež se dvaapadesátkráte do roka opakovalo. Počínal pak nejstarší církevní rok velikou nocí, kterýžto obyčej se udržel až do počátku středověku. V hodinkách církevních posud tak zv. Scriptura occurrens počíná v přípravné době k veliké noci (na neděli devítník) I. knihou Mojžíšovou. — Slavili-li křesťané každého téhodne zmrtvýchvstání Páně, dělo se tak ještě zvláštní slavností o veliké noci. Velikonoce byly nejstarší slavností a staly se krystalisačním bodem celého církevního roku; dle velikonoc řídily se vždy svátky pohyblivé. Určitě však připomínají se nám velikonoce teprv v II. století, když totiž veden byl spor mezi papežem Anicetem a biskupem Polykarpem ve příčině doby slavnosti velikonoční.[3])

Téměř současně s velikonocemi slavily se letnice. — Později počali křesťané i jiné důležité události ze života Páně oslavovati a to především nanebevstoupení Páně. Kdy však tento svátek byl zaveden, nedá se docela jistě určiti. Jisto jest, že se slavnost tato konala v církvi v první polovici IV. století. Podobně spornou jest posud otázka o původu vánoc a jejich poměru ku zjevení Páně. Pravdě podobno jest, že slavnost zjevení Páně vznikla na východě o málo později, nežli velikonoce a letnice.[4]) Slavnost vánoční v druhé polovici čtvrtého století se dostala z Říma,[5]) kde dle starého podání již dávno před tím se konala, do Antiochie.[6])

Ale slavnosti tyto netvořily mezi sebou organického celku, nebyly částmi téhož církevního roku, nedocházely zvláštního výrazu v mešní liturgii, nýbrž liturgie se slavila týmž způsobem jako každou jinou neděli nebo všední den. Teprve v polovici čtvrtého století objevuje se na obzoru církevního života církevní rok. Podnět k zavedení jeho zavdala slavnost narození Páně.[7]) Posud totiž každého téhodne oslavovalo se z mrtvých vstání Páně a seslání Ducha sv. Když však i narození Páně se počalo v církvi oslavovati, ukázala se potřeba i ostatní významné udá-

[1]) Probst, Die ältesten röm. Sacramentarien und Ordines, Münster 1892. — [2]) Ve středu vzpomínalo se zrady Jidášovy, v pátek úmrtí Páně. — [3]) Euseb, Hist. eccl. V, c. 23—25.; Philosoph. VIII, c. 18. Chron. pasch. ed. Dindorf I. 12. sqq. — [4]) Kraus, Reallexikon, I. „Feste". V III. století připomíná se epifanie v konstit. apošt. (V. 13.) — [5]) Basil. de Spiritu s. c. 7. p. 94. Mig. Možná, že se v Římě slavily vánoce již na konci II. století (Probst, Sacramentarien, 28). — [6]) Chrysost. in diem natal. D. N. J. Ch. p. 356. t. 2. V této homilii, která konána byla r. 386, praví sv. Jan, že v Antiochii přišla tato slavnost teprv před 10 roky ve známost a že zavedena byla ze západu. — [7]) Probst, Liturgie des IV. Jahrh. 367 a n.

losti ze života Páně slaviti. Ale celý život Páně nedal se v úzkém rámci jednoho téhodne věřícím zobraziti a proto použilo se k tomu cíli celého roku.

Dle toho počínal církevní rok vánocemi, velikonoce tvořily střed jeho a letnice jej dokončovaly. — Tyto ústřední slavnosti měly pak zároveň vliv i na předcházející a následující neděle a všední dni, vtiskujíce jim více nebo méně vlastní ráz, čímž povstala předhodí a pohodí vánoční (zjevení Páně), velikonoční a svatodušní.

Mimo svátky Páně slavily se roztroušeně po církevním roce též svátky svatých, v nichž však oslavovala se vždy jen zázračná síla milosti, kterou nám Kristus smrtí na kříži zjednal. Byly to vlastně svátky na oslavu Krista. Proto církev vzdávala vždy, jak nejstarší formuláře mešní dosvědčují, Bohu díky za milosti, jichž svatým za života pozemského udělil,[1]) prosíc zároveň svaté za přímluvu u Boha[2]) a povzbuzujíc věřící k následování jejich ctností.[3]) Vývoj církevního roku ukončil se ve století VIII.

Z krátkého náčrtku vývoje církevního roku poznáváme, že sice hořčičné seménko církevního roku, t. j. slavení neděle se středou a pátkem hned na počátku církve do země vloženo bylo, ale teprve ve IV. století z něho strom církevního roku vypučel. Bezděčně tedy vtírá se nám otázka, proč tak dlouho seménko to nevzešlo. Odpověď jest na snadě. Ledová kůra pronásledování církve pokrývala půdu a proto teprv, až za císaře Konstantina ledy a sněhy nepřátelství roztály, až kýžený pokoj zavládl, počal se život církevní všestranně rozvíjeti.

Dokud trvala pronásledování, »nechodil Ježíš zjevně . . . . ale odešel do krajiny vedle pouště« (Jan 11, 54.) t. j. skrýval se při bohoslužbě v soukromých domech a podzemních skrýších a teprve když i státní moc proniknuta byla duchem křesťanským, když i zákonem světským poručeno bylo světiti neděle a svátky, když stavěny byly nádherné basiliky, mohl se církevní rok rozvinouti ve vší rozmanitosti a vznešenosti.

Církevní rok zjednal si brzy po svém vzniku průchod do liturgie. Kánon zůstal nedotknut, poněvadž se v něm opakuje vždy táž oběť, kterou Kristus na kříži přinesl. Ale za to části před kánonem a po kánonu nabyly vlivem církevního roku oné rozmanitosti, která se nevyskytuje v žádné liturgii východní, poněvadž tyto církevnímu roku přístupu do liturgie nedovolily.

---

[1]) Tuas enim Domine virtutes tuasque victorias admiramur, quoties in ecclesia tua horum dierum festa celebrantur, quos insignes confessorum tuorum et martyrum palmae ad perennem memoriam solemnemque laetitiam fidelibus populis sacraverunt. — Quorum gloriam hodierna festivitate recolentes, hostias tibi laudis offerimus (Sacram. Leonian. p. 293. — n. 12. p. 296. cfr. n. 38. p. 310. — [2]) . . . perpetua securitate muniri et salutari gaudere profectu. l. c. n. 38. p. 310. — [3]) . . . proficiamus piae confessionis exemplis. l. c. n. 9. p. 295.

Části mše sv., jež pod vlivem církevního roku nám na mysl uvádějí události ze života Páně, jako jeho narození, utrpení a p. mají se ke kánonu jako ideální přítomnost Krista Pána ku přítomnosti skutečné v nejsvětější oběti. Tím spojeny dvě vznešené myšlenky: pravá přítomnost Kristova v nejsv. svátosti oltářní a ideální přítomnost Páně v církevním roce, jenž veřejně oslavuje jeho život od narození až do Jeho nanebevstoupení.

Svátost dodává církevnímu roku reálnosti, ježto ten, jehož narození o vánocích slavíme, je skutečně a podstatně v eucharistii přítomen. A naopak církevní rok nám zase připomíná, že ten, jenž ve svátosti jest přítomen, jest onen, jehož Panna porodila, jemuž se svatí tři králové klaněli atd.[1])

Nejstarší památka, která nám dosvědčuje vliv církevního roku na liturgii, jest sacramentarium Leonianum. Poněvadž však jeho nejstarší mše sv. původem svým sahá do doby papeže Damasa (366—84), má se všeobecně za to, že za něho církevní rok do liturgie byl zaveden. Tomu nasvědčuje i to, že svatý Jeronym z rozkazu papeže Damasa sestavil k účelům bohoslužebným seznam perikop epištolních a evangelijních, zvaný comes čili lectionarium, kdežto před tím konalo se čtení Písem sv. nepřetržitě, kromě některých ustálených čtení o nejznamenitějších slavnostech.[2])

Jakmile však uveden byl církevní rok do liturgie, nemohlo se čísti Písmo sv. nepřetržitě, nýbrž musily se čísti jen ty části, které se k obsahu slavnosti hodily.

Rozumí se samo sebou, že zvláštní formuláře mešní jen znenáhla do liturgie byly uváděny. Nejdříve byla sestavena officia propria pro svátky Páně, pak se sestavovala officia communia pro celé třídy svatých: apoštolů, mučeníků, vyznávačů, panen a ne-panen. Vynikajícím svatým dostalo se zvláštních officií. Pro neděle sestaveny byly formuláře společné (officia communia), které jakožto takové se svátky nikterak nesouvisely, poněvadž církevní rok byl posud málo rozvinut. Teprve když ústřední slavnosti počaly míti vliv na předcházející a následující neděle a takto se tvořily okruhy slavnostní, bylo třeba epištoly a evangelia a ostatní části mešních formulářů upravovati, aby byly vhodným výrazem tajemství příslušné doby církevního roku. Tak povstaly formuláře mešní neděl adventních, jakožto přípravy na vánoce a neděl po vánocích, jichž evangelia vypravují události z mládí Páně. Officií zvláštních v mešní knize tím více přibývalo, čím více se vyvinoval církevní rok. A poněvadž církevní rok ustavičného vývoje jest schopen, rozvinuje

[1]) Arndt, (Dr. Kupka, o mši sv. str. 178.) — [2]) Meminit Sanctitas vestra, evangelium secundum Joannem ex ordine lectionum nos solere tractare. Sed quia nunc interposita est solemnitas sanctorum dierum, quibus certas ex evangelio lectiones oportet recitari, quae ita sunt annuae, ut aliae esse non possint: ordo ille, quem susceperamus, ex necessitate paululum intermissus est, non omissus. (Expos. in l. Joan. in praef.)

se stále i římský obřad, jemuž ustavičně nových forem liturgických přibývá. S katolickými obřady je to tak, jako s katolickou církví vůbec, kterou Kristus přirovnává jednak k pevné budově vystavěné na skále, jednak k zrnu hořčičnému, které ustavičně vzrůstá ve veliký strom. Mešní kánon jest nepohnutý, všem bouřím vzdorující dům; v ostatních částech podobá se mešní liturgie stromu vyrůstajícímu ze zrna hořčičného.[1])

Blahodárný vliv církevního roku na liturgii mešní rozšířil se i na hodinky církevní. Již ve IV. století užívalo se v breviáři seznamu perikop zv. Lectionarium (comes) sestaveného sv. Jeronymem; úplně však ovládl církevní rok obsah breviáře v době mezi V.—VI. stoletím.[2]) Gennadius vypravuje, že Musäus, kněz z Massilie (kol. r. 450), vybral z Písem sv. čtení na celý rok, jak to bývalo na svátky, dále, že vybral responsoria a kapitula, aby je uvedl ve shodu s dobou a čteními, čímž dospěl církevní rok v breviáři k úplnému panství.[3])

§ 5. Rozdělení církevního roku.

Z pojmu a vývoje církevního roku lze poznati, že jest účelně seřaděn, t. j. že jednotlivé slavnosti jsou sestaveny dle určitého plánu, dle jisté vůdčí idey. Církevní rok nese na sobě ráz organického celku. Ideou, která jednotlivé části církevního roku spojuje, a která jednotlivé slavnosti seřaďuje, jest chronologické zobrazení a připomínání života a působení Ježíše Krista. Běží však o to, aby se stanovilo, zdali podle tohoto plánu seřaděny jsou všechny svátky a neděle, či jen jistá jejich část, a zda ostatek pořádajícím vlivem idee církevního roku zůstal nedotčen.[4])

Otázku tuto nelze rozřešiti a priori, nýbrž pouze na základě dějin církevního roku, hlavně však z liturgických formulářů obsažených v missálu a breviáři.

Dějiny církevního roku nás učí, že v církvi od nejstarších dob hlavními svátky byly: vánoce (Zjevení Páně), velikonoce a letnice. — Vánoce pak a velikonoce zaujaly záhy v liturgii tak význačné místo, že významem svým ovládly i řadu neděl předcházejících a následujících, jim vtiskly svůj ráz a to tak, že neděle předcházející připravovaly na slavnost, kdežto neděle následující význam slavnosti dále rozvíjely. Takto povstaly dva okruhy slavnostní: vánoční a velikonoční. Každý z nich má jednu čelnou slavnost za střediště, kolem něhož se řadí neděle předcházející, zvané předhodí a neděle následující zv. pohodí. Předhodí a pohodí jest opět vzdálenější a bližší.

---

[1]) Probst, Liturgie des IV. Jahrh. 374. — [2]) Thalhofer, Lit. II. 413. — [3]) Wetzer und Welte's Kirchenlexik., Brevier. — [4]) Srovn. Theol. prakt. Quartalschrift, 1894. str. 824. článek o rozdělení církevního roku od Fr. Hattlera, S. J.

Vzdálenějším předhodím vánoc a Zjevení Páně jsou čtyři neděle adventní a vzdálenějším pohodím slavnosti: Očišťování Panny Marie a dvě neděle po Zjevení Páně a od r. 1893 též svátek sv. rodiny, jenž se slaví třetí neděli po Zjevení Páně.

Bližším předhodím vánoc jsou dny od 17. prosince a bližším pohodím vánoc a Zjevení Páně jsou oktávy po narození Páně a po Zjevení Páně. Podobně se věc má u velikonoc. Vzdálenější předhodí velikonoční počíná neděli devítník a bližším předhodím velikonoc je svatý týden. Vzdálenější pohodí velikonoční končí sobotou po sv. Duchu,[1]) a bližším pohodím jest velikonoční oktáv. Slavností svatodušní a jejím oktávem, jenž jako každý oktáv tvoří se slavností celek, zakončuje se tedy historicky a liturgicky slavnost velikonoční.

Téhož náhledu jest i slavný liturgista Thalhofer, jenž dí: »Letnice, vedle velikonoc nejstarší mezi křesťanskými slavnostmi, zakončovaly, jak již jejich název naznačuje (pentekoste) slavnost velikonoční, resp. velikonoční dobu, a o zvláštním okruhu svatodušním se vůbec nevědělo.«[2])

Více okruhů slavnostních liturgie nezná. Neboť k pojmu okruhu ve smyslu liturgickém patří ústřední slavnost, jejímž předmětem jest významná událost ze života Páně, která ovládá neděle předcházející a následující a to tak, že dochází výrazu v liturgických formulářích těchto neděl, tak asi jako ovládány jsou liturgicky vigilie a oktávy, jejichž liturgické formuláře zřejmě k slavnosti se odnášejí. A právě tuto organickou souvislost shledáváme pouze u svátků vánočních a jejich předhodí a pohodí, jakož i u velikonoc a jejich předhodí a pohodí.

Doba po sv. Duchu až k adventu a doba po druhé neděli po Zjevení Páně až k neděli devítník netvoří liturgického okruhu; neděle ty nejsou žádnou ústřední slavností ovládány, netvoří mezi sebou organického celku, jejich liturgické formuláře nevyjadřují jednotné myšlenky, nýbrž plynou, jak praví rubriky: per annum. Že tajemství slavnosti svatodušní nemá vlivu na neděle po sv. Duchu, a slavnost Zjevení Páně že nemá vlivu na neděle po druhé neděli po Zjevení Páně, dosvědčují jejich mešní formuláře. V sakramentáři Gelasiově měly vlastní formuláře pouze neděle postní a neděle mezi velikonocemi a letnicemi. Pro všechny ostatní neděle bylo celkem 16 formulářů mešních, jichž bylo lze libovolně užívati a které ani nebyly obsaženy v první knize nade-

---

[1]) Rubrika římského missálu dí: Post missam (sabb. post Pent.) exspirat tempus paschale; a rubrika breviáře téhož dne dí: post Nonam celebrata missa terminatur tempus paschale. — [2]) Thalhofer, Liturgik II. 2. 4. Abth. § 3. 3. Na pojmenování neděl: První, druhá atd. po sv. Duchu se zde odvolávati nelze. Neboť neděle tyto se vždy tak nečítávaly. V homiliariu Karla Vel. čítají se neděle po sv. Duchu takto: tři po sv. Duchu, sedm po sv. Petru a Pavlu (post natale apostolorum), pět po sv. Vavřinci, šest po sv. Michalu (post s. angeli). Podobně s některými odchylkami počítala i lectionaria z těchto dob. — Jest tedy nynější způsob počítání neděl po sv. Duchu zcela nahodilý, pouze zevnější.

psané *anni circulus,* nýbrž teprv na počátku třetí knihy. Tyto formuláře totiž tvořily s formuláři pro všední dny a pro zvláštní některé události knihu třetí. Nápadno jest, že pět formulářů pro adventní dobu jest rovněž mimo církevní rok, totiž v knize druhé. — V sakramentáři Řehořově (z konce století VIII.) jest pořádek v missálu týž, jako posud, s tím toliko rozdílem, že neděle adventní jsou teprv ku konci missálu umístěny, což se vysvětluje tím, že obyčejně počínal církevní rok vánocemi a končil tedy adventem. Poněvadž neděl adventních bylo pět, zmenšil se počet neděl po sv. Duchu o jednu.[1])

Rukopis fuldský obsahuje *po slavnosti Zjevení Páně* 10 mešních formulářů, jichž se každou neděli užívati mohlo; 16 takových formulářů obsahovala třetí kniha Gelasiana. V šestém století počalo se jich užívati na neděle po sv. Duchu, tak že se z nich doplňoval počet 24.[2]) Z toho vysvítá, že zajisté při sestavování těchto formulářů skladateli na mysli netanul ohled na ideu letnic. Proto právem dí Thalhofer: »Vlastní formuláře mešní pro neděle po sv. Duchu až do adventu povstaly teprve ve středověku; také se až po dobu missálu Pia V podle dioecesí různily, a nedá se nikterak dokázati, že by tvořily organický celek snad ovládaný ideou slavnosti svatodušní.«[3])

Téhož náhledu jest i Schrod, jenž píše: »V liturgických knihách, breviáři a missálu nepozorovati, že by neděle po sv. Duchu, jakož i neděle mezi oktávem Zjevení Páně[4]) a nedělí devítník, měly na sobě ráz nějaké slavnosti. Neděle a týdny těchto dvou period, jichž úhrnný počet jest 30, nenáležejí k »době« (tempus) ve smyslu liturgickém, nýbrž plynou, jak rubriky dí, per annum. Invitatorium, hymny, menší čtení hor, jsou pro obě periody tytéž. Obě periody tvoří jen potud celek, pokud se neslaví po Zjevení Páně, nýbrž před adventem, když totiž začínají se někdy slaviti spíše velikonoce a tím i jejich předhodí. Jsou to tak zv. Dominicae vagae, totiž od 3. až do 6. neděle po Zjevení Páně, a 23 neděle po sv. Duchu.[5])

Z toho tedy, co posud bylo řečeno, lze celkový úsudek o rozdělení církevního roku vyjádřiti v tomto smyslu: Církevní rok obsahuje dva slavnostní okruhy, vánoce a velikonoce s příslušným předhodím a pohodím a pak dvě volné periody mezi oběma slavnostními okruhy, jež čítají dohromady 28 až 30 neděl. Slavnostní okruhy připomínají, zobrazují a zpřítomňují nám v chronologickém postupu veškeré dílo vykupitelské, jehož středištěm jest smrt a zmrtvýchvstání Páně (velikonoce), jehož ovocem jest vylití Ducha sv. (letnice), jehož kořeny jsou vtělení

[1]) Kelner, l. c. 119. Probst, l. c. § 5. Breviář mozarabský má posud pět neděl adventních, které však jsou hned na počátku. — [2]) l. c. str. 35. — [3]) Thalh. Liturgik, II. 2. 552. — [4]) Vlastně má býti řečeno mezi 2. nedělí po Zjevení Páně a nedělí devítník, poněvadž 2. neděle, jak nyní dokážeme, patří k pohodí vánočnímu. — [5]) Wetzer und Welte's Kirchenlexikon VII. 594.

Syna Božího již ve St. Zákoně předpověděné (advent) a pak Jeho narození (vánoce).[1])

V druhé části církevního roku, v oněch dvou volných periodách neshledáváme vůdčí spojovací základní myšlenky. Svátky na tuto dobu připadající, nejsv. Trojice, Božího Těla, nejsv. srdce Ježíšova, drahocenné krve, proměnění Kristova, netvoří mezi sebou ani historicky ani liturgicky organického celku, nečiní okruhu slavnostního a nemají na sobě jednotného liturgického rázu.

Rozdělení církevního roku na tři okruhy: vánoční, velikonoční a svatodušní není liturgické, ale jest velmi rozšířené[2]) a lze ho užiti k různým užitečným výkladům. Tak na př. někteří spisovatelé praví, že doba vánoční představuje úřad učitelský Krista Pána, doba velikonoční Jeho úřad kněžský a doba svatodušní Spasitelův úřad královský; jiní pak praví, že vánoce připomínají nám lásku Boha Otce, jenž Syna svého za nás vydal, velikonoce lásku Syna Božího, jenž se za nás obětoval, a letnice lásku Ducha sv., jenž mezi nás sestoupil a p. — Lze pak o těchto výkladech říci totéž, co o mystických výkladech středověkých vykladatelů mše sv.[3])

Především třeba všímati si výkladu gramaticko-historického, a teprv na tomto základě lze s úspěchem budovati výklady mystické, jež velmi slouží k roznícení pobožnosti kněze i lidu. Ale jako neporozumí mši sv., kdo zanedbává výkladu slovného a historického, který nás poučuje o době, kdy, a o příčině, proč obřady do liturgie mešní byly zavedeny, jaký byl jejich původní význam, jakým změnám byly podrobeny, tak také neporozumí podstatě církevního roku, kdo zanedbává dějin církevního roku a slovného znění formulářů, nýbrž jisté idee maje na mysli a priori, chce je též spatřiti zobrazeny v církevním roku. Nesmíme tedy nikdy zapomenouti, že výklad gramaticko-historický jest klíčem k výkladu mystickému.

§ 6. O křesťanském témdni.

Základem církevního roku jest křesťanský týden, t. j. neděle se šesti všedními dny. Původem jest týden (hebdomas, hebdomada,[4]) řídčeji septimana) tak starý jako pokolení lidské a spočívá na positivním příkazu božském (I. Mojž. 2, 3.).[5]) Od Židů dostalo se užívání téhodne i k jiným národům, hlavně Assyřanům, kteří dle zpráv klínového písma[6]) užívali v kalen-

[1]) Thalhofer, l. c. II. 4 Abth. § 1. 2. — [2]) Srovn.: Skočdopole, bohosl. pastýřské, I. str. 274; Guerangér, das Kirchenjahr; Amberger, Pastoralth. II. 3. IV., Dr. Dippel, das kath. Kirchenjahr I.; Wilmers, Lehrbuch der Religion III. § 55. b.; Hettinger, Apologie des Christentums II. 2. 14.; Schüch, Pastoralth. § 74. — [3]) Dr. Kupka, O mši sv. § 46. — [4]) Obojí formy užívalo se již u předkřesťanských národů. Kraus, II. 989. — [5]) Ideler, Chronol. I. 480. — [6]) de Witte, Gaz. archéol. 1877. p. 51.

dáři soustavy, jejímž základem jest sedm. U Římanů přišel týden křesťanský v platnost, když císař Konstantin r. 321 svěcení neděle poručil, čímž zatlačen byl dřívější obyčej slaviti devátý den jakožto den odpočinku (nundinae). Ve francouzské revoluci zavedli r. 1789 místo křesťanského týdne tak zv. dekády, ale již r. 1799 byl týden s nedělí opět zákonitě zaveden.[1]) Křesťanský týden skládá se z neděle a šesti všedních dnů (ferií). Třeba tedy nejprve pojednati o neděli a pak o všedních dnech čili feriích.

§ 7. O neděli.[2])

U Židů byla dnem tělesného odpočinku a služby Boží sobota. V církvi však již od časů apoštolských (Skut. ap. 20, 7., I. Kor., 16, 2., Zjevení 1, 10.) neslavila se sobota, nýbrž neděle (dies solis, prima feria). Jest pravděpodobno, že svěcení neděle spočívá na přímém rozkazu Páně.[3])

Co do pojmenování neděle vyskytují se u starých spisovatelů dva názvy: Dies solis (ἡμέρα ἡλίου)[4]) a den Páně (dies Domini, Dominica, ἡμέρα κυρίου).[5]) Prvý název jest název pohanský tehda všeobecně rozšířený; druhý název jest původu křesťanského a udává význam dne.[6])

Byla pak neděle dnem svátečním místo soboty, jednak aby se křesťané vyhnuli podezření, že se přidržují židovské víry, hlavně však proto, poněvadž prvního dne po sobotě Pán Ježíš vstal z mrtvých, kteréžto tajemství jest základem křesťanského náboženství, základem naší víry (I. Kor. 15, 14.) a pramenem nového života. Odtud též název: den Páně (ἡμέρα κυριακή). Připomínala-li tedy sobota dokonání díla Stvořitelova, připomíná neděle dokonání díla Vykupitelova. Poněvadž dále prvního dne v témdni Bůh Otec započal dílo stvoření a poněvadž téhož dne Duch sv. seslán byl na apoštoly, připomíná nám neděle všechny tři božské osoby, tak že neděle jest svátkem Boha trojjediného. Tuto myšlenku vyjadřuje církev sv. v liturgii mešní tím, že v neděli vždy říká Credo a préfaci de Trinitate; v církevních pak

---

[1]) Staatslexikon, Sonntag. — [2]) Kraus, Realencyklopädie, Sonnabendfeier. — [3]) Kraus, Realencykl. II. 768. Gabrol O. S. B. uvádí ve svém spise: „Die Liturgie der Kirche, übersetzt von Georg Pletl 1906“ (str. 269.) pro zavedení neděle za den sváteční výklad Caginův, dle něhož křesťané se scházeli k bohoslužbě v sobotu večer; tato však trvala po celou noc a končila slavením eucharistie teprve v neděli ráno; vlastní tedy bohoslužba, totiž oběť eucharistická, konala se v neděli a proto neděle stala se nejhlavnějším dnem v témdni, dnem Páně. (κυριακή.) — [4]) Justin M., Apol. I. 67.; Tertull. Apol. c. 16; Ad nat. I., 13. [5]) Ignat. Ep. ad Magnes. c. 9; Dionys. Cor. ap. Euseb. H. e. IV. 23; Tertull. De coron. mil. c. 3.; De jejun. c. 15. První příklad křesťanského názvu Dies dominica v epigrafice jest nápis z r. 404 a druhý příklad z r. 415. Před tím vyskytuje se i na křesťanských nápisech pohanský název Dies solis, (De Rossi, Inscrip. n. 529. 601.) — [6]) Třetí ještě název vyskytuje se v listě Barnab. hl. 15.: Osmý den, ἡμέρα ὀγδοή.

hodinkách tím, že vkládá do responsoria 8. lekce jitřních hodinek chválu trojjediného Boha a že se modlí v Primě athanasijské vyznání víry čili symbolum.

Ale jako jest neděle památkou skutečného zmrtvýchvstání Páně, tak jest i památkou našeho duchovního zmrtvýchvstání na křtu sv. — Abychom pak se na své duchovní zmrtvýchvstání skrze vodu očišťující a oživující každou neděli upamatovali, předepsala církev sv. na všechny neděle pokropení svěcenou vodou (aspersio aquae benedictae), jež ostatně nemá účelu pouze připomínajícího (effectus significativus), nýbrž i účinně očišťujícího (effectus lustrativus) — Ku vzpomínce na křest odnášejí se i žalmy v církevních hodinkách nedělních »Confitemini« a »In exitu Israel.« —

Poněvadž v neděli Kristus Pán z mrtvých vstal, modlili se křesťané v neděli vždy jen stojíce,[1]) a poněvadž byla neděle dnem radosti, nikdy se v neděli nepostili.[2]) Židovská sobota byla původem svým též dnem odpočinku tělesného (Gen. 2, 2. a n.). Zákon nedovoloval tělesných prací. I církev zakazovala v neděli pracovati, ale obmezila zákaz jen na práce služebné. Odpočinku tělesného měli věřící užívati ke službě Boží a svému posvěcení.[3]) — Střediskem bohoslužby byla oběť eucharistická, před kterou předcházelo čtení a výklad Písma sv. Povinnost býti přítomnu službám Božím v neděli byla tak přísná, že Tertullian naléhal, aby se zachovala i v dobách pronásledování.[4]) Sněm elvírský (c. 21.) tresty stíhal ty, kdož tři neděle po sobě zanedbali v neděli služby Boží. Taktéž sněm karthaginský IV. (c. 88.) ustanovil, aby vyloučen byl z církve, kdož by, vynechav služby Boží (praetermisso ecclesiae conventu), navštívil divadlo.

Zachovávání těchto předpisů bylo s počátku ponecháno svědomitosti jednotlivcově; když však náboženství křesťanské stalo se státním náboženstvím, bylo svěcení neděle i státními zákony nařízeno. Konstantin Vel. zakázal v neděli veškerá soudní řízení, jakož i provozování řemesel; jen polní práce bylo dovoleno konati, poněvadž toho často povětrnost vyžadovala.[5]) Rovněž poručil, aby vojsko v neděli bylo zproštěno služby, ale za to přítomno bylo službám Božím.[6]) Gratian a Theodosius přiostřili ještě tyto zákony, zakázavše všechna divadla, zápasy se zvířaty, dostihy a p.[7]) — Pozdější sněmy církevní tyto příkazy buď opakovaly nebo přiostřovaly. — Dějiny církevní učí, že způsob svěcení neděle byl vždy i měřítkem náboženského života.

S vývojem církevního roku dostalo se některým nedělím vedle obyčejného ještě zvláštního významu v církevním roce. Byly to neděle, které představují zvláště důležité události z díla

[1]) Tertull., De orat. c. 17; Iren. Ap. quaest. orthodox. qu. 115. Constit. apost. II. 59; Basil. De spir. s. c. 27. — [2]) Can. apost. 65; Tertull. De coron. milit. c. 3; De jejunio c. 16. — [3]) Justin. M. Apol. I. 67. — [4]) De Fuga, c. 14. — [5]) Cod. Justin. lib. III. tit. 12. De fer. c. 3. — [6]) Euseb. Vita Constant. IV. 18. — [7]) Cod. Theodos. lib. XV. tit. 5. de spectac. c. 2.

vykoupení a nazývají se tedy neděle čelné (dominicae maiores) na rozdíl od neděl obyčejných (dominicae minores). Z čelných neděl jsou některé nedělemi I. třídy a slovou privilegované, protože v hodinkách církevních a mešním formuláři (feriatio in choro) žádnému svátku neustupují. Sem náleží: prvá neděle adventní a postní, neděle smrtelná (dom. passionis) a květná, velikonoční a bílá, svatodušní a nejsv. Trojice. Další tři neděle adventní a neděle od devítníku až do smrtelné jsou nedělemi třídy II. a ustupují svátkům třídy I.[1])

O feriích.

§ 8. O feriích vůbec.[2])

Církevní název pro všední dny jest feria (den prázdnin, den prázdný). — Ve starořímském způsobu mluvy označovalo slovo »feria« dny, v nichž se nekonalo veřejných řízení, hlavně soudních, a v tomto smyslu užívá ho ještě Isidor Sevillský.[3]) V církevním významu užívá slova toho Tertullian,[4]) jenž nazývá středu a pátek feria quarta a sexta. Z toho vysvítá, že křesťané nejmenovali již jednotlivé dny téhodne dle oběžnic, nýbrž dle neděle, při čemž se neděle považovala za první ferii, ačkoliv se tohoto pojmenování vůbec neužívalo,[5]) jako se také sobota nenazývala f. septimana, nýbrž vždy sabbatum. — O původu názvu feria pro všední dny nemáme určitých zpráv. Thomassini,[6]) Probst[7]) a j. míní, že tak označovány byly původně dny svatého téhodne, jímž i církevní rok začínal, a že tento název přenesen byl i na všechny ostatní.

Konstantin předepsal feriatio pro dny sv. téhodne t. j. nařídil obcovati službám Božím a služebných prací se zdržovati jako každou neděli. Zda však tomu tak bylo již za Tertulliana, to není známo. Proto též nedá se dokázati, zda název ze dnů svatého téhodne na ostatní byl přenesen. K tomu třeba přičiniti, že císař Konstantin nikterak ještě neučinil ze dnů svatého téhodne zasvěcených svátků v našem slova smyslu, jimiž se staly

---

[1]) Všechna ostatní ustanovení o slavení neděl v missálu a breviáři patří do ritu. Srovn.: Falise, Sacrorum rituum eludatio; Hartmann, Repertorium rituum, Paderborn b. Schöning; de Herdt, sacrae liturgiae praxis a j. m. [2]) Wetzer und Welte, Kirchenlexikon 4. 1358. Kraus, Realencykl. I. 484.; Binterim, Dankw. V. 1, 119 a n.; Pellicia, De eccl. politia, Bonnae 1829, I, 278.; Smith and Cheetham, Dictionary s. v. — [3]) Etymol. 5, 30. — [4]) De jejun. 2, 14. — Podobně Constit. apost. 7, 23. — [5]) Výminečně nazývá se neděle „feria prima“ v podvrženém Sermo sv. Augustina; Migne P. P. lat. XXXIX. 205. U Řeků se nedělí týden zakončuje. Křesťané nazývali všední dny feriemi též proto, aby se vyhnuli pohanskému pojmenování dnů. Aby se pak vyhnuli podezření, že přidržují se způsobů židovských, nečítali po sobotě, nýbrž po neděli. — [6]) De festis. — [7]) Kirchliche Disciplin 255.

teprve v době po Konstantinovi. (Kellner, l. c. 8; viz níže: »Svatý týden«.) Snad správnější náhled jest ten, že dle názoru křesťanského život věřících jest ustavičným dnem svátečním, t. j. že má býti celý službě Boží zasvěcen,[1]) a proto každý den jest feria (den posvátného odpočinku). Dle římského breviáře zákonitě předepsal tento název papež Sylvester (314—335): »Podržev název soboty a neděle, ustanovil, aby ostatní dny téhodne názvem ferie byly poznačovány, jak se již dříve v církvi nazývaly, čímž by se naznačovalo, že klerikové mají každodenně, odvrhnuvše starosti o ostatní věci, jedině Bohu se věnovati.«[2])

Z názvu »ferie« plyne úzký vztah jejich k neděli. A proto jako některé neděle zaujímají důležité a významné místo v církevním roce, podobně i ferie. Proto se dělí ferie na čelné (feriae maiores) a na obyčejné. Čelné jsou: všední dnové času adventního a postního, suché dni a prvý den křížový; ostatní všechny nazývají se minores (obyčejné). Z ferií větších jsou privilegovány: popeleční středa a dni v témdni svatém.

§ 9. O feriích postních.

Jako každou neděli se opakovala památka zmrtvýchvstání Páně, tak byl každý pátek vlastně opakováním velkého pátku a každá středa opakováním onoho dne, kterého Jidáš Krista Pána zradil. Proto byly tyto dva dni od počátku v obou církvích liturgicky význačnými a byly spojeny jakožto dni smutku a pokání s postem.[3]) Již *Διδαχὴ τῶν δώδεκα ἀποστόλων* c. 8. píše: »Čtvrtého dne (ve středu) a přípravný den (*παρασκευή* = pátek) se máte postiti.« Taktéž Klement Alex.[4]) a Origenes[5]) mluví o tomto postě jako obyčeji všeobecně známém; podobně mluví Tertullian na západě.[6]) Z toho lze uzavírati, že se obyčej ten zakládá na tradici apoštolské. — Apoštolské konstituce (5, 15, 20; 7, 23.) a Canones (69, al. 68) tento půst nařizují. Mučeníci v žalářích odepřeli si v tyto dny i doušek vína.[7]) Obyčej tyto posty zachovávati přešel do církve asi od Židů, neboť fariseové a asketové postili se za času Krista Pána rovněž dvakrát za týden (Luk. 18, 12) a sice v pondělí a ve čtvrtek.[8]) V latinské církvi nazývalo se slavení těchto dní statio, kterýžto výraz odvozuje Tertullian z vojenské mluvy, dle níž značí službu na stráži. Byly

[1]) Probst, Lehre vom liturg. Gebete 9.; Thalh. l. c. 539. — [2]) Brev. lect. VI. in fest. s. Sylvestri. — Dalším mystickým rozvedením výroku Sylvestrova jest, co praví Durand: Vocantur ergo feriae a feriando, quia toto tempore a vitiis feriari, i. e. vacare debemus. Ration VII., 1, 11. Srovn. Augusti Hdb. d. christl. Arch. I. 467. — [3]) Wetzer und Welte, Kirchenlexikon, Stationsfasten IV. 1270. — [4]) Stromat. 7, 12. — [5]) Homil. 10. in Levit.; Contra Celsum 8. 21. — [6]) De jejun. c. 2. 10. 13. 14.; Ad uxor. 2, 4. De orat. c. 19. 23; De fuga in persec. c. 1. De cor. mil. c. 11. — Srovn. Dr. Kupka, o mši sv. 260. — [7]) Prudent. Peristeph. 6, 52 a n. — [8]) Viz: Duchesne, Origenes du culte chrétien, Paris 1903 str. 228.

to tedy dnové, kdy křesťané měli trvati na modlitbách při bohoslužbě jako na stráži a Spasiteli děkovati, Jeho odprošovati a pokání činiti. Bohoslužba končila o 3. hod. odpol. a s ní zároveň ukončen byl půst, pročež se nazýval postem polovičním (semijejunium).[1]) Přerušován býval tento půst pouze v době mezi velikonocí a slavností svatodušní pro radostný ráz této doby[2]), a pak na Boží hod vánoční, kdykoli připadl na středu nebo pátek.[3])

K těmto dvěma dnům polovičního postu přidružila se na západě již ve III. století ještě sobota.[4])

Sobota považována byla vzhledem k Mark. 16, 10. za den smutku; proto tohoto dne prodlužovali věřící půst z pátku na sobotu (continuare jejunium, superimponere jejunium, kterýžto poslední výraz jest překladem řeckého ὑπερτίθεσθαι retardare)[5]) a též v sobotu se postili. Stalo se to asi za Tertull. (De jej. c. 14.). Sv. Augustin (ep. 36. ad Casul. n. 21.)[6]) odvozuje tento půst dle podání od samého sv. Petra.[7]) Mimo Řím zachovával se v sobotu půst i ve Španělsku (Conc. Illiber. a. 306, c. 26) a za sv. Athanasia (Socrat. Hist. eccl. 5, 22.) též v církvi alexandrijské. V Africe panovala v této příčině veliká různost. Církev východní se však od církve západní co do soboty odchylovala. Na východě totiž Řekové se nepostili z odporu proti kacíři Marcionovi, jenž dle sv. Epifania (Haeres. 42.) učil, že třeba se postiti v sobotu z nenávisti proti Stvořiteli a Bohu Židů.[8]) V církvi východní naopak slavila se sobota způsobem radostným, jakožto den, v němž Bůh od díla stvořitelského odpočinul a jakožto den studia Zákona. Konstituce apoštolské vyzývají věřící, aby v sobotu službám Božím obcovali, poněvadž Bůh skrze Krista všechno stvořil. (2, 59; 5, 15; 7, 36.)

Ano později církev východní půst v sobotu přímo zakázala, vyjímajíc bílou sobotu.[9])

Příkladu církve řecké držela se na západě církev milánská, kde se v sobotu půst nezachovával ani v době čtyřicetidenního postu.

Poněvadž však třikráte v témdni se postiti bylo obtížno a zdraví škodlivo, proto dle usnesení sněmu elvírského z r. 306. bylo nařízeno tyto posty zachovávati jen jednou za měsíc, vyjímajíc měsíc červenec a srpen.[10])

Tím učiněn počátek mírnější praxe. — Sv. Augustin (Ep. 36. okolo r. 396—397) mluví již jen o obyčeji, který prý se »na mnoze (frequenter) zachovává u lidu římského«, že se po tři dny postí,

[1]) Tertull. De jejun. c. 13.; Epiph. Expos. fid. c. 22. — [2]) Tertull. De coron. c. 3; sv. August. Epis. 55. ad Januar n. 28. — [3]) Epiph. Exp. fid. c. 22. — [4]) Kraus, Realencykl. II. 782. — [5]) Konstit. apošt. V. 15, 20. — [6]) Srov.: Cassian, de inst. coenob. 3, 10. — [7]) Že prý sv. Petr, maje v neděli se Šimonem Magem disputovati v sobotu půst naporučil. — [8]) Krühl, Realencyklopaedie 1, 481. — [9]) Konstit. apošt. V, 15. 20. — [10]) Jejunii superstitiones per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium julii et augusti propter quorumdam infirmitatem. (C. 23.) — Errorem placuit corrigi, ut omni sabbati die superpositiones celebremus. (C. 2.)

ale zákona v této příčině sv. Augustin nezná. Časem proměnily se jmenované týdenní posty v abstinenci od jistých pokrmů v pátek a sobotu, kterou konečně zákonem církevním nařídil Řehoř VII. na sněmě římském 1078.[1])

Jako posty zachovávaly se již jen středy, pátky a soboty čtvera suchých dnů. Lze tedy souditi, že nynější kvatembry úzce souvisí s postními dny právě jmenovanými. Proč však právě ke kvatembrům vyvoleny byly týdny, v nichž nyní se kvatembry slaví, vysvitne z následujícího pojednání o kvatembrech.

§ 10. Čtvero suchých dnů.

Půst čtvera suchých dnů jest obyčejem církve římské, kde se ode dávna zachovával tak, že sv. Lev odvozuje původ jeho z dob apoštolských.

Dle zprávy obsažené v »Liber pontificalis« nařídil papež Kallistus (217—222) půst na tři soboty v roku[2]), t. j. v červnu, září a prosinci. Ale právě v této době slavili pohanští Římané slavnosti, jimiž si vyprošovali na bozích pomoci pro úrodu zemskou. Římané byli původně národem zemědělským, a jejich bohové byli hlavně božstvem zemědělství.[3]) Není tedy divu, že se při důležitějších úkonech zemědělských ke svým bohům o pomoc obraceli. Proto slavili v době setby před slunovratem zimním (v prosinci) tak zv. feriae sementivae, při nichž přinášeli oběti bohyním Cereři a Telluře, aby jakožto ochránkyně orby požehnaly jejich setbě. Podobně slavily se feriae messis a feriae vindemiales, ony v červnu t. j. v době žní, tyto pak v září t. j. v době vinobraní.

Poněvadž tedy kvatembry původně v touž dobu s pohanskými slavnostmi se zachovávaly, zdá se býti pravděpodobno, že církev těmto posavadním slavnostem vtiskla ráz křesťanský a učinila z nich tak slavnosti křesťanské Potvrzují nás však v tomto názoru hlavně řeči sv. Lva,[4]) který slavnosti čtvera suchých dnů přivádí v souvislost se zemědělstvím[5]) a mimo to modlitby[6]), které jsou ve starších sakramentářích obsaženy a které se rovněž k zemědělství odnášejí.

Pamětihodna jsou v této příčině slova préface Lvova sakramentáře: »Sestupuje božské símě a kdežto plody polní živí život časný, jest toto vyšší semeno pokrmem nesmrtelnosti. Obilí,

[1]) Concil. Rom. 1078; c. 31. De consecr. Dist. V. — [2]) Hic constituit jejunium die sabbati ter in anno fieri, frumenti, vini et olei secundum prophetiam. Ed. Duchesne I, 141. — [3]) Sterculus, Epona, Mutunus atd. — [4]) Důležita jsou pro nás hlavně slova sv. Lva, pronesená o kvatembru v prosinci (Sermo 2. de jejun. X mensis): „Decimi mensis celebrandum esse jejunium, quo pro consumata perceptione omnium frugum dignissime largitori earum Deo continentiae libamen offertur.“ — [5]) ut omnium fructum collectione conclusa. Sermo 16. c. 2. — [6]) Morin, l. c. str. 545. cituje některé modlitby z Leoniana a Gelasiana.

víno a olej nám udělila země, ale blíží se nevýslovné narození toho, jenž synům Božím věčný chléb blahosklonně dává.«

A konečně domněnku naši potvrzuje i to, že týdny kvatembrové nebyly pevně určeny, nýbrž vždy napřed se ohlašovaly jako druhdy slavnosti pohanské, a to proto, že doba setby, žní a vínobraní se měnila. Příklad takovýchto ohlášek podává sv. Lev ve svých řečech,[1]) dále Gelasianum 1, n 82, Liber pontific. 1, 360, Leo II. 150 nota 11.

Poněvadž však sv. Lev mluví o čtyřech dobách kvatembrových, připojen byl kvatembrový jarní týden asi ve IV. století. Snad stalo se tak se zřetelem na místo ze Zachar. 8, 19., dle něhož Židé čtvero ročních dob postem posvěcovali.

Nynější dobu kvatembrů pevně určil dle Mikrologa[2]) Řehoř VII. Připadá nyní první kvatembr na první týden postní, druhý na první týden po sv. Duchu, třetí na třetí týden v září a čtvrtý konečně na třetí týden adventní.

Půst čtvera suchých dnů šířil se ponenáhlu z Italie do Gallie a Německa hlavně přízní Karolingů.[3]) Ve Španělsku zaveden byl v XI. století zároveň s římským obřadem, v Miláně pak zaveden byl teprve přičiněním sv. Karla Boromejského. V Anglii nařizuje kvatembry synoda cloveshovská (can. 18.) již r. 747.

V pozdějších dobách uvedeny byly kvatembry v úplnou shodu s významem církevního roku, tak že nyní kvatembrové mše adventní obracejí zřetel náš ku narození Páně, postní k utrpení Páně, svatodušní k seslání Ducha sv. Tuto proměnu téměř již provedenou shledáváme v sakramentáři Gelasiově a Řehořově. Z modliteb pak obou těchto sakramentářů přešlo jich do nynějšího missálu jen několik málo.

Na otázku, *kdy kvatembry povstaly*, nelze dosud dáti jisté odpovědi. Sv. Lev nazývá sice, jak nahoře řečeno bylo, kvatembry ustanovením z dob apoštolských, ale důkazů nepodává. Duchesne,[4]) Morine,[5]) Probst[6]) tvrdí, že čtvero suchých dnů nastoupilo místo týdenních tří ferií postních. Dle toho by vskutku sahal kvatembr původem svým do dob nejstarších, ale v nynější podobě pochází ovšem z dob pozdějších, jak vysvítá z toho, co jsme posud o původu kvatembru řekli. Kvatembr jest jen novou fásí ve vývoji bývalých postních dnů týdenních.

O účelu kvatembru dí sv. Lev: Křesťané mají kvatembrů používati, aby Bohu patřičně poděkovali za dary, jež jim ku zachování tělesného života poskytl. Dále měli býti křesťané po-

---

[1]) Quarta igitur et sexta feria jejunemus, sabbato autem ad beatum Petrum apostolum pariter vigilemus. (Sermo 78. 80. 86. 88. 89 etc.) — [2]) Migne 151, 978, c. 24 - 27. — [3]) Capitulare Karla Vel. z r. 769 nařizuje: „Ut jejunium quatuor temporum et ipsi sacerdotes observent et plebi denuntient observandum.“ Migne 97, 124. — [4]) L. c. pag. 233. Ce jûne de Quatre Temps . . . ne me paraît pas être autre chose que le jeûn hebdomadaire, tel qu'il était à l'origine, mais porté à un degrè spécial de rigueur . . . — [5]) L. c. — [6]) Römische Sacramentarien und Ordines.

vzbuzeni, aby darů Božích dobře užívali, potřebným z přebytku uštědřovali a na skrovnost jejich nereptali. Jak se Bohu líbí, má se líbiti i nám.[1])

Nyní má čtvero suchých dnů tento význam:

Církev si přeje: 1. Abychom posty a modlitbami nastávající čtvrtletí Bohu zasvětili a požehnání Božího si vyprosili; 2. abychom Bohu díky vzdali za dobrodiní, jichž se nám v uplynulém čtvrtletí dostalo a pokáním se očistili od poklesků spáchaných; 3. konečně abychom církvi sv. hodných kněží na Bohu vyprosili

Bylo přirozené, že křesťané, vyprošujíce si požehnání, když příroda k novému životu se probouzela, a když v plnosti životní síly zrající plody lidem k zachování jich přirozeného života štědře skýtala — že vzpomínali si těch, kdož vštípili a zachovávali jim život nadpřirozený, t. j. že spojovali s kvatembry i ordinace. Jsou zajisté kněží otci a ploditeli života nadpřirozeného, zachovávateli a obnovovateli jeho pro ty, kdož ho ztratili, — skrze mši sv. a sv. svátosti živých a mrtvých. — V nejstarší době konávaly se ordinace v měsíci prosinci, ale záhy přeloženy byly na soboty čtvera suchých dnů. Aby slavnost kvatembrů i svěcení se zvýšila, konala se bohoslužba v tomto témdni v nejslavnějších basilikách — ve středu ve chrámu Panny Marie zv. Maggiore, v pátek v basilice sv. apoštolů a v sobotu vzhledem ku svěcení na hrobě sv. Petra, jemuž Kristus Pán odevzdal nejvyšší duchovní moc v církvi sv.[2]) — O obřadech svěcení kněžstva podotýká Grisar: »K bohatým a rozmanitým obřadům svěcení dají se co do krásy modliteb a co do hloubky symbolického významu úkonů přirovnati obřady slavného společného křtu, jež se konaly ve »veliké noci« v Římě (v Lateraně) před velikonoční slavností.[3]) Jako v křestní noci z vody vycházeli církvi znovu zrození údové, tak dosahovala církev v oné noci u sv. Petra pro své nové nositele hierarchických důstojností a pro služebníky tajemství Božích nadpřirozené důstojnosti a síly milosti.«[4])

Mešní liturgie soboty kvatembrové v postě posud si zachovala některé pozůstatky z původního obřadu nočního u sv. Petra. Evangelium, které jest totéž jako na druhou neděli postní, jedná o proměnění Páně na hoře Tábor (Mat. 17.). Bohoslužba noční protáhla se až do rána a tu, když první paprsky sluneční ozářily basiliku, slyšeti bylo radostná slova: »Tento jest můj milý syn, v němž se dobře mi zalíbilo, toho poslouchejte.« — Jak mocně působila slova ta na věřící lid, jemuž se těmito slovy ukládala povinnost poslouchati novosvěcených služebníků Božích. — Po-

[1]) Leo M. Sermo 16, al. 15, c. 1. 2.; Serm. 12, al. 11. c. 3. — [2]) Štace jsou posud takto v missálu označeny. — [3]) Viz níže popis obřadů na bílou sobotu. — [4]) Grisar, l. c. 506. str. 765.

dobně třetí a čtvrté čtení mluví vedle obřadu svěcení též o důstojnosti kněžské (II. Mak. 1.) a o požehnání Božím skrze Arona (Eccl. 36.). Nápadno jest, že v následující neděli byla »statio« v malé basilice S. Maria in Dominica (Navicella), ale to vysvětluje se tím, že, když již tolik lidí se sešlo u sv. Petra, dostačila pro ostatní již tato basilika.

Zvláštností mešní liturgie v kvatembru jsou lekce, které se říkají po Kyrie. O nich praví Rupert z Deutzu: »Mohli bychom se tázati, proč prvního dne postního dvě epištoly a dvě gradualia a v pátek jen jedna epištola a graduale, kdežto v sobotu jich šest jest? K tomu třeba odpověděti, že, když máme ve středu dvě, dle postupu postu měli bychom v pátek čísti tři, v sobotu pak čtyři. Ale poněvadž v sobotu se udělují obyčejně svěcení, přenesly se dvě lekce z pátku na sobotu, aby se zvětšila slavnost, v níž podíl mají i ti, kdo se postí i kdo jsou svěceni.« [1]) Ostatně všechny lekce jsou v úzkém vztahu k církevnímu roku.

Umístění lekcí po Kyrie označuje jejich kajícný ráz, jakoby dále rozvíjely úpěnlivé volání v Kyrie obsažené. — Pátým čtením v sobotu jest vždy čtení o třech mládencích v peci ohnivé, načež následuje chvalozpěv sám jako graduale. Jest totiž kvatembr dobou, která nás vybízí, abychom se pokáním očistili jako by ohněm a očištěni v povznesenou radostnou náladu mysli opět dospěli. Tato lekce ostatně může vykládána býti i o ordinandech, kteří mají býti jako mládenci ochotni ke každé oběti a ujištěni, že Bůh jich vždy chrániti bude.

§ 11. Vigilie. [2])

Bezprostřední přípravou k velkým svátkům bývaly a jsou posud vigilie.

Ve starověku dělili noc na čtyři části, z nichž každá nazývala se »vigilia«. V mluvě vojenské označovala se tímto slovem noční hlídka. Měli pak věřící více *zevnějších* pohnutek k noční bohoslužbě vůbec.

Židovské slavení soboty se počínalo, jakmile nastávala noc. Kristus Pán v první vigilii ustanovil obět mše sv., a svatí apoštolové a jejich nejbližší nástupcové v prvních stoletích slavili eucharistii v noci. [3])

Od té doby, co křesťané slavili eucharistii před rozedněním (coetus s. conventus antelucani), ukázala se potřeba společné

---

[1]) lib. III. c. 8. Dle sakramentáře Řehořova bylo v Římě v sobotu 12 lekcí „Sabbata in duodecim lectionibus", což dle Ruperta Deutzkého a Duranda (Ration. VI. c. 10.) mělo základ v tom, že lekce se četly v obou jazycích „quia Romae erant Graeci, quibus latina lingua incognita erat, vel ad notandum utriusque populi unionem. — [2]) Kraus, Reallexikon II. 951 a n.; Wetzer und Welte, Kirchenl. — [3]) I pohané mívali svou noční slavnost (*παννυχίς*, pervigilium).

přípravy k eucharistické slavnosti, která se konati musila buď v noci neb alespoň v době kuropění.

Tomuto zevnějšímu popudu podkládali křesťané brzy různé idee, které všechny vrcholily v napomínání Krista Pána (u Luk. 12, 35), abychom bděli, poněvadž nevíme, přijde-li Pán v první nebo třetí vigilii (φυλακή).

V podobenství o pannách praví se, že ženich přišel o půl noci a velebil panny, které měly při příchodu jeho lampy naplněny olejem; jindy opět napomíná Pán věřící: »Bděte a modlete se, neboť nevíte dne ani hodiny.« Ještě jasněji napomíná Pán ku bdění u sv. Marka 13, 32. 37., kde ve verši 35. výslovně připomíná jednotlivé vigilie. Toto napomínání Páně, které tak často opakoval vzhledem ku svému druhému příchodu, ovládlo úplně mysl starého křesťanstva, jak vysvítá z četných míst sv. Otců, jako na př. sv. Hyppolita,[1]) Laktantia,[2]) sv. Jeronyma[3]) a j.

Jiní sv. Otcové, pojednávajíce o vigiliích, prohlédali více ku *příkladu Pána Ježíše,* jenž v noci bděl a se modlil, a proto vigilie odporučovali. Pěkně a zevrubně pojednává o tom sv. Cyprian, jenž dí: »Jestliže Kristus po celou noc ustavičně bděl a se modlil, čím více máme my v noci se modliti a bdíti.«[4])

A *jiná ještě pohnutka* byla, která křesťany k nočním společným modlitbám pobádala. *Spánek byl považován za bratra smrti;* křesťan však má žíti a choditi ve světle a jen potud se oddávati spánku, pokud toho příroda nezbytně vyžaduje. Za všech okolností však má v noci povstati a Bohu chválu vzdávati, aby tak dle možnosti vyplnil příkaz, modliti se bez ustání. Kromě toho noc vůbec se lépe hodí k modlitbě a sebranosti mysli, jak dí již Orig. (In Thren. 51.) a sv. Jan Zlat. (Hom. 42. ad pop. Antioch.)

Původ vigilií odvozuje sv. Jan Zlat. od sv. apoštolů. První však určitou zprávu o vigiliích máme v aktech o mučenictví sv. Ignáce.[5]) Od druhého století ustálil se význam slova vigilia v tom smyslu, že znamenalo společnou noční bohoslužbu, přípravu to ke slavnostem církevním. V tomto významu vyskytuje se slovo »vigilie« po prvé u Tertulliana, když výslovně rozlišuje bohoslužbu denní v tak zv. dies stationum od vigilií: »Ve dne postu a bohoslužby, v noci vigilie pamětlivi buďme; nikdy tedy beze zbraně nechoďme.«[6]) Tertullian popisuje též slavnost vigilie velikonoční (Ad uxor. II., 4.), o níž jednají též Konstituce apošt. (IV., 19.). — Vigilii slavili též Basilidiani (Clem. Alex., Strom. I., 21.) i Ariáni (Socr., Hist. eccl. VI., 8.).

---

[1]) C. 27. — [2]) Instit. VII, 19. — [3]) In Math. 25, 6. — [4]) De orat. c. 35. a 36. — Srovn.: Ambrosius, In psalm. 118. v. 147. — Origenes se mimo to ještě odvolává na příklad sv. Pavla a Sily. — (De orat. c. 12.) — Hieron. Comment. in Dan. c. 4., Epist. 53. ad Ripar. — [5]) Act. s. Ignatii, c. 6. (Ruinart, ed. Ratisb. 69.) — [6]) De orat. c. 29. Die stationis, nocte vigiliae meminerimus: itaque nunquam inermes incedamus.

Slavné vigilie *trvaly* celou noc, pokud se týká, do prvního kuropění; tyto byly vlastní pervigilia, pernoctationes, *παννυχίδες, στάσεις πάννυχοι*. Takovou slavnou vigilií byla především vigilie velikonoční.[1])

Většina vigilií však započala teprv o půl noci a končila, jakmile se počalo rozednívati,[2]) anebo již při prvním kuropění (třetí hlídka). — Sv. Jan Zlatoústý chválí v této příčině horlivost mnohých křesťanů.[3]) — Obyčejně se pak křesťané na krátkou dobu ještě domů rozcházeli a teprv k 9. hod. se opět ke službám Božím shromažďovali.

Hlavními částmi vigilie byly:

a) Modlitba — hlavně modlitby hodinek církevních.

b) Zpěv — zvláště zpěv žalmů a hymnů. Pro mnohé zpěvy nazývalo se slavení vigilie pouze zpívání písní »*ὕμνειν*«.[4]) »Při našich vigiliích ve chrámech tvoří David (= žalmy) počátek, střed i konec.«[5]) Zřejmě připomíná sv. Jan Zlat. zpěv hymnů: »Gloria in excelsis« a »Trisagion«. Theodoret (H. e. II. 24.) praví: »Diodor a Flavian mívali ve zvyku se shromážděním v basilikách mučeníků po celou noc vytrvati a Boha hymny velebiti.«

c) Čtení, jak zřejmě dosvědčují Apošt. konstituce (V. 19.) a Eusebius (H. e. VI, 9.). »Čtěte Zákon, proroky a žalmy až do kuropění« (K. a. V., 19.).

d) O kázání nemáme sice mnoho zpráv, ale přece zřejmě o něm mluví na východě Konstit. apošt. (l. c.) a na západě Caesarius z Arlesu. (Serm. 285. a 300. Opp. August. V., 475.)

e) Ve příčině postu nebylo mezi křesťany shody. Půst o vigilii velikonoční dosvědčují zřejmě Konstit. apošt. (l. c.); podobně mluví i sv. Jan Zlat. (*εἰς τὸ πρῶτον πάσχα νηστεύοντες*).[6]) — Řehoř Turský vypravuje, že biskup Perpetuus v V. století půst mezi Franky nařídil (instituit jejunia vigiliasque)[7]), neboť se tam vigilie s postem před každou čelnou slavností zachovávaly. Že se v Africe vigilie s postem slavily, dosvědčuje sv. Augustin.[8]) Když pak později vigilie přestaly, zdá se, že i posty nebyly více zachovávány a že musily později býti nařízeny Zákonitě se musí tyto posty zachovávati od doby Mikuláše I. (Resp. ad Bulgar.) — Regino Prümský (IX. stol.) dosvědčuje, že lid tyto posty zachovával.

S vigiliemi slavily se všechny větší svátky Páně, svátky sv. mučeníků, neděle a některé ferie. Nejslavnější vigilie měly vánoce, zjevení Páně, velikonoce, svátek nanebevstoupení Páně a letnice. —

---

[1]) Constit. apost. V. 19. — [2]) A media nocte — usque ad lucem, Hippol. c. 38. — [3]) Hom. 1. a 4. de verb. Isai. Cfr. Homil. 20. de stat. — [4]) *Πέτρος οὐχ ὕμνει οὐδὲ ἠργύπνει, ἀλλ' ἐκάθευδε.* Hom. in Act. 12, 4. (Petr nepěl ani nebděl, nýbrž usnul). — [5])Acta s. Ignatii, c. 6 (Ruinart, edidd. Ratisb. 69.) — [6]) Hom. de terrae motu (Montfaucon II. 718.) — [7]) Hist. franc. X. 31. — [8]) De bono vid. c. 20.

Vigilie byly považovány za *část veřejné bohoslužby*, a proto byli křesťané ke slavení jich zavázáni, jak vysvítá z Origena [1]) a sv. Augustina. [2])

Noční slavnost vigilií musila však býti v církvi pozměněna. Již Hippolyt (c. 25., 27.) a Tertullian (Apol. c. 39.) musili hájiti křesťany proti útokům pohanů pro noční slavnost vigilií. Ale od IV. a V. století již mezi křesťany samými ozývají se nářky na nepřístojnosti. Zvláště doba mezi vigilií a slavnými službami Božími dávala příležitost ku zlořádům, jako: pitkám, tancům, zpěvům ano i horším věcem. [3]) — Sv. Jeronym napomíná Laetu, aby svou dceru ani na okamžik při vigilii se zřetele nepustila. [4]) — Soukromé vigilie na hrobích mučeníků nebo v soukromých domech zakázaly sněmy: elvirský [5]) a Auxerreský (Antidissiod. [6]) kolem r 578. — Když pak se nářky množ ly, počaly některé církve počet vigilií obmezovati, jiné pak přeložily je buď na večer anebo na ráno, až konečně i půst i slavnost vigilií byla trvale přeložena na předcházející den, a tím noční bdění samo sebou odpadlo. Jediná vigilie vánoční nebyla přeložena a slaví se v noci. [7]) Tím se stalo, že officium vigilie stalo se částečně officiem samostatným, částečně pak tvořilo prvou část officia slavnostního. [8]) Na tyto vigilie vlastně hodí se názvy: Profestum, dies profestus, *προεόρτιος*. — Mezi svátky, které zavedeny byly po XIII. století, má vigilii pouze svátek neposkvrněného početí P. Marie, a to od roku 1879.

§ 12. Význam vigilie.

Vzhledem na církevní rok představují vigilie ve smyslu objektivném, kterak jistá událost ve vykupitelském díle Kristově historicky byla připravována, prve nežli se stala; ve smyslu subjektivném připomíná nám vigilie, kterak my se máme připraviti k důstojnému slavení svátku samého, a sice modlitbou, bděními, postem, pokáním a zvláště dobrou sv. zpovědí, abychom takto uschopněni uskutečnili na sobě, co nám význam svátku ukládá. — A poněvadž církev veliký důraz klade na to, abychom

[1]) C. Cels. VI. 41. — [2]) Sermo 55. de temp. „Nullus se a sancto opere subtrahat, nisi quem infirmitas aut publica utilitas aut forte certa et grandis necessitas tenuerit occupatum. — Cfr. Conc. Matisc. c. 1. 2. — Ještě ve XII. století žádal Otto Bamberský, aby i laici byli přítomni vigiliím o velikých svátcích a v kvadragesimě, to jest vlastně nočnímu officiu církevních hodinek, s nimiž vigilie byly již dříve splynuly. — [3]) Sněm Elvírský c. 35. (r. 306); Constit. Childeberta (Hardonin III. 334.) — [4]) Ep. 11. Jeden z hlavních odpůrců vigilií byl Vigilantius, vrstevník sv. Jeronyma. O jeho útocích dovídáme se ze spisu sv. Jeron. „Contra Vigilant." c. 4. 7. 10. — [5]) L. c. — [6]) Cap. 3. 5. Cfr. Theodori Poenitentiale. Baronius, Ad ann. 599, n. 53. 54. — [7]) Dle obecného zákona církevního spojeny jsou všechny vigilie s postem, kromě vigilií před zjevením Páně a před svátkem sv. Jana evang., pro radost z narození Páně; vigilie před sv. ap. Filipem a Jakubem a před nanebevstoupením Páně pro radost ze vzkříšení Páně. — [8]) Binterim V. 1, 375.

se především na hlavní svátky církevního roku připravili, udělila jejich vigiliím i zvláštní privilegia, tak že mluvíme v liturgice o vigiliích privilegovaných a neprivilegovaných. K prvnějším patří vigilie vánoc, zjevení Páně, velikonoc a letnic.

§ 13. Oktávy.[1])

Oktávem rozumíme dobu svátku a sedmi dnů, jež bezprostředně po svátku následují a jimiž se slavnost teprv ukončuje. Účelem oktávu ve smyslu podmětném (subj.) jest poskytnouti člověku příležitost, aby mohl život svůj dle tajemství slavnosti zcela zaříditi. Křesťan má každým dnem oktávu pokračovati, až by dosáhl vrcholu t. j. až by idea slavnosti hluboce utkvěla v jeho srdci a zobrazila se úplně v jeho životě. — Ve smyslu předmětném (obj.) představuje oktáv, kterak idea slavnosti se v dějinách lidstva rozvinovala a jaký vliv na přivlastňování díla vykupitelského měla. —

S oktávy slaveny byly již ve St. Zákoně: velikonoce (Exod. 12., 15 a n.; Lev. 23., 6; Num. 28., 17.), slavnost stánků (Levit. 23., 39.), slavnost posvěcení chrámu (I. Mak. 4., 56 a n., II. Mak. 10., 6 a n.), slavnost smíření (Lev. 23., 35 a n.); taktéž letnice trvaly osm dnů. —

I pohané slavili některé slavnosti po více dní, jako na př. Římané Festum Anciliorum, Quinquatria, Cerealia atd. Jest totiž v povaze lidské některé slavnosti buď z úcty nebo radosti prodlužovati. — Církev činila tak jednak s ohledem na lidskou přirozenost, jednak s ohledem na St. Zákon. — S počátku ovšem nebylo možná církvi slavnosti prodlužovati. Když však ve IV. století nabyla svobody, počala slaviti velikonoce a letnice s oktávy. Asi v VI. století, když uspořádán byl okruh vánoční, dostalo se oktávů též vánocím a zjevení Páně. Pokud se týká velikonoc a letnic, byly všechny dny po celý oktáv svátečními (dies feriati)[2]). Křesťanští císařové vyznamenávali velikonoce a letnice občanskými privilegiemi jako na př. zákazem veřejných her, jednání soudních atd.[3]) —

Slavněji nežli ostatní dny slavil se osmý den, jenž se nazýval obyčejně »clausula festorum[4]) (ἀπόλυσις). — Svátky Svatých

---

[1]) Cfr. Kraus, Realencykl. II. 519 a n. — [2]) August. Serm. 19. ed. Sivmond. — Constit. ap. VIII. 33; V, 20; Conc. Matisc. II. 2; Trull. c. 66; Martène, De antiq. eccl. discipl. c. 25, n. 1. — V Německu slavil se svátečně celý oktáv letnic ještě v IX. století. (Conc. Mogunt. r. 813. c. 36). Třeba však podotknouti, že římské Ordines neznají osmého dne letnic, které končily již sedmým dnem a zakončovaly dobu velikonoční. Následující neděle jmenuje se v římském Lectionarium: Dominica prima post octavas Pentecostes et post Pentecosten. Ve XIV. století byl přeložen na tuto neděli svátek nejsv. Trojice. — [3]) Cod. Theodos. lib. XV. tit. 5. de spectac. leg. 5; lib. IX., tit. 35. de quaest. leg. 7. — [4]) Amalar. De eccl. offic. IV, 32.

byly vyznamenávány oktávy teprv od VIII. století, při čemž byl s počátku pouze osmý den slaven. —

Oktávy svátků vánočních, zjevení Páně, velikonoc, letnic a Božího těla požívají zvláštních práv, tak že jen s jistými výhradami mohou se v nich slaviti některé svátky a proto nazývají se též privilegované.

Odchylná jest co do slavení oktávů praxe církve východní. Řekové neslavívají totiž oktávů po našem způsobu, nýbrž připojují ku větším svátkům Páně a P. Marie památku svatých, kteří měli nějakou účast na tajemství slavnostním. Tak na př. po svátku zjevení Páně, v kterýžto den Řekové si připomínají především křest Páně v Jordáně, slaví se u Řeků památka sv. Jana Křtitele. Po svátku očišťováni P. Marie (Hypapantes) dne 2. února následuje svátek sv. Simeona, jenž vzal Ježíše na lokty. Po narození Páně následuje *σύναξις* [1]) *τῆς Θεοτόκου* t. j. slavnost Bohorodičky. Po narození P. Marie (8. září) následuje svátek rodičů P. Marie: sv. Jachyma a Anny, po zvěstování P. Marie následuje dne 26. března svátek sv. Gabriela archanděla. —

[1]) Synaxis (shromáždění) nazývají se dny slavnostní, poněvadž se lid schází, aby Bohu a Bohorodičce nebo Svatému chvály vzdal. (Nilles. Kalend. I. 63 a n.)

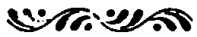

II. DÍL.

O jednotlivých částech církevního roku.

I.

Doba vánoční.

§ 14. Význam doby vánoční.

Základní myšlenkou doby vánoční jest narození Páně a to *ve smyslu předmětném* čili objektivním, jak se událo v dějinách světových, *ve smyslu pak podmětném* čili subjektivním, jak se opakuje v srdcích lidu křesťanského.

Doba vánoční má bližší a vzdálenější předhodí i pohodí.

Bližším předhodím vánoc jest svatvečer narození Páně, a vzdálenějším předhodím jest advent.

Bližším pohodím vánoc jest oktáv vánoční, a vzdálenějším jsou první tři neděle po Zjevení Páně (třetí pro svátek sv. rodiny), pokud se týká, doba až po svátek očišťování Panny Marie.

Advent.

§ 15. Dějiny adventu.[1])

Slovo »advent« t. j. příchod označuje v liturgii dobu od církve ustanovenou ku přípravě k výroční slavnosti narození Páně.

Co do původu adventu zajisté nesprávno jest tvrzení Durandovo, jenž zavedení adventu v církvi samému sv. Petru připisuje,[2]) jelikož vánoce samy mají původ v době pozdější. Taktéž nelze vykládati výroky některých sv. Otců o příchodu Páně (adventus Domini, *ἄφιξις τοῦ Κυρίου*)[3]) o našem adventě, nýbrž o historickém příchodu Páně vtělením v plnosti času (Gal. 4, 4.). Sv. Lev Vel. se ještě nezmiňuje o adventu, ačkoliv by byl měl

[1]) Wetzer u. Welte, Kirchenlexikon I. 250. a n., Kraus, Realencyklopaedie I. 21 a. n. — [2]) Ration. div. off. VI. c. 2. n. 1. — [3]) Cfr. Justin, Tertull. Clem. Alex., Cyprian, Origenes a m. j.

k tomu velmi vhodnou příležitost v řečích: De jejunio decimi mensis.

Velmi důležité svědectví pro advent máme v homiliích, jež obsaženy jsou v »Appendix operum S. Augustini« tom. V. ed. Benedict. n. 115. 116., za jejichž původce se obyčejně považuje biskup Caesarius z Arlu (Arles) († 542.). Tam totiž napomínají se věřící, aby se již po mnoho dní na příchod Páně připravovali. »Poněvadž nastává den narození Páně . . . dobrými skutky ozdobeni s pomocí Kristovou se k němu připravujme, udělujme chudým almužny, vymítejme hněv a zášť ze srdcí svých. Čistotu i s vlastními manželkami věrně zachovávejte, ku stolům svým častěji chudé volejte, k nočním pobožnostem (vigiliím) vstávejte, ve chrámě stojíce buď se modlete nebo žalmy zpívejte . . . .« Z homilií vysvítá, že adventu přísluší táž církevní oprávněnost jako ku př. předhodí velikonočnímu. — Zřejmě též mluví o adventu biskup Perpetuus z Touru († 491), jenž rovněž nařizuje zachovávati půst a vigilie: »od svátku sv. Martina až do narození Páně.« [1]) Jeho nařízení asi dokládá se sněm Maconský (r. 582), jenž v can. 9. poroučí: »aby se od sv. Martina až do narození Páně zachovával v pondělí, ve středu a v pátek půst, a služby Boží aby se konaly pořádkem kvadragesimy. V ty dny aby se četly »kanony«, zvlášť nařizujeme, aby se nikdo nevymlouval, že chybil z nevědomosti.« [2])

Z Gallie rozšířil se obyčej slaviti advent do Italie a Říma, kde již sv. Řehoř Vel. konal některé homilie o adventu. — K církevnímu roku přivtělen byl advent nejprve v liturgii římské; jejího příkladu následovaly záhy nejen všechny církve v Italii, nýbrž i v Německu, Anglii atd. — V církvi řecké začali slaviti advent teprv asi v VIII. století. — Ačkoli však všude téměř advent se slavil, přece byla veliká různost co do počtu adventních neděl. V církvi řecké, pak v církvích obřadu mozarabského, ambrosianského započínali advent dnem sv. Filippa (14. listopadu), a slavilo se tedy 6 neděl. Pět formulářů mešních a tedy i pět neděl připomíná Lib. II. Ord. Gelasiani. V sakramentáři Gallikanském [3]) jsou sice pouze tři neděle adventní a obřad gothicko-gallikanský zná jen dvě neděle adventní, ale to vysvětluje Mabillon (l. c.) tím, že se užívalo některého formuláře vícekráte. — Římská lektionaria znají čtyři neděle adventní, kterýžto počet od VIII. století se všude na západě ustálil. [4]) Způsob označovati

[1]) Greg. Touron. Hist. franc. X, 31. — [2]) Jako před čtyřicetidenním postem zavedeno bylo veselí ostatkové, tak i na sv. Martina lidé si přilepšovali, čehož pozůstatkem jsou „husy sv. Martinské". — [3]) Mabillon, Mus. ital. tom. I. — [4]) V syrsko-antiochenském patriarchátě mají posud 6 neděl adventních, v nichž se slaví tato tajemství: 1. Zvěstování Zachariášovi, otci sv. Jana Kř. 2. Zvěstování Panně Marii. 3. Návštěva Panny Marie u sv. Alžběty. 4. Narození sv. Jana Křtitele. 5. Oznámení početí božského sv. Josefovi. 6. Očekávání narození Pána našeho Ježíše Krista. — O způsobu slaviti advent v různých církvích východních pojednává Nilles v Zeitschr. für kath. Theologie 1896 str. 596 a n.

neděle adventní jest nyní opáčný způsobu dřívějšímu. Naše první neděle adventní bývala dříve »IV. neděle před narozením Páně«, a poslední neděle před vánocemi slula dříve prostě neděle před narozením Páně (Dominica ante natale Domini), u Řeků *Κυριακὴ πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως.*

Počtu čtyř neděl dostalo se záhy mystického výkladu, a to, buď že se označovaly tímto počtem čtyři tisíce let před Kristem, anebo, že se poukazovalo na čtverý příchod Páně, když se vtělil, když se rodí duchovním způsobem v srdci člověka, pak když přijde při příchodu k soudu soukromému jakož i všeobecnému.

Advent býval považován vždy za dobu pokání a záležel v postu, vigiliích, častějších návštěvách služeb Božích, zdržování se obcování manželského a v horlivějším konání skutků milosrdenství. Vždy víc a více objevovala se snaha advent připodobniti čtyřicetidennímu postu, a to nejen na východě,[1]) nýbrž i na západě, kde se na mnohých místech »Quadragesima sancti Martini« slavila.[2]) — Z toho lze též vysvětliti nynější nařízení církevní o postu, svatbách, hudbě, tanci, divadlech atd.

Od XI. století ustálil se na západě nynější počet adventních neděl, a v XII. století proměnil se půst v pouhou abstinenci. V XIV. století však i závazek abstinence úplně vymizel tak, že Urban IV. r. 1362. pouze duchovní svého dvoru k ní zavázal. — Později již jen osaměle někteří biskupové jako sv. Karel Bor., Prosper Lambertini věřící k zachovávání postu vybízeli, při čemž se však žádný z nich neodvolával na všeobecný zákon církevní. — Nyní nemají tedy věřící v adventě žádných závazků co do postu nebo abstinence. Poněvadž však o vigiliích oněch svátků, jichž veřejné slavení zrušeno jest indultem apoštolským, není již postu, přeložen byl tento pro Rakousko apoštolským brevem ze dne 16. května r. 1771. na středy a pátky adventu, jež tedy nyní jsou dny postními.

§ 16. Význam adventu.

Ve smyslu předmětném (objektivním) t. j. dogmatickém a historickém představuje nám advent jednak toužebné očekávání věků předkřesťanských zaslíbeného Vykupitele, jednak i oněch devíti měsíců, kdy »Slovo tělem učiněné« přebývalo v lůně panenské matky. Přivádí nám tedy advent na mysl všechny přípravy člověčenstva na první příchod Pána Ježíše.

---

[1]) U lidu v řecké církvi nazývá se půst v adventě postem sv. Filipa, poněvadž započíná dne 14. listopadu, na kterýž den svátek sv. Filipa připadá. Řekové zdržují se v adventě masa, másla, mléka a vajec, ale mohou požívati: ryby, olej a víno. K přísnému postu jsou zavázáni jen po sedm dní. — Guerang. l. c. Advent. 29 a n. — Leon. Allat. De consens. III. c. 9. n. 3. — [2]) Rauzov. Calend. Rom. 138.

Krásně vyličuje objektivní význam adventu Amberger: »Jak hned po pádu skrze přislíbení Vykupitele první ranní paprsek do záhubné tmy vnikl, jak toto přislíbení se vzrůstající vždy jasností národům potěchou se stalo, jak Bohem nadšení mužové vždy četněji a jasněji Spasitele zvěstovali, jak božská láska a milosrdenství nejprve vyvolený národ a pak všechny národy na zjevení Spasitele připravovaly, jak zase jednotlivci a celí národové vždy více duševní svou bídu pociťovali, jak touha po zachraniteli časem rostla, jak srdce v útrapách a souženích blížící se spáse se otvírala: všechno, co bylo úlohou a významem St. Zákona a všech časů před Kristem, vším obsahem St. Zákona, opakuje se v adventě církve sv. A církev tak důmyslně a případně všechno zařídila, že se zdá, jako bychom slyšeli vždy hlasitěji a jasněji nářky a vzdechy oněch tisíciletí a jako bychom viděli jejich usilovný zápas až k jesličkám toužebně Očekávaného« [1])

Ale tím není objektivní ráz adventu vyčerpán. Formuláře liturgické nasvědčují, že objektivním významem adventu jest i druhé příští Kristovo v den soudný.

Prvé příští Vykupitelovo má hlavně na zřeteli text missálu; na druhé příští ukazuje evangelium na první neděli adventní (o posledním soudu); obé příští vyjadřuje modlitba denní o vigilii vánoční. Hymny breviáře hledí k obému příští zároveň, přecházejíce od prvého ke druhému tak důmyslně a krásně, jak to vůbec nalézti lze jenom v nejstarších textech liturgických, o kterých bez upřílišení lze říci, že složeny byly za zvláštního přispění Ducha sv., že jsou téměř inspirovány. [2])

O obojím tomto významu adventu mluví Ivo z Chartresu (XI. stol.), když praví: »Zachovávajíce tyto dny, slavíme obojí příchod Kristův. Touto slavností máme něco minulého věřiti, něco budoucího očekávati, aby nás očekávání budoucích věcí strachem naplňovalo a tak nás zdržovalo od hříchu, víra pak v minulé věci, aby nás v dobrém utvrdila skrze neochabující lásku«. Podobně dí Řehoř z Touru: »Církev zachovávajíc tuto dobu slaví dvojí věc: připomíná si s díkučiněním a radostí dobrodiní, která nám Pán prokázal prvním příchodem, a očekává se zbožnou bázní dovršení těchto dobrodiní při druhém příchodu. Stavše se účastnými nebeských dobrodiní prvního příchodu učiňme se jich hodnými i při druhém příchodu téhož Pána«. [3])

Ve smyslu podmětném (subjektivném) čili mravním jest advent doba kajícné přípravy věřících na spasitelné slavení Kristova narození v Betlémě a spasitelné přípravy na příchod Páně v soudný den. Oslavíme pak spasitelně narození Páně, když se přičiníme modlitbou, pokáním, uctíváním Matky Páně a jinými dobrými skutky, aby Kristus Pán se zrodil o vánocích v srdcích

[1]) Amberger, Pastoralth. II. 659 a n. — [2]) Časopis kat. duch. 1899. Význam adventu od Dr. Skočdopole. str. 622 a n. — [3]) Viz čas. katol. duch. l. c. 623.

našich. Neboť postavení naše jest totéž jako před 1900 lety. Nadarmo by byl přišel Pán Ježíš před 1900 lety, kdyby nyní nepřišel ke každému zvlášť, aby nám nadpřirozený život udělil, po případě rozhojnil.

Stav duší před slavností vánoční jest asi tento: Menší část křesťanů žije úplně v Ježíši Kristu, t. j. vede život dokonalý. Jiní, a těch je značnější část, žijí sice ještě v Kristu, ale jsou slabí a mdlí v lásce k Ježíši, nemajíce touhy, hlouběji vniknouti v božský život Páně, poněvadž láska ochladla (Zjev. 2, 4). Ostatní vůbec života v sobě nemají — jsou ve smrti; neboť Kristus řekl: Já jsem život. K těmto všem přichází Pán Ježíš a tluče na bránu těchto duší a prosí o přijetí. První vyzývá, aby Ho přijali, aby se mohl znova zroditi v srdcích jejich, aby Ho pak spatřiti mohli ve větší ještě kráse, lesku a síle, ačkoliv Ho až posud vždy chovali jako drahý sobě svěřený poklad, ačkoliv jejich srdce bylo Jeho srdcem a jejich skutky Jeho skutky. Církev vyzývá je, aby četli v posvátné liturgii tajuplná slova, jež psána jsou pro jejich milující srdce a srdce ženichovo rozkoší naplňují. Druhé pak prosí, aby otevřeli bránu srdce svého Tomu, jehož sice u sebe chovají, kterého však zcela nepoznávají a z něhož se netěší. On přichází s novou něžností, zapomněl všeho zpupného opovrhování. Chce všechno učiniti nové. (Zjev. 21, 5.) — Chce růsti v jejich srdcích. Kéž se probudí, aby spánek nedržel očí jejich, mezitím co klepe, aby pak neodešel. Kéž porozumějí liturgii, která tak důrazně mluví o tmě, kterou rozptýliti může jedině Bůh, o ranách, jež vyléčiti může toliko Jeho dobrota, o slabostech, jež odstraní jedině Jeho síla.

Jsou však též křesťané, jejichž srdce nadpřirozeně mrtva jsou; snad je těžký hřích drží již po mnoho let ve svých poutech. Těmto zvláště patří příchod Páně, jenž nechce smrti hříšníka, ale aby se obrátil a živ byl. (Ezech. 18, 31. 32.) K těmto zvláště volá adventní liturgie s důrazem: »Bratří, čas jest, abychom již ze sna povstali . . .« Před těmito především rozvinuje církev obraz posledního soudu, poněvadž počátek moudrosti jest bázeň Boží. Ó kéž by všichni hříšníci poznali, co jest jim ku pokoji, a Spasitele s důvěrou a s kající myslí přijali. (Guer. l. c. I. 46 a n.)

Nejmocnější pak pohnutkou, aby všichni lidé bez rozdílu — dokonalí, spravedliví a nespravedliví — Pána přijali, jest úvaha o soudném dni.

Církev se chvěje při vzpomínce na tento den Božího hněvu, o němž předpovídali Dávid se Sybillou, ne že by se bála o sebe, nýbrž o mnohé své dítky. A proto vybírá církev nejvhodnější místa z Písma sv. a vplétá je do liturgie, aby vzbudila v srdcích lidu hříšného spasitelnou bázeň a probudila z nebezpečného spánku hříchu všechny netečné nedbalce, a povzbudila duše Boha milující, poukazujíc k onomu příchodu Páně, kdy

Vykupitel přijde, aby je uvedl do stánků věčných, kde není více rozloučení, kde panuje věčná láska.

Přivádí nám tedy církev v době adventní na mysl trojí příchod Páně:

1. Příchod skrze vtělení (obj. význam),
2. příchod do srdcí věřících (subj. význam),
3. příchod k poslednímu soudu (pohnutka ku přípravě srdcí na příchod Spasitelův).

O tomto trojím příchodě praví Petr z Blois[1]: »První příchod byl pokorný a v úkrytu, druhý jest tajný a láskyplný, třetí bude zjevný a hrozný. Při prvním příchodu byl Kristus od lidí nespravedlivě odsouzen, při druhém ospravedlňuje nás tím, že nám dává milost, při třetím bude všechno souditi dle zásad věčné spravedlnosti. V prvním příchodu jest beránkem, lvem v posledním, oddaným přítelem ve druhém. Na první příchod poukazují nadšené vzdechy starých proroků, z jejichž knih vybírá církev sv. lekce pro dobu adventní.

Jest tedy advent rázu radostného i truchlivého: radostného pro blaživou naději blízké spásy, truchlivého pro budoucí soud.

A pracovati, aby lid křesťanský ve smyslu právě naznačeném slavil advent, jest úkolem duchovního správce. Důtklivě tuto povinnost kněžím na srdce klade slavný Amberger: »Touhu po Vykupiteli a kajícné smýšlení máš tedy, pastýři duší, v době adventní sám v srdci nositi a ve své obci buditi. Kněz i lid mají v této době více a horlivěji se modliti a vážněji vně i vnitř se umrtvovati. Společná adventní pobožnost ve chrámě neb alespoň v domích a rodinách, jak by musila býti spasitelna a plodna. Všichni věřící by měli býti v době adventní tak vedeni a připravováni, aby v době vánoční hodně a s pravým užitkem přijali sv. svátosti. A třeba jest advent dobou pokání, jest přece též dobou tiché, svaté radosti, radosti v naději spásy. Kdo by necítil, že advent jest libý čas? Vždyť advent jest především dobou Panny Marie, která Spasitele lidstvu takořka vstříc přináší a také mně i tobě; která jako druhá Eva vzdechy celého člověčenstva téměř v srdci svém spojuje. Vroucněji tedy máme Pannu Marii v adventě milovati, vzývati a uctívati. Duchovní správce měl by zvláště adventu použiti k zavedení pobožnosti k Panně Marii ve své obci. S větší zbožností bychom měli naslouchati trojímu pozdravu zvonem a konati příslušné modlitby. Tak jest to přáním církve, která v tolika antifonách poukazuje k Marii, na úsvitě slouží rorátní mše, která předpisuje druhou oraci: dle Beata M. Virgine. V Marii zasvitly červánky vykoupení, a právě tak jest advent jitřenkou církevního roku, a můžeme s radostnou myslí zvolati: »Kteráž jest to, jež kráčí jako dennice vycházející?« (Vel. 6, 9.)[2])

[1]) De adventu sermo III. — [2]) Amberger, l. c. II. 696.

§ 17. Liturgie adventu.

Kajícný ráz doby adventní, který však nikterak nevylučuje tiché radosti z brzkého příchodu Páně, jeví se ve veškeré adventní liturgii.

Liturgické formy, jimiž církev význam doby adventní vyjadřuje, jsou dvojího druhu:

1) Různé zevnější obyčeje a ustanovení, jež církev zavedla; a pak

2) hlavně modlitby a čtení, jimiž církev myšlenky příslušné vyjadřuje a budí.

I. Ku vnějším obyčejům a ustanovením patří:

a) trvání adventu po čtyři neděle,[1]) kterážto doba nám připomíná čtyři tisíce let před narozením Páně. Dle některých theologů připomínají nám čtyři neděle čtverý příchod Páně: když se vtělil, když se v člověku duchovně zrodí, a když přijde k soudu soukromému a všeobecnému.

b) Zákaz církevní svatebního veselí, aby se mysl kajícná nerozptylovala a vážných myšlenek nevzdalovala.

c) Kající ráz doby objevuje se lidu křesťanskému ve chrámě především fialovou barvou liturgických rouch. Svatostánek i oltáře se pokrývají rouškami barvy fialové, a kněží a levité rovněž se oblékají po všechny dny kromě svátku Svatých v roucha barvy fialové. Barva tato zavedena byla teprve v pozdějším středověku (po Innoc. III.) na místo barvy černé, na znamení, že pokáním i největší hříchy odpuštěny býti mohou, a že tedy netřeba oddávati se největšímu zármutku.

α) Fialové barvy proto se užívá, poněvadž povahou svou hodí se k tomu, aby vyjadřovala ideje doby adventní. Barva fialová připomíná především blankyt nebeský, odkud přichází veškera naše spása. Proto na středověkých obrazech zobrazuje se Bůh Otec s modrým pláštěm, a na starších obrazích křesťanských má Kristus vrchní roucho barvy modré; podobně i Panna Maria má modrý plášť na znamení mateřské lásky a věrnosti, s níž ujímá se hříšníků na nebesích.

β) Barva fialová, jakožto smíšenina barvy červené a černé, označuje vhodně lásku, bolest i lítost. Z lásky pak a lítosti pochází touha po spojení s Bohem, jež bylo hříchem přetrháno, a jež může býti kajícností opět dosaženo.

Svým zármutkem připojuje se církev k oněm Israelitům, kteří očekávali v žíní a popeli Messiáše a oplakávali slávu rozbořeného Sionu a vyrvané žezlo Judovo, dokud nepřišel, jenž byl očekáváním národů; a zároveň připomíná věřícím, aby se připravili kajícnými skutky na druhý příchod plný lásky a tajů.

---

[1]) Původně začínal advent již po svátku sv. Martina (quadragesima); tedy tento význam 4 neděl jest z doby pozdější.

Barva fialová označuje též sklíčenost církve, jako osamělé nevěsty, která očekává otálejícího ženicha a lká na hoře, až uslyší hlas: »Pojdiž s Libanu, choti má, pojď, budeš korunována . . . . ranila jsi srdce mé«.[1])

d) Levité při slavných službách Božích neoblékají se v dalmatiku a tunicellu, poněvadž tyto jsou rouchy trvalé radosti, spravedlnosti a spásy,[2]) nýbrž přisluhují biskupovi při nejsv. oběti v mešních rouchách na prsou svinutých na znamení, že pravá radost pochází jedině z pokání.[3])

e) Dále jest památno pro advent, že nezaznívá kromě svátků Svatých při mši sv. radostné Gloria, jelikož tento podivuhodný zpěv zazněl teprve v Betlemě nad jesličkami Božského dítka. Jazyk andělů není tedy ještě v adventě rozvázán, Panna ještě dítě neporodila, a proto není ještě na čase zpívati: »Sláva na výsostech Bohu a pokoj lidem dobré vůle«. Proto také se neříká na konci mše sv. »Ite missa est« (Jděte, mše jest ukončena), nýbrž lid se vybízí, aby ještě nepřerušoval modliteb, jako by jich v adventě nikdy nebylo dosti, slovy: »Benedicamus Domino« (Dobrořečme Pánu).

A v církevních hodinkách v týchž dnech odpadá radostný chvalozpěv »Te Deum laudamus« (Tebe, Bože, chválíme). Děje se tak z pokory, neboť jsme přesvědčeni, že v těchto dnech třeba zvláště úpěnlivě prositi a doufati. Ale o slavném dni, kdy uprostřed největší tmy Slunce spravedlnosti vzešlo, tu přerušuje církev mlčení a radostí nadšena volá: »Tebe, Bože, chválíme! Tebe, ó Pane, vyznáváme! O králi slávy, Kriste! Ty jsi věčný syn Otce. Ty jsi nepohrdl lůnem Panny, aby jsi lidi vykoupil.«

f) V hodinkách církevních předpisují se zvláštní modlitby (preces), jež se mají na konci každé hodinky na kolenou vykonati. V týchž dnech má chór značné části mše sv. obcovati kleče. Ale přes všechen kající ráz doby adventní lze pozorovati i znamení tiché radosti, jíž se oddává církev v době adventní. Radostné alleluja zaznívá ustavičně v církevních hodinkách a při mši sv. alespoň v neděli.[4]) Ano, na třetí neděli adventní zaznívá i plný zvuk varhan,[5]) které byly v adventě umlkly, a tmavá barva fialová ustupuje alespoň na okamžik růžově barevným rouchům.[6]) Toto vše připomíná církvi, že třebas se spo-

---

[1]) Píseň Šalom. 4, 8, 9. Gueranger l. c. 40. — [2]) Odevzdávaje dalmatiku jáhnovi, dí biskup: Induat te Dominus, indumento salutis et vestimento laetitiae et dalmatica justitiae circumdet te semper. Zevrubný popis a dějiny rouch církevních viz: Thalhofer, Liturgik I. 884. a n. — [3]) Dippel, das Kirchenjahr I. 25. a n. — Jen na 3. neděli adventní a ve všední dny při mši de Dominica, pak o vigilii narození Páně mají levité dalmatiku a tunicellu. Kallend. perp. A. Carpo p. 502. n. 5. apud Hartmann, Rep. rituum' § 7. IV. 1. — [4]) Thalhofer, Liturgik II., str. 542. — [5]) Též ve všední dny, když je formulář de Dominica a o vigilii narození Páně. Cfr. Hartmann, Repertorium rituum 6. vyd. pag. 31. Jednoduché doprovázení chóru a zpěvu lidového varhanami jest ovšem dovoleno. (Caerem. Ep. lib. I. cap. 28. n. 2.) — [6]) Kde nemají růžové barvy, užívá se fialové i v tuto neděli. (Caer. epis. lib. II. c. 13. n. 11.; pak c. 20. n. 2. Cfr. Hartmann, l. c. 263.)

juje v adventě s toužícím pokolením před Kristem, přece vlastně pro ni Vykupitel již přišel, v ní bydlí a jí spásu již přinesl. Proto ve stony a vzdechy vplétá se i radostné allejuja.[1])

Neděle adventní náležejí k tak zv. nedělím větším (dominicae majores), všední dny pak k větším feriím, a přímluvy svatých (suffragia sanctorum) se vynechávají; tímto trojím nařízením chce církev zraky věřících soustřediti pouze na Vykupitele.

g) Zvláště však jasně vyjadřují se myšlenky církevní vzhledem k adventu modlitbami a čteními v církevních hodinkách a při mši sv. Tyto směřují vesměs k tomu, aby v srdcích roznítily plamen touhy po obojím příchodu Pána Ježíše a dokazovaly potřebu přípravy k tomuto příchodu. V modlitbách, čteních, antifonách a verších vždy jasněji a určitěji zaznívají přislíbení Boží, a v ohledu subjektivním vždy zřetelněji vyjadřuje se touha po brzkém příchodu Vykupitelově, jež vrcholu svého dosahuje v antifonách »O . . .« k Magnificat. Toto stupňování zračí se i v invitatoriu k matutinu. Na první neděli adventní zní: »Králi, jenž přijíti má, pojďte, klanějme se«, kdežto na třetí neděli již zní: »Blízko jest již Pán, pojďte, klaňme se Jemu«, a ve svatvečer narození Páně: »Dnes poznáte, že přijde Pán, a ráno uvidíte slávu Jeho«. Ale též modlitby, čtení, hymny, veršíky atd. vyjadřují prosbu, abychom s důvěrou jedenkráte hleděti mohli na Ježíše — svého soudce.

§ 18. První neděle adventní.

Na první neděli adventní vysílá církev vroucí vzdech tužby po příchodu Vykupitelově. Uvažujíc však možství a velikost hříchů[2]) a veliké tresty za hříchy osobní, zastrašena vzpomínkou druhého příchodu Spasitelova (evangelium o posledním soudu) a napomenuta vážnými slovy apoštola Pavla (epišt. k Řím. 13, 11—14)[3]) obrací toužebně, ale s důvěrou (Intr.)[4]) zraků svých k výšinám nebeským, odkud Spasitel přijde (Ant. ad Magnif.),[5]) jenž osvobodí lidstvo od všelikého hříchu a uvede na cestu spásy. (Grad.)[6])

Spasitel je již na cestě, neboť vtělil se již v lůně Panny Marie; proto obrací církev zřetel náš po celou dobu adventní

[1]) Ve všední dny po epištole následuje graduale místo Alleluja s veršem. [2]) II. lekce I. nokturnu: „Všechna hlava jest neduživá a všecko srdce trachlící. Od spodu nohy až do vrchu hlavy není na něm zdraví.“ (Omne caput languidum et omne cor moerens. A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas . . . (Isaias 1.) [3]) Hodina jest, abychom již ze sna povstali . . . — [4]) Ž. 24. K Tobě, Hospodine, pozdvihuji duše své: Bože můj, v Tebe doufám, nechť nejsem zahanben: aby se mi neposmívali nepřátelé moji; neboť žádný z těch, kteří Tě očekávají, nebude zahanben. Ž. Cesty své, Hospodine, ukaž mi a stezkám svým vyuč mne. Sláva Otci . . . — [5]) Ecce nomen Domini veniet de longinquo. — [6]) Žádný z těch, kteří tě očekávají, nebude zahanben, ó Hospodine. ℣. Cesty své, Hospodine, ukaž mi a zteskám svým vyuč mne. Ukaž nám, Hospodine, milosrdenství Své a spasení Své dejž nám.

na Marii, která však i druhý příchod Páně může nám učiniti spasitelným — svou mocnou přímluvou. Proto si vysvětlíme v missálu při dnešním mešním formuláři nadpis: Statio ad s. Mariam Majorem; k Panně Marii obracíme se v druhé oraci, sekrétě a modlitbě po přijímání, na Pannu Marii lze též obrátiti dnešní communio. (Hospodin prokáže dobrotivost Svou. a země vydá plod svůj. (Ž. 34) O Panně Marii výslovně mluví Antifona k Benedictus: »Duch sv. sestoupí v tě Maria: neboj se, budeš míti v životě Syna Božího, Allejuja«. Vůbec všechny antifony k Benedictus prvního téhodne vztahují se k Panně Marii.

S těchto hledisek třeba pohlížeti na veškeru liturgii prvního téhodne adventního.

A) Církevní hodinky na I. neděli adventní.

V pravou adventní náladu uvádí nás již hymnus v prvních nešporách: »Creator alme siderum . . .«, v němž děkujeme Bohu, že Syn Boží na zemi sestoupil a pro nás člověkem se stal, v němž prosíme, aby zavítal do našich srdcí a aby byl jedenkráte nám milostivým soudcem.[1]) Hymnus zní:

Ó, milostivý Tvůrce hvězd,
jenž věčné světlo věrných jest,
ó, Jesu Vykupiteli,
slyš prosících hlas nesmělý.

By ďáblovy lsti útokem
svět nezahynul před časem,
Ty, puzen vroucí láskou k nám,
jsi stal se lékem světa sám.

Bys křivdu těžkou odčinil,
jíž svět se všechen provinil,
jdeš z čisté Panny svatyně,
se obětovat nevinně.

Kdy jména moc i slávy Tvé
zní širým světem po prvé,
hned nebe, peklo jímá strach,
že kořic se Ti, padá v prach.

Ó, Soudce náš v den poslední,
teď na prosící pohlédni:
Tvé milosti zbraň předrahá
vždy ochraňuj nás od vraha.

Dík, chvála, oslava i čest
nechť Otci, Synu vzdána jest,
i Duchu s nimi společně
zní Těšiteli pověčně. Amen.

Jitřní hodinky počínají invitatoriem: »Králi, jenž přijíti má, pojďte, klaňme se«. Pak následuje žalm 94., jenž ve slovném slova smyslu obsahuje v první části povzbuzení lidu židovského, shromážděného k ranní pobožnosti, aby Boha oslavoval zpěvem žalmů a Jemu díky vzdával. V druhé pak části žalmu napomíná žalmista shromážděné, aby uposlechli hlasu Božího a nebyli nedůvěřiví jako jejich předkové, jimž Bůh musil přísahati, že za trest nevejdou do země zaslíbené.

Invitatorium udává nám pohnutku, proč máme Boha velebiti. Dle toho vybízí nás žalm 94. v době adventní v prvé své části, abychom velebili Boha, že nám seslati hodlá Spasitele, jenž chce do našeho srdce přijíti, aby nás obohatil milostmi a

[1]) Die Hymnen des Breviers von Dr. Schulte, Paderborn, str. 126 a n. Cfr. Zeitschr. für kath. Theol. 1896 str. 602 a n. Hymnus připisuje se obyčejně sv. Ambroži.

učinil nás dítkami Božími (oves pascuae ejus). Druhá polovice žalmu vybízí nás, abychom v adventu naslouchali líbeznému hlasu Božímu, jenž se ozývá z modliteb breviáře, abychom nenechali Ježíše nadarmo tlouci u brány srdce svého, nýbrž abychom ho rádi přijali.[1])

V následujícím hymnu: »Verbum supernum prodiens . . .« bere se ohled na oba příchody Páně: vtělením a na konci světa. — Obsahuje prosbu, aby Slovo tělem učiněné srdce naše osvítilo a láskou rozháralo, abychom, až přijde soudit', nebyli obětí plamenů pekelných (non esca flammarum), nýbrž účastnými radostí nebeských (coeli fruamur gaudiis).[2])

Žalmy modlíme se nejlépe na základě smyslu grammatickohistorického, ale v náladě mysli vzbuzené antifonami,[3]) které vesměs vyjadřují myšlenky adventu

Lekce celé doby adventní jsou vyňaty zcela příhodně z Isaiáše proroka, jejž pro množství a jasnost messianských proroctví vším právem nazývá sv. Jeronym »ne tak prorokem, jako evangelistou«. Neboť tak jasně podal všechna tajemství o Kristu a církvi, že se domníváš, že nepředpovídá, nýbrž že vypravuje dějiny.«[4]) Podobně mluví i ostatní sv. Otcové nazývajíce ho knížetem mezi proroky, a to nejen co do obsahu, nýbrž i co do formy, jež vyniká uhlazeností, vzletem, obrazností a jasností.[5])

Na první neděli čte se z hl. I. v. 1—9; 10—21; 21—31., v kterýchžto částech obsažena jest žaloba na lid, kněze a knížata. Těmto třem žalobám odpovídá trojí naděje, a to: v. 9. vysvítá naděje z toho, že lid byl od úplné záhuby uchráněn. V. 10—21. ustanovuje, za jakých podmínek chce Bůh i příště milosti udělovati. V. 21—31. slibuje Bůh obnovu; chce si učiniti lid dokonalý.

Slova prorokova musí učiniti hluboký dojem i na nás. I nám Bůh prokázal veliká dobrodiní, ale napodobovali jsme často necitelnost Židů, kteří se ani tehda nepohnuli, když přišel Spasitel mezi ně. Ó kéž bychom procitli! Přijde den, kdy Spasitel jako bleskem ozáří tmu netečnosti, přijde den soudný. — Proto volá církev ke Spasiteli: »Přijď, uzdrav naši slabost, osviť rozum, posilni vůli. Učiň nás lidem dokonalým, abychom nemusili se báti posledního soudu. Jak hluboký dojem učinily lekce na posluchače, poznati lze z responsorií; responsoria jsou ozvěnou lekcí a vyjadřují dojmy, které lekce na čtenáře učinily; některá responsoria podávají nám v různých variacích ideu doby adventní. Responsoria zabývají se tedy hlavně příchodem Spasitelovým na svět, příchodem jeho do jednotlivých duší a konečně slavným příchodem jeho v soudný den.[6])

---

[1]) Thalhofer, l. c. II. 2 — [2]) Schulte, die Hymnen des röm. Breviers, l. c. — [3]) Výklad antifon viz v: Seelsorger, 1903. 1905. — [4]) Praef. in translat. — [5]) Srovn.: Commentarius in Isaiam Prophetam a. Knabenbauer str. 8 a n. — [6]) Překrásný rozbor všech adventních responsorií podává Dr. B. Schäfer v časopise: Der kathol. Seelsorger 1905 str. 1, 53, 389, 437, 485, 533.

Lekce II. nokturnu obsahují řeč sv. Lva Vel. o postu, jejž nazývá dobrou přípravou k poslednímu soudu. Lekce III. nokturnu obsahují homilii sv. Řehoře Vel. o posledním soudu.

Antifony k laudám vybízejí nás, abychom se srdcem plným důvěry obrátili se k Tomu, jenž nás vysvobodí ze vší bídy a uvede nás na cestu blaha.

Hymnus pak v laudách připomíná sv. Jana Křtitele (en vox clara), jenž vybízí nás, abychom se pozvedli z netečnosti, prosili za odpuštění viny, aby nás, až po druhé přijde (cum secundo fulserit), dle zásluhy netrestal, nýbrž milostivě ochraňoval.

B) Mešní formulář první neděle adventní.

Ke snadnějšímu porozumění mešního formuláře první neděle adventní třeba si uvědomiti, co jsme nahoře řekli o významu adventu.

Po stránce subjektivní připomíná nám advent povinnost, abychom i my se připravovali na příchod Spasitelův, jejž slavíme o vánocích.

Příprava má býti táž jako u národa vyvoleného. Máme se vmysliti v dobu před Kristem a toužebně očekávati Spasitele, aby nás vykoupil a osvobodil od hříchu, vad, zlých náklonností, tělesného smýšlení, lhostejnosti, ba otupělosti ve věcech spásy, od přílišné náklonnosti k věcem pozemským. Ale v toužebném očekávání Vykupitele prokmitává též důvěrná radost, že Spasitel jistě přijde a osvobodí nás. A není to pouhá illuse církve, nýbrž skutečnost. Kristus má se skutečně naroditi v srdcích našich. Vyplňuje se zde jen, k čemu vybízí sv. Pavel (Gal. 4, 19.): »Synáčkové moji, kteréž opět rodím, až by Kristus opět utvořen byl ve vás« t. j. již jednou jsem vás zrodil skrze křest svatý, ale odpadli jste, a proto znova namáhám se vás zroditi. Podobně i církev v adventě se namáhá, aby Kristus opětně se zrodil v srdcích našich. Odtud kajícné prosby za odpuštění viny a toužebné volání po Vykupiteli, jež zaznívá v liturgii. A právě vzpomínky na první a druhý příchod Páně mimoděk, nutnou associací představ budí vzpomínku na poslední příchod Páně k soudu, a to tím více, že právě tato myšlenka jest mocnou pohnutkou k pokání a pobídkou, abychom rádi přijali o vánocích za hosta v srdci svém Toho, jenž bude jedenkráte naším soudcem. Již sv. Bernard mluví »de adventu Domini *ad* homines, *in* homines, *contra* homines«. (Ser. 3. de adv.)

A zvláště liturgie první neděle adventní jest ovládnuta myšlenkou na příchod Páně k poslednímu soudu. Že však právě na první neděli čte se evangelium o posledním soudu, pochází odtud, že první neděle adventní tvoří nejen počátek adventu, nýbrž i počátek církevního roku. Účelem jejím tedy jest, připravovati věřící nejen na první příchod Spasitelův ve stáji v Be-

tlemě, jenž se slaví o vánocích (ἡ πρότερα παρουσια), nýbrž zároveň vyzvati nás, abychom se dále rozhlédli po celém církevním roce, až bychom spatřili ukončení království Božího na zemi, abychom vzpomenuli i druhého příchodu Páně (ἡ δευτέρα παρουσία)

Jako staří na portálech chrámů rádi vyobrazovali poslední soud, aby myšlenky na poslední soud doprovázely věřící do chrámu i z chrámu, tak i církev na počátku i na konci církevního roku nám připomíná poslední soud, aby myšlenky na poslední soud po celý rok nás doprovázely. S myšlenkou na poslední soud projděme tedy mešní formulář první neděle adventní, a zpozorujeme, že církev zastrašena vzpomínkou příchodu Páně k soudu, vážnými a důraznými slovy vybízí věřící, aby povstali z hříchu a oděli se milostí Boží (epištola), a důvěrně obrátili zraků svých k výšinám, odkud má Spasitel přijíti, aby nás zachránil a naučil cestám, po nichž bezpečně kráčeti můžeme (introit, orace, graduale, offertorium). Budeme-li takto se modliti, budeme jistě vyslyšeni (communio). Mešní formulář má nápis: »Statio ad Mariam Majorem«. Tento nápis nám oznamuje, že služby Boží konaly se tuto neděli ve velebné basilice Panny Marie, v níž se chovají jesličky Páně, a která se proto velmi krásně hodila za místo služeb Božích na první neděli adventní.

Introit vyjadřuje naši vroucnou touhu, aby Pán přišel a vysvobodil nás od četných vnitřních nepřátel a naučil nás cestě, po níž máme budoucně kráčeti. Introit zní: »K Tobě, Hospodine, pozdvihuji duše své; Bože můj, v Tebe doufám, nechť nejsem zahanben, aby se mi neposmívali nepřátelé moji; neb žádný z těch, kteří očekávají, nebude zahanben. (Ž.) Cesty své, Hospodine, ukaž mi, a stezkám svým vyuč mne. Sláva Otci i Synu i Duchu svatému, jakož byla na počátku, i nyní i vždycky až na věky věkův. Amen.«

Ještě vroucnější touhou po Vykupiteli nese se *orace*, jež zní: »Vzbudiž, ó Pane! prosíme Tebe, mocnost svou a přijdiž, abychom ochranou Tvou z nastávajících nebezpečenství hříchů vytrženi a Tebou osvobozeni ku spasení dospěli. Jenž žiješ a kraluješ s Bohem Otcem v jednotě Ducha svatého, Bůh po všecky věky věkův. Amen.«

Epištola (Řím. 11—14) jest mohutným signálem budícím ze spánku k novému životu. »Bratří, vězte, že hodina jest, abychom již ze sna povstali; nyní zajisté bližší jest naše spása, nežli když jsme uvěřili.« — Nebudí apoštol těmito slovy ze spánku pohanského, neboť mluví ke křesťanům, nýbrž probouzí věřící z duchovní lhostejnosti a přílišného oddávání se věcem pozemským.[1]) — Jest ovšem více stupňů duchovně-mravního spánku: od prvního ochabnutí v lásce (Zjev. 2, 4.) až ku vlaž-

[1]) Somnus animae est oblivisci Deum suum. Sv. August. in Ps. 62.

nosti, která není ani horká ani studená (Zjev. 3, 15.), která přivádí člověka do duševní otupělosti ve příčině spásy duše a konečně k duševní smrti (Zjev. 3, 1.).

Ze spánku tím spíše třeba povstati, poněvadž spása naše nyní bližší jest, než tenkrát byla, když jsme uvěřili. — Spása jest odplata věčná, jíž se nám po soukromém soudu dostane; dle některých vykladatelů mluví sv. apoštol o druhém příchodu Páně ke všeobecnému soudu. [1]) Novým církevním rokem opět jsme se přiblížili ke dni odplaty věčné.

A proto život náš nebudiž tmou, nýbrž světlem. »Noc pominula, den pak se přiblížil.« Nocí nemíní apoštol hrůzyplnou tmu pohanství (Isai. 59, 9—13.), neboť z temnosti nás Bůh povolal v předivné světlo své (I. Petr 2, 9.), ale přece třeba uznati, že i doba, v níž žijeme, jest naproti jasnosti dne, jenž po soudu svatým na nebi vzejde, tmou.[2]) Neboť v našem poznávání nadpřirozeném jest tolik tmy (I. Kor. 13, 12.), v našem mravním životě tolik nedokonalosti, že právem lze mluviti o tmě. — Má-li však býti život náš světlem, plyne z toho nutný důsledek: »Odvrzme tedy skutky temnosti a oblecme se v odění světla«. Skutky zlé slovou skutky temnosti, poněvadž tmy hledají (I. Thes. 5, 8; Efez. 6, 24.), stydíce se na světlo přijíti, a poněvadž ze tmy t. j. ze zlého principu pocházejí, v ďáblu počátek vzavše, a poněvadž duši zatemňují. Nedí apoštol: »Oblecme se ve skutky světla«, nýbrž »v odění, ve zbroj světla«. Skutky světla má křesťan konati, ale aby je konati mohl, potřebuje pomoci; život náš je ustavičným bojem proti tělu, světu a ďáblu, a proti těmto nepřátelům potřebujeme zbraní z říše světla, zbraní, jež podává nám svatá víra. Nejpřednější zbraně jsou: modlitba, přijímání svatých svátostí, poslouchání slova Božího a j. m.

A tu již apoštol ještě zevrubněji dále vypočítává některé skutky temnosti, jichž křesťanům zvláště jest se varovati: »Jako ve dne poctivě choďme; ne v hodování a opilství, ne ve smilstvech a nestydatostech, ne ve sváru a závisti; ale oblecte se v Pána Ježíše Krista«.

»Den se přiblížil a proto jako ve dne poctivě choďme.« — Již přirozené světlo denní obrací na útěk zločince, a i největší nešlechetníci netroufají si za jasného dne páchati ohavnosti, které páchají v noci. Jak tedy teprve zastrašiti musí hříšníky od hříchů den soudu, ať již soukromého nebo veřejného, jenž na světlo přivede i nejtajnější myšlenky srdcí lidských. — A nyní vypočítává apoštol některé věci, jichž jest se varovati křesťanům, poněvadž jsou skutkové noci a tmy. Skutkové ti stojí mezi sebou ve spojení. Kde jest hodování a opilství, tam bývá i smilstvo a nestydatosti; kde pak tyto neřesti se uhnízdily, tam hyne láska k bližnímu, a povstávají sváry a závist. — Sv.

[1]) Keppler, Die Adventsperikopen, biblische Studien IV., 1. str. 31. — [2]) Sv. August. in Ps. 76.

apoštol píše k Římanům, a dějiny národa římského nás učí, jaká hýřivost, rozmařilost a chlípnost panovaly mezi Římany. Patřilo ke zdvořilosti opatřovati hosty davidlem (Cic. Attic. 13, 52.).

Naproti tomu dokládá apoštol, co jest křesťanům činiti: »Ale oblecte se v Pána Ježíše Krista«. Těmito slovy konkretněji apoštol vyjadřuje, co byl nahoře řekl slovy: »Oblecme se v odění světla«.[1]) Neběží zde však pouze o zevnější napodobení jednání Kristova, nýbrž křesťan má býti pravým obrazem Ježíše Krista v celém svém smýšlení, slovech a skutcích a utrpeních (Řím. 8, 29.). Christianus alter Christus.

Slova epištoly jsou vskutku mohutným hlasem budícím ze spánku a zanechají zajisté v každém, kdo o nich uvažuje, právě tak hluboký dojem, jako učinila kdysi na sv. Augustina, když slyše tajuplný hlas: Tolle lege, tolle lege, otevřel knihu a připadl právě na slova v. 13. a 14. dnešní epištoly. (Conf. 8, 12; 9, 1.)

S epištolou souhlasí i evangelium. — Obě připomínají budoucí soud, napomínají ku bdělosti; ostatně i epištoly i evangelia dá se použiti ku přípravě na příchod Páně o vánocích.

Ale dříve, nežli nám církev uvádí hrůzy posledního soudu před oči, potěšuje nás v graduale přislíbením, že Vykupitel osvobodí všechny, kteří v něho důvěřují. Graduale zní: »Žádný z těch, kteří Tě očekávají, nebude zahanben, ó Hospodine. Cesty své, Hospodine, ukaž mi, a stezkám svým vyuč mne. Alleluja, alleluja. Ukaž nám, Hospodine, milosrdenství své a spasení své dejž nám. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 21, 25—33.) jest částí eschatologické řeči Páně k sv. apoštolům. V posledních dnech před svou smrtí posadil se jedenkráte Pán se sv. apoštoly na hoře Olivetské a patře na město předpověděl jeho zkázu, a připojil pak ještě k tomu proroctví o konci světa a o svém příchodu k poslednímu soudu. Dnešní perikopa evangelijní mluví výhradně o zevnějších znameních, jež budou předcházeti před příchodem Páně k všeobecnému soudu. — Pán dí: »Budou znamení na slunci a na měsíci a na hvězdách« t. j. slunce se zatmí a měsíc nevydá světla svého a hvězdy budou padati s nebe. (Mat. 24, 29; Mar. 13, 24 a n.)[2])

Blízký příchod Páně způsobí v harmoniii zákonů přírodních otřesy, jimiž zasaženy budou tělesa nebeská i země. Zvláště moře bude se bouřiti a ohrožovati pevninu tak, že se zmocní lidí veliká úzkost pro bouři hluku mořského. Nastalá tma úzkost tu zdvojnásobí.

Ani nejrouhavější ústa neopováží se pronésti otázku: »Kde jest zaslíbení anebo příchod jeho? neboť jakž otcové zesnuli, tak zůstává od počátku stvoření« (II. Petr. 3, 4.). Napjaté oče-

[1]) Per hoc induimur arma lucis, quando induimur Christum. (St. Thom.) O tomto způsobu mluvení sv. Pavla viz: Kol. 3, 12; Efes. 4, 24; Gal. 3, 27.
[2]) Viz výklad evangelia na neděli 24. po sv. Duchu. — Tato znamení třeba vykládati slovně a jen opatrně třeba používati allegorických výkladů Origena, sv. Ambrože, sv. Augustina (Ep. 189 ad Hesych. c. 10.).

kávání toho, co se dále díti bude, působiti bude tak mocně na srdce, že lidé chřadnouti budou, ba někteří strachu podlehnou, čili jak lid říká, uschnou strachem (ἀποψύχειν). Půda pod nohama bude se kolísati, neboť moci nebeské budou se hýbati. Budou to bolesti umírajícího vesmíru, ale zároveň porodní bolesti nové země a nových nebes. A hle, již přichází Ten, jehož příchod tyto hrůzy pouze ohlašují: »A tehdaž uzří Syna člověka, an se béře v oblace s mocí velikou a velebností«. — Přichází Ten, jenž tak rád nazýval sebe »Synem člověka«. — Vyplnilo se, co pravil anděl po jeho nanebevstoupení: »Tento Ježíš, který vzat jest od vás do nebe, tak přijde, jakž jste ho viděli jdoucího do nebe« (Skut. ap. 1, 11). Nyní pak přerušuje evangelista děsivý popis hrůz, jichž zažijí bezbožníci, podobenstvím o stromu fíkovém, jež má útěchou naplniti zbožné. Co totiž bezbožníky přivádí k zoufalství, totiž brzký příchod Soudce, to právě naplňuje zbožné důvěrou. I zbožní se polekají, ale brzy se ze strachu zpamatují myšlenkou na nastávající příchod Páně, jenž přijde, aby je odměnil. Proto pozdraví zbožní s radostí tato znamení příchodu Páně, jako s radostí pozdravujeme pupence stromů, jako zvěsti blížícího se jara. Bez pochyby stál na blízku fíkový strom, možná, že Pán seděl v jeho stínu; fíkový strom obyčejně již v únoru v Palestýně vyráží z větví pupence. »Když fíkový strom«, dí Pán, »vydává ze sebe pupence, víte, že blízko jest léto. Tak i vy, když uzříte, any se ty věci dějí, vězte, že blízko jest království Boží.« — Tímto podobenstvím tedy Pán učeníky své potěšil, neboť poznali, že příchod Páně bude pro ně dobou žní, dobou odměny. — »Amen pravím vám, že nepomine pokolení toto, až se všecky ty věci stanou. Nebe a země pominou, ale slova má nepominou.« — Těmito slovy potvrzuje Pán oboje proroctví: o zkáze Jerusalema a o posledním soudu. — »Pokolením tímto« rozuměti třeba národ židovský,[1]) jenž nezažil toliko hrůz zkázy Jerusalema, nýbrž zažije ještě hrůzných znamení před příchodem Páně k soudu. — Nebe a země pominou, t. j. pozbudou nynější tvářnosti, aby nabyly tvářnosti nové — immutatione, non abolitione sui (Hier.), — ale slova Páně jakožto slova pravdy věčné budou míti platnost na věky.

K tomu dodává sv. Jeronym: »Sicut autem verbum solidum manet, ita qui verbo aedificati manebunt.«[2])

Strach z Krista-Soudce má nás pobízeti k modlitbě ke Kristu Vykupiteli. Proto se modlí církev v offertoriu: »K Tobě pozdvihuji duše své: Bože můj, v Tebe důvěřuji, nechť nejsem zahanben, a ať se mi neposmívají nepřátelé moji; neb žádný z těch, kteří očekávají Tebe, nebude zahanben.

Podobně jako v offertoriu modlí se církev v sekrétě: »Tajemství tato, dejž, ať nás, ó Pane, mocnou silou očistí, a oči-

[1]) Knabenbauer, Comment. in Math. 24, 34; in Lucam 21, 32. — [2]) Keppler, l. c. 24.

stěné k svému původci přivedou. Skrze Pána našeho Ježíše Krista atd.«

O Panně Marii dají se vyložiti slova antifony ke přijímání. Zní: »Hospodin prokáže dobrotivost svou, a země naše vydá plodu svého.«

§ 19. Roráte.

V době adventní může se konati na úsvitě mše sv. v bílé barvě ke cti a chvále Blahoslavené Panny Marie, jež slove »Roráte«, poněvadž tímto slovem začíná její introit. Na slavnost Neposkvrněného početí Panny Marie a po celý oktáv béře se mše sv. položená na den 8. prosince.[1])

Farníci přicházejí v adventě brzy ráno, dokud jest ještě tma, do chrámu Páně, aby přítomni byli rorátům t. j. aby pozdravili Pannu Marii, jež jest hvězdou jitřní, a skrze ni přístupu si zjednali ku Pánu, jenž nyní ve svatostánku právě tak opravdově jest přítomen, jako byl kdysi v lůně Marie Panny. — Tma v kostele a ve světlech tonoucí oltář vhodně připomínají svět, jenž jest ve tmách, a jediné pravé světlo světa, Ježíše Krista.

Co byl by svět bez Krista? Podobal by se chladné, tmavé noci adventní. Kdyby na obloze nebylo slunce, nebylo by světla; kdyby země nevydávala kvítka, nevydávala plodů, nýbrž plodila jen trní; kdyby všechny prameny proměnily se v bahno, kdyby potůčky naplněny byly krví, a kdyby všechna travička uschla až na popel, — měl by jsi jen slabý obraz opuštěnosti a tmy duševní, vyprahlosti myslí, uvadlosti všeho vznešeného, kdyby nebylo Krista.[2])

Jak povznáší se mysl věřícího lidu, když vkročí ze tmy do osvětleného chrámu a zraky své upře ke svatostánku! Ale ještě slavnostnější, radostnější, vroucnější nálada uhostí se v srdci našem, uvažujeme-li v pravdě nebeskou liturgii mše rorátní.[3])

Ne nadarmo nazývají ji někde »mší andělskou«. — Již slova *introitu* uvádějí nás v náladu nejvroucnější touhy po Spasiteli: Isai 45. Rosu dejte nebesa shůry, a oblakové deštěte Spravedlivého: otevři se země a vypuč Spasitele. Ž. 84. Požehnal jsi, Hospodine, zemi svou, odvrátil jsi zajetí Jakubovo.

Touha po Vykupiteli, oblažiteli okršku pozemského, našem vysvoboditeli jest probuzena, a proto přivádí církev nyní na mysl posluchačů základní myšlenku »roratů,« dávajíc čísti *evangelium* o anděli Gabrielovi, jenž přinesl poselství Panně Marii,[4]) a dávajíc čísti *epištolu* z Isaiáše,[5]) kde prorok jménem Božím dí k Achazovi: »Aj, panna počne a porodí syna, a

---

[1]) Baudyš, římský missál, str. 62. Bližší předpisy ritualistické viz: Hartmann, Repertorium rituum 6. vyd. str. 314. a str. 317. — [2]) Srovn. Reischl, Predigten auf die Sonn- und Festtage (Adventpr.) — [3]) Srovn. Nickel, Die hl. Zeiten u. Feste I. 74. a n. — [4]) Luk. 1, 26—38. — [5]) Isai. 7, 10—15. Výklad epištoly i evangelia viz níže na den slavnosti zvěstování P. Marie.

nazváno bude jméno jeho Emmanuel.« — Ke slovům epištoly velmi vhodně připojuje se *Graduale:* Ž. 23. Pozdvihněte knížata bran svých, a vyzdvihněte se brány věčné, a vejde král slávy. ℣. Kdo vstoupí na horu Hospodinovu aneb kdo bude státi na místě svatém Jeho? Nevinný rukama a čistého srdce. Zdrávas Maria milosti plná, Pán s Tebou: Požehnaná Ty mezi ženami.

Ohlas evangelia zaznívá pak ještě v offertoriu:

»Zdrávas Maria, milosti plná, Pán s Tebou: požehnaná Ty mezi ženami a požehnaný plod života Tvého«; dále v sekretě, prefaci a modlitbě po přijímání: »Milost svou, prosíme, ó, Pane, rač v mysli naše vlíti, abychom, kteří jsme andělským zvěstováním vtělení Krista, Syna tvého poznali, skrze umučení Jeho a kříž ke slávě vzkříšení přivedeni byli.«

Vyjadřuje tedy liturgie »rorátů« překrásně myšlenky doby adventní.

Jsou zajisté roráty slavností svaté, milostné touhy nevěsty věrné a neposkvrněné po nebeském ženichu, jenž přijíti má, jemuž vychází vstříc duše věřící s hořící pochodní, mezi tím co dítky tohoto světa váže ještě spánek na měkkých lůžkách.[1])

§ 20. Druhá neděle adventní.

(Statio ad s. Crucem in Jerusalem.)

Římská církev slaví tuto neděli štaci ve chrámu sv. kříže v Jerusalemě, kde byl Konstantin uložil značnou část sv. kříže s nápisem: »Jerusalem očekávající Vykupitele jest obrazem věřící duše«, kterážto myšlenka tvoří základ veškeré liturgie druhé neděle adventní.[2]) Liturgie první neděle adventní hlásala nám: Nastane všeobecný soud, utecte se ke Kristu Spasiteli, aby vám byl milostivým soudcem. Liturgie druhé neděle adventní praví: Spěchejte vstříc Spasiteli s důvěrou, neboť přichází, aby všem pomohl a ve všem; přináší s sebou plnost milostí a nabízí spásu; pomáhá ve všech potřebách (evangelium).

Snad byl harmonický poměr duše k Bohu porušen, chrám milosti Boží rozbořen, a trůn Ježíše Krista, jediného zákonitého Pána, povalen. Litujme toho a kajícně volejme: Kéž jen Pán přijde a opět zřídí si v srdci našem trůn a ujme se vlády v srdci našem. Nechť vrátí se opět mír do srdce, nechť vládne Kristus v srdci na věky!

A) Církevní hodinky.

Z lekcí breviáře nevane již hněv Boží nad lidem nevděčným a nevěrným, nýbrž čte se z Isaiáše (hl. 11.) místo, z něhož

[1]) Nickel, l. c. 82. — [2]) Gueranger, l. c. I. 168. a n.; Nickel, l. c. 83. a n.; Dippel, l. c. I. 46. a n. Amberger, l. c.

církev posud čerpá naději na mírnou vládu Messiáše krále. »Vyjde prut z kořene Jesse, a květ z kořene jeho vystoupí.« Bude tedy Messiáš králem z domu Davidova, obdařen všemi dary Ducha sv., chovati bude v sobě plnost božství (v. 23.), a proto uschopněn bude, aby vládl blahodárně Verš. 6—9. líčí prorok blaženost messiánského království.

Ratolestí jest dle sv. Jeronyma (lekce II. nokturnu) Panna Maria, a kvítek, jenž z ní vypučel, Pán Ježíš. Všechna století blahořečila oné podivuhodné ratolesti a jejímu božskému kvítku. Proto zdobil ve středověku strom Jessův se svými prorockými úponkami portály kathedrál, třpytil se velebnou září v oknech chrámových, vetkáván byl v posvátná roucha. Syn Panny Marie jest, dle sv. Bernarda, kvítkem bílým a purpurovým, vyvoleným mezi tisíci; kvítkem, jehož pohled obveseluje anděly, jehož vůně dává mrtvým opět život; jest kvítkem polním, jak sebe sama jmenuje, nikoliv kvítkem zahradním, poněvadž kvítko polní samo od sebe pučí, bez pomoci lidské, bez pečlivé péče a pěstování. Tak také čisté lůno Panny Marie jest jakoby věčně zelená louka, která zplodila tuto božskou květinu, jejíž krása nezaniká, jejíž lesk nebledne. Ó Panno! vznešená ratolesti! K jaké až výši trůnu se pneš! Ty vystupuješ až k Tomu, jenž sedí na trůnu, až k Pánu velebnosti, a já tím nejsem překvapen, neboť hluboko v zemi tkví kořeny tvé pokory... Ó pravý strome života, která jsi jediná byla hodná nésti ovoce spásy! [1])

Podobně jako lekce prvního nokturnu, tak i antifony k Benedictus a Magnificat mluví o spáse, která má nastati jednotlivcům i národům příchodem Spasitelovým. V homilii na evangelium dokazuje sv. Řehoř Vel., že neprávem horší se někdo na Pána pro jeho potupnou smrt, uvážíme-li, kolik zázraků vykonal. Evangelium představuje nám totiž Krista uprostřed vykupitelské činnosti (facta loquuntur): »Slepí vidí, kulhaví chodí« atd. Ale jsou i duševně slepí, kulhaví, malomocní atd., které posud Kristus Pán uzdravuje. A proto duše věřící nejen se nepohorší, nýbrž tím více zatouží po Spasiteli duše své.

B) Mše na druhou neděli adventní.

Mše započíná vítězoslavným chvalozpěvem. ***Introit*** zní (Isaiáš 30.): »Lide sionský, ejhle, Hospodin přijde spasit národů; a učiní Hospodin, abyste slyšeli slávu hlasu Jeho v radosti srdce svého. Ž. 79.: Ty, jenž spravuješ Israele, pozoruj, jenž jako ovečku vodíš Josefa.«

Introit jest výrazem radosti, která se zmocní lidského srdce, když člověk uslyší hlas Boží. V introitu popisuje se láska božského pastýře, jemuž každá duše jest drahým beránkem, za nějž dává život svůj. Spěchejme tedy k Ježíšovi; ale poněvadž

[1]) 2. Homilie o adventě.

miluje jen čisté srdce lidské, modleme se nejdříve s církví (*orace*): »Vzbudiž, ó Pane, srdce naše, aby připravila cesty jednorozenému Synu Tvému, abychom skrze Jeho příští v myslech jsouce očištěni Tobě sloužiti mohli.«

Epištola (Řím. 15, 4 - 13.)[1]) zakončuje delší řeč, která počíná hlavou 14, v níž apoštol napomíná Římany, aby se varovali různic a žili v míru; hl. 15, 1—4. napomíná ke shovívání se mdlými u víře a pak (15, 4 - 13.) podle příkladu Kristova lásku společnou jim doporučuje. — Církev římská skládala se ze židokřesťanů a pohanokřesťanů, z nichž tito spíše k silnějším, oni k mdlým se počítati mohou. Apoštol napomíná oboje ke svornosti: »Každý z vás zalibuj se bližnímu k dobru, ku vzdělání« (15, 2.) podle příkladu Ježíše Krista, na něhož dle Ž. 68, 10. hanoby hanějících Boha připadly — Kristus potupy Bohu činěné na sebe vzal a za ně dostiučinil. — Citát z Písma sv. dal apoštolu podnět promluviti o Písmě sv., které jest společným majetkem *všech* křesťanů. Účelem pak Písma sv. jest, abychom skrze trpělivost a potěšení Písem naději měli — Písmo sv. učí trpělivosti napomínajíc, slibujíc a předvádějíc příkladné vzory, uschopňuje nás k činům a obětem. — A jakou útěchu Písmo sv. vždy poskytovalo, o tom svědčí výrok Makabejce Jonathy (I. Mac. 12, 9 a n.), o tom svědčí četné výroky sv. Otců (Sv. Jan Zlat. Hom. IV. de poenit. et orat.; Hom. panegyr. in S. Lucianum; homil. de util. lect. script. in princ. Act. atd.)[2])

A právě za naší doby, kdy tolik se čte, jest dvojnásobně politování hodným zjevem, že nečte se v rodinách Písmo sv. — Zvláště advent, doba dlouhých večerů, hodí se ku čtení Písma sv.; rozumí se ovšem samo sebou, dle návodu církve sv.

A proč jest Písmo sv. knihou učící trpělivosti a skýtající útěchu? Poněvadž jest slovem Božím, a Bůh sám trpělivost a útěchu čtenářům Písma sv. poskytuje. Proto nejlépe čísti Písmo sv. s modlitbou na rtech. — Ale trpělivost a útěcha jsou apoštolu jen prostředkem k dosažení vznešeného ideálu, jenž mu na mysli tane, — jednoty mezi křesťany římské církve. Tato pak jednota má býti podle Ježíše Krista, jenž tolik ji doporučoval (Jan 13, 34.), jenž tolik se za ni modlil, jenž si přál, aby mezi křesťany uprostřed rozervaného světa byla taková jednota, jako jest mezi Otcem a Jím samým. (Jan 17, 20—23.) — Výrazem této jednoty má býti *společná bohoslužba* — »abyste jednomyslně, jedněmi ústy ctili Boha a Otce Pána našeho Ježíše Krista.« — K této jednotě, která jest darem Božím, má každý křesťan přispívati podle sil svých — »přijímejte se vespolek, jakož i Kristus přijal vás ke cti Boží« t. j. všichni členové církve římské, ať ze židů nebo pohanů, mají svorně žíti, poněvadž všechny týž Kristus vykoupil a v církvi spojil ke slávě Boží. —

[1]) Viz: Keppler, Adventsperikopen, l. c. 61 a n. — [2]) O užitku čtení Písma sv. viz též: 2. Tim. 3, 15—17.

»Pravím totiž, Kristus Ježíš byl služebníkem obřízky pro pravdu Boží k potvrzení slibů otcům (učiněných): (pohanští) pak národové, že mají z (prokázaného jim) milosrdenství oslavovati Boha, jakož psáno jest« —. Apoštol dokazuje, že Kristus Pán skutečně do církve oboje členy povolal — napřed židy a pak pohany, ale povolání obou jest ke cti a slávě Boží. Povolav židy, dokázal Bůh svou věrnost v zachovávání učiněných přislíbení; povolav pohany, ukázal Bůh své nekonečné milosrdenství. Nejprve tedy byl Ježíš služebníkem obřízky (Jan 4, 22.; Mat. 15, 24.), ale ani pohanů neopustil, nýbrž povolal je do církve. Proto »národové mají z (prokázaného jim) milosrdenství oslavovati Boha, jakož psáno jest...« — čili, jak správně překládá Sušil: »pohané ale pro milosrdenství velebí Boha«. Nepraví se tedy »mají národové velebiti Boha«, nýbrž již »Boha velebí.« Židokřesťané nemají tedy je považovati za křesťany druhé třídy, nýbrž mají s nimi velebiti Boha o závod. — Následuje nyní řada textů, z nichž vysvítá, že Bůh sice pohanům přímých přislíbení neučinil, ale přece jejich povolání do církve předpověděl. — A právě důkaz že i pohany Kristus Pán do církve povolal, má všechny křesťany přiměti k tomu, aby se mezi sebou snášeli. — Zavírá pak apoštol napomínání svá modlitbou: Bůh pak naděje naplniž vás všelikou radostí a pokojem u víře, abyste se rozhojnili v naději a moci Ducha sv. — Apoštol vyprošuje křesťanům na Bohu především naději, jejíž posledním cílem ovšem jest svornost, a tak zkrátka zahrnuje v této modlitbě obsah celé epištoly. Apoštol vyprošuje křesťanům radost a pokoj u víře; víru totiž mají společnou a nechají-li víru se rozvinouti, přinese jim hojnost naděje, kteráž jest jen sladkým ovocem víry. — Naděje jest opravdu ctností, kterou především v adventě pěstovati máme; dle apoštola vede ke svornosti, kteréžto ctnosti zvláště v nynější době tolik potřebujeme, kdy i mezi katolíky tolik různých proudů a tolik sočení jest, nemluvíme-li ani o jazykových a politických sporech mezi katol. národy.

Graduale vybízí nás, abychom obrátili zraků svých k nebeskému Jerusalemu, odkud jistě přijde nám Vykupitel. Slova žalmů dají se vyložiti o obou příchodech Páně. Graduale zní: »Ze Sionu (vychází) stkvělost krásy Jeho: Bůh zjevně přijde. ℣. Shromážděte Jemu svaté Jeho, kteří řídí smlouvu Jeho při obětech. Alleluja. Alleluja. ℣. (Ž. 121.) Veselím se z toho, když se mi říká: Pojďme do domu Hospodinova. Alleluja.«

Evangelium (Mat. 11, 2—10) předvádí nám sv. Jana Křtitele, jenž klade Pánu messiánskou otázku. Pán odpovídá na ni popisem své velkolepé činnosti messiánské, která záleží v tom, že přináší pomoc slepým, chromým, hluchým, která mrtvé křísí a chudým radostnou zvěst přináší. — V tomto popisu líbezně splývají rysy prorocké s příslušnými událostmi ze života Ježíšova, právě tak, jako epištola poukazuje na předpovědění St.

Zákona, a jako čtení I. nokturnu rozvinují líbezný obraz messiánské doby. — Děj evangelia jest následující:

Sv. Jan Kř. vsazen byl do vězení — dle Josefa Flavia v tvrzi Machéruntě nedaleko Mrtvého moře — od Heroda, jemuž sv. Jan vytýkal hříšný poměr k Herodiadě, manželce jeho bratra Filipa a »všechny zlé věci, které Herodes učinil« (Luk. 3, 19.). —

Vězení bylo celkem mírné, neboť měli k Janovi volný přístup učeníci jeho. — Dnové Janovi byli sečteni, a proto Jan chtěje se postarati o věčné blaho svých učeníků posílá dva z nich ku Pánu s otázkou: »Ty-li jsi ten, který přijíti má, čili jiného čekati máme?« — Nepochyboval Jan o Kristu, ale učeníky své, kteří žárlivě k němu lnuli, odkázati chtěl ke Kristu, aby po jeho smrti věděli, kam se mají obrátiti.[1]) — Ale slavnostní forma tohoto poselství vybízí, abychom pátrali po dalších příčinách jeho. — Janovi neběželo jen o malý hlouček svých učeníků, nýbrž o celý národ israelský. — Kristus Pán působil již veřejně jako Vykupitel, hlásal božské učení a potvrzoval je zázraky, ale nenacházel víry, jak by byl zasloužil. — Knížata lidu byla již v oposici proti němu, a lid lehce klesal s výše nadšení pro Pána do netečnosti a lhostejnosti — a to právě více tížilo sv. Jana nežli okovy a pouta. — A tu vnuknul mu týž Duch sv., jenž naplnil ho ještě v lůně mateřském, jenž přivedl ho na poušť, jenž povolal ho v 15. roku vladařství Tiberiova k úřadu předchůdce Páně, aby ještě naposled pozvedl hlasu svého, aby jménem učeníků, jménem celého národa židovského, ba jménem celého pokolení lidského otázal se slavně Pána: Ty-li jsi ten, jenž přijíti má.[2]) — Učeníci Janovi ubírali se podél Jordanu a bez pochyby nedaleko jezera genesaretského nebo nedaleko hory Tábor našli Pána uprostřed zástupů lidu. —

Poselství z úst Janových vzbudilo přirozeně hluboké pohnutí. »V touž hodinu, jak dí sv. Lukáš (7, 21.), byl mnohé uzdravil od neduhů a nemocí a zlých duchů a slepým mnohým dal zrak.« — Některé zázraky Páně učeníci na vlastní oči spatřili a o jiných, jako na př. o vzkříšení mládence Naimského (Luk. 7, 17) na cestě slyšeli. — A právě k tomu, co činil, poukazuje Pán učeníky Janovy. — »Odejdouce oznamte Janovi, co jste viděli a slyšeli: Slepí vidí, chromí chodí, malomocní se očišťují, hluší slyší, mrtví vstávají, chudým se evangelium zvěstuje.« — Pán odpověděl skutkem, a to proto, poněvadž skutkem naplnil proroctví St. Zákona — Isai. 35, 4; 29, 18; 61, 1. Ezech. 37. — Pán jakoby byl řekl: Čtěte proroky a přirovnávejte jejich

[1]) Různé jiné výklady tuto pomíjíme a odkazujeme ku: Knabenbauer, Cursus Script. S. Evang. Math. I. 417. — [2]) Tato věčně památná otázka, která zaměstnává a rozlišuje duchy lidské, jest takřka závětí předchůdce Páně lidu israelskému, ba celému světu.

výroky k mým skutkům a vizte, jsem-li já Messiášem čili nic.[1]) — Ale byli mnozí mezi židy, kteří pro předsudky o pozemské říši messiánské neměli porozumění pro kázání Páně o pokání a odříkání, pro mravní reformu, pro vykoupení duše od hříchu a viny; a proto k vůli těmto připojil Pán slova: »Blahoslavený jest, kdož se nebude horšiti nade mnou.« — Druhý díl perikopy obsahuje chvalořeč na sv. Jana. — Poselství Janovo mohlo vzbuditi v lidu domněnku, že Jan nyní kolísá ve víře v Krista, a proto Pán po odchodu jeho učeníků, aby se nezdál v jejich přítomnosti pochlebovati, chválí Jana pro jeho stálost (v. 7.), pro jeho přísný a kajícný život (v. 8.), vynáší jeho důstojnost prorockou a důstojnost jako předchůdce Páně (v. 9., 10), až jej konečně za největšího ze synů lidských pod Starým Zákonem narozených pokládá. — Ale řeč Páně není pouhou chvalořečí, nýbrž jest zároveň úvodem k řeči, v níž Pán židy kárá pro jejich chování se k sv. Janovi a k Ježíši samému, a jež vyznívá v »běda« Korozaimu, Bethsaidě a Kafarnau. Chvála, kterou Pán vzdává Janovi, protkána jest pokáráním lidu. Toto objevuje se zvláště ve třech pohnutých otázkách, z nichž první zní: »Co jste vyšli na poušť vidět? třtinu-li větrem se klátící?« Kristus Pán uvádí posluchače do doby, kdy chodili na poušť za sv. Janem Křtitelem. — I táže se (dle výkladu sv. Jana Zlat. hom. 37.), vyšli jste na poušť, abyste viděli muže nestálého, proměnlivého? — Dle jiných vykladatelů (Schegg, Knabenbauer) táže se Pán: Vyšli jste vidět třtinu, rákosí, které u Jordánu roste? — Touto otázkou vzdává Pán Janovi chválu stálosti a pevnosti, ale nepřímo kárá lid, jako by řekl: Skoro by se zdálo, že jste vyšli vidět člověka nestálého (třtinu) anebo docela třtinu samu, že tak málo užitku tyto návštěvy vám ve víře přinesly. — Druhou otázkou: »Vyšli jste vidět člověka měkkým rouchem oděného« chválí Pán kajícný a přísný život sv. Jana. Ale i tato otázka obsahuje výtku lidu israelskému, poněvadž mu nic neprospěl vzorný život Janův, anyť dojmy již dávno jim byly vymizely. — Ale i třetí chvála o Janovi, velikém prorokovi, obsahuje výtku lidu židovskému, poněvadž neuposlechli hlasu Janova, předchůdce Páně, nýbrž pohoršili se nad nepatrným zjevem Páně, odvrátivše se od něho (v. 18.). — Jest tedy dle tohoto výkladu dnešní evangelium důtklivým napomenutím i pro nás, abychom lehkomyslně nepromarnili spásy duše, nýbrž, abychom odstranili překážky, které nás od Krista vzdalují, jako jsou: netečnost, pýcha, duševní lenost, tělesné, pozemské smýšlení, rozmařilost a j. v. Za to tím více dbejme pokory, zkoušejme činnost Kristovu, blahodárné její účinky atd.

---

[1]) Odpověď Páně na otázku Janovu otvírá vzácný poklad homiletických myšlenek, považíme-li, že zázraky nejsou pouze důkazem všemohoucnosti Páně a tedy i „certissima signa revelationis" (Vat. s. 3. c. 3.), nýbrž i symboly, znameními vnitřního působení milosti Boží, která uzdravuje slepotu, hluchotu ducha, očišťuje od malomocenství hříchu, křísí z mrtvých. (Viz: Wisemann, Abhandlungen über verschiedene Gegenstände. I. Regensb. 1854.)

Antifona k offertoriu vyjadřuje toužebnou prosbu, aby Pán přišel a oživil nás a dal nám spasení své Zní: »Bože, Ty obrátě se obživíš nás, a lid Tvůj veseliti se bude v Tobě, ukaž nám, Hospodine, milosrdenství své, a spasení své dej nám.«

Pán přichází jen do srdcí čistých, a proto prosíme v *sekreté* za odpuštění vin. Zní: Račiž, prosíme, ó Pane, usmířiti se pokornými prosbami a obětmi našimi: a kde se nedostává zásluh našich, svou pomocí nám přispěj. Skrze Pána našeho Ježíše Krista atd.

Antifona k přijímání vybízí duši — Jerusalem —, aby se povznesla nad vše pozemské a takto připravena očekávala příchod Spasitele. Zní: »Jerusaleme, povstaň a stůj na výsosti: a viz potěšení, které přijde k tobě od Boha tvého.«

Modlitba po přijímání nás poučuje, kterak se máme povznésti a na příchod Spasitelův se připravovati — máme totiž dobra nebeská milovati a statky pozemskými opovrhovati. Zní: »Nasyceni jsouce pokrmem duchovní potravy, pokorně tebe žadáme, ó Pane, abys nás účastenstvím v tomto tajemství naučil věcmi pozemskými pohrdati, nebeské pak milovati. Skrze Pána našeho Ježíše Krista« atd.

§ 21. Třetí neděle adventní.[1])

Veškerá liturgie od této neděle až k vánocím dýše něžnou radostí z blízkého příchodu Páně.[2]) »Pán již blízko jest, pojďte, klaňte se jemu«; těmito slovy vybízí církev k hodinkám nočním. (Invit.)

Na Krista těšili se spravedliví Starého Zákona, z Krista těšili se sv. apoštolové, hříšníci, jimž hříchy odpustil a všichni, kdož ho skutečně poznali. Kristus jest příčinou i naší radosti, neboť jeho nauka a jeho svátosti jsou nám pramenem nejčistších radostí v tomto slzavém údolí. Zvláštní však radostí jsou pro nás blížící se vánoce, a proto volá k nám církev: »Radujte se v Pánu vždycky, opět pravím radujte se.« (Introit.)

Lekce I. nokturnu vzaty jsou z Isaiáše (hl. 26, 1.—14.) a obsahují v gramaticko-historickém smyslu děkoslovný chvalozpěv, kterým měl lid israelský oslavovati Boha po vysvobození svém. Prorok vidí v duchu nový Jerusalem a proto v nadšení prorockém volá: Síla našeho města jest Sion, k ochraně bude v něm zeď a násep přede zdí. Otevřte brány, ať vejde národ spravedlivý, ostříhající pravdy. — Starý blud pominul, zachováš nám pokoj; pokoj, neboť doufali jsme v Tebe. Doufejte v Hospodina Boha silného po všecky budoucí časy atd.

---

[1]) Gueranger, l. c., Dippel, l. c.; Amberger; Keppler, Adventsperikopen, l. c. 78. a n. — [2]) Odtud název neděle „Gaudete" (radujte se). O radostné náladě svědčí, že kněz, jáhen, podjáhen přistupují k oltáři v rouchách růžových, že zvuk varhan prostorem chrámovým směleji se rozléhá.

Nadšená slova prorokova dají se vhodně přenésti na katolickou církev, která vždy v Boha se důvěřovala, jíž Bůh vždy chránil, a která vždy z bojů vyšla osvěženější a velebnější.

A odkud její stálost? Každého roku navštěvuje ji Spasitel, každoročně přináší jí nových darů, aby ji posilnil k dokonání poutě.

Lekce II. nokturnu obsahují řeč sv. Lva Vel. o nastávajícím kvatembrovém postu,[1]) jímž díky zdrželivosti vzdáváme Bohu za úrodu zemskou. Půst velebí se jakožto pramen mnohých ctností. Dále napomíná sv. Lev, abychom toho, co si postem utrhujeme, dopřáli chudým. Konečně vybízí sv. papež k různým skutkům duchovního i tělesného milosrdenství a ke konci praví: Ve středu a v pátek se posťme a v sobotu se shromažděme k noční bohoslužbě (k vigilii) u sv. Petra, abychom na jeho přímluvu dosáhli, čeho žádáme na Pánu Ježíši.

Třetí nokturn obsahuje homilii sv. Řehoře Vel. na mešní evangelium. (Hom. 7. in Evang.)

Mešní formulář třetí neděle adventní.

K radosti vybízí potěšujícími slovy *introit*: (Fil. 4.) »Radujte se v Pánu vždycky: opět pravím radujte se. Mírnost vaše známa buď všechněm lidem; Pán blízko jest. O nic nebuďte příliš pečlivi: ale ve všeliké modlitbě známy buďtež žádosti vaše Bohu. Ž. 84. Požehnal jsi, Hospodine, zemi[2]) svoji: odvrátil jsi zajetí Jakubovo.« — Po návratu ze zajetí babylonského děkuje žalmista Bohu za osvobození a prosí ho, aby dílo spásy dokonal. Žalm čítala synagoga mezi messiánské, a pro svůj obsah stal se právem žalmem adventním. Tajemství adventní doby: poznání viny, vlastní nedostatečnosti, lítost nad hříchy, naděje v pomoc, radost z blížící se spásy jsou velmi dobře žalmem vyjádřeny.

Kollekta obsahuje prosbu za milostivé navštívení, které přináší světlo a rozptyluje tmu. Světlo jest obrazem milosti Boží, tma jest obrazem nevěry, bludu a smrti vůbec.

Epištola (Filip. 4, 4.—7.) hodí se k radostnému rázu dnešní mešní liturgie. Není to sice ještě úplná radost vánoční, která dnešní liturgii provívá, nýbrž jest to tiché, radostné očekávání, že Pán brzy přijde. — Radost a pokoj ohlašuje dnešní epištola — radost velikou a pokoj lidem dobré vůle zvěstují vánoce. A doporučuje-li nám dnešní epištola mírnost, neupřílišenou pečlivost, modlitby díkučinění, jsou tyto ctnosti nejlepší přípravou na příchod Páně. Epištola začíná výzvou k radosti: »Radujte se v Pánu vždycky; opět pravím, radujte se.«

---

[1]) Serm. 2. De jejunio decimi mensis et collectis. — [2]) Může se rozumě o Panně Marii.

Podivno, apoštol v okovech jako vězeň římský vybízí Filipany, kteří sami úpí v chudobě a nouzi (4, 10), aby se radovali. — Neběží zde však o okamžitou pomíjející radost, nýbrž o ustavičnou radost, o stálé rozpoložení mysli — trvalou, nepomíjející duchovní radost v Pánu. Tato radost pochází z vědomí, že jsme v milosti Boží, že jsme spojeni s Ježíšem, a dobře se srovnává s oním lkáním, jež blahoslaví Pán (Mat. 5. 5.), a která vylučuje onen smích, jemuž provolává Pán »běda«.[1]) — Takovou radostí radovali se neustále svatí a světice Boží. — »Mírnost (lahoda τὸ ἐπιεικές) vaše známa buď všechněm lidem.« — Běží zde o ctnost, již třeba zachovati ve společenském obcování, ctnost, která uschopňuje člověka, aby trpělivě snášel křivdy, aby se dovedl vyhnouti hádkám a různicím.[2]) — Za důvod uvádí sv. apoštol: »Pán blízko jest« — t. j. Pán přijde brzy soudit živých i mrtvých a pak učiní konec všem příkořím a odmění všechny dobré skutky.

Ale, aby se mohli Filipané vskutku radovati, jest také třeba, aby, třebas byli chudobni (4, 10.), neoddávali se přílišné péči o potřeby životní. Nezakazuje péči, která člověka pobádá k čilé a veselé práci, nýbrž péči, která jako balvan tíží mysl, ochromuje práci a vyhání ze srdce radost. Prostředkem pak k dosažení takovéto umírněné pečlivosti jest modlitba (I. Petr. 5, 7.). Proto dí apoštol: »O nic nebuďte příliš pečlivi, ale ve všeliké modlitbě a prosbě s díkučiněním známy buďte vaše žádosti Bohu.« — Díkučinění žádá Pán, poněvadž jest vůle Boží (I. Thess. 5, 18.), abychom i v neštěstí Bohu díky vzdávali a pomoci Boží se doprošovali. Výsledek pak takových modliteb jest: »A pokoj Boží, který převyšuje všeliký smysl — ostříhati bude (řecký text) srdcí vašich a myslí vašich v Kristu Ježíši.« — Apoštol mluví zde o pokoji Božím, jenž jest výronem pokoje, jehož Bůh sám požívá (Jan 14, 27.), a jehož účastny jsou i dítky Boží; tento pokoj uzavírá v sobě i pokoj člověka se sebou samým a bližním. Tento pokoj přesahuje veškeré pomyšlení, jeho podstata a účinky jsou nadpřirozeny. — Může sice i rozum zjednati pořádek a klid v citech a vášních, ale i když tento není s úlohu svou — utiší všelikou vnitřní bouři pokoj Boží. — Nyní popisuje apoštol krátce účinky tohoto pokoje: udržuje srdce a mysl v Kristu Ježíši. — Dvě věci přivádějí nepokoj do vnitra člověka; jsou to různice s bližním, z nichž povstává zášť, hněv, roztrpčení atd ; dále pozemské starosti, které od věčného cíle odvracejí. — Ale ode všeho toho, co by rušiti mohlo klid a odvraceti od Krista, ochraňuje pokoj Boží. — Ale právě tento vnitřní pokoj jest podmínkou radosti, a tato ovocem pokoje. A tak dospěl apoštol tam, kde v dnešní

[1]) Běda vám, kteří se nyní smějete. (Luk. 6, 25.) — [2]) Takovou lahodností vyznamenával se mučeník sv. Lucian († 311), že každého, s nímž obcoval, pro Krista získával. — Podobně sv. František Sal. a j. m.

epištole začal. Apoštol praví: Radujte se v Pánu vždycky; aby to však bylo možné, uspořádejte poměr svůj k bližnímu a starosti své předneste na modlitbách Bohu; tak zavítá do vašeho srdce pokoj, jenž utiší srdce i rozum váš a přinese vám radost.

Graduale vyjadřuje slovy ž. 79.[1]) touhu církve po příchodu Spasitele. Zní: »Ty, jenž sedíš nad Cherubíny, vzbudiž moc svou a přijď. ℣. Ty, jenž spravuješ Israele, pozoruj: Jenž vodíš Josefa, jako ovci. Alleluja, alleluja. ℣. Vzbudiž, Hospodine, moc Svou a přijď, abys spaseny učinil nás. Alleluja.

Evangelium (Jan 1, 19.–28.) odpovídá podobně jako předešlou neděli na messiánskou otázku, ale tentokráte otazují se vyslanci synedria, a odpovídá sv. Jan. — Evangelium jest vážného obsahu a zdá se, že se méně hodí k radostnému rázu dnešní liturgie; ale přece probleskují paprsky radosti ze slov Janových: Uprostřed vás stojí — Syn Boží. — Poněvadž Jan kázal nevyžádav si dovolení od synedria, vyslala velerada k němu poselství, aby se z toho zodpovídal. A vskutku, první část dnešní perikopy zní jako úřední protokol. Pro právní důležitost tohoto výslechu odvolává se naň sám Pán Ježíš (Jan 5, 33.), a dokládá se ho též sv. Pavel (Skut. ap. 13, 24.). Na veleradu přešlo právo se starších lidu, aby zkoumali proroky a falešné odsuzovali (5. Mojž. 18, 21.).

Podivno jest, že teprve nyní k Janovi posílají. Z jednání dále vysvítá, že veleradu nevedly úmysly zcela objektivní, vycházející z vědomí povinnosti, nýbrž spíše jednala tak ze žárlivosti a hněvu. Velerada skládala se z fariseů a saduceů, a oboje urazil sv. Jan svým kázáním (Mat. 3, 7. a n.), žádaje na nich pokání právě tak jako na celnících, vojácích a obecném lidu. — Otázky byly napřed ve veleradě stanoveny. Na otázku: »Ty, kdo jsi?« odpovídá sv. Jan zcela správně: »Já nejsem Kristus.« — Odpověděl tak, poněvadž k tomu vlastně otázka směřovala. — Dle sv. Luk. 3. 15. lid uvažoval vážně, není-li Jan Kristem. (Skut. ap. 13, 25.)

Ze se velerada netázala přímo sv. Jana, není-li Vykupitelem, pocházelo odtud, že chtěla se uvarovati neopatrné snad otázky a aby se ukázala povznesenou nad předsudky lidu. — Vyřídivše první otázku, tázali se vyslanci dále: »Což tedy? Eliáš jsi ty?« Otázka tato byla na snadě, poněvadž dle Mat. 3, 23. očekáván byl Eliáš před příchodem Vykupitele a sám Pán tuto domněku lidu jaksi potvrdil. (Mat. 17, 10.) — Svatý Jan mohl tuto otázku popříti, neboť jak dí sv. Řehoř: Quod Dominus fatetur de spiritu, hoc Joannes denegat de persona. — Sv Jan by byl musil vysvětliti, v jakém jen smyslu může býti zván Eliášem; nebyl

[1]) Cantatur hic psalmus de adventu Domini et salvatoris nostri. (St. August.)

jím osobně a tělesně, ale duchem a mocí. (Luk. 1, 17; Mat. 11, 14; 17, 12.)

Následuje třetí otázka: »Prorok jsi ty?« — V řeckém textě má slovo prorok člen, a proto právem již Origenes, sv. Jan Zlat. a j. m. myslí na proroka, jejž Mojžíš (Deuter. 18, 15.) předpověděl: »Proroka z národa tvého a z bratrů tvojich jako mne vzbudí tobě Hospodin.« — Někteří vztahovali proroctví toto na Vykupitele, jiní na některého proroka vůbec (Jan 7, 40.) — Sv. Jan nepokládaje se za proroka ve smyslu otázky, dal odpověď zápornou. — Vyslanci nejsouce s posavadním výsledkem vyšetřování spokojeni, doléhají na odpověď positivní. Tedy řekli jemu: Kdož jsi ty? ať odpověď dáme těm, kteříž nás poslali; co pravíš sám o sobě? Od vrchnosti řádné tázán úředně sv. Jan odpovídá: »Já jsem hlas volajícího na poušti: spravte cestu Paně, jakož pověděl Isaiáš prorok.« — Z odpovědi Janovy vysvítá hluboká pokora a vědomí vznešeného povolání; osobu staví do pozadí, ale poselství své povznáší. — Nazývá sebe jen hlasem, ale hlasem, jenž hlásá samého Messiáše. — »Spravte cestu Páně« t. j. cestu, po níž by přijíti mohl Vykupitel k lidu svému, po níž by přijíti mohl do srdce každého jednotlivce zvlášť. - Třeba odstraniti překážky s cesty ; překážkou jest: nepoznati vinu, neuznávati potřebu vykoupení a netoužiti po Vykupiteli. — Nyní vkládá evangelista poznámku: »A ti, kteříž byli vysláni, byli z fariseů.« — Evangelista chce touto poznámkou upozorniti, jakou léčku — v pravdě farisejskou — nastrojili vyslanci sv. Janu, jak vysvítá z následující otázky: »Proč tedy křtíš, když nejsi Kristus, ani Eliáš ani prorok?« — a dovolení od velerady nemáš? — Byla to otázka, jež obsahovala důtku a pokárání, ale neprávem. Neboť z toho, co sv. Jan o poslání svém (v. 23.) byl právě řekl, s dostatek vysvítá oprávněnost jeho k posavadnímu působení. A proto sv. Jan, poněvadž běží o poslání jeho, již více nemlčí, nýbrž slovy výmluvnými hlásá: »Já křtím vodou, ale uprostřed vás stojí, kteréhož vy neznáte.« — Sv. Jan praví, že nikterak nepřekročuje svoji právomoc; křest jeho jest jen obrazem křtu messiánského, jenž jedině může odpouštěti hříchy a udělovati milost Boží (Mat. 3, 11.). Úkolem Janovým jest představiti lidu Vykupitele, neboť již stojí uprostřed židů. A vskutku nyní před vyslanci vykonává svůj vznešený úkol předchůdce Páně a povýšeným hlasem, pln uctivosti a pokory dí: »Onť jest, kterýž po mně přijde, který přede mnou učiněn jest (jest od věčnosti), kterémuž já nejsem hoden rozvázati »řeménků u obuvi jeho.« — Ze slov Janových vyzařuje živá jeho víra ve věčnost a božství Páně. — Před žádným člověkem by se sv. Jan tak nepokořil, neboť úcta ta patří jedině Bohu. — Jednání zakončeno jest slovy: »To stalo se v Bethánii za Jordánem, kdežto Jan křtil.« — Fariseům se sice nepodařilo Jana z nezákonitosti usvědčiti, ale svědectví Janovo zůstalo právě bez účinku; za to však svědectví Janovo zaznívá

od té doby každého roku v adventě ve chrámech křesťanských, aby nás připravovalo na příchod Pána Ježíše o vánocích. — Připravujte cestu Páně, stojí mezi vámi — tyto pravdy, jež jsou posud v platnosti, se nám ročně hlásají. Každého roku představuje nám církev vznešenou postavu Janovu, abychom se učili od něho hlavně pokoře, která jest ctností adventní po přednosti. — Sv. Jan nic více o své osobě nepravil, leč co bylo potřebí, a ihned odvrací od sebe pozornost obraceje ji na Krista; ve svém pak povolání jest sv. Jan neoblomný. — Odstrašujícím příkladem jsou nám obě strany, z nichž se skládala velerada — saduceové a fariseové.

Saduceové, jak se zdá, se vůbec o činnost Janovu nestarali; — bylo pod jejich povýšenost starati se o podivína na poušti. — Za to u fariseů jeví se fanatická zášt která vyžaduje energického vystoupení proti přechmatům. Tak jednají posud i moderní saduceové i fariseové, kteřížto poslední rovněž žádají opatření proti klerikalismu ve škole, v rodině atd. Upřímná snaha po pravdě schází oběma stranám. — Jako druhdy, tak posud činí moderní fariseové otázky a námitky, žádají odpovědi, ale ne aby se obrátili, nýbrž aby církev přivedli do léčky. Ale to se jim nikdy nepodaří.

V *offertoriu* opakují se slova Ž. 84. obsažená v introitu.

Sekréta vyjadřuje prosbu, aby nám prospělo dílo spásy, jež Vykupitel vykonal. Zní: »Oddanosti naší obět, prosíme, ó Pane, stále nechť přináší se Tobě; skrze níž by ustanovení svatého tajemství se konalo a spasení Tvé zázračně na nás se uskutečnilo. Skrze Krista Pána našeho« atd.

V »*Communio*« vybízí církev opětně k důvěře slovy Isaiáše proroka (35): »Rcete malomyslným, posilňte se a nebojte se: aj, Bůh náš přijde a spasí nás.«

V *modlitbě po přijímání* modlí se církev, aby nám sv. přijímání bylo přípravou na vánoce. Zní: »K milosrdenství Tvému prosebně voláme, ó Pane, aby tato božská posila nepravosti naše usmířila a k příštím slavnostem nás připravila. Skrze Pána našeho atd.

§ 22. Suché dni (kvatember) v době adventní.[1])

Suché dni v době adventní nazývaly se v nejstarší době »postem desátého měsíce«, a sv. Lev Vel. nás poučuje v kázání,[2]) jehož část se čte v lekcích II. nokturnu třetí neděle adventní o významu postu desátého měsíce.

Věřící měli totiž přinésti obět zdrželivosti, a z toho, čeho si kdo odepřel, měl dáti chudým. K všeobecnému významu

[1]) Viz nahoře §. — [2]) De jejunio decimi mensis et collectis.

suchých dnů přidala však církev časem suchým dnům v adventě zvláštní význam, aby totiž byly přípravou k vánocím.

Liturgie adventních kvatembrů spojuje myšlenky na símě, které se klade do země, s myšlenkou na símě Abrahamovo, na prut z kořene Jesse, na pokoj, jenž nastane v říši messiánské. To se jeví zvláště v mešních formulářích.

A) Středa.

Introit mše sv. započíná slovy Isaias 45: »Rosu dejte nebesa . . . Z. 18.: Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.«

Epištola obsahuje známé messiánské proroctví z Isaiáše proroka (hl. 2.) o hoře, k níž putovati budou národové.[1])

Evangelium jest totéž jako při rorátech; vypravuje zvěstování Panny Marie. A právě toto evangelium dodalo středě suchých dnů adventních slavnostního rázu.[2])

Ze starých slavných ordinarií biskupských a opatských vysvítá, že svátky, které na ten den připadly, se překládaly.

Evangelium »Missus est« (poslán byl anděl Gabriel) zpíval celebrant v bílém plášti s kápí, assistenti při tom drželi kříž, svícen a kadidlo, a vyzvánělo se velkým zvonem. V klášteřích musil opat konati mnichům homilii a při té příležitosti přednesl čtyři krásné homilie sv. Bernarda ke cti Bl. P. Marie, jež mají název: »Homiliae super »Missus est«.

Touhu a důvěru v příchod Vykupitele budí: Offertorium a Communio.

B) Pátek.

Tytéž city radostné naděje a důvěry, které ovládají celý třetí týden adventní, vzbuzuje církev i dnešním mešním formulářem.

Introit, offertorium, communio a hlavně *orace* obsahuje prosbu, aby Pán co nejdříve přišel nás vysvobodit: »Vzbuď, prosíme, ó Pane, moc svou, a přijď, aby ti, kdož v lásku tvou důvěřují, ode všeho protivenství co nejdříve osvobozeni byli.«

A pomoc není daleká. *Epištola* poukazuje již na květ, jenž vypučí z prutu kořene Jesse, na němž odpočine duch Hospodinův a jenž souditi bude spravedlivě. (Isais. 11, 15.)

A evangelium vypravuje již, kterak P. Maria, chovajíc Vykupitele v neposkvrněném lůně, Alžbětu navštívila.

C) Sobota.

I sobota adventních suchých dnů souhlasí úplně s významem doby adventní, dávajíc jak v officiu tak i v mešním

[1]) Erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini . . . — [2]) Ve mnohých diecésích bývá posud na tento den zpívaná mše sv.: Missa aurea s Gl., Cr., Evangelium Scti Joannis in fine. Duppl. occur. se komemoruje. (Hartmann, l. c. 31.)

formuláři — introitu, offertoriu a Communio — výraz touze a důvěrné naději na příchod Vykupitele.

Poněvadž nejlepší přípravou na příchod Spasitele jest očištění srdce, proto dává církev čísti v *epištole* onu část z listu k Soluňským (2, 1.—8.), kde sv. apoštol poučuje věřící o druhém příchodu Krista Pána. Vzpomínka na příchod Krista soudce jest zajisté nejlepší přípravou na příchod Pána do srdce našeho o vánocích.

K pokání vybízí též *orace* a *evangelium*, kteréž jest totéž jako na čtvrtou neděli adventní — kázání sv. Jana Křtitele, jímž vybízel k pokání. (Luk. 3.)

Jak již nahoře podotknuto bylo, konávaly se v kvatembrovou sobotu v noci na neděli ordinace. Obřady počínaly okolo půlnoci a protáhly se až do neděle, tak že ordinační mší byla mše nedělní. Později, když noční bdění přestalo, byly přeloženy všechny obřady i se mší sv. na předchozí sobotu, tak že čtvrtá neděle adventní (jakož i druhá neděle v postě) neměly svého vlastního evangelia, z čehož se ustálil od 10. nebo 11. století zvyk, opakovati v neděli evangelium sobotní.

§ 23. Čtvrtá neděle adventní.[1])

Církev čítá již hodiny do příchodu Spasitelova. Od 17. prosince[2]) má bohoslužba zvláštní slavnostní náladu. Ve chválách střídají se denně antifony, které nás mají na příchod Spasitelův připraviti, a k Magnificat předpisuje církev po těchto sedm dní velké antifony, zvané »O,« ve kterých se Spasiteli přikládá vždy nějaký velkolepý titul,[3]) jenž vzat jest z řečí proroků; antifony tyto mají nás povzbuditi, abychom v Magnificat s nadšením opěvovali velikost a vznešenost Toho, jehož příchodu očekáváme.

Invitatorium jest totéž jako třetí neděle adventní: »Blízko jest již Pán, pojďte, klanějte se Jemu.« Čtení prvního nokturnu vyňato jest z Isaiáše (hl. 35.). Když byl prorok v hl. 34. napsal, jak Bůh potrestá nešlechetníky, rozvinuje v hl. 35. miloučký obraz o spáse Bohu věrných. Vše, co znamenitého v zemi palestinské se vyskytuje, sláva Libanonu, krása Karmélu a Saronu, se zde shrnuje; k tomuto utěšenému stavu přistupuje radost a štěstí, jásot a plesání, nejvyšší tedy blaženost mysli a rozkoš.[4])

A tento radostný stav připravil Messiáš lidu částečně již zde na světě, pokud národové náboženství jeho přijali a dle něho veškeren život zařídili, připraví však jistě věrným v nebi. Připraví též jednotlivcům v jejich srdci, přijmou-li ho ochotně,

[1]) Gueranger, l. c. I. 242. a n.; Keppler, l. c. 127. a n. — [2]) Oktávy nesmějí se od 17. prosince až do Zjevení Páně slaviti. — [3]) O Moudrosti, která jsi z úst Nejvyššího vyšla (17. pros.). — [4]) Srov. Knabenbauer, Isaias I. 587. a n.

*

až o vánocích přijde; zavlaží suchost našeho srdce, uhasí žízeň, občerství síly, ukáže cestu do nebe a pomůže nám, abychom tam přišli.

Ale této radostné náladě přiměsují se i vážné myšlenky. Při vší radosti nemůže církev zhostiti se obavy, jsme-li na příchod Páně dosti připraveni. Před příchodem vysoce vznešených hostí v poslední chvíli ještě starostlivě se poohlížíme, zda-li něco někde nechybí k důstojnému přivítání. Tuto starostlivost církev vyslovuje v oraci. Mimo to pozvedá hlasu svého vážně vybízejíc věřící čtením II. nokturnu o »postu«, aby Spasiteli čistý příbytek v srdci svém uchystali.

V III. nokturnu pak předvádí nám církev opět sv. Jana Křtitele, jehož hlas vybízející k pokání zaznívá z pouště a hlásá nutnost vnitřní očisty. »Připravujte cestu Páně, přímé čiňte stezky jeho . . . a uzří všeliké tělo spasení Boží.« (Luk 3, 1—6.)

Mešní formulář čtvrté neděle adventní.

Čím blíže jest již Pán, tím roztouženěji po něm církev dychtí. Odtud vroucné volání v introitu, oraci a graduálu.

Introit (Is. 45, 8) zní: »Rosu dejte nebesa s hůry a oblakové dešťěte spravedlivého; otevři se země a vypuč Spasitele. Ž. 18. Nebesa vypravují slávu Boží, a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.«

Celé stvoření (Ž. 18.) čeká na příchod Spasitele, a proto se modlíme v *oraci*, aby Pán svou milostí urychlil, co naše hříchy zadržují. Orace zní: »Vzbudiž, ó Pane, prosíme tebe, mocnost svou, i přijď a přispěj nám ku pomoci velikou silou svou: aby nám smilování dobroty tvé spasení, jemuž hříchové naši překážejí, pomoci milosti tvé tím dříve udělilo.«

Církev se bojí, že by hříchové naši mohli býti příčinou odložení příchodu Spasitelova, a proto odporučuje nás v oraci milosrdenství Božímu, aby překážku hříchů odstranilo.

Epištola (I. Kor. 4, 1.—5.) souvisí se sobotou suchých dnů, kdy konána byla svěcení na kněžství. Proto církev dává dnes čísti epištolu, v níž apoštol poukazuje na důstojnost křesťanského kněžstva, napomíná kněze, aby byli věrni svému povolání, a lid, aby kněze měl v uctivosti a jich neposuzoval. — Další důvod, že církev dává čísti dnešní epištolu, jest, že kněžství nového zákona co nejúžeji souvisí s tajemstvím vtělení Páně. — Narozením Krista počíná dílo vykupitelské — a kněz jest rozdavačem oněch milostí, jichž jsme vykupitelským dílem dosáhli. — Kněžstvo jest povoláno, aby bylo činno při všech příchodech Páně. První příchod má ohlašovati, druhý příchod do srdcí lidských má zprostředkovávati a na třetí příchod v den soudný má lid připravovati. — V listě svém sv. Pavel vytýkal Korintským, že mezi nimi povstaly různice, že »každý z nich

říká: Já jsem Pavlův, já pak Apollův, já však Kéfův, já však Kristův« (1, 12.). — Toto zaměňování úřadu s osobou, příchylnost k jednomu a odchylnost od druhého pohnuly sv. Pavla, aby Korintské poučil, s jakého hlediska mají na učitele křesťanské pohlížeti.

»Bratří, tak o nás smýšlej člověk, jako o služebnících Kristových a rozdavačích tajemství Božích.« — Všichni učitelové církevní jsou pouze služebníky Páně a jeho vyslanci. (2. Kor. 5. 20.)

Jejich vážnost, důstojnost, postavení tkví v Kristu; tedy všichni od Boha mají své poslání. — »Tajemstvími« rozuměti dlužno: zjevené pravdy a sv. svátosti. A kdo má právo služebníky své posuzovati? Jedině Kristus, jenž žádá na služebnících svých věrnost v zastávání úřadu

Proto také dí sv. apoštol, že ačkoliv ho bolí nespravedlivé posuzování Korintských, přece nepřikládá mu velké váhy, ba žádnému lidskému soudu váhy nepřikládá, poněvadž lidé se mohou mýliti a skutečně se mýlí. Soudcem apoštolovým jest vlastní jeho svědomí, ale ani tomu nelze docela důvěřovati, neboť, jak dí: »Ale ani sám sebe nesoudím. Nebo ničeho sobě povědom nejsem, ale tím nejsem ospravedlněn; ten pak, kdo mne soudí, Pán jest.«

Apoštol chce říci, že ve vykonávání svého úřadu apoštolského — (nemluví o svém životě, neboť I. Tim. 1, 15. nazývá se prvním z hříšníků) — není si vědom viny; ale ani svědomí není jeho nejvyšším soudcem, nýbrž tímto jest jedině Bůh. — Svědomí není často s to, aby proniklo až do nejhlubších záhybů srdce a odhalilo všechny úmysly, náklonnosti a slabosti[1]) a proto jedině Pán může bezpečný úsudek o člověku pronésti.

Když tedy úsudky lidí, ba i úsudek svědomí nejisty jsou, dí apoštol: »Proto nesuďte před časem, dokudž nepřijde Pán, kterýž i skryté věci temnosti osvítí a zjeví rady (úmysly) srdcí; a tehdá bude jednomu každému chvála od Boha.« Až tedy přijde Pán k soudu, vynese na světlo, co se ve tmách tajilo, a tentokráte bude čas ku pronášení úsudku o lidech a tedy i o služebnících Páně. Šetrně dodává apoštol: »Tehdá se chvála každému dostane od Boha, poněvadž různice od nerozumného vychvalování učitelů pocházely.« — Sv. Jan Zlatoústý dodává: Jenom chvála od Boha bez úhony jest a s pravdou se shoduje.[2])

Graduale (ž. 144.) vybízí nás, abychom s jásotem očekávali blížícího se Vykupitele. Zní: »Blízko jest Hospodin všem, kteříž ho vzývají v pravdě. ℣. Chválu Hospodinovu vypravovati budou ústa má, a dobrořeč všeliké tělo jménu svatému Jeho.

---

[1]) Petr sebe nepoznal, když sliboval Pánu, že ho neopustí. — Sem patří slova Písma sv.: „Neví člověk, zda lásky či nenávisti hoden jest.“ (Eccl. 9, 1.) — [2]) Výklad epištoly dnešní podává duchovnímu správci příležitost k apologii stavu kněžského, a chrání ho od podezření, že mluví pro domo sua, když sama církev mu nařizuje výklad dnešní epištoly.

Alleluja, alleluja. ℣ Přijdiž, Hospodine, a neprodlévej: rozvaž nepravosti lidu svého israelského. Alleluja.

Evangelium. (Luk. 3, 1.—6.) jedná o povolání Jana Křtitele k úřadu předchůdce Páně. — Přišla již plnost času. Na obzoru díla vykupitelského vzešla nad pouští judskou jitřenka — sv. Jan Křtitel, aby oznamovala brzký východ slunce — Ježíše Krista. — Není divu, že sv. Lukáš tak důležitý okamžik v díle vykupitelském s takovou zevrubností popisuje. Po způsobu dějepisců římských a řeckých, slavným slohem památných listin udává rok vystoupení sv. Jana, předchůdce Páně. — Praví, že sv. Jan vystoupil na rozkaz Boží patnáctého roku vlády Tiberia císaře.[1]) — Dále jmenuje evangelista císařského náměstka v Judee, pak tetrarchy, vasaly římské, a konečně velekněze tehdejší, kteří se nepřátelsky utkali s božským veleknězem Ježíšem i jeho předchůdcem sv. Janem. Jména uvedená mluví za celé knihy a označují zcela jasně světový stav tehdejší doby. — Odňata byla berla od Judy (I Mojž. 49, 10.), židé byli poddanými Římanů. Ještě však smutnější, nežli poměry politické byly poměry náboženské. Annáš a Kaifáš domohli se jen penězi velekněžské důstojnosti; oba patřili k saduceům a byli od počátku nepřáteli Pána Ježíše. Veškeren svět, pohané i židé, byl ve velikém mravním úpadku — potřeboval Vykupitele.[2]) — Za těchto okolností stalo se ve vší tichosti slovo Páně k Janovi, synu Zachariášovu, o jehož narození »po všech horách judských« se mluvilo (Luk. 1, 65.), jenž však nyní žil zcela samoten, od lidí zcela odloučen, na poušti. — Na poušti uschopnil se k úřadu kázati nejen slovem, nýbrž i svým zjevem.

Všechnu víru, naději, touhu po Vykupiteli, již choval v sobě Starý Zákon, shromáždil sv. Jan v tichých hodinkách na poušti v srdci svém, aby důstojně přivítal Vykupitele světa. — S odvahou jako hrdina, s pokorou jako dítě vystoupil, opustiv poušť a »chodil po vší krajině Jordánské a kázal křest pokání na odpuštění hříchů.« — Již místo samo, kde sv. Jan působil, budilo tolik významných vzpomínek z dějin národa israelského. Neboť zde nedaleko Jordánu zemřel Mojžíš, zde přes Jordán vedl Josue lid do země zaslíbené (Jos. 3. a 4.), odtud vyjel Eliáš na voze ohnivém do nebe (4. Král. 2.), tudy ubírali se zajatci židovští do vyhnanství a opět se vraceli domů atd. — Působnost sv. Jana vypisuje evangelista zcela stručně: »Kázal křest pokání na odpuštění hříchů« t. j. kázal křest, jenž zavazoval ku pokání; měli pak lidé proto pokání činiti, aby dosáhli odpuštění hříchů od Vykupitele již již vystoupiti majícího. — Pokání kázal sv. Jan jako všichni kazatelé posud, ale liší se od posavadních kazatelů tím, že žádá křest, — jenž byl obrazem svátosti křtu. —

---

[1]) 15. rok třeba počítati od doby, kdy Augustus přijal Tiberia za spoluvládce (collega imperii). — [2]) Velice zubožené poměry náboženské naší doby oprávňují i nás k naději, že Bůh nám pomůže, budeme-li ho za to prositi.

Křest, jejž sv. Jan uděloval, jmenuje se křtem pokání, poněvadž, kdo ho přijímal, za kajícníka se prohlašoval (Mat. 3, 6.), ke kajícnému životu se zavazoval a ku hodnému přijetí křtu Páně se připravoval. — Stručný obsah kázání Janova podává evangelista slovy: »Připravujte cestu Páně.« Dvě věci obsahuje toto napomenutí: vybízí ku pokání a oznamuje, že příchod Spasitelův již se blíží. — Co dále následuje, jest jen rozvedení obou těchto pravd. — Slova proroka Isaiáše týkala se sice přímo návratu lidu israelského ze zajetí babylonského, ale nepřímo jsou messiánská a vybízejí ku přípravě na příchod Ježíšův, jenž vyprostí veškeré lidstvo ze zajetí hříchu. — Příchod Vykupitelův se obrazně popisuje jako příchod krále, před nímž předchází posel napomínaje lid, aby »učinili králi stezky přímé; údolí aby vyplnili, pahrbky ponížili, místa křivá vzpřímili a místa ostrá učinili cestami rovnými.« Takováto úprava cest není snadná, a podobně i duševní příprava na příchod Pána Ježíše vyžaduje obětí. — *Údolím*, které má býti vyplněno, dají se označiti hříchy: jako nesvěcení neděle, zanedbávání sv. zpovědi atd., pak neřesti, zlé náklonnosti a vášně, které člověka snižují a rozevírají propast mezi Bohem a hříšníkem. Třeba je vyplniti skutky kajícnými, horlivostí a důvěrou v Boha. *Pahrbky*, které mají býti sníženy, lze vyrozumívati všechny druhy pýchy a domýšlivosti. *Místy křivými nerovnými*, lze rozuměti všelikou lest, úskočnost, nepoctivost, ctižádost — *cestami ostrými, kostrbatými* lze rozuměti tvrdost srdce, přílišnou péči o věci pozemské, hněv a jiné náruživosti. — Všechny tyto překážky třeba i křesťanu ze srdce svého odstraniti, chce-li důstojně přivítati Pána o vánocích v srdci svém. — Příčinu, proč se máme tak bedlivě připravovati na příchod Páně, udává evangelista slovy: »Uzří všeliké tělo spasení Boží« — přijde a učiní nás dítkami Božími, ale nebeské dítě narodí se jen v srdci pokorném, čistém a láskyplném.

V offertoriu a antifoně k přijímání pozdravuje církev Pannu Marii, jejíž nejčistější lůno chovalo v sobě Spasitele světa.

Offertorium zní: »Zdrávas Maria, milosti plná, Pán s Tebou, požehnaná Ty mezi ženami, a požehnaný plod života Tvého.«

Antifona k přijímání zní: »Aj, panna počne a porodí syna, a nazváno bude jeho jméno Emanuel.«

Sekréta obsahuje prosbu, aby obětní dary rozmnožovaly naši zbožnost a sloužily nám ku spáse. Zní: »Na oběti přítomné, prosíme, ó Pane, milostivě shlédni: aby i nábožnosti naší i spasení našemu prospěšny byly. Skrze Pána našeho atd.

Prosbu podobnou jako sekréta obsahuje *modlitba po přijímání*, která zní: »Přijavše dary (nebeské) prosíme, ó Pane, aby častým přistupováním k tajemství tomuto i účinek spásy naší se vzmáhal. Skrze Pána našeho Ježíše Krista atd.«

§ 24. Svatvečer Božího narození.

Svatvečer Božího hodu vánočního jest bezprostřední přípravou ke slavnosti vánoční a ukončením doby adventní. —

Officium a mešní formulář obsahují ve stručné formě myšlenky celého adventu: zármutek nad duševní bídou, důvěru a radostné očekávání narození Spasitelova. Radostná slavnostní nálada vniká do officia tou měrou, že počínajíc od laud jest officium duplex. Ze všech vigilií zachovala si jediná vigilie vánoční původní noční bohoslužbu a to z ohledu na antifonu, »nebo když pokojné mlčení drželo všechny věci, a noc v oběhu svém polovici cesty vykonala, všemohoucí Slovo Tvé s nebe od stolic královských . . . vkročilo« (Moudr. 18, 14, 15.) V noci narodil se Spasitel, a proto posvěcovati máme tuto noc bděním, modlitbami a službami Božími.

Officium.

Základní myšlenku celého officia ohlašuje invitatorium: »Dnes poznáte, že Pán přijde, a ráno uzříte slávu jeho.« — Tuto myšlenku opět a opět vyjadřují antifony k laudám. Responsoria k lekcím pak vybízejí: »Posvěťte se a buďte připraveni; neboť zítra spatříte velebnost Boží mezi vámi; — zítra vyjdete, a Pán bude s vámi. Zítra potřena bude nepravost země, a panovati bude nad námi Spasitel světa.« — Antifony pak k laudám oznamují: »Narodí se nám pacholátko a nazváno bude Bůh, silný — On sám posadí se na trůn Davida, otce svého a vládnouti bude, a pokoje nebude konce« (antif. ad Laudes).

Antifona k *benedictus* hlásá: »Vzejde jako slunce Spasitel světa, a jako déšť na trávu, tak sestoupí do lůna Panny.«

V officiu primy děje se pak z martyrologia slavná zmínka o narození Páně, která končí slovy: »V Betlemě Judově se narodil z Marie Panny, vtěliv se. Toto jest doba narození Pána našeho Ježíše Krista podle těla.«

Mše svatá.

Intr. (Exod. 14.) Dnes zvíte, že přijde Pán spasit nás, a ráno uzříte slávu jeho.

Ž 23. Hospodinova jest země i plnost její; okres zemský i veškeří obyvatelé jeho.

V oraci již naposledy se ozývá ještě cit bázně, jenž se vtírá ve slavnostní náladu ze vzpomínky na druhý příchod Páně, jako soudce, kterážto vzpomínka tak hluboko se zarývala do myslí na počátku adventu. Ale jest tomu již naposledy, neboť od této doby církev již s úplnou důvěrou se odevzdává svému Spasiteli.

Orace zní: Bože, jenž nás výročním očekáváním vykoupení našeho naplňuješ, dejž abychom jednorozeného (Syna) Tvého, jehož jako Vykupitele radostně vítáme, i jako příštího soudce bezpečně spatřili, Pána našeho, Ježíše Krista, Syna Tvého.

Epištola obsahuje prvních šest veršů z listu k Římanům, v nichž sv. apoštol vykládá o vznešenosti a svatosti evangelia, k jehož hlásání byl samým Ježíšem určen. Evangelium označuje radostnou zvěst o vykoupení lidstva skrze Ježíše Krista. A právě při narození Páně zavzněla ponejprv nad luhy Betlemskými radostná zvěst, že se narodil Vykupitel světa. Církev jako by již slyšela z dáli hlas andělů, a proto dává čísti tuto epištolu.

V graduale a Communio zaznívají dále akkordy, jež se rozezvučely invitatoriem církevních hodinek a introitem mše sv. Graduale zní: (Exod.) Dnes zvíte, že přijde Pán spasit nás: a ráno uzříte slávu Jeho. V. (Ž. 79.) Ty, jenž spravuješ Israele, pozoruj, jenž vodíš Josefa, jako ovci, jenž sedíš nad cherubíny, zjev se před tváří Efraima, Benjamina a Manassesa. Alleluja, Alleluja.

Zítra potřena bude nepravost země, a panovati bude nad námi Spasitel světa. Evangelium (Mat. I.) vypravuje o poselství anděla k sv. Josefovi, aby se nebál vzíti Marii k sobě, neboť, co se z ní narodí, z Ducha sv. jest. Anděl přikazuje sv. Josefovi nazvati jméno dítěte »Ježíš«, poněvadž bude Spasitelem lidu. Nikoliv tedy se báti, nýbrž s radostí třeba jíti Spasiteli vstříc, jakož vybízí:

Offert.: Ž. 23. Pozdvihněte knížata bran svých, a vyzdvihněte se brány věčné, a vejdeť Král slávy. —

Ve svatém přijímání okusili jsme již nejdražšího těla a krve vtěleného Slova, a proto *v modlitbě po sv. přijímání* v důvěře prosí církev, aby nám Bůh udělil milostí, by nám slavnost narození Páně byla opravdovým občerstvením.

ČLÁNEK II.

Slavnost narození Páně.

§ 25. O původu slavnosti narození Páně.

Původ slavnosti vánoční nedá se docela určitě zjistiti.[1]) Tertullian, Origenes, Testamentum D. N. Jesu Christi nečiní o vánocích zmínky; v mnohých církvích byla slavnost vánoční ještě ve IV. století úplně neznáma. V Egyptě byla dle Cassiana[2]) ještě na počátku V. století za den narození považována slavnost Zjevení Páně. Ale již r. 432. konal v Alexandrii biskup

[1]) Srovn. Kellner, Heortologie § 15., Herder, 1901. Usener, Religionsgeschichtl. Untersuchungen. I. 320 a n. (I. Teil: Das Weihnachtsfest.) Bonn 1889. Některé odpovědi viz: Duchesne, Bull. critique 1890, N. 3. — [2]) Collationes X. c. 2. z r. 418 nebo 427.

Pavel z Emesy kázání na den narození Páně (29 chijak = 25. prosince). — Pouze slavnost Zjevení Páně znal i Epiphanius,[1]) biskup ze Salaminy, pak veškerá církev Jerusalémská kolem r. 385.[2]) a Efrém syrský,[3]) svědek za Mesopotamii. Celkem však lze říci o znamenitějších církvích východních, že slavnost vánoční zavedly ke konci IV. století. — V Cařihradě slavil ponejprv vánoční slavnost dne 25. prosince r. 379 biskup sv. Řehoř Nazianský v soukromé kapli sv. Anastasie, a měl při této příležitosti slavnostní kázání (38. homilie).[4]) — Odchodem sv. Řehoře zdá se, že i slavnost vánoční zanikla, a že teprv za císaře Honoria opět byla zavedena (po r. 395).[5])

V Antiochii slavil ponejprv vánoce svatý Jan Zlatoústý r. 388.[6]) Sv. Jan oznamuje v homilii dne 20. prosince téhož roku konané, že bude dne 25 prosince téhož roku vánoce ponejprv slaviti, při čemž podotýká, že slavnost ta na západě ode dávna (ἄνωθεν) se slaví, že však teprv asi před 10 roky zvěst o ní na východ se dostala. — Slavnost konala se skutečně za ohromného účastenství věřícího lidu, a kázání sv. biskupa při této příležitosti konané se nám Bohu díky zachovalo.[7])

Za zasvěcený svátek prohlásil na východě slavnost vánoční teprve Codex Justinianeus z r. 529. (III. 12. 6.), ačkoliv již Arcadius a Honorius prohlásili vánoce za den, v němž hry v cirku se zapovídaly.[8]) Poněvadž však sv. Jan Zlatoústý výslovně praví, že vánoce od jakživa v Římě se slavily, třeba obrátiti zřetel na praxi římskou. Pomíjejíce jako nezajištěnou zprávu biskupa Jana z Nicey,[9]) že papež Julius I. (337—352) začal slaviti vánoce, všimněme si důležité zprávy, pramene velmi závažného, jenž se uvádí pod různými názvy: Anonymus Cuspiniani, Catalogus Bucherianus, kalendář Furia Philocala anebo též letopisec (chronograf) z r. 354,[10]) kterýmžto rokem letopisec končí. Ze zpráv tohoto letopisce jasně vysvítá, že vánoce r. 354 v Římě se již slavily a to 25. prosince (natus est octavo Cal. Januarias), ač nikterak ze zprávy této nenásleduje, že by snad teprve před nedávnem byly bývaly v církvi římské zavedeny. Proto právem se domnívá Grisar, že již ve třetím století v Římě byly známy. Že ve IV. stol. se vánoce v Římě slavily, to jasně dosvědčuje sv. Ambrož. Na slavnost narození Páně (natalis Salvatoris) 25. prosince oblékal totiž papež Liberius v řeholní

---

[1]) Epiph. adv. haereses II. 1., haer. 51, al. 31, c. 16. a 24. ed. Petavius p. 439, 446. — [2]) Dle zprávy poutnice z Bordeauxu (Peregr. Silv. ed. Geyer p. 60 ed. Gamurrini p. 84.) — [3]) Lamy, Ephr. Syri hymni et sermones I. (Mechl. 1882), 10. — [4]) Greg. Naz., Hom. 38. in Theophania; Migne, Patr. gr. t. 36. — [5]) Combefis, Hist. monoth. (Paris 1648), p. 306. — [6]) Dle Usenera, l. c. 227. Montfaucon, Combefis a Tillemont přijímají r. 386. Clinton r. 387. — [7]) Chrysost., Hom. in nativ. J. Chr. ed. Montfaucon II., 352; ed. Migne, 49, II. 351. — [8]) Cod. Theod. II., 8, 27; cfr. ibid. XV. 5, 5. — [9]) Combefis, Hist. haer. monoth. p. 304. — [10]) Kellner, l. c. str. 87 a n. Srovn. Morin ve „Revue Bénedictine" z Maredsous 1897. p. 340. — Grisar, Geschichte Roms u. der Päpste im Mittelalter, I. str. 768.

roucho Marcellinu, starší sestru sv. Ambrože (Ambros.: De virgind. III. 1.; Migne 16, 219.) Ovšem dokázati se nikdy nedá, že by den 25. prosince byl skutečným dnem narození Páně.[1]) — V jednom starém kázání na narození Páně, které neprávem se sice sv. Jeronymovi připisuje, ale z té doby pochází, se praví: »Ať již Kristus Pán dnešního dne byl pokřtěn anebo se narodil, neboť jsou o tom ve světě různá mínění, a podle různých podání náhledy se rozcházejí . . .«[2])

Zbývá jen ještě odpověděti na otázku, *kdy se ponejprv v Římě slavily vánoce 25. prosince.*

Zdá se, že v této příčině v Římě ve III. století se utvořila prakse odchylná od kázně ostatních církví, a že k ní asi dán podnět pohanskými slavnostmi, které se v měsíci prosinci na všech téměř místech konaly, a k nimž podnět dával zimní slunovrat, kdy slunce počíná opět vystupovati.

Tyto slavnosti konaly se u Egypťanů, Římanů,[3]) jakož i u národů Germánských a provázeny byly obyčejně radostnými hostinami, průvody, při nichž zapalovaly se slavnostní ohně. Sv. Augustin (Serm. 190, III. in Nat. Dom.) a sv. Lev Vel. (Sermo in Nat. Dom.) musili ještě zvláště vytýkati, že vánoce se slavně oslavují ne k vůli slunci stvořenému, nýbrž poněvadž se narodil Ten, jenž viditelné slunce stvořil Zároveň poukazuje sv. Augustin na hluboký význam úradku Božího, jenž uvedl narození Krista Pána a tím řád nadpřirozený v soulad s řádem přirozeným.

V Římě konány byly od 17.- 23. prosince saturnalie.[4]) Církev tedy, aby odvrátila křesťany od těchto pohanských slavností, obracela zřetel jejich na Ježíše Krista, jenž jest pravým sluncem v říši duchů, jehož Písmo sv. nazývá na velmi mnohých místech světlem, sluncem atd., jejž nazývá sv. Cyprian[5]) »sluncem pravým,« o němž praví sv. Ambrož:[6]) »Tento jest naším novým sluncem,« a sv. Řehoř Vel.: »Kdo se označuje jménem slunce, ne-li Kristus?«[7])

---

[1]) Kellner, l. c. str. 98. — [2]) Hieron., Op. ed. Migne 11, 220. O dni narození Páně nebylo mezi křesťany nikdy shody. V Alexandrii v II. stol. byli někteří pro 20. květen, Basilidiani pro 10. leden, většina však pro 6. leden. (Clem. Alex., Strom. I. ed. Sylburg 340.) Spisovatel knihy „De pascha computus" z r. 243. považuje 28. březen za den narození Páně; ve 4. a 5. století převládl názor, že se Kristus Pán narodil dne 25. prosince. — [3]) Císař Elagabal (r. 218) postavil v čelo římských státních bohů syrského boha, jehož jméno bylo „Sol invictus." — Císař Aurelian (r. 274) prohlásil jiného boha syrského téhož jména za krále bohů a postavil mu na „Campus Agrippae" velkolepý chrám „templum Solis", a den 25. prosince určen byl za slavnostní den ku poctě tohoto boha: „Natalis solis invicti". (Mariä Verkündigung von Bardenhewer, Bibl Studien X., 5. str. 45.) — [4]) Saturnus vzdělal lidi v rolnictví, naučil je raziti peníze a stavěti lodi. Na poctu Saturnovu konaly se saturnalie po více dní v měsíci prosinci. (Mythologie od Cimrhanzla II. vyd. v Plzni r. 1880., str. 14.) — [5]) De oratione dom. 35. — [6]) Sermo VII., 1, 3. Migne 17, 614. — [7]) Hom. 29. in evang. c. 10. Podobně mluví Zeno Ver. Tract. II. 9. 2.; Prud. Cathem. XI. 1. an.; Greg. Naz. Oratio in s. lumina atd.

Bylo tedy přirozeno slaviti den narození pravého slunce našeho Ježíše Krista toho dne, kdy pohané oslavovali narození hmotného slunce na nebi.[1]) A vskutku v římském kalendáři (kalendáři Filokalově) vyznačuje se den 25. prosince jakožto »dies natalis Solis invicti«.

S tímto náhledem souhlasí i slavný Gueranger, jenž praví, že jest obyčejem církve sv. přizpůsobovati bohoslužbu zděděným obyčejům národů, a vidí v tom právě potvrzení křesťanství naproti Dupnisovi a Volneyovi.[2])

§ 26. Význam vánočního Božího hodu.

Vánoční Boží hod jest v pravdě veliký den, den narození Páně, jejž očekávali lidé po tisíce let, den, jejž očekávala církev po čtyři neděle milého adventu, den, po němž toužila sama příroda; neboť tímto dnem slaví slunce vítězství nade tmou.

Veškeren význam doby vánoční a Božího hodu zvlášť dá se vyjádřiti slovy: »A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi.« Tajemství toto jest sice rozumu nepochopitelno, ale vlévá útěchu do srdcí jsouc pramenem věčného blaha.

Vznešené myšlenky o narození Páně rozvinuje sv. Řehoř Nazianský v 38. řeči: »Kristus se narodil, velebte jeho vznešenost; Kristus jest na zemi, lidé povzneste se! Radujte se nebesa, chvěj se země radostí z Toho, jenž jest zároveň nebešťanem i pozemšťanem! Kristus jest oblečen naším tělem, třeste se bázní i radostí! Bázní pro hřích, radostí pro naději. Kristus narodil se z Panny; paní ctěte panenství, abyste byly matkami Kristovými. Kdo by se neklaněl Tomu, jenž byl od počátku! Hle! temnosti se rozptylují, stalo se světlo; staré pominulo, nové povstalo. Litera mizí, duch slaví vítězství . . . Malé dítě že nám narodilo, syn nám byl dán; znamení panství spočívá na Jeho prsou; kříž mu slouží k povznesení. Jméno Jeho jest anděl veliké rady.«

Církev pak se postarala, by významnými obřady a vhodnými modlitbami nám co nejvíce objasnila smysl tajemství vánočního a v srdcích našich vzbudila city vroucné lásky a vděčnosti ku Spasiteli.

Liturgie vánočního hodu Božího.

§ 27. Církevní hodinky.

Nešpory. Když byla církev v žalmech a antifonách prvních nešpor vzdala chválu dobrotivosti, milosrdenství a věrnosti Boží

[1]) Tohoto náhledu jest Grisar, l. c. 768. — [2]) L. c. II, 15. Naproti tomu dí Meyenberg, l. c. str. 218, že nezdá se býti pravděpodobným, že se měly váno-

pro blízký příchod Spasitele, oznamuje Duch sv. sám slovy sv. Pavla příchod Vykupitele: (Cap.) Ukázala se dobrota a vlídnost Spasitele našeho Boha, ne ze skutků spravedlnosti, kteréž jsme my učinili, ale podle svého milosrdenství spaseny nás učinil. (Tit. 3, 4. 5.)

Těmi slovy hluboce dojata dává církev sv. výraz citům úcty a díků vznešeným chvalozpěvem: Jesu redemptor omnium, [1]) jehož skladatelem jest sv. Ambrož. Bohem nadšený pěvec naplněn radostí z příchodu Vykupitelova jásá s veškerým tvorstvem nad láskou, kterou nám božský Spasitel vtělením projevil.

Hymnus v českém překladě zní:

Ó, Jesu, Vykupiteli,
než paprsky se zastkvěly,
Ty od Otce jsi zplozen byl,
mu roven slávou, vévodil.

Ty Záře Otce odvěčná,
Ty naděje všech bezpečná,
slyš vroucí prosby sluhů svých,
jež znějí země po krajích!

Ó, pomni Tvůrce, na doby,
kdy tělo naší podoby
jsi z těla panny na se vzal,
a člověkem se pro nás stal.

To hlásá slavně dnešní den,
jenž ročně bývá oslaven,
že, přišed z lůna Otcova,
všech spása jsi a obnova.

Zem, hvězdy, moře v šumu svém
i vše, co trvá pod nebem,
Tě chválí novém ve pění,
že's původ všeho spasení.

I my, k jichž blahu Otcův hněv
Tvá požehnaná smyla krev,
v den narození pospolu
Ti pějem v slavném hlaholu.

Ó, Jesu, buď Ti sláva, čest,
jenž z panny čisté zrozen jest,
i Otci, Duchu nechť náš hlas
čest pěje po veškeren čas. Amen.

Ale jak teprve rozechvívá se mysl naše, když v této právě době očekávání příchodu Spasitelova zavzní velebné Magnificat Bohorodičky: Velebí duše má Hospodina . . . neboť veliké věci mi učinil ten, jenž mocný, a jehož jméno svaté jest. Od této chvíle blahoslavenou mne nazývati budou všichni národové. [2])

Všecky pak city radostného očekávání shrnuje církev sv. a vyjadřuje v modlitbě: »Uděl, prosíme, všemohoucí Bože, aby nové narození Jednorozeného tvého skrze vtělení nás osvobodilo, kteréžto pod jhem hříchu staré otroctví drží.«

Hodinky jitřní a ostatní část officia.

Z nočních služeb Božích o vigiliích zachovala se nám jedině noční bohoslužba vánoční. Vigilie vánoční slavila se od nejstarších dob se zvláštní zbožností, a jest zajisté slušno, abychom právě velebný okamžik narození Páně vyčkali za nejvroucnějších modliteb. Za příčinou větší oslavy příchodu Spasitelova slaví

cemi potlačiti v Římu pohanské saturnalie, nýbrž kloní se spíše k náhledu, že církev římská, opírajíc se o starou tradici ustanovila vánoce na den 25. prosince. — [1]) Die Hymnem des Breviers von Schulte, str. 133. — [2]) Luk. 1, 46 a n.

církev sv. o půl noci i mši sv. — V Římě bývalo u věřících obyčejem — jistě od 7.—11. století, — že brzy po západu slunce se sešli ve chrámě Panny Marie Větší, kde po jitřních hodinkách sloužil papež první mši sv. Pak se ubíral papež v průvodu do chrámu sv. Anastasie, kde na úsvitě sloužil druhou mši sv., načež se průvod odebral i s papežem do basiliky sv. Petra. Tam modlili se druhé jitřní hodinky. Tyto měly vlastní invitatorium, kdežto v prvním matutinu invitatoria vůbec nebylo. Po matutinu následovaly laudy. Mezi tercí sloužil papež třetí mši sv. [1]) — Ke chválám nočním vybizí nás církev slovy andělů (Invit.): »Kristus se nám narodil, pojďte, klanějme se Jemu.« Žalm 94. jest pak nejlepší odpovědí. — Chvalozpěvem: Jesu redemptor omnium [2]) vzdáváme znova poctu oddanosti našemu Osvoboditeli a otvíráme vždy víc a více srdce své vroucným citům, jež z každého řádku velkolepého hymnu, bohatým tokem se řinou.

Jednotlivé nokturny nočních hodinek vykládaly se druhdy symbolicky. Dle tohoto výkladu označoval první nokturn zákon Boží před Mojžíšem. Proto býval ve středověku při tomto nokturnu oltář černým suknem zastřen, aby se naznačilo, že lidské pokolení úpělo, od Boha odsouzeno, v porobě hříchu, a že je ještě dlouhá doba oddělovala od příchodu Vykupitelova. Druhý nokturn naznačoval dobu, v níž vládl zákon psaný. Oltář býval pokryt rouškou bílou, poněvadž již vzešlo v této době lidem jasnější světlo v četných proroctvích a ve vznešených postavách St. Zákona.

Třetí nokturn značil dobu zákona milosti, a proto oltář býval pokrýván rouchem červeným na znamení lásky, kterou božský ženich nevěstě své — naší duši — příchodem svým prokazuje. [3]) Krátký obsah jednotlivých nokturnů:

První nokturn vyjadřuje první dojem narození Páně. — V žalmech slaví se královská důstojnost novorozeného Spasitele (Ž. 2.); Spasitel přirovnává se ke slunci (Ž. 18.) a velebí se jako vítěz nad světem. Jeho kráse, mírnosti, lásce nikdo neodolá; po pravici pak zvedá se královna — Bl. P. Maria (Ž. 44.). Čtení, jež vyňata jsou z Isaiáše proroka (hl. 9, 41, 52.) obsahují vesměs blahou zvěst o příchodu Spasitelově a představují nám Ježíše jakožto naše světlo (čtení I.) a původce života, a to tím, že nás od smrti hříchu osvobodil (čtení II.), a že v nás vzbudil život milosti (čtení III.). Radostnou odpovědí naší na čtení jsou Responsoria.

V ž. 47. druhého nokturnu velebí se vznešenost a nepřekonatelnost církve, jejíž základy narozením Páně jsou položeny, a jejíž prvními členy jsou pastýři. — Velikou milost nám Bůh prokázal darovav nám takové dítě, a proto děkujeme Bohu anti-

[1]) Gueranger l. c. 152. a n. — [2]) Týž jako v nešporách. — [3]) Gueranger, l. c. 160.

fonou: »Suscepimus...« V následujícím pak žalmu (71.) jest řeč o říši Vykupitelově jakožto království pokoje. Brzy přijdou králové a přinesou na znamení úcty a oddanosti zlato z Arabie a kadidlo ze Sáby. — Žalm 84. jest výronem vděčnosti za dary, které nám božské dítě přineslo. Spravedlnost a pokoj se políbily: Slovo se vtělilo a Otec nebeský se zalíbením na ně s nebes patří. —

Úchvatná řeč sv. Lva na narození Páně důstojně se řadí k vznešeným zpěvům prorockým Žalmisty Páně. Čtení II. nokturnu jsou velikolepou dogmatikou o vtělení a narození Páně. [1]) Pátou lekci, která jedná o zápasu Krista s ďáblem, čítával druhdy rytíř, byl-li přítomen, jemuž sv. Otec posvětil přílbu a meč. [2]) V třetím nokturnu zaznívají ještě poslední hlasy touhy po Vykupiteli, ale hned v následujícím žalmu (95.) již se oslavuje s nadšením Jeho příchod a žalmista vybízí veškeré tvorstvo, aby Mu vzdalo povinný hold. K oslavě novorozeného Spasitele vybízí též žalm poslední (97.).

Pak se čtou po sobě začátky evangelií, která jsou předepsána při jednotlivých mších Božího hodu vánočního, jež vyznívají v radostnou zvěst: »Zvěstuji vám radost velikou, narodil se dnes Spasitel.« Evangelium o rozkazu císaře Augusta, by popsán byl všechen svět (Luk. 2. 1.—14.) čítával císař, byl-li v Římě právě přítomen. [3]) Ve chválách propukává vnitřní duševní pohnutí v nevýslovný jásot nad narozením Vykupitelovým — který pak stále ještě zaznívá v horách, a budí opravdová předsevzetí věrnosti a oddanosti ke Kristu — Králi (Ž. 118.). Hymnus ke chválám pochází od Sedulia z V. století a zní:

Kde slunce z jitra vychází,
až sledních země do hrází
zněj, písni, Kristu, knížeti.
Marie, panny dítěti!

Aj tvůrce světa velebný
šat těla oděl služebný,
by v těle svobodu dal nám
a nezničil, jež stvořil sám.

Hruď čistá matky panenské
jest lůnem lásky nebeské,
a tajemství v se přijala,
ač v cudnosti ho neznala.

Jejž předpověděl Gabriel,
Jan, pod srdcem když matky dlel,
jejž blízko sebe pocítil,
dnes z panny se nám narodil.

Rád na seně jen spočívá,
rád v jeslech chudých prodlívá,
jsa trochou mléka ukojen,
že pták by nebyl spokojen.

I plesá nebe vesele,
a pějí Bohu andělé,
a pastýřům jest zvěstován,
neb za pastýře světu dán.

---

[1]) Meyenberg, l. c. 222. — [2]) Mezitím, co se zpívalo Responsorium po čtvrté lekci: O magnum mysterium (ó veliké tajemství), doprovázel ho ceremoniář ke trůnu papežovu, v jehož přítomnosti rytíř vytasil meč a třikráte se jím dotkl země. Pak jím třikráte zamával a čepelem položil na levé rámě, jež přejel, jakoby jej chtěl otříti. Pak byl veden k pulpitu, kdež odloživ přílbu a obléknuv na se pluviál přes vojenský výzbroj, konal čtení. G. l. c. 184. — [3]) Císař veden byl nejprve před papeže; pak oblékl se v pluviál, dva kardinálové opásali ho mečem a vedli k pulpitu — Po čtení evangelia políbil císař papeži jako náměstku Kristovu nohu. Naposledy zpíval evangelium císař Bedřich III. před Pavlem II. (r. 1468).

Tak z cudných ňader chrám se stal,
v němž věčný Bůh sám přebýval;
jež nezná muže nevinná,
ta syna divem počíná.

Ó, Jesu, buď Ti sláva, čest,
jenž z panny čisté zrozen jest,
i Otci, Duchu ať náš hlas,
čest pěje po veškeren čas! Amen.

V nešporách dí Meyenberg, spojují se všecky potůčky radosti, jásotu, vděčnosti, věrnosti v mohutný veletok, jenž proudí okolo »podnoží nohou Spasitelových« — »okolo tichých jesliček«. Jesličky podobají se nyní ostrovu v moři chvály a slávy, jež shromáždila nevěsta Páně ze všech končin země u nohou svého milého, malého krále. Ve vědomí své nicoty a hříchů klečí v prachu tvorstvo před dítkem — Vykupitelem a modlí se 4. žalm nešpor »Z hlubokosti volám k Tobě Hospodine«. (Ž. 127.) Při tom však antifona vyzývá k radostné důvěře, neboť »u Hospodina jest milosrdenství a hojné u něho vysvobození«. A když krátký vánoční den chýlí se ke konci, shrnuje církev sv. veškeru vánoční píseň v podivuhodně naivní, a přece nevyzpytatelně hlubokou, tichou, svatou úvahu: v antifonu k Magnificat v druhých nešporách: »Dnes narodil se Kristus . . .«, která něžnou tichou melodii chorálovou vnáší do nejvnitřnější svatyně duše. To jsou vánoce v breviáři. (L. c. str. 223.)

§ 28. Mše svaté na slavný hod Boží vánoční.

Hod Boží vánoční jest zvláště tím vyznamenán, že každý kněz smí tohoto dne sloužiti tři mše sv., z nichž první od jakživa sloužívala se o půl noci.

V první mši sv. slaví se věčný původ Syna od Otce, v druhé Jeho narození v čase, a v třetí narození Kristovo v srdci lidském. [1]) Již Gelasianum zná tři mše sv. (trina celebratio) na tento den. Sv. Řehoř Vel. připomíná tři mše sv. v 8. lekci třetího nokturnu. Sacramentarium Leonin. má devět různých formulářů pro vánoční slavnost, ale všechny ostatní západní obřady, pojímaje v to i obřad mozarabský, mají pro slavnost vánoční jen po jednom mešním formuláři [2])

[1]) Kellner, Heortologie, l. c. 105. Které z těchto tří tajemství se v jednotlivých mších slaví, v tom se vykladatelé neshodují. Tak na př. Gueranger praví, že věčný původ Slova se slaví v 3. mši sv. Věc nedá se rozhodovati, poněvadž formuláře mešní neposkytují dostatečných opor. — [2]) Kellner, Heortologie, l. c. str. 105. Sacramentarium Leonianum má vůbec pro některé svátky více formulářů; tak na př. pro svátek sv. Vavřince má jich čtrnáct. Sacram. Gelas. má již jen velmi zřídka více formulářů pro některý svátek, kdežto Sacram. Gregorianum má již jen po jednom formuláři pro každý svátek. To se vysvětluje z povahy sakramentáře Lvova, jenž byl soukromou sbírkou mešních formulářů mnoha chrámů, v nichž se často týž svátek slavil různě. Ale časem se jednotnost v liturgii všude prováděla, až konečně za sv. Řehoře se z části provedla. Původ tří mší sv. o vánocích lze si takto vyložiti: Za starších dob konaly se v Římě o vánocích též slavnosti sv. mučeníků starších, a to v různých chrámech, hlavně slavnost sv. Anastasie. Zdá se však, že záhy se užívalo v příslušných chrámech mešních formulářů vánočních místo formulářů zmíněných mučeníků, — z čehož

A) *První mše sv.* slouží se v noci [1]) nejen proto, že se Kristus Pán o půl noci narodil a pak že noční tma má nás pamatovati na duševní tmu, která zatemňovala mysl lidskou před Kristem Pánem, nýbrž hlavně proto, že věčný původ Syna od Otce jest nám neproniknutelným tajemstvím.

Zplození Syna od věčnosti krásně vyjadřuje *Introit* (Ž. 2.): »Hospodin řekl ke mně: Syn můj jsi Ty, já dnes zplodil jsem Tebe. Proč se bouří národové, a lidé přemýšlejí marné věci?«

Syn od věčnosti zplozený se vtělil. Andělé nám oznamují radostnou zvěst, a proto srdcem i ústy vpadněme ve chvalozpěv andělský: Gloria in excelsis Deo, Sláva na výsostech Bohu, a oslavujme Boha pro veliké tajemství narození Syna Božího!

Orace zní: »Bože, jenž jsi tuto přesvatou noc leskem pravého světla osvítiti ráčil: dejž, prosíme, ať téhož světla, jehož tajemství jsme na zemi poznali, i radostí v nebesích jednou okoušíme. Jenž s Tebou živ jest a kraluje« atd.

Epištola (I. Tit. 2., 11—15) nás poučuje o hlavním učelu příchodu Kristova. Apoštol dí: »Ukázala se milost Boha, Spasitele našeho všechněm lidem.« Milostí rozumí se veškeré dílo spásy spojené s příchodem Páně, které zasvitlo *všem* lidem; neboť všichni byli k říši Boží povoláni, ať židé ať pohané, ať otroci, ať páni atd. — Účel pak, proč milost Boží se nám zjevila, vyjadřuje apoštol slovy: »abychom odřeknouce se bezbožnosti a světových žádostí střízlivě, spravedlivě a pobožně živi byli na tomto světě.« — Bezbožnost značí odvrácenost od pravého Boha a od jeho pravé služby. Této třeba se odříci; podobně třeba odpírati zlé žádostivosti t. j. třeba sebe zapírati (Mat. 16., 24). — Leč nestačí jenom zla se varovati, nýbrž potřebí jest, abychom »střízlivě a spravedlivě a pobožně živi byli na tomto světě«. Střízlivost klade se zde proti všeliké náruživosti; spravedlnost zahrnuje povinnosti k bližnímu, pobožnost pak zahrnuje povinnosti k Bohu. — Abychom pak tím spíše se odřekli žádostí světských a zbožně žili, poznamenává apoštol, čeho se můžeme nadíti. Dí: »Očekávajíce blahoslavené (oblažující) naděje a příchodu slávy velikého Boha a Spasitele našeho Ježíše Krista.« — O dvojím tedy příchodu Páně mluví apoštol v dnešní epištole: o příchodu milosti (v. 11). a o příchodu slávy a odplaty, při kterémžto druhém příchodu ukáže se sláva Kristova, velikého

se vyvinula trojí bohoslužba vánoční ve třech chrámech. Druhé služby Boží konávaly se ve chrámě sv. Anastasie, která se posud připomíná v druhé mši sv. Obyčej, slaviti tři mše sv. o vánocích, následovaly nejprve hlavní chrámy, a konečně stal se privilegiem každého kněze. Při tom třeba též povšimnouti si vnitřního důvodu ideálního. Vtělením započala oběť Spasitelova; narození Páně bylo tedy slavností narozenin oběti mešní, které se oslavovaly trojnásobným sloužením mše sv. K čemu pak zevně i vnitř byl dán podnět, ustálil sv. Řehoř, jenž při tom měl na zřeteli i symbolické důvody tří mší sv., s nimiž se setkáváme ve výkladech středověkých liturgů. (Viz Meyenberg, l. c. st. 224 a n. v pozn.)

[1]) Slušelo by se, aby kněz byl od 6. hod. lačný (přikázání církevního není.)

Boha. — Apoštol dále v dnešní epištole vypravuje, kterak Kristus stal se Spasitelem naším a to proto, aby nás tím spíše přiměl k odříkání se zlých žádostí. Dí: »Kterýž dal sebe samého za nás, aby nás vykoupil od všeliké nepravosti a očistil sobě lid vzácný (vlastní), následovný dobrých skutků« — Vykoupení předpokládá dřívější zaprodání do otroctví. A vskutku zaprodáni jsme byli v otroctví zlé žádostivosti a pak v otroctví věčné smrti. Od obojího otroctví vysvobodil nás Kristus; ale apoštol má zde na mysli otroctví první, které nás přivádí do nepravosti. Leč nesmí člověk přestávati na tom, aby varoval se nepravostí, nýbrž musí i ctnostného života býti pilen, a k tomu nás právě apoštol povzbuzuje, když připomíná křesťanům, že je Kristus *sobě* očistil, že jsou tedy majetkem Kristovým (lid vzácný), [1]) a že mají býti horliteli (lid následovný) dobrých skutků. — Konečně napomíná apoštol Tita, aby připomínal křesťanům důrazně (»mluv a napomínej«) předpisy tyto i s důvody uvedenými. —

Epištola první mše sv. jest vzácnou pokladnicí nejvznešenějších myšlenek dogmaticko-morálních. »Ukázala se milost Boha, Spasitele našeho, všechněm lidem.«

Samo narození Páně jest velikou milostí — almužnou Bohem samým udělenou. »Více platí, že nám byl dán, nežli že za nás trpěl,« dí sv. Augustin. [2]) Kristus, Boží moudrost, světlo světa, poučil nás o Bohu, sám jsa Bohem, o našem cíli a ukázal cestu do nebe. — Dal nám potřebnou milost, abychom nebes dojíti mohli. Cestu do nebe ukazuje epištola slovy: »vyučujíc nás, abychom odřeknouce se bezbožnosti a světských žádostí, střízlivě a pobožně živi byli na tomto světě.« Máme tedy samy sebe přemáhati, — máme žíti zbožně (návštěva mše sv. v neděli a ve svátek, denní modlitby, různé pobožnosti), — máme žíti střízlivě. Zvláště chudoba Spasitelova důrazně nás napomíná ke střízlivosti. Již z jesliček ohlašuje Pán mnohým lidem rozsudek, volaje: »Běda vám, lakomým boháčům, nespravedlivým . . . běda vám, kteří vyhovujete každému hříšnému hnutí zkažené přirozenosti.« Chudoba Spasitelova učí chudobné lidi chudobu milovati a učí boháče, aby se stali alespoň duchem chudými. Božské dítě v jesličkách vštěpuje boháčům dobré hnutí, aby obdarovali chudého a vštěpuje všem lidem lásku k bližnímu. Naše předsevzetí buďtež tedy tato: Božské dítě vyhubilo hřích, — zapírejme sebe i my; božské dítko oslavilo Boha, — oslavujme ho i my zbožným životem; božské dítko zmařilo sebe samo, — žijme střízlivě i my; božské dítko darovalo se nám všem, — nebuďme tedy sobci, nýbrž mějme lásku k sobě vespolnou.

Graduale (Ž 109, Ž. 2) *a Offertorium* (Ž. 95) vypravují, že novorozený Spasitel jest králem nové Boží říše na zemi.

---

[1]) Jemu patříme, nejsme svoji. I. Kor. 6, 9.
[2]) Plus est, quod pro nobis factus est, quam quod pro nobis passus est.

Evangelium (Luk. 2, 1—14.). Přiblížila se doba příchodu Spasitelova od proroků dávno předpověděná. — Berla od Judy byla odňata (Jan 49., 10), týdny Danielovy blížily se ke sklonku (Dan. 9., 25), v říši římské ponejprv zavládl světový mír (Ž. 55., 9). Scházela již jen jediná okolnost, že Mesiáš se měl naroditi v Betlémě (Mich. 5., 2), ale Maria bydlela v Nazaretě. — Ale tu zasahuje do osudů lidstva prozřetelnost Boží a používá lidí k dosažení svých záměrů. — Divným řízením Božím vydal císař Augustus nařízení, aby popsán byl veškeren svět. — Římané konávali podobná popsání se šetřením národních obyčejů, a proto popsání konalo se ve sv. zemi podle starého rozdělení lidu na pokolení a na kmeny. Vstoupil tedy za touto příčinou Josef s Marií z Nazareta do Betlema, protože byl z domu a čeledi Davidovy. — »Stalo pak se, když tam byli, že naplnili se dnové ... i porodila Maria syna svého prvorozeného a plénkami jej obvinula a položila jej v jeslích, protože neměli místa v hospodě.« — Bůh stal se člověkem, ale v jaké chudobě, v jaké poníženosti, a v jakém úkrytu se narodil! A přece nezjevil se beze slávy. — Panna ho porodila a pannou zůstala. Jméno jeho ihned se zapsalo a uschovalo na Kapitolu, aby z věčného Říma jedenkráte ovládalo svět. — Andělé se mu klanějí a narození jeho oznamují. A právě chudoba Páně jest znamením, dle něhož poznáváme, že dítě v Betlemě narozené jest Vykupitel světa. Neboť Spasitel přišel, aby hlásal pokání a sebezapírání, aby učil, že blaho člověka nezáleží ve slávě, bohatství a v užívání rozkoší, nýbrž v odříkání, a proto chtěl o těchto pravdách lidi svým příkladem přesvědčiti, chtěl, aby lidé, vidouce jeho příklad, přišli k poznání, že u Boha nemá ceny ani bohatství, ani důstojnosti, nýbrž pokora a chudoba ducha. —

A komu bylo narození Páně nejprve oznámeno? — Evangelista vypravuje, že pastýři byli v krajině té, ponocujíce a stráž noční držíce nad stádem svým. — A právě tito chudí pastýřové byli mezi všemi syny israelskými vyvoleni, aby obdrželi první zvěst o narození Páně. Anděl Páně stanul vedle nich v jasnosti Boží a řekl jim: »Nebojte se, neb aj zvěstuji vám radost velikou, která bude všemu lidu: neboť narodil se vám dnes Spasitel, jenž jest Kristus Pán, v městě Davidově.«

Tři příčiny, praví anděl, jsou, pro něž se báti nemají: že *radostnou* věc jim zvěstuje, že *jim* ji zvěstuje, a *to pro veškeren lid.* — *Spasitelem* se nazývá nově narozené dítě, že jím skutečně bylo, a pak, že Kristus jménem tím byl od proroků předpovídán (Isai. 19., 20; 62., 11; Zach. 9., 9.). — Prostým pastýřům se nejprve Pán zjevil, aby ukázal, že si chudoby váží a pak že ku pochopení tajemství Božích nejlépe se hodí prostota a pokora. (I. kor. 1., 26., 26; 1, 17). — A když byl ještě anděl pastýřům udal znamení, jak by poznali, že mluví pravdu, přibylo náhle k andělu, jenž mluvil, množství vojska nebeského, chválících Boha a řkoucích: »Sláva na výsostech Bohu a pokoj

lidem dobré vůle.« — Slovy andělů vysloven jest účel vtělení Páně. —

Se zvláštní úctou a vroucností máme dnes vyslovovati, říkajíce vyznání víry (Credo), slova: »A vtělil se z Ducha sv., z Marie Panny a člověkem učiněn jest,« klaněti se z hlubokosti srdce Bohu všemohoucímu, jenž vzal na sebe podobu tvora, Sebe sama z lásky k nám zmařil a vroucné díky Jemu vzdávati. *V prefaci*, která se říká na hod Boží vánoční a po celou oktávu až do Zjevení Páně mimo oktáv, t. j. osmý den po slavnosti sv. Jana, pěje církev: »Tajemstvím vtěleného Slova vzešlo oku mysli naší nové světlo jasnosti Boží«, t. j. Bůh, jehož bytost ani duchové nebeští vystihnouti nemohou, přispěl naší nedostatečnosti v poznávání tím, že se vtělil a mezi námi bydlil, — lidé viděli Boha vtěleného mezi sebou, viděli a slyšeli, kterak Bůh mluví a jedná.

A po pozdvihování představme si Krista jako dítě v jesličkách a připojme se k Panně Marii, sv. Josefovi a andělům nebeským a klanějme se Jemu co nejvroucněji. — *Po sv. přijímání* připojme se k volání církve sv., abychom s Ježíšem na vždy zůstali spojeni: »Dejž nám, prosíme, ó Pane, Bože náš, abychom my, kteří se radujeme z toho, že narození Pána našeho Ježíše Krista v těchto tajemstvích opětujeme, hodným obcováním (na tomto světě) do Jeho společnosti mohli vejíti.«

Pak následují »chvály« (laudes), v nichž zvláště třeba upozorniti na překrásný hymnus, jehož skladatelem jest Coelius Sedulius (stol. IV.), a jehož prvních 7 strof se ve chválách říká.[1]) Obsah těchto strof jest oslava Krista jakožto Boha, jenž vzal na sebe přirozenost lidskou z Panny čisté.

B) ***V druhé mši sv.***, která se koná na úsvitě, oslavuje se narození Slova z Panny. Mše tato nazývá se »pastýřskou«, poněvadž evangelium vypravuje o pastýřích, kteří přišli, aby klaněli se dítěti.

Introit vzat jest z Isaiáše proroka (hl. 9.): »Světlo zasvitne nad námi dnes: neb narodil se nám Pán, a nazváno bude jméno Jeho: Podivný, Bůh, Kníže pokoje, Otec budoucího věku: Jehožto království nebude konce.« Ž. 92. »Hospodin králuje, v krásu oblekl se: oblekl se Hospodin v sílu a přepásal se.« — A přiměřeně k těmto myšlenkám modlí se církev *v oraci*: »Dejž nám prosíme, všemohoucí Bože, ať toto nové, vtěleného Slova Tvého, světlo, jež nás proniklo, tak se v skutcích našich leskne, jakož věrou mysl naši objasňuje.«

Epištola (Tit. 3, 4.—7.) poučuje nás o lásce Boží, která se jeví ve vtělení Syna Božího. — »Ukázala se dobrota a laskavost Spasitele našeho Boha,« dí apoštol. — Ve stvoření zjevila

[1]) A solis ortus cardine . . Báseň pojednává v 23 alfabetických strofách (*A* solis ortus . . *B*eatus auctor . . *C*astae prudentis . .) o narození, životě a smrti Spasitelově.

se moc Boží, v řízení světa zjevuje se moudrost Boží, ale ve vtělení Páně zjevuje se milosrdenství, láska a vlídnost Boží, dí sv. Bernard; podobně mluví sv. Jan (3, 16.). — Boha nazývá apoštol Spasitelem, poněvadž nám připravil spásu od věčnosti (Tim. 1, 1.). Dí apoštol dále, že žádné zásluhy se strany naší nepředešly, jimiž bychom sobě vymohli spasení: »ne ze skutků spravedlnosti, které jsme my učinili, ale podle milosrdenství svého spaseny nás učinil.« Spasením rozumí se vše, co Bůh pro člověka činí od počátku víry až ke konečnému dosažení blaženosti nebeské. — Prostředek, jímž spásu naši Bůh provedl, udává se ve slovech: »skrze obmytí druhého narození a obnovení Ducha sv.« t. j. skrze křest. — Obrod a obnovu na křtu sv. působí Duch sv. — Sv. Jeroným poznamenává, že apoštol uvádí tu celou nejsvětější Trojici. — O Duchu sv. dí apoštol, že »vylil jej (Bůh) hojně na nás skrze Ježíše Krista Spasitele našeho (jenž nám smrtí svou daru toho zasloužil, [1]) abychom ospravedlněni jsouce milostí jeho byli dědicové podle naděje života věčného v Kristu Ježíši, Pánu našem.« Ospravedlnění obsahuje odpuštění hříchů a posvěcení. Slovy: »Milostí jeho« chce apoštol říci, že při díle spásy vyloučeny jsou veškeré zásluhy lidské. — Dědici života věčného se máme státi, ježto jsme synové Boží; jestliže však synové, tedy dědicové (Řím. 8, 17.); ovšem jsme dědicové *podle naděje,* poněvadž blaženost nebeská nám připadne teprve po smrti. (Řím. 6, 22.)

Graduale nadšeně pozdravuje a velebí novorozeného Spasitele: »Požehnaný, jenž přichází ve jménu Hospodinově a zasvítil se nám. Od Hospodina stalo se to, a jest divné před očima našima. Alleluja, alleluja. (Ž. 92.) Hospodin králuje, v krásu oblékl se, oblékl se Hospodin v sílu a opásal se mocí. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 2, 15.—20.) jest pokračováním evangelia z první mše. — Pastýřové řečí andělovou oblaženi pravili k sobě: Pojďme až do Betléma a vizme slovo (událost), kteréž se stalo, kteréž Pán nám oznámil. Dvojí cnost třeba na pastýřích chváliti: prostotu víry a horlivost v poslušnosti. — A vidouce poznali býti pravdivým slovo, kteréž jim od anděla řečeno bylo o dítěti. Byli pak tu i někteří lidé přítomni, které pastýři buď s sebou na cestě vzali, anebo kteří se Marii a Josefovi ke službám propůjčili, a ti všichni se divili tomu, co praveno bylo od pastýřů k nim. — Divná věc, že bohatí a učení židé tak málo si povšimli řečí vedených od pastýřů. — O Marii však evangelista ještě zvláště poznamenává: »Ale Maria zachovávala všechna slova ta, ukládajíc je v srdci svém.« — Slova pastýřů vtiskla hluboko v srdce své tak, že jí z mysli více nevyšla; uvažovala o nich a srovnávala s tím, čeho se sama byla dožila ve příčině tajemství vtělení Syna Božího; pravdy tyto byly ustavičným předmětem vniterného života jejího a pokladem, jejž zachovala

[1]) Ezech. 36, 25.

pro církev; od ní zajisté dověděl se sv. Lukáš věcí těch. — Dle sv. Otců srovnávala věci ty spolu s proroctvími St. Zákona, a z vyplnění jich pociťovala velikou rozkoš. — Pastýřové pak pověděvše všechno a byvše poučeni poklonili se Kristu a pak navrátili se chválíce a velebíce Boha. — Od rozjímání tajemství Božích vrátili se opět ku povinnostem stavu svého.

Offertorium připomíná moc Vykupitele, jenž se sice snížil, stav se člověkem, ale jehož moc trvá na věky. Zní: »(Ž. 92) Bůh upevnil okršlek země, kterýž se nepohne: připravena jest stolice Tvá ode dávna; od věčnosti Ty jsi.«

Antifona k přijímání zvěstuje slovy proroka Zachariáše příchod Spasitelův. — Zní: »(Zach. hl. 9.) Plesej dcero Sionská, vesel se dcero Jerusalemská; aj král tvůj přišel tobě, Svatý a Spasitel světa.«

Po druhé mši rozcházeli se věřící, aby si doma odpočinuli a spánkem se posilnili ke třetí mši sv.

C) ***Třetí mše*** sv. počíná v introitu chvalozpěvem na knížecí důstojnost, ke které Kristus Pán i jako člověk bude povýšen skrze kříž.

Introit zní: »Maličký narodil se nám, a syn dán jest nám, a učiněno jest knížectví na rameni Jeho, a nazváno bude jméno Jeho Anděl veliké rady. (Ž. 97.) Zpívejte Hospodinu píseň novou: nebo jest divné věci učinil. Sláva Otci atd. Maličký narodil se nám« (až k žalmu).

V kollektě modlí se církev, aby narození Syna Božího v těle vysvobodilo nás ze starého otroctví hříchu.

Epištola obsahuje počátek listu sv. Pavla k židům, v němž sv. Pavel, nepředeslav obyčejného pozdravení a nijak mysli čtenářů nepřipraviv, k věci samé přistupuje a ve slohu plném vroucného vzletu dokazuje důstojnost Vykupitelovu daleko větší nad důstojnost andělů, z nichž žádnému neřekl Bůh: »Syn můj jsi Ty, já dnes zplodil jsem Tebe«. A této důstojnosti Syna Božího není nikterak na újmu, že vzal na sebe přirozenost lidskou.

Slovy: »Mnohokráte mluvíval někdy Bůh k otcům skrze proroky«, označuje apoštol, že zjevení otcům nedostalo se najednou, nýbrž postupně a po částech; tak na př. Isaiáši zjeveno bylo narození Páně z Panny (hl. 7), jeho náměstná smrt (hl. 53.); Danielovi zjevena byla doba příchodu Páně (hl. 9) a p. »Mnohými způsoby« mluvíval Bůh t. j. ne vždy stejným způsobem; někdy zjevoval se bezprostředně (Gen. 12, Exod. 33, 11.), někdy zjevoval se ve viděních, v symbolech a p. Na konec těchto dnů, dí apoštol dále, mluvil k nám všem Bůh skrze Syna. — Pak vypisuje apoštol obšírněji vznešenost Krista; dí o něm, že ustanovil ho Bůh dědicem všech věcí, což vyplývá ze synovství; slovy »ustanovil« přihlíží apoštol ke člověčenství Kristovu, poněvadž jako Bůh nemohl býti ustanoven; podobně čteme o Kristu ž. 2, 8.; Jan 13, 3. — Ale ihned přechází epištola od lidské přirozenosti k božské důstojnosti Páně slovy: »skrze něhož učinil

i věky (světy, všechny věci), kterýmižto slovy se vyjadřuje všemohoucnost Páně. Aby pak ještě lépe označil vznešenost Kristovu, jmenuje apoštol Krista »odleskem (výbleskem) slávy Otcovy«. — Výblesk (ἀπαύγασμα) značí světlo vyzářené tak, že Kristus vychází od Otce jako paprsek od slunce, že jest tedy světlem ze světla, jedné s Otcem bytnosti.

Sláva, jejíž výbleskem jest Kristus, jest souhrn všech vlastností Božích. Jest dále Kristus »obraz podstaty Otcovy«, poněvadž se v něm spatřuje bytost Otcova. — Co pak se týká poměru Kristova k tvorstvu, »nese všecky věci slovem moci své,« t. j. svým slovem všemohoucím je zachovává a řídí. — Povýšení dostalo se Kristu jako člověku pro vykonané dílo; neboť »očištění hříchů učiniv, zasedl na pravici velebnosti na výsostech« t. j. na nebesích. — »Takové vznešenosti,« dí sv. Jan Zlat. »hromadí tu Pavel o Kristu, abychom o něm vznešeně smýšleli, vznešených věcí od něho se nadáli, ale také vznešené věci pro něho podnikali.« —

Promluviv o důstojenství Páně nadpřirozeném, přechází apoštol ke vlastnímu pojednání svého listu. — V následující pak části epištoly přirovnává se důstojnost Kristova nejprve k důstojnosti andělů, dále pak k důstojnosti proroků a kněží. — S anděly napřed srovnává Krista, poněvadž i oni bydlejí na *výsosti*. Vyšším nad anděly učiněn byl Pán hned při vtělení, ačkoliv přednosti té úplně došel teprve po svém z mrtvých vstání, právě smrtí svou ji sobě zaslouživ. Z následujících pak míst Písma sv. (Ž. 2, 7.; II. Král. 7, 14.) jasně apoštol dovozuje, že ve vlastním slova smyslu slovo *Syn* neplatí o nikom, leč o Kristu. — Dovodiv pak vznešenost Kristovu na anděly ze jména, dovozuje ji dále z toho, že andělé se musí Kristu klaněti. Dí apoštol, že až uvede Otec Syna na konci věků jako soudce světa, tehdy že andělé veřejně se mu budou klaněti. (Mat. 16, 27.; 25, 31.; Thes. 1, 7.) — Aby pak apoštol ještě více dokázal vznešenost Kristovu nad anděly, uvádí některé výroky z Písma sv. a praví, že Bůh činí anděly větry a plameny, t. j. užívá jich místo větrů a plamenů jako svých sluhů. Andělové jsou tedy sluhové Boží, ale docela jinak mluví Písmo sv. o Synu: »Trůn tvůj, Bože, na věky věků: berla pravosti, berla království tvého. Miloval jsi spravedlnost a nenáviděl jsi nepravosti: proto pomazal Tebe, Bože, Bůh tvůj olejem radosti nad účastníky tvé.« (Ž. 44, 7. 8.) — »Trůnem« označuje se královská i soudcovská moc. Slovem »Bože« oslovuje Mesiáše a nazývá ho Bohem. »Berla pravosti« dokazuje, že Bůh na krále pomazal Krista Pána a korunoval ho slávou, aby ho ctili všichni tvorové. — Kéž by i náš svět uznal Krista Pána za svého krále a to za krále srdcí — krále rodiny — krále ve státu! Konečně uvádí apoštol v dnešní epištole nový důvod, aby vylíčil vznešenost Kristovu a to od stvoření světa skrze Syna Božího a pak nepromněnlivost. Důvod ten vzat jest ze ž. 101, 16 a n. — Nebesa a země ovšem ne-

zahynou, leč v tom smyslu, že v lepší stav budou proměněna. Ale u Krista Pána jest věčná stálost a bezměnná věčnost božství, z čehož jasně jest dokázána božská jeho bytnost.

Na ta slova odpovídá *graduale:* »(Ž. 97.) Viděly všecky končiny země spasení Boha našeho: plesejte Hospodinu všecky země. Známé učinil Hospodin spasení své: před očima národů zjevil spravedlnost svou. Alleluja, alleluja. Den posvátný zasvítil nám: pojďte národové a klanějte se Pánu: neboť dnes veliké světlo sestoupilo na zemi. Alleluja.«

Evangelium obsahuje začátek evangelia sv. Jana (1, 1. - 14), jenž se velmi dobře hodí na dnešní den, poněvadž vyjadřuje krásným a velikolepým způsobem tajemství vtělení Syna Božího. Evangelium unáší nás na perutích k výsostem nebeským, ano nadnebeským až do samé věčnosti, odhalujíc nám tajemství o věčném původu Slova, o jeho působení povšechném ve člověčenstvu vůbec — i mezi pohany i mezi židy — a vyličujíc konečně v několika velikolepých obrysech ideu a význam vtělení Syna Božího. [1])

Syn Boží nazývá se »Slovo«, poněvadž tímto způsobem nejlépe se vyjadřuje původ Syna od Otce, jako myšlenky z rozumu. Otec sám sebe poznává, a tímto sebepoznáváním plodí Syna; Syn jest vnitřním výrazem poznání Otcova; v Synu věčně se obráží bytnost Otcova. Jako totiž člověk, když si něco myslí, nebo si něco představuje, činí si obraz o věci myšlené a poznané nebo pojem (species expressa, podle jiné stránky conceptus, verbum mentis), a v něm nejprve vyjadřuje vnitřně svou myšlenku nebo předmět poznání: tak i první božská osoba, poznávajíc svou podstatu a co v ní jest, tvoří si o ní obraz, jenž jest vnitřním, odvěčným, absolutním, jednoduchým výrazem jejího poznání. A tento vnitřní výraz poznání první božské osoby jest právě druhá božská osoba v Bohu, Syn anebo Slovo. — Zde tedy Slovo označuje především vnitřní výraz poznání, obraz poznaného. — Ale pojmenováním druhé božské osoby »Slovo« vyjadřuje se též, že Kristus jest tlumočníkem, výpravcem Boha Otce, že Kristus nám zjevil odvěčnou vůli a svrchovanou Boží moudrost. Když dí evangelista: »Slovo bylo u Boha«, vyjadřuje rozličnost osoby Slova od osoby Otcovy a zároveň Jeho soubyt s Otcem od věčnosti, Jeho rovnou s Otcem bytnost a podstatu: »a Bůh bylo Slovo«. Vylíčiv poměr Slova k Otci, líčí evangelista poměr Jeho ke světu čili veškerenstvu. Slovo jest totiž původcem nejen života přirozeného, nýbrž i nadpřirozeného, pozůstávajícího v posvěcující milosti Boží, kterou byli obdařeni první lidé v ráji, a kterou, když ji byli ztratili hříchem, Kristus Pán znovu zjednal lidem smrtí na kříži. »V něm byl život«, t. j. pramen života veškerého, tělesného i duchovního, časného i věč-

[1]) Wetzer und Welte, Kirchenlexikon: Logos; Sušil, výklad evang. sv. Jana 1.

ného; v něm byl život stále, bytelně, v něm život bytuje. — »A život byl světlem lidí.« Světlo jest symbolem pravdy, života a blaženosti. Světlo a život jsou pojmy souvztažné, neboť světlo působí život ve všech organismech. A poněvadž *Ζωή* (život) značí u sv. Jana život nadpřirozený, nazývá se Kristus Pán světlem ve smyslu nadpřirozeném, jehož paprsek, jakmile vnikne do srdce lidského, vše tam promění a položí zárodek života nebeského. — »A světlo ve tmě svítí a tma ho neobsáhla.« (v. 5.) Tma jest opak světla a značí nevědomost, blud, zabředlost ve hříších; jest to stav člověčenstva v Adamu padlého a dosud nevykoupeného. Ale »Slovo« svět před Kristem neopustilo, nýbrž povždy pobádalo k pravdě a dobrému, právě tak jako posud Kristus Pán neopouští pohanů. Než lidé nedbali spásonosného působení »Slova« před příchodem Jeho na tento svět; pohané nedbali zákona nadpřirozeného, a židé nedbali zákona rukou Boží psaného a skrze Mojžíše a proroky hlásaného. [1]) Světlo ve tmě svítilo, ale lidé zlí uzavírali se před jeho spásonosnými účinky.

Evangelista přechází na půdu historie a předesílá zprávu o předchůdci Páně, sv. Janu Křtiteli, jenž byl od Boha poslán, aby svědčil, že Kristus Pán jest skutečně ono pravdivé světlo, které osvěcuje každého člověka přicházejícího na tento svět. Aby pak zamezil všeliké nedorozumění, podotýká evangelista výslovně, že sv. Jan nebyl tímto světlem, nýbrž pouze o něm svědectví vydával. Slovo jest světlem naprostým, prvotným, nestvořeným, kdežto Jan byl světlem stvořeným, odvislým, druhotným. Slovo působilo jako světlo již dávno před vtělením na zemi mezi lidmi, je vedouc, řídíc, k dobrému povzbuzujíc, zvláště však pečujíc o národ židovský, vyvolený majetek a vlastnictví své, posílajíc Mojžíše a proroky k němu, ale nadarmo. — Svět Je nepoznal, t. j. neuznal odvěčných ideí o Bohu stvořiteli a řediteli světa a ideí přirozeného zákona mravného, napsaného do srdcí, a »svoji« (židé) Je nepoznali,« t. j. židé nepodrobili se pravdě zvěstované skrze Mojžíše a proroky (v. 11, 12.). — Ale přece nebylo veškeré působení Slova zde na světě nadarmo. Někteří z pohanů i židů Je přijali, otevřeli srdce působení nadpřirozené milosti Slova, uvěřivše v budoucí příchod Vykupitelův a vzbudivše touhu po Něm, kterážto víra stala se základem nadpřirozeného života a učinila ty, kteří uvěřili, schopnými (*ἐξουσία*), aby se stali dítkami Božími. Nestali se však dítkami Božími tělesným narozením, nýbrž narozením z Boha, t. j. z milosti Boží, skrze kterou duše lidská se obrozuje, hříchů se zprošťuje, lásky Boží dosahuje, božské přirozenosti účastnou se stává a nadějí

[1]) Nejstarší sv. Otcové (Justin apol. II. 13. a j., Athanagoras, Klement Alex. a j.) učí výslovně, že *Λόγος σπερματικός* byl nejen v mosaickém zjevení různým způsobem činným, nýbrž nadpřirozeně oplodňujícím »*σπέρμα*« i mezi pohany. Dobré skutky pohanů, kteří vlivem „Slova“ nadpřirozeně ve Vykupitele věřili a po něm toužili, pocházely z nadpřirozené milosti, již udílelo „Slovo“.

věčného dědictví Božího se posiluje. Synovství Boží jest pravé šlechtictví člověčenstva. — Veškerá tato činnost Slova před vtělením předpokládala však Jeho vtělení, jež se mělo státi za tou příčinou, aby Kristus svojí smrtí lidstvo s Bohem smířil. Neboť smrt Krista Pána měla býti dle úsudku Božího jediným pramenem všech milostí pro lidstvo, a také milosti, jež Slovo lidem před vtělením udělovalo, udělovaly se pouze vzhledem k náměstné smrti Krista Pána (intuitu incarnationis et mortis Jesu). A o tom mluví evangelista slovy: »A slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi: i viděli jsme slávu Jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy.« Tři a třicet let pobyl Kristus Pán na světě, tři léta chodili s ním sv. apoštolové; měli tedy dosti příležitosti prozkoumati, prohlédnouti a proniknouti za tu dobu, pokud to vůbec smrtelníkům je možno, slávu Jeho, výrazný to odlesk velebnosti vnitřní. Slávou rozumí se zde božská moc, důstojnost a vznešenost, jež obrážela se ve slovech, věcech a skutcích Krista Pána, a kterou projevoval Kristus Pán božský svůj původ a božskou bytnost. Sláva ta objevila se zvláště při křtu, při zázracích a proměnění na hoře Tábor. Sláva ta byla taková, jaká se sluší na jednorozeného Syna Otcova, jenž s Otcem jest jedné bytnosti a přirozenosti. — Byl pak Kristus Pán plný milosti a pravdy, t. j. Kristus jest pro člověčenstvo studnicí všech milostí, jak posvěcující tak i pomáhající, v Něm jsou všichni pokladové moudrosti a vědy; proto nauka jím hlásaná jest jedinou svrchovanou pravdou. V Kristu bytuje milost a pravda, z Něho plyne veškera ctnost a blaženost lidem; proto také odpovídá lid: Laus tibi Christe! — Chvála Ti Kriste!

V offertoriu oslavuje církev Emmanuela jakožto stvořitele: Ž. 88. »Tvář jsou nebesa a tvá jest země, okršlek země a plnost jeho Ty jsi založil; spravedlnost a soud jsou utvrzením stolice Tvé.« —

V antifoně ku přijímání opěvuje církev štěstí země, která spatřila dnes Spasitele světa. »Viděly všecky končiny země spasení Boha našeho.« (Ž. 97.)

Prosbou po přijímání, aby narozený Spasitel světa, jako se stal původcem božského obrození skrze milost, také i dárcem byl nesmrtelnosti, zakončuje se mešní formulář.

§ 29. Přídavek: O jesličkách a vánočním stromku.

Ke všeobecným obyčejům křesťanským v době vánoční náleží:

A. Jesličky.

V mnohých chrámech i soukromých domech staví se v čas vánoční jesličky, které zůstávají obyčejně postaveny až do slavnosti Zjevení Páně nebo do Očišťování Panny Marie, a které

připomínají věřícím skutečné jesličky Páně. Tyto byly za papeže Theodora († 649) přeneseny do Říma a tam posud se chovají, jako vzácná památka ve chrámě »P. Marie u jesliček,« a dne 24. prosince bývají k veřejnému uctívání vystavovány. Původ obyčeje stavěti o vánocích jesličky třeba hledati v duchovních hrách, jimiž ve středověku se představovaly různé bohoslužebné výkony.[1]) Nejdříve počala se dramaticky představovati slavnost vzkříšení Páně (kolem r. 967), a brzy potom slavnost vánoční. Jisto jest, že v 11. století hry vánoční se již ve chrámě provozovaly[2]) a že bez jesliček si je nelze ani představiti. Sv. František z Assisi však postavil jesličky v přírodě Boží. Kolem roku 1223. postavil si v jeskyni lesní u Grecia v údolí Rietském o vánocích jesličky, na něž nastlal slámy a sena a postavil k nim osla a vola a obklopil četnými světly. K této slavnosti vánoční sezval množství venkovanů, načež o půlnoci byla sloužena slavná mše sv., při níž sám sv. František zpíval evangelium. Byla to první jesličková slavnost v Italii a sv. František, aby se nezdál nebezpečným novotářem, vyžádal si k ní dovolení papežské. Na památku této slavnosti vystavena byla na tom místě kaple. Od té doby stali se duchovní synové sv. Františka nejhorlivějšími šiřiteli jesliček. Posud jsou světoznámá představení s jesličkami ve františkánském chrámu Páně v Římě na »ara coeli«, kdež se vystavuje velice uctívaný s. bambino (Jesulátko) na jesličkách a kde posud děti denně od 12. hod. polední až 4. odpolední přednášejí písně a básně ku poctě Ježíškově.[3])

B. Vánoční stromek.[4])

O původu vánočního stromku nelze s jistotou ničeho tvrditi. Někteří protestanté[5]) zcela bezdůvodně nazývají původcem jeho Martina Luthera, jenž prý chtěl ukázati svým dětem osvětleným stromem večer krásu osvětleného nebe. Ale jediný pravděpodobný náhled o původu vánočního stromku jest ten, že běží zde o místní obyčej, jemuž za základ sloužily různé nábožné legendy středověké, snad i pověsti pohanské (germánské: uctívání stromů) a snaha, slavnostněji utvářiti vánoční podělování dárky, jež se vyskytuje již ve XIV. století. První zpráva historicky zaručená o vánočním stromku pochází z r. 1605. z katolického Elsaska. Všeobecně rozšířil se v rodinách vánoční stromek teprve v naší době. Symbolický význam mohl by býti následující: Čerstvě zelená jedle, zdobená četnými světélky a ověšená

[1]) Liturgie katolická svými antifonami, veršíky a zpěvy již sama má na sobě ráz dramatu. — [2]) Köppen, Beiträge zur Geschichte der deutschen Weihnachtsspiele. (Paderborn 1893.) — [3]) Linzer Quartalschrift 1903. str. 96 a n. — Die Weihnachtskrippe v. Dr. Hager, München 1902. Wetzer und Welte, l. c. IV. 1431 a n. [4]) Der Weihnachtsbaum v. P. Beda Kleinschmidt. O. S. Fr. Linzer Quartalschrift 1904. str. 48. a n. — [5]) Adam u. Christus, oder der Christbaum in Martin Luthers Kinderstube, von Reinthaler (1848.)

pozlacenými, sladkými věcmi a ovocem, poukazuje na Krista, jenž jest stromem života; světla na něm označují Krista, světlo světa, které osvěcuje každého člověka přicházejícího na tento svět, a dárky připomínají četné milosti, jež nám Kristus Pán vydobyl. Aby se však náboženský význam vánočního stromku nepřeceňoval, připojujeme ku konci výroky věřícího protestanta a katolíka. Tille, [1]) syn pastorův, praví: »Vánoční stromek stane se spolu s připojeným podělováním dětí středem vánoční slavnosti bez náboženského rázu. — Význam jeho roste v posledních třech stoletích v té míře, v jaké náboženství pozbývá vlivu na lid.« Pravdivost slov těchto potvrzuje to, že i židé mají nyní vánoční stromek. A katolický spisovatel Hansjakob píše [2]): »Ježíšek v jesličkách . . . obkopen anděly, pastýři, ovečkami . . toť jest úplná poesie pro dětská srdce . . . Z tohoto důvodu jsem proti vánočním stromkům.«

Jisto jest, že církev vánoční stromky do kostelů nikdy nepřipustí.

ČLÁNEK III.

Pohodí doby vánoční.

Jak již dříve bylo poznamenáno, rozeznáváme bližší pohodí vánoční čili oktáv a vzdálenější pohodí, jež trvá až ku konci slavnosti Očišťování Panny Marie včetně, pokud se týká, ku slavnosti sv. rodiny na třetí neděli po zjevení Páně.

§ 30. Oktáv slavnosti vánoční.

V oktáv vánoční připadají některé svátky, které církev tak úzce sloučila s vánocemi, že se nyní prostě nazývají »festa concomitantia« t. j svátky doprovázející. Církev dává úzké souvislosti těchto svátků se slavností narození Páně výraz v liturgii tím, že první polovice nešpor se vztahuje k narození Páně a teprve druhá k svátku těchto svatých; v lekcích breviáře obrací církev na oboje zřetel. Tak na př. v lekcích II. nokt. na den sv. Štěpána praví biskup Fulgentius: »Včera slavili jsme narození časné našeho věčného krále, dnes oslavujeme vítězoslavné utrpení vojína mučenika. Neboť včera ráčil král náš — oblečen rouchem těla — vykročiti z lůna panenského a vkročiti do světa; dnes jeho bojovník Štěpán vykročil ze schránky tělesné a věncem vavřínovým ozdoben, vstoupil na nebesa atd. [3])

Souvislost těchto svátků s vánocemi hleděli starověcí liturgové různými, celkem velmi duchaplnými výklady objasniti. Tak na př. sv. Bernard († 1153) dí, že církev zavedla nynější

[1]) Deutsche Weihnacht str. 257. — [2]) Aus meiner Jugendzeit. (Heidelberg 1895.) — [3]) Srovnej Kellner, l. c. 141. a n.; Binterim, l. c. V. 541 a n.; Nilles, l. c. I. 367 a n.

svátky po slavnosti narození Páně, aby zároveň spojila všechny druhy mučeníků, jichž mučenictví bylo ovocem narození Páně. Trojího druhu jest totiž mučenictví: 1. úmyslem i skutkem (mučenictví sv. Štěpána); 2. úmyslem a nikoliv skutkem (sv. Jan uvržen do kotlu vroucího oleje bez pohromy vyšel); 3. skutkem a ne úmyslem (mláďátka). (Sermo in nativ. Ss. Innocentium.)

Durandus (Rituale divin. offic. l. 7. c. 4. 2.) udává důvody, proč církev zavedla slavnost sv. Štěpána, Jana a mláďátek hned po narození Páně, slovy: »Kristus, ženich církve sv. tři sobě průvodce připojil, o nichž stojí ve velepísni: Můj milý jest bílý, červený, vyvolený z tisíců; bílý vzhledem k Janovi, evangelistovi, vzácnému panici a vyznavači; červený vzhledem k Štěpánovi, prvomučeníkovi; vyvolený z tisíců vzhledem k zástupu nemluvňátek.

Ale poněvadž tyto výklady neopírají se o historická fakta, proto třeba ohlížeti se po výkladu historicko-liturgickém. A tu zdá se býti pravděpodobným, že zavedení jmenovaných svátků úzce souvisí se zavedením vánoc.

Ve třetím století počaly církve zakládati kalendáře svatých. [1]) Počátky kalendářů těchto hledati třeba v dávném zvyku, že církve dny úmrtí svatých mučeníků pilně zaznamenávaly a pak oslavovaly. Oslava mučeníků záležela v tom, že se při mši sv. četla jejich jména. Ale tato oslava konala se v církvi zajisté před třetím stoletím, ba od začátku, jakož souditi lze z některých výroků Tertullianových a dějin mučenictví sv. Polykarpa. Mezi všemi pak mučeníky zaujímal zvláště význačné místo sv. Štěpán, [2]) a mezi sv. apoštoly sv. Jan, miláček Páně. [3]) A proto není divu, že, jakmile se církevní rok ve IV. století, kdy nastala církvi svoboda, počal utvářeti a rozvinovati, že i oslava svatých se v církvi povznesla. Církev jakoby byla toho mínění, že již více mučeníků nových nebude, tím více oslavovala památku mučeníků posavádních.

V celém křesťanském světě stavěny byly kaple a svatyně ke cti sv. mučeníků; tam ukládány byly jejich ostatky, k nimž pak se konaly četné poutě. Na svátky sv. mučeníků oslavovali kazatelé boje a vítězství křesťanských hrdinů, jak o tom svědčí kázání sv. Jana Zlat., Řehoře Nazian., Basilia, Efrema a jin. —

Ve čtvrtém století zavedena byla na celém již světě slavnost vánoční, a to na den 25. prosince. Sv. Jan Zlat. nazývá ji »nejvznešenější ze všech slavností« a praví, že z ní původ odvozují ostatní slavnosti: epifanie, velikonoce, nanebevstoupení Páně a letnice. [4])

Tak se staly vánoce základním kamenem, na němž zbudován byl církevní rok, a právě k této slavnosti přiřaděny byly

[1]) Cypr. Ep. 12, n. 2. (Hartel 503.) — [2]) Euseb. Hist. eccl. 5, 25. — [3]) Dionys. Alex. u. Euseb. l. c. 7, 27. — [4]) Sermo de S. Philogonio n. 3—4. Migne PP. Gr. XLVIII. 762.

svátky oněch svatých, kteří stojí v tak úzkém vztahu k začátkům církve a církevního roku. A tato jest vlastní příčina, proč církev slaví tyto svátky bezprostředně po vánocích.[1])

§ 31. Svátek sv. Štěpána.

Úcta sv. Štěpána v církvi katolické sahá do nejstarších dob; »svědkem Kristovým« nazývá ho již sv. Pavel.[2]) V Cařihradě bylo mu zasvěceno více chrámů, z nichž nejstarší dle Codina byl vystavěn za Konstantina.[3]) Jméno sv. Štěpána četlo se již v nejstarších martyrologiích, jako na př. v martyrologiu arianském (okolo r. 360) a pak v nejstarších seznamech svatých kromě koptických, které vydali Selden a Calcasendi.

Byl-li 26. prosinec skutečně dnem úmrtí sv. Štěpána, nedá se zjistiti, ačkoliv nedá se ani popírati. Starší kalendáře vůbec, jakož i kalendáře římské a armenské, po vždy kladly památku sv. Štěpána na den 26. prosince, kdežto kalendáře řecké (Menol. Constant. a Basilian.) jakož i lektionář syrský kladou ji na den 27. prosince.[4]) Úcta sv. Štěpána velice se rozšířila, když nalezeny byly jeho ostatky v Kafar-Gamale.[5]) Podnět k nalezení ostatků dalo zjevení, jež měl kněz Lucian v Jerusalemě v pátek dne 5. prosince r. 415., jenž pak dal na onom místě kopati, až nalezl u přítomnosti biskupa Jerusalemského Jana a španělského kněze Avita z Bragy, jenž právě v tu dobu v Jerusulemě dlel, co hledal. Lucian sepsal zprávu o celém průběhu věci ve formě listu ke všem církvím;[6]) list tento přeložil do latiny Avitus.[7])

Tím se úcta sv. Štěpána tak velice po celém světě rozšířila, že konaly se poutě k jeho kaplím a chrámům, při nichž bývali mnozí i zázračně vyslyšeni, jak vysvítá z kázání sv. Augustina a z jeho spisu o městě Božím.[8])

I. Církevní hodinky.

Invitatorium k jitřním hodinkám vybízí nás ke chvále narozeného Krista, jenž dnes korunoval sv. Štěpána. Žalmy hodinek jitřních jsou tytéž jako v officiu mučeníka. Čtení prvního nokturnu popisují mučenictví sv. Štěpána. (Act. 6.) Ve čteních druhého nokturnu obsažena jest chvalořeč sv. Fulgentia na sv.

---

[1]) Provedení důkazu z nejstarších kalendářů církevních viz Stimmen aus M. Laach. l. c. 545 a n. — [2]) Skut. apošt. 22, 20. — [3]) Codinus, 11. Srov. Kellner, l. c. 142. — [4]) Nilles, kal. II. 629. Stimmen aus Maria Laach l. c. — [5]) Gamala ležela na východním břehu jezera Genesaretského na horském hřbetu. Jos. Flav. De bello jud. IV. 1, 1—7; Antiq. XVIII. 1, 1. a n. — [6]) Nejlépe podává jednotlivosti Hydatius Chron. u Roncalliho II, 99: Honorio X. et Theodosio VI. conss. Co do data souhlasí s ním Marcellinus ibid. II. 279, ale nikoliv Chron. breve ibid. II. 259 a Theophanes, Chronogr. ed. Ronn I, 133. Srov. Kellner, l. c. 141; Binterim, l. c. V. 341 a n. — [7]) Gemadius, De script. eccl. 46. 47; Migne 41, 805. — [8]) Sermo 320—324; de civit. Dei XXII. c. 8.

Štěpána.[1]) Ku konci této řeči praví sv. biskup, že láska byla onou vítěznou zbraní, jíž sv. Štěpán nad židy zvítězil — »z lásky k bližnímu modlil se za ty, kteří ho kamenovali . . . láskou přemohl Šavla zuřícího a zasloužil mu, aby měl v nebi za soudruha toho, *jenž ho* zde na zemi pronásledoval. — Homilie sv. Jeronyma v třetím nokturnu pojednává o evangelijní perikopě. (Mat. 23.)

II. Mešní formulář.

V *introitu* vyjadřuje církev slovy žalmisty Páně dětinnou důvěru mučeníka v Boha uprostřed nástrah nepřátelských. »Sesedli se knížata a proti mně mluvili a nespravedliví pronásledovali mne: přispěj mi ku pomoci, Hospodine, Bože můj! poněvadž služebník Tvůj cvičil se ve spravedlnostech Tvých. (Ž. 118) Blahoslavení, kteří kráčejí v nevinnosti a chodí v zákoně Hospodinově. Sláva Otci atd. Sesedli se knížata« atd.

V *kollektě* prosí církev za božskou posilu, abychom odpouštěli nepřátelům. Touto modlitbou jeví se církev pravou nevěstou Kristovou, prodchnutou úplně jeho duchem.

Epištola (Skut. ap. 6, 8—10; 7, 54—59) popisuje umučení sv. Štěpána způsobem tak názorným a živým, že sv. Augustin v kázání zvolal: »Utrpení (sv. Štěpána) . . . když se četlo, jsme nejen slyšeli, nýbrž i očima viděli.«

O sv. Štěpánu praví se, že byl pln milosti Boží; z ní plynul dar statečnosti, tak že neohroženě porážel blud a dokazoval židům, že Ježíš jest Mesiáš. Duch sv. dal mu též moc činiti veliké divy a zázraky. Sv. Jan Zlat. připisuje tuto moc ordinaci sv. Štěpána na jáhna. Na sv. Štěpánu spatřujeme, co zmůže jediný muž, jenž *duchem horlivosti a lásky ke Kristu jest proniknut.* Proti Štěpánovi pozdvihli se židé z více synagog čili sbornic. V Jerusalemě bylo tehdy 480 sbornic, tak že každý kraj tam měl sbornici a v nenávisti proti církvi všichni byli za jedno. Libertini byli židé, kteří za Pompeja r. 63. před Kr. od Římanů jako zajatci do Říma byli přivedeni, ale pak svobodou obdarováni, buď za Tiberou v Římě se usadili nebo do Jerusalema se vrátili. V Cyreně, městě africkém, tvořili židé čtvrtý díl, v Alexandrii pak dvě pětiny veškerého obyvatelstva.

Tito všichni povstali hádajíce se se sv. Štěpánem, ale nemohli mu odolati, poněvadž pádnými důvody dokazoval, že Ježíš jest Mesiášem. — Na sv. Štěpánu se naplnilo, co Pán slíbil (Mat. 10, 20.): »Nejste vy, jenž mluvíte, nýbrž Duch sv. mluví vámi.« — Židé nemohouce ničeho proti důvodům Štěpánovým poříditi, vzali útočiště k pomluvám; nastrojili totiž muže, kteří prý slyslyšeli jej mluviti slova rouhavá proti Mojžíšovi a Bohu. — Spolu popudili proti Štěpánovi veškeren lid. — Ale tím vším se

[1]) Christum natum, qui beatum hodie coronavit Stephanum, venite adoremus.

nespokojivše sáhli k násilí. — Postavili Štěpána před sněm veliký a některé jeho výroky o zkáze Jerusalema a zdokonalení zákona křivě vykládali. — Stál tedy Štěpán před sněmem, a tu uzřeli tvář jeho jako tvář anděla — zaleskla se na tváři jeho vnitrná milost Ducha sv. (Exod. 34, 20); podobně čteme o sv. Bernardinu, sv. Františku, Kamillovi, Janu z Kříže, Filipu Ner. a j. m. — Štěpán ukazuje v delší řeči, že rouhání naň nepřipadá, že se proti chrámu a Mojžíšovi neprovinil, ale že židé provinili se proti Bohu zarputilostí a urputností. — Řeči Štěpánovy židé nemohli snésti — tu ještě větší měrou naplněn byl Štěpán Duchem sv. a zatoužil ještě dalšími slovy oslaviti Krista. — Žádost tato odměněna od Pána tím, že Štěpán, popatřiv do nebe, uzřel slávu Boží a Ježíše stojícího na pravici Boží; duch a mysl sv. Štěpána spatřili totiž v extasi slávu Boží. — Uchvácen viděním Štěpán zvolal: »Vidím nebesa otevřená a Syna-člověka státi na pravici Boží.« Řeč Štěpánova zdála se židům rouháním, a proto vzkřikli a zacpavše sobě uši obořili se na něho jednomyslně a vyvrhše jej ven z města kamenovali jej. (Lev. 24, 14.) Dálo se tak soudem horlivosti. (Num. 25, 7; I. Mach. 2, 24.) —

Mezi tím, co židé sv. Štěpána kamenovali, on poklekl na kolena a modlil se za ně: »Pane, nepolož jim toho za hřích.« — Touto modlitbou vyprosil Šavlovi a snad i mnohým jiným milost obrácení. — Zbraň, jíž Štěpán nepřátele přemohl, byla láska. — A když se domodlil, usnul v Pánu. — Klidná smrt Štěpánova mile se odráží od zuřivosti nepřátel. —

Graduale zní: »Sesedli se knížata a proti mně mluvili, a nespravedliví pronásledovali mne. ℣ Přispěj mi ku pomoci, Hospodine, Bože můj, spasena mne učiň pro milosrdenství Svoje. Alleluja, allelluja!

℣ Vidím nebesa otevřena a Ježíše stojícího na pravici moci Boží. Alleluja.«

Evangelium (Mat. 23, 34—39) tvoří část řeči, kterou Kristus Pán uzavírá svůj úřad učitelský. Jako byl na počátku úřad tento horným kázáním otevřel, tak nyní jej slavně dokonává; ale kdežto tam *osmero blahoslavenství pronesl*, zde pronáší osm výtek čili kleteb proti fariseům a všem nepřátelům s nimi spojeným. — A právě pro tuto zarytost nepřátel stane se, jak dí dnešní evangelium, že židé i apoštoly Páně zabijí. — Pán dí, že pošle: »proroky, mudrce a učitele«: jmenuje tak apoštoly, poněvadž skutečně prorokovali, moudrostí Boží se stkvěli a zákonu Kristovu učili.

Z těchto některé zabijí (ukamenují), jiné pak ukřižují a ubičují; sv. Štěpán byl ukamenován, sv. Simeon, bratr apoštola Jakuba ml. a nástupce jeho na stolici biskupské, byl ukřižován a sv. apoštolové byli několikrát bičováni (Act. 5, 40.) a pak z města do města pronásledováni. (Act. 17, 13, 14 a j.) — Ale právě tímto počínáním, dí Pán, přijde na židy všeliká krev sprave-

dlivá, jež vylita byla na zemi od krve Abela[1]) až do krve Zachariáše,[2]) jehož zabili mezi chrámem a oltářem. — Národové a rodiny tvoří jeden celek a jeden za druhého bývá zodpověden, a proto Bůh s trestem přikvačí, když se míra doplní a trestá na potomcích i to, čeho se předkové dopustili. — Tato souvislost ovšem nesahá za meze tohoto života, neboť na onom světě »každý ponese (jen) skutky své«. (Ez. 18, 20.) — O Zachariášovi víme (2 Chron. 24, 19—22), že byl na rozkaz krále Joasa ukamenován v síni kněžské, kdež stál oltář zápalný. — Trest přijde na židy jistě (v. 36,), ale k veliké bolesti Spasitele, jenž veškerou péči vynaložil, aby zachránil lid israelský (v. 37.). Ze slov Páně poznáváme, že Pán několikráte byl v Jerusalemě a o to pracoval, aby národ poznal, že on jedině jest Messiášem. Přirovnává se Pán ke slepici, poněvadž žádný pták s takovou láskou a ostražitostí o mláďata svá nepečuje, jako slepice, která kolikráte i ochraptí, ba na celém těle ochřadne péčí o mláďata[3]) — Ale židé *nechtěli* uposlechnouti.[4]) — A jako Bůh u proroků, tak nyní Pán mluví o následcích zarytosti lidu židovského: »Aj zanechá se vám dům váš pustý.« — Domem rozumí se Jerusalem (*dům váš*), jenž pozbude ochrany Boží. Židé zavrhli Pána, a Pán zavrhl je. — Dí Pán dále, že neuzří jej židé od této chvíle, až řeknou: »Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně«, t. j. až uznají Krista za Messiáše, což dle slov Pavlových (Řím. 11, 25, 26) státi se má na konec věků, kdy i Israel ke Kristu se obrátí. —

V *offertoriu* připomíná církev zásluh a vznešené smrti Štěpánovy.

Spojivši pak se ve sv. přijímání s Ježíšem jest ochotna církev veškeru pohanu za víru po příkladu sv. Štěpána snášeti a proto volá v *antifoně k přijímání*: »Vidím nebesa otevřená a Ježíše stojícího na pravici Boží. Pane Ježíši přijmi ducha mého a nepokládej jim toho za hřích.«

V modlitbě po přijímání prosíme: »Nechť nám, ó Pane, tajemství, jež jsme přijali, ku pomoci přispívají: a na orodování sv. Štěpána v ustavičné ochraně nás utvrdí. Skrze Pána našeho Ježíše Krista atd.«

§ 32. Svátek sv. Jana evangelisty.[5])

Z počátku slavil se svátek sv. Jana zároveň se svátkem sv. Jakuba mladšího a sice dne 27. prosince. — Časem však svátek sv. Jakuba byl přeložen. V »Missale Gothico — gallicanum,« který Mabillon klade do 8. století, čte se ještě: »Natalis Jacobi et Joannis,« ale již v Gelasianum a pak v pozděj-

[1]) Gen. 4, 10. — [2]) 2 Paral. 24, 22. — [3]) Viz sv. Aug. in Ps. 58 serm. 1. n. 10 et in Ps. 90 serm. 1. n. 5. — Corn. a Lap. a j. m. — [4]) Viz: Isai. 65, 2; Jer. 7, 13; Přísl. 1, 24. — [5]) Kellner, l. c. 170 a n.

ších římských a franských martyrologiích, jakož i u Bedy slaví se již sv. Jan sám, jako posud.

Sv. Jan pochován byl v Efesu. Když, jak se zdá, za Konstantina Vel., otevřen byl jeho hrob, nebylo nalezeno ostatků, nýbrž našel se pouze popel, jenž se pak nazýval »Manna«. Ostatky byly bez pochyby uloženy ve chrámě v Cařihradě, jejž Konstantin ke cti sv. Jana tam dal vystavěti. Z přídavku *εἰς τό λεγόμενον μάννα* při jménu sv. Jana v Menologiu cařihradském na den 8. května souditi lze, že otevření hrobu se stalo právě tohoto dne.[1]) Za den úmrtí, jak se zdá, byl považován den 26. září,[2]) neboť v dotčeném právě Menologiu jest poznamenáno tohoto dne: *μετάστασις τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θελόγου*[3]) a Calendarium Neapolské poznamenává téhož dne: Adsumptio Joannis evangelistae.

Jakobitické, antiochenské prameny udávají den 26. prosince za den: »decessus Joannis evang. ex mundo.[4])

Tak zv. Hieronymianum jest jedním z několika málo martyrologií latinských, které ještě jmenují dne 27. prosince oba apoštoly; přidává však zvláštní poznámku: Adsumptio s. Joannis evangelistae apud Ephesum et ordinatio episcopatus s. Jacobi Fratris Domini, qui ab apostolis primus ex Judaeis Hierosolymis episcopus est ordinatus et medio paschae martyrio coronatus. Dle toho tedy byl považován den 27. prosince za den ordinační sv. Jakuba Mladšího, kterážto poznámka se též shoduje s Martyrologiem arianským.

Den 6. května jakožto svátek sv. Jana vyskytuje se v »missale gothico-gallicanum«: Missa s. Joannis apostoli et evangelistae.

Slavnost »sv. Jana před branou latinskou«, kterou církev právě 6. května koná, slaví se na základě zprávy Tertullianovy.[5]) Starší recense martyrologia Hieronymova ještě jí nemají. —

Po Štěpánovi mučeníkovi slavíme ihned památku sv. Jana, rovněž mučeníka, neboť bez ohledu na to, že sv. Jan uvržen byl do kotla vařícího oleje před branou latinskou v Římě, jest i panenství mučenictvím, neboť *jím »vydává se tělo v oběť živou, svatou, Bohu libou, rozumnou službu Boží«* (*Řím. 12. 2.*) Pro své panenství byl milován od Krista Pána nad ostatní apoštoly a slova »učeník, jejž miloval Ježíš«, více nám vypovídají

---

[1]) Morcelli l. c. II, 97. Srovn. též Nilles, Kalend. I. 155. — [2]) Srovn. Nilles, Kalendarium I, 155. — [3]) Nanebevzetí sv. apoštola a evangelisty Jana. (Mnozí se domnívali, že sv. Jan jako Panna Maria oživl a na nebesa vstoupil.) Srovn. „Dormitio beati Joannis apostoli", přel. do armenštiny ve století V. a latinsky vydáno ve Vídni s poznámkami od Catergiana Mechit. 1877. O bludu tomto srovn. též: Benedikt XIV., De canonizat. SS. l. 1. c. 24. K tomu: Zeitschrift f. kath. Theol. Innsbr. 1878. — [4]) Baumstark, Röm. Quartalschr. 1899 str. 314. — [5]) De praescr. c. 36.

nežli dlouhé komentáře.[1]) V nejpamátnějším okamžiku života Ježíšova, při poslední večeři, odpočíval sv. Jan na prsou Ježíšových[2]) a tam u pramene čerpal ono světlo a lásku, jež září v jeho spisech, řečích a skutcích. On psal jediné proto, aby oznámil lidem, že Bůh jest láska (I. Jan 4, 8), a že kdo Boha nemiluje, ani ho nezná (tamtéž), a že bázně není v lásce, ale dokonalá láska vyhání ven bázeň. (4, 18). Takovým světlem ozářen a takovou láskou zanícen jak neměl se státi Jan ozdobou země a chloubou církve? Skrze Marii spřízněn s Kristem, jsa apoštolem, jsa čist na těle a na duši, jsa přítelem ženichovým, božským orlem, svatým bohoslovcem, učitelem lásky, synem Marie, jest mimo to i evangelistou vypravováním, které nám zachoval o životě svého mistra a přítele; jest svatým spisovatelem napsav tři listy, které mu vnukl Duch sv.; jest konečně prorokem napsav tajuplnou apokalypsi, která v sobě skrývá tajemství času i věčnosti. Co mu ještě chybělo? Palma mučenická? Kdo by se osmělil mu jí upírati? I když neumřel smrtí mučenickou, přece pil z kalicha svého mistra, když před branou latinskou, napřed byv ukrutně bičován, byl uvržen do vařícího oleje.[3]) Toť jest onen soudruh sv. Štěpána u kolébky, v níž uctíváme božské dítě. —

§ 33. Svátek Mláďátek.

Uprostřed jásotu vánočního zaznívají nářky nešťastných matek, jež se nedají potěšiti pro smrt svých dítek. Církev upřímně sdílí s nimi bolest a obléká kněze na znamení zármutku v barvu fialovou, a při mši sv. neříká se radostné Gloria; jen připadá-li slavnost na neděli, slouží se mše sv. v barvě červené a říká se Gloria. Osmého dne říká se vždy Gloria a slouží se v barvě červené, neboť církev již jen myslí na radost mláďátek v nebesích.

Slavnost mláďátek koná se v církvi latinské dne 28. prosince, kdežto Řekové jí slaví teprve dne 29. prosince; menologium armenské klade jejich mučenictví na den 11. května.[4]) Titul mučeníků připisuje pacholatům betlémským již svatý Irenej,[5]) sv. Cyprián,[6]) sv. Hilarius[7]) a sv. Augustin.[8]) Co do počtu zajímavo jest, že ve východní církvi slaví se dne 29. prosince památka 14.000 nemluvňátek. Ale starší menologia nic

[1]) Gueranger, l. c. 307. a n. — [2]) Petr z Celles ve své 4. řeči na narození Páně praví, že Kristus Pán má tři místa, na kterých položil hlavu k odpočinku. Prvním jest lůno Otce; druhým život Panny Marie; třetím jest srdce člověka, očištěné vírou a zanícené láskou. — [3]) Gueranger, l. c. 311. — [4]) Nilles, Kalend. II. 581. Náhled Nillesův, že mučenictví mláďátek událo se teprv asi v patnáctém měsíci po narození Páně, tedy asi v dubnu nebo květnu, nedá se nikterak hájiti. — [5]) Contra Haeres. l. 3. c. 16. apud Migne, P. P. gr. t. 7. p. 924. — [6]) Apud Migne, P. P. lat. t. 4. p. 354. — [7]) Tamtéž, t. 9. p. 923. — [8]) Tamtéž t. 39. pp. 1664, 1668, 2149.

*

o počtu vůbec neudávají.[1]) Počet zabitých nebyl veliký.[2]) V klenotnici chrámu sv. Pavla za hradbami, v němž se koná i »statio«, chová se několik těl mláďátek, jichž část již Sixtus V. dal přenésti do basiliky P. Marie Větší (M. Magiore), v němž se chovají také jesličky Spasitelovy. Sv. Augustin nazývá je v lekcích II. nokturnu »Martyrum Flores, květy mučeníků«, které v mrazu nevěry vzešly a jakoby první klenoty církve se objevily. Podobné myšlenky vyjadřují se v jitřních hodinkách a ve chválách, které tvoří část hymnu sv. Prudentia, jejž v překladě uvádíme:

Hymna církevní za Mláďátka.[3])

Buď, květe mučeníků, ctěn,
jejž, sotva svitl žití den,
vrah Kristův smetl vraždou hned,
jak vítr smete růži květ.

Vy, první žertvo Kristova,
mučeníků druži přeněžná,
vy pod oltářem prostou hrou
si hráte s palmou, korunou.

Aj, slyší tyran s úzkostí:
Král králů přibyl s výsosti,
jenž Israele ovládne,
trůn Davidův mu připadne.

I křičí v hněvu zaplání:
Již nástupce mne zahání.
Jdi, drábe, hned se meče chop,
a kolébky vše v krvi stop!

Hoch každý budiž zavražděn,
a prohlédněte klíny žen,
ať pacholete v úkrytě
lest neutají přehbitě."

Hned ukrutný kat tasí meč
a zuřivě se vrhá v seč
a sotva v dítě stopil hrot,
hned druhé vraždí o překot.

Jest divadlo to přesmutné,
vrah vraždí v zlobě urputné,
ač sotva může naleznout,
kde v údy útlé měl by tnout.

Co zločin taký prospěje
a jaká z něho naděje?
Jest tolik pohřbů v tento den,
přec zdráv jest Kristus odnesen.

Ó, Jesu, buď Ti sláva, čest,
jenž z Panny čisté zrozen jest,
i Otci, Duchu ať náš hlas
čest pěje po veškerý čas! Amen.

§ 34. Neděle mezi oktávem narození Páně.

Neděle tato jest jediným dnem ve vánočním oktávu, na nějž nepřipadá zvláštního svátku, tak že se může úplně věnovati památce narození Páně. Proto jest officium totéž jako na vánoce kromě antifon k »Benedictus« a »Magnificat« a kromě čtení a orací. — Vnikneme-li hlouběji v tajemství narození Páně a zařídíme-li život dle něho, poznáme, že Ježíš jest pramenem a vzorem duchovního pokroku, a vyplní se i na nás slova dnešního sv. evangelia: »Dítě pak rostlo a posilovalo se jsouc plné moudrosti a milost Boží byla v něm.« (Luk. 2.) Tajemství narození Páně předvádí nám na mysl velikolepým způsobem již *introit*:

[1]) Nilles, l. c. I. 371. — [2]) Knabenbauer in Matth. I. 10. 4. — [3]) Od Prudentia, jenž žil od r. 348 přes r. 405.

(Moudr. 18.) »Když všecko v hluboké ticho poh říženo bylo, a noc polovici běhu svého vykonala, všemohoucí Tvé Slovo, Hospodine, s nebe sídel královských sestoupilo. Ž. 92. Hospodin kraluje, v krásu oblékl se, oblékl se Hospodín v sílu a přepásal se.«

Epištola (Gal. 4, 1—7) vyjadřuje účinky vtělení Syna Božího a připomíná nám, že jsme se stali dítkami Božími, a proto v dětinné lásce máme Bohu sloužiti.

Apoštol nazval 3, 24, 25, Starý Zákon pěstounem naším ke Kristu.

Pěstoun u Řeků byl otrok, jenž děti opatroval, všude je doprovázel a vyučoval; podobně i zákon židy opatroval, známost Boží u lidu zachovával, a k Novému Zákonu vedl, aby vírou v Krista došli spásy. — Co apoštol pravil o dočasnosti zákona, objasňuje podobenstvím o dědici. Dí: Dokud jest dědic maličký, nic se neliší od služebníka, ač jest pánem všeho, aniž může panství jakého užívati, poněvadž ještě sám musí býti poslušen. Tak i nebeský Otec určil čas, dokud lid jeho pod poručnictvím zákona měl býti. Slovy »počátkům (živlům) světa jsme byli podrobeni« rozumí apoštol Zákon Starý, jeho oběti, svátky a vůbec rozličné obřady, které proto se nazývají živly světa čili světskými, poněvadž byli hmotnými, vnějšími. — Židé hned narozením byli dědici všech přislíbení Abrahamovi učiněných, ale měli poručenství zákona býti podrobeni až do příchodu Kristova. Ale když přišla plnost času, poslal Bůh Syna svého zrozeného ze ženy, učiněného pod zákonem. — Plnost času přišla pro židy, kteří úpěli pod jařmem pohanů a zákonem ku vědomí hříchu přivedeni po Spasiteli toužili, ale přišla i pro pohany, kteří *pravdy najíti vlastními silami nemohli*, tím méně dosáhnouti mohli vnitřního pokoje. Proto i pohané toužebně obraceli zraků svých k nebi. — Poslal Bůh Syna svého (*τὸν υἱόν*) *učiněného ze ženy* t. j., jenž člověčenství z Panny Marie vzal bez přičinění mužského, učiněného pod zákonem, poněvadž Kristus zákonu se podrobil a jej ochotně plnil (obřezání, obětování Páně a p.). — Proč Bůh Krista poslal, vykládá apoštol slovy: aby ty, kteří pod zákonem byli, vykoupil, aby synovství Božího došli; tedy přede vším mluví o židech. — Ale i pohané došli synovství Božího a účinků jeho, jakož vysvítá ze slov apoštolových, která přece psal Galatským: »Poněvadž pak jste synové, poslal Bůh Ducha Syna svého v srdce *vaše*.« — Účinek pak poslání Ducha v srdce naše jeví se tím, že důvěrou synovskou naplněni voláme k Bohu »Otče!« — Veškeren poměr člověka k Bohu byl Kristem Pánem pozměněn; jsme syny, dědici Božími a to milostí Boží (skrze Boha). —

Graduale obrací zřetel náš na nebeské dítě slovy Ž. 44: »Spanilý s tvářností nad syny lidské, rozlita jest milost na rtech Tvých . . . Ž. 92. Hospodin kraluje, v krásu oblékl se; oblékl se Hospodin v sílu a přepásal se mocí. Alleluja.«

Ačkoliv spanilé dítě božské přineslo na svět pokoj a štěstí věčné, ačkoliv učiniti chce všechny lidi dítkami Božími, přece obsahuje nedělní evangelium ono památné předpovědění Simeonovo, jež se ustavičně vyplňuje: »Aj, položen jest tento ku pádu a k povstání mnohých v Israeli a na znamení, kterémuž bude odpíráno.« —

Evangelium (Luk. 2, 33–40) uvádí nás do chrámu Jerusalemského, kam přišli rodiče božského dítka, aby je Bohu obětovali. — Rodičové Páně divili se podivuhodné shodě rozličných svědectví nebeských i zemských, k nimž řadilo se nyní svědectví Simeonovo, a podivení jejich víc a více rostlo, čím hlouběji vnikali do tajemství vtělení Syna Božího. — Simeon požehnal t. j. blahopřál rodičům Páně a osvícení od Ducha sv. přijav, k Marii se obrátil a pronesl památná slova: »Aj postaven jest tento ku pádu a ku povstání mnohých v Israeli a na znamení, jemuž bude odpíráno. A tvou vlastní duši pronikne meč, aby zjevena byla mnohých srdcí smýšlení.« — Prohlédá Simeon ke slovům Isai. 8, 14: »Bude (Kristus) posvěcením, kamenem urážky a skalou pádu« a pak ke slovům Isai. 28, 16: »Aj já položím kámen uhelný atd.« — Kristus Pán nebude příčinou pádu, nýbrž jen příležitostí, jako není zákon příčinou hříchu, ale bude v pravdě příčinou spásy mnohých. V pádu se jeví spravedlnost, v povstání pak milosrdenství Boží. — Kristus postaven jest od Boha »na znamení«, jehož ignorovati nelze, a k němuž každý určité stanovisko musí zaujmouti. Mnozí budou tomuto znamení odpírati a z toho vzejde Dítěti mnohé utrpení, jež vrcholu dosáhne ve smrti na kříži. — Odpor zakusil Pán proti své osobě, již nepřátelé snižovali pomluvami, proti svým zázrakům, jež připisovali Belzebubovi, odpor zakusil se strany fariseů i lidu. — A z utrpení Dítěte vznikne i utrpení matce — její duši pronikne meč. — Před chvílí byla matkou požehnanou, a nyní již jest matkou bolestnou. Sv. Jan Damascenský praví: Jako matka Páně při porození cítila jen radost bez bolesti, tak při smrti Páně okoušela bolesti, které žádná jiná matka necítí. — A to všechno slouží k tomu, aby zjevena byla smýšlení mnohých. — Kříž Kristův bude po vždy lidem pyšným (I. Kor. 1, 23) a smyslným pohoršením a bláznovstvím, ale duším pokorným a čistým pramenem radostí a milostí. — Kdyby nebylo pronásledování, nepřišlo by na jevo, kdo jest Kristu Pánu věren, a kdo nikoliv; kdyby nebylo pokušení, nepoznali bychom, které jsou duše čisté a panenské a p.

Po svědectví Simeonově uvádí se svědectví Anny, vdovy. — Po čtyři sta let odmlčel se Duch prorocký v Israeli, a nyní netoliko Simeon, nýbrž i prorokyně Anna prorokují. — Prorokování znamená netoliko předpovídání budoucích věcí, nýbrž i poznání a vypovídání tajemství Božích. — Anna byla pokročilá v letech, ale více jí slouží ke cti, že strávivši sedm let s mužem od panenství svého, zůstala vdovou, což se ve staro-

věku považovalo za velmi čestné (Tim. 3, 2; 5, 9.[1]) — Ale ještě větší chválu o ní pronášejí slova: »nevycházela z chrámu sloužíc Bohu posty a modlitbami dnem i nocí.« — Byla asi jednou z žen, které sloužily a bydlely při chrámu v pobočných při chrámě světnicích (Exod. 38, 8; I. Král. 22, 21; 2 Mach. 3, 19) podobny jsouce pozdějším jáhenkám a jeptiškám. — Předkládá se noc před den, poněvadž s večerem počínal den u židů a od večera k večeru počítal se půst. Noc také zvláště k modlitbě a rozjímání se hodí. (Ž. 6, 7; ž. 118, 62; ž, 76, 7; ž. 133, 2.) Podivná věc jest, že Bůh nikomu z přítomných židovských kněží, z fariseů a zákoníků nezjevil tajemství příchodu Vykupitelova a nikoko nevyvolil za hlasatele tajemství tohoto, nýbrž že vyvolil starce a stařenu, kteří světu byli vůbec neznámi, ale kteří postem a modlitbami se k tomu připravili. — Anna v touž hodinu, když rodiče Páně a Simeon byli shromážděni ve chrámě, přišla a velebila Boha potvrzujíc o Dítěti vše, co byl řekl o něm Simeon (*ἀνθωμολογεῖ το*), a nad to mluvila o něm všem, kdož očekávali vykoupení Israelova. — Evangelium vypravuje dále, že rodiče Páně všechno řádně vyplnili a navrátili se do Nazareta. — Sv. Lukáš nezmiňuje se ani o příchodu mudrců ani o útěku do Egypta. — O Ježíši praví evangelista: »Dítě pak rostlo a posilovalo se plné moudrosti a milost Boží byla v něm.« — Rostlo dítě podle těla a vnitrnou duchovou moc na venek víc a více projevovalo, poněvadž hned při početí bylo plno Ducha sv. a milosti; výkladu tomuto nasvědčují i slova prorocká (Isai. 11, 2a n.; 42, 1; 52, 13; 61, 1.) — Zalíbení Boží (*χάρις*, milost) spočívalo na dítěti. — Církev však prozatím odvrací zraku svého od děsivých slov Simeonových a již v *offertoriu* velebí velikost Boha, jenž se stal člověkem, a v »*Communio*« napomíná nás slovy anděla, jež pronesl k sv. Josefu, abychom i my dle příkladu sv. Josefa opatrovali Ježíše v srdci svém »dokud by nezemřeli ti, již hledali bezživotí dítěte«, t. j dokud by nebyla umrtvena v nás zlá žádostivost.

Modlitbou po sv. přijímání: »Dejž, ó Pane, ať působením tohoto tajemství hříchy naše se shladí a spravedlivé žádosti naše se naplní« končí se mešní formulář.

§ 35. Obřezání Páně.

A. Velikonoce slavily se v církvi od jakživa s oktávem; slavnost »Zjevení Páně« alespoň od 4. století; podobně tedy i vánoce musily obdržeti záhy oktáv, a vskutku již Gelasianum a později i Gregorianum poznačuje osmý den po váno-

[1]) Sv. Ambrož dí: Prorokoval Simeon, prorokovala manželka (Alžběta), prorokovala i vdova, aby nescházel žádný stav ani pohlaví.

cích jakožto »octava Domini« (in octavas Domini), z kteréhožto pojmenování však též vysvítá, že oktáv do té doby nebyl zasvěceným svátkem.[1])

Nicméně byl přece osmý den po narození Páně dle římského kalendáře považován téměř za svátek občanský a jakožto počátek roku byl na mohých místech slaven s mnohými rozpustilostmi. A právě pro tyto rozpustilosti byl první leden (kalend. januarii) v prvních dobách v církvi dnem postním. Učitelové církevní ničeho neopomenuli, aby těmto rozpustilostem přítrž učinili. V Raveně horlil proti tancům nemravným a maškarám sv. Petr Zlatomluvný a zabraňoval křesťanům i pouhou přítomnost;[2]) podobně dělo se i v Gallii ještě v VI. století. Sněmy Tourský a Auxerreský všeliké rozpustilosti přísně zapověděly a biskupové naproti tomu nařizovali prosebné a kající průvody.[3]) Teprve později nastoupil na místo dne postního den sváteční. Jakožto církevní slavnost s názvem »obřezání Páně«[4]) vyskytuje se oktáv vánoční ve století IX.

V ohledu liturgickém nemá svátek obřezání Páně ani nejmenšího vztahu k počátku roku občanského.

Církev slaví nyní především událost, která se přihodila osmého dne v životě Páně, totiž obřezání,[5]) při kteréžto příležitosti bylo Spasiteli dáno jméno »Ježíš«. Obřezání Ježíšovo bylo považováno od jakživa za počátek jeho utrpení. Poněvadž však slavnost obřezání Páně jest zároveň oktávem narození Páně, slavívaly se druhdy toho dne dvě mše sv. a to »mše narození Páně« (de octava), pak »mše obřezání Páně« (de circumcisione). K těmto dvěma mším přidávána byla ještě třetí: »mše Panny Marie« (de beata). A posud se tyto tři myšlenky proplétají i officiem i mešním formulářem. V církevních hodin-

[1]) Srov. Kellner, l. c. 109. Název Octava Domini vyskytuje se v kalend. „sv. Genovefy", psaném kolem r. 714 a 731, ano i v Homiliariu Karla Vel., jež sestavil Pavel jáhen, mezi r. 786 a 797. V kalendáři Karla Vel. vyd. Piperem (mezi r. 731 a 781) jest již slavnost „Circumcisio" obsažena; podobně i v katalogu svátků, pocházejícím od Sonnatia. Řehořův kalendář připisovaný arcib. Otgarovi kol r. 840 má ještě pojmenování Octava Domini. (Kellner 110.) — [2]) Sermo 155. — [3]) Sv. Augustin vyzývá k postům: „Per istos dies ad hoc jejunamus, ut, quando ipsi laetantur, nos pro illis gemamus." In Ps. 98, Migne, P. P. lat. t. 37. p. 1262. Srov. Baron. notat. ad Martyrol. Rom. h. d. Nilles, Kalend. I. 47. — Meyenberg, l. c. 236. — [4]) Týž název má slavnost u Řeků, Syrů a Koptů. U Řeků vyskytuje se slavnost tato ve století 8mém, jakož dosvědčuje Kalend. C. Politanum. — [5]) Obřezání pacholíka patřilo dle Gen. 17, 10.—14. k posvátným výkonům rázu svátostného, jimiž člověk měl býti očištěn a posvěcen, bylo znamením úmluvy, kterouž učinil Bůh s Abrahamem i s potomky jeho. (Blanda, starožitnosti, str. 274.) Důvody, pro které se dal Kristus Pán obřezati, uvádí sv. Tomáš Akv. O užitku obřízky t. j. o přednostech židů před pohany, které záležejí hlavně v tom, že jim svěřeny byly výpovědi Boží a pak o ospravedlnění, kterého se všemu světu dostalo bez ohledu na obřízku, pojednávají čtení I. nokturnu. (Řím. 3, 1—7; 3, 29—4, 1—7; 4, 9—12.) O duchovním významu obřízky pojednává sv. Ambrož ve čteních III. nokturnu. Praví nejprve, že duchovní význam obřízky spočívá v odpuštění hříchů; pak přecházeje ke slovům: „každý pacholík otvíraje život, svatý Pánu slouti bude" velmi krásně je obrací na Krista Pána, jenž jest svatým a jehož narození panenství Panny Marie neporušilo.

kách vzpomíná církev Panny Marie v žalmech k nešporám, které vzaty jsou z officia P. Marie, a pak jmenovitě v antifonách ke chválám.

Při mši sv. vztahuje se k P. Marii orace, která zní: Bože, jenž jsi plodným panenstvím blahosl. P. Marie lidskému pokolení odměny věčného spasení uděliti ráčil: propůjč nám, abychom přímluvy té svaté Panny u Tebe zakusili, skrze kterouž jsme hodni učiněni byli obdržeti původce života, Pána našeho Ježíše Krista, Syna tvého, jenž s tebou živ jest a kraluje v jednotě Ducha sv. atd.

Církev řecká zasvětila Panně Marii hned den následující po narození Páně totiž 26. prosinec.[1]) Oktávem narození Páně jeví se slavnost obřezání Páně v invitatoriu k matutinu, hymnu, v některých antifonách a žalmech, jakož i v introitu mše sv pak v epištole, gradualu, offertoriu a »communio.« —

Mešní formulář.

Místem bohoslužby (statio) jest chrám P. Marie za Tiberou, jenž jest nejstarším chrámem Marianským a již ve třetím století papežem Kallixtem byl posvěcen. Stávala tam dříve stará hospoda (taberna meritoria), památná tím, že tam za císaře Augusta vyvěral olivový pramen, jenž tekl do Tibery.[2])

Epištola táž jako na hod Boží vánoční napomíná k cnostnému životu a dobře se hodí na začátek roku občanského.

Graduale oslavuje příchod Spasitele a vyzývá všechny národy, aby Ho oslavovali spolu s Otcem, jenž ho poslal.

V evangeliu (Luk. 2, 21,) se pouze vypravuje, že když se naplnilo dní osm, aby obřezáno bylo dítě, nazváno jest jméno jeho Ježíš.[3])

Obřezán byl Kristus dne osmého dle zákona (Lev. 12, 3). — Evangelista nepraví, že obřezáno bylo dítě, nýbrž, »že naplnili se dnové, aby obřezáno bylo . . .« činí snad tak proto, aby ukázal, že Kristus nenarodiv se jako druzí lidé, nebyl povinen obřezování se podrobiti, poněvadž obřízka ukazovala na hřích dědičný a jej potvrzovala. — Ale přece Pán podrobil se obřízce, aby ukázal se pravým člověkem a pravým potomkem Abrahamovým (Gal. 4, 4.). Dal nám vzor a příklad, jak máme řádům se podrobovati a sv. obřadů píleti. — Byl to však také skutek spásy člověčenstva, bylo to prvé utrpení Páně, první jeho krveprolití a první zadostčinění náměstné. —

Offertorium velebí moc Emmanuelovu slovy Ž. 88.: »Tvá jsou nebesa a Tvá jest země, okršlek zemský a plnost jeho Ty jsi založil: spravedlnost a soud jsou základem trůnu Tvého.«

---

[1]) *Ἡ σύναξις τῆς θεοτόκου*, slavnost Bohorodičky. — [2]) Gueranger, l. c. I. 451. — [3]) Viz: slavnost nejsv. jména Ježíš.

»*Communio*« vyjadřuje radost církve z příchodu Spasitelova, jenž přišel vykoupit veškeren svět. — *V modlitbě po přijímání* prosí církev, aby na přímluvu P. Marie sv. přijímání nás od hříchu očistilo a nás *účastnými učinilo* léku nebeského.

ČLÁNEK IV.

Slavnost Zjevení Páně.

§ 36. Význam slavnosti Zjevení Páně.

Již obyčejný název slavnosti zjevení Páně »Epifania« poukazuje k východnímu původu.[1]) U Řeků jmenovala se slavnost obyčejně *τὰ ἐπιφάνια* nebo *ἡ ἐπιφάνιος* sc. *ἡμέρα*, pak též *θεοφάνεια*. — Syrové užívali názvu »devho«, což znamená tolik jako »vycházející« ve smyslu »oriens ex alto« (vyšed z výsosti) (Luk. 1, 78.).

V západní církvi buď se užívalo řeckého názvu nebo jeho překladu: festivitas declarationis (Leo Vel.), manifestatio (Fulgentius) nebo apparitio (sv. Lev Vel.). Název dies epiphaniarum sive manifestationum[2]) poukazoval na větší počet tajemství, která se toho dne zároveň slavila.[3])

Ze všech těchto názvů jasně vysvítá, že církev na slavnost zjevení Páně oslavovala zjevení Syna Božího na zemi vůbec, při čemž však zvláště myslila na některé události ze života Páně, v nichž božství Ježíšovo zřejmě vynikalo. Sem počítati dlužno především narození Páně, holdování mudrců od východu, křest Páně v Jordáně, při němž všechny tři božské osoby se zjevily, konečně zázraky, jimiž Kristus Pán svou božskou moc dokázal, jmenovitě první zázrak v Káně Galilejské.

Slavnost zjevení Páně konala se povždy dne 6 ledna. První zprávu o tom podává nám Kliment Alex., jenž praví, že Basilidiani považovali 10. leden za den narození Páně, naproti mnohým pravověřícím křesťanům, kteří považovali za den narození Páně 6. leden.[4])

Kdy se začal svátek zjevení Páně světiti jakožto zasvěcený, o tom nedá se nic určitého říci, neboť Origenes,[5]) vypočítávaje zasvěcené svátky, ještě ho nejmenuje; za to však již ve spisech Hippolytových nalézáme kázání *εἰς τὰ ἅγια θεοφάνεια*[6]) (na svátek zjevení). — Zpráva biskupa Jana z Nicey (v 9. stol.), jenž tvrdí, že původem svým sahá tato slavnost až k dobám učeníků Janových, není spolehlivá ani dosti hodnověrná.

---

[1]) Slavnost se nedá na západě zjistiti před sněmem Nicejským. [2]) Ammianus Marcell. XXI, 2. Tento název byl znám i pohanům. — [3]) Srovn. Kellner, l. c. § 18. — [4]) Clem. Alex., Strom. I, 21, § 45; edid. Potter p. 407; Sylburg p. 340. — [5]) C. Cels. VIII, 72. — [6]) Vyd. Achelis. (Lipsko 1897.) No. 22.

Jak již dříve bylo řečeno, slavila církev na den zjevení Páně více událostí ze života Páně. Z těchto událostí však časem ve východní církvi vstoupila do popředí především památka křtu Páně v Jordaně,[1]) kdežto v západní církvi oslavovala se především památka sv. tří králů. —

Dle nynější liturgické praxe slaví církev západní tři tatajemství na den zjevení Páně: Zjevení pohanům čili památku sv. tří králů, pak křest Páně v Jordáně a konečně proměnění vody ve víno v Káně Galilejské. Všechna tři tajemství vyjadřuje antifona k »Benedictus«: »Hodie coelesti sponso juncta est ecclesia, quoniam: 1. In Jordane lavit Christus ejus crimina; 2, currunt cum muneribus Magi ad regales nuptias; 3. ex aqua facto vino laetantur convivae.«[2])

V pozdějších dobách až do středověku byl pojem slova »Epiphania« ještě více rozšiřován a zahrnována byla v něm i jiná zjevení božské moci Páně, jako na př. zázračné nasycení několika chleby, vzkříšení Lazarovo atd.[3])

Památku křtu Páně v Jordáně a proměnění vody ve víno koná však církev římská v den samé slavnosti Zjevení Páně jen mimochodem,[4]) neboť vlastním předmětem slavnosti jest jí klanění sv. tří králů čili povolání prvotin pohanů do církve, jak vysvítá z breviáře a missálu. Obšírnější zmínku o křtu Páně činí církev západní v oktáv zjevení Páně a o zázraku v Káně Galilejské na druhou neděli po Zjevení Páně.

Slavností narození Páně nebyla Epifanie na západě nikdy a na východě přestala jí býti, jakmile tam byly zavedeny vánoce

Oktávu dostalo se slavnosti Zjevení Páně teprve v 8. století. Gregorianum ještě oktávu neobsahuje; za to vyskytuje se tamtéž vigilie; v kalendáři starořímském, (Calendarium Rom.), jejž vydal F. Joh. Fronto (Parisiis 1652) est Epifanie třídenní slavností.

Epifanie konávala se vždy v církvi s velikou slávou a okázalostí. Sám Julián odpadlík netroufal si nesúčastniti se slavnosti, když dlel dne 6. ledna r. 361. ve Vienně v Gallii. Ariánský císař Valens vkročil r. 372. do katol. chrámu v Caesarei právě,

---

[1]) Constit. apost. VIII. 33; cfr. V, 13. — V nejstarším koptickém kalendáři nazývá se slavnost Zjevení Páně Dies baptismi sanctificati a v pozdějším Immersio Domini (Seldenius, de synedriis III., 15, p. 204. 220). V nejstarším kázání na tento den, jež se nám dochovalo, totiž homilii Hippolytově, připomíná se pouze křest Pána Ježíše v Jordáně. Proto název slavnosti v menologiu Basil.: Křest Pána našeho Ježíše Krista. — Církev řecká oslavuje příchod sv. králů zároveň s narozením Páně. — [2]) Srovnej též antiph. ad Magn. in II. Vesp. a pak hymnus ad I. Vesp. Podobně mluví v kázání Maximus Turinský (Hom. 7. in Epiph.; Migne 57, 271; Cfr. Polemius Silvius ve svém kalendáři na tento den Epiphania). — [3]) Augustin, Sermo supposit. 136, c. 1. Obyčej tento se v církvi latinské neujal, (Gueranger III. 58.), ale dostal se do obřadu mozarabského a ambrosianského. — [4]) Jasně to vysvítá z homilií sv. Lva, Řehoře, sv. Augustina, Paulina z Noly, Maxima z Turina, Petra Zlatomluvného, Isidora ze Sevilly.

když se konala slavnost Zjevení Páně. Sv. Řehoř Nazianský vypravuje, že ačkoliv v srdci choval arianskou zlomyslnost, přece, když zaslechl zpěv žalmů a spatřil množství lidu, které moři se podobalo, a nádheru svatyně, a pak jakmile ucítil posvátnou náladu, a především, jakmile uzřel velebnou postavu Basiliovu a při tom všem, že nikdo při jeho příchodu ani brvou nepohnul, nýbrž všichni v pobožnosti pohříženi dále trvali, sklonil hlavu a podivem a hrůzou velice byl dojat. Ano když přišlo obětování darů, připojil se k obětujícím a maje obavu, že Basilius darů z rukou jeho nepřijme, tak se chvěl, že služebník svatyně musil ho držeti, aby u oltáře nepadl. — Tak Bůh nechal ctíti svého jednorozeného syna od mocných tohoto světa.[1]) A kdo by s radostí nevzpomínal dob, kdy Theodosius, Karel V., Štěpán Uh., sv. Václav a všichni jeho hodní nástupcové na královském trůnu českém vzdávali králi králů na tento den hold oddanosti a úcty. Na dvoře francouzkém přicházel tohoto dne král a obětoval zlato, kadidlo a myrhu. A nejen ve středověku, nýbrž posud na mnohých místech přicházejí věřící do chrámu a v den sám nebo o svatvečer dávají si světiti zlato, kadidlo a myrhu a chovají v rodinách jakožto záruku požehnání Božího.

§ 37. Církevní hodinky vigilie.

Slavnost začíná vlastně vigilií, jejížto officium však přiléhá co nejúžeji ku vánocím; vigilií se ukončuje první část slavností doby vánoční; epifanií pak začíná druhá část slavnostní vánoční doby.

Invitatorium, hymnus, a téměř všechny antifony jsou tytéž jako na slavnost obřezání Páně; čtení vztahují se hlavně k milostiplnému narození Páně. Ve čteních II. nokturnu oslavuje sv. Augustin narození Páně, jímž vyplnilo se, zač tak vroucně se modlil prorok: Rosu dejte nebesa shůry, a oblakové deštěte spravedlivého: otevři se země a vypuč Spasitele (Isai. 45.). Vyplnila se však prosba zázračně, neboť porodila Panna, která i potom pannou zůstala. Lekce III. nokturnu obsahují rozjímání sv. Jeronyma o návratu Pána Ježíše z Egypta, o čemž dí Amberger: »Když evangelium pojednává o návratu Páně, třeba při tom méně přihlížeti k historické souvislosti, jako k významu této události, že totiž novorozený Spasitel, když rostl vždy více a více sebe zjevoval židům i pohanům, že tedy i v nás má se vždy více zjevovati třebas by nás to stálo boj a zápas.«[2])

---

[1]) Gueranger, l. c. 3. str. 60 a n. — [2]) Amberger l. c. II. 719. Proto Communio jest totéž jako na neděli v oktávu vánočním.

§ 38. Svěcení vody na vigilii Zjevení Páně.

Vzhledem k tomu, že svěcení vody tříkrálové u nás se koná, a mimo to, že ve velmi četných diecésích[1]) západní církve jest v obyčeji, domníváme se, že dobře bude pojednati:

O povaze tohoto obřadu, o jeho východním původě, o příčinách, pro které uveden byl do některých církví obřadu latinského, jakož i zdali v těch chrámech, kde posud v obyčeji byl, může býti ponechán, a možno-li užívati jiného formuláře, než-li jest v Rituale Rom. »ad faciendam aquam benedictam.«

Abychom poznali povahu slavného obřadu při svěcení vody tříkrálové, třeba především obrátiti zřetel ke kázni církve východní a západní ve příčině *svěcení vody* vůbec. Doby, kdy v církvi započato svěcení vody, nelze určiti.

Spolehlivé zprávy o užívání svěcené vody nalezáme již ve spisech sv. Jeronyma, Theodoreta (hist. ecccl. l. 5. c. 21.[2])

Poněvadž obřad svěcení vody se nalézá v sakramentáriích obou církví, západní i východní, můžeme tvrditi, že jest původu apoštolského. Jak v latinské tak i v řecké církvi rozeznáváme slavné a obyčejné svěcení vody; ale předpisy o době, kdy se má svěcení konati se liší. V latinské církvi světí se slavně, t. j. spojena jest s mnohými obřady toliko voda křestní.

Svěcení vody křestní koná se v církvi západní toliko ve ve farních chrámech v předvečer hodu Božího velikonočního a svatodušního.

Souvisí co nejúžeji s ideou křtu; neboť jedině v tyto dny uděloval se ve staré církvi katechumenům křest slavným způsobem. Později však, když dospělých katechumenů ubývalo, a křest po většině malým dětem se uděloval, zůstalo svěcení vody křestné jako jediná památka na starou kázeň církevní. Proto jako církev jen dvě doby ustanovila, v nichž slavně se křtilo, tak jen dvakráte do roka svěcení vody křestné se dovoluje a předpisuje.[3]) Pokud se týká řecké církve, obsahuje *Εὐχολόγιον* anebo Rituale Graecorum[4]) dva formuláře pro svěcení vody: »Officium minoris aquae benedictae« a »Officium majoris aquae benedictae« in sanctis Theophaniis.« Řekové totiž rozeznávají dvoje svěcení vody: »*ἀκολουθία τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ*« a *ἀκολουθία τοῦ μεγαλοῦ ἁγιασμοῦ* . . .« Menší svěcení vody koná se na počátku každého měsíce a pak, kdykoliv se nedostává svěcené vody. Lednové svěcení vody koná se v předvečer Zjevení Páně; na svátek pak sám koná se »větší svěcení vody« velmi slavným způsobem. O příčině, proč se v církvi

[1]) V mnohých diecesích německých: Řeznu, Frisingách, v Uhrách, Polsku, Linci, St. Gallen, Kostnici, Freiburgu, v některých kostelích benátských, v řeckém chrámě v Neapoli, v řeckých chrámech na Sicilii, v jednom řeckém chrámě na Maltě a j. — [2]) Schmid, Liturgik 3. str. 62. 63. — [3]) Kdyby se voda křestní zkazila nebo vyschla, může se v kteroukoli dobu světiti, avšak ritem rozdílným od ritu předepsaného pro svěcení na obě výše jmenované soboty. — [4]) Editum a P. Jacobo Goar O. P. Venetiis 1736.

řecké zavedlo menší svěcení vody, praví Goar[1]) následovně: »Proč Řekové v jednotlivých měsících tuto vodu počali světiti, o tom nás poučuje Balsamon v 5. kan. syn. Trullanské: aby totiž zanechali pověrečných obřadů z pohanství a očišťovali se vodou svěcenou zachovávajíce při tom obřad lepší a světější.«

Touto svěcenou vodou pokropují Řekové sebe, domy své, vinice, pole atd. Voda však, která se světí na slavnost Zjevení Páně, uschovává se ve velké zásobě po celý rok, a užívá se jí ke slavnému udílení křtu.

Svěcení vody na slavnost Zjevení Páně, které koná se s velikou slávou a okázalostí, má původ svůj odtud, že Řekové v tento svátek katechumenům křest slavně udělovali. Církev řecká ve příčině dnů křestných původně touž se řídila kázní, jako církev západní, křtíc toliko v době velikonoční a svatodušní. Teprve ve IV. století připojena k těmto dnům slavnost Zjevení Páně.[2]) Všechny tři doby jmenuje sv. Řehoř Nazianský ve své řeči »de baptismo«, ve kteréž kárá ty, již křest odkládají a na slavné dny křestné čekají.

Aby se též na den Zjevení Páně křtilo, k tomu přiměla Řeky ta okolnost, že na den Zjevení Páně oslavovali především památku křtu Pána Ježíše v Jordáně, kdežto církev latinská na den Zjevení Páně do popředí staví především zjevení se Krista Pána pohanům. Proto také jmenuje se svátek tento v Menologium Basilianum: »baptismus Domini Nostri J. Christi.« Z toho vyvinul se obyčej na památku křtu Kristova křtíti toho dne slavně katechumeny. A poněvadž křest často se jmenuje *φῶς*, *φώτισμα*, lumen, illuminatio, světlo osvícení, nazývala se i slavnost Zjevení Páně v přeneseném smyslu *τὰ φῶτα*, *ἡμέρα τῶν φωτῶν*, »dies luminum, den světel«. Tak praví sv. Řehoř Naz. ve své 39. řeči: »Neboť svatý den »svíček«,[3]) k němuž jsme dospěli, a který den dobrodiním Božím slavíme, původ od křtu Kristova béře.« Podobný název nalézáme u sv. Řehoře Nyss. (de baptismo Christi): »In diem luminum, in quo baptisatus est Dominus noster.«[4])

Z těchto názvů, jakož i mnohých míst ve spisech sv. Otců zřejmě vysvítá, že církev východní se zálibou volila tento den k udělování křtu a později ustanovila *jediným slavným dnem křestným.*

Poněvadž staročeský název svátku Tří králů byl »svíčky«,[5]) kterýžto název dlužno z řeckého pojmenování *τὰ φῶτα* odvozovati, pravdě jest podobno, že snad i věrověstové naši sv. Cyrill a Metoděj křest slavně udělovali našim předkům na den

[1]) Goar, l. c. pag. 364. notae. — [2]) Binterim, Denkwürdigkeiten I. 1. str. 56. — [3]) Název staročeský t. j. světel. — [4]) Apud Bingham, Orig. eccl. tom. IX. pag. 81. — [5]) Vincenc Brandl ve svém glossáři praví: veškerá historická data bijí na den tří králů t. j. na den 6. ledna; tak na př. Boží křtění — epiphania stotožňuje se s názvem svíčky. (Priv. Tov. 149, circa 1474) atd.

Zjevení Páně a tak že povstal v našich krajinách obyčej toho dne konati slavné svěcení vody.[1])

Obyčej, křest na den Zjevení Páně slavně udělovati, rozšířil se pak z východní církve přes Afriku, jak poznati lze z listu papeže Lva Vel. (epist. 16.) a z dějin pronásledování vandalského.[2]) Viktor Uticenský vypravuje o biskupu karthaginském Eugeniovi, že »appropinquantibus Calendis Februarii jda křtít, slepého zázračně uzdravil«.

V Sicilii bylo více lidí křtěno na den Zjevení Páně nežli na velikonoce (epist. Leonis M.). Stopy téhož obyčeje viděti také v VI. století ve Francii. (Greg. Tur. lib. de Glor. Conf. c. 76.) —

Obyčej, v jisté toliko dny křest slavně udělovati, přestal však v obou církvích, jak západní tak i východní, když jen málo dospělých bylo křtěno; za to však křest hned novorozencům se uděloval. Ale památka na slavně udělovaný křest zůstala s těmito dny spojena a nedá se od nich nikterak odloučiti. Proto zůstal platným obyčej v církvi západní na bílou a svatodušní sobotu, v církvi pak východní na den Zjevení Páně slavně vodu křestnou světiti.

Na východě koná se svěcení vody obyčejně v kostele, někdy však i mimo kostel. Vrchní pastýř provázen kněžími a akolythy, všichni v bohatě ozdobených rouchách, ubírá se za hojného účastenství lidu věřícího k místu, kde se má voda světiti. V Petrohradě koná se svěcení na řece Něvě. Velepastýř, vykonav velikolepé modlitby, béře kříž drahokamy vykládaný, jenž představuje Krista, a ponořuje ho do chladných vln, napodobuje tak úkon sv. Jana Křtitele.[3])

V Egyptě žehná se řeka Nil a s křesťany i mnozí Turci skáčí do vody, poncřují do ní zvířata, ano i všeliké předměty.[4]) Obzvláště slavně světí se voda v řece Jordáně na tom místě, kde byl Kristus Pán od sv. Jana pokřtěn. Taktéž u Arménů světí se voda 6. ledna. Abessinští křesťané se tohoto dne všeobecně koupají, při čemž jim kněží udělují své požehnání.[5]) Zvykům církve východní zdá se býti podobným posud trvající obyčej ve farnosti Gnadlersdorfské v diecési brněnské. Ve farním chrámu Páně zasvěceném sv. Volfgangu nalézá se za hlavním oltářem pramen, jenž má jméno sv. Volfganga; je okrášlen sochou tohoto světce a od něho též odvozuje původ svůj Pramen považuje se od nepamětných dob za svatý. Zavládl pak v této farnosti obyčej, že se v předvečer slavnosti Zjevení Páně z tohoto pramene do nádoby nabéře vody, a pak se světí; posvěcená pak voda vleje se do pramene a tím se pokládá všechna

[1]) Jakým obřadem a dle kterého formuláře sv. věrověstové naši svěcení vody konali, nevíme. — [2]) Victor Uticensis persec. Vandal. l. 2. — [3]) Gueranger: Das Kirchenjahr 3. 182. Muralt; Briefe über Gottesdienst der morgenländischen Kirche. Leipzig 1838. I. sv. 232. — [4]) Nilles l. c. I. 59. — [5]) Kongregace tento obyčej i na dále dovolila (r. 1890).

voda za posvěcenou na celý rok, tak že jí nejen věřící užívají, nýbrž i farář ke všem obřadům, při nichž jest svěcené vody potřebí; na př. při pokropování lidu, při pochovávání mrtvých a j. m., křest ovšem vyjímaje.

Kongregace posvátných obřadů, znajíc dobře řecký původ slavného svěcení vody o vigilii Zjevení Páně, uvažovala, má-li se svěcení to i nadále dovoliti a dle jakého formuláře. Porady trvaly od r. 1866, až konečně stalo se definitivní usnesení dne 17. května 1890, dle něhož svěcení se dovoluje, ale nedovoluje se, aby se užívalo jiného formuláře, nežli jakého užívá se při svěcení vody očistné podle ritualus římského »ad faciendam aquam benedictam«. Tímto usnesením však nikterak se jednotlivým diecésím nezabraňuje, aby se obrátily na kongregaci ritů a ji žádaly, aby obřad ve kterém posud svěcení se dálo, a který dle všeobecného zákona nyní zavržen jest, přece zvláštní privilejí v té neb oné diecési byl dovolen. Kongregace uvážíc váhu důvodů, zajisté bude míti vždy zřetel k poměrům mimořádným, zvláštním. Tak kongregace nejdůst. p. biskupu brněnskému, když oznamovala mu vynesení »Plurium dioecesium,« ihned dovolila, že smí se užívati v jeho diecési formuláře,[1]) který byl povolen krátce před tím též pro některé jiné diecése.

Formulář tento sestává z litanie ke všem svatým, ze žalmu 28, 45, a 146, pak z exorcismu proti ďáblu a odpadlým andělům, z hymnu »Benedictus« anebo »Magnificat« a konečně z modliteb ke svěcení vody. Chvalozpěvem »Te Deum« se pobožnost zakončuje. —

§ 39. Církevní hodinky slavnosti Zjevení Páně.

Hlavní myšlenka slavnosti Zjevení Páně jest tato: Dítě Ježíš jest Spasitelem a králem světa; tuto důstojnost zjevuje dnešního dne Pán Ježíš nejen židům, nýbrž všem národům. (orace: »Bože jenž jsi dnešního dne jednorozeného Syna národům pohanským zjeviti ráčil . . .«)

Význam slavnosti ohlašuje již Capitulum v nešporách: »Vstaň, osvěť se Jerusaleme; nebo přišlo světlo tvé a sláva Hospodinova nad tebou vzejde.« (Is. 60, 1.)

Hymnus prvních nešpor »Crudelis Herodes... pochází od Cölia Sedulia« (v pátém století)[2]) a jest pokračováním hymnu: »A solis ortus cardine . . .«

Herodes se bál, že ho novorozený Král svrhne s trůnu, ale bezdůvodně, neboť království Kristovo není z tohoto světa.[3])

---

[1]) S. R. C. 6. pros. 1890. — [2]) Schulte, die Hymnen des Breviers, Paderborn, str. 143. Srovn., co řečeno bylo nahoře o hymnu ke chválám narození Páně. — [3]) Jan 18, 36.

Krásně poznamenává k tomu sv. Augustin: »A což teprve bude, až seděti bude na vznešeném trůnu, když již nyní, dokud ještě leží v nepatrných jesličkách, se ho bojí hrdí králové«[1]) Jak již dříve bylo řečeno, slaví církev v den Zjevení Páně tři tajemství: příchod mudrců od východu, křest Páně v Jordáně a první zázrak Kristův v Káně Galilejské. Všechny tyto události opěvuje v jednotlivých strofách náš básník způsobem jednoduchým, ale vznešeným.

Hymnus zní:

Proč, Herode, proč ukrutný,
se chvíš, že přichází král ctný?
Ten neodejme pozemských,
jenž blaží v říších nebeských.

Šli mudrcové za hvězdou,
jež předchází je září svou,
dle světla světlo hledali,
že Bůh jest dary vyznali.

Aj, beránek se ochotný
v proud ponořuje čistotný,
a prost jsa všech hříchů vin
s nás snímá provin našich stín.

Div nový moci jeví se:
je voda v stoudvích, zardí se,
neb rozkaz Páně uctila
a ve víno se změnila.

Buď tobě, Jesu, čest i ples,
jenž pohanům se zjevils dnes;
s ním Otci Duchu společně
děj oslava se pověčně. Amen.

Velkolepé jsou hodinky jitřní (matutinum). V církvi milánské konají se jako o vánocích v noci a mají tři nokturny, kdežto jindy mají hodinky pouze jeden nokturn. Lid se jich súčastňuje jako o vánocích.[2])

Zvláštností hodinek jitřních na den Zjevení Páně jest, že nemají invitatoria ani žalmu, ani hymnu; invitatoria a žalmu nemají snad proto, že se vyskytují v třetím nokturnu, kteréžto místo již měly dříve, nežli vůbec jaké invitatorium na počátku hodinek jitřních bylo.[3])

První nokturn sestává ze žalmů 28. 45. a 46. Na den Zjevení Páně vybízejí slova žalmu 28. věřící lid, ale též pohany, zastoupené sv. králi, aby se Pánu Ježíši poklonili, aby poslechli mocného hlasu evangelia[4]) a uznali, že tento mocný Bůh udělí pokoje lidu svému.

Slovy žalmu 45. vítáme Krista jako ochránce, který přináší mír.[5]) — Žalmem 46. oslavujeme v den Zjevení Páně Krista jako krále, jemuž se klaněli národové a králové (jako oni tři), jenž sedí na trůně a všemu vládne. Vše jej velebí.

Ze žalmu 46. třeba odnášeti k Zjevení Páně především v. 10.

---

[1]) Sermo 2. in Epiph. — [2]) Gueranger. l. c. 3, 69. — [3]) Thalhofer, l. c. 2. 438. — [4]) Sedláček, Výklad žalmů I, 219 a n. — [5]) Sedláček, l. c. 368. —

Knížata národů se připojují
k lidu Abrahamova Boha.
Neboť Bohu náleží štíty země;
jest velice vyvýšen.[1])

Lekce vyňaty jsou z proroka Isaiáše. První z nich (hl. 55, 1—4.) vybízí všechny, kdož touží po spasení, aby přišli ke Spasiteli a občerstvili se u stolu Jeho. — Druhá (hl. 60) popisuje živými barvami význam slavnosti, poukazujíc k říši Vykupitelově, v níž vzejde světlo pravdy, a do níž povoláni budou všichni národové. — Ve třetím čtení (hl 61, 10; 62. 1) mluví prorok o spojení údů nového království s hlavou — Kristem skrze posvěcující milost Boží. Proto vybízí nás antifona k prvnímu žalmu *druhého nokturnu* (ž. 65.) ke chvále Boží: »Veškerá země ať se Tobě klaní a ať Ti pěje. Ať zpívá chvalozpěv Tvému jménu, ó Pane!« — Slovy žalmu 65. děkujeme Bohu za to, že nás vykoupil a vyprostil od hříchu.

Všichni jsou povoláni znáti Boží skutky, slyšeti jeho chválu, a velebiti jej všelikým způsobem. I pohané byli k Bohu voláni; mudrcové od východu zastupovali pohanské národy, když v Betlémě se klaněli Vykupiteli; právem tedy nazývá již Eusebius žalm 65. »vocatio gentium«.[2])

Ž. 71. jest velkolepou modlitbou za šťastnou vládu králova syna. — Kristus Pán byl knížetem pokoje, přinesl hojný pokoj, který ohlašován byl již při jeho narození anděly. K němu přišli sv. králové a jako zástupcové pohanstva přinesli mu dary. Tyto okolnosti nalézají ve slovech žalmu jasného výrazu a proto se hodí pro naši slavnost.[3])

Ž. 85. jest modlitbou prosebnou a hodí se pro každého, kdo v nebezpečí chce s důvěrou k Pánu Bohu se obrátiti. — »Všichni národové přijdou« a skláněti se budou před Tebou, Pane, jest hlavní prosebnou myšlenkou rozjímání na den Zjevení Páně.[4])

Ve čteních II. nokturnu vyzývá nás sv. Lev Vel., abychom se radovali z toho, že svět poznal Vykupitele. Herodes byl nepřímo příčinou, že Egypt poznal Krista; v mudrcích třeba spatřovati protivy pohanů. Proto máme v uctivosti tento svatý den, v němž zjevil se původce naší spásy. Kristus Pán byl ještě ve chlévě na jesličkách, — a již se zjevil celému světu. — Máme se klaněti tomu, jemuž poctu vzdávali magové, ačkoliv byl dítětem v kolébce, jakožto Všemohoucímu na nebesích. A jako oni Pánu v oběť přinesli dary, tak i my obětovati máme ze srdce, což Boha jest důstojno.

Ž. 94. v třetím nokturnu, jenž obyčejně bývá vyzváním (invitatorium) a úvodem k jitřním hodinkám, vyzývá dnešního

---

[1]) Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam dii fortes terrae vehementer elevati sunt. — Srovn. Sedláček, l. c. 369. a n. — [2]) Sedláček, l. c. 507. — [3]) Sedláček, l. c. 568 Ohlas žalmů shledáváme v officiu i v mešním formuláři. — [4]) Sedláček, l. c. 691.

dne, aby všichni se sv. králi klaněli se novorozenému Spasiteli. Božské dítko bylo: Veliký Bůh, a veliký král nade všemi bohy, Hospodin, který nás stvořil: my pak jsme jeho lidem.[1])

Ž. 94. se říká pouze v den slavnosti, kdežto po celý oktáv říká se místo něho ž. 86., v němž opěvá básník slávu Jerusalema, jenž jest obrazem říše messiánské, k níž se hlásiti budou lidé ze všech národů. — O svátku Zjevení Páně připomínají nám slova žalmu: »Hle, cizí a Tyrus a Ethiopští jsou tu,« že ke Kristu Pánu jsou povoláni ctitelé a věřící ze všech národů. —

Ž. 95 vybízí pohany a všechno stvoření ke chvále Boží; zvláště na slavnost Zjevení Páně třeba vzdávati Hospodinu chválu, v kterýžto den sv králové jako prvotiny pohanů vzdali Hospodinu slávu a čest.[2])

V žalmu 96. vybízí pěvec celou zemi, aby uvítala Boha-krále, jenž přísně soudí nepřátele. — Ale i Kristus jest králem, jenž vládne v zemích, v nichž byla přemožena modloslužba; proto přivítejme Ho co nejslavněji [3])

Čtení III. nokturnu vyňata jsou z homilie sv. Řehoře Vel. na slavnost Zjevení Páně, v níž pojednává o tom, proč Bůh vyslal třem sv. králům kvězdu, aby jim cestu ukazovala a praví ke konci, že veškeré tvorstvo vydalo Pánu svědectví, ale nevěrecké srdce židů se přece nepohnulo.

Hymnus ke chválám pochází od Prudentia (od r. 348. až 405.) a zní:

Ó, Betléme, všech velkých měst
ti větším býti dáno jest,
neb v tobě světa Spasitel,
se vtěliv, zroditi se chtěl.

Aj, hvězda hlásá spanilá,
jež slunce leskem předčila,
že Bůh se tělem přiodil
a k spáse naší narodil.

Když mudrci jej spatřili,
své dary před ním odkryli
a kadidlo mu k podnoží
v dar s myrrhou, zlatem položí.

Že král jest, zlato zvěstuje,
Bůh, kadidlo nám zjevuje,
a myrrha, v prachu podobě,
že odpočine ve hrobě.

Buď Tobě, Jesu, čest i ples,
jenž pohanům se zjevils dnes;
s ním Otci, Duchu společně
děj oslava se pověčně. Amen.

§ 40. Mše na slavnost Zjevení Páně.

Statio jest u sv. Petra nad hrobem knížete apoštolského, jehož učinil Kristus Pán hlavou církve, matky všech národů.

Introit zvěstuje, že přišel již ten veliký král od proroků předpověděný, jemuž národové se koří. »Aj přišel panovník Hospodin: a v rukou jeho království i moc i panování. (Mat. 3.)

[1]) Sedláček, l. c. 766. — [2]) Sedláček, l. c. 772. — [3]) Sedláček, l. c. 772. a násl.

V kolektě se modlíme, aby Bůh, jenž Syna svého hvězdou zjeviti ráčil, sám se nám na věčnosti dal spatřiti.

Epištola (Isai. 60, 1—6.) obsahuje proroctví o slávě, kterou zjeví Bůh v Jerusalemě všem národům. — Jako kdysi vedl Bůh lid israelský z otroctví egyptského pod způsobem oblaku a ohnivého sloupu (Exod. 13, 21. 22.), tak zjeví opětně slávu svou na Sionu a se Sionu rozleje se světlo slávy Boží po veškeré zemi. Toto maje prorok na mysli, blahopřeje Sionu a volá: Vstaň Jerusaleme ze svého ponížení k nové slávě, oblec se ve světlo a rozlévej jako slunce toto světlo po veškeré zemi, jakož se sluší na hlavu v nové říši Messiášově. Světlo, jež se rozlévá se Sionu, jest sláva učení Božího. A mezitím, co se Sionu září světlo zákona Božího, přikrývá ostatní národy mrákota bludů a a nepravostí. (v. 2.) Ale národové povstanou z bludů a spěchati budou ke světlu —, i králové a knížata přijdou, aby poznali pravdu. — Slova prorokova vyplnila se jedině v církvi katolické; světlo na Sionu rozžehl Ježíš Kristus. — Říše Messiášova bude universální, světovou — »synové tvoji z daleka přijdou a dcery tvé odevšad povstanou.« (v. 4) Jakou radostí naplněn bude Sion, až spatří národy přicházeti k sobě, popisuje prorok slovy (v. 5.): »Tehdáž uzříš a oplývati budeš, a diviti se bude a rozšíří se srdce tvé, když se obrátí k tobě množství moře, a síla národů přijde k tobě.« — A vskutku, Ježíš podrobil si *sílu národů* neboť ve svou službu uvedl: síly tělesné i duševní, práci, umění i vědy. — Co pak rozuměti třeba slovy: »množství moře a síla národů,« vysvětluje prorok, když dí: Množství velbloudů přikryje tě, dromedáři z Madian a Efy; všichni ze Sáby přijdou zlato a kadidlo nesouce a chválu Hospodinu zvěstujíce. — Vypočítává zde prorok národy provozující obchod, tedy národy vzdělané, a v následujícím verši teprve zmiňuje se ještě o národech pastýřských, tedy méně vzdělaných. — Dnešní epištola obsahuje pouze zmínku o bohatých a vzdělaných národech, bydlících na východních březích zálivu Elanitského, (Madian a Efa) a ve Šťastné Arabii (Saba), poněvadž sv. králové odtud přišli a zlato a kadidlo vskutku obětovali. —

Evangelium (Mat. 2, 1—12.) popisuje příchod mudrců od východu. Mudrci (lat. magi, řecky *μάγοι*, vzato z perského) nazývána byla třída lidí ve kmeni medském, kteří konali bohoslužebné obřady a vědami se obírali. V Persii jakož i v Babyloně tvořili jakožto kněží a učenci zvláštní kastu, a zabývajíce se přírodním badáním, hlavně pozorováním hvězdnatého nebe, vykládáním snů, zaklínáním hadů a p., stávali se lidu nezbytnými, a nabývali u něho veliké vážnosti a tím i vlivu.[1]) Pokud se týká mudrců, o nichž v Písmě sv. jest řeč, nelze s jistotou udati, byli-li z Babylonu, nebo jak sv. Justin se domnívá, z Arabie, byli-li z jednoho kmene, nebo byli-li zástupci více kmenů ná-

[1]) Různé zprávy o nich podává též kniha Danielova.

rodních. V katakombách vyobrazovali se obyčejně tři, ale někdy i dva nebo čtyři ba i šest.[1]) Od 7. století připomínají se se jmény: Kašpar, Melichar a Baltazar a považují se za prvotiny národů pohanských. Vzhledem na Ž. 71, 9—11 a Isais. 60, 1. a n. ozdobovány byly hlavy jejich korunou, místo pokryvky hlavy, jakou mívali kněží.[2])

Podle ústního podání byli prý později od sv. Tomáše v Persii pokřtěni a zemřeli jako mučeníci. Těla jejich přenesena byla záhy do Cařihradu, potom do Milána a odtud od císaře Bedřicha Rudovousa do Kolína, kdež se posud v úctě chovají. (Kulda l. c. I. 286.) Ale toto podání nedá se nikterak odůvodniti, a vypravování o přenesení ostatků do Cařihradu a pak do Milána jest asi smyšlenkou, jakož i nikterak se nedá dokázati, že zemřeli jako mučeníci. (Dr. Kellner, Heortologie II. vyd. str. 127 a n. Floss, Dreikönigenbuch, Köln. 1864.)

O příchodu mudrců dí evangelista: »Aj mudrci od východu přijeli,« čímž se naznačuje neočekávanost jejich příchodu — Že právě do Jerusalema šli, vysvítá z toho, že krále nemohli jinde hledati, leč v městě královském. Podivem naplňuje otázka učiněná se vší důvěrou a odhodlaností: »Kde jest ten, který se narodil, král židovský? Nebo viděli jsme hvězdu jeho na východě.« — Táží se mudrci s takovou jistotou, jako by celý svět, a zvláště Jerusalem, věděti musil o narození Spasitelově. Mají na mysli onoho krále, o němž dávné proroctví se vypravovalo, že v židovském národě se narodí (*ὁ τεχθείς*) a o němž pověst kolovala po celém světě, že ujme se vlády nad vesmírem. (Tacitus, hist. 5, 13; Suectonius, Vesp. c. 4.). — Známosti o Messiáši nabyli národové, zvláště východní, od židů po celém světě roztroušených, z řeckého překladu Písma sv., z věšteb sibyllinských (od r. 140 před Kr.) a jiných knih, tak že ani netřeba právě mysliti na proroctví Balaamovo (Num. 24, 17.) — Byla pak rozšířena v krajích oněch domněnka, že osud lidský řídí se hvězdami. Pročež objevení nové, neobyčejné hvězdy přivedlo je na myšlenku o narození krále židovského. Bůh pak použil této domněnky a milostí vnitřní přivedl je k přesvědčení, že onen král židovský skutečně se narodil. — Dvě věci vypovídají mudrci o hvězdě; »viděli jsme hvězdu jeho na východě« (*ἐν τῇ ἀνατολῇ*), při čemž ničeho nepraví, že je hvězda na cestě doprovázela; nebylo toho vůbec potřebí — a pak že »hvězda předcházela je (z Jerusalema), až i přišedši stála nad místem, kde bylo dítě«. Nebyla to nějaká hvězda na nebi, nýbrž byl to světelný zjev, dosti blízko země, jenž proto se opět objevil mudrcům, aby se nezarazili chudobou a nízkostí dítěte. Mudrci přišli, aby se novému králi *poklonili* (*προσκυνεῖν*), což dálo se obyčejně Bohu. Herodes obávaje se o trůn, zarmoutil a ulekl se, a mnozí stoupencové jeho s ním (Herodiani a saduceové). —

[1]) Knabenbauer Mat. 78. — [2]) Schulte, l. c. 144.

Obyvatelé Jerusalema možná i proto se ulekli, poněvadž obávali se nových ukrutností podezřívavého Herodesa. — Lek Jerusalemských z narození Vykupitele jest smutným pro ně vysvědčením. — Ale i knížata kněžská a učitelé lidu jen málo se starají o novorozeného Vykupitele. Na otázku Herodesovu, kde by se Kristus měl naroditi, prostě jenom udávají místo z proroka Micheáše, kde se předpovídá místo narození Messiáše krále, ničeho nepřičiňujíce buď z bázně před Herodem, buď z nevšímavosti, anebo z vlastní nevěry. Herodes obávaje se převratů politických, hledí zprávy o narození Páně co možná nejvíce potlačiti, ba zamýšlí zavražditi novorozeného krále. — Proto tajně povolal mudrců a vyptával se na čas hvězdy, kdy se jim objevila, aby poznal stáří dítěte, jehož bezživotí obmýšlel. — Mudrci vyslyševše krále, odjeli. — A aj hvězda, kterou uzřeli na východě, předcházela je, až přišedši stanula nad místem, kdež bylo dítě. — Ze slov »předcházela je« (*προῆγεν αὐτούς*) netřeba se domnívati, že hvězda mudrce vedla do Betléma, čehož nebylo potřebí, nýbrž že stanula nad domem kde bylo dítě, dříve nežli mudrci přišli. Hvězda stanula nad domem, tím způsobem, že záři svou nadpřirozeným způsobem vylévala na dům. — Mudrci uzřevše hvězdu, kterou viděli na východě, nad domem, velmi se zaradovali. — Všedše pak do domu nalezli dítě s Marií, matkou jeho a padše klaněli se jemu . . . a obětovali dary: zlato, kadidlo a myrrhu. — Mudrci poznali z poslušnosti hvězdy Pána nebes a země a osvíceni milostí Boží, poznávají v dítěti Boha a proto padají na kolena a klanějí se jemu a obětují dary.

V darech spatřovali všichni sv. Otcové (vzhledem na Žalm 71. a Isaiáše 60.) cosi význačného. Zlato dle nich naznačovalo královskou, kadidlo božskou důstojnost Kristovu, myrrha pak člověčenství smrti podrobené; myrrha jest chuti trpké, a byla tedy odznakem útrap Páně. I my máme Pánu přinésti tyto dary a to v duchovním smyslu.

Obětujme mu *zlato*, uznejme Krista za svého krále! Kristus Pán budiž králem našeho rozumu. »Já jsem pravda,« pravil Pán Ježíš sám o sobě. Onť jest původcem vší pravdy a osvěty. — »Vstaň, osvěť se Jerusaleme (duše lidská), nebo přišlo světlo tvé!« (Isai. 60, 1.) Podrobme tedy Pánu Ježíši svůj rozum t. j. mějme víru a budeme v pravdě osvíceni.

Kristus Pán jest Bohem, a proto obětujme mu *kadidlo* — klanějme se Jemu, uznejme úplnou svoji závislost na Něm, — každý úder srdce jest Jeho dílem. »Aj, přišel panovník Hospodin; a v rukou Jeho království i moc i panování« (Intr.) »Odění našeho bojování není tělesné, ale mocné v Bohu ke zkažení ohrad (pýchy lidské), jímžto kazíme rady i všelikou vysokost, povyšující se proti umění Božímu a jímáme všeliký rozum v službu Kristovu« 2 Kor. 10, 4. 5.

Marně se vzpouzí proti Kristu moderní člověk — Kristus Pán zůstane jeho Pánem — a člověk jest povinen vzdáti mu hold oddanosti.

Obětujme Kristu Pánu *myrrhu*. Jesličky jsou prvním zastavením Páně na cestě křížové, která končí na Kalvarii. Ovocem Jeho utrpení jest milost Boží. — Žádá Kristus Pán mnoho, žádá-li, abychom vášně přemáhali a přikázání zachovávali a kříž svůj za ním nesli? —

Konečně praví evangelium »Napomenutí dostavše (mudrci) ve snách, aby se nevraceli k Herodesovi, jinou cestou vrátili se do krajiny své.« — Zvláštní této ochrany Boží zasloužili si mudrci svou živou vírou, a Herodes mohl spatřovati v jejich jednání pokyn, že marné jest vzpírati se prozřetelnosti Boží. —

Po evangeliu oznamoval se druhdy v kathedrálních a jiných slavnějších chrámech den, na nějž připadnouti měly toho roku velikonoce; dělo se to těmito slovy: »Věztež, nejmilejší bratří, že dle milosrdenství Božího, jako jsme se radovali z narození Pána našeho Ježíše Krista, tak i Jeho z mrtvých vstání vám oznamujeme. Dne . . bude neděle devítník . . . Popeleční středa a začátek posvátného postu bude . . ., a dne . . . budeme slaviti s radostí slavnost z mrtvých vstání Páně. Druhou neděli po velikonoci bude se konati diecésní synoda.«

Slovy *offertoria*, jež vzata jsou z 71. žalmu, velebí církev krále arabské a sabejské, pak všechny krále země a všechny národy, kteří přišli, aby přinesli dary novorozenému Spasiteli.

Prefaci má mše na slavnost Zjevení zvláštní: »Jest hodno a spravedlivo . . . abychom tobě (ó Bože) díky vzdávali . . . Ježto Jednorozený Tvůj v podstatě smrtelnosti naší se zjeviv, novým světlem nesmrtelnosti Své nás obrodil . . .« — Vtělením Syna Božího vzešlo nám světlo, které všude budí nadpřirozený život, který v nebi na věky potrvá, a jehož účastno bude i tělo. Za tento život v prefaci děkujeme.[1])

V »*Communio*« (Math: 2.) opěvuje se vůdčí hvězda a blahořečí se těm, kdož ji následovali. — Taková slavnost vyžaduje i neobyčejné věrnosti, a proto *v modlitbě po přijímání* vyprošuje nám církev *dar rozumu a příslušnou čistotu srdce.*

§ 41. Pohodí slavnosti Zjevení Páně.

Slavnost vánoční dovršuje se svátkem Zjevení Páně. — oktáv Zjevení Páně tvoří bližší pohodí, a neděle po Zjevení Páně tvoří vzdálenější pohodí této slavnosti. Pohodí nám představuje v objektivním ohledu, kterak se osoba Kristova vždy víc a více zjevovala; v subjektivním ohledu nám připomíná povinnost, abychom Kristu Pánu, jenž i v našich srdcích se na-

[1]) Dr. J. Kupka, O mši sv. 426 a n.

rodil a zjevil, stále dary poslušnosti, modlitby, umrtvování obětovali, novorozeného Krista v srdcích opatrovali, s ním zároveň rostli a prospívali nejen věkem, nýbrž i moudrostí a milosti. Život náš má býti životem v Kristu, jenž o vánocích v srdcích našich byv vštípen stále roste a mohutní, až bychom za rok dospěli k plnoletství Kristovu. Dožijeme-li se pak budoucího roku církevního, nasazujeme nový kruh života s Kristem, jako stromy občas nové kruhy ve pni nasazují. —

Patří pak ke vzdálenějšímu pohodí Zjevení Páně vlastně jen dva týdny po Zjevení Páně, neboť pouze tyto odnášejí se obsahem svých liturgických formulářů určitě k tajemství Zjevení Páně, a teprve v době nejnovější přistupuje k tomuto pohodí svátek sv. rodiny, ustanovený od papeže Lva XIII. r. 1893. na třetí neděli po Zjevení Páně. — Ostatní čtyři neděle po Zjevení Páně (3 –6) mají za předmět všeobecné pravdy a události, které s dobou vánoční nesouvisejí. — Ostatně jsou mešní formuláře pro všechny tyto neděle stejné, kromě orací, epištol a evangelií, a neděle tyto mohou býti přeloženy i na dobu po sv. Duchu. — Rozvoj obsahu slavnosti Zjevení Páně pozorovati zvláště na liturgických formulářích oktávu Zjevení Páně a druhé neděle po Zjevení. — Církev totiž slaví na den Zjevení Páně, jak již výše bylo řečeno, tři tajemství: Kristus zjevuje se jako novorozený král pohanům; při křtu v řece Jordáně zjevuje se zástupům posluchačů Janových jako Vykupitel a při svatbě v Káně zjevuje se jako divotvorce. Ale poslední dvě tajemství slaví církev na den Zjevení Páně jen mimochodem a teprv osmého dne po Zjevení oslavuje se památka křtu Páně, a pak teprv druhou neděli po Zjevení oslavuje se proměnění vody ve víno.

V hodinkách církevních oktávu po Zjevení Páně pojednává o křtu Páně ve čteních druhého nokturnu sv. Řehoř Nazianský. (Oratio in sancta Lumina.)

Evangelium téhož dne pojednává o svědectví, které sv. Jan veřejně vydal Kristu Pánu před veškerým lidem israelským (Jan, I, 29—34), při čemž dotekl se událostí, které se přihodily při křtu Páně, a z nichž jasně vyplývá důstojnost Páně: že totiž Duch sv. ve způsobu holubice na Ježíše sestoupil a že Bůh Otec vydal hlas: »Tento jest můj milý syn, v němž se mi dobře zalíbilo.«

§ 42. Neděle první po Zjevení Páně.

Církevní hodinky jsou tytéž jako na slavnost Zjevení Páně, kromě lekcí.

Liturgie dnešní neděle představuje nám dvanáctiletého Ježíše v chrámě. Ježíš plní věrně vůli Boží, byť i při tom trpělo mateřské srdce Panny Marie, a tak dává již nyní na jevo, že

vstoupí jedenkráte na kříž, byť i při tom krvácelo srdce jeho matky a to z lásky k nám a z poslušnosti k Otci.

V duchovním ohledu vybízí nás lekce breviáře, epištola, introit dnešní mše sv. souhlasně, abychom se oddělili od světa a jeho marností a připojili se ke Kristu co nejúžeji jako údové jeho duchovního těla; abychom mu radostně sloužili a žádné oběti se neštítili. Evangelium pak nás poučuje, že neštěstím jest ztratiti Ježíše, ale že ho lze na tomto světě ještě nalézti ve chrámě — v eucharistii.

Mešní formulář.

Introit vypravuje, že dvanáctiletý Ježíš, jenž dnes přišel do chrámu, jest králem t. j. Synem Božím. Introit zní: »(Ž 99.) Na vznešeném trůně viděl jsem seděti muže, jemuž klaní se zástup andělů jednomyslně chválu prozpěvuje: aj jméno panování Jeho jest na věky.« —

Dá se však introit i takto vyložiti, že totiž církev má na zřeteli královskou důstojnost dítěte, jemuž se koří králové od východu.

V *oraci* pak se modlíme, abychom poznali, co máme činiti. —

V *epištole* (Řím. 12, 1—5) vybízí nás apoštol, abychom po příkladu sv. králů Bohu oběť přinesli, a to, abychom vydali v oběť živou těla svá a abychom ve všem jednání řídili se toliko moudrostí Boží. — Apoštol věda, že na svatém životě spočívá spása člověka, pro milosrdenství Boží zapřísahá věřících, aby dávali údy své ve službu ctnosti O těle mluví, poněvadž má na mysli zevnější dobré skutky. — Oběť má býti rozumnou, a tou jest dle sv. Jana Zlat., když každodenně přinešeš oběť Bohu a knězem vlastního těla budeš a knězem ctnosti duše své, t. j. když zlé žádosti těla přemáhati budeš — Ale poněvadž vnější mravnost ceny nemá bez vnitrného posvěcení, dí apoštol: »Nepřipodobňujte se tomuto světu, nýbrž opravte se v novotě smyslu svého, abyste zkusili, která jest vůle Boží dobrá a líbezná a dokonalá.« — Míní apoštol svět, jenž bojuje proti Kristu, a proto žádá, abychom se mu nepřipodobňovali, nýbrž obnovili se v mysli, t. j. abychom obnovili smýšlení své, ke ctnosti se klonili, abychom poznávali, co jest vůle Boží a pak ji plnili. — Nyní přechází apoštol od všeobecného napomínání ke zvláštnímu, odvolávaje se při tom na své apoštolství (»milost, kteráž mi dána jest«). — Varuje nejprve před pýchou a napomíná ke skromnosti (střídmosti), jak Bůh každému udělil míru víry. — O charismech tu apoštol mluví, jichž podkladem jest víra, a přikazuje, aby každý držel se v mezích onoho daru, jehož se mu dostalo. Neboť jedinému Kristu všechny milosti a to bez míry byly dány. — Pavel tuto pravdu objasňuje podo-

benstvím vzatým od lidského těla (I. Kor. 12.), poněvadž se jím nejlépe vyjadřuje poměr církve k jednotlivcům, a těchto k církvi, jakož i obojích ke Kristu, hlavě církve. Jako každý úd má svůj úkon, tak i v církvi jsou různé úřady a dary. –

Graduale velebí zázračné účinky příchodu Emmanuelova; pokoj a spravedlnost schýlily se s nebes na pahorky naší země.

Evangelium (Luk, 2, 42—52) mluví o pouti dvanáctiletého Ježíše do Jerusalema. — Třikrát do roka musili Israelité ukázati se před tváří Hospodinovou ve chrámě, a to ve slavnost paschy, letnic a stánků. (Deut. 16, 16.) — Ženy nebyly povinny poutě ty konati, ale zbožné ženy je konaly; škola Hillelova předpisovala ženám poutě o velikonocích — Ukončiv dvanáctý rok, vycházel syn z područí otcova, stával se *synem zákona* a byl zavázán zachovávati obřady náboženské. — Možná, že Ježíš nyní ponejprv cestoval do Jerusalema Zůstali-li rodiče Ježíšovi po celých sedm dní v Jerusalemě (Ex. 12, 15; Lev. 23, 6; Deut. 16, 2), anebo spíše se vrátili — někteří vraceli se již třetího dne — nevíme. — Když pak se rodiče navracovali, zůstalo pachole Ježíš v Jerusalemě, a nevěděli rodiče jeho. — Příčinu, proč zůstal v Jerusalemě, udává sám Pán Ježíš řka, že chtěl obírati se věcmi, které se týkají Otce nebeského, a že chtěl projeviti záblesk slávy a moudrosti své, aby učitelé zákona mohli z toho souditi o jeho nadpřirozeném poslání. — Poutníci ubírali se obyčejně v průvodech tvoříce více družin, tak že se ubírali muži s muži, ženy se ženami, mládenci s mládenci, panny s pannami. — Takto domnívajíce se rodiče Páně, že Ježíš jest ve společnosti pocestné, ušli den cesty, a večer hledali ho mezi známými a příbuznými a snad u rodiny Marie Alféovy (Mat. 13, 55.), poněvadž noclehovalo se podle rodin. — Ale nenalezše Ježíše vrátili se do Jerusalema a po 3 dnech nalezli jej ve chrámě, an sedí mezi učiteli poslouchaje je a otazuje se jich. — Hledali rodiče Pána s bolestí, ale ne s hrůzou, přesvědčeni o jeho moudrosti žasli jen, jaká asi jest toho příčina. — Nalezli Pána ve chrámě, vlastně v některé z přistavěných světnic okolo chrámu, kdež učitelé zákona přednášeli a hosté seděli na kobercích; přednášky konaly se na způsob disputací. — O čem se právě mluvilo, nevíme; možná o proroctvích a samém Kristu. — Výsledek řečí Ježíšových byl, že užasli všichni, kdož ho slyšeli, nad rozumností jeho vůbec a zvláště nad tou, která se objevovala v jeho odpověděch. —

Rodičové vidouce jej podivili se, neboť nenadáli se, že by již mohl učiti. Panna Maria pravila mu: »Synu, proč jsi nám to učinil?« Netázal se sv. Josef, poněvadž nebyl otcem, nýbrž toliko pěstounem. — V otázce Panny Marie nebyla obsažena výtka, poněvadž Panna Maria tušila, že božský syn její bez příčiny ve chrámě nezůstal, nýbrž touha poznati ono tajemství. — Otázku P. Maria předložila asi soukromě. — V synovské útlocitnosti odpovídá Pán: Zdali jste nevěděli, že já v těch vě-

cech, které jsou Otce mého, musím býti? — Pán rodičům ani nevytýkal jejich péči, ani nekáral jejich nevědomosti, nýbrž prostě poukazoval k tomu, že Otec nebeský jest mu výše nežli pozemská matka a pěstoun, a že záležitostmi Otce svého musí se obírati. Podobně řekl (Jan 4, 34) později: »Můj pokrm jest, abych činil vůli Otce svého nebeského.« — »Kdo miluje otce neb matku více nežli mne, není mne hoden.« Slova Ježíšova byla nenadálým probleskutím messiánského jeho povolání. — Slova Páně byla též účinná, neboť nejednou se potkáváme v životě svatých, že rodičové nemohli pochopiti povolání syna neb dcery k vyššímu bohumilému životu.[1]) — I to má význam, že Ježíše nemůžeme nalézti, leč v Jerusalemě, jenž jest obrazem církve Kristovy; dále, každý se má starati, aby srdce jeho bylo chrámem, v němž by vyučoval Ježíš. — Slov Ježíšových: »V tom musím býti, co jest Otcovo« pro hluboký jejich obsah rodičové ještě hned nemohli pochopiti, ale porozuměli jim později. — Ale ačkoliv Pán Ježíš ukázal rodičům svým vyšší svou důstojnost, přece neroztrhl svazků, které ho s nimi spojovaly, nýbrž sestoupil s nimi do Nazareta a byl jim poddán. — Ten, jehož poslouchá svět, byl poddán svým rodičům. — I tento příklad Páně byl velmi účinný po všechny doby; slib poslušnosti v řádech jest toho nejlepším důkazem. — Maria zachovávala pak slova ta v srdci svém, podobně jako se praví Luk. 2, 19., a tak vždy víc a více vnikala v tajemství spásy. Podle jejího pak příkladu nejvýtečnější dítky církve sv. kochaly se vždy v rozjímání slov a skrytého života Páně v Nazaretě, a hlavně skrytého jeho života v eucharistii. — Končí Lukáš zprávu o skrytém životě Ježíšově slovy: »Ježíš prospíval moudrostí a věkem a milostí u Boha i u lidí,« t. j. v poměru, jak se rozvíjel věk, rozvíjelo se i poznávání božských i lidských věcí a úsudek o nich, a tedy také i u Boha i u lidí větší a větší docházel přízně. — Pokrok Ježíše mohl záležeti jen v postupném projevování moudrosti v něm ukryté. — I v nás má Kristus, dí sv. Otcové, neustále prospívati, což se děje tím, že stále rosteme ve svatosti života a ve vědění věcí Božích.

Při *offertoriu* zaznívá radostný zpěv nad přítomností božského dítka. »Plesejte Bohu všecka země: služte Hospodinu s veselostí . . . protože Hospodin sám jest Bůh.« (Ž. 99.)

Při *přijímání* (Communio) opakuje církev slova Panny Marie: »Synu, proč jsi nám tak učinil? . . .« a odpověď Ježíšovu: »Zdali jste nevěděli, že já v tom, co jest Otce mého, musím býti?« —

My ho pohřešovati nemusíme, vždyť se nám dává ve sv. přijímání za pokrm.

V *modlitbě po přijímání* vyprošuje nám církev milost, abychom byli příjemni tomu, jenž nám podal takový důkaz lásky.

---

[1]) Viz: Mesthler, Das Leben Jesu I. 166 a n.

§ 43. Druhá neděle po Zjevení Páně.

Na druhou neděli po Zjevení Páně zjevuje se Ježíš Kristus jakožto pán přírody, jako divotvorce.

Evangelium vypravuje totiž o zázraku, jejž Pán učinil v Káně Galilejské, a podotýká: »Ten učinil Ježíš počátek divů v Káně Galilejské a *zjevil slávu svou,* i uvěřili v něj i učeníci Jeho.« (Jan 2) Proto vybízí církev sv. slovy introitu a offertoria, jež jsou výňatkem žalmu 65., a jejž Eusebius Caesar. nazývá právem »vocatio gentium« (povolání pohanů), věřící, aby děkovali Bohu, že takovou dal moc Spasiteli.

Introit zní: »Všecka země klaněj se tobě, a prozpěvuj tobě, žalmy zpívej jménu tvému. — Plesejte Bohu všecka země, slávu vzdejte chvále jeho.« (Ž. 65, 4, 1.)

V témže smyslu jako introit třeba vyložiti i offertorium, jehož slova jsou vzata z téhož žalmu 65.

V epištole (Řím. 2, 6—16) napomíná apoštol věřících, aby podle darů sobě propůjčených pomáhali sobě vzájemně ke spáse; pak vypisuje povinnosti lásky. — Apoštol mluví asi takto:

Poněvadž máme rozličné dary dle uštědřené nám milosti, tedy, obdržel-li kdo proroctví, vykonávej je dle míry víry, obdržel-li úřad, buď bedliv v jeho zastávání, učitel buď bedliv ve vyučování, napomínatel v napomínání, udělovatel uděluj v prostnosti, představený budiž jím v pečlivosti, slitovatel si veď s ochotou. — *Milost* jest tedy pramenem darů a uschopňuje k úřadům církevním. Dary, jež apoštol zvláště vytýká, jsou: *Proroctví* t. j. dar pojednávati o tajemstvích a záměrech Božích; *služba,* kterou se zde rozumí jáhenství; *učení,* které se liší od proroctví tím, že k učení byl učitel od církve úředně určen, kdežto prorok jen po dobu svého nadšení, jež pocházelo od Ducha sv., mimořádně učil. — *Napomínáním* nerozumí se zde zvláštní úřad, nýbrž apoštol jen proto je zvláště vytýká, že někteří učitelé zvlášť dobře uměli napomínati a potěšovati (obojí znamená παρακαλεῖν); *udělováním* míní apoštol soukromé uštědřování almužen, a dí o něm, že má se díti v prostotě srdce t. j. bez vedlejších úmyslů. — Biskupům a kněžím (*představeným*) odporučuje apoštol pečlivost. — Milosrdenství t. j. přisluhování nemocným, nešťastným atd. konati se má s ochotou. — Posud mluvil apoštol o užívání zvláštních darů v církvi, nyní však přechází k tomu, co se každého týká a co se od každého požaduje. — Apoštol odporučuje především lásku nejen na oko, nýbrž od srdce, lásku bratrskou, která ráda bližnímu přednost dává (»*se předcházejíce*«). — Dále napomíná apoštol k horlivosti v dobrém (*v pečování neleníce*), vybízeje věřící, aby hárali pro vše dobré (»duchem vroucí jsouce«) a to jedině vzhledem na Krista (»Pánu sloužíce«). Odtud vzniká na-

děje, a apoštol nařizuje, aby se jí věřící těšili i v protivenstvích, a pro vyprošení vyšší pomoci ve svízelích, aby se modlili. — Vraceje se opět k lásce bližního, odporučuje apoštol pohostinství a káže míti lásku i k nepřátelům. — Káže dále míti účast v radostech i slastech bližního, odporučuje svornost, a konečně káže apoštol, aby věřící s ochotou se oddávali i nejnižším službám. (Mat. 20, 27.) — Posledním příkazem řídili se mnozí světci a světice z vysokého královského rodu, kteří se věnovali nejnižším službám z lásky k bližnímu.

Graduale (Ž. 106. 20, 21; ž. 148, 2.) velebí Krista, jenž nás vysvobodil ze zajetí hříchu, který jako nezhojitelná nemoc člověka držel ve své moci.

Evangelium (Jan 2, 1—11) vypravuje o proměnění vody ve víno při svatbě v Káně Galilejské. — Kána byla město od Nazareta k severu asi 4 hodiny vzdálené. — Svatba byla třetího dne od té doby, kdy Pán povolal Filipa a Nathanaela (Jan 1, 43 a n.) — Svatby počínaly obyčejně v úterý na večer a trvaly podle starodávného zvyku více dní, někdy i týden neb 14 dní. — Hosté přinášeli dary; Mischna připomíná nádoby s vínem a olejem. — O snoubencích a jejich rodině, jakož i o poměru P. Marie k nim nelze ničeho určitého říci; rodička Boží byla však, jak se zdá, s nimi důvěrně známa, poněvadž ihned zpozorovala nedostatek vína. — O sv. Josefovi se již zmínky neděje; zdá se, že již patřil mezi zemřelé. — Že Kristus Pán byl na svatbě, dá se vysvětliti jednak z přátelských poměrů k rodině snoubenců, jednak že byl již slavným učitelem, jemuž svědectví vydal sv. Jan Kř., jednak že pozván byl do Kány od Nathanaela, jenž za čest si pokládal Syna Božího a krále israelského pozvati do svého rodného města. — Když se nedostávalo vína, řekla Maria k Ježíši: »Vína nemají.« — Nedá se s určitostí říci, myslila-li Maria na zázračnou odpomoc. Z toho, co posud zažila, musila o božské důstojnosti Syna svého býti přesvědčena; od učeníků Páně asi slyšela též, jaké svědectví mu vydal sv. Jan Kř. — Ale P. Maria mohla býti též toho náhledu, že se Pánu podaří snoubencům přispěti ku pomoci přímluvou u svých přátel, z nichž jeden v Káně bydlel. Ale Pán na pohled odbývá Marii řka: »Co mně a tobě jest, ženo? Ještě nepřišla hodina má.« — Slova tato nemají v sobě nic trpkého, neboť »ženo« znamená i u spisovatelů profanních tolik jako paní nebo vládkyně (Hom. Ilias. III. 204), — a slova: »Co mně a tobě jest, ženo?« znamenají, že v tomto zázraku Ježíš s Marií nemá ničeho společného; hodina, kterou si pro zázrak určil, ještě nepřišla; hodinu určil si v souhlasu s vůlí Otce nebeského a zázrak, jejž učiniti hodlá, koná v úmyslu zjeviti messiánskou důstojnost. Nyní již přestala doba žití v domě Nazaretském, kde byl Pán poslušen své matky, a nastala doba messiánského působení, kde běží o to, aby zjeven byl božský původ

Ježíšův a úplná neodvislost Páně v působení vykupitelském.[1]) Panna Maria poznala ze slov Páně, že její prosbu vyslyší, ale že jen dobu, kdy tak učiní, si vyhradil,[2]) a proto řekla služebníkům: »Cožkoliv vám řekne, učiňte.« — Služebníků bylo asi málo, byli mnoho zaměstnáni, a proto je Panna Maria napomenula, aby dbali přesně příkazů Páně, aby bylo nouzi o víno co nejdříve odpomoženo. Pán přikázal pak naplniti stoudve[3],) postavené k očišťování a nyní prázdné, vodou. — Sluhové měli býti svědky zázraku, měli dosvědčiti, že stoudve vrchovatě naplnili vodou, aby se nezdálo, že se stala nějaká proměna přilitím nějakého vína, a že Pán všemohoucím slovem svým proměnil vodu ve víno. — Aby zázrak tím jasněji byl spatřen, poručil Pán služebníkům, aby ihned načerpali vína do nádob a vrchnímu správci svatby donesli. Správce svatby okusiv vína a nevěda, odkud by bylo, zavolal ženicha a řekl mu položertem: Každý člověk nejprve dobré víno staví, potom, když se podnapili, staví špatnější, ale ty jsi zachoval dobré víno až dosavad. — Správce svatby pronesl slova ta ze zkušenosti, jak to obyčejně bývá, ale nikterak nemusí se slova ta vztahovati na právě přítomné hosty. — Jistě za přítomnosti Páně musila všeliká nepřístojnost býti vyloučena. — Účel a účinek zázraku byl: »Ten učinil Ježíš počátek divů . . . a zjevil slávu svou a uvěřili v něho učeníci jeho« t. j. byli ve víře utvrzeni.[4])

Význam zázraku záleží v tom, že z něho poznáváme božství Páně, pak dobrotu a lásku jeho. — Pán účastnil se rodinné slavnosti a ochotně vypomohl velikomyslným darem chudým snoubencům z nesnáze. - Svou přítomností posvětil Pán Ježíš stav manželský a uznal jeho svátostnou povahu; potvrdil též svou přítomností možnost užívati v dovolené míře radostí světských. (Srovn. Filip. 4, 1.) Proto vždy učí bohoslovci, že pravá zbožnost prosta býti má všeliké chmurnosti. — Neméně se tu jeví rozdíl života Páně od života Jana Křtitele, jehož učeníci při svatbě byli přítomni. (Srovn. Mat. 11. 18.)

Proměnění vody ve víno jest obrazem zázračného proměnění chleba a vína v tělo a krev Kristovu při oběti eucharistické.[5]) — Proto též antifona k přijímání vzata jest z dnešního evangelia — Kristus Pán zjevuje se tedy i ve své důstojnosti velekněžské. -- V mystickém smyslu jeví se Pán Ježíš vinným kmenem, jenž ratolestem v něj vštípeným vlévá svůj život a tak obrozuje tvář země. — Ovocem tohoto obrození jsou bohumilé skutky (dle epištoly dnešní). — Svatba v Káně

---

[1]) Různé jiné výklady viz: Die Wunder des Herrn im Evangelium von Fonk, str. 139 a n. — [2]) I my máme v nesnázích k Bohu se utíkati, ale Bohu ponechati dobu, kdy nás vyslyšeti ráčí. — [3]) Stoudev měla objem asi 80 - 120 litrů. — [4]) Kritický rozbor zázraku a odpovědi na námitky nepřátelské viz: Fonk, l. c. 151 a n. — [5]) Liturgie ambrosianská a mozarabská slaví náš zázrak zároveň s dějem zázračného nasycení několika chleby v týž den.

jest též obrazem duchovního zasnoubení Krista-Vykupitele s církví. —

Ale i přítomnost Mariina a její působení při zázraku není bez mravního naučení. — Ona se přimlouvala, byvši pohnuta nesnází bližního k soustrasti, — na její přímluvu konal Kristus Pán první zázrak. A tak posud jest naší mocnou přimluvkyní u trůnu Syna Božího.

§ 44. Slavnost Jména Ježíš.

Na druhou neděli po Zjevení Páně[1]) připadá slavnost Jména Ježíš, kterou pro celou církev zavedl papež Innocenc XIII. r. 1721. Kdežto ostatní slavnosti Páně mají za předmět pouze některá tajemství ze života Jeho, připomíná nám svátek Jména Ježíš všechno, co Ježíš pro nás vykonal, koná a ještě vykoná. Slavnost tato vlastně již obsažena byla a slavila se o slavnosti »Obřezání Páně«, ale když později, hlavně přičiněním sv. Bernardina Sienského, úcta tohoto nejsvětějšího jména stále se rozmáhala,[2]) zaveden byl zvláštní svátek Jména Ježíš.

Papež Kliment VII (1523—1534) dovolil nejprve františkánům slaviti každoročně dne 14. ledna svátek nejsvětějšího Jména Ježíš a schválil jim pro tento den officium, jež složil františkán Bernardin z Busti[3]) († 1500).

Papež Innocenc XIII. pak ustanovil, aby se slavnost Jména Ježíš konala na druhou neděli po Zjevení Páně; připadne-li na tuto neděli Septuagesima (neděle devítníkı, slaví se svátek Jména Ježíš toho roku 28. nebo 29. ledna; slaví-li se v těchto dnech svátek vyššího ritu, překládá se na nejbližší volný den, ale musí se slaviti ještě před postní dobou.[4])

Církevní hodinky.

Svaté, sladké a mocné jest jméno Ježíš; proto naplňuje nás nadšením a radostí. Již antifony prvních nešpor hlásají nám, že mocné a svaté jest jméno to, proto se velebí všude od východu slunce až na západ; proto obětujme mu oběť chvály a vzývejme je. V kapitulu uvádí nám církev na mysl slova sv. Pavla (Filip. 2. 8—10.): »Ponížil sebe sama, učiněn jsa poslušným až k smrti a to smrti kříže. Protož i Bůh povýšil ho a dal jemu

---

[1]) O významu druhé neděle po Zjevení Páně bylo pojednáno nahoře § 43. — [2]) Aby rozmnožil úctu jména Ježíš, ukazoval po kázání posluchačům tabulku se jménem Ježíš (monogram I H S) uprostřed paprsků. (Wetzer u. Welte, Kirchenl. IX. 27.) Srovn. Gueranger, l. c 207. — [3]) Seiler, O. S. F. ve Wetzer und Welte's Kirchenl. II. 439. praví, že již Innocenc XIII. slavnost jména Ježíš na den 14. ledna povolil. — [4]) Hartmann, Repert. rituum str. 45. Srovn. Decr. C. R. 3. března 1761 n. 4299 (4150) 1—6. září 1845 n. 5032 (4887) 2. Rubr. spec. Brev. ref.

jméno, kteréž jest nad všeliké jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo nebeských, zemských i pekelných.«

Hymnus v nešporách a chválách »Jesu dulcis memoria« pochází z doby a školy sv. Bernarda, z konce 12. nebo 13. století, a jest rozjímáním řeholnice (meditatio cujusdam virginis Cisterc.[1]) Celkem čítá celý hymnus 48 veršových slok, z nichž se říká v officiu dvanáct.

Jen duše horoucně Ježíše milující mohla složiti tento velikolepý hymnus lásky k Ježíši, jenž svou nestrojeností převyšuje všechno umění, a jenž jest věrným obrazem slastných citů duše s Bohem těsně spojené. Právě tato okolnost byla příčinou, že za skladatele se považuje obyčejně sv. Bernard.

Krátký obsah hymnu, pokud se v hodinkách říká, jest: Nic příjemnějšího, nic sladšího a milejšího nedá se pomysliti, vyřknouti a poslechnouti[2]) nad jméno Ježíš, jenž srdci zjednává pravou radost, a těm, kdož ho milují, nejvyšší blaženost. Ježíš jest podivuhodný král, vznešený vítěz, jenž osvěcuje srdce naše, odvrací od marnosti světa, proto velebme Ho svým životem! — Čest budiž jménu jeho!

Myšlenky tyto vyjadřuje hymnus v hodinkách jitřních: »Jesu rex admirabilis,« jenž v překladě českém zní:

Ó, Králi říše líbezné,
ó, Řeku slávy vítězné,
ó, Zdroji slasti bezmezné,
jak blažen, kdo Tě nalezne!

Ó, Jesu, srdcí sladkosti,
pravd zdroji, myslí jasnosti,
Tys větší každé radosti
i každé naší žádosti!

Když srdce naše navštívíš,
hruď pravdou svojí osvítíš,
že rozkoše si zhnusí číš
a srdce změníš v lásky říš.

Nuž, Ježíše již poznejte,
by miloval vás, žádejte,
Jej neúnavně hledejte
a touhou po něm hárejte.

Ó, Ježíši, hlas náš Tě slav,
náš jev Tě v sobě ctnostný mrav,
duch náš buď láskou k Tobě žhav
až věků věčných do záplav.

Ve jménu Ježíš nejen duševní nemoci se léčí, nýbrž i tělesné, jak vysvítá z příběhu, jenž se čte v I. nokturnu,[3]) a jenž pojednává o uzdravení chromého od narození. —

Čtení II. nokturnu vzata jsou z výkladů sv. Bernarda o velepísni Šalomounově[4])

»Osvícena Duchem sv. oslovuje nevěsta ženicha (duše Ježíše): »Olej vylitý jméno tvé« Olej svítí, živí a užívá se ho k mazání. Živí oheň, živí tělo, mírní bolest: jest tedy světlem, pokrmem, lékem. Týž účinek má i jméno ženichovo: Hlásané

[1]) S. Bäumer, O. S. B. ve Wetzer u. Welte's Kirch. (Hymnus). — Dr. Schulte, l. c. 220 a n. — [2]) Srovn. Esse cum Jesu dulcis paradisus. (De imitat. Chr. II, c. 8, 2.) Jesus est mel in ore, melos in aure, iubilus in corde. Lect. VI. II. Noct. Nom. Jesu. — [3]) Žalmy jitřních hodinek jsou vzaty z officia mariánského. — [4]) Serm. 15. super Cantica circa medium.

osvěcuje, posilňuje, kdykoliv se na ně rozpomeneš, zmírňuje a léčí, kdykoliv je vzýváš.« —

Pak probírá autor jednotlivé body a dokazuje, že jméno Ježíš jest světlem, neboť osvítilo veškeren okrsek země a zapudilo i tmu mravní; jest pokrmem, neboť slouží k udržení života ctnostného; jest lékem, neboť zapuzuje mlhy zármutku, zoufalosti a přináší mír, pokoj a jasnost. —

Poněvadž slavnost Jména Ježíš tak úzce souvisí s Obřezáním Páně, mají obě slavnosti totéž evangelium; homilií na svátek Jména Ježíš jest řeč sv. Bernarda »O obřezání Páně«, v níž udává důvody, proč se dal Ježíš obřezati, a jaký význam má jméno Ježíš. —

Mše.

Souhlasně s hodinkami velebí církev jméno Ježíš hned v *introitu* nahoře již uvedenými slovy sv. Pavla (Fil. 2.): »Ve jménu Ježíše nechť každé koleno kleká, nebeských, zemských i pekelných . . .« V kollektě prosí církev, abychom patřiti směli jedenkráte na nebesích na toho, jehož jméno zde uctíváme.

Epištola podává nám obhajovací řeč sv. Petra před veleradou, že zázračně uzdravil chromého od narození, jež vrcholila ve slovech: »Není jiného jména pod nebem daného lidem, v němž bychom měli spaseni býti.« (Skut. apošt. 4.)

Evangelium (Luk. 2, 21.) připomíná nám, že Kristu Pánu dáno bylo jméno Ježíš, když byl obřezán, když tedy proléval první krev, a to právem, neboť Ježíš znamená Spasitel, a spasil nás Kristus Pán skrze svou krev. — Vznešenost jména Ježíš vysvítá z toho, že dáno bylo od samého Boha (Luk. 1, 31.; Is. 7, 14; Mat. 1, 21.); vznešené jest jméno to též pro hluboký význam, neboť značí tolik jako: »Bůh jest spása, Spasitel«; vyjadřuje tedy podstatu a účel úřadu vykupitelského; konečně třeba uvážiti veliké účinky tohoto nejsv. jména, neboť jest zárukou odpuštění hříchů, vyslyšení našich proseb (Jan 16, 23), zárukou útěchy ve strastech a pokušeních, v životě i ve smrti, ba všeho požehnání. (Skut. ap. 4, 12.) — Tímto jménem bývá Kristus nejvíce oslavován, neboť skrze toto jméno Boha vzýváme, prosíme a oslavujeme. — Ze všech jmen (Isai. 7, 14; 9, 6; Zach. 6, 12; Daniel 7, 13.) jest Kristu Pánu toto jméno nejmilejší, poněvadž ho právě toto jméno na nás pamatuje. Toto jméno znělo mu u kolébky a napsáno bylo nad křížem. — Uctívejme tedy jméno Ježíš, vyslovujme je s touže úctou jako Panna Maria a sv. Josef, jako sv. apoštolové a vůbec všichni ctitelové Páně; hleďme rozšiřovati známost a úctu ke jménu Ježíš i v dalekých končinách země přispívajíce nějak ke zdaru missií. —

V *offertoriu* velebí církev dále jméno božského Spasitele: (Ž. 85) . . . »oslavovati budu jméno Tvé na věky: nebo ty jsi,

Pane, líbezný a tichý a hojný v milosrdenství všem vzývajícím Tebe.« Největší však chválou božského jména jest obět Nového Zákona, a právě tuto myšlenku překrásně vyjadřuje *sekreta*: »Požehnání tvoje, ó nejmilostivější Bože, jímž každý tvor oživuje, prosíme, ať posvětí i tuto obět naši, kterou na oslavu jména Syna Tvého, Pána našeho Ježíše Krista, Tobě přinášíme, aby se velebnosti Tvé zalíbila ke chvále, nám pak prospěla ke spáse.«

Chválu nejsvětějšího jména obsahuje též *antifona po přijímání*: (Ž. 85.) »Všichni národové, které jsi učil, přijdou a klaněti se budou před Tebou, Pane, a oslavovati budou jméno Tvé: nebo veliký jsi Ty a činíš divné věci: Ty jsi Bůh sám. Alleluja.«

Konečně zbývá církvi ještě jediné přání, aby jména všech jejích dítek byla zapsána v knize života za jménem Ježíš, a tohoto štěstí se jim dostane, budou-li v životě plniti povinnosti, jež jim jméno nejsv. ukládá. Tyto myšlenky jsou právě předmětem *modlitby po přijímání.*

Závěrečné slavnosti doby vánoční.

§ 45 Slavnost sv. rodiny.

Slavnost sv. rodiny zavedl v celé církvi slavné paměti papež Lev XIII. dekretem ze dne 14. června 1893 a předepsal zároveň i příslušné liturgické formuláře i pro církevní hodinky i pro mši sv.

Z formulářů poznáváme hlavně vznešenost křesťanské rodiny a pak ducha, jenž má v křesťanské rodině panovati.

Rodina jest dílem Božím. Archa Noemova plující na vodách, když veškeré pokolení zahynulo, jest obrazem rodiny, která nikdy ani v největší povodni neřestí a hříchů společenských nezahynula. Prostřednictvím rodiny zachovávala se prvotní tradice Boží, z rodiny Judovy vyšel Vykupitel. — Kristus Pán povznesl manželství k důstojnosti svátostné a tím obdařil rodinu mocí a silami božskými. Rodina chová v lůně svém duchovní potomstvo a dědice Kristovy.

Původcové přirozeného života — manželé, a původcové nadpřirozeného života — kněží, budují církev; působení manželů a působení kněží jest vzájemně na sebe odkázáno.

Právem nazývá tedy sv. Pavel manželství »tajemstvím velikým, ale v Kristu, v církvi«. (Efes. 5, 32.)

Dle vůle Kristovy má býti rodina štěpnicí pravého života křesťanského a bezpečným útočištěm pořádku a kázně. Paedagogické spolky, praví Jungmann,[1]) mohou býti rozpuštěny, vy-

[1]) Theorie der geistlichen Beredtsamkeit II. 14.

chovávací ústavy mohou zaniknouti, kláštery a duchovní řády aspoň na čas zmizeti, křesťanské školy mohou býti zrušeny, jednota a trvání křesťanských obcí násilně roztrženy: ale křesťanská rodina potrvá, dokud trvati bude církev, ona má přislíbení, že bude v církvi, a s církví trvati bude až na konec věků. Rodina obyčejně dává mravnímu životu jednotlivce směr, v němž se pohybuje stále až na konec života; účinnější pak vliv nežli učitel a katecheta, i nežli vychovatel, kazatel a zpovědník mívá — matka.[1]) Nepřátelé víry křesťanské a lidského pokolení pochopili dobře tento význam rodiny; proto vedle školy obraceli útoky své hlavně proti rodině, a jest smutným znamením pro budoucnost, že se jim z velké části podařilo rodinu zbaviti křesťanského ducha, a přivésti ji blíže ke zkáze. — Toto nebezpečí hrozící křesťanské rodině nemohlo zůstati tajno bystrozraku Lva XIII. Proto v okružním listě o mariánském růženci vydaném dne 8. září 1893. vybízí věřící, aby rozjímajíce tajemství růžence radostného obraceli zraků svých k domu nazaretskému. »Jak dokonalý to obraz,« dí sv. Otec, »společnosti rodinné! Tu mravy čisté a jednoduché, mysl jedna, pořádek bez porušování, pozornost vzájemná, a konečně láska, nikoliv dělaná a vylhaná, nýbrž v neúnavném konání povinností, neustále kvetoucí, i pozorovatele uchvacující. I tam přičinlivost... v potu tváře..., ale při tom svrchovaný klid a srdečná veselost, kteréžto s dobrým svědomím vždycky bývají spojeny. Kdo těmto příkladům ctností, skromnosti totiž a pokory, pracovitosti a laskavosti k bližnímu, pečlivosti o drobné ty služby každodenního života, jakož i ostatním příkladům porozumí,.. u toho zajisté i v chování nastane žádoucí změna. Mravy budou jemnější, rodinný život pln lásky a útěchy, život společenský daleko bohatší na upřímnou vážnost a uctivou šetrnost.« — Těmito slovy sv. Otec ukázal kněžím, kde mají Krista Pána uhostiti — v rodinách. Aby upozornil na důležitost rodiny pro křesťanství, zavedl sv. Otec svátek sv. rodiny, jenž kazatelům poskytuje příležitost, aby kázali o podmínkách rodinného života křesťanského, o výchově dětí, o vzájemných povinnostech rodičů a dítek. — Vedle četných spisů slovutných spisovatelů církevních,[2]) poskytují hlavně liturgické formuláře svátku svaté rodiny kazateli nevyčerpatelnou zásobu myšlenek dogmatických, ascetických a sociálních. —

---

[1]) „Matky jsou providencielními posvátnými nádobami, skrze něž zárodky dobra lepším potomkům v útlém mládí mají býti vrozeny a láskou mateřskou vypěstěny“ — tak asi psal 31. května 1820, Michael Sailer slavnému lékaři Ringseisovi. — [2]) Pastýřský list biskupa brněnského Dra Frant. Sal. Bauera z r. 1893 č. 10. P. Gaetano Zocchi S. J., Cristo nella famiglia. Ragionamenti. Roma 1902. Hug, Predigten über die Familie, Hattler, Ernste Worte an Eltern, Lehrer und Kinderfreunde; téhož: das Haus des Herzens Jesu; Becker, Die Pflichten der Eltern und Erzieher, pak téhož: Die Pflichten der Kinder und der christlichen Jugend; Alban Stolz, Erziehungskunst.

*

Církevní hodinky.

Církevní hodinky staví nám ve všem sv. rodinu za vzor. Do středu sv. rodiny uvádí nás přímo kapitulum i hymnus nešpor.

Kapitulum zní: »I sestoupil s Josefem a Marií a přišel do Nazareta, a byl jim poddán« (Luk. 2, 51.).

Hymnus: »O lux beata coelitum« opěvuje nejprve Pána Ježíše, jenž jest pramenem blaženosti nebešťanům, jakožto jedinou naději naši. Pak velebí básník Pannu Marii, která jediná byla vyvolena, aby Ježíši lásku mateřskou směla věnovati (cum lacte donans oscula). Obou pak ochráncem ustanoven jest od Boha stařičký sv. Josef. Tyto všechny pak prosíme na sklonku dne za milost i pro naše domácnosti.

V modlitbě pak prosíme Pána Ježíše, jenž poddán jsa Marii a Josefovi posvětil domácí život nevyslovitelnými ctnostmi, aby nás za pomoci obou příklady sv. rodiny vzdělal, abychom dosáhli jejich věčné společnosti. —

Matutinum počíná invitatoriem: »Kristu, synu Božímu, jenž poddán jest Marii a Josefovi, pojďte, klanějme se!«

Hymnus v matutinu: »Sacra jam splendent . . .« uvádí nás do křesťanského chrámu, na oslavu sv. rodiny nádherně vyzdobeného (»světla září, oltář ovinut jest věnci, oblaka vonného kadidlového dýmu vystupují«). Básník pak nadšeně dí, že by sice mohl opěvovati vznešenost věčného i časného původu (z domu Davidova) Spasitelova, ale že raději obrátí zřetel ke skrytému životu jeho v domě nazaretském, kde Ježíš vrátiv se z Egypta, vyrůstá v mládence a spolu s Josefem tesařskou práci koná. »Pot ať skropí údy mé, dí Ježíš, dříve nežli krví budou zbroceny: i tuto námahu třeba podstoupiti, aby odkána byla vina lidského pokolení.« — Po boku pak Synu i ženichovi stojí láskyplná matka — šťastná, může-li ulehčiti námahu. — Toto vše uváživ básník v posledních třech strofách, prosí, aby členové sv. rodiny, kteří sami zakusili práce namáhavé, ku pomoci přispěli nuzným, aby naučili svět lhostejnosti ke statkům, a vzdává na konec Ježíši chválu, jenž nám dal taková pravidla životní (»qui vitae documenta praebes«).

Žalmy hodinek jitřních jsou též jako v mariánském officiu. Antifony vyjadřují výjevy z mládí Ježíšova a ze života v domě nazaretském.

Klassický popis života rodinného obsahují čtení prvního nokturnu (Kol. 3, 12—4. 2).

Apoštol Páně napomenuv Kolosenských, aby všech ctností, pravdy, mírnosti, dobroty, jednomyslnosti a jiných píleli a všecky věci ke cti a slávě Boží vykonávali (v. 12—17.), dává zvláštní předpisy pro manžele, děti, rodiče, sluhy a pány. — Muži předpisuje lásku, která činí ženu blahovolnou, ženě pak poslušnost, která činí muže vlídným a lahodným. — Dětem poroučí po-

slušnost ve všem, až kam moc rodičů sahá, ale otců napomíná, aby nespravedlivě a krutě s dětmi nezacházeli, aby neupadly v malomyslnost, zoufalost anebo ve vzdorovitost. — Šířeji vyslovuje se apoštol o otrocích a služebnících, které napomíná, aby nesloužili jen na oko, nýbrž v prostotě srdce t. j. upřímně a z lásky ke Kristu, ježto vědí, že od Krista dostanou jednou odplatu; zároveň pak jim připomíná, že křivda, která se jim děje, nezůstane u Boha bez pomsty. Ale i pány napomíná, aby, co spravedlivo a slušno, otrokům prokazovali.

Ve čteních II. nokturnu staví nám sv. Ambrož[1]) Krista Pána za vzor poslušnosti a poddanosti. Kristus Pán nebyl poslušen a poddán z nedostatečnosti moci, nýbrž pokořil se pouze proto, aby vyléčil naši pýchu a nám dal příklad.

Evangelium vypravuje o 12letém Ježíši ve chrámě. Na slova evangelia: »I sestoupil s nimi . . . a byl jim poddán« navazuje sv. Bernard homilii,[2]) která tvoří obsah čtení III. nokturnu. Sv. Bernard s vroucností jemu pouze vlastní vychvaluje Kristovu poslušnost a ošklivost neposlušnosti a pýchy lidské.

»Jestliže nemůžeš kráčeti po vznešené cestě panenství,« dí světec, »následuj alespoň Boha na cestě pokory . . .« »Jistěji kráčí pokorný hříšník, nežli pyšný panic, neboť hříšnost onoho obmývá se pokorným zadostčiněním, a čistotu tohoto poskvrňuje pýcha.«

Antifony ke chválám vzaty jsou z vypravování dnešního evangelia o dvanáctiletém Ježíši ve chrámě.

Hymnus ve chválách blahořečí Nazaret, jenž pohostinně choval sv. rodinu, prvotiny to církve sv., nad niž nic velebnějšího nikdy slunce na zemi nevidělo, a kam ustavičně zalétají andělé, kteří sprostředkovávají čilý styk s nebem. Pak obrací básník zraky své na jednotlivé členy sv. rodiny: na Ježíše, jenž ochotně sv. Josefovi pomáhá, na Pannu Marii, která pečlivě vykonává své povinnosti mateřské — a sv. Josefa, jenž účast béře v její lásce i starosti o Syna. Vzájemná láska rodičů splývá konečně v lásce k Ježíši, jenž lásku oběma opětuje. Vzhledem k lásce ve sv. rodině kéž Bůh lásky dopřeje i našim rodinám!

Myšlenky rovněž tak něžné obsahuje i formulář mešní.

Mše.

Introit otvírá nám brány do domu nazaretského a nechává nás patřiti na domácí štěstí sv. rodiny.

Introit zní:

»Plesá radostí otec spravedlivého, nechať se raduje otec tvůj a matka tvá, a ať plesá ta, jež porodila tebe.« (Přísl. 23, 24, 25.) »Jak milí jsou stanové tvoji, Hospodine mocností: touží a omdlévá duše má po síních Hospodinových. Ž. 83.

[1]) Exp. in Psalm. 36. et 61. — [2]) Homilia I. supra „Missus est".

V oraci vyprošujeme si, abychom se řídili příklady sv. rodiny a tak nebes dosáhli. »Pane Ježíši Kriste, jenž jsi, Marii a Josefovi jsa poddán, domácí život nevyslovitelnými ctnostmi posvětil: dej, abychom pomocí obou, příklady sv. rodiny tvé byli poučeni a jejich společnosti věčné dosáhli.«

Epištola (Kol. 3, 12—17.) obsahuje dva hlavní předpisy pro členy rodiny:

1. Aby měli vespolnou lásku — »snášejíce jeden druhého a odpouštějíce sobě vespolek, má-li kdo proti komu jakou žalobu, jakož i Pán odpustil vám. Ale nade všecko mějte lásku.«

2. Aby byli moudří — »slovo Kristovo přebývejž ve vás hojně, ve vší moudrosti, učíce a napomínajíce sami sebe žalmy.« Této moudrosti potřebí jest především k dobrému vychování dětí.[1]) —

Jestliže panovati bude v rodinách láska a moudrost, pak každý zatouží po domácím štěstí slovy *graduale*:

(Ž. 26.) »Jedné věci žádal jsem od Hospodina, té vyhledávati budu, abych přebýval v domě Hospodinově po všechny dny života svého.« Ž 83. »Blahoslavení, kteříž přebývají v domě tvém, Hospodine, na věky věků chváliti budou tebe.« (Is. 45, 15) »Jistě ty jsi Bůh skrytý, Bůh israelský, Spasitel. Alleluja.« — Slova Isaiášova třeba vykládati o skrytém životě Páně v domě nazaretském. —

Jako drahokam ve vzácné obrubě, tak vyjímá se dnešní *evangelium*[2]) v mešním formuláři. Tři léta působil Kristus Pán veřejně, ale třicet let působil tiše příkladem, aby nás poučil o ceně života rodinného.

Nejvznešenější pak výjev z tohoto třicetiletého zátiší uvádí nám na mysl dnešní slavnostní evangelium, které nás učí, že děti mají již od mládí býti navykány súčastňovati se bohoslužby. »Zdaliž jste nevěděli, že já v tom, což jest Otce mého, musím býti?« A může býti něco krásnějšího, nežli když matka nebo otec kráčí se svými dítkami do chrámu? Vždyť ve chrámě sídlí Ten, jenž volá: »Nechte maličkých přijíti ke mně. — Tuto povinnost rodičů připomíná s důrazem i *offertorium*, poukazujíc opětně na příklad sv. rodiny: »Nesli Ježíše do Jerusalema, aby ho postavili před Pánem.« (Luk. 2. 22.)

Aby však příklady sv. rodiny byly tím účinnější, prosí církev sv. i za potřebnou milost v *sekretě*:

»Smírnou obět přinášíme tobě, Pane, pokorně prosíce, abys na přímluvu bohorodičky Panny se sv. Josefem, rodiny naše v pokoji a milosti utvrdil.«

Antifona k přijímání zní: »Sestoupil s nimi Ježíš a přišel do Nazareta a byl jim poddán.« Luk. 2. 51.

---

[1]) Viz: Alban Stolz, das Menschengewächs. Vychovatelské listy 1903. Frant. Janovský. — [2]) Viz nahoře výklad evangelia na první neděli po Zjevení Páně § 42.

A konečně *v modlitbě po sv. přijímání* prosíme: »Učiň, Pane Ježíši, aby ti, které nebeskými svátostmi občerstvuješ, příklady tvé svaté rodiny následovali: abychom v hodině smrti setkajíce se s Pannou Marií a sv. Josefem, od tebe do stánků věčných přijati býti zasloužili.«

Vznešené cíle staví rodinám křesťanským před oči liturgické formuláře svátku sv. rodiny Pomůckou k dosažení jich jest duchovním správcům spolek sv. rodiny, jenž již r. 1861 v Lyoně byl založen, jejž však veškerému světu nadšenými slovy odporučil slavné paměti papež Lev XIII. brevem »Neminem fugit« ze dne 14. června 1892.

Spolek shromažďuje každodenně členy rodiny k společné modlitbě před obrazem sv. rodiny a má účel posvětiti rodiny příkladem sv. rodiny. Duchovnímu správci poskytuje spolek častější příležitost poučiti rodiče o jejich povinnostech.

§ 46. Slavnost očisťování Panny Marie.[1])

Dle zákona Mojžíšova byla žena, porodila-li pacholíka, nečistá po 7 dní; osmého dne mělo dítě býti obřezáno, následujících pak 33 dní nesměla ještě míti účastenství v posvátných úkonech, tak že celá doba očisťování trvala 40 dní. Porodila-li matka děvče, trvala doba očisťování dvakrát tak dlouho. Po uplynutí doby očisťování měla matka obětovati beránka nebo hrdličku za hřích. Byla-li matka chudobná, mohla obětovati dvě hrdličky nebo dvé holoubátek, jedno v obět zápalnou a druhé za hřích.[2]) Panna Maria nebyla tomuto zákonu podrobena, neboť jak by mohl potřebovati očisty chrám Ducha sv., matka Syna božího? Vždyť, jak praví sv. Bonaventura, čistou byla Panna Maria, byvši bez poskvrny počata, bezúhonným životem, neposkvrněným panenstvím a početím z Ducha sv. Nicméně přece z poslušnosti k Bohu Panna Maria podrobila se předpisu zákona pro uvarování se všeho pohoršení u lidí, tajemství Božích neznalých, a na osvědčení dobrovolné pokory.[3]) (Sušil, Výklad Písma sv. evang. sv. Luk. str. 38.) Podrobila se pak Panna Maria tomuto zákonu, tak že po způsobu chudých žen přinesla Bohu předepsanou obět, při čemž událo se též její památné setkání se se Simeonem a Annou.

Očisťování Panny Marie ve chrámě bylo záhy předmětem zvláštní slavnosti církevní. Slavnost počala se konati nejprvé na východě, a odtud dostala se na západ. První zmínku o ní činí

---

[1]) Název slavnosti „Hromnic" odvozuje se od hromničních svící. — Staří Čechové jmenovali dnešní slavnost též „svíčkami" čili „den svíček". U Řeků sluje slavnost tato: Ὑπαπαντὴ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ („Setkání Pána našeho Ježíše Krista", totiž se Simeonem a Annou). Střetenje Gospoda našego Isusa Christa. — [2]) 3. Mojž. 12, 2—8. — [3]) Očišťování Panny Marie jest předobrazem křesťanského úvodu šestinedělek.

sv. Silvia r. 386.[1]) vypravujíc, že slavnost tato se konala v Jerusalemě 40. dne po Zjevení Páně dne 15. (14.) února, t. j. po narození Páně, jak se slavilo po způsobu církve východní,[2]) kdežto na západě slavil se tento den vždy 2. února. Později, když i církev řecká zavedla zvláštní slavnost vánoční, konala se i na východě slavnost tato 2. února, jakož se děje posud. Slavnost konala se v Jerusalemě s velikou slávou, spojena jsouc s procesím, kázáním a mší sv., ale neměla do té doby ještě zvláštního jména. Z Jerusalema rozšířila se slavnost nejprvé v církvích východních, a konečně dostala se i na západ. V Cařihradě konána byla slavnost tato ponejprv r. 542. z rozkazu císaře Justiniána, po ukončení moru, jenž toho roku vypukl.[3]) V Římě připomíná se slavnost naše v Gelasianu, ale s názvem: Purificatio t. j. očisťování, jako svátek Panny Marie.

Pro velikou účast Panny Marie v tajemství, které se dnešního dne slaví, považuje církev římská slavnost očisťování za svátek mariánský, ačkoliv na východě se slavil vždy jako svátek Páně. Ráz svátku Páně vysvítá v církvi římské z introitu, preface, orace a některých antifon, kdežto hymnus, žalmy a antifony v hodinkách jitřních jsou mariánské. Antifony chval odnášejí se k Simeonovi, vyjímaje poslední, která jest opět mariánskou. V Gelasianu neděje se zmínka o procesí.[4]) Teprve Sergius I. (687.—701.) naporučil v tento den, jakož i o třech ostatních větších svátcích mariánských průvody. — Na příslušném místě knihy papežské (lib. pontific.) má jmenovaná právě slavnost název: Dies s. Symeonis, Ypapanti Graeci vocant, (den sv. Simeona, Řekové nazývají »setkání«), z čehož, jak se zdá, vysvítá, že slavnost ještě jak se patří nezdomácněla. Tomuto názvu by nasvědčovala domněnka na východě, že Simeon zemřel 2. února dle slov: »Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého podle slova svého v pokoji.« (Luk. 2., 29.)[5]) Že slavnost na západě teprve pozdě se rozšířila, toho důkazem jest, že ještě není obsažena v nejstarším lektionariu církve španělské ze Silosu kol r. 650[6]), ano ani v kalendáři sv. Genovefy v Paříži z r. 731.—741. a j.[7]) Domněnka, jakoby papež Gelasius I. mezi r.

---

[1]) Za spisovatelku spisu „Peregrinatio ad loca sancta", ponejprv vydaného r. 1887 považuje se sv. Silvia, švagrová konsula Rufina, za císaře Arcadia. — Ferotin (Revues des questions historiques 1903, 367—369) poukázal na španělskou pannu Aetherii čili jak Bludau (Katholik 1904, II, 3 Art.) dí, Eucherii, jejíž cestu v VII. století popsal v listu nám zachovaném poustevník Valerius, při čemž však tolik použil spisu: „Peregrinatio", že cestovatelka v obou popisech jeví se býti touže osobou. (Rauschen, Patrolog. § 69.) — [2]) Pereg. Silviae 60, ed Gamurrini c. 84. Geyer c. 26. Quadragesimae de epiphania valde cum honore hic celebrantur etc. — [3]) Theophanes, Chronogr.; ed. Bonn, p. 345. ed. an. 534. — [4]) Sac. Gelasianum II, 8. mezi Natalitia sanctorum; Migne 74, 1138. Ani ještě v Gregorianu není zmínky o procesí. — [5]) Morcelli I, 86. 288. — [6]) Tento kodex, jenž byl psán před r. 1062, patřil klášteru sv. Sebastiana v Silosu, nyní však patří národní knihovně Pařížské; obsahuje dvě části: lectionarius (čtení biblická na celý rok) a martyrologium, jež pochází z doby mezi r. 925 a 1000. Lektionarius jest starší. Viz: Kellner l. c. 213. — [7]) Kellner, l. c § 19. str. 116. a n.

492.—96. byl zavedl slavnost »očisťování,« aby zatlačil luperkalie, nespočívá asi na pravdě,[1]) neboť není pro ni dostatečných důkazů; jen datum 15. února, kdy slavnost očisťování na východě se konala a kdy zároveň v Římě se slavily luperkalie, úplně souhlasí a činí vzájemný vztah mezi oběma možný.[2])

§ 47. Význam slavnosti očisťování Panny Marie.

Slavnost očisťování tvoří rozhraní dvou dob církevního roku; zakončuje totiž dobu vánoční, a uvádí dobu postní. Dvě myšlenky tvoří totiž obsah této slavnosti (stránka předmětná čili objektivní.) V rukou Marie zjevuje se novorozený Ježíš ve chrámě Simeonovi a Anně, kterážto mluvila o něm všechněm, kteří očekávali vykoupení Israelského;[3]) a touto myšlenkou náleží slavnost očisťování úplně době vánoční. Druhá pak myšlenka jest: V rukou Marie obětuje se Ježíš ve chrámě svému nebeskému Otci; a tím poukazuje již tato slavnost k době velikonoční.[4]) V Simeonu a Anně představuje se nám podmětná čili subjektivní stránka slavnosti. Neboť jako jejich oči tak i naše viděly spasení Boha našeho, které připravil před obličejem všech lidí, a proto máme dle jejich příkladu chváliti Pána, ale máme též s Kristem Bohu se obětovati a chystati se na cestu oběti, jíž kráčeti budeme v době postní.

§ 48. Církevní hodinky.

V prvních nešporách zpívá církev naposledy překrásné antifony oktávu vánočního, v nichž se velebí veliké tajemství vtělení Syna Božího a plodnost Panny Marie.[5])

Invitatorium hodinek jitřních: »Ejhle přichází do chrámu svatého svého panovník Pán: Raduj se a vesel se, Sione, spěchaje vstříc Bohu svému,« vzato jest z Malachiáše 3, 1. Žalmy, jak již svrchu řečeno bylo, jsou mariánské. Čtení I. nokturnu (2. Mojž. 13. 1.—2, 11.—13; 3. Mojž. 12.) obsahují předpisy očisťování rodičky a vykupování novorozenců.

---

[1]) Luperkalie nebyly již pohanskou slavností, nýbrž pověrečným zvykem. Mladíci oblečeni v kožích běhali po městě, aby jako plašitelé vlků (luperci) odehnali všechno neštěstí. Při tom šlehali paní, aby byly plodny. Průvod vycházel z „luperkalů“, pověstného to brlohu palatinského. — [2]) Grisar, Geschichte Roms und der Päpste I, str. 455. Srov. Duchesne, Origines de culte 2. p. 260. 461; Lib. pontif. 1,381. poz. 43. Bäumer, Geschichte des Breviers 300. Nilles, Calend. I. 91. Katholik 1895, 1,566. — [3]) Luk. 2, 25—38. — [4]) Amberger, l. c. 733 a n. Obrat v době církevní označuje se i tím, že se modlitby de tempore a mariánské antifony mění. Od slavnosti Zjevení až k hromnicím jest první orace De sancta Maria a druhá Ecclesiae vel pro papa, čímž se naznačuje, že Pán Ježíš se v době vánoční světu zjevuje vždy na rukou Panny Marie; od hromnic až po dobu postní jest první orace: A cunctis a druhá ad libitum. — [5]) O admirabile commercium . . .

Prvorozencové musili býti obětováni Bohu na památku, že ušetřil prvorozenců lidu israelského v Egyptě, když anděl všechny prvorozence egyptské usmrcoval. Proto byl každý prvorozenec zasvěcen Bohu. Bůh si pro příště místo prvorozenců vyvolil ke službě své levity; ale na zachování dotčené památky musil každý syn prvorozený do chrámu Hospodinu býti postaven a tam pěti sikly stříbrnými vyplacen.[1]) Ježíš jako Syn Boží byl prost výkupu. Nebo, jak dí sv. Hilar, jestliže kralevic prost bývá služebnosti, čím více Syn Boží svoboden byl od vykoupení sebe. Ale podrobil se tomu zákonu podobně jako Panna Maria, jelikož nepřišel zákon rušit, nýbrž naplnit.

V pěti siklech, jimiž byl vykoupen Kristus, spatřují mnozí otcové zobrazeno pět ran jeho, jimiž vykoupil člověčenstvo.[2]) Lekce druhého nokturnu obsahují řeči sv. Augustina o Simeonovi,[3]) jehož touhu po Vykupiteli Bůh tak dobrotivým způsobem vyplnil.

Lekce III. nokturnu obsahují homilii sv. Ambrože na dnešní evangelium,[4]) bohatou obsahem, plnou vzácných myšlenek. Homilie zní: »A aj, člověk byl v Jerusalemě, jemuž jméno (bylo) Simeon, a člověk ten byl spravedl vý a bohabojný, očekávající potěšení israelského.« Nejen andělům a prorokům, nýbrž i starším a spravedlivým bylo narození Páně oznámeno.

Každý věk, obojí pohlaví i zázračné příběhy víru potvrzují. Panna rodí, neplodná stává se matkou, němý mluví, Alžběta prorokuje, magové se klanějí, uzavřený v životě jásá, vdova velebí, spravedlivý očekává. A v pravdě spravedlivý, který ne svoji, nýbrž spásu lidu vyhledával, touže sice býti zbaven pout tělesné křehkosti, ale očekávaje uzříti zaslíbeného, neboť věděl, že blahoslaveny jsou oči, které ho viděly. A sám ho vzal na lokty své a chválil Boha a řekl: Nyní propouštíš služebníka svého, Pane, podle slova svého v pokoji. Viz spravedlivého, uzavřeného jakoby v žaláři tělesné schránky, že chce umříti, aby počal býti s Kristem. Neboť umříti a býti s Kristem jest mnohem lepší. Ale kdo chce býti propuštěn, ať přijde do chrámu, ať přijde do Jerusalema, ať očekává Pomazaného Páně, ať přijme do rukou Slovo Boží, ať je objímá skutky, jako by lokty, své víry; pak bude propuštěn, aby neviděl smrti, jenž spatřil život. Vidíš, že milost v hojnosti rozlita byla na všechny narozením Páně, a že proroctví odepřeno bylo bezbožným, ale nikoli spravedlivým. Ejhle Simeon prorokuje, že k pádu a povstání velmi mnohým přišel Pán Ježíš Kristus, aby rozlišil zásluhy spravedlivých i nešlechetných, a aby jakožto spravedlivý soudce podle našich skutků přiřkl buď trest neb odměnu!

---

[1]) Sikel měl cenu asi 3 kor. — [2]) Sušil, výklad sv. Luk. str. 38. — [3]) Serm. 13. de tempore post initium. — [4]) Lib. 2. comment. in Luc. 2. post init.

§ 49. Svěcení svící.

Před velkou mší sv. koná se slavné svěcení svící zv. hromniček,[1]) při němž kněz oblečen jest v pluviál barvy fialové.[2]) Svěcené svíce nesou pak věřící v rukou v průvodu, jenž se rovněž koná přede mší sv. Průvod připomíná nám a znázorňuje setkání Simeona s Ježíšem ve chrámě. Rozžaté svíce naznačují Krista, jejž Duchem sv. osvícený Simeon nazval »světlem k osvícení národů a k oslavení lidu israelského«. Jest tedy rozžatá svíce obrazem Ježíše Krista.[3]) Svíce světí se nejen pro průvod, nýbrž věřící mají s sebou bráti svíce domů, aby jim byly zárukou Božího požehnání, jak vysvítá hned z první modlitby při svěcení: ». . . pokorně prosíme, abys tyto svíce, by jich lidé ke zdraví těla i duše, jak na zemi tak na vodě užívati mohli, skrze vzývání nejsvětějšího jména tvého a na přímluvu blahoslavené Marie . . . ráčil požehnati † a posvětiti † . . .«

Hromničky rozžaté dávají se též umírajícím křesťanům do rukou s přáním, »aby po temnotách a nebezpečenstvích tohoto světa ke světlu nehynoucímu přijíti zasloužili,« (3. modlitba při svěcení), aby umírající jako panny moudré s rozžatými lampami dobrých skutků a ctností vstříc vyšli božskému ženichu duší, konečně aby pohledem na svěcenou svíci, připomínající nám dobrotivého Ježíše, důvěrou byli naplněni a zvolati mohli se Simeonem: »Nyní propouštíš . . .«

Významně zpívá se při rozdávání svící antifona: »Světlo k zjevení národům a k slávě lidu svého israelského,« načež následuje chvalozpěv Simeonův: »Nyní propouštíš . . .«

Pak po modlitbě za vnitřní světlo milosti Boží následuje průvod, jímž se má znázorniti, jak již řečeno bylo, podivuhodné setkání Simeona s Emanuelem. Oživme tedy víru a rozplameňme lásku, přepásejme bedra, vezměme svíce hořící v ruce své, připodobněme se lidem očekávajícím Pána svého,[4]) vyjděme mu vstříc s prosbou, aby i naše setkání s ním po smrti bylo pro nás šťastným.

K průvodu vyzývá jáhen slovy: »Vyjděme v pokoji,« načež chor odpovídá: »Ve jménu Kristovu. Amen.«

---

[1]) Hromničky slují proto, že se dle nábožného staročeského zvyku rozžíhají při hromobití, a při nich se konají modlitby k Bohu za odvrácení bouřky a všeliké škody. Dávají se též tyto svíce umírajícímu. Druhdy vzal někdo svíci a obcházel s ní kolem nemocného třikráte, říkaje při tom: Přijmi to světlo ode mne, jako jsi mne přijal na křtu sv. Obyčej tén slove „obnášení“ a posud se na některých místech zachovává. Ale hromnička ztrácí potom svou moc, která přechází na umírajícího, a proto se staví na rakev zemřelého. — [2]) Připadne-li hromnic na neděli devítník (septuag.) nebo první nebo druhou neděli po devítníku, přeloží se slavnost očisťování, ale svěcení svící a průvod koná se 2. února. — [3]) Dle sv. Anselma znamená vosk, jenž jest čistým, z květů připraveným výrobkem panenské včely, — panické, z panenské Mateře narozené tělo Jeho, knot hořící značí Jeho lidskou duši, světlo pak Božství Jeho. (Baudyš, l. c. 545.) — [4]) Luk. 12, 35. 36.

Pak následuje antifona, která do slova obsažena jest i v liturgii řecké: »Přiozdob lůžko své, Sione, a přijmi Krále Krista: obejmi Marii, jež jest brána nebeská; neseť ona Krále slávy nového světa. Stojí tu Panna, uvádějíc na rukou Syna před dennicí zplozeného. Kterého vzav Simeon na lokty své, vyhlašoval národům za Pána života i smrti a Spasitele světa.« Antifona tato vede nás k Ježíši i Marii: »Přijmi krále Krista,« přijmi ho ve sv. přijímání, přijmi jeho příklad, přijmi jeho nauku, přísahej mu věrnost! — »Obejmi Marii,« spěchej k ní, jestiť ona »branou nebeskou, neseť ona krále slávy nového světla.«

Pak zpívá se ještě antifona: »Responsum accepit« s příslušným veršem a odpovědí.

Při návratu do kostela zpívá chor následující verš: »Když se naplnili dnové očisťování Marie Panny podle zákona Mojžíšova, nesli Ježíše do Jerusalema, aby Ho postavili před Pánem. Jakož psáno jest v zákoně Páně: ℣ Sláva Otci atd. Jakož psáno jest v zákoně Páně.

§ 50. Mše na slavnost očisťování P. Marie.

Po svěcení, které se koná v barvě fialové, následuje mše sv. v barvě bílé, při níž se při evangeliu a od pozdvihování až do přijímání mají držeti svíce v rukou, tedy při těch částech mše sv., při nichž Kristus Pán zvláště jako světlo světa se objevuje.

V *introitu* opěvuje se velebnost chrámu, jejž Emmanuel čtyřicátého dne po narození navštívil. Spasitel, spočívaje na rukou Marie Panny, přijímá ve chrámě hold nejšlechetnějších duší v Israeli, Simeona a Anny.

Introit zní: (Ž. 47.) Přijali jsme, Bože, milosrdenství Tvé uprostřed chrámu Tvého: Jakož jméno Tvé, Bože, tak i chvála Tvá (roznáší se až) do končin země: spravedlnosti plna jest pravice Tvá (Ž. 47.): Veliký jest Hospodin a velmi chvály hoden: v městě Boha našeho na hoře svaté Jeho. Sláva Otci atd. Přijali jsme, Bože, milosrdenství atd.

V *kollektě* prosí církev, abychom i my jednou k Bohu uvedeni byli, jako dnes jednorozený Syn byl mu představen.

Epištola (Mal. 3., 1.—4.) obsahuje předpovědění o návštěvě Spasitelově ve chrámě. — Když byl prorok pokáral kněze i lid pro jejich poklesky, oznamuje židům, že přijde Messiáš a též *souditi bude* (Mal. 2., 17.—3., 6.). A dnešní epištola tvoří právě část tohoto proroctví. — Prorok předpovídá nejprvé příchod předchůdce Páně: »Aj, posílám anděla svého, a připraví cestu před tváří mou.« Ale po předchůdci vystoupí ihned Messiáš, jenž přijde do chrámu *svého* jako panovník, aby tam zjevil slávu svou. — Panovník tento bude Bohem, neboť chrám jest dům Boží, a zde se nazývá domem *jeho*. Mimo to užívá se

názvu panovník הָאָדוֹן pouze o Hospodinu (Ex. 23, 17; Isai. 1., 24; 3., 1; 10., 16 atd.). Panovník ten sluje vyslancem zákona, poněvadž na něm se vyplnila všechna předpovědění zákona. — Messiáš přijde ve vší velebnosti, ale běda těm, kdož nebudou dosti čisti a připraveni na příchod jeho, neboť příchod jeho bude dobou soudu — oddělí dobré od zlých, jako se odděluje pšenice od plev, a jako se očisťuje zlato a stříbro od trusek. Soud začne od domu Božího (Ezech. 9., 6; I. Petr. 4., 17.). — Soud nebude se konati jen povrchně, neboť soudce *seděti* bude a nejprve vyčistí syny Lévi, na nichž ani poskvrny býti nemá. A skutečně Kristus Pán a to často káral kněze a zákoníky, a to proto, poněvadž Hospodin chtěl, »aby obětovali oběti (Minchah) ve spravedlnosti«. — Pravou obět obětují kněží novozákonní, a proto tím více jim třeba spravedlnosti a lidu křesťanskému tím více třeba svatosti. — Soudem povstane Hospodinu lid svatý, a obět jeho zalíbí se Hospodinu, jako zalíbila se mu obět za let dávných, kdy lid zvláště vírou a poslušností se vyznamenal.[1]) (Jer. 2., 2; I. Par. 29, 9 a n. — Gen. 4., 4; 8., 2. atd.) —

Epištola dá se mysticky vyložiti o potřebě očisty našeho srdce, chceme-li, aby tam Ježíš zavítal, a chceme-li šťastně obstáti před soudem Jeho. — Přinášejme oběti sebezapírání a lásky, ale obět ať vychází ze srdce čistého. —

Evangelium (Luk. 2., 22.—32.) vykládá o obětování Páně. Obět Pána Ježíše a Panny Marie nazvati lze ranní obětí Kristovou. City a modlitby Pána Ježíše, které naplňovaly jeho nitro při této oběti, vyjadřuje sv. Pavel v listě k židům (10., 5.—7.) »Vcházeje na svět (Vykupitel) dí: Obětí a darů nechtěl jsi, ale tělo způsobil jsi mi. Oběti zápalné a oběti za hřích nelíbily se tobě. Tehdy řekl jsem: Aj, jdu: na počátku knihy psáno jest o mně: Abych činil, Bože, vůli tvou.« — Jak vznešený byl ranní úmysl v životě Pána našeho Ježíše Krista. A Panna Maria znajíc vůli Boží, opakuje pokorně: Aj, dívka Páně, staniž mi se podle slova tvého. *Vzorem* pak večerní modlitby jest nám Simeon a Anna.

Maria přinášela obět očisťování, jakoby byla obyčejnou ženou, a Ježíš byl vykupován pěti sikly, jakoby byl obyčejný pacholík, ale Bůh opět se postaral, aby zjevena byla messiánská důstojnost tohoto dítěte, aby spatřeno bylo skrývající se božství. — Byl tehda v Jerusalemě muž, jemuž jméno bylo Simeon. Ctihodný tento stařec neměl vroucnějšího přání, nežli dožiti se příchodu doby messiánské. Odměnou za zbožnou touhu dostal Simeon připověď od Ducha sv., že neumře, dokud neuvidí vroucně očekávaného Vykupitele. Duch sv., pod jehož prorocky osvěcujícím vlivem stál (πνεῦμα ἅγιον ἐπ' αὐτόν), vnuknul mu,

[1]) Viz modlitbu po pozdvihování: „Supra quae propitio . . .“

aby právě v tu dobu do zevnějšího nádvoří chrámového (předsíň pohanů) vešel, když tam vkročili Maria a Josef s dítkem Ježíšem a to, jak se zdá, (Luk. 2., 27. 39.) před liturgickým úkonem očisťování, pokud se týká výkupu. Z vnuknutí Ducha sv. poznal Simeon v dítěti Vykupitele světa. Bezpochyby blíže brány Nikanorovy vzal dítě na lokty a pln vděčnosti k Bohu zanotil hlasitě a slavně labutí svou píseň, velebný hymnus díků Bohu věčnému, že již seslal spasení světa. Simeon byl si vědom, že Bůh milostivě udržuje jeho život, dokud by Vykupitel nepřišel, a proto, když spatřil Spasitele, volá[1]: »Nyní propouštíš Pane, služebníka svého, podle slova svého v pokoji; neboť viděly oči mé spasení Tvé, které jsi připravil před obličejem všech lidí, světlo k zjevení pohanům a k slávě lidu svého israelského.« (Luk. 2., 29.—32.) Jako by řekl: »Nyní, Pane,[2]) necháváš mne dle připovědi své ihned umírati v pokoji (29.); neboť viděl jsem očima tělesnýma podle zaslíbení Tvého Messiáše, a co jsem se díval na Něho okem smyslným, viděl jsem též okem duševním spasení,[3]) jež se skrze něho stalo (v. 30.), které připravil Bůh skrze Něho, jakožto Vykupitele všem národům, židům i pohanům (v. 31.): pohanům k nadpřirozenému osvícení,[4]) židům pak k velké slávě.[5])

V *offertoriu* velebí se milostnost, již rozlil Bůh na rtech Mariiných, kterou požehnal Bůh na věky.

V *antifoně k přijímání* (communio) vzpomíná církev ještě Simeona, nad něhož jsme šťastnější, jelikož netoliko na rukách, nýbrž v srdci chováme Spasitele.

V *modlitbě po přijímání* prosíme, aby nám sv. přijímání bylo na přímluvu Panny Marie lékem pro čas i věčnost. —

ČLÁNEK VI.

Neděle 3.—6. po Zjevení Páně.

§ 51. Třetí neděle po Zjevení Páně.

Následující čtyři neděle po Zjevení Páně (III.—VI.) nepatří ani k době vánoční, ani k době velikonoční, nýbrž jsou jako neděle

[1]) Thalhofer, Erklärung der Psalmen, 1880, str. 881 a n. — [2]) δεσπότης, pán života i smrti, jenž propouští člověka (ἀπολύειν) ze služby, vojína ze služby vojenské, kdy se mu zlíbí. V pokoji, t. j. v nadpřirozeném pokoji, jejž nám přinesl novorozený kníže pokoje, a jejž rozlil i v srdci Simeonově. Podle slova tvého t. j. dle přislíbení, že zemře, až uvidí Spasitele světa. — [3]) „Spasení tvé“ salutare tuum, σωτήριον vyjadřuje celé vykupitelské dílo se všemi oblažujícími účinky, které proroci předpověděli; toto dílo vykupitelské připravil sám Bůh (salutare Dei) všem národům země. (Luk. 3, 6.) — [4]) „Světlo světa“ (t. j. připravil jsi) označuje blíže, v čem záleží spasení světa; zahání tmu osvěcujíc a budí život (nadpřirozený) zahřívajíc. — [5]) Zjevení (revelatio) značí, že pohanům zjeveno bylo, co jim bylo ve St. Zákoně zahaleno; jest tedy Kristus světlem k osvícení pohanů; židům pak vzejde z této činnosti veliká sláva (δόξα, gloria plebis Israel.)

po sv. Duchu »dominicae per annum«. — Předmětem třetí a ostatních neděl po Zjevení Páně jest království Boží. —

Liturgické formuláře třetí neděle po Zjevení Páně kladou hlavně váhu na víru v Ježíše Krista, jakožto podmínku účastenství v království Božím. Kristus Pán, král náš, má právo žádati na člověku, aby slabý rozum svůj sklonil před autoritou Boží. Proto také praví o sobě sv. Pavel: »Jímáme všeliký rozum v službu Kristovu« (II. Kor. 10., 5.). Ale žádaje víru nežádá Kristus Pán nic člověka nedůstojného; vždyť víra poučuje nás o pravdách, jichž by člověk sám ze sebe nikdy nepoznal, které přece pro život lidský jsou tak důležity, které nám proto ve své dobrotě Bůh sám zjevil a nám též důkaz podal, že od něho skutečně byly zjeveny.[1])

Víru v Ježíše Krista žádají čtení I. nokturnu, jež vyňata jsou z listu ke Galatským, kde sv. Pavel mezi jiným praví: »Ale bychom pak my neb anděl s nebe kázal vám (něco jiného) mimo to, co jsme vám kázali, proklat buď!« (Gal. 1., 8.) — Víru v Ježíše Krista hlásají též čtení druhého nokturnu. Tato obsahují úryvky z výkladu sv. Augustina listu ke Galatským, v němž tento učitel církevní dovozuje, že sv. Pavel proto psal Galatským, aby je poučil, že již nejsou pod Zákonem, a že jedině víra v Ježíše, která působí skrze lásku, je ospravedlňuje. Vznešenou pak apologií víry jest homilie sv. Jeronyma, jenž poukazuje k tomu, jak Pán víru a důvěru malomocného odměnil — zázračným uzdravením.

S hodinkami církevními souhlasí i *mešní formulář.*

Království Boží na zemi jest předmětem posledních čtyř neděl po Zjevení Páně. Proto *introit* vybízí nás, abychom se Kristu králi klaněli.

Introit zní: (Baudyš 133.) (Ž. 96.) Klanějte se Hospodinu všickni andělé Jeho: slyšel to a zradoval se Sion: a zplesaly dcery Judské. (Žalm tamtéž.) Hospodin kraluje, plesej země: a radujte se ostrovové mnozí. Sláva Otci atd. Klanějte se atd. (až k žalmu.)

Za pomoc ve službě Ježíše krále prosíme v *oraci,* jež zní:

»Všemohoucí věčný Bože, račiž na mdlobu naši milostivě shlédnouti a k ochraně naší pravici velebnosti Své vztáhnouti. Skrze Pána našeho atd.

Epištola (Řím. 12., 16.—22.) jest pokračováním epištoly předešlé neděle a poučuje nás o vzájemné lásce, která má všechny lidi v království Kristově spojovati.

Apoštol napomíná věřící, aby nebyli opatrni (moudří) sami u sebe, t. j. aby nespoléhali se na své náhledy, nýbrž i od ji-

[1]) Obšírněji pojednává o poměru víry a vědy Cathrein S. J. ve spise Glauben und Wissen; Freiburg 1903.

ných přijímali rady a napomínání; aby nejen žádnému nečinili zlého, nýbrž i pocit pomsty mimo sebe pustili, kdyby jim někdo ukřivdil (Mat. 5., 44.; I. Petr. 3., 9.). — Apoštol dále poučuje věřící, že nestačí při jednání ohlížeti se toliko na své svědomí, nýbrž že třeba jest i na lidi míti ohled, aby se jim nedalo nějak pohoršení (I. Kor. 10., 32.; I. Thes. 4., 12.: I Petr. 2., 12.) — Svědomím Bohu, dobrou pověstí bližnímu jsme dlužni, dí sv. Bernad. — Proto i s lidmi bouřlivými máme pokoj míti, pokud jest to možná. »Lepší zajisté a statečnější jest muž trpělivý nad muže bojovného, »kdo vládne nad myslí svou, statečnější jest nad dobývatele měst«. (Přísl. 16., 32.) — Možno-li, dí apoštol, neboť pravdu, víru, ujímání se spravedlivé věci bližního atd. třeba výše ceniti, nežli svornost. V tomto však případě, dí apoštol, *dejte místo hněvu*, t. j. odporučte to Bohu, očekávajíce sami, až Bůh sám pomstu vykoná, ale sami se nemstěte. Nebo psáno jest: »Mně pomsta, já oplatím« (Deut. 32., 35.). Od nemstivosti přechází apoštol ku prokazování lásky: »Lační-li nepřítel tvůj, nakrm jej, žízní-li, dej mu píti,« kterýmižto slovy zahrnují se všechna jakákoliv dobrodiní. — To činíce uhlí řeřavé shrneme na hlavu nepřítele, jenž vida, že křivdy se dopustil, oblomí se a láskou k tomu, jemuž křivdil, přivine se. — Epištola uzavírá se dvěma výroky apoštola, jedním záporným a druhým kladným, t. j. abychom se nenechali uchvátiti, abychom zlo zlem neodpláceli, nýbrž uražky nepřítele překonávali láskou.

Graduale vyňato jest ze Ž. 101., jenž obsahuje úpěnlivou prosbu židů ve vyhnanství, aby Jerusalem byl zase vystavěn. — V mešním formuláři prosíme slovy graduale Boha, aby dokončil stavbu nebeského Sionu t. j církve svaté.

Graduale zní: (Ž. 101.) »Báti se budou národové, Hospodine, jména Tvého a všickni králové země slávy Tvé. ℣. Nebo vzdělal Hospodin Sion a viděn bude ve slávě Své Alleluja, alleluja. ℣. Hospodin kraluje, plesej země: radujte se ostrovové mnozí. Alleluja.

Jestliže základní myšlenka liturgie třetí neděle po Zjevení Páně jest potřeba víry v Ježíše Krista, pak podává nám *evangelium* (Mat. 8., 1.—13.) mocnou pohnutku k této víře, vypravujíc dva slavné zázraky Páně — uzdravení malomocného a služebníka setníkova. — Kristus Pán ukončil právě horní kázání a od nauky přechází ke skutkům. Naskytuje se mu bída lidská ve všech podobách, v podobě hříchu, nemocí, vlády zlých duchů a m. j. Ale jakož mluvil Pán »jako moc maje«, tak také jednal, t. j. činil zázraky. —

Zázraky vydávají svědectví o všemohoucnosti, lásce Páně, ale jsou též významnými symboly čili znameními duchovních zázraků v duších lidských, naznačujíce účinky svatých svátostí. —

Nejprvé vypravuje dnešní sv. evangelium o uzdravení malomocného.[1]) Malomocenství byla vředovitá, ošklivá, nakažlivá nemoc a vyskytovala se ve čtyřech formách, z nichž dvě se připomínají v Písmě sv., a to: tak zv. bílé malomocenství a pak egyptské čili slonovina, která byla horší a kterou stižen byl i Job (2., 7.). Malomocenství počínalo bílou vyrážkou na kůži v podobě čočky, která se pak víc a více rozžírala, až celá kůže zvředovatěla, a člověk za živa hnil. Při vyšším stupni byla nemoc nevyléčitelnou; kosti se nakazily a tělo se rozpadávalo. — Malomocenství bylo nemocí velice bolestnou, a k tělesným bolestem přidružovalo se utrpení duševní a veliké úzkosti, melancholie a chorobná touha po smrti.

Vyskytovalo se malomocenství nejvíce v Egyptě, ale též, ač ne tak často,[2]) v Palestině, jak viděti z Lev. 13., 14., kdež obsaženi jsou předpisové pro kněze o diagnose, dozoru nad nemocnými a p. Malomocný byl vyloučen ze společnosti, aby jiné nenakazil; nosil zvláštní šat, bydlel mimo město, nesměl se k nikomu přiblížiti a musil z daleka volati, že jest malomocný. Divné tedy jest, když praví dnešní evangelium, že malomocný *přišed* (*προσελθών*) klaněl se jemu, — a ještě divnější, že Pán *dotekl se* ho. — Malomocný přichází s velikou pokorou, padá na kolena (Mar. 1., 40.) a na tvář (Luk. 5, 12.). — Proč tak činí, vysvítá z důvěrné prosby: »Pane, chceš-li, můžeš mne očistiti.« Těmito slovy vyznává všemohoucí moc Páně. — Na to Pán z útrpnosti vztáhl ruku, dotekl se ho, řka: »Chci, buď čist.« — Slovem »chci« vyjádřil své milosrdenství, a slovem »buď čist« všemohoucnost.[3]) — Dotknutím ukázal Pán moc své přirozenosti lidské, která doknutím vše očišťovala, a zároveň naznačil jím moc sv. svátostí, při nichž rovněž milost Boží připoutána jest k zevnějším znamením. — Pán poručil malomocnému, aby nikomu o uzdravení nevypravoval; učinil tak buď z pokory, aby apoštoly učil pokoře, anebo aby zamezil všeliký pokus lidu učiniti ho králem, poněvadž Židé si představovali Messiáše jako pozemského krále.[4]) — Bylo ostatně i tomu, na němž se zázrak stal, prospěšno, aby se nehonosil takovým dobrodiním, nýbrž o samotě poděkoval Pánu Bohu. — Svatí skrývali pečlivě všechny zvláštní milosti od Boha jim udělené. (Sv. Frant. z Assisi a j. mn.)

»Ale jdi,« praví Pán, »ukaž se knězi a obětuj dar, který přikázal Mojžíš na svědectví jim.« — Bylo přikázáno Zákonem, aby malomocní, když se uzdravili, představili se kněžím a přinesli obět očišťování (Lev 14., 2.—32.).[5]) — Ale když Pán s důrazem dí »na svědectví jim,« chce kněze tímto zázrakem na sebe

[1]) O tomto uzdravení vypravují též sv. Mar. 1, 40. a Luk. 5, 12. — Z jejich zpráv vysvítá, že uzdravení stalo se před horním kázáním. — [2]) Tacitus, hist. 5, 6. — [3]) Viz rozdíl mezi apoštoly řkoucími: Muži israelští, co se divíte, . . . jako bychom svou silou nebo mocí učinili, aby tento chodil. (Skut. 3, 2.). [4]) Jan 6, 15. — [5]) Viz: Blanda, Starožitnosti biblické, str. 275 a n. —

upozorniti jako na zaslíbeného Vykupitele, jemuž svědectví již vydal sv. Jan Křtitel,[1]) a jehož tedy mají poslouchati. (Deut. 18., 15. a n.)

Mimo to chtěl Pán Ježíš představiti nám v uzdravení malomocného obraz odpuštění hříchů ve svátosti pokání; malomocenství podobá se zajisté v mnohé příčině hříchu. Proto tedy poslal Pán malomocného ke kněžím, jako posílá hříšníky ke zpovědníkům.

Že židé nemají výmluvy neuvěřivše v Pána, vysvítá též hned z následujícího příběhu o uzdravení služebníka setníkova, o němž také sv. Lukáš vypravuje (7, 1.). — Svatí Otcové právem připomínají, že malomocný představuje židy, a služebník setníkův pohany, a že Pán oba národy vírou uzdravil. — Setník byl pohan a bez pochyby proselyta; byl ve službách Herodesa, tetrarchy galilejského (Luk. 3., 1.). Služebník jeho ležel šlakem poražený a blízek smrti (Luk.) zle se trápil.[2]) — Setník bydle v Kafarnau slyšel o zázracích a dobrotivosti Páně, proto důvěrně mu vypravuje nemoc služebníka svého prosby nepřipojuje.[3]) — Kristus Pán ho ihned vyslyšel a dí: Já přijdu a uzdravím jej. — Co nikdy Pán neučinil, zde učinil; slíbil, že sám přijde. Pán totiž znaje smýšlení srdcí, znal pokoru setníkovu, a proto na zahanbení nevěřících židů slíbil, že přijde. — Ale setník pokorně dí: »Pane, nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou, ale toliko rci slovem a uzdraven bude služebník můj.« Těmito slovy vyznává svoji hříšnost — a svatost Páně; tím více pak vysvítá pokora pohanského setníka před nadutostí učitelů Zákona, kteří Pánem opovrhovali. Proto zasloužil si setník, aby jeho slova v bohoslužbě po celém světě křesťanském se opakovala. — Že dostačí pouhé slovo Páně, dokazuje setník veda důkaz od menšího k většímu (a minori ad maius), řka, že, ačkoliv ještě má nad sebou představené, přece jeho podřízení na slovo ho poslouchají, čím více tedy Pána všechno uposlechne, jehož panství vše jest podrobeno. — Pán podivil se a řekl jdoucím za sebou: »Amen pravím vám, nenalezl jsem tak veliké víry v Israeli«, t. j. nikdo posud v Israeli s takovou vírou o uzdravení neprosil a nikdo tak vznešenou představu o moci mé neměl.[4]) — Víra setníkova tvořila jaksi předehru a byla vzorem víry pohanů, a proto Pán promluvil při této pří-

[1]) Jan 1, 15, 27. 30. — [2]) Příklad poměru pána ke služebníku a naopak. — Setník byl velikým příznivcem židů, vystavěl jim sbornici, a proto se židé za něho u Pána přimlouvali (Luk. 7, 4. 5.). Na jejich prosby bezpochyby šel Pán k setníkovi do domu; tento však zpozorovav Pána, měl se za nehodna, aby vkročil do jeho domu, a vyšel sám Pánu vstříc. Šlechetný setník jest vzorem zbožného a pokorného vojína. — [3]) Slyšel o uzdravení syna úředníka královského (Jan 4, 50.), o vymýtění nečistého, zlého ducha ve sbornici (Luk. 4, 39—41.) Milostí Boží osvícen a pohnut nabyl ze zázraků Páně víru v Kristovu moc a vznešenost. — [4]) Při tom nesmíme mysliti na víru Abrahamovu, sv. Jana Křtitele, Panny Marie a p., nýbrž mluví Pán všeobecně o osobách, s nimiž se v Israeli setkal od té doby, co veřejně učil.

ležitosti o povolání pohanů do církve a zavržení židů, kterážto myšlenka tvoří význam dnešního zázraku. Židé sprostředkovali, že Pán služebníka setníkova zázračně uzdravil a tak i prostřednictvím židů stali se pohané účastnými říše messiánské. — »Přijdou mnozí od východu i od západu a stoliti budou s Abrahamem a Isákem a Jakobem v království nebeském, synové pak království vyvrženi budou do temností zevnitřních; tamť bude pláč a skřípění zubů.« Blaženost nebeská často přirovnává se k nebeským hodům.[1]) — A Pán prohlašuje, že syny Abrahamovými stanou se i věřící pohané, kteří účastni budou radosti nebeských, kdežto synové v Theokratii narození, kteří skrze obřízku prvních práv na povolání do říše Messiášovy nabyli, z království Božího budou vyloučeni. — Temnosti zevnitřní kladou se naproti záři světel hořících při hostině, která se obyčejně konala večer. Obraz o hostině konané ve dvoraně četnými světly ozářené a o temnosti vnější jest zcela způsobilý označovati nebe a peklo. Neboť nebe v Písmě sv. se popisuje jako město světla a jasnosti (Zjev. 21, 11.), jehož svíci jest Beránek (v. 23.), a v němž není noci (22, 5.), kdežto kteří vyloučeni jsou z nebe — vyvrhují se do temností zevnitřních[2]) — do pekla.

Ve vyvržení spočívá trest ztráty (poena damni), největší to trest, k němuž však ještě přistupuje »pláč a skřípění zubů«, t. j. tresty citelné, trest ohně, výčitky svědomí, zoufalství, zášť a j. m. — Ostatně mají-li se slova Páně o trestech vyvržených vykládati obrazně nebo doslovně, o tom se theologové neshodují. — Krátce, ale důrazně naznačil Pán budoucí osud věřících — každý si měl svobodně dle toho vyvoliti. —

Poučení své ukončil Pán slovy: »Běž, a jak jsi uvěřil, staň se tobě.« Těmito slovy odměňuje Pán víru setníkovu a dokazuje, že víře jeho odpovídá moc Páně. »A uzdraven jest služebník v tu hodinu.« »Staň se« a »uzdraven jest« stalo se v témž okamžiku. — Příběh nás učí, jak mocná jest víra.[3]) — Víru Pán Ježíš vždy poroučel (Jan 3, 18.) a po něm sv. apoštolové (Gal. 5, 6; Žid. 11., 6. atd.).

Proto víry vážili si sv. mučedníci a mezi nimi proslulí učenci jako sv. Justin, Cyprian a j. m. I v nejnovější době máme mezi nejslavnějšími učenci věřící křesťany. Jména: Newton, Ampeur, Pasteur a j. jsou toho dokladem.

Offertorium zní: (Ž. 117, 16, 17.) »Pravice Hospodinova způsobila tu moc, pravice Hospodinova vyvýšila mne: neumruť, ale živ budu a vypravovati budu skutky Hospodinovy.« — Slova tato vyňata jsou ze žalmu messiánského a velebí moc Spasitele krále, jenž sice zavržen byl od židů, ale stal se kamenem úhelným, a není v žádném jiném spasení, nežli jedině ve jménu Jeho.

---

[1]) Ž. 35, 6; Isai. 25, 6. — [2]) Mat. 22, 13. — [3]) Jac. 1, 6.

Připravíce se k sv. přijímání živou vírou a hlubokou pokorou po příkladu malomocného a římského hejtmana, dosáhneme jistě hojných užitků sv. přijímání, za něž církev prosí *v modlitbě po přijímání:*

»Prosíme Tebe, ó Pane, jenž nám tak velikých tajemství užívati dáváš, abys nás i účinků jejich hodnými učiniti ráčil.«

§ 52. Čtvrtá neděle po Zjevení Páně.

Ve slovném smyslu hlásají nám liturgické formuláře čtvrté neděle po Zjevení Páně Krista Pána jakožto krále, v něhož doufati máme. (»Co se bojíte, malověrní.«)

Kristus Pán jeví se nám býti dále zákonodárcem, jenž poroučí větrům i moři, jenž utišuje bouře mezi lidmi příkazy svými. (Nezcizoložíš, nezabiješ, nepokradeš . . . epištola.)

I. Církevní hodinky.

Čtení prvního nokturnu obsahují část listu sv. Pavla k Filipenským. (I. 1.—18.)

Sv. Pavel předeslav pozdravení, vzdává díky Bohu za stálost Filipenských ve víře a vyslovuje naději, že ve víře vytrvají; pak je ujišťuje o lásce své k nim. Dále mluví sv. apoštol o okovech svých, které právě evangeliu prospěly, neboť mnozí bratři byli ve víře utvrzeni vidouce, že sv. Pavel za tuto víru tolik trpí. — Konečně zmiňuje se sv. Pavel o hlasatelích evangelia, z nichž někteří z náklonnosti ke sv. Pavlu, aby ho zastupovali, evangelium hlásají, jiní však tak činí ze závisti, aby slávu Pavlovu zatemnili. Leč sv. Pavel se nad tím nermoutí, nýbrž maje na zřeteli dobro, které i z nekalého úmyslu pochází, raduje se — »když jen v pravdě Kristus se zvěstuje«. Sv. Pavel ukázal tímto posledním výrokem svoji velkodušnost, která nezná závisti — těší se jen z dobrého, které z úsilí kazatelův pro říši Páně pocházelo. —

Čtení druhého nokturnu jsou vyňata z knihy sv. Řehoře Vel. o mravnosti (Ex libro Moralium l. 4, c. 30.). Sv. Řehoř mluví zde nejprvé o péči, kterou vynakládáme na ochranu těla, které však podobně jako ostatní tvorstvo podrobeno jest pomíjejícnosti a rozkladu. Ale těší se, že jedenkráte veškero tvorstvo bude osvobozeno a bude účastno svobody dítek Božích. Proto přeje si býti již nyní osvobozen po příkladu sv. Pavla, jenž dí: »žádost mám odebrati se a býti s Kristem« (Fil. I. 23.), ale není to možná, dokud nás tělo toto zdržuje. —

Homilie sv. Jeronyma v třetím nokturnu vypravuje děj nedělního evangelia. —

II. Mešní formulář

jest týž jako minulou neděli vyjma orace, epištolu a evangelium.

Život lidský podobá se plavbě na rozbouřeném moři. Abychom tedy šťastně do přístavu věčné blaženosti dospěli, potřebujeme Boží pomoci, za niž *v oraci* prosíme: »Bože, jenž víš, že my sami v tak velkých nebezpečenstvích vezdejšího života pro křehkost lidskou obstáti nemůžeme, uděl nám zdraví duše i těla, bychom, co pro hříchy své trpíme, pomocí Tvou snésti mohli.«

Epištola (k Řím. 13, 8—10.) napomíná k lásce k bližnímu. Apoštol pojednává v hl. 13 nejprvé o poslušenství k vrchnosti světské. A pak dí, že občan, který zadost učiní závazkům svým, zproštěn bývá všeho dluhu. — Ale jedna povinnost stále zůstává — láska k bližnímu. — Kdo pak lásku má, bude vždy zákon Boží plniti, ba dle vůle ho již naplnil. Sv. Pavel uvádí některá přikázání: Nezcizoložíš, nezabiješ . . ., která všechna jsou zahrnuta v přikázání lásky. S povahou lásky se nesrovnává, aby činila zlého, a proto uzavírá z toho sv. Pavel: »Plnost zákona jest milování.« Sem patří slova sv. Augustina: Miluj a čiň co chceš, mlčíš-li, z lásky mlč; mluvíš-li, z lásky mluv; napomínáš-li, z lásky napomínej; shovíváš-li, z lásky shovívej: kořenem jednání tvého buď láska.

Durandus[1]) vyjadřuje souvislost mezi epištolou a evang. těmito slovy: »Spí Kristus v nás, když v nás chabne víra, a tehda povstává bouře pokušení v srdcích. Vrací pak se klid, jestliže se víra budí, a budí se láskou, a proto v epištole tohoto dne se praví: Nezabiješ, milovati budeš bližního svého jako sebe samého. Víra totiž a láska působí jasnost v mysli člověka.«

Evangelium (Mat. 8, 23—27.) vypravuje o zázračném utišení bouře na moři.[2]) Pán Ježíš vyučoval po celý den z lodi[3]) zástupy lidu v podobenstvích (Mar. 4, 1. a n). Na večer rozpustil lid a řekl k apoštolům: Plavme se na druhou stranu (Mar. 4, 35.). Pán chtěl si za noční jízdy odpočinouti, aby mohl ráno v messiánské činnosti pokračovati. — Apoštolové ihned uposlechli a »vzali ho tak, jakž byl na lodi«. (Mar. 4, 36.)[4]) —

Na jezeře rozhostil se večerní klid; loď chovajíc v sobě celé království Kristovo, plula hladinou na druhý břeh a Pán ulehnuv na podhlaví v zadu na lodi usnul. (Mar. 4., 38.) Byl to sice spánek přirozený, přivoděný bezpochyby únavou a byl důkazem pravé lidské přirozenosti Pána Ježíše,[5]) ale byl zároveň

[1]) Rationale div. offic. L. VI. c. 21. — [2]) Mar. 4. 35. a n. — Luk. 8, 22. a n. — [3]) „A opět počal učiti . . . seděl na moři a všechen zástup byl na zemi podle moře.“ (Mar. 4, 1.) — [4]) Apoštolové buďtež nám vzory poslušnosti, kdykoliv Pán poroučí: skrze desatero Božích přikázání, skrze vnitřní vnuknutí, kdykoliv žádá obět lásky k bližnímu atd. — [5]) Jest to jediné místo v evangeliích, kde se mluví o spánku Páně. Viz: Žid. 4. 15.

spánkem dobrovolně přivoděným, poněvadž ho Pán chtěl použiti k tomu, aby objevil a vyléčil ránu nedůvěry v srdci apoštolů. — Apoštolové byli mezi tím oddáni rozjímání o pravdách, které byli toho dne slyšeli. —

»A aj bouře veliká stala se na moři, tak že se lodička přikrývala vlnami. On pak spal.«

Ze slov »A aj« poznáváme, že bouře se strhla náhle, neočekávaně, což o bouřích na jezeře genezaretském dosvědčují četní cestovatelé.[1]) Bouře byla tak prudká, že lodička pokrývala se vlnami a apoštolové byli v nebezpečenství (Luk. 8, 23.) a to nejen ztratiti život, nýbrž i pohromu utrpěti na víře v Ježíše. —

Viděli posud celou řadu zázraků, ale jakoby na všechno v tuto chvíli zapomněli, zoufanlivě volali: Hyneme. A Pán při bouři spal — velebný to obraz vnitrného, svatého pokoje a mocné vlády nad živly. »Spal, dí sv. Jan Zlat., aby dal učeníkům příležitost strachovati se, aby mohl pokárati jejich slabou víru a pak ji uzdraviti, aby oni poznali svou slabost a v úzkostech postaveni, poznali Kristovu velebnost.«[2]) — Jako by se o ně Pán nestaral, jako by mohl Pán sám a ti, které k dílu svému vyvolil, ještě před vykonáním úkolu zahynouti. přistoupili učeníci k Pánu, zbudili Ho volajíce o pomoc: »Pane, zachovej nás, hyneme!« — Zapomněli strachem na zázračnou moc Páně, kterou byl tolikráte projevil, nepomněli, jaké úkoly jich ještě čekají na tomto světě (jsouce solí a světlem světa atd.). Pročež právem je kárá Pán Ježíš řka: »Co se bojíte, malověrní?« — Nejprve tedy Pán Ježíš jako moudrý vychovatel utišuje bouři v jejich srdci a pak teprv utišuje bouři na moři »přikázav větrům a moři, načež se stalo utišení veliké«. — Jediné slovo, — a stalo se utišení, nastal klid ve vzduchu i na vodě, kdežto jindy potřebí jest několika hodin, ba i několika dní, nežli se vlny na moři utiší.

Toliko Hospodin jest ve Starém Zákoně, k jehož slovu »vody utíkaly, před jehož hlasem se strachovaly« (Ž. 103, 7.); o něm pouze se praví, že panuje nad mocí mořskou, pohnutí pak vln že zkrocuje (Ž. 88, 10.). Proto také napomíná žalmista Páně v ž. 106. židy, aby velebili Hospodina, poněvadž »viděli skutky a divy jeho na hlubině mořské. Řekl, a povstal vítr bouřlivý a vyzdvihly se vlny jeho. Vznášely se až k nebesům a sestupovaly až do propasti . . . A volali k Hospodinu, když souženi byli, a z nouze jejich vyvedl je.« (v. 25.—28.). —

Tedy Ježíš Kristus, jenž pouhým slovem utišil bouři na moři, dokázal, že jest Bohem. — Účinek, jejž způsobil zázrak v apoštolích a ostatních lidech, kteří se spolu plavili, vyjadřuje

[1]) Viz doklady u Knabenbaura S. J.: Commentarius in s. Math. a pak u Fonka: Die Wunder des Herrn 257. — [2]) Homil. S. Chrysost. in Math.

evangelista slovy: Lidé pak se divili,[1]) řkouce: Kdo jest tento, že ho i větrové a moře poslouchají? — Úzkost a strach učeníků proměnily se v posvátnou bázeň, neboť očitý zázrak přesvědčil je o božské moci a důstojnosti jejich mistra. Očekávali sice od Pána pomoci, ale na způsob, jakým se to státi mělo, ve strachu nepomysleli. Snad se domnívali, že se bude modliti, ale že by tímto způsobem moře utišil, toho se nenadáli.[2])

Svatí Otcové církevní vidí v zázračném příběhu tomto obraz osudů církve sv. a života lidského. — Loď představuje církev svatou, která zmítána vlnami pronásledování má nás všechny přivésti do přístavu věčného spasení. Kristus, třeba se zdálo, že spí, pečuje o církev a učiní v čas na prosbu sluhů svých přítrž jejím strastem. — Církev nikdy nebude ušetřena od pronásledování. Zásadní odpor světa a Krista bude vždy církvi působiti nepřátele. — Žádost očí, žádost těla a pýcha života, spojeny se záští ďábla, vždy budou církvi působiti nepřátele. — Osud zakladatele bude osudem církve. Ale církev nezahyne. — Až přijde pravá chvíle, poručí Pán větrům a moři.

Podobně se to má se životem lidským. Více nebo méně bouřlivou bude vždy naše plavba mořem tohoto života. Nikdo není ušetřen bojů, jež mu připravuje vlastní zlá žádostivost a ďábel. A čím více má někdo ducha Kristova, tím větší mu nastává nepřátelství a pronásledování se strany světa a ďábla. — I vlastní chyby a nedokonalosti budou dávati nepříteli podnět k pronásledování a osočování. — Konečně i strasti Bůh dopouští, tak že vskutku jen cesta kříže, po které kráčel Kristus, do nebe vede. — Ale Bůh člověku pomůže, jen když budou tu podmínky, za jakých pomohl na moři apoštolům.

Tyto podmínky jsou: přítomnost Pána Ježíše (stav milosti Boží), plavba na jeho rozkaz, t. j. plnění povinností svého stavu a důvěrná modlitba v duchu víry. A kdyby člověk na tomto světě zdánlivě i podlehl, v hodinu smrti mu Ježíš pomůže a na věčnosti odmění.

Prosbu za pomoc pro plavbu tímto životem obsahuje *modlitba po přijímání*:

»Dary tvé nechť, ó Bože, světských rozkoší nás oprostí a nebeskými pokrmy nás občerství«.

§ 53. Pátá neděle po Zjevení Páně.

Liturgie této neděle odpovídá na otázky: Odkud je zlo v církvi Kristově, proč trpí Kristus Pán zlé mezi dobrými, a konečně, kdy nastane v církvi Kristově úplné odloučení dobrých

[1]) A ještě jiné lodi byly s ním. (Mar. 4, 36.) — [2]) Viz: Tertullianus, De babt. c. 12. — Opus imperfectum in Math., Hom. 23 ex cap. 8. Viz též Knabenbauer, l. c. 332, kde se uvádí celá řada spisovatelů církevních.

a zlých. — Zlo pochází od ďábla. Ale i tohoto zla používá Kristus Pán ke konečnému vítězství svému.

Liturgické formuláře dnešní neděle podávají nám vlastně velkolepý obraz dějin vlády Kristovy v lidstvu. Ďábel sice ustavičně maří práci Kristovu, všude zasévá do pšeničných záhonů koukol, ale na konec shromáždí si Kristus Pán svoji pšenici přece do stodol, a ďáblu zbude pouze jeho koukol. —

I. Církevní hodinky.

Čtení prvního nokturnu vyňata jsou z prvního listu sv. Pavla k Timotheovi (I. 1, 1.—16). —

Učiniv obyčejné pozdravení, napomíná sv. Pavel Timothea, aby čirou a čistou zachovával nauku Kristovu, jejímž účelem není leč láska ze srdce čistého a svědomí dobrého. Dále mluví sv. apoštol o milosrdenství Božím sobě prokázaném a apoštolství sobě svěřeném. —

Listy k Timotheovi patří k t. zv. listům pastýřským, poněvadž v nich sv. Pavel předkládá pravidla, jak si mají v duchovní správě počínati ti, jimž pastýřský úřad jest svěřen. — Církev velmi vhodně zvolila pro dnešní neděli čtení z listů pastýřských, neboť v evangeliu výslovně se praví, že když lidé usnuli, přišel nepřítel a nasel koukole, a proto třeba zvláště představeným církve bdělosti, aby ďábel vůbec ani přijíti nemohl. —

Čtení druhého nokturnu obsahují část řeči sv. Augustina (De verbis apostoli, Sermo 8. sub initium), kde tento učitel církevní mluví o vykupitelském díle Kristově. První člověk zhřešil pýchou, odmítnuv všelikou pomoc Boží. Ale dobrota Boží se smilovala nad člověkem a pomohla mu, aby vybředl z hříchu, Syn Boží stal se člověkem, aby člověka vykoupil. — Jestliže však Kristus Pán nám odpustil, pak odpouštěti máme i my druh druhu, jakož napomíná nás mešní epištola (ke Kolos. 3, 12. až 17.). —

V homilii třetího nokturnu dovozuje sv. Augustin (Lib. quaest. Evang. in Math. c. 11.), že koukolem třeba rozuměti kacíře, kdežto rybami špatnými, nalovenými v síti zároveň s rybami dobrými, třeba rozuměti katolíky, kteří sice mají pravou víru, ale dle ní nežijí.

II. Mešní formulář.

Introit, graduale, antifona k přijímání jsou tytéž jako minulou neděli.

Orace vyjadřuje prosbu za ochranu: Čeleď svou, prosíme, ó Pane, stálou dobrotivostí rač ostříhati, aby spoléhajíc jedině v naději nebeského smilování tvého tvou ochranou vždy byla zastíněna.

Epištola (Kol. 3, 12—17) napomíná věřící, aby píleli všech ctností, pravdy, mírnosti, dobroty, jednomyslnosti a jiných a všecky věci ke cti a slávě Boží vykonávali. — Apoštol napomíná Kolosenské, aby oblékli se v milosrdenství atd. Oblékáním rozumí konání ctností, jak sluší na vyvolené Boží, t. j. ty, kteří povoláni byli do říše Kristovy; nazývá je svaté, poněvadž od Ducha sv. byli posvěceni, a nazývá je milé, poněvadž Bůh je od věčnosti miloval. — Nejprvé odporučuje apoštol srdečné milosrdenství, t. j. srdce, v němž bydlí milosrdenství; pak odporučuje dobrotu, jejíž opak je příkrost; pokorou rozumí se zde mírná, vlídná povaha, jejíž opak osopování se a prchlivost; *mírnost a trpělivost* vysvětluje apoštol slovy: »snášejíce jeden druhého, odpouštějte sobě vespolek . . .« Ale nade všecko, dí apoštol, mějte (oblecte) lásku (k bližnímu), která je svazek dokonalosti, t. j. všechny ctnosti spojuje a k dokonalosti vede.

Všecky pak ctnosti ty mají míti základ a vycházeti ze srdce ovládaného pokojem Kristovým; tento pokoj zjednal nám Kristus, a pochází od Ducha sv.; pokoj ten vládne v srdci, které zkrotilo hříšné žádosti tělesné; k tomuto pokoji »povoláni jsme v jedno tělo a máme býti vděčni«, t. j. povoláním k víře povoláni jsme byli i ku pokoji, jenž podoben jest pokoji, jaký vládne mezi údy těla, a za nějž máme býti vděčni. — Prostředkem k tomuto pokoji jest slovo Kristovo, jež v srdci našem jako v oblíbeném stánku má bydleti a býti rozjímáno. — Ve vší moudrosti pak mají se křesťané vyučovati a povzbuzovati, což se děje žalmy, zpěvy (hymny) a písněmi duchovními, od Ducha sv. vdechnutými. — Nemluví zde apoštol o bohoslužbě, nýbrž o soukromém životě. — O způsobu zpěvu dí, že se má díti i vnitrně, t. j. s celou myslí a srdcem, při zpěvu střídavém mají býti zpěvy druhých zpěvem v srdci provázeny. — Konečně přidává apoštol napomenutí, konati všecko ve jménu Ježíše Krista, t. j. v duchu Kristově, tak jako by to sám Kristus konal a pak děkovati Bohu skrze Krista, t. j. aby veškeří skutkové naši byli děkovnou obětí, kterou přinášíme Bohu prostřednictvím velekněze našeho, Ježíše Krista. —

Evangelium (Mat. 13, 24.—30.) obsahuje podobenství o pšenici a koukoli. Podobenstvím tímto poučuje nás Pán, odkud pochází zlo v církvi, proč trpí Bůh v církvi lidi zlé, a jaký bude jejich konečný osud. [1])

Dnešní podobenství jest důkladným poučením o původu, vývoji a konci »tajemství nepravosti« (mysterium iniquitatis), o němž dí sv. Pavel, že »již působí«. (2. Thes. 2, 7.) — I v církvi samé někteří, kteří zevně se k Pánu hlásí, uvnitř od Pána odpadnou — bude koukol mezi pšenicí.

---

[1]) Sv. Tomáš dí stručně: Primo docet de origine boni et mali, secundo de processu, tertio de fine. (In Math. 13, 24, p. 114.)

A zajisté dějiny církve od prvních dob apoštolských podobenství Páně potvrzují. Již v prvních dobách byli kacíři i hříšníci. — »Neboť mnozí chodí, o nichž... s pláčem pravím, že jsou nepřáteli kříže Kristova.« (Fil. 3, 18.) — A nyní? Zdali vedle slova Božího nehlásají se i rouhavé nauky svobodných myslitelů a různých sektářů? Zdali vedle chrámů Páně a klášterů nestojí i domy neřesti? Zdali v rodině nejsou pohromadě dobří i zlí? Zdali srdce lidské, jinak zbožné, není někdy rejdištěm hříšných myšlenek?

Odkud toto zlo v církvi Boží? Na to odpovídá Kristus Pán slovy evangelia: »Když lidé spali, [1]) přišel nepřítel a nasel koukole mezi pšenici a odešel.« [2]) —

Koukolí míní se jílek jedovatý [3]) (matonoha), jenž dokud nedostává klasy, nikterak se od pšenice neliší a s pšenicí tak srůstá, že kořeny své zapouští mezi kořeny pšenice, a proto se ani nedá sám vytrhnouti.

Nepřítel zlý jest ďábel, jenž nenávidí Boha a obraz Boží. — Ďábel podněcuje hříšnou žádostivost člověka a svádí ho často k činům, které jasně ukazují, kdo je lidem vnukl. Dějiny života Kristova, pronásledování církve, ukrutnosti páchané na sv. mučenících, na obětech pařížské komuny, pak zášť, s kterou se brojí nyní proti církvi a jejím sluhům, jasně dokazují svůj původ. — A jak se zachoval hospodář naproti koukoli? »Nechte, dí, ať obé spolu roste až do žní, abyste snad, trhajíce koukol, nevytrhali spolu s ním i pšenici.«

Tedy jedině ohled na pšenici přiměl hospodáře k tomu, aby obé nechal spolu růsti. Tak i Bůh jedině z ohledu na blaho svých vyvolených nechává zlé pohromadě s dobrými. — Čtyři příčiny uvádí sv. Tomáš Akvinský: Aby vynikla ctnost vyvolených uprostřed nástrah, pronásledování a boje, jako vynikla věda sv. Augustina v boji s kacíři; aby zlí měli čas se obrátiti, neboť jinak neměli bychom sv. Pavla, Augustina, sv. Marii egyptskou, Markétu Kort. a j. m. svaté; zahubeni by byli někteří, kteří se sice zdají býti zlými, ale nejsou, a konečně mnozí mocní strhli by s sebou i jiné do záhuby. — Ostatně mnohá rodina ztratila by otce neb matku nebo dítě, a nastala by z toho veliká žalost. [4])

---

[1]) Není to výtka představeným církve, nýbrž naznačuje se tím pouze, že nepřítel jednal tajně. — [2]) O takovýchto činech pomsty na východě dovídáme se ze zpráv cestovatelů; ba i římské právo obsahovalo zvláštní tresty těm, kdo naseli koukole na pole. (Digestorum l. IX, tit. 2 ad [legem Aquiliam], lege 27 „Si servus servum" n. 14.) Obšírněji viz: Fonk, die Parabeln l. c. 128. — [3]) Lolium temulentum. — [4]) Někteří sv. Otcové vyvozují z tohoto napomenutí Páně zákaz k smrti odsouditi kacíře a dovolují pouze překaziti jejich škodlivou činnost. (Orig. in cat. Cr., sv. Jan Zlat. Hom. 46. in Mat.) — Sv. Augustin byl s počátku mírného názoru, ale později napomíná: non dormiat severitas disciplinae. (Contra ep. Parmeniani III, 2, 13.) Ale jisto jest, že z těchto slov Páně nedá se ničeho proti trestající moci církve sv. vyvozovati; sám sv. Pavel chtěl, aby církev korintská vyloučila krvesmilníka. Proto dí Maldonat, odvolávaje se při tom na sv. Augustina a Tomáše, že není-li nebezpečí vytrhnouti s koukolí i pšenici, proč by se mělo čekati s vytrháním koukole až do žní? (In Math. 13, 26.)

Hlavní váhu však klade Kristus Pán na třetí díl podobenství, totiž o žni. »V čas žní,« dí hospodář, »řeknu žencům: Seberte nejprvé koukol a svažte jej v snopky k spálení: pšenici pak shromážděte do stodoly mé.« — Čas žní jest den soudný; tehdy přijde Syn člověka, jemuž všechen soud od Otce přenechán jest, (Jan 5, 22.) ve vší moci a velebnosti, aby každému odplatil podle skutků jeho (Mat. 16, 27.; Mar. 8, 38.; Luk. 9, 26.); vyšle anděly, aby oddělili dobré od zlých, a zlí uvrženi budou do pekla, kde bude pláč a skřípění zubů, kterýmižto výrazy má se naznačiti největší bolest, malomocný vztek a zoufanlivost. — Naproti tomu spravedliví stkvíti se budou jako slunce v království Otce nebeského (Mat. 13, 43.); neboť pak již odevzdá Kristus království své Otci, a sám s ním zasedne na trůn..., aby byl Bůh všecko ve všem. (I. Kor. 15, 24, 28.; Zjev. 3, 21.)

§ 54. Šestá neděle po Zjevení Páně.

Základní myšlenka liturgických formulářů vrcholí v evangeliu, které obsahuje podobenství o zrnu hořčičném a kvasu, jimiž se znázorňuje vnější i vnitřní vzrůst církve.

I. Církevní hodinky.

Čtení prvního nokturnu vyňata jsou z listu k židům (1, 1.—14.). Sv. apoštol zde nejprvé oznamuje, že v Kristu dosáhlo zjevení Boží vrcholu. Jest pak Kristus mnohem vznešenějším nad anděly, jak vysvítá z jeho jména, pak z toho, že andělé se mu klanějí, z toho, že mu dána byla vláda nad světem od Otce, že dokonal stvoření, že jest bez proměny a že má slávu rovnou slávě Otcově — zkrátka jest o tolik vznešenější nad anděly, o kolik Bůh převyšuje tvory. [1])

O božství Pána Ježíše pojednávají též čtení *druhého nokturnu*, která vyňata jsou z řečí sv. Athanasia, nejhorlivějšího obhájce božství Kristova. A právě božství Kristovo dává církvi sílu, o níž mluví evangelium v podobenství o zrnu hořčičném a kvasu.

Pěkný výklad podobenství o zrnu hořčičném podává sv. Jeronym v lekcích třetího nokturnu, kde dí:

»Královstvím nebeským rozumí se hlásání slova Božího a znalost Písem, která vede k životu a o které se praví k židům: Odňato bude od vás království Boží a bude dáno lidu přinášejícímu užitky jeho.

Podobno jest tedy toto království nebeské zrnu hořčičnému, které vzav člověk zasel na poli svém. Člověkem, jenž zasévá na poli svém, rozumějí mnozí Vykupitele, poněvadž zasévá

[1]) Viz epištolu třetí mše sv. na hod Boží vánoční.

v srdcích věřících; dle jiných rozumí se jím člověk sám, jenž zasévá na poli svém, to jest v sobě samém a v srdci svém. Kdo jest ten, jenž rozsévá, leč smysl náš a duch, jenž přijímaje slovo hlásané a zahřívaje símě, vlahou víry způsobuje, že klíčí na poli vlastního srdce. Kázání slova Božího jest nejmenší mezi vědami. Hlásajíc, jakožto první nauku, Boha člověka, Krista zemřelého a pohoršení kříže nezdá se zasluhovati víry v pravdu. Přirovnej tuto nauku k naukám filosofů a jejich knihám, k lesku výmluvnosti a složení řečí a uvidíš, o kolik menší ostatních semen jest símě evangelia. Leč ona, když vzrostou, nic pronikavého, nic oživujícího, nic životného neukazují, nýbrž jsou celkem mdlá a prázdná a nahnilá, a rozlezou se v byliny, jež brzy povadnou a uschnou.

Toto však kázání, které zdálo se býti s počátku nepatrným, když buď v duši věřícího nebo v celém světě zaseto bylo, nevyrůstá v byliny (olera), nýbrž vzrůstá v strom, tak že ptáci nebeští (jimiž buď duše věřících nebo hrdiny službě Boží oddané rozuměti lze) přicházejí a přebývají v ratolestech jeho. Ratolestmi stromu evangelia rozumím různá dogmata, v nichž každý z ptáků na hoře zmíněných spočine.

II. Mešní formulář.

Introit, graduale, antifony k obětování a přijímání jsou opět jako na třetí neděli po Zjevení Páně. — Jenom když se přeloží tato neděle na dobu před poslední nedělí v roce, zní introit Jer. 29. (11.—14.):

»Praví Pán: Já myslím myšlení pokoje a ne trápení: vzývati mne budete a já vyslyším vás a přivedu zase zajetí vaše ze všech míst (vrátím vás ze zajetí).« (Ž. 84, 1.) »Požehnal Jsi, Hospodine, zemi své a odvrátil jsi zajetí Jakobovo.«

V oraci prosíme: »Dejž, všemohoucí Bože, ať vždy rozumné věci uvažujíce, co Tobě se líbí, i slovy konáme i skutky.

V epištole (I. k Sol. 1, 2.—10.) děkuje sv. Pavel Bohu, že se Solunští tak upřímně a stále k Bohu obrátili a nižádnými příkořími (2—6.) se odvrátiti nedali. Chválí je potom, že se stali vzorem jiným církvím, poněvadž se o nich pověst dobrá všude roznesla, což posloužilo k úspěchu evangelia. — Epištolu možno považovati za komentář působení nauky Kristovy, pokud se v dnešním evangeliu přirovnává ke kvasu.

Evangelium (Mat. 13, 31.—45.) obsahuje podobenství o zrnu hořčičném a kvase. — Dle zpráv sv. Matouše a sv. Marka přednesl Pán tato podobenství bezpochyby na břehu jezera genesaretského před četnými zástupy. [1])

---

[1]) Dle sv. Lukáše přednesl Pán tato podobenství za jiných okolností a na jiném místě, z čehož lze souditi, že Kristus Pán dvakrát nebo snad i častěji těchto podobenství užil.

Sv. Jan Zlatoústý se domnívá, že Pán připojil tato podobenství ku předešlým o rozsévači, o pšenici a koukoli, aby učeníky své potěšil; mohli totiž na mysli klesnouti při myšlence, že jen čtvrtý díl semena na dobrou půdu padne, a že i tu se nalezne ještě mnoho koukole; když však ukázal Kristus Pán moc a působivost semene, pak zajisté důvěra učeníků vzrůsti musila. —

O zrnu hořčičném praví se v podobenství: 1. Že seje se na poli nebo v zahradě (Luk. 13, 19.); 2. že jest velmi malé, ba nejmenší mezi ostatními semeny bylin zahradních; [1]) 3. že patří k zelinám (λάχανα, olera) a podobně jako zeliny ročně se obnovuje; 4. že roste rychle, že vyniká nade vše silou rostivou tak, že ač stromem není, přece stromu se podobá; 5. že vyhání veliké větve, na nichž se usazují ptáci nebeští.

Všechny tyto známky má keř hořčičný (sinâpis), a to hlavně hořčice černá (brassica nigra). — Podobenství o zrnu hořčičném znázorňuje zevnější vzrůst církve. — Zrno hořčičné, tak nepatrné a malé, naznačuje nepatrné počátky církve sv., která byla na počátku menší než kterákoli jiná říše, ale vzrostla a rozšířila se po celém světě. Pod ochranou církve ubytovali se národové, knížata, císařové, králové, učenci a výtečníci v každém oboru (ptáci nebeští), všichni útulku a potravy (slovo Boží a eucharistie) zde nalézajíce.

Spasitel klade v podobenství zvláštní důraz na malé počátky svého království naproti židům, kteří zaujati byli předsudky o pozemské moci a slavném vystoupení Messiáše. Jest to týž úradek Boží, jako když se Kristus Pán v největší chudobě ve chlévě Betlemském narodil, a jejž Kristus Pán později vyjádřil slovy: Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské (Mat. 5, 3), anebo když děkoval Bohu při jiné příležitosti: »Chválím tě Otče, Pane nebes a země, že jsi skryl tyto věci před moudrými a zjevil jsi je maličkým (Mat. 11, 25 a. n.).

A jak tomu bylo za časů Páně, tak tomu bylo za dob sv. apoštolů v Řecku a Římě a jest tomu posud (Luk. 12, 32.; I. Kor. 1, 26.—29.). — Rychlý vzrůst církve, jenž v podobenství o zrnu hořčičném jest naznačen, dosvědčuje historie.

Z podobenství o zrnu hořčičném dají se odvoditi tyto vlastnosti církve sv.: 1. Církev jest všeobecná, neboť má moc a určení pojmouti v sebe všechny národy země; tedy každá církev, která se prohlašuje za církev národní, není od Krista Pána. 2. Jako hořčičný keř, který vyrůstá ze seménka, jest týmž organismem, tak i církev po všechny doby zůstává tož církví od Krista založenou, i když vydává ze sebe nové větve nových zákonů, i když v čas potřeby nauky některé zřejmě za nauky od Boha zjevené prohlašuje a vykládá. (Efes. 4, 4.—6.) 3. Jako

[1]) Bylo příslovím oblíbeným hlavně u pozdějších spisovatelů židovských označovati malé věci slovy: „malé jako zrno hořčičné".

hořčičný keř jest něco zevnějšího, tak i církev jest viditelným shromážděním věřících; ale mají-li míti údové její nadpřirozený život, musí býti oživováni životním principem církve sv. právě tak, jako oživovány jsou jen ony ratolesti, jež spojeny jsou s keřem samým. — Ratolesti oddělené (protestantismus a jiné herese) nepatří ke stromu.

Mysticky dá se podobenství naše velmi četnými způsoby vyložiti. [1]) Jeden z nich jest: Zrno hořčičné musí nejprvé v zemi umříti nežli vypučí v strom, a podobně i člověk musí odumříti světu a sobě, nežli vzroste v strom, jejž přesadí nebeský zahradník do zahrady své. — I svatí vzrostli v stromy, pod jejichž ratolestmi (spisy sv. Otců, kázání, příklady, založení klášterů) spočinuli národové.

Podobenství o kvasu znázorňuje vniterné účinky a působení evangelia v člověčenstvu. [2]) Evangelium jsouc původu nebeského, všechno proniká a všemu svou nebeskou povahu přičiňuje.

Proniká jak srdce jednotlivcovo tak veškeré stavy světa. Důkazem toho jest mravní obrat, jenž nastal v člověčenstvu příchodem Kristovým a pak hlavně život světců a světic.

»Heroismus mučeníků, čistota panen, obětavost apoštolů a všech missionářů, rozsévajících civilisaci po světě: kde to vše bylo dříve známo?«

Minucius Felix dí pohanům: »Vy trestáte zločiny; u nás i zlá myšlenka jest hříchem. Vy bojíte se svědků, my bojíme se svědomí, které stále s námi jest. (Octavius, c. 35.) Odpouštěti křivdy, považovati sluhy a otroky za bratry, nerozvížitelnost manželského sňatku, zápověď ani žádostí se neposkvrniti nečistotou, vznešená nauka o obětování vlastní vůle na oslavu Boží: všechno to v prvních dobách křesťanských nejen doporučeno, nýbrž také konáno.« [3]) Z podobenství o kvasu vyplývá, že jen ta církev jest pravou církví Kristovou, která lidstvo mravně obrodila — že tento obrod může býti jen v ohledu náboženském, v oboru víry a mravů — že toto vnitřní působení církve musí se díti po všechny doby, t. j. církev musí býti svatou.

Sekreta zní: »Tato obět, prosíme ó Bože, ať nás očistí a obnoví, spravuje a chrání.«

V modlitbě pak po přijímání prosíme: »Nebeskými jsouce nasyceni sladkostmi, prosíme, ó Pane, abychom po tom, co nás v pravdě živí, vždycky touhu měli.«

---

[1]) De Ponte S. J., Betrachtungen über das öffentliche Leben Jesu 536 a n. — [2]) Již proroci St. Zákona předpovídali s důrazem tuto moc působení Messiášova, jako na př. Is. 53, 11 a n.; Ezech. 11, 19; 36, 26; 37, 24; Os. 14. 6—8. — [3]) Náboženství a věda. Napsal Cámara. (Vzdělavací knihovna katolická svazek 26.) str. 342.

ODSTAVEC II.

Doba velikonoční.

§ 55. Význam doby velikonoční.

Doba velikonoční, která trvá od neděle »devítník« až do soboty po sv. Duchu, předvádí nám utrpení, smrt a z mrtvých vstání Krista Pána, jakož i seslání Ducha sv., zobrazuje nám tedy Spasitele trpícího, vítězícího a kralujícího; představuje nám, co vyjadřuje sv. Pavel slovy: »Ponížilť sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti, a to smrti kříže. Protož i Bůh povýšil ho a dal jemu jméno, kteréž jest nad všeliké jméno.« (Filip. 2, 8.—9.) (Význam objektivní čili předmětný doby velikonoční.)

Vykupitelské dílo, které se nám v době vánoční zjevilo — dokonává se v každé příčině v době velikonoční. A poněvadž smrt Ježíše Krista na kříži byla pravou obětí — a obětovati pouze kněžím přináleží — byl Ježíš na kříži v pravdě knězem, a doba, která nám Ježíše na kříži předvádí, připomíná nám kněžský úřad Ježíše Krista.

Poněvadž však úlohou jest, uskutečniti na sobě, co vykonal Ježíš Kristus ve svém životě, tedy i my máme v době velikonoční ukřižovati v sobě starého člověka, t. j. umrtviti zlou žádostivost; máme povstati jako nový člověk, jenž podle Boha stvořen jest. (Efes. 4, 24.)[1]) (Význam subjektivní doby velikonoční.)

S tímto významem doby velikonoční úzce souviselo udělování sv. svátostí, hlavně křtu, pokání a nejsv. svátosti oltářní. Proto posud nalézáme v liturgii mešní jasné stopy katechumenátu a kázně kajícnické, jak níže podáno bude.

Doba velikonoční sestává:

1. z předhodí vzdálenějšího čili doby devítníkové, t. j. z doby od neděle devítník až do popeleční středy;
2. z předhodí vlastního, t. j. z doby čtyřicetidenního postu;
3. z Božího hodu velikonočního;
4. z pohodí velikonočního, které končí oktávou letnic; neboť seslání Ducha sv. jest posledním darem vzříšeného Spasitele.

ČLÁNEK I.

§ 56. O předhodí velikonočním.

Nynější liturgický útvar předhodí velikonočního, t. j. doby od neděle »devítník« až do velikonoc, jest výsledkem dlouholetého vývoje.

Předhodí toto sestává z *předhodí vzdálenějšího,* z doby devítníkové, od neděle »devítník« až do popeleční středy,

[1]) Řím 6; epištoly bílé soboty a neděle velikonoční; Skočdopole, l. c. I, 283 a n. Amberger II. 738.

jakožto přípravné doby na vlastní předhodí, a *z vlastního předhodí*, t. j. z doby od popeleční středy až do bílé soboty.

A proto jest nám pojednati o dějinách obou předhodí, jak vlastního tak i vzdálenějšího.

Nejprvé pojednáme o předhodí vzdálenějším čili době devítníkové.

O vzdálenějším předhodí velikonočním.

§ 57. Doba devítníková.

Již v sakramentáři Gelasiově vyskytují se pro tři neděle před quadragesimou mešní formuláře s názvy: Septuagesima, sexagesima a quinquagesima.[1]) Tyto neděle nazývají se nyní dobou devítníkovou a lze je považovati za přípravnou dobu k vlastní době postní. Ale ani o době, kdy formuláře ty povstaly, ani o příčině, proč církev zvláštní dobu přípravnou k vlastní době postní zavedla, nemáme určitých vědomostí. Někteří liturgové se domnívají, že byl obyčej některých církví půst ještě před popeleční středou zachovávati, jednak z přílišné horlivosti, jednak pro veliké množství dnů v quadragesimě, kdy se půst nezachovával.

Nám se zdá býti ve příčině původu těchto neděl pravděpodobným názor Grisarův, jenž se domnívá, že liturgická slavnost těchto neděl původně se čtyřicetidenním postem vůbec nesouvisela, nýbrž že asi papežové Pelagius I. (555—60.) a Jan III. (560—73) zavedli na neděli před postem průvody kajícné ku coemeterialním chrámům sv. Vavřince, Petra a Pavla, aby se tam konaly služby Boží za odvrácení pohrom, které církvi hrozily stěhováním barbarů, zvláště pak Longobardů.[2]) K náhledu tomuto Grisar tím více se přikloňuje, poněvadž známa jest veliká láska papeže Jana k coemeteriím římským. — Slavnostní tyto průvody kajícné se i později každoročně konaly, poněvadž nebezpečí se strany barbarů i dále trvalo. —

Že slavnostní kajícné průvody ke jmenovaným chrámům, kde se konala pak bohoslužba (statio), byly ustáleny již za sv. Řehoře Vel. (590—604), vysvítá z homilií sv. Řehoře, z nichž poznáváme i místo chrámu i evangelium příslušné neděle. I »statio« i evangelium shodují se dle těchto homilií s naším missálem.[3])

---

[1]) Migne, 74, 1063. Chorvatsky. Nedjelja sedamdesetnica, n. šezdesetnica n. pedesetnica. — [2]) S názorem tímto dá se zcela dobře srovnati úpěnlivé volání, jež liturgickými formuláři zaznívá a předpokládá velikou tíseň. Tak na př. introit neděle devítníku zní: Ž. 17. „Obklíčily mne úzkosti smrtelné: bolesti pekla obklíčily mne: a v soužení svém vzýval jsem Hospodina.“ — [3]) Viz: Grisar, l. c. str. 773. — Zeitschrift für kath. Theologie 1885 str. 389 a n. Duchesne (Origines de culte chrét. p. 244 a n.) klade původ těchto neděl do VII. století, což by se nedalo srovnat s homiliemi sv. Řehoře.

Dle náhledu Grisarova byly neděle tyto teprve později pojaty do předhodí velikonočního, což dějiny skutečně potvrzují. Doba devítníková vyvinovala se znenáhla a trvá v nynější podobě asi tisíc let.[1])

Vznikla pak tím, že řeholníci, kněží ba i někteří věřící započínali půst před velikonocí ještě před popeleční středou.

Petr z Blois dí: »Všichni řeholníci započínají půst v neděli devítníkovou, duchovní pak druhou neděli po devítníku (v pondělí) a veškeren zástup církve bojující na zemi následující středu«.[2]) — Podobně sněm Klermontský nařídil r. 1095., aby klerus se zdržoval masa již od druhé neděle po devítníku. Ale již od 15. století nejen duchovní, nýbrž i řeholníci začínají půst zároveň i s ostatními věřícími na popeleční středu. Ale v liturgii podržela doba devítníková na vždy ráz doby kajícné. Tak již v 9. století nezpívalo se dle Amalaria »gloria« ani »alleluja«.[3]) V druhé polovici 11. století obnovil Alexander II. nařízení Lva IX.,[4]) že se nemá v sobotních nešporách před nedělí devítníkovou již zpívati »alleluja«.

§ 58. Význam doby devítníkové.

Doba devítníková jest přípravou na dobu postní.

V této době povzbuzuje nás církev sv., abychom se odloučili od světa, jenž právě v této době nejvíce se oddává radovánkám, a vstoupili do služby Boží. A jest toho na výsost potřebí, aby církev pozvedla hlasu svého, když věřící bývají tolika nástrahami lákáni, aby svedeni byli na bezcestí a upadli do osidel ďáblových.

Oddávajíť se lidé před postní dobou z velké části výstřednostem, jež připomínají právem doby pohanské. Neboť u mnohých národů pohanských shledáváme různé slavnosti, které byly velice podobny nynějším masopustním zábavám, hlavně maškarním plesům. Tak na př. o liberaliích (v březnu) praví Vergil, že se slavily rozpustilými žerty a mnohé obyčeje, které spojeny byly s některými slavnostmi Dionisovými, nelze tuto dopodrobna ani líčiti.[5])

Při saturnaliích bylo charakteristickým, že oblékali se lidé do zvířecích koží, při čemž se mnohé nemravné rozpustilosti dály. Hlavně však při slavnostech Bakchových konaly se ta-

---

[1]) Gueranger, l. c. 4. 6 a n. — [2]) Ratrammus (C. Graecorum opp. IV, 4.) dí: Cantica solemnia videlicet Alleluja seu martyrum solemnitates novem ante pascha septimanis occidentalis ecclesia nequaquam solemni more frequentat, sed ab omni celebri glorificatione, quam per totius anni spatium frequentare consuevit, sese continet (P. L. 121, 320.) — [3]) Sermo XIII. Apud Gueranger, l. c. 4. 5. — [4]) Cap. Hi duo. De consecr. Dist. I. — [5]) Liber byl bohem orby. V Lavinium konaly se slavnosti celý měsíc. Srovn.: Döllinger, Heidentum und Judentum str. 504. 545.

kové výstřednosti,[1]) že musily býti Římanům a jejich spojencům přísně zakázány. —

Proto pochopujeme, proč učitelové církevní všech dob s největší vážností a rozhodností vystupovali proti maškarám a všemu přestrojování. — V kázáních de Calendis Januariis, která připojena jsou k dílům sv. Augustina a bezpochyby biskupa Faustina za původce mají,[2]) čteme: »V těchto dnech pohané převlékají se v neslušné nestvůry a co daleko horším jest, že i někteří křesťané nasazují si znetvořené obličeje, jakoby hrajíce si na jelena, chtěli se proměniti skutečně v bytost zvířecí. Jiní se oblékají v kůže zvířecí nebo si nasazují zvířecí hlavy a z toho se radují, že se proměnili v podobu divokých zvířat a že se neobjevují více jako lidé. Jak jest velice hanebné, že mužové oblékají se v ženské šaty a při tom si nechávají vousy na tváři . . . Ať tedy nikdo nedovoluje, aby jelen nebo kráva nebo nějaká jiná nestvůra před jeho dům přišla.« Podobně horlil sv. Eligius († 659.) a mnohé sněmy, jako na př. II. sněm Tourský (567.), Auxerreský (578.). — V Sacram. Gallic. bylo předepsáno: »Kdyby někdo na prvního ledna chodil převlečen za jelena nebo za jalovici, ať koná pokání tří let.«

A vskutku právem horlí církev proti maškarním radovánkám masopustním, neboť není ničeho, co by k jejich omluvě se dalo uvésti; mají původ pohanský, podstatou jsou nanejvýše nerozumny a nesmyslny, jelikož se jimi snižuje a hanobí důstojnost lidská.

Církev není proti vyražení a obveselení, vždyť sám sv. Pavel napomíná křesťany: »Radujte se v Pánu vždycky: opět pravím radujte se« (Filip. 4, 4.), ale radost ta nesmí býti hříšnou. Jako není světla kromě slunka, tak není pravé radosti kromě Pána. Proto světcové a světice Boží neustále se radovali, kdežto svět ve zlu jsa pohřížen a postaven ze zla sobě radost tvoří, kteráž však opravdově oblažiti nemůže. —

Bohužel že právě poslední dny před postní dobou svět nejvíce se oddává radovánkám, ačkoliv církev na druhou neděli po devítníku (quinquag.) již dává čísti evangelium o Kristu, jak se ubírá do Jerusalema, aby tam trpěl.

Proto mnozí svatí právě v těchto dnech konali kajícné skutky, aby Boha usmiřovali za hříchy a urážky spáchané za posledních dnů masopostních. Tak na př. sv. Magdalena z Pazzi vstávala často v noci o masopostních dnech a ubírala se do chrámu, aby se modlila za zaslepence, kteří bez rozumu se radovánkám oddávali.

Mají tedy ve dnech masopostních radovánek všichni služebníci Boží si vyprošovati pomoci shůry proti zlým obyčejům

[1]) Viz Döllinger, l. c. 135 a n. Dippel, l. c. II. 17 a n. — Strabo, X. 468 apud Dippel, l. c. 18. Döllinger, l. c. 482 a n. Při bakchanáliích pácháno bylo smilstvo, přinášeny lidské oběti a páchány byly i vraždy otravou jedem atd. — [2]) Dippel, l. c. 19.

bakchanalií, mají mezi síní a oltářem plakati a volati: »Odpusť, Hospodine, odpusť lidu svému: a nedej dědictví svého v pohanění.« (Joel 2, 17.)[1])

Ó kéž by právě v této době volali kněží k lidu se sv. Augustinem: »Patřte na svého biskupa, jenž k vám nyní mluví. Slyšte ho, zapřísahám vás, když vás varuje a napomíná ve jménu Ježíše Krista. Neupadávejte opět do zlořádů, které tak velice se příčí svatosti křesťanství. Bůh jest mi svědkem, že nejsem vinen vaší věčnou záhubou, když se pokaždé do týchž propastí vrháte. Nyní jsem vykonal před Bohem, co jsem povinen svému úřadu a vašim duším. Opovážíte se snad postaviti se na odpor Ježíši Kristu, jenž o nás praví: »Kdo vás slyší, mne slyší: kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá;« a opět: »Jestliže pak ani církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán.«[2])

Jak slaviti třeba dobu přípravnou na půst, hlásá důtklivými slovy v době novější Benedikt XIV. ve zvláštním breve: »Inter cetera.«[3])

Tento papež udělil pro papežský stát, a Kliment XIII.[4]) pro veškeren katolický svět plnomocné odpustky všem, kdož by navštívili chrám Páně, kde jest velebná svátost vystavena po tři dny po neděli »devítník« nebo po první nebo po druhé neděli po devítníku, nebo alespoň ve čtvrtek po první neděli po devítníku a přijali svátost pokání a oltářní.

Jak máme slaviti dobu devítníkovou, naznačuje církev též v liturgii, jak již nahoře bylo řečeno.

Kněz obléká se v roucha barvy fialové, tedy kajícné, při mši sv. se neozývá radostné Gloria a v církevních hodinkách neříká se ani Te Deum ani alleluja; za to často v hodinkách se říká kajícný žalm Miserere. —

Nyní promluvíme obšírněji o jednotlivých nedělích devítníkových.

§ 59. Septuagesima čili neděle devítník.[5])

Septuagesima jest mezníkem, jenž uvádí nás po radostné době vánoční do vážné doby, v níž si připomínáme dokonání díla vykupitelského vážnou prací Spasitele, jakožto učitele, zá-

[1]) Pastýřská instrukce biskupa Ypernského z r. 1768. — Hartzheim, Concil. German. t. X. p. 599. — [2]) De temp. serm. 198. — [3]) Bullar. Magn. t. XI. p. 213 a n. — [4]) Breve ze dne 23. června 1765. — [5]) Pojmenování neděle „septuagesima“, jakož i jména následujících dvou neděl: sexagesima a quinquagesima vyskytují se již v sakramentáři Gelasiově i Řehořově, ale původ těchto jmen nedá se tak snadno vysvětliti. Pravděnejpodobnějším jest, že, když první neděle postní nazvána byla „quadragesima“, dle obdoby počítáním dekadickým nazvány byly předcházející neděle: „quinquagesima, sexagesima, septuagesima“. Způsob počítati po desítkách jest ostatně církvi cizí. Cfr. Wetzer und Welte, Kirchenlexikon; Kirchenjahr. — Devítníkem sluje tato neděle, poněvadž jest devátá před velikonocí. —

konodárce a hlavně velekněze, jenž se za nás obětoval na kříži. —

Zvláště *introit* mešního formuláře mění náhle náladu doby vánoční a doby po vánocích. Slova introitu: »Obklíčily mne úzkosti smrtelné: bolesti pekla obklíčily mne: a v soužení svém vzýval jsem Hospodina i vyslyšel z chrámu svatého svého hlas můj. Milovati budu Tebe Hospodine, sílo má: Hospodin tvrz má a útočiště mé a vysvoboditel můj« — jakoby nám přiváděla na mysl Spasitele, jenž na hoře Olivetské v úzkosti volá k Otci nebeskému, aby ho uchránil od smrti a sňal s něho tíhu hříchu.[1]) Ne bez příčiny tedy církev zavedla na nejbližší úterek svátek modlitby Páně na hoře Olivetské. —

Do doby světských radovánek mísí církev zvuky kajícího bolu, ačkoliv ještě věřícím ani postu, ani kajícnosti nepředpisuje. —

Základní myšlenka liturgie neděle devítník jest nauka o vinici Páně, kterou Bůh již na počátku světa štípil, stvořiv Adama (čtení prvního a druhého nokturnu v tomto témdni) a na niž povolával dělníky ve všech dobách dějin lidstva. (Čtení evangelia.) —

Člověk má poslechnouti hlasu Boha zvoucího na vinici a pracovati. Práce pak má býti rozumná (»Tak běžím, ne jako na nejisto, tak bojuji, ne jako povětří rozrážeje«): a proto třeba všelikou náruživost potlačovati (»Tresci tělo své a v službu je podrobuji« — epištola). —

Tyto myšlenky vyjadřuje liturgie ve velkolepých obrysech a třeba je poněkud rozvinouti.

I. Církevní hodinky.

Čtení prvního nokturnu pojednávají: v neděli o stvoření světa; v pondělí o stvoření člověka, ve středu o pádu prvních lidí. — Jak již nahoře řečeno bylo, počínali druhdy nový rok velikonocí a proto započínala se čtení doby velikonoční genesí. Čtení Písma sv. začíná tedy velkolepým popisem stvoření Božího, jež jest znamenitým projevem Boží všemohoucnosti, moudrosti a lásky. — Svět jest otevřenou knihou, v níž každý, kdo jest zdravého rozumu a rozumu svého užívati chce, poznává existenci a vlastnosti Boží. »Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou jeho zvěstuje obloha« (Ž. 18.). — »Z velikosti krásy stvoření Stvořitel jejich spatřen býti může« (Moudr. 13, 5.). Právem dí sv. Tomáš: »Podle šlepějí v písku poznává poutník, že někdo jiný před ním již kráčel; podobně vidíme též my v prachu tvorstva šlepěje nohou Božích, který tudy kráčel.« — Takto již přirozeně zjevuje se Bůh všem lidem, pohanům i křesťanům, národům vzdělaným i nevzdělaným.

---

[1]) Viz též výklad historicko-liturgický, jejž jsme nahoře podali.

A čím důkladněji člověk zpytuje zákony přírodní, tím jasněji poznává moudrost Boží, která řídí pohyb veškerenstva od pouhého atomu až ku cherubu a vše ku poslednímu cíli přivádí. V tomto smyslu stávají se vědy přírodní theologií — t. j. vědami o Bohu.[1])

Ale Bůh ve své dobrotě vytkl člověku cíle nadpřirozené — povolal ho blaženosti, jež daleko přirozenost jeho přesahovala; člověk měl po smrti na Boha na věky nazírati a účastným býti blaženosti Boží. Proto vystrojil též člověka nadpřirozenými prostředky, aby mohl nadpřirozeného cíle dojíti, t. j. dal mu posvěcující milost a mnohé dary mimopřirozené.

Žalmista Páně uvažuje o těchto darech v nadšení volá: »Což jest člověk, že jsi naň pamětliv? anebo syn člověka, že navštěvuješ jej? Učinils ho málo menším andělů, slávou a ctí korunoval jsi jej a ustanovil jsi jej nad dílem rukou svých« (Ž. 8.). Adam pak měl dědictvím zanechati potomkům přirozený i nadpřirozený život. Ale dříve měl jako praotec zkoušku podstoupiti. Při zkoušce však neobstál a dědictvím zanechal svým potomkům: hřích prvopočátečný, zlou žádostivost a smrt. — Království Boží (vinice), které Bůh na tomto světě založil, by se bylo stalo kořistí ďáblovou, kdyby se ho nebyl ujal Syn Boží, jenž člověkem se stal z lásky k nám, aby zachránil království Boží na zemi a na konci světa opět Otci je odevzdal. — A dříve ještě, nežli první rodiče opustili ráj, zvěstoval jim Bůh tuto radostnou zvěst o budoucím Vykupiteli. — Dvě postavy — žena s dítětem Božským — od této doby tane na mysli prvním rodičům i jejich potomkům a od nich očekávají spásy; Kristus jest jim jedinou útěchou a jediným pramenem milostí. Obraz jeho je posud mlhavý, ale Bůh se postará, aby od století ke století vždy jasněji zářil, až by konečně stal se skutečností. — A milostivý Bůh přihlížel k vykoupení Spasitelovu, které se mělo státi teprve v plnosti času, tak jako by se bylo již stalo, a uděloval z něho lidem již předem milosti. Ale člověk, chtěl-li býti spasen, musil s milostí spolupůsobiti, musil hlavně odstraňovati překážky, jež se milosti v cestu stavěly, t. j. musil přemáhati zlou žádostivost.[2])

Výstražným znamením, aby člověk nedal se unésti hříšnou vášní, jest čtení prvního nokturnu ve čtvrtek po neděli »devítník« o vraždě Kainově. — A právě dle toho, jak řídili se lidé pravidlem o potlačování vášní, rozlišovali se ve dva tábory: — syny Boží a syny tohoto světa. — Mezi syny tohoto světa vždy více uhasínalo vědomí jednoho Boha, Pána a Stvo-

---

[1]) Viz: postní pastýřské listy z r. 1877 a 1878 sv. Otce Lva XIII., pokud byl ještě biskupem v Perugii. (Překlad obou podává Dr. Schlager v „Linzer Quartalschrift" 1893 str. 38 a n.) — Meyenberg, l. c. 110 a n.; Scheeben, Dogmatik II, n. 269 a n. — Humenelauer, Schöpfungsbericht a j. m. — [2]) „Pod tebou má býti žádost jeho (hříchu) a ty panovati máš nad ním," dí Bůh ke Kainovi. (Gen. 4, 7.)

řitele a tím hynul i ctnostný život. Náboženská vlažnost a lhostejnost ke všemu nadsmyslnému nakazila však i syny Boží; veškeré lidstvo odvracelo se od Boha, pročež proud milostí Božích se ztenčoval, bludy se vzmáhaly, vášně nabývaly převahy, — nastala modloslužba se všemi mravními hrůzami, jak je vypisuje sv. Pavel slovy: »Pročež vydal je Bůh v žádosti srdce jejich, v nečistotu . . . vydal je v žádosti ohavné . . . jsouce naplněni vší nepravostí, zlostí, smilstvem, lakomstvím, nešlechetností, plni závisti, vraždy, sváru, šibalství, nadymači, utrhači, Boha nenávidící, hanliví, pyšní, nadutí, rodičů neposlušní, nemoudří, rozpustilí, bez přívětivosti, nedrželiví smluv, bez milosrdenství . . .«[1])

A všechny tyto neřesti páchaly se dí sv. apoštol, ač lidé poznali zákon Boží, že totiž, kdo věci ty činí, jsou smrti hodni. Neboť přirozené vědomí Boha svého Pána člověk ze srdce svého vyhladiti nemůže.

Všeobecnou mravní zkázou nastala kritická doba v dějinách Zjevení Božího, do níž Bůh bezprostředně zasáhl — potopou světa, o níž vypravuje čtení následující neděle.

Čtení II. nokturnu jsou vyňata z Enchiridia sv. Augustina (hl. 25, 26, 27, tom III.), kde spisovatel popisuje smutný stav lidstva po hříchu prvních rodičů, jenž i se svými následky přešel na veškeré lidstvo (massa damnata), jež se vrhalo z hříchu do hříchu, ale jemuž Bůh nepřestal prokazovati dobrodiní. Bůh totiž slíbil Vykupitele, jenž v plnosti času přišel a založil království Boží na zemi, do něhož jsou povoláni všichni lidé, a do něhož zval všechny lidi, po všechny věky. Abychom pak pilně a vytrvale pracovali o své spáse v království tomto, k tomu nás vybízí evangelium neděle devítník, jakož i introit mše sv.

II. Mešní formulář.

Introit, jak již nahoře řečeno bylo, dá se vyložiti o nářcích trpícího, bolestmi sklíčeného Vykupitele. Ale rovněž dobře přiléhá výklad o hrůzách smrti, jichž kořistí stali se lidé pro hřích Adamův. Přece však probleskává v těchto temnotách strastí a zármutku paprsek naděje a útěchy — neboť Bůh učinil lidem přislíbení o Spasiteli, jenž vykoupí lid svůj. Proto uznáváme sice, že zaslouženě trpíme, ale přece obracíme se v introitu též s důvěrou k Bohu, jenž jistě se nad námi smiluje.

Introit zní (Ž. 17.): Obklíčily mne úzkosti smrtelné: bolesti pekla obklíčily mne: a v soužení svém vzýval jsem Hospodina i vyslyšel z chrámu svatého svého hlas můj. — Milovati budu Tebe Hospodine, sílo má: Hospodin tvrz má a útočiště mé a vysvoboditel můj. — Důvěrnou prosbu obsahuje i mešní *orace*:

[1]) Řím. 1, 26—32.

»Prosby lidu svého, prosíme, ó Pane, dobrotivě vyslyš, abychom tresty spravedlivé za hříchy své trpíce, milosrdného osvobození pro slávu jména Tvého dosáhli.« —

Bůh pomůže člověku, ale jen tenkráte, jak praví přísloví, jestli se přičiní, a proto vybízí nás *epištola* (I. ke Kor. 9, 24.—27. a 10, 1.—5.), abychom s milostí působili, abychom spásy z křesťanství plynoucí si zasloužili. Sv. apoštol přirovnává proto v epištole dnešní život křesťana k běhu o závod, při čemž však jenom jeden dochází odplaty či koruny. Tím snažněji tedy má se křesťan zasazovati a tím mužněji a srdnatěji potýkati se s nepřáteli spásy a tím spěšněji běžeti k cíli, an tu ne jeden, nýbrž všichni mohou dojíti koruny, t. j. věčné spásy, ke kteréž všechna utrpení tohoto světa přirovnána, za nic se považovati musí. Zápasníci, nežli vystoupili, cvičívali se deset měsíců, zdrželivosti a cudnosti pílejíce.

Tak i my máme dle příkladu sv. Pavla v závodě o nebeskou korunu tělo duchu a ducha Bohu podrobovati a to tím raději, ježto neběží o dobytí jen věnce nějakého, nýbrž o slávu nepomíjející, věčnou. Apoštol se však nespokojuje důvody posud přednesenými, nýbrž uvádí věřícím příklad lidu israelského na výstrahu nezdrželivosti. Učí, že pro veškery israelity byli počátkové spásy stejni, neboť všechny Bůh pod žáštitou oblakového a ohnivého sloupu z Egypta vyvedl; pro všechny byly také další prostředky stejny, ale velmi nestejným byl konečný osud jejich, poněvadž se jim nedostávalo zdrželivosti, poslušnosti a vytrvalosti.[1])

Tak bude i s křesťany, kteří nevytrvají. Kdo však v Boha důvěřuje, jistě cíle dojde, neboť oko Boží patří na ty, kdož pracují a trpí, jakož krásně jest vyjádřeno v gradualu (Ž. 9.):

»Spomocníku v čas příhodný, v soužení: doufati budou v Tebe, kteří znají Tebe: neb neopouštíš hledajících Tebe, Hospodine. Neboť nebude až do konce v zapomenutí chudý, trpělivost chudých nezahyne do konce: povstaniž, Hospodine, ať nesesílí člověk.«

Traktus (Ž. 129.) obsahuje vroucný povzdech k Bohu člověka hluboce poníženého svým pádem. S povzdechem však spojuje se i důvěra, že u Boha jest slitování.

Evangelium (Mat. 20, 1.—16.) obsahuje podobenství o dělnících na vinici a o jejich mzdě.

Kristus Pán opustil Galileu, aby se odebral Pereou a krajinou za Jordánem do Jerusalema. Byla to poslední cesta Páně do tohoto města, aby tam za spásu lidí trpěl a umřel. — Pán pronesl podobenství bezpochyby když ještě dlel v krajině za Jordánem. — Za časů Kristových pěstovala se réva velmi pilně ve veškeré zemi židovské, a více nežli stokrát jest v Písmě sv. řeč o vinicích a péči o ně. — Velikou vinici měl hospodář v dnešním

[1]) Srov. Sušil, List ke Korint.

evangeliu, neboť měl svého správce, stálé služebnictvo a mimo to ještě najímal dělníky. — Podobenství podává obraz ze života vinařů v den pilné práce, tedy vinobraní, kdy veškerá práce v krátké době vykonána býti musí, a proto není divu, že hospodář vícekráte denně vychází, aby najal dělníky na vinici svou. —

Hospodář vyšel již na úsvitě[1]) k braně města, kde obyčejně se dělníci k práci nabízeli, a smluvil se s nimi o denár denní mzdy.[2]) — Podobně vyšel a najal dělníky o 9. hod., o poledni, o 3. hod. odpoledne a konečně o 5. hod odpolední. Bezpochyby chtěl hospodář jistou část prací tohoto dne vykonati a proto stále najímal dělníky. — Zcela dle předpisu (Lev. 19, 13 ; Deut. 24, 14.; Tob. 4, 15.) dal hospodář večer rozkaz správci, jenž po celý den práci řídil, aby dělníkům denní mzdu vyplatil a sice tentokráte měl začíti správce s vyplácením od posledních.

Dojem, jejž způsob vyplácení u prvních dělníků způsobilo, vypisuje evangelista, když dí, že tito reptali proti hospodáři řkouce: »Tito poslední jednu toliko hodinu dělali a rovné jsi je učinil nám, kteří jsme nesli břímě dne i horka.«

Ale pán odmítá reptající dělníky slovy: »Příteli, nečiním tobě křivdy . . . ; chci pak i tomuto poslednímu dáti jako i tobě.«

Hlavní myšlenku dnešního podobenství tvoří pravda, že i v království nebeském se stane, že poslední budou prvními a první posledními. Podobenství tedy ukazuje, že vyměřování mzdy v království Kristově nezávisí pouze na velikosti námahy a trvání práce a na zevnější ceně jednotlivých úkonů, nýbrž především na svobodné vůli a přízni hospodáře v tomto království, jenž rozděluje jednomu každému, jak chce (I. Kor. 12, 11.).

Pán zajisté odplatí jednomu každému podle skutků jeho (Řím. 2, 6.) a zachová přísnou spravedlnost, ale rozhodujícím měřítkem větší neb menší odměny není toliko zevnější velikost skutku, nýbrž vnitřní milost a spolupůsobení člověka s touto milostí. Míra pak milosti závisí jedině na svobodné vůli Boží. Proto klade se v podobenství důraz na svobodnou dobrotu Boží naproti dělníkům posledně najatým. V krátké době mohou si získati mnozí právě tak velikých zásluh jako jiní za dlouhou dobu, poněvadž se jim dostalo od Boha milosti ve větší míře, a poněvadž s touto milostí horlivě spolupůsobili [3])

S touto hlavní myšlenkou shodují se i slova: nebo mnoho jest povolaných, ale málo vyvolených, t. j. mnozí jsou povoláni, aby působili s obyčejnými milostmi a tak si odměny v nebi zasloužili, ale málo je povolaných k mimořádným milostem, aby s nimi působíce »v krátké době mnohé časy vyplnili« (l. c.). [4])

---

[1]) ἅμα πρωΐ zároveň se svítáním. — [2]) Stříbrný peníz s obrazem císaře a s římským nápisem platí asi 95 h. — [3]) Dokonav v krátku, vyplnil časy mnohé. (Moudr. 4, 13.) — [4]) Fonk, l. c. 332 a n. — Tentýž výklad naznačuje sv. Jeroným slovy: Non tempori deferente Domino, sed fidei (In Math. 20, 1.),

Výklad jednotlivých částí paraboly jest velmi snadný: Hospodář jest Bůh, dělníci jsou lidé, vinice jest církev Nového i Starého Zákona; lidé povoláváni jsou v rozličných dobách věku svého; někteří hned v mládí jako Samuel, Jeremiáš, Jan Kř., jiní v jinošství, jiní ve věku mužném, jiní konečně ve věku kmetském.[1]) Večer jest hodina smrti; pak přichází noc, kdežto žádný nemůže dělati. (Jan 9, 4.) Správcem, jenž vyplácí mzdu, jest Ježíš Kristus (Jan 5, 22, 27). Smluvený peníz jest blaženost nebeská, jejíž velikost na milosti Boží a spolupůsobení s ní závisí. — Reptání náleží sice k obrazu, ale o království nebeském ho vykládati nelze. Nesmí se tedy klásti důraz na všechny jednotlivosti obrazu, jak již sv. Jan Zlat. poznamenává, a čehož při výkladu podobenství Páně vždy šetřiti dlužno.

Vedle výkladu našeho setkáme se u sv. Otců s výkladem o povolání židů a pohanů[2]) do církve.

Dle jejich výkladu hodinami rozumí se rozliční věkové,[3]) a sice první hodinou znamená čas předpotopní; hodinou třetí rozumí se doba odtud až po Abrahama uplynulá; hodinou šestou čas až do Mojžíše, kdežto devátá hodina sahá odtud až po Krista a jedenáctá od Krista až do posledních dnů světa; neboť věk Kristův poslední hodinou sluje v Písmě sv. (I. Jan 2, 18.) V této poslední době děje se povolání pohanů do církve, které čelilo posud toliko k židům. Pohané odpovídají: Nikdo nás nenajal, t. j. žádný prorok ani učitel Boží k nám poslán nebyl, aniž nás kdo cestám Božím vyučil. Večer je konec světa; denár jest věčná blaženost.

Dříve povolaní, t. j. židé reptají, vidouce, že i pohané stejně do království Božího jsou povoláni jako oni, a že stejné s nimi mzdy súčastněni byli. Ale právě toto reptání je činí posledními, jakož i vidíme, že pohané přijali učení Kristovo, kdežto židé tvrdošíjně odpírajíce mají teprve v posledním věku[4]) do církve býti přijati.

Poněvadž však tyto výklady nevyčerpávají úplně veškerého obsahu podobenství, dají se jednotlivé věty ještě různě jinak vykládati.

Tak na př., že apoštolové z nízkého stavu byvše stali se knížaty církevními, kdežto fariseové a jiní velmoži a učenci židovští zůstali posledními. — Anebo že mnozí mužové v církvi vysoké postavení zaujímavše, vědou, kazatelstvím a jinými ve-

---

t. j. Pán odměňuje podle zásluhy víry, která jedině na milosti závisí a nikoliv podle délky času. Podobně mluví Paschasius Radbertus, Thom. Aqu. a j. m. — [1]) Srovn.: Sv. Jan Zlat., Hom. 64 in Math.; Sv. Augustin, Sermo 49.) — [2]) Sušil, l. c. 250. — [3]) Tento výklad církev schválila tím, že přijala homilii sv. Řehoře do třetího nokturnu církevních hodinek na Septuag. (Homil. 19. in Evang. post principium.) S tímto výkladem souhlasí i výběr lekcí po celou dobu devítníkovou. Neboť první týden devítníkový se čtou dějiny prvního člověka až po Lamecha, otce Noemova; druhý týden dějiny potopy, Noema a jeho potomků až po Abrahama; třetí týden dějiny Abrahama až po oběť Melchisedechovu. — [4]) Řím. 11, 25.

řejnými úřady slavného jména si v církvi vydobyvše jedenkráte snad ani na roveň nebudou postaveni mnohým pokorným, světu neznámým duším, jež povinnosti stavu svého z lásky k Bohu svědomitě plnily. — Povolání k práci na vinici dá se též vyložiti o péči, o spásu vlastní duše, dle slov slavného vykladatele Písma sv. Korneli a Lapide: »Vinice jest duše, již má jedenkaždý obdělávati. Co činí obdělavatel vinice, to ať činí každý věřící na své duši.«

Pokud se týká slov »o malém počtu vyvolených«, radíme kazatelům, aby o tomto thematě vůbec nekázali, neboť vede k nebezpečným tvrzením, jež lid činí malomyslným. Odstrašujícím příkladem v literatuře homiletické jest kázání Massillonovo »o malém počtu vyvolených« (»Sur le petit nombre des élus«. Pour le lundi de la troisième de Carême.)[1])

Na nás jest s milostí Boží, abychom patřili k vyvoleným a ne pouze k povolaným. Proto pracujme pilně ve službě Boží k jeho cti a chvále a k naší spáse. Neboť »dobré jest oslavovati Hospodina a žalmy zpívati jménu Tvému, Nejvyšší« (Ž. 91.), dí *offertorium*. — Potřebnou k tomu milost si vyprošujeme v *sekretě*: »Přijmiž, ó Pane, dary a modlitby naše: a skrze nebeská tajemství nás očisti a milostivě vyslyš.« Podobně modlíme se i při přijímání (Communio) a po přijímání.

Antifona k přijímání zní (Ž. 30.): »Osvěť tvář Svou nad služebníkem Svým a zachovej mne pro milosrdenství Své: Hospodine, ať nejsem zahanben, neboť jsem Tě vzýval.«

Po přijímání se modlíme: »Věřící své, ó Bože, dary svými posilni, aby je přijímajíce po nich toužili, a po nich toužíce neustále přijímali.«

§ 60. Sexagesima.

I. Církevní hodinky.

V minulém témdni četly se v breviáři dějiny prvního člověka a jeho potomků až po Lamecha, otce Noemova, z nichž vysvítá, že v potomcích Kainových rozšiřovalo se plémě hadovo, kdežto v potomcích Sethových rozmnožovalo se pokolení ženy, z něhož měl vyjíti Vykupitel, jenž by potřel hada. Ale smíšenými sňatky synů Božích s dcerami lidskými stala se nákaza mravní všeobecnou, tak že Bůh si umínil zničiti hříšné pokolení lidské až na Noema, jenž jediný se svou rodinou nalezen byl spravedlivým. Noe měl se státi dle úmluvy Boží praotcem lepšího pokolení. A Bůh skutečně zničil všeobecnou potopou pokolení lidské zachovav jedině rodinu Noemovu. Potopa jest hroznou illustrací soudů Božích nad hříchem. Ale i do

[1]) Viz: Jungmann, Theorie der geistl. Beredtsamkeit I, 420 a n.

těchto temnot hrůz nechává Bůh padati jasný paprsek, jak vysvítá z listu sv. Petra (I. 3, 20.), jenž nám vypravuje, že Kristus Pán vstoupil do předpeklí, aby tam kázal mnohým — »jenžto byli někdy nevěřící, když očekávali trpělivost Boží za dnů Noe...« Tedy ještě v posledních okamžicích se mnozí zachránili vzbudivše lítost nad hříchy. Jest to pro nás útěchou, že podobně při různých katastrofách ještě mnozí hříšníci v posledních okamžicích se obracejí. — Vypravování o potopě úzce souvisí se základní myšlenkou liturgie dnešního dne, která se dá vyjádřiti slovy: »dějiny hlásání slova Božího«.

Liturgie dnešního dne uvádí nám v lekcích prvního nokturnu na mysl Noema jakožto rozsévače před Kristem. Ale jen malá část lidí ho uposlechla; u některých však, jak nahoře řečeno bylo, ještě v posledním okamžiku símě vypučelo v nadpřirozenou lítost. —

Hlavním rozsévačem jest Ježíš Kristus (evangelium); a jakožto zástupce všech rozsévačů čili kazatelů po Kristu Pánu se uvádí sv. Pavel v epištole. (2 Kor. hl. 11. 12.) —

Noe, jenž byl spravedlivý, jest předobraz Krista, archa pak jest předobrazem církve sv. — Proto třeba při čteních o Noemovi mysl obraceti ke Kristu, jenž nás od hříchu zachránil. Jako Noe jest praotcem nového pokolení, tak i Kristus jest původcem nového života v ohledu nadpřirozeném a to skrze víru ve slovo Boží.

Ale čtení o potopě a záhubě hříšného světa vzbuzuje mimoděk i jiné myšlenky. Neboť právě v těchto dnech doby devítníkové lidé oddávají se namnoze hříšným radovánkám a výstřednostem, k nimž zajisté dobře se hodí čtení o potopě a Noemovi, jenž nadarmo napomínal své vrstevníky.

O potopě pojednává též sv. Ambrož[1]) *ve čteních druhého nokturnu*, v nichž dovozuje, že mravní zkáza lidí stala se tak velikou, že kdyby Bůh mohl býti též rozhněván jako člověk, musil by se rozhněvati. — Proto potrestal Bůh člověka a s ním vyhladil i zvířata, poněvadž jen pro člověka byla. — Spravedlivého *Noema Bůh zachránil*, aby ukázal, že spravedlivému neuškodí hřích jiných. Nechválí se Noe pro urozený původ, nýbrž pro ctnosti, neboť pravé šlechtictví rodin záleží ve vznešenosti ctností. — Ve čteních třetího nokturnu vykládá sv. Řehoř mešní evangelium.

II. **Mešní formulář.**

Slovy introitu vyslovuje církev obavu přísných soudů Božích vidouc velkou zkázu mravní a vybízí Boha ku pomoci. *Introit* zní (Ž. 43.): »Povstaň, Hospodine . . . a nezavrhuj nás do konce. —

[1]) Ex libro sti. Ambrosii Episcopi de Noe et arca.

Proč odvracuješ tvář svou a zapomínáš na bídu naši a soužení? Přilnulo k zemi tělo naše: povstaň, Hospodine, spomoziž nám a vysvoboď nás.«

V oraci dovolává se církev přímluvy sv. Pavla, abychom ode všech nehod přímluvou tohoto učitele národů uchráněni byli. O sv. Pavlu pojednává též *epištola* (II. Kor. 11, 19—33 a 12, 1—9.), v níž sv. apoštol přirovnává se ke svým protivníkům, hájí se proti nim, vypočítává své přednosti a zásluhy i trudy, jež mu bylo při kázání slova Božího podstoupiti, a poukazuje ku zjevením, jež mu Bůh sám učinil. Z epištoly vysvítá, jak věrným rozdavačem tajemství Kristových byl sv. Pavel, jak svědomitě zaséval semeno po roli světa pohanského a je zaléval potem apoštolské horlivosti a slzou sebeobětavé lásky.

Epištola přiléhá velmi těsně k evangeliu obsahujícímu podobenství o rozsévači, jímž jest Ježíš Kristus, vzor všech rozsévačů v církvi svaté. —

Dříve však, nežli církev přikročuje k evangeliu, vyprošuje si v *graduale* pomoc Páně proti těm, kteří se na odpor staví její práci, učiniti z lidu ctitele Boží.

Grad. Ž. 82. »Ať poznají národové, že Ty jméno máš Hospodin, že Ty sám jsi nejvyšší nade vší zemí.«

V následujícím pak *traktu* modlí se církev za své věrné dítky, aby nezhynuly uprostřed mravní spousty.

Ž. 59. Pohnul jsi, Hospodine, zemí a zbouřil jsi ji. V. uzdraviž potření její nebo se pohnula. V. Aby utekli před lučištěm: aby vysvobozeni byli vyvolení Tvoji. S epištolou a čteními breviáře o Noemovi, jenž napomínal své vrstevníky ku pokání, úzce souvisí nedělní *evangelium* (Luk. 8, 4—15.) o rozsévači. —

Pokud se týká doby, kdy Pán toto podobenství[1]) přednesl, lze s pravděpodobností říci, že se tak stalo v druhém roce veřejné Jeho činnosti a to před svátky velikonočními. — Jevištěm kázání Páně byl asi půvabný břeh jezera genezaretského nedaleko městečka Kafarnaum. Pán mluvil k zástupům z lodi, možná z lodi Petrovy. — Veliké zástupy lidí shromáždily se bezpochyby proto, že četní poutníci byli právě na cestě ke slavnosti velikonoční do Jerusalema a použili této příležitosti, aby slyšeli Ježíše. — Abychom podobenství dobře porozuměli, třeba též uvážiti, jaké pole měl Pán na mysli, když podobenství přednášel. — Nebylo to pole z roviny esdrelonské nebo genezaretské, která vynikala hloubkou úrodné prsti, nýbrž pole na svazích pahrbků, s nímž se obyčejně v Palestyně setkáváme. — Půdy úrodné bývá celkem málo, neboť z pole vyčnívají četná skaliska, anebo skálu přikrývá na mnohých místech tenká vrstva prsti. Takovýmto polem vedly obyčejné cesty a chodníčky; půda obdělávána byla způsobem velice primitivním;

[1]) Fonk, l. c. 66 a n.

pluhem nebo motykou se tvrdá půda poněkud zkypřila, a pak se zaselo símě: někdy se napřed zaselo a pak teprve oralo. Že trní a bodláčí bujelo na polích tímto způsobem obdělaných, není divu. — Za to prsť jest velice úrodná a símě, které zapadne do ní, přináší užitek veliký.

Isák měl v jižní Palestýně úrodu stonásobnou (Gen. 26, 12.). Podobné zprávy o veliké úrodě zaznamenali nám dějepisci: Varro v Garradě v Syrii a v zemi Sybaritů (De re rustica 1, 44.), Plinius, Solinus, Theofrast o Babylonii, ba Herodot mluví v Babylonii o užitku 200násobném (I., 103.).

Podnět k vypravování dnešního podobenství zavdala Pánu okolnost, že mnozí posluchači přicházeli více ze zvědavosti, nežli, aby podle slova Jeho živi byli.

Z vypravování evangelistů se totiž dovídáme, že Pán nenašel všude víry v Israeli, ba u mnohých vzmáhal se i odpor proti jeho činnosti. Byl totiž v lidu israelském příliš hluboko zakořeněn předsudek o Messiáši, králi a vysvoboditeli židů ze jha římského. Proto ani zázraky, ani kázání Páně nepřinášely žádoucího užitku. — I dobře smýšlející mohli tedy pohoršení bráti na nepatrných účincích slova Božího, Kristem hlásaného. — Proto chtěl je Pán dnešním podobenstvím uchrániti od pochybností a poučiti o dvou věcech: předně, že království jeho neobjeví se hned na počátku ve slávě a lesku, nýbrž že jeho počátky budou nepatrny (zrno hořčičné), a teprv časem se rozvine; za druhé, chtěl Kristus Pán ukázati, co jest příčinou neplodnosti slova jeho u mnohých posluchačů, že totiž daří se jeho činnosti v Israeli tak, jak se daří semenu zasetému na poli —

Podobenství o rozsévači a semeni bylo tedy jednak vysvětlením vývoje království Božího na zemi, jednak vážným napomenutím, aby posluchač sebe sama zkoumal a překážky ze srdce svého odstranil.

První překážkou, pro kterou símě nepřináší ovoce, jest tvrdá půda. — »Símě padlo vedle cesty i pošlapáno jest a ptáci nebeští sezobali je« — »jsou ti, kteří slyší; potom přichází ďábel a vynímá slovo ze srdce jejich, aby věříce spaseni nebyli.« —

Příčinou tedy, proč slovo Boží u mnohých užitku nepřináší, jest lhostejnost, duševní lenost, že si nedají práci, aby přemýšleli o slovu Božím, tvrdost a necitelnost srdce ke všemu nadsmyslnému. — Ďábel má zde lehkou práci, »přichází a vynímá slovo ze srdce jejich«.

Právě při této třídě posluchačů zmiňuje se Pán o ďáblu. Neboť přišel Kristus Pán, aby vyrval z moci jeho království Boží, jež hříchem prvního člověka padlo do jeho rukou. A proto ďábel (»bůh tohoto světa«) se vynasnažoval, »aby oslepil mysl nevěrců, aby nezářila jim osvěta evangelia slávy Kristovy« (2 Kor. 4, 4.). — Jest ovšem ďábel též při druhé třídě

posluchačů, o nichž jest v dnešním podobenství řeč, činným, ale u těchto má těžší práci a proto u těchto dvou tříd dostačí zmíniti se o jeho zbraních a netřeba zmínky činiti zvlášť o jeho příchodu.

Druhá překážka, pro kterou símě vzejíti nemůže, jest skála, která se ukrývá pod tenkou vrstvou úrodné prsti. »To jsou ti, kteří, když slyší, s radostí přijímají slovo, ale nemají kořenů; ježto na čas věří a v čas pokušení odstupují.« Jsou to lidé okamžiku, přístupní sice dojmům, které však nemají delšího trvání. Tato těkavost mysli není pouze přirozenou, nýbrž jest zaviněným nedostatkem potřebné mravní vážnosti a ochoty ku menším nebo větším obětem, jichž zachovávání slova Božího nutně vyžaduje, jest zaviněnou mravní zbabělostí. — Zkouškou má člověk dokázati, zdali přijaté slovo Boží tkví pouze v pomíjejícím pohnutí srdce anebo ve vůli se vší rozhodností Pána oddané.

V pokušení, boji a protivenství pro Krista ukáže se teprve, na jakou půdu padlo slovo víry v Ježíše. — Ze židů, kteří volali Pánu Ježíši »hosanna«, mnozí zbabělci krátce po tom odpadli. — »Jsou lidé, dí Opus imperfectum in Math., kteří hned se radují a kochají, mluvíš-li jim o slávě svatých a blaženosti slávy království nebeského, poněvadž jsouce podle přirozenosti moudří, také slovo Boží snadno přijímají; ale nevěř jejich radosti: neboť tělesně se radují a tělesně kochají . . .«

Třetí překážka nechává sice símě vzrůsti a kořeny zapustiti, ale nedovoluje, aby ovoce přineslo: »padlo mezi trní a trní spolu vzrostlé udusilo je — jsou ti, kteříž slyšeli, ale jdouce po pečování a zboží a rozkošech života, bývají udušeni a nepřinášejí užitku.« Náruživosti, zlé náklonnosti, lákání světa a lidská bázeň působí sice v každém srdci, ale jest v moci člověka je přemoci a neškodnými učiniti. Neumrtvuje-li člověk zlých náklonností, rostou zároveň tyto se semenem slova Božího a překážejí jeho zdárnému vývoji. Se zlými náklonnostmi spojuje se pak zevnější svět proti Kristu Pánu a to dvojím způsobem: odstrašuje člověka od konání dobrého tím, že mu ukazuje veliké obtíže spojené se ctností, zastrašuje ho výsměchem, naplňuje lidskou bázní, trápí ho starostmi, naplňuje nespokojeností anebo láká člověka ke zlému tím, že mu před oči staví mámivé rozkoše a statky tohoto světa a svádí ho, aby ukojil hříšnou žádostivost. — Sv. Jan Zlat. spatřuje v této třídě zastoupeny chudé i bohaté; onino trápeni jsou starostmi o potřeby životní; tito sváděni jsou hojností statků k rozmařilosti. K tomu pak tento učitel církevní poznamenává, že na bohatství ani tento svět, nýbrž srdce samo vinno jest hříchem. »Neboť chceš-li, můžeš zlému zárodku uniknouti a s bohatstvím řádně naložiti. Proto Kristus nepraví: svět, nýbrž pečování o věci světské, a nedí: bohatství, nýbrž klam bohatství. Neboť

člověk může býti bohat a nedati se klamat a žíti na tomto světě a nedati se udusiti starostmi.«[1])

Ale Pán chtěl též dodati mysli svým věrným a povzbuditi je a proto vypravuje dále o velikém užitku slova Božího, jestliže najde dobrou půdu v srdci člověka.

»A jiné padlo v zemi dobrou a když vzešlo, učinilo užitek stonásobný. — Ale kteréž v zemi dobrou padlo, jsou ti, kteříž slyšíce slovo, v srdci dobrém a výborném je zachovávají a užitek přinášejí v trpělivosti.« Tito posluchači přijímají slovo Boží, uvažují o něm, snaží se ho pochopiti, zachovávají ho v srdci a řídí se dle něho v životě. Nedají se odstrašiti překážkami ani se nedají svésti lákáními, nýbrž v trpělivosti vytrvávají až do konce. Dle toho, jak kdo s milostí působí, přináší slovo Boží užitek třiceti, šedesáti anebo stonásobný. (Mar. 4, 20.). —

A co zde řekl Kristus Pán o sobě, platí též o kazatelích všech dob. — Kazatelé mohou čerpati z dnešního podobenství útěchu, nepřináší-li slovo jejich u posluchačů užitku, ale zároveň i naučení, čeho se mají při hlásání slova Božího vystříhati a čeho mají u sebe i u posluchačů dbáti, aby jejich kázání přineslo užitek. — Totéž platí i o rozjímání a duchovním čtení. —

Z podobenství též učíme se, že řádným způsobem šířiti království nebeské na zemi jest *hlasání slova* Božího, jak dí též sv. Pavel: »Ale, kterak budou vzývati, v kterého neuvěřili? anebo kterak uvěří v toho, o němž neslyšeli? a kterak uslyší bez kazatele? — Tedy víra ze slyšení, slyšení pak skrze slovo Kristovo« (Řím. 10, 14. 17.).

Dále učí nás dnešní podobenství, že kazatel musí *býti poslán*, neboť nikdo nesmí vstoupiti na roli, aby rozséval, leč má-li od pána role dovolení; podobně tedy musí tomu býti i na roli Páně.

»Kterak budou kázati, nebudou-li posláni« (Řím. 10, 15.). Poslání pak může se dostati kazateli pouze od řádné Kristem ustanovené duchovní vrchnosti. —

Podobenství o rozsévači považoval Pán za velmi důležité o proto řekl k zástupům: »Kdo má uši k slyšení slyš! — Otázali pak se ho učeníci jeho, jaké by to bylo podobenství? Jimž on řekl: Vám dáno jest znáti tajemství království Božího, ale jiným v podobenstvích, aby vidouce neviděli a slyšíce nerozuměli.« Potom Pán učeníkům sám podobenství vyložil. — Těmito slovy poučil Kristus Pán apoštoly, že oni od Boha vyvoleni jsou, aby vnikli do plánů Božích ve příčině zřízení království Božího na zemi, kteréžto plány velice se různí od očekávání lidu israelského a které ani andělům nebeským nebyly dopodrobna známy. (Efes. 3, 10.). —

Ze zvláštní milosti tyto úradky Boží byly apoštolům zjevovány, kdežto ostatním lidem pouze v podobenstvích se zvě-

[1]) Hom. in Math. 44.

stovaly. Ale židé sami zavinili, že jim Pán v podobenstvích o království nebeském vyprávěl, neboť houževnatě lpěli na bludném názoru o pozemské říši Messiášově a nechtěli pravdu přijmouti a proto stihl je trest Páně, že je Pán o podstatě království Božího na zemi více nepoučuje. Slyší sice podobenství, ale nechápou co znamená. Pán předvídá tuto nechápavost a proto se praví, že ji zamýšlí (»aby vidouce neviděli a slyšíce nerozuměli).[1]) A jak velice různil se názor židů o království messiánském od názoru Kristova, vysvítá právě z našeho podobenství, neboť nezakládá se vnějšími prostředky a vnější mocí, nýbrž hlásáním a přijímáním slova Božího. —

V důvěře, že Bůh nám bude nápomocen ve vzdělávání půdy našeho srdce, abychom byli spravedliví jako Noe a horliví jako sv. Pavel, voláme *v offertoriu* (Ž. 16.):

»Dokonalé učiň kroky mé po stezkách svých, aby se neuchylovaly šlepěje mé; nakloň ucha svého a vyslyš slova má. Prokaž mi divné milosrdenství své, jenž spaseny činíš doufající v Tebe, Hospodine.« —

Nejlepším prostředkem učiniti půdu srdce našeho schopnou, aby přijala símě slova Božího a stonásobného užitku pak vydala, jest nejsvětější svátost oltářní. Toť pramen, jenž svlažuje vyprahlou zemi a obveseluje mysl ve službě Boží, a proto modlí se církev po přijímání antifonu:

(Ž. 42.) »Vejduť k oltáři Božímu, k Bohu, jenž obveseluje mne od mladosti mé,« — Posilněni pak tělem Páně prosíme za milost, »abychom svátostmi občerstveni jsouce také příjemnými mravy Bohu sloužiti mohli«.

§ 61. Neděle druhá po devítníku.[2])

(Ouinquagesima.)

I. Církevní hodinky.

Ve čteních *prvního nokturnu* vypravuje se povolání Abrahamovo.

Posud obracel se Bůh se zjevením k celému pokolení lidskému, ale nyní nastoupil cestu novou; počíná rozlišovati a vyvoluje si za nositele zjevení, koho chce. — Nejprvé vyloučil Cháma a jeho potomky,[3]) potom vyvoluje si jediného Abrahama. —

Pokolení lidské upadlo totiž do nové mravní zkázy, a sice tentokráte byla to pýcha, jíž Bůh tak velice byl uražen, a které

[1]) Cfr. Isai. 6, 9. 10. — [2]) U Řeků nazývá se *tyrofagia*, poněvadž tohoto dne jest jim ještě dovoleno požívati „bílých" t. j. z mléka připravovaných pokrmů. — [3]) Čtení prvního nokt. ve čtvrtek po první neděli po devítníku (Gen. 9, 24—27).

se lidé dopustili stavbou věže babylonské.[1]) Lidé pokusili se zavésti kulturu bez Boha a mezinárodní, beznáboženskou politiku. Ale Bůh zmařil plány pýchy lidské a ukazuje lidem vždy jasněji pravdu slov Spasitelových: »Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské.« (Mat. 5.) Všechna možná vzdělanost, veškeren pokrok ve věcech pozemských bez Boha jsou jen, jak dí sv. Augustin, velké kroky mimo cestu (grandes passus extra viam).[2]) Sloučeno může býti lidstvo jedině na základě křesťanském, a proto jen v semeni Abrahamově měli býti požehnáni všichni národové. — Církev katolická, která objímá všechen svět, jest toho nejjasnějším důkazem. — Čtení nedělní a následujících dnů předvádí nám tedy ony prosté, ale důstojné osoby patriarchů, kteříž jsou nositeli zjevení a zároveň obrazy budoucího Vykupitele. — V dnešní neděli jest nám zřetel obrátiti na Abrahama, ale musíme uvésti osobu jeho v souhlas s liturgií dnešní.

Základní myšlenkou dnešní liturgie jest: Církev jest vinicí (neděle devítník) a polem osevním (první neděle po devítníku) vykoupeným utrpením Páně. — Jen krví Páně skropena mohla vinice a osevní pole naší církve svaté přinášeti úrodu. -- Kristus Pán musil opustiti tento svět a obětovati život, aby nás přivedl do zaslíbené země království nebeského. Předobrazem pak jeho byl Abraham, jemuž Bůh řekl: »Vyjdi ze země své a z příbuzenství svého i z domu otce svého, a pojď do země, kterouž ukáži tobě. A učiním tě v národ veliký a požehnám tobě a zvelebím jméno tvé a budeš požehnaný. Požehnám dobrořečícím tobě a zlořečiti budu zlořečícím tobě a v tobě požehnána budou všecka pokolení země.« Tedy vyšel Abraham, jakož byl přikázal jemu Hospodin, a šel s ním Lot: v sedmdesátipěti letech byl Abrám, když vycházel z Háran (I. Mojž. 12, 1—4.). — Tak osvědčil se Abraham, jejž Bůh povolal za praotce nového pokolení, mužem víry, a věrně jsa Bohu oddán podroboval se všem jeho rozkazům a byl ochoten přinésti každou obět, obětovati i syna svého. A v této příčině jest i nám vzorem, jehož máme následovati. Právem dí o něm svatí Otcové: Jak v pravdě křesťanský muž před Kristem! Jak evangelický před evangeliem! Jak apoštolský před apoštoly! Ale jaká i odměna? — »V tobě požehnána budou všechna pokolení země.« V jeho žilách proudila krev, která měla jedenkráte vykoupiti lidstvo.

My pak, duchovní potomkové Abrahamovi, máme se jemu připodobňovati zvláště ve dnech masopustních radovánek — vykročiti ze země hříchu a volati se sv. Cecilií: »Zachovej nás v čistotě, ó Pane, aby nic neposkvrnilo svatost a důstojnost, která má stále v nás přebývati«.[3]) K tomu nás alespoň vybízí

[1]) Čtení v pátek téhož téhodne. — [2]) Meyenberg, l. c. 115. — [3]) Gueranger, l. c. 195 a n.

sv. Ambrož na konci čtení druhého nokturnu, v nichž pojednává nejprve o ctnostech Abrahamových a ke konci praví, že vykročiti máme z těla a povznésti se duchem svým do nebes dle slov sv. Pavla: »Obcování naše v nebesích jest.« (Fil. 3, 20.)

Církev nás volá, jako kdysi Bůh volal Abrahama, abychom opustili místa hříchu a spěchali do chrámu, kde se vystavuje tyto dny velebná svátost, abychom tam vzdali Kristu Pánu hold úcty a oddanosti, volajíce: »Sláva a chvála budiž za vítězství a naše spasení Bohu našemu, kterýž sedí na trůnu, a Beránkovi.«[1])

Poněvadž však církev si přeje, abychom dnešního dne co nejhlouběji vnikli do tajemství o umučení Páně, dává čísti *v třetím nokturnu* evangelium, v němž Kristus Pán předpovídá své brzké utrpení. Abychom pak tajemství o utrpení Páně porozuměli, připojuje se vypravování o zázračném uzdravení slepého od narození, s nímž máme volati: »Pane, ať vidím« (Luk. 18.). Jak velkou váhu kladl sám Pán na utrpení a umučení své, vysvítá z jeho: a) slov i b) skutků.

a) Kristus Pán vícekráte mluvil o svém umučení a smrti své na kříži (Mat. 16, 21; 17, 21; 28, 18; Luk. 18, 31. a n.); zvláště pak pozoruhodná jsou v této příčině slova Páně u sv. Matouše (16, 21 a n.).

Sv. Petr vyznal právě božství Kristovo slovy: »Ty jsi Kristus, syn Boha živého.« A Kristus Pán odpověděv řekl: »Blažen jsi, Šimone, synu Jonášův . . . Ty jsi Petr, t. j. skála, a na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné nepřemohou jí. A tobě dám klíče království nebeského, a cožkoliv svážeš na zemi, svázáno bude i na nebi, a cožkoliv rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.« (Mat. 16, 13—19.) A hned na to dí sv. Matouš: »Od té chvíle počal Ježíš ukazovati učeníkům svým, že třeba jim jíti do Jerusalema a mnoho vytrpěti od starších a zákoníků a od velekněží a usmrcenu býti a třetího dne vstáti. — I pojav ho Petr počal mu domlouvati řka: »Odstup to od tebe, Pane, nebude Tobě toho.« On pak obrátiv se řekl Petrovi: »Jdi za mnou, satane, pohoršením jsi mně, poněvadž nezamýšlíš věcí Božích, nýbrž které jsou lidské« (Mat. 16, 21—23.). —

Jak překvapující antithese! Pro víru v božství Páně dostává se sv. Petru tak velikého vyznamenání, že mluví z vnuknutí Božího, ale že neporozuměl tajemství o umučení Páně, klesá hluboko, a Pán mu praví, že slova jeho z vnuknutí satanova pocházejí. Kristus Pán pak svolal ihned všechen lid a hned dále pokračuje (Mat. 16, 24—28) a praví, že netoliko On, nýbrž každý, kdo Kristův býti chce, trpěti musí a se zapírati. — »Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne. Neboť, kdož by chtěl život svůj zachovati,

[1]) Zjev 7, 10. 11.

ztratí jej, kdož by pak ztratil život svůj pro mne, nalezne jej.« (Mat. 16, 24. 25.) —

Dvojí věci tedy Kristus Pán na nás žádá: Abychom na mysli měli utrpení Jeho a pak sami kříž trpělivě nesli. — Proto všichni svatí velkou měli pobožnost ke kříži Kristovu. Sv. Filip Benitius nazýval kříž svou knihou, v níž často četl. Blahoslavený Albert Veliký dí, že pouhé pamatování a úvaha o mukách a smrti Páně prospěšnější jest člověku, než kdyby se po celý rok postil o chlebě a vodě a tělo své denně do krve bičoval a celý žaltář se co den pomodlil. Neboť tato cvičení jsou o sobě pouze skutky zevnějšími . . . ale úvaha o umučení Páně dodává teprve zevnějším skutkům ducha.[1]) Ale i životem svým svatí Krista Pána v utrpení následovali. — V pokoře, v ponížení, poslušnosti, v obětování sebe Bohu hleděli se Kristu Pánu připodobniti, ano někteří po křížích i toužili. Kdo by neznal výroku sv. Magdaleny z Pazzy: »Pane, buď trpěti anebo umříti«? — Některým svatým, kteří celou duší svou ve strasti a útrapy Páně vnikli, a láskou ke Kristu a kříži jeho zahořeli, dostalo se nejvyššího vyznamenání od Pána, že stali se hodnými nositi rány čili jízvy Páně na těle svém, jako sv. František Ass., Kateřina Sienská, sv. Juliana a j. m. —

b) Ale nejen slovy, nýbrž i skutky ukázal Kristus Pán, jakou váhu přikládá památce na své utrpení Vždyť mše sv. není leč opakování oběti na kříži. »Nebo kolikrátkoli budete chléb tento jísti a kalich píti, smrt Páně budete zvěstovati, dokavade nepřijde,« dí sv. Pavel (I. Kor. 11, 26.). —

A proto církev svatá zavedla mnohé svátky na uctění památky utrpení Páně, právě v době devítníkové a postní; pak zavedla pobožnost křížové cesty, bolestný růženec, překrásné obřady ve svatý týden, zvonění o třech hodinách na každý pátek atd. Téměř všechny tyto pobožnosti obdařeny jsou i hojnými odpustky.

II. Mešní formulář.

Myšlenky právě rozvinuté zaznívají též v mešním formuláři, jenž vyjadřuje úmysl církve, abychom pamatovali na umučení Páně a z lásky k trpícímu Spasiteli odvrátili mysl od rozpustilých radovánek masopustních. Aby nás Bůh od nebezpečí hříchů uchránil, za to prosíme v introitu a oraci.

Introit zní: (Žalm 30.) »Budiž mi Bohem ochranitelem a místem útočiště, abys spasena mne učinil: nebo síla má a útočiště mé jsi Ty, a pro jméno své povedeš mne a uživíš mne. (Ž. týž.) V Tebe, Hospodine, doufám, nedej mi zahanbenu býti na věky: pro spravedlnost Svou vysvoboď mne a vyveď mne.«

[1]) De Ponte, Úvahy o mukách a smrti Pána našeho Ježíše Krista; přel. Desolda, str. 4.

*

V oraci pak táž prosba se opakuje: »vazeb hříchu nás sprosť i všeho protivenství uchovej.« — Hlavní pohnůtka utrpení Páně spočívá v jeho lásce k nám. Ale láska budí opět lásku, a k této lásce vybízí nás dnešní *epištola* (I. Kor. 13, 1.—13.), která pojednává o lásce.

Sušil [1]) praví o této epištole, že patří k nejkrásnějším částem Písma sv., že jest to žalm, velepíseň a chvalozpěv lásky bohat myšlenkami, obsahem a pravdou, vznešený silou a plností řeči, lahodný milostností a prostotou; a ty přednosti samoděk vyrostly v útrobě udatné, láskou ke Kristu hárající Pojednává v ní apoštol o lásce křesťanské, kterou rozlévá v srdcích našich Duch sv., která v srdci hubí všechno, co jest zlé, která srdce ušlechťuje, a s Bohem a bližním spojuje. Ani zázraky ani hrdinské ctnosti nemají ceny před Bohem a nezajišťují spasení, nejsou-li konány z lásky křesťanské.

Ani víra, ani naděje bez lásky ceny samy o sobě nemají, samy spasiti nemohouce. Na věčnosti pak přestane víra, skončí i naděje, ale láska zůstane. Láska, dí Stolberg, [2]) jest náš život, určení naše jest láska, spasení naše jest láska: láska jest vlastně to jediné, čeho Bůh od nás žádá, neboť z ní plyne plnění všech povinností, dílem že víra v patření, naděje v držení přejde, a tedy obě přestanou, láska však věčně trvati a nad to vzrůstati bude, jsouc tím mezi ctnostmi, čím slunce jest mezi planetami. Že tedy lidé z lásky k Ježíši všechno opustili, lze pochopiti, že však křesťané opouštějí Krista, vrhajíce se v těchto dnech v proud nízkých chtíčů, nelze dobře pochopiti.

V gradualu a traktu velebí církev dobrotu Boží, jež osvobozuje vyvolené své a činí je lidem svým a ovcemi pastvy své.

V *evangeliu* spatřujeme především vzor lásky, o níž pojednává epištola. Ježíš předpovídá své utrpení, které podstoupí pro spásu lidstva a uzdravuje slepého od narození.

O významu úvahy o utrpení Páně bylo již nahoře obšírně pojednáno. Zbývá tedy jen pojednati o slepci.

Ve slepci spatřovali starší vykladatelé liturgičtí obraz oněch zaslepenců, kteří v těchto dnech rozpustilým životem obnovují pohanské bakchanalie. Slepec cítil slepotu svou a proto úpěnlivě volal k Pánu za uzdravení, a proto i církev snaží se veškerou bohoslužbou přivésti lidi k poznání hříšnosti radovánek masopustních a odvrátiti je od nich, a roznítiti v srdcích jejich čistou lásku k Bohu, která jedině může člověka zde na zemi uspokojiti a v pravdě oblažiti. Sv. Řehoř v homilii III. nokturnu přirovnává pokolení lidské po hříchu Adamovu ke slepci, jemuž Kristus Pán otevřel naukou svou oči.

Kéž by všichni zaslepenci, kteří v masopustním karnevalu zapomínají, že duše krví Kristovou vykoupené uvrhují do věčné záhuby, prohlédli se slepcem a zamilovali si Ježíše!

---

[1]) Výklad Písma sv. — [2]) Viz Sušil, l. c.

V offertoriu vyprošuje církev dítkám svým, aby poznaly božský zákon a též jiným vypravovaly.

Antifona k přijímání (Ž. 77.) připomíná mannu, kterou dával Bůh na poušti, a která byla předobrazem eucharistie; tato uchová člověka k životu věčnému a chrání proti všelikému protivenství, jak se o to prosí v *modlitbě po přijímání*, která zní: »Prosíme, všemohoucí Bože, abychom nebeské pokrmy přijavše, jimi proti všelikému protivenství opatřeni byli.«

O bližším předhodí slavnosti velikonoční.

§ 62. Dějiny čtyřicetidenního postu.

Podstatnou částí bližšího předhodí velikonočního tvoří nyní půst, a proto třeba o čtyřicetidenním postě obšírněji pojednati. —

Idea kvadragesimy, t. j. čtyřicetidenní doby postní jakožto přípravy na velikonoce má základ svůj ve čtyřicetidenním postě Pána Ježíše na poušti; proto také o něm pojednává evangelium první neděle postní.

Co do počtu »čtyřiceti dní« zvlášť, praví sv. Jeronym, že byl vždy počtem trestu a soužení (In Ezech. 29.). Čtyřicet dní a nocí pršelo za potopy světa; čtyřicet let bloudili židé na poušti, než přišli do zaslíbené země (Num. 14, 23.); Mojžíš směl se přiblížiti k Bohu na hoře Sinaj (Exod. 24, 18.) a Eliáš na hoře Horeb (3 král. 19, 8.) teprve po čtyřicetidenním postě; a konečně Ezechiel obdržel rozkaz od Pána, spáti 40 dní na pravém boku na znamení, že Jerusalem bude tak dlouho obléhán a pak dobyt.

Jak již nahoře řečeno bylo, postili se křesťané již v nejstarších dobách ve středu a v pátek po celý rok.[1]) Tento zvyk pak časem nabyl platnosti zákona.[2])

Ve středu se zachovával půst, poněvadž toho dne byl Pán Ježíš židům prodán; v pátek, že toho dne trpěl. [3])

V době mezi velikonocemi a letnicemi a po celou oktávu letnic půst se nezachovával.[4]) Ale zdá se, že půst tento tím více

---

[1]) Dělo se tak asi dle obyčeje židovského, neboť fariseové a židovští asketi se postili za časů Krista Pána dvakráte za týden, v pondělí a ve čtvrtek (Luk. 18, 12., Duchesne, Orig. p. 218., Funk, Anm. zur Didache 8, 1.) — [2]) Cfr. Didache (c. 8), Hermas (Pastor. Sim. V. 1.), Tertullian (de jejun. c. 2. 10. 14.), Clem. Alex. (Strom. VII.. 74 ed. Sylburg), Origenes (C. Cels. VIII. 21.), apoštolské konstituce (Cap. V., 15. 20.; 7., 23., Can. ap. 69 (68) a v kanonech Hippolytových (Can. arab. 20.) připomíná se tento půst ještě vedle postu v quadragesimě. — [3]) Že pak k památce utrpení Páně nutně patří i půst, naznačil Kristus Pán slovy: „Zdaliž mohou tovaryši ženichovi rmoutiti se, dokud jest s nimi ženich? Ale přijdou dnové, když bude od nich odňat ženich: tehdy se budou postiti (Mat. 9, 15. 16.)“ — [4]) Constit. apost. V, 20. §§ 7. 8. Ambrosius (Comm. ad Romanos 14, 5.

mizel, čím více jiné posty, hlavně čtyřicetidenní půst se zákonem předpisovaly.

Na západě prodlužovali na některých místech páteční půst ještě na sobotu, (»contimare jejunium,« dí Tertullian), která se pak proměnila v samostatný postní den. Později pak na západě středa jakožto postní den odpadla a půst se tam zachovával pouze v pátek a sobotu. Ale i tento půst proměnil se časem v pouhou abstinenci.

Ustoupily denní posty hlavně postu čtyřicetidennímu, ačkoliv nějaký čas se ještě připomínají vedle *kvadragesimy*. Tak na př. sv. Augustin ještě připomíná, že se v Římě za jeho doby někteří postili ve středu, pátek a sobotu; [1]) ano ještě Innocenc I. měl za to, že třeba půst zachovávati po celý rok v sobotu; podobně mluví Prudentius. [2])

V Syrii jak se zdá postili se třikráte v týdnu toliko biskupové a kněží. [3])

Nejstarším svědectvím postu před velikonocemi jest výrok sv. Ireneje, jenž se nám zachoval v listu psaném papeži Viktorovi (189—199), a jenž obsažen jest z velké části v církevní historii Eusebiově. [4]) Sv. Irenej prosí v tomto listu papeže Viktora, aby pro spornou otázku ve příčině doby, kdy třeba slaviti velikonoce, nevylučoval z církve celých obcí a praví mezi jiným: »Neboť neběží toliko o den, nýbrž i o způsob postu; neboť jedni se domnívají, že postiti se třeba jeden den, jiní dva, jiní ještě více dní; jiní přijímají 40 hodin nepřetržitě ve dne i v noci za svůj den.«

Ze svědectví tohoto vysvítá, že tehdy ještě nebyla prakse postní nikterak ustálena. Někteří totiž domnívali se, že třeba se postiti pouze jeden den (na veliký pátek); jiní dva dni (na veliký pátek a bílou sobotu), v kterýchžto dnech ženich byl od nich odňat; [5]) jiní opět postili se více dní, (kolik, se nepraví), a konečně někteří postili se dohromady čtyřicet hodin nepřetržitě po celý den a noc. [6]) Bylo to bezpochyby 40 hodin na památku oněch 40 hodin, které strávil Pán Ježíš v hrobě; započínali tedy půst v pátek odpoledne a ukončovali v neděli ráno; nebo se postili od pátku ráno do soboty večer.

V polovici třetího století zavládl na mnohých místech obyčej postiti se po celý týden a to o chlebě, vodě a soli, a poslední dva dny před Božím hodem zcela ničeho nepožívati. Tak popi-

Migne 17, 167) praví: „Sunt quidam, qui quarta feria carnem non edendam statuerunt.“ — [1]) Verum etiam christianus, qui quarta et sexta feria et ipso sabbato jejunare consuevit, quod frequenter Romana plebs facit. (Ep. 36.) — [2]) Aug. ep. 36. n. 8. Innocenc I. Ep. 25. n. 7., Migne 20, 555. Prudent. Perist. 6, 52. — [3]) Rahmani, Test. D. N. J. Chr. I, 22. p. 33. a c. 36. p. 71. — [4]) Srov. Kellner, l. c. § 10. — [5]) Mat. 9. 15. Tert. De jejun. 2, 13. 14. (in quibus ablatus est sponsus). — [6]) *Οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινάς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν.* Srov. Funk: Die Entwicklung des Osterfastens v Kirchg. Abhandlungen und Untersuchungen (Paderborn 1897) str. 242. a n.

suje půst tak zv. Didaskalia apoštolů, [1]) a dle ní apoštolské konstituce (V., 15.).

Tímto způsobem zachovával se půst v Syrii a dle svědectví biskupa Dionysia též v Alexandrii. [2]) Ale v téže době již shledáváme i vícetýdenní půst před velikonocemi. Neboť na známé soše Hippolitově v Římě (v polovici III. století) jest nápis, že půst se má přerušiti, připadne-li neděle. [3]) Ve čtvrtém století dosvědčují čtyřicetidenní půst nejen mnozí spisovatelé, [4]) nýbrž i církevní zákony.[5])

Nejdůležitější svědectví o čtyřicetidenním postu před velikonocí ze století IV. podávají nám listy sv. Athanasia o slavnostech církevních. První z nich, jenž psán byl tak kolem r. 329. nařizuje pouze »šestidenní posvátný půst« a sice ve svatém témdni od pondělka do soboty. [6])

Druhý list z r. 330. jakož i všechny následující předpisují již čtyřicetidenní půst, jenž započíná v pondělí v šestém témdni před velikonocemi. Příčinu, že sv. Athanasius později čtyřicetidenní půst naporučil, poznáváme z původního listu psaného v Římě, jejž r. 339. sv. Athanasius přiložil, [7]) a v němž dí: »když celý svět se posti, abychom pouze my, kteří žijeme v Egyptě, nedošli výsměchu.« Z listu toho vysvítá, že v Egyptě se posud 40 dní nepostili, ale že obyčej, 40 dní se postiti, všude jinde, především v Římě byl rozšířen.

Také v 19. listě ostře se obrací sv. Athanasius proti těm, kdož půst zlehčují. [8]) To jest tedy ona čtyřicetidenní askese, která se dle Eusebia konala po šest neděl před velikonocemi. [9])

Že půst před velikonocemi konal se po čtyřicet dní, leží na bíle dni; neboť křesťané snažili se napodobiti božského Spasitele a proroky, Mojžíše a Eliáše. Nicméně nebylo *co do trvání postu* v církvi jednoty, a na západě ustálila se v této příčině prakse v 9. století. (Amal. Eccl. off. I. c. 7.) Různost povstala tím, počítal-li se svatý týden do doby čtyřicetidenního postu nebo ne. — Nepočítal se do doby čtyřicetidenního postu v konstitucích apoštolských, a podobně se věc měla i v mnohých církvích východních. Ale přes to neměli na východě více dní postních nežli na západě, poněvadž se na východě v sobotu půst

---

[1]) A decima (sc. luna), quae est secunda sabbati, diebus paschae jejunabitis atque pane et sale et aqua solum utemini hora nona usque ad quintam sabbati. Parasceven tamen et sabbatum integrum jejunate nihil gustantes. Funk, l. c. 250. — [2]) Také šest dní postních nezachovávají všichni a i stejně ani podobně. Odpověď Dionysia na otázku biskupa, kdy se má skončiti půst velikonoční (Migne, P. G. 10, 1278. Funk. l. c. 250.) — [3]) *Ἀπονηστίζεσθαι δεῖ, οὗ ἂν ἐμπέσῃ κυριακή*. Socha křesťanského učitele a filosofa Hippolyta jest v museu lateránském v Římě. Viz Kraus, Geschichte der christl. Kunst 1, 230. Garucci, Storia delle arte 1, 430; Grisar, l. c. 283. — [4]) Eusebius, De paschate, c. 6. Cyrill. Jerus. Protocatech. c. 4; Catech. IV. 3.; sv. Ambrož: De Noe et arca, c. 13; De Elia et jejun c. 10. — [5]) Apost. Can. c. 69. — [6]) Larsow, Festbriefe des hl. Athanasius S. 62 a n. — [7]) Serapionovi, opatu, později biskupu v Thmuis. [8]) L. c. 149. — [9]) Euseb., De paschate c. 4.

nikdy nezachovával. Na západě čítali sv. týden do kvadragesimy, a první (r. 511., can 24.) i čtvrtý (r. 541., can 2.) sněm Orleanský výslovně kladly důraz na to, že máme kvadragesimu a nikoliv kvinkvagesimu. V některých pak krajinách šli dále a vyjímali z postu i čtvrtky. [1])

Co do způsobu *počítání čtyřiceti dní* povstávala různá prakse, s počátku i tím, že čítali 40 dní před velikonocemi, pojímaje v to i neděle; dle toho bylo vlastních dní postních jen 36; a kde ani v sobotu se nepostili, měli jich vlastně jen třicet. Nastala tedy snaha dosáhnouti plného počtu čtyřiceti postních dnů. Proto na západě započítali půst o čtyři dny spíše, tedy ve středu před kvadragesimou (caput jejunii) a na východě začínali půst čtyřicetidenní ještě spíše. Na západě však provedena byla tato změna teprvé po sv. Řehoři Velikém, neboť v homilii, kterou měl na první neděli v kvadragesimě v basilice lateránské, v níž mluvil o duchu, v jakém se má půst konati, jak se mají věřící postem posvěcovati, nazývá dobu postní »desátkem, jejž Bohu přinášíme«, a to právě vzhledem k 365 dnům jednoho roku. [2])

Tuto změnu nalezáme nejprvé provedenou v sakramentáři tak zv. Gelasianském. [3])

Zbytek původního trvání kvadragesimy 6 neděl, tedy celkem i s nedělemi 42 dní, zachoval se ve dnešním missálu, když se praví v sekretě první neděle postní: Sacrificium quadragesimalis initii solemniter immolamus. Také rubrika, že nešpory se smějí konati ante commestionem teprvé v sobotu před I. nedělí v kvadragesimě, připomíná dřívější ustanovení.

Co do způsobu, čtyřicetidenní půst zachovávati, podává nám v této příčině poutnice z Gallie [4]) následující zprávy z Jerusalema ve IV. století: Doba přípravy na velikonoce trvala osm neděl, ne tedy 40 dní jako v Gallii; a sice zachovával se půst po všechny dny, vyjímaje sobotu a neděli. Jen bílá sobota byla z tohoto pravidla vyňata a byla dnem postním. — Tak měli na východě 41 dnů postních, zvaných *ἑορταί*, které v latině sluly feriae. [5]) Ve všední dny odříkávaly se hodinky jako v neděli, ale mše sv. se slavila toliko v sobotu a v neděli. V některé dny konaly se též do různých chrámů průvody, které trvaly až do 11 hodin.

Postní jídla záležela z vody a moučné kaše (pulmentum); křesťané zdržovali se i ovoce, oleje a chleba. Ve středu a v pátek postili se též katechumeni. Ano byli i lidé, kteří od oběda v neděli ničeho nepožívali až v sobotu a po celý ostatní rok jen jednou

[1]) Aug., Ep ad Januar. c. 4. Migne 2, 202. — [2]) In Evang. hom. 16. n. O této homilii viz: Pfeilschiffer, Die authentische Ausgabe der Evangelienhomilien Gregors des Gr. 1900. str. 20. — Srov. Grisar, Geschichte Roms etc. I. str. 772. — [3]) Migne, 74, 1065. — [4]) Peregr. Silviae ed Geyer c. 27. 28; ed. Gamurini p. 85—87. — [5]) Obyčej, v sobotu se nepostiti, byl za času sv. Ambrože též v Miláně, a proto začínal tam půst v pondělí po sexagesimě, aby bylo 40 dnů postních. (Ambros. De Elia c. 10.)

za den jedli. Jiní zdržovali se v kvadragesimě dva dny po sobě všeho pokrmu, jiní opět po celý den zdržovali se až do večera.

S těmito zprávami souhlasí i předpisy apoštolských konstitucí. (V., 13.—20.) Tam se především činí rozdíl mezi postem ve svatém témdni (*νηστεία τοῦ πάσχα*) a postem čtyřicetidenním (*τεσσαρακοστή*). [1]) V sobotu nesluší se postiti, poněvadž tohoto dne ukončil Pán dílo stvoření; jedině na bílou sobotu se půst zachovává, poněvadž toho dne Pán ležel v zemi. [2]) Od pondělka do pátku třeba se postiti o chlebě, soli, zeleninách a vodě a zdržovati se masitých pokrmů a vína. Na velký pátek a bílou sobotu, jakožto ve dnech, kdy ženich odňat byl, nemá ten, kdo vydržeti může, ničeho požívati až do velikonoční neděle ráno, kdežto obyčejný půst trval každodenně do 3. hodiny odpolední anebo do západu slunce.

Na západě byl týž způsob postiti se jako na východě, jen že se záhy objevila nutnost obyvatelům severních krajin učiniti úlevu, jelikož nejsou s to, aby vydrželi tuhé posty, s které jsou obyvatelé jihu.[3]) Úlevy staly se ve dvojí příčině: 1. že se dovolovalo vícekráte za den jísti; 2. že se dovolovalo požívati vajec a mléka.

První úleva v postu nastala v 9. století tím, že se dovolilo požívati pokrmů již od 3. hod. odpolední, [4]) kdežto původně křesťané jídali teprvé po západu slunce. Tento obyčej udržel se až do XI. století, v kteréžto době počali někteří nešpory modliti se dříve, aby mohli dříve obědvati. Ale všeobecně bylo přece ještě pravidlem v XII. i XIII. století v postě začíti oběd teprv o 3 hodinách, jak vysvítá ze spisů Alexandra Halesského [5]) a sv. Tomáše Akvinského. [6]) — Ale již ke konci XIII. století hájí slavný františkán Richard z Middletonu tvrzení, že nepřestupují postního přikázání, kdož obědvají v poledne, jelikož podstata postu záleží v tom, že se člověk jen jednou denně dosyta nají, a obyčej jest jísti v poledne. [7])

Ve XIV. století stala se *prakse* tato všeobecnou. [8]) Ale s touto změnou hodiny obědu souvisela jiná novota: Od 12. hodiny v poledne býti lačným až do 12. hodiny druhého dne bylo velice obtížným, a proto zaváděna byla občerstvení večerní čili tak zv. kollace. — Původ jejich hledati dlužno v řeholi sv. Benedikta, která předpisovala mnichům kromě církevních postů velký počet zvláštních postů.

Tyto poslední byly však zmírněny tím, že se dovolovalo mnichům večer při večerním čtení (collatio) požíti trochu vína. Tato úleva povolena byla r. 817. i pro postní dny vůbec a rozšířena byla ve XIV. a XV. století tím, že se dovolilo požíti

[1]) Constit. ap. V, 13 — [2]) Tamtéž V, 15, § 1. — [3]) Viz Gueranger, l. c. 5, 3—27, Dippel, l. c. II, 159—172. — [4]) Toto dovolení udělil na př. slavný biskup veronský Rathier. (Sermo I. de Quadrag. d'Achery, Spicilegium t. II.) — [5]) Summa, Part. IV. Quaest. 28 a. 2. — [6]) 2. II. Quaest. 147 a. 7. — [7]) In IV. Dist. XV, art, 3. Quaest. 8. — [8]) Durand, In IV. Dist. XV. Quaest. 9. a 7.

k večernímu občerstvení i chleba, aby víno neškodilo. — Tyto úlevy rozšířily se brzy i mezi světským duchovenstvem a věřícím lidem tak, že se staly ve XIV. století téměř všeobecnými.

Ale tyto úlevy nebyly jedinými, neboť časem povstaly i úlevy jiného druhu. Po mnohá století zakazoval zákon postní nejen požívání masa, nýbrž i všeho, co pochází od zvířat; pouze požívání ryb bylo od jakživa vyňato. Pokrmy z mléka, máslo a sýry posud se v Římě v době postní zakazují, a jen se zvláštním prominutím dovoleno jest jich požívati.

Ale již od IX. století počali obyvatelé západní a severní Evropy požívati v době postní pokrmů a výrobků mléčných, proti čemuž již nadarmo pozvedla hlasu svého synoda v Quedlinburgu ve století jedenáctém.[1]) Zvláště když stolice papežská počala v této příčině dispensovati, vyvinul se všeobecný obyčej proti zákonům církevním v těchto krajinách, jejž stolice apoštolská nyní již trpí. Ve Francii rozšířil se obyčej požívati mléčných pokrmů teprve v XVII. století.[2]) — Vedle obyčeje požívati mléka zavládl časem obyčej požívati i vajec, ale v této příčině církev posud zachovává pro dobu kvadragesimy dřívější přísnost, a jedině biskupská dispense činí požívání jich dovoleným.[3]) — Když kázeň postní vždy více se uvolňovala, vydal papež Benedikt XIV. v prvním roce svého papežování okružní list k biskupům celého křesťanského světa,[4]) v němž naříkal na ochabující kázeň postní a přál si, aby opět se zavedla přísnější kázeň přičiněním biskupů. Ale hlas učeného a horlivého papeže vyzněl na prázdno. Postní kázeň umírňovala se rok od roku, až dospěla k nynějším nepatrným požadavkům.

§ 63. O významu čtyřicetidenního postu.

Postem v širším slova smyslu rozumíme krocení tělesných žádostí tím, že zdržujeme se smyslných požitků, a to z pohnutek mravních; v užším slova smyslu znamená půst odporování přirozené náklonnosti k pokrmu a nápoji za příčinou mravní dokonalosti.[5]) V tomto smyslu znamená půst tolik jako zdrželivost, která řídí chuť a požívání jídla a nápoje opojného podle předpisu zákona Božího. Měrou zdrželivosti jest potřebnost, t. j. kolik potřebujeme k zachování života a plnění povinností.

Půst přirozeně napomáhá ke zkrocení žádostí tělesných,

---

[1]) Labb. Conc. tom. X. — [2]) Roku 1376 zplnomocnil papež Řehoř XI. zvláštním brevem zpovědníka krále francouzského Karla V., aby směl dovoliti, kdy za dobré uzná, králi a manželce jeho Johanně požívati pokrmů vaječných a mléčných. — [3]) Extra quadragesimam universali lege non excludi ova et lacticinia saltem ab unica refectione plena, v. S. Alph. n. 1009, Scavini v. l. n. 307. — Cfr. Lehmhukl, theol. mor. I. n. 1214. — [4]) Constitutio: „Non ambigimus" dne 30. května 1741. — [5]) Wetzer und Welte, Kirchenl. 4, 1241 a n.

k dostiučinění za hříchy a k pozdvižení mysli k Bohu,[1]) a proto církev vlastně půst nezavedla, nýbrž toliko způsob a dobu postu zákonem přirozeným i Božím ustanoveného určila.[2]) Povinnost postu ukládá dekalog v 9 a 10. přikázání.

Jest tedy půst přikázán zákonem přirozeným i církevním.

Důležitost postu pro mravní a náboženský život uznávala všecka náboženství. I pohané zachovávali posty. Tak na př. měl-li někdo býti zasvěcen do tajemství Mithrových, bylo mu podrobiti se různým úkonům kajícným, ano i tuhé posty bylo mu zachovávati.[3]) Při řeckých thesmoforiích, slavnosti to ku poctě Demetry, zakladatelky to svazku manželského, bylo rovněž ženám předepsáno několik dní před slavností se postiti.[4]) O Zoroastrovi se vypravuje, že se připravoval 40 dní postem a rozjímáním na přijetí zákona Ormuzdova. Římané nařizovali posty a kajícné průvody za odvrácení všelikých pohrom.

Ve Starém Zákoně sice Bůh nařídil toliko jeden přísný, veřejný půst každoročně v den smíření (Lev. 16, 29 a n., 23, 27.), ale Israelitům býval půst vždy mocným kajícným prostředkem, aby se před Bohem pokořili, hněv jeho od sebe odvrátili a milosti jeho si zjednali.[5])

Účelem čtyřicetidenního postu jest připraviti věřící k důstojné oslavě velikonoc vnitřní očistou a posvěcováním. — V tomto smyslu mluví o významu čtyřicetidenního postu sv. Řehoř v homilii. Sv. Řehoř v homilii na první neděli postní v lateránské basilice označuje *vnitřního ducha* postu, v jakém třeba konati zevnější úkony postní, aby neztratily ceny.

Ukazuje nejprvé k Mojžíšovi a Eliášovi, kterak se připravovali, a pak dí: Jest zajisté spravedlivé, abychom tělu, které nás k přestoupení zákona Božího svedlo, uložili pokání záležející v umrtvování . . . Každý obrať se v tomto posvátném čase především proti duchovnímu nepříteli, jejž ve svém nitru chováš, proti nezřízeným žádostem.

Hlediž opanovati náruživosti a nižší mohutnosti, čímž přináší se obět ke které vybízí sv. Pavel slovy: »Vydávejte těla svá v obět živou, svatou, Bohu libou.«[6]) Dále žádá sv. Řehoř, aby Římané udělovali v postu almužny a konali ctnosti: »Bůh rád přijímá dar z rukou toho, jenž s postem spojuje dobročinnost a koná skutky lásky bratrské . . . Zanechej hněvu a zášti, kroť svou zvůli. Nadarmo trestáš tělo, nebojuješ-li proti chybám a pokleskům ducha.[7]) — Pěkné a praktické pokyny, v jakém duchu se máme postiti, podávají nám hlavně orace feriální a pak préface postní.

---

[1]) Préface na popeleční středu. — [2]) Srov. Stárek, katolická mravověda § 256. — [3]) Dippel, l. c. 154; Döllinger, l. c. 386 a n. — [4]) Döllinger, l. c. 179, Dippel, l. c. — [5]) Soud. 20, 26; I. Král. 7, 6.; II. Paral. 20, 3.; Joel 1, 14; 2, 12.; Jerem. 36, 9.; Esdr. 8, 21.; Nehem. 1, 4.; I. Mak. 13, 12. — [6]) In evang. hom. 16, n. 6. O této homilii viz: Pfeilschifter, Die authentische Ausgabe der Evangelienhomilien Gregor's des Grossen (1900.) str. 20. Cfr. Grisar, l. c. 772. — [7]) Apud Grisar, l. c.

Dle toho, co posud o předhodí velikonočním bylo řečeno, jest toto přípravou na utrpení a smrt Páně, která se slaví ve svatém témdni, a pak přípravou na slavné z mrtvých vstání, které se slaví na velikonoce.

Ale památkou na utrpení Páně quadragesima původně nebyla, a teprve v nejnovější době zavedla církev v době devítníkové a postní svátky, jež mají za předmět události z utrpení Páně, jako na př. v úterý po neděli devítník: Modlitby Páně na hoře Olivetské, v úterý po neděli první po devítníku: Památka umučení Páně, v pátek po středě popeleční: Památka trnové koruny atd.

Hlavně však vybízí nás církev svatá po veškerou dobu předhodí velikonočního, abychom si připomínali, kterak vykonáno bylo dílo vykupitelské, a co činiti máme, abychom si ovoce jeho přisvojili. Za tou příčinou povzbuzuje nás církev, abychom se přičiňovali ze všech sil, abychom se duševně obrodili. Proto učinila církev záhy dobu postní dobou přípravy na křest, a liturgii doby postní nedá se ani porozuměti bez zřetele na dějiny katechumenátu. Dále učinila církev dobu postní též dobou pokání, a bývalá kázeň kajícnická zanechala zřetelné stopy v liturgii této doby.

Aby vnitřního obrodu tím spíše se dosáhlo, nařídila církev svatá pro dobu postní častější návštěvu služeb Božích, častější kázání slova Božího a všeobecné přijímání sv. svátostí.

§ 64. Čtyřicetidenní půst a tak zv. „stationes".

Při některých mešních formulářích jest před introitem nadpis: Statio ad s. Petrum, s. Caeciliam, s. Mariam Majorem atd. Tímto nadpisem označuje se kostel, ve kterém se kdysi, dokud papežové se neodstěhovali do Avignonu, konaly zvláštní pobožnosti.

Od nejstarších dob[1]) shromažďovali se věřící s duchovními v určité dny v některém chrámu Páně, kde pobožnost započala zpěvem žalmů a modlitbou celebranta nad lidem před odchodem z chrámu. Toto shromáždění nazývalo se »collecta«, a modlitba kněze nad lidem »oratio ad collectam«. [2])

Odtud se šlo ve slavném průvodu do chrámu, kde se měla bohoslužba toho dne konati. Napřed nesen byl buď jáhnem anebo podjáhnem kříž, pak šel věřící lid, jenž cestou zpíval žalmy, a na blízku kostela, kde statio se konala, říkaly se li-

[1]) Pobožnosti tyto ochably za předchůdců sv. Řehoře Vel. (590—604), čemuž se nelze diviti, povážíme li nejistotu a nebezpečí navštěvovati chrámy mimo Řím, když Longobardi ohrožovali Řím a okolí. Ale sv. Řehoř je opět povznesl a zvelebil; on též určil, ve který den a v kterém chrámě se měly stationes slaviti. Jména označených chrámů byla zapsána do missálu a tvoří posud nápis příslušných formulářů mešních. — [2]) Dr. Jos. Kupka: O mši sv. str. 259.

tanie ke všem svatým, odkud se později průvodu samému dostalo jména »Litaniae«. Když se přišlo do chrámu, měl obyčejně papež ke shromážděnému lidu promluvu čili homilii, a konala se obět mše sv.

Pobožnostem zvaným »statio« věnoval sv. Řehoř velikou péči. Byl to prastarý zvyk římské církve.

V době čtyřicetidenního postu konala se s počátku statio každodenně kromě čtvrtku v některé basilice na pohřebišti blízko Říma. Ale již Řehoř II. (715—731) zavedl je i ve čtvrtek. Tím se vysvětluje, proč sakramentář gelasianský pro čtvrtek v postě ještě nemá zvláštních formulářů mešních. Některé dny byly vyhrazeny papežské kathedrále, t. j. basilice lateránské, kde se veškeren klerus shromažďoval kolem papeže.

V lateránské basilice byly stationes v době čtyřicetidenního postu: v první neděli postní, poslední neděli po velikonoci, na zelený čtvrtek (Feria V. in coena Domini) a hlavně na bílou sobotu, kdy vigilií »veliké noci« začínala slavnost velikonoční.[1])

Ještě posud konají se v Římě v postní době ve dnech v missálu označených v příslušných chrámech slavné služby Boží. —

§ 65. Svátky v postní době.

Aby se zachoval kající řád doby svatopostní, nechtěla církev s počátku ani svátků připustiti, poněvadž vždy obsahují něco radostného. Ve čtvrtém století ustanovil sněm Laodicejský[2]) (can. 51.) pro církev řeckou, aby svátky svatých se slavily nebo připomínaly po dobu postní jen v sobotu a v neděli, v kteréžto dny se smí sloužiti mše svatá.

Aby pak věřícím nemusilo se odepírati po dobu postní sv. přijímání ve dny, kdy se mše svatá nesloužila, podávala se věřícím při nešporách (o 3. hod. odpol.), kdy bylo již dovoleno pokrmů požívati, eucharistie dříve konsekrovaná. Z toho vyvinul se v církvi řecké obyčej slaviti tak zv. mši předsvěcených chlebů (missa praesanctificatorum). Obřady při tom předpisuje: *ἀκοθουθία τῶν προηγιασμένων.*[3])

Toto ustanovení se posud přísně v církvi řecké zachovává, a jen na slavnost zvěstování Panny Marie bylo později dovoleno mši sv. sloužiti.[4])

---

[1]) Grisar, l. c. str. 774. — [2]) Labb. Concil. tom. I. — [3]) Z kontroverse kard. Humberta se dovídáme, že Řekové vytýkali křesťanům na západě porušení postu požíváním eucharistie. — [4]) Den zvěstování, počátek a základ naší spásy, ctíme a svátek v ten den světíme. (*ὡς ἀρχὴν καὶ κεφάλαιον τῆς σωτηρίας ἡμῶν τιμῶμεν καὶ πανεγυρίζομεν ἐν αὐτῇ*). Zonaras et Balsalmon in Syn. Trullan. can. 52. (Migne, P. P. Gr. t. 36. pag. 695—698.) Apud Goar. Euchologion pag. 175—177; v jazyku slov. a něm. Maltzew Božestvennyja Liturgii svjatich otec našich Joanna Zlatoustago, Vasilija Velikago i Grigoria Dvoeslova. Die göttl. Liturgien pag. 318. a n. — Cfr. Nilles, Kalend. II. 252.; pak téhož pojednání v „Zeitschrift f. kath. Theologie“ 1894. str. 260 a n.

V církvi latinské se rovněž dlouho zachovala prakse neslaviti svátků v době postní, ačkoli slavnost zvěstování Panny Marie a svátek sv. apoštola Matěje již záhy se slavily, ale v pozdější době byla církev v této příčině mírnější, a mnohé svátky zavedeny byly, ačkoliv církev vždy tak činila s jakousi zdrželivostí, vždy obracejíc zřetel na kající ráz doby svatopostní. Církvi latinské bylo zavedení svátků v postě věcí snadnější, poněvadž se denně slaví mše svatá.[1])

Dějiny kázně kajícnické v církvi římské.[2])

§ 66. O kajícnické kázni v době nejstarší.

Kristus Pán poručil, chybujícího bratra napomenouti; ale poručil též, považovati ho za pohana a publikána (Mat. 18, 15.—17.), t. j. za člověka z církve vyloučeného, kdyby napomenutí nedbal. Dle tohoto ustanovení vyloučil sv. Pavel z církve Korintské krvesmilníka »vydav ho satanu k záhubě těla, aby duch spasen byl v den Pána našeho Ježíše Krista« (I. Kor. 5, 1.—5.); ale když pak činil pokání, přijal ho opět do církve (II. Kor. 2, 8.). Učinil tak sv. Pavel mocí klíčů od Krista Pána sv. apoštolům udělenou.

Podobně jednala církev v pozdějších dobách. Vylučovala ze svého obcování veliké hříšníky, které však když se polepšili, opět přijímala do svého středu. Svědky toho z nejstarší doby jsou nám sv. Kliment římský,[3]) Pastýř Hermův,[4]) Dionysius Korintský,[5]) sv. Irenej[6]) a Tertullian.[7])

Vyloučením z církve trestaly se v prvních dobách církve tyto tři hříchy: modloslužebnictví, vražda a cizoložství; hříchy tyto sluly proto crimina mortalia (zločiny smrtelné),[8]) peccata capitalia[9]) (hříchy hlavní čili smrtonosné). Takto sestaveny vyskytují se tyto tři hříchy v 3.—5. století.[10]) Za tyto hříchy musilo se též konati veřejné pokání, kdežto odpuštění jiných

---

[1]) Nemáme zpráv, že by se byla mše sv. na západě někdy přestala v době postní slaviti, leč by se dalo souditi z toho, že papež Řehoř II. vložil do sakramentáře vlastní formuláře mešní pro čtvrtky prvních pěti postních neděl, že se do 8. století ve čtvrtek svatopostní doby nesloužilo. V Milánské církvi se nesloužilo v pátky postní doby snad z analogie k velkému pátku. Gueranger, l. c. 35. a n. — [2]) Viz Kraus, Realencykl. I. 176 a n.; Schmitz, die Bussbücher und das kanonische Bussverfahren, Düsseldorf, Schwann; die Bussordnungen der abendländischen Kirche nebst einer rechtsgeschichtlichen Einleitung von Dr. Wasserschleben, Halle 1851; Wetzer und Welte, Kirchenlexikon II, 1561 a n.; Funk, Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen I, 155—209; Dr. Kryštůfek, všeobecný církevní dějepis I. § 85. — [3]) Ad Corin. 1, 7 seq. — [4]) Vis. 2, 2. Maud. 4, 1. — [5]) Euseb. Histor. eccl. 4, 23. — [6]) Ad. haer. 4, 40, n. 1. ed. Stieren. — [7]) De poenit. c. 4. — [8]) Cypr. de dono patientiae, c. 14. — [9]) Pacian, Ad poenit. c. 4. — [10]) Cfr. Tertull. De pudicit. c. 5; Greg. Nyss. Ep. can. 2—5; Pacian, Ad poenit. c. 4.; August. De fide et op. c. 19. Serm. 352 8. n. —

hříchů mohlo býti dosaženo i jiným způsobem. Vyloučení z církve alespoň ze sv. přijímání, trvalo až do smrti; před smrtí udělovalo se sv. přijímání kajícníkům z pravidla jen tehdy, když se za ně přimlouvali mučeníci.[1]) (Tert. ad Mart. c. 1.) Sv. Cyprian odkazuje s počátku »padlé« (lapsi), aby vyčkali konce pronásledování, pak teprve že věc jejich se bude vyšetřovati. (Epp. 15.—17.)

Později pak povoluje smíření těm v hodinu smrti ještě před ukončením pronásledování, kdož se vykázali přímluvným listem (libellus pacis) mučeníků. (Ep. 18. c. 1.) Ale to nikterak nedostačovalo, a proto povolil papež Cornelius smíření padlým zcela všeobecně (Euseb. H. E. VI., 43.) nedbaje ani schismatu ani odporu mnohých biskupů afrických.

Tato přísná kázeň panovala v církvi v prvních dvou stoletích. Ale již na počátku třetího století zavedena byla v církvi římské mírnější prakse ediktem papeže Kalixta,[2]) jenž připustil »peremptorickým kajícnickým výnosem« vinné smilstva, když jisté pokání vykonali, ke smíření.

Příčinu tohoto ustanovení dlužno hledati jednak v tom, že tyto poklesky častěji se vyskytují, jednak v odporu proti Montanistům, kteří upírali církvi moc, těžké hříchy, hlavně smilstvo, odpouštěti. V polovici třetího století[3]) připuštěni byli k pokání i lapsi, t. j. kteří obětovali modlám

Ale těmto se dostávalo s počátku teprve v hodinu smrti usmíření,[4]) a teprve později zavedena byla mírnější prakse.[5])

S touže mírností začalo se zacházeti ve čtvrtém století i s vrahy.[6])

Pokání smělo se konati jen jednou. »Služebníkům Božím povoluje se jen jednou pokání« dí Hermes.[7]) Tím měl býti hříšník citlivě potrestán; ale nikterak neodnímala se mu naděje na odpuštění u Boha, které záviselo od upřímné lítosti a opravdového předsevzetí, jak výslovně tvrdí Pastor Hermae (Mand. 4.) a sv. Augustin (Ep. 153 n. 7.). Mohl tedy konati hříšník pokání pro sebe a u Boha dosáhnouti odpuštění, ale nebyl přijat mezi kajícníky církví uznané.

Tuto přísnost zachovávala církev až do konce IV. století. Papež Siricius (385—98) počal dovolovati hříšníkům zpětivým

---

[1]) Petavius, Animadversiones in sti. Epiphanii Panarium, ad Haer. 59; Sirmond, Hist. poenit. publ. 1651, in Opera varia 1728, 324. — [2]) Philos. 9, 12., Tertull., De pudic. c. 1. — [3]) Cypr. Ep. 30. ed. Hartel. — [4]) Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen v. Funk, str. 159. — [5]) Epis. inter Cypr. 8 c. 2. 3. — Ep. 30. c. 8. — [6]) Těmto s počátku i v hodině smrti odpírali smíření. Ale již sněm Ancyrský (314) povoluje jim v hodině smrti smíření; konečně vyměřen vrahům určitý trest. V třetím kanonickém listě sv. Basilia (can. 56.) se jim určuje trest nejprve 20letý, pak (can. 57.) desítiletý. — [7]) *Τοῖς δούλοις τοῦθεοῦ μετάνοιά ἐστι μία.* Mand. 4, 1. Cfr. Clem. Alex. (Strom. 2, 13; Quis dives salvetur, c. 39); Orig. (In Levit. hom. 15. c. 2); Tertull. (De poenit. c. 7.) Ambros. (De poenit. 2, 10); August. (Ep. 152 n. 2.) — Cfr. Funk, Kirchengeschichtl. Unters. l. c. 165 a n.

účastňovati se modliteb věřících a mše sv. (ale nepřijímali) a přijímati na smrtelném lůžku nejsvětější svátost oltářní.[1])

Pokání obsahovalo v sobě tři úkony: vyznání viny, vykonání uloženého pokání (pokání v užším smyslu slova) a smíření.

Vyznání viny (ἐξομολόγησις, ἐξαγόρευσις, confessio) konalo se buď pouze soukromě před biskupem nebo knězem, nebo zároveň i veřejně před celou obcí. Rozhodnutí, má-li se hřích i veřejně vyznati, záviselo na knězi nebo biskupovi, u něhož hříšník soukromou zpověď konal.[2]) Obyčejně vyznávaly se veřejně hříchy obecně známé, a nebylo-li se báti veřejného pohoršení. Vyznával-li hříšník hřích veřejně, byl pak nad ním vynesen trest, a uloženo mu bylo pokání. Ostatně byl-li někdo z hříchu buď před církví nebo světskou vrchností usvědčen, byl z církve vyloučen i když k soukromé zpovědi nepřišel. V tomto případě pak musil přijíti sám, vinu vyznati a prositi o pokání, chtěl-li vůbec býti do církevní společnosti přijat. Teprve když vykonal kajícník uložené pokání, skládal na něho biskup ruce, čímž se mu dostalo smíření s církví. To se stávalo obyčejně v církvi římské na zelený čtvrtek,[3]) jinde, hlavně na východě, na veliký pátek, bílou sobotu neb i ve velikonoční neděli. Jestliže kajícník vážně onemocněl, odpouštěla se mu zbývající ještě část pokání.[4]) Jakmile však uzdravěl, musel v pokání pokračovati.

Doba pokání se kajícníkům též zkracovala, když se za ně přimlouvali mučeníci, dávajíce jim do rukou přímluvní listy zvané »Libelli pacis,«[5]) v nichž se přimlouvali, aby padlým zbývající ještě tresty pokání byly odpuštěny.

Co se týká doby pokání, zdá se, že s počátku kajícníci byli přijati do církve hned, jakmile se opravdově polepšili.[6]) Za důkaz polepšení sloužilo s počátku hlavně upřímné vyznání viny (ἐξομολόγησις), kteréž se i za kající skutek považovalo. Záhy však nastala potřeba kajícnickou kázeň upraviti a dobu pokání dle povahy hříchu prodlužovati. Na východě počali kajícníky rozdělovati do čtyř tříd. Nejnižší třídu tvořili »*plačící*«[7]) (flentes, προσκλαίοντες), kteří stáli přede dveřmi chrámovými a se slzami prosili vcházejících za přímluvu. V druhé třídě byli »*slyšící*«, kteří stáli za katechumeny ve chrámě u dveří na místě zv. »*nartex*«, a kteří byli přítomni mši katechumenů; v třetí třídě byli »*klečící*« (substrati, ὑποπίπτοντες) anebo genuflectentes γόνυ κλίνοντες). Tito zaujímali ve chrámě prostor od nartexu až k ambonům a po odchodu slyšících přijali ještě na zemi

[1]) Ep. I. ad Himer. c. 5. (Viz Tübinger Quartalschrift 1872.) — [2]) Orig. Hom. II. in Psal. 37. n. 6; Iren. Adv. haer. 1, 13, 7. — [3]) Innocentii I. Epis. ad 1, 7. — [4]) Cypr. Ep. 56, 2. — [5]) Tertull. Ad. martyr c. 1.; De pudic. c. 22., Cypr., Epp 15. 21. 22. 23. 27 etc. Euseb, H. E 6, 42. — [6]) I. Kor. 5, 1 a n.; 2. Kor. 2, 8.; Clem. Alex. Quis dives salvetur c. 42.; Euseb. H. E. 5, 24. — [7]) Třída plačících nepovstala před IV. stoletím. (Funk, l. c. 182 a n.)

ležíce požehnání skrze skládání rukou biskupových. Funk má za pravděpodobnější náhled, že »klečící« mohli zůstati při celé mši svaté, ale že přijímati nesměli, a že při mši věřících musili ležeti. (Die Busstationen im christ. Altertum, l. c. 206.); ve čtvrté třídě byli »*stojící*« (consistentes, *σύστωντες*), kteří směli býti přítomni celé mši svaté, ačkoliv nesměli přijímati.

Ostatně odpověď na otázku, co se rozumí účasti při mši svaté vyjma sv. přijímání, nelze tak snadno dáti. Dle Funka (l. c. 208 a n.) jest pravděpodobno, že před přijímáním i stojící i klečící odešli; alespoň za jisto lze považovati, že »klečící« *ὑποπίπτοντες* ještě na počátku přijímání odešli.

Tři vyšší třídy připomíná ponejprv sv. Řehoř Divotvorce okolo r. 263. ve svém kanonickém listě (can. 3), jenž snad je i v církvi zavedl.[1]) Z listu jeho též vysvítá, že největší hříšníci museli teprve prositi, aby k pokání byli připuštěni, a z těchto pak se utvořila později třída plačících. Třída plačících ponejprv se připomíná u sv. Řehoře Vel. (Ep. 199. c. 22; 217, c. 56), který nařizuje, aby smilník dříve nežli bude připuštěn mezi kajícníky, rok plakal (*προσκλαίειν*) přede dveřmi chrámovými, a vrah, aby po čtyři léta ze svého dvanáctiletého pokání, po kteroužto celou dobu jest i vyloučen od sv. přijímání, přede dveřmi chrámovými prosil vcházejících za přímluvu.

Na západě kajícníky ve staré době ve třídy nedělili; nikde totiž o nějakém dělení ve třídy se ani zmínka neděje.[2]) — Ale ve středověku setkáváme se již v IX. století s některými ustanoveními ve příčině kajícné kázně na západě, která se již částečně shodují s kázní kajícnickou na východě. Tak na př. papež Mikuláš I. předpisuje, aby vrah napřed přede dveřmi chrámovými plakal a pak teprve mezi slyšícími (auditores) za odpuštění prosil, ale nepřijímal; pak mohl o velikých svátcích přijímati a pak se postiti.[3])

S kajícníky zacházelo se jako s katechumeny, jen že v posledních letech pokání bylo jim někdy dovoleno, býti mezi věřícími, ačkoliv nesměli přijímati.[4])

Ačkoliv na západě nebylo pro kajícníky různých tříd, dala zde církev opět jisté předpisy kajícníkům, jichž na východě neznali. Musili nositi zvláštní šat,[5]) ostříhané vlasy,[6]) nesměli konati obchody, službu vojenskou, provozovati advokacii, a radilo se jim zdržovati se i obcování manželského[7]) a neuzavírati

[1]) List tento vždy uznáván byl za pravý. Komentář Zonarův ke kanon. listu Řehořově vydal Dräseke (Zeitschrift f. wissenschaftl. Theologie 1894, 246 bis 260.) Cfr. Dr. Ehrhard, I. Supplementb.: Die altchrist. Lit. 359. — [2]) Funk, Untersuchungen, l. c. 192. — [3]) Harduin V, 350. — [4]) Druhá syn. Arelatská (r. 443.) ustanovila: De his, qui in persecutione praevaricati sunt, si voluntarie fidem negaverunt, hoc de eis Nicaena synodus statuit, ut quinque annos inter catechumenos exigant et duos inter communicantes, ita ut communionem inter poenitentes non praesumant. — Úplně s katechumeny na roveň je klade syn. v Agde (r. 506.) c. 60. a Epaonu (r. 517.) c. 29. — [5]) Tertul., De poenit. c. 9. — [6]) Sněm v Agde r. 506. — [7]) Leo I., Epp. 167 ad Rustic. c. 10—13.

druhého sňatku, jestli právě jedna část zemřela.[1]) Sněm Barcelonský z r. 541. zapovídal jim všelikou účast při hostinách a přikazoval jim život střízlivý a zdrželivý.

V prvních stoletích nečinilo se *rozdílu* ve příčině pokání *mezi kleriky a věřícími*, a teprve ve 4. století zaveden byl pro kleriky zvláštní trest, jenž záležel v tom, že byli zbaveni úřadu a přijímali s laiky, ale pokání nekonali po způsobu kajícníků.

Kázeň kajícnickou řídil s počátku *biskup*, v jeho nepřítomnosti od něho zplnomocněný kněz a jen v případu největší nutnosti směl i jáhen rozhřešiti a ruce na usmíření skládati.[2])

Biskup radil se nejen s klérem, nýbrž i s lidem. Na východě ustanoven byl záhy kněz, který slul presbyter poenitentiarius. Stalo se tak, aby se kajícníkům vyznání usnadnilo, aby je nemusili konati veřejně, nýbrž soukromě. — Když však r. 390. veřejné vyznání v Cařihradě učinilo veliké pohoršení, bylo vyznání před celou obcí od patriarchy Nektaria vůbec odstraněno. Tím také přestaly jednotlivé třídy kajícníků a veřejné pokání vůbec, třebas ještě někteří věřící dobrovolně se mu podrobovali.[3]) Zůstala jen zpověď ušní, ačkoliv církev i nadále trestala hříchy vyloučením z církve a jinými tresty.[4]) — Časem odpadla též propouštěcí formule kajícníků při mši sv.[5]) — Na západě se veřejná zpověď ještě udržela, a zvláštní kněz kajícní byl ustanoven teprve od papeže Simplicia (467—483.)[6]) Za to však odpadlo na západě veřejné vyznávání hříchů tajných.[7])

Výměr pokání závisel od biskupa, ale časem se ustálila jakási prakse, která se nám zachovala v kajícnických listech (epistolae canonicae), z nichž nejznamenitější pocházejí od sv. Řehoře Divotv., sv. Basilia Vel. a Řehoře Nyss., v usneseních některých církevních sněmů jako na př.: Elvírského, Ancyrského, Neocaesarejského, Nicejského atd, a konečně v rozhodnutích papežských jako na př. od Siricia, Innoc. I., Lva I. atd.

§ 67. O kajícnické kázni ve středověku.

Od VII. století nastaly na západě v kázni kajícnické veliké změny. Veřejné pokání v Anglii vůbec nikdy se neujalo; v říši francké platila zásada, že veřejné pokání má se konati jen za

[1]) Papež Syricius (Ep 1. ad Himer. c. 5.); druhá synoda Arel. r. 445. (c. 21.) — [2]) Cypr. Ep. 17, 1. — Sněm Elvirský (c. 32.). Ovšem nebylo to rozhřešení svátostné. — [3]) Cfr. Funk, Kircheng. Abh. l. c. 201 a n. — [4]) Viz: Chrys., Hom. IX. in Ep. ad Hebr., n. 4 et 5.; Hom. III. Pe Davide et Saule, n. 2.; Anast. Syn., De s. synaxi; Migne, P. Gr. LXXXIX, 833. [5]) Patriarcha Morinus v VIII. stol. jí nezná: Cfr. Morinus, Comment. hist. de discipl. in administr. Sacr. Poenit. 1651, lib. 6, c. 22, 6 sqq. Na západě od VII. století nenalézá se v sakramentářích již ani stopy po formuli propouštěcí kajícníků přede mší věřících. — [6]) Lib. pontific. — [7]) Diac. Paulinus in Vit. Ambros. c. 39; — Leo I. Ep. 168, 2.

hříchy všeobecně známé, kdežto za hříchy tajné koná se pokání tajné.[1])

Od 13tého století rozeznávají scholastikové trojího druhu pokání: soukromé, veřejné, slavné.

Slavné se ukládalo na počátku doby čtyřicetidenního postu za mnohých slavných obřadů. Na popeleční středu přišli kajícníci, jak již nahoře řečeno bylo, bosi a hrubým žíněným rouchem oděni, mužové s vlasy ostříhanými, doprovázeni svými kněžími do kathedrály.

Biskup modlil se s klérem nad nimi sedm kajících žalmů, potom skládal na ně ruce, posypal hlavy jejich popelem, na krk položil cilicium a pokropil je svěcenou vodou. Potom jim řekl, že jako Adam vyhnán byl z ráje, tak že i oni budou vyhnáni z chrámu, po kterýchžto slovech ihned nařídil, aby z chrámu byli odstraněni. Byly vyloučeni až do zeleného čtvrtku. V tento den byli opět svými kněžími do chrámu přivedeni a mohli až do bílé neděle býti přítomni mši svaté, ale nesměli přijímati. Tak se to opakovalo každoročně, dokud neuplynula doba, na kterou byli vyloučeni.[2])

Za veřejné, ale ne slavné se považovalo pokání, které někdo veřejně sice konal, které však se neukládalo za slavných obřadů, jak nahoře bylo zmíněno; sem patřilo bičování, putování světem s dlouhou holí (cum baculo cubitali). Veřejné pokání mohl uložiti jednoduchý kněz, a mohlo se opakovati, kdežto slavné pokání ukládal biskup, a opakovati se nemohlo.[3])

Soukromé pokání ukládal kněz soukromě. Veřejné pokání dle toho bylo ještě v XIII. století v obyčeji, ale již ve XIV. století na mnohých místech úplně vymizelo. Durand s tím souhlasil a připojil poznámku: »Některé věci mohou se pro některou dobu hoditi, kdežto pro jinou dobu jsou škodlivé;« a o veřejném pokání, pokud se lišilo od slavného, výslovně pravil: »V takových věcech podle nynějších poměrů spíše je pohoršení nežli vzdělání.« — Pokání veřejné mohlo se v této době i opakovati, což však neplatilo o pokání slavném, ačkoliv i zde viděti někdy odchylky.

Veřejné pokání se obyčejně ukládalo těm, kdož pod záminkou manželství se dopustili krvesmilství, vraždy, smilstva, cizoložství, lichvy, kdož unesli pannu nebo vdovu, křivopřísežníci, kdož vydali křivé svědectví, zapálili, kouzelníci, věštcové, anebo kdož uzavřeli manželství ve stupni pokrevenství zakázaném. —

Pokání se uložilo, jakmile byl někdo ze zločinu soudně usvědčen, a musil se mu podrobiti vinník i tehdy, když světský

---

[1]) Rab. Maurus, De cler. instit. 2,.30; podobně syn. Remešská z r. 813. c. 31., Chalonská z r. 813. can. 25, Arlesská z r. 813. c. 26. — [2]) S. Thom. 3. Suppl. q. 28, a. 3. — [3]) Durand. in IV. Dist. 14, q. 4.

zákon v tomto případě netrestal, anebo když se utekl na místo s asylním právem.

Podrobiti se pokání nezáviselo, jako za starých dob, na dobré vůli kajícníka, nýbrž mohl býti k němu donucen i církevními censurami, pokud se týká, i mocí ramene světského. Kněží měli rozkaz bdíti nad tím, zdali se v jejich okresu nějaký kanonický poklesek nevyskytl, a vyskytl-li se, mohli jej udati biskupovi.[1]) Tresty byly různé. V Anglii obyčejně se ukládal půst, v říši francké ukládaly se tresty dle kajícnických kanonů starořeckých.

Časem zaváděly se též knihy upravující kajícnickou kázeň soukromou a tím povstala veliká různost v kázni kajícnické vůbec. —

Pro veřejnou kázeň však hlavně platilo ustanovení sněmů a papežů.

Zvláště třeba se zmíniti o trestu vyloučení z církve, které bylo dvojí: kajícníkovi byl vůbec vstup do chrámu zapovězen, anebo mu bylo odepřeno pouze sv. přijímání. Při velmi těžkých proviněních byl uložen jeden trest po druhém. Úplné vyloučení připomíná kajícníky »plačící« v církvi řecké, ale příslušná ustanovení středověku přikazují pouze státi přede dveřmi chrámovými a prositi vcházejících za přímluvu, ale nepřipomínají pláče.[2]) —

Co do skutků, které se za pokání ukládaly, nastala ve středověku změna, která se týká hlavně čtyř věcí:

A. Oděvu a schůze. Kajícníci musili choditi bosi a pěšky; nesměli nositi zbraní, leč proti nevěřícím.[3]) Biskup mohl trest zmírniti nebo zostřiti.

B. Postu. Obyčejně se musili postiti čtyřikrát v týdnu. Mimo čtyřicetidenní půst se jim ještě ukládala podobná doba postní třikráte do roka.

C. Bičování.

D. Putování do ciziny a vstoupení do kláštera. Zvláště však doba čtyřicetidenního postu byla kajícníkům dobou přísného pokání.

Z toho, co posud o dějinách kajícnické kázně bylo řečeno, vysvítá, že ve středověku mělo pokání ráz více vindikativní, kdežto ve starověku mělo ráz medicinální, aby se hříšník polepšil.

To mělo za následek, že ve středověku mohl se trest změniti čili vykoupiti. Počátky této prakse spatřujeme na půdě britské.[4]) Vykupování a zaměňování pokání se záhy rozšířilo, a dále se z toho vyvinul obyčej, že kajícník mohl si vybrati některý ze skutků, které obyčejně za pokání se ukládaly, a to

[1]) Morin, l. c. 7, 2 - 5. — [2]) Sněm Wormský z r. 868 c. 26. 30. Nicolaus I. apud Hard. V, 342. 350. — [3]) Conc. Trib. 895 c. 55; Nicol. I. Ep. ad Rivolandrum; Hard. V, 341. — [4]) Theodor z Kantebury, Poenit. 1, c. 7. § 5. c. 16.

dle povahy přečinu. Ano, později vyvinul se i zlořád, že kajícník dal pokání vykonati skrze jiné. (Beda, Poenitentiale 10, 8.) V této době zaveden též obyčej vykupovati uložené pokání penězi. Poenitentiale Pseudo Bedovo však napomíná, aby kajícník dal pozor, komu má dáti, zdali na vykoupení zajatců nebo na sv. oltář nebo chudým křesťanům.[1]) V dobách válek křižáckých vykoupil se z pokání, kdo se účastnil výprav.[2]) Nemohl-li někdo osobně se účastniti, mohl vyzbrojiti vojáka. — Vykupování však se rozšířilo tak, že kajícník mohl později již přispívati nejen na účely zbožné, nýbrž i na věci týkající se všeobecného blaha, jako stavění mostů, silnic a pod. A právě tato prakse byla hrobem kázně kajícnické pro mnohé nepřístojnosti, jichž se často dopouštěli sběratelé almužen (quaestores eleemosynarum), a proti nimž ničeho nepořídil ani sněm Lateránský IV. r. 1215 (c. 62.). Stará kajícnická prakse vzala později za své. — V 16. stol. staly se sice ještě pokusy, zavésti za veřejné zločiny veřejné pokání,[3]) ale celkem nadarmo. Sněm Tridentský sám, maje zřetel na poměry časové, dal biskupům moc, proměňovati pokání veřejné v soukromé, kteréžto moci biskupové hojně užívali. Nyní se z pravidla veřejné pokání vůbec neukládá, jelikož všechen rigorismus v této příčině by jen odpuzoval od svátosti pokání vůbec. —

§ 68. Popeleční středa.

Popeleční středou[4]) započíná doba čtyřicetidenního postu, a proto nazývá se často v liturgických knihách »středou na počátku (počátek) postu« (Feraria IV. in capite (caput) jejunii.

Nazývá se popeleční středou proto, že se světí tuto středu popel (připravený z ratolestí na květnou neděli minulého roku posvěcených), jímž kněz čela věřících znamená, nebo hlavy posypává.

Popel jakožto pozůstatek po hmotách zmařených jest přirozeným symbolem smrti, pomíjejícnosti, křehkosti, nestálosti, a pro svoji zasmušilou barvu i symbolem zármutku a bolesti. Na znamení zármutku posypala si hlavu popelem Thámar (2. král. 13. 19.) a židé za bojů Machabeovců (I. Mach. 3, 47.); na popelové smetiště usedl si Job; (28.) a Jeremiáš vybízí židy, aby se posypali popelem (6, 26.).[5])

Jakožto symbol kajícnosti vyskytuje se popel: »Job 42, 6. Dan. 9, 3. Mat. 11, 21.« —

Za symbol kajicnosti brán byl popel hlavně proto, že

---

[1]) Cfr. Poenit. Pseudo-Egberti 4, 60; Vindobon. c. 43. — Synod. Fribur. 895, c. 55—58. — [2]) Za Řehoře VII. viz Baron. anno 1084; 16; za Viktora III.; Leo Vit. Vict. 3, 71. Syn. Claram. 1095. c. 2. a j m. — [3]) Kolínský sněm z r. 1536; Sněm Trid. (Sess. XXIV. c. 8. de reform.), Sv. Karel Borom. atd. — [4]) Popielec (pol.), popelec (rus.), popelava sreda (srb.), čista sreda (chorv.). — [5]) Podobně: Ezech. 27, 30.; Jon. 3, 6.; Žalm 101. 10.

pokáním se drtí a zkrušuje srdce zatvrzelé;[1]) jako popel má i pravé pokání moc žíravou očišťujíc srdce lidské. Popel spojený s prachem země jest rodiště nového života; podobně pravým pokáním budí se nový život, ze hrobu člověka starého vychází člověk nový, ze smrtelnosti vzrůstá nesmrtelnost.

I pohané užívali popela na znamení pokání a k usmiřování bohů.[2])

Z těchto symbolických důvodů zavedla i církev obyčej posypávati popelem odsouzené k veřejnému pokání. (Skočdopole, l. c. I. 284.).

Sypání posvěceného popela bylo od jakživa v církvi podstatnou částí řádné kajícnické kázně pro veřejné kajícníky, kteří byli zvláště slavnostním způsobem na popeleční středu mezi kajícníky přijímáni.[3])

Kdežto však kajícnická kázeň staré církve vždy víc a více byla omezována,[4]) ba vlastně odstraňována, přihlašovali se mnozí věřící v 11. a 12. st letí dobrovolně ku pokání a nechávali si sypati popel na hlavu. Tak sypání popela stalo se později všeobecným obřadem v církvi, jak tomu jest posud.

Dle zpráv, které se nám dochovaly ze XIII. století, přišli kajícníci na popeleční středu bosi[5]) a oblečeni v pytel, mužové majíce vlasy ostříhány, v průvodu svých kněží do kathedrály. Biskup pak s klérem nad nimi se modlil sedm kajících žalmů; potom na ně skládal ruce, sypal popel na jejich hlavu, pokryl jejich krk ciliciem a pokropil je svěcenou vodou.

Pak jim řekl, že jako Adam byl vyhnán z ráje, tak i oni vyloučeni jsou z církve a vybídl je, aby se tedy vzdálili.

Na zelený čtvrtek byli pak opět od biskupa do církve přijímáni. Ve XIV. století však již nebylo na mnohých místech o veřejné kázni kajícnické ani památky.[6])

Od těchto dob sypání popela, které se dříve udělovalo jen veřejným kajícníkům, stalo se obřadem platným pro všechny věřící. Ale veškeré zevnější přísnosti se vynechávaly. Nyní tvoří svěcení a posypávání popela doplňující část bohoslužby na popeleční středu.

Svěcení pak děje se takto:

Kněz oblečen v roucha barvy fialové přistoupí k oltáři a chór zazpívá antifonu (Žalm 68.): »Vyslyš nás, Hospodine, nebo dobrotivé jest milosrdenství Tvé: vedle množství slitování svých vzhlédniž na nás, Hospodine. (Ž. týž.) Vysvoboď mne, ó Bože: neboť jsou vzešly vody až k duši mé. Sláva Otci atd. Vyslyš nás, Hospodine, atd. (až k žalmu.)«

---

[1]) Cor contritum quasi cinis . . . v. „Dies irae". — [2]) Meyer's Konversationslexikon. [3]) Pontif. Rom. de expulsione publice poenitentium ab Ecclesia in fer. IV. cinerum. Viz nahoře pojednání o kázni kajícnické. — [4]) Srov. Wetzer und Welte, l. c. Bussdisciplin von Funk. — [5]) Ve XII. století ubíral se papež i s kardinály z kostela sv. Anastasie do chrámu sv. Sabiny vesměs bosýma nohama. — [6]) Cfr. Wetzer und Welte l. c.

Po antifoně říká kněz čtyři modlitby V první modlitbě prosí, aby Bůh seslal anděla,[1]) který by požehnal a posvětil popel, aby byl kajícníkům lékem spasitelným, aby účastni se stali zhlazení hříchů, zdraví těla a ochrany duše.

V druhé modlitbě nazývá se přijímání popela znamením pokoření a prostředkem k dosažení odpuštění všech hříchů.

V třetí modlitbě se praví, že svěcený popel nás naplňuje duchem zkroušenosti a vymáhá u Boha vyslyšení našich spravedlivých proseb.

Ve čtvrté prosbě konečně modlí se kněz, abychom následovali příkladu obyvatelů města Ninive, abychom jako oni dosáhli odpuštění hříchů.

Po té pokropí kněz popel svěcenou vodou, nakuřuje kadidlem a rozdává věřícím řka: »Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš.« Mezi tím pak, co se rozdává popel, zpívají se dvě antifony z Joela proroka (2.) a responsorium (Esth. 13, Joel 2, Ž. 78,) jež obsahují podobné myšlenky jako předcházející modlitby. —

Veškeren pak dojemný obřad, jímž vybízejí se věřící, aby ve svatopostní době s horlivostí a vytrvalostí přinášeli ovoce pokání, zakončuje se přiměřenou modlitbou.[2])

Světitel popela, není-li jím diecésní biskup, má sloužiti též následující mši svatou.[3]) Ostatně nepatří svěcení popela podobně jako ani svěcení palem k výhradným právům farářovým.[4])

Mše svatá.[5])

Doba svatopostní jest dobou milosti a milosrdenství Božího, a proto s důvěrou volá církev k Bohu o slitování v *introitu*:

(Moudr. 11.) »Smilováváš se nade všemi, Hospodine, a nic nemáš v nenávisti z těch věcí, kteréž jsi učinil, přehlídáš hříchy lidské pro pokání a ušetřuješ jich; nebo Ty jsi Hospodin, Bůh náš. (Ž. 56.) Smiluj se nade mnou, ó Bože, smiluj se nade mnou: neboť v Tebe doufá duše má.«

V oraci vyprošuje církev věřícím milost, aby započali posvátnou dobu svatopostní s náležitou úctou a ji nábožně strávili. —

Epištola jest částí proroctví Joelova (2, 12—19.) o veliké zkáze země kobylkami. Prorok vybízí ku pokání a ukazuje, jakou váhu Bůh přikládá kajícnému postu. Jestliže Bůh milostiv

---

[1]) Ducha sv. — srov. „benedictio vini" v obřadu svěcení chrámu Páně. (Wetzer und Welte, I. 1477.) — [2]) Srovn. Kutschker, Die heil. Gebräuche, Wien 1843, 19—152. — [3]) S. R. C. 1. Sept. 1838 in Pinerol. ad 2 et 23. Sept. 1848 in Liburn. ad 8. — [4]) S. R. C. 10. Dec. 1703 Decret. general. — [5]) V missálu jest nápis: Statio ad s. Sabinam (na Aventinu). — Podivuhodně hodí se ráz staré liturgie svatopostní ku slohu tohoto starobylého chrámu, jenž z větší části pochází z r. 422—35.

byl Ninivitskými, poněvadž činili pokání, čím více milostiv bude lidu svému. — Kéž by tedy i naše změkčilá, rozmařilá a Bohu namnoze odcizená doba pochopila svůj poměr k Bohu a nehověla tělu, jež prach jest a v prach se obrátí, ale dle příkladu sv. Pavla trestala a ve službu podrobovala tělo, aby duch i tělo nebyli uvrženi do propasti pekelné.

Pevnou důvěru v Boha vyjadřuje též *Graduale. Traktus* říká se třikráte týdně a jest úpěnlivou prosbou za smilování. Zní:

(Ž. 102.) »Hospodine, ne dle hříchů našich, které jsme spáchali aniž dle nepravostí našich odplacujž nám«

(Ž. 78.) »Hospodine, nevzpomínej nám dřevních nepravostí našich, rychle ať předejdou nás milosrdenství Tvá, neboť nuzni učiněni jsme příliš.[1]) Spomoz nám Bože, Spasiteli náš, a pro slávu jména Svého, Pane, vysvoboď nás a buď milostiv hříchům našim pro jméno Své.«

Evangelium obsahuje nauku Ježíšovu o postu (sv. Mat. 6, 16—21.) Pán si přeje, abychom se nepostili pro chloubu lidskou, nýbrž jedině pro Boha. Neboť dle slov sv. Jana Zlatoúst. vosk ohněm a ctnost chloubou se rozpouští. Postěme se rádi, zármutek mějme pouze pro hříchy, pro které půst stal se nutným. A co postem ušetříme, darujme chudým a tak vyplníme, k čemu nás Pán napomíná slovy evangelia: »Skládejte sobě poklady v nebi.« Neboť potřebujeme přímluvců, a těmi budou podarovaní chudí. —

V důvěře, že jistě v předsevzetích po celou dobu svatopostní vytrváme, opěvuje církev již nyní v *offertoriu* naše vysvobození a spasení:

(Ž. 29.) »Vyvyšovati budu Tě, Hospodine, nebo (v ochranu Svou) přijal jsi mne, a nedal's nepřátelům mým radovati se nade mnou. Hospodine, k Tobě volal jsem a uzdravil's mne.«

Préface, která se říká od popelce až do neděle smrtelné, líčí nám spasitelné účinky postu, kteréž jsou: hříšné žádosti se v člověku potlačují, duch zbaven tělesné přítěže volně se povznáší k věcem nebeským, mravní síla mohutní, tak že člověk snadno koná ctnostné skutky, za které ho očekává hojná odplata v nebesích. Zní příslušné místo préface takto:

— »Věčný Bože, Jenž postem tělesným nepravosti potlačuješ, mysl povznášíš, ctnost propůjčuješ a odplatu: skrze Krista Pána našeho . . .«

V antifoně k přijímání odporučuje nám církev rozjímání o tajemstvích zákona Božího jakožto nejjistější prostředek k osvícení rozumu a roznícení lásky:

(Ž. 1.) »Kdo přemýšlí o zákoně Hospodinově dnem i nocí, vydá ovoce své časem svým.«

Po všechny dny doby postní připojuje se ke konci k modlitbám po přijímání zvláštní »*modlitba nad lidem*«, před níž

[1]) Při následujících slovech kněz i lid kleká.

předchází výzev: »Modleme se« a »Pokořte hlavy své Bohu.« Původně říkala se modlitba tato po všechny dny. Později z liturgie vymizela a zůstala pouze v liturgii doby svatopostní, kteráž vůbec si co nejvíce zachovala původní ráz liturgie. Vyprošuje v ní církev obyčejně ochrany Boží lidu věřícímu. —

§ 69. První neděle postní čili „černá“. [1])

A. První neděle postní jest dle rubrik římského missálu a breviáře Dominica I. classis, pročež se toho dne slaviti nemůže žádný svátek ani patrona chrámu Páně Oltář nemá se květinami ozdobovati, a mezi svícny nemají se vystavovati ani ostatky svatých ani posvátné obrazy [2]) Jáhen a podjáhen oblékají po všechny neděle postní, vyjma čtvrtou, jakož i po všechny postní dny místo dalmatiky a tunicelly tak zv. Planetas plicatas.

B. Církevní hodinky jednají o postu a pokání. — K postu a pokání vybízí nás hymny jak v nešporách tak i v jitřních hodinkách, jež oba jsou složeny od sv. Řehoře.[3])

Hymnus k nešporám zní:

Slyš, dobrý tvůrce světů všech,
jímž lkáme, proseb našich vzdech,
slyš v tento svatý, postní čas,
jenž čtyřicetkrát úpí, hlas!

Jenž srdce naše pronikáš,
ty, pane, slabost naši znáš,
že vracíme se k tobě, znej,
nám milost, odpuštění dej.

My vyznáváme želíce,
že zhřešili jsme velice;
rač pro své jméno prominout
a chorým léku poskytnout.

Dej tělo kázní zapírat,
dej žádosti zlé potírat,
ať duch náš bdělý, střízlivý,
již vášní v sobě neživí.

Dej, soupodstatná Trojice,
ať pokorně se postíce,
plod ctností hojně neseme,
jímž milosti tvé dojdeme Amen.

---

[1]) Původ toho jména spatřuje se v obyčeji lidu slovanského, dle něhož se počátkem postu čtyřicetidenního, hlavně pak v prvou neděli postní, zvláště křesťanky odívaly rouchem černým, ač lid slovanský miluje barvy jasné a veselé. (Kuldův círk. rok, Brynych, liturg. kázání II. vyd. III. 128.) Dle introitu zove se též neděle „Invocabit“. Chorvati a Srbové nazývají ji „nedjelja čista“, kterýžto název buď jest vzat z církve řecké καθαρὰ ἑβδομάς anebo pochází odtud, že to byl poslední den očisty, s kterou se připravovali na půst čtyřicetidenní, všechno odstraňujíce, co by postu bylo na úkor. Francouzové nazývají tuto neděli la fête des brandons, jour des bures, den ohňů, poněvadž mladíci pobíhali na večer s hořícími pochodněmi, snad na znamení radosti z vítězství Kristova nad ďáblem. (Nilles, l. c. II. 118 a n.; Du Cange, Glossar. med. et infim. Latinit.) Dle tohoto výkladu není tedy správný výklad Prospera Guerangera l. c. 5. str. 131, že se tak dělo na znamení pokání. Význam německých názvů: Funkentag, Hallfeuer, Burgsonntag viz u Jak. Grimma: Deutsche Mythologie vyd. 2 593—94 — [2]) Ecclesia altare et chorus simpliciori ornatu apparantur. Caerem. episc. l. c. c. 13. n. 2. — [3]) Audi benigne conditor. — Ex more docti mystico. Viz: Schulte, die Hymnen des Breviers n. 60. 61.

Památná jest obzvláště řeč sv. Lva v II nokturnu:[1]) »Maje vám oznámiti největší a nejsvětější půst, jak bych mohl lépe začíti, nežli výrokem sv. apoštola, z něhož Kristus mluvil: »Aj nyní jest čas příjemný, nyní jest den spasení«[2]) Ačkoliv se nám každou dobu nabízí milost Boží hojnou měrou, a ačkoliv nám ustavičně dovolen jest přístup k milosrdenství Božímu pro nekonečnou lásku Jeho k nám, musí přece mysli všech křesťanů se cítiti povzbuzeny s větší horlivostí pracovati o duchovním svém prospěchu a musí větší důvěrou naplněni býti, když nás k výkonům pobožnosti zve opět se vrátivší den, v němž jsme vykoupeni byli, abychom pak mohli s neporušeným srdcem a čistým tělem slaviti nade všechno vynikající tajemství utrpení Páně. —

Patřila sice těmto vznešeným událostem taková neustálá a ustavičná úcta, abychom vždy byli před obličejem Božím takovými, jak záhodno jest, abychom se objevili na slavnost velikonoční. Poněvadž však taková stálá vytrvalost bývá jen u málo lidí, a přísnější kázeň pro křehkost těla se povoluje a se seslabuje, a pro všeliká zaměstnání tohoto života horlivost ochabuje, a konečně i zbožná srdce prachem tohoto života se poskvrňují: učiněno bylo dle božského ustanovení spasitelné opatření, aby po čtyřicet dní se pracovalo o dosažení původní čistoty, aby co se provinilo v ostatních dnech, se usmířilo dobrými skutky a očišťujícím postem.

Nejmilejší, poněvadž tedy započínáme tyto milostiplné dny, které mají tělo i duši naši očistiti, vynasnažujme se zachovati předpisy sv. apoštola, a očistíme se ode všech skvrn ducha i těla, aby pominul onen spor mezi oběma těmito částmi naší bytosti a duch náš, jenž má býti dle ustanovení Božího přirozeným vládcem těla, by dosáhl a udržel nadvládu nad ním, abychom »žádnému nedávajíce žádného pohoršení« haně pomluvačů se nevystavovali. Neboť právem bychom hany nevěřících zasloužili a naší vinou by se jazyky bezbožných ke zlehčování náboženství ozbrojovaly, kdyby mravy postících se byly v odporu s očistou úplné zdrželivosti. Neboť cena postu nezáleží jedině v tom, že se pokrmu zdržujeme, ano bez účinku odejímá se tělu pokrm, jestliže duše se neodvrací od zloby.«

Čtení III. nokturnu obsahují homilii sv. Řehoře na dnešní evangelium, v níž sv. Řehoř vykládá, proč Pán Ježíš se nechal pokoušeti.

Hymnus ke chválám pochází od neznámého básníka z X. století a zní:

Slunce spásy, Jezu Kriste,
zaplaj myslem v kráse čisté,
ana noc již pominula,
záře denní zaplanula.

Dav nám dobu k spáse vhodnou,
dej i slzou blahoplodnou
skrápět srdce v oběť svatou,
ohněm vroucí lásky vzňatou.

---

[1]) Sermo 4. de Quadragesima. — [2]) II. Kor. 6, 2.

Odkud vytryskl hřích s vinou,
nechať stále slzy plynou
a prut přísné kajícnosti
zkrotí srdce ztvrd é v zlosti

Přichází den, den tvůj, Pane,
v němž vše novým květem vzplane,
plesejme v něm, k blaha zdroji
přiváděni rukou tvojí.

Bože trojný, přelaskavý,
tebe celý vesmír slaví,
milostí tvou obnoveni
slavíme tě v novém pění. Amen.

C. Mešní formulář první neděle postní.

»*Statio*« jest ve staroslavné basilice Lateránské u sv. Jana, jež jest matkou a královnou všech chrámů.

Introit jest vyňat ze žalmu 90., jenž vůbec zaznívá celou liturgií mešní, totiž v gradualu, communio, ale zvláště vyplňuje celý traktus, kde činí přechod k evangeliu o pokušení Krista Pána. Wolter nazývá tento žalm vzácnou perlou mezi žalmy. Chvály o tomto žalmu tvoří samy chvalozpěv. Sv. Otcové závodí ve chválách předností, kterými tento žalm se vyznamenává. Vyniká nepoměrnou silou, líbezností, lyrickou náplní tónu. Vznešenost myšlenek závodí s dětinností a vroucností citu, nádhera obrazů s jednoduchostí a průhlednou jasností řeči. Z každého verše vane svěží dech víry a silného života milosti.[1]) Hlavní myšlenkou žalmu jest: moc důvěry v Boha, neboť spravedlivý v ní nalézá bezpečnou ochranu, nepřemožitelnou sílu a bezměrné štěstí. Proto církev, aby křesťanům v době svatopostní, kdy ďábel na ně zvláště doráží, dodala odvahy, vkládá tento žalm hned na počátku postu do liturgie první neděle postní.

V kollektě doporučuje církev všechny dítky své Bohu a prosí Ho, aby je půst nejen očistil, nýbrž jim vymohl, aby, čeho zdrželivostí dosíci se snaží, dobrými skutky vykonali.

V epištole (II. Kor. 6, 1.—10.) napomíná sv. Pavel křesťany, aby nadarmo nepřijímali milosti Boží, a ukazuje jim vzor na sobě, jak se on ve svém úřadě zachoval

Nadarmo přijímá milost Boží, kdo s ní nepůsobí, kdo nekřesťanským životem ji maří. Milostí Boží rozumí apoštol křesťanství, a všechny milosti, jichžto se nám v církvi dostává. Za důvod pro své tvrzení uvádí apoštol slova čerpaná z proroka Isaiáše (49, 8.): »V čas příjemný vyslyšel jsem (vyslyším) tě a v den spasení spomohl jsem (spomohu) tobě.« — Časem příjemným či létem milostivým, kteréž bylo obrazem času v církvi (Luk. 4, 19.), jest celá doba novozákonní; v ní těšiti se můžeme ze smíření s Bohem a z nesčíslných dober. Veliká jest tedy milost pro nás, že jsme se narodili v této době a ne za času pohanství. Čas milosti trvá pro lidstvo až do skonání světa, pro jednotlivce do jeho smrti; ale církev vytkla zvláště ně-

[1]) Wolter, Psallite sapienter III. ž. 90.

které doby v církevním roce, v nichž člověk má více nežli jindy ke spáse přihlédati, a k těmto právě patří dnešní neděle na začátku doby svatopostní. Pak vrací se apoštol ke slovu »napomínáme« (v. 1.) a uvádí důvody, proč jeho napomínání přináleží zvláštní váha. Odvolává se k tomu, že nikdy pohoršení nedal: »nikomu žádného pohoršení nedávajíce, aby nebyla haněna služba naše.« Nic zajisté nevadí zákonu Božímu tak, jako zlé mravy těch, kteří evangelium hlásají. Ale sv. Pavel nejen že pohoršení nedával, nýbrž ve všem prokazoval se jako služebník Boží v *mnohé* trpělivosti, které právě hlasatelům slova Božího tolik jest zapotřebí. A zajisté, kolik lidí obrátilo se, když zpozorovali trpělivost missionářů (sv. Frant. Xaver. se společníkem Fernandezem dlouho v Japonsku nadarmo pracovali. Když však oba do tváře byvše upliváni, klidně v kázání pokračovali, Japonci za polonebešťany je považujíce, valem se k nim hrnuli). Trpělivost osvědčoval sv. Pavel zvláště v soužení, potřebách (zvýšené soužení) a v úzkostech (trápení tak skličuje, že člověk neví kudy kam) — pak v ranách (Řím. 11, 23—25; Skut. ap. 16, 23) žalářích a různicích (seditio, Skut. apošt. hl 14 a 19), a konečně v pracích (nejen práce rukou, nýbrž všechny práce, jež podstoupil pro šíření evangelia), ve bdění a postech (nejen hlad a žízeň, nýbrž i dobrovolné posty, I. Kor. 9, 27). — Posud mluvil apoštol o věcech, v nichžto trpělivost svou dokázal. Nyní připojuje k trpělivosti jiné ctnosti, které rovněž dokazují, jak dobrým byl služebníkem Božím. Jmenuje nejprvé *čistotu* a to ve veškerém svém chování, *umění*, t. j. hlubší pronikání pravd křesťanských, *dlouhočekání*, jež se ukazuje zvláště v urážkách a potupách, *dobrotivost*, t. j. lahodnost, vlídnost mravů. (I. Thes. 2, 7. 8., Gal. 5, 22.) — Nepřestává však apoštol na tom, co posud vypočetl, nýbrž uvádí ještě jiné ctnosti a poznamenává ihned, z kterého pramene se u něho vyřinuly, totiž z Ducha sv. Přidává pak ještě základní ctnost, bez které předešlých ctností nikdo míti nemůže, a která se přímo z Ducha sv. vyřinuje — lásku neklamnou, t. j. lásku, která se jeví skutkem a jedině dobro bližního má za úkol. — Vše, co posud apoštol vypočetl, týká se služebníků Božích vůbec, ale nyní se obrací k oboru působení apoštolského zvláště a vyličuje je řadou několika protiv. Řeč Pavlova řine se nyní vždy mohutněji a zní vždy velebněji. Již sv. Augustin s podivením se o její řečnické kráse vyjadřuje (De doctr. christ. 4, 20, 42.). Nejprvé dí »ve slově pravdy«, kterou nikdy nezměnil; dále dí »v moci Boží«, která se v kázání jevila a které se lidé dobrovolně podrobovali Apoštolové byli duchovní bojovníci, a tu bylo jim brzy pravdu hájiti, brzy bludy porážeti;[1]) tuto myšlenku vyjadřuje sv. Pavel slovy: »skrze odění spravedlnosti na pravo

[1]) Nutnost kázání apologetických i pro naši dobu. — Meyenberg, l. c. 785 a n.

i na levo«. Obraz vzat jest od bojovníků tělesných, kteří v levé ruce drželi pavézu a štít, aby odráželi útoky, a v pravé ruce drželi meč, aby doráželi na nepřítele. Zbraně spravedlnosti jsou takové, jimiž spravedlnost se neporušuje. Dále praví o sobě apoštol, že jest dobrým služebníkem Božím *skrze slávu a pohanění*, t. j. ať jest chválen nebo haněn, *skrze zlou i dobrou pověst*, t. j. ať již lidé dobře nebo zle o něm mluví. A nyní již apoštol vysvětluje onu zlou a dobrou pověst o sobě: »Jakožto svůdcové« býváme pomlouváni, ale skutečně »jsouce pravdomluvni«; jakožto »neznámí«, t. j. ani nás znáti nechtějí naši nepřátelé, ale u přátel Kristových »jsouce dobře známi«; »jakožto umírajíce« ustavičně v nebezpečích smrti jsme, a přece nás Bůh vytrhuje z nebezpečí života »a aj živi jsme«; »jakožto trýzněni«, t. j. od Boha tříbeni, ale »neumrtveni«, t. j. usmrceni, jak by si nepřátelé naši přáli; jako »smutni«, t. j. jak svět o nás soudí dle protivenstvích našich, musíme býti smutni, ale vždycky se radujeme; »jako potřebni«, t. j. dle zevnějšku chudi »mnohé obohacujeme« dobry duchovními; jmíni jsme u lidí, že »nic nemáme«, poněvadž jsme vše opustili, a přece všemi věcmi vládneme, poněvadž jsme v držení Ježíše Krista.

Z epištoly poznáváme, že život apoštolův záležel v samém strádání a sebezapírání. I nám jest podstoupiti tuhý boj proti světu, tělu a ďáblu, obzvláště v době svatopostní; bojujme tedy s odvahou a vytrvale po příkladě samého Ježíše, jejž evangelium nám za vzor představuje. Bůh sám patřiti bude na náš boj a pošle nám, jak *graduale* dosvědčuje, na pomoc své anděly. Můžeme se srdcem klidným pustiti se v boj, neboť Bůh s otcovskou péčí bdí nad námi, třebas nehodnými dítkami, a již přichystanou drží korunu slávy nebeské, aby ji položil na hlavu vítězovu. Tak ubezpečuje nás *traktus*, jenž záleží v 90. žalmu. —

A kdo by ještě váhal zbaběle vydati se v boj, vida příklad na Ježíši Kristu, jenž rovněž pokoušen byl od ďábla, ale vyšel jako slavný vítěz?

Tento zápas Ježíšův s ďáblem předvádí nám *evangelium dnešního dne.* (Mat. 4, 1.—11.)

Po křtu v řece Jordáně zaveden byl Pán Ježíš od Ducha sv., jenž při křtu na něj sestoupil, a jejž byl Pán bez míry přijal, na poušť. Byla to bezpochyby poušť Kvarantanie, která leží severovýchodně od Jerusaléma, jest velmi divoká a má mnoho jeskyň, do kterých proto po všecky doby poustevníci se rádi ubírali, aby tam půst a samotu Páně uctívali. Život na poušti byl životem tuhého pokání, a to vzhledem k místu, k době zimní a konečně vzhledem k postu. Příčinu, proč se Pán na poušť odebral, udávají slova: »aby pokoušen byl od ďábla.« Ale byly i jiné příčiny, proč se tam Pán odebral, aby se tam totiž po příkladě Mojžíše, sv. Jana Kř. a j. k úřadu svému připravoval: aby nám dal příklad, že i my, hodlajíce

veliké věci podniknouti, máme v zátiší s Bohem na modlitbách se raditi, aby nám dal příklad, jak si máme v pokušení počínati; aby zadost učinil za poklesky lidí v pokušeních; aby nám pro budoucí pokušení síly zasloužil; by nás naučil ostražitosti, by nikdo, jakkoliv svatý, se nedomýšlel, že jest prost pokušení. Konečně chtěl Kristus Pán církvi své zasloužiti síly proti všem útokům ďábelským, která spočívá v modlitbě, pokání a v hotovosti podstoupiti v každé chvíli boj proti ďáblu. A církev, řídíc se příkladem Spasitelovým koná cvičení této křesťanské vojenské služby každého roku v době čtyřicetidenního postu. —

Ďábel s obavou pozoroval svatost Ježíšovu. Zázraky, které se udály při jeho narození, hlasy andělů, volajících pastýře k jesličkám, hvězda, která přivedla mudrce od východu, nápadná ochrana, která dítě uchránila od vražedného meče Herodesova, svědectví, které Jan vydal novému proroku, a ještě mnoho jiného divně se vyjímalo vedle nízkosti jeho narození a vedle úkrytu, ve kterém dítě Nazaretské své mládí strávilo. To vše znepokojovalo knížete temností; věděltˇ zajisté, že již se naplnily časy, ale jemu posud neznámo bylo tajemství vtělení, a o neporušeném panenství Panny Marie ničeho nevěděl, a přece bylo předpověděno, že Panna počne a porodí Emmanuela;[1]) věděl dále, že započal již poslední týden Danielův, věděl, že i pohané očekávají z Judska Messiáše, a proto celý zmaten odvažuje se přistoupiti k Ježíšovi. Doufal, že se mu podaří vylákati z úst Spasitelových slovo, z něhož by poznal, je li synem Božím, čili nic; snad doufal, že se mu podaří přistihnouti Spasitele při nějaké slabosti, z níž by souditi mohl, že jest pouze smrtelným člověkem; ba že se mu snad dokonce podaří přivésti ho ke hříchu. Ale ďábel se zmýlil, jak sv. evangelium dosvědčuje, úplně; neboť z odpovědi Páně ničeho se nedověděl z toho, co věděti chtěl, a ke hříchu Pána nepřivedl.

Pokoušel pak ďábel Pána následujícím způsobem. Když Pán, postiv se 40 dní a nocí zlačněl, přistoupil k němu pokušitel. — Dokud se postil, nečinil ďábel útoku na Pána, dí sv. Jan Zlatoústý, abys »věděl, že půst jest zbraň proti vrahu,« nýbrž, až zlačněl. Ďábel žádal, aby Pán nedovoleným způsobem, totiž zázračným proměněním podstaty, hlad svůj ukojil, čehož však potřebí nebylo, poněvadž na blízku bylo dosti pokrmů na ukojení hladu. Běželo tedy o zázrak suadente diabolo. Mimo to chtěl ďábel ze zázraku poznati božskou moc Pána Ježíše. Ale Pán Ježíš ďábla odmítl, poukázav k důvěře v Boha, řka, že Bůh může život člověka zachovati i jiným způsobem nežli chlebem, odvolávaje se na místo Písma sv. (Deut. 8, 3.), kde jest řeč o manně, kterou Bůh zázračně sytil lid svůj na poušti. O své vlastní božské moci Pán ani zmínky nečiní. Ale právě této důvěry v Boha používá ďábel k dalšímu pokušení. Po-

[1]) Isai. 7, 14.

stavil Pána na cimbuří chrámu, pokoušeje ho, aby spoléhaje na jistou pomoc Boží a andělů vrhl se dolů. Ďábel chtěl, aby Pán se ohlásil lidu jako Messiáš způsobem, jenž byl proti úradkům Božím; při tom odvolává se na slova Písma sv., ale překrucuje jejich smysl.

Neboť ze slov Písma sv. ďáblem uvedených uděluje Bůh ochranu pouze těm, kdož nezaviněně se ocitli v nebezpeči, nikoli však těm, kdož pošetile do nebezpečí se vydávají. A proto odmítl Kristus pokušení slovy Písma sv., že se nesluší pokoušeti Boha. Konečně zkusil ďábel roznítiti veškeru náruživost, jež v člověku býti může, a postaviv Krista Pána na horu velmi vysokou,[1]) předstíral mu království světa, jeho rozkoše a důstojnosti a sliboval mu to vše, jestliže padna, pokloní se jemu. Byl by to tedy úplný odpad od Boha. Ale tu již Pán neuvádí námitek, nýbrž u vědomí své důstojnosti vystupuje proti ďáblu, řka: Odejdi, satane, neboť psáno jest: Bohu samému klaněti se a jemu sloužiti budeš. Z vypravování evangelia patrno, že Pán Ježíš pokoušen byl z venku — vnitřní pokušení bylo vůbec u syna Božího nemožno — a to různým způsobem: pod záminkou dobra — od hříšného zachování života — ku zjevné opovážlivosti, ba k nejhoršímu, k odpadu od Boha. — Ale vidíme též příklad, jak Pán odporuje pokušení: s úplným zevnějším klidem a beze strachu odráží útoky nepřátelské zásadami víry a zákona Božího, s velikou rozhodností vůle, nepouštěje se do dalšího vyjednávání s ďáblem; konečně vytrvale. Dábel ničeho nevyřídiv, opustil Pána, ale »na čas«, jak dí sv. Lukáš (4, 13) později ovšem již zjevně proti Němu do boje se vydávaje, což činil potom skrze farisee, zákoníky (Jan 8, 44), Jidáše (Jan 13, 2. 27.) a j. — Výsledek vítězství Páně ohlašuje evangelista slovy: »Andělé přistoupili a posluhovali jemu.« —

Buďme i my všichni věrnými následovateli Páně. Stůjme na stráži proti útokům ďábelským, nedůvěřujme vlastním silám, nýbrž hledejme pomoci především v modlitbách a postu. Andělé, zvláště náš anděl strážný nás neopustí, budeme-li k nim brát útočiště.[2])

V »offertoriu« opět ukazuje nám církev, kterak Pán chrání své věrné stádce: (Ž. 90.) Rameny svými zastíní tě Hospodin, a pod křídly Jeho doufati budeš: štítem obestře tě pravda Jeho. — Aby však půst skutečně přivodil nám i vnitřní obrod duše, třeba nám umrtvovati i hříšné žádosti, a proto modlí se církev v *»sekrétě*: »Obět počínajícího čtyřicetidenního postu přinášejíce, prosíme Tebe, ó Pane, abychom újmu sobě činíce v pokrmech, tělesných i škodlivých žádostí se zdržovali.«

---

[1]) K tomu se hodila hora Kvarantanie, odkud jest krásný pohled na Jericho, rovinu Jordanskou, Pereu a zemi kolem mrtvého moře. — [2]) Sušil, l. c.; Meschler, Das Leben Jesu I, 193 a n.

Znova pak vštěpuje nám církev důvěru do duše *v antifoně k přijímání* týmiž slovy, jak to učinila v »offertoriu«.

Nejvydatnějším prostředkem síly naše vzpružiti a nás k pokoji s Pánem přivésti jest eucharistie, jak to vyjadřuje *modlitba církve po přijímání*: »Svatá obět Tvé svatosti, ó Pane, nechť nás obnoví a očištěné od hříšnosti zastaralé k účastenství tajemství spásy naší nás přivede.«

§ 70. Čtvero suchých dnů v době svatopostní.[1])

Do první neděle postní spadá též kvatembr, tak že máme dvojí důvod ve středu, v pátek a sobotu se postiti. Tentokráte běží o to, abychom zasvětili Bohu nastávající jaro postem a modlitbou; vyprošujeme též na Bohu požehnání pro nastávající vyšší svěcení.

Až do 11. století slavilo se čtvero suchých dnů na jaře v první polovici března, kdežto čtvero suchých dnů letních připadalo na druhý týden měsíce června. Teprve rozhodnutím Řehoře VII. byly pro suché dny ustanoveny doby dosud platné. —

Ve středu předvádí nám církev v obou čteních při mši svaté vzory postu, a sice v prvním čtení (Exod. 24.) Mojžíše, a v druhém čtení (III. Král. 19) Eliáše, kteří oba postili se 40 dní a nocí. Oba cítili potřebu očisty, jelikož Pán jim byl na blízku; čím více my, kteříž ho v eucharistii přijímáme, potřebujeme očisty postem a modlitbou.[2])

V evangeliu hrozí Pán židům: Pokolení zlé a cizoložné hledá znamení, a nebude mu dáno, jediné znamení Jonáše proroka. Nebo jako byl Jonáš v břiše velryby tři dni a tři noci: takť také bude Syn člověka v srdci země tři dni a tři noci. Ninivitští a královna ze Sáby odsoudí je. Podobně povede se i nynějšímu pokolení nevěreckému.

V pátek čtvera suchých dnů čte se *v epištole* čtení z Ezechiele proroka (hl. 18.), pojednávající o milosrdenství Božím s hříšníkem pokání činícím.

Evangelium pojednává o zázračném uzdravení 38 let nemocného (Jan V.). Jak epištola tak i evangelium jsou útěchou pro kajícníky.

V sobotu kvatembrovou udělovalo se dříve svěcení na kněžství; nazývala pak se tato sobota sobotou dvanácti lekcí, poněvadž se dříve četlo 12 lekcí jako na bílou sobotu. Mše, při níž se světilo na kněžství, sloužena byla již po půl noci, tak že vlastně již byla neděle. Později bylo svěcení na kněžství přeloženo na sobotu, ale evangelium původní, t. j. nedělní

[1]) Viz nahoře pojednání o kvatembrech § 10. — [2]) Gueranger, V. 171 a n

(o proměnění Páně, Mat. 17.), bylo ponecháno,[1]) tak že je nyní totéž jako v druhou neděli postní, podobně jako je totéž v sobotu čtvera suchých dnů v adventě a v následující neděli.

§ 71. Druhá neděle postní.

Nazývá se obyčejně tato neděle od začátečního slova introitu: Reminiscere.[2]) Sluje též Dominica vacans, poněvadž nemá vlastního mešního formuláře.

Evangelium vzato jest z předešlé soboty, introit, graduale, offertorium a communio z předešlé středy. —

Liturgické formuláře mešní neděle rozvinují před námi velkolepý obraz oslaveného Ježíše. Nebeský Otec vydává mu slavně svědectví: Tento jest syn můj milý . . . toho poslouchejte. — Zjevuje se nám tedy Kristus Pán jako náš *zákonodárce*, jehož máme poslouchati.

Jaké příkazy nám Pán dává, poznáváme z dnešní epištoly, ve které nám sv. Pavel hlavně odporučuje čistotu a spravedlnost. — Budeme-li zákon Páně plniti, budeme jedenkráte oslaveni i my —

Ale Kristus Pán nepředstavuje se nám toliko jako zákonodárce, nýbrž i jako *Vykupitel*, neboť rozmlouval s Mojžíšem a Eliášem o svém nastávajícím utrpení (Luk. 9, 31.).

Jako Vykupiteli a zákonodárci vzdávají mu hold oddanosti představitelé celého Starého Zákona — Mojžíš a Eliáš, pobádajíce nás, abychom i my učinili podobně. —

Krásně vyjadřuje všechny tyto myšlenky hlavně:

Mešní formulář.

V introitu[3]) hledí církev vzbuditi v nás důvěru v milosrdenství Boží, jenž hříchy odpouští a v ochranu béře.

(Ž. 24.) »Rozpomeň se na slitování svá, Hospodine, a na milosrdenství svá, kteráž jsou od věků: ať nikdy nepanují nepřátelé naši nad námi: vysvoboď nás, Bože israelský, ze všelikých úzkostí našich. — K tobě, Hospodine, pozdvihuji duše své: Bože můj, v Tebe doufám, nechť nejsem zahanben.«

---

[1]) Slova: „Tento jest Syn můj milý, v němž jsem si dobře zalíbil, toho poslouchejte", platí i o každém novosvěceném knězi. — A právě slova ta byla příčinou, že církev zvolila tuto perikopu za perikopu evangelijní pro mši při ordinacích v kvatembru postním. — Působila zajisté slova ta hlubokým dojmem na věřící lid, když církev představovala mu novosvěcené kněze slovy: „Tento jest můj milý Syn, v němž jsem si dobře zalíbil, toho poslouchejte." — [2]) Předkům našim slula „Pražmo". Pražmo jest vůbec obilní zrno usušené a potom rozetřené a bývalo za doby postní, zvláště u večer, potravou lidu našeho. (Brynych, l. c. Srbům a Chorvatům sluje Ned. pačista. — [3]) Gueranger, l. c. 204 a n.

V oraci prosíme Boha, aby nám udělil, čeho pro tělesný i duchovní život potřebujeme; aby nás chránil od úkladů ďábla, jenž, když ne jinak, alespoň nečistými myšlenkami pokouší.

V epištole (I. Thes. 4, 1—7.) doporučuje sv. apoštol čistotu mravů. —

Jménem Pána Ježíše napomíná sv. Pavel Soluňské, aby tak žili, jak je byl vyučil, a aby rozmáhali se v bohumilém životě. Ovoce a následek takového jich života vystihuje apoštol slovy: abyste se Bohu líbili. — Ze slov: *jak jste přijali* jest patrno, že ústním podáním víra sv. se rozšiřovala. — Víte zajisté, dí apoštol, jaká přikázání dal jsem vám skrze Pána Ježíše, kterýmižto slovy jim na paměť uvádí, *co přijali*, a že, co přijali, pochází od samého Ježíše. — A nyní apoštol zevrubněji se vyjadřuje o tom, čeho jim zvláště šetřiti jest.

Podle vůle Boží mají se věřící posvěcovati, zvláště cudnosti a čistoty dbali býti — zdržovati se od smilstva. Smilstvo u pohanů za hřích se nepokládalo, ano v čest a službu bohů a bohyní se provozovalo, a proto bylo potřebí křesťanům čistotu častěji připomínati. Apoštol tedy žádá, aby uměl jeden každý nádobou svou vládnouti ve svatosti a poctivosti, t. j. aby těla svého čistě, cudně a svatě ostříhali, aniž ho nečistotou a smilstvem pokáleli, ježto dle I. Kor. 6, 15. tělo jest pro Pána a Pán pro tělo. Nádobou sluje tělo, poněvadž v něm přebývá duch; svatě třeba tělo chovati, poněvadž jest člověčenstvím Kristovým posvěceno, milostí Boží pomazáno, tělem Kristovým živeno. Slovy: *ve svatosti a poctivosti* vytýká apoštol opak toho, co dí: *ne v náruživé žádosti*, t. j. aby se nepoddávali nečistým žádostem, nýbrž aby jim panovali.

Pohanům, kteří tak činí, snáze Bůh odpustí, poněvadž ho neznají. — Slovy: *aby žádný nepřestihal aniž oklamával bratra svého* napomíná apoštol Soluňské, aby se varovali hrabivosti, lakomosti a podvodu, nebo mstitelem bude Pán toho všeho na svém soudu, jakož byl apoštol beztoho jim již dříve pověděl.

Ovšem bude Bůh mstíti všechny nepravosti, nebo nepovolal nás Bůh do říše Kristovy k nečistotě, nýbrž ku posvěcení všemi ctnostmi. —

Epištola má velikou důležitost zvláště pro naši tak rozmařilou dobu, a její výklad nemine se s účinky.

V gradualu opět prosíme za pomoc proti pokušením; v následujícím pak *traktu* vyjadřuje se již důvěra v pomoc Boží; zároveň pak připojuje se prosba, aby Bůh veškeren lid spasením svým navštívil. (Ž. 105.)

Zářivým bodem mešních čtení dnešních jest *evangelium*, které vypravuje o proměnění Páně (Mat. 17, 1—9.).

Kristus Pán chystal se naposledy na cestu z Galileje do Jerusalema, aby tam o nastávajících svátcích velikonočních dokonal velikou oběť za hříchy lidstva na kříži.

Svatí apoštolové zajisté byli o božském poslání Pána přesvědčeni, a slova Petrova: »Ty jsi Kristus, syn Boha živého,« jsou toho dokladem.[1]) Ale smrt Pána Ježíše na kříži byla tak potupnou, že se stala pohoršením nejen židům,[2]) nýbrž i sv. apoštolům, jak jim to sám Pán při poslední večeři předpověděl.[3]) A přece měli právě svatí apoštolové býti hlasateli království Kristova. Proto Pán, dříve nežli smrt podstoupil, chtěl aspoň vyvoleným učeníkům svým slávu svou ukázati, aby pak ve víře nekolísali, když by Pána v trudech, strastech a útrapách uviděli.[4]) — Pojal tedy Pán tři nejvěrnější učeníky své Petra, Jakuba a Jana, dle toho, že ve Starém Zákoně »z úst dvou neb tří svědků všeliká pravda se dosvědčovati měla«.[5]) »Jako příští sláva Kristova, dí Sušil, tři svědky na nebi, tři svědky na zemi má podle slov Jana evangelisty (I. Jan 5, 7. 8.), tak i tato předchozí oslava jeho tří svědků s nebe, Otce, Mojžíše a Eliáše a tří svědků se země Petra, Jakuba a Jana dosáhla.« Tito tři jsou patriarchové církve nové, v nichž zračily se tři božské ctnosti, jimiž člověk spatřování slávy nebeské dochází, v Petru víra, v Jakubu naděje, v Janu láska. Jsou to titéž apoštolé, které Pán potom pojal za svědky svého hoře na hoře Olivetské. — Snad na hoře Tábor,[6]) vzdálené asi 2 hodiny od Nazareta, se Pán před těmito učeníky přeměnil čili přepodobnil. Nebeská záře pronikala tělo, které na sebe vyšší podobu přijalo, tak že zmizelo podobenství služebníka a ukázala se podoba syna Božího,[7]) Ježíš přijal na sebe onu tvářnost, ve které na nebe vstoupil a na pravici Otcově se posadil. Duše Kristova súčastněna blaživého patření na Boha prozářila krásou a září svou veškeré tělo, jako paprsek pronikající sklem, tak že zastkvěla se tvář Jeho jako slunce a roucho Jeho stalo se bílé jako sníh. Záře z duše pronikala tělo a záře z těla vycházející pronikala oděv tak, že se stal podoben oblaku průsvitnému paprsky slunečními proniknutému. Chtěje pak Bůh ukázati, že již pominul Zákon Starý a na jeho místo že nastoupil Zákon Nový, nechal zjeviti se Mojžíše a Eliáše a prohlásil, že ne již těchto, nýbrž Ježíše poslouchati třeba. Rozmlouval s nimi pak Pán »o vyjití svém, kteréž měl dokonati v Jerusalemě« (Luk. 9, 31.), t. j. o smrti své, z čehož měli apoštolové poznati, že není jiné cesty ke slávě, leč cestou utrpení.[8]) — A vskutku již po několika dnech opět viděli ho titéž apoštolové, ale ne ve slávě, nýbrž na hoře Olivetské.

---

[1]) Mat. 16, 16. — [2]) I. Kor. 1, 23. — [3]) Mat. 26, 31. — [4]) Sušil, Evang. sv Mat. — [5]) Deuter. 19, 15. — [6]) Hora Tábor jest obklopena se všech stran rovinou Esdrelonskou a poskytuje překrásný pohled na Středozemní moře, na jezero Genezaretské a na veškerou krajinu, kde Pán působil. Svou kuželovitou podobou se Tábor výborně hodil za jeviště proměnění Páně, o němž jest právě řeč. — [7]) Filip. 26. 7. — [8]) Mluvil jsem k vám, byv ještě s vámi, že se musí naplniti všecko, co o mně psáno jest v zákoně Mojžíšově a v prorocích i žalmích. (Luk. 24, 44.)

*

Oslava Páně sv. apoštoly téměř vytržením naplnila. — Oplývaje slastí odpověděl Petr: Pane, blaze jest nám tuto.[1]) A vida, že Eliáš a Mojžíš odebírati se hodlají, pravil: Chceš-li, udělejme tři stánky, Tobě, Mojžíšovi a Eliášovi. — »Nevěděl, co praví,« dí sv. Lukáš (9, 33. Mar. 9, 5.), neboť neprohlédal k tomu, co Pán dříve pověděl, že napřed trpěti a umříti musí, ba zapomněl, že i Eliáš a Mojžíš právě s Pánem o utrpení mluvili. Nabídnutí Petrovo pocházelo z lásky ku Pánu. Na sebe zapomněl; volil tu sloužiti a příbytky připravovati, aby jenom světcové přinuceni byli neodejíti. — Dle toho představují Kristus, Mojžíš a Eliáš církev vítěznou, Petr církev bojující, která připravuje Kristu Pánu stany v srdcích lidských, aby tam s Otcem se ubytovati mohli[2]) (Jan 14, 23.).

Sv. Otcové vidí též mystický Tábor na našich oltářích. — Když Petr ještě mluvil, obstínil je světlý oblak, a z oblaku slyšen byl hlas: Tento jest Syn můj milý, toho poslouchejtež. — Oblak světlý jest znak přítomnosti Boží (Exod. 16, 10; 34, 5.). — Kristus přijde k soudu v oblacích nebeských (Mat. 24, 30.). Bůh zahalil přítomnost svou v oblak a zakryl jím Krista, Mojžíše a Eliáše, když Petr slova dotčená pronášel. Oblak byl světlý, poněvadž jím probleskovala záře od Krista se proudící, ale zastiňoval sv. apoštoly, t. j. mírnil záři, kterou by bylo oko apoštolů nesneslo. — Slovy: »Tento jest Syn můj milý, toho poslouchejtež«, prohlédá Bůh k Deut. 18, 15: »Proroka vzbudí tobě Hospodin, toho poslouchati budeš,« a pak ukazuje zároveň, že na Kristu Pánu se všechna proroctví vyplnila. — Dojem slov a přítomnosti Boží vypisuje evangelista slovy: »Uslyševše učeníci, padli na tvář a báli se velmi.«[3]) — Dotknuv se jich Pán, dí: Vstaňte a nebojte se. A prohlédše neviděli, leč samého Ježíše, a když sestupovali s hory, velel, aby žádnému o tom, co viděli, nepovídali, leč až vstane z mrtvých. Odůvodněný měl Pán zajisté strach, aby židé dověděvše se, že Vykupitel již přišel, násilně se nedomáhali zřízení pozemského království a nezpůsobili nějaký rozbroj.

K výkladu o zázračném proměnění Páně připojuje Meschler následující úvahy: Aby apoštoly přesvědčil o pravdě zaslíbené slávy, nechává Pán apoštoly spatřiti jeden její paprsek na sobě a na dvou prorocích a dává jim zkusiti její nesmírné útěchy. Proměnění Páně jest zákmitem budoucí slávy a červánky křesťanské mystiky. Všechny nadpřirozené stavy omilostněných svatých jsou lehkou světelnou vlnou s Tábora, a my poznáváme již z těchto červánků někdejší stavy Ježíšovy, jak veliká byla obět, již přinesl, když zmařil sebe sama a vzal na sebe podobu lidskou. Za to musíme mu děkovati.

---

[1] Petr okusil jen krůpěje blaženosti nebeské ... což bude až se vyplní slova žalmu 35, 9, když opojeni budou hojností domu Božího a proudem rozkoše Pán je napájeti bude. — [2]) Viz evangelium na sv. Hod Boží svatodušní. — [3]) Cfr.: Daniel 8, 17; 10, 8.

Božství Páně jest zde tak jasně dokázáno a tak důrazně, že sv. Petr mnoho let po tom nemohl zapomenouti na slavné zjevení, kteréž mu bylo pochodní svítící ve tmách tohoto pozemského života při všech pracích a na všech křížových cestách.

Konečně jest zjevením tímto ospravedlněn kříž, aby dle plánu Božího vše dokonal a ke slávě přivedl původce naší víry i všechny syny slávy Trpící Vykupitel jest pravým vykupitelem, to jest výsledkem rozmluvy Ježíšovy s oběma proroky Starého Zákona. Čím blíže kdo stojí Ježíši a jeho dílu, tím více jest přibírán k tajemství sv. kříže. Vidíme to na obou těchto předchůdcích Páně. Kříž objímá St. i Nový Zákon. To jest pravda, která nás nejen usmiřuje s křížem, nýbrž nás i uschopňuje, abychom odhodlaně a radostně ho nesli (I. Petr 2, 21; 4, 13.) a to pro Krista a pro svou slávu. Jest to táž, kterou vidíme na Pánu na hoře Tábor.

Dvakráte slavně prohlášen byl Kristus Pán za Syna Božího: při křtu v Jordáně a na hoře Tábor. Tak i spravedliví dvakráte vyvoleni a přijati bývají za syny Boží, dědice království Božího a spoludědice Kristovy, a to na křtu sv. a někdy v nebi. »Nyní jsme synové Boží: a ještě se neukázalo co budeme. Víme, že když se ukáže, podobni Jemu budeme« (I. Jan 3). Ale nezapomínejme, že »Duch svědectví vydává duchu našemu, jestliže s ním *trpíme*, abychom i spolu oslaveni byli« (Řím. 8.). Jen cesta kříže končí v nebi.

V offertoriu povzbuzuje nás církev slovy žalmu 118., abychom přemýšleli o přikázáních Božích a milovali je.

V sekretě prosíme, aby obět mše sv. i našemu spasení i naší pobožnosti prospěla. »V communio« modlí se duše kající ke králi eucharistickému:

(Ž. 5.) Srozuměj volání mému; pozoruj hlasu modlitby mé, Králi můj a Bože můj, nebo k Tobě se modliti budu, Hospodine.

V modlitbě po přijímání doporučuje církev dítky své, již právě tělo Páně přijali, Jeho ochraně, začež Mu mají poctu prokazovati svým životem.

§ 72. Třetí neděle postní.

Neděle tato sluje dle začátečního slova introitu: »oculi« (oči); nazývala se též za dřívějších dob Dominica scrutinii, poněvadž se toho dne konala první zkouška katechumenů. — Nedělí němého ďábelství (d. daemonis muti) slula dle evangelia.

Česky sluje třetí neděle postní »kýchavnou«, což někteří odvozují od kýchavého moru, jenž ke konci šestého století zuřil. Lidé na potkání zívali a mřeli kýchajíce. Za odvrácení tohoto moru zavedl sv. Řehoř Vel. r. 590 slavný prosebný průvod (litania septiformis), o němž vypravuje Jan jáhen v životopisu

sv. Řehoře.[1]) Odtud prý pochází náš obyčej při kýchání říkati bližnímu: »Pozdrav Pán Bůh.«

V Čechách právě v tuto neděli byli věřící o průvodu Řehořově poučováni a vybízeni, aby obyčej kýchající pozdravovati slovy: »Pozdrav Pán Bůh« i s odpovědí kýchajícího: »Dejž to Pán Bůh« zachovávali.[2])

Méně se zamlouvá výklad, že název »neděle kýchavná« povstal špatným vyslovováním názvu »neděle Kajchova«. Kajch byl knězem sv. Ludmily a horlivým hlasatelem víry křesťanské v Čechách, a že se více v postě kázávalo a káže než jindy, nazvána jedna neděle postní »Kajchovou«.

Liturgické formuláře dnešní neděle rozvinují před našima očima obraz světového boje mezi Ježíšem a ďáblem, knížetem tohoto světa. — Kristus Pán povalil říši ďáblovu; jménem vítěze Krista vydává církev sv. v této době svatopostní všem lidem heslo: 1. Vymyťte ďábla ze svých srdcí dobrou sv. zpovědí a polepšete život svůj! (srovn. slova dnešní epištoly). 2. Zabraňte ďáblu opětný přístup do srdcí!

Jest tedy úkolem naším v době postní svléci starého člověka a obléci člověka nového, podle Boha stvořeného v spravedlnosti a svatosti pravdy;[3]) o velikonocích máme již slaviti duchovní zmrtvýchvstání. Na troskách starého člověka má slaviti Kristus vítězství. Má-li však starý člověk býti přemožen, jest potřebí tuhého boje proti ďáblu, světu a tělu. Proti tělu nás ozbrojuje církev postem, proti žádosti očí radou, abychom, čeho si postem odřekneme, dali chudým; abychom pak proti ďáblu s výsledkem dobrým bojovali, předvedla nám církev hned první neděli postní Krista Pána, kterak pokoušen byl od ďábla, ale kterak ho Kristus Pán odbyl.

Ale ďábel zná tisíce a tisíce prostředků, jimiž mu lze na člověka útočiti Ďábel má dovolení od Boha, člověka pokoušeti a někdy i těla jeho se zmocňuje, a tak i duši i tělo ve svou služebnost uvádí (posedlost). Kristus Pán přemohl sice ďábla, ale nechtěl, aby boj proti němu přestal, dokud nynější způsoba světa nepřejde. Než s milostí Kristovou každý člověk nad ďáblem může zvítěziti. Všem, kdož věří právě, dal Kristus moc nad zlými duchy.[4]) Dopustí-li se pak člověk těžkého hříchu, stává se otrokem ďáblovým. — Boj proti ďáblu trvá ustavičně, až do smrti. A proto i když jsme přemáhali ďábla posud, nesmíme ještě jásati, anebo, když se nám podařilo s milostí Boží z hříchu těžkého se vymaniti, nesmíme odkládati z rukou zbraně, neboť

---

[1]) Vita s. Gregorii apud Migne, PP. Lat. t. 75, pag. 79—80. — [2]) Brynych, l. c. 129. — Obyčej pozdraviti a dobrého přáti při kýchání pochází z dob pohanských. (Theocrit. in Thalis. et Epithal. Helenae.) Aby kýchání nevěštilo nic zlého, užívali pohané pozdravné formule. (Plin. l. 28, c. 2.) Ve středověku se ještě za doby sv. Bonifáce z kýchání veštilo (Migne, PP. lat. t. 89. p. 813.) Srovn. Grimm, Deutsche Mythologie, 2. vyd. str. 1070—71. Brandl, Glossarium str. 177. Cfr. Nilles, l. c. II. 136 a n. — [3]) Efes. 4, 24. — [4]) Marek, 16, 17. 18.

ďábel přijde po druhé, a běda, nebude-li člověk na stráži, vnikne do srdce, odkudž byl vyšel, jde a přijme k sobě jiných sedm duchů, horších nežli jest sám, a vejdouce přebývají tam. I jsou poslední věci toho člověka horší, nežli první. A právě tato poslední pravda jest to, kterou nám chce církev sv. především dnešním sv. evangeliem na mysl uvésti. Na milliony lidí přijímá v tuto dobu sv. svátosti, smiřují se s Bohem, neboť slitování Boží nezná mezí. Ale zdali pak všichni vytrvají v dobrém? Církev sv. má v této příčině smutnou zkušenost. Jaký bude asi osud těch, již opět do těžkého hříchu upadnou a ve hříchu zemrou? Od tohoto neštěstí nás chce církev uchrániti dnešním sv. evangeliem.

Mimo to třeba připomenouti, že k snadnějšímu porozumění liturgických formulářů pojednávajících o vyhoštění ďábla ze srdcí prospěje nám připomenouti si, že na tuto neděli, jak již na hoře zmíněno bylo, dálo se druhdy scrutinium čili zkouška katechumenů před celou obcí křesťanskou. Všichni věřící byli totiž pozváni, aby podali svědectví o životě a mravech těch, již měli býti přijati mezi křesťany.

Před tváří všech přítomných konán byl též slavný exorcismus nad katechumeny, jenž dal též podnět, že církev za evangelijní perikopu určila zázračné vymítění ďábla (Luk. 11, 14—28.), a že z této perikopy vzala i antifony k Benedictus a k malým horám. — V Římě bylo celkem sedm takových zkoušek, hlavní však konala se ve středu po čtvrté neděli postní.[1])

V římském sakramentáři sv. Gelasia zachovala se nám dosud formule, kterouž se věřící svolávali k tomuto shromáždění, a která zní: »Milí bratři! Víte, že den skrutinia, kdy našim vyvolencům má se dostati božské nauky, se blíží; přijděte tedy horlivě dne . . . tohoto téhodne, abychom s pomocí Boží byli s to vykonati bez bludu nebeské tajemství, kteréž otvírá bránu nebeskou, a ďábla se vším jeho leskem zničuje.«

Toto pozvání se na každou následující neděli, bylo-li toho potřebí, opakovalo. Dnešního dne se již jistý počet uchazečů připustil, jejich jména, jakož i jména kmotrů se napsala na tabulky oltářní a při kánonu se připomínala. Tím že se bohoslužba konala ve chrámě sv. Vavřince mučeníka, měli býti katechumeni upozorněni, jakých obětí vyžaduje víra křesťanská.

Mše.

Introit vyjadřuje vroucnou touhu katechumenů a kajícníků po smíření s Bohem. Vyznávajíce Bohu bídu svou důvěřují, že jim pomůže roztrhati okovy, v nichž úpí. Zní:

(Ž. 24.) Oči mé vždycky k Hospodinu (hledí): nebo On vytrhne z osidla nohy mé. Pohlediž na mne, a smiluj se nade mnou, nebo osamělý a chudý jsem já. V. K Tobě, Hospodine,

[1]) Viz níže obšírné pojednání o katechumenátu.

pozdvihuji duše své: Bože můj, v Tebe doufám, nechť nejsem zahanben.

V kolektě vyprošuje nám všem církev pomoci v boji proti ďáblu:

»Prosíme Tebe, všemohoucí Bože, račiž na žádost pokorného lidu Svého milostivě vzhlédnouti a k obhájení našemu pravici velebnosti své vztáhnouti.«

Jako předešlou neděli, tak i dnes poučuje nás církev sv. epištolou (Efes. 5, 1—9), jaké obcování se sluší na křesťany, kteří byli křtem sv. z moci ďáblovy osvobozeni a přijati za syny Boží. —

Především napomíná apoštol, abychom následovali Boha jako následovati mají dítky otce V čem však Boha máme následovati, učí Pavel slovy: »Choďte v lásce, jakož Kristus miloval nás a vydal sebe samého za nás v dar a obět Bohu k vůni rozkošné,« t. j. obětovav se na kříži. Slovy k vůni rozkošné vyjadřuje apoštol, jak příjemna byla obět ta Otci.

Rčení to vzato jest od obětí vonných, jež se přinášely na zlatém oltáři kadidlovém ve svatyni, jenž stál naproti velesvatyni tak, že dým vcházel do velesvatyně před trůn Boží ve slitovnici; Bůh vůni tu s líbezností přijímal a lidem odpouštěl a milosti uděloval.

Apoštol pak připojuje ještě některá napomenutí, jež se mu potřebna viděla, a dí: Smilství pak a všeliká nečistota nebo lakomství nebuď ani jmenováno mezi vámi — Křesťan povinen jest mysl, oči, uši, ústa, jazyk, zkrátka všechny smysly od nečistoty chrániti a pak se i přílišného bažení po statcích pozemských zdržovati.

Pro doplnění svých napomínání připojuje ještě apoštol, že i mrzká, bláznivá i šaškovitá mluvení se na křesťany nesluší. Naproti těmto řečem doporučuje sv. Pavel při schůzkách rozhovory o dobrodiních, jichž se jim skrze Krista dostalo, aby se tak láskou k Bohu a ke Kristu roznítili.

Uvádí také apoštol důvod, proč se mají křesťané zmíněných ohavností varovati, poněvadž »žádný smilník nebo nečistý anebo lakomec, což jest modloslužebnost, nemá dědictví v kralovství Kristovu a Božím.« — Lakomství jmenuje se modlářstvím, poněvadž lakomec statek jako boha svého ctí a pro statek od služby Boží odpadá; [1]) nepravost tato roste též s člověkem, což o jiných náruživostech tak neplatí. — Pohané ovšem chyby své vůči křesťanům všelijak omlouvali a život křesťanů za zbytečnou přísnost vyhlašovali — jako posud svět činí — ale apoštol varuje křesťany řka: Žádný vás nesváděj marnými slovy, neboť pro tyto věci přichází hněv Boží na syny nevěry. — Bůh potrestal Sodomu, pak Achasa [2]) (pro lakomství) a j. — Mysliti tu však třeba nejen na tresty časné, nýbrž i věčné. —

---

[1]) Dvěma pánům nelze sloužiti. Mat. 6, 24. — [2]) Jos. 7, 25.

Napomenutí svá zdůrazňuje apoštol slovy: »Byli jste zajisté někdy tmou, nyní pak jste světlo v Pánu.« — Tma označuje nevědomost a nepravost, světlo pak jest odznakem víry a svatého života. — Tma vládla nad pohany, neboť pravého Boha neznali a mnohé nepravosti za dovolené měli, jako na př. usmrcování otroků, vysazování dětí a j. Nyní však jsou křesťané osvíceni, a proto vyvozuje z toho apoštol další napomenutí: »Jakožto synové světla choďte,« a zároveň pohnutku slovy: »nebo ovoce světla jest ve vší dobrotě a spravedlnosti a pravdě«. — Dobrotou rozuměti třeba všeliké dobré chování a jednání, spravedlností povinnosti naproti Bohu a bližnímu, a pravdou přímost v každé příčině. — Jak tu asi plesalo srdce katechumenů, že i oni dojdou skrze křest záruky sv. života, že i oni budou přijati ze tmy do světla.

Graduale vyjadřuje city duše, na niž nepřátelé se všech stran číhají, a která plna úzkosti volá k Bohu o pomoc:

(Ž. 9.) Povstaniž, Hospodine, ať nesílí člověk:[1]) národové buďte souzeni před tváří Tvou. V. Až obrátíš nepřítele mého nazpět, zemdlí a zahynou před tváří Tvou.

Traktus obsahuje z větší části žalm 122., jenž jest důvěrnou a pokornou modlitbou za milosrdenství Boží.

Evangelium (Luk. 11, 14—28.) vypravuje o zázraku, jejž Pán učinil vymítiv ďábla, jenž člověka posedlého učinil němým. Když Ježíš vyvrhl zloducha, divili se zástupové a tázali se spolu: Není-li to Messiáš? (Mat.) Nepřátelé Ježíšovi hledíce myšlenku tu ihned udusiti, připisovali div ten spolku Pána Ježíše se satanem. Pán ukazuje jim nesmysl takového tvrzení řka: »Každé království proti sobě rozdělené zpustne, a dům na dům padne. Jestliže tedy satan proti sobě rozdělen jest, kterak ostane království jeho?« (v. 18.).

Vyslovil Pán témito slovy myšlenku, již tak mnozí již před ním vyslovili; známá jsou slova Sallustova: »Concordia res parvae crescunt, discordia maximae dilabuntur« a pak výrok Ciceronův: »Quae domus tam stabilis, quae tam firma civitas est, quae non odiis atque dissidiis funditus possit everti?« (Laet. 7.)[2]) — Kristus Pán chtěl říci: Kterak ďábel sám proti sobě propůjčí mně moc? — Mohl by sice ďábel, aby lidi oklamal, i proti sobě moc propůjčiti, ale pak by tuto moc obmezil pouze na jediný případ, ale nespolčil by se *s veškerou* činností Páně, která směřovala jedině ke zničení říše ďáblovy, neboť pak by jistě pracoval ke zničení sebe samého. — A přítomný lid, jenž slyšel řeči Páně a viděl jeho zázraky, zajisté důkazu Páně dobře porozuměl.

Kristus Pán připojuje pak na svou obranu ještě další důvod řka: »Jestliže já skrze Belzebuba vymítám ďábly, synové vaši

[1]) t. j. člověk starý, člověk zkažený, též nepřítel člověka, t. j. ďábel. — [2]) Srovn.: Fonk, Parabeln, l. c. 309 a n.

skrze koho je vymítají? Protož oni soudci vašimi budou« (v. 19.). —

Že někteří ze židů ve jménu Ježíše ďábly vymítali, dosvědčuje evangelium (Mar. 9, 37.; Luc. 9, 49), a skutky apoštolské rovněž vypravují o potulných zaklínačích ve jménu Ježíše (19, 13); Josef Flavius pak vypravuje, že za jeho doby někteří zaklínači vymítali ďábly podivuhodně léčivými bylinami a jistými zaklínacími formulemi, o nichž tvrdili, že pocházejí od Šalomouna. — Všichni tito zaklínači, kteří nebyli ani učeníky ani přívrženci Páně, jmenují se »synové vaši«. Kristus Pán pak se nikterak o jejich povaze nevyjadřuje, nýbrž staví se prostě na stanovisko židů a žádá pro svá vymítání totéž, jakého se dostává jejich synům, a činí závěr: »Pakli prstem Božím vymítám ďábly, jistě přišlo k vám království Boží.« (v. 20.). — Tento závěr jasně dokazuje, že Kristus dobře prohlédl nitro židů, kteří mu vůbec spojenství s ďáblem přisuzovali ve veškeré činnosti jeho, a proto Kristus Pán toto spojenství od sebe odmítl a dokázal, že jistě již přišlo království Messiášovo, poněvadž dle proroků charakteristickou jeho známkou bylo: přemožení ďábla a zničení jeho říše. — Úzce s tím, co Pán právě řekl, souvisí následující podobenství o silném oděnci, jímž vyjadřuje se poměr říše satanovy k říši Kristově. — Satan byl v pravdě oním silným oděncem, jenž skrze hřích podrobil sobě svět; byl knížetem, jenž považoval tento svět za své království (Jan 12, 31. *ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου*). Ale Pán přišel na něho jsa silnější, zbroj mu odňal a přemohl jej. Již Isaiáš nazývá Vykupitele »Silným« (9, 6.) a praví, že odpočine na něm »duch síly«. (11, 2.) — Svými zázraky a veškerou svou vykupitelskou činností od počátku dokázal Kristus Pán, že vede boj proti ďáblu a jeho říši. — Četné zajisté byly i zázraky vymítání zlých duchů. — Kristus Pán svrhl knížete tohoto světa s trůnu a založil lidem království Boží sám trůnu se ujav. — Kořist, kterou Kristus Pán ďáblovi odňal, záležela především v lidech, které učinil z otroků ďáblových dítkami Božími. Spása lidí a čest Boží, toť byla vítězná trofej z boje Spasitelova. Účasť ve vítězství však mají též všichni bojovníci s Kristem. Rozhodný boj mezi Kristem a ďáblem, jenž již započal, vede se ustavičně na život a na smrt, a každý člověk musí se rozhodnouti pro tu neb onu stranu, a proto dí Kristus Pán: »Kdo není se mnou, proti mně jest, a kdo neshromažďuje se mnou, rozptyluje.« Tato poslední slova netýkala se fariseů, neboť ti byli rozhodnými odpůrci Páně, nýbrž zástupů lidu, kteří ještě krátce před tím k víře se klonili a se tázali: »Není-liž tento syn Davidův?« ale přece i pomluvám fariseů naslouchali a ve víře se zviklati nechávali. —

Aby Pán řeči své dodal důrazu, užívá ještě podobenství o nečistém duchu. Ke snadnějšímu porozumění tohoto podobenství třeba si všimnouti slov, která sv. Matouš k závěrečným

slovům: »I jsou poslední věci toho člověka horší nežli první« připojuje: »Tak se stane i tomuto pokolení nejhoršímu.« (12, 45.) —

Z přídavku Matoušova poznáváme, že podobenství Páně vykládati dlužno o židech, a že se jim oznamuje nastávající trest. —

Nečistým duchem lze rozuměti ducha odpadu od Boha, jenž se v dřívějších dobách jevil v příchylnosti lidu israelského k modloslužbě a později v nevěře, pýše a v hovění náruživostem. — Proti tomuto duchu směřovalo kázání Janovo, působení Páně i jeho učeníků. Ti, kdož kajícnou myslí pokřtíti se dali, byli osvobozeni od zlého ducha a měli dosáhnouti úplné svobody dítek Božích v říši Messiášově. Tak byl duch zlý z lidu vymýcen. Ale lid nepřinášel ve své veliké většině ovoce pokání, nýbrž zůstal na poloviční cestě státi, ba popuzen od fariseů obrátil se proti Pánu a tak mohl zlý duch vrátiti se opět do dřívějšího příbytku svého, ba přibrati si i spojence. Tam tedy bude konec zbloudilého lidu: ještě větší odpad od Boha, ale také těžší otroctví ve službě ďáblově. Tak budou poslední věci Israelovy horší a bezutěšenější, nežli první. —

Dnešní perikopa obsahuje též mnohá naučení pro nás. — První část jest důrazným napomenutím k jednotě nás všech, jíž zvláště v dnešní době jest nám tak zapotřebí; jest dále napomenutím k soustředění všech našich sil a obrácení jich k Bohu jakožto poslednímu cíli, kteréžto soustředění jest základem života v Bohu a požehnané činnosti pro Boha a bližního. — Druhá část nás vybízí k boji pod vůdcovstvím Kristovým proti ďáblu, jenž obchází jako lev řvoucí hledaje, koho by pohltil (I. Petr 5, 8.). — Meditace sv. Ignatia: »O dvou praporech — de duobus vexillis« poučuje nás o způsobu boje a dokazuje, že jedině ve spojení s Kristem lze nad ďáblem zvítěziti. — Bojovníci Kristovi budou míti pak podíl i ve vítězství Páně. Tento boj potrvá až do soudného dne. — Vítězství záleží v úplném podrobení »silného ozbrojence«, a nelze ho dobýti uzavíráním kompromissů, jak se někteří jinak snad dobře smýšlející dnešního dne domnívají. —

I to, co vyjádřil Pán v třetím díle, dá se obrátiti na každého jednotlivce a vyložiti jednak o zpětivých hříšnících, jednak o lidech, kteří zvláštní svatostí anebo vysokým povoláním byli osvobozeni od panství ďáblova, ale pak stavše se milosti a povolání Božímu nevěrni hluboko poklesli. — Corruptio optimi pessima.

Sv. Augustin dí, že největší ctnost našel v klášteřích; ale také nenašel horších nad ty, kdož klesli v klášteřích. (Epist. 78. Edit. Maurin.)

Offertorium a antifona k přijímání připomíná, jaké slasti a blaženosti okouší duše, která odřeknuvši se ďábla i všech skutků jeho, věrně ve službě Boží trvá. *Offert.* (ž. 18). zní: »Spravedl-

nosti Hospodinovy jsou přímé a obveselují srdce, a soudové jeho sladší jsou nad med a strď: neb i služebník Tvůj ostříhá jich.« —

V sekrétě vyslovuje církev důvěru, kterou jí vštěpují nejen obětní dary, ale především obět, která jim ceny dodává, obět na kříži. Zní: »Žertva tato, prosíme, ó Pane, viny naše nechať smyje a ke konání oběti poddaných Tvých těla i duše posvětí.« —

Antifona k přijímání (communio) zní: »Ptáče nalezlo si dům a hrdlička hnízdo, kdež by položila mlaďátka svá: (Já nacházím) oltáře Tvé, Hospodine Mocností, Králi můj a Bože můj. Blahoslaveni, kteříž přebývají v domě Tvém, na věky věkův chváliti budou Tebe.« —

V modlitbě po přijímání prosí církev Pána, aby vzhledem na tajemství, v nichž podíl jsme měli, nás hříchu osvobodil a od záhuby věčné nás uchránil.

§ 73. Čtvrtá neděle postní.

Čtvrtá něděle postní jmenuje se od začátečního slova introitu »Laetare«, kterýmžto slovem vyjadřuje se též i radostný ráz veškeré liturgie tohoto dne. Církev přerušuje na okamžik kajícnost doby a oddává se tiché radosti. Zdá se, jakoby zářivý paprsek velikonočního slunce pronikl na chvíli oblaka postní doby a rozlil milé světlo své po veškeré církvi. Hlavně evangelium hlásá radostnou zvěst o zázračném nasycení zástupů na poušti pěti chleby a dvěma rybičkami, kteréžto nasycení jest předobrazem hodů eucharistických, jichž se nám má zvláště v době velikonoční dostati. A vskutku, jak níže při výkladu evangelia bude řečeno, souvisí toto nasycení co nejúžeji se sv. přijímáním.

Základní myšlenky liturgie čtvrté neděle postní jsou:

1. Kristus jest osvoboditelem lidu křesťanského;
2. Kristus jest hostitelem lidu osvobozeného.[1])

Obrazem Krista osvoboditele jest Mojžíš, jenž osvobodil lid israelský z otroctví egyptského (čtení a responsoria I. a II. nokturnu). — Kristus osvobodil nás z otroctví satanova, lži a hříchu: svou smrtí (konec epištoly »kteroužto svobodou Kristus nás osvobodil«), vítězstvím nad ďáblem (evangelium předešlé neděle) a konečně založením církve (»nejsme synové děvky, ale svobodné« epištola)

Kterak Kristus jest naším hostitelem, vysvětlíme při výkladu evangelia.

V církevních hodinkách zvláště pamětihodná jest ve čteních II. nokturnu řeč sv. Basilia Vel. o postu.

---

[1]) Meyenberg, l. c. 308 a n.

Mešní formulář.

Myšlenka na Krista osvoboditele naplňuje církev radostí, kterou vyjadřuje *v introitu* slovy proroka, jenž těšil lid israelský, že brzy již se vrátí ze zajetí do Jerusalema.

Introit zní: (Isais. 66.) Vesel se Jerusaleme a shromažděte se všichni, kteříž milujete jej: plesejte radostí, kteří jste truchlivi byli, abyste se rozveselili a nasyceni byli od prsů potěšení vašeho. (Ž. 121.) Veselil jsem se z toho, když mi povědíno bylo: do domu Hospodinova půjdeme. Sláva Otci atd. Vesel se Jerusaleme atd.

V oraci přiznává církev, že dítky její pokání zasluhují, ale vyprošuje jim pro dnešek oddechu a útěchy. Zní: »Propůjč nám, prosíme Tebe, všemohoucí Bože, abychom, ježto za naše provinění podle zasloužení zlé věci trpíme, přispěním Tvé milosti potěšeni a občerstveni byli. Skrze Pána našeho atd.«

Epištola vzata jest z listu ke Galatským (4, 22—31.). Sv. apoštol pojednávaje o neplatnosti Starého Zákona praví, že syny Božími stáváme se vírou, a že neslušno by bylo křesťanům synovstvím pohrdati a vraceti se v otroctví zákona. O svobodě Nového Zákona pojednává dále v dnešní epištole. Za základ odůvodňování slouží sv. Pavlu známý příběh, že Abrahamovi narodil se z nevolnice Hagary Ismael a z manželky Sáry skrze zaslíbení Isák. Synové nevolnic nebývali dědici. Příběh tento vykládá sv. Pavel allegoricky. Dvěma ženami a dvěma syny Abrahamovými naznačeny jsou dvě úmluvy Starého a Nového Zákona. Zákon Starý vyobrazuje se nevolnicí Hagarou, která rozenci svému nemohla dědictví pravého syna přisvojiti. Starý Zákon dán byl židům na hoře Sinajské a zplodil nevolníky; velmi případně horou Sinajem se vyobrazuje služebnost, neboť Sinaj jest horou, z níž otrokové pocházejí, a tudíž podoben jest církvi starozákonné, která se nalézá pod službou Starého Zákona. »Onen pak Jerusalem, jenž svrchu jest, svobodný jest, kterýž jest matka naše« (v. 26.), t. j. církev sv. jest matkou naší, kteráž zplodila nás ke svobodě dítek Božích. — »Ale co dí Písmo? Vyžeň děvku a syna jejího« (Gen. 21, 26.), tak vyloučeni byli židé z církve a požehnání Božího, křesťané však, jsouce synové církve křesťanské, stali se svobodnými svobodou, kterou nás Kristus osvobodil.[1]) — Slovy epištoly napomíná nás církev sv., že ona jest naší pravou mátí, zrodivši nás pro nebe. Tedy naší pravou vlastí není tato země, nýbrž Jerusalem nebeský, naším Otcem pak jest Ježíš Kristus. K němu se přimkněme v čas sv. postu, on jediný jest s to, aby roztrhal pouta hříchu, hříšné tělesnosti a krutého světa, »kteroužto svobodou nás osvobodil Kristus« — a uvedl do nebe. —

[1]) Sušil, l. c.

Graduale vyjadřuje radost, že půst čtyřicetidenní přivede nás z tohoto slzavého údolí k nebeskému Sionu.

Traktus touž myšlenku vyjadřuje, že totiž jistě do nebe přijde, kdo kajícně se postí a pokání činí. Zní: Graduale (Ž. 121.) »Veselil jsem se z toho, když mi jest povědíno: do domu Hospodinova půjdeme. ℣ Budiž pokoj v mocnosti Tvé a hojnost ve věžech Tvých.«

Traktus (Ž. 124.) »Kdož doufají v Hospodina, jsou jako hora Sion: nepohne se na věky, kdož bydlí v Jerusalemě. ℣ Jakož hory jsou vůkol něho, tak Hospodin jest vůkol lidu svého, od tohoto času až na věky.«

Zářivým bodem dnešní liturgie jest však dnešní *evangelium* (Jan 6, 1—15.). — Z epištoly poznali jsme, že Kristus nás osvobodil z krutovlády hříchu, těla, světa a ďábla. — Provolejme tedy z vděčnosti Krista Pána za svého krále! Kristus Pán nechá se nás posaditi, dopřeje nám klidu a pokoje, jejž svět dáti nemůže, a nasytí nás chlebem nebeským. *Kristus vede sve vysvobozence k hostině nebeské*, toť druhá základní myšlenka dnešní liturgie, která jest vyjádřena především v evangeliu.

Evangelium vypravuje o zázračném nasycení pěti tisíc lidí pěti chleby ječnými a dvěma rybičkami.[1])

Jevištěm zázraku jest východní břeh jezera genezaretského, jež slulo i tiberiatským podle města Tiberias na blízku ležícího a dle císaře Tiberia od Antipy tak nazvaného. — Sv. Jan Křtitel byl od Heroda sťat, a proto Pán, aby ušel jeho nástrahám, odebral se na druhý břeh jezera do krajin, které náležely k panství Filipovu. — (Mat. 14, 13.). — Ale ještě jiný důvod měl Pán, aby se odebral do samoty, chtěl totiž, aby učeníci, kteří se právě vrátili z apoštolských cest, si odpočinuli. (Luc. 9, 10; Mar. 6, 31 a n.) Od-bral se tedy Pán na místo neobydlené, ale úrodné, poněvadž bylo travou zarostlé (6, 60.), od jezera nemnoho vzdálené. Při rovině byl pahorek, na nějž Pán vystoupil, kde se pak posadil a učil.[2])

Co do času, kdy se zázrak udál, stalo se tak v posledních týdnech před třetími velikonocemi činnosti Spasitelovy, bezpochyby ve čtvrtek na večer.[3]) — O době před velikonocemi dají se dobře vyložiti okolnosti, že se sešlo mnoho lidu, z nichž mnozí se totiž ubírali do Jerusalema na slavnost, a pak množství trávy, což jen z jara býti může, dokud nedostatkem dešťů celá půda nevyschne a nevyprahne. — Ovšem, že mnozí přišli, jak dí evangelista (v. 2), poněvadž »viděli divy, jež učinil nad těmi, kteří nemocni byli«. — Zástupové dověděli se, že Pán Ježíš odejel s učeníky na lodi na druhý břeh a proto pospíšili

[1]) Fonk, die Wunder des Herrn I. str. 315 a n. — [2]) Tyto okolnosti nejlépe se dají vysvětliti, myslíme-li na jižní část roviny El-Batěha. — [3]) V noci ze čtvrtka na pátek děla se přeplavba po moři, a v sobotu měl Pán řeč v synagoze v Kafarnau.

si pěšky po severním břehu jezera a předešli je (Mar. 6, 33.). Jiní přišli z krajin na východním břehu.

Sotva Pán z lodičky vykročil, již viděl se obklopena zástupy lidstva, a srdce jeho zajisté pohnulo se nad lidem, neboť »byli jako ovce nemající pastýře« (Mar. 6. 34.). — Proto Pán počal je učiti mnohým věcem (Mar. 6, 34.) »mluvil jim o království Božím a ty, kteří uzdravení potřebovali, uzdravoval (Luk. 9, 11.). — Nápadno jest některým vykladatelům, že evangelista uprostřed vypravování vkládá poznámku: »Byla pak blízko veliká noc, den sváteční židovský.«

Sušil k tomu dokládá, že Pán hodlaje promluviti o svátosti těla svého a krve poukazuje na předobraz této svátosti — na paschu. — Dále praví, že Duch sv. řídil evangelistu, když poznámku o době velikonoční učinil, poněvadž církev právě v čas velikonoční tělo Páně poroučí přijímati. — Když byl Pán po celý den učil a uzdravoval, počali se apoštolové strachovati o výživu zástupů na místě osamělém a proto upozornili Pána na pokročilou denní dobu, aby alespoň nyní již zástupy propustil, aby rozejdouce se do městeček a do vesnic okolních zaopatřili si pokrmy (Mat. 14, 15; Mar. 6, 35, Luk. 9, 12.). Ale Pán jim řekl: Nepotřebují odejíti, dejte vy jim jísti (Mat. 14, 16; Mar. 6, 37; Luk, 9, 13.). Těmito slovy chtěl je Pán upozorniti na jejich moc zázraky činiti (Mat. 10, 8.), o jejíž účincích se přesvědčili na cestách apoštolských (Mar. 6, 13; Luk. 9, 6.)[1]) —

A *zkoušeje* řekl Pán k Filipovi: Odkud nakoupíme chlebů, aby pojedli tito? — I odpověděl mu Filip: Za dvě stě peněz chlebů nestačí jim, aby jeden každý něco málo dostal. Zkoušel Pán Filipa právě tak jako ostatní apoštoly slovy: »Dejte vy jim jísti.« Že pak Filipa zvláště Pán zkoušel, toho příčinu asi třeba hledati v jeho povaze (Jan 14, 8 a n.). — Ale Pán *věděl, co hodlá učiniti.* Jeho oko vidělo do budoucnosti, a Pán již viděl před sebou synagogu v Kafarnau, kde měl mluviti o eucharistii, — viděl již tisíce oltářů křesťanských, z nichž se rozdávati bude chléb eucharistický.[2]) — Sv. apoštolové uvažujíce o vyzvání »dejte vy jim jísti«, přišli k úsudku, že ani za dvě stě peněz chlebů nestačí. A zajisté, považíme-li, že by jeden denár připadl na 25 mužů, tedy na jednotlivce jen asi 4 nebo 5 hal., nepočítaje ženy a děti, poznáme z toho, jak nepatrný byl obnos 200 peněz. Konečně Pán dává zřejmě na jevo, že hodlá učiniti zázrak. — Nechává přinésti pět chlebů a dvě ryby, které právě jeden pacholík měl, káže lidu se posaditi a to po padesáti a po stu, a pak obrátiv očí svých k nebi díky činil nebeskému Otci a vyprošoval si požehnání a pak lámal chleby

[1]) Sv. Jan zprávy synoptiků vždy předpokládá a proto jich neopakuje. — [2]) O obrazích zázračného nasycení ve starém umění křesťanském viz: Fonk, l. c. 360 a n.

a odevzdával učeníkům, aby předkládali zástupům. — Pohledem k nebi chtěl Pán Ježíš poukázati k úzkému spojení svému s Otcem. — I ryby Pán rozděloval mezi zástupy. — Zdali chleby a ryby ještě v rukách Páně se rozmnožovaly nebo v rukách apoštolů, nevíme. Jak velikým byl zázrak, poznáváme z toho, že všichni jedli, jak mnoho chtěli, a že všichni byli dokonale nasyceni (Mat. 14, 20; Nar. 6, 42; Luk. 9, 17. Jan 6, 12.). — Pak nechal Pán sebrati drobty a každý z apoštolů donesl jich plný koš. — Byly to malé koše, které židé na cestách na rukou obyčejně nosívali. — Drobty se donesly jednak proto, aby nezhynuly, jednak aby zázrak tím jasněji všem ozřejměl. — Dojem zázraku byl mocný.

Neboť zástupové byvše zázračně nasyceni, povídali mezi sebou: »Tento jest zajisté prorok, jenž přijíti má na svět.« Představovali sobě totiž messiáše jako krále pozemského, jenž obnoví slávu říše israelské a oblaží poddané asi tak, jako Pán právě učinil, nasytiv zázračně lid. — Proto Ježíš chtěje všelikým násilným převratům politickým konec učiniti, propustil apoštoly a sám se ustranil opět na horu.

K ránu přišel Pán Ježíš kráčeje po moři k učedníkům od větru zmítaným, a utišil moře, kterýmžto zazrakem opět utvrdil jejich víru, jíž tak velice potřebovali k nastávající rozmluvě v synagoze Kafarnajské o velebné svátosti. Neboť druhého dne mluvil Pán Ježíš k zástupům, jež byl předešlého dne zázračně nasytil, řka: »Hledáte mne, poněvadž jste jedli z chlebů a nasyceni byli.« — Namáhejte se však o chléb nadpřirozený, jenž záleží ve slově Božím a eucharistii. (Jan 6, 54—59.)

Eucharistie jest pokrmem životodárným; kdo jí nepožívá, nemá života nadpřirozeného v sobě, jako nemá tělo života v sobě, nepřijímá-li pokrmu. Zárodek života nadpřirozeného se nám dává na křtu sv., eucharistií však život tento se zachovává, roste, mohutní a při vzkříšení těl svrchovaného rozvinutí dochází (»vzkřísím jej v den nejposlednější«).

Pochází pak životodárná moc eucharistie odtud, že se jí uskutečňuje stálé spojení s Kristem, a kde Kristus přítomen jest, tam prchá smrt, a vládne život. A právě toto dávání života bylo účelem poslání Kristova od Otce. »Jakož mne poslal živý Otec a já žiji pro Otce, tak kdo mne jí, žíti bude pro mne.« Kristus žije z Otce a skrze Otce, a každý kdo jí Krista, žije od Krista a skrze Krista a prostřednictvím Krista připojuje se k věčnému životu Otcově. Jestliže tedy spojíme děj zázračného nasycení zástupů, o němž v dnešním evangeliu jest řeč, se zázračným kráčením Krista Pána na moři a pak s velkolepou řečí v Kafarnau, objevuje se nám toto nasycení velkolepým předobrazem hostiny eucharistické, k níž Pán všechny zve, kdož obdrželi na křtu sv. roucho svatební. Kristus Pán jeví se nám velikým divotvorcem, jenž nejen na moři zázračně přítomen jest, nýbrž i v eucharistii, jenž nejen zázračně nasycuje chlebem pozem-

ským, nýbrž i chlebem nebeským Požívejme tedy tento nebeský chléb zvláště v době velikonoční, a hodnou přípravou k sv. přijímání budiž nám doba svatopostní. Rozjímejme právě dnes o účincích eucharistie na základě slov Kristových, jak nám je poznamenal miláček Páně v hl. 6, 48—60.

V offertoriu velebí církev velebnost a dobrotu Boží — dnešního dne hlavně se zřetelem na hody eucharistické. Zní: (Ž. 134.) »Chvalte Hospodina, nebo dobrý jest; prozpěvujte jménu Jeho, nebo libý jest. Všecko, cožkoliv chtěl, učinil, na nebi i na zemi.«

V sekrétě prosí církev, aby obětní dary sloužily věřícím ke vzrůstu zbožnosti a ku prospěchu duše.

V antifoně ku přijímání velebí se krása nebeského Jerusalema. V Římě konala se dnešního dne bohoslužba (statio) v basilice sv. Kříže Jerusalemského. Jak mocně působila slova žalmu na zástupy ve chrámě shromážděné uprostřed svatopostní doby poukazující na odměnu v nebi!

Zní: (Ž 121.) »Jerusalem, jenž vystaven jest jako město, jehožto účastenství jest vespolné: Neboť do něho vstupují pokolení Hospodinova, aby oslavovali jméno Tvé, Hospodine.«

V modlitbě po přijímání prosíme, abychom svátostmi, kterými nás Bůh nasycuje, s náležitou úctou zacházeli a se srdcem věřícím je vždycky přijímali.

* * *

Svěcení zlaté růže. S radostným rázem čtvrté neděle postní souvisí uzce papežské svěcení zlaté růže, která nám připomíná blížící se duchovní jaro, které se nám otvírá slavnostmi velikonočními. Ve středověku konalo se slavně toto svěcení v paláci lateránském, nyní však koná se bez vnější okázalosti modlitbou, která poukazuje na Krista »jakožto květinu polní a lilii údolí«. Dává se od papeže darem osobám knížecím, městům, korporacím atd., kterýžto obyčej pochází již ze 12. století; kdy však vznikl obyčej růži též světiti, neví se. Nám se zachovala o zlaté růži řeč Innocence III., kterou měl ve chrámě sv. Kříže v Římě

§ 74. O katechumenátě ve staré církvi.

Ve středu po čtvrté neděli v postě konalo se jedno z nejslavnějších skrutinií a započínalo se s přípravnými obřady křestními, a to v památné basilice sv. Pavla, apoštola národů. Abychom však obřadům těmto, jichž stopy se posud nalézají nejen v liturgii tohoto dne, nýbrž v liturgii předvelikonoční, řádně porozuměli, podáme na tomto místě zevrubnou historii katechumenátu ve staré církvi. [1])

[1]) Viz: Časopis katol. duchovenstva 1903. 439 a n.

Řecké »katechumenos« pochází od slovesa κατηχεῖν (ústně oznamovati) [1]) a označuje toho, s nímž se něco sděluje, jenž poslouchá ústní vypravování. Proto překládají latinští sv. Otcové »katechumenos« slovem audiens. [2]) V církevní mluvě spojoval se se slovem tímto vždy pojem ústního vyučování v základních pravdách křesťanských. — V době apoštolské nemohlo býti ještě pravidelného, soustavného, delšího vyučování v pravdách sv. víry před křtem, nýbrž svatí apoštolové vyloživše krátce základní pravdy, ty, kdož upřímně věřili, pokřtili.

Tyto prvotiny církve sv. těšily se však zvláštní podpoře Ducha sv., neboť jen tak lze vyložiti, že mohli porozuměti listům sv. Pavla. Mimo to uděloval Duch sv. věřícím milodary, a k těmto třeba řaditi i dar proroctví, a ti, kdož jím obdařeni byli, měli též za úkol poučovati o pravdách náboženských. [3]) Když pak obce křesťanské byly již založeny a zorganisovány a mnozí pohané o přijetí do církve se hlásili, bylo třeba tyto žadatele ve příčině úmyslu zkoumati a je ku přijetí křtu připravovati, t. j. bylo potřebí založiti katechumenát. [4])

A) Počátky katechumenátu spatřujeme v dobách nejstarších. Již Klim. římský (Kor. 1, 42.) a Hermas mluví o těch, kdož se chtějí státi věřícími a dáti se pokřtíti (I. 3, 7.; II. 4, 3;). [5])

Sv. Justin, [6]) mučeník, dosvědčuje v prvé polovici druhého století již úplně vyvinutou instituci katechumenátu, kteráž měla za účel křtěnce ve víře poučovati, jim návod dávati k modlitbám, postům a prosbám za odpuštění hříchů a je povzbuzovati k bezúhonnému životu. Ještě úplnější obraz poskytují pseudoklimentinské homilie a rekognice, [7]) které se přímo vydávají za spisy apoštolské, ačkoli pocházejí z II. století. — Dle těchto zpráv udal katechumen biskupovi jméno a pak byl od něho vyučován; vyučování, které spojeno bylo s postem a modlitbami, trvalo asi tři měsíce a končilo bližší přípravou 3—10 dní. Křest uděloval se ve svátek nebo v neděli. [8])

Origenes, ačkoli působil na katechetické škole v Alexandrii, přece se mnoho o katechumenátu nezmiňuje. Ale ve svých spisech zřejmě rozeznává [9]) věřící (πιστοί) a katechumeny (κατηχούμενοι). — Praví, že křesťané vyučují všechny, kdož mají náklonnost přijmouti jejich víru. Ale dávají se poznati za křesťany teprve, když jsou jisti výsledkem. Aby se mezi ně nedostali nepovolaní, ustanovují jisté osoby, které pozorují kandidáty kře-

---

[1]) Viz list Agrippův Josefu Flaviovi (Vita Josephi 65). — [2]) Geschichte des Katechumenats und der Katechese in den ersten sechs Jahrhunderten von Joh. Mayer. Kempten 1868. — [3]) I. Kor. 14, 31. — O charismatech viz: Wetzer und Welte, Kirchenl III, 82 a n. — [4]) Duchesne, Histoire ancienne de l'Eglise I, 503 a n. — [5]) μέλλοντες πιστεύειν. — [6]) Apol. I, 61. — [7]) Apud Mayer, l. c. 14 a n. — [8]) Hom. 3, 73. Recogn. 3, 67; 10, 72. Fragmenta in Job XXI, 11. — [9]) Contra Celsum III, 50; Hom. 18, 8 in Jerem. Aquam adituri ibidem, sed et aliquando prius in ecclesia sub antistitis manu contestamur nos renuntiare diabolo et pompae et angelis ejus.

sťanství. Tito jsou rozděleni na dvě třídy: jedni, kteří se teprv přihlásili, a jiní, kteří již poskytují úplnou záruku života křesťanského.

Tertullian jest první, který činí přesný rozdíl mezi katechumeny a věřícími. Církev žádá na katechumenech, aby se odřekli ďábla, pýchy a jeho andělů;[1]) katechumeni mají se připravovati ke křtu modlitbou, postem, bděním a vyznáváním hříchů (confessio omnium retro delictorum).[2])

Ve příčině doby křtu pozorovati u Tertulliana již pokrok, neboť zná již jen dvě doby slavného udílení křtu: velikonoce a letnice.[3]) Z provinciálního církevního sněmu karthaginského, konaného r. 256. za předsednictví sv. Cypriana se dovídáme, že exorcismy tvoří část obřadů katechumenátu;[4]) podobně sem patří již sdělování a odříkávání snešení víry čili symbola, kterýžto výraz se u sv. Cypriana ponejprv vyskytuje.[5])

O vysokém stáří obřadů katechumenátu svědčí, že i heretikové[6]) měli své katechumeny, a že některých obřadů jako na př. exorcismů užívalo se na důkaz dogmatických pravd. Mimo to jeví se veliká shoda mezi nejstaršími křestními formuláři co do obsahu i co do posloupnosti jednotlivých jejich částí.[7])

B) Dobu od r. 300—500 lze nazvati zlatou dobou katechumenátu. Nával do církve byl veliký, a poněvadž mnozí z ohledů nekalých chtěli se státi údy církve, bylo třeba větší opatrnosti. Žadatelé měli tedy býti odkázáni, dokud by důkazů o pravém úmyslu nepodali. Přísněji zkoumáni byli, kdož dřívějším životem nebo řemeslem souviseli úzce s modloslužbou nebo divadlem pohanským anebo vedli dříve nemravný život.[8]) Kdo chtěl býti přijat, hlásil se u biskupa neb u kněze k tomu určeného neb u katechety, který, jak dosvědčuje příklad Origenův, nemusil býti ani klerikem. Kde byly katechetické školy, přijímal žadatele představený těchto škol.[9])

V Karthagině byl na př. za doby sv. Cypriana učitelem katechumenů lektor Optatus, za doby sv. Augustina jáhen Deogratias, a později po roce 500. jáhen Ferrandus (doctor audientium).[10]) Žádalo se, aby proselyta přivedl s sebou někoho z věřících, který by upřímnost úmyslu jeho dosvědčil (sponsores, patrini). Přijetí samo stalo se tím, že žadatel poznamenán byl sv. křížem.[11]) Ve většině církví skládal kněz na něho ruce na znamení, že ho církev béře ve svou ochranu. V některých círk-

[1]) De cor. mil. 3; De spectac. 13; De poenit. 6. — [2]) De bapt. 20. — Ovšem neběží o zpověď svátostní, nýbrž tato zpověď koná se z pokory a považuje se za skutek sebezapírání. — [3]) De bapt. 19. — [4]) Opp. S. Cypr. ed. Hartel I, 436. — [5]) Cypr. Ep. 69, 7. — [6]) Opp. s. Cypr. l. c. — [7]) Wetzer und Welte, l. c. 318 a n. — [8]) Constit. apost. 8, 32; Concil. Illib. r. 305. can. 44. 62. — [9]) Euseb. Histor. eccl. 6, 3. 8. 15. — [10]) Cypr. epis. 29; August. De catech. rudibus, 1, 1. Ferrandi epist. inter Fulgent. Epp. 11, 2. — [11]) Cfr. Aug., l. c. 20. n. 34; c. 26; Sacram. Gelas. (Muratori I., 593); Sacr. Gallic. (II. 848.); Missale Goth. (II., 590.); Euchol. (Assemani. Cod. lit. I. 109. 120. 125; I., 176 I., 232. III 204.)

*

vích (Římě, Španělsku) dávali žadateli do úst i soli, říkali exorcismus a konali nad ním modlitbu. [1]) Pak teprve nastalo vyučování.

Klerik, k němuž se byl žadatel obrátil, ho prvně vyučoval. Předmětem prvního vyučování bylo dokázati nicotnost model, jednotu Boží, prozřetelnost Boží, dějiny zjevení Božího, přikázání Boží, zmrtvýchvstání a poslední soud. [2])

Doba vyučování katechumenů, zdá se, že s počátku trvala jen několik měsíců, později asi po třetím století, když katechumenát trval i několik roků, dělo se zvláštní vyučování na počátku a na konci katechumenátu.

Katechumeni směli býti přítomni při mši katechumenů. Jejich místo byl narthex, t. j ona část uvnitř chrámu, která přiléhala ke hlavnímu vchodu a byla od lodi chrámové bezpochyby mřížemi oddělena a zaujímala celý prostor na příč lodi. [3]) Odtud mohli viděti oltář a slyšeti kázání (Aug. Serm. 132, 1.). Na konci mše katechumenů konaly se nad nimi modlitby (oratio super catechumenos); za tou příčinou vybídl je nejprve jáhen, aby poklekli a pak sám nad nimi říkal hlasitě tak zv. *προφώνησις* čili prefaci, v níž vybízel věřící, aby se modlili za katechumeny a jejich potřeby, zvláště aby došli křtu sv. Potom katechumeni povstali a stáli se skloněnými hlavami, mezi tím co biskup s roztaženýma rukama nad nimi se modlil; pak odešli z chrámu. [4]) Doba katechumenátu trvala dva roky, u pohanských kněží tři roky, u katechumenů, kteří se v katechumenátě těžce provinili, i pět roků, ba i doživotně. Těžké onemocnění byl důvod, že se doba zkrátila. [5])

Když doba katechumenátu byla uplynula, vstoupil katechumen do třídy křtěnců.

Obyčejně má se za to, že katechumeni rozděleni byli ve druhé polovici křesťanského starověku, t. j. ve čtvrtém a následujících stoletích ve více tříd. Někteří archeologové a liturgikové dělí je ve čtyři třídy, [6]) jiní ve tři (audientes, genuflectentes, competentes) [7]) jiní ve dvě [8]) (audientes, competentes nebo electi); ale jediné správný jest náhled, že katechumenát vůbec ve více tříd nelze děliti. Stará církev znala pouze katechumeny a křtěnce (tyto však čítala již k věřícím). Katechumenát se tedy ukončil,

---

[1]) Concil. Illib. can. 39; Arelat. I. a. 314. c. 6; Euseb. Vita Constant. 4. 61 a j. — [2]) De catech. rud. c. 16—26. — [3]) Cfr. Grisar, Geschichte Roms und der Päpste im Mittelalter 1. n. 250. — [4]) Conc. Laod. can. 19; Const. apost. 8, 6; Chrysost. Hom. 2 in 2. Corint; Aug. epis. 217 ad Vital. 1, 2; Coelest. I. Epis. 21. — [5]) Concil. Illib. can. 4. 42, 11. 73. 68.; Apost. Const. 8, 32. žádají bez rozdílu tři léta kromě nemocných. — [6]) Viz důkladné pojednání: Die Katechumenatsklassen des christ. Altertums. Dr. Funk, Kirchengeschichtl. Abhandlungen und Untersuchungen. Paderborn 1897. I. str. 209 a n. — [7]) Basil. Homil. 12; Greg. Nyss. Oratio in eos, qui differunt bapt. — [8]) Aubespine, Observationes de veter. ritibus (1623) II, 2, 8.; ed. Helmestadl 1672. p. 133—135; Bona Rerum liturg. libri II. 1671; I., 16, 4. Corblet, Historie du sacrament de babtême 1881, I., 448; Bingham, Origenes eccl. X. c. 2. § 2.

jakmile katechumen se stal křtěncem, t. j. jakmile připočten byl k φωτιζόμενοι, μυούμενοι nebo βαπτιζόμενοι, competentes, electi nebo electi baptizandi. [1])

Před začátkem postní doby vyzvali biskupové v kázání katechumeny, aby se přihlásili ke křtu. [2])

Doba přihlášek ke křtu nebyla s počátku všude stejně určena; ale obyčejně zůstalo křtěncům na bližší přípravu třicet nebo čtyřicet dní. V této době bylo křtěncům zvláště sebe zapírati (Const. ap. VII, 22), světa se straniti, manželského obcování se zdržovat, kajícný oděv nositi atd. (Greg. Naz. Or. 40. Sermo. in Ps. 41; Aug. VI., 287; Max. Taur., Serm. 28.) Vyučování křtěnců ve pravdách křesťanských bylo jednou z podstatných částí přípravy ke křtu.

Obraz vyučování křtěnců poskytují na východě katechese sv. Cyrilla Jerusalemského (kolem r. 347 nebo 348) [3]) a na západě řeči sv. Augustina. [4]) Sv. Cyrill pojednává v prvních třech katechesích o křtu, hříchu a pokání; ve čtvrté podává krátký přehled veškeré věrouky a stručný souhrn křesťanských pravidel životních; v následujících pak čtrnácti katechesích vykládá důkladně snešení víry, které ke konci páté katechese křtěncům sděluje. — Na západě vykládal se i Otčenáš.

Obřad, dle něhož katechumeni byli připravováni ke křtu ve 4. a 5. století, jest popsán v Gelasianum (z pátého století) a v VII. Ordo římském (ze šestého století). Ale tento obřad obsahuje již odchylky od původního obřadu. Změny tyto staly se ke konci čtvrtého století následkem změny tamnějších poměrů. Neboť pohanstvo již tehdá téměř vymizelo, a nutno bylo zavésti křty dětí. Změny pak záležely v tom, že byla zavedena pro křtěnce tak zv. skrutinia. Ve formě skrutinií však udržel se křestní ritus pouze v pátém a šestém století. Byla to směs z obřadů církve staré doby a obřadů nově zavedených se zřetelem na potřeby tehdejší doby (Ordo scrutiniorum). Tato směs ustálila se v obřad, jenž proměněn byl konečně sv. Řehořem v nynější ordo baptismi adultorum. [5])

Změnu tuto učinil sv. Řehoř se zřetelem na poměry tehdejší církve, pro něž se »ordo scrutiniorum« nehodil. Neboť povstal ze staré prakse katechumenátu a byl podstatou svou určen pro dospělé a nehodil se více ku přípravě, ke křtu pro malé dítky. Proto sv. Řehoř odstranil z missálu tak zv. mši skrutinií

---

[1]) Brück, Kircheng. 2. vyd. str. 101, Kryštůfek, všeob. dějep. círk. I, 269, Hergenröther I, 175, Knöpfler, Kircheng 91. — [2]) Mayer, l. c. str. 47—66. — [3]) Viz: Institutiones patrologiae, Jos. Fessler I, 423. a n; Otto Bardenhewer, Patrologie beim Herder 1901 § 66. Úplně vytištěny u Migne, P. gr. XXXIII. Ostatní vydání těchto katechesí uvádí Bardenhewer, l. c. st. 238. — [4]) Cfr. Sermones de tempore 212—215. in Sym. Serm. 56—59 in Orat. Dom. Veškeré spisy sv. Augustina vydal Migne, P. lat. XXXII—XLVII. Ostatně pouze poukazujeme ku „Patrologie v. Bardenhewer", § 94. — Fessler, l. c. § 303. — [5]) Probst, Die ältesten röm. Sacramentarien und Ordines str. 398 a n.

(missa scrutiniorum), kterou sakramentář Gelasiův má na 3., 4. a 5. neděli postní.

Ale s těmito mšemi souvisely i »ordines scrutiniorum«, a proto musily i tyto odpadnouti. Jestliže však tyto odpadly, musil buď sv. Řehoř nebo jeho nástupce na jejich místo něco jiného položiti. Než exorcismy a modlitby skrutinií nebyly pouhými bezvýznamnými obřady, nýbrž účinnými prostředky proti nepřátelským mocnostem a spasitelnou přípravou ke znovuzrození. Proto jednak bylo třeba, co se vynechalo, nahraditi, jednak nesmělo se to, co se posud v církvi zachovávalo, beze všeho vymýtiti. Oboje maje na zřeteli sv. Řehoř použil materiálu bývalých skrutinií ke zbudování nynějšího »Ordo baptismi adultorum«, jenž v nynějším římském rituálu jest obsažen. [1])

C) Skrutinia církve římské.

Nejstarší liturgické formuláře, které nám podávají úplný obraz instituce katechumenátu, jsou právě zmíněná skrutinia. Byla pak »scrutinia« shromáždění křtěnců i věřících, v nichž křtěnci byli ve svatých pravdách vyučováni a zkoušeni, a v nichž měli především podati důkaz, že jsou hodni toho, aby ke křtu připuštěni býti směli. Kdežto pro doby před polovicí čtvrtého století jsme odkázáni pouze na jednotlivé výroky různých spisovatelů církevních a na předpisy církevní zde onde vydané, a z nich teprve si musíme sestavovati obraz o katechumenátu, podávají nám skrutinia úplný celkový obraz katechumenátu. Srovnáme-li však předpisy skrutinií s výroky sv. Otců, snadně se přesvědčíme, že katechumenát podstatně se nezměnil zavedením skrutinií, nýbrž jen zdokonalil, a že obřady katechumenátu dřívějšího všechny bez podstatné změny opět v »řádu skrutinií« nacházíme.

Úplný popis katechumenátu ve formě skrutinií podává nám, jak již svrchu řečeno bylo, Gelasianum a VII. Ordo romanus. Nápis v »Ordo« zní: Incipit ordo scrutinii ad electos, qualiter debeat celebrari.

Celkem konalo se v postě sedm skrutinií, aby se naznačilo sedm darů Ducha sv. (VII. Ordo rom.) Nejslavnější skrutinium bylo ve středu po čtvrté neděli postní. [2])

Poslední skrutinium konalo se přede křtem na bílou sobotu.[3])

VII. Ordo rom. počíná ohlášením skrutinia. To se stalo v pondělí po třetí neděli postní při bohoslužbě (»statio«), která

---

[1]) Probst, Die ältesten röm. Sacramentarien und Ordines § 97. — [2]) Mešní formulář *nynější* posud odnáší se ke křtěncům; jako introit: Effundam super vos aquam mundam; epištola: Lavamini, mundi estote; graduale: Venite filii; evangelium vykládá zázračné uzdravení slepého od narození, jenž jest obrazem katechumena, jemuž se světla dostane ve svátosti křtu. — [3]) Viz Grisar, l. c. n. 527 a n.

se téhož dne konala. Věřící se vyzývali, aby přítomni byli nebeskému tajemství, skrze něž má býti přemožen zlý nepřítel a duch světa, a mají býti otevřeny brány království nebeského.[1]) První skrutinium se slavilo ve středu po třetí neděli postní. Přítomni býti musili křtěnci a jich kmotři.

Křtěnci se sešli v některé z basilik. Jeden z akolytů zapsal jejich jména jakož i jména kmotrů jejich (patrini); pak je rozestavil ve dvě řady, mužské na pravo a ženské na levo, a přečetl jejich jména. Na to předstoupil před ně kněz, jenž po pořádku jim vdechl do tváře, jako Kristus vdechl na apoštoly, načež jim na čele palcem udělal znamení sv. kříže. Potom vztáhl ruku nad jejich hlavami a konal nad nimi modlitbu, kterou má Gelasianum: Ad catechumenum faciendum. Pak následoval obřad se solí, jenž jest vlastní církvi západní. Kněz totiž posvětil sůl tím, že nad ní vykonal exorcismus a pak položil každému z katechumenů několik zrnek do úst, při čemž říkal krátkou modlitbu, v níž se sůl nazývá znamením pravé moudrosti. — Jan jáhen (v 6 století) vysvětluje v listě k Senariovi na jeho prosbu obřady křestní a tu praví ve příčině dýchání na křtěnce a podávání soli: »Dýchání na křtěnce děje se, aby se ohlásilo zlému duchu, že má ustoupiti duchu dobrému, a že se má připraviti přístup Kristu. Nekřtěný jest příbytkem ďábla; nyní se musí státi příbytkem Vykupitele. Ale jedině takového dechnutí za hodna uznáváme zlého nepřítele, jenž musí podlehnouti; neboť nezaslouží onen starý odbojník proti Bohu, aby se s ním jinak nakládalo . . . »Soli,« tak pokračuje, »užívá se dle přirozeného řádu věcí k tomu, aby se maso kořenilo a zachovalo. Kořeníme ducha křtěncova svěcenou solí moudrosti a naukou slova Božího, aby nabyl pevnosti a zdraví proti hnilobě pozemského smýšlení.«[2]) Pak se říkala žehnací modlitba, po níž se odebrali noví vyvolenci na místa jim vykázaná ve chrámě blízko vchodu.

Pak počala mše sv. a sice dle formuláře skrutinií, jenž se nám dosud zachoval a v němž jsou obsaženy zvláštní modlitby za ty, kdož měli býti do církve křtem přijati.

Po kollektě a ještě před čtením Písma sv. zvolal jáhen: »Ať se přiblíží katechumeni.« Když pak přišli, předčítala se opětně jejich jména, a byli zase rozestaveni v pravo a v levo po obou stranách kněze, jenž byl před nimi. To se stalo proto, že měly býti vykonány exorcismy. Jáhen zvolal: »Modlete se vyvolení, poklekněte.«[3]) — Tito modlili se potichu. A opět

---

[1]) Scrutinii ad diem, dilectissimi fratres, quo electi nostri (competentes) divinitus instruuntur, imminere cognoscite, ideoque solicita devotione succedente sequenti feria IV. circa horam tertiam (naše devátá) convenire dignemini, ut coeleste mysterium, quo diabolus cum sua pompa destruetur et janua coelestis regni aperietur, inculpabili ministerio peragere valeamus. Sacram. Gelas. 1. n. 29; Ordo VII. rom. n. 1. — [2]) Ep. ad Senarium n. 3. Migne 59, 402. — [3]) Flectamus genua — levate.

bylo slyšeti zvolání: Povstaňte, ukončete modlitbu svou společně a rcete: »Amen.« — Potom kmotři a kmotry učinili svým křtěncům na vybídnutí jáhnovo na čele kříž, načež vykonali nad nimi tři akolyti (dříve exorcisté) po sobě exorcismus. Každý z nich položil na ně ruce a říkal zaříkací formule, jimiž se poroučelo ďáblovi, aby na rozkaz Boha živého a pravého »na dále nic neměl společného s těmito služebníky Božími, kteří se rozhodli od jeho říše úplně se odvrátiti,« a ponechati je v držení Spasiteli a Vykupiteli světa. »Bůh andělů a archandělů, Bůh proroků a mučeníků« bývá vzýván, aby přivedl katechumeny k milosti křtu. Petr, jenž kráčel v bouři po moři ke Kristu, Susana, jež vysvobozena byla z rukou pomluvačů, uvádějí se křtěncům za vzory, na něž mají patřiti, aby nabyli důvěry.

Když pak byli křtěnci na opětné vybídnutí jáhnovo potichu se modlili na kolenách, a když je kněz znova pokřižoval a požehnal, započalo obyčejné čtení Písem při mši svaté. — Po čtení zvolal jáhen: »Katechumeni odejděte. Je-li zde nějaký katechumen, ať odejde. Všichni katechumeni ať vyjdou ven.«[1]) — Zástup křtěnců odebral se tedy na místo jim ve chrámě určené (narthex), a ve mši sv. se pokračovalo. — Příbuzní jejich nebo kmotři přinášeli za ně obětováni obětní dary. V »Memento«[2]) četla se jména křtěnců a v »Hanc igitur« vkládala se zvláštní prosba za katechumeny. Ku konci mše svaté přijímali přítomní všichni až na křtěnce, kteří posud ani mši sv. vůbec nerozuměli.[3])

Druhé, čtvrté, páté a šesté skrutinium konalo se týmž způsobem jako první. Za to však třetí skrutinium bylo zvláště pamětihodné; neboť v tomto shromáždění odevzdávalo se křtěncům snešení víry, evangelium a otčenáš. Tento úkon se nazýval »uvedení do evangelia« a »otvírání uší« (apertio aurium). Třetí skrutinium konalo se ve středu po čtvrté neděli postní. Věřící sešli se v basilice sv. Pavla.[4]) Právě tato basilika byla volena jednak proto, že její veliké prostory mohly pojmouti veliké množství lidu, jednak s ohledem na tohoto apoštola národů. Věřící se sešli jak obyčejně při skrutiniích a konány byly až do čtení Písem sv. tytéž obřady jako při prvním. Introit vyňat jest z proroka Ezechiela[5]): »Když posvěcen budu ve vás, shromáždím vás ze všech zemí a přivedu vás do země vaší a vyliji na vás vodu čistou a očištěni budete ode všech

[1]) Ordo VII, n. 3. — [2]) Na bílou sobotu a ve svatvečer letnic a po celou oktávu velikonoční a svatodušní děje se posud zmínka o nově pokřtěných. — „Hanc igitur oblationem ... quam tibi offerimus pro his quoque, *quos regenerare dignatus es ex aqua et Spiritu sancto.* — [3]) Post finita vero missarum solemnia communicent omnes praeter ipsos infantes (novokřtěnci). Ordo VII, l. c. — [4]) V našem missálu posud jest poznamenáno: Statio ad sanctum Paulum", a celý mešní formulář ve středu po IV. neděli postní vztahuje se ke křtěncům, jak již nahoře bylo podotčeno. — [5]) Gueranger, l. c. 5. 376 a n.

skvrn svých a ducha nového dám vám.« (Ezech. 36, 23—26). Prorok praví těmito slovy, že shromáždí své vyvolené ze všech národů a vyleje na ně vodu očišťující, která obmyje každou skvrnu. Pak vyvolával akolyta křtěnce jménem, a oni vešli a opět se rozestavili na dvě strany. Papež, pokud se týká biskup nebo kněz, zpíval pak kollektu, načež na vyzvání jáhnovo kmotři a kmotry poznamenali čela svých svěřenců křížem; akolyti pak vykonali exorcismy. Lektor potom četl čtení z proroka Ezechiela (36, 25 a n.), po němž následovalo první graduale (Ž. 53.): »Pojďtež synové, slyšte mne, bázni Hospodinově vyučovati vás budu (v. 12). Přistupte k němu a osvíceni buďte, a nebudou zahanbeny tváře vaše.« (v. 6) V kollektě, která následovala, vyprošovala církev milost čtyřicetidenního postu.

Pak bylo druhé čtení a sice z Isaiáše proroka (hl. 1.), v němž se ohlašuje odpuštění hříchů těm, kdož přijímají duchovní chléb.

Následuje pak graduale: (Ž. 32). »Blahoslavený národ, jemuž Hospodin jest Bohem jeho; lid ten, jejž sobě vyvolil za dědictví« (v. 12.). Mezi čtením obou lekcí a za zpěvu gradualií konal se tajemný obřad »otvírání uší« (apertio aurium). Kněží dotýkali se po sobě uší křtěnců, jak to učinil Pán Ježíš na hluchoněmém, a říkali při tom totéž slovo: Epheta t. j. otevři se. Tím měli býti katechumeni připraveni, aby mohli přijímati tajemství Zjevení Božího.

Nejprvé se jim sdělilo tajemství sv. evangelií. Za tou příčinou po druhém graduale vykročili ze sakristie čtyři jáhni, z nichž každý nesl jedno ze čtyř evangelií; před nimi šli akolyti se svícemi a kadidlem. Jáhni položili evangelia na čtyry rohy oltáře. Potom biskup, anebo z jeho rozkazu některý kněz četl z liturgické knihy křtěncům promluvu, která se nám posud zachovala v sakramentáři Gelasiově, a ve které jim oznamuje, co evangelia jsou, kolik je jich a kdo je sepsali. Promluva končila slovy: »Prorok Ezechiel praví: Podobenství pak obličeje jejich bylo: »Tvář člověka a tvář lva na pravici, tvář pak vola a tvář orla na levici.«[1]) Víme, že těmito čtyřmi obrazy označují se evangelisté, a jejich jména jsou: Matouš, Marek, Lukáš a Jan.«

Po této promluvě pravil jáhen ke křtěncům: Chovejte se tiše! Poslouchejte pozorně!

Pak vzal evangelium sv. Matouše s oltáře a otevřev četl od počátku až do 21. verše, načež kněz připojil ke čtenému krátký výklad, jímž dokazoval, že se právem sv. Matouši obraz člověka za odznak přikládá, poněvadž »na počátku svého evan-

[1]) Ezech. 1, 10; zde se praví: tvář pak vola na levici a tvář — orla se svrchu jich čtyr na levici.

gelia obšírně vypravuje lidský původ Ježíše Krista«. Tak se učinilo i s ostatními třemi evangeliemi.

Sv. Markovi přikládá se dle tohoto výkladu za odznak lev, poněvadž na počátku svého evangelia vypravuje o hlasu volajícího na poušti, Lukášovi vůl (obětní zvíře), poněvadž na počátku svého evangelia vypravuje o oběti Zachariášově, Janovi pak orel, poněvadž se povznesl vzletem orlím do lůna nejsv. Trojice, aby nám oznámil božský původ vtěleného Slova.

Pak následoval obřad odevzdávání symbolu čili snešení víry. Katechumenům předčítalo se s počátku snešení apoštolské, později však snešení niceno-konstantinopolitánské.[1]) V předcházející promluvě zmínil se kněz o veliké ceně snešení víry, »jež Pán vnukl a apoštolové napsali. Má málo slov, ale tajemství, jež obsahuje, jsou veliká«. — Symbolum se odevzdávalo Řekům řecky, latiníkům latinsky.[2]) Akolit přivedl nejprvé katechumena Řeka, a kněz se tázal: Ve které řeči vyznávají tito Pána našeho Ježíše Krista? Akolyt odpověděl: V řecké řeči. Načež kněz poručil akolytovi:

»Zvěstuj jim víru, kterou vyznávají.« — Akolyt držel ruku roztaženou nad katechumenem a slavnostně říkal snešení víry řecky.[3]) — Totéž konalo se s řeckým křtěncem ženského pohlaví.

Potom řekl kněz:

»Milí synové! Nyní jste slyšeli vyznání víry v řecké řeči, poslechněte je tedy i v latinské řeči.« Načež se opakovalo vše s latinskými křtěnci týmž způsobem jako právě bylo řečeno o řeckých. V závěrečné řeči opakoval pak kněz krátce obsah symbolu a odporučoval křtěncům, aby se mu dobře naučili nazpamět, aby měli v něm mocnou zbraň proti úkladům zlého nepřítele.[4])

Sv. Augustin při této příležitosti takto promluvil ke křtěncům: »Obrňte se symbolem víry, které vám slavně odevzdáno bylo, a kterým se vaše panenská matka církev sv. rovněž vítězně ochraňuje; vložte slova symbolu do svého srdce, z něhož jsme zaříkáním vypudili zlého nepřítele; buďte pamětlivi, že jste říkali: Odříkám se jeho pýchy, a že tato slova zaslechl Bůh a andělé, a že tak říkajíc zapsali je do knih na nebesích.[5])

Potom následovalo odevzdání otčenáše. Jáhen napomenul křtěnce nejprvé k pozornosti, načež jim kněz vyložil všeobecně velikou jeho cenu; otčenáši nás naučilo »Slovo Boží, Boží

[1]) Gelasianum a 7. Ordo obsahují již niceno-konstantinopolitanské snešení. Poněvadž však již za papeže Lva III. (795—816) se ho neužívalo, zdá se, že užívání snešení nicen. konstant. bylo pouze pomíjející. — [2]) V tehdejším byzantském Římě mluvilo se oběma řečmi. — [3]) V sakramentáři Gelasiově jest obsaženo na tomto místě snešení víry v řecké řeči, ale latinskými písmenami: Pisteuo is hena theon patera . . . — [4]) Slovný překlad této úchvatné promluvy viz: Gueranger, 5. str. 383. a n. — [5]) De symb. sermo ad catechumenos (4) c. 1. sq. PP. lat. 40. Z této řeči čtou se posud některá místa v církevních hodinkách II. nokt. ve svatvečer letnic (bývalého křestního dne).

Moudrost, Kristus Pán«. Potom se říkal otčenáš po částkách a ke každé částce přidán byl výklad. — V závěrečné promluvě napomínal kněz křtěnce, aby užívali tajemství katolické víry, jež jim (s evangeliemi, snešením víry a otčenášem) svěřena byla, k svému prospěchu. — Po evangeliu, které pojednává o zázračném uzdravení slepého od narození, uchýlili se křtěnci, provázeni kmotry, opět na svá původní místa u dveří chrámových. Kmotři pak se vrátili a přinášeli za ně obětní dary.

Ke konci mše sv. přistoupili katechumeni opětně, při čemž se jim oznámil den, kdy mají do chrámu přijíti a v pravdách, jež se jim oznámily, podrobiti se zkoušce.

Ostatní skrutinia konala se týmž způsobem, jen že vyučování pravdám sv. víry bylo vždy obšírnější. Křest a sv. přijímání byly nejhlavnějšími předměty tohoto vyučování, jak dosvědčuje zachovaná skvostná kamenná rakev městského prefekta Junia Bassa, jenž zemřel jako novokřtěnec (Neofitus iit ad Deum) kolem r. 359.[1])

Na bílou sobotu, když posvěcena byla svíce velikonoční, konalo se poslední skrutinium.[2]) Exorcismus však nekonal nad křtěnci jak obyčejně akolyt, nýbrž kněz. Křtěnci opět rozestavili se na dvě strany dle pohlaví, kněz poznamenal je sv. křížem, položil jim ruku na hlavu a ohlásil zlému nepříteli, zaříkaje ho, aby dnes na vždy se rozloučil od těchto »vyvolených«, ke křtu, neboť Kristus je vezme ve své držení. Pak dotekl se kněz prstem slinou navlaženým hořejšího pysku a řekl epheta, t. j. otevřte se (ústa). Pak dotekl se nosu a pravil: Dýchejte sladkostí libých vůní. Ty však ďáble prchni, neboť přiblížil se soud Boží. — Pak byli křtěnci mazáni na prsou a na zádech svěceným olejem. Obřadem tímto napodobovali zápasníky, kteří před zápasem mazali se olejem. Pak musili křtěnci kráčeti bosi; tím, jak se zdá, napodobovali rovněž zápasníky, kteří do amfitheatru (pompa) kráčeli bosi. Tím vším se mělo naznačiti dle výkladu jáhna Jana,[3]) že křtěnci nemají se lekati na budoucí veřejné dráze životní překážek ani protivenství.[4]) V čem však záleží onen duchovní boj, k němuž se křtěnci hotoví, vysvítá ze tří otázek: Odříkáš se satanáše? I všech skutků jeho? I vší pýchy jeho?

Potom bylo tak zv. »vrácení« symbola (redditio symboli). Nejprvé se mu odevzdalo, aby se mu naučil a o něm uvažoval. Nyní ho křtěnec vyznává veřejně buď sám nebo skrze

[1]) Sem patří hlavně scény: Holubice vysílá s výše na beránka paprsek vody — symbol křtu; jiný beránek dotýká se holí koše s chleby — symbol zázračného rozmnožení chlebů a zároveň eucharistie. Odevzdání zákona beránkovi připomíná nahoře popsaný obřad odevzdání evangelia novokřtěncům. Úplný popis tohoto pamětihodného sarkofagu, jenž obsahuje mnoho zajímavých vyobrazení, viz: Grisar, l. c. 432 a n. Cfr.: de Rossi, Inscript. christ. 1. 81.; Bull. archeol. crist. 1871 p. 53. — [2]) Cfr. Gueranger, l. c. 6, 627 a n. — [3]) Joan. Diaconus, n. 6. — [4]) O chůzi bosýma nohama nezmiňuje se ani Gelasianum, ani VII Ordo nýbrž jen Joannes diaconus.

kmotry, jak tomu bylo u dětí. Pak na vyzvání jáhnovo všichni poklekli, v tichosti se pomodlili a po společném Amen na vyzvání jáhnovo odešli na svá místa.

Přípravu ke křtu ukončili pozorným posloucháním lekcí, které se posud čtou před svěcením vody na bílou sobotu.

Doba pašijová.

Poslední dva týdny doby čtyřicetidenního postu tvoří dobu tak. zv. pašijovou.

Tato doba skládá se ze dvou částí: z pašijového a svatého téhodne.

§ 75. Týden pašijový.

A. Týden pašijový byl již ve třetím století ve veliké úctě u křesťanů, jak vysvítá z listu Dionysia,[1]) biskupa Alexandrijského. Sv. Jan Zlatoústý[2]) nazývá jej »týdnem velikým«. Mnohdy nazýván byl týden pašijový »svatým«, kterýžto název však zobecněl výhradně pro označení téhodne před velikonocemi.

Přísnost postu se stupňuje v některých diecesích tak, že bylo-li posud dovoleno požívati pokrmů z vajec, v tomto a následujícím témdni se zakazují.[3]) U Řeků sluje pašijový týden »Xerofagia«, t. j. týden suchých pokrmů, poněvadž pokrmy sestávají pouze z chleba vody a soli, k nimž se přidává něco ovoce a zeleniny,

B) Význam pašijového téhodne.

Tři věci především zaměstnávají církev v době svatopostní: utrpení Páně, příprava katechumenů ke křtu a smír kajícníků s církví. — Všem těmto předmětům věnuje církev pozornost měrou největší.

Co do přípravy katechumenů ke křtu a co do smíření kajícníků s církví viděti z liturgie, že vše se již blíží ke kýženému cíli, že již blíží se doba, kdy Beránek bude obětován, aby v jeho krvi smyty byly jejich viny. — Zvláště však církev ponořuje se v době pašijové v rozjímání o utrpení Páně.

Církev uvádí nám na mysl, za jakou cenu jsme byli vykoupeni a čeho jsme vykoupením Páně dosáhli.

Vykoupeni jsme byli drahocennou krví, kterou Ježíš Kristus za nás na kříži prolil. Za cenu krve Jeho shlazen byl hřích všech lidí a smazán byl dluhopis, jenž proti nám svědčil. Ale Kristus Pán, nejen že hříchy naše smazal, nýbrž získal nám

[1]) Epist. ad Basilid. Canon I. — [2]) Homil. XXX. in Genes. — [3]) Gueranger, l. c. 6, 5.

též nový nadpřirozený[1]) život, jenž záleží v milosti posvěcující, a z něhož jako ze seménka klíčí a vyrůstá život věčný. Tak stal se kříž praporem, jejž Kristus Pán vítězně třímá v rukou v boji proti smrti, hrobu a ďáblu, stal se záchrannou archou, stal se stromem života.[2])

A tak právě z ponížení a utrpení Páně vybleskuje zářivě božství Pána Ježíše.

A vskutku, liturgické formuláře nepředstavují nám pouze obraz trpícího Spasitele (čtení a hymny v hodinkách církevních a epištola v mešním formuláři), nýbrž evangelium nedělní představuje nám Pána Ježíše zřejmě jako syna Božího, dárce nadpřirozeného života,[3]) Boha od věčnosti,[4]) jenž dobrovolně dává za lidi život svůj.[5])

Kajícný ráz neděle pašijové naznačuje církev v liturgii různými obřady. Nejen že již dávno nezaznívá radostné alleluja, nýbrž i doxologie »Sláva Otci« . . ., neslaví-li se právě svátek některého svatého, jest potlačena: v invitatorium k hodinkám jitřním, v responsoriích, v žalmech církevních hodinek, v žalmu »Asperges,« pak v introitu mše sv. a žalmu »Lavabo«. —

Přímluvy (suffragia) se vynechávají, aby se mysl nerozptylovala. Orace jsou jen dvě; preface jest »de cruce«.

Žalm »Iudica«, jímž kněz i lid dává výraz své sklíčenosti a úpěnlivé prosbě za pomoc, se neříká; neboť co jest sklíčenost a zármutek kněze a lidu naproti sklíčenosti Spasitele, jehož umučení si zvláště v době pašijové připomínáme. Proto lépe jest, že kněz sklíčenosti své ani nepřipomíná.[6])

* * *

Obřad zahalení sv. kříže.

Obyčej ve chrámě kříž zastírati na znamení smutku shoduje se s povahou doby a byl bezpochyby zaveden se zřetelem na dnešní evangelium, v němž jest řeč o Ježíši, že se skryl.

Poněvadž však nyní obřad zahalování kříže úzce souvisí s obřadem odhalování kříže na velký pátek, vkládá zajisté církev do obřadu zastírání kříže hlubší smysl.

Naznačuje se jím:

1. že Kristus Pán se skryl ve chrámě;
2. že skryl v utrpení své božství (Durandus);
3. zahalují se všechny kříže, aby pozornost naše obrátila se pouze na kříž Pána na Golgotě, podobně jako se neslouží

[1]) K Žid. (9, 11—15.) — [2]) Hymny v dnešních hodinkách. — [3]) „Bude-li kdo zachovávati řeč mou, neuzří smrti na věky.“ — [4]) „Prve nežli Abraham byl, já jsem.“ — [5]) Ježíš pak skryl se a vyšel z chrámu. Srov. Meyerberg, l. c. § 30. — [6]) Thalhofer, Liturgik II., 1. 61. Dr. Kupka, O mši l. c.

na veliký pátek mše sv, aby naše pozornost obrácena zůstala jen k oběti na Kalvarii. Z téhož důvodu zastírají se i obrazy, aby náš zřetel v této době obrácen zůstal pouze na kříž.[1])

§ 76. Neděle pašijová.

Neděle pašijová má různé názvy: »Iudica« od prvního slova v introitu; »repositus«, zkráceně též repus, poněvadž kříže a obrazy zůstávaly od tohoto dne až k velkému pátku zastřeny (Du cange, Glossar. sub Repositus). — Vzhledem ku předcházející neděli, která slula mediana, nazývala se neděle pašijová též octava mediana. — Dominica passionis sluje proto, poněvadž touto nedělí počíná církev větší ještě měrou nežli posud ponořovati se v rozjímání o umučení Páně. Z listu sv. Augustina se dovídáme (ep. ad Januarium), že původně v církvi pouze velký pátek nazýval se »Dominica passio«, a teprve později ustanoveno bylo celých čtrnáct dní ku přípravě na tajemství o vykoupení Páně (Kutschker, die hl. Gebrauche 356). Slovanské názvy jsou: neděla muki, n. glucha, ticha (tichá), czarna. — V češtině vyskytuje se obyčejně název: Neděle smrtelná čili smrtná, bezpochyby proto, poněvadž mládež tohoto dne bohyni smrti a zimy, Moranu, Mořenu do vody házela a život (loutku ozdobenou kvítím) donesla. (Kulda, círk. rok II. 390; Brandl, Glossar. s. Morana.)

Církevní hodinky.

V prvních nešporách jest zvláště pozoruhodný chvalozpěv: »Vexilla regis prodeunt«. Venantius Fortunatus (530—60) složil hymnus tento na oslavu sv. kříže, aby zpíván byl, když ve vítězoslavném průvodě nesena byla část sv. kříže do nově postaveného chrámu v Poitiers. Básník opěvuje kříž, na němž vítězství slavného dobyl Vykupitel náš Ježíš Kristus.

Hymnus zní:

Jde prapor Kristův a se stkví,
plá jasně kříže tajemství,
jímž život smrt byl podstoupil
a smrtí život vykoupil.

Hruď hrotem kopí proklána,
by hruď, jež hříchu oddána,
z vin kalu všeho obmyla;
krev, voda se z ní vylila.

Již stalo se, co David zřel
a písní svojí věrně pěl,
všem národům to zvěstuje:
„Bůh s dřeva světu panuje.“

Ó, strome krásou zářící
a v nach se králův halící,
jenž nalezen cti hoden jest,
by mohl svaté údy nést!

Blah, že jest světa výplata
tvých na ramenou rozpiata,
jsi váhou těla učiněn,
jímž vyrván peklu dávný plen.

Ó, vítej, kříži počestný,
ty naděje v čas bolestný,
smaž hříšným vinu nectnosti
a zbožným přidej milosti.

[1]) Rouška, kterou se kříže zahalují, má býti barvy fialové (černá barva však zakázána není).

Duch každý chval tě, trojice,
ty spásy naší studnice,
tys dala slávu kříže nám,
dej dojít k jeho odměnám. Amen.

Hodinky jitřní započínají od této neděle až k zelenému čtvrtku slovy invitatoria: »Dnes, uslyšíte-li hlas jeho, nezatvrzujte srdcí svých.« (Ž. 94. 8.)

Vážná tato slova uvádějí nám na pamět poslední dny života Ježíšova. Kristus Pán zdvojnásobil ku konci života horlivost svou, aby zachránil lid svůj. K slzám připojil i vyhrůžky o zkáze Jerusalema a věčné záhubě nevěrců. Podobně i církev sv. slovy plamennými hledí roztaviti ledovou kůru okolo srdcí zatvrzelých s důrazem vybízejíc k pokání.

Hymnus v jitřních hodinkách »Pange lingua gloriosi lauream certaminis« jest jen pokračováním hymnu z nešpor.[1]) Že ho někteří odpírají Venantiu Fortunatu, jest jen proto, že prý jest příliš velebný a cenný, nežli aby se jeho době mohl připisovati: a právě tento úsudek jest nejlepším doporučením vysoké básnické ceny tohoto velezpěvu, jenž jakožto vzor tanul na mysli sv. Tomáši Akv., když skládal hymnus: »Pange lingua gloriosi.«

Hymnus zní:

Jazyku, pěj přeslavného
chvalozpěvy zápasu,
hlásej kříže vítězného
ušlechtilou okrasu,
na němž světa veškerého
umřel Kristus za spásu.

Zklamáni že lidé byli,
stvořiteli líto jest,
jablka když okusili,
pro něž stih' je smrti trest;
se stromu si uškodili,
náhradu strom má jim nést.

O spasení naše v péči
prozřetelnost určila,
podvodného zrádce léči
aby léčka zkazila,
tím bol hojí moudrost větší,
čím nás zloba ranila.

Proto, když už plnost času
posvátného svítala,
láska otce s nebes jasu
syna svého poslala,
pro naši jej panna spásu
vtěleného vydala.

Pacholíček pláče v stáji
v chudé jesle vložený,
údy, které božstvím plají,
v plénky maje haleny
ruce, jež svět ovládají
těsným vínkem staženy.

Čtení I. nokturnu vyňato jest z proroka Jeremiáše (hl. 1.), jenž vypravuje zde své povolání k úřadu prorockému, aby kázal nekajícím se pomstu a zkázu království Judského, kajícím se pak milost a opětné zbudování říše.

Jeremiáš nespravedlivě pronásledovaný jest pro svou horoucí lásku k lidu svému vhodným obrazem P. Ježíše.

[1]) Schulte, l. c. 161 a n. Jiného náhledu jest Pimont, Suitber Bäumer a j.

V II. nokturnu obsažena jest řeč sv. Lva V.,[1]) v níž papež tento dovozuje, že třeba nyní se postiti, sebe přemáhati a kříž na sebe bráti, abychom nepodlehli pokušením, jimiž na nás tělo doráží. Sebezapírání jest nejlepší přípravou na velikonoce.

Čtení III. nokturnu obsahují výklad dnešního evangelia, jenž pochází od sv. Řehoře.

Hymnus ke chválám: »Lustra sex, qui jam peregit« jest pokračováním a zakončením obou hymnů předcházejících. Básník popisuje bolestnou smrt Páně na kříži a velebí kříž, že jediný byl hoden nésti na sobě smírnou oběť světa a státi se záchrannou archou lidstva.

Hymnus zní:

Třicátým když rokem svatý
doplnil svůj v těle věk,
dobrovolně, láskou jatý,
vykupitel lidstvu vděk
povýšen jest na kříž katy
v oběť Boží beránek.

Napájen jsa žlučí hyne,
hřeb, trn, hrot v spleť vniká cév,
v něžné tělo, smrti siné,
z něhož tryskla voda, krev,
zemi s nebe k sobě vine,
láskou k lidem zahořev.

Kříži věrný, nestkvěje se
nad tebe strom vzácnější,
nerodí se v žádném lese
list, květ, plody krásnější,
svatý strome, který nese
břímě všeho milejší.

Ohni, strome, větve svoje,
povol údům napiatým,
umírni se tuhost tvoje
z úcty k údům přesvatým,
z jichž ran prýští spásy zdroje
duším láskou rozňatým.

Jediný jsi ty měl slávu —
oběť za hřích světa nést,
bezpečného do přístavu
ztroskotavší lidstvo vést,
na tobě svou sklonit hlavu,
prolita krev jeho jest.

Zavzni hymnus neustálý
cti a slávy v širý svět,
otce, syna, ducha chvály
posvěcujte tvorů ret,
trojjednomu světa králi
neustávej věčně znět.

Mešní formulář.

Pohaněný Kristus Pán volá slovy žalmistovými v *introitu*: (Ž. 42.) »Suď mne, Bože, a rozhodni při mou proti národu nesvatému; od člověka nepravého a lstivého vytrhni mne. Nebo Ty jsi Bůh můj a síla má. — Sešli světlo své a pravdu svou: kéž mne provodí a přivedou na horu svatou tvou a do stanů tvých.«

Božský Spasitel vida před sebou trpký kalich utrpení hrozí se ve své přirozenosti lidské a jako na hoře Olivetské dovolává se soudu nebeského Otce a ohražuje se proti nálezu lidskému. — Ostatně upokojuje se božský Spasitel, jsa přesvědčen, že jistě bude slaviti vítězství, přestojí-li útrapy Otcem určené, a proto v důvěře volá: Sešli světlo své . . .

V oraci vyprošuje církev duši vítězství nad smysly, aby se nedala svésti, když se jí dobra zdánlivá předstírají: »Prosíme . . . Bože, rač na čeleď svou milostivě shlédnouti, aby

[1]) Sermo scti Leonis Papae. Sermo 9. de Quadrag.

božskou dobrotou tvou byla na těle spravována a ochranou tvou na duši zachována.«

Epištola vyňata jest z listu sv. Pavla k židům (9, 11.—15.). Bůh podle věčného úradku své spravedlnosti žádal jakožto výkupné za hříchy světa život Boho člověka. Obět na kříži byla ona obět drahocenná, již Kristus poslušen jsa Otce, na oltáři kříže za spásu lidí přinesl, k níž se všechny starozákonné oběti odnášely jako typy k antitypu, jako stín ke skutečnosti, jako věci pozemské k nebeským. —

Jedenkráte do roka vstupoval velekněz do svatyně vzav nádobu s krví obětní a kropil jí jednou vzhůru a sedmkráte dolů naproti slitovnici. Tak i božský Spasitel vešel do nebe, ale musil dříve obětovati svou krev. A právě dnes připomíná nám církev důrazněji, nežli kdy jindy, tuto krvavou obět Páně a vybízí nás, abychom si ji nejen připomínali, nýbrž i přivlastňovali, aby »očistila svědomí naše od skutků mrtvých k sloužení Bohu«.

Graduale zní: (Ž. 142.) »Vytrhni mne od nepřátel mých: nauč mne činiti vůli tvou. Ž. 17. Vysvoboditeli můj, Hospodine, od národů hněvivých; nad povstávajícími proti mně vyvýšíš mne, od muže nepravého vytrhneš mne.«

V gradualu prosí Vykupitel slovy žalmistovými za pomoc proti nepřátelům a vyslovuje důvěru, že bude vyslyšen.

Traktus zní: Ž. 128. »Často bojovali proti mně od mladosti mé. V. Ale mne nepřemohli. Na hřbetě mém kovali hříšníci. V. Prodloužili nepravosti své. Hospodin spravedlivý zpřetínal šíje hříšníků.« —

Žalm. 128. praví, že Israel mnoho vytrpěl od bezbožných nepřátel, ale Bůh ho chránil, aby nebyl zničen, ba spíše zahynuli nepřátelé. — I Kristus Pán byl stále od mladosti (Herodes) utiskován, na jeho »zádech pracovali hříšníci« bičováním. A přece nepřemohli ho.

Evangelium vyňato jest ze sv. Jana (VIII., 46 59).

V hl. 8. vypisuje *sv. Jan* nejprvé událost o ženě cizoložné, kterak jí Pán odpustil (1—11). Pak následují tři řady řečí Páně. V řadě prvé (12—20) osvědčuje se býti světlem světa, a svědectví to pravdivým ukazuje. V řadě druhé (21—29) mluví o smrti své a o hříchu fariseů a odpovídá na otázku, kým jest. Třetí řada obsahuje výtky proti židům a obranu důstojnosti Páně.[1]) — Na důkaz, že pravdu mluví, dovolává se Pán své úplné bezhříšnosti, z níž nutně následuje pravdomluvnost.

Pán se tedy táže: Jestliže pravdu mluvím, proč mi nevěříte? — Otázka Páně jasně dokazuje jejich hříšnou nevěru. Neboť, di Pán: Každý kdo z Boha jest, slova Boží, t. j. božskou svou nauku slyší; vy tedy nejste z Boha, poněvadž slov Božích neslyšíte anebo nechápete.

[1]) Sušil, Evang. sv. Jana 136.

»Býti z Boha« značí vlastně synovství Boží (Jan 1, 14.); zde dle souvislosti označuje duši přístupnou milosti Boží, poslušnou hlasu Božího jako na př. Zachariáš a Alžběta, Simeon a Anna, Filip, Nathanael atd. —

Na výtku Páně odpovídají židé pohanami: Zdaliž my dobře nepravíme, že jsi ty Samaritán a ďábla máš? Samaritánem t. j. bastardem, zpola židem a zpola pohanem, nepřítelem národa ho nazývají, aby se mu pomstili za to, že jim upírá právo býti dítkami Božími a Abrahamovými, a posedlým od ďábla ho nazývají, poněvadž řekl, že z otce ďábla jsou (v. 44.). — Rozhodně, ale s největším klidem (I. Petr 2, 23.) odmítá Pán od sebe, že by ďábelství měl. — Praví: »Já ďábla nemám.« — To, co oni za ďábelství považují, činí Pán, aby uctil svého nebeského Otce (Mat. 12, 24.); jedině čest Boží má Pán na zřeteli a to jak ve veškerém úřadě vykupitelském, tak i zvláště v tomto případě, když nevěřícím židům mluví pravdu a jim jejich poměr k Bohu a ďáblu vykládá. —

Pak odmítá Pán podezření od sebe, jako by odmítal od sebe urážku židů jedině proto, že se cítí dotknuta na cti, neboť on nepotřebuje sám pečovati o svou čest, jelikož o ni pečuje Bůh sám — »jestiť, kdo hledá a soudí.« — Pak obrací se Pán od fariseů k lidem dobré mysli a dí: »Jestli kdo řeč mou zachovává, neuvidí smrti na věky.« Neboť křtem dosáhne posvěcující milosti Boží čili nadpřirozeného života a přijímáním eucharistie zachová si tento život, a třebas by i tělesně umřel, vstane jedenkráte z mrtvých i dle těla k životu věčnému (Jan 6, 54 a n. 11, 26.). — Ale sotva počal Pán k lidu rozmlouvati, již ihned ho židé přerušují a praví: »Nyní jsme poznali, že ďábla máš.« Berouce slova jeho o smrti tělesné, od níž Pán jiné zachovati slibuje, uzavírají, že Pán by musil sám býti nesmrtelným a tedy větším nežli otec Abraham a proroci a táží se: Kým se býti činíš? — Ale výtku chlouby Pán od sebe odmítá a praví, že není mu potřebí, aby sám sebe oslavoval, poněvadž Bůh Otec sám o jeho slávu pečuje, za Syna ho uznává když mu dává moc činiti zázraky (Jan 5, 19 a n.). Bůh Otec jest to, jenž ho na svět poslal; ale židé, ačkoliv ho Bohem svým nazývají, přece ho neznají.

Kristus Pán neupírá židům veškeré znalosti Boha, ale tvrdí jen, že jejich poznání Boží jest nedokonalé; dokonalá znalost Boží přísluší pouze synu Božímu, jenž v lůně Otcově od věčnosti jest, (Jan 1, 1.) a proto jedině on nás o Bohu dokonale může poučiti. Kristus Pán musí sobě tuto znalost Boha, která má základ v nazírání na Boha, přisuzovati, jinak by nemluvil pravdy a byl by židům podoben — byl by lhářem. — A nyní obrací se Pán přímo proti výtce, že se vynáší nad Abrahama a dí: Kdybyste byli pravými syny Abrahamovými, činili byste skutky Abrahamovy (Jan 8, 29), t. j. následovali byste smýšlení i jednání jeho. — Jemu učiněno bylo zaslíbení, že

z potomstva jeho vyjde Vykupitel (Gen. 12, 3; 18, 18; 22, 18.); jsa ještě živ z daleké vzdálenosti pozdravil již příchod Messiáše (Žid. 11, 13.). A když konečně Messiáš přišel, a on dostal zprávu o jeho příchodu v podsvětí, zajásal Abraham. Zajásal Abraham, když duše dcery Jairovy, když duše mládence Naimského opustila podsvětí na rozkaz Vykupitele a vrátila se na svět. Tu spatřil Abraham působení Vykupitelovo na své vlastní oči — a »zradoval se«.[1]) —

Ale vy nejste pravými dítkami Abrahamovými, neboť, ačkoliv vidíte den můj — nejásáte. — Židé nerozumějíce slovům Páně a vykládajíce je v tom smyslu, jako by Pán s Abrahamem zde na světě tělesně se viděli, pravili: Padesáti let ještě nemáš a Abrahama jsi viděl? — Židé chtěli pouze říci, že Pán ještě ani úplného mužného věku se nedožil. —

Ale Pán Ježíš používá této otázky, aby židy poučil o poměru svého bytí od věčnosti, k časnému bytí Abrahamově a dí: »Prvé, nežli Abraham byl, já jsem« — maje při tom zřetel na slova Exod. 3, 14, kde Bůh dí k Mojžíšovi: Já jsem, který jsem.[2]) — Židé dobře porozuměli, že Pán božskou přirozenost sobě připisuje, a proto chtějíce se pomstíti, chápali se kamení, aby jej ukamenovali. — Pán Ježíš skryl se; zachoval se pro potupnější smrt a očekával dobu od Otce ustanovenou. — Z evangelia nedělního vysvítá, že vztek židů dosáhl svého vrcholu.

»Velikonoce jsou na blízku,« dí slovutný Gueranger, »tito lidé budou dle předpisů náboženských požívati beránka předobrazného; vědí, že tento beránek jest jen předobrazem a že tento obraz se uskuteční; pravý beránek bude zabit jejich bohovražednýma rukama, a oni toho nepoznávají. Krev, kterou i za ně proleje, nezachrání jich. Jejich neštěstí vybízí nás, abychom myslili na tak mnohé zatvrzelé hříšníky, pro jejichž obrácení budou velikonoce tohoto roku rovněž tak neplodnými jako velikonoce let předešlých; zdvojnásobněme modlitby své za ně; prosme, aby božská krev, kterou šlapou nohama, nevolala proti nim před trůnem nebeského Otce o spravedlnost.«

V offertoriu vyzývá nás církev, abychom důvěřujíce v zásluhy krve Páně chválili Boha, původce nového života. Zní:

(Ž. 118.) »Oslavovati budu Tebe, Hospodine, celým srdcem svým: odplať služebníku svému, a živ budu a ostříhati budu řečí tvých; obživiž mne podle slova svého, Hospodine.«

V sekretě prosí církev, aby oběť mešní tytéž měla pro nás účinky, jako obět na kříži. »Obět tato nechť vazeb nešlechetnosti nás zprostí a nám získá dary milosrdenství Tvého.«

---

[1]) Belser, das Evangelium des hl. Johannes, str. 295 a n. — Abraham slyšel v podsvětí o Vykupiteli od duší, které v době působnosti Páně tam přišly, ale viděl tuto činnost, když duše mládence z Naimu a dcery Jairovy podsvětí opustily. — [2]) Viz rozdíl: γενέσθαι o Abrahamovi εἶναι, εἰμί o Pánu Ježíši. —

*

Antifona k přijímání připomíná věřícím, abychom při sv. přijímání pamatovali na trpké umučení Páně. Zní:

(I. Kor. 11.) »Toto jest Tělo, kteréž za vás vydáno bude: tento jest kalich nové smlouvy v mé krvi, praví Pán; to čiňte, kolikrátkoliv přijímáte, na mou památku.«

V modlitbě po přijímání prosí církev, aby Pán přispěl a ustavičnou pomocí zastával, které svatými tajemstvími občerstviti ráčil.

§ 77. Svátek sedmibolestné Panny Marie.

A) V pátek po neděli smrtelné slaví se slavnost sedmibolestné P. Marie. Svatý týden zasvěcen jest výhradně tajemství umučení Páně, v němž však P. Maria velikou měla účast. Abychom tedy vděčně a soustrastně si připomenuli bolestí, které srdce a duši blahoslavené Panny a Mateře Boží pod křížem rozrývaly, zavedla církev sv. za tou příčinou zvláštní svátek — sedmibolestné Panny Marie. Jest to mariánský velký pátek. S plastickou úsečností a výrazností vyjadřuje tajemství tohoto svátku *introit*. »Stály blízko kříže Ježíšova matka Jeho, a sestra matky Jeho, Maria Kleofášova, a Maria Magdalena. Tehdy uzřev Ježíš matku a učeníka stojícího, jehož miloval, dí matce své: Ženo, hle syn tvůj!« Potom dí učeníkovi: »Hle matka tvá?« (Jan, 19, 25 - 27.)

Evangelium slova introitu opakuje a přidává pouze slova: »A od té doby přijal ji učeník k sobě.« — Rovněž krásně vyjadřují obsah dnešní slavnosti *graduale a traktus*, jež zní: »Bolestná a uslzená jsi, ó Panno Maria, stojíc vedle kříže Pána Ježíše, Syna tvého, Vykupitele. ℣ Ó panenská Rodičko, Ten, jehož celý svět obsáhnouti nemůže, nese tuto kříže pokutu, života jsa původ stal se člověkem.«

Traktus: »Stála svatá Maria, nebes královna a světa Paní vedle kříže Pána našeho Ježíše Krista bolestná. Ó vy všichni, kteří jdete cestou, pozorujte a vizte, »zdali jest bolest jako bolest má«.

Zvláště však jest to památná sekvence: »Stabat mater« (Stála matka bolestivá), jež zanechává v mysli naší hluboký dojem.[1]) Co introit úsečně naznačuje, to vyličuje dopodrobna zbožně roznícená, soucitem oživená obrazotvornost v této písni; soucit mění se v ní později v prosbu, by Maria vštípila nám, čím srdce její pod křížem jest naplněno. V jedné části sekvence cítí církev po lidsku s Marií, v druhé prosí ji, aby ji naučila cítiti božsky. Sekvence začíná klidným vypravovacím tonem. Několika málo slovy vyličuje úchvatnou scénu na Golgotě. Panna Maria stojí pod křížem, na němž pní Ježíš. Básník pozvedá soucitně oko své k Bohorodičce, která tím více bol svůj

[1]) Viz: Dr. Kupka, O mši sv. str. 312.

pociťuje, poněvadž ví, že Ježíš jest i jednorozeným Synem Božím. A kdo by neměl s matkou Boží soustrast, obzvláště pováží-li, že hříchy naše jí tu bolest způsobily? (7., 8.) Básník prosí o milost, aby i on pocítil soucit s matkou Páně a s utrpením Syna, by tak mohl se státi účastným palmy mučenické a Synu se zalíbiti — ut sibi coplaceam. (10.) Tuto bolest přeje si básník sdíleti s Rodičkou Boží po celý svůj život (13, 14.), přeje si po celý život snášeti kříže a utrpení, a tak připodobniti se umírajícímu Spasiteli (16.) Ano plnými doušky touží píti z kalicha utrpení Páně (inebriari.), — (při čemž mu asi na mysli tanuly znaky sv. Františka — stigmata sti. Francisci) — jen aby v den soudný zachráněn byl od ohně věčného. (18.) Konečně obrací se ke Kristu Pánu, by ho na přímluvu P. Marie uvedl do slávy věčné. --

Sekvence zní:

Stála matka zarmoucená
podle kříže uslzená,
když syn její na něm pněl,
v jejíž duši sténající,
sklíčenou a bědující
přeostrý meč prudce vjel.

Ó, jak smutná, bolem sklána
byla ona požehnaná
jednorozeného máť,
ježto lkala, naříkala,
na muky když pozírala,
v nichž je synu umírat.

Kdo se zaplakati stydí,
Kristovu když matku vidí
takým bolem sklíčenou?
Kdo se může nermoutiti,
matku Páně maje zříti
pro své dítě ztrápenou?

Ježíšovu vidí bídu
pro nepravost jeho lidu,
když ho katan zbičoval.
Přemilého vidí syna,
opuštěn an, v mukách hyna,
ducha otci odevzdal.

Nuže, matko, lásky zdroji,
dej, ať cítím bolest tvoji,
soucitně ať s tebou lkám!
Dej, ať srdce moje hoří,
ať se Kristu Bohu koří,
v lásce jeho slast svou mám.

Učiň, svatá máti Pána,
ukřižovaného rána,
ať se vtiskne v srdce mé,
syna tvého raněného
z lásky ke mně zmučeného
tresty sdílím bolestné.

Dej mi s tebou zbožně lkáti,
zmučeného litovati,
dokud budu v těle živ.
Podle kříže s tebou dlíti,
s tebou stále sdružen býti,
ve slzách jsem žádostiv.

Nade všechny slavná panno,
bez odporu buď mi přáno
ve soustrasti zaplakat.
V každé době, roven tobě,
Kristovu smrt nosit v sobě
ať smím a ran vzpomínat.

Ať jsem protknut jeho ranou,
krve, které z boku kanou,
krůpějemi opojen.
Nechať ohněm lásky planu,
skryt tvou, panno, pod ochranu,
bezpečen jsem v soudný den.

Až ztad vyjdu v světy jiné,
pro tvou matku ať mi kyne,
Kriste, palma vítězná.
Až smrt tělo moje schvátí,
račiž, Pane, duši dáti
v nebesa jít líbezná.

Církev však proto si přeje, abychom s rodičkou Boží sdíleli bolest po celý svůj život (strofa 12. a n.), abychom bolesti její a utrpení nábožně si připomínajíce pro slavné zásluhy a na přímluvu všech svatých při kříži věrně stojících *blahého účinku umučení Páně dosáhli.* (Orace mešní.) —

Ale Maria trpěla z lásky k lidem; po druhé vyslovuje: »fiat,« staniž se mi podle vůle Boží, a odhodlaně obětuje Syna svého za spásu lidskou. Případně dí sv. Ambrož: »Stála pevně pod křížem, pozorovala s mateřským pohledem rány svého Syna a neočekávala smrt Synovu, nýbrž spásu lidstva.«[1]) — »Tak stala se Maria s mrtvým tělem svého Syna na klíně největším a nejvznešenějším potěšným obrazem katolických národů, před nímž se učí rozjímati a pochopovati velikou záhadu utrpení. Zkamenělá bolest Nioby a utrpení Laokonovo seslané nerozřešitelným osudem tvoří temnou folii, na jejímž zoufalém pozadí odráží se obraz bolestné matky ozářen posledními paprsky slunečními velkého pátku jako by prvními paprsky velikonoční naděje útěchy dodávaje trpícímu lidstvu: »Zdaliž nemusil Kristus těch věcí trpěti a tak vejíti do slávy své?« (Luk. 24, 26.). »I pravil ke všechněm: Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a beř kříž svůj na sebe každého dne a následuj mne.« (Luk. 9, 23.)[2]) — Panna Maria trpí s Kristem Pánem a tak pomáhá a účinkuje při vykoupení lidstva; zároveň však zve i nás všechny, abychom i my se vydali na královskou cestu kříže, která jediná vede do nebe Maria jest nám vzorem v utrpení. Účelem dnešního svátku jest, abychom v Marii jako v zrcadle rozjímali o utrpení Páně a jako Maria v utrpení Páně účast, ale i zásluhu měli. Tímto se právě liší dnešní svátek od svátku sedmibolestné P. Marie na třetí neděli v září, kdy oslavujeme P. Marii jakožto královnu mučeníků v nebi a více uvažujeme o její slávě v nebi, kterou si zjednala svým utrpením na zemi. Kdežto tedy dnešního dne předmětem slavnosti jest Panna Maria pod křížem, jest v září předmětem slavnosti sedmibolestná P. Maria na nebi.[3])

Zbývá ještě zmíniti se, proč Panna Maria nazývá se *sedmibolestnou*. Duchovní mučenictví Marie Panny jeví se totiž hlavně bolestí sedmerou:[4])

1. při prorockých slovech Simeona ve chrámě Jerusalémském: »Tvou vlastní duši pronikne meč« (Luk. 2, 35.);

2. při útěku do Egypta, když anděl Páně ukázal se Josefovi ve snách řka: »Vstaň a vezmi Dítě i Matku jeho, a utec do Egypta, a buď tam, až povím tobě; neboť bude Herodes hledati dítěte, aby zahubil je.« (Mat. 2, 13.);

3. při marném třídenním hledání ztraceného dvanáctiletého Ježíše po velikonoční slavnosti v Jerusalémě: (Luk. 2, 42—52.), kteroužto bolest svou vyjádřila Maria Panna, když jej po třech dnech nalezla ve chrámě, řkouc: »Synu, co jsi nám tak učinil? Aj, otec Tvůj a já s žalostí hledali jsme Tebe.« (Luk. 2, 48.);

4. při pohledu na Ježíše, Syna svého a Spasitele světa, když nésti musil kříž Svůj na horu Kalvarii;

[1]) In Lucam, c. 23. — [2]) Meyenberg, l. c. 324. (Cfr.: Dr. Keppler, Das Problem des Leidens.) — [3]) Amberger, l. c. II. 772. — [4]) Kulda. Církevní rok II., 453 a n. Cfr.: J. Veith, Die Leidenswerkzeuge Christi 303 a n.

5. při ukřižování Syna Božího a Syna jejího;
6. při snímání těla Kristova s kříže; a
7. při pohřbení Jeho v novém hrobě, ve skále vytesaném.

Sedmero pak bolestí Marie Panny při samém přehořkém umučení Páně jest následující:

1. když se Kristus Pán s ní loučil;
2. když ubičován s korunou trnovou lidu židovskému byl představen;
3. když jej na kříž přibíjeli;
4. když jej octem a žlučí napájeli;
5. když žalostně zvolal: »Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?«;
6. když řekl: »Dokonáno jest,« a nakloniv hlavy vypustil duši; (Jan 19, 30.) a
7. když tělo jeho s kříže sňaté leželo jí na klíně.

B) O původu svátku sedmibolestné Panny Marie.

Lid křesťanský odjakživa soustrastně rozjímával o utrpení P. Marie: za touto příčinou založen byl i zvláštní řád »služebníků P. Marie« (serviti) v první polovici 13. století (kolem r. 1233), jenž velmi rychle se rozšířil a v millionech křesťanů budil úctu k bolestné P. Marii. — Četná vyobrazení sedmibolestné Panny Marie a zmíněná sekvence »Stabat mater« byly přípravou i k oslavě liturgické bolestí P. Marie. - Nařízen byl zvláštní svátek bolestné P. Marie sněmem Kolinským r. 1423. »ku poctě svaté a neposkvrněné Panny a Matky Boží . . . ku poctě její úzkostí, bolestí pod křížem . . . ale zvláště pro bezbožnost Husitů, kteří spalují a ničí obrazy zasvěcené ukřižovanému a slavné Panně . . .« — Svátek měl název: Commemorratio augustiae et doloris B. M. V., a poněvadž tehdy v postě se svátky nemohly slaviti, byl ustanoven na pátek po třetí neděli velikonoční.[1]) — R. 1725 zavedl tento svátek Benedikt XIII. v církevním státě a nařídil konečně r. 1727 pro celou církev, ustanoviv jej na pátek po neděli smrtelné. —

§ 78. Svatý týden.

Základní myšlenky sv. téhodne jsou:

1. *Památka na utrpení Páně.* Církev tento týden může v pravdě zvolati se sv. Pavlem: »Nebo nesoudil jsem, že bych co jiného mezi vámi uměl, nežli Ježíše Krista a to ukřižovaného« (I. Kor. 2, 2.); »Kristus před očima (vám) vypsán byl (jako) ukřižovaný« (Gal. 3, 1.).

Utrpení Páně vzpomíná církev v církevních hodinkách a dramaticky nám je představuje ve zpívaných pašijích a obřadech

[1]) Hartzheim V., 221. — Wetzer u. Welte, Kirchenlexikon, 8, 819 a n.

neděle květné a velkého pátku (význam předmětný čili objektivní). — Ale církev vede nás veškerou bohoslužbou k tomu, abychom nejen o umučení Páně rozvažovali, nýbrž trpícímu a ukřižovanému Kristu se připodobnili, t. j. abychom ukřižovali starého člověka a povstali s Kristem k životu novému (význam podmětný čili subjektivní).

2. Proto zcela vhodně, právě ve sv. témdni udělovala církev *katechumenům svátosti křtu,* [1]) *biřmování a nejsv. svátost oltářní.* Mnohé obřady sv. téhodne nedají se ani jinak vyložiti, leč se zřetelem na tuto církevní praksi, jako na př. svěcení olejů na zelený čtvrtek, svěcení vody na bílou sobotu a pod.

3. Jest sv. týden dále *dobou na výsost kajícnou*: jest dobou smíru hříšníků s Bohem. Na zelený čtvrtek byli přijímáni kajícníci opět do církve, a církev si posud snažně přeje, abychom i my v tyto dny přijali tělo Páně.

4. Jest konečně sv. týden bezprostřední *přípravou na slavný hod Boží velikonoční.* Bez velkého pátku nebylo by Božího hodu velikonočního. — Připravovati se máme hlavně postem, jenž dosahuje nyní svého vrcholu a modlitbou. Křesťané druhdy zdržovali se i obcování manželského, spávali na tvrdém lůžku a konali skutky milosrdné. Na východě panuje posud v této příčině veliká přísnost. Tento hluboký význam sv. téhodne vysvítá též z četných názvů, jichž se mu v mluvě církevní dostalo.

Nejčelnější názvy [2]) jsou: »Hebdomada major« a »hebdomada sancta« (týden velký a svatý.) Podobně i u Řeků slul: *Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη* [3]) *ἑβδομάς.* Ano i jednotlivé dny byly nazývány »velikými« a »svatými«. Na př. *Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη δευτέρα, τρίτη, τετάρτη κ. τ. λ.* [4])

Velikým nazýval se týden svatý ne snad proto, jak dí sv. Jan Zlatoústý, že by měl více dní, nežli ostatní týdny, nýbrž poněvadž Pán vykonal v něm veliké věci. Ordo Rom. vulgatus vysvětluje název hebdomada major jednak z přísnosti postu, jednak z delšího trvání bohoslužby. [5])

»Svatým« nazývá se týden před velikonocí, poněvadž slavíme v něm *Památku utrpení Páně,* a to způsobem, jak toho vyžadují taková tajemství, totiž pokáním a *sebe posvěcováním.* »Svatým« nazývá se též veliký týden, poněvadž v něm bezbožní bývají ospravedlňováni, dí Durand. [6]) — U Řeků vyskytuje se často název »*Ἑβδομάς τοῦ σωτηρίου πάθους*« (týden

[1]) Účinky křtu jsou: Zrození k nadpřirozenému životu, které se stává tím, že starý člověk bývá s Kristem ukřižován, pochován, a že povstává s Kristem k novému životu (skrze milost posvěcující). Kristus oslavený již neumírá — tak i křtěnec má si milost Boží až do smrti zachovati. — Pokrmem duše má býti ode dne křtu slovo Boží a eucharistie. — [2]) Viz: Wetzer u. Welte, Kirchenlexikon, III. 95 a n. — [3]) Název „týden veliký" vyskytuje se již v apošt. konstitucích (8, 33.), u Sv. Jana Zlat. (Hom. 30. in Genes. Migne LIII. 273; Homil. in magn. Hebd. et in ps. 145, Migne LV. 519.) — [4]) Leo Allatius, De dom. et Hebdom. Graecorum: n. 21. — [5]) Edid. Hittorp, Romae, 1591, 34. Cfr.: Wetzer und Welte, Kirchenlexikon III. 95 a n. — [6]) Rat. div. off. 7, 67.

spasitelného utrpení), a jednotlivé dny nazývají se »*σταυρώσιμοι ἡμέραι, τῶν παθημάτων ἡμέραι*« (dny křížové; dny utrpení). [1]) — Jiný název u Řeků byl též »*Τοῦ πάσχα ἑβδομάς* nebo *ἡμέραι*« (Constit. apost. 5, 13. 18.), *ἑξ ἡμέραι* nebo jednoduše *ἡμέραι τοῦ πάσχα, ἑβδομὰς τοῦ πάσχα* (Epiphan. Exp. fidei n. 22; Haer. 75, 3.); *ἑβδομάς* nebo *ἡμέραι τῶν πάσχων* (Epiph. Haeres. 29, 5.). Těmito názvy mělo se označiti, že jest to onen týden, v němž připadá výroční památka smrti Páně (*πάσχα σταυρώσιμον*). Slova »*Πάσχα*« užívalo se jednak k označení dne úmrtí Páně nebo celého téhodne svatého, jednak k označení z mrtvých vstání Páně, nebo téhodne velikonočního. A proto, aby se snadně rozeznával den smrti Páně ode dne jeho z mrtvýchvstání, nazýván onen *πάσχα σταυρώσιμον* a tento *πάσχα ἀναστάσιμον*. [2]) — *Ἑβδομὰς τῆς ξηροφαγίας*, neboť dle sv. Epifania pouze tento týden bylo všeobecným obyčejem požívání suchých pokrmů, chleba se solí a s vodou. (Haeres. 70, 12.) Naproti tomu nařídil sněm laodicejský xerofagii pro celý čtyřicetidenní půst. Ostatní názvy konečně jsou: *Ἡμέραι πένθους*, týden smutku, hebdomas luctuosa, lamentationum; [3]) hebdomas muta (týden tichý), jelikož poslední dny nehrají se varhany a zvony se nezvoní; *ἑβδομὰς ἄπρακτος*, hebdomas inofficiosa, jelikož zakázány byly práce veřejné, hlučná vyražení a pod.; [4]) hebdomada poenatis, poenosa, poenitentialis, [5]) kterýžto název vztahuje se jednak ke Kristu, jenž podstoupil pro nás trest smrti, jednak ke kajícným skutkům, jež věřící v tomto témdni konali; [6]) hebdomas indulgentiarum se nazýval sv. týden, jelikož kajícníkům se dostávalo rozhřešení, [7]) a poněvadž i křesťanští císařové namnoze vězňům udělovali milost. [8]) Hebdomas nigra na rozdíl od hebdomas in Albis, téhodne po velikonoci, poněvadž Spasitel vkročil do noci utrpení a smrti; [9]) hebdomas authentica, tolik jako canonizata, sluje v liturgiích ambrosiánské a gallikánské, poněvadž prý obřady správně se konají: dle jiného mínění tento název dán byl s ohledem ku hádkám o dobu, kdy se mají velikonoce slaviti, a znamená pravou dobu slavnosti; [10]) konečně hebdomada ultima (St. Ambros. ep. 20. n. 6. ed. Maur. II, 853.), jelikož jest poslední čtyřicetidenního postu, anebo správněji, poněvadž byla poslední v roce církevním, který původně započínal velikonocemi. [11])

---

[1]) Leo Allat. l. c. n. 21. Cfr. Nilles l. c. II. 212. a n. — U nás dny křížovými nazývají se vlastně dny prosebné, poněvadž při průvodech se nese napřed kříž. — [2]) Hefele, Conc. Gesch. II, 88—99. — [3]) Const. ap. 5, 18. — [4]) Augusti, Denkw. II, 40. — [5]) Cfr. Du Cange s. v. Hebd. maj. — [6]) Durand, l. c. 7, 67. — [7]) Durand, l. c. 7, 67. — [8]) Sv. Jan Zlat. in Ps. 145. „Císařové nařizují všem, kdož veřejné úřady zastávají, aby zbaveni jsouce starostí tyto dny duchovně světili; proto dveře soudních síní jsou zavřeny . . . Císařské listy posílají se do vězení, aby zproštěni byli pout vězni. Neboť jako Pán náš když byl v předpeklí všechny, které smrt držela, osvobodil, tak i služebníci Jeho, pokud mohou a následujíce dobrotu Páně, osvobozují hmotných pout nemohouce osvoboditi duševních atd. — [9]) Augusti II, 39. — [10]) l. c. 42. — [11]) Probst. Kirchl. Disciplin 263. a n.

Německý název jest Charwoche. Název char přikládal se původně velkému pátku a později celému témdni, a značí tolik jako nářek, utrpení, žaloba. Nesprávně se odvozuje char z řeckého χάρις (milost, přízeň) nebo latinského carena, carrina (pohřešování), charus (milý).

Uvážíme-li hluboký význam sv. téhodne v životě církevním, není divu, že záhy v době po císaři Konstantinovi proměnil se v týden svátků zasvěcených.

Ještě v seznamu zasvěcených svátků ve sbírce dekretálů Řehoře IX. počítají se dni sv. téhodne mezi svátky zasvěcenými. Opačný obyčej však uznán byl od Urbana VIII. r. 1642 za platný a ráz zasvěcených svátků byl zrušen. Ale v ohledu liturgickém obdařila církev sv. týden a zvláště poslední tři dny (triduum sacrum) velkými výsadami; tři poslední dny jsou svátky I. třídy (duplex I. cl.).

§ 79. Neděle květná.[1])

A) Čelnější názvy.

Latinské názvy: »dominica palmarum, in palmis, ad palmas, in ramis palmarum, dom. olivarum s. arborum, dom. Hosanna«, jakož i řecké názvy: κυριακὴ (ἡμέρα, ἑορτή) τῶν βαΐων, τὰ βάϊα, βαϊφόρος ἑορτή mají vesměs za základ událost z evangelií: sv. Mat. 21, 8 a n.; Mar. 11, 8 a n.; Jan 12. a n. — Pozdější názvy jsou: Dom. indulgentiae, poněvadz v tomto témdni kajícníci bývali rozhřešováni a zločincům se udělovala milost (Ordo Rom. Vulg.); pascha floridum, dom. florum, poněvadž vedle zelených ratolestí místy i květiny se nosívaly (Ord. Rom. 12.); pascha palmarum, pascha competentium, poněvadž tohoto dne v mnohých chrámech se odevzdávalo křtěncům (compet.) symbolum čili vyznání víry (Rab. Maur. De instit. cler. II. 35); dom. capitolavii, poněvadž se křtěncům umývala hlava, jakožto příprava ke křtu (Isid. De offic. I. 27.).

U Řeků posud užívá se názvu κυριακὴ τοῦ Λαζάρου, poněvadž se den před tím slaví památka vzkříšení Lazarova (Epiph. Περὶ βαΐων).

Těmto názvům podobají se i názvy slovanské: Neděle květná, květnice, na květy, od květů kočiček vrbových, které se u nás světí s tisovými a jinými větvičkami místo ratolestí palmových; v některých krajinách nazývá se květná neděle též pašijová a následující týden týdnem pašijovým.[2]) V kalendářích srbských a chorvatských Ned cvjetna (cvětna); v kal. slovinských Ned. cvetna; v kal. rusínských Ned. cvětnaja nebo cvětonosija (κυρ. ἀνθοφόρος).

[1]) Srov. Kraus, Realencyklopädie II. 580; Nilles, Kal. II. 198 a n.; Kellner, l. c. 42 a n. — [2]) Kulda, rok círk. II, 484 a n.

B) Význam neděle květné v církevním roce.[1])

Bohatá liturgie neděle květné připomíná nám: 1. Vítězoslavný vjezd Pána Ježíše do Jerusalema a 2. vítězoslavný průvod Pána Ježíše s křížem na Kalvarii.

Kristus Pán dříve nežli podstoupil potupnou smrt na kříži, dal si jakožto král nebes i země, jakožto král všech národů, pohanů i židů, prokázati hold úcty a oddanosti od židů i pohanů. Kristu provolává slávu věřící lid, polověřící žasnou nad vítězstvím Kristovým, příchozí židé do Jerusalema a pohané ze všech končin Krista pozdravují i malé dítky jásají, ba i sám nebeský Otec Syna oslavuje hlasem hromu. Ale do radostného jásotu a provolávání »Hosanna« mísí se hlasy závistivých fariseů, kteří se horší nad slávou Kristovou, mísí se pláč Spasitelův nad smutným koncem města Jerusalema. Kristus Pán sám pronáší vážná slova o zrnu hořčičném (Jan 12.), které dříve umříti musí, nežli přinese užitek, a fariseové drží radu, jak by Krista zahubili. Proto také do radostného obřadu svěcení palem a průvodu mísí se i žalostivá responsoria připomínající umučení Páně.

Druhá myšlenka, již nám připomíná liturgie neděle květné, jest vítězoslavný průvod Pána Ježíše s křížem na Kalvarii. Kristus Pán sice umřel, byv od židů odsouzen k smrti potupné, kráčel cestou křížovou, ale smrtí svou přemohl smrt, vstal z mrtvých, křížem otevřel nám nebe. Tyto myšlenky na vítězství kříže přivádí nám na mysl obřad na konci průvodu. — Křížem zatluče podjáhen na dvéře chrámové, kteréž se ihned otevrou na znamení, že Ježíš Kristus smrtí svou na kříži nám otevřel nebe. — Vítězství Krista ukřižovaného hlásá nám též *slavnostní zpěv* pašijí a konečně i liturgie mešní, která protkána jest vznešenými místy o vítězné a blahodárné moci smrti Kristovy. — Při tom však církev neopomíjí přidati jak v církevních hodinkách tak i v mešním formuláři napomenutí, abychom následovali Krista Pána na cestě kříže (Viz: první modlitbu při svěcení palem, pak modlitbu mešní, epištolu atd.)

C) Historický děj neděle květné.

Šest dní před velikonocemi dorazil Pán Ježíš do Bethanie, městečka to asi tři čtvrti hodiny vzdáleného od Jerusalema na jiho-východ.[2]) Tam připravili ku poctě jeho hostinu, při které Maria, sestra Lazarova, pomazala ho drahou mastí. Bylo to v sobotu dne 9. nisanu. Druhého dne, tedy v neděli dne 10. nisanu vyšel Pán Ježíš z Bethanie, a to as v poledne nebo brzy po poledni. S ním šli nejen apoštolé a učeníci jeho, nýbrž i četní židé, kteří byli přišli do Bethanie, aby tam uviděli La-

[1]) Viz: Meyenberg, l. c. 370. — [2]) Dr. Jan Lad. Sýkora. Umučení a oslavení P. N. J. K. Vzdělavací knihovna katol. svazek II.

zára, kteréhož vzkřísil Pán z mrtvých (Jan 12, 9.). Byli to většinou poutníci. Asi po 20 minutách přiblížili se k Betfage, městečku, jež bylo mezi Bethanií a horou Olivetskou. Pán sedl na oslátko, na kterémž ještě nikdo neseděl. Zvířat, jichž dosud nebylo upotřebeno, užívalo se k účelům slavnostním a posvátným u židů, Římanů a Řeků. [1]) Měla pak býti jízda Krista Pána nejslavnější; vždyť měl, dříve nežli umře, provolán býti slavnostně za krále; mělo se vyplniti proroctví Zachariášovo: »Plesej velice, dcero Sionská, vesel se, dcero jerusalemská: aj, král tvůj přijde tobě spravedlivý a spasitel: sám chudý a sedě na oslici a na oslátku mladém oslice.«

Svatí Otcové vidí v tom také znázornění veškerého lidstva: Oslice, která břemena nosila, znázorňuje jim židovstvo, které pod zákonem starým sloužilo již Bohu pravému; oslátko pak, jež dosud nenosilo břemen, jest jim symbolem pohanstva, kteréž neznajíc posud pravého Boha, nesloužilo mu. Oboje však — oslice i oslátko — dlely přivázány, až Kristus poslal učeníky své, aby odvázali je a přivedli k němu. — Posílaje učeníky do Betfagy udal Pán všechny okolnosti, upozorniv tak na svoji vševědoucnost, aby je utvrdil před svým utrpením ve víře.

Vidouce zástupové Pána na oslátku a plni jsouce dojmů ze vzkříšení Lazarova vzpomenuli si na slova Zachariášova, a utvrdivše se ve víře, že Ježíš jest Vykupitelem, myslili, že nyní bude obnoveno království Davidovo, a vyplní se naděje, kterou skládali do Vykupitele. Proto počali jako na povel vzdávati mu čest, ano zápasiti v projevech úcty k němu, kladli mu pod nohy svrchní roucha, lámali ratolesti a mladé loubí se stromů a zdobili jimi cestu, jakož bylo obyčejem činiti při slavných vjezdech králů. Nadšení rostlo, lidu přibývalo a vrcholu dosáhlo, když přestoupivše hřbet počali svahem sestupovati dolů. V tu chvíli setkali se zástupové s průvodem poutníků a některých občanů jerusalemských, kteří uslyševše o slavném vjezdě Ježíšově, vyšli mu z Jerusalema naproti s ratolestmi palmovými a olivovými, symboly to radosti a oslavy, a spatřivše Ježíše pozdravovali jej jako Vykupitele volajíce: »Hosanna synu Davidovu; požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně! Hosanna na výsostech.« Hóši'ána znamená tolik jako »zachovej přece«. Doufajíce totiž židé, že Ježíš obnoví Davidovu říši, z moci Římanů je vysvobodí, toužili, aby jim byl zachován a dílo jeho aby se zdařilo.

Slovo »Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně« vybrali ze žalmu 117, 25. 26., jenž byl uznáván za messiánský. Někteří mísili mezi to i slovo »král« nebo »král israelský«, jak zaznamenali sv. Lukáš a sv. Jan.

Byli však v zástupu i fariseové, kteří se proto horšili a v drzosti své Krista samého vyzývali, aby jim to zapověděl. Ale

[1]) l. c. 36.

Pán věda, že je to doba, kdy messiánská důstojnost jeho musí býti zjevena, odbyl je slovy: »Budou-li tito mlčeti, kameni bude volati.« Pán však předvídaje svou smrt a zatvrzelost Jerusalema — ale i trest za bohovraždu, když přijel asi do polovice svahu hory, zaplakal nad městem a předpověděl jeho úplnou zkázu, kteráž vskutku nastala za Tita (Flavius, Bell jud. 7, 1. 1).

Průvod dospěl konečně do Jerusalema, kde způsobil veliký rozruch; — všechno město se pohnulo a říkalo: Kdo je tento? Byliť to většinou fariseové, zákoníci, kněží a stoupenci jejich, kteří chtěli otázkou touto dáti na jevo svůj odpor proti němu. Někteří pak z nich pravili mezi sebou: Vidíte, že nic neprospíváme? Aj, celý svět za ním postoupil.

Ježíš pak vstoupil klidně do chrámu. Tak zakončil Pán Ježíš slavný vjezd svůj, kterým dobrovolně vyšel smrti vstříc. Nyní nadešel okamžik smrti, aby usmířen byl Bůh a spasen byl člověk.

Děj slavného vjezdu Páně, po němž však následovalo již utrpení jeho, vtiskl též bohoslužbě neděle květné dílem radostný, díllem žalostný ráz. Výrazem onoho jest slavný průvod s ratolestmi, výrazem tohoto jest čtení pašijí.

My pak připomínajíce si slavný průvod Páně vzdejme Kristu Pánu hold oddanosti a úcty, uznejme ho za svého krále v srdcích svých, v rodinách i obcích, v soukromém i veřejném životě! Jemu budiž čest a sláva vždy a ve všem!

§ 80. Svěcení ratolestí.

A) Původ obřadů svatého téhodne třeba hledati v Jerusalemě; to platí i o průvodu s ratolestmi na neděli květnou.[1])

Průvod s ratolestmi zaveden byl v církvi dříve nežli svěcení ratolestí. Neboť v sakramentáři Řehořově není ještě ani stopy po obřadu svěcení, kdežto se tam již připomíná obyčej nositi ratolesti palmové, při kteréžto příležitosti se udělovalo požehnání těm, kdož je nesli.[2])

Poutnice z Bordeauxu,[3]) na jejíž zprávy jsme se již vícekráte odvolávali, vypravuje:

V neděli, kterouž započíná týden velikonoční, konají se obyčejné služby Boží ve větším chrámě na Golgotě, která tehda slula Martyrium. O sedmé hodině, tedy okolo první hodiny odpolední shromáždil se veškeren lid s biskupem na hoře Olivetské, tam, kde byla jeskyně, kde Kristus Pán učíval; tam zpívaly se dvě hodiny hymny a antifony a konala se biblická čtení. Okolo deváté hodiny se šlo ku vrcholu hory, odkud Pán vstoupil na nebesa. Tam se opět zpívalo, věřící poslouchali

[1]) Kellner, Heortologie 42 a n. — [2]) Benedicat *vobis* omnipotens Deus . . . ut sicut ei cum ramis palmarum ceterarumve frondium praesentari studuistis . . . (Migne 78, 77 apud Kelner, l. c.) — [3]) Peregrinatio Silviae, c. 30. 31. ed Geyer.

čtení místu i době přiměřená a konali modlitby. Okolo jedenácté hodiny, když se četlo evangelium o vjezdu Páně do Jerusalema, všichni povstali a sestupovali držíce v rukou palmové neb olivové ratolesti a zpívajíce: »Benedictus, qui venit (požehnaný, jenž se béře),« s hory do města a městem do chrámu Anastazie, kde byly nešpory a modlitba ke kříži (oratio ad crucem). — Místo a doba sama pobízela jerusalemské křesťany k tomuto průvodu. Slavnost tato byla pak napodobována i v jiných zemích křesťanských, a kde neměli vůbec palem nebo málo, užívali i jiných ratolestí (frondes).

V 5. století byl obyčej tento zaveden v klášteřích Syrie a v klášteřích na pouštích Egypta.

Ze životopisu sv. Euthymia se dovídáme, že mnozí svatí mniši na počátku postu s dovolením představených se ubírali z klášterů do samoty na poušti, ale na květnou neděli musili se vrátiti a súčastniti se obřadů. (Act. SS. XX. Januarii) Guer. l. c. 210.

Konečně i gallikánské liturgie si tento obřad osvojily, kdežto starší liturgie o něm nevěděly. — Lectionarius ze Silosu zaznamenává již dominica in ramis palmarum.[1]) — S počátku, jak se zdá, neužívali svěcených ratolestí, ale v 9. století se již svěcení připomíná.[2])

Svěcení palem koná se dle obřadu římského způsobem velmi slavným. Obřad jest tak zv. missa sicca t. j. mše, ve které vyjímajíc kánon a vše, co se vztahuje ke konsekraci a přijímání, všechny části mešní liturgie jsou obsaženy.[3])

Skládá se z introitu, orace, epištoly, evangelia, orace a preface; místo konsekrace následuje vlastní svěcení palem, které se skládá z pěti modliteb, pokropení svěcenou vodou a nakuřování kadidlem. — Místo přijímání se ratolesti rozdávají, při čemž sbor zpívá antifony.

B) **Obřad svěcení ratolestí.**

Po skončených hodinkách ubírá se kněz s assistencí v rouchách barvy fialové k oltáři; načež se ihned jako introit zpívají slova: (Mat. 21.) »Hosanna synu Davidovu! požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně! Ó králi israelský! Hosanna na výsostech.«

Pak následuje jako kollekta modlitba: »Bože, jehož z celého srdce milovati spravedlností jest, rozmnož v nás dary Své nevýslovné milosti; a jako působíš v nás, že pro smrt syna Tvého doufáme, v co věříme, dejž nám skrze vzkříšení Jeho tam se dostati, kam směřujeme. Jenž s Tebou živ jest a kraluje atd.

[1]) Kellner, Heortologie 43. — [2]) Martène III, 196. — Dle Migne, Encykl. Handbuch S. 671 se ještě posud v některých diecesích svěcení palem neděje. Cfr. Kellner, l. c. pozn. 2. — [3]) Cfr. Schüch, Pastoraltheol. 1902. § 339.

Amen.« V modlitbě této prosí kněz Boha, jenž nás skrze smrt Syna svého důvěrou naplňuje v to, co věříme, abychom skrze Jeho vzkříšení tam se dostali, kam směřujeme.

Po té čte podjáhen částku z Písma sv. (2. Mojž. 15, 27 a 16, 1—7), která jedná o nevděčnosti Israelských na poušti, kteří rozbili stany své v Elim, kde bylo sedmdesáte palem, a o svrchované dobrotě Hospodinově, který zázračným chlebem s nebe živil nepoddajný lid.

Na to sbor zpívá následující graduale: »℟ »Na hoře Olivetské modlil se k Otci, řka: Otče, možno-li, nechť odejde ode mne kalich tento. * Duch zajisté hotov jest, ale tělo nemocno; staniž se vůle Tvá. ℣. Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení. * Duch zajisté hotov jest, ale tělo nemocno; staniž se vůle Tvá.«

Evangelium vypravuje o vjezdu Páně do Jerusalema, o němž obšírněji jsme se již nahoře zmínili.[1])

Po evangeliu počíná svěcení ratolestí modlitbou podobnou sekrétě, v níž kněz k Bohu se modlí: Požehnej † těchto palmových neb olivových ratolestí; a jako jsi, chtěje předznačiti církev, Noemovi z korábu vystupujícímu, a Mojžíšovi se syny israelskými z Egypta vycházejícímu žehnal, tak rač i nám žehnati, abychom ratolesti v rukou nesouce s dobrými skutky Kristu vstříc vyšli a skrze něho do radosti věčné vejíti mohli. Jenž s Tebou živ . . .

Modlitba tato přechází v prefaci a »Sanctus«, načež následuje ještě pět modliteb, které vesměs posvěcení ratolestí na Bohu vyprošují.

První dvě vyslovují účinky svěcení vůbec, pokud totiž každá svátostina může křesťanu milost pomáhající zprostředkovati a zevnější zlo od něho odvrátiti: ostatní tři blíže určují milosti a to dle symbolického významu palmy a ratolesti olivové, tedy vítězství, triumf (palma), slitování, účinky dobrých skutků, pokoj a radost (ratolest olivová).

Zní pak modlitby takto: »Prosíme Tebe, Hospodine svatý, Otče všemohoucí, věčný Bože, abys tyto ratolesti, jimžto na stromě olivovém vyrůsti jsi dal, a kteréž holubice ke korábu se vracejíc v ústech svých nesla, požehnati † a posvětiti † ráčil, aby kdožkoli jich užívali, na duši a na těle byli chráněni; a dejž, ó Pane, ať tajemství milosti Tvé stane se nám prostředkem našeho spasení. Skrze Pána našeho Ježíše Krista atd. Modleme se. Bože, jenž shromažďuješ, co rozptýleno, a co shromážděno zachováváš, jenž jsi zástupům s ratolestmi Ježíšovi vstříc vyšedším žehnal, požehnej † i těchto ratolestí palmových či olivových, ježto služebníci Tvoji ke cti jména Tvého důvěrně přijímají, aby, kamkoli přineseny budou, ti, kteří tam přebývají, požehnání Tvého účastni byli; zažeň všeliké protivenství a zá-

[1]) Význam slavnosti.

štitou budiž pravice Tvá všem, jež vykoupil Ježíš Kristus, Syn Tvůj a Pán náš, jenž s Tebou živ jest a kraluje atd. Amen.«

Modleme se. Bože, jenž jsi způsobem předivným i z věcí bezživotných prostředky milosti Své k našemu spasení připraviti ráčil: dejž, prosíme, aby věřící Tvoji srdcem spasitelně pochopili, co tím skutkem zástup tajemně naznačoval, když dnešního dne světlem nebeským osvícen Vykupiteli vstříc vycházeje ratolesti palmové a olivové jemu na cestu prostíral. Nebo ratolesti palmové budoucí vítězství nad knížetem smrti tuší, kdežto snítky olivové duchovního pomazání (Duchem sv.) přítomnost jaksi ohlašují. Poznával totiž zástup onen blažený již tehdáž, co se předobrazuje: že totiž Vykupitel náš nad bídou lidskou se slitovav, pro život celého světa s knížetem smrti zapasiti bude, a sám umíraje nad ním zvítězí. A proto takovým způsobem čest mu prokazovali, chtějíce jednak slávu vítězství jeho, jednak hojnost milosrdenství tím projevovati. To, že na tento význam a takto se událo, pevně věříce, pokorně Tebe prosíme, ó Hospodine svatý, Otče všemohoucí, věčný Bože, skrze téhož Pána našeho Ježíše Krista, abychom v něm a skrze něho, jehož údy z vůle Tvé jsme se stali, nad vládcem smrti zvítězivše, slávy vzkříšení jeho účastni býti mohli; jenž s Tebou živ jest a kraluje v jednotě Ducha svatého Bůh po všecky věky věkův. Amen. —

Modleme se. Bože, jenž jsi holubici ratolestí olivovou pokoj zemi věštit rozkázal, račiž, prosíme, tyto ratolesti z olivy a jiných stromů nebeským požehnáním svým † posvětiti, aby všemu lidu Tvému ku spáse byly. Skrze Pána našeho. Amen.

Modleme se. Požehnej, † prosíme, ó Pane, těch ratolestí palmových či olivových, a propůjč, aby lid Tvůj to, co dnešního dne k uctění Tvému zevnějším způsobem činí, také duchovně s největší zbožností dokonal, nad nepřítelem totiž vítěze, a ve skutcích milosrdenství co nejvíce sobě libuje. Skrze Pána našeho. Amen.

Přechod k rozdávání ratolestí a tím k nejbližší přípravě k následujícímu průvodu tvoří modlitba šestá, která v prvním díle svém připomíná Krista Pána, jenž na svět přišel, aby nás k Bohu přivedl, a v druhém díle vyjadřuje prosbu, aby přišel Kristus Pán i do srdcí našich, pročež mu i cestu připraviti slibujeme: »dejž, prosíme, ať i my věrnou cestu jemu připravíme, na níž by, když odstraníme všeliký kámen úrazu i pohoršení, zelenali se před Tebou skutkové naši jako ratolesti spravedlnosti, bychom hodni učiněni byli následovati šlepějí Toho, jenž s Tebou živ jest a kraluje atd. Amen.«

Po této modlitbě rozdávají se ratolesti, při čemž zpívá sbor antifony: »Pacholíci hebrejští jdouce Pánu s ratolestmi vstříc, volali, řkouce: Hosanna na výsostech.« »Pacholíci hebrejští prostírali roucha na cestu a volali, řkouce: Hosanna Synu Davidovu: požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně!«

Když byly ratolesti rozdány, koná kněz modlitbu, ve které prosí, aby nám napodobování toho, co kdysi k oslavě Ježíšově na oslátku sedícího se dělo, připočteno bylo za zásluhu.

Na to koná se průvod za zpěvu antifon.

Jak již nahoře bylo řečeno, vyšel Pánu v průvodu se ubírajícímu vstříc průvod z Jerusalema, kteréžto průvody se setkaly, když byl Pán přestoupil hřbet hory Olivetské a sestupoval svahem dolů k městu. Proto zaznamenávají též starší Ordines[1]) dva průvody, z nichž jeden vyšel z chrámu, kde se svěcení ratolestí dálo, a před nímž nesen byl zahalený kříž nebo evangelium jakožto symbol Ježíše Krista, nebo i eucharistie,[2]) a druhý vycházel prvnímu vstříc z hlavního chrámu Páně. V některých krajinách se pak průvod na určitém místě zastavil a jáhen četl ono místo z evangelia, kde jest řeč o vjezdě Páně. Pak odhalen byl kříž, který byl dosud zahalen, a veškeren klerus slavně přistupoval, aby ho uctil; každý pak položil k nohám část větve, kterou měl v ruce. Pak ubíral se průvod dále maje v čele kříž, jenž zůstal až do návratu do chrámu odhalený. Jinde opět na místě, kde se průvody potkaly, byla pouze »adoratio crucis«, jíž se mělo označiti uvítání Spasitele průvodem z Jerusalema. Když pak později pouze jeden průvod se konal, vykonávala se »adoratio crucis« u vchodu do chrámu. Zpěváci, kteří vejdou do chrámu, zastupují vlastně jeden z průvodu a obráceni tváří k průvodu »versa facie ad processionem« zpívají střídavě s knězem a ostatními zpěváky, kteří zůstali venku, velebný hymnus: Gloria, laus.[3])

Oslava, chvála a čest buď Kriste Tobě, Spáso a králi,
Jejž ctil vítězným sbor pacholstva pěním.

℟ Oslava, chvála a čest atd.

Tys král Israelův, rozenec Davidův Jsi Ty slavný, blížící
blažený k nám se ve jménu Božím.

℟ Oslava, chvála a čest atd.

Chválu Ti ves vzdává na nebeské výšině zástup, veškeren
lid věrný, veškero tvorstvo spolu.

℟ Oslava, chvála a čest atd.

Národ i hebrejský s ratolestmi Tě vítěze vítal; my v prosbách a slibech i ve zpěvu ctíme Tebe.

℟ Oslava, chvála a čest atd.

Ti před Tvou strastí čest vzdávali Tobě povinnou; písně
my dnes Ti libé Pánu a králi pějem.

---

[1]) Gerbert, Monumenta liturg. II. 75. in not. — [2]) Martene, De antiq. eccl. ritib. III. 2. 1. 5. V Anglii a Normandii byla nošena eucharistie ve slavném průvodu od XI. století. — [3]) V Jerusalemě konávali průvod o květné neděli františkáni rovněž způsobem velice slavným. Ráno odebral se celý klášter do Betfage; tam vsedl P. quardián oblečen v roucho biskupské na oslátko, které bylo pokryto rouchy. Provázen mnichy a katolíky, kteří měli palmy v rukách, konal pak vjezd do Jerusalema a sestoupil u brány chrámu Božího hrobu; tam se pak sloužila slavná mše svatá. Asi před 200 lety Turci průvod ten zakázali.

℟ Oslava, chvála a čest atd

Líbil jich se Ti zpěv, naši též oblib si pobožnost: Králi veleslavný! ctnost je Ti vezdy milá.

℟ Oslava, chvála a čest atd.[1])

Zakončení průvodu.

Po skončené písni zatluče podjáhem křížem na dvéře chrámové, které se ihned otevrou, na znamení, že i nám Ježíš Kristus smrtí svou brány nebeského Jerusalema otevřel. Průvod ubírá se do chrámu za zpěvu antifony, načež se slouží mše svatá. —

§ 81. Mešní formulář na neděli květnou.

Hlavní ráz formuláře mešního jest hluboký bol a útrpnost nad Kristem trpícím, jakož i žalost nad hříchy; není v něm ani nejmenší ozvěny po radostném jásotu při průvodu s ratolestmi.

Již *introit* vypisuje slovy 21. žalmu smrtelnou úzkost Pána Ježíše.

Zní: »Hospodine nevzdaluj pomoci své ode mne; ale k ochraně mé vzhlédni. Vysvoboď mne ze tlamy lví a rohu jednorožců mne poníženého vyprosti. Bože, Bože můj, vzhlédni na mne! Proč jsi mne opustil? Daleko od spasení mého slova provinění mých.«[2])

V oraci vyprošuje nám církev, abychom následovali Spasitele v trpělivosti a pokoře. Zní:

»Všemohoucí, věčný Bože, jenž jsi ustanoviti ráčil, aby Spasitel náš lidskému pokolení na příklad pokory se vtělil a smrt kříže podstoupil: popřej milostivě, bychom i trpělivost jeho na sobě okazovali i vzkříšení jeho účastenství míti zasloužili.«

V epištole (k Filip. 2, 5—11) vzpomíná církev sv. onoho velikého ponížení Kristova, při němž, jsa poslušným až k smrti kříže, sebe samého zmařil. — Apoštol napomíná totiž křesťany ke svornosti a pokoře a podle vzoru Kristova praví: To zajisté smýšlejte u sebe, což i u Krista Ježíše (se smýšlelo), kterýž jsa ve způsobě Boží[3]) (rovný jsa Bohu) nepoložil toho sobě za loupež, že roveň jest Bohu (neusoudil u sebe, jsa u Otce před svým vtělením, že přijda na svět bude veškerou svou slávu vyjevovati podle bohorovnosti své), nýbrž sebe sama zmařil (podstaty, způsoby a slávy Boží se zbavil), přijav způ-

[1]) Složený biskupem Theodulem v žaláři okolo r. 821. — [2]) Kristus naše hříchy na se bera jako za své je pokládá. Jaká to úzkost nejsv. Syna Božího pod břemenem hříchů veškerého lidstva! — [3]) Způsoba Boží není nic jiného leč podstatná bytnost Boží.

sobu služebníka ku podobenství lidí učiněn a ve způsobu nalezen jako člověk. — Slovy posledními určitěji se vyjadřuje, kterak Pán sebe sama zmařil, tím totiž, že vzal na sebe člověčenství. — Slovy: »Ve způsobu (dle řeckého textu »postavou«) nalezen jako člověk« prohlédá apoštol ku zevnějšímu způsobu života Páně a to k posunkům, řeči, jednání a utrpení atd. — Již vtělení Páně bylo velikým zmařením sebe sama, ale ještě více se ponížil, stav se poslušným až k smrti, t. j. poslušnost jeho vrcholila ve smrti a to ve smrti přeukrutné a přepotupné. Ale právě pro toto pokoření se dostalo se Kristu Pánu od Boha povýšení; svou smrtí dobyl sobě Kristus Pán své povýšenosti a slávy, které nyní na nebesích jako člověk požívá — neboť povýšen byl nad anděly a vůbec nade všecko, co se ve tvorstvu dá nejvyšším mysliti. — Povýšení to stalo se jeho vstoupením na nebesa (Efes. 4. 10), posazením na pravici Boží (Mar. 16, 19; Efes. 1, 20; Žid. 1, 3; 12, 2.), tedy súčastněním ve slávě a vládě Boží (Jan 17, 5; Efes. 1, 21). —

O této slávě dokládá sv. Pavel: »Dal Jemu jméno, kteréž jest nade všecko jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo, nebeských zemských i pekelných a každý jazyk vyznával, že Pán Ježíš Kristus jest v slávě Boha Otce.« — »Dal Jemu jméno«, dí apoštol, aby ukázal, že i od Krista zasloužená odplata jest darem lásky Otcovy. — Slovem »jméno« označuje apoštol všechna důstojenství, jimiž byl Pán obdarován. — Někteří myslí tu na jméno »Ježíš«. Než jméno to měl Pán od maličkosti, kdežto zde je řeč o jménu, které mu dáno bylo pro pokoření a poslušenství. —

Úmysl pak Boží při povýšení Krista byl, aby se mu všeliké koleno klanělo (Apoc. 5, 8. 12.) a to andělů a svatých, pozemčanů i těch, kteří v podzemí, v pekle i očistci se nalézají. — Klanění se má důvod a původ ve jménu Ježíš. Proto jméno Ježíš jest křesťanům tak milo, ctihodno — proto bylo sv. Bernardu medem v ústech, zpěvem v uších a plesem v srdci. — S klaněním však třeba spojiti i vyznávání, že Pán Ježíš Kristus jest ke slávě Boha Otce, poněvadž smrtí Kristovou obnoveno bylo poslušenství tvorstva a Bohu navrácena čest a úcta, která Mu byla hříchem Adamovým odňata. —

Traktus vyňat jest ze žalmu 21., jehožto první slova: »Bože, Bože můj . . . proč jsi mne opustil« sám Ježíš Kristus na kříži se modlil. Žalmista Páně popisuje v žalmu tom některé případnosti z umučení Páně tak věrně, jakoby na ně sám byl očitě patřil.

Potom se zpívají *pašije* čili umučení Páně podle sepsání sv. Matouše. (hl. 26. a 27.) Kněz čte je u oltáře potichu, maje v rukou svěcenou ratolest na znameni nezvratné víry, že trpící Ježíš jest oním králem, jemuž před chvílí provolával lid »hosanna.« —

*

Ke konci IV. století, jak vypravuje poutnice z Bordeauxu,[1]) čítávala se v Jerusalemě při bohoslužbě v Getsemane v noci se čtvrtka na pátek zpráva o jetí Páně, potom v kostele sv. kříže zpráva o soudu před Pilátem, ke konci ranní bohoslužby zpráva o smrti Páně a večer konečně v kostele sv. hrobu zpráva o pohřbu Páně.[2])

V Africe čítávalo se utrpení Páně dle sv. Matouše o jednom dni ve sv. témdni; ustanovení předčítati je dle čtyř evangelistů způsobilo v lidu nespokojenost.[3])

Nynější způsob čísti pašije v jednotlivých dnech téhodne jen znenáhla se v církvi zaváděl; ponejprv se připomíná v »Ordo Rom. I.,« tedy ke konci VIII. neb na počátku X. století, ale ještě za Duranda (v XIII. stol.) ustálen nebyl.[4])

Čtení pašijí neděje se s onou slávou, s kterou spojeno jest čtení evangelia při slavné mši svaté.

Pašije čtou tři jáhni[5]) oblečeni v albu a majíce manipl a štolu barvy fialové (na velký pátek však barvy černé), nedaleko oltáře mezi tím, co je celebrant čte potichu na epištolní straně oltáře. Jeden z jáhnů recituje vypravování děje ve zvláštním zpěvném tónu, druhý zpívá slova lidu a osob, které se uvádějí jako mluvící a třetí slova Páně. Slova Páně na kříži pronášejí se zvláštní modulací. Na některých místech pronáší chlapec neb děvče i slova děvky, ale kongregace zakázala vůbec laikům účast ve zpívání pašijí.[6]) —

Kde není tří jáhnů, může assistující jáhen zpívati na místě, kde se evangelium zpívává, vypravování děje, celebrant na evangelijní straně slova Páně a podjáhen na epištolní straně slova ostatních osob.[7])

Offertorium (Ž. 68.) líčí trpký nářek opuštěného Spasitele a zlomyslnost nepřátel, kteří mu podali za pokrm žluč a za nápoj ocet. »Pohanění očekávalo srdce mé a bídu. A očekával jsem, zdali by mne kdo politoval, ale nebylo nikoho; a hledal jsem, zdali by mne kdo potěšil a nenalezl jsem nižádného. A dali mi za pokrm můj žluč, a v žízni mé naplnili mne octem.«

V sekretě prosí církev, aby Bůh udělil služebníkům svým pro tento život milosti a pro onen život blaženosti věčné, což oboje jest ovocem utrpení Páně. —

Posilnivše se kalichem života, připomínáme sobě pak v antifoně *ku přijímání* onen kalich utrpení, jejž Kristus Pán až na dno za nás vyprázdnil.

Zní: (Mat. 26.) »Otče, nemůže-li tento kalich minouti mne, než abych jej pil, staň se vůle Tvá.«

---

[1]) Peregrinatio Silviae; Duchesne, Origines du culte chrétien, Paris 1889, 487 ss. — [2]) Cfr. Wetzer und Welte, l. c. 9. 1574 a n. — [3]) Sermo 232 (al. 144 De temp.), 1. — [4]) Ration. div. off. 6, 68, 3 sq. — [5]) Caerem. episc. — [6]) S. R. C. 16. Jan. 1677 a 7. Jun. 1706. — [7]) Při tiché mši čte pašije celebrant sám na straně evangelijní.

V modlitbě po přijímání vyprošuje církev svým dítkám odpuštění hříchů a vyplnění spravedlivých přání (t. j. aby účastny byly i z mrtvých vstání Páně). Zní:

»Účinkování tohoto tajemství, ó Pane, ať obmyje hříchy naše a spravedlivé žádosti vyplní.«

§ 82. Svaté třídenní.

Zeleným čtvrtkem počíná tak zv. triduum sacrum (svaté třídenní), v němž církev slaví dokonání krvavé oběti Páně na kříži. Proto dosahuje žalostný ráz liturgie, jenž počíná již nedělí Devítníkem, v těchto dnech nejvyššího stupně.

Officium svatého třídenní přináleží k nejstarším v breviáři. Až na nepatrné změny jest totéž jako bylo před 1300 lety. Jako tehdáž, tak skládá se doposud jen z antifon, žalmů, veršíků, lekcí a responsorií.

Nemá tedy ani invitatoria ani hymnu, nýbrž začíná antifonou prvního žalmu; vynechává se Gloria Patri atd., vynechávají se benedikce, absoluce, kapitula a hymny; čtení se nezakončují slovy: Tu autem Domine . . ., nýbrž zakončení se označuje povýšeným hlasem. Děje se tak proto, aby se pozornost naše soustředěná tím více obracela na smrt Kristovu.

Jitřní hodinky a chvály sv. třídenní, které se mají v choru dle Ceremon. episc. (l. 2. c. 22, n. 3. 17) na večer anticipovati, slují nyní hodinky temné (matutinum tenebrarum). Za důvod, proč se tak nazývají, uvádějí se obyčejně dva výklady, z nichž jeden jest historický a druhý symbolický.

Druhdy totiž (v době, když již dávno odstraněno bylo noční officium), započínalo se s hodinkami jitřními ve sv. třídenní o půl noci neb o dvou hodinách po půlnoci, neb alespoň tak brzy, aby se před rozedněním ukončily. Asi před 400 nebo 500 lety zavedl se obyčej po příkladu církve římské temné hodinky anticipovati na večer, jak jest tomu doposud.[1]) Na památku dřívější kázně zůstal prý jim název »Matutinum tenebrarum« (hodinky temné), kteréhožto názvu se dříve všeobecně užívalo na poznačení nočního officia vůbec.[2])

Přednost však před tímto výkladem zasluhuje výklad symbolický. »Temnými« slují hodinky proto, že se ukončují za temna, t. j když svíčky byly zhasnuty. Toto temno poukazuje na zatemnění slunce při smrti Kristově a jest symbolem zármutku církve sv. v těchto dnech.[3])

---

[1]) Martène, C. c. n. 1. Benedikt XIV. De fest. Dom. u Migne, Curs compl, theolg. XXVI. 220 sq. — [2]) Officium nocturnum Tenebrae nuncupatur, quia noctu dicebatur; et nomen hoc, quod huic triduo remansit, proprium erat officii, quod quotidie noctu dicitur . . . Haec Tenebrae igitur erant Officium ordinarium, quod ubique media nocte canebatur. (Grancolas, l. c. c. 55.) — [3]) Již Abelard psal sv. Bernardu (Ep. 5.): Hoc triduum tamquam exequiae Domini in luctu peragitur, atque hinc vulgo horum dierum Vigiliae nuncupantur Tenebrae, quod ex-

Nazývají se též u mnohých spisovatelů liturgických ve středověku »exequiae Domini«, t. j. pohřebními hodinkami Páně.[1]) A vskutku mají hodinky temné velkou podobnost s hlídkami u mrtvého a svou jednoduchou formou velmi vhodně vyjadřují vážnost a zármutek těchto dnů.

Zvláštnosti temných hodinek jsou:

V prvním nokturnu zpívají se žalostné zpěvy Jeremiáše proroka (Lamentationes), od nichž dostalo se jim též pojmenování: »žalostné«, »temné hodinky«. V třetím nokturnu není ani evangelia ani homilie.

Konají-li se církevní hodinky společně v choru, musí státi na epištolní straně, kde čítává podjáhen epištolu, dřevěný svícen mající nahoře trojhran,[2]) na němž hoří 15 svící, a sice po každé straně sedm žlutých a patnáctá bílá uprostřed na nejvyšším bodu trojhranu. Po každém žalmu, jichž jest v matutinum 9 a ve chválách 5, zhasíná se na obou stranách střídavě po jedné svíci,[3]) od nejnižších počínaje, tak že konečně hoří pouze svíce uprostřed trojhranu.

Mezitím co se zpívá »Benedictus«, počínajíc veršem »Ut sine timore«, zhasínají se i svíce na oltáři a pak zhasnou i všechna ostatní světla ve chrámě kromě věčného světla před velebnou Svátostí. Když pak se opakuje antifona k Benedictus, sundá se i nejhořejší svíce s trojhranu, která se však nezhasíná, nýbrž odnese se za oltář a tam se uschová. Nastane pak úplná tma. Světlo světa, Ježíš Kristus, bylo světu odňato skrze smrt; světu nastane tma, kterou zvyšovalo i zatmění fysického slunce na nebi. Nyní jako by děl Kristus Pán ke svým nepřátelům: »Tatoť jest hodina vaše a moc temnosti.« (Luk. 22, 53) Pak se říká hlasitě orace, ale slavná doxologie nejsv. Trojice ke konci orace říká se potichu. Na to učiní se hluk řehtačkami, čímž se naznačuje zuřivé volání židů: Ukřižuj, ukřižuj ho! a pak hrůzy přírodních zjevů, které doprovázely smrt Kristovu. Ale po modlitbách vynese se opět svíce ven, postaví se na trojhran, načež všichni v tichosti odejdou.[4])

Svíce vynese se ven a postaví se opět na trojhran především z praktického důvodu, aby se posvítilo při východu z choru; církev ale spojila s tímto obřadem i výklad symbolický, že totiž Pán Ježíš jen krátce zůstav v hrobě vstal pak z mrtvých plný velebnosti a slávy; s tímto obřadem dá se spo-

---

tinctis ibi luminaribus moeror exprimitur (Durand, l. c. 6, 72, u. 2; Grancolas, l. c. 295—96; Wiseman, Liturgie der stillen Woche 86.) — [1]) Rupert z Dentze (de div. offic. 5, 24.) — [2]) Trojhranu se druhdy užívalo vůbec při noční modlitbě v choru; zvláštností však těchto dnů jest postupné zhasínání světel z příčin symbolických. — [3]) Dle Guerangera značí postupné zhasínání svící všeobecný útěk učeníků a apoštolů při smrti Páně. I Petr Pána zapřel a utekl. (l. c. 320.) — [4]) Wetzer und Welte, l. c. 1310. Cfr. Ordo Rom. I. n. 29. 33. 36; J. M. Thomasii opp. Romae 1749, IV, 88. 231; Martène, De antiq. eccl. disc. c. 22. § 1, n. 3—8.

jiti i prosba, aby i nám při smrti byl Pán Ježíš světlem a nadějí, že i my slavně z mrtvých vstaneme.[1])

Hluk řehtačky (fragor strepitus) má původ ve starobylém zvyku klášterním, dle něhož ceremoniář dával znamení klepnutím, že officium jest u konce. Vedle mnohých jiných obyčejů zachoval se i tento obyčej při jitřních hodinkách temných; nyní přikládá se mu význam symbolický a značí zmatek ve všem tvorstvu, jenž následoval po smrti Páně;[2]) dle jiných značí hluk řehtačky hlučící židy, kteří vedeni jsouce Jidášem Pána zajali a jeho smrti u Piláta se domáhali.[3])

§ 83. Zelený čtvrtek.

A) Předmět slavnosti.

Na zelený čtvrtek protkána jest liturgie výrazy největší radosti i velikého bolu. Vždyť tohoto dne slaví církev památku ustanovení nejsv. svátosti oltářní a oběti mešní a připomíná si ona veliká tajemství lásky, již sám Kristus Pán při poslední večeři dal na jevo: umýváním nohou, řečmi na rozloučenou a velekněžskou modlitbou. Ale v tuto radost mísí se bolest, vzpomeneme-li si, že po eucharistických hodech následovala ihned úzkost Páně na hoře Olivetské, zrada Jidášova, že byl pak Pán Ježíš polapen a před soud velerady židovské odveden. A právě tyto smíšené city radosti a žalu daly podnět k tomu, že zavedena byla zvláštní slavnost Božího Těla, aby eucharistie byla dostatečně oslavena. Poněvadž tedy předmět liturgie Zeleného čtvrtku jest obsahem tak bohat, není divu, že v církvi užívalo se tolika různých názvů tohoto na výsost památného dne v církevním roce.

B) Čelnější názvy Zeleného čtvrtku jsou:

1. Coena Domini t. j. večeře Páně [4])

Vůbec před zavedením slavnosti Božího Těla slavila církev na Zelený čtvrtek obzvláště památku ustanovení velebné Svátosti. Durandus[5]) dí: V tento den ustanovena byla svátost svátostí; proto k oslavě nové oběti . . . zpívá církev při mši sv. zpěvy radostné vyjma alleluja; mše sv. slavná se slaví co do zpěvu a rouch assistujících jako v den narození Páně; neboť tato slavnost nade všecky vyniká vyjímajíc slavnost nejsv. Trojice.

2. V kalendáři Polema Silvia vyskytuje se při 24. březnu název »Natalis calicis« (narozeniny kalicha) a to proto, že tehdy 25tý březen všeobecně byl považován za den úmrtí Páně a 27tý březen za den Jeho vzkříšení.[6])

---

[1]) Eichst. Pastoralbl 1856, n, 10. S. 38 — [2]) Catalani l. c. II, 165. Gassner Pastoral, 18. — [3]) Kutschker, die hl. Gebräuche; II, 71. Kulda, l. c, 551. — [4]) Feria quinta in coena Domini. — [5]) Rat. div. off. 6, 75, 1. Cfr. Grancolas, Comment. hist in Rom. Breviar. Antverp. 1734, l. 2. c. 59. 81. — [6]) Tento název, jak se zdá, byl obecným v jižní Francii; neboť vyskytuje se u Avila Vien-

3. Jiné názvy byly: »Dies pedilavii, dies mandati; mandatum vzhledem k obřadu umývání nohou.

4. U Syrů užívalo se názvu: Dies misteriorum vel secretorum, s nímž se srovnával řecký název *θεῖπνον μυστικόν*.

5. Dies indulgentiae, absolutionis nazýval se Zelený čtvrtek, poněvadž přijímáni byli toho dne hříšníci do církve. Dies competentium slul, poněvadž katechumeni veřejně vyznávali symbolum. (Conc. laod. c. 46.)

Český název »Zelený čtvrtek« pochází asi od zelenin, které křesťané dle obyčeje od židů zděděného toho dne jídali.[1]) Ostatně dá se český název též vyložiti z latinského názvu »dies viridium«, den zelených, t. j. veřejných kajícníků (dříve byli suchými ratolestmi, ale pokáním stali se ratolestmi zelenými), kteří na zelený čtvrtek bývali opět do církve přijímáni.[2]) Konečně může pocházeti název »Zelený čtvrtek« od zelené barvy mešních rouch, jimiž liturg ve středověku namnoze se odíval[3]) na znamení radosti.

Jiné názvy slovanské jsou: v breviáři římsko-illyrském: četvertok večeri Gospodně; v novém missalu hlaholském: četvrťak večere Gospodnje; chorvatsky: veliki četvertak atd. Řecké názvy jsou: *ἡ ἁγία καὶ μεγάλη πέμπτη* (svatý a veliký čtvrtek).

§ 84. Církevní hodinky Zeleného čtvrtku.

I. Nokturn.

Hodinky jitřní počínají žalmem 68, v němž žalmista Páně David popisuje utrpení Messiáše.[4]) (Za pokrm mi dávali žluč a v mé žízni napájeli mne octem v. 22.) Na Zelený čtvrtek modlíme se žalm tento z duše Spasitelovy, jenž trpí, aby oslavil svého nebeského Otce (antif.).

V ž. 69. dovolává se žalmista pomoci Boží proti nepřátelům, kteří usilují o jeho život. Na nepřátele svolává pomstu, sobě pak a spravedlivým vyprošuje milost (5—6.). Žalm tento

---

nenského v VI. a u Eligia z Noyonu (hom. 10) v VII. století; podobný název byl: natalis Eucharistiae. Oba mluví o Zeleném čtvrtku jako o svátku zasvěceném (solemitas). Z tohoto důvodu dovolil sněm laodicejský (c. 50) přerušiti na Zelený čtvrtek pust. — [1]) Kulda, rok církevní, II. 550. — [2]) Wetzer und Welte, l. c. 1309; Cfr.: Dom. Macri Hierolexikon sub v. Capitularium: Viridis dies Jovis, nam in eo die reconciliabantur poenitentes. — Du Cange, Gloss.; Nilles, l. c. II. 234. — [3]) Dříve nežli se vyvinuly nynější barvy liturgické, což se stalo teprv po Innocencovi III. — [4]) Proto vzala církev z tohoto žalmu offertorium na neděli květnou (v 2 a n.) communio na Velký pátek (v 13 a n.); graduale ve středu sv. téhodne (18, 2 a n.), a ve votivní mši o utrpení Páně (v 21 a n.); introit, traktus a offert. při mši památky modlitby na hoře Oliv. (v. 2, 17 a n.); konečně graduale na svátek kopí a hřebů, jakož i na svátek pohřebního plátna Pána našeho Ježíše Krista (v. 21. a n.). I o svátcích některých svatých, jakožto následovníků trpícího Krista užívá církev některých veršů tohoto žalmu jako na příklad na svátek sv. Františka Carraciol. a Jos. a Cupertino.

považují sv. Otcové za messiánský a církev sv. klade ho do úst trpícímu Spasiteli. — Sklesnuv pod tíží viny lidské a hrůz utrpení, smáčí Ježíš krví půdu zahrady gethsemanské a úpěnlivě volá: »Bože ku pomoci mé vzezři . .« [1]) Podobně jako v předešlém žalmu tak i žalmu 70. vyprošuje žalmista Páně sobě anebo Israeli [2]) pomoc a vysvobození. Aby se potěšil a v důvěře posilil, vzpomíná si, jak ho Bůh chránil od mladosti. Vyznává velikou důvěru v Boha a slibuje vděčnost. (14—24.)

Zvláště Otcové církve latinské vykládali žalm tento o trpícím Spasiteli, jenž prosí, aby byl vytržen z moci nepřátel (»vytrhni mne z ruky hříšníka« v. 4.) a z moci smrti. [3])

Jest tedy žalm 70. na tomto místě úpěnlivou prosbou trpícího Spasitele k Otci nebeskému, aby ho vytrhl z trápení a smrti

Čtení prvního nokturnu nejen dnešního dne, nýbrž i následujícího pátku a soboty vzata jsou ze žalostných písní proroka Jeremiáše. Žalostné písně jsou vzácným, tklivým odkazem lásky Jeremiášovy k národu. Ve čtyřech zpěvech, které tvoří tolikéž kapitol, a v modlitbě, kteráž v páté kapitole následuje, ponořuje se prorok v nekonečné hoře, které stihlo svaté město. Prorokovi vybavují se v mysli postupně výjevy hrůzy, již zažilo město, když bylo obléháno, když bylo dobyto a když konečně obyvatelé byli odváděni do vyhnanství. A toto neštěstí zavinila »královna národů« sama. (Jerusalem.) Prorok nedbaje nevděku a viny svého národa, vysílá k Bohu (2, 20; 3, 23. 55 a n.) vroucnou modlitbu, aby nyní místo spravedlnosti nechal vládnouti milosrdenství a pevně očekává, že dojde nyní na nepřátele (4, 21. 22.). Pátá kapitola obsahuje kajícnou modlitbu. Forma zpěvů jest abecední, t. j. každý z 22 veršů počíná jinou písmenou abecedy a to po pořádku. Příčinou toho jest nutnost postaviti citu proudícímu se do nekonečna jistou hrázi.

Obsahem hodí se žalostné zpěvy velmi dobře duši kající, aby jimi oplakávala vnitřní stav, jejž způsobil hřích. [4]) Nejlépe však vyjímají se žalozpěvy Jeremiášovy v ústech Spasitele, jehož předobrazem prorok byl a jehož chrám těla byl rozbořen, a pak v ústech církve, když v těchto dnech oplakává hoře Páně a hříchy svých dítek.

II. Nokturn.

V ž. 71. prosí žalmista Boha za šťastnou vládu králova syna. Přeje králi světové vlády, aby panoval všem národům, aby králové jej uctívali. [5]) Jak synagoga tak i katoličtí exegetové

[1]) Cfr.: Wolter, Psalmen — [2]) Dr. Sedláček, l. c. 549. — [3]) Kristus Pán vstal z mrtvých a proto nazývali sv. Otcové tento žalm „psalmus de passione et resurrectione“ (žalmem utrpení a z mrtvých vstání). — [4]) Wetzer und Welte, l. c. 6, 1300 a n. — [5]) Dr Sedláček, l. c. I, 559.

vykládali slova žalmu o králi Messiášovi. Žalm zdá se býti v odporu s ponížením a utrpením Páně, ale třeba uvážiti, že právě utrpením osvobodil Kristus Pán lidstvo (12—14), založil říši pokoje, žije a vládne na věky. (15.) Krásně myšlenky tyto vyjadřuje Wolter: »Král, jenž již dříve od lidu ratolestmi palmovými a olivovými jakožto vítězoslavný kníže pokoje pozdraven byl, chce panství svému položiti základy hořkým utrpením a smrtí. Za korunu volí si trní, za žezlo třtinu, za purpur vlastní krev, za trůn kříž. V zahradě olivetské, kde smrtelná úzkost krvavý pot na králi bolesti vynutila, počíná cestu korunovační, a dříve nežli slunce dostoupilo zenitu, již připraveno jest dřevo »učiněno jest knížetství na rameni jeho.« (Is. 9, 6.) Trůn již jest připraven a vrchol Golgota přináší národu vykoupenému pokoj, vrchol Kalvarie přináší spravedlivost. Hrdina Boží zápasí tam s ukrutným utiskovatelem lidstva, přemáhá arcilháře a pomluvače, osvobozuje ubohého syna Adamova z rukou mocného, z lichvy a nepravosti vykupuje jeho duši. Smrtí moc smrti přemáhaje žije a panuje od moře až k moři a od řeky až do končin země. Světla nebeská vydávají svědectví umírajícímu králi, že trvati bude jeho jméno spolu se sluncem na věky a že »Jemu« majícímu trůn svůj na kříži, klaněti se budou všichni králové a národové země. Kříž, odznak jeho vševlády, bude se stkvíti na korunách knížat a jeho krev, pramen veškerého požehnání, perlí se v obětních kališích na oltáři a v srdcích a zprostředkuje všem spravedlnost a hojnost pokoje. Budiž blahoslaveno velebné jméno ukřižovaného krále, budiž země plna jeho vladařské slávy! Ó můj Ježíši, srdce mého milostně sladký králi, řiď mne se svého trůnu bolestí a učiň, abych Ti v oběť přinesl v životě i smrti pravou, pokornou a statečnou trpělivost.«[1])

V následujícím žalmu (72.) zabývá se žalmista Páně otázkou, proč bývají bezbožní šťastni, a proč jest spravedlivým trpěti. Svět, ba i spravedliví béřou někdy z toho pohoršení. I apoštolové se pohoršili a vidouce Pána v rukou nepřátel, utekli. — Též žalmista byl na chvíli v pochybnostech (v 10—15.), ale poznal svůj klam, a shledal, že štěstí bezbožných jest jen krátké (v 16 až 20), neboť Bůh pečuje stále o spravedlivé a jest s nimi (21—28.) Z toho poznati lze dobrotu Boží.[2]) Smysl žalmu v jitřních hodinkách dnešního dne jest asi tento: V oné noci, kdy Ježíš Kristus sebe sama co nejhlouběji ponížil, když na hoře olivetské krví se potil, když »s velikým křikem obětoval modlitby a ponížené prosby Tomu, kterýž ho mohl vysvoboditi«,[3]) možná, když »ve všem zkušen byl«[4]) že i podobné pokušení na něho doráželo jako na žalmistu, proč Bůh dopouští, aby se nepřátelům Kristovým jejich plány tak dařily. Ale Kristus Pán

[1]) Wolter, Psalmen 2, 697. — [2]) Sedláček, l. c.; Gueranger, l. c. 335 a n. — [3]) Žid. 5, 7. — [4]) L. c. 4, 15.

nesvolil v toto pokušení. Modlil se v úzkosti své a posilněn andělem jasně poznal, že vítězství nepřátel jest jen kratičké a zdánlivé, že On sám zůstává s Bohem, že právě utrpením zvítězí a do slávy přijat bude.[1]) *V posledním žalmu třetího nokturnu* (ž. 73.) vypisuje žalmista nářek nad tím, že nepřátelé zpustošili chrám, prosí za pomoc a potrestání nepřátel.

Nepřítelem člověka od počátku byl ďábel. Hrozně zpustošil svatyni srdce prvních lidí, řádil tak, jak žalm líčí. Srdce lidí bylo od té doby milosti Boží zbaveno a hříchy všeho druhu poskvrněno; ďábel postavil v něm svá vítězná znamení a uvedl lidstvo do hanebné poroby. Kristus Pán však proti ďáblu povstal a zastal se ubohého člověka a vysvobodil ho. — Často asi Pán Ježíš uváděl si na mysl spoustu ohavností, jež ďábel v lidstvu způsobil, zvláště však tak učinil, když se chystal k rozhodnému boji proti ďáblu; tehda prosil Boha, aby mohl člověka ubohého vysvoboditi. Ale žalm dá se i jinak vyložiti. Duše ponořená v rozjímání utrpení Páně rozvažuje, jak hrozně zpustošili nepřátelé nejsvětější tělo Páně — tuto velesvatyni Syna Božího.[2])

V druhém nokturnu dává čísti církev sv. výňatek z pojednání sv. Augustina o žalmech (ž. 54.), kde pojednává o utrpení Páně. Zní: »Vyslyš, Bože, modlitbu mou, a nepohrdej vzýváním mým: shlédni na mne a vyslyš mne.« Bolestně toužícího, starostí stíženého, v úzkosti postaveného jsou tahle slova. Modlí se, když mnoho trpí a po vysvobození ode zla touží. Pohleďme konečně, jakým zlem stížen jest: a když nám to sdíleti počne, uznejme, že i my v takovém postavení se nacházíme: a tak sdílejíce s ním strast, spojme se s ním i v modlitbě. Zármutkem, prací a bolem stížen jsem ve zkoušce své. V čem jest zármutkem a bolem stížen? Ve zkoušce mé praví: Zlé lidi, od nichž mu protivenství snášeti jest, mínil, a toto utrpení, od zlých lidí mu připravované, zkouškou svou nazval. Nedomnívejtež se tedy, že nadarmo jsou na světě zlí lidé, a že Bůh jimi nic dobrého nepůsobí. Každý zlý člověk buď proto žije, aby se napravil: anebo proto žije, aby skrze něho dobrý člověk zkoušen byl. Kéž by tedy ti, kteří nás nyní pronásledují, se obrátili a s námi pronásledováni byli: ale dokud jsou našimi pronásledovateli, nechovejme k nim nenávisti: neboť ačkoli jsou zlí, nevíme, zdali až do konce ve zlém setrvají. A obyčejně, když se ti zdá, že nepřítele nenávidíš, bratra nenávidíš, a ty toho nevíš. Jak se nám v Písmě svatém zjevuje, ďábel a andělé jeho pro oheň věčný určeni jsou. V těch toliko není žádné naděje v napravení, proti nimž jest nám vnitřní boj vésti: ke kterémuž boji nás připravuje Apoštol (sv. Pavel) řka: »Není bojování naše toliko proti tělu a krvi, ale proti knížatům a marnostem, proti správcům světa této temnoty«. Nemysli snad, když řekl — světa — že zlí duchové jsou správci nebe

[1]) Srovn. Thalhofer, Psalmen l. c. — [2]) Viz: Wolter, l. c. 3, 31 a n.

a země. »Světa« praví »této temnoty«; — světem nazval — milovníky světa; světem nazval — bezbožné a zvrhlé; světem nazval onen svět, o němž praví evangelium: A svět Ho nepoznal.

Neboť jsem viděl bezpráví a odpory v městě. Pozoruj slávu kříže Jeho (Kristova). Nyní již na čele králův upevněn jest onen kříž, jemuž nepřátelé se posmívali. — Výsledek dokázal Jeho moc: přemohl svět nikoliv železem nýbrž dřevem. Dřevo kříže zdálo se nepřátelům potupy hodným, a před samým křížem stojíce hlavami potřásali a říkali: Je-li syn Boží, ať sestoupí s kříže. On pak rozpínal ruce své k lidu nevěřícímu a odporujícímu. Neboť jestliže spravedlivý z víry žije, nespravedlivým jest, kdo nemá víry. Když tedy tu (v žalmu) mluví o bezpráví, rozuměj tím nevěru. — Viděl tedy Pán (Ježíš) v městě bezpráví a odpor a nicméně rozpínal ruce k lidu nevěřícímu a odporujícímu a přece vyčkávaje i jejich obrácení, volal: Otče, odpusť jim, neb nevědí, co činí.

III. Nokturn.

Ž. 74. ohlašuje ochranu věrným a trest bezbožným. Žalm složen byl v době, kdy Israel sužován byl od bezbožných a zpupných nepřátel v (5—6); ale Bůh přislíbil v největším nebezpečí pomoc. [1]) Liturgicko-mysticky dá se žalm takto vyložiti: V plnosti času přišel Pán Ježíš, aby skrze utrpení přemohl ďábla, začež se Bohu díky vzdávají. (1—4.) Ale žalm připomíná zároveň nespravedlivým soudcům a trýznitelům Krista Pána: »Nedopouštějte se nepravostí, neboť Bůh jest soudce« (5. 8.), jenž potrestá bezbožné a Krista oslaví. [2]) (10. 11.) A vskutku synagoga musí vypíti kalich pomsty Boží až do poslední krůpěje za to, že zavrhla Krista. — Jiný výklad jest tento: Kristu Pánu podán byl kalich krve a utrpení v zahradě getsemanské, a On nezdráhal se ho vypíti Tento kalich jest spravedlivým ku spáse — bezbožným ku zvětšení trestu a k záhubě. — Připomínáme si spolu na Zelený čtvrtek i onen kalich krve Páně, který podal Spasitel svým apoštolům při poslední večeři. I ten může býti spasitelným prostředkem ku spáse, může sloužiti však těm, kdož ho nehodně přijímají, k záhubě. [3])

Následující žalm 75. oslavuje velkou porážku bezpochyby Asyrských za Sancheriba a vyzývá, aby byly Bohu vzdány díky.

Celý život Páně byl sice soudem nad ďáblem a hříchem (Jan 3, 18. 19. 19.; 12. 21.), ale zvláště jím bylo utrpení a smrt Páně, které způsobily nepřátelským mocnostem rozhodnou porážku. Proto pěje církev sv žalm tento právě dnešního dne, kdy

[1]) Snad vztahuje se žalm k době, kdy Bůh skrze proroka Isaiáše přislíbil Ezechiášovi pomoc proti Assyrským. (Dr. Sedláček, l. c. II. 602.) — [2]) Thalhofer, l. c. — [3]) Dr. Sedláček, l. c.

Kristus Pán s ďáblem v boji se utkal, aby vyšel z něho jako vítěz. [1])

Na Zelený čtvrtek klade církev žalm 76. do úst Božskému Spasiteli stojícímu v úzkosti na hoře Olivetské. Často již se k nebeskému Otci modlil a vždy byl vyslyšen (2—4). Ale nyní umdlévá duše Spasitelova pod tíží hříchů a úzkosti; nikde nenalézá útěchy, — ani v dobrodiních dříve mu prokázaných (v 6—7.); zdá se Mu, jako by Ho Bůh opustil (8—10.). Ale anděl s nebe přináší útěchu do stísněné duše Spasitelovy, a tu On poznává, že utrpení Jeho jest nutné ku spáse lidstva. — Vysvobození Israele z Egypta jest obrazem vykoupení všeho lidstva z moci hříchu a zlého ducha.

Čtení III. nokturnu vzata jsou z listu sv. Pavla ke Korintským (hl. 11.), kde pojednává sv. apoštol o večeři Páně.

Chvály (Laudes).

Žalmy ke chválám jsou tytéž jako každého čtvrtku (de feria. V.) — Nejprvé se říká kajícný žalm Miserere. Král David prosí v něm pokorně a důvěrně za odpuštění hříchů.

Nikdy nepoznáváme hrůzy hříchu a velikosti viny tak jasně, jako když patříme na utrpení a smrt Páně; a proto církev sv. nespokojuje se modliti se žalm Miserere pouze ve chválách, nýbrž přidává ho ve svatém třídenní i ku každé hodince (hora).

Žalm 89. hlásá, jak krátký a vratký jest život lidský (1—6), jejž ještě více zkracují hříchy lidské, jako byl ukrácen život israelitů na poušti hněvem Božím (7—12.); žalmista prosí, aby Bůh shlédl na zbytky lidu svého a prokázal jim milosrdenství. Ve chválách říká se žalm tento se zřetelem na 14. verš: »nasyť nás z rána svou milostí, abychom plesali a veselili se po všechny své dny«;[2]) slovy těmito vyznáváme, že Bůh jedině má býti útočištěm naším, poněvadž všechno ostatní jest pomíjející. — Ačkoli často modlil se Kristus Pán k Otci svému nebeskému za smilování a odvrácení Božího hněvu pro hříšné pokolení lidské snad slovy tohoto žalmu, přece jistě tak učinil na hoře Olivetské, posilněn byv útěchou, již Mu anděl s nebe přinesl. Proto v tomto duchu třeba se tento žalm modliti dnešního dne. — Následující žalmy 62 a 66 s jedinou závěrkou modlí se církev denně ve chválách a nevynechává jich ani v těchto dnech. V těchto žalmech vybízí církev sv. křesťana, aby již z rána pozdvihl mysli své k Bohu, jenž jest pramenem milosti a života a pomocníkem proti nepřátelům, dále si přeje, aby Kristus nad svými věrnými panoval. Hleďme tedy, aby Kristus Pán, nejlepší a nejvýbornější plod této země (ž. 66), v nás vládl a

[1]) Thalhofer, l. c. i Wolter, l. c. 57. — [2]) Sedláček, C. c. 731.

řídil srdce naše. — Ve svatém témdni třeba mysliti na Ježíše krále, jehož trůnem jest sv. kříž. —

Následuje pak chvalozpěv Mojžíšův (Ex. 15, 1—19.). Mojžíš zpíval tuto píseň krátce po tom, když israelité přešli zázračně Rudé moře a viděli záhubu Faraonova vojska. Přechod Israele Rudým mořem jest dle I. Kor. 10, 2. obrazem sv. křtu, jímžto jsme byli vyproštěni z moci zlého ducha. Za to děkujeme tímto chvalozpěvem zvláště na zelený čtvrtek, poněvadž katechumeni za krátko očekávají duševního obrodu.

Prosíme a těšíme se dále slovy této písně, že nás Hospodin svou mocí povede a uvede do své svatyně a že nám bude nápomocen v boji proti nezřízeným žádostem (Filistinští, Edomité, Moabité atd.), které nás i po křtu napadají. Touto pomocí jsme tím jistější, poněvadž právě slavíme ustanovení eucharistie, která jest nám zárukou budoucí slávy a pomoci v přítomném boji. — Následují pak tři poslední žalmy žaltáře, které se zpívají jako jediná píseň.

Veškeré tvorstvo vyzývá se ku chvále svého Tvůrce (ž. 148); Israel chválí Boha a děkuje za vítězství (ž. 149.); vyzývá, aby všichni Boha slavně zpěvem a hudbou chválili (ž. 150). Od těchto žalmů mají »chvály« [1]) své jméno. — Na Zelený čtvrtek a v následujících dnech máme zvláště chváliti Boha za dílo vykoupení. —

Potom zpívá se chvalozpěv Zachariášův »Benedictus« (Luk. 1, 68.—79), v němž velebíme Boha a děkujeme Mu, že dal lidu Messiáše a skrze Messiáše spásu. Žalm vyličuje též úřad a činnost předchůdce Páně, sv. Jana.

Každodenně sice vzpomínáme tímto chvalozpěvem Krista, jakožto vítěze nad hříchem, smrtí a ďáblem (cornu salutis oriens ex alto), ale zvláště tak činíme ve sv. třídenní.

Radostný ráz vyznívající z tohoto chvalozpěvu ostře se odráží od tklivých zpěvů žalostných v těchto dnech zármutku nad utrpením Páně. Ale vždyť víme, že Bůh je milosrdný a z pozdálí již nám svítá Východ (Oriens ex alto), t. j. z mrtvých vstane Vykupitel slavně jako vítěz nad smrtí, aby navštívil a potěšil ty, kteří jsou v zármutku pro jeho smrt.

Po antifoně: »Zrádce pak dal jim znamení řka: kteréhož políbím, tenť jest, držte Jej,« následuje veršík: Kristus učiněn jest za nás poslušen až k smrti.

Pak následuje modlitba, jež zní: »Shlédni, prosíme, Hospodine! na tuto čeleď svou, za kterouž Pán náš Ježíš Kristus neváhal v ruce hříšníků se vydati a muky kříže podstoupiti.«

Po modlitbě se učiní v chrámu na chvilku malý hřmot řehtačkami, za oltářem ukrytá svíce rozžatá se vynese, postaví se na trojhran a od oltáře všichni v tichosti odejdou.

[1]) Cassian, De instit. coenob. III. 6.

§ 85. Mše Zeleného čtvrtku.

Při mši sv. slaví církev hlavně památku ustanovení velebné Svátosti, ačkoliv se smutečný ráz nikterak nevylučuje (introit, kolekta, graduale, préface), a proto mešní formulář se jaksi nesrovnává s církevními hodinkami. —

Při mši sv. se užívá rouch barvy bílé a zpívá se Gloria. — Gloria mívala dříve jen mše, kterou sloužil biskup a při níž pak světil oleje. Mimo tuto mši sloužívaly se ještě dvě mše, první hned po přijetí kajícníkův a druhá na památku ustanovení eucharistie, při níž se udělovalo sv. přijímání. Ordo siculus a Ordo regius[1]) mluví ještě o čtvrté mši sv., která bezpochyby určena byla ku zkoušce křtěnců.[2]) Později se sloužila jen jedna mše sv., v níž se obřady obou ostatních spojily.[3])

Při této mši, s níž ve shodě jest i officium, připomíná se i zrada Jidášova a umývání nohou. Zvláštnosti při mši sv. na Zelený čtvrtek jsou: Při Gloria rozezvučí se zvony na věži a zvonky v kostele, jež pak umlknou až do soboty. Při mši sv. a při nesení velebné Svátosti slyšeti místo zvonků dřevěné klapačky; na věži zaznívá po ten čas řehtačka

Jest to pozůstatek z doby, když před vynalezením zvonů věřící vůbec a mniši zvlášť dřevěnými nástroji ku bohoslužbě bývali povoláváni. Ostatně vyzvánění zvony nebylo všude na Zelený čtvrtek touž dobou zastaveno. Dle I. Ordo rom. (n. 29) dálo se tak již po půl noci na počátku temných hodinek; dle X. Ordo (n. 1.) stalo se tak na počátku mše, která se sloužila po přijetí kajícníků; dle Duranda[4]) umlkly zvony buď před nešporami anebo již po primě. —

Při mši sv. vynechává se políbení pokoje (pax); za příčinu toho udávají někteří, že se má naznačovati ošklivost nad políbením Jidášovým; dle jiných, že již předcházelo osculum ampullae s. chrismatis.[5]) —

O jednotlivých dílech mešního formuláře možno poznamenati toto:

V introitu velebí církev slovy sv. Pavla kříž Ježíše Krista, jenž jest naší spásou, Jehož tělo nám dává život a zaručuje nám budoucí vzkříšení. Zní:

(Gal. 6.) »Na nás pak sluší, abychom se chlubili v kříži Pána našeho Ježíše Krista, v němž jest spása, život i vzkříšení naše, skrze něhož jsme spaseni a vykoupeni.

(Ž. 66.) Bože smiluj se nad námi a požehnej nám; osvěť tvář svou nad námi a smiluj se nad námi.«

---

[1]) Martène l. c. c. 22. § 6, n. 1. 3. — [2]) Grancolas l. c. 303 (Wetzer und Welte, l. c. 1313 a n.) — [3]) Bened. XIV., De fest. Dom. l. 1, c. 6, n. 67. — [4]) Rat. div. off. l. 6, c. 72, n. 3. — [5]) Gassner l. c. 532. Martène l. c. § 6, n 9.

V oraci připomíná církev různého osudu Jidášova a kajícího lotra a prosí: »ať Ježíš, jakož při umučení svém oběma rozdílnou po zásluze odplatu udělil i nám, odstraně starý blud, milost vzkříšení svého uděliti ráčí.«

Epištola vzata jest z listu ke Korintským (hl. 11, 20—32.); sv. apoštol kárá nejprvé nepořádky vzniklé při slavení večeře Páně a učí, kterak by se měla důstojně slaviti, při čemž ustanovení eucharistie obšírně vypisuje. Svatý Pavel byl od Pána zvláštním zjevením o tom, co při poslední večeři se dálo poučen. Na dvě věci však sv. apoštol zvlášť upozorňuje, nejprvé dí: »Kolikrátkoli budete chléb tento jísti a kalich píti, smrt Páně zvěstovati budete, dokavadž nepřijde«, t. j. při mši sv. obnovuje Kristus Pán nekrvavým způsobem obět kříže a bude tak činiti, dokavadž nepřijde, t. j. do soudu Páně. —

Pak vybízí k hodnému sv. přijímání. »Kdožkoliv jí chléb tento neb pije kalich Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně. — Zpytuj pak člověk sebe sám a tak z toho chleba jez a z kalicha pij,« t. j. teprv po náležitém zpytování sebe a pokud se týká po zpovědi ke stolu Páně přistupuj, neboť nepřijímáš pokrm obecný, nýbrž velikou Svátost. (Sušil, l. c.). —

Graduale obsahuje slova sv. Pavla (Fil. 2.), jichž církev v těchto dnech často užívá a jimiž svou vděčnost k trpícímu Spasiteli vyslovujeme.

»Kristus učiněn jest za nás poslušným až k smrti a to k smrti kříže. Protož i Bůh povýšil ho a dal jemu jméno, kteréž jest nade všeliké jiné jméno.«

Evangelium (Jan 13, 1—15) jest vysvětlením a potvrzením slov epištoly:

»Zkusiž pak sám sebe člověk a tak z toho chleba jez a z kalicha pij.« — Ježíš věda, že přišla hodina, aby odešel z tohoto světa, dal večer před slavným dnem velikonočním důkaz nesmírné lásky k svým.[1])

Dříve nežli ustanovil a podal učeníkům nejsv. svátost oltářní, umyl apoštolům nohy. Jsa si vědom své důstojnosti božské (od Otce vyšel, k Otci odejde), hluboce se pokořil a umývaje apoštolům nohy ukázal, jakou čistotou, pokorou a láskou vzájemně se stkvíti mají, chtějí-li s Ním vejíti ve svátostné spojení a tím nabýti záruky na spojení oblažující v nebesích. —

Vstav proto od stolu, odložil roucha a vzav roucho lněné, podkasal se jím a tak jako otrok nalil vody do měděnice, a hotovil se, aby nejnižší službu prokázal svým apoštolům. — Petr spatřiv před sebou klečeti Mistra zhrozil se, ale Pán žádal úplné poslušnosti na Petrovi a řekl mu, že nesmí odporovati, nechce-li, aby spojení s Kristem bylo přerušeno. A proto s touž

[1]) Tak třeba vyložiti slova „do konce miloval je". Tak vykládají: Cyrill., Chrysost., Theophyl. Euthymius, Beelen, Corlay, Schanz a j. m. Srovn. Dr. Sýkora, umučení a oslavení Ježíše Kr. str. 107.

ohnivostí žádal, aby Pán nejen nohy, nýbrž i hlavu i ruce mu umyl; přál si, aby co nejúžeji s Kristem spojen byl. — Ale Pán chtěl jen k duševní čistotě poukázati, jak viděti ze slov: I vy jste čisti, ale ne všichni. Duševní čistotou skvěli se apoštolové až na Jidáše.

I od malých chyb očistil je Pán nyní pro jejich oddanost a lásku k Němu a pro touhu udržeti se s Ním ve spojení, tak že byli připraveni úplně k sv. přijímání.

A právě toto očištění od hříchů všedních chtěl naznačiti Pán Ježíš umýváním nohou. — Zaujav pak opět místo u stolu poučoval Pán sv. apoštoly, že jako on umýváním nohou se pokořil a skutek lásky vykonal, tak že i oni mají dbáti pokory a prokazovati si vespolek skutky lásky.

Tak naznačil zároveň, že ke spasení nepostačí pouhá víra, nýbrž že také stkutků je k tomu třeba.[1]) — Příkladu Páně následovali křesťané od počátku a považovalo se vždy v církvi za skutek záslužný z pokory a obětavé lásky cizincům i bratřím umývati nohy.

V offertoriu oddáváme se radostné naději pro slovo Kristovo, jenž nám eucharistii přislíbil.[2])

(Ž. 117.) »Pravice Hospodinova způsobila tu moc, pravice Hospodinova vyvýšila mne. Neumruť, ale živ budu a vypravovati budu skutky Hospodinovy.«

V sekretě prosí církev, aby Pán sám učinil Bohu Otci obět mše sv. příjemnou, jelikož ji sám ustanovil. Zní:

»On sám, prosíme, Hospodine svatý, . . . račiž Tobě příjemnou učiniti obět naši, jenž učeníkům svým dnešního dne přikázal, aby ji na Jeho památku konali, Ježíš Kristus, Pán náš . . .«

Antifona k přijímání připomíná rozkazu Páně po umývání nohou. (Viz evangelium.) Zní:

(Jan 13.) »Pán Ježíš, když byl povečeřel s učeníky svými, umyl nohy jejich a řekl jim: Víte-liž, což jsem učinil vám, jsa Pán a Mistr váš? Příklad dal jsem vám, abyste tak i vy činili.« —

V modlitbě po přijímání prosí církev, abychom si nebeský dar, jenž nám právě podán byl, na věky zachovali. »Oživujícími pokrmy nasyceni jsouce, prosíme, ó Pane Bože náš, bychom toho, co za času smrtelnosti své vykonávame, darem nesmrtelnosti Tvé dosáhli.«

§ 86. Obřady zvláštní Zeleného čtvrtku.

A) Průvod.

Dnešního dne konsekrují se u nás 3 hostie: ku přijímání celebranta, pro mši předsvěcených chlebů na Velký pátek (missa

[1]) Sýkora, l. c. — [2]) Gueranger, l. c. 422.

praesanctificatorum) a pro vystavení velebné Svátosti v Božím hrobě. Před přijímáním kléru dají se velké hostie do mešního kalicha, jenž se přikryje palou, patenou a velem kalicha. —

Po mši sv. přenáší se pak nejsv. Svátost v průvodu do postranní kaple anebo na postranní oltář, kdež až do zítřka se uschovává.

Při průvodu zpívá se hymnus sv. Tomáše Aqu.: Pange lingua gloriosi. (Zvěstuj Těla vznešeného, jazyku náš, tajemství a t. d.)

Též ciborium odnáší se ze svatostánku a uschovává se na příhodném místě až do ukončení průvodu vzkříšení. Obřad reposice velebné Svátosti ku mši předsvěcených chlebů na Velký pátek byl dříve jednoduchý a vykonával ho hned po sv. přijímání jeden z kněží assistujících (Ordo Rom. X. n. 12.).

Stanovy Lanfrankovy (statuta Lanfranci) zmiňují se ponejprv o průvodu při přenášení vel. Svátosti, jenž však sestával pouze z celebranta a přiměřeného počtu ministrantů, kdežto ostatní klérus zůstal v lavicích.[1]) V XV. století konal se již průvod slavně jako nyní.[2])

Zavedením římského rituálu nastala pak úplná jednota.

B) **Obnažování oltářů.**

(Denudatio altarium.)

Když byla velebná Svátost reponována, modlí se v chóru nešpory.

Dříve říkaly se nešpory jako posud na bílou sobotu hned po přijímání celebranta mezi přijímáním[3]) lidu. — Po nešporách následuje obnažování oltářů.

Celebrant s levity odstraní nejprvé s hlavního oltáře a pak s vedlejších oltářů plátna oltářní a antipendia atd. tak, že jen zahalený kříž mezi svícny oltáře zůstane státi. Mezitím, co se se to děje, říká se žalm 21. s antifonou: »Diviserunt« (rozdělili si) . . .

Církev naznačuje tímto obřadem, že Kristus, jenž se představuje oltářem, byl zbaven rouch a v největší opuštěnosti zemřel.

Původ tohoto obřadu spatřují někteří ve starobylém obyčeji po každé mši sv. oltáře obnažovati a umývati, kterýžto obyčej se posud zachoval nejen v církvi řecké, nýbrž i u Dominikánů a Karmelitů. — Ještě posud umývají hlavní oltář duchovní u sv. Petra v Římě vždy po matutinu vínem a vodou. Mimo oltáře umývají ještě na některých místech dnešního dne též zdi kostela, podlahu a posvátné nádoby.

---

[1]) Grancolas, l. c. 303.; P. Leodeg. Mayer l. c. 457. — [2]) Caerem. s. Rom. Eccl. — [3]) Grancolas, l. c. 304. Thomasius, l. c. IV, 90.

Dle Isidora ze Sevilly a Eligia z Noyonu poukazuje tento obřad k pokoře Pána Ježíše, jenž nohy umýval.[1])

C) Svěcení olejů.

Obyčej světiti oleje odvozuje sv. Basilius[2]) od sv. apoštolů. Jak v latinské tak i v řecké církvi považovalo se odjakživa svěcení za nutné, aby se ho mohlo užívati jakožto platné látky (materia) příslušné svátosti.

Formulář svěcení obsažen jest v Pontificale Romanum. Oleje světí biskup na Zelený čtvrtek, ve stoličním chrámě při mši sv., aby se naznačil úzký vztah oběti mešní k svátostem, při nichž se oleje užívá. Pro toto svěcení nazývá se mše na zelený čtvrtek v Gelasianum »Missa chrismalis«.[3]) — Svěcení oleje nemocných se počíná na konci kanonu před slovy: »Per quem omnia . . .«, svěcení křižma a oleje katechumenů počíná se hned po přijímání. —

Svěcení oleje nemocných koná biskup sám, ale křižmo a olej katechumenů světí biskup za účastenství dvanácti kněží, kteří představují sbor apoštolský jakožto spolusvětitelů,[4]) pak sedmi jáhnů a sedmi podjáhnů jakožto posluhujících a svědků.[5]) — Posvěcené oleje uctívá biskup i spoluúčinkující kněží tím, že před oleji třikráte poklekne a pozdraví slovy: Ave sanctum chrisma, Ave sanctum oleum. Tyto sv. oleje hned po svěcení se rozešlou v nádobách mešních všem děkanům (v Čechách biskupským vikářům), kteří je zase rozešlou buď ještě na Zelený čtvrtek nebo na Velký pátek ve zvláštních dobře uzavřených nádobkách do farností dekanátů.

D) Umývání nohou.[6])

Již ve Starém Zákoně bývalo zvykem umývati cizincům a hostům nohy (Gen. 18, 4; 19, 2. Luk. 7, 24.), aby se občerstvili. — Pán Ježíš umyv nohy svým učeníkům při poslední večeři dal jim rozkaz, aby činili i oni podobně (Jan, 13, 1. a n.). Proto považovalo se u křesťanů umytí nohou cizincům i bratřím za skutek pokory a obětavé lásky. Sv. Pavel chválí vdovu, která »pocestné do domu přijímala a svatým nohy umývala« (I. Tim. 5, 10.). — Podobně sv. Otcové doporučují věřícím, ba i biskupům, aby pocestným nohy umývali.[7]) —

---

[1]) Wetzer und Welte 5, 1516 — Grancolas, l. c. c. 51. Benedict. XIV. l. c. n. 49—50 — [2]) De Spiritu S. 2266 Migne XXXII, 187. — [3]) U Řeků, Koptů a syrských Jakobitů světí se na Zelený čtvrtek křižmo; olej ke křtu a olej nemocných světí jednoduchý kněz, když tyto svátosti uděluje. Jakobité světí na Zelený čtvrtek ještě jeden olej, jehož i ke křtu i k poslednímu pomazání užívají. [4]) Tamquam testes et ministerii s. chrismatis cooporatores (Pontificale). — [5]) tamquam ministri et inspectores (ibid.). — [6]) Wetzer und Welte, Kirchenl. 4, 2145 a n. Thalhofer, Fusswaschung. Kraus, Reallexikon I, 546 a n. — [7]) St. August. Serm. 216 de temp. — Sozom. H. c. l. 11.

*

Řehole sv. Benedikta předpisuje, aby, kdo mají týden, v kuchyni každou sobotu všem bratřím a opat jakož i ostatní členové kláštera všem hostům a cizincům za zpěvu žalmů a za modliteb nohy umývali (c. 35. c. 53.). Proto též část kláštera, která byla určena ku přenocování chudých, nazývána »mandatum«.[1])

Zvláště novokřtěncům umývaly se nohy ve staré církvi. Toto umývání dosvědčuje v církvi milánské sv. Ambrož (De sacram. III., 1.), v církvi africké sv. Augustin (Ep. ad Januar. c. 18.), v gallské Caesar. Arel. (Serm. in App. s. August. I. V. n. 168 a 272).[2])

Ve španělské církvi bylo sice v obyčeji (Miss. goth.), ale sněm elvirský (conc. eliber. c. 48) vyslovil se proti němu. V církvi římské umývání v obyčeji nebylo, čehož příčinou asi byl veliký počet křtěnců. Poněvadž však mohla vzniknouti domněnka, že umývání nohou patří k podstatě křtu, bylo přeloženo na některých místech na úterý velikonoční, jinde opět na osmý den po křtu anebo bylo konečně úplně odstraněno. (Aug. Ep. 55. ad Januar. n. 33.). Dle sacram. Gallic. a dle missálu gotického konalo se umývání nohou, když byl křtěnec oblečen v roucho bílé; při tom býval napomenut, aby podobně činil pocestným, hostům a chudým. — Teprv když zobecněly křty dětí a tím odpadlo umývání nohou křtěncům, zdá se, že zavedeno bylo liturgické umývání nohou na Zelený čtvrtek.

Ani Gelasiův ani Řehořův sakramentář ani nejstarší římské »ordines« neznají ještě tohoto umývání nohou, ale již v r. 694. nařizuje sněm toledský (can. 3.), vyhrožuje při tom vyloučením z církve, aby biskupové a kněží v celém Španělsku a Gallii za příkladem Páně svým poddaným nohou umývali a obyčej opačný odstranili.

Liturgičtí spisovatelé ve středověku jako na př. Amalarius (De offic. eccl. 1, 12.), Pseudoalkuin (De divin. off. c. 48) zmiňují se pravidelně o umývání nohou při mši sv. na Zelený čtvrtek; podobně činí římské ordines (X, 12; XI. 41; XII, 25; XIV, 85), z čehož též vysvítá, že papež umýval nohy dvanácti podjáhnům. — V klášteřích umýval opat po mši sv. nohy členům kláštera a pak zároveň s konventuály nohy chudým. Podobně počínajíc od konce XII. století (Ordo XII, 25. 26) umýval papež nohy po mši sv. 12 jáhnům a po obědě 13 chudým. Od doby Innocence VIII. umýval papež nohy pouze 13 chudým, na jichž místo však v době nejnovější nastoupilo dvanácte kněží bíle oblečených. Biskupům jest volno umývati nohy buď 13 kanovníkům nebo 13 chudým, ale toto poslední se více doporučuje, jakožto skutek větší pokory (Caerem. episc. 2, 24.). — Již ve středověku bylo obyčejem jak na západě, tak i na

[1]) Du Cange v. Mandatum. — [2]) Cfr. Sacram. Gallic. Mabillon Mus. It. I, 325.

východě, že panovníci umývali dvanácti chudým nohy, čímž vyznávali, že chtějí býti poddaným svým vzorem pokory a lásky. Obřady při umývání nohou se velmi od sebe různily, ale vydáním missálu za Pia V. zavedla se jednota.

Duchovní hodnostář, jenž má umývati nohy, oděje se pluvialem barvy fialové, kdežto assistenti mají roucha bílá; papež, biskupové a opati mají jednoduchou mitru. Nejprvé čte jáhen evangelium o umývaní nohou (Jan 13. 1—15.), pak officiator odloží pluvial, opáše se lněným rouchem a kleče umývá nohy, jež pak utře a políbí. Za tohoto úkonu zpívá chór přiměřené antifony, verše žalmů a responsoria. Pak obleče si biskup opět pluvial a zakončuje obřad modlitbou, ve které prosí i za vnitřní očišťující milosti, čímž osvědčuje se býti toto umývání nohou mocnou svátostinou.

§ 87. Usmíření hříšníků na Zelený čtvrtek.[1])

Přijímání kajícníků do církve mělo se vlastně státi teprve na konci pokání (expleto poenitentiae, expleto satisfactionis tempore.[2]) Ale od této zásady činěny byly výjimky a kajícníci někdy připouštěni byli ke sv. přijímání i v době pokání. Tak na př. Theodor z Kanterbury[3]) připustil kajícníka již po šesti měsících ke sv. přijímání. Papež Mikuláš I. připustil vraha, jejž odsoudil k dvanáctiletému pokání, již po 5 letech ke sv. přijímání o velikých svátcích.[4]) — Činilo se tak z toho důvodu, aby kajícník nezoufal.[5]) — Přijímáni pak bývali kajícníci do společnosti křesťanů slavným způsobem a pak připouštěni ke sv. přijímání obyčejně na Zelený čtvrtek.

Za starých dob slouženy byly na Zelený čtvrtek, jak nahoře řečeno bylo, tři mše svaté. Před první mší sv. konalo se usmíření hříšníků a uvádění jich do chrámu. To dálo se tímto způsobem:

Kajícníci postavili se u dveří chrámových bosi a v zanedbaném oděvu. Od popeleční středy až do dneška nechali si růsti vlasy i vous. Biskup modlil se ve chrámě sedm kajících žalmů Davidových a pak litanie ke všem svatým. Mezitím klečeli kajícníci v síni před branou chrámovou. Třikráte poslal k nim biskup duchovní se slovy útěchy a naděje. Ponejprv poslal k nim biskup dva podjáhny, kteří jim pravili: »Živť jsem já, nechci smrti bezbožného, ale aby se obrátil a živ byl.« (Ezech. 33, 11.) Po druhé opět přišli dva podjáhni a pravili: »Pán praví: »Čiňte pokání, neboť přiblížilo se království ne-

[1]) Gueranger, l. c. 6, 382 a n. — [2]) Benedikt Lev. Capit. 1, 116 (Migne P. l. XCVII, 7, 5; Rhab. Maur. De cler. instit. 2, 30); Isak z Langresu 1, 12; Hard. V, 412. — [3]) Theodori Poenitentiale (2, 1, 4) — [4]) Cfr. Syn. Vormská z r 868, c. 26. 30; sněm Friburský z r. 895. C. 5; sněm Mohučský z r. 888. — [5]) Těžce nemocný kajícník připuštěn byl k sv. přijímání každou dobu.

beské.« Konečně přinesl jáhen třetí poselství se slovy: »Pozdvihněte hlav svých, neb se přibližuje vykoupení vaše.« —

Potom biskup vstal a šel do prostřed lodi kajícníkům vstříc a tam usedl na trůn jemu přichystaný. Mezitím pak, co ještě kajícníci stáli venku, přistoupil arcijáhen a měl k biskupovi promluvu, v níž připomíná dvou očišťujících vod — křtu a pokání. Pak se zmiňuje o kajícnících, stojících přede dveřmi chrámovými, a dí o nich, že »jedli chléb bolesti; smáčeli lůžko slzami, týrali srdce své zármutkem a tělo posty, aby nabyli opět zdraví duše, které ztratili.« Na to biskup povstal, odebral se ke kajícníkům a měl k nim promluvu napomínaje je, jak by měli ode dneška živi býti. Pak jim řekl: »Pojďtež, synové, slyšte mne, bázni Hospodinově vyučovati vás budu« (ž. 33, 12.), načež chór zapěl antifonu: »Přistupte k Pánu a osvíceni buďte a nebudou zahanbeny tváře vaše« (l. c. v. 6.)

Kajícníci vrhli se biskupovi k nohám a jáhen ho prosil, aby je usmířil s Bohem. »A víš, že jsou hodni usmíření?« odpovídal biskup. »Vím a dosvědčuji, že toho hodni jsou,« potvrzoval arcikněz. Potom chopil biskup nejbližšího kajícníka za ruku a tento opět svého souseda a tak druh druhu podával ruku, až utvořili řetěz, v jehož čele stál biskup. Biskup vedl pak tímto způsobem kajícníky do prostřed kostela ke trůnu. Mezitím zpíval chór antifony: »Pravím vám, že bude v nebi radost nad jedním hříšníkem pokání činícím.« — »Radovati se musíš, synu můj, neboť tento bratr tvůj, jenž byl mrtev, opět žije; byl ztracen a opět nalezen jest.« —

Potom konal biskup slavnou modlitbu ve formě préface, v níž velebil utrpení Kristovo, jenž smrtí svou za nás zadost učinil, a milosrdenství jeho, když odpustil Petrovi. Prosí, aby Pán přijal kajícníky tyto do lůna církve sv., aby nad nimi nevítězil nepřítel, nýbrž aby je nasytil v den ustanovení velebné Svátosti svým tělem a krví. —

Po této modlitbě vrhli se všichni přítomní, kněžstvo i lid spolu s kajícníky na zemi a modlili se tři žalmy, které počínají slovem »Miserere« (smiluj se); potom biskup povstal a říkal šest slavných modliteb, v nichž prosil, aby Pán, jenž vyslyšel modlitbu publikána, opět k životu přivedl tyto zbloudilé, jejich rány zahojil, aby nedopustil, aby stádce jeho nějakou ztrátu utrpělo. Prosil, aby Pán jim vinu odpustil, je uvedl na cestu spravedlnosti, oblékl je ve svatební roucho a popřál jim účasti na královské hostině. — Po tom vztáhl na ně ruce a úchvatnými slovy uvedl je opět ve všechna práva dítek Božích odvolávaje se při tom na moc rozvazovací a svazovací, kterou Kristus Pán sv. apoštolům udělil. Pak pokropil kajícníky, kteří ustavičně ještě na zemi leželi, svěcenou vodou, okuřoval je kadidlem a vyzval je, aby povstali. Na znamení radosti a úplného smíření odložili kajícníci roucha žíněná a objevili se ve svátečním obleku, jakož se slušelo před sv. přijímáním.

Památka na usmiřování zachovala se v některých chrámech francouzských, kde posud konají se nad věřícími na Zelený čtvrtek usmiřující modlitby, zvané »absoluce«. — V Římě dal obřad »smíření« na Zelený čtvrtek podnět k papežskému požehnání, které papež na Zelený čtvrtek, až do r. 1870. oblečen jsa v pluviálu a maje na hlavě tiaru, z loggie sv. Petra věřícím uděloval. — Papež sedí při tom na trůně, a jeden z prelátů říká vyznání viny jménem shromážděného lidu. Papež vyprošuje pak milosrdenství Boží hříšníkům, svolává pomoc sv. apoštolů Petra a Pavla. Konečně uděluje apoštolské požehnání celému světu (urbi et orbi).[1])

Velký pátek.

§ 88. Dějiny Velkého pátku.

Velký pátek považovala katolická církev vždy za den největšího církevního smutku.[2]) Proto se zachovával na západě tohoto dne nejpřísnější půst, kdežto na východě se zachovával nejpřísnější půst na Bílou sobotu.[3]) —

Ale dnem svátečním Velký pátek nikdy nebyl, ani tehdy ne, když císařové římští zakázali v tento den konati soudní řízení. Předpis VIII. knihy apošt. konstitucí (c. 33.) zdržovati se ve sv. témdni služebných prací nikdy se nezachovával, a věřící vždy obyčejně práce konávali.[4]) Zároveň však žádají konstituce apoštolské, aby se dny sv. téhodne na rozdíl od ostatních svátků slavily postem, jelikož jsou dny zármutku a nikoliv dny svátečními.[5])

Ze slov Dyonisia Alexandr. vysvítá, že bylo zvykem na Velký pátek a bílou sobotu ničeho nepožívati.[6]) — Zármutek vyjadřovala církev i tím, že od té doby, co se počalo užívati vícebarevných rouch bohoslužebných, užívalo se na Velký pátek barvy černé, kterýžto obyčej se nyní zachovává i v církvi ruské.

§ 89. Názvy Velkého pátku.

Pokud se týká pojmenování Velkého pátku, užívalo se v liturgických knihách v církvi západní jména: Parasceve nebo Feria VI. in Parasceve. — Parasceve znamená dle sv. Marka 15, 42. den před sobotou t. j. pátek. — Dle slovného významu

---

[1]) Z počátku udělovalo se apoštolské požehnání jen na Zelený čtvrtek, později mimo to i na hod Boží velikonoční, pak o nanebevstoupení Páně v lateránské basilice a konečně na svátek nanebevzetí Panny Marie v basilice Maria Maggiore. — [2]) Dies amaritudinis, quo jejunamus, dí sv. Ambrož. (Ep. 23, c. 12. Migne 16, 1030.) — [3]) Probst, Kirchl. Discipl. 281. — [4]) Probst, l. c. 279. — [5]) . . . ἡμέραι γὰρ εἰσὶ πένθους, ἀλλ' οὐχ ἑορτῆς. (L. 5. c. 18.) — [6]) Dionys. A. epist. ad Basilid. p. 109 ed. Magistris. Romae.

značí parasceve (παρασκευή) tolik co chystání, příprava na druhý den, metonymicky pak den sám, kdy se chystalo. —

Aby totiž židé sobotního klidu nerušili, přichystali si všechno pro sobotu již v pátek.

Toto pojmenování pátku přijali za své již evangelisté a po nich i církev tak, že v prvních dobách církve jmenovali spisovatelé církevní každý pátek »Parasceve«.[1]) Později užívalo se tohoto pojmenování na západě výhradně jen o Velkém pátku. — V řecké církvi posud jmenuje se obyčejný pátek παρασκευή a Velký pátek ἡ ἁγία καὶ μεγάλη παρασκευή.[2])

Židé latinsky mluvící nazývali dle sv. Augustina Velký pátek »coena pura«, kteréhožto názvu užívali i někteří staří sestavovatelé kalendáře křesťanského o Velkém pátku.[3]) — Tertullian (De orat. 18.) nazývá den úmrtí Páně »Dies Paschae«, ale na jiném místě znamená u něho Pascha Domini tolik co Passio Christi. (Adv. Jud. 10.) Vůbec zdá se též dle Iren. (adv. haer. 4, 10.), že původně Pascha znamenalo památku smrti Páně na kříži, a teprve později označovala se tímto slovem i památka z mrtvých vstání Páně (πάσχα σταυρώσιμον Velký pátek — πάσχα ἀναστάσιμον neděle velikonoční.)[4]) Nyní užívá se názvu »Pascha« jen o neděli velikonoční.

Slovanský název všeobecný jest: Velký pátek. —

Bohoslužba Velkého pátku.

Bohoslužba Velkého pátku sestává *z církevních hodinek* a *z bohoslužebných obřadů Velkého pátku*, které se konají u oltáře. Veškerá bohoslužba zachovala si úplně starobylý, původní ráz, jak nám to dosvědčují staré římské Ordines.[5])

§ 90. Církevní hodinky.

I. Předběžné poznámky.

Hodinky temné (officium nocturnum nebo matutinum tenebrarum) začínaly v církvi římské obyčejně po půlnoci, v církvi gallikánské okolo třetí hodiny po půlnoci. Asi od IV. století začaly se anticipovat.[6])

---

[1]) Kellner, l. c. 51. — [2]) Cfr. Probst, l. c. 255; Nilles, l. c. II. 253. — [3]) Cfr. Krusch, Studien zur christlich mittelalterlichen Chronologie p. 48. Leipzig. Veit 1880. Dle Baronia pochází název ten odtud, že židé jen „čistého" chleba t. j. přesného užívali (Apud. Nilles, l. c. 255). — Du Cange, Glossar. lat. — [4]) Hefele, Concil. Gesch. II, 97 a n. Cfr. Punkes, Charfreitag, Wetzer und Weltes Kirchenlexikon. — [5]) Muratori, Lit. Rom. Venet. 1748; Migne PP. lat. LXXVIII; Mabillon, Mus. Ital. II.; Martène, De antiq. Eccl. disciplina, Antw. 1737, 354—405. — [6]) Obřady při modlitbě zachovávají se týmž způsobem jako na Zelený čtvrtek.

Hodinky denní (horae diurnae) modlili se někde soukromě mimo chor, někde v choru a to na čtyřech různých místech, aby se naznačilo, kterak židé drželi radu proti Ježíši.[1])

Druhdy stávalo se též dosti často, že mimo denní officium na Velký pátek modlili se nebo zpívali někteří ještě celý žaltář a to buď v choru, nebo v průvodu ve chrámě anebo konečně, — jak bývalo zvykem v Římě, — konajíce průvod z kostela do kostela.

V Římě ubíral se papež se svou družinou (omnes discalceati) z Lateranu do chrámu sv. Kříže Jerusalemského, aby tam konal bohoslužbu.[2])

I *Řekové* konávají v noci z Velkého pátku na Bílou sobotu v záři světel a za zpěvu žalmu 118. průvod, při němž nesou na nosítkách obraz Spasitele sňatého s kříže[3]) a podávají ho všem ku políbení a veřejnému uctění. Věřící béřou si kvítka, jimiž obraz ten jest obložen a očekávají od nich, jak blaho tělesné tak i požehnání v domácnosti.[4])

II. Hodinky temné.

a) *První nokturn.* První žalm hodinek temných (ž. 2.) opěvuje vítězství Pomazaného Páně.

Králové a knížata vzpouzejí se proti Bohu a jeho Pomazanému (v. 1—3.), jenž jest Synem božím (v. 4—9). Než marný jest jejich boj.

Svět, jenž se záští padlých duchů bojuje za vítězství trojí hříšné žádostivosti proti zákonu Kristovu, osnuje od počátku vždy nová pronásledování Krista Pána a jeho sv. církve. Nejstrašněji zuřil boj proti Kristu, když lid židovský poštván knížaty svými, volal: Vrzme od sebe jho jeho, Synem božím se býti praví a králem židovským, — na kříž s ním! Ale marny jsou plány nepřátel. Vždyť právě kříž stal se trůnem Kristovým a ukřižování jest slavné prohlášení králování Kristova, — s kříže ovládati bude končiny země. —

Následující ž. 21. jest přímo a výlučně messiánský.

Mocnými výrazy vypisuje tajemství utrpení budoucího Messiáše: povznáší nás popisem vzkříšení a oslavy Pána Ježíše. — Velký pátek jest výroční den utrpení Páně a proto, jako ozvěna s hory Kalvarie zavznívá v temných hodinkách náš žalm. »Tím že světlo za světlem se zhasíná až konečně poslední zmírajíc za oltářem zmizí, ale pak jako by z hrobu povstavši zrovna zasvitne, nabývá náš žalm v liturgii jaksi tělesného výrazu.

---

[1]) Martène l. c. 355. — [2]) Ordo Rom. X, n. 13., který pochází z XI. století. — [3]) Proto sluje obřad tento ἀποκαθήλωσις. Καθηλόω přibijím; ἀποκαθηλόω značí úkon opačný t. j. v tomto případě vytahuji: hřeby. — [4]) Nilles, l. c. II. 242.

Nechává ž. 21. duši prožíti veškeré utrpení Páně až k nejhlubšímu pokoření, osamocení a zatemnění. Potom však s nebeskou jitřenkou, která s nebe mraky zahaleného opět jasně zasvitne, také vzbuzuje v duši předtuchu velikonočního jitra a povzbuzuje ji, aby zároveň pěla hymnus díků a chvály, jímž konec našeho žalmu stává se církvi proroctvím radostného Alleluja. Jest tento den v pravdě dnem svatebním pro lidstvo, s nímž zasnoubiti se přišel s nebe nejkrásnější ze synů lidských. —

Ale jen dle obřadu Velkého pátku mohlo se zasnoubení státi, poněvadž nevěsta byla zneuctěna. Ženich tedy musil přijít; krev vlastního srdce musila tkáti svatební roucho; kruté hřeby železné musily býti prstenem, jímž se s nevěstou spojil a rámě musil vysoko mezi nebem a zemí rozepjati, aby ji objal.«[1])

Ž. 26. obsahuje dvě různé části. V prvé (1—6.) vyslovuje žalmista úplnou důvěru v Boha a v druhé (v. 7—14.) připojuje prosbu za novou pomoc. — Žalm končí opět důvěrou (v. 13. 14.)

Pln důvěry byl Pán Ježíš, když stál před veleradou a před Pilátem; když pak srdce se svíralo úzkostí před nastávajícím utrpením, modlil se ještě vroucněji k Bohu: »Vyslyš Hospodine . . . smiluj se nade mnou« (v 7.). A Bůh ho vyslyšel a posilnil.

Čtení prvního nokturnu vzata jsou ze žalostných písní Jeremiáše proroka (hl 2. 3, 1—9.); první dvě čtení mají za obsah pád města Jerusalema, ale v třetím čtení mění prorok najednou svůj předmět, přerušuje postup myšlenek a předvádí před naše zraky trpícího Spasitele, jenž vzal na sebe hříchy světa. Třetí čtení zní: (hl. 3, 1—9.) „Já jsem muž ten, jenž vidí chudobu svou od metly rozhněvání jeho. Zavedl mne, a uvedl mne do tmy a ne ku světlu. Toliko na mne se obrátil, a obracel ruku svou celý den. Zastaralou učinil kůži mou i tělo mé, šetřil kosti mé. Stavěl v okolku mém, a obklíčil mne žlučí a úsilím. Ve tmavých místech postavil mne, jako mrtvé věčné. Vystavěl vůkol proti mne, abych nevyšel: obtížil pouto mé. Ale i když jsem volal a prosil, nepřipustil modlitby mé. Zavřel cesty mé kamením čtverhranným, stezky mé podvrátil.«

b) *Druhý nokturn.* Ž. 37. obsahuje prosbu za odpuštění poklesků a za pomoc. — Žalmista mnoho trpí, ale zaslouženě, poněvadž se provinil proti Bohu (v. 2—15). Prosí Boha, aby zastavil svůj hněv, překazil záměry nepřátel a jemu pomohl (15—23). Veliká trpělivost vyznívá z této písně.[2])

Slova žalmu znějí jako modlitba trpícího Spasitele, a proto církev dává se modliti tento žalm na Velký pátek. — Na kříži nesl na sobě Kristus Pán hříchy světa; byl těžce raněn stře-

[1]) Wolter, l. c. I. 261 a n. — [2]) Dr. Sedláček, l. c. I. 296 a n.

lami spravedlnosti Boží (v. 2.), krvi podlité pruhy pokrývaly tělo; se srdcem sklíčeným, opuštěn od svých věrných, posmíván od nepřátel, oněmělý jako obětní beránek, jen od Otce pomoci očekávaje[1]) visel na kříži.

Ž. 39. — V první části žalmu děkuje žalmista Bohu, že jej vysvobodil z tísně. Chce poslouchati zákona Božího a oslavovati Boha (2—11.). V druhé části prosí, aby ho Bůh milostivě vytrhl z velikého nebezpečí, které mu připravili ukrutní nepřátelé.[2]) — Žalm hodí se velmi krásně na trpícího Vykupitele. Vise na kříži děkuje Kristus Pán Bohu za sílu posud mu udělovanou (2—6.) a naposledy ještě nabízí se nebeskému Otci za oběť a volá: »Hle přicházím« (v. 10); jen za to prosí, aby mu Bůh udělil vytrvalosti a dopřál konečného vítězství nad posmívajícími se nepřáteli (v. 12—18.), kteréhož se mělo Kristu Pánu dostati slavným z mrtvých vstáním. —

Ž. 53. obsahuje prosbu žalmisty k Bohu za pomoc proti nepřátelům, kteří ho chtějí zahubiti (v. 1—3). Doufá, že Bůh mu pomůže, nepřátele potrestá. Za to chce Bohu obětí a chválou děkovati.

Slovy žalmu vyjadřuje Pán Ježíš důvěru v Boha ve svém utrpení, předvídá svou oslavu a vítězství nad nepřáteli.

Ve čteních druhého nokturnu pokračuje církev v pojednání sv. Augustina, biskupa, v žalmech (o žalmu 63, 2. 3.).[3])

»Ochránils mne, Bože, od schůzky zlostníků, od množství těch, kteří páchají nepravost.« Pohlédněme již na samu hlavu svoji. Mnozí mučeníci takové věci přetrpěli; avšak žádný z nich tak jasným leskem nezáří, jako hlava mučeníků: na něm lépe vidíme, co oni zakusili. Ochráněn jest od množství zlostníků, jelikož jej chránil Bůh, jelikož chránil tělo Své ve vlastním Synu a člověku, jehož na se vzal, neboť jest synem člověka i Synem Božím. Synem Božím pro způsobu Boží, synem člověka pro způsobu služebníka, maje v moci své život položiti a opět jej přijmouti. Co Mu mohli nepřátelé učiniti? Tělo zabili, duše nezabili. Pozorujte! Málo by bylo prospělo, kdyby Pán byl mučeníky slovem povzbudil, ale příkladem nebyl utvrdil. —

Vy víte, jaká to byla schůze zlostných židů, a jaké bylo množství páchajících nepravost. Jakou nepravost? Že chtěli usmrtiti Pána Ježíše Krista. »Tak veliké dobré skutky,« vece, ukázal jsem vám; pro který z nich mne chcete usmrtiti?«

---

[1]) Thalhofer, l. c. 236. — [2]) Sv. Pavel uvádí v. 9. 10. 11. tohoto žalmu o Pánu Ježíši: Protož vcházeje na svět dí: Oběti a daru jsi nechtěl, ale tělo jsi mi přizpůsobil. Zápalných obětí, ani za hřích jsi (si) neoblíbil. Tehdy jsem řekl: Aj jduť, jakož jest v knihách o mně psáno, abych činil, Bože, Tvou vůli (Žid. 10, 5—7.) — [3]) Slovný překlad v. 2. 3. zní: Chraň mne Pane před sborem zločinců, před množstvím těch, kteří páchají nepravost. Neboť naostřili jako meč své jazyky. — Žalm obsahuje úpěnlivou modlitbu Davidovu za pomoc proti úskočným nepřátelům. Žalm byl vždy považován za nepřímo messiánský. Kristus Pán na hoře olivetské i na kříži prosí za pomoc proti nepřátelům, kteří naostřili jazyky své jako meče k pomluvám u Piláta i všeho lidu.

Trpělivě přijímal všechny jejich nemocné, uzdravoval všechny jejich churavé, kázal království nebeské, nesmlčel jejich nepravostí, aby nad těmito ošklivost vzbudili a ne nad lékařem, od něhož uzdravováni byli. Ale oni za toto léčení jsouce nevděčni jako ve veliké horečce šílení, zuříce proti lékaři, který je léčiti přišel, uradili se jej zabíti, jako by tím chtěli se přesvědčiti, zdali jest v pravdě člověk, který může umříti, anebo zdali jest něčím nadlidským a nepřipustí, aby zemřel. Slova, která oni mluvili, nalézáme v Šalomounově knize moudrosti (2, 20):

»K smrti nejohavnější,« mluví oni, »odsuďme ho. Tažme se ho, neboť bude poznán z řečí svých. Neboť, jestliže jest v pravdě Syn Boží, ať vysvobodí jej.« (Kn. Moud. 2, 18.)

»Naostřili jako meč jazyky své.« (Žalm. 63, 4.) Ať nepraví židé: Nezabili jsme Krista. Proto jej vydali Pilátovi k soudu, aby se jaksi zdálo, že smrtí jeho nevinni jsou. Neboť když jim řekl Pilát: »Vy jej usmrťte,« odpověděli: »Nám není dovoleno někoho usmrtiti.« Bezbožnost svého zločinu na člověka soudce uvaliti chtěli: ale zdali Boha soudce oklamati mohli? Co učinil Pilát tím, že to učinil, poněkud účastným byl: ale v poměru k nim mnohem menší vinu měl. Neboť usiloval seč byl, by jej z rukou jejich vysvobodil; neboť proto jej k nim předvedl zbičovaného. Nechtěl bičováním Pána trestati, nýbrž jejich zuřivost ukojiti, aby aspoň tak již se obměkčili a ustali smrti žádati, když jej zbičovaného uvidí. I toto učinil. Ale, když oni na svém trvali, víte že umyl ruce a pravil, že on toho neučinil a že jest nevinen smrtí jeho. Přece však to učinil. Jestliže však jest vinen, že to proti své vůli učinil, jsou snad nevinni ti, kteří ho donutili, že tak učinil? Nižádným způsobem.

Ale on vyřkl nad ním ortel a rozkázal jej ukřižovati a sám takřka usmrtil; než i vy, ó židé, jste jej usmrtili. Kterak jste jej usmrtili? Mečem jazyka; neboť jste naostřili jazyky své. A kdy jste jej probodli, ne-li tehdy, když jste volali: Ukřižuj, ukřižuj?

c) Třetí nokturn.

V. ž. 58. žalmista opět prosí za vysvobození od zlých nepřátel, kteří ho hledají, aby se ho zmocnili; ba i smrtí mu hrozí (v 2—10). [1]) Proto volá o pomoc, pěje z rána díky Bohu, který ho ochraňuje. — Na Velký pátek obracíme slova žalmu na Krista Pána, jenž obklíčen nepřáteli, zase volá k Bohu o pomoc.

Ž. 87. obsahuje nářek žalmisty v největším soužení; líčí v jakém nebezpečí jest; jest blízek smrti, s mrtvými počítán (v 2—7), hněvem Božím obtížen, lidmi opovržen, marně volá o pomoc k Bohu (v 8—10). Neví, proč není vyslyšen a proč jest novými souženími trápen (v 11—16).

[1]) V. 2. vyskytuje se jako veršík v officiu doby pašijové a v offert. středy pašijové.

Většina sv. Otců považovala ž. 87. za přímo messiánský a vykládali ho o utrpení Páně.

Žalm 93. hlásá, že Bůh vykoná trest na bezbožných (1—11) a blahoslaví spravedlivého, jenž v neštěstí má důvěru v Boha (v. 12—19.), neboť není spojen Bůh s nespravedlivými, nýbrž chrání zbožné a bezbožné hubí (20—23.).

Význam žalmu 93. v hodinkách Velkého pátku vyjadřuje antifona, která ze žalmu jest vzata (v. 21.) a jež ve slovném překladě zní: »Srocují se proti duši spravedlivého a vinnou prohlašují krev nevinnou.« Po kolik tisíciletí prováděly již nad lidstvem svou krutovládu pekelné mocnosti (1—11), a proto božský Spasitel svolává na kříži na ně s nebes trest a pevně doufá, že nebeský Otec dopomůže zotročenému lidstvu jistě k vítězství. (12—23.) »Dokavad budou bezbožní plesati? mluví drze, vynášejí se všichni zločinci. Tvůj lid potírají a tvé dědictví utlačují. Nezavrhne Hospodin lidu svého a nezanechá svého dědictví: Odplatí jim jejich nepravost a v jejich zlobě zahladí je.« [1])

Jakožto *čtení třetího nokturnu* dává církev čísti místo z listu sv. Pavla k Židům (hl. 4 a 5), v němž dokazuje, že Ježíš Kristus jest naším veleknězem a prostředníkem mezi Bohem a lidmi a to tím, že prolil na kříži svou krev, neboť tím smazal hříchy naše a otevřel nám nebe, které nám bylo po hříchu Adamovu zavřeno.

III. Chvály.

Význam žalmu 50. jest týž jako ve chválách na Zelený čtvrtek. [2])

Následující ž. 142. jest poslední z kajícných žalmů a obsahuje kajícnou prosbu za pomoc. Žalmista pamětliv dávných dobrodiní Božích utíká se k Bohu (v. 3—6.), prosí, aby zbaven byl nepřátel a aby poznal cestu, po níž by mu bylo před Bohem kráčeti v. (7—10.). Vidí své osvobození a záhubu nepřátel (v. 11—12.). Na tomto místě jest žalm náš modlitbou trpícího spasitele, kterou Mu církev klade do úst hlavně se zřetelem na v. 4: »A můj duch jest pro mne úzkostí sevřen; mé srdce jest ve mně vzrušeno.« [3])

Ž. 62. se říká právě tak jako na Zelený čtvrtek. Následuje píseň Habakukova (hl. 3,2—19.), která sestává z úvodu (v. 1—2) a dvou částí: zjevení Božího a Božího soudu. Básník velmi vzletně ohlašuje, že trest s nebes stihne Assyrské a že Bůh osvobodí lid svůj jimi utlačovaný.

V I. hl. oznamuje Bůh básníkovi, že potrestá vinu lidu svého tím, že pošle proti němu Chaldejské. Ale i na Chaldejské dojde (hl. 2.). Tato dvě proroctví hrůzou naplňují proroka a

[1]) Dle překladu Dra Sedláčka, l. c. — [2]) Viz nahoře § 84. — [3]) Dle překladu Dra Sedláčka, l. c. II. 1106.

proto praví: »Hospodine, zaslechl jsem Tvou zvěst a ulekl jsem se.« (3. 1.) Pak prosí prorok (v. 2), aby Hospodin dílo spásy lidu svého brzy vykonal, »aby je uprostřed let živými učinil.« Soud Hospodinův nad Chaldejskými přirovnává se k bouři. Před Hospodinem kráčí smrt a ďábel, jakožto vykonavatelé trestu (v. 5.). Zastavil se Hospodin a země se viklá, zatřásly se pahorky světa (v. 6.), děsí se nepřátelé lidu vyvoleného, třesou se stany Ethiopských, děsí se v příbytcích obyvatelé země madianské. Činí tak Bůh pro spásu svého Pomazaného, aby zničil moc dynastie Chaldejské. Básník ačkoli jest zjevením polekán (rozbouřily se mé vnitřnosti (v. 16.), přece má důvěru v Boha, neboť ví, že vše, co mu bylo oznámeno, povede ke spáse lidu svého.

Již sv. Cyprian, Eusebius, sv. Augustin, sv. Jeronym a m. j. vykládali chvalozpěv Habakuka o Messiáši a proto pojala ho církev do chval každého pátku, ale zvláště do chval Velikého pátku [1])

Spasitel přišel uprostřed časů a dob (v. 2.) a Bůh Otec trestal na něm hříchy všeho lidstva. Hrozná bouře (v. 3—15.) Božího hněvu snesla se nad Jeho hlavou ve dnech utrpení.

Kristus Pán jakožto člověk byl ovšem postižen hněvem Božím, ale jakožto prostředník mezi Bohem a lidmi byl též Pomazaným, jenž sám »vyšel s Bohem na spásu lidu svého proti bezbožníku« (v. 13.). Vítězně přemohl zlého ducha, což naznačeno záhubou Babylonských, která jest v písni popsána. — Ž. 148, 149, 150 jako na Zelený čtvrtek.

Antifona k Benediktu zní: »Dali nad hlavu jeho soud jeho napsaný: Ježíš Nazaretský, král židovský.«

§. 91. Bohoslužebné obřady Velkého pátku.

Bohoslužba Velkého pátku pochází z nejstarších dob a zachovala si posud starobylý zvláštní ráz.

Beze světla, bez incensu ubírá se celebrant s asistencí v rouše černé barvy k obnaženému oltáři a vrhá se i s asistencí před oltářem na tvář, rozjímaje přehořkou smrt Páně.

I. Církev nenalézá ani slov ani písně, jimiž by vyjádřila bol nad smrtí Páně a proto *vrhá se sluha její na tvář mlčky.* Vrhaje se na tvář před Bohem vyznává kněz úplnou závislost člověka na Bohu, Stvořiteli a Vykupiteli, a zároveň dává výraz úžasu nad nepochopitelnou láskou Ježíše Krista k nám, ale slibuje též Spasiteli svému i se své strany největší lásku.

Pak následuje *čtení z proroka Ozeáše* (*6. 1.—6.*) *a Exodu*

[1]) Canticum (hoc) passionem Christi sonat; cornua in manibus ejus (sunt) vexilla et trophaea crucis (August. Civ. Dei XVIII. n. 32), et in ipsis cornibus abscondita est fortitudo ejus (Amal.). Apud Thalhofer, l. c. str. 863.

(*12, 1—11.*); čtení koná officiator u oltáře na epištolní straně.[1]) Čtení z Ozeáše připomíná utrpení a z mrtvých vstání Páně. »Obživí nás po dvou dnech: dne třetího vzkřísí nás a živi budeme před obličejem jeho« (6, 3). Církev jakoby musila teprve paprskem naděje osvícena býti, aby mohla vůbec bohoslužbu dnes začíti.[2]) Čtení z Exodu popisuje přípravy k požívání beberánka velikonočního, jenž byl obrazem Krista Pána.

Traktus po prvním čtení zní: Hospodine, slyšel jsem slovo tvé a bál jsem se: pozoroval jsem dílo tvé a zhrozil jsem se. Uprostřed dvou zvířat[3]) známý učiněn jsi: až se přiblíží léta, poznán budeš: až přijde čas, ukážeš se. V tom, když zkormoucena bude duše má: v hněvu milosrdenství pamětliv budeš. Bůh z Libanu přijde a svatý se stinné a husté hory. Přikryla nebesa slávu jeho a chvály jeho plna jest země.

II. Ale církev nezdržuje se dnes dlouho u proroctví o utrpení Páně, nýbrž začíná hned před zraky naše předváděti dramaticky sám velkolepý děj smrti Kristovy a to dle popsání očitého svědka sv. Jana. (18, 1—40; 19, 1—42)

V nejstarších dobách čítaly se *pašije* toliko na Velký pátek a to buďto sestavené dle všech evangelií anebo pouze dle popsání sv. Matouše.[4]) Ostatně již I. Ordo Rom., jenž pochází z konce VIII. anebo z počátku IX. století, obsahuje nynější způsob čtení pašijí. Až do konce XIV. století čítával pašije pouze jáhen při mši sv. přisluhující.[5]) Na počátku XIV. století zavedeno bylo při papežské bohoslužbě po oné části evangelia, která se zpívá in tono evangelii kázání.[6])

III. Pak následují *přímluvy*. V listě k Efesským přeje sv. apoštol křesťanům, »aby v lásce vkořeněni a založeni jsouce rozmohli se pochopiti se všemi svatými, jaká jest širokost a dlouhost a vysokost a hloubka a poznati lásku Kristovu převyšující všelikou vědomost.« (3, 18. 19.) Těmito slovy poukazuje apoštol na lásku Kristovu, která přesahuje všeliké vědění a poznání a jest nevystižitelna. Neboť Kristus Pán vydal se na smrt za své nepřátele. — Církev sv. pochopila a osvojila si tuto lásku a nikde ji účinněji nevyjadřuje v liturgii, nežli právě na Velký pátek v tak zv. přímluvách, které ihned po pašijích koná. Církev modlí se za sebe, za papeže, biskupy, kleriky všech hodností,

---

[1]) Již Ordo Rom. X. n. 13. popisuje týmž způsobem začátek obřadů na Velký pátek: Sine luminaribus et incenso, cum silentio ordinate ad altare procedant; et tunc omnes prostrati diutius orent. — [2]) Mayenberg, l. c. 415 a n. — [3]) Tato slova uvedena jsou dle překladu LXX. a staré Italy, jenž se odchyluje od Vulgaty, v níž se praví „uprostřed let". Slova „uprostřed dvou zvířat, ἐν μέσῳ δύο ζῴων" vykládají se obyčejně o „dvou lotrech", mezi nimiž Kristus Pán visel. Na vánoce (4. resp.) vykládají se „o zvířatech", která patřila na Ježíše. (Srov. Dr. Sedláček, l. c. 1245 a n.) — [4]) Martène, l. c. 207. Dle sv. Matouše čítaly se pašije v církvi africké za sv. Augustina. — [5]) Ordo Rom. XV, c. 75. — [6]) Tím ovšem není řečeno, že by se bylo na Velký pátek vůbec nekázalo. Cfr. XIX. Sermones de Passione Domini sv. Lva Vel. — Wetzer und Welte, l. c. Charfreitag.

za křesťanský lid, za panovníky, za katechumeny, za nemocné a trpící, za kacíře, rozkolníky, židy a pohany Krev Kristova nevolá o pomstu, nýbrž o smilování, a proto církev sv. svolává milosrdenství Boží na všechny lidi. K jednotlivým přímluvám vybízí officiator slovem oremus (modleme se), načež zpívá jáhen: flectamus, genua (sklánějme kolena) a podjáhen odpovídá: levate (povstaňte.) Jen při modlitbě za židy se ani nevyzývá k pokleknutí ani se nekleká, poněvadž židé před Pánem klekali, aby ho potupili [1]) Všeobecné tyto prosby jsou původu apoštolského [2]) a pozůstatkem nejstaršího mešního formuláře.

IV. Pak se *odhaluje a uctívá kříž* (denudatio et adoratio crucis). Všechny myšlenky církve sv. obráceny jsou na Velký pátek pouze k tajemství sv kříže. A proto celebrant stoje na levo od epištolní strany oltáře obrácen k lidu nejprvé jen málo odhalí nahoře roušku, která zahaluje kříž a zanotí při tom sám: Ecce lignum crucis (ejhle dřevo kříže), načež zpívá dále s průvodem assistentů: in quo salus mundi pependit (na němž spása světa pněla). A mezi tím co potom odpovídá chor: Venite, adoremus (pojďte, klánějme se), padají všichni na kolena kromě celebranta. A mezi tím, co ještě po dvakráte týmž způsobem: »Ecce lignum crucis, venite adoremus« se zpívá, odhalí celebrant na epištolní straně hlavu a pravé rámě a pak uprostřed oltáře celý kříž Pak položí kněz kříž na podušku barvy fialové před oltářem, zuje obuv a kleče líbá rány Spasitelovy. Po něm přicházejí i ostatní přítomní uctívat sv kříž.

Uctívání vztahuje se především na Krista Pána samého; ale pro úzký vztah Spasitele ku kříži uctíváme i kříž sám (cultus absolutus—cultus relativus).

Mezi tím co se kříž uctívá, zpívá sbor dojemné žaloby čili úkory Páně, t. zv. *improperia,* v nichž Spasitel přeněžnými, ale útroby duše pronikajícími výtkami si stěžuje do nevděčnosti lidu svého, jemuž tolik dobrodiní udělil. Přes tato dobrodiní přivedl lid israelský Ježíše na kříž.[3])

Improperia přecházejí pak ve chvalozpěv: »Pange lingua gloriosi lauream certaminis« (pěj jazyku důstojného boje Páně vítězství).

---

[1]) Gelasianum obsahuje zde předpis: adnuntiat diaconus ut supra, totiž flectamus genua; tedy i při této modlitbě původně klekali. (Migne 74, 1105.) — [2]) Coelestin. I. Ad episc. Galliae c. 11. († 432.) — Srovn. Dr. Kupka, O mši sv. str 171. a 271. a n Probst, Lit. der ersten drei Jahr. 341. — Dle I. Ordo Rom. I. n. 28 a XII. n. 21. konaly se tyto modlitby (orationes solemnes) též ve středu sv. téhodne. Nařízení Solnohradské z r. 799 zní: Chcete-li následovati obyčeje římského, musíte též ve středu před Zeleným čtvrtkem konati modlitby předepsané na Veliký pátek. (Cfr. Wetzer und Welte, Kirchenlexikon: Charfreitag.) — [3]) Žaloby tyto vztahovati lze i na křesťany, kteří rovněž vysvobozeni byli z otroctví hříchu a uvedeni křtem sv. do země zaslíbené, kteříž rovněž vedeni byli na poušti tohoto života sloupem oblakovým sv. víry, napájeni byli živou vodou milosti Boží a krmeni mannou chleba živého ve velebné Svátosti. Ale žaloby ty lze též vztahovati na každého křesťana zvlášť.

Improperia zní: »Lide můj, co učinil jsem tobě? anebo v čem jsem tě zarmoutil? Odpověz mi. Že jsem tě vyvedl ze země egyptské, připravil jsi kříž Spasiteli svému. Svatý Bože! Svatý Bože! Svatý Silný! Svatý silný! Svatý a Nesmrtelný smiluj se nad námi. Svatý a Nesmrtelný smiluj se nad námi.

Že jsem tě vedl na poušti po čtyřicet let.

Mannou tě sytil a uvedl do země dosti dobré, připravil jsi kříž Spasiteli svému. Co jsem měl více učiniti pro tebe a neučinil jsem? Štípil jsem tebe jako vinici nejokrášlenější: a ty stala jsi se mi příliš hořkou: neboť octem žízeň mou jsi napájel: a kopím jsi prohnal bok Spasiteli svému. Já jsem pro tebe bičoval Egypt s prvorozenci jeho: a tys mne zbičovaného vydal. Lide můj, co učinil jsem tobě? anebo v čem jsem tě zarmoutil? Odpověz mi. Já jsem tě vyvedl z Egypta potopiv Faraona v moře Rudé: a tys mne vydal knížatům kněžským. Lide můj . . .

Já jsem před tebou otevřel moře: a ty jsi otevřel kopím bok můj.

Lide můj. Ja jsem tě předcházel ve sloupu oblakovém a tys mne vedl k soudu Pilátovu. Lide můj . . . Já jsem tě krmil mannou na poušti: a tys mne poličkoval a bičoval. Lide můj . . .

Já jsem tě napájel vodou spasnou ze skály: a ty jsi mne napojil žlučí a octem. Lide můj . . . Já jsem pro tebe kananejské krále porazil: a tys bil třtinou hlavu mou Lide můj . . . Já jsem tobě dal žezlo královské: a tys dal na hlavu mou trnovou korunu. Lide můj . . . Já jsem tě povýšil mocí velikou: a tys mne pověsil na dřevě kříže. Lide můj . . . Kříži tvému klaníme se, Pane: a svaté vzkříšení Tvé chválíme a velebíme: neboť hle, skrze dřevo kříže radost vzešla celému světu (Žalm 66.).

Bůh smiluj se nad námi a požehnej nám: osvěť obličej svůj nad námi a smiluj se nad námi.« —

Na konci každého z prvních tří improperií zpívá se trisagion (t. j. rozšířené biblické třikrát Svatý) v řecké a latinské řeči:

Svatý Bože, Svatý Silný, Svatý a Nesmrtelný! Svatý a Nesmrtelný, smiluj se nad námi! (dvakráte).

Volajíce: »Smiluj se nad námi . . .« uznáváme vinu svou, vzbuzujeme lítost nad hříchy a slibujeme Kristu Pánu lásku.

Odhalování a uctívání sv. kříže připomíná v Římě XIV. Ordo ze XIV. století (c. 93.), kdežto v některých liturgických spisech se připomíná ve francké církvi již za Karolingů.[1])

Řekové mají obřad podobný našemu uctívání na třetí neděli v postě, kteráž se proto *κυριακὴ τῆς σταυροκυνήσεως* (neděle

[1]) Martène, l. c. 362; 375.

uctívání kříže) nazývá.[1]) Uctívání kříže na Velký pátek jest prastarého původu a povstalo v Jerusalemě, kde se na Velký pátek vždy konalo od té doby, kdy sv. kříž byl nalezen.[2]) Církev jerusalemskou následovaly ony církve, které byly v držení nějaké částky sv. kříže, ostatní pak církve, které ani částky sv. kříže neměly, uctívaly obraz pravého kříže.[3]) K těmto vztahují se slova Amalaria: »Ačkoliv každá církev nemůže míti (pravý kříž), přece jí neschází působnost sv. kříže v oněch křížích, které učiněny byly k podobě sv. kříže.« — Uctívání sv. kříže na Velký pátek připomíná již sakramentář gelas., jejž vydal Thomasius, a jenž pochází ve své nynější podobě z VIII. st.[4]) Určitěji popisuje obřad uctívání sv. kříže I. Ordo Rom. n. 35 ze stol. IX., jenž dí: Po modlitbách připraví se před oltářem kříž. Dva akolyté ho vezmou, a nechavše volný prostor mezi křížem a oltářem, postaví před kříž klekátko. Přijde pak papež a uctivě líbá sv. kříž; potom přicházejí kněží, jáhni a podjáhni a ostatní po pořádku, a konečně i lid. Papež však sedí na trůně, až všichni úctu vzdají. Mezitím co papež aneb lid kříž uctívá, zpívá se ustavičně antifona: Ejhle dřevo kříže, na němž spása světa pněla, pojďtež, klanějme se. Pak se říká 118. žalm. Dle tohoto Ordo se neříkalo ani třikrát Svatý (trisagion), ani se nezpívaly žaloby (improperia), kteréžto oboje obsaženy jsou teprve ve XIV. Ordo (c. 93.), jenž pochází ze XIV. století. Naproti tomu některé liturgické památky říše francké, pocházející již z IX. století, obsahují žaloby, které se říkaly střídavě s »třikrát Svatý« (trisagion).[5]) — Dle »Concordia Dunstani«[6]) zpívaly se ještě před odhalením kříže tři žaloby střídavě s trisagiem.

Pokud se týká »trisagon«, byly učiněny k biblickému třikrát »Svatý« některé přídavky roku 446., když »vzhůru vyzdvižen chlapec« při zemětřesení v Cařihradě za Theodosia mladšího, uslyšel trisagion: »Svatý Bože, Svatý Silný, Svatý Nesmrtelný, smiluj se nad námi!«[7]) Že zpívá se trisagion řecky, svědčí o jeho brzkém původu, alespoň jistě v době před Fotiem.[8])

V. Průvod a mše předsvěcených chlebů.

Když bylo uctívání kříže ukončeno, vezme se kříž a postaví se na oltář, na němž se zatím rozžehnou svíce. Celebrant se pak ubírá na místo, kde jest sv. hostie, na Zelený čtvrtek

[1]) Nilles, l. c. II. 127 a n. — O uctívání kříže nejlépe pojednal jesuita Gretser († 1625) v díle: De sancta Cruce, jehož zásluhy oceňuje po pravdě a právu Hirschmann v Zeitschrift für kath. Theologie 1896, 256 a n. — [2]) Paulinus, Epist. 31. n. 6. Migne LXI, 329; Baron. ad ann. 397, n. 11. — [3]) Gretser, l. c. 1, 73. 2, 66. — [4]) Muratori I, 362. — [5]) Martène 362. 374 - 76. — [6]) Migne PP. lat. CXXXVII, 492. — [7]) Cfr. Simplic. Epistola ad Petrum Cnaphaeum Hardouin. Conc. t. 2, p. 822. — Událost tato se slaví v Menol. Basil. — Dne 25. září mají ve východní církvi památku svaté Eufrosiny a uchvácení hocha (*τῆς τοῦ παιδὸς ἐν ἀέρι ἁρπαγῆς*). Apud Nilles, l. c. I, 284. — [8]) Wiseman, Vorträge über die Liturgie der stillen Woche. Aus dem englischen Axinger, Augsb. 1870. 93 a n. 100 a n.

konsekrovaná a v mešním kalichu uschovaná. Sv. hostie nese se v průvodu a za zpěvu hymnu »Vexilla regis prodeunt« (Prapor krále slavně věje . . .) ke hlavnímu oltáři, kde započne tak zv. mše napřed posvěcených chlebů (missa praesanctificatorum) a která není leč rozšířený obřad při přijímání. — Kellner praví, že původně obřady Velkého pátku byly obmezeny snad pouze na zpěv církevních hodinek a dovozuje to z listu Innocence I.,[1]) jenž dí, že za jeho doby na Velký pátek a Bílou sobotu vůbec mše sv. se neslavila, že tedy nebyla ani na Velký pátek nynější mše napřed svěcených chlebů, ani na Bílou sobotu mše svatá, která se nyní sloužívá. Ostatně ani Gelasianum nemá mešního formuláře pro tyto dny, nýbrž jen různé modlitby, ani staré Missale Gallicanum.[2]) Tím též dá se jedině vysvětliti to, že některé chrámy ve Španělsku na Velký pátek se ani neotevíraly.[3]) Zavedena tedy byla mše napřed posvěcených chlebů na Velký pátek v církvi latinské vlivem řeckým, čemuž nasvědčuje i užívání řeckého trisagia v žalobách čili improperiích. V pozdějších dobách zaváděny byly ovšem různé změny. Tak na příklad Gregorianum[4]) předpisuje: Ať všichni přijímají (et communicent omnes), jakž se to v Gallii ještě v IX. století skutečně zachovávalo, kdežto v Římě již v IX. století přijímal pouze celebrant.[5]) V Německu všeobecného přijímání na Velký pátek v obyčeji nebylo.[6])

Missa praesanctificatorum koná se takto: Kněz položiv sv. hostii jako obyčejně na korporale a naliv vína do kalicha, nakuřuje obětní dary, říkaje při tom obvyklé modlitby, načež umývá si ruce a uprostřed oltáře nakloněn se modlí: »In spiritu humilitatis . . . « (v duchu poníženosti . . .). Po »Pater noster« a po embolismu pozdvihuje se sv. hostie, aby se jí lid klaněl. Pak se láme a požívá. — Vynechává se tedy všechno, co se vztahuje ke konsekraci. V kalichu jest pouhé víno, do něhož se však spouští částka konsekrované hostie. Vlastní mše sv. se tedy na Velký pátek neslouží;[7]) neboť nezdá se býti církvi vhodným, aby se slavila nekrvavým způsobem oběť kříže v den, kdy Ježíš na kříži se krvavě obětoval.

---

[1]) Innoc. I. Epist. ad Decent. Eug. XXV, c. 2: Constat apostolos biduo isto in moerore fuisse et propter metum Judaeorum occuluisse. Quod utique non dubium est, in tantum eos jejunasse biduo memorato, ut traditio ecclesiae habeat, isto biduo sacramenta penitus non celebrari. K tomu poznamenává Kellner: „Sacramenta" zde značí „mše". Zdá se, že po celou postní dobu poslední dva dni v témdni byly aliturgické. Neboť papež takto pokračuje: Quae ubique forma per singulas tenenda est hebdomadas. (L. c. 51 a n.) — [2]) Missale Gothico-Gallic. Migne 72, 267. — [3]) Čtvrtá syn. Toled. z r. 633 (can. 8) tento obyčej kárá. — [4]) Sacram. Gregor.; Migne 78, 87. — [5]) Amalarius, De eccl. off. I, 15: Et inde communicet populus. De qua observatione interrogavi Romanum archidiaconum et ille respondit: In statione, ubi Apostolicus salutat crucem, nemo ibi communicat. Migne 105, 1032. — [6]) Rhab. Maur. De cleric. instit. I, 37. Ale za to zmiňuje se o všech ostatních obřadech. (Migne 107, 349). — [7]) Tvrzení, jakoby jedině papež tohoto dne mši svatou slavil, jest zcela nesprávno.

*

Ke konci třeba ještě podotknouti, že v západní církvi mše »napřed posvěcených chlebů« slaví se pouze na Velký pátek, kdežto v církvi východní slaví se tato mše dle nařízení sněmu Trullanského (can. 52.) po všechny dny doby postní, vyjímaje soboty, neděle a svátek Zvěstování Panny Marie. Ostatně již v druhé polovici IV. století ustanovil sněm Laodicejský (can. 49.), že se nemá mše svatá sloužiti v době postní, leč v sobotu a v neděli, ale nezmiňuje se při tom nikterak o mši »napřed posvěcených« chlebů.

Poněvadž římský obřad našich Božích hrobů nezná, zakončují se obřady Velkého pátku nešporami.

§ 92. O Božím hrobě.[1])

Slova »Boží hrob« užívá se v různém významu podle obyčejů liturgických toho neb onoho kraje. Vlaši, Francouzi, Angličané, Španělé, Portugalci a Hollanďané označují slovem tímto skřínku, v níž se ukládá velebná Svátost na Zelený čtvrtek a v níž se chová až do Velkého pátku. Naproti tomu u nás, pak v Německu, Polsku a v Uhrách značí »Boží hrob« místo, kde se od Velkého pátku až do vzkříšení velebná Svátost v zahalené monstranci na oltáři vystavuje a kde obyčejně i zobrazené mrtvé tělo Spasitelovo, odpočívající v hrobě, zhotoveném pod výstavním oltářem, se uctívá. Mimo to se pokládá buď na blízku Božího hrobu nebo na některém jiném místě, snadno přístupném, k uctění kříž, aby lid měl náhradu za to, že se nemůže účastniti adorace, jež se děje dle liturgie Velkého pátku v choru kněžském.

Původem sahá tato pobožnost až do středověku (až do X. stol.), ale tehdy neužívalo se monstrance jako nyní. V XVI. století počala se v Božím hrobě *vystavovati velebná Svátost* buď v ciboriu nebo v zahalené monstranci. Kristus mrtvý a pochovaný představován byl nejprve svátostí skrytou v kalichu; při tom aspoň ve městech a kostelích větších byla stavěna lešení s úpravou divadelní a provozována dramatická představení o smrti, pohřbu a vzkříšení Páně.[2])

Nynější způsob *slavné výstavy* velebné Svátosti má bezpochyby původ v reakci katolické proti mohutné haeresi lutherokalvínské.[3]) Obyčej tento dosáhl moci zákona a biskupové mohou ho trpěti, poněvadž podporuje pobožnost věřícího lidu a dá se

[1]) Die hl. Gräber in der Charwoche von P. Georg Schober v Linzer Quartalschrift 1897, str. 286 a n. — Skočdopole, Pastorálka II, str. 171 a n. — Heil. Grab von Thalhofer, Wetzer u. Welte, Kirchenlexikon; Meyenberg, l. c. 423. — [2]) Cfr. Auferstehungs-Feier von Thalhofer, ve Wetzer u. Welte Kirchenlexikonu. — [3]) Quem morem (slavně vystavovati veleb. Svátost) dum universa servat ecclesia, nostrae praesertim regiones quasi domesticum frequentant, quoniam haeresis saec. 16. exorta Episcopos et fideles eorum curae commissos vehementer excitavit, ut tanto manifestius coleretur et adoraretur apertius Deus Sa-

dobře ve shodu uvésti s naukou, že Božství tělo mrtvé nikdy neopustilo.

Jaké mají býti Boží hroby, o tom důkladně pojednává Skočdopole v pastorálce (II, 175—176): Oltáře buďtež v barvách světlých a hojně zlacené se slušným trůnem pro monstranci a křížem s plátny přehozenými v pozadí, nebo oltář svojí polohou nejvíce vhodný odklizením některých jeho částí a nahrazením jich částmi k tomu cíli zvláště zhotovenými budiž upraven za Boží hrob, nejraději tam, kde možno jest nejbližší okolí zatemniti. Dutý spodek oltáře (tumba) bývá ku předu otevřen, uvnitř lampami osvětlen; na půdě jeho leží pěkná socha Krista mrtvého. Takové zařízení lze i v symbolický souhlas uvésti s významem doby; dole podoba Krista mrtvého připomíná smrt a pohřeb Páně, výše pak na místě zřejmém, na oltáři vkusně upraveném, hojnými světly, zelením a květinami ozdobeném vystavená Svátost v monstranci rouchem bílým zastřené představuje Božskou přirozenost Kristovu, kteráž ani mrtvé tělo jeho neopustila, s ním spojena zůstala, až pak třetího dne i duše opět se navrátila v tělo a Kristus jako celý člověk a Bůh ze hrobu vyšel; a tato skutečnost se vhodně zobrazuje vzkříšením, k němuž bere se monstrance již odhalená, se Svátostí našemu zraku zjevnou.

§ 93. Bílá sobota.

Bílá sobota jest dnem smutku i ve východní církvi. Ačkoliv se tam půst v sobotu nikdy nezachovává, přece panuje na tento den i tam přísný půst.

Původně slavil se svatvečer Božího hodu velikonočního v noci. Velikonoční vigilie známa byla již Tertullianovi.[1]) Svatý Jeronym nazývá ji »apoštolskou tradicí« (in Math. 25, 6.), a dle sv. Augustina (Serm. 219.) jest matkou všech vigilií.

Bohoslužebné úkony sestávaly hlavně z modlitby, zpěvu, čtení Písem svatých, křtu katechumenů a zakončovaly se z rána za svítání mší svatou a sv. přijímáním.[2]) Namnoze bylo rozšířeno mínění, že ve velké noci přijde Pán k soudu[3]) (*παρουσία*), a proto tím bedlivěji křesťané v této noci se k bohoslužbě shromažďovali.[4])

Od té doby, co se církvi dostalo větší volnosti, oslavovala se veliká noc velikolepým osvětlením jak chrámů, tak domů. Spisovatelé církevní mluví o tom s velikým nadšením, jako na př. Eusebius,[5]) sv. Řehoř Nyss.,[6]) Zeno,[7]) sv. Augustin.[8])

---

cramenti specie velatus, quanto acerbius doluerunt impugnari ipsius Sacramenti veritatem, reverentiam cessisse cavillationibus et cultum contemptui. (Conc. prov. Prag. 1860, tit. IV. c. 4, str. 128). — [1]) Ad uxorem 2, 4. — [2]) Constit. apost. 5, 19. — [3]) Lactant., Instit. 7, 19. — [4]) Cotelier, In const. apost. V, 19. nota 56. — [5]) Vita Const. 4, 22. — [6]) Orat. 4. in resurect. Christi. — [7]) Tract. 2, 38. (Migne, PP. lat. XI. 483 sq.) — [8]) Sermo 219, V, 963. Cfr. Sagittar. De mart. cruciat. 79 sqq.

Mimo to bývaly kostely nádherně ozdobovány.[1]) Noční bohoslužba ve veliké noci zachovala se pouze na východě, kdežto na západě přeložena byla na sobotu.

Kolem VIII. století byly liturgické úkony přeloženy na odpoledne, kdežto doby dopolední se užívalo k ozdobě kostela a ku přípravám k Božímu hodu velikonočnímu.[2]) Od XIV. století konají se obřady veliké noci již v sobotu dopoledne.

Dokud se konaly obřady v noci, nebylo v sobotu vůbec bohoslužby; sobota považovala se za den odpočinku Páně ve hrobě a za dobu pobytu duše Ježíšovy v předpeklí.[3]) Tyto myšlenky vyjadřují se dosud v temných hodinkách jitřních dnešního dne. Hlavně antifony poukazují ke hrobu Páně, ačkoliv prozařuje jimi již též radost ze vzkříšení Páně.

Názvu »vigilie« (svatvečer) užívalo se však ještě v 15. Ordo Rom. (n. 78.) vedle názvu »sabbatum sanctum«, kterým se nyní v liturgických knihách i u spisovatelů církevních všeobecně označuje sobota před velikou nocí.

Řekové nazývají Bílou sobotu *τὸ ἅγιον καὶ μέγα σάββατον*. Slovanský název jest u Srbo-Chorvatů a Poláků »Veliká sobota« a u Čechů »Bílá sobota«.

Bohoslužba Bílé soboty.

Bohoslužba Bílé soboty skládá se *z církevních hodinek* a následujících bohoslužebných úkonů:

1. *Svěcení nového ohně a pěti zrn kadidlových;*
2. *průvodu do chrámu;*
3. *svěcení velikonoční svíce;*
4. *čtení dvanácti proroctví a svěcení křestní vody;*
5. *udělování křtu;*
6. *mše svaté.*

§ 94. Církevní hodinky Bílé soboty.

A) Jitřní hodinky temné.

I. Nokturn.

Bílá sobota jest dnem ticha, zármutku a naděje.[4]) Její ráz spočívá v tom, že bohoslužbou probleskují již paprsky z ozářeného Hrobu a ze zdáli zaznívá hlas vítěze nad smrtí a ďáblem. Tak na př. první antifona zní: »V pokoji proto spáti a odpočí-

[1]) Vicecomes, De rit. babt. IV, 1. — [2]) Hoc autem die inclinante ad vesperam statuta celebratio noctis Dominicae in ecclesia praecipitur etc. (Rhabanus Maurus, De cleric. instit. II, 38; Migne 107, 350.) Post nonam okolo třetí hodiny) vestiantur omnes qui ad sacram aliquid habuerint legendi etc. (Consuet. Farfenses, ed. Albers p. 55.) Dle X. Ordo Rom. app. n. 16. započínaly se obřady „hora sexta", tedy v poledne. (Cfr. Kellner, l. c. s. 55.) — [3]) Nilles, Kalend. II, l. c. 256. — [4]) Meschler, Leben Jesu II, 427.

vati budu.« — Ve chválách volá církev vítězoslavně v první antifoně: »O smrti, smrtí tvou budu; hryzením tvým budu, peklo.« Ale tato radost zaniká zcela v opětných nářcích a dosahuje vrcholu v antifoně k Benedictus: »Ženy sedíce u hrobu, naříkaly, oplakávajíce Pána.«

Žalm 4. jest modlitbou člověka stísněného. Proto se ho modlíme denně v kompletáři. Zvláště však se hodí na Bílou sobotu, kdy si připomínáme Ježíše, jenž po vykonání vykupitelského úkonu mohl zvolati se žalmistou: »V pokoji spáti a odpočívati budu« (v. 9., jenž jest zároveň antifonou).

Žalm 14. oznamuje, čeho žádá Bůh na spravedlivém. — Život Pána Ježíše byl úplně bezúhonný; hlavně utrpením dokázal, jak miluje ctnost a nenávidí hřích, a proto smí odebrati se a přebývati ve stánku Božím. Již krátký odpočinek v hrobě jest obrazem odpočinku na nebesích.

Žalm 15. opěvuje dobrotu Boží, jenž dobře činí svatým, ale opouští odpadlíky; v jeho ochraně cítí se pěvec bezpečným. Bůh jej zachovává před smrtí a dává mu hojnost radostí.

Verš 10., kde se projevuje naděje, že žalmista bude od smrti uchráněn, že nespatří hrobu, nelze o Davidovi vůbec vykládati. A právě tato slova uvádí sv. Petr o Pánu Ježíši, dokládaje: »David . . . předvídaje mluvil o z mrtvých vstání Krista, neboť ani nebyl zanechán v podsvětí, ani nespatřilo jeho tělo porušení.« (Skut. ap. 2, 25, 31.) Podobně vykládá slova žalmu sv. Pavel (Skut. ap. 13, 35. a n.).[1]) Jest tedy žalm 15. v dnešním officiu úpěnlivou modlitbou duše Kristovy, která v podsvětí s důvěrou očekává, že se opět spojí se svým tělem a z mrtvých vstání slaviti bude.

První a druhé čtení prvního nokturnu vzata jsou z »*Pláče Jeremiášova*« (3, 22—30; 4, 1—6.). První čtení odnáší se ke Kristu a popisuje jeho věrnost a oddanost Bohu. Prorok zvláště předpovídá potupné pro Pána poličky. — »Dá líce tomu, kdo jej bije, nasycen bude pohaněními.«

V druhém čtení naříká prorok nad neštěstím. Prorok ostrými výrazy označuje tíži provinění města Jerusalema.

V třetím čtení obsažen jest *začátek modlitby Jeremiášovy* (hl. 5, 1—11.); prorok se modlí za národ židovský, jenž zaveden byl před jeho očima do zajetí. Neštěstí národa popisuje prorok úchvatnými obrazy.

II. Nokturn.

Žalm 23. Kdo chce býti společníkem Hospodinovým, musí býti čist v jednání a smýšlení; obdrží pak od Boha požehnání (1—6.).

V druhé části žalmu velebí se Hospodin, když vstupuje do své svatyně. — Krásně vykládá slova žalmu Wolter o duši

[1]) Dr. Sedláček, l. c. I, 100.

Ježíše Krista, která opustivši tělo po hrozném boji, v průvodu zástupů andělských vítězně vstupuje do podsvětí. »Pozdvihněte, knížata, bran svých,« kteřížto s láskou tento hrad pokojný, ale tmavý chráníte, ó, vy »knížecí« obyvatelé, patriarchové a proroci Starého Zákona, »pozdvihněte« 4000 let starých bran, aby »vešel váš král«, korunovaný slávou, jasností a velebností. Tážete se: »Kdo jest ten král slávy?« — nuže slyšte: Jest to Onen, jenž jest od věčnosti, vítězný rek, jenž podnikl boj pro vaši spásu se zarytým nepřítelem, Pán nebeských zástupů, král slávy. A jako strážcové a knížata a mezi nimi královský pěvec rychle se zvedají a brány se rozlétnou, tak proudem vychází světlý lesk »slávy« z vítězného »krále« a prozařuje stinné klenby a naplňuje je úžasem, jásotem, rozkoší a chvalozpěvy. Nyní vidí arciotcové, co tak dlouho »hledali« a přece se dočkali, vše oblažující *tvář Boha* Jakubova a klanějíce se, vzdávají Mu hold díků. Viz zde první panovnický čin vítězného krále.[1])

Žalm 26., jenž se také říká na Velký pátek, jest v dnešních hodinkách důvěrným voláním (v. 1.—6.) Spasitele odpočívajícího v tmavém hrobě (naproti »Dominus illuminatio mea,« »Hospodin osvícení mé,« v. 1.), aby ho Hospodin z mrtvých slavně vzkřísil a vzal do nebe; Spasitel stane se brzy účastným radostí v nebi.

Žalm 29. jest děkoslovnou modlitbou žalmisty, že Bůh ho vytrhl ze zahynutí. Poněvadž ho Bůh vyslyšel, chce Mu stále děkovati.

Velký pátek byl pro Pána Ježíše a jeho věrné stoupence, kteří stáli kolem jeho kříže, dnem zármutku; ale to nemělo dlouho trvati; vždyť smrt byla jen přechodem k novému životu Ačkoliv tmavý hrob drží tělo ještě ve své moci, přece duše je již ubezpečena o nastávajícím z mrtvých vstání a děkuje předem za vysvobození těla z hrobu. (Hospodine, vyvedl jsi mne z hrobu... verš 3.)[2])

Ve čteních druhého nokturnu pojednává sv. Augustin o utrpení Páně.[3]) Čtení zní:

»Přistoupíť člověk k srdci hlubokému, ale Bůh bude vyvýšen.« (Ž. 63. 7. 8.) Oni řekli: »Kdo nás uvidí?« »Zemdleli zkoumatelé zkoumáním zlých zámyslů.« (Ž. 63. 7.) Přistoupil tedy člověk k jejich zámyslům, nechal se zajmouti jako člověk. Neboť nemohl býti jat leč jako člověk, nemohl býti viděn, trýzněn, ukřižován, nemohl umříti leč jako člověk. Podstoupil tedy všechna ona utrpení jako člověk; a nic by při něm ona utrpení neplatila, kdyby nebyl člověkem. Nebo kdyby on nebyl býval člověkem, nebyl by člověk vykoupen. — Přistoupil jako člověk k srdci hlubokému, to jest k srdci tajemnému, ukazuje zrakům lidským člověka, uvnitř chovaje Boha, skrývaje božskou způsobu, v níž jest roven Otci, a ukazuje podobu služebníka, dle

[1]) Psallite sapienter, l. c. I, 305. — [2]) Thalhofer, l. c. 192. — [3]) Pojednání sv. Augustina o žalmech.

níž jest menší než Otec. Kam dovedli svá zkoumání, jež zkoumajíce zemdleli, takže i po smrti a pohřbu Páně ke hrobu strážníky postavili? Nebo řekli Pilátovi: »Svůdce Onen« — tímto jménem nazýván byl Pán Ježíš Kristus k útěše svých služebníků, když svůdci nazýváni jsou. — Pravili tedy Pilátovi: »Svůdce Onen ještě za života svého pravil: Po třech dnech opět povstanu. Rozkaž tedy střežiti hrob až ke dni třetímu, aby snad nepřišli učeníci Jeho, nevzali a neřekli lidu: Vstal z mrtvých; — a bude poslední blud horší prvního.« I řekl k nim Pilát: »Máte stráž, jděte, ostříhejte, jakž víte.« Oni pak odešedše, obsadili hrob strážnými, zapečetivše kámen. — Postavili strážné vojíny ke hrobu. Země se zatřásla, Pán povstal: takové zázraky u hrobu se staly, že i sami vojínové, kteří jako strážci přišli, svědectví by vydali, kdyby pravdu zvěstovati chtěli. Ale lakota, která ve svá tenata pojala učeníka a průvodce Páně, zachvátila i vojenskou stráž hrobu. Dáme vám — řkou jim — peníze, a mluvte, že když jste spali, přišli Jeho učeníci a vzali Ho. V pravdě zemdleli zkoumající zkoumáním. Co to mluvíš, ó nešťastná ošemetnosti? Tak daleko opouštíš světlo spravedlivé rady, a v propasti lstivosti toneš, že toto pravíš: Mluvte, že když jste spali, přišli učeníci Jeho a vzali Jej? Spící svědky uvádíš: věru, ty sám jsi usnul, jenž takovým zkoumáním jsi zemdlel.

III. Nokturn.

Žalm 53., jenž se říká též v jitřních hodinkách na Velký pátek, jest ve slovném smyslu prosbou v tísni, kterou nepřitel žalmistovi způsobil. Doufá však žalmista, že mu Bůh pomůže.

Na Bílou sobotu modlíme se žalm jménem Ježíše člověka, jenž toužebně očekává neděle velikonoční Nepřátelé zapečetili hrob, ale »hle, Bůh spomáhá« (v. 4.). »Mocí jména Božího« otevírá se Spasiteli tmavý hrob, a s radostí volá slavný vítěz: »Oslavovati budu jméno Tvé, Hospodine, nebo dobré jest« (verš 6.).

Žalm 75. vzdává Bohu díky za vítězství. — Bůh, jenž sídlí na Sionu, zlomil moc nepřítele. — Buďtež Bohu za to díky! — Na Bílou sobotu připomíná nám žalm pokojný odpočinek Ježíše v hrobě. (Učiněno jest v pokoji místo jeho a na Sionu obydlí Jeho. V. 2. ant.) — Ještě několik okamžikův a oslaven bude Vykupitel, a v Israeli veliké bude jméno Jeho (v. 1.).

Žalm 87., jenž taktéž se říká na Velký pátek, vyjadřuje nářek žalmisty v největším soužení.

Na Bílou sobotu rmoutí se církev, že odňat jí byl ženich, že odešel hroznou smrtí z tohoto světa a tělo Jeho »položili v jámu: v temnost a stín smrti« (v. 6.), »Tam leží bez pomoci, opuštěno« (v. 4.). »Zdali učiní Pán na tomto mrtvém divy?«

Na tuto otázku, uklidňuje, odpovídá následující veršík s odpovědí:

V. V pokoji učiněno jest místo Jeho.
O. A na Sionu obydlí Jeho.

Ve čtení III. nokturnu velebí církev slovy sv. Pavla (k Žid. 9.) moc krve Božského Spasitele.

B) Chvály.

Žalm 50. říká se na tomto místě v témž smyslu jako na Velký pátek.

V žalmu 42. prosí žalmista, aby se ho Bůh zastal proti nemilosrdným, aby jej přivedl do svatyně; tam Mu bude děkovati. Vzbuzením důvěry končí. — Na Bílou sobotu vyjadřuje Božský Spasitel, jenž právě v hrobě odpočívá, slovy žalmu důvěrnou prosbu za vzkříšení.

Chvalozpěv krále Ezechiáše (Isai 38, 10—20). — Bůh oznámil králi Ezechiášovi, že zemře Proto modlil se Ezechiáš k Bohu, aby mu prodloužil život. Bůh jeho modlitbu vyslyšel a Ezechiáš na poděkování složil chvalozpěv, jenž nejprve vypisuje úzkosti, jež v něm povstaly, když mu bylo oznámeno, že zemře (verš 10—14.). V druhé části pak velebí Ezechiáš Boha a slibuje, že Ho bude věčně chváliti. — Modlíce se dnes chvalozpěv Ezechiášův, můžeme v prvním díle mysliti na Ježíše, kterak na hoře Olivetské v úzkostech pro nastávající utrpení krví se potil a kterak potom na kříži se smrtí zápasil. V druhém díle můžeme však již plesati s duší Ježíše Krista, která odpočívajíc v podsvětí, s radostnou důvěrou očekávala jen slavného vzkříšení.

Žalm 148., 149., 150. (jako každodenně ve chválách).

§ 95. Obřady na Bílou sobotu.

A) Svěcení ohně.

V prvních stoletích bývalo zvykem každodenně před nešporami křesáním křemene oheň rozdělati, posvětiti ho a jím pak rozžehnouti lampy a svíce Světlo pak hořelo až do nešpor příštího dne. Zvláště slavnostním způsobem dálo se tak v církvi římské na Zelený čtvrtek, v kterýžto den se oheň též světil.[1]) Z listu papeže Zachariáše k sv. Bonifaciovi se dovídáme, že se od tohoto ohně rozžaly tři lampy, které na ukrytém místě hořely a od nichž se potom na Bílou sobotu bralo světlo pro velikou noc V následujícím však století již za papeže sv. Lva IV. (kolem r. 849) obmezilo se rozkřesávání ohně pouze na Bílou sobotu, na kterýžto den bylo pak i svěcení ohně přeloženo.[2])

---

[1]) Gueranger, l. c 6. 611. — [2]) V homilii de cura past. dí sv. Lev IV.: In sabbato Paschae, extincto veteri, novus ignis benedicatur et per populum dividatur. Druhdy totiž zhasínali věřící ohně v domech, aby si mohli rozžati od ohně posvěceného. (Amberger, l. c. II, 847.)

Obřad tento zvláště se hodil na Bílou sobotu, jakožto zákonitý den křtu, jejž křesťané rádi nazývali »osvícením« (illuminatio, φωτισμός). Z téže souvislosti myšlenek původ zajisté vzalo i svěcení velikonoční svíce.[1])

Význam vykřesávání ohně z křemene jest sice hluboký, ale snadně pochopitelný. Oheň jest Ježíš Kristus a křemen značí hrob, z něhož Kristus, světlo světa, vyšel. Ostatně i kámen sám značí Ježíše, jejž sv. Pavel (Efes. 2, 20), Petr (I. Petr 2, 6.) nazývají kamenem úhelným a kteréhož názvu se též v první modlitbě při svěcení ohně výslovně užívá. Když byl kněz tři modlitby nad ohněm vykonal, světí pak pět zrn kadidlových, které se později zasazují do svíce velikonoční. Oboje svěcení tvoří jediný celek a jest přípravou ku svěcení svíce velikonoční.[2]) — Značí-li světlo svíce velikonoční, že Ježíš jest světlem světa, značí kadidlová zrna, že jest životem světa.

Po svěceních těchto vloží se do kaditelnice uhlí z nového ohně, na uhlí položí se kadidlo a kněz pak pokropí a okouří oheň a pět zrn kadidlových. — Od nově svěceného ohně rozžehnou se v kostele světla. Na to se ubírá

B) **průvod do chrámu.**

Jáhen, v bílé dalmatice oblečený, nese tresť, na jejímž konci jest *trojramenná svíce*. Jakmile vkročí do chrámu, rozžehne jeden z akolytů první svíci, pak uprostřed chrámu druhou svíci a před hlavním oltářem třetí svíci. Pokaždé, kdykoliv se rozžehne svíce, pozvedne jáhen trojan a zpívá: »Světlo Kristovo«, načež chór a všichni v průvodu odpovídají »Bohu díky«. [3])

Postupné rozžíhání tří ramen svíce může znamenati postupné zjevování se tří Božských osob anebo postupné zprávy o vzkříšení Páně. A vskutku dříve se u vchodu do chrámu oznamovalo vzkříšení katechumenům, kteří již brzy měli ve křtu rovněž z mrtvých s Kristem povstati, uprostřed pak chrámu oznamovalo se věřícím a v presbytáři kněžím a čekatelům svěcení.

Potom následuje

C) **svěcení velikonoční svíce** (paškálu).

Jáhen odevzdá trojramennou svíci akolytovi, vezme knihu a prosí celebranta (jako před evangeliem mše sv.) za požehnání; pak jde k pultu a zpívá překrásný chvalozpěv, který od začátečního slova sluje »Exultet« [4]) a jenž oslavuje vzkříšení Ježíše Krista.

---

[1]) Kellner, l. c. 55. — [2]) Proto modlitby při svěcení kadidlových zrn začínají „absolute" bez předcházejícího „Dominus vobiscum". — [3]) Dvanáctý římský Ordo (n. 30.), jenž pochází s počátku XIII. století, zmiňuje se ponejprv o trojím „Lumen Christi" a 14. Ordo (z pol. XIV. st.) zmiňuje se nejprv o třech svících na tresti. — [4]) Osterpraeconium und Osterweihe. (Stimmen aus Maria Laach, 1899, 272 a n.)

Velikonoční svíce jest obrazem Krista vzkříšeného. Vosk svíce naznačuje lidskou přirozenost Krista Pána, kdežto světlo její poukazuje k Jeho Božské přirozenosti. Dokud není rozžata, značí Krista Pána před vzkříšením.

Paškál rozžíhá se od trojramenné svíce, která značí nejsv. Trojici, na znamení, že vzkříšení bylo úkonem všemohoucnosti všech tří Božských osob. Rozžíhání ostatních svící od svíce velikonoční značí i naše budoucí z mrtvých vstání. — Znamená též, že všechno světlo na světě má své ohnisko v Ježíši, jenž jest světlem, které osvěcuje každého člověka.[1]) Krásně mluví o tomto obřadu Gueranger[2]): Církev sv. připravovala po dlouhou noc svatvečera světlo větší a jasnější nade všechna, jež obyčejně rozžíhá. Tato zářící pochodeň jest jediná svého druhu; má podobu sloupu a jest určena k tomu, aby zobrazovala Krista. Dříve nežli se rozžehne, jest obrazem oblakového sloupu, jenž chránil východ Israelitů z Egypta; jest dále obrazem Krista, jehož tělo bezduché a bez života odpočívalo v hrobě. Když však byla rozžehnuta, vidíme v ní ohnivý sloup, jenž svítil na na cestě lidu svatému, a obraz Krista v záři slavného vzkříšení. Velebnost tohoto symbolu jest tak rozsáhlá, že církev svatá vynakládá veškeru velikolepost nadšené mluvy, aby, pokud jest jí to možno, nadchla i věřící.

Do svíce vtiskne jáhen pět kadidlových zrn svěcených, která připomínají nám pět ran Kristových. Kadidlo samo připomíná voňavé látky, které Magdalena se svými družkami pro tělo Páně v hrobě chystaly.

Vtisknutím zrn kadidlových stává se svíce posvěcenou.

Obyčej světiti svíci velikonoční jest prastarý.[3]) Původ jeho hledati asi třeba v praktické potřebě světla ve veliké noci.[4]) Již ve středověku připisovali zavedení tohoto obřadu papeži Zosimovi (na počátku V. století), jako na příklad Amalarius,[5]) kdežto jiní, jako Baronius, ještě starší původ mu připisují. Obřad tento obsahují všechny sakramentáře (Gelasiův, Řehořův, missale goth.). — Od doby papeže Zosima, tedy od počátku V. století, konalo se svěcení svíce velikonoční ve všech kostelích římských, ačkoliv se křtilo jen v basilice lateránské. Dělo se tak proto, aby všichni věřící zažili svatých dojmů tohoto velikolepého obřadu. Tento důvod vedl i k dalšímu rozšíření tohoto obřadu a tak může dnešního dne obřad ten všude se konati, i tam, kde není křtitelnice.

Sněm Toledský (633) hl. 9. rovněž připomíná svěcení svíce velikonoční a poroučí, aby i v Gallii zavedeno bylo, když již ve chrámích španělských a na mnohých jiných místech se koná.

Hymnus »Exultet«, jenž vzletem myšlenek, silou řeči, hloubkou pravd, velikolepostí a vznešeností výrazu k nejlepším

[1]) Christus est auctor fidei, motor fidei, creator regulae fidei (auctor ecclesiae). Viz blíže: Meyenberg, l. c. 440 a n. — [2]) L. c. 620. — [3]) Kraus, Realencyklopädie, Osterkerze. — [4]) Siegel, Handbuch d. Alterth. IV, 300. — [5]) Officium I, 18.

liturgickým zpěvům patří, sestává ze tří částí a úvodu. V úvodě vybízí básník nadšenými slovy nebe a zemi a přítomný klerus k díkům Bohu za vzkříšení Páně. První část chvalozpěvu opěvuje velebnost veliké noci v Novém i Starém Zákoně; ve druhé části obětujeme Bohu svíce velikonoční jakožto oběť děkoslovnou za tuto noc;[1]) ve třetím díle vyprošuje jáhen opravdových radostí velikonočních věřícímu lidu. Uprostřed chvalozpěvu na tuto slavnou svíci ohlašuje jáhen velikonoce a mezitím co velebí božský plamen jakožto znamení Bohočlověka, vyplňuje svůj vznešený úkol, býti hlasatelem vzkříšení Kristova. On jediný jest v tuto chvíli bíle oblečen, kdežto ještě i biskup nosí barvy čtyřicetidenního smutku. Při svěcení svíce zaznívá jeho hlas se smělostí, kteráž u přítomnosti kněze nebo docela biskupa pravidelně není ani dovolena — Vykladatelé liturgie vysvětlují to tím, že jáhen v tomto okamžiku zastupuje Magdalenu a ostatní svaté ženy, jimž Kristus sám tajemství z mrtvých vstání přede všemi ostatními lidmi zjevil a jim nařídil, aby apoštolům, ačkoliv co do pohlaví za nimi byly, zprávu přinesly, že vstal z hrobu a že je předejde do Galileje.

Za původce tohoto chvalozpěvu považuje se obyčejně sv. Augustin. Již Missale Gothic., které obsahuje obřad svěcení svíce velikonoční, obsahuje i chvalozpěv »Exultet«, jejž sv. Augustin, »když ještě byl jáhnem, vydal a zpíval«. (II, 582.) Totéž vyskytuje se do slova v Miss. Gallic. (II, 733) a Sacram. Gallican. (II, 845.)

Praeconium paschale sahá jistě až do IV. století. To dosvědčuje list sv. Jeronyma z r. 384 k jáhnovi Praesidiovi z Piacenze,[2]) který totiž žádal sv. Jeronyma, aby mu složil pro příští velikonoce chvalořeč na svíci velikonoční (laus cerei), což však sv. Jeronym odmítl pro nesnadnost úkolu. Bylo tedy obyčejem, že jáhen přednášel chvalořeč, kterou si sám musil sestaviti. A vskutku zachovalo se nám více takových chvalořečí, jako na příklad dvě mezi díly Ennodia, později biskupa v Pavii († 521), pak jedna v sakramentáři Gelasiově, jiné v missálu ambrosianském a mozarabském.

Nynější text »Exultet« (s některými odchylkami) dosvědčují gallikánské rukopisy VII. a VIII. století (Missale Gothic.; Miss. Gallicanum). Tvrzení, že »Exultet« složil a zpíval svatý Augustin, když byl ještě jáhnem, nedá se sice zcela dokázati, ale jest velmi pravdě podobno; jednak dosvědčuje to veliké nadání sv. Augustina a pak některé nápisy, které mu »Exultet« připisují, jako na př. Pon ificale z Poitiersu a j.

V církvi východní svěcení svíce velikonoční neznají.

Zvláštní obyčej při svěcení svíce velikonoční zavládl v XI.

---

[1]) »V noci této milostiplné přijmiž tedy, Otče svatý, tohoto kadidla večerní zápal, jejž podává ti svatá matka církev při tomto slavném obětování svíce skrze ruce sluhů svých z výroby včelek.“ — [2]) Wetzer u. Welte, Kirchenlexikon, Ostervigil.; Revue bénedict. 1891, 1892; Stimmen aus Maria-Laach 1899, 273 nn.

a XII. století v jižní Italii; tam psali »Exultet« na pergamenový závitek (rotulus) a k textu připojovali řadu miniatur, které zobrazovaly nejhlavnější myšlenky hymnu. Některé závitky byly až 6 metrů dlouhé a asi 3 decimetry široké. Umělecké ceny sice nemají, ale pro liturgickou ikonografii jsou velmi zajímavy.[1])

Za dřívějších dob poznamenávali na velikonoční svíci pohyblivé svátky běžícího roku, epakty, indikce, dobu panování papežova, zeměpána atd. Později pověsili na svíci tabulku, na které to bylo všechno napsáno. Setkáváme se s tímto zvykem v Římě již kolem r. 700.[2])

D) Čtení proroctví a svěcení křestní vody.

Veliká noc byla zároveň se svatvečerem letnic dobou, kdy se slavně uděloval katechumenům svatý křest. O téže slavnosti, kdy rozlehlo se slavnostní »Alleluja« nad vzkříšením Páně, mělo se dostati i radostného vzkříšení k nadpřirozenému životu katechumenům.

Slavné obřady křestní a mešní liturgie svaté noci přivábily každoročně do lateránské basiliky v Římě tolik lidstva, jako nikdy jindy.[3]) Bylo viděti mezi příchozími i Řeky, Goty, Langobardy, Franky, Anglosasy. Někteří úmyslně odkládali svůj křest, aby ho mohli přijmouti v Lateráně.[4])

Za zpěvu litanie ubírali se křtěnci s klerem a papežem do basiliky. Nastalo svěcení velikonoční svíce. Jáhen vystoupil na ambon a započal tak zvané praeconium paschale, chvalořeč na Vykupitele a na svaté nadpřirozené světlo, které přinesl světu, když v temnotách pohanství pohřížen byl.

Po svěcení svíce velikonoční udělován byl křest Dříve však, nežli se přikročilo ku svěcení vody, četla se tak zv. proroctví (prophetiae) ze Starého Zákona, jimiž se měli i katechumeni i lid na sv. křest připravovati.[5]) Obyčej vyplňovati vigilie veřejnými čteními a vkládati mezi ně zpěvy byl v celé církvi rozšířen. Zpěvů známých, jako na př. žalmů, účastnil se veškeren lid, kdežto méně známé zpěvy přednášel hlavní zpěvák buď sám nebo střídavě s chorem. Zpěvy mezi čteními dávaly výrazu citům, které čtením v posluchačích byly vzbuzeny. K těmto

[1]) Některé závitky chová knihovna vatikánská, barberinská, pak museum britské a n. j. — [2]) Beda, De temporum ratione (c. 47.). Zvyk tento dosvědčují v XI. století Consuetudines Cluniacenses, Rupert z Deutze († 1135 ve spise De div. officiis (l. 8, c. 4.), Honorius z Autunu († kolem 1150) ve spise Gemma animae (l. 3, c. 101.). — [3]) Prudentius mluví o dlouhých řadách zástupů. Coetibus aut magni laterani currit ad aedes, Unde sacrum referat regali chrismate signum. Srovn. Grisar, Geschichte Roms u. der Päpste str. 800 a n. — [4]) Na př. anglosaský král Kadwalla, jenž též v Římě v „bílém rouchu" zemřel. — [5]) Tak nařizují konstituce apoštolské (V, 19.) — Pro církev římskou dosvědčuje tuto praxi sv. Lev Vel.: „Consuetis lectionibus nocte sancta decursis, cum presbyter secundum morem horam baptismi requireret etc." Paschas. ad Leonem ep. (Leon. ep. III.). Srovn. Geschichte des Katechumenats u. der Katechese von Joh. Mayer Kempten. str. 167 a n.

zpěvům voleny bývaly vhodné texty z Písma svatého. Dálo se tak po způsobu nejstaršího choru v řeckém dramatě.[1])

Čtení na Bílou sobotu (proroctví), jichž počet v různých dobách byl různý,[2]) pocházejí z nejstarších dob. Před čteními vybízel jáhen přítomné k pozornosti, volaje: »Stůjte přímo, v pořádku a potichu.« [3]) Jednak aby i přítomní Řekové čtením rozuměli, jednak na označení jednoty obou církví četly se lekce řecky i latinsky. Od XI. století ustálil se počet 12 lekcí,[4]) které se však četly řecky jen uznal-li tak papež (si dominus Papa velit). V XV. století tento zvyk vůbec zmizel. Benedikt XIII., jenž měl zvláštní zálibu ve starobylých zvycích, obnovil i tento zvyk, ale po jeho pontifikátu již více se nepřipomíná.

Proroctví, která se nyní čtou před svěcením vody, rozvinují před našima očima velkolepý obraz toho, co Bůh pro naši spásu učinil.

Některá čtení obsahují typy a obrazy duševního znovuzrození, jehož se nám dostává na křtu sv., jiná pak vypisují účinky křtu a poněkud i svátosti pokání. K prvým patří čtení o arše Noemově, která jest obrazem církve, do níž skrze křest vstupujeme; dále čtení o Abrahamovi, jenž byl ochoten obětovati Izáka, začež Bůh pravil k němu: »Požehnám tobě a rozmnožím símě tvé jako hvězdy nebeské a jako písek, kterýž je na břehu mořském.« (I. Mojž. 22.) Neboť semenem, jak zřejmě vysvítá z následující modlitby, rozumí se bezčetné potomstvo, které zrodilo se ze sv. křtu. Podobně čtvrté proroctví, které vypravuje o přechodu Israelských přes Rudé moře, vztahuje církev ke křtu sv., jak vysvítá z modlitby, kterou církev po tomto čtení říká: »Bože, jehožto zázraky pradávné i za našich časů slavně i nám se objevují, kdyžtě, co jsi druhdy pro jeden národ k jeho vysvobození z utlačování Egypťanů mocnou pravicí svou učinil, to ku spáse národů vodou obrozující působíš: propůjč, by lidstvo veškerého světa syny Abrahamovými, a jako Israelští národem vyvoleným se stalo.«

Poslední čtení, které se odnášelo obsahem svým rovněž ke křtu, předvádělo na mysl křtěncům statečné vyznávání víry tří mládenců, aby jim bylo vzorem a povzbudilo je, aby i oni hotovi byli pro Krista sebe obětovati. Zároveň však byla jim tímto čtením zajištěna zvláštní ochrana Boží.

Předpovědění o křtu obsahovala též čtení z Isaiáše (hl. 4.), v němž vypisuje prorok ovoce vykoupení, jehož účastnými se stávají ti, kdož přijímají křest svatý; pak z Ezechiela proroka (hl. 37.), kde jest řeč o z mrtvých vstání. Na slovo Hospodi-

---

[1]) Grisar, l. c. 802. — [2]) Sakramentář Gelasiův jich má jedenáct nebo dvanáct; Ordo I. obsahuje pouze čtyři (1. 4 8. 11. z nynějších). — [3]) State cum disciplina et cum silentio. Jindy volával: State cum silentio; audientes intente. „Stůjte," poněvadž mnozí unaveni sedali na zemi, používajíce k tomu i koberců, které si přinesli. Ale při čtení měli státi z úcty. (Římský Ordo scrutin. n. 2. a 5. apud Grisar, l. c. 802.) — [4]) I. Ordo Rom. X. 17.

novo kosti mrtvých oživly a mrtví z hrobu povstávali; také při křtu vstávají duchovně mrtví k novému životu.

Zpěv (tractus) po IV. a XI. čtení oslavuje Boha ochránce a nejvýš svatého; zpěvem po VIII. čtení zaznívá chvála duchovní vinice, církve svaté, a na konci čtení jako přechod k obřadům křestním zpívá chor: (Ž. 41.) »Jako jelen dychtí po studnici vod, tak dychtí duše má po Tobě, Bože. Žíznila duše má po Bohu jiném: když přijdu a ukáži se přede tváří Boží? Byly mi slzy chlebem dnem i nocí, když mi říkají každého dne: Kde jest Bůh tvůj?«

Po tomto významném zpěvu ubírali se křtěnci v Římě s papežem a jeho klerem z lateránské basiliky [1]) do přiléhajícího křestního kostela, při čemž opět zaznívaly litanie Dva církevní notáři šli v čele a nesli hořící a posvěcené svíce, doprovázeni kleriky s kaditelnicí a kadidlem.

Zdá se, že se vcházelo do křestního kostela přímo z absidy basiliky lateránské, takže křtěnci spatřili onen památný obraz mosaikový v absidě, jenž představoval Krista, Jordán a milé výstupy při něm.[2]) Obraz znázorňoval duchovní radosti křtu: tam vytékaly mystické rajské řeky z pahorku, na jehož vrcholu byl kříž. Postavy evangelistů s odznaky budily ve křtěncích vzpomínky na čtení evangelií, jež po dobu skrutinií slýchávali. — V křestním kostele samém budily mocné city ve křtěncích obrazy Krista Pána a sv. Jana Křtitele a jiné obrazy symbolické, vesměs ke křtu se odnášející.

Když se křtěnci se světly postavili okolo nádržky, pozdravil je papež slovy: Dominus vobiscum (Pán s vámi). Potom je vybídl ke společně modlitbě, v níž obsažena jest prosba za křtěnce, a pak následovalo svěcení vody modlitbami, kterých církev dosud užívá a které mají podobu preface.[3])

Před svěcením samým konají se modlitby dvě: v první vyjadřuje se prosba, aby Bůh lidu, jenž obrozen býti má a jako jelen po prameni vod Božích touží, milostivě udělil, aby zbožná jeho touha se vyplnila a skrze svátost křtu i duše i těla se posvětila; ve druhé pak modlitbě prosí církev, aby Bůh seslal ducha synovství na všechny, kdož v prameni křestném se znova zrodí. Svěcení samo konalo se modlitbami, jež mají podobu preface, jichž se dosud užívá. V první z nich se připomíná, že již

---

[1]) Viz: Grisar, l. c. 800 a n. — [2]) Popis tohoto velepamátného obrazu viz: Grisar, l. c. 781 a n. — [3]) Obyčej církevní, světiti vodu křestní, odvozuje Basil sv. (De Spir. sto. 27, 66.) od apoštolů. Na západě zmiňuje se o tomto obyčeji již Tertullian (De bapt. 4. 6.), a svatí Otcové (jako na př. Cyrill Jerus., Jeronym, sv. Ambrož, August.) připisují svěcené vodě veliké účinky. Konstituce apoštolské (7, 43) obsahují zvláštní formulář pro toto svěcení, v němž naznačeny jsou některé myšlenky, jejichž rozvedení ponechávají biskupovi. Nynější formulář církve západní jest prastarý, jak poznáme, přirovnáme-li ho ku gelesianské „benedictio fontis.“ (Srv. Probst, Sacramentarien u. Ordines 221.; Kraus R. E. II, 825; Sacrament. Gelas. 1. n. 44. Inde descendis cum letania ad fontem. Benedictio fontis.)

na počátku světa Duch sv. nad vodami se vznášel a jim žehnal; dále poukazuje se k tomu, že Bůh shladiv nepravosti hříšného světa potopou, naznačil obraz křtu sv., který rovněž nepravostem konec činí a jest počátkem ctností; konečně vyprošuje se prameni křestnému moc, aby zplodil dítky Boží.

Považíme-li, že ke slovům modliteb družil se v lateránské křestní basilice dojem velikolepých obrazů mosaikových, představujících původ křtu z boku Kristova, čtyři řeky ráje, které celou zemi zavlažují, vodu, která vytryskla ze skaly, dotknuté holí Mojžíšovou, Jordán, v němž sám Kristus byl pokřtěn a považíme-li hluboký význam metrického nápisu Sixta III., jenž popisoval účinky křtu, pak pochopíme, jak mocně dojati musili býti katechumeni dříve než vkročili do nadržky.[1])

Po zmíněné modlitbě očišťuje se voda od všech vlivů ďábelských tím, že kněz se jí rukou dotkne. Rukou dotýká se kněz vody na znamení, že má moc od Krista k zapuzení zlého ducha a k žehnání a posvěcování. Jest tedy modlitba tato, počínajíc slovy: »Rozkaž tedy, Pane, by daleko odtud všeliký nečistý duch odstoupil . . . «, exorcismem.

Pak následuje žehnání vody a to počínajíc slovy: Pročež žehnám tě, stvoření vody, skrze Boha † živého, skrze Boha † pravého, skrze Boha † svatého, skrze Boha, jenž tě na počátku slovem svým oddělil od souše, jehož Duch nad vodami se vznášel.

Kněz pak rozdělí vodu a vylévá ji na čtyři strany světove na znamení, že voda křestní pro všechny národy připravena jest. Pak říká modlitbu, v níž mimo jiné dí: Žehnám tě skrze Ježíše Krista . . . , jenž tě v Káně Galilejské zázračným znamením ve víno proměnil, jenž po tobě kráčel a v tobě od Jana pokřtěn byl v Jordáně, jenž tebe s krví smíšenou z boku svého vydal a učeníkům svým rozkázal, by věřící v tobě křtěni byli, řka: »Učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.« Pak dýchá kněz na vodu v podobě kříže a praví: Ty tuto obyčejnou vodu ústy svými požehnej, by kromě přirozeného očišťování, jež při mytí těla působí, též k očišťování duše účinnou byla.

Nyní následuje konečně posvěcení vody. Opakuje se zde výjev, jenž se udál při křtu Páně v Jordáně. Jako tenkráte Pán Ježíš vstoupiv do Jordánu při svém křtu vody jeho posvětil, tak i nyní posvěcuje kněz vodu tím, že spouští velikonoční svíci, symbol to Ježíše Krista, třikráte do vody a při tom pokaždé zpívá: »Sestoupiž moc Ducha svatého do této plnosti vod.«

Dříve nežli světitel svíci z vody vyzvedne, sehne se nad vodou a dýchá do ní v podobě řeckého Ψ, začátečního písmene slova duch (ψυχή).[2]) Obřadem tímto se má naznačiti společné pů-

[1]) Grisar, l. c. 805. 806. — [2]) Dle jiných znázorňuje Ψ Krista Pána visícího na kříži.

sobení obou Božích osob v posvěcování člověka skrze křest sv., jakož zřejmě vysvítá z prosby, která bezprostředně následuje: »A zúrodniž celou podstatu této vody tím, že obdrží moc, způsobiti znovuzrození.«

Po těchto slovech kněz pozvedne paškál z vody a zpívá dále modlitbu podobného obsahu jako byla předešlá. Pak pokropí lid svěcenou vodou; lidé mohou si jí též nabrati do nádob pro domácí potřebu.[1])

Ale voda není dosud křestní vodou; touto se stává teprve když světitel do ní přidá částku oleje křtěnců, který právě v poslední Zelený čtvrtek od biskupa svěcen byl, při čemž praví:

Posvěcena a zúrodněna budiž voda tato olejem spasení pro všechny, kteří z ní se znovu zrodí k životu věčnému.

Pak přidá kněz do vody částku sv. křižma a praví při tom: Vlití křižma Pána našeho Ježíše Krista a Utěšitele Ducha sv. staniž se ve jménu svaté Trojice.

Posléze přidá kněz do vody i oleje křtěnců i sv. křižma ve způsobu kříže a praví:

Smíšení křižma k posvěcení, olej ku pomazání a vody křestné rovněž staniž se ve jménu Otce † i Syna † i Ducha svatého.[2]) Tím jest svěcení vody ukončeno.

Za doby katechumenátu započato pak arcijáhnem

E) uvádění křtěnců k papeži,

jemuž tito jeden po druhém ještě na některé věroučné otázky odpovídali. Otázky tyto, jež dosud se dávají křtěncům, jsou: »Věříš v Boha Otce, všemohoucího Stvořitele nebe i země?« — »Věříš v Ježíše Krista, Syna jeho jednorozeného, Pána našeho narozeného a ukřižovaného?« — »Věříš v Ducha svatého, svatou katolickou církev, svatých obcování, hříchů odpuštění, těla vzkříšení a život věčný?« — »Chceš býti pokřtěn?« Každý pak, jakmile otázky kladně zodpověděl, ubíral se svlečen, přikryt jsa nejnutnějším rouchem, do nádržky. Troje ponoření do vody záleželo v tom, že křtěnec, stoje ve vodě, byl třikrát polit nebo pokropen na hlavě a na těle vodními paprsky, které kolem do nádržky spadaly, při čemž říkal křestitel: Já tě křtím ve jménu Otce † i Syna † i Ducha svatého. Při úkonu vypomáhali kněží, jáhni neb i jiní klerikové, kteří rovněž stáli ve vodě. Osoby ženského pohlaví křtěny byly jáhenkami.

Po křtu oblékali křtěnci bílá roucha na znamení dosažené čistoty duše. Při tom ovinuli křtěncům hlavu lněnou rouškou, kterouž pak tito nosili, jakoby ozdobeni kněžskou korunou.

---

[1]) Dle rubriky missálu má jeden z assistentů (unus ex ministris) odebrati vody do nádoby a pak kropiti po domech a jiných místech. (U nás kropí lidé na polích.) — [2]) V basilice lateránské nalil papež ze zlaté nádoby oleje na Zelený čtvrtek posvěceného do nádržky baptisteria a vlastní rukou s vodou smíchal.

Původně byla rouška určena k pokrytí místa na hlavě, smočeného křižmem.

Potom se udělovalo křtěncům ihned *biřmování*. Místo ve křestním chrámě, kde se biřmovalo, slulo »chrismarium«. — Nyní kněz, vykonav svěcení vody, ubírá se k oltáři a vrhne se na stupně oltáře s veškerou assistencí jako na Veliký pátek. Mezitím zpívají se litanie ke všem svatým. Při »peccatores« — »my hříšníci« — povstane kněz s assistenty a jde do sakristie. Dle Gelasiana říkaly se na Bílou sobotu třikrát litanie: před svěcením velikonoční svíce, před svěcením vody a přede mší svatou. Z těchto litanií zůstala nyní jen poslední.[1])

Dříve zpíval litanie v basilice chor, mezitím co křtěnci ve slavném průvodě ubírali se z baptisteria do basiliky. Od sv. Ambrože se dovídáme, že novokřtěnci cestou zpívali radostně: »I vejduť k oltáři Božímu: k Bohu, jenž obveseluje mladost mou.« (Ž. 42). Mladostí rozumí sv. Ambrož nadpřirozený život, jenž novokřtěncům právě udělen byl. (De myster. c. 8.)

Když litanie chýlily se ke konci, přišel papež s průvodem a vrhl se na stupně oltáře. Když povstal, zazpíval: »Gloria« a sloužil dále mši svatou. Tato mše byla první, které novokřtěnci byli kdy přítomni. V pobočních kaplích měli čestná místa, oblečeni jsouce v rouchu bílém a na čele majíce bílou roušku a v rukou drželi hořící svíce.

*

V »Christliche Welt« (roč. 1907 čís. 3.) píše protestantský pastor o katolické liturgii Bílé soboty toto: »Tohoto dne jsem nejdale pronikl k náboženskému jádru římské bohoslužby .... Obsah bohoslužby je tento: Od velké svíce, jež přestavuje Krista, zapalují se všechna světla v úplně temném kostele. Kristus — světlo světa; již tento symbolický úkon působí mocně na toho, jenž na vše zapomene a vžije se v duši těch, kteří po prvé tuto slavnost vytvořili. Se svící světí se pak křestní voda pro dobu až k sv. Duchu. Kristus světí vodu, jež obmývá hříchy. Též tato myšlenka jest velebně pojata ..... Oba živly, oheň a voda, tvoří hlavní thema. Dvanáct lekcí z proroků od Genese až po Barucha tvoří s modlitbami chorál staro- i novozákonních vztahů, hymnus o ohni a vodě jakožto obrazech Božství, jenž mocně působí. Jásot jest obsahem této slavnosti, z níž vyznívá to, co jest nejvelikolepějšího a nejkrásnějšího v bibli k oslavě Vzkříšeného, jenž nám dává tušiti celou hloubku náboženského nadšení, jež stvořilo tuto slavnost.

F) Mešní formulář.

Mešní formulář, jehož se dosud užívá, nasvědčuje, že to byla vlastně mše velikonoční. Proto zaznělo po epištole třikráte

[1]) Dle VII. Ordo rom. (n. 30. 31), jenž pochází ze XIV. století, říkaly se na Bílou sobotu ještě dvě litanie: před svěcením křestní vody a přede mší sv.

*

slavné »Alleluja«, jímž se ohlašovalo vítězství Spasitelovo nad smrtí.

V modlitbě »Hanc igitur« vzpomínáno novokřtěnců. Při sv. přijímání přistupovali ponejprv ke stolu Páně.[1]) I malé dítky přijímaly, pročež Ordo VII. připomíná, aby po křtu až do sv. přijímání nebyly kojeny. Neboť tehdy již po delší dobu byl příkaz zůstati před sv. přijímáním lačný. — Pak se jim podalo píti smíšeniny z mléka, medu a vody, kterou byl papež požehnal při mši svaté a sice ke konci kánonu. Tento nápoj sloužil jednak za abluci, jednak měl novokřtěncům naznačovati, že křtem uvedeni byli »do země zaslíbené, oplývající medem a strdí«.

Tyto poznámky o zvláštnostech mše na Bílou sobotu majíce na zřeteli, snadno pochopíme mešní formulář Bílé soboty.

Kněz ukončiv modlitby stupňové, nakuřuje oltář a vynechav *introit*,[2]) ihned zanotí »Gloria«, načež se rozezvučí zvony a varhany plným hlasem.

V *oraci* modlí se církev za novokřtěnce.

Orace zní: Bože, jenž tuto přesvatou noc slavným vzkříšením Pána našeho Ježíše Krista osvěcuješ, zachovej v nově zrozených dítkách rodiny své ducha synovství svého, jejž jsi jim uděliti ráčil, aby, na těle i na duši jsouce obnoveny, čistou službu ti prokazovaly.

Slovy *epištoly* (Kol. 3, 1—4.) obrací se sv. apoštol k novokřtěncům a napomíná je, aby hledali věcí nebeských.

Po epištole přichází v kathedrálních chrámech podjáhen k trůnu biskupskému s tímto jako nebeským poselstvím: »Nejdůstojnější Otče, zvěstuji vám radost velikou, kteráž jest: Alleluja.« Po té biskup zazpívá třikráte »Alleluja«, pokaždé o tón výše. Chór pak pokaždé po biskupovi »Alleluja« opakuje.

V ostatních chrámích zpívá třikráte »Alleluja« celebrující kněz, jemuž chór pak právě jako biskupovi vždy odpovídá.

K poslednímu »Alleluja« připojuje chór slova 117. žalmu: »Oslavujte Hospodina, neboť dobrý jest: neboť na věky trvá milosrdenství Jeho.«

Potom následuje *traktus*:

(Ž. 116.) »Chvalte Hospodina všickni národové: chvalte Ho všickni lidé. Neboť utvrzeno jest nad námi milosrdenství Jeho a pravda Hospodinova zůstává na věky.« — K tomu podotýká Gueranger: »Něco ještě schází k úplné radosti tohoto dne. Ježíš povstal z hrobu, ale v tuto dobu není událost ta dosud zjevena. Panna Maria, Maří Magdalena a ostatní nábožné paní jsou dosud jediné, které Ho viděly. Teprve večer zjeví se apoštolům. Jsme tedy dosud jako v temnu ve příčině vzkříšení Páně. Proto církev

[1]) Výklad této vsuvky viz při § 101. B): „Hanc igitur". — [2]) Na Bílou sobotu a sobotu před sv. Duchem (tuto sobotu kromě privátních mší) neříká se introit, poněvadž kněz kráčíval a dosud kráčí k oltáři za zpěvu litanií, které tedy introit nahrazují.

vyjadřuje chválu Páně ve formě »traktu«, jak to činívala v době postní. Z melodie vyznívá dosud dřívější smutek.«

Evangelium (Mat. 28, 1—7.) vypravuje o z mrtvých vstání Páně, jež anděl ženám ohlašuje.[1])

Po evangeliu neříká kněz ani Credo ani obvyklé offertorium. Credo se vynechává, poněvadž mešní liturgie zachovala si z velké části starobylý původní ráz a Credo teprv za Benedikta VIII. (1014) v Římě zavedeno bylo. V mystickém ohledu dá se to tím vyložiti, že uplynula jistá doba, nežli sv. apoštolové, Kristem Pánem vyvolení hlasatelé, o vzkříšení Páně se dověděli.

Offertorium se zpívávalo mezitím, co se přinášely obětní dary. Ale této noci se dary nepřinášely, neboť novokřtěnci darů nepřinášeli a obětní dary obce křesťanské zastupovala v tuto noc velikonoční svíce.

Sekreta zní: Přijmi, prosíme, Pane, modlitby lidu svého s obětí připravenou, aby velikonočním tajemstvím posvěceny jsouce, mocí Tvou nám lékem byly pro věčnost.

Préface jest již velikonoční.

Modlitba »Hanc igitur« obsahuje vložku o novokřtěncích: »Quam tibi offerimus pro his quoque, quos regenerare dignatus es ex aqua et Spiritu sancto tribuens eis remissionem omnium peccatorum« (Kterouž Tobě přinášíme i za ty, jež obroditi jsi ráčil z vody a Ducha svatého, uděliv jim odpuštění všech hříchů).

Agnus Dei uvedeno bylo do liturgie teprve v pozdejších dobách a proto ho dnes není; mimo to říkalo se Agnus Dei třikráte již při litaniích.

Políbení pokoje (*Pax*) se neudělovalo, poněvadž ještě nebyla ukončena kajícná doba a přísný půst.

Sv. přijímání bývalo dříve všeobecné, kdežto nyní přijímá pouze celebrant. I dítky, které byly právě pokřtěny, přijímaly,[2]) pročež napomíná VII. Ordo, aby až do sv. přijímání nebyly kojeny.

Antifona při přijímání (*Communio*) se neříká, poněvadž místo ní se říkají nešpory.

Nešpory ponejprv vyskytují se na tomto místě teprve v XI. Ordo (n. 43.), jenž pochází z XII. století.

Pro nešpory nezbývalo za starých dob času, poněvadž vigilie započínala již o třetí hodině odpoledne a trvala až do rána. Teprve když obřady vigilie přeloženy byly na sobotu dopoledne, vřaděny byly mezi obřady Bílé soboty i nešpory Poněvadž však v postě nešpory konají se ještě před obědem, zvolila církev jen krátký formulář, a to obsahu radostného, jelikož již zaznělo při mši svaté »Alleluja«. Nešpory tvoří nyní část mše svaté.

---

[1]) K evangeliu se nepřináší svíce, snad proto, že novokřtěnci stáli se svícemi ve chrámě. — [2]) Probst, Sacramente u. Sacramentalien 132. Grisar, l. c. 336.

Konají se nešpory po přijímání velebné Svátosti tímto způsobem:

Antifona: Alleluja, alleluja, alleluja! (Ž. 116.) Chvalte Hospodina všichni národové. Pak se říká antifona k Magnificat: »Na večer pak soboty, když již svítalo na první den po sobotě, přišla Maria Magdalena a druhá Maria, aby pohleděly na hrob. Allelu a.« Potom následuje chvalozpěv »Magnificat«.

V modlitbě po přijímání (*Postcommunio*) modlí se kněz: »Ducha lásky své rač nám, ó Pane, vlíti, a kteréž jsi svátostmi velikonočními nasytil, svou milostí svorné učiň.«

Po mši bylo již ráno, a věřící ubírali se s novokřtěnci domů. — Slavné služby Boží konaly se v Římě v basilice Santa Maria Maggiore.

Slavný Hod Boží velikonoční.

§ 96. Význam slavnosti velikonoční

A) V ohledu předmětném čili objektivním.

Obsahem slavnosti v ohledu předmětném jest vzkříšení Páně.[1])

Noc se soboty na neděli chýlila se ke konci. Panna Maria, která dle podání neodešla od hrobu, nýbrž vytrvala v takové blízkosti, jak stráž dovolila, očekávala se stísněným, ale důvěry plným srdcem šťastného okamžiku, až její božský Syn vykročí z hrobu ve vší jasnosti těla oslaveného. Jak asi zrychloval se tlukot milujícího srdce mateřského, když první paprsek vycházejícího slunce ozařoval temeno Kalvárie. Maria Magdalena a s ní bezpochyby i Marie, matka Jakubova, a Salome nakoupily ještě v sobotu po západu slunce, jakmile totiž přestal sobotní klid, vonných mastí a vyšly ještě za tmy z Bethanie a ubíraly se k Jerusalemu, kamž dorazily, když se počalo svítati, ale přece tak záhy, že bylo ještě temno. Svatá Maří Magdalena je předběhla, neboť dle sv. Jana (20, 1.) přišla ke hrobu, když ještě bylo temno, ostatní však dle Marka, když již slunce vyšlo. — Ale mezi tím, co byly ještě všechny na cestě, opustila nejsvětější duše Pána Ježíše předpeklí, rozloučivši se s tisíci tisíců duší spravedlivých a v okamžiku spojila se se svým mrtvým tělem v hrobě. Tělo ožije, odloží plátna, obvazky a drahocenné masti — zář vycházející z duše prozařuje tělo, jako prozařuje slunce jasný křišťál, takže hrob stal se ohniskem záře. Rány v okamžiku zmizely, jen pouze pět jizev či ran ponechal si Pán

[1]) Některé z žen, kteréž byly při pohřbu Páně, připravily si již v pátek před slunce západem masti k pomazání Páně. (Luk. 23, 56.) Byly to asi ty, které bydlily v Jerusalemě, jmenovitě Johanna kteráž bydlila v paláci Hasmoneovců a snad i některé jiné ženy, které přišly z Galileje, a jež vzala Johanna k sobě na noc. Gueranger, l. c. 7, 133 a n. Sýkora, l. c. 499 a n.

ze všech ran, jež utrpěl, a to na rukou, nohou a v boku. Ponechal si je asi proto, aby byly důkazem, že vstal s týmž tělem, v kterémž trpěl; aby byly znamením jeho vítězství nad smrtí a ďáblem; aby byly útočištěm hříšníků i spravedlivých, neboť rány ty Pán Ježíš Otci nebeskému představuje a na ně ukazuje, kdykoliv se přimlouvá za hříšníka. Rány ty budou při posledním soudu útěchou spravedlivým a hrůzou nespravedlivým.[1]) Nadpřirozená zář a jasnost vylévá se z nich na vše strany. — Andělé Boží, kteří klaněli se dítěti Betlémskému, s úžasem patří na vítěze nad smrtí a ďáblem; pak uctivě svinuli roucha, do nichž láska duší Kristu oddaných byla mrtvé tělo zaobalila. Zavřeným hrobem vykročil nyní Pán právě tak, jako když vyšel při narození zavřeným lůnem nejsvětější matky. Právem volá sv. Pavel: Kde jest, ó smrti, vítězství tvé? Kde jest, ó smrti, osten tvůj?[2])

A již vznáší se oslavené tělo směrem, kde v malé vzdálenosti od hrobu čeká nejsvětější matka Maria. Písmo svaté se sice o tomto zjevení nezmiňuje, ale i srdce lidské má právě tak jako rozum neúprosnou logiku a nutně vyžaduje tohoto zjevení Panně Marii. Měla Panna Maria nároky, aby Pán Ježíš přede všemi jí se zjevil. Ústní podání v této příčině sahá až k sv. Ambroži.[3]) »Která řeč lidská,« dí Gueranger, »popíše výlevy srdcí mezi Synem a Matkou? V oči Panny Marie, které zčervenaly od bdění a pláče, vlévají se najednou mírné paprsky záře, vycházející z oslaveného těla a ohlašují příchod vroucně milovaného Syna. Hlas, jenž Panně Marii zaznívá, není více onen srdcervoucí, bolestný hlas, jenž zazníval s kříže, nýbrž jest hlasem vítěze, jenž vypravuje o velikých vítězstvích. Nevidí již krví zbrocené a bezduché tělo, nýbrž jasně zářící, jako odlesk uvnitř trůnícího Božství.«

Jest však na čase, aby Kristus Pán ukázal se ve slávě vzkříšení i oněm věrným duším, které mu až do smrti věrnými zůstaly, totiž nábožným ženám, Petrovi a ostatním sv. apoštolům a učeníkům, kteří všichni potřebovali útěchy.

Když byla ještě tma, přišla ke hrobu sv. Maří Magdalena, a když počalo svítati, dorazily ke hrobu ostatní nábožné ženy.

Teprve později, když Kristus Pán byl hrob opustil, nastalo zemětřesení a s nebe sestoupil anděl v podobě mládence, jehož obličej byl jako blesk a roucho jako sníh, odvalil kámen hrobový a posadil se s počátku na něm (Mat. 28. 2.), potom však usadil se v hrobě samém. Stráž dala se na útěk, takže Magdalena, přišedši ke hrobu, nikoho z vojínů tam již nezastihla. Magdalena spěchala, aby oznámila vše Petrovi. Mezitím došly ke hrobu její družky a vešly do předsíně hrobu, odkud spatřily

---

[1]) Sýkora, Umučení a oslavení Ježíše Krista 501. 502. Srov. Dr. Kupka, „O mši sv.“ str. 36. a n. — [2]) První antifona ke chválám Bílé soboty; I. Kor, 15, 54 55; Srovn. Žid. 2, 14; Osee 13, 14. — [3]) Gueranger l. c 138.

anděla v podobě mládence; ten je vyzval, aby vešly dovnitř a popatřily na místo, kde byl položen Pán a zároveň přikázal jim, aby oznámily vzkříšení Páně Petrovi. Sotva ženy odešly, přišla Johanna s družkami ke hrobu a všechny obdržely tutéž zprávu od andělů. Vyšedše z hrobu, aby podaly zprávu apoštolům, setkaly se s Marií, Matkou Jakubovou a se Salome, i odešly s nimi společně, aby pověděly vše apoštolům. Mezi apoštoly však již ani Petra, ani Jana nezastaly, neboť tito na slova Marie Magdaleny odešli již ke hrobu.

Petr a Jan shlédnuvše hrob a přišedše k víře, že Pán Ježíš z mrtvých vstal, vrátili se do města. Ale sv. Maří Magdalena zůstala u hrobu venku, plačíc. Nahlédla opět do hrobu a uzřela tam dva anděly, kteří jí oznámili, že Pán vstal z mrtvých. Ale láska její měla již býti odměněna. Pán Ježíš se jí zjevil a oslovil ji svým obyčejným hlasem: Maria! Zjevem jeho byla tak dojata, že jediné slovo promluviti mohla: Mistře. Padnuvši pak k nohám jeho, chtěla jej objati. Ale Pán Ježíš zabránil jí v tom, ujišťuje ji, že ještě pobude na světě a vyzval ji, aby oznámila apoštolům, že brzy vstoupí na nebesa. Po té ukázal se ženám, které byly s Magdalenou ke hrobu šly, když již podruhé od hrobu se vracely, snad v poledne, a tak odměnil jejich lásku a vytrvalost. Mezi dnem pak ukázal se Pán Ježíš ještě Petrovi (Luk. 24, 34.) a odpoledne téhož dne učeníkům, jdoucím do Emaus. Tito spěchali za apoštoly, aby jim oznámili zjevení Páně. Tomáš však nevěřil a nečekav ani na konec vypravování, odešel. A když ještě vypravovali, ukázal se Pán Ježíš všem přítomným. Teprve za týden zjevil se Pán Ježíš ještě jednou apoštolům i Tomášovi (Jan 20, 24—29).

Později zjevil se Pán Ježíš apoštolům u jezera Genezaretského, při kteréžto příležitosti odevzdal sv. Petru primát. (Jan 21, 1—19.)

Sv. Matouš (28, 16—20) zmiňuje se též o zjevení na hoře v Galileji, kde odevzdal sv. apoštolům světové poslání.

Poslední zjevení Páně stalo se v den na nebe vstoupení Páně v Jerusalemě.

Zjevení Páně jsou předmětem liturgie velikonočního téhodne.

B) V ohledu podmětném čili subjektivním.

Význam slavnosti v ohledu podmětném či subjektivním záleží v tom, že křesťan slaví s Kristem vzkříšení z hrobu hříchů ve svátosti pokání. Jako příroda probouzí se k novému životu, aby hojnou úrodu přinesla, tak i my slaviti máme duchovní obrození a konati skutky spravedlnosti a svatosti dle slov sv. Pavla: »Tedy jestli jste povstali s Kristem, toho, co s vrchu jest, hledejte, kdež Kristus jest na pravici Boží sedě, to co s vrchu jest, obmýšlejte, ne toho, co na zemi jest.« (Kol. 3, 1. 2.).

Z mrtvých vstání Páně má býti vzorem našeho vzkříšení z hříchu. »Kristus Pán vstav z mrtvých již více neumírá, smrt nad ním více panovati nebude .... umřel jednou .... pak jest živ, živ jest Bohu.« (Řím. 6, 9, 10.) Podobně i naše povstání má býti trvalým, smrt hříchu nikdy nad námi již panovati nemá.

Proto učinila též církev svatá velikou noc nejpřednější dobou pro udělování sv. křtu. Křest jest dle sv. Pavla (Řím. 6, 3.) odznakem smrti, pohřebu a vzkříšení Kristova; ponoření do vody značilo smrt a pohřeb Páně, vynoření a vyjití z vody znamenalo vzkříšení Kristovo a ovšem též povstání k novému životu. Vhodně tedy se dosud na mnohých místech v neděli, která jest ustanovena na památku z mrtvých vstání Páně, po kázání děje obnova křestního slibu.

§ 97. Dějiny velikonocí.[1]

Slavení neděle, pak Velkého pátku (parascere), velikonocí a letnic sahá původem až do dob apoštolských. Sv. Polykarp dovolával se výslovně ve příčině slavnosti velikonoční sv. apoštola Jana.[2] Smrt, vzkříšení Páně a seslání Ducha svatého byly události tak památné, že křesťané každého roku na ně pamatovali a je oslavovali. A poněvadž doba slavnosti Starého Zákona započínala velikonocemi, učinili i křesťané velikonoce počátkem církevního roku,[3] a teprve v pozdějších dobách, když zavedena byla slavnost narození Páně, staly se jím vánoce. Zdá se sice, že židokřesťané s počátku spolu se židy slavili velikonoce, ale při tom vždy měli na mysli Krista, jehož obrazem byl velikonoční beránek. Ačkoliv však u židokřesťanů snad převládala o velikonocích myšlenka na smrt Páně (*πάσχα σταυρώσιμον*), přece nikterak nevylučovali z obsahu slavnosti velikonoční i vzkříšení Páně, jež jest podkladem víry naší a které se beztoho každou neděli v církvi oslavovalo.

Časem však vznikl mezi křesťany spor o den, kdy se mají velikonoce slaviti, a pak o to, má-li se den smrti Páně považovati za den radosti neb za den smutku, dle čehož pak se řídilo ukončení postu.[4] Maloasijští, odvolávajíce se k apoštolům Janovi a Filipovi, slavili vždy 14. nisanu, ať připadl na kterýkoliv den téhodne, památku smrti Páně (*πάσχα σταυρώσιμον*), a pohlížejíce na tento den se stránky dogmatické jako na den vykoupení, považovali ho za den radosti, a to od okamžiku, kdy Kristus Pán na kříži zemřel a tím dílo vykupitelské dokonal. Po třetí hodině odpolední skončili tedy půst, slavili velikonoční

[1]) L. Duchesne, Histoire ancienne de l'Eglise. Ch. XVI, str. 285 a n. Probst, Kirchliche Disciplin n. 263 a n. — [2]) Euseb. h. e. l. 5. c. 24. n. 6. — [3]) Tert. de jejun. c. 14. p. 417. Iren. l. 2. c 22. n. 3. p. 147. Et ipsum autem mensem, in quo pascha celebratur, in quo et passus est dominus non duodecimum, sed primum esse ... a Moyse possunt dicere. — [4]) Kryštůfek, Všeobecný církevní dějepis I, str. 297 a n.

sv. přijímání s radostnými agapami a požívali velikonočního beránka. Zdali třetí den po pascha staurosimon slavili vzkříšení Páně, ať připadlo na kterýkoli den neb teprve v neděli potom, nelze s jistotou určiti; prvé zdá se býti pravdě podobnější.[1]) Ostatní křesťané slavili velikonoce vždy jen v neděli, a to v neděli po 14. nisanu; smrt Páně připomínali si vždy v pátek před touto nedělí a trvali v zármutku po příkladě sv. apoštolů až do neděle. Proto ukončovali půst teprve v neděli po vzkříšení.

Prvních zpráv o neshodách a sporech mezi oběma stranami se nám dostává od sv. Irenea,[2]) jenž se zmiňuje o cestě sv. Polykarpa do Říma k papeži Anicetovi, aby se s ním v této příčině dohodl o jednotě. Ale jeden druhého nepřesvědčil, poněvadž oba se odvolávali na sv. apoštoly; proto měli za nejlepší, aby každý zůstal při dosavadní praksi. Na důkaz přátelství sloužili oba společně mši svatou.[3])

Prudčeji vypukl nový spor v Laodicei kolem r. 170.

Melito, biskup Sardesský, zastával se obyčeje maloasijského,[4]) sepsav okolo r. 170 dvě knihy *Περὶ τοῦ πάσχα* (o velikonocích). Ale proti němu povstali Claudius Apollinaris, biskup Hierapolský,[5]) Kliment Alexandrijský [6]) a římský kněz Hippolyt.[7]) Spor později opět vypukl za papeže Viktora. V Italii a samém Římě snažil se Blastus, který byl zapleten v blud Valentinův, do církve tajně zaváděti židovství, tvrdě, že velikonoce mají se slaviti dne 14 nisanu, a učinil rozkol. Papež Viktor psal tedy r. 196 k znamenitým biskupům všech krajin listy, jimiž je vyzýval, aby ve svých provinciích svolali synody a na nich přijali západní obyčej. Takovéto synody konány byly v Římě, v Pontu, Gallii, v Osroeně (Mesopotamii), v Koryntě a na mnohých jiných místech, a usneseno na nich, dle Eusebia,[8]) že velikonoce se mají slaviti v neděli po 14. dni jarního měsíce a že téhož dne přestává půst.

Ale i nyní zůstala veliká synoda biskupů maloasijských, konaná za předsednictví Polykrata, biskupa Efesského, při obyčeji, jak říkali, Janově, a zamítla žádost Viktorovu. Papež Viktor chtěl je proto vyloučiti, ale neučinil tak na domluvy mnohých biskupů, kteří ho napomínali k mírnosti. Zvláštní zmínky zasluhuje list sv. Irenea,[9]) jenž sice hájil způsobu západního, ale přece měl za nevhodné, aby pro věc disciplinární rušen byl svazek pokoje, který ode všech jeho předchůdců byl zachován. Později však povstaly ještě některé neshody i mezi stoupenci západní praxe. Neshody týkaly se různého způsobu počítání jarního úplňku, jarního rovnodenní a j., čímž někdy povstal rozdíl o celý měsíc ve slavení velikonocí. Nesrovnalosti tyto zavdávaly

[1]) Kryštůfek, l. c. — [2]) U Eusebia (hist. eccl. 5, 24, 10). — [3]) Eusebius V, 27. — Srovn. Marco Magistretti, Cenni sul rito ambrosiano str. 14. — [4]) Euseb., l. c. 4, 26, 1. — [5]) Dva zlomky jeho díla nalézti lze u Migne PP. gr. XCII, 79. — [6]) Migne, l. c. 82. — [7]) Migne, l. c. 79. — [8]) H. E. 5. 32, 2. — [9]) Část listu se zachovala u Euseb. l. c. 9.

samým pohanům podnět k posměchu křesťanů. Těmto neshodám snažil se učiniti konec sněm arelatský r. 314, a učinil konec sněm nicejský r. 325 tím, že ustanovil, aby vzkříšení Páně se slavilo vždy v neděli a aby křesťané velikonoce nikdy neslavili zároveň se židy; proto kdyby 14. nisan připadl právě na neděli, aby se velikonoce slavily o týden později. Za 14. den nisanu považoval se úplněk, jenž nastane po rovnodenní jarním.

Alexandrijská církev byla sněmem vyzvána, aby den Božího Hodu rok před tím vypočítala, římskému papeži oznámila, jenž by pak ustanovil dobu velikonocí pro celou církev.[1]) Ale kvartodecimáni se nepodrobili a proto byli od pozdějších synod tresty církevními stíháni a považováni za bludaře.

Když však společní nepřátelé, kvartodecimáni, byli odraženi, povstaly opět neshody astronomicko-chronologické mezi stoupenci praxe západní. Neshody povstaly tím, že Řím nedbal výpočtů církve alexandrijské, tak na př. r. 326, 330, 340, 341, 343, 350, 360, 368. V roce 387 povstal rozdíl o pět neděl. Sám císař Theodosius žádal v této příčině biskupa Alexandrijského Theofila o vysvětlení. Každá z obou církví měla svůj zvláštní velikonoční cyklus. Konečně podařilo se římskému opatu Dionysiovi Exiguovi sjednotiti církev římskou s církví alexandrijskou. Když byl totiž jasně dokázal přednost cyklu alexandrijského, byly výpočty Dionisiovy znenáhla mlčky uznány a přijaty.[2])

Příkladu církve římské následovaly později i církve ostatní. Dubietas paschae, o níž ještě mluví Řehoř Tourský, dokazuje, že ještě nebylo úplné jednoty.[3]) Ještě v VIII. století zde onde vyskytuje se různost v datu velikonocí, ale usilovné snaze sv. Bonifacia, vlivu spisů Bedových a mocné vládě Karla Velikého podařilo se je odstraniti.[4])

Aby se předešlo všem zmatkům, měl se den Božího Hodu velikonočního zavčas všem kněžím oznámiti. Zvláště v biskupských chrámech na slavnost Zjevení Páně se den velikonocí veřejně ohlašoval.[5]) Věcí farářů bylo poříditi direktář pro svou farnost; za tou příčinou byly zaváděny různé methody pro výpočet doby velikonoční. Nejjednodušší způsob byly tabule, obsahující kalendáře pro 35 různých dat velikonočních; jiný způsob vypočítati datum svátků velikonočních podle juliánského a Ře-

---

[1]) Hefele, Concil. Gesch. I, 326 a n. (2. vyd.); Cyrill. Alex in prologo paschali anni 437. Apud Migne PP. Gr. t 77, pag. 384. — Krusch, Der 84jährige Ostercyclus. p. 338 — Nilles l. c. II, 280 — Cfr. Leonis epist. ad Marcianum imperatorem. — [2]) Kraus, Realencykl. II, 568 a n. — [3]) Hist. franc. V, 17. — [4]) O sporu ve příčině slavení velikonocí pojednávají: Weitzel, Die christliche Passafeier der ersten drei Jahrh., Pforzheim 1848; Hilgenfeld, Der Paschastreit der alten Kirche, Halle 1860; Hefele, Conc.-Geschichte I, 2. Aufl. 86 a n. 205. 320. 513. 605 a n., Die römische Kirche, Freiburg, 1864, 14 a n. 75, 582. — [5]) Pontif. Rom. ed typ. Ratisb. 1888, 3 sq. Viz Capitularia Caroli Magni, in Mon. Germ. hist. Legg. I, 65. Apud W. W. 9, 1131.

hořova kalendáře obsažen jest v římském breviáři v rubrice De anno et ejus partibus.

Nejsnadnější způsob dle Gaussovy formule spočívá na výpočtech čistě arithmetických.[1])

§ 98. Názvy Božího Hodu velikonočního.[2])

Nynější liturgické knihy nazývají neděli velikonoční Dominica resurrectionis (neděle vzkříšení Páně). Ostatní pak dny velikonočního téhodne slují feria II. atd. post Pascha.

Slovem pascha, zdá se, že první křesťané označovali den smrti Páně,[3]) čemuž nasvědčuje odvozování slova pascha od řeckého πάσχειν, trpěti,[4]) ačkoliv etymologicky je třeba odvozovati od hebrejského pesach (přechod). Ale i celá doba od Velkého pátku až do neděle se někdy označovala slovem pascha (přechod Páně), jindy pak opět neděle sama.[5]) Rozdíl mezi πάσχα σταυρώσιμον a πάσχα ἀναστάσιμον vyvinul se později.

Konečně stal se název pascha vlastním pouze neděli velikonoční. Jiné názvy starých spisovatelů církevních jsou: Den velikonoční, den Páně, den nejšťastnější, veliký, svatý; neděle svatá; slavnost slavností. Týden velikonoční se nazývá: hebdomada paschae nebo dies neophytorum (dnové novokřtěnců); středa se nazývá pascha medium. Na důkaz, jak ozdobných epithet (přímětků) užívali církevní spisovatelé o velikonocích, stůjž zde výrok sv Řehoře Naz., jenž dí: »Tento jest nám svátek svátků (ἑορτῶν ἑορτή), tato jest nám slavnost slavností (πανήγυρις πανεγύρεων), o tolik nad všechny ostatní nejen lidské a na zemi povstalé, nýbrž i ty, které jsou Kristovy a pro něho se slaví, vyniká, o kolik slunce hvězdy převyšuje.« Proto též sluje sv. Řehořovi tato slavnost: královský den dní (ἡ βασίλισσα τῶν ἡμερῶν ἡμέρα) jasná ona noc, která roztrhla tmy hříchu, v níž slavíme slavnost své spásy s velikou jasností světla atd.[6]) Jinde nazývá se κυρία καὶ πρωτὴ τῶν ἡμερῶν[7]) (pánem a prvním mezi dny). Slovanské názvy jsou:

U Čechů: Veliká noc, velikonoční neděle, Hod Boží velikonoční, veliká neděle, vzkříšení Páně; u Rusínů a Srbů: Velik den, velik dan, Voskresenije Christovo. U Slovinců zove: Vstajenje Gospodovo.

Ve slovanském breviáři latinském: Neděla voskresenija (Dom. resurrectionis).

---

[1]) Zcela jednoduchý způsob tohoto výpočtu viz: Wetzer und Welte, Kirchenlexikon 9, 1133. — Cfr. Die Fixierung des Osterfestes, Linzer Quartalschrift 1906, str. 756 — [2]) Kraus, Realencyklus II, 570,; Wetzer und Welte, Kirchenlexikon l. c. — [3]) Tertul. De orat. c. 8. — [4]) Netřeba sluchu popřávati těm, kteří se domnívali, že πάσχα se odvozuje od πάσχειν, t. j. od utrpení, poněvadž Pán trpěl v době paschy. Sv. Řehoř Naz. řeč 42. Migne, l. c. t. 36, str. 623—24. — [5]) Tertull. De corona c. 3. — [6]) Orat. 42. — [7]) Cfr. Nilles, l. c. II, 311.

§ 99. Církevní hodinky na Boží Hod velikonoční.

A) Hodinky jitřní.

Veliká noc vyplněna byla druhdy obřady křestními, po nichž sloužila se ihned mše svata, a proto se musily obyčejné jitřní hodinky zkrátiti, takže se nyní skládají z jediného nokturnu.

Invitatorium: Surrexit Dominus vere, Alleluja! (Vstalť jest Pán zajisté, alleluja!) pozůstává ze slov, jimiž oznámil anděl Magdaleně a její nábožným družkám z mrtvých vstání Páně (Luc. 24, 34). Hodinky jitřní obsahují tři žalmy:

Žalm 1. velebí ctnosti a štěstí spravedlivého. — Ježíš Kristus jest spravedlivým v nejvyšším smyslu, neboť vyplnil nejdokonaleji zákon Boží aby člověka vykoupil. Proto oslavil ho Pán především tím, že ho vzkřísil z mrtvých. »Ponížilť sebe sama, učiněn jsa poslušným až k smrti, a to smrti kříže. Protož i Bůh povýšil ho a dal jemu jméno, kteréž jest nad všeliké jméno . . .« (K Filip. 2, 8—10).

V příslušné antifoně: »Já jsem, který jsem, a rada má není s bezbožnými, a v zákoně Paně vůle má« klade se zvláště důraz na božství Kristovo (já jsem, který jsem).

Žalm 2. popisuje vítězství Pomazaného Páně. — Židé vzbouřili se proti Kristu Pánu, usmrtili Ho, ale v hrobě zadržeti Ho nemohli. Kristus Pán byl zároveň synem Božím, a proto lehce Mu bylo lze zmařiti nástrahy nepřátel. Vstal z mrtvých jako vítěz nad smrtí a ďáblem a »Otec dal Mu národy v dědictví« (2. antifona).

Žalm 3. jest úpěnlivou modlitbou krále Davida, pronásledovaného vlastním synem Absolonem. Není-li žalm přímo messiánský, pak jistě byl David obrazem Krista Pána. Ve veliké noci modlí se církev žalm tento hlavně se zřetelem na verš 6., jenž jest zároveň antifonou: »Já lehl a usnul jsem a vstal jsem, nebo Hospodin ochránil mne (pozvedl mne).« Ježíš jest jednorozeným Synem Boha Otce, jehož sláva, velebnost a čest patří i jemu. Proto pozvedá své hlavy v hrobě a vychází z něho tříma je v rukou vítězný prapor, aby shromáždil okolo sebe všechny věrné. Proto volá církev v hodinkách dále: Vstalť Pán z hrobu, alleluja. — Jenž za nás pněl na kříži, alleluja.

Čtení vyňata jsou z výkladu sv. Řehoře nedělního sváteční ho evangelia (Marek 16, 1—7).

Zní takto: Slyšeli jste, bratří nejmilejši, že svaté ženy, které provázely Pána, s vonnými věcmi ke hrobu přišly, aby Tomu, kterého živého milovaly, i mrtvému lásku prokázaly. Událost ta však ukazuje, co by v církvi svaté činiti se mělo. Jest totiž potřeba, abychom slyšeli, co se stalo, a tak rozvažovali, co bychom, chtějíce je následovati, činiti měli. Když tedy i my věříce v Toho, který umřel, naplněni ctností a s předsevzetím dobře činiti, Pána hledáme, tu v pravdě s vonnými

věcmi ke hrobu jeho přicházíme. Ženy, přicházející s vonnými věcmi, anděla uviděly, neboť takové duše nebeské měšťany spatří, které s vůní ctností skrze svatou toužebnost k Pánu přicházejí. Pozorovati též musíme, co to znamená, že anděl sedící na pravici spatřen jest. Neboť což se levicí vyrozumívá, leč život vezdejší? A což pravicí, leč život věčný? Proto v Písni Šalcmounově napsáno jest: Levice jeho pod hlavu mou a pravice jeho obejme mne. Poněvadž tedy Vykupitel náš porušitelností vezdejšího života již prošel, právem anděl, který k zvěstování Jeho věčného života přišel, na pravici seděl. Ukázal se oděn bílým rouchem, poněvadž radost slavnosti naší zvěstoval. Neboť bělost oděvu znamená jasnost naší slavnosti. Máme říci: naší nebo Jeho? Chceme-li pravdu říci, vyznejme: i Jeho i naší. Neboť ono vzkříšení Vykupitele našeho bylo i pro nás slavností, poněvadž nás k nesmrtelnosti přivedlo; bylo též slavností pro anděly, poněvadž přivedení nás do nebe počet jejich naplnilo.

Při své, tedy i při naší slavnosti anděl v bílém rouchu se ukázal; neboť, když skrze vzkříšení Páně do nebes přivedeni býváme, nahrazují se ztráty nebeské vlasti. Však slyšme co k přicházejícím ženám praví: »Nebojte se.« Jakoby zřejmě řekl: Ať se bojí ti, kteří nemilují příchodu nebeských měšťanů; ať se lekají ti, kteří v otroctví jsouce tělesných žádostí, žádné naděje nemají, že by do jejich společnosti přijíti mohli. Vy však proč se lekáte, když své spoluměšťany spatřujete? Proto i sv. Matouš, popisuje zjevení anděla, praví: Byl obličej jeho jako sníh. V blesku totiž jeví se hrůza a strach, při sněhu však příjemná bělost.

Po těchto čteních, tedy ještě před chvalozpěvem sv. Ambrože zachovávaly se na západě

rozličné obyčeje,

jež v podstatě asi následovně se konaly:[1])

Kněžstvo odebralo se ve slavném průvodu do kaple Božího hrobu, v níž tělo Páně od Zeleného čtvrtku se uschovávalo a jenž zatím byl vyprázdněn. V průvodu, jenž se ubíral za zpěvu responsoria, bylo lze viděti tři duchovní, již oblečeni jsouce v alby, představovali sv. Maří Magdalenu a ostatní nábožné ženy. Když přišel průvod do kaple, postavili se dva jáhni v bílých dalmatikách, jeden v hlavách, druhý v nohách hrobu, a jak mile zpozorovali ony tři duchovní v albě, tázali se:

»Koho hledáte v hrobě, ctitelé Kristovi?«

Načež duchovní odpověděli:

[1]) Gueranger, l. c. 162 a n. — Jinde ubírali se kněží, představující zbožné ženy, oblečeni v kasule na rochetkách ku prázdnému hrobu, ve kterém seděli dva levité v dalmatikách, kteří na dotaz žen: „Kdo odvalí nám kámen," odpovídali otázkou: Koho hledáte? atd. (Srovn. Dr. Kupka, O mši sv. 301. Wetzer u. Welte, Kirchenlex. Auferstehungsfeier.)

»Ježíše Nazaretského, obyvatelé nebeští.«

Načež opět jáhni dí:

»Není ho tuto, vstalť jest jakož byl předpověděl: běžte, zvěstujte, že vstal z mrtvých.«

V tom vystoupili tito tři duchovní k oltáři, nadzdvihli oltářní roucha a políbili uctivě kámen. Pak se obrátili k biskupovi, obklopenému duchovenstvem, a zpívali:

Alleluja: Dnes Pán povstal; vstalť jest lev silný, Kristus, Syn Boží.

Pak se přiblížili dva zpěváci k oltáři, na jehož stupních zmínění tři duchovní stáli, a promluvili těmito slovy ze sekvence velikonoční:

Maria, co jsi uzřela,
ke hrobu když jsi dospěla?

Načež duchovní, jenž představoval sv. Maří Magdalenu, odpověděl:

Zřela jsem hrobku živého,
oslavu z mrtvých vstalého.

Druhý pak duchovní, jenž představoval Marii, matku Jakubovu, připojil:

Zřela jsem roucha, plachetky,
andělé byli za svědky.

A konečně třetí duchovní, jenž představoval Salome, děl:

Kristus vstal, moje naděje,
pospěšte do Galileje.

Zpěváci na znamení, že věří milé zvěsti, prohlašovali:

Svaté Maří kajícnici bezpečněj se věří,
nežli židů zlořečené, věrolomné sběři.

Na to pak veškeren klerus zpíval:

Víme, že jsi, Kriste, z mrtvých vstal,
věřícím jsi se zjevoval;
smiluj se, králi vítězný,
zpěv náš Ti budiž příjemný.

Po tomto na výsost dramatickém výjevu otevřeli oba jáhni tajný svatostánek, v němž se uschovávala eucharistie, a vyňali ji, postavili na nosítka, načež v oblacích kadidla nesena byla ve vítězoslavném průvodu k hlavnímu oltáři. Na cestě zpívalo se následující responsorium:

(Řím. 6, 9 a n.) Kristus vstav z mrtvých, již neumírá, smrt nad ním nebude více panovati. Nebo že umřel hříchu, umřel jednou: že pak živ jest, živ jest Bohu, alleluja, alleluja!

Ať nám židé nyní řeknou, jak Král unikl vojákům, kteří ostříhali hrobu, k němuž přece přivalili kámen. Proč neostříhali skály spravedlnosti? Buďto ať vydají pohřbeného, anebo ať se klaní vzkříšenému a s námi říkají: Že pak živ jest, živ jest Bohu, alleluja, alleluja!

Když přišli k oltáři, postavili jáhnové nejsvětější Svátost na oltář a biskup zapáliv kadidlo, zanotil chvalozpěv sv. Ambrože: Te Deum laudamus.[1])

V XVI. a XVII. století bohužel tyto krásné obyčeje mizely z lidu, neboť nedostávalo se jeho myslím oné náboženské dětinné vroucnosti, z níž vytryskly a z níž obsah svůj čerpaly.

Až do nejnovější doby zachoval se zvláštní obyčej v některých městech španělských. Z hlavního chrámu vyšly před východem slunce dva průvody. V jednom nesena byla závojem zahalená socha Panny Marie a v druhém nejsv. Svátost oltářní. Oba průvody kráčely mlčky městem, až se na určitém místě při východu slunce sešly. Tu se odhalil závoj temný s tváře Bohorodičky a na znamení šťastného shledání se Panny Marie s Ježíšem zapělo na tisíce hrdel antifonu: Vesel se, nebes královno . . . (Regina coeli, laetare).

Jiný veřejný projev velikonoční radosti záležel v tom, že věřící, když vkročili do chrámu, pozdravovali se slovy evangelia; »Kristus vstal z mrtvých!« a udělovali si navzájem políbení pokoje. Tento obyčej měl původ svůj na východě a udržel se na západě až do XVI. století.[2]) Na východě se dosud zachovává a Leo Allatius[3]) popisuje jej následovně: Věřící se sejdou do farního chrámu a po evangeliu postaví se kněz před bema,[4]) drže zavřenou evangelijní knihu na prsou, načež věřící přistupují a líbají nejprve kříž na knize a pak kněze na ramenou, potom jej objímají a říkají: Kristus vstal z mrtvých (χριστὸς ἀνέστη). Kněz políbí každého na čele, řka: Opravdu vstal (ἀληθῶς ἀνέστη). Totéž činí mužové mezi sebou a ženy mezi sebou, kdežto dětem bez rozdílu pohlaví polibků se dostává, které zase navzájem opětují. Při této příležitosti darují si též vzájemně červená vejce.[5])

Bohoslužba tohoto dne vyznamenává se i tím, že se čte počátek evangelia sv. Jana ve více řečích na znamení, že víra o vzkříšení Páně souhlasně se hlásá mnoha jazyky.[6])

---

[1]) O původu hymnu samého viz: Schulte, Die Hymnen des Breviers str. 25, 26. — [2]) Gueranger, l. c. 166. — [3]) De Dominicis et hebdom. Graec. n. 22. — [4]) Ambon na západě — místo, odkud se četlo Písmo sv. — [5]) Maltzen, Die Nachtwache p. 593. Vide: Nilles, l. c. 313 a n. — [5]) De solemni πολλυγλόττου cantu evangelii. Nilles, l. c. 314 a n. — Ale i zákonodárství světské mělo druhdy zřetel k radosti velikonoční. Otroci bývali propouštěni na svobodu, křesťanům uvězněným otevíraly se žaláře (Cod. Theod. l. IX. t. 38. l. 3. Justin l. I. t. 4. l. 3.). Zákony, které zakazovaly soudní řízení od neděle Květné do neděle Bílé, dovolovaly vystavovati propouštěcí listiny i v této době a provésti propuštění zcela úředně. (Cod. Theod. lib. II. tit. 8, lex 2; lib. IX. tit. 35, lex 7; cod. Justin. lib. III. tit. 12, lex 8; Kraus, l. c. II. 571. 572.)

B) Chvály.

1. Ant. Anděl Páně sestoupil s nebe a přistoupiv, odvalil kámen a posadil se na něm, alleluja, alleluja!

Žalm 92. lze vykládati o Ježíši, Králi velebnosti, jenž ráno před východem slunce vstav z mrtvých, dobyl vítězství nad nepřáteli naší spásy. Pročež kráčejme svatě v jeho přítomnosti, abychom hodni byli vejíti do nebe.

2. Ant. A aj, zemětřesení stalo se veliké: neb anděl Páně sestoupil s nebe, alleluja!

V žalmu 99. vyzývá nás dnes církev svatá, abychom vkročili do chrámu slavit slavnost slavností, oslavovat vítězství Pastýře našeho s radostí a díky. (»Jsme lid jeho a ovce pastvy jeho: vcházejte do bran jeho s díkůčiněním, do síní jeho s chválami, oslavujte jej.« Verš 4.)

3. Ant. A byl obličej Jeho jako blesk a roucho jako sníh, alleluja, alleluja!

Žalm 62. a 66. Každého dne jest povinen člověk, jakmile se ze spánku probudí, chválu vzdáti svému Tvůrci a Zachovateli. Kdy však více povinen jest chválu vzdáti Bohu, nežli dnes, když patřiti mu lze na velebnost vzkříšeného Spasitele, když celý svět naplněn jest jasnou září, vycházející z Jeho oslaveného těla.

4. Ant. A bázní před ním zděsili se a učiněni jsou jako mrtví, alleluja!

V následujícím chvalozpěvu tří mládenců vyzývají se všichni tvorové ke chvále Boha Stvořitele. Ale především dnešního dne třeba hold úcty a oddanosti vzdáti Synu Božímu, jenž smrtí a z mrtvých vstáním padlé lidstvo přivedl k novému životu.

5. Ant. Promluviv anděl, řekl ženám: Nebojte se vy, neboť vím, že Ježíše hledáte, alleluja!

V žalmu 148. vybízejí se všichni tvorové, v žalmu 149. světcové a v žalmu 150. všechno, co vůbec život má, vzdáti chválu Bohočlověku, slavnému vítězi nad smrtí a ďáblem. Pak následuje antifona k »Benediktus«:

»A časně ráno první den po sobotě přišly k hrobu, ano již slunce vzešlo, alleluja!«

Chvalozpěv Zachariášův velebí Boha, že nás navštívil a z mrtvých vstáním všechna přislíbení vyplnil.

§ 100. Mše na Hod Boží velikonoční.

A) Dějiny mešní liturgie na Hod Boží velikonoční.

Latinskou liturgii neděle velikonoční z dřívějších dob popisuje Appendix k sakramentáři Řehořovu a pak Ordines romani, vydané Mabillonem.[1]) Ordo I. popisuje papežskou liturgii z doby

[1]) Oboje viz: Migne, Opp. Greg. M. t. IV. PP. lat. LXXVIII.

starší, kdežto Ordines XII.—XIV. popisují liturgii ze středověku. — V Římě bylo v těchto dnech, jak již nahoře bylo podotknuto, mnoho cizinců, kteří přišli ke slavnostem velikonočním. Domácím vůbec se zakazovalo na velikonoce opouštěti domov.[1])

Mniši, kteří dostali dovolení, v postě odebrati se na poušť, musili na velikonoce býti v klášteře. Svatý Pachomius žádal, aby se sešli ve slavném tehdy klášteře v Tabenně. Na 50.000 mnichů se tam několikráte shromáždilo.[2])

Dle I. Ordo odebral se papež z palace lateránského do chrámu S. Maria Maggiore, kde byla statio. Panně Marii vzdávala se pocta tohoto dne, poněvadž měla přede všemi tvory nároky na oslavu tu, ona, kteráž měla největší účast v utrpení Páně.

Později byla slavnost přenesena do chrámu sv. Petra, který byl větší a proto mohl více lidu pojmouti. Chrám Panny Marie jest však dosud v missálu jakožto »statio« označen.

Na cestě nedaleko chrámu S. Mathaei ad Merulanas oznamoval notář papeži počet pokřtěných, načež papež odpovídal »Bohu díky« a notáře obdaroval. Dle pozdějších zpráv, obsažených v XI. Ordo, započal papež liturgii v paláci v kapli sv. Vavřince, pak vzdal poctu prastarému obrazu Krista Pána v kapli Sancta Sanctorum tím, že ho odhalil a na noze políbil a pak řekl verš: »Vstalť Pán z hrobu, jenž za nás visel na dřevě.«

Verš se potom třikráte zpíval. Potom políbil papež všechny přítomné kleriky. Tento obřad jest zajisté prastarý a na východě se dosud v podstatě zachovává.

Papež oblekl se pak v pontifikální roucha a ubíral se v slavném průvodu do chrámu, kde byla statio; tam uděloval políbení pokoje přisluhujícím biskupům, kardinálům, čelnějším úředníkům a šlechtě. Služby Boží počínaly, jak již nahoře řečeno bylo, kolem 9. hodiny. Slunce rozlévalo zlatou zář po mosaikách basiliky, vzácné květiny, nádherné koberce, četná světla, velikonoční svíce na štíhlém sloupě, vše to zvyšovalo slavnostní náladu a hlásalo zřetelně radostnou zvěst: Kristus vstal z mrtvých.

Zvláště však poutali pozornost přítomných katechumeni, oblečení v lesklá, bílá roucha, podobní andělům v hrobě Páně. Ještě včera byli ve tmách pohanstva, ale již jim vzešlo slunce milosti, povstali s Kristem k novému životu.

B) **Výklad mešního formuláře.**

Hlavní myšlenky mešního formuláře jsou:

1. Radostně a vítězoslavně volá Kristus Pán: Vstal jsem, alleluja (Introit);
2. děj vzkříšení vypravuje evangelium;

---

[1]) Kraus, Realencykl. II. 570 a n. — [2]) Gueranger, l. c. 180 a n.

3. k našemu vzkříšení z hříchu a vnitřnímu obrození vybízí epištola;

4. velikonoční prosbu naši vyjadřuje orace;

5. velikonoční radost hlásá Graduale a antifona k přijímání;

6. naší velikonoční písní jest sekvence.

Všechny tyto myšlenky dají se ostatně shrnouti ve dvě: 1. ve vzkříšení Kristovo a 2. ve vzkříšení naše.

1. Kristus vstal z mrtvých vlastní mocí, čímž dokázal, že jest Synem Božím; ale vstal s tělem, které mělo na sobě rány, čímž dokázal, že jest v pravdě Beránkem velikonočním, jenž zemřel za hříchy světa. (Sekvence dnešní: Victimae paschali . .)

2. Vzkříšení naše budiž dokázáno: vymícením hříchů (»vyčistěte starý kvas«), přidržením se zásad svaté víry v životě soukromém, rodinném i veřejném (»abyste byli nové skropení«), poctivostí povahy (»v přesnicích upřímnosti a pravdy«).

Dle Appendixu výše zmíněného mezitím, co se zpíval introit, líbal biskup kleriky.

Introit na Hod Boží velikonoční jest děkoslovný hymnus Syna Božího Otci, že ho vzkřísil z mrtvých. Zní takto: (Žalm 138.) »Vstal jsem a ještě s Tebou jsem, alleluja; vztáhl Jsi ruku svou nade mnou; alleluja: divná učiněna jest vědomost Tvá, alleluja, alleluja. Ž. Hospodine, Ty Jsi mne zkusil a seznal: Ty znáš každé sednutí mé i povstání mé. Sláva Otci atd. Vstal jsem atd.

Církev přizpůsobujíc slova 138. žalmu (sensu accomodatio), klade je do úst Spasiteli, jenž vítězoslavně sebe prohlašuje za Syna Božího. »Vstal jsem a ještě s Tebou jsem« (s Bohem spojen); »vztáhl jsi ruku svou nade mnou« (všemohoucí rukou Boží vstal Ježíš Kristus z mrtvých); »divná učiněna jest vědomost Tvá (Boží světový plán se nejlépe zračí ve vzkříšení Páně). »Hospodine, Ty jsi mne zkusil« (v utrpení, ve smrti); »ty znáš každé sednutí mé (odpočinek v hrobě) i povstání mé« (ty znáš význam vzkříšení mého z mrtvých). Potom se říkala nějaká modlitba a následovalo vzájemné políbení kněží a jáhnů po obou stranách oltáře. Pak políbil biskup evangelium uprostřed oltáře a následovalo *Kyrie*.

V oraci děkuje církev Bohu, že nám otevřel přístup k nesmrtelnosti a prosí ho, aby nám udělil sílu provésti dobré úmysly. »Ó Bože, jenž jsi dnešního dne skrze vzkříšení jednorozeného Syna Svého smrt přemoci a tak nám přístup k blahoslavenství věčnému otevříti ráčil: prosíme Tebe, abys ty dobré žádosti, které v nás vnuknutím Svým vzbuzuješ, také Svou milostí nám pomohl vyplniti. Skrze Pána našeho atd.«

Epištola (I. Kor. 5, 7. 8.) zní:

»Bratří! Vyčistěte starý kvas, abyste byli nové skropení, jakož jste nenakvašení. Nebo beránek náš velikonoční obětován jest Kristus. Protož hodujme ne ve kvasu starém ani v kvasu zlosti a nešlechetnosti, ale v přesnicích upřímnosti a pravdy.«

*

Židům naporučeno bylo na velikonoce veškeren kvas z domu vyhostiti, a proto velí svatý apoštol i Korinťanům, aby vyhostili kvas hříchu, poněvadž Kristus jest naší paschou. Starým kvasem nazývá, co hříšného křesťanům zůstalo od doby pohanství. Dva důvody uvádí epištola, proč třeba křesťanům kvas vyhostiti: poněvadž svátostí křtu byli očistěni, a poněvadž beránek náš obětován jest Kristus. Náš beránek velikonoční již se obětoval, a proto má býti kvas hříchu dávno vyhostěn.

Nemáme tedy čas tráviti ve stavu hříšnosti, v níž jsme byli před obrácením, nýbrž ve všeliké ctnosti.

Graduale zní: (žalm 117). Tentoť jest den, kterýž učinil Hospodin: veselme se a radujme se v něm. V. Oslavujte Hospodina, neboť dobrý jest; neboť na věky trvá milosrdenství Jeho. Alleluja, alleluja. V. Beránek náš velikonoční obětován jest Kristus. V obou veršících udává se příčina, proč se máme veseliti.

Následující pak ***sekvence*** dýše vroucí a nadšenou láskou ke vzkříšenému Vykupiteli a jest radostným ohlasem velikonočního jásotu. Sekvence vybízí ku vděčné chvále božského Beránka, jenž nás vysvobodil z moci ďábla a opět k Bohu přivedl. Smrtí na kříži přemohl smrt a knížete smrti, a nyní vládne živý.[1])

Sekvence zní:

Novými plesy plesejte,
Beránku díky vzdávejte.

Smrtí Svou Kristus nevinný
zahladil světa zločiny.

Stála smrt světu k úžasu
s životem v prudkém zápasu.

Pán, který vládne životem,
z mrtvých vstav trůní nad světem.

Maria, co jsi uzřela,
ke hrobu když jsi dospěla?

Zřela jsem hrobku živého,
oslavu z mrtvých vstalého.

Zřela jsem roucha, plachetky,
andělé byli za svědky.

Kristus vstal, moje naděje,
pospěšte do Galileje.

Vím, že jsi, Kriste, z mrtvých vstal,
věřícím jsi se zjevoval.

Smiluj se, Králi vítězný,
zpěv náš Ti budiž příjemný.

Evangelium (Mar. 16.) vypravuje o z mrtvých vstání Páně, o němž již nahoře byla řeč.

Offertorium (ž. 75.) zní: »Země zatřásla se a utichla, když povstal k soudu Bůh, alleluja.« — Země se třásla, když sestoupil s nebe anděl jako blesk, aby odvalil kámen a ukázal všemu světu, že Vykupitel, jemuž dobrořečení i čest i sláva i moc na věky věkův patří, vyšel z hrobu vlastní mocí, zanechal jej prázdný a tak odsoudil všechnu nevěru.

V sekretě prosíme Boha, aby oběti naše, tajemstvími velikonočními posvěcené, pomocí Boží ke spáse nám prospívaly.[2])

[1]) Viz: Dr. Kupka, O mši svaté, 299 a n. — [2]) Ve středověku postavili se mezitím, co papež říkal sekretu, dva nejmladší kardináli jáhni po obou stranách oltáře, oblečeni v bílé dalmatiky a obráceni tváří k lidu. Představovali anděly, kteří ostříhali hrobu a zjevili se ženám, aby jim zvěstovali vzkříšení Páně. Oba jáhni trvali tam mlčky až do Agnus Dei, kdy papež se ubíral na trůn, aby přijal sv. přijímání. (Gueranger, l. c. 197.)

Preface jest velikonoční.

Hanc igitur obsahuje touž vsuvku jako na slavnost Ducha svatého a zní:

»Tuto oběť služebnosti naší, jakož i veškeré čeledi tvé, kterouž tobě přinášíme i za ty, jež obroditi jsi ráčil z vody a Ducha sv., uděliv jim odpuštění všech hříchů, prosíme, Pane, rač milostivě přijmouti.«

Slova tato vsunuta byla do textu proto, že ti, kdož na Bílou sobotu a v sobotu před sv. Duchem pokřtěni byli, nesměli ještě přinášeti obětních darů, ale k sv. přijímání přistupovali denně po celý týden. Obětní dary přinášeli za ně rodiče neb kmotrové,[1]) a proto se přidávala zde slova nahoře označená.

V antifoně k sv. přijímání (*Communio*) velebí církev slovy epištoly Beránka velikonočního, který se na oltáři právě mysticky obětoval. Zní:

»Beránek náš velikonoční obětován jest Kristus, alleluja; protož hodujme v přesnicích upřímnosti a pravdy, alleluja, alleluja, alleluja.«

V modlitbě po přijímání prosíme za lásku a jednotu bratrskou, která nás zvláště při stolu Páně v jednu rodinu Boží má spojovati. Zní:

»Ducha lásky své, ó Pane, rač nám vlíti, abys nás, jež svátostmi velikonočními jsi nasytil, milostí svou svornými učinil.«

V Římě po slavné mši svaté sestupoval papež, dokud byl svobodným, s trůnu a na hlavě maje tiaru, nechal se nésti na nosítkách do hlavní lodi na označené místo, kde sestoupil a poklekl. V témž okamžiku ukazovali kněží papeži a lidu s tribun kopule dřevo sv. kříže a roucho sv. Veroniky. Vzpomínka na umučení Páně povzbuzuje k tím větší radosti a vděčnosti a připomíná slova Páně: »Zdaliž nemusil Kristus těch věcí trpěti a tak vejíti do slávy své« (Luk. 24, 26). Odtud býval papež nesen do loggie sv. Petra, odkudž uděloval za slavných obřadů požehnání papežské celému světu.

Dle I. Ordo rom. vrátil se po skončených službách Božích papež do patriarchia, kde poděloval penězi všechny kněze, kdož přisluhovali, jimž i ruku podal. Pak teprv následovalo svěcení beránka velikonočního a po něm oběd, při němž papež s jedenácti kardinály představoval večeři Páně; při obědě se četlo evangelium a zpívala se sekvence velikonoční.[2])

Ve středověku, dokud papežové bydlili v Lateráně a velikonoční obřady konali v basilice S. Maria Maggiore, jezdili na koni po chodníku vedle cesty, jenž byl přikryt bílou pokryvkou. Papež býval v pluviálu a míval tiaru. — Vrátiv se po službách Božích, odebral se do tak zv. Triclinium leonianum, kde s ním zasedlo za stůl pět kardinálů, pět jáhnů a nejstarší člen kapituly lateránské. Nedaleko stolu papežského byla židle pro basi-

[1]) Ordo I, 46. — [2]) Kraus, l. c. 571.

likaria.[1]) Služebníci donesli ihned mísu s pečeným beránkem na znamení, že zákon zdrželivosti pozbyl platnosti. Pak poručil papež předkládati hostům jídla. Mezi jídlem dal arcijáhen znamení, načež jáhen četl buď nějaké rozjímání nebo něco podobného. Pak přišli zpěváci římské kurie a přednesli některou ze sekvencí, papež připustil je potom k políbení nohy a nalil do sklenice vína; mimo to dal pokladník každému z nich byzantinský dolar.

Svěcení pokrmů.

Na znamení radosti, že opět dovoleno jest požívati masa a vajec, zavedla církev svěcení těchto pokrmů. Příčinu svěcení pokrmů spatřují spisovatelé[2]) v tom, že ďábel se vynasnažuje svésti lidi po tak dlouhém postu k nestřídmosti, jako se opovážil na samého Ježíše Krista po čtyřicetidenním postu (Mat. 4, 23). Aby mu věřící tím snáze odolali, žehná jim církev pokrmy dříve, nežli jich požívají a vyprošuje jim pomoc od Boha proti přílišné dychtivosti po pokrmu a nápoji.

Překrásné modlitby, jichž církev při této příležitosti užívá, dosvědčují, kterak církev dovede i obyčejným věcem vtisknouti nadpřirozený ráz a obrátiti mysl užívatelů k nadpřirozenému cíli. Modlitba při svěcení beránka zní:

Bože, jenž jsi skrze služebníka svého Mojžíše při vysvobození lidu svého z Egypta naporučil zabíti beránka a jeho krví pomazati obě veřeje domů, račiž požehnati † a posvětiti † toto maso, jehož my, tvoji služebníci, požívati toužíme.

A modlitba při svěcení vajec zní:

Modleme se: Sestoupiž, prosíme, Pane, na tato vajíčka milost tvého požehnání †, by se stala pokrmem spasitelným tvým věřícím, kteří jich požívati budou s díkučiněním pro milostivé z mrtvých vstání Pána našeho Ježíše Krista, jenž s tebou živ jest a kraluje na věky věkův. Amen.

Vajec v době postní požívati, ba ani prodávati nebylo dovoleno. Proto na Hod Boží velikonoční s jakousi slavnou okázalostí prodávána a koupená přátelům se posílala.[3]) Záhy připojovali věřící k užívání vajec různé výklady mystické a symbolické, jako na př. že jsou obrazem Ježíše Krista, našeho vzkříšení a p.

§ 101. Nešpory na Hod Boží velikonoční.

Dokud ještě trval v církvi katechumenát, tvořily obřady křestní podstatnou část obřadů velikonočních a zaujímaly druhdy v nešporách důležité místo. Konávaly se pak nešpory v době

[1]) Služebník papežský (nebo biskupský) v basilice. — [2]) Durandus, Rationale l. 6. c. 86. Quarti, De benedict. t. 3. sect. 3. prael. 2. Tetamus Ferdin. Dier. An. eccl. t. 3 l. 5 p. 3 p. 2. n. 6. (Apud. Nil II, 326). — O beránku velikonočním jedná Barufaldi tit. 59 nn. 1—2. — [3]) Binterim, Denkwürdigkeiten, t. 5. p. 1. p. 239. Cfr. Nilles II, 311.

katechumenátu asi takto:[1]) Biskup oblečen v pontifikální roucha, obklopen veškerým klérem, ubíral se ke kříži, jenž se vznášel s vítězného oblouku a zpěváci opakovali devětkrát Kyrie eleison. Pak se říkaly žalmy k nešporám. Antifony k žalmům, které nyní jsou též jako ve chválách, byly tehda jiné. Žalmy byly jako dosud. Po třetím žalmu (109., 110., 111.) učiněna přestávka. Zpěváci zanotili Alleluja a zpívali dále: Beránek náš velikonoční obětován jest Kristus.[2]) Pak zpívalo se Magnificat a biskup pomodlil se denní oraci. Po té ubírali se novokřtěnci, doprovázeni ve slavném průvodu všemi přítomnými, ke křtitelnici, v níž byli v předešlé noci pokřtěni. Zde měli si připomenouti velikého dobrodiní, jehož se jim skrze křest dostalo a hluboce si v srdci vštípiti, že s Kristem povstali z mrtvých a že starého člověka odložili. V čele průvodu nesena byla velikonoční svíce, a za ní nesl jáhen, oblečen v bílou dalmatiku, nádobu stříbrnou se svatým křižmem na památku sv. biřmování. Pak nesen byl kříž, okolo něhož šlo sedm akolytů se zlatými svícny, které připomínaly sedm svícnů, o nichž jest řeč ve Zjevení sv. Jana.[3]) Za křížem ubíral se klerus, pak biskup, za nímž bezprostředně ubírali se novokřtěnci po dvou, oblečeni v bílá roucha. Mezitím, co se průvod ubíral, zpívali zpěváci antifonu: »V den svého vzkříšení dí Pán: Shromáždím národy, spojím království, vyleji na vás vodu čistou.[4]) Alleluja, alleluja!« Pak se zpíval čtvrtý žalm nešpor, jenž velebí Boha a v posledním verši popisuje radost mateřskou, že obdržela dítky: »Kterýž činí, aby přebývala neplodná v domě a byla matkou synů veselící se.« Kdo by tu ihned nemyslil na církev sv., jež zrodila tolik dítek ve sv. křtu?

Když průvod vkročil do křestního kostela, zaujal biskup s klérem svá místa. Okolo křestního pramene zaujali místo v kruhu novokřtěnci. Když byl žalm ukončen, opustil biskup své místo a mávaje s kaditelnicí, obešel nádržku s vodou, takže oblaka vonného kadidla se usadila na hladině vodní a pak vzhůru k nebi se vznášela. Vrátiv se na trůn zazpíval biskup verš: »U tebe, ó Pane, jest pramen života. Alleluja,« načež sbor odpověděl: »A ve světle tvém vidíme světlo. Alleluja.« Pak říkal biskup modlitbu: »Propůjč, prosíme, všemohoucí Bože, abychom, kteří slavíme slavnost vzkříšení Páně, hodni byli radovati se z našeho vykoupení.« Potom se zpívala antifona k 5. žalmu nešpor, která však zněla jinak nežli nynější a ke křtu sv. se odnášela. Zněla: »Viděl jsem vodu vycházeti z chrámu na pravé straně; a všichni, k nimž došla voda ona, byli spaseni a volají:

---

[1]) Gueranger, l. c. 210 a n. V Římě shromáždili se novokřtěnci v lateránské basilice a byli přítomni slavným nešporám papežským. Po Magnificat a po závěrečné modlitbě ubírali se za radostných zpěvů v latinské i řecké řeči do křestního kostela, kde učinili zastavení a pak se ubírali do kostela (oratorium) sv. kříže. Dosud se nám zachovaly modlitby, jež papež při této příležitosti říkal. (Grisar, l. c. n. 537.) — [2]) I. Kor. 5. — [3]) Zjev. I, 12, 13. — [4]) Ezech. 36, 25.

Alleluja! Alleluja!« [1]) Ke křtu vztahuje se i následující žalm 113, jenž připomíná lidu israelskému dobrodiní, které mu Bůh prokázal při vyjití z Egypta. Jako Bůh vysvobodil lid israelský z poroby egyptské, tak i křtěnci skrze křest vysvobozeni byli z poroby ďáblovy.

Vhodně obzvláště dají se vyložiti o divech křtu v. 1—8; ostatními verši vyjadřuje se prosba, aby Bůh chránil křtěnce proti nepřátelům a uchoval jich, aby opět neupadli do hříchu (modloslužby egyptské). [2])

Za zpěvu toho žalmu vracel se průvod do chrámu. Novokřtenci postavili se před kříž, jenž visel s vítězného oblouku a vzdávali křižovanému hold úcty a oddanosti. Dva zpěváci zazpívali následující verše:

Říkejte mezi národy alleluja.
Že Pán kraluje s dřeva (kříže) alleluja.

Potom se modlil biskup:

»Propůjč nám, prosíme, všemohoucí Bože, abychom, kteří jsme milost vzkříšení poznali, sami skrze lásku Ducha svatého ze smrti duše povstali. Skrze téhož Ježíše.«

Tímto způsobem končily nešpory velikonoční v prvních osmi stoletích.

Nyní po žalmech říká se slavná antifona, která se ve všech hodinkách opakuje: »Toť den, kterýž učinil Pán, radujme se a veselme se v něm.« Pak následuje antifona k Magnificat, Magnificat a modlitba denní. [3])

Tak ukončuje církev dnešní slavnostní den, v němž šestkráte se zjevil Ježíš Kristus svým věrným. Není divu tedy, že tento den považoval se za nejpamátnější. Panna Maria, sv. Maří Magdalena, nábožné ženy, sv. Petr, učeníci ubírající se do Emaus, konečně všichni sv. apoštolé volají dnes z hlubokého srdce překypujícího radostí: V pravdě vstal z mrtvých Pán, — viděli jsme slávu Jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy.

»Velebme dnes,« dí slavný Gueranger, [4]) »první den stvoření, jenž viděl, kterak na rozkaz Slova Božího světlo se vymknulo z objetí tmy. Nestvořené Světlo Otce počalo dílo stvořitelské tím, že z ničeho vyvedlo světlo a chtělo, aby spravedliví se nazývali dítkami světla a hříšníci dítkami tmy. A když se Slovo zjevilo lidem v těle, řeklo jim: Jám jsem světlo světa; kdo mne následuje, nechodí ve tmě, ale bude míti světlo života. [5]) Aby pak konečně ukázalo úplnou harmonii mezi řádem přirozeným a nadpřirozeným, jakož i pásku, která oba spojuje, vykročil ze tmy hrobové téhož dne, kdy nechal vyjíti z chaosu naše denní viditelné světlo, největší ze všech dober pozemských.

---

[1]) Srov. Ezech. 47, 1. a n. — [2]) Thalh., Psalmenerklärung l. c. 67. — [3]) V nepatrných věcech se vyskytovaly v různých diecésích i odchylky, jako na příklad Magnificat se zpívalo někde dvakrát, třikrát, ba i čtyřikrát. — [4]) l. c. 232. — [5]) Jan 8, 12.

§ 102. Velikonoční týden.

Již od nejstarších dob slavily se velikonoce po kolik dní. Konstituce apoštolské nařizují odpočinek od práce »ve Velkém témdni a témdni, který po veliké noci následuje, poněvadž onen jest týdnem naučení, a tento týdnem z mrtvých vstání Páně a má se v tyto dny kázati, kdo byl ten, jenž trpěl a z mrtvých vstal.« Proto konaly se po celý velikonoční týden dvoje služby Boží, totiž ranní a večerní.[1]) Ediktem z r. 389 zakázal císař Theodosius řízení soudní. Sněm Maconský (r. 585, c. 2.) ustanovil: »Nikdo nesmí v těchto šesti dnech (které následují po neděli) konati služebných prací, nýbrž všichni mají shromažďovati se ke zpěvu velikonočních hymnů, obcovati denně mši sv. a chváliti našeho Stvořitele a Vykupitele večer, ráno a v poledne.«

Druhá synoda Trullanská (r. 692.) rovněž předepsala (c. 66.) slavení velikonocí po celý týden. Podobné předpisy vydaly sněmy konané v Mohuči r. 813 a v Meauxu r. 845. Karel Veliký, Ludvík Pobožný, Karel Holý dodali ustanovením těmto zákonité moci v kapitulariích; kanonisté XI. a XII. století Burkard, sv. Ivo Chartreský, Gratian dosvědčují, že za jejich doby se tak svátky velikonoční zachovávaly. Řehoř IX. (v XIII. století) dodal jim zákonité moci ve svých dekretaliích. Ale již před ním se všude tyto předpisy nezachovávaly, neboť sněm Kostnický z r. 1094 obmezil velikonoce na neděli, pondělí a úterý. Že se již po celý týden ve Francii velikonoce nesvětily, dosvědčuje ve XII. stol. Beleth, ve XIII. Durand.[2])

Abychom nabyli jasného pojmu v slavnosti velikonoční a její oktávy, třeba míti na zřeteli, že s ní souvisí co nejúžeji slavné udělování sv. křtu.

Proto nazývá sv. Řehoř Veliký jednotlivé dny »in albis« t. j. bílými; sv. Augustin nazývá je »dny novokřtěnců« (Ep. 19 ad Jan. c. 17.) a osmý den nazývá »Octava Infantium«;[3]) Rhabanus[4]) nazývá rovněž dny svatého dne »Dies albae«, kteréžto názvy se vesměs odvozují od bílých šatů novokřtěnců, které po celý týden nosili a teprve na neděli Bílou odkládali, pročež též »neděle bílá« slula (Dominica in Albis).

Proto v oracích velikonočního téhodne obrací se zřetel jednak ke vzkříšení Páně, jednak k novokřtěncům jako na př. zřejmě se děje o novokřtěncích zmínka v oracích v úterý, ve čtvrtek a pátek, kdežto evengelia celého téhodne jednají o zjevení Páně svým věrným; epištoly jsou vzaty většinou ze Skutků apoštolských anebo pojednávají o duchovním obrození člověka, jež jest účinkem díla vykupitelského. Orace celého velikonočního téhodne až na dvě v pondělí velikonoční, jsou posud tytéž

---

[1]) Sv. Jan Zlatoústý Hom. 34. De resurrect. Dom. Cfr. Sti. August. De serm. Dom. in monte. — [2]) Cfr. Gueranger, l. c. 342. a n. — [3]) Serm. 160. de temp. Cfr. Kraus, Realencykl. II, 571. — [4]) De cleric. instit. II, 38.

jako v Gregorianu; orace následujících neděl až po sv. Ducha jsou až na dvě nepatrné výjimky vyňaty z Gelasiana.

V pondělí velikonoční ubíral se papež s novokřtěnci do basiliky sv. Petra a v úterý do basiliky sv. Pavla. Ve středu bývala »statio« u sv. Vavřince. Sem ke hrobu vznešeného bojovníka Kristova vedla církev novokřtěnce, aby zde čerpali statečnost ve víře a nezdolnou věrnost v zachovávání přikázání Božích.

Epištola (Skut. ap, hl. 3.) vyňata jest z řeči sv. Petra k Židům po uzdravení chromého od narození, v níž vyzývá je, aby věřili v Ježíše, jejž Bůh vzkřísil z mrtvých.

Evangelium jedná o hojném rybolovu a nasycení sedmi učeníků rybou a chlebem (Jan 21.), bezpochyby vzhledem na novokřtěnce, které církev získala, »ulovila« a sv. přijímáním nasytila.

Ve čtvrtek shromáždila se celá křesťanská obec i s novokřtěnci ve chrámě sv. Filipa a Jakuba (římské apostoleion), a posud ještě jedná epištola tohoto dne o křtu eunucha královny Kandace skrze svatého Filipa.

V pátek byla od VII. století statio ve chrámě P. Marie ad Martyres (pantheonu.)

Epištola vyňata jest z I. listu Petr. hl. 3. (18.—22.), jejíž slova jsou zvláště důležita pro novokřtěnce. Duše Ježíše Krista sestoupila do předpeklí, aby obyvatelům jeho donesla blahou zvěst o vykoupení; byli mezi nimi i ti, kdož nechtěli věřiti slovům Noemovým, ale pak, až zastiženi byli potopou, ze hříchů svých se káli. Na živu zůstali jen obyvatelé archy, — tak i nyní jediné v církvi jest spása, a jako archu držely na povrchu vody, tak i nyní spaseny nás činí křest. Křest pak nečiní nás spaseny obmytím těla, nýbrž obmytím duše a tím, že zachováme přípověď: odřeknutí se satanáše. Této moci však dosahuje křest skrze vzkříšení Ježíše Krista, jenž sedí na pravici Boží.

§ 103. Mše na pondělí velikonoční.

Introit (Exod. 13) zní: »Uvedl vás Hospodin do země tekoucí mlékem a strdí, alleluja; aby zákon Hospodinův vždycky byl v ústech vašich, alleluja, alleluja. Ž. 104. Chvalte Hospodina a vzývejte jméno Jeho, a zvěstujte mezi národy skutky Jeho. Sláva Otci atd. Uvedl vás atd.«

Církev obrací se v introitu k novokřtěncům, které uvedl Hospodin skrze křest sv. do země tekoucí mlékem a strdí, t. j. do církve sv.

I my máme Pánu Bohu za tuto milost děkovati. Ježíš Kristus, naše hlava, jest osvobozen od pout smrti; prosíme tedy v oraci, abychom i my, jeho údové, osvobozeni byli od hříchu a dosáhli svobody dítek Božích a života věčného.

Orace zní: »Bože, Jenž Jsi slavností velikonoční světu mocných a spasitelných léků propujčil, rač prosíme, lid svůj milostí Svou nebeskou provázeti, aby i dokonalé svobody dosáhl i k životu věčnému prospíval. Skrze Pána našeho atd.

Epištola obsahuje řeč sv. Petra (Skut. ap. 10, 37,—43.) k setníku Korneliovi a jeho přátelům Sv. Petr byl Bohem povolán, aby do církve přijal i pohany. Kornelius pak a přátelé jeho byli prvotinami pohanů do církve přijatých. Mocným zajisté dojmem působila slova epištoly, pronesená v basilice sv. Petra, na novokřtěnce. Vypravoval sv. Petr ve své řeči o divech a zázracích, jimiž Ježíš potvrzoval své učení o jeho utrpení a vzkříšení. Po svém z mrtvých vstání zjevil se Pán Ježíš »svědkům od Boha předzřízeným«, apoštolům a učeníkům, kteří s ním jedli a pili, když z mrtvých vstal. Ale nebylo málo těch, jimž se Pán vstav z mrtvých zjevil, neboť bylo jich (I. Kor. 15, 6.) více nežli patero set. Chtěje pak sv. Petr dokázati, že jediná víra v Krista může lidi spasiti, poukazuje k rozkazu Páně, jenž přikázal apoštolům, aby kázali lidu a svědčili, že on jest ustanovený od Boha, soudce živých i mrtvých t. j. soudce nad těmi, kteří při druhém příchodu Páně žíti budou (I. Theb. 4, 14), jakož i těch, kteří tehdy již mrtvi budou. — Poněvadž však jsme všichni hříšníci, jest nám především potřebí odpuštění hříchů, máme-li dobře obstáti na soudu Božím. A proto sv. Petr od *soudce* Krista přechází ke Kristu smírci a slitovníku a ukazuje, že jenom skrze něho odpuštění hříchů dojíti můžeme. To však netvrdí Petr o své újmě, nýbrž odvolává se na proroky: »Jemu všichni proroci svědectví vydávají, že odpuštění hříchů dostanou všichni, kdož v něho věří.«

Toho štěstí dostalo se Korneliovi a novokřtěncům. Jejich radost, jakož i radost velikonoční vůbec vyjadřuje *Graduale*, jež zní: (Ž. 117·) »Tentoť jest den, kterýž učinil Hospodin: veselme se a radujme se v něm. — Rciž nyní Israeli, že dobrý jest, že na věky trvá milosrdenství jeho. Alleluja. Anděl Páně sestoupil s nebe a přistoupiv odvalil kámen a posadil se na něm.«

Sekvence jest táž jako na Boží hod velikonoční.

Evangelium (Luk. 24, 13—35) popisuje zjevení Ježíše učeníkům jdoucím do Emaus. Dva z učeníků Páně, kterýmž ženy daly zprávu o hrobě a vidění andělském, ubírali se odpoledne z Jerusalema do Emaus. Byli smutni a zmateni. A není divu; kde není Ježíše, tam panuje blud, hřích a zmatek; Kristus Pán přiblížil se k nim, ale učinil, aby ho nepoznali. Příčinou, že ho nepoznali, bylo jednak oslavené tělo Páně, jednak přímé působení Boží. Chtěl Pán, aby tím spíše otevřeli jemu svá srdce. Přidruživ se k nim, tázal se jich Kristus Pán, o čem rozmlouvají. Otázka Kristova je zarazila, a k další otázce Kristově vypravují o působení a smrti Kristově, v něhož věřili jako ve Vykupitele, který má vykoupiti lid israelský, bezpochyby z moci římské.

Ale naděje ta byla smrtí Páně silně otřesena; za to však nezamlčují, že naděje jejich posilněna jest zprávou, že by byl Ježíš opět živ. Ale nyní pokáral je Pán řka: »Ó blázni, zpozdilí srdcem ke věření.« — Pán vždy káral nevěru a žádal víru, která jest sice dílem milosti Boží, ale i konem lidské vůle a základem nadpřirozeného života. Bez víry nemožno jest líbiti se Bohu. Proto církev vždy prohlašuje odpad od víry za veliký hřích a nevděk ke Kristu Pánu. — Církev také rozhodně odsoudila všeliký indifferentismus ve věcech víry u těch, kdož tvrdí, že nezáleží na víře, jen když člověk počestně žije.

Když byl Pán dokázal apoštolům nutnost víry, podal jim též *co* mají věřiti, *jaký má býti obsah* víry. Předmětem víry jest Kristus Vykupitel. — Kristus Pán rozvinul před učeníky obraz Vykupitele; náčrtky tohoto obrazu pocházejí od proroků, ale provedl ho Kristus sám. Život Kristův jest nejlepší apologií křesťanstva. Neboť z každého slova, z každého skutku Páně, hlavně však ze zázraků Jeho září Jeho božství. Kdo rozjímá o životě Páně, zajisté přizná se s učeníky emauzskými: »Zdali nehořelo srdce naše, když otvíral nám Písma?« Když se přiblížili do městečka, do kterého šli, přinutili ho učeníci řkouce: »Zůstaň s námi, neb se připozdívá.« A Pán vyslyšel jejich prosbu. Vyslyší Pán i naši prosbu, budeme-li vroucně volati: Pane, zůstaň v našich srdcích v době náboženské lhostejnosti a nevěry, zůstaň v našich rodinách, zůstaň v našich školách, zůstaň v naší vlasti. Kristus Pán zůstal s učeníky a jedl s nimi mezi čtvrtou a pátou hodinou chléb, a tu otevřely se oči jejich a poznali ho. Netřeba tu sice mysleti na chléb eucharistický, ale jisto jest, že ve sv. přijímání nejlépe se zjevuje Pán Ježíš duším, které ho milují. Pána Ježíše dokonale poznáváme teprve u stolu Páně. Asi mezi osmou a devátou hodinou dorazili do Jerusalema. Ale sv. apoštolové nejen o vzkříšení Páně již slyšeli, nýbrž i věřili, neboť zjevil se »právě« i Petrovi. Ale u některých opět vznikly pochybnosti, mezi nimiž byl i Tomáš, jenž mezi vypravováními odešel. A hle, když ještě učeníci emauzští vypravovali, ukázal se Pán Ježíš všem přítomným.[1])

Offertorium ohlašuje vzkříšení Páně slovy evangelia sv. Matouše (hl. 28.): Anděl Páně sestoupil s nebe a řekl ženám: Jehož hledáte, vstalť, jakož řekl, alleluja.

Sekreta jest táž jako na Boží Hod velikonoční.

V antifoně k přijímání (Communio) připomíná se, že Kristus Pán se zjevil Petrovi. Víra Petrova jest však základem víry církve sv. Zní: »Vstalť Pán a ukázal se Petrovi, alleluja.« (Luk. 24.)

Modlitba po přijímání jest táž jako na Boží Hod.

---

[1]) Dr. Sýkora, l. c. 521. a n. — Meyenberg, l. c.

§ 104. Sobota po velikonoci.

V liturgii nazývá se tato sobota in albis, nebo určitěji in albis deponendis, poněvadž tohoto dne po nešporách odkládali novokřtěnci bílá roucha, která po celou okávu nosili. Za tou příčinou sešli se věřící římští i s novokřtěnci v basilice lateránské, kdež byli před týdnem přijali křest svatý.

Nešpory konaly se po celý týden týmž slavnostním způsobem, jako na Hod Boží velikonoční, jak bylo nahoře popsáno; tak tomu tedy bylo i dnešního dne.

Když se byl průvod vrátil z baptisteria do basiliky a když nešpory se ukončily zastavením u kříže, visícího s vítězného oblouku, byli křtěnci vedeni do poboční kaple. Tam byla veliká nádržka s vodou. Papež, pokud se týká jiných církví, biskup, zasedl na čestném místě a měl promluvu k novokřtěncům, kteří stáli před ním; blahopřál jim, dal výraz své pastýřské radosti z přirůstku stáda a konečně je upozornil, proč se shromáždili, totiž aby odložili bílá roucha. Ke konci je napomínal, aby nikdy neporušili čistoty srdce, jejíž slabým obrazem byl právě tento bílý šat. Pak posvětil biskup vodu v nádržce, pomodlil se na poděkování 116. žalm a ukončil slavnost modlitbou, aby Bůh dokonal na novokřtěncích, co sám započal, aby neodložili s bílým rouchem i čistotu duše.

Po této modlitbě odkládali novokřtěnci, podporováni od kmotrů, muži od mužů, ženy od žen, své bílé šaty. Služebníci chrámu potom roucha v nádržce vyprali a uschovali. — Pak se odebrali novokřtěnci k biskupovi, který je podělil Beránkem (Agnus Dei), jakožto odznakem radosti velikonoční. Nynější zvyk svěcení »Beránků« v papežské kapli a rozdávání jich jest patrně pozůstatek obřadů, zachovávaných po křtu svatém.

O svěcení »Beránků« se tuto jen krátce zmíníme.

§ 105. Svěcení »Beránků«.

Vzhledem na četná místa Písma svatého,[1]) byl beránek Otcům církevním i umění křesťanskému oblíbeným symbolem, jakož dosvědčují četná vyobrazení v katakombách, na drahokamech, pomnících, náhrobcích, lampách atd. z nejstarších dob.[2]) V Římě bývalo zvykem vyraziti na voskové tabulky, které měly podobu pamětní mince a které se zhotovovaly ze zbytků velikonoční svíce, rozmělněných svěceným olejem, obraz beránka, jenž v jedné z předních nohou držel kříž, na němž upevněn byl ví-

[1]) Jan 1. 29; Isai. 53, 7; I. Kor. 5, 7; I. Petr. 1, 19; Zjev. 5, 12 a j. m. — [2]) Obrazy Beránka byly různé. Tak na př. vyobrazoval se beránek s křížem a praporem, jindy sedě na skále (církvi), z níž prýští čtyři proudy, a pod. Viz: Die altchristlichen Sinnbilder in ihrer Bedeutung von Richter. Stuttgart, str. 71 a n. — Kraus, Realencyklop. I, 29.

těžný prapor (kříž vítězný). Od obrazu beránka nazvány byly tyto medaille Agnus Dei (Beránek). Ve středu velikonoční bývaly svěceny nejprve od arcijáhna, v pozdějších však dobách od samého papeže a bývaly pak rozdávány v sobotu po velikonoci novokřtěncům [1]) nebo dávaly se věřícím k políbení, anebo se posílaly vznešeným osobám darem. Někteří nosívaly »Beránky« tyto na krku, jiní ukládali je do vzácných rouch, schránek nebo monstrancí, ale všichni chovali je ve veliké úctě. V pozdějších dobách vyrážely se na tyto voskové medaille i jiné náboženské předměty, ale jméno Beránka jim zůstalo.

Původem svým sahá Agnus Dei alespoň do V. století. Neboť »Beránek« úplně podobný nynějším nalezen byl r. 1544 v hrobě císařovny Marie, manželky Honoria a dcery Stilichovy, která zemřela v první polovici pátého století.[2]) Jiný nám známý »Beránek« zachoval se v Monze; jest to onen, jejž papež Řehoř Veliký poslal zároveň s jinými dary královně Theodolindě.[3])

Významem svým souvisí Agnus Dei co nejúžeji s dobou velikonoční a křtem. Neboť zhotovuje se ze zbytků velikonoční svíce předešlého roku,[4]) která naznačuje vzkříšeného Krista; vosk pak se ponořuje do svěcené vody, smíchané s křižmem a balsámem, což připomíná slavný křest Páně v řece Jordáně.

Ve středověku zhotovovali beránky podjáhni a akolyté paláce papežského, nyní činí to cisterciáci v klášteře sv. Bernarda v Římě. Obřad koná se nyní v papežském paláci ve velkém sále, v němž jest velká měděnice naplněna svěcenou vodou. »Beránky« světí papež v prvním roce svého pontifikátu a pak každého následujícího sedmého roku. Papež nejprvé koná modlitbu, v níž mimo jiné prosí, aby věci, které do vody ponořeny budou, byly požehnány a posvěceny, a aby těm, kdož jich uctivě užívati budou, přinesly odpuštění hříchů, milost a život věčný. — Pak naleje do vody balsámu a křižma, při čemž se modlí, aby ji Bůh posvětil. Pak se obrátí ke košům, v nichž jsou »Beránci« uschováni, a žehná je, při čemž koná velmi krásné modlitby, které jejich význam a účinky vyjadřují.[5])

Po této modlitbě posadí se papež, opásán plátnem, ku měděnici a ponořuje do vody »Beránky«, načež se opět nad nimi modlí. — Potom se »Beránci« uschovají až do soboty. Na Sobotu po velikonoci donesou se po Agnus Dei ve slavném průvodu k papežskému trůnu. Přišedše do kaple všichni pokleknou, a podjáhen zazpívá: »Svatý Otče, to jsou noví Beránci, kteří

---

[1]) Novokřtěnci nazývali se často Agnelli, poněvadž se v krvi Beránkově obrodili. — [2]) Gueranger, l. c. 7. 297. — [3]) Frisi, Memorie di Monza I, 34. — [4]) Poněvadž vosk tento nestačí, přidává se ovšem i jiného vosku. — [5]) Účinky jsou: Pohled na „Beránky" povzbuzuje k modlitbě, zahání bouře a zlé duchy, chrání od nemocí a nebezpečí ohně, posily dodává rodičkám. Účinky popsány jsou zevrubně v listině sepsané na rozkaz Benedikta XIV. (Viz: Bullar. Bened. XIV., III. 263, n. 58. — Benger, Pastoralth. II, 190.)

nám zvěstovali Alleluja, přišli k pramenu, jsou naplněni slávou. Alleluja.« Zpěváci odpovídají: »Bohu díky. Alleluja«. — Totéž se stává po druhé před zábradlím a po třetí před trůnem papežovým, jenž Beránky rozdává.[1])

§ 106. Pascha annotinum.

Po uplynutí roku ode dne křtu slavili křtěnci slavnost zvanou »*Pascha annotinum*«. Byla to nejen památka na křest, nýbrž na křest o veliké noci; slavil pak se den onen, na nějž minulého roku velikonoce připadaly, tedy den, v němž dle kalendáře se slavila minulého roku veliká noc. Církev zavedla na výroční den křtu slavné služby Boží a připomínala jim znova veliké dobrodiní, jehož se jim před rokem dostalo. V rodinách, jejichž členy novokřtěnci loňského roku byli, byl výroční den křtu dnem radostným. Za příčinou větší oslavy dávány též dary. Krásně pracovaná lampa, chována ve Florencii, na níž vyobrazena jest loď chramová s nápisem: Dominus legem dat Valerio Severo, Eutropi vivas. (Pán dává zákon Valeriovi, Eutropius ať žije!), jest patrně památkou na odevzdání zákona Valeriovi a přijetí jeho do církve skrze křest svatý. Takovými dary byly asi též sklenice, na nichž se vyobrazuje, kterak Kristus dává zákon sv. Petrovi a to tím spíše, je-li připojeno k obrazu i blahopřání. I některé předměty pro domácí neb křesťanskou potřebu byly ozdobovány obrazy představujícími výjevy, které se odnášely k udělování křtu. Sem patří lžíce chované v Aquileji, na jejížto misce znázorněn jest Duch sv., jak sestupuje ve způsobu holubice na křtěnce.[2])

Připadl-li výroční den křtu do doby postní, slavnost se buď přeložila, nebo vůbec se neslavila.

V některých církvích, zdá se, ustálili výroční den křtu tím, že ho slavili vždy v sobotu po velikonoci. Stopy výročních slavností křtu zachovaly se zde onde až do XIII. století.

Příklad starých věřících budiž nám pobídkou, abychom i my den a místo křtu vždy ve vděčné památce zachovali.[3])

§ 107. Doba po velikonoci.

V liturgii sluje doba po velikonoci dobou velikonoční (tempus paschale). Rozeznáváme pak:

1. *oktávu velikonoční*, která končí Bílou sobotou;

2. pak *užší dobu velikonoční*, která sahá až ke svátku Nanebevstoupení Páně; a

---

[1]) Rit. eccles. lib. I. sect. VII. c. 8. p. 79—83. ib. l. II. sect. c. 6. p. 240 sq. Cfr. Amberger, l. c. II. str 823 a n. — [2]) Viz obraz: Grisar, l. c. str. 809. — [3]) Gueranger, l. c. 376 a n.

3. konečně *širší dobu velikonoční*, která končí sobotou po sv. Duchu.

Neděle tak zv. užší doby velikonoční velmi těsně spolu souvisí, neboť všechny hlásají jednomyslně velkonoční radost.

℣ *Invitatorium* zní: »Pán opravdu vstal, alleluja! Pojďte, klaňte se Jemu!«

Hymny pějí chválu Kristu vzkříšenému. Hymnus v jitřních hodinkách »*Rex sempiterne coelitum* (Věčný králi nebešťanů) velebí Krista, jenž hříchy lidské na sebe vzal, smrt podstoupil, ale vítězně z mrtvých povstal; tak máme i my s Kristem zemříti a z mrtvých povstati. (Tecum nos a mortuis jubes sepultos surgere).[1]) Hymnus zní:

Králi věčný nad anděly,
veškerenstva stvořiteli,
jenžto v bytu, vládě, moci,
od věků jsi roven Otci.

Když se zrodil vesmír nový,
vryl's svůj obraz Adamovi,
podivným v něm spojiv dílem
vznešeného ducha s jílem.

Když vrah závistí a zradou
zkazil lidstvo hříchu vadou,
v tělo lidské jsi se zavil,
bys svůj obraz v lidech spravil.

Zrozen z Panny v onu dobu,
teď se opět rodíš z hrobu,
nám též velíš, bychom vznesli
zas se z hrobu, v nějž jsme klesli.

Pastýři, ty hříchu vládu
křestní vodou snímáš stádu;
tať jest duší lidských lázní,
hrobem jejich vad i strázní.

Tělo tvoje na kříž vbili,
čehož my jsme zasloužili;
krev jsi za nás prolil, Pane,
z níž nám spása věčná plane.

Bys nám věčně v nebes vlasti
velkonoční sám byl slastí,
zbav nás smrti, jež hřích plodí,
nás, jež moc tvá znovu rodí.

Tobě, jenž jsi povstal z hrobu,
buď čest, chvála v každou dobu,
buď i Otci vzdána chvála
a čest Duchu neustálá. Amen.

V pravdě básnickým vzletem popisuje z mrtvých vstání Páně hymnus ke chválám: »*Aurora coelum purpurat*«.

Celý svět bere účast v této slavné události. Neživá příroda odívá se ve slavnostní háv, na nebesích rozléhají se chvalozpěvy (aether resultat laudibus), svět jásá nad vítězstvím Krista. »Dosti budiž nářku při pohřbu, dosti slzám, dosti bolestem; vstal z mrtvých vítěz nad smrtí,« tak volá zářící anděl. (4.) — Hymnus zní:

Aj, blankyt úsvitem se rdí,
vzduch jásotem se slavným chví,
svět u vítězný dal se ples.
a peklo schvátily strach a děs.

Král, jemuž není rovného,
jde z dolu smrti tmavého,
sbor otců dávných vyprostil,
by v nebesích je uhostil.

Hrob jeho vojskem obsazen
a kamenem byl uzavřen,
ztad vítězně se ubírá,
smrt samu v hrobě zavírá.

Dost slz a dost i žalosti,
již ustup bolest radosti,
vstal Vítěz, jenž smrt uhasil,
jak anděl skvělý prohlásil.

Zněj Bohu Otci píseň chval.
i Synu, který z mrtvých vstal,
Duch Utěšitel budiž ctěn,
věk věků slaven po všechen. Amen.

[1]) Nebo pohřbeni jsme spolu s Ním skrze křest ve smrt: abychom jako Kristus vstal z mrtvých, tak i my v novotě života chodili.

Responsoria ke čtením všech nokturnů ohlašují rovněž vítězoslavně veškerému vesmíru a všem věřícím, že Kristus vstal z mrtvých. Jásavé výkřiky radosti velikonoční na všech stranách ozývají se, ale ve chválách na konci třetího žalmu bezprostředně před »Benedicite« propukává veškeren utajený velikonoční jásot v nesmírnou radost a podoben mohutnému vodopádu, ústí v blažící devateronásobné alleluja![1]) Obsahem svým hledí první dvě neděle po velikonoci k velikonocím, kdežto tři následující neděle pohlížejí k nastávajícím slavnostem Nanebevstoupení Páně a seslání Ducha svatého. Z té příčiny bere církev pro tyto neděle evangelia z řečí Krista Pána na rozloučenou se sv. apoštoly. City žalosti nad nastávajícím odchodem Páně mísí se s radostnými city z blízkého příchodu Ducha svatého.

Postup myšlenek doby velikonoční dá se takto znázorniti:

1. Kristus vstal z mrtvých. Církev staví nám před oči osobu Kristovu, význam a důkazy z mrtvých vstání Páně. Neděle velikonoční a týden po velikonoci.

2. Kristus vzkříšený jest základem naší víry (zjevení Tomášovi) a pramenem milostí (ustanovení svátosti pokání). — Neděle Bílá.

3. Kristus jest naším pastýřem. — Neděle druhá po velikonoci.

4. Naše rozloučení s Kristem, ale jen na krátkou dobu. — Neděle třetí po velikonoci.

5. Kristus posílá nám Ducha svatého jakožto Utěšitele, ale i soudce tohoto světa. — Neděle čtvrtá po velikonoci.

6. Poslední příkaz Krista před odchodem — modlitba. — Neděle pátá po velikonoci.

§ 108. Neděle Bílá.

A) Význam a čelnější názvy neděle Bílé.

Neděle Bílá jest jednak oktávem velikonocí, a proto slaví se ritu duplici, jednak jest první z neděl po velikonoci, a proto nemá officium velikonoční, nýbrž obyčejné neděle. — Jako neděle po velikonoci má za předmět oslavu z mrtvých vstání Páně; jest tedy vzorem všem nedělím celého roku, jelikož neděle v Novém Zákoně na místo soboty zavedena byla na památku, že právě tohoto dne Pán Ježíš vstal z mrtvých — a korunoval dílo to sesláním Ducha svatého, jež stalo se též v neděli. —

Různé názvy neděle Bílé v církvi latinské jsou: Dominica in albis (depositis), Dominica post albas (depositas) Dominica octava Paschae, Antipascha, Clausum Paschae, Conductus Paschae[2]) (neděle provodní). Česky se nazývá: neděle provodní

[1]) Mayenberg l. c. 512. — [2]) Du Cange, Glossar. lat.

neb družebná;[1]) polsky: n. przewodnia; srbsko-chorvatsky: n. biela. Řekové nazývají Bílou neděli *κυριακὴ τοῦ Ἀντιπάσχα ἤ τοι τοῦ Θωμᾶ*, nebo úplněji *ἡ ψηλάφησις τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου Θωμᾶ* (dotýkání [ohmatávání] sv. slavného apoštola Tomáše). — Co se týká původu nejobyčejnějšího názvu »neděle bílá«, nazývá se tak naše neděle, poněvadž následuje hned po Bílé sobotě; dle jiných sluje »bílou«, poněvadž novokřtěnci ponejprv přítomni byli službám Božím bez bílých šatů (»post albas«); ostatně byl v některých krajinách zvyk, že novokřtěnci skutečně teprve na tento den odkládali bílé šaty. Zdá se, že to naznačuje sv. Augustin, jenž praví: »Dnes končí se slavnost velikonoční, a proto novokřtěnci vyměňují svá roucha, ale tak, že bělost, která se v rouchu odkládá, v srdci zůstává.[2])

Nazývá se neděle Bílá též nedělí »Quasi modo geniti« (Jako nyní zrozená nemluvňátka), od počátečních slov introitu, kterážto slova však vztahovati lze nejen na novokřtěnce, nýbrž na věřící vůbec. Neboť po době svatopostní, po přijetí svatých svátostí máme býti všichni jako znovuzrozeni, osvěženi na duši i na těle. Probouzející se život veškeré přírody má býti obrazem osvěženého života ve farnostech. Proto zcela vhodně duchovní správcové právě tuto neděli vedou školní děti k prvnímu sv. přijímání. Čím byla pro první křesťany slavnost křtu, tím má býti v našich farnostech den sv. přijímání; celá farnost má bráti účast v této velepamátné události. Promluvy kněží mějtež ráz asketický a převládejž v nich stránka citová.[3])

B) **Mše na neděli Bílou.**

Introit obsahuje slova sv. Petra ku křesťanům, u nichž dětinnost má býti ustavičnou ctností. Sv. apoštol vybízí je, aby jako útlé dítky hledali potravy na prsou své matky, sv. církve; z ňader církve svaté budou čerpati učení pravé, nezkažené.[4]) — Slova žalmu vybízejí novokřtěnce k díkům za milost křtu.

Introit zní: Jako nyní zrozená nemluvňátka, alleluja, rozumného bezelstného mléka žádejte, alleluja, alleluja, alleluja. Ž. 80, 2. Plesejte Bohu, Spomocníku našemu; vesele pokřikujte k Bohu Jakobovu.

V kollektě loučí se církev svatá s velikonočními slavnostmi a prosí Boha, aby jejich obsah se zračil v životě a mravech její dítek. Zní: Propůjč nám, prosíme, všemohoucí Bože, abychom slavnost velikonoční, kterouž jsme dokonali, ve všech svých činech a v celém životě svém Tvou milostí zachovali. Skrze Pána našeho atd.

---

[1]) Brandl, Glossarium p. 452 a n., kde se vysvětluje též srbský název „družičalo“ a slezský „neděle družná“. — [2]) De tempore serm. 157. — [3]) Návod k promluvám v den prvního sv. přijímání podává Mayenberg, l. c. 502 a n. — [4]) Sušil, l. c.

Epištola (I. Jan. 5, 4—10.) velebí moc a zásluhu víry. Víra přemáhá svět, jenž jest okolo nás a v nás. — Epištola obsahuje tedy odůvodnění slov Krista Pána, která pronesl v dnešním evangeliu: »Blahoslavení, kteříž neviděli a uvěřili.«

A která jest to víra, jež chová v sobě takovou moc? Víra, že Ježíš jest Synem Božím. Tuto víru dosvědčují tři svědkové na nebi a tři svědkové na zemi. Na zemi svědectví vydávají: voda, t. j. křest, jejž Kristus Pán přijal a jímž od Otce za Syna Božího prohlášen byl (Mat. 5, 17.); krev, t. j. smrt Páně, kterou nás vykoupil a spasil; a konečně Duch svatý, jehož milosti Kristus smrtí svou lidstvu zasloužil a který v církvi stále zůstává jako Posvětitel. Na nebi vydávají svědectví: »Otec, Slovo a Duch svatý, a ti tři (tres, τρεῖς) jedno jsou,« netoliko v bytnosti a podstatě, nýbrž i v tom, že jednomyslně svědectví vydávají. Veškery tři božské osoby svědčí, že Ježíš Kristus jest Synem Božím. Otec vydal svědectví při křtu (Mat. 3, 17.), při proměnění Páně na hoře Tábor (Mat. 17, 5.) a hlasem s nebe daným před smrtí (Jan 12, 18); Kristus sám o sobě svědčil zázraky a výroky svými; Duch svatý o Něm svědčil při křtu, pak sestoupiv na apoštoly, čině skrze ně divy. (Jan 16, 14; 15, 26.) — O třech svědcích mluví apoštol, maje na mysli Deut. 29, 15. Duch svatý dvakráte jako svědek se uvádí: jednou dle bytnosti, jednou podle svých účinků. Vývody čině od menšího k většímu, dí apoštol: »Jestliže svědectví lidské přijímáme, svědectví Boží větší jest. Neboť toto jest svědectví Boží, které větší jest, že svědectví vydal (μεμαρτύρηκε)[1]) o Synu svém,« totiž na křtu a jinde, jak o tom nahoře řeč byla.

Svědectví toto proto dáno bylo, aby lidé v Krista uvěřili, a kdo uvěří, ten svědčí, že to svědectví přijímá: Kdo věří v Syna Božího, má svědectví Boží v sobě, t. j. jím řídí své myšlení, snažení, mluvení i jednání, jeho život jest patrným výrazem této víry. —

Místo *graduale* říká se v době velikonoční veliký allelujový zpěv, jenž dnešního dne zní:

»V den vzkříšení svého,« praví Pán, »předejdu vás do Galilee, alleluja! Po osmi dnech přišel Ježíš zavřenými dveřmi a stál uprostřed učeníků svých a řekl: Pokoj vám, alleluja!«

Evangelium (Jan 20, 19—31) vypravuje, kterak se Pán dvakráte svatým apoštolům zjevil. Téhož dne, kdy vstal z mrtvých, zjevil se Pán na večer asi mezi 8.—9. hodinou sv. apoštolům, kteří byli shromážděni ze strachu před židy při zavřených, to jest zatarasených dveřích.[2]) Svatí apoštolové slyšeli již od žen, pak od samého Petra a Jana, že Pán vstal z mrtvých, ale bylo jim těžko povznésti se k živé víře z dosavadního poděšení. —

[1]) Perf. — účinky svědectví dosud trvají. — [2]) Belser, Das Evangelium des hl. Johannes str. 536 a n. — Dle mystiků zjevuje se Pán těm uvnitř, kde dveře srdce svého světu zamykají.

*

Tělo Páně po vzkříšení bylo duchové, vynikajíc nad zákony prostoru, a proto nebylo třeba zázraku, aby proniklo zavřenými dveřmi, jako ho potřebí bylo, když se z Marie Panny narodil, panenství neporušiv, anebo když po moři kráčel.

Stanuv uprostřed, pozdravil Pán učeníky slovy u židů sice obyčejnými, ale v ústech Páně majícími význam vyšší. Neboť slovo Páně *skutečně přineslo* apoštolům pokoj, t. j. odpuštění viny a ulevilo jich stísněným srdcím. Aby však se nedomnívali, že vidí nějaký duchový zjev, napomenul je Pán, aby ruce a nohy jeho ohmatali, aby poznali, že skutečně vstal z mrtvých v těle, jež na zemi nosil.

Pokoj Pánem přinesený rázem proměnil zármutek apoštolů v radost, »i zradovali se«. A poněvadž nyní s Bohem smířeni jsouce ve stavu posvěcující milosti se nalézali, byli schopni přijmouti dary Ducha svatého, z nichž první jim Pán udělil slovy: »Jako mne poslal Otec, i já posílám vás.« Těmito slovy udělil jim Pán moc, pokoj lidem udělovati, jejž byl jim právě sám udělil, a vůbec konati veškeren úřad pastýřský. Pak vdechl na ně a řekl jim: »Přijměte Ducha svatého. Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým zadržíte, zadržány jsou.«

Dechnutí bylo účinným znamením toho, že se sv. apoštolům Ježíšův božský duch skutečně udělil, bylo dále účinným znamením toho, že se jim božská moc, hříchy odpouštěti, jakou sám měl, (Mat. 9, 2 a n.; Mar. 2, 5 a n.; Luk. 7, 48 a n.) udělila a s odpuštěním hříchů i moc uděliti pokoj. — Jak dobrotiv byl Pán k sv. apoštolům a jak dobrotiv celému světu tím, že ustanovil svátost pokání! V pravdě božská to moc: božská, pocházejíc od Boha skrze Spasitele, neboť praví: »Jako mne poslal Otec, tak posílám vás;« božská, neboť apoštolové hříchy skutečně odpouštějí a nikterak jen neohlašují, že jsou odpuštěny; božská co do objemu, neboť sahá tak daleko, kam až sahá zloba lidská a božské milosrdenství; božská co do blahodárné působnosti, poněvadž tolik hříchů odpouští, tolik zoufalství mírní, tolik útěchy, pokoje a radosti rozšiřuje. Sotva která svátost byla za tak milých okolností ustanovena: na večer Božího Hodu velikonočního, při prvé návštěvě Spasitelově, když ukazuje své rány a přeje jim pokoje, jim vdechuje nesmrtelnost, dává Ducha svatého, jenž jest dobrotou, láskou a sladkostí Boží .... Tato svátost jest v pravdě velikonoční pozdrav Spasitelův lidstvu ... Co by z nás bylo ze všech bez této svátosti? S jakou důvěrou, s jakou radostí a s jakou horlivostí máme jí používati, když při jejím přijímání běží o krev Páně a cenu Jeho pěti svatých ran.[1])

Při tomto zjevení nebyl Tomáš přítomen; příčiny jeho nepřítomnosti neznáme, ale zajisté stalo se tak řízením prozřetelnosti Boží. Tomáš, když mu apoštolové zvěstovali, že viděli

[1]) Meschler, Das Leben Jesu, II, 463 a n.

Pána, odpověděl: »Neuzřím-li v rukou Jeho bodení hřebů a nevložím-li prstu mého v místo hřebů a ruky své nevložím-li v bok Jeho, neuvěřím.«

Nevěra sv. Tomáše byla nerozumná, poněvadž mu všichni svatí apoštolové jednomyslně dosvědčili, že Pána viděli, a že před nimi stál s ranami na těle. Než vina Tomášova se umenšuje, považíme-li, že nemohl pro radost uvěřiti. Leč i to třeba uvážiti, že v tom bylo dopuštění Boží, neboť více nám prospěla dle sv. Rehoře Velikého jeho nevěra, nežli víra sv. Maří Magdaleny. Ostatně Pán věděl, že nevěra Tomášova nepocházela ze zlého srdce, nýbrž Tomáš si přál pouze touž cestou dospěti k víře ve vzkříšeného Spasitele, jakou k ní dospěli ostatní apoštolové. Proto zjevil se Pán svatým apoštolům, když byl Tomáš s nimi, po osmi dnech po druhé a pozdraviv je řekl k Tomášovi: »Vlož prst svůj sem a viz ruce mé a vztáhni ruku svou a vlož v bok můj a nebuď nevěřícím, ale věřícím.« Tímto způsobem dal Pán Tomášovi příležitost, aby na základě vlastního bádání a nevyvratných důkazů dospěl k jistotě o z mrtvých vstání Páně, kterážto pravda jest základní pravdou veškerého křesťanství.

Tomáš prohlašuje se za usvědčena a vyznává vinu svou slovy: »Pán můj a Bůh můj!« t. j. Ty jsi mým Pánem a Bohem. — Tomáš vyznává, že Ježíš, jenž před ním stojí, jeho dosavadní mistr a učitel jest Bohem, t. j. vyznává dvě přirozenosti a jednu osobu v Ježíši Kristu.

Tímto zjevením Páně byli však i ostatní svatí apoštolové ve víře utvrzeni, ba i naše víra byla hojně posilněna. — Blaženými byli apoštolové pro to, co viděli a slyšeli (Mat. 13, 23.), ale pro útěchu všech nás budoucích praví Pán: »Blahoslavení, kteří neviděli a uvěřili.« — Následujícími verši ukončuje sv. Jan své evangelium. — Navazuje na vypravování o Tomáši, jehož Pán utvrdil ve víře zjevením, v němž se sláva Páně (δόξα) objevila. Takovýchto znamení, jež jsou důkazy božského poslání Páně a Jeho božské důstojnosti, mohl by apoštol uvésti velmi veliký počet. Připomíná však jen některých, aby křesťany maloasijské ve víře utvrdil. Stručný obsah této víry jest: Ježíš jest Kristus, Syn Boží — Ježíš Nazaretský jest proroky předpověděný Messiáš, král židovský, Syn Boží. Kdo pak v Ježíše jakožto Messiáše a Syna Božího uvěří, kdo se s Ním skrze křest, svaté přijímání a přijetí Ducha svatého spojí, má již zde na světě v duši své božský, věčný život, přešel již ze smrti k životu, a zachová-li si tento život až do hodiny smrti, vzkřísí ho Pán v den nejposlednější a on patřiti bude na Boha na věky.

Antifona k obětování ohlašuje vzkříšení Páně ženám: Anděl Páně sestoupil s nebe a řekl ženám: Jehož hledáte, vstalť jest, jakož byl řekl, alleluja!

Sekreta vypisuje radost naši ze vzkříšení Páně a vyjadřuje prosbu, aby naše radost potrvala na věky. Zní:

»Přijmi, prosíme, ó Pane, dary církve plesající; a jížto Jsi příčinu takového veselí způsobil, spolu i ovoce věčné radosti jí uděl. Skrze Pána našeho atd.«

V antifoně k přijímání vybízí Kristus Pán Tomáše, aby se dotkl nejsvětějšího těla Jeho a napomíná ho, aby nebyl nevěřícím, nýbrž věřícím. Přijímajíce tělo Páně, buďme tedy věřícími Zní:

»Vpusť ruku svou a viz místa hřebů, alleluja: a nebudiž nevěřící, ale věřící, alleluja!«

V modlitbě po přijímání prosí církev, aby sv. přijímání naši slabost posilovalo a bylo nám prostředkem vytrvalosti v dobrém. Zní: »Prosíme, ó Pane Bože náš, aby svatosvatá tajemství, kteráž Jsi nám ku posile naší obnovy poskytnouti ráčil, jak v přítomnosti, tak i pro budoucnost vydatným lékem byla. Skrze Pána našeho« atd.

§ 109. Druhá neděle po velikonoci.[1])

Na zlaté půdě velikonoční liturgie nakreslen jest obraz dobrého pastýře, jejž nám dnes církev k nahlédnutí představuje. Jest to velkolepý a velebný obraz, v jehož rozjímání nejšlechetnější duchové rádi se kochali, a z něhož sílu a nadšení pro své povolání čerpali.

Církev volila evangelium o dobrém pastýři na neděli po velikonoci proto, poněvadž líbezně vyrovnává protivu Velkého pátku a velikonoční neděle. Na Velký pátek vyplnilo se slovo Písma sv.: »Bíti budou pastýře a rozprchnou se ovce«, a v těchto radostných dnech velikonočních dobrý pastýř sbírá opět ovce roztroušené, aby je odevzdal svým náměstkům, pastýřům ve své církvi ustanoveným, sám však zůstávaje nejvyšším pastýřem.

Jak hluboce vryl se obraz dobrého pastýře do srdce církve svaté, toho nejlepším důkazem jsou liturgické formuláře dnešního dne.

Církevní hodinky.

Čtení prvního nokturnu vzata jsou ze skutků apošt. (13, 13.—33.). Sv. Pavel dokazuje v synagoze antiochenské (v Posidii), že Kristus jest pravým, od proroků předpověděným Messiášem. Dějiny národa israelského dokazují, že Bůh vedl jej ke Kristu, jenž vstav z mrtvých, jest pravým pastýřem a duchovním sluncem veškerého světa a dějin lidstva.

Čtení druhého nokturnu vzata jsou z řeči sv. Lva Velikého o nanebevstoupení Páně. Sv. Lev popisuje vzrůst království Kristova vně i uvnitř skrze Ježíše, pravého pastýře. V prvním nokturnu jest řeč o tom, kterak Bůh vychovával národ židovský pro Krista; zde pak popisuje se, kterak sám Ježíš vychovával

[1]) Mayenberg, l. c. § 53; Dr. Jakob Schäfer, Die Parabeln des Herrn, str. 29 a n.; Fonk, Die Parabeln des Herrn, str. 828 a n.

si učeníky své, aby byli schopnými správci jeho království. »Tito dnové, nejmilejší, kteří uplynuli mezi velikonocemi a vstoupením na nebesa, nepřešli nečinným tokem, nýbrž veliká tajemství byla v nich zjevena. V těch dnech vdechnutím Páně vlévá se apoštolům Duch svatý a sv. Petru se svěřuje odevzdáním klíčů péče o ovčinec Páně.«

Dle těchto slov království Boží vždy v jasnějších obrysech před očima našima vystupuje, nabývá pevnějších základů, aby mohlo býti lidstvu po všechny věky »sloupem a utvrzením pravdy«.

Kristus rozžíhá v srdcích svých věrných plamen víry tím, že je poučuje o úradcích Božích. »V těch dnech ke dvěma učeníkům na cestě Pán jako průvodce se přidružuje, a aby veškeru temnotu naší nerozhodnosti zapudil, kárá zdlouhavost bojících se a strachujících. Osvícená srdce hoří plamenem víry, a která byla dříve vlažná, když Pán otvírá Písma, hárají. Také v lámání chleba otvírají se oči spoluhodujících.«

Ale Kristus Pán dosud doprovází nás na cestách našich a otvírá nám Písma skrze církev učící. Jak šťastni jsou katolíci, že Kristus Pán v církvi své ustanovil neomylný úřad učitelský. A jak nemají hárati srdce naše posvátným ohněm nadšení, když v církvi láme se chléb, jenž jest nejsvětějším tělem Spasitelovým. Právě v čas velikonoční zve církev všechny věřící ke stolu Páně. Jak mohutný plamen víry a lásky zasáhl by veškeren svět, kdyby všichni katolíci vyplnili věrně svou povinnost velikonoční! Tvář země by se brzy změnila; v srdci jednotlivce, v rodinách a celé společnosti vypadalo by vše jinak, nežli jest tomu v naší rozervané době, na jejímž srdci usadila se silná ledová kůra sobectví a nelásky. — Velmi vhodně zakončuje tedy církev lekce druhého nokturnu responsoriem: »Vyčisťte starý kvas, abyste byli nové skropení, jakož jste nekvašeni, neboť Beránek náš velikonoční obětován jest Kristus, a protož hodujme v Pánu.« (I. Kor. 5, 7. 8.)

Čtení třetího nokturnu obsahují homilii sv. Řehoře Velikého o dobrém pastýři, v níž se mluví o povinnostech pastýřů duchovních. »Naše první povinnost záleží v tom, abychom své časné statky svým ovcím milosrdně věnovali; dále, když by toho potřeba vyžadovala, i smrt pro ovečky podstoupili.«

Formulář mešní.

Introit jest velikonočním hymnem na Spasitele, jenž vykoupil člověka, tak že nová, nadpřirozená obloha klene se nad člověkem, po níž rozlévají se paprsky milosti Boží, jež tak mile rozehřívají srdce věřícího křesťana. Introit zní: (Ž. 32, 5. 6.): »Milosrdenství Hospodinova plna jest země, alleluja: slovem Hospodinovým nebesa utvrzena jsou, alleluja, alleluja. (Ž.) Veselte se spravedliví v Hospodinu: upřímným přísluší chválení. ℣. Sláva Otci atd. Milosrdenství atd.

V kollektě vyprošuje církev lidu svému svatou radost pro tento i onen život. Zní: »Ó Bože, jenž jsi skrze Syna svého padlý svět zase pozdvihnouti ráčil: propůjč věřícím svým stálého potěšení, abys těm, jež jsi od pádu věčné smrti vytrhl, neskončených popřál požívati radostí. Skrze Pána našeho« atd.

V epištole (I. Petr. 2, 21.—26.) napomíná sv. Petr, viditelná hlava celé církve, věřící k trpělivosti v utrpeních. Odůvodňuje napomenutí své tím, že věřící povoláni jsou, aby následovali šlepějí Kristových, jenž trpěl ne za sebe, nýbrž za nás. »Byli jsme zajisté jak ovce bludni, ale obráceni jsme byli k pastýři a biskupu duší svých.« — Právě tato poslední slova jsou asi příčinou, proč církev zvolila dnešní epištolu pro mešní liturgii: »O dobrém pastýři«.

Nejvzácnější však částí veškeré dnešní liturgie jest *evangelium* o Kristu, dobrém pastýři. (Jan 10, 11.—16.) Obraz o dobrém pastýři jest tak krásný, že právem dí *Sušil*: »Jsou to přemilostná slova, v jichž rozjímání sv. duše se rozkochávaly, odstoupiti od slasti jich stěží mohouce.« Proto není divu, že obraz dobrého pastýře vždy tanul křesťanům na mysli, a že již v nejstarších dobách umění křesťanského setkáváme se s vyobrazeními »dobrého Pastýře«. Na zdích katakomb, na lampách, prstenech, zlatých nádobách, broušených sklech, ambonech, rakvích, sochách, mosaikách, medaillonech atd. nalézáme již v nejstarších dobách křesťanského umění symbolického obrazy dobrého Pastýře. — Mezi 455 obrazy Krista Pána z nejstarších dob jest 105 představujících dobrého Pastýře. Příčinou toho jest, že právě podobenství o dobrém Pastýři, jak Kristus Pán sama sebe nazval, nejlépe nám zobrazuje lásku Pána Ježíše k nám, a láska povzbuzuje k opětování lásky. A právě v naší době jest toho na výsost potřebí, opět a opět obraz »dobrého Pastýře« lidu představovati, aby tím spíše odvrátil se s opovržením od svůdců, kteří se mu za pastýře vtírají. — V hl. 9. vypravuje sv. Jan o zázračném uzdravení slepého od narození. Židé ve slepé zášti proti Pánu Ježíši vyloučili slepce z církve, poněvadž uvěřil v Ježíše. — Ale Pán Ježíš ho později nalezl, zjevil mu své božství a přijal ho do církve své. Tím ukázal, že jest lepším pastýřem, nežli byli fariseové a aby to fariseům též dokázal, přednesl jim věčně památné podobenství o pastýři a ovcích.. (Ž. 10, 1.—18.)

Podobenství vzato jest ze života pastýřského a bylo ostatně židům již známo ze Starého Zákona, poněvadž proroci tohoto obrazu o Bohu (Ž. 23, 1; 78, 13; 94, 7; 99, 3; Ezech. 3, 4; Mich. 7, 4; Zach. 10, 3) i o budoucím Vykupiteli (Isai 40, 11; Ezech. 34, 23; 37, 24; Zach. 13, 17.) častěji užívali. — Vedle péče o pole, vinice a sady olivové bylo pěstování ovcí jedním z hlavních zaměstnání obyvatel palestinských. Ovce jeví k pastýři velikou přítulnost, poznají ihned jeho hlas a ochotně ho následují. Pastýř stráví celý den při ovcích a na noc je zažene do jeskyně. Není-li v okolí příhodné skrýše k přenocování, za-

hání pastýř ovce do ohrad k tomu cíli zřízených, sestávajících ze zdí postavených z kamenů prostě na sebe nakladených. Na kameny kladou se nahoře ještě trnité keře. Ohrada má jediný otvor, kterým ovce vcházejí a vycházejí, a jenž se na noc zadělá trámy a trnitými keři. Mnohdy přenocuje v ohradě i více stád, a ráno každé stádo na hlas svého pastýře vyjde. — Nad stádem bdí pouze jeden hlídač, kdežto ostatní pastýři spí. — Nepřátelé stád jsou: vlci, šakali, někdy i medvědi (na úpatí Antilibanonu na blízku Hermonu), pak lupiči a zloději. Nepřátelé stáda ovšem nejdou branou. — Podobenství naše skládá se ze dvou částí. V první části (10, 1—10) staví se Pán Ježíš oproti zlodějům a loupežníkům a část tato vrcholí ve slovech: »Amen Amen pravím vám: Kdo nevchází dveřmi do ovčince, ale jinudy vstupuje, ten jest zloděj a lotr. Já jsem dveře ovcí (k ovcím). Já jsem dveře. Skrze ně vejde-li kdo, spasen bude; a vejde i vyjde a pastvy nalezne.« (v. 17. 9.) Těmito slovy tvrdí Pán Ježíš, že jest nejen pravým Pastýřem, nýbrž, že on jest, jenž nechává dveřmi pravé pastýře vstupovati, t. j. ustanovuje pastýře, že bez jeho poslání nikdo není vůbec zplnomocněn úřad pastýřský zastávati. Bez něho nemůže pastýř ani svého blaha dojíti, ani jiným ho zaopatřiti. — Bez Krista není přístupu ani do církve, ani do nebe, — bez Krista není spásy (v. 9.). — O falešných pastýřích (fariseích) dí Pán: »Zloděj nepřichází, než aby kradl a zabíjel a hubil« (v. 10. a). — Tito ničí život ovcí, (život nadpřirozený), ale Pán přišel, »aby život měli a hojněji měli« (v. 10. b).

Již touto péčí o život ovcí jeví se býti Pán Ježíš Pastýřem dobrým. Ale ještě více vynikne obraz dobrého Pastýře v druhé části podobenství, jež jest obsaženo v dnešním evangeliu (10, 11.—16.) — Pán Ježíš praví: »Já jsem Pastýř dobrý« (*Ἐγώ εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλός.*) t. j. ten pastýř, v němž ideál dobrého pastýře jest uskutečněn; ten pastýř, o němž jsem v minulých větách mluvil; ten pastýř, o němž proroci předpovídali. — Již dříve řekl, že přišel, aby »ovce život měly a hojněji měly« (v. 10.).

Zmíniti se třeba nyní i o životě i o ceně za život. — Život ovcí záleží v posvěcující milosti Boží, skrze niž se s pastýřem co nejúžeji spojují. Toto spojení má vzor v podstatném spojení Otce a Syna. — Jako Otec poznávaje Syna od věčnosti, jemu přirozenost a podstatu udílí a též na nejsvětější člověčenství Synovo plnost nebeských dober a milostí rozlévá, a jako Syn poznávaje Otce, ho miluje a ve své lidské přirozenosti lásku k Otci tím projevuje, že plní jeho vůli, tak také zná Bůh člověk každou z vykoupených duší a uděluje jim nebeský život, záležející v posvěcující milosti Boží se všemi poklady milostí vůbec; ale jako Syn zná Otce, tak znají Krista jeho ovce, snaží se vždy lépe a lépe ho poznávati a z tohoto poznání čerpají onu nadšenou a obětavou lásku k němu, kterou projevují zvláště poslušností

jeho vůle (v. 14. 15.). Cena však, za kterou Pán ovcím život zjednal, vyslovena jest slovy: »Dobrý pastýř dává život svůj za ovce své« (v. 11.). — »A život svůj dávám za ovce své« (v. 15.). Rány na oslaveném těle jsou nejlepším důkazem pravdivosti slov Páně. Tyto rány si Kristus Pán proto podržel, aby nám vždy hlásaly, že za nás zemřel na kříži. Těmito ranami usmířil Ježíš Kristus spravedlnost Boží na kříži a tyto rány dosud ukazuje Pán Ježíš v nebi Otci nebeskému, kdykoliv se chce hněvati na nás lidi — a usmiřuje Ho. (I. Jan, 2, 1; žid. 7, 25. Sv. Tom. Aq., Comment. in Hebr. 7, 25.) Rány na oslaveném těle Páně pobízejí nás, abychom uvažovali, čím povinen jest svět Kristu, jenž obnovil tvář země a obyvateli jejími zalidnil nebe. Pěkně mluví o tomto thematě Meyenberg[1]): »Kdyby ony milliony lidí, kteří někdy v životě s tímto dobrým Pastýřem se setkali, zapěli mu píseň chvály, — kdyby všechny chrámy, od dob katakomb, kdy obraz dobrého Pastýře na absidy podzemních chodeb se maloval, a od dob, kdy v Římě u sv. Pudenciany v paláci senátora Pudenta jeden z nejstarších chrámů jakožto »titulus Pastoris«, t. j. ke cti dobrého Pastýře založen byl, — se svými křtitelnicemi, zpovědnicemi, oltáři mluviti mohly, co by to bylo za mocnou, neodolatelnou velepíseň na dobrého Pastýře: »Život svůj dává za ovce své«! Vše, co obsaženo jest ve slovech: náboženství, milost, život, láska, pokoj, to všechno jest jen paprskem dobrého Pastýře. Z jeho srdce proudí plameny ohnivé. První sv. přijímání, dobrá životní zpověď, návrat dlouho již zbloudilého hříšníka, statečný, v povolání věrný život, jenž sílu svoji z pramenů dobrého Pastýře čerpá, — to vše, to vše potvrzuje jediné slovo: »Život svůj dává za ovce své«. A co Ho k tomu pohnulo? Láska: »Křtem (krve) mám býti křtěn a kterak jsem soužen, dokud se nevykoná,« tak dí Spasitel před svým umučením (Luk. 12, 50.).

Takto stal se Kristus Pán *vzorem všem duchovním pastýřům*, kteří mají jeho šlepějí následovati. Ale i obec křesťanská povinna jest duchovním správcům prokazovati vše, čeho žádá na svých ovečkách nebeský Pastýř, totiž lásku, důvěru, poslušnost a úctu. Ke cti katolických pastýřů budiž řečeno, že vždy velkou většinou službě duší sobě svěřených nezištně se oddávali, a nejednou za ovce své a za církev Boží umírali. jmenovitě římští papežové až do doby sv. Sylvestra (r. 314—335.), t. j. až do doby prvého císaře křesťana téměř všichni prolili krev za církev Páně. Vždy byli v církvi duchovní, kteří mohou říci se sv. Pavlem: »Všecko zajisté vaše jest, buď Pavel, buď Apollo, buď Kéfa... vy pak Kristovi« (I. Kor. 3, 22.), t. j. všichni duchovní *vám* ke službě jsou dáni, *pro vás* posláni..., abyste byli Kristovi. — »Ale nájemník a kterýž není pastýř, jehož nejsou ovce vlastní, vida vlka an jde, opouští ovce a utíká: a vlk lapá a rozhání

[1]) Homiletische und katech. Studien, 518.

ovce. Nájemník pak utíká, nebo nájemník jest a nemá péče o ovce« (v. 12. 13.).

Jak se tu odráží od obrazu dobrého Pastýře obraz nájemníka a svůdce! Tomuto neběží o spásu, nýbrž o mzdu a časné dobro. — Vlkem jest především kacíř, který lží a pomluvou bojuje proti církvi Kristově a jednotu věřících trhá. — Právě za našich dnů mnoho takovýchto vlků vrhlo se na stádo Páně. Heslo jejich jest: »Pryč od Říma!« — Vlky jsou pro církev vůdcové všech stran, které usilují o to, aby ze života rodinného a veřejného, hlavně ze škol vymýtily ducha křesťanského. Sem náleží svobodné zednářstvo, sociální demokracie, spolek katolických rozvedených manželů a j. m. a konečně pěstitelé vědy protikřesťanské.

Jak těžký má tedy nyní úkol duchovní pastýř, aby uchránil stádo své. Zde platí slovo sv. Pavla: »*Kaž slovo* (zastávej řádně kazatelský úřad), nabízej včas i nevčas, tresci, pros, žehři ve vší trpělivosti a *učení* (pěstuj vědu svatou).« — »Já jsem pastýř dobrý a znám své, a znají mne mé. Jako mne zná Otec, i já znám Otce a život svůj dávám za ovce své.«

Spasitel vyjadřuje druhou známku dobrého pastýře: zná ovce a ovce znají jej. Kristus Pán stará se tedy o každou ovci, a proto jest vzorem tak zv. soukromé duchovní správy. Jak Kristus Pán o jednotlivce se stará, to viděti nejlépe na Nikodemovi, ženě Samaritánce, Zacheovi, lotru na kříži a pod. Na hoře Olivetské a na kříži tížily Ho viny každého člověka, jako zase není Mu tajným žádný náš kříž, — zná i naše nejtajnější myšlenky. — Proto s důvěrou se může každý k Němu utikati, od Jeho trůnu ve svatostánku nikdo nebyl dosud odbyt.

Ovce pak znají Krista Pána, poněvadž sebe sama za ně vydal; znají Jeho lásku a dobrotu. Co krásného, co spasitelného se vůbec pomysliti dá, to každá duše nalézá v Ježíši. Toto vzájemné poznávání mezi pastýřem a ovcemi má vzor svůj v poznání, jež jest mezi Otcem a Synem, a které vede k obapolné lásce. Tak budiž tedy i u nás. Nesmíme Krista Pána znáti toliko dle rozumu, nýbrž i dle vůle, — musíme se Mu ve všem podrobiti a Jeho milovati. Proto řekne Pán v soudný den těm, kdož Ho neznají dle vůle: »Neznám vás«, jakož řekl oněm pošetilým pannám. — Ale poněvadž dle vůle Boží Kristus jest nejen pastýřem Israele, nýbrž celého světa, proto dí: »Mámť i jiné ovce, kteréž nejsou z tohoto ovčince, i ty musím přivésti, a hlas můj slyšeti budou, a bude jeden ovčinec a jeden pastýř« (v. 16.).

Kristus Pán vytkl těmito slovy církvi své poslání světové, jakož na přemnoha místech Starého Zákona bylo předpověděno. (Gen. 12, 3; Isai. 49, 6; Žalm 2, 8.) Pán mluví zde s jistotou a mluví o časech blízkých. Církev rozboří zeď mezi židy a pohany, a ve stínu kříže odpočinou veškeří národové. Církev Kri-

stova nesmí býti pro jeden národ, jak si přejí mnozí přemrštění vlastenci, nýbrž musí býti světová a všenárodní, všechny národy stejnou láskou objímající. — »A bude jeden ovčinec a jeden pastýř.« Kristus již jest dle práva pastýřem jediným veškerého člověčenstva, ale ve skutečnosti stává se jím víc a více, jak právě církev svatá se šíří. Viditelně zastoupen jest Kristus Pán jako hlava církve římským papežem, jemuž ve sv. Petru ovce i beránky, t. j. ovce i pastýře pod správu dal (Jan 21, 3.). Tak hodlal uskutečniti Kristus Pán myšlenku o spojení člověčenstva, jež jediné v církvi katolické se dá provésti. — Aby však provedení této myšlenky v dozírné době dokonale se stalo, modlívejme se vroucně: Přijď království Tvé!

V offertoriu vyjadřuje církev touhu po Bohu. Zní: »Bože, Bože můj, k Tobě z jitra bdím: a ve jménu Tvém pozdvihovati budu (k Tobě) rukou svých. Alleluja.«

V sekretě prosíme, aby oběť, která se na oltáři koná, vzbudila účinky, po nichž duše naše touží: totiž, abychom hříchu odumřeli a v ctnosti povstali. Zní: »Spasitelného požehnání, nechť nám, ó Pane, svatá oběť vždy poskytuje, aby co tajemně koná, mocí svou dokonala. Skrze Pána našeho.«

V antifoně ku přijímání (communio) vzpomíná církev dobrého pastýře, jenž se nám dává za pokrm. Zní: »Já jsem pastýř dobrý, alleluja, a znám ovce své, a znají mne ovce mé, alleluja, alleluja.«

V modlitbě po sv. přijímání prosíme, abychom velebnou Svátost vždy více milovali a jen v ní slávu svoji hledali. Zní: »Propůjč nám, všemohoucí Bože, abychom obdržíce milost Tvou obživující, z darů Tvých vždy se chlubiti mohli. Skrze Pána našeho« atd.

§ 110. Třetí neděle po velikonoci.

Základní myšlenku liturgie třetí neděle po velikonoci tvoří loučení se vzkříšeným Spasitelem. Proto do radosti velikonoční mísí se cit žalosti. Výrazem těchto smíšených citů jest zvláště dnešní evangelium, jež vyňato jest z řečí, které měl Kristus Pán ke svatým apoštolům na rozloučenou před svou smrtí. — Církev nám připomíná, že se na věčnosti s Kristem Pánem shledáme. Jest věčnost, proti níž jest doba tohoto života jen »maličko«. Ale církev nepřipomíná nám věčnosti hrůzyplným obrazem posledního soudu, nýbrž idyllickým obrázkem, představujícím velikonoce v nebi. [1])

A) Církevní hodinky.

Velikonoce na nebesích popisují čtení prvního nokturnu, jež vyňata jsou z knihy Zjevení, jejíž čtení tuto neděli započíná.

[1]) Mayenberg, l. c. § 54. — Keppler, Unseres Herrn Trost. Herder 1887 str. 185 a n.

Sv. Jan viděl Syna Božího uprostřed sedmi svícnů zlatých, oděného v řízu a opásaného na prsou pásem zlatým ... a v pravici měl sedm hvězd a obličej Jeho (byl) jako slunko svítí v síle své (1, 13.—16.). — Poslední přípravou k velikonocím na nebesích jest vzkříšení těl lidských, o němž jedná sv. Augustin ve čteních druhého nokturnu. Vzkříšení Kristovo jest dle něho nejlepším důkazem, že i my z mrtvých vstaneme. —

Slaviti budeme velikonoc na nebesích brzy, jakmile ukončíme pouť tohoto života, jehož trvání není leč »maličko«. Tuto pravdu rozvádí vroucným způsobem sv. Augustin ve čteních třetího nokturnu. Dí: Maličko jest doba, v níž uplyne tento věk; pročež dí týž evangelista ve své epištole: Poslední hodina jest... K oněm řekl: Maličko, a již neuvidíte mne, kteří Ho tehdáž tělesně viděli, poněvadž hodlal jíti k Otci, a neměli Ho potom více viděti smrtelného, jak Ho viděli, když toto mluvil. Co potom přidal: »A opět maličko a uvidíte mne,« slíbil celé církvi, jako celé církvi slíbil: »Aj, já s vámi jsem až do skonání světa.« Neváhá Pán slibu vyplniti. Maličko a uvidíme Ho, kde již za nic Ho nebudeme žádati, o nic prositi, poněvadž nezbude, čeho bychom si žádali a nač bychom se tázali. Toto maličko zdá se nám býti dlouhým, poněvadž dosud trvá, ale až se ukončí, uvidíme, jak bylo maličkým. Nebudiž tedy radost naše, jakou má svět, o níž se praví: »Svět pak se bude radovati.« Ale ani v žalu, jejž nám toto očekávání způsobuje, nebuďme smutni jako bez radosti, nýbrž, jak dí apoštol: »V naději se radující, v soužení trpěliví,« poněvadž i roditelka, k níž jsme přirovnáváni, více se raduje z budoucího dítka, nežli se rmoutí pro přítomnou bolest.

B) Mešní formulář.

Introit, jenž jest vyňat ze 65. žalmu, jest velkolepým hymnem, jímž církev velebí Boha, že nám dal povstati v Kristu k novému životu. Očištěni velikonoční zpovědí, propukáváme v jásavé »Alleluja!« a zveme k jásotu celou zemi a všechny lidi dobré vůle. Zní:

(Ž. 65, 2. 3.) »Plesejte Bohu všecka země, žalm říkejte jménu jeho, slávu vzdejte chvále jeho. Rcete Bohu: Jak hrozni jsou skutkové tvoji, Hospodine! Pro množství moci tvé kořiti se budou tobě nepřátelé tvoji.«

Orace jest, jak dí Meyenberg, poutní naší modlitbou a písní tímto slzavým údolím ke Kristu, s námi se loučícímu a přece našemu vůdci a pastýři. Zní:

»Ó Bože, jenž bloudícím světlo pravdy ukazuješ, aby na cestu spravedlnosti se navrátiti mohli: popřej všem, kteří víru křesťanskou vyznávají, toho se varovati, co se jménu křesťanskému protivuje a co naň přísluší, bedlivě konati. Skrze Pána našeho« atd.

A právě tato modlitba obsahuje též poslední napomenutí na rozloučenou Krista vzkříšeného, abychom nyní životem dokázali, že jsme vskutku *na cestu spravedlnosti se navrátili*, tím že se budeme *varovati toho, co se jménu křesťanskému protivuje*, a že *budeme bedlivě konati, co se přísluší*, t. j. *následovati světlo pravdy* Kristovy a světlo příkladu Jeho, jenž jde k Otci.

Epištola (I. Petr. 11—19.) podává životní pravidla pro křesťana, poučujíc o povinnostech k sobě, k bližnímu a k vrchnostem. — O velikonocích povstali jsme s Kristem Pánem z mrtvých, abychom vedli nový život a právě pro tento nový život v Kristu dává nám apoštol životní pravidla.[1])

Apoštol připomíná nejprve, že jsme zde na světě pouze poutníky, kteří zde domova svého nemají a proto odříkati se máme pochutí, žádostí a marností světa a obraceti zřetel svůj k nebi. Zdržovati se máme tělesných žádostí, poněvadž bojují proti duši, která spásy dojíti má. Ale nestačí jen zlých věcí se varovati, nýbrž třeba i ctností rozličných pilen býti a proto přidává apoštol: *obcování své mezi pohany majíce dobré*. Větší zajisté má do sebe moc dobrý příklad, nežli napomínání. Proto dí sv. Bernard: Bohu jsme dlužni svědomí, lidem pak pověst. I my dnešního dne žijeme mezi pohany (nevěrci, odpadlíky, rouhači, stoupenci liché vědy atd.) a proto rovněž se musíme vynasnažovati, abychom jim nedali záminku k tupení sv. víry. — Pro dobré mravy křesťanů, hlavně pro jejich lásku k bližnímu, mnozí se na víru křesťanskou obrátili, jako na př. sv. Justin. Není tedy lepší obrany proti nepřátelům pravdy, jako hájiti ji šlechetným životem. — Předeslav tato všeobecná napomínání, přikročuje Pán ke zvláštním. Apoštol především napomíná k poslušnosti k vrchnostem. Činí tak asi proto, poněvadž pohané o křesťanech roztrušovali, že jsou nepřáteli státu. — I nám vytýkají naši nepřátelé nedostatek lásky k vlasti, a proto tím účinněji pracujme pro blaho národa, ale poukazujme též k vlastizrádné, sociální řády podrývající činnosti nepřátel náboženství. Jediné náboženství katolické jest nejlepší oporou spravedlivých řádů ve státě, zaručujících svobodu poddaným a chránících autoritu vrchností.

Evangelium (Jan 16, 16.—22.) napomíná nás, abychom vytrvali v různých utrpeních, jimiž si zasloužiti můžeme šťastnou věčnost. Z té příčiny povznáší nás církev k hrobu Pána Ježíše, ale již prázdnému. Nechává nás napřed patřiti na Golgotu a kříž a pak řídí naše zraky, abychom patřili na moře jasnosti a nekonečné radosti, která jest nyní údělem Spasitelovým. Vzpomínka na utrpení a vědomí slávy Spasitelovy budí v církvi náladu, jejíž nejvhodnějším výrazem jest slovo »maličko«. Původně označil Kristus Pán slovem tímto dobu od své smrti do vzkříšení. Ale církev pojímajíc slovo to typicky, označuje jím vůbec

[1]) Die Sonntagsepistel von B. Sauter. Herder 1907.

dobu naší pouti na zemi, kdy vzdáleni od Pána, toužíme po tom, abychom se s ním na věky sňedali u Otce. Jest zajisté krátká doba života, kdy nevidíme Pána, pro milovníky Ježíšovy dobou pláče a nářku, jenž jest zcela proti veselím a radostem dítek tohoto světa. — A proto právem vidí kazatelé v tomto slovíčku vážnou pravdu krátkosti života, a v ní účinné napomenutí, abychom času života dobře použili, ale též posilující útěchu ve strastech a blaženou naději při všech ztrátách pozemských. — Asketika však ještě více prohlubujíc dosah slovíčka tohoto, obrací je na zjevy vnitřního života a těší duše Ježíše milující ve vnitřní opuštěnosti, že Ježíš jen na čas se ze srdce jejich vzdálil, aby je zkusil, ale že brzy opět se vrátí, a že pak zakusí líbezné radosti z Jeho přítomnosti. — Ze slov: »... vy budete kvíleti a plakati, ale svět se bude radovati: vy pak se budete rmoutiti, ale zármutek váš obrátí se v radost,« vyplývá, že křesťanství jest právě tak náboženstvím zármutku jako radosti, ale tak, že ze zármutku se rodí radost a pak náboženstvím radosti, která však v tomto životě jest zármutkem zastřena.

Na venek jeví se křesťanství jako náboženství, které ukládá sebezápor, odříkání a osočování se strany světa, kdežto svět hlásá užívání, radosti a smyslné požitky, a proto mezi oběma jest protiva, ale ne absolutní v tom smyslu, jakoby svět jen radosti poskytoval a křesťanství jen strasti, nýbrž v tom smyslu, že zármutek v církvi vede k radosti věčné, a radost světa mění se ve věčný zármutek. Pěkně to popisuje prorok Isaiáš (65, 13.): »Protož toto praví Pán Bůh: Aj, služebníci moji jísti budou, a vy lačněti budete, aj, služebníci moji píti budou, a vy žízniti budete; aj, služebníci moji veseliti se budou, a vy zahanbeni budete; aj, služebníci moji chválu zpívati budou pro radost srdce, a vy křičeti budete pro bolest srdce a pro setření ducha kvíleti budete.«

Kromě toho křesťanství dodává trpiteli tolik útěchy, že se sv. Pavlem (Řím. 5, 3.) souženími se chlubí a v souženích se raduje, kdežto svět nedovede trpiteli ani nejmenší útěchy poskytnouti a radost jeho není pravou radostí, nýbrž rozpustilostí, která brzy pomine a zanechá po sobě v srdci prázdnotu a opuštěnost, již naplnit není více schopen.

Že radost tohoto světa a zármutek synů Božích dlouho nepotrvá, to dokazuje podobenství o ženě, když rodí. Zármutek její mění se rychle v radost, že se narodilo dítko na svět. Ale nejen rychlá posloupnost žalosti a radosti mírní zármutek ženy, nýbrž hlavně to, že právě to, co bylo příčinou zármutku, stává se jí pramenem radosti. Tak i učeníkům Kristovým právě z noci utrpení rodí se den radosti; utrpení jsou klíčem, jímž si otvíráme nebe.[1])

[1]) Viz: Keppler, Unseres Herrn Trost. 186—208.

V offertoriu velebí církev Boha, že nás chrání na pozemské pouti. Zní:

(Ž. 145, 1.) »Chval duše má Hospodina, chváliti budu Hospodina v životě svém: žalmy zpívati budu Bohu svému, dokud budu.«

V sekretě opakuje se prosba již v oraci pronesená: »Pro tajemství tato uděl nám, ó Pane, abychom *žádosti pozemské krotili a nebeské věci milovati se naučili.*«

Antifona k přijímání zní: »Maličko, a již neuzříte mne, alleluja: a opět maličko, a uzříte mne, neb jdu k Otci.«

V modlitbě po přijímání prosíme za posilu duše i těla skrze sv. přijímání na pozemské pouti. Zní: »Svátosti, které jsme přijali, prosíme Pane, ať nás duchovním pokrmem občerství a tělesnou pomocí chrání«

§ 111. Čtvrtá neděle po velikonoci.

Čtvrtá neděle po velikonoci jest prahem z doby velikonoční do doby svatodušní, jest úvodem k předhodí svatodušnímu. Hlavní myšlenky její liturgie jsou:

1. seslání Ducha svatého, které však jest podmíněno odchodem Pána Ježíše; proto praví Pán: »Užitečné jest vám, abych já odešel;«
2. působnost Ducha svatého vzhledem ku světu;
3. působnost Ducha svatého v učenících (v církvi);
4. poměr Ducha svatého ke Kristu.

Mešní formulář.

Význam dnešní neděle v církevním roce vyjadřuje hlavně mešní formulář.

Introit jest výronem mysli, naplněné radostí velikonoční. Veliká dobrodiní prokázal nám Kristus skrze svou smrt. Z otroctví hříchu nás vykoupil a milosti nám zjednal; proto vybízí nás církev v introitu: »Zpívejte Hospodinu píseň novou, alleluja: neb divné věci učinil Hospodin, alleluja: před očima národů zjevil spravedlnost svou, alleluja, alleluja. (Ž.) Spomohla mu pravice Jeho a rámě svaté Jeho.«

Když tedy Bůh tak veliká a četná dobrodiní nám prokázal, dokažme lásku svou k Němu dobrou vůlí a pokud možno, skutky. Za to prosíme *v kollektě:*

»Ó Bože, jenž věřící své jednoho srdce a jedné vůle činíš: uděl lidu svému, aby to miloval, co přikazuješ, a po tom toužil, co slibuješ, aby uprostřed změn a nestálostí tohoto světa srdce naše tam byla upevněna, kdež pravé radosti jsou. Skrze Pána našeho« atd.

Dnešní orace jest mistrovským dílem církve svaté. Církev modlí se tu za jednotu srdce všech svých dítek: ale lidé mohou

býti jednotni, budou-li míti všichni jednu tužbu, tedy budou-li všichni hledati štěstí svého v Bohu. Bůh jediný jest s to, aby ukojil všechna srdce lidská. V Bohu buďtež zakotvena srdce lidská, aby »uprostřed změn a nestálostí tohoto světa nebyla sem tam zmítána,« nýbrž z Boha čerpala vždy útěchu a posilu. V témž smyslu modlí se církev i v sekretě a modlitbě po přijímání.

Sekreta zní: »Bože, jenž jsi nás posvátným obcováním oběti této jediného a nejvyššího Božství účastnými učiniti ráčil, propůjč, prosíme, abychom pravdu Tvou poznávajíce, k ní též hodným životem dospěli. Skrze Pána našeho« atd.

Modlitba po přijímání zní: »Přispěj nám, Pane Bože náš, abychom skrze to, co jsme věrou byli přijali, i od nepravostí očištěni a ze všelikého nebezpečenství vytrženi byli. Skrze Pána našeho« atd.

Epištola (Jak. 1, 17—21). Všechny dary, jak přirozené, tak i nadpřirozené, jichž se nám dostalo, pocházejí od Boha; největší milostí však bylo seslání Slova, skrze něž stali jsme se dítkami Božími. A poněvadž slovem pravdy byli jsme obrozeni, napomíná nás v epištole církev svatá, abychom rádi slova pravdy poslouchali, ale aby nikdo snadno si netroufal jiné poučovati. Dále napomíná nás epištola, abychom, stavše se syny Božími, obrodu svého ostříhali a všeliké vášně a nečistoty se chránili. Neboť ve zlovolnou duši nevchází moudrost, aniž bydlí v těle, jež poddáno jest hříchu. (Sap. 1, 4.) Ani Duch svatý, na jehož příchod nás již dnes církev svatá připravuje, nevkročí do duše vášněmi ovládané.

Nejvýznamnější částí dnešní liturgie jest však *evangelium* (sv. Jana 16, 5—15).

Verš 5. a 6. tvoří přechod od předpovědění útrap k předpovědění seslání Ducha svatého. Svatí apoštolové byli příliš pohříženi v bol, a proto bylo třeba vyburcovati je z passivity bolu k činnému myšlení a rozvaze. Proto dí Pán: »Ale já pravdu pravím vám: užitečné jest vám, abych já odešel; nebo neodejdu-li, nepřijde k vám Utěšitel: pakli odejdu, pošlu Ho k vám.«

Seslání Ducha svatého bylo podmíněno odchodem Páně nejen subjektivně, až apoštolové si odvyknou tělesné příchylnosti ke Kristu Pánu, nýbrž i objektivně, poněvadž Duch svatý měl činnost svou navázati na vykonané dílo vykupitelské Pána Ježíše. Příchod Ducha svatého bude pro svaté apoštoly velice výhodným. Kristus Pán popisuje krátce mnohostrannou činnost Jeho a to nejprve vzhledem *k světu*. »A on, když přijde, trestati bude svět z hříchu a ze spravedlnosti a ze soudu.« Světem rozumí se nepřátelští židé a pohané, vyjímaje ty, kteří se ještě skrze svaté apoštoly obrátí (17, 18). Pojem světa není zde vůbec zcela vymezen, neboť svět obsahuje v sobě členy, kteří ještě se mohou státi věřícími, a ty právě odliší činnost Ducha sva-

tého od světa. Ale i na věřících samých lpějí ještě mnohé pozůstatky »světa«,[1]) a ty musí býti odstraněny.

A *jakým způsobem* usvědčí Duch svatý svět? Nástrojem jeho budou svatí apoštolové, nebo lépe řečeno, církev svatá, která provede usvědčovací důkaz až do konce.

A *z čeho* usvědčí Duch svatý svět? — Z hříchu, ze spravedlnosti a ze soudu. *Z hříchu*, poněvadž neuvěřili v Ježíše; nevěra jest tedy hříchem, avšak z nevěry též hříchy pocházejí. Svět nechce uznati, že jest v hříchu a že nevěra jest jeho hříchem, proto musí býti v této příčině usvědčen. A usvědčen jest svět již nyní, takže jen zaslepenost nenahlíží pádnost důkazů.

Kristus jest všude, kde jest vírou přijat jako Vykupitel od hříchu. Víra v Ježíše osvobozuje od hříchu a plodí ctnost. Ona koná pravé divy mravní dokonalosti, neboť stírá s člověka světskost a činí ho bytostí andělskou.[2]) Naproti tomu svět svými zásadami plodí jen hřích a činí ze svých stoupenců pravé, neřestné stvůry, za které se sám někdy stydí a jich se zříká.

A s jakým výsledkem usvědčuje Duch svatý svět?

Jedna část světa se tím více zatvrdí, kdežto druhá, lepší, uzná pravdu a odvrátí se od hříchu. První popírají existenci hříchu vůbec, prohlašují činnost Ducha svatého za reakci proti přirozené vědě, pokroku a dovoleným radostem, a zavírají zlomyslně oči před světlem, zářícím z nauky Kristovy, dokazujíce tak, že nevěra jest hříchem a pramenem všech hříchů.

Dále souditi bude Duch svatý svět *ze spravedlnosti*. Židé zavrhli Krista Pána a jakožto lžiproroka a zločince Ho usmrtili (9, 24; 18, 30). Ale Duch svatý je usvědčí, že oni jsou hříšníci, Pána zavrhujíce, a že naopak Kristus jest spravedlivý a svatý v naprostém, absolutním smyslu. (I. Jan. 2, 1. 29; 3, 7.)

Důvodem spravedlnosti Kristovy jsou slova: »... že jdu k Otci,« poněvadž přijetí Jeho od Otce do slávy nebeské jest důkazem, že spravedliv jest; neboť kdyby nebyl spravedliv, nepřijal by Ho Otec k sobě. A že pobyt u Otce nebude dočasným, nýbrž věčným přebýváním, vysvítá ze slov: »... a již neuzříte mne.«

Výsledek usvědčování bude opět dvojí: jedni uznají spravedlnost Páně a učiní se jí účastnými věrou, jiní pak v odporu se svým vnitřním přesvědčením neuznají ji veřejně a vzdají se spravedlnosti.

Konečně usvědčí Duch svatý svět *ze soudu*. Smysl slova »soud« jest: Ukáže Duch svatý, že ďábel jest smrtí Pána Ježíše přemožen a své vlády nad lidmi zbaven; ďáblu se více nepodaří pravdu a království Boží na zemi potlačiti. Ďábel zůstává knížetem pouze těch, kteří dobrovolně v otroctví se mu dávají.

---

[1]) Sem patří zásady hříšné žádostivosti, hříšné tělesné náklonnosti. — [2]) Sv. Alois a tisíce jiných mravních velikánů.

Toto panství mu Bůh ponechá, poněvadž učinil člověka svobodným. Ale proti říši Kristově již nikdy ničeho nezmůže.

A jak usvědčil Duch svatý svět ze soudu? Tím, že Kristovo království nevzalo za své smrtí Pána Ježíše, nýbrž naopak právě kříž jest Jeho trůnem, s něhož vládne, a dějiny církve jsou dějinami soudu Ducha svatého. »Každá duše, která se světu odnímá milostí Ježíše Vykupitele, každá píď země, kterou církev získává, každý vliv, jejž církev ve společnosti lidské uplatňuje, každé slovo, které v radě národů mocně pronáší, jímž svým názorům a zásadám průchodu zjednává, připomíná světu nejcitlivějším způsobem, že panství jeho knížete jest u konce a probouzí ho náhle ze všech snů o moci, cti a panství, v něž se ukolébával.«[1])

Každá doba velikonočních zpovědí jest novým důkazem Ducha svatého, že kníže světa, kníže lži a smrti jest vyvržen.[2])

Jestliže však již velikolepé působení Ducha svatého vůči nepřátelskému světu apoštolům musilo dodati veliké útěchy, tož tím více **působení Ducha svatého na ně samé.** Pán by sice ještě rád se rozhovořil o úkolu svatých apoštolů, o díle spásy a dějinách církve, ale oni neměli ani potřebné vnímavosti, ani rozhledu, aby tomu porozuměli. Proto ponechává Pán vyučování v těchto věcech Duchu svatému, jak dí: »Když přijde ten Duch pravdy, naučí vás pravdě.« Z řeckého textu: »Uváděti vás bude ve všelikou pravdu,« vyplývá, že Duch svatý znenáhla apoštoly o pravdách — od nižších k vyšším a hlubším tajemstvím postupuje — vyučoval. Proto modlí se církev svatá ve středu svatodušní: »Mysli naše, prosíme, Pane, Utěšitel, jenž od tebe pochází, osvěcuj a uváděj ve všelikou, již Syn tvůj přislíbil pravdu.«

Církev rostla v pravdě a přijímání pravdy, jako světlo denní roste od soumraku až k záři polední.

Výrok Páně zdá se však odporovati Jeho slovům: »Všecko, co jsem slyšel od Otce, oznámil jsem vám,« ale jen zdánlivě. Všechny tři božské osoby mají ve sdělování pravdy účastenství: Otec, jenž určil mnohost pravdy zjevené, Syn a Duch svatý, kteří ji pak zjevovali. Pán mohl tedy říci na konci své učitelské činnosti, že již úkol svůj zcela vyplnil a že nyní nastává vyučovací úkol Ducha svatého.

O poměru nauky Ducha svatého ke svému učení vyjadřuje se Kristus Pán slovy: »Nebude mluviti sám od sebe, ale cožkoliv uslyší, bude mluviti.« Dle toho nestane se Duch svatý novým principem pravdy, aniž bude zvěstovati, co by byl Kristus Pán v zárodku již nehlásal, nýbrž činnost jeho záležeti bude v tom, že Duch svatý ustavičně státi bude při církvi a dbáti bude o to, aby lidstvu z pokolení na pokolení dostávalo se zje-

[1]) Keppler, l. c. 169. Viz též Sušilovy výklady. — [2]) Meyenberg, l. c. 53 1

vené pravdy ryzí, neporušené, aby jeho vlivem se rozvinovala a všem potřebám všech dob vyhovovala.[1])

Ku potěše učeníků dí dále Pán, že Duch svatý »zvěstovati bude, co přijíti má«. Ku věcem, které přijíti mají, patří budoucí vzrůst církve, její síla a moc, její bohatství a konečné vítězství, jak nám to skutečně vypsal sv. Jan v knize Zjevení z inspirace Ducha svatého.

Toto vyučování Ducha svatého splyne nevyhnutelně k oslavě jak Otce, tak i Syna. Oslaví Krista, ježto nauka, kterou hlásá, jest naukou Kristovou, neboť »z mého vezme a zvěstuje vám«. Toto braní jest odvěčným, a Duch svatý bere vědění spolu s bytím od Otce i Syna. Pán to dokazuje ještě slovy: »Všecko, cožkoli má Otec, mé jest. Proto jsem řekl, že z mého vezme a zvěstuje vám.« Otec plozením Syna všechno mu dává mimo otectví. Maje tedy Syn všecko, co Otcovo jest, má také s ním společné Dýchání Ducha svatého. Duch svatý bere s bytím od Otce a Syna i vědění. Z toho též lze poznati, jak nekřesťanské jsou názory o éře Ducha svatého, jenž přinese nové nauky, neboť není pokroku možného dále za Krista.

Offertorium (ž. 65.) velebí blaženost hříšníka, jenž povstal k novému životu. Srdce jeho naplněno jest velikonoční radostí a propukává v jásavé »Alleluja« a vybízí celý vesmír, aby s ním chválil Boha. Zní:

»Plesejte Bohu všecka země, žalm říkejte jménu Jeho pojďte a slyšte, a vypravovati budu vám, kteříž se koli bojíte Boha, jak veliké věci učinil Hospodin duši mé. Alleluja.«

§ 112. Pátá neděle po velikonoci.

Dnešní neděle nazývá se »prosebná«, poněvadž nás dnešní evangelium vybízí k modlitbě, a poněvadž po ní následují prosebné čili křížové dny. Oslavě modlitby jest dnešní neděle věnována, a to pro velikou důležitost a vznešenost modlitby. Třikráte mluvil Pán v řeči na rozloučenou o modlitbě a brzy na to na hoře Olivetské sám ukázal nám příkladem, jak se máme modliti. A právě dnešní neděli věnovala církev oslavě modlitby, poněvadž modlitbou se máme na příchod Ducha svatého připravovati a poněvadž Duch svatý to jest, jenž nás učí modliti se ve jménu »Ježíš«, a poněvadž jest Duchem modlitby. Křížové dny jsou jen vykonáváním toho, co církev dnes důtklivě poroučí.

Mešní formulář.

Církev slaví ještě radostnou dobu velikonoční, a proto vybízí nás v *introitu* vzletnými slovy nejvznešenějšího z proroků, Isaiáše, abychom oslavovali vítězoslavné vzkříšení a vykoupení

[1]) Commonitorium sv. Vincence Lerinského.

Pána Ježíše. (Is. 48.) Zní: »Hlasem plesajícím zvěstujte, a nechť slyšáno jest, alleluja: ohlašujte to až do končin země: vykoupil Hospodin lid svůj, alleluja, alleluja. (Žalm.) Plesejte Bohu všecka země, žalm říkejte jménu Jeho, slavně ohlašujte chválu Jeho.«

Kollekta poučuje nás o potřebě pomáhající milosti, a proto vybízí nás, abychom se za ni modlili: »Ó Bože, od něhož vše dobré pochází, dejž prosícím Tebe, bychom Tvým vnuknutím myslili, co pravého jest, a Tvým vedením totéž vykonávali. Skrze Pána našeho« atd.

Epištola (sv. Jak. 1, 22—27) má ráz velikonoční doby; vybízíť nás důtklivě k novému životu, abychom se připodobnili Kristu vzkříšenému. Svatý apoštol uznává sice víru za základ života křesťanského, ale víra beze skutků jest mrtvá. Proto praví, že klame sebe sama, kdo jest toliko posluchačem a nikoliv činitelem slova Božího. »Náboženství čisté a neposkvrněné u Boha a Otce jest toto: Navštěvovati sirotky a vdovy v souženích jejich a neposkvrněného sebe ostříhati od tohoto světa.«

Allelujový zpěv velebí slávu vzkříšení Páně; ale do radostí velikonočních mísí se již vzpomínka na odchod Páně. Zní: »Alleluja. Vstalť Kristus a zasvitnul nám, kteréž krví svou vykoupil. Alleluja. ℣. Vyšel jsem od Otce a přišel jsem na svět a jdu k Otci. Alleluja.«

Nejvíce však přiléhá k významu neděle dnešní *evangelium* (sv. Jana 16, 23—30).

Dvě hlavní myšlenky obsahuje dnešní evangelium: o modlitbě a jasném poznávání.

Pokud se modlitby týká, má tato býti především *modlitbou k Otci ve jménu Ježíše Krista* (verš 23). Ve jménu Ježíše prositi jest:

a) v duchu a smyslu Jeho prositi, t. j. především se modliti za spásu duše a nikdy se nemodliti proti vůli Boží (modlitba Páně na hoře Olivetské);

b) pro zásluhy Ježíše Krista se modliti. Podivuhodné jest obcování Boha na zemi a na nebi: věřící na zemi, spojeni s Bohem Vykupitelem, volají k nebi a vysílají své prosby; Syn Boží Vykupitel spojen s Otcem na nebesích odpovídá na tyto prosby tím, že jim vyhoví a je vyplní;[1])

c) modliti se s důvěrou a vytrvale (Jan 14, 13; k Žid. 4, 16; Luk. 11.);

d) býti spojenu s Ježíšem skrze milost Boží Vysvítá to zřejmě z podobenství o vinném kmeni a ratolestech a z poučování Páně o modlitbě u sv. Jana (15.). Bůh slyší *kajícnou* modlitbu hříšníka, ale Písmo svaté klade především váhu na modlitbu ze srdce čistého, a proto vzbuzujme často před modlitbou lítost nad hříchy, jak nás tomu církev sama učí, předesílajíc

[1]) Keppler, l. c. 201.

přede mší věřících konfiteor a kyrie. Ale aby se svatí apoštolové nedomnívali, že Bůh se na ně hněvá a že jen pro přímluvu Ježíše Krista je vyslyší, přidává Kristus Pán vysvětlení (v. 26, 27.): »V ten den budete ve jménu mém prositi a nepravím vám, že já budu Otce za vás prositi, nebo Otec sám miluje vás, protože vy jste mne milovali a uvěřili jste, že jsem já od Otce vyšel.«

Tedy modlitba naše pronikne k Otci samostatně a přímo, ale přece jasnou sférou přímluvy Ježíše Krista, v níž nabude pravé důstojnosti a síly.

Modlitba jest všem lidem dospělým k spasení potřebna; vysvítá to z Písma svatého (Mat. 26, 41; Luk. 18, 1; I. Thes. 5, 17; I. Petr. 3, 7; 4, 7. I. Jan. 3, 22 a j. m.), dále ze spisů sv. Otců, z nauky bohoslovců a konečně ze slov sněmu Tridentského: »Bůh neporoučí nemožností, nýbrž poroučeje pobízí, abys činil, co můžeš, a abys prosil za to, co nemůžeš.« (Sess. 6. c. 11.) Veliký modlitel sv. Alfons dí o modlitbě: »Jsa přesvědčen o nutnosti modlitby, pravím, že všechny spisy duchovní čtenářům, všichni kazatelé posluchačům, všichni zpovědníci kajícníkům nic tak na srdce vkládati nemají, jako nutnost modlitby a je ustavičně napomínati: Modlete se, modlete se; budete-li se modliti, jistě spaseni budete; nebudete-li se modliti, jistě budete odsouzeni.« [1])

Jak modlitbu máme přednášeti, o tom nás poučuje Duch svatý. »Též také i Duch nápomocen jest mdlobě naší; nebo zač bychom se měli modliti, jak sluší, nevíme; ale sám Duch svatý prosí za nás lkáními nevypravitelnými.« (Řím. 8, 26.) Pěkně se vyjadřuje Sušil: »Nejste vy, jenž mluvíte, ale Duch Otce vašeho mluví ve vás.« — Duch svatý zasahá tajemnou mocí do nejskrytějších hloubí duše lidské, jako ruka umělcova do strun varyta; ale člověk po své omezenosti není schopen vyjádřiti to, co duch v něm působí. Tu povstává tajemný tvar vniterné modlitby a více od Ducha Božího, než od lidí pocházeje, nevyslovitelnými vzdechy se vynořuje a duši vodami spásy, slasti a blaha zatápí, aniž člověku rozeznávati dávaje, co on sám koná a co Duch Boží v něm působí.[2])

Kromě poučení o modlitbě jest však v dnešní perikopě ještě *řeč o jasném poznání,* které učiní konec všemu dotazování (v. 23.). Je to doba, kdy Pán bude u svatých apoštolů přítomen skrze Ducha svatého. Duch svatý uvede je ve všelikou pravdu, vysvětlí veškeré temnosti a odejme pochybnosti. Tehdy Pán vniterně osvítí skrze Ducha svatého mysle apoštolů (v. 25.), takže poznají jasně tajemství osoby, života a působení Kristova

[1]) Abhandl. über die Notwend., die Wirksamkeit u die Eigenschaften des Gebetes § 3. O modlitbě pojednávají všichni asketičtí spisovatelé a moralisté. Viz též: Fr. Schmid, Wirksamkeit des Bittgebetes, Brixen, Pressverein 1895. — [2]) Řím 8, 26.

(v. 28.) a zároveň je nadchne a uschopní, aby radostně a neohroženě svědectví víře vydávali. (29, 30.)

Obě tyto hlavní myšlenky dnešního evangelia dají se spojiti v myšlence, že jediné modlitbou dosíci lze onoho jasného poznání, že jen modlitba otvírá vnitřní oko, aby jasně vidělo nadsmyslné pravdy království Božího. Ale Duch svatý je to, jenž jest původcem i modlitby i poznání, a proto po jeho pomoci musíme toužiti, kdykoli se nám nedostává ducha modlitby aneb ducha víry.

Offertorium, jež podobně jako na neděli třetí a čtvrtou po velikonoci vyňato jest ze žalmu 65., jest díkem za to, že Pán vzkřísil nás k novému životu. Zní:

»Dobrořečte, národové, Bohu našemu, a ohlašujte hlas chvály Jeho: On zachoval duši mou při životu a nedopustil poklesnouti noh mých. Požehnán buď Bůh, kterýž neodvrhl modlitby mé od sebe a milosrdenství svého neodjal ode mne. Alleluja.«

V sekretě vyprošuje nám církev nebeskou blaženost, jejíž odleskem zde na zemi jsou radosti velikonoční.

Antifona k přijímání vyjadřuje trvající velikonoční radost. Zní: (Ž. 95.): »Zpívejte Hospodinu, alleluja, zpívejte Hospodinu a dobrořečte jménu Jeho: blahověsťte den ode dne spasení Jeho. Alleluja, alleluja.«

V modlitbě po přijímání učí nás církev, abychom toužili jedině po tom, co dobrého jest, a to tak dlouho, až toužené dobra dosáhneme. Zní:

»Propůjč nám, prosíme, ó Pane, silou nebeského stolu nasyceným, abychom toho, co pravé jest, žádali, a čeho žádáme, také dosáhli. Skrze Pána našeho« atd.

§ 113. O prosebných průvodech na den sv. Marka[1]) a o křížových dnech.

(Litaniae majores et minores.[2])

»Litaniae« v církvi římské zvány byly slavné průvody lidu i duchovenstva za společných modliteb a zpěvů, při nichž nošeny bývaly posvátné obrazy a odznaky. Rovnaly se tedy našim prosebným průvodům. Takové průvody nebyly ovšem křesťanům před Konstantinem dovoleny; pouze průvody pohřební dovolovaly se jim i v době pronásledování.[3]) Jakmile však církev nabyla svobody, zaváděla veřejné průvody za různými účely, a to tím více, že i pohané v jisté doby průvody veřejné konávali.[4]) Takovéto průvody konaly se často a pravidelně v Římě. Zvláště

[1]) Dne 25. dubna. — [2]) Kellners Heortologie 127 a n. — [3]) Acta pro consularia S. Cypriani Ep. n. V. u Ruinarta, Acta Martyr., Ratisb. 1859, 263. — — [4]) Binterim, Denkwürdigkeiten IV, 1. 562. Kraus, Reallex II, 656 a n

v čas svatopostní kráčel papež ve slavném průvodě ze svého příbytku do různých chrámů římských, aby tam konal služby Boží. Chrám, kde se průvod zastavil, aby se tam služby Boží konaly, slul statio (zastavení). Tento obyčej později přestal, hlavně odchodem papežů do Avignonu, ale některé průvody staly se částmi liturgie a zaujímají v církevním roce určité místo. Sem patří především prosebné průvody na den sv. Marka a o křížových dnech, o nichž tuto zvlášť promluvíme.

Průvod na sv. Marka, na den 25. dubna, zaveden byl v církvi na místě pohanských průvodů, které staří Římané dne 25. dubna každoročně konávali. Průvod ubíral se cestou zvanou »via flaminia« (nynější korso) až k 5. milníku, t. j. k mostu milviovému (pons milevitanus). Zde obětovány byly bohu Robigovi vnitřnosti psa a ovce, aby chránil obilí od sněti (robigo).[1]) Odtud jméno této slavnosti Robigalia. Průvody tyto do polí (ambarvalia) přestaly, když Řím se stal velkoměstem a obyvatelé Říma přestali býti stavem po přednosti rolnickým.

Papež Liberius (352—66) proměnil prý tento pohanský prosebný průvod za úrodu zemskou v křesťanský. Zprávu tuto uchoval nám sice jediný středověký spisovatel Beleth v Rationale c. 123; ale poněvadž byl velice sečtelým, může zpráva jeho spočívati na pravdě. V sakramentáři Gelasiově (492—96) nečiní se sice ještě zmínka o tomto průvodě, ale o sv. Řehoři (590 až 604) víme, že průvod tento zorganisoval a vždy slavným způsobem konal. Sv. Řehoř připravoval totiž již den před tím lid kázáním na tento průvod. Průvod sestával ze sedmi oddělení, která se všechna sešla v basilice S. Maria Maggiore.[2]) Poněvadž však sv. Řehoř praví: »Tato výroční slavnost, která se opětně vrátila, vybízí nás, abychom ji konali se zbožnou myslí,«[3]) vysvítá z jeho slov, že ji sám teprve nezavedl. Později teprve zavedeny byly v Římě průvody o křížových dnech a konaly se s menší slávou, pročež byly litaniae minores, kdežto průvod dne 25. dubna slul litaniae majores.

Průvody o křížových dnech zavedeny byly r. 477. sv. Mamertem, biskupem ve Vienně;[4]) zemětřesení a jiné pohromy ho k tomu pohnuly. Příkladu jeho bylo brzy i jinde následováno. Prvním mezi všemi byl Sidonius Apollinaris, biskup Klermontský.[5]) Odtud šířily se průvody ty po celé Francii. První synoda Orleanská (r. 511) c. 27, která je ponejprv jmenuje litaniae, předepsala je pro celou Gallii.

---

[1]) Robigus bůh anebo Robigo bohyně chránili obilí od sněti (Marquart-Mommsen, Staatsverwaltung III, 574). — Staří Římané konávali mnohé průvody řádné i mimořádné za úrodu zemskou a odvrácení různých pohrom. Průvody v městě sluly: amburbalia a průvody mimo město sluly: ambarvalia (od arva). — [2]) Greg. Epist. II, 2. — Řeholníci vyšli z chrámu sv. Jana a Pavla, klerici z basiliky sv. Jana Křtitele, muži z chrámu sv. Marcella a pod. — [3]) Martène, De antiq. eccl. rit. I, 514 a n. — [4]) Avitus, Hom. de rogat.; Migne 59. 289. — Greg. Tur., Hist. francor. II, 34 — [5]) Sidon. Apol. Epist. V, 14; VII, 1.

Již za Avita Viennenského († kolem r. 525) byly průvody o křížových dnech všude (toto orbe) rozšířeny a oblíbeny.[1]) V Římě zavedeny byly za Lva III. (795—816) hlavně vlivem Franků, poněvadž vlastně ráz radostné doby velikonoční se nesrovnává s kající povahou dnů křížových.

Průvody na sv. Marka mohou býti považovány za velikonoční slavnost přírody, která má míti účast v našem duchovním vzkříšení; prosíme Boha, aby sňal s přírody kletbu, aby nám nebyla k záhubě, nýbrž ku spáse.

Průvody o křížových dnech dají se uvésti v souhlas s na nebe vstoupením Páně. Kristus Pán chystá se od nás odejíti k Otci, a proto klade mu církev před odchodem do rukou své prosby, aby je vzal s sebou do nebes a předložil Otci nebeskému.

Hlavní modlitba, kterou říkáme při průvodě, jest ***litanie ke všem Svatým.*** — Již v LXX. vyskytuje se častěji úpěnlivá prosba *κύριε ἐλεησόνμε*; v Novém Zákoně Kristus Pán, kdykoliv byl těmito slovy osloven, vždy prosbu vyslyšel.[2]) Za tou příčinou, zdá se, že křesťané častěji těchto slov záhy při bohoslužbě užívali, neboť vyskytují se již v konstitucích apoštolských a ve všech liturgiích církve východní; odtud pak dostala se prosba ta do církve západní, která i znění řecké podržela.

Nejdříve říkalo se kyrie eleison při mši svaté střídavě od lidu a kleru v počtu neurčitém, až dal celebrant znamení; později přidávala se i jiná vzývání. Nejvíce rozvinula se mešní litanie na Bílou sobotu, v kterýžto den ji zpívali zpěváci při průvodu křtěnců z křestního chrámu do basiliky; z této povstala pak časem nynější podoba litanie ke všem svatým.[3])

V I. římském Ordo (Mabill. hl. 9.) a řeholi sv. Benedikta (hl. 17.) má kyrie eleison název »litania«.[4]) t. j. úpěnlivá prosba, kterou se vyjadřuje hříšnost, nehodnost a potřebnost prosícího. Naše tak zvané litanie proto se tedy nazývají litaniae, poněvadž začínají prosbou: Kyrie eleison, kterážto prosba po přednosti slula litaneia; podobně asi jako modlitba Páně se nazývá Otčenáš, poněvadž těmi slovy začíná; dále též proto, poněvadž jednotlivé její prosby jsou pouze podrobným provedením prosby Kyrie eleison.[5])

Obsahem litanie ke všem svatým jest modlitba k Bohu a ke svatým. Vzývání svatých zakládá se na Písmě svatém i na církevním podání. Písmo svaté nás učí, že andělé a svatí před

---

[1]) Sirmondi Opp. II, 89 a n. — [2]) Ž. 40, 5, 11; ž. 122, 3; Mat. 9, 27; 15, 22; Mar. 10, 47; Luk. 18, 38, 39. — [3]) Dr. Heinrich Samson, Die Allerheiligen-Litanei liturgisch u. asketisch betrachtet. Paderborn 1894. — [4]) *Λιτανεία* nebo *λιτή* označuje již u klassiků úpěnlivou prosbu; Řekové nazývají kající průvody za odvrácení pohrom prostě *λιταί* (Goar., Euchol. 606); podobně v církvi západní jmenují se dosud průvody na sv. Marka a o křížových dnech litaniae. — [5]) Thalhofer, Liturgik I, 495 a n.

Bohem za nás orodují a u Boha nám milost vyprošují. »Čtyrmecitma starců (svatých v nebi) padlo před Beránkem, majíce jeden každý z nich nádoby zlaté plné vonných věcí, jež jsou prosby svatých« (Zjev. 5, 8; podobně Dan. 3. 35). Pamětihodná jsou slova Boží k přátelům Jobovým: »Job pak, služebník můj, modliti se bude za vás: tvář jeho přijmu, aby vám nebylo přičteno bláznovství, nebo nemluvili jste o mně (co) pravého (jest) jako služebník můj Job.« (Job. 42, 8.)

Jestliže však svatí za nás orodují, máme je též za přímluvu žádati. Proto Trid. (sess. 25 De invoc. Sanct.) nazývá vzývání svatých spasitelným a třeba není příkazu, svaté vzývati, bylo by přece proti lásce k sobě samému je nevzývati, zvlaště Pannu Marii, a znamením povážlivého stavu duševního. Proto vyzývá nás církev, abychom svaté vzývali a právě litanie ke všem svatým dává nám k tomu návod. Litanií obracíme se nejprve k Bohu trojjedinému; pak k Panně Marii, k andělům a svatým: patriarchům, prorokům, apoštolům atd. U každého svatého můžeme si něco vyprositi, vzláště však dokonalost, kteroužto se ten neb onen svatý vyznamenával. Litanie ke všem svatým připomíná nám svaté všech věků a všech stavů. Se svými prosbami zastavíme se u každého svatého, až obejdeme celé nebe, vracíme se opět k Bohu a posilněni neobmezenou důvěrou v přímluvu svatých, voláme k Bohu: Milostiv nám buď: ušetři nás, Pane! Vroucně prosíme pak Boha:

a) aby nás osvobodil ode všeho zlého; pak

b) dovoláváme se tajemství ze života Kristova, jenž jest pravý přímluvce náš u Boha, prosíme Ho pro tajemství Jeho svatého vtělení, pro Jeho příchod, pro narození atd. Před zraky modlícího se vystupují tu tajemství vánocí, Velikého pátku, velikonocí a slavnosti svatodušní. Odvoláváme se na všemohoucí moc nejdražší krve Páně. A poněvadž se modlíme ve jménu Ježíš, doufáme pevně ve vyplnění svých proseb;

c) za udělení potřebných dober.

Konečně modlící se litanii shromáždí se kolem Beránka, jenž snímá hříchy světa, paprsek velikonoční radosti a klidu vniká do duše a velikonoční nálada usazuje se v srdci. Výrazem jejím jest žalm 69: »Bože ku pomoci mé vzezři!«

Ještě pak jedenkráte ozvou se všechny prosby litanie mocným akkordem, jenž vyznívá ve všeobecných prosebných modlitbách ke konci litanie.

§ 114. Slavnost Nanebevstoupení Páně.[1])

Čtyřicátý den po z mrtvých vstání Páně byl záhy v církvi slaven jakožto slavnost Nanebevstoupení Páně. Origenes a Tertullian sice ještě nepřipomínají tohoto svátku, ale Sokrates[2])

[1]) Kellner, Heortologie 70 a n.; Kirchenlexikon VIII, 819; Meyenberg, l. c. 340 a n.; Gueranger, l. c. 9, str. 88 a n. — [2]) Histor. eccl. VII, 26.

(ve IV. století) nazývá ho již πάνδημος ἑορτή, t. j. svátkem všeobecným. — Vedle apoštolských konstitucí[1]) dosvědčují existenci tohoto svátku četná kázání Otců církevních. Císařovna sv. Helena dala na hoře Olivetské na místě, kde Kristus Pán vstoupil na nebesa, zbudovati nádhernou basiliku,[2]) která však, bohužel, od Saracenů byla sbořena. Nyní hlásá jen nepatrný kostelík místo, kde prý Kristus Pán zanechal stopu jedné nohy, kterou tam již ve IV. století ukazovali.[3])

Liturgická slavnost Nanebevstoupení Páně spojena byla až do středověku s velikolepým průvodem Poutnice z Galie vypravuje, že ve středu po dvanácté hodině ubíral se z Jerusalema průvod do chrámu Narození Páně, kde byla vigilie. Ve čtvrtek pak konaly se tam slavné služby Boží s kázáním, načež se večer vracel průvod do Jerusalema.[4]) Proč se nekonal raději průvod na horu Olivetskou, jak by se přirozeně dalo očekávati, o tom nás poutnice nepoučuje.

Třeba ještě poznamenati, že slavnost nazývá se prostě »čtyřicátým dnem« (quadragessima) po velikonoci. Průvody konávaly se tohoto dne na mnohých místech na východě i na západě. Podnět k tomu dal průvod Páně s učeníky z města na horu Olivetskou.

Zvláštností této slavnosti jest, že po evangeliu shasíná a odnáší se svíce velikonoční, která při slavných službách Božích vždy hořela.

V dřívějších dobách vytahovali ve chrámě vzhůru obraz Pána Ježíše a otvorem ve stropě nechávali ho zmizeti. Od XV. století má slavnost naše oktáv a neděle v oktávě sluje neděle po na nebe vstoupení Páně.

Děj na nebe vstoupení Páně udál se takto:

Když se svatí apoštolové opět vrátili z Galilee do Jerusalema a seděli čtyřicátého dne po vzkříšení Kristově za stolem, ukázal se jim Pán naposled. Aby tím více měli se na pozoru a nedávali místa nějaké pochybnosti, pokáral je pro jejich dřívější nevěru, neboť jim byl tolikrát předpověděl, že vstane z mrtvých. Ještě jednou připomněl, co o něm psáno bylo v Zákoně Mojžíšově a v prorocích a žalmích, a potom jim otevřel smysl, aby rozuměli Písmům. »Tak jest psáno, a tak musil Kristus trpěti a třetího dne z mrtvých vstáti; a tak musí se kázati ve jménu Jeho pokání a odpuštění hříchů mezi všemi národy, počínaje od Jerusalema.« — Neměli však započíti úřadu svého, dokud by nesestoupil na ně Duch svatý. Proto pojed s nimi,

---

[1]) Constit. apost. V. 18. — [2]) Euseb., Vita Constant. III, 41—43. Socrates, hist. eccl. I, 17. Kámen se šlepějí pravé nohy odnesli prý Turci do mešity El-Aka. Pata oné šlepěje směřuje k jihovýchodu. Dle toho byl Pán obrácen, vstupuje na nebesa, tváří k Evropě. O stopě šlepějí Páně mluví též sv. Augustin (In Ps. 47, 4 a Paulinus z Noly Ep. 31). — [3]) Cyril Hierosol. Catech. XIV, c. 23. — [4]) Peregr. Silviae p. 70 Ed. Geyer c. 42.

(Skut. ap. 1, 4.) přikázal, aby z Jerusalema neodcházeli, ale očekávali zaslíbeného Ducha svatého. Na to tázali se apoštolové: »Pane, v tomto-li čase navrátíš království israelské?« (Skut. ap. 1, 6.) Ale Pán Ježíš již neopravuje jejich předsudků, nýbrž odkazuje na Ducha svatého. Pak opakuje rozkaz, jejž byl dal již v Galilei: »Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude; kdo pak neuvěří, bude zatracen.« — Udal též, jaké účinky bude míti víra. Pravilť: »Znamení pak ty, kteříž uvěří, tato následovati budou: Ve jménu mém budou ďábly vymítati, novými jazyky mluviti, hady bráti a jestliže by co jedovatého pili, neuškodí jim; na nemocné budou ruce vztahovati a dobře se míti budou.« Dějiny skutků apoštolských dokazují pravdivost slov Spasitelových.[1])

Na to vyvedl Kristus Pán svaté apoštoly na horu Olivetskou, buď že velel jim tam jíti a sám se jim tam ukázal, anebo že sice šel s nimi z města, ale nedal se poznati těm, kteří je snad potkali. — Žehnaje apoštolům, počal se znenáhla vznášeti před jejich očima, až zmizel v oblacích.[2])

Vstoupil Kristus Pán na nebesa, aby přijal oslavu své lidské přirozenosti,[3]) aby poslal apoštolům Ducha svatého a nám aby připravil místo v nebi a za nás se u Boha přimlouval. Na nebesa vzal s sebou ony duše, které byl vysvobodil z předpeklí dle slov Písma svatého. »Vstupuješ na výsost, jaté vedeš vězně, bereš dary pro lidi.«[4]) (Ž. 67, 19.)

Kterou hodinu Pán na nebe vstoupil, nelze určiti. Svatý Augustin přičiňuje ke slovům žalmu 54, 18.: »U večer i ráno, též o poledni vypravovati a oznamovati budu a on vyslyší hlas můj« — poznámku: Večer (byl) Pán na kříži, ráno při vzkříšení, v poledne při na nebe vstoupení.[5])

A) Církevní hodinky.

Hymnus v nešporách: »Salutis humanae sátor...« povzbuzuje nás, abychom dříve nežli se se Spasitelem rozloučíme, jemu díky vzdali za vše, co pro spásu naši učinil. Hymnus zní:

Ó, Jesu, spásy Prazdroji,
jenž srdcí touhu ukojí,
svět spasil's z lásky stvořený,
ty svite duší milený!

Vést jakou jsi se láskou dal,
že's naše viny na se vzal?
Smrt nevinen jsi podstoupil,
bys ze smrti nás vykoupil.

---

[1]) Apoštolové měli dar jazyků, moc vymítati zlé duchy; sv. Pavel vzal do ruky jedovatého hada a nic neutrpěl. Po apoštolích měli moc tuto mnozí věřící. *V duchovním smyslu* má církev moc tuto ustavičně. — [2]) Sýkora, l. c. 561 a n. — [3]) O na nebe vstoupení Páně pojednává sv. Tomáš III, 57. v šesti článcích: I. Zdali se slušelo, aby Pán na nebe vstoupil. II. Vstoupil-li na nebesa podle božské přirozenosti? III. Vstoupil-li vlastní mocí? IV. Vstoupil-li nade všechna nebesa? V. Vstoupilo-li tělo Kristovo nade všechny tvory andělské? VI. Zdali jest na nebe vstoupení Kristovo příčinou naší spásy? — [4]) Čtení druhého nokturnu. — [5]) Vespere Dominus in cruce, mane in resurrectione, meridie in ascensione. (Enarr. in ps. 54. 18.)

V stín, zmatek pekla pronikáš,
a vězňům žalář odmykáš,
a, vítězství své slavící,
dlíš po otcově pravici.

Kéž soucit Tvůj Tě donutí
zlo spravit, jímž jsme semknuti,
dej patřiti nám na Tvou tvář
a slávy věčné svitem dař!

Tys stezka, vůdce v nebesa,
cíl, v kterém srdce zaplesá,
nám v slzách útěchou vždy buď,
mzdou, která štěstí vlije v hruď. Amen.

Tajemství dnešní slavnosti stručně vyjadřuje *invitatorium k hodinkám jitřním*: Alleluja, Kristu Pánu, vstupujícímu na nebesa, pojďte, klanějme se, Alleluja!

Hymnus jitřních hodinek »Aeterne rex altissime« skládá se dle Moneho ze dvou částí, z nichž první (1.–4. verš) pochází od sv. Ambrože, kdežto druhá pochází od básníka, jenž napodoboval Prudentia.[1]) Básník velebí Vykupitele, jenž dnes nastupuje vítězoslavný průvod do nebe.

První nokturn obsahuje 8., 10. a 18. žalm a pak čtení ze Skutků apoštolských (hl. 1.)

Žalm 8. velebí povýšení Kristovo. Na krátký čas byl Kristus ponížen; Nejvyšší učiněn byl menším andělů (v. 6.), ale povstal z hrobu a ve slavném průvodu Spravedlivých Starého Zákona vstupuje na nebesa a zasedá po pravici Otce, jenž Ho ustanovil nad dílem rukou svých (v. 7.), všechno podložil pod nohy Jeho (v. 8) a slávou a ctí korunoval Ho (v. 6).

Žalm 10. vyjadřuje důvěru v Boží spravedlnost. Na den Nanebevstoupení Páně pozvedáme zraků svých k útrpnému Veleknězi a Pomocníku v každé potřebě (Žid. 4, 14–16) a slovy žalmu vyznáváme, že nyní, když na kříži přemohl peklo, není se nám ničeho báti; zvláště v hodině smrti dá nám již napřed okusiti slastí nebeských.

Žalm 18. velebí dílo Boží na nebesích a oslavuje zákon Boží. Nejvelikolepějším dílem na nebesích jest slunce, jež jest vhodným obrazem Ježíše Krista. »Od končin nebes východ jeho a běh jeho až do končin jejich« (v. 7.). Od končin nebes, t. j. z lůna Otce vyšel Pán, aby, ukonče pouť pozemskou, do výšin nebeských opět se vrátil, t. j. na nebesa vstoupil. Betlém byl východem a Kalvarie dočasným zatměním tohoto božského slunce, způsobeným hříšnou zemí, jejíž stíny na Ježíše na Veliký patek dopadaly. Ale stíny brzy byly přemoženy silou zářivého světla slunečního a slunce opět objevilo se v neděli velikonoční v plném lesku, dokončilo běh před očima apoštolů na den Nanebevstoupení Páně a zapadlo v moři světla a žáru Boží jasnosti. Ale paprsky tohoto slunce, sesíleny světlem nebeským, pronikají na naši zemi a osvěcují ducha lidského a zahřívají mile srdce lidská, a kamkoliv dopadají, obracejí zemi v ráj a proměňují v království Boží na zemi. Kéž by nikoho nebylo, kdo by se ukryl před horkostí jeho (v. 7.)!

[1]) Schulte, l. c. 184.

Čtení *prvního nokturnu* (Skut. ap. 1, 1.—14.) vypravují děj na nebe vstoupení Páně.

Druhý nokturn obsahuje žalm 20., 29., 46. Žalm 20. vyjadřuje díky za vítězství králi prokázané a prosbu za vítězství. Žalm jest messianský a vítězstvím krále Davida předobrazuje se vítězství Kristovo. V božské slávě a okrase (v. 6.), obdařen hojnou kořistí, dušemi z předpeklí, vstupuje božský Spasitel ve vítězoslavném, královském průvodu do nebeského Jerusalema za vítězného jásotu obyvatel nebes. — A v druhé části žalmu božského Spasitele prosíme, aby nepřátele své, kteří jsou i našimi nepřáteli, pokořiti ráčil (9—13.).

Žalm 29. jest žalmem díků za záchranu. Na slavnost Nanebevstoupení Páně děkuje oslavený Spasitel a s ním celé lidstvo, které objektivně v přirozenosti lidské Bohočlověka jest obsaženo (Efes. 2, 6.), Bohu za tak velikou oslavu.

Žalm 46. velebí Boha, krále všech národů, jenž vítězoslavně se ubírá do nebe. Svatí Otcové a starší vykladatelé vykládali tento žalm namnoze výlučně o na nebe vstoupení Páně. Kristus vystoupil na nebesa jako vítěz, vítán anděly, provázen svatými. — Zpívejte moudře (v. 8.): hleďte, abyste porozuměli tajemstvím. Kristus obdržel od Otce všechen soud, moc souditi celý svět; sedí na trůně po pravici Boží, řídí svět. Jeho trůn jest svatý, odtud vychází svatost a spravedlnost, jen tyto mohou se tam přiblížiti. Království Jeho nebude konce.[1])

Ve čteních druhého nokturnu obsažena jest řeč sv. Lva o na nebe vstoupení Páně. Svatý Lev vypravuje nejprve, kterak Pán doby 40 dní po vzkříšení svém k tomu používal, aby svaté apoštoly poučoval a je utvrzoval ve víře, která smrtí Jeho velice byla otřesena. Ale na nebe vstoupením Páně byli svatí apoštolové a všichni učeníci Páně, kteří pro smrt na kříži byli polekáni a o pravdě vzkříšení byli v nejistotě, jasností pravdy tak přesvědčeni, že, když viděli Pána na nebe vstupovati, nejen zármutku nepocítili, nýbrž i velikou radostí byli naplněni. A vskutku, veliká a nevýslovná byla příčina k radosti, když před očima svatého zástupu povznesena byla lidská přirozenost nad důstojnost všech bytostí andělských, aby převyšovala řády andělů, aby povýšena byla nad výsostmi archandělů, ba, aby její povýšení nemělo vůbec žádných mezí, leč aby zaujala místo vedle věčného Otce, měla účast, sedíc na trůně nebeském, ve slávě toho, s jehož přirozeností se zasnoubila v Synu.

Poněvadž tedy Kristovo na nebe vstoupení jest *naše povýšení* a poněvadž kam hlava předešla, tam přijíti má i tělo: radujme se, nejmilejší, patřičnou radostí a ve zbožném díkůčinění se veselme! Dnes jsme se stali nejen opětnými držiteli ráje, nýbrž vnikli jsme s Kristem i do svatyně nebes a nevýslovnou milostí Kristovou více jsme dosáhli, nežli jsme závistí ďábla

[1]) Sedláček, l. c. I. 373.

ztratili. Neboť ty, které jedovatý nepřítel z prvního blaženého sídla vyhnal, Syn Boží, vzav na sebe jejich přirozenost, posadil na pravici Otce, s nímž žije a kraluje v jednotě Ducha svatého Bůh na věkův. Amen.

Žalmy *třetího nokturnu* jsou: 96. 98. 102. — Žalm 96. popisuje slávu Boha soudce, slávu, jíž účasten jest Spasitel náš, sedě od svého na nebe vstoupení po pravici Boží.

Žalm 98. připomíná, že Bůh postavil si na Sioně trůn a vybízí Israelity, aby Ho ctili po příkladě Mojžíše, Arona a Samuela. Spasitel zaujal místo na pravici Boží; klaňme se Jemu!

Žalm 102. vyzývá vše, co chváliti může Boha, aby Ho chválilo pro Jeho dobrotu. — Bohočlověk, jenž na nebesa vstoupil, jest nejen všemohoucím králem všehomíra, nýbrž jest i veleknězem, jenž má útrpnost s námi, poněvadž zná naši slabost (Žid. 4, 15.), a jenž rád nám ku pomoci přispěje. A proto děkujeme slovy žalmu Bohu za milosti, jež nám v Kristu udělil, zvláště však, že v Kristu Pánu, jejž posadil na pravici své, dal nám soucitného velekněze.

Homilie sv Řehoře v třetím nokturnu (asi z r. 592) vykládá význam tajemství, jež se udála před na nebe vstoupením Páně.

B) Mešní formulář.

Introit ohlašuje slavně tajemství dne a skládá se ze slov anděla k apoštolům na hoře Olivetské a slov žalmu 46. Zní: »Muži galilejští, co se divíte, hledíce do nebe? Alleluja: jako jste Ho viděli, an vystupuje do nebe, tak přijde, alleluja, alleluja, alleluja. (Ž.) Všichni národové tleskejte rukama, prozpěvujte Bohu hlasitým plesáním.«

V kollektě vyprošuje nám církev milost, abychom srdcem zůstali spojeni se Spasitelem na nebesích. Kollekta vyjadřuje tedy subjektivní stránku slavnosti. Zní: »Popřej nám, prosíme, všemohoucí Bože, abychom, jako věříme, že jednorozený Syn tvůj a Vykupitel náš dnešního dne na nebesa vstoupil, i my duchem nyní již s ním přebývali v nebesích.«

Epištola (Skut. apoštol. 1, 1—11.) vypravuje děj na nebe vstoupení Páně, o němž již nahoře byla řeč.

Allelujový zpěv popisuje vítězoslavný vjezd Ježíša Krista do nebes: »Jaté vede ze zajetí,« t. j. vede vysvobozené praotce z předpeklí. Zní: »Alleluja, alleluja. Vstoupil Bůh s radostným zpíváním a Hospodin se zvukem trouby. Alleluja. ℣. Hospodin na Sinaji ve svatyni, vstupuje na výsost, jaté vede ze zajetí. Alleluja.«

Evangelium opět vypravuje děj na nebe vstoupení Páně, a to dle vypravování sv. Marka (16, 14—20.).

Offertorium obsahuje slova žalmu 46., jenž opět a opět se v officiu dnešním vyskytuje.

Sekreta vyjádřuje prosbu, abychom se dostali do společnosti Ježíšovy, a za tou příčinou od překážek byli uchráněni.

V antifoně k přijímání předpovídá David, že Emmanuel k východu obrácen vstoupí na nebesa. Zní: (Žalm 67.) »Prozpěvujte Hospodinu žalmy, jenž vstupuje nad nebesa nebes k východu, alleluja.«

V modlitbě po přijímání prosíme, aby sv. přijímání v nás skutečně způsobilo, k čemu nás tajemství slavnosti dnešní vyzývá. Zní: »Uděl nám, prosíme, všemohoucí a milosrdný Bože, abychom, čeho jsme u viditelném tajemství přijali, i podle neviditelného účinku dosáhli.«

§ 115. Šestá neděle po velikonoci.

Liturgie dnešní neděle obrací zraky naše do minulosti, připomínajíc nám na nebe vstoupení Páně, ale zároveň obrací je v před, vybízejíc nás, abychom nahlédli do blízké budoucnosti a připravovali se na příchod Ducha svatého. Připravuje pak nás církev svatá tím, že budí v srdcích našich vroucí touhu po svatém Duchu a vybízí nás, abychom odstranili ze srdce překážky, které se příchodu Ducha svatého v cestu staví.

Vůbec jest přáním církve, abychom doby od na nebe vstoupení Páně do slavnosti svatodušní použili ke konání devítidenní pobožnosti (noveny) k Duchu svatému po příkladě svatých apoštolů, kteří na rozkaz Páně po devět dní na příchod Ducha svatého se připravovali, »trvajíce jednomyslně na modlitbě se ženami i s Marií, matkou Ježíšovou a bratřími jeho« (Skut. ap. 1, 14.).

Tato novena jest zvláště ctihodná, poněvadž ji nařídil sám Ježíš Kristus, konali ji svatí apoštolové, předmětem jejím jest sám Duch svatý a poněvadž užitkové její jsou velmi četní.[1])

A) Církevní hodinky.

Církevní hodinky více se zabývají na nebe vstoupením Páně, ale i zde jest obsaženo mnoho míst, která zřejmě pojednávají o příchodu Ducha svatého, jako na př. homilie třetího nokturnu a antifona k Benediktus. Za to však převládá ráz svatodušní v mešním formuláři.

B) Mešní formulář.

Introit vyjadřuje vroucnou modlitbu k Duchu svatému, aby nám dal spatřiti tvář Ježíše Krista, jenž právě od nás na nebesa odešel. Zní: »Vyslyš, Hospodine, hlas můj, kterýmž volám k Tobě, alleluja: k Tobě mluví srdce mé, hledám obličej

[1]) Menschler, Die Pfingstgabe des hl. Geistes. Str. 3. a n.

Tvůj, obličej Tvůj, Hospodine, hledati budu, neodvracej tváře své ode mne. Alleluja, alleluja. (Ž.) Hospodin světlo mé a spása má, kohož se báti budu? Sláva Otci atd. Vyslyš, Hospodine,« atd.

V kollektě vyprošuje nám církev svatá pomoc Ducha svatého, abychom mohli Bohu hodně sloužiti a tak si zasloužili jedenkráte opět spatřiti Ježíše Krista. Zní: »Všemohoucí, věčný Bože, rač nám to dáti, ať Tvou líbeznou vůli vždy a nábožně plníme a velebnosti Tvé v čistotě srdce sloužíme. Skrze Pána našeho« atd.

Epištola (I. Petr. 4, 7—11.) ukazuje nám, jak vypadá život v Duchu svatém podle příkladu Panny Marie a svatých apoštolů. — Sv. Petr, připomenuv křesťanům, že se brzy přiblíží poslední hodina (I. Jan 2, 18.), napomíná je k opatrnosti, čili, dle řeckého znění, ke střídmosti, ke krocení vášní. Srdce náruživosti prázdné může se nejsnáze oddati modlitbě a modlitba jest nejlepším prostředkem, abychom obstáli před soudem Božím. Tak upravivše duši svou, můžeme vésti život v pravdě ctnostný. Ale mezi ctnostmi klade apoštol na prvním místě lásku. Po lásce pozná se učeník Kristův (Jan 13, 35.). — Pohnutku lásky udává apoštol slovy: »Láska přikrývá množství hříchů,« a to hříchů cizích, poněvadž neplodí svárů, ale i vlastních, poněvadž zajisté přispívá k vlastnímu našemu posvěcení, přičiňujeme-li se, aby bližní Boha neurážel. Promluviv o lásce vůbec, pojednává apoštol zvláště o její dvou projevech: o pohostinnosti a úslužnosti. O úslužnosti dí: »Jeden každý, jakož přijal milost, vespolek si ji sdělujte, jako dobří správcové mnohonásobné milosti Boží.« *Milostí* (darem) rozumí se tělesné i duchovní hřivny a rozliční nadpřirození darové (I. Kor. 12, 7.), jež Bůh k užitku věřících jednotlivcům udělil.

Dvou druhů darů apoštol se zvlášť dotýká: daru mluvy a daru posluhování. Daru mluvy řádně užívá, kdo přednáší jen ryzí pravdu Boží a to s posvátným zápalem. — Kdo posluhuje, má býti pamětliv, že službu církevní (sem patří péče o chudé, ošetřování nemocných atd.) třeba konati ochotně, vlídně a přívětivě. Snažiti se má každý při službě své, aby ve všem ctěn byl Bůh skrze Ježíše Krista.

Ze zásluh Kristových dostává se nám všeliké milosti od Boha, od něhož všeliký dar pochází, takže sami ze sebe ničím nejsme a ničeho nemáme.[1])

Allelujový zpěv sestává ze dvou veršů, z nichž první velebí slovy 46. žalmu slávu Ježíšovu na trůně nebeském, druhý pak předpovídá druhý příchod Páně slovy samého Ježíše (Jan 14, 18.). Zní: Alleluja, alleluja. ℣. Bůh kraloval nad národy všemi: Bůh sedí na stolici svaté své. Alleluja. ℣. Nenechám vás sirotků: jdu a přijdu k vám, a radovati se bude srdce vaše. Alleluja.

[1]) Viz: Sauter, l. c. str. 313.

Evangelium, jež vzato jest ze sv. Jana (15, 26—16, 4.), obsahuje čtyři hlavní myšlenky: 1. Duch svatý přijde, aby vydal svědectví (v. 26.); 2. aby i nás učinil svědky (v. 27.); 3. Duch svatý bude naším pomocníkem, když nám bude pro naše svědectví trpěti od světa (v. 3.); 4. naší povinností a spolu útěchou jest na Ducha svatého mysliti a po něm toužiti (v. 4.).

Sv. Jan mluví v hlavě 15, 18—25. o nenávisti a pronásledování, jehož zakusí svatí apoštolové od světa. Sv. Cyrill [1]) činí si přechod od těchto slov k verši 26. těmito slovy: Když viděli znamení, jakých nikdo nečinil, když slyšeli slova, jakých nikdo nemluvil, a přece jim to neprospělo, když nenávidí tvého Otce a tebe s ním, proč nás posíláš mezi ně? Budou nás považovati za věrohodné? Kdo z našich krajanů se nás přidrží? Aby takovéto myšlenky jich nezmátly, připojuje Pán útěchu: Když přijde Utěšitel, kteréhož já vám pošlu od Otce, Ducha pravdy, kterýž od Otce pochází, tenť svědectví vydávati bude o mně.

A vskutku oba následující verše byly útěchou pro svaté apoštoly. Aby pak váha svědectví Ducha svatého tím více ozřejmila, připojuje Kristus Pán několik slov o důstojnosti a velebnosti Ducha svatého. — »*Utěšitelem*« ho Pán nazývá, k čemuž třeba podotknouti, že slovo to více v sobě uzavírá, nežli označuje; značí totiž trvalý stav a ne pouhý pomíjející úkon, takže útěcha, kterou Duch svatý přináší, jest *trvalá útěcha, trvalý stav radosti.*

Dále se ve verši 26. slovy: »Kteréhož já pošlu vám od Otce... jenž od Otce pochází« vyjadřuje *věčné vycházení Ducha svatého od Otce i Syna*, a pak časné sestoupení Ducha svatého na svět a vydávání svědectví ve světě.

Ke svědectví Ducha svatého přistupuje svědectví svatých apoštolů. Svatí apoštolové vydávají svědectví o zázracích Páně, o jeho příbězích a nauce, poněvadž s ním byli od počátku Jeho veřejného vystoupení. Duch svatý pak vniterným působením v duších lidských připravuje nauce a milosti Kristově cestu, utvrzuje lidi ve víře, a zvláště apoštoly v jejich úkolu posilňoval a inspirací osvětloval a od bludu chránil.

Pán mluvil již dříve k svatým apoštolům o zášti světa, ale vše přece ještě neřekl. A proto, když byl několika slovy útěchy mysl jejich poněkud upokojil, opět chápe se slova, aby dokončil smutné ony předpovědi, ale také, aby rozvinul obraz potěšujících přislíbení.

Kristus Pán ze šetrnosti k svatým apoštolům se omlouvá, proč tak bolestné obrazy budoucnosti před jejich očima rozvinuje. Praví: Toto mluvil jsem vám, abyste se nepohoršili, t. j. abyste se nezviklali ve víře, vědouce, že jsem vám to předpověděl. A nyní již předpovídá nejbolestnější osudy, které je mají

[1]) Apud Keppler, l. c. 135.

stihnouti: vyloučení ze synagogy (ze škol) a smrt. Klatbu na apoštoly vydali židé, když vypuklo v Jerusalemě pronásledování (Skut. ap. 8, 1.). Ale nejen páska společenství svatých apoštolů s lidem israelským a s chrámem a starozákonnou bohoslužbou měla býti roztržena, nýbrž vlastní jejich lid žíznil i po jejich krvi. Tak byl lid židovský oslepen, že usmrcuje křesťany, domníval se, že tím Bohu službu prokazuje.[1]) Usmrtili Krista Pána pro ťouhání (Mat. 26. 65.), sv. Štěpána (Skut. ap. 6, 11.), a sv. Pavel dosvědčuje svým bratřím podle těla, že jejich boj proti křesťanství má sice původ svůj v horlivosti pro Zákon, ale není to horlivost »podle umění« (Řím. 10, 2.). Příčinu této zaslepenosti udává Pán, že »neznají Otce, ani mne«. Křesťanství nezná zášti proti osobám; ono nenávidí hříchu, ale káže milovati osobu; křesťanství nenávidí hřích, ať se jeví v jakékoliv podobě, bojuje proti nekřesťanským principům, káže varovati se nevěřících a kacířů, káže proti nim bojovati, ale nikdy nekáže jich nenáviděti, a křesťanská horlivost, která se mění v zášt proti osobám, není leč slepým fanatismem, pocházejícím z neznalosti Boha a Krista.

Verš 4. udává příčinu, proč to vše Pán předpověděl: »abyste, až přijde hodina, rozpomenuli se na to, že já jsem pověděl vám.« Upamatováním se na slova Páně měli se ve víře posilniti a v pronásledováních potěšiti.

Offertorium připomíná na nebe vstoupení Páně. Zní:

»Vstoupil Bůh s radostným zpíváním a Hospodin se zvukem trouby, alleluja.«

V sekretě vyprošuje nám církev sílu, bez níž křesťanský život jest nemožný. Zní:

»Nechť nás, ó Pane, oběti neposkvrněné očistí a mysli naše nebeskou milostí osvěží.«

Antifona ku přijímání vyňata jest z evangelia sv. Jana (17, 12. 15.) a obsahuje prosbu za apoštoly, a v nich i za všechny lidi. Zní:

»Otče, když jsem byl s nimi, já jsem je zachovával, kteréž jsi mi dal, alleluja; ale nyní jdu k Tobě: neprosím, abys je pojal ze světa, ale abys je zachoval od zlého, alleluja, alleluja.«

Modlitba po přijímání vyjadřuje prosbu, abychom na povinné díky za nasycení předrahým tělem Kristovým nikdy nezapomínali. Zní:

»Nasyceni jsouce dary posvátnými, prosíme Tebe, ó Pane, dejž, ať v díkůčinění stále trváme.«

Šestou nedělí po velikonoci ukončuje se památka na pozemský život Páně. — Od té doby jest nám obraceti zraků vzhůru k nebesům, kde Pán náš sedí na pravici Otce a odkud

[1]) Židé chybně vykládali si Exod. 32, 29; Deuter, 13, 9. 17. 25. Zach. 13, 3.

přijde soudit živých i mrtvých. Ale nezanechal nás zcela sirotků.

Vždyť ustanovil nejsvětější Svátost oltářní, kde pod způsobami chleba a vína mezi námi jest přítomen, odkud k nám volá: »Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já občerstvím vás!« (Mat. 11, 28.). Navštěvujme ho tedy často!

Ale láska Kristova jde mnohem dále. On dává se nám ve svatém přijímání za pokrm — přichází jako host do našeho srdce.

A konečně při mši svaté opakuje před našima očima celé své vykupitelské dílo,[1]) zvláště tajemství svého utrpení a smrti. Jak vděčni tedy máme býti božskému Spasiteli za eucharistii!

---

[1]) Secreta IX. Dom. post Pentec.

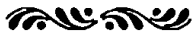

III. DÍL.

Doba svatodušní.

§ 116. Slavnost svatodušní.

Slavnost svatodušní koná se padesátého dne po velikonoci. Původně slula celá doba od velikonocí až do Ducha svatého quinquagesima [1]) čili pentecoste,[2]) kteréžto pojmenování bylo ostatně již i u židů v obyčeji, jakož vysvítá ze sv. Lukáše (2, 1.): »Cum complerentur dies pentecostes.« Později přenesen byl název pentekoste čili quinquagesima na slavnost svatodušní samu, při čemž však řecký název »Pentekoste« i v církvi latinské záhy zobecněl.

Slavnost svatodušní koná se na památku seslání Ducha svatého, jež se stalo padesátého dne po z mrtvých vstání Páně, tedy téhož dne, kdy židé slavili slavnost týdnů neboli letnic. U židů byla tato slavnost druhou ze tří hlavních slavností, o kterých bylo každému dospělému Israelitovi ukázati se před Hospodinem. Byla pak to u židů slavnost obžinková, na poděkování za úrodu.[3]) Poněvadž téhož dne bylo dáno židům desatero přikázání na hoře Sinai, neopomíjejí svatí Otcové činiti krásná přirovnání mezi touto událostí a sesláním Ducha svatého.[4])

Seslání Ducha svatého jest posledním dějem vzkříšeného Spasitele v díle vykupitelském. Zakončují tedy letnice velikolepým způsobem dobu velikonoční. Proto také původně neměly letnice vlastní oktávy; byla teprve později připojena.[5])

---

[1]) Cassian. Collat. 21, 11. 19. Na rozdíl od quinquagesima před quadragesimou, kteráž byla dobou kajícnou, přidávala se jí epitheta: paschalis, laetitiae et gaudii. — [2]) Tertull. De idolol. 14. — [3]) 2. Mojž. 34, 22. 5. Mojž. 16, 10. Poněvadž se slavnost konala padesátého dne po velikonoci, nazývala se již u židů „Pentekoste". — [4]) Leo Mag., Sermo 75. in pentec. August., Ep. 55. c. 16. ad disqu. Januarii II. 218. — [5]) Za doby Berna z Reichenau (de off. missae c. 3. Migne 142. 1062.) byl spor, mají-li se letnice slaviti s oktávou čili nic. Beno odvolával se na analogii s velikonocemi, jež jest vlastní den křtu; letnice pak že jsou dnem, kdy svatí apoštolové obdrželi křest ohněm.

Liturgicky uzavírá slavnost svatodušní dosud dobu velikonoční, pročež nelze, jak jsme výše již pravili, mluviti o zvláštní době svatodušní v církevním roce.

Slavnost svatodušní sahá původem do nejstarších dob církve svaté.

Nedají se sice uvésti svědectví z I. a II. století pro tuto slavnost,[1]) ale Tertullian zmiňuje se o ní jako o slavnosti, která se všude a ode dávna koná, jíž tedy apoštolský původ přičítati třeba. Totéž dosvědčuje i spisek staré doby, jenž se obyčejně připisuje sv. Ireneovi.[2]) Že se dříve tato slavnost nepřipomínala, dá se vysvětliti tím, že se slavila pouze jeden den, a pak, že tak úzce souvisela s velikonocemi.

Velmi obšírně popisuje tuto slavnost letnic v Jerusalemě gallská poutnice Silvia (r. 385).[3]) V noci před letnicemi byla vigilie ve chrámu Zmrtvýchvstání Páně, což se dělo v Jerusalemě každou neděli, a zpívaly se, jako obyčejně, žalmy. Na úsvitě ubíral se veškeren lid do hlavního chrámu, kde bylo kázání a slavila se oběť mše svaté. Okolo třetí hodiny, když se zpěv žalmů ukončil, doprovázel lid biskupa za zpěvu na Sion. Tam četl se oddíl ze Skutků apoštolských, jenž jedná o seslání Ducha svatého, a sloužila se tam druhá mše svatá, načež se v žalmech pokračovalo. Potom vybízel arcijáhen lid, aby se shromáždil v zahradě Olivetské, odkud pak se ubíral v průvodu na vrchol hory Olivetské. Tam se zpívaly žalmy a antifony, četlo se evangelium a udělovalo se požehnání. Potom se opět šlo do zahrady Olivetské, kde byly nešpory, a pak vracel se slavně průvod, v jehož čele byl biskup, za zpěvu do hlavního chrámu, kam dospěl kolem osmé hodiny večerní. U brány městské byl průvod uvítán od nosičů pochodní a provázen do hlavního chrámu. Zde pak ve chrámu Zmrtvýchvstání Páně, a podobně i v kapli svatého Kříže konaly se obyčejné modlitby, hymny a benedikce, takže slavnost o půl noci se skončila.

§ 117. Děj seslání Ducha svatého.

O slavnosti letnic připomínáme si seslání Ducha svatého, o němž vypravuje Písmo sv. ve Skutcích apoštolských (2, 1—13.) následovně:[4])

Když se naplňovali dnové letnic, byli svatí apoštolové s Pannou Marií a se stodvaceti učeníky opět shromážděni v domě Marie, matky Markovy. Když pak pospolu se modlili, stal se náhle s nebe hukot jako táhnoucího prudkého větru; byl to však hukot nadpřirozený a zázračný, jímž Duch svatý se osvědčil původcem nového stvoření (Gal. 6, 15.), jak byl

[1]) Kellner, l. c. 73. — [2]) Irenaeus, fragm. VII. ed. Stierin I, 829. — [3]) Pereg. Silviae, ed. Geyer c. 43. Srovn. Bäumer, Geschichte des Breviers, str. 117. Kellner, l. c. 73. — [4]) Výklad Sušiluv Skutků apoštolských; pak Gueranger, Das Krichenjahr 9. str. 211. a n.

druhdy nad chaosem se vznášel a jej dechem svým oživil a spořádal. Ale Duch svatý i viditelnými znameními zjevil přítomnost svou. Ohnivý déšť spustil se shora, jenž nespaloval, nýbrž osvěcoval, nestravoval, nýbrž zářil,[1]) jenž se pak tak rozdělil, že na hlavě každého z přítomných ve způsobě ohnivého jazyka spočinul. Podobný oheň byl ve kři na hoře Horeb, jenž hořel a neshořel (Exod. 3, 2) V ohni, jenž jest znakem přítomnosti Boží,[2]) a jímž se duchovost, svatost a očišťující a osvěcující působnost Boží naznačuje, zjevil se Duch svatý, aby učeníky osvítil, duše jejich očistil a je ke všemu dobrému rozohnil, aby byli podobni Eliášovi (Eccl. 40, 1.), jenž povstal jako oheň a jehož řeč planula jako pochodeň.

Přiblížila se hodina, aby se naplnila slova Spasitelova: »Oheň přišel jsem pustit na zemi, a co chci, jediné, aby se vznítil.« Od té doby má býti církev Boží prozářena vždy trvajícím ohněm lásky.

Zjevil se pak Duch svatý ve způsobě ohnivých jazyků, poněvadž byl seslán od Slova věčného a poněvadž měl obdařiti apoštoly darem jazyků. Účinek tohoto zevnějšího působení byl však úplně vniterný. Všichni naplněni byli Duchem svatým, každý dle povahy, schopnosti a vnímavosti svojí, takže veškery vlohy duševní silou Ducha svatého byly proniknuty. »Tuto,« dí svatý Augustin, »nebyl Duch svatý jenom svým působením, nýbrž svou velebností přítomen a v nádoby nevyplynula již vůně balsámu, nýbrž podstata samé masti, an Duch svatý jakožto Duch pravdy (Jan, 16, 13.), Duch lásky (Řím. 5, 5.) a jakožto Duch obrodu a obnovy (Jan 3, 5.) s lidstvem se spojil a vyplnění svého došly úmluvy Starého Zákona jakož i slibové Páně. Ti, kteří tehdy shromážděni jsouce, Duchem svatým naplněni byli, představovali veškeru církev, činíce duchovní tělo Páně (Ef. 5, 30.), nové tvorstvo a nové lidstvo (Řím. 6, 6.) a nový chrám, Duchem svatým posvěcený (2. Kor. 6, 16.), a Duch svatý bytelně se s lidstvem spojil. Tak Duch svatý přidružil se ke Kristu, dokonal, co Pán započal, posvěcuje, co Pán vykoupil, a řídí, co Kristus získal.

A nejen že uvnitř naplněni byli svatí apoštolové Duchem svatým, nýbrž byli též obdařeni i vnějšími dary, tak zvanými milodary (charismata), z nichž hned jeden se zde vyskytuje, totiž dar jazyků: »Počali mluviti jinakými jazyky, jak Duch svatý dával promlouvati jim.«

Hřích uvodil na lidstvo za pokutu rozličnost jazyků (Gen. 11.), láska pak opět lidstvo v jednotu přivedla. Zároveň se mělo

---

[1]) Resp. fer. V. post Pentec. — [2]) Že Bůh jest světlem, v tom shodují se všechna náboženství; proto světlo jest symbolem božstva i ve všech pohanských náboženstvích. Peršané klaněli se ohni, a u Řeků i Římanů udržoval se ustavičně oheň v některých chrámech (Thalhofer, Liturgik I, 667 a n.).

naznačiti, že veškeří národové ke Kristu se obrátí, že ve všech řečích sláva Boží hlásati se bude a že všechny jazyky divem tím od Boha jsou posvěceny.

Příležitost mluviti cizími jazyky naskytla se svatým apoštolům tím, že se kolem nich shromáždili v tento den muži nábožní ze všelikého národu pod nebem.

Ze všech přítomných však jest nám třeba zvláštní pozornost věnovati Panně Marii a svatým apoštolům. Písmo svaté tuto činí poslední sice, ale důstojnou zmínku o Panně Marii. Při seslání Ducha svatého »všichni trvali jednomyslně na modlitbách se ženami a s Marií, matkou Ježíšovou«. Maria byla milosti plná již před vtělením Syna Božího, a tato náplň milostí se ještě rozmnožila hlavně pracemi pro Ježíše a účastenstvím v díle vykupitelském, takže se zdálo, že již míra milostí, která jest vůbec pro tvora možnou, jest vyčerpána. A přece ještě nové milosti měly býti uděleny Panně Marii při seslání Ducha svatého. Čekal ještě Pannu Marii nový úkol. Měla býti pěstounkou mladé choti svého nebeského Syna — církve svaté. K tomuto novému úkolu třeba bylo nových milostí, a těchto se jí dostalo, když Duch svatý o letnicích na ni sestoupil. — Jak dojímavé, ale i jak slavné jest mládí naší vroucně milované církve — dí Gueranger — kterouž Maria v náruč pojímá, kterou živí a jejíhož prvního kroku do světa starostlivě ostříhá.

Panna Maria stává se nyní matkou všech věřících; nyní se vyplňuje slovo umírajícího Spasitele: »Ženo, hle, syn tvůj;« neboť dle výkladů svatých Otců dal Kristus Pán v Janovi celé církvi Pannu Marii za matku, církvi ku pomoci a za útočiště. A Panna Maria oddala se úkolu svému s celým srdcem. Slovo její dodává síly prvním vyznavačům Kristovým, aby vítězně odrazili útoky pekla. S Rodičkou Boží obcoval sv. Štěpán, první mučeník. Její slovo však občerstvuje hlavně svaté apoštoly, kdykoli umdlévají v apoštolských pracích. A od této doby Panna Maria zvláštní přízeň a ochranu věnuje zákonitému kněžstvu Kristovu. Panna Maria miluje kněze, ostříhá jich jako zřítelnici oka svého, a byť i kněz, jenž z lásky ke Kristu vzdal se rodinného krbu, neměl na tomto světě ani jediného upřímného přítele, má na nebesích matku mocnou, která ho miluje láskou nejněžnější a nejvroucnější.

Ale obraťme nyní zřetel svůj na svaté apoštoly.

Se svatými apoštoly pak stala se veliká změna. Božský oheň hárá v jejich prsou, takže jsou odhodláni dobýti celého světa. Pravda, které je božský Mistr vyučoval, jasně září před zrakem duševním, všemu jasně rozumějí. »Svatí apoštolové,« dí Gueranger, »jsou živým chvalozpěvem velebnosti všemohoucího Ducha svatého.«

Ale již jest nepřítel Kristův pohotově s pomluvou: »Jsou plni sladkého vína.« — Je to týž zjev, jenž se v dějinách vždy

opakuje, jako když nyní rationalismus hned přichází se svými výklady.

I pozdvihl Petr hlasu svého a mluvil k lidu: »Muži židé a všichni, kteří bydlíte v Jerusalemě, toto vám buď známo . . . Nejsou tito opilí... ale toť jest. což povědíno jest skrze proroka Joele: A budeť v posledních dnech: Vyliji z Ducha svého na všeliké tělo; a prorokovati budou synové vaši i dcery vaše a mládenci vaši vidění viděti budou a starcové vaši sny míti budou. A sice na služebníky své a na služebnice své vyliji v těch dnech z Ducha svého a budou prorokovati: a dám zázraky na nebi svrchu a znamení na zemi dole, krev a oheň a páru dýmovou. Slunce obrátí se ve tmu a měsíc v krev, prve než přijde den Páně veliký a zjevný. A budeť: Každý, kdožkoliv vzývati bude jméno Páně, spasen bude.« — Po té dotýká se sv. Petr tří věcí, jež se před očima přítomných lidí dály, divů Páně, potom smrti jeho a konečně vzkříšení, věcí to, na nichž veškerá víra spočívá.

Dojem této prvé velepastýřské promluvy byl úžasný. Ukázala se řeč tato mečem dvojsečným a hluboko vnikla v útrobu přítomných posluchačů, takže se tázali: »Což máme učiniti, muži bratři?« A sv. Petr předpisuje pokání a křest. »Kajte se a pokřestěn buď jeden každý z vás ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů svých a obdržíte dar Ducha svatého.« I připojilo se k církvi téhož dne 3000 lidí. Tím způsobem zrodila se církev a letnice jsou narozeniny její. »Církvi živého Boha!« volá pln nadšení Gueranger, »jak krásný jest tvůj pokrok pod vlivem Ducha svatého! Nejprve jsi měla jediné sídlo v Marii, Panně neposkvrněné; druhý krok získal ti stodvacet učeníků, shromážděných ve večeřadle; a nyní ti přivádí třetí krok tři tisíce vyvolených; byli to naši předkové, kteří brzy již opustí zavržený Jerusalem a zanesou do svých rodných krajin první zárodky nového pokolení. Zítra bude mluviti Petr ve chrámě, a na jeho slovo prohlásí se pro Ježíše Nazaretského pět tisíců. Sláva tobě, církvi, jež jsi posledním vznešeným dílem Ducha svatého, nesmrtelná společnosti, která na zemi bojuješ a zároveň v nebi vítězství slaviš! Ó letnice, svatý dne našeho zrození, ty ve vší velebnosti zahajuješ řadu století, kterými choť Emmanuelova má projíti, ty nám dáváš Ducha svatého, jenž vepsal zákon učeníkům Ježíšovým ne na kamenné desky, nýbrž do našich srdcí. . . . Mudrci od východu přišli; my jsme je doprovázeli ke kolébce, vědouce, že i na nás dojde . . . . Hvězda proměnila se v ohnivý jazyk a tvářnost země se chystá k obnově.«

§ 118. Význam slavnosti svatodušní.

Letnice jsou slavností Krista Pána i Ducha svatého. Seslání Ducha svatého, jak již dříve bylo řečeno, bylo posledním činem vzkříšeného Krista k dokonání vykupitelského díla: »Kte-

rýžto vstoupiv nade všecka nebesa a sedě na pravici Tvé zaslíbeného Ducha svatého dnešního dne na syny vyvolené vylíti ráčil, pročež radostí roznícen po oboru zemském celý svět jásá« (svatodušní preface). Ale v církvi slaví se letnice hlavně jako svátek Ducha svatého, jeho osoby i jeho působení (přesvatý den letnic oslavujíce, kdežto Duch svatý apoštolům v přečetných jazycích se ukázal. Communicantes v kánonu).

Duch svatý sestoupiv na zemi, uvazuje se v řízení a vládu království Kristem založeného. »O osobě Ducha svatého mluviti není snadno,« dí Meschler.[1]) Duch svatý jest příliš znám, aby se mohlo o něm mlčeti, a příliš neznám, aby se mohlo říci něco povzbuzujícího, čím by se předmět vyčerpal. Má se to s ním, dle slov Spasitelových, jako s jarním vánkem;[2]) cítíme jeho mírný, sladký dech, vidíme jeho zázraky, ale nikdo neví, odkud přichází a kam jde. Duch svatý nekráčí jako Syn v podobě člověka po cestách tohoto života pozemského, nýbrž bydlí v nevyzpytatelných hlubokostech božství a též v naší vlastní duši vykonává se jeho působení v tichých komůrkách srdce . . . Ale tím více si žádáme spatřiti něco ze tváře nestvořené lásky, od níž všechno dobré pochází.«

Duch svatý jest výronem Otce i Syna. Otec a Syn poznávají se od věčnosti, poznávají své dokonalosti, a proto se vzájemně milují láskou nekonečnou. Milující rád uděluje z toho, co má, tomu, jehož miluje. Ale Otec nemůže již ničeho Synu uděliti, ani Syn Otci, poněvadž již oba mají plnost božství, a proto udělují oba božskou svou přirozenost třetí osobě, kterou takořka z plnosti svého společného srdce vydychují (spirant), pročež Duchem se nazývá.

Tak slaví se na nebi letnice v lůně božství ustavičně a od věčnosti. Poslání pak Ducha svatého v čase jest jen následkem a zjevením tajuplného a věčného vycházení Ducha svatého z Otce a Syna. Duch svatý se již dříve zjevoval, ale nyní, od svého seslání skrze Krista, rozněcuje svět ohněm své lásky jeho božská moc všude je činna, kde běží o posvěcení člověka.

Ponejprv zjevil se na venek *Duch svatý při stvoření světa;* neboť byl činným hned při prvním stvořitelském úkonu. Když země byla ještě pustá a prázdná, a tma byla nad propastí, »vznášel se Duch Boží nad vodami« (Gen. 1, 2.), dávaje hmotě život, plodnost a podobu.

Toť první zmínka Písma svatého o působení Ducha svatého v přírodě, jež tak velikolepě popisuje 103. žalm v dnešních jitřních hodinkách. Žalm tento jest snad nejkrásnější písní celého žaltáře[3]) a my bychom nepřáli si ničeho tak vroucně, leč aby naši přírodozpytcové ho četli. Zpytujíce zákony přírodní, poznali by Toho, jenž z chaosu vyvedl vesmír, jemu dal život a formu.

---

[1]) Die Gabe des hl. Pfingstfestes 1887, Herder, str. 2. -- [2]) Jan, 3, 8. — [3]) Dr. Sedláček, l. c. 812.

Vhodně poznamenává Meyenberg[1]: I obrovské pokroky věd přírodních jsou patrně váním Ducha svatého nad naším pokolením. Nad temnými prohlubněmi přírody se vznášeje, volá Duch svatý k duchu lidskému: Budiž světlo! Ale právě proto jest úmyslné trhání věd přírodních od Ducha Božího pravým rouháním — hříchem proti Duchu svatému. Kéž by plameny svatodušní padly též na přírodozpytce; kéž by světlo letnic osvítilo široké kruhy poznáním: Příroda jest domovem Ducha svatého.

Ale ještě mnohem velikolepěji jeví se *činnost Ducha svatého v řízení církve.*

Církev založil a zřídil Kristus Pán ke spáse lidstva. Ale církev podobala se do té doby lodi vším potřebným vystrojené, ale dosud v přístavě zakotvené. A tu přiblížily se letnice: Sestoupil Duch svatý, a již vstupuje na připravenou loď, odvazuje ji, ke kormidlu staví sv. Petra, vesla dává do rukou svatým apoštolům, sám si ponechávaje vrchní řízení. A pod vedením Ducha svatého koná lodička církve svaté pouť na rozbouřeném moři tohoto světa bez úrazu již téměř dva tisíce let, dopravujíc do přístavu věčnosti bez úrazu všechny, kdokoliv se jí svěřili.

Nelze nám sice tuto dopodrobna mluviti o poměru Ducha svatého k církvi,[2]) tolik jest jisto, že jako evangelia jsou dějinami působení Spasitelova, tak dějiny církevní jsou dějinami působení Ducha svatého. Proto zcela vhodně přidává církev k osmému článku víry o Duchu svatém hned jako článek devátý nauku o církvi. Stvoření jest dílem Otce, vykoupení dílem Syna, řízení pak církve svaté dílem Ducha svatého.

A konečně třeba ještě poukázati *na činnost Ducha svatého v duši jednotlivce.*

Milost posvěcující, milosti pomáhající, křesťanské ctnosti, dary Ducha svatého — toť výsledky působení Ducha svatého. Duch svatý nejprve upraví a vzdělá půdu srdce našeho (skrze milost pomáhající), pak zasévá do ní símě (milost posvěcující, nadpřirozené ctnosti), jež naším spolupůsobením a přičiněním přes všechny bouře a nepohody vzrůstá a ovoce pro nebe přináší. Aby pak vzrůst a plodnost nebeského semene bohatěji a vydatněji se dařily, uděluje Duch svatý člověku svých sedm darů. A jako Bůh přírodě k hojné žni napomáhá, sesílaje v pravý čas déšť a rosu a dávaje jasnost slunce a poskytuje tisíce jiných pomůcek, tak i Duch svatý přichází člověku na pomoc tím, že mu dává dobrá vnuknutí, že osvěcuje jeho rozum, že posílá bouře útrap, aby ho vyburcovaly ze spánku vlažnosti.[3]) Nespokojuje pak se Duch svatý pouze činností v církvi viditelné, nýbrž působí i mezi nevěřícími a kacíři a podivuhodná obrácení

[1]) L. c. 557. — [2]) O tomto poměru (neomylnost atd.) pojednává každá dogmatika; se stanoviska asketického doporučujeme Meschlerovu: Die Pfingstgabe des hl. Geistes, XIII. a n. — [3]) Meyenberg, l. c. str. 558 a n.

jsou jeho dílem právě tak, jako serafinská láska sv. Františka z Assisi, jako nevinnost sv. Aloisia atd.

Veškeru činnost Ducha svatého v srdci člověka pěkně popisuje mešní sekvence svatodušní: Veni, sancte Spiritus - Přijď, ó Duchu svatý, k nám, otče ubohých, dárce darů přemnohých, světlo srdcí zářící, v pláči těšiteli! Bez tvojí milosti marná snaha po ctnosti. Uzdrav, co chorého; obměkči, co tvrdého; rozohni, co chladného; veď a řiď, co zbloudilo. Dej svých darů sedmero, dojíti dej spasení, věčné popřej radosti!

Z toho, co dosud o významu slavnosti řečeno bylo, vysvítá též, v čem záleží *význam letnic* po předmětné i podmětné stránce.

Po stránce předmětné (objektivní) připomínají nám letnice onen památný děj, kdy Ježíš Kristus zasedá po pravici Otce, sesílá Ducha svatého, aby všechny lidi Kristu podrobil, je posvětil, t. j. jim přivlastnil milosti, jichž nám Kristus Pán na kříži vydobyl, a je do nebe přivedl.

Po stránce pak *podmětné* znamenají letnice dokonání a dovršení našeho nadpřirozeného duševního života, znamenají úplné vítězství ducha nad tělem a hříchem, takže člověk žije již úplně život Kristův, že v duši zraje ovoce ctností, dle slov sv. Pavla: Ovoce však ducha jest láska, radost, pokoj, trpělivost, lahodnost, dobrota, dlouhomyslnost, krotkost, věrnost, mírnost, zdvořilost, čistota (Gal. 5, 22, 23.).

§ 119. Církevní hodinky na Hod Boží svatodušní.

V prvních nešporách zvláště třeba obrátiti zřetel na velikolepý hymnus: »Veni, Creator Spiritus!« (Přijď, Duše Stvořiteli). Hymnus zní:

Přijď, Stvořiteli, Duchu k nám,
a navštiv myslí našich chrám,
vlij milost nadehvězdnou v hruď,
již ty jsi stvořil, a v ní buď.

Tys Utěšitel právem zván,
tys dar, jenž Bohem věčným dán,
tys láska, oheň, živý zdroj,
tys síla v tuhý s hříchem boj!

Tys sedmi darů studnice,
tys Otcovy prst pravice,
tys vyplněný Otcův slib,
jenž skýtáš řečí dar a vtip.

Ty mysli světlo rozžehej,
ty lásku v srdce naše lej,
a všecky těla nemoci
svou nauč trpět pomocí.

Dál nepřítele zapudiž,
svým mírem stále u nás dliž,
veď jistou cestou ctnosti nás,
ať zlému vyhnem v každý čas.

Ať s tebou Otce poznáme,
ať Syna v srdci vítáme,
i v tebe, Ducha, věříme,
tě s úctou stejně slavíme.

Duch každý Boha Otce chval,
i Syna, který z mrtvých vstal!
Buď s nimi slaven svatý Duch,
jim rovný všemohoucí Bůh! Amen.

Tento hymnus jest napodobením hymnu: »Veni, Redemptor gentium,« z něhož i některé řádky jsou vyňaty. Složen jest bez-

pochyby od Rhabana Maura[1]) († 856); dle jiných připisuje se sv. Řehořovi[2]) nebo i Karlu Velikému.[3]) Čítá šest slok o čtyřech řádcích; verš jest jambický diméter.

Hymnus obsahuje důvěrnou modlitbu k Duchu svatému, opírající se o názvy, jež se v Písmě svatém Duchu svatému dávají. Abychom hymnus tím vroucněji recitovali, poroučí církev první sloku říkati kleče. Po celou oktávu říká se hymnus tento i v terci místo hymnu: »Nunc sancte nobis Spiritus.« Duch svatý se nazývá v hymnu »stvořitelem« podobně jako v žalmu 103. 30. a n.: »Vysíláš Ducha svého a opět stvořeni budou: a obnovíš tvář země.«

»Dechem« svým vdechl Bůh prvnímu člověku život přirozený i nadpřirozený a Duch svatý dosud život tento zachovává a rozmnožuje. Duch svatý posilňuje tento život milostmi, pročež se též nazývá »pramenem živým,[4]) ohněm,[5]) láskou (I. Jan 4, 16.) a duchovním pomazáním«; kteréžto výrazy vesměs v Písmě svatém mají základ. V dalších verších velebí se Duch svatý jakožto původce sedmi svatých svátostí a sedmi darů svých, jakožto rozdavatel božských milostí (prst pravice Boží), jenž udílí též dar řečí (Srov. Joel 2, 28; Is. 44, 3; Skut. apošt. 2, 17.), jenž osvěcuje rozum a posilňuje vůli (Mat. 26, 41.), jenž chrání od nepřítele a uděluje nadpřirozené poznání nejsvětější Trojice.

Jitřní hodinky.

Jitřní hodinky započínají invitatoriem: »Alleluja! Duch svatý naplnil okrsek země: pojďte, klaňme se Jemu, alleluja!«

V hymnu »Jam Christus astra ascenderat,« jenž pochází bezpochyby od sv. Ambrože,[6]) opěvuje církev svatá seslání Ducha sv., jež se stalo po uplynutí sedmi neděl od z mrtvých vstání Páně. Duch svatý vyšel od Otce i Syna a obdařil učeníky i darem řečí (linguis loquuntur omnium).

Žalmy i antifony jsou velikolepým hymnem na Ducha svatého. Žalm 47. velebí Boha, ochránce Sionu, jenž dává vítěziti věrnému lidu svému proti nepřátelům, kteří se proti městu svatému spolčili.[7])

O svatodušních svátcích slavíme tímto žalmem založení církve Kristovy, kterou sám Kristus Pán přirovnává k městu, ležícímu na hoře, která je nedobytnou pevností, v níž bezpečně uschovány jsou poklady milostí Ducha svatého. Krásně se vypíná toto město Boží, rozkoš celého všehomíra, město velikého krále Ježíše Krista (v. 3.). Velicí a četní nepřátelé spolčili se proti svatému městu (pronásledování křesťanů, kacíři atd.), ale

[1]) Suitbert Bäumer, Kirchenlexikon. — [2]) Mone, Lateinische Hymnen des Mittelalters bei Herder I. str. 242. — [3]) Cfr. Schrod, Kirchenlexikon 12, 667. — [4]) Jan, 4, 14. — [5]) Luk. 12, 49. — [6]) Schulte, l. c. N. 73. — [7]) Dr. Sedláček, Výklad žalmů. Srov. Wolter, l. c. Thalhofer, l. c.

zahanbeni a zmateni byli vítězně odraženi (v. 5. 8.). Jak by se neměli veseliti synové církve svaté, jak by neměli vypravovati budoucímu pokolení, že tu Bůh, *náš* Bůh jest (verš 10.—15.). A jest jedině jedna pravá církev Kristova, jako byl jeden Jerusalem, a tou jest ona, která si zachovala nauku a bohoslužbu apoštolskou, která má střed svůj v Sionu, t. j. v posvátném Římě, která jest svatou a katolickou, t. j. sahá tak daleko, až kam sahá jméno a sláva Boží, do končin země (v. 11.).

Žalm 67. Schránka úmluvy nesena byla ve vítězoslavném průvodu na horu Sion, když David dobyl skvělého vítězství nad nepřáteli. Toť asi předmět písně této.[1])

Žalmista ukazuje, jak vítězně a slavně vedl Bůh lid svůj ve starých dobách pouští, ve válkách s Kananejskými (8—15.), kterak usídlil se pak na Sionu; po dokonání díla vrací se do nebes (16—19.); Bůh dosud stará se o svůj lid, potírá jeho nepřátele (20.—24.), a proto mu lid ve slavném průvodě děkuje (25.—28.). Kéž by i pohané ho ctili a velebili (29.—36.). Žalm počíná slovy, která Mojžíš říkával, když zdvihali archu, aby ji nesli do boje (v. 2.) a končí opět slovy Mojžíšovými, která říkával, když se archa skládala dolů (verš 36.).[2]) Odjakživa považoval se tento žalm za svatodušní hymnus a jako vítězoslavná hudba znějí různé jeho nápěvy po celou dobu slavnosti (v hodinkách jitřních, introitu a offertoriu), na slavný Hod Boží svatodušní, jakož i ve středu a čtvrtek v oktávě a konečně ve votivní mši.[3])

Prosíme Spasitele, aby rozprášil skrze Ducha svatého nepřátele církve, spravedlivé pak aby milostmi svými naplnil (verš 2.—4.); pak velebíme Spasitele, jenž ve vítězoslavném tažení lidstvem uděluje věřícím skrze Ducha svatého hojnost milostí (v. 5.—15.); a patříme s úžasem na církev, již při seslání Ducha svatého založil (mons pinguis; v. 16--18.); s důvěrou do budoucnosti (20.—24.) podivujeme se vítězoslavnému průvodu Kristovu dějinami lidskými v Duchu svatém (apoštolové, mučeníci, panny atd. 25—28.) a prosíme, aby brzy celý svět stal se katolickým (v. 29.—36.).

Žalm 103., praví někteří vykladatelé, jest nejkrásnější písní celého žaltáře, jest velikolepou ozvěnou hexaëmera.

Žalmista povzbuzuje ke chvále velikého Boha (1.) a ukazuje velebnost Boží v dílech, která Bůh v šesti dnech stvořil. Jest to oslava díla stvoření, ač žalmista klade větší váhu na zachování všeho Bohem Stvořitelem. Světlem se Bůh oděl, v nebi postavil svůj trůn (2.—4.). Ukazuje dílo stvoření třetího dne: Hospodin shromáždil vodstvo, zanechal však na zemi prameny a potoky zvířatům a k zúrodnění polí (5—18.). Čtvrtý den stvořil měsíc, aby vládl nad nocí, která jest určena šelmám lesů, stvořil slunce, jež vládne nade dnem, určeným ku práci (19.—23.). Připomíná se dílo pátého a šestého dne, a kterak

[1]) Thalh. l. c. — [2]) Srov. Num. 10, 35. 36. — [3]) Wolter, l. c.

Bůh všechno zachovává a živí (24—80.). Žalmista chce stále chváliti Boha a doufá, že Hospodin jednou hříšníky vyhladí.

Vzhledem ke 30. verši: Emittes spiritum tuum et creabuntur; et renovabis faciem terrae,[1]) užívalo se odjakživa v církvi našeho žalmu jakožto hymnu svatodušního.[2]) Duch svatý dovršuje a zachovává díla Boží, a to ve příčině řádu přirozeného i nadpřirozeného. Duch svatý, dí Wolter,[3]) proměňuje v přírodě i nadpřírodě chaos v kosmos. Proto vznášel se s počátku nad vodami a nad propastmi.

Ve čteních třetího nokturnu obsažena jest homilie sv. Řehoře na slavnostní evangelium. Tento veliký učitel církve dovozuje, že důkazem lásky k Bohu jest zachovávání vůle Boží (probatio dilectionis exhibitio est operis), a že jen v srdci oněch Bůh zůstane, kdož i v pokušeních v dobrém vytrvají.

§ 120. Mše svatá na Hod Boží svatodušní.

Celý mešní formulář jest velikolepým chvalozpěvem, oslavujícím Ducha svatého a jeho činnost.

Introit skládá se z antifony, která vyňata jest z knihy Moudrosti (1, 7.) a vztahuje se k Duchu svatému, a pak z prvního verše žalmu 67., jenž v církvi vždy se považoval za hymnus svatodušní a o němž již byla řeč nahoře. Zní:

»Duch Páně naplňuje okres země, alleluja, a ten, jenž všecko udržuje, má známost hlasu jeho, alleluja (žalm 67.). Povstaniž Bůh a rozptýleni buďtež nepřátelé jeho: a nechť utekou od tváře jeho ti, kteří ho mají v nenávisti. Sláva Otci atd. Duch Páně atd.«

Epištola popisuje děj seslání Ducha svatého, o kterém jsme již nahoře pojednali.

Pak následuje *velké alleluja*, jež zní: »Alleluja, alleluja (ž. 103.). Vyšli Ducha svého a stvořeni budou, a obnovíš tvář země. Alleluja. (Kleče) Přijď, svatý Duše, naplň srdce svých věrných a oheň lásky své v nich rozněť.«

První verš velebí Ducha svatého jakožto původce nového stvoření a obnovitele země. Ve druhém verši svolává církev úpěnlivě na své dítky Ducha svatého.

Sekvence jest úpěnlivá prosba k Duchu svatému, jenž jest naším Utěšitelem v nouzi a bídě, v zármutku, v soužení i ve smrti. S důvěrnou toužebností pozvedá zbožný autor očí svých k nebi s prosbou, aby Duch svatý paprskem, vycházejícím z jeho božské přirozenosti, pronikl temnoty, obklopující srdce ubohých poutníků pozemských, aby se ubytoval v srdci našem, je obla-

[1]) Dle hebr.: Vysíláš svůj dech, rodí se stvoření, a obnovuješ tvářnost země. — [2]) V. matut.; offertorium vigilie, graduale mše Božího Hodu a votivní mše Ducha svatého. — [3]) Psallite. Ž. 103.

žoval, jemu útěchy skýtal v bolesti a žalu, aby očišťoval duši a rány její hojil. Sekvence zní[1]:

Přijď, ó Duše přesvatý,
světla svého bohatý
paprsek rač na nás lít.
Přijdiž, Otče nebohých,
dárce darů přemnohých,
rač nám mysli osvítit.

Božský Utěšiteli,
sladký duší příteli,
rač nás mile zotavit!
V práci libý pokoji,
krotiteli v rozbroji,
rač nás v pláči ukojit.

Ó ty světlo blažící!
srdce v tebe věřící
milostně rač naplnit.
Člověk bez tvé pomoci
zemdlí a jest bez moci,
vše mu může uškodit.

Smyj, co šereď zasáhla,
ovlaž srdce vyprahlá,
raněné rač vyhojit.
Srovnej, co je zkřiveno,
ohřej, co je studeno,
nedej duši zabloudit.

Rač nás, v tebe věřící
a tě vroucně prosící,
dary sedmi podělit.
Uděl v ctnosti prospěchu,
v smrti blahou útěchu
a dej v radost věčnou vjít.

Evangelium[2]) (Jan 14, 23—31.) obsahuje epilog (v. 25—31.) první řeči Páně, promluvené ke svatým apoštolům, když se s nimi loučil před umučením (hl. 14.), a pak poslední slova řeči samé (v. 23. 24.).

Církev zvolila za evangelijní perikopu svatodušní právě tyto verše z kapitoly čtrnácté evangelila sv. Jana, poněvadž jejich obsah jest v úzkém vztahu k tajemství seslání Ducha svatého. Perikopa naše udává, jakých darů nám Duch svatý uděluje. Duch svatý totiž způsobuje, že Bůh v duši člověka bydlí (v. 23.), a že člověk Boha poznává (v. 26.).

Duch svatý uděluje dále člověku pravý pokoj (verš 27.) a pravou radost v Bohu (v. 28.) a konečně pravou svobodu Boží tím, že nás osvobozuje od moci ďáblovy (v. 30. 31.). A právě touto hojností tak skvělých darů jeví se Duch svatý duchem, jenž od Boha pochází, v němž sám Bůh přichází. Svými dary spojuje nás Duch svatý se samým Bohem.

Verš 23. obsahuje zároveň podmínky a verš 24. překážky činnosti Ducha svatého.

Pokusíme se nyní perikopu naši krátce vyložiti. — Apoštolové nemohli se vymaniti z předsudků, že Spasitel založí království světské. Chtěje tedy Pán apoštoly od zevnějšího království obrátiti ku vniternému, dí: »Miluje-li kdo mne, řeč mou zachovávati bude a Otec můj bude jej milovati, a k němu přijdeme a příbytek u něho učiníme.« Těmito slovy prohlásil Kristus Pán, že ode dneška nebude se více zjevovati zevně,

[1]) Pochází bezpochyby od Roberta II., krále francouzského († 1031). — [2]) Viz Sušil, Výklad evangelia sv. Jana l. c.; Keppler, Unseres Herrn Trost. Str. 64. a n.

nýbrž pouze neviditelně, a to v srdcích milujících. Milujícím zjeví se Pán, u nich bydliti bude nejen sám, nýbrž celá nejsvětější Trojice. Toto sjednocení duše lidské s trojjediným Bohem chovati bude v sobě velikou blaženost, která jest předobrazem blaženosti na nebesích.[1]) »V duši takové, která miluje Boha a kterou Bůh zvláštní milostí si zamiloval a v ní se uhostil, jest rozbit stánek Boží, rozestřen jest v ní dvůr a hrad krále nebeského, vztyčen trůn jeho,« a jak dí svatý Bernard (d. 27. in Cant.), nebem se duše ta stává, kdež svítí slunko lásky, luna zdrželivosti a hvězdy ostatních ctností... Když Ježíš s tebou přebývá, dí sv. Tomáš Kempenský, vše dobře jest. Když Ježíš uvnitř nemluví, bídna jest všechna potěcha, promluví-li Ježíš jediné slovo, hned všeliká útěcha do srdce vchází.[2]) Ale toto spojení duše s Bohem trojjediným způsobuje Duch svatý,[3]) jenž milostí svou příbytek Bohu připravuje a Boha k přebývání zve.

Svatí apoštolové všemu vyučování Páně nerozuměli; ale tu je opět těší Pán, že Duch svatý, jejž jim sešle, naučí je všemu, a připomene jim všecko, cožkoliv jim pravil (verš 26.). Slova verše 26. tvoří biblický podklad pro neomylnost církve. Ale dají se vyložiti i o jednotlivci. Neboť Duch svatý jest též učitelem každé křesťanské duše zvlášť. On je to, jenž milostí svou doprovází slovo kazatelovo, jež jenom zevně se posluchače dotýká, ale Duch svatý mu zjednává přístupu do srdce. Působením Ducha svatého člověk pravdu hlásanou poznává a uznává.

Připisuje se Duchu svatému posvěcení i pravda, poněvadž se jedno od druhého odděliti nedá. Jen ctnostný člověk přijímá pravdy sv. náboženství.

A ještě jinou útěchu uštědřuje Duch svatý svatým apoštolům v dnešním evangeliu: »Pokoj zůstavuji vám . . .« Pokoj ten jest nadpřirozené dobro, jímž zjednává se člověku smír s Bohem a dává se schopnost udržovati pokoj s lidmi. — Pokoj tento pochází od Pána (»pokoj svůj«) a ne od světa a vede ke spojení s trojjediným Bohem na nebesích. Pokoj, jejž dává svět, jest jen zdánlivý a klamný,[4]) neodnímá vlastní příčiny nepokoje, totiž hřích a vinu; neodstraňuje příčiny nepokoje, poněvadž nepodrobuje duchu hříšné žádostivosti, naproti tomu však pokoj Boží jest pravá »treuga Dei«, poněvadž k mlčení přivádí nezřízenou žádostivost a přichází po odpuštění viny.

Pokoj Páně má zůstati v srdcích apoštolů i když odejde. Neboť neodejde Pán, aby jich opustil, nýbrž aby se s nimi na vždy spojil, až opět přijde. Apoštolové budou míti z jeho odchodu prospěch, poněvadž odchází k Otci, jenž větším jest. My

---

[1]) Bydlení Boha v chrámě jerusalemském jest obrazem bydlení Boha v duši ospravedlněné. — [2]) Sušil, l. c. — [3]) Velmi krásně o tomto předmětě pojednává Thalhofer v Liturgik I. § 2. — [4]) Jerem. 6, 14; 8, 11; 14, 13, Ezech. 13, 18.

však radujme se zcela nezištně z povýšení Páně, byť bychom i užitku z něho neměli.

Odejde Pán brzy, neboť přichází kníže tohoto světa, t. j. ďábel, jenž pohany i židy proti Kristu Pánu pobouřil, ale na Kristu Pánu ničeho nenalézá, jelikož jest bez hříchu. Kristus Pán mohl mu uniknouti, ale šel přece nepřátelům vstříc, aby svět poznal, že miluje Otce a činí, jak mu velel. Apoštolové měli býti poučeni slovy Páně, aby nepovažovali jeho odchod k Otci za porážku, nýbrž za skutek poslušnosti k Otci a za oběť, již Pán s radostí přináší. A původcem této obětavé lásky v srdci Ježíšově není opět nikdo jiný, leč Duch svatý.

Offertorium zní: »Potvrdiž toho, ó Bože, co způsobil's mezi námi, z chrámu svého v Jerusalemě; Tobě obětovati budou králové dary, alleluja.«

Slovy offertoria velebí se církev, která přijme do lůna svého krále a celé národy, její oltář zastiňuje chrám jerusalemský.

V sekretě se modlíme, aby Duch svatý věřící ode všech skvrn očistil a světlem nauky osvítil. Zní: »Dary věnované, prosíme, ó Pane, rač posvětiti a srdce naše osvícením Ducha svatého očistiti, Skrze Pána našeho Ježíše Krista, Syna tvého, jenž s tebou živ jest a kraluje v jednotě téhož Ducha svatého. Amen.«

Antifona k přijímání připomíná nám slovy Písma svatého (Skut. apošt. 2.) děj seslání Ducha svatého. Zní: »I stal se rychle zvuk s nebe, jako přicházejícího prudkého větru, kde byli sedíce, alleluja; a naplněni jsou všichni Duchem svatým, mluvíce veliké skutky Boží, alleluja, alleluja.«

Na slavný Hod Boží svatodušní při sv. přijímání vzpomínati můžeme i Ducha svatého, jenž nám přichází na pomoc, aby sv. přijímání v nás tytéž účinky vzbudilo, jako působilo seslání Ducha svatého v srdcích apoštolů.

Aby pak Duch svatý v srdcích věřících navždy zůstával a srdce naše, samo o sobě neschopné, aby užitek nadpřirozený přinášelo, plodným učinil, za to prosíme v *modlitbě po přijímání*:

»Vylitý v nás Duch svatý nechť, ó Pane, srdce naše očistí, uvnitř rosou svou je skropí a plodnými učiní.«

§ 121. Pondělí svatodušní.

Liturgické formuláře poučují nás, že základem našeho spasení jest víra. »Kdo věří, nebývá souzen; ale kdo nevěří, již jest odsouzen. neboť nevěří ve jméno jednorozeného Syna Božího« (Jan 3.). Kde jest víra, tam působí milost Boží (*introit*), kde jest víra, tam sestupuje Duch svatý (*epištola*), kde jest víra, tam se daří skutky světla (*evangelium*).

Mešní formulář.

Služby Boží konaly se druhdy ve chrámu »sv. Petra v řetězích« (ad vincula).

Introitem obrací se církev k novokřtěncům, kteří druhdy v sobotu před Duchem svatým bývali křtěni a pak v bílých řízách ke stolu Páně přistupovali. »Chlebem života« byli krmeni a okoušeli »sladkosti medu«, jenž prýštil ze skály, kterouž jest dle slov apoštolových — Kristus.[1]) Zní:

»Krmil je z tuku obilí, alleluja, a medem ze skály sytil je, alleluja, alleluja, alleluja. (Ž.) Plesejte Bohu, spomocníku našemu, vesele pokřikujte Bohu Jakobovu. Sláva Otci atd. Krmil je atd.«

V kollektě vzpomímá církev seslání Ducha svatého a prosí Boha, aby spolu s vírou udělil i pokoje. Zní:

»Bože, jenž jsi apoštolům svým Ducha svatého dáti ráčil, vyplň nábožné prosby lidu svého, a těm, kterýmž jsi dal víru, uděl milostivě též pokoje. Skrze atd.«

Epištola (Skut. 10, 42–48.) obsahuje řeč sv. Petra v Cesareji v domě Korneliově, v níž zřetelně učí, že spása Kristem zjednaná ze židovstva sice pošla, ale pro všechny lidi a národy jest určena. A stalo se, když Petr ještě mluvil, připadl Duch svatý na všechny, kteří slyšeli slovo jeho. I řekl Petr: Zdali vody kdo zabrániti může, aby pokřtěni byli ti, kteří Ducha svatého přijali, jakož i my? — Na to sv. Petr pohany pokřtil.

Čtení této epištoly v basilice, zasvěcené sv. Petru, před novokřtěnci z pohanů působilo zajisté na tyto mocným dojmem.

Dnešní evangelium (Jan 3, 16—21.) považují všichni svatí Otcové za pokračování rozmluvy Páně s Nikodemem; pouze sv. Athanas uvádí je na dvou místech jako slova sv. Jana. Od doby Erasmovy náhled Athanasův valně se mezi vykladateli rozšířil[2]) a zdá se býti pravdě podobnějším; dle tohoto náhledu vypisuje dnešní evangelium úvahy, pocházející z dojmu, jejž učinila na miláčka Páně rozmluva Pána Ježíše s Nikodemem.

Velikolepou velebnost a mocně uchvacující půvab dnešní perikopy vytýkají po sv. Janu Zlatoústém i jiní vykladatelé.[3]) Apoštol dí: »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.«

Sušil dí: »Potřebí více než pouhé víry ku pochopení těchto milostných pravd, více než jednoho srdce ku přijetí jich, potřebí více než lásky celého světa ku pojmutí lásky, která se jimi vyjadřuje.«

Všemocný Bůh láskou svrchovanou zamiloval si hříšné lidi a dal jim Syna svého, aby za ně umřel a aby se jim dal i za

---

[1]) I. Kor. 10, 4. — [2]) Schanz, Kommentar über das Evangelium des hl. Johannes I, § 12, str. 179. — [3]) Chrys.: *ἐμφατικώτερον δὲ καὶ γὰρ ἑκάστη λέξις πόλλὴν ἔχει ἔμφασιν.* Mald. Jans. (Schanz, l. c.)

pokrm v eucharistii, aby tak spojení mezi člověkem a Bohem co nejdokonaleji obnoveno bylo.[1]) Ježíš přišel, aby spasil svět aby všichni lidé došli života věčného, neboť »neposlal Bůh Syna svého na svět, aby soudil svět, ale aby spasen byl svět skrze něho.« Svět zabředlý v hříších mohl se obávati, že Syn Boží přijde, aby odsoudil svět za hříchy. Ale Jan ujišťuje opak toho: přišel, ne aby svět soudil, nýbrž aby jej spasil. Konec a cíl příchodu Kristova byla spása světa. Ale zdali všichni spásy dojdou? Odpověď na to obsahují tato slova: »Kdo věří v něho, nebývá souzen, ale kdo nevěří, již jest odsouzen, poněvadž nevěří ve jméno jednorozeného Syna Božího.« Nevěra jest tu trestuhodná, poněvadž božské a messianské poslání Páně nade vši pochybnost dosvědčují: sv. Jan Křtitel, Ježíš svými řečmi a zázraky a Otec svým svědectvím.

Trestuhodnost nevěry jest tím větší, poněvadž má pramen svůj ve zlé vůli. Ježíš chtěl naukou osvititi lidi, milostí očistiti srdce a posilniti jejich vůli, ale mnozí nemohli se odhodlati k tomu, aby dosavadního hříšného života zanechali — »milovali více tmu, nežli světlo.« Zlý život kazí vnímavost pro pravdu jak u jednotlivce, tak u celých národů. Záře slunce jest milá jen zdravému oku, kdežto nemocné oko vyhledává tmy. Člověk zlý nesnese toho, aby skutkové jeho v pravé povaze objeveni byli, proto ve své pýše spojuje s hříchem pokrytectví a lež a zalézá s hříchem do tmy. Kdo pravdu činí, kdo hlasu svědomí poslouchají, jdou ke světlu, t. j. jdou k Ježíši, spojují se s ním vírou a netají se skutky svými, běží-li o oslavu Boha.

Offertorium vyňato jest ze žalmu 17. (v. 14.). Jako Pán dával desatero přikázání za hromů a blesků, tak i v Novém Zákoně sestoupil Duch sv. za mocného hukotu větru a ve způsobě ohnivých jazyků, aby napsal Nový Zákon do srdcí lidských a učinil apoštoly požehnanými mračny, z nichž se vody rozlijí po celém světě. Zní:

»Zahřměl s nebe Hospodin a Nejvyšší vydal hlas svůj, a ukázaly se studnice vod, alleluja.«

Antifona k přijímání nás poučuje, že Duch svatý bude opatrovati pravdy Kristem hlásané, aby se neporušeny zachovaly. Zní:

»Duch svatý naučí vás, alleluja, což mluviti budu vám, alleluja, alleluja.«

V modlitbě po přijímání obrací církev svatá opět zřetel na křtěnce a vyprošuje jim ochrany Boží proti útokům nepřátelským. Zní:

»Přispěj, prosíme, ó Pane, lidu svému, a které jsi do nebeských tajemství zasvětil, od zloby nepřátel zachraň. Skrze Pána našeho atd. Amen.«

* * *

[1]) Belser, Das Evang. des hl. Johannes 111.

O čtveru suchých dní v témdni svátodušním bylo již nahoře pojednáno (viz § 10.).

ODSTAVEC III.

§ 122. Doba po svatém Duchu.

Neděle po svatém Duchu nejsou mezi sebou organicky spojeny, jako na př. neděle doby vánoční nebo velikonoční, a proto nesmíme úzkostlivě hledati souvislosti jejich liturgických formulářů, ale za to velmi často nalézti lze patrnou souvislost jednotlivých částí téhož mešního formuláře mezi sebou.

Neděle po svatém Duchu popisují život a skutky Páně. Do té doby spadá také celá řada nejkrásnějších svátků, z nichž některé dají se i ve shodu uvésti s liturgickými formuláři téhodne, do něhož právě připadají, třebas byla shoda tato jen nahodilá. Tak na příklad čtení druhé a třetí neděle po svatém Duchu z I. knihy královské o svatostánku a arše mohou se právem považovati za skvostná pouzdra, do nichž církev vložila dva drahokamy — slavnost Božího Těla a slavnost nejsvětějšího Srdce Páně.

§ 123. První neděle po svatém Duchu.

Před zavedením svátku Nejsv. Trojice slavila se tato neděle jako obyčejná neděle v roce beze všech privilegií, ačkoliv se zde onde jmenovala Dominica octavae pentecostes (neděle oktávu svatodušního).[1]) Oktáv svatodušní končíval však vždy již večerní bohoslužbou soboty po svatém Duchu, která druhdy trvávala až do východu slunce jako bohoslužba soboty čtvera suchých dnů vůbec.

Hlavní myšlenka, která v liturgických formulářích této neděle převládá, jest pobídka k lásce k Bohu (I. Epištola sv. Jana 4, 8—21),[2]) a k lásce k bližnímu, kteráž jest nejlepším osvědčením lásky k Bohu: »Poněvadž Bůh tak miloval nás, i my se máme vespolek milovati« (epišt. v. 11.). — »Buďme milosrdni, jakož i Otec náš milosrdný jest« (evangelium dnešní. Luk. 6, 36.).

§ 124. Slavnost Nejsvětější Trojice.

Liturgická slavnost první neděle po svatém Duchu ustoupila nyní téměř úplně slavnosti Nejsv. Trojice.[3]) Zvláštní slavnost Nejsv. Trojice zavedena byla v církvi teprve v dobách pozdějších, čehož příčinu třeba hledati hlavně v tom, že církev ne

[1]) Viz poznámku v následujícím paragrafu. — [2]) „Nejmilejší! Bůh jest láska V tomť ukázala se láska Boží k nám, že Syna svého jednorozeného poslal Bůh na svět...“ (v. 8. 9.) — [3]) Neděle se v hodinkách a při mši svaté pouze kommemoruje.

měla zevnějšího podnětu k zavedení této slavnosti. Neboť církev zavádí slavnosti na památku nějaké události zevnější, týkající se díla vykupitelského. Ale nejsv. Trojice bytuje po celou věčnost, byla již před stvořením světa a před vykoupením lidstva; nebylo tedy nějaké zevnější události, která by k zavedení této slavnosti pobádala. Církev zavedením této slavnosti vyslovila jen své vniterné přání, aby všichni křesťané alespoň jednou v roce vzdali hold úcty tajemství Boha trojjediného.

Dějiny svátku Nejsvětější Trojice sahají až do doby učeného mnicha Alkuina na počátku osmého století. On totiž vybral z missálu, jehož se v jeho opatském chrámě užívalo, jistý počet mší, jak bychom nyní řekli votivních, k potřebě pro každý den v témdni, nebyl-li pro tento den zvláštní mešní formulář předepsán anebo nebyl-li po ruce; pro neděli doporučil mši ke cti nejsv. Trojice, jejížto formulář již obsažen byl v sakramentáři Řehořově pro první neděli po svatém Duchu.[1])

Mše ke cti nejsv. Trojice docházela obliby a zprávy z X. století nám vypravují, že tehdy všeobecně se již zpravidla sloužila na první neděli po svatém Duchu, až konečně církevním sněmem v Seligenstadtu r. 1022 byla po celé Německo předepsána.[2])

Officium příhodné ke cti nejsv. Trojice sestavil Štěpán, biskup v Lutychu, a tak bylo vše pohotově, čeho ke slavení svátku bylo potřebí. Biskup Štěpán sám zavedl kolem r. 920 svátek Nejsv. Trojice ve své diecési, odkud se pak šířil hlavně přičiněním klášterů po všech zemích. Přes to, že papež Alexander II. († 1073.) prohlásil svátek Nejsv. Trojice za zbytečný,[3]) přibývalo mu stále stoupenců, až konečně i římská církev svátek ten zavedla a Jan XXII. r. 1334 pro celou církev ho předepsal.

Officium, jehož se do té doby užívalo, přepracoval františkán Jan Peckham z Canterbury († 1292), jež od té doby se nezměnilo.

Řekové slaví tuto neděli památku Všech svatých *κυριακὴ τῶν ἁγίων πάντων.*[4])

A) Předmět slavnosti.

Slavnost Nejsvětější Trojice uvádí nás do hlubokostí božství. Víra nás učí, že jest jeden Bůh ve třech osobách.

Ale víra nás učí, že jsou tři božské osoby: Otec, Syn, Duch svatý, t. j. božská podstata přináleží třem osobám společně, a tudíž tři osoby jeden Bůh jsou, jedna božská bytnost; každá z těchto božských osob jest Bohem.

---

[1]) Neděli první po svatém Duchu nazývá Micrologus: Dominica vacans; v sakramentáři Řehořově sluje: Dominica octavae Pentecostes. — [2]) Pamelius, Commes II, 515; Migne, l. c. CI, 445. Apud Suitbert Bäumer, Geschichte des Breviers 298. — [3]) Foulon, Hist. Leodiens I, 162. Cfr. Walafrid., Rupert. Tuit. et Microl. — [4]) Nilles. c. II, 460—64. — Kellner, l. c. 76. 77.

Rozdíl jest jen mezi osobami samými, a to ten, že každé osobě společná podstata zvláštním způsobem přináleží: Otci přináleží původně, Otec jest sám od sebe; Synu přináleží zplozením od Otce, Duchu svatému pak vycházením z Otce a Syna, jakožto z jednoho původu. Každá z těchto tří božských osob jest samostatná a od druhých skutečně rozdílná, ke každé z nich zvlášť mohu se modliti a s každou zvlášť rozmlouvati.

Těmto pravdám učí nás dnes a každou neděli církev svatá, hlavně ve snešení víry, zvaném athanasijském.

Co se týká poměru rozumu k tajemství nejsvětější Trojice, jest učení o nejsvětější Trojici sice nevyzpytatelným tajemstvím, rozum lidský daleko přesahujícím,[1]) jest nad rozum, ale přece pro rozum a částečně i rozumu přístupným. (I. Kor. 13, 12.)

Výklady takové obsaženy jsou ve spisech slavných theologů, jako: sv. Augustina, sv. Anselma, sv. Tomáše Aq. a m. j., a podává je i hymnus v dnešních církevních hodinkách. Spočívají pak výklady ty v tom, že výjevy v lidském duchu přenášejí se obdobně (analogicky) na Boha.

Když lidský duch sám sebe si myslí, plodí si v myšlence obraz sebe sama. Tato myšlenka ducha o sobě samém jest takřka jeho duchovní slovo.

Bůh jest duch — myslí si od věčnosti sebe sama — a plodí takto obraz sebe sama, duchovní slovo, jež jest od něho rozdílné, ale ne rozdělené — plodí Slovo, druhou božskou osobu.

Ale člověk nemyslí pouze, nýbrž též miluje. Podobně jest i u Boha. Bůh spatřuje Syna a Syn Otce a oba se vespolně milují, vespolná láska od obou vychází jako z jednoho původu, a tato Láska od obou rozdílná, ale ne rozdělená, jest sám Duch svatý.[2])

Ale, mohl by někdo říci, co prospěje mně znalost tak velikých tajemství, kterých pochopiti nemohu? Na tuto otázku odpovídá Meschler:[3]) »Jednak jest třeba věděti vše, čemu víra svatá učí . . . jednak třeba uvážiti, že Bůh tím, že nás nechává nahlédnouti do svého nejvnitřnějšího života, nepovažuje nás jen za služebníky, aniž s námi zachází jen jako se služebníky, kteří nevědí, co se v lůně rodiny děje, nýbrž že považuje nás za dítky a přátele, před nimiž nemá tajemství, jakož krásně dí Spasitel: »Již vás nebudu nazývati služebníky, nebo služebník neví, co činí Pán jeho, ale nazval jsem vás přáteli, nebo všecko, cožkoliv jsem slyšel od Otce svého, oznámil jsem vám.« (Jan, 15, 15.)

Z toho též následuje, že máme Boha tím více ctíti a milovati — s tím větší vroucností často pronášeti slova: »Sláva

[1]) Sv. Augustin a dítě na břehu mořském. — [2]) Barták, Stručná dogmatika. — [3]) Pfingstgabe des hl. Geistes, str. 42. Viz též: Meyenberg, l. c. 578. Sv. Bernard dí: Zpytovati (Trojici) jest pošetilostí, věřiti zbožností, znáti jest život a to život věčný. Apud Schulte, l. c. 59.

Otci i Synu i Duchu svatému, jakož bylo na počátku, tak budiž i nyní i vždycky až na věky.«

B) Církevní hodinky.

Invitatorium k hodinkám jitřním vybízí ke chvále nejsv. Trojice slovy: Bohu pravému, jednomu v Trojici a Trojici v jednotě pojďte, klánějme se.

Hymny sestaveny jsou z hymnů žaltáře. Hymnus v prvních nešporách jest týž jako hymnus v nešporách soboty, a vyprošuje nám, aby nejsv. Trojice paprsky své milosti seslala do srdcí našich pro blížící se noční tmu.

Hymnus hodinek jitřních sestává z první strofy hymnu jitřních hodinek sobotních [1]) a z druhé strofy hymnu chval pátečních. [2]) Zní:

Ty, Otče věčné milosti,
jenž řídíš všechny bytosti,
jenž, jediné jsa podstaty,
v třech trváš, jeden přesvatý,

nám podej mocnou ruku svou,
ať vstanem s myslí střízlivou,
jež k chvále tvé se rozhoří
a Tobě vděčně pokoří.

Buď Bohu Otci sláva, čest,
i Synu, jenž s ním jedno jest,
i s Duchem Utěšitelem
zněj věčně v zpěvu veselém!

Žalm 8. oslavuje v první části trojjediného Boha a v druhé části popisuje důstojnost člověka, když vyšel z rukou Božích, a které opět nabyl vykoupením, jež jest dílem všech tří božských osob.

Velmi krásně se hodí pro dnešní svátek *žalm 18.* Pohled na hvězdnaté nebe povzbuzuje nás, abychom oslavovali stvořitelské dílo Hospodinovo.

V duchovním smyslu připomíná nám pohled na slunce Krista a pohled na hvězdy anděly a svaté.

A oboje nebe, jak fysické, tak i duchovní, jest dílem nejsv. Trojice.

Žalm 23. složen byl asi za příležitosti, když přenášeli archu na horu Sion.

Sion i archa byly toliko obrazem nebes, kde sídlí trojjediný Bůh, kam vzíti k sobě chce i lidi (»Kdo vystoupí na Hospodinovu horu? . . .«) čistého srdce.

Čtení prvního nokturnu vzata jsou z proroka Isaiáše (6, 1—12).

Prorok vypravuje, že spatřil Boha (v. 1—4), pak, kterak byl povolán k úřadu prorockému (v. 5—7.) a kterak konečně poučen byl o způsobu a výsledku vykonávání svého úřadu.

---

[1]) Původcem hymnu jest sv. Ambrož, ačkoliv někteří mu to upírají. — [2]) Hymnus pochází dle Pimonta ze IV., dle Moneho z V. nebo VI. století.

Pro nás důležita jsou slova veršů 1—4, kde prorok praví, že viděl Pána, sedícího na trůnu . . . a serafové volali: »Svatý, svatý, svatý, Hospodin Bůh zástupů, plná jest všecka země slávy jeho.«

Svatost Boží velebí serafové, aby ukázali, že Bůh chce, aby svatost Boží byla pravidlem a zákonem všem lidem na zemi, aby všechen lid stal se svatým. »A vy budete mi národ svatý,« dí Bůh k Israelitům (Exod. 19, 6.; podobně Deut. 14, 21.).

Svatostí má býti naplněna celá země, a prorok již vidí, kterak rozlévá se svatost plnými proudy s nebes na tuto zemi, když andělé volají: »Plna jest všecka země slávy jeho« (6, 3.).

Třikráte nazývá se Bůh svatým vzhledem k tajemství nejsv. Trojice. Slova tato právě tak považujeme za zjevení tajemství nejsv. Trojice jako troje vzývání Boha v požehnání Jakubově (Gen. 48, 15. 16.) a v žehnací modlitbě, jíž užíval velekněz (Num. 6, 24—26.).[1])

Druhý nokturn obsahuje žalm 46., 47. a 71.

Slovy *žalmu 46.* velebíme nejsv. Trojici pro dílo našeho vykoupení.

V žalmu 47. oslavuje žalmista Boha, jenž chránil a osvobodil Sion.

Sion jest předobrazem církve svaté, jež je podivuhodnou pevností a dílem Boha trojjediného.

Skrze křest, jenž se uděluje ve jménu nejsv. Trojice, vstupujeme do církve.

Žalm 71. popisuje slavné panství Messiáše, knížete míru a pokoje, v církvi svaté. Tato říše pokoje a milosti jest dílem nejsv. Trojice.

Řeč sv. Fulgentia v II. nokturnu vysvětluje a odůvodňuje dogma, že jest jeden Bůh ve třech osobách.

Žalmy III. nokturnu: Slova *žalmu 95.* připomínají nám všeobecnou moc a vládu Boha po celém světě. Otcové spatřují ve trojím opakování slov: Cantate (zpívejte v. 1. 2. 3.) a Afferte (vzdejte) známku nejsv. Trojice.

Žalm 96. popisuje velebnost Božího soudce a dojmy ze soudu.

Sláva a velebnost, v jaké se objeví jedenkráte Syn Boží při posledním soudu, má poslední příčinu v tom, že Ježíš jest druhou osobou nejsv. Trojice.

Žalm 97. chválu vzdává Bohu, soudci a pomocníku.

Jako v předešlém žalmu, tak můžeme i zde mysliti na Ježíše, pokud jest druhou Boží osobou, a oslavovati tajemství nejsv. Trojice.

Homilie sv. Řehoře Nazianského[2]) vysvětluje učení církve svaté o nejsv. Trojici.

---

[1]) Tak učí všeobecně svatí Otcové a vykladatelé Písma svatého. Viz: Knabenbauer, Cursus scripturae sacrae. Comment. in Isaiam. Parisiis str. 130. — [2]) In tractatu de fide, post initium.

C) Mešní formulář.

Introit, jenž obsahuje částečně slova z Tobiáše 12, 6. a pak první verš žalmu 8., oslavuje trojjediného Boha pro jeho milosrdenství.

Zní: »Zvelebena buď svatá Trojice a nerozdílná Jednota; oslavujme ji, neb učinila s námi milosrdenství Své. (Žalm 8.) Hospodine, Pane náš; jak podivné jest jméno Tvé na celém okrsku zemském!«

V kollektě vyprošuje nám církev pevnost ve víře v Boha trojjediného; touto vírou přemůžeme nepřátely spásy a uchráníme se ode všech protivenství.

Zní: »Všemohoucí, věčný Bože, jenž jsi služebníkům svým popřál ve vyznání pravé víry slávu Trojice věčné poznati, a v moci a velebnosti Jednotě se klaněti, prosíme Tebe, abychom pro stálost víry této ode všeho protivenství vždycky ostříháni byli.«

Epištola (k Řím. 11, 33—36.) zní: »O hlubokosti bohatství moudrosti i vědomosti Boží! Jak jsou nevyzpytatelní soudové Jeho a nevystižitelné cesty Jeho! Nebo kdo poznal smysl Páně? Anebo kdo byl Jeho rádcem? Aneb kdo dal prvé Jemu, a bude mu zase odplaceno? Nebo z Něho a skrze Něho a v Něm jsou všecky věci. Jemu sláva na věky. Amen.« [1])

Slovy epištoly zakončuje sv. apoštol pojednání o vyvolení pohanů a zavržení židů.

Sv. apoštol klesá pod dojmy z úvahy o prozřetelnosti Boží a neví jinak sobě ulehčiti, leč velebením Boží přemoudrosti. [2])

Veliká je moudrost, vševědoucnost a milost i milosrdenství Boží; moudrost Boží spatřuje se v cestách, vševědoucnost v soudech Božích; soudy znamenají úradky, úmysly Boží, a cestami rozumějí se prostředky, jimiž se má účelu dosáhnouti.

Nedostupnost těchto vlastností Božích vysvítá z toho, že nikdo úrad Božích se neúčastnil, aby je tedy poznal a o nich mohl jiným pověděti; nikdo nemohl se Bohu nějak zavděčiti, aby si Boha učinil dlužníkem (»o bohatosti!«).

Z něho (on jest původem tvorstva), skrze něho (zachovává a řídí tvory), v něm (on cílem blaženosti tvorů) jsou všecky věci.

Ve slovech epištoly spatřujeme vyznačenu nejsv. Trojici: Hlubokosti bohatství značí — Otce, z něhož všecko jest, moudrost — Syna, jímž všecko jest, vševědoucnost — Ducha svatého, jenž tvorstvo k jednotě s Otcem a Synem vede.

Jest Bůh trojjediný počátkem, prostředkem a koncem života veškerenstva. Jemu sláva na věky. Amen.

Graduale radostně oslavuje Boha, jenž se lidem zjevil. Zní: »Požehnaný jsi, Hospodine, kterýž prohlédáš propasti a sedíš nad

---

[1]) Slova dnešní epištoly považovati lze za vzor pathetické, úchvatné mluvy (genus dicendi grande). Viz: Jungmann, Theorie der geistl. Beredsamkeit I, 382; Fenelon, Dial. sur l'eloq. 2. p. 58. — [2]) Sušil, Výklad Písma svatého.

cheruby. ℣. Požehnaný jsi na obloze nebeské a chvalitebný na věky. Alleluja, alleluja. ℣. Požehnaný jsi, Hospodine, Bože otců našich a chvalitebný na věky. Alleluja.«

Evangelium. (Mat. 28, 18—20.) Ježíš zjevil se po svém vzkříšení sv. apoštolům v Galileji na hoře blahoslavenství, anebo, jak někteří za to mají, na hoře Tábor. I dí jim: Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi.

Pán nemluví zde o moci, kterou měl jako Syn Boží před ustanovením světa (Jan 17, 5.), nýbrž o moci zásluhami svými, hlavně smrtí získané a dobyté (Fil. 2, 7.; Kol. 1, 20.). Tuto získanou moc přenáší na sv. apoštoly, ukládaje jim za povinnost, aby všecky národy naukou a křtem svatým mu podrobovali.

Křtíti mají *ve jménu* nejsv. Trojice, a to proto, poněvadž moc křtíti a účinky křtu svatého od nejsv. Trojice pocházejí, a poněvadž křest jen těm dospělým lze uděliti, kteří napřed víru v nejsv. Trojici vyznají. Praví se *ve jménu* Otce atd., poněvadž singulár značí jednu bytnost, která jest všem osobám společná.

Kdo však chce býti učeníkem Kristovým, musí zachovávati všecko, cokoli Pán přikázal.[1])

Praví Kristus Pán: *učte* a nikoli *pište*, poněvadž církev Boží založena jest na kázání neomylného učitelského úřadu církve svaté.

Aby pak církev prospívati mohla, ujišťuje ji Pán: »Aj, já s vámi jsem až do skonání světa.« Kristus Pán zůstává v církvi svaté neviditelně s celou bytností a bydlí v duši všech spravedlivých,[2]) zvláště však v duších všech, kdož přijali svěcení kněžstva, skrze něž, jako skrze nástroje své, sám dílo spásy vykonává.[3]) Zůstává dále Kristus Pán v církvi svaté v nejsv. Svátosti oltářní a pak jako král se vší mocí, aby chránil církve od nepřátel. Zůstává až do skonání světa, kdy církev bojující přejde ve vítěznou, kdy časnost promění se ve věčnost.

V offertoriu velebí církev opět milosrdenství trojjediného Boha. Zní: »Požehnaný budiž Bůh Otec, a jednorozený Syn Boží, též i Duch svatý, poněvadž s námi učinil milosrdenství Své.«

V sekretě prosíme, abychom úctu oddanosti, kterou dnes vzdáváme, mohli na věky Bohu prokazovati. Zní: »Posvětiž, prosíme, Pane Bože náš, skrze vzývání Tvého svatého jména oběť tuto, a skrze ni nás samy učiň Sobě darem věčným.«

Antifona k přijímání velebí milosrdenství Boží, jenž dobrodiními svými umožnil nám, abychom nahlédli do nevyzpytatelné

---

[1]) Mat. 7, 21. „Ne každý, kdo mně říká Pane, vejde do království nebeského . . .“ — [2]) Řím. 8, 1. *ὄντες ἐν Χριστῷ*, kteříž jsou v Kristu; Řím. 8, 9. 10. *Χριστὸς ἐν ὑμῖν*, Kristus ve vás; Gal. 3, 27; 2, 20; Řím. 6, 5. Jan 15, 5. — [3]) Ef. 5, 23. — Sv. Jan Zlatoústý prostě dí o činnosti kněžské: *Οὐδὲ ἐγὼ ἐποίησα ἀλλὰ ὁ Χριστός*; Já jsem toho neučinil, nýbrž Kristus (Hom. 29, in Rom. n. 2.).

podstaty Jeho. Zní: »Dobrořečíme Bohu nebeskému a přede všemi živými vyznávati Jej budeme, neboť jest učinil s námi milosrdenství Své.«

V modlitbě po přijmání prosíme, aby nás sv. přijímání a vyznávání nejsv. Trojice přivedlo k poslednímu cíli. Zní: »Nechť nám prospěje ke spáse těla i duše, Pane, Bože náš, přijímání svátosti této, jakož i vyznávání věčné Trojice svaté a její nerozdílné Jednoty.«

O slavnosti Božího Těla.

§ 125. Předmět slavnosti Božího Těla.

Slavnost Božího Těla [1]) jest nejduchovější a nejvznešenější všech slavností; obsahem svým vyhovuje spiritualistické stránce křesťanského náboženství, které záleží v duchovním spojení člověka s Bohem. — V nejsv. Svátosti oltářní přítomen jest Ježíš Kristus, aby dal lidem Boha a Bohu člověka; v přijímání pak eucharistie stupňuje se sjednocení člověka s Bohem do nekonečna (unio fit communio), neboť zde se »směšuje Tělo a Krev Páně s tělem a krví naší, takže člověk z Krista žije,« [2]) t. j. co nejúžeji se s člověkem spojuje. V eucharistii došla úplného upokojení, pokud jest na zemi možná, přirozená člověku touha a »žízeň duše i těla po Bohu«.[3])

Člověk totiž přirozeně touží po spojení s Bohem. V eucharistii však spojuje se Bůh s člověkem co nejúžeji. — Jest tedy eucharistie nejdokonalejším vyplněním touhy lidské. Každá nezkažená duše lidská přirozeně celou svou bytostí prahne po Bohu, chce býti s Bohem spojena, chce míti Boha svého blízko. »Stvořil jsi nás, Pane, pro sebe, a nepokojno je srdce lidské, dokud neodpočine v Tobě,« dí svatý Augustin. Vždyť z rukou Božích duše vyšla, nese na sobě obraz Boží, a proto není divu, že k Bohu, původci svému, směřuje. Proto volá žalmista Páně: »Bože, Bože můj! K Tobě z jitra bdím! Po Tobě žízní duše má, po Tobě touží mnohonásobně tělo mé v zemi této pusté, necestné a bezvadné.« [4])

Tato blízkost Boží jest člověku pramenem blaha. Proč byl první člověk v ráji šťasten? Bůh sám byl s ním, obcoval s ním, a proto měl na zemi ráj. A proč učinil hřích člověka tak nešťastným? Bůh přestal býti s lidmi. Proto nemohl archanděl radostnějšího pozdravení přinésti Panně Marii nad slova: »Pán s tebou!« a nemůže býti hroznějšího ortelu nad slova: »Neznám vás.« [5]) Touha po Bohu tkví tak hluboce v přirozenosti lidské, že člověk i v pohanství stále toužil po Bohu, a tato touha jest

[1]) Předmětem slavnosti není jen eucharistie jako pokrm duše ve Svátosti oltářní a předmět adorace, nýbrž i jako oběť. — [2]) Paschasius Radbertus, de corp. et sang. Dom. c. 2. — [3]) Žalm 62, 1. — [4]) l. c. 1, 2. — [5]) Mat. 25, 12.

základní myšlenkou všech, i pohanských náboženství.[1]) A přece praví sv. Pavel: »Pohané Boha se nedomakali, ani ho nenabyli, ačkoliv není daleko od jednoho každého z nás« (Skut. apošt. 17, 27.).

Šťastnějším byl národ židovský, jemuž Bůh zvláště se zjevoval, jehož náboženství bylo pravé. Bůh vyhověl přání srdce jejich a byl přítomen u lidu svého na cestě pouští za dne ve sloupu oblakovém a v noci ve sloupu ohnivém, ve svatostánku pak byl přítomen nad Slitovnicí v oblaku »Šekinah«, v němž se zjevoval a milosti udílel.[2]) A když Šalomoun vystavěl Hospodinovi chrám, stalo se: »Když vyšli kněží ze svatyně, že mlha naplnila dům Hospodinův, takže nemohli kněží zůstati a posluhovati pro mlhu, nebo byla naplnila sláva Hospodinova dům Hospodinův.« [3]) Zde tedy mohl nalézti Israel Boha svého a těšiti se z jeho přítomnosti. Plesání duše před tváří Boží, jakož i bol, že vzdálena jest od Boha svého, tvoří obsah některých žalmů (na př. 42., 83. atd.). — Ale co byla tato přítomnost Boží proti vtělení Syna Božího? »A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi, i viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy« (Jan 1, 14.). Bůh sám byl mezi lidmi: »Co bylo od počátku, co jsme slyšeli, co jsme svýma očima viděli, co jsme spatřili a čeho se ruce naše dotýkaly, o Slovu života ... zvěstujeme vám,« volá jako u vytržení miláček Páně, jsa již starcem skoro stoletým.[4])

»Věda pak Ježíš, že přišla hodina jeho, aby šel z tohoto světa k Otci, když miloval své, kteříž byli na světě, až do konce je miloval.«[5]) Aby nemusil apoštolů zanechati sirotků, aby mohl zůstati navždy se syny lidskými až do skonání světa, a to nejen na jednom místě, jako dosud, nýbrž všude, vzal chléb a dobrořečil i lámal a dával učeníkům svým, řka: »Vezměte a jezte: totoť jest tělo mé.« A vzav kalich, díky činil a dal jim, řka: »Všichni z toho pijte, neboť toť jest krev má . . . To čiňte na mou památku!« Tímto konem lásky Kristovy vyplněno bylo nejvroucnější přání člověčenstva, ukojena byla ona všeobecná tužba srdce — Bůh skutečně a v pravdě počal přebývati mezi lidem křesťanským, v každém i nejnepatrnějším chrámě jest Kristus v pravdě, skutečně a podstatně přítomen. Proto dí sv. Tomáš Aqu.: »Není a nebylo nikdy tak velikého národa, který by měl bohy své tak blízko, jako náš Bůh blízek jest nám. Jednorozený Syn Boží přijal totiž přirozenost naši, aby lid učinil Bohy. A nad to, co od nás přijal, celé vrátil nám k našemu spasení, zanechav Tělo své za pokrm a Krev svoji za nápoj pod způsobami chleba a vína k požívání.«

---

[1]) Srov. Hettinger: Die Dogmen des Christentums, II. Abt. 14. Vortrag; Scheeben, Dogm. § 171. — Dr. Neuschl v „Eucharistii" 1899, str. 231 a n. — [2]) 2. Mojž. 25, 22; 27, 1—9. — [3]) III. Král. 8, 10. 11. — [4]) Jan 1, 12. — [5]) Jan 13, 1.

Tato přítomnost a blízkost Pána Ježíše činí zemi nebem. Král slávy bydlí a trůní mezi námi; »aj, stánek Boží s lidmi. A oni budou jeho lidem a sám Bůh s nimi bude jejich Bohem« (Zjev. 21, 3.).

Z tohoto eucharistického trůnu milosti (Žid. 4, 16.) vycházejí proudy světla a síly, radosti a míru, útěchy a požehnání a vlévají se do tisíců srdcí, která se k němu blíží s důvěrou.

Ale Kristus Pán nejen že chtěl mezi námi bydliti, nýbrž žádal si býti i naším pokrmem, čímž ovšem spojení člověka s ním dosahuje stupně nejvyššího. Jeho Tělo a Krev má býti člověku k životu věčnému, v němž účast bude míti i tělo.

Jak veliký jest rozdíl účinků tohoto chleba od účinků chleba obecného! Neboť, kdežto chléb pozemský mění se v tělo a krev požívajícího, proměňuje chléb nebeský člověka požívajícího v samého Krista.[1]) »Obecný chléb není chlebem podstatným (ἐπιούσιος),[2]) ale svatý chléb (eucharistie) jest chlebem podstatným, t. j. pro podstatu duše (její vyšší podstatu) určeným. Tento chléb nesestupuje do žaludku (odezírajíc od způsoby chleba), ani se neodlučuje k vyměšování, nýbrž rozchází se do celé tvé soustavy (εἰς πᾶσάν σου τὴν σύστασιν) ku prospěchu duše i těla.[3])

Tak počíná člověku již na zemi život nebeský, a člověk, jenž uctívá eucharistii a ji hodně přijímá, okouší již zde na světě blaženosti nebeské. Záleží totiž blaženost nebeská v blaživém patření na Boha. Ale v nejsvětější Svátosti přítomen jest Syn Boží v pravdě, skutečně a podstatně, třebas byl zahalen způsobami svátostnými. Pronikáme-li tedy tyto způsoby světlem živé víry a patříme-li na skrytého Ježíše, doufáme-li v něho a milujeme-li jej a pro něho své bližní, pak okoušíme i my již zde blaženosti nebeské.

Uvážíme-li kromě toho i všechny účinky eucharistie i jako oběti, pak zajisté jest nám zvolati: Jest eucharistie zázrak všech zázraků; tajemství svatostánku činí církev bojující rovnorodou s církví vítěznou. »My přistoupili jsme k tobě, Sione, a k městu Boha živého, k Jerusalemu nebeskému a k zástupu mnoha tisíců andělů a ke shromáždění prvorozených, kteříž zapsáni jsou v nebesích, a k duchům spravedlivých dokonalých a k prostředníku Nového Zákona, k Ježíšovi, a k pokropení krví, která lépe mluví, než Abelova« (Žid. 12, 22—24.).

Právem tedy církev, aby náležitě oslavila Ježíše eucharistického, zavedla slavnost Božího Těla, kterou koná s takovou slávou a zevnější okázalostí, že se zdá, jakoby se pouštěla v oslavě Beránka ve šlechetný závod se samou církví vítěznou

---

[1]) Conf. St. August. 7, 10. — [2]) Sv. Mat. 6, 11 (supersubstantialis). — [3]) Výklad čtvrté prosby Otčenáše. (Katech. mystag. V. 15.) Srovn. Ambros.: De mysteriis c. 8. I tělu prospívá svaté přijímání, jsouc zárukou jeho slavného z mrtvých vstání a budoucí oslavy.

v nebeském Jerusalemě (Zjev. 4, 2—11.).[1]) A jak dobře se církvi daří v tomto zápase, o tom nás přesvědčí nádhera průvodu, jakož i překrásné formuláře církevních hodinek i mše svaté.

Dříve však, nežli o nich jednotlivě promluvíme, pojednáme nejprve krátce o dějinách slavnosti Božího Těla.

§ 126. Dějiny svátku Božího Těla.[2])

Památka ustanovení velebné Svátosti slavila se sice v církvi od nejstarších dob na Zelený čtvrtek, ale pro mnohá jiná tajemství, která se toho dne slaví, jako na př. utrpení Páně, svěcení svatých olejů atd., nemohla církev ustanovení nejsv. Svátosti věnovati patřičné pozornosti, a proto ustanoven byl zvláštní svátek Božího Těla. Svátek tento zaveden byl teprve ve XIII. století a slaví se pouze v církvi katolické, jelikož ho církve východní nepřijaly.[3])

Za jakési počátky zvláštní slavnosti lze považovati slavnost »Natalis calicis« v kalendáři Polemia Silvia, připadající na den 24. března. Tento právě den zvolen byl proto, že někteří považovali za den úmrtí Páně den 25. března. K zavedení nynější slavnosti Božího Těla použila prozřetelnost Boží skromné klášterní panny Juliany Kornelionské,[4]) jejíž památku církev slaví dne 6. dubna.

Juliana narodila se roku 1193 ve vesnici Retines, nedaleko Lutychu v Belgii. Osiřevši v pěti letech, dána byla se starší sestrou na vychování jeptiškám řádu sv. Augustina na hoře Korneliově nedaleko Lutychu. Roku 1230 stala se převorkou kláštera, ale neúprosnou přísností, aby se dokonale zachovávala řehole, uvalila na sebe nevoli, takže musila s několika sobě věrnými sestrami odejíti a v rozličných klášteřích se zdržovati. Hlavně se zdržovala u Beguinek v Namuru, pak v opatství Selsines. Zemřela v klášteře Fosse dne 5. dubna r. 1258 v 66. roce věku Tělo její pochováno dle jejího přání v opatství Villierském v Brabantsku. Kromě prací ručních zabývala se ráda čtením Písma svatého a sv. Otců církevních. Nejvíce si libovala ve spisech sv. Augustina a sv. Bernarda. Sv. Bernarda výklad »Písně Šalomounovy« roznítil v ní plamennou lásku k Pánu Ježíši. Rozjímala-li o nejsv. Svátosti, hořelo srdce její plamenem nebeským a naplněna byla nejsladší útěchou. Tajemství nejsv. Svátosti pokládala právem za tak vznešené, jako vtělení Syna Božího. V těchto rozjímáních objevil se jí vícekráte (již od 16. roku věku) ve vidění měsíc v plném lesku, ale po jedné straně poněkud zatemněný. Plné úzkosti a nepokoje pro tato vidění dal jí Bůh konečně sám zvláštním vnuknutím poznati, že měsíc

[1]) Srovn. Dion. Cartus. de contempl. l. 1, c. 53. — [2]) Kellner, Heortologie § 14. — [3]) Nilles, Kal. man. II, 464. — [4]) Kulda: „Církevní rok“ III, 38 a n. — Vita s. Julianae ab auctore coaevo conscr. I, c. 2 in Act. SS. Boll. April I, 473—75, a pak Proleg. k tomu, zvl. str. 142.

v plném lesku znamená církev, a že dosavadní nedostatek zvláštní slavnosti ke cti nejsv. Svátosti poněkud lesk její zatemňuje a že ji právě Bůh vyvolil, aby se o zavedení této slavnosti přičiňovala.

Teprve roku 1230 svěřila Juliana toto tajemství, pro něž jí mnoho bylo trpěti, kanovníku u sv. Martina v Lutychu, Janu z Lausenny a jiným zbožným a učeným mužům, jmenovitě Jakubovi Troyeskému, arcijáhnu v Lutychu, potomnímu papeži Urbanu IV., a Hugonovi, provinciálu dominikánskému, potomnímu kardinálu legátovi. Oba tito výteční mužové naléhavě prosili Roberta, biskupa v Lutychu, aby zavedl ve své diecési slavnost Božího Těla, což biskup učinil r. 1246, když byl dříve za touto příčinou svolal diecésní synodu. Robert předepsal svému kléru též zvláštní officium, jež složil kanovník Jan. Ale biskup Robert se slavnosti samé nedočkal, neboť zemřel již 16. října 1246. Slavnost však konána byla přece následujícího roku od kanovníků u sv. Martina v Lutychu a dostalo se jí též v následujících letech schválení od papežských kardinálů legátů Hugona a Petra Capocciho. Když pak nahoře jmenovaný Jakub Pantaleon, jakožto papež Urban IV., dosedl na papežský trůn, obrátil se k němu s prosbou tehdejší biskup Lutyšský za schválení slavnosti, jehož se mu též dostalo.

Papež Urban IV. byl ještě na váhách, má-li slavnost Božího Těla, v biskupství Lutyšském již zavedenou, předepsati také pro veškeru církev katolickou. Když však r. 1362 v Orvietu sídlil, vylil v sousedním městečku Bolzeně nějaký kněz z Čech při mši svaté kapku vína konsekrovaného z kalichu a chtěl poklesek svůj tím způsobem utajiti, že rychle složil korporále. Ale ihned s hrůzou zpozoroval, že vylitá kapka vína konsekrovaného celým korporálem pronikla, všude okrouhlé krvavé známky v podobě hostie způsobila.[1])

Zázračná hostie tato přiměla papeže Urbana IV., že vydal krátce před svou smrtí bullu,[2]) v níž nařídil, aby se ve čtvrtek po nejsv. Trojici v celé církvi slavnost k uctění nejsv. Svátosti konala a účastníky slavnosti obmyslil mnohými odpustky.

Dále nařídil sv. Tomáši Aqu., aby složil zvláštní officium, kterého se pak od r. 1264 na místě dřívějšího užívalo.[3])

Ale papež Urban IV. brzy v Pánu zesnul, a jeho bulla o slavnosti Božího Těla zůstala neprovedena až do roku 1311, kdy papež Kliment V. na synodě viennské znovu nařídil, aby slavnost Božího Těla všude se konala. Proto obnovil konstituci Urbanovu bullou »Si Dominum«. Ale ani v této bulle, ani v bulle Urbanově není řeči o theoforickém průvodě, nýbrž jen o mši a officiu.

---

[1]) Ono korporale chová se dosud v biskupském chrámu v Orvietě; zázračnou událost zobrazil Rafael mistrným štětcem ve Vatikáně. — [2]) Tato bulla „Transiturus“ byla pojata do konstituce Klementa V. r. 1311. In Clementinis III, 16. — [3]) Binterim. l. c. str. 282.

Průvod připojen byl ke slavnosti teprve později a zaváděl se v církvi ponenáhlu.[1])

§ 127. Průvod Božího Těla.

Pravdě podobno jest, že již Urban IV. nařídil průvod při slavnosti Božího Těla,[2]) ale bez velebné Svátosti. Průvod s velebnou Svátostí připojen byl teprve později a zaváděl se v církvi ponenáhlu. Dle zpráv, zachovaných ze sněmu Sensského r. 1320 a Pařížského r. 1325, lze souditi, že popud k zavedení průvodu theoforického vyšel z lidu. Průvod konal se již na některých místech dříve, nežli ho papež Jan XXII. roku 1317 nařídil. Velebná Svátost nenosila se s počátku tak zjevně, jako nyní v monstranci, nýbrž byla uzavřena v pouzdru nebo skřínce, tak asi, jak to bývalo obyčejem při průvodě na Květnou neděli nebo z rána na Boží Hod velikonoční.[3]) Teprve po zavedení theoforických průvodů ve XIV. století počínají se objevovati monstrance čili ostensoria, které měly s počátku podobu věži[4]) anebo portálu chrámu vícelodního a v době renaissanční měly podobu slunce, obklopeného paprsky. Průvod konal se s počátku ovšem způsobem mnohem jednodušším. Velmi staré ordinarium chrámu Rouenského[5]) předpisuje, aby dva kněží v bílých kasulích, provázeni čtyřmi akolyty s kaditelnicemi, nesli velebnou Svátost na nosítkách kostelem. Dva akolyti nesli hořící svíce a ostatní oblečeni v kappu, zpívali různé veršiky a responsoria. V příční lodi chrámové uprostřed kostela zůstali všichni státi, nosítka se postavila na zem, načež jeden z kněží a jeden z jáhnů klečíce velebnou Svátost okuřovali. Mezitím zpívali zpěváci, rovněž klečíce: »Ave verum corpus natum etc.« a jiné chvalozpěvy. Po průvodě uděloval biskup požehnání a sloužil mši sv. V XV. století hleděli papežové Martin V. a Eugen IV. průvody s velebnou Svátostí co nejvíce zvelebiti, a proto udělovali účastníkům hojných odpustků.[6]).

V XV. století počaly se zaváděti místy čtyři zastavení, při nichž se zpívaly začátky čtyř evangelií. V provincii moravské zpívají se z evangelií příslušná místa, která pojednávají o velebné Svátosti. Řím těchto čtyř zastavení se čtením evangelií[7]) a udělováním požehnání nezná.

Že pak církev s takovou okázalostí a tak velikým zevnějším leskem koná průvod Božího Těla, toho příčinou jest víra ve skutečnou přítomnost Ježíše Krista ve velebné Svátosti. Vždyť právě tím, že Kristus Pán ve velebné Svátost mezi námi dlí,

[1]) V Kolíně byl zaveden synodou z r. 1306 c. 6.; v Praze asi v téže době. [2]) Bened. XIV. De serv. Dei beatif. et canonis. n. 539 apud Amberger II, 857. — [3]) Tyto průvody neměly však za účel uctívati velebnou Svátost, nýbrž mělo se důrazněji vyjádřiti tajemství dne. — [4]) Poněvadž eucharistie jest „turris a facie inimici". Srov. Thalhofer, Liturgik I, § 68. — [5]) Acta vetera eccl. Rotom. Migne 147, 123. — [6]) Behringer, Ablässe 238. — [7]) U nás děje se tak ex usu — jinde bylo by třeba apoštol. indultu (Hartman: Repertorium rituum § 249.).

prokázal nám největší dobrodiní. Jest tedy záhodno, abychom víru v Krista eucharistického alespoň jedenkráte do roka okázalým způsobem veřejně vyznávali a jemu díky vzdali za lásku k nám. Zároveň však má býti podáno naší slavností Kristu eucharistickému dostiučinění za urážky, které se mu činí v této Svátosti lásky od kacířů, ale někdy i od katolíků. Již sněm Tridentský [1]) viděl se nucena hájiti úctu velebné Svátosti proti protestantům, a na nás tedy jest, abychom s největším zevnějším leskem slavnost Božího Těla konali, aby nepřátelé Krista eucharistického, vidouce naši lásku a nadšení, se zahanbili a ku poznání pravdy přišli. V našich zemích konečně má průvod Božího Těla též ráz průvodu prosebného, kterým si vyprošujeme hlavně úrodu polní. Za tou příčinou uděluje se u čtyř oltářů, obrácených ke všem stranám světa, požehnání, aby se po veškeré přírodě rozlilo, aby příroda stala se člověku pramenem blaha věčného i časného.

Uvažujeme-li tedy, za jakým účelem církev slavnost Božího Těla koná, že totiž chce důstojně oslaviti krále eucharistického, pak pochopujeme, proč se neobmezuje na čtyři zdi chrámové, nýbrž že si přeje, aby Kristus Pán vykročil ven a ve vítězoslavném průvodě přijímal hold veškerého tvorstva. Člověk sám cítí se nedostatečným důstojně krále eucharistického oslaviti, proto mu mají býti nápomocni v tom všichni tvorové zemští. A vskutku veškera příroda obléká se ve sváteční háv a s nadšením vzdává úctu oddanosti svému králi. »Nebesa se radují,« dí slavný Gueranger, »země plesá, moře mohutněji dme vlny. Radují se žírné nivy, vystrojeny čerstvou jarní zelení. Vykoupavše se ve vlnách balsamového světla, vysílají vstříc Králi nebes libou vůni ze svých květin. Jásají v lesích stromy (žalm 95., 11—13), pahorky nabízejí své zelené ratolesti, stromy lesní kupí se kolem silnic, jejich ratolesti se spolu proplétají, aby utvořili stinnou klenbu Králi, jenž tudy kráčeti má.«

A když Kristus nesen jest v lesklé monstranci od kněze, oděného nádherným mešním rouchem, chráněn baldachýnem, jejž lid významně »nebesy« nazývá, obklopen kleriky a ministranty za zvuků zvonků, a zahalen oblaky vonného kadidla, za zpěvů nesčetného zástupu lidstva, zdaliž tu nevzpomínáme »Beránka, před nímž padlo čtyřmecítma starců, z nichž jeden každý měl harfu a báně zlaté, plné vonných věcí, kteréž jsou modlitby svatých, a zpívali píseň novou . . .« [2]), zdaliž nevzpomínáme »oněch 144.000 znamenaných, kteří mají na čele jméno Boží a Beránkovo a onoho zástupu ze všech národů a pokolení . . ., kteří jsouce oblečeni v bílá roucha a majíce v ruce palmy, hlasem velikým volali: »Spasení Bohu našemu a Beránkovi . . .« [3]) »Ano, člověk by myslil,« dí Faber, »že se svět tohoto dne octnul ve stavu rajské nevinnosti. Patřte jen na prů-

[1]) Sess. XIII. can. 6. c. 5. — [2]) Zjev. 7. — [3]) Tamtéž.

vody po náměstích velikých měst, prapory se lesknou ve sluneční záři, cesty vesniček jsou posypány kvítím. Ve velikém množství lidu zdá se, že není více rozdílu pleti ani národnosti. Kolik úkonů víry a lásky se tu vzbudí! I lodi na moři ozdobeny jsou prapory a vlajkami. Královská i republikánská vojska vzdávají zbraněmi hold Králi králů. Papež na trůně, venkovská dívka v tiché vesničce, klášternice v klausuře, poustevník v samotě, biskupové, preláti, králové a knížata, všichni jsou dnes ovládáni myšlenkou na velebnou Svátost... Všichni millionové, kteří patří ke královské duchovní rodině, zabývají se dnes velebnou Svátostí.« [1])

§ 128. Církevní hodinky na slavnost Božího Těla.

Když již zevnější formy slavnosti naplnily nás podivem, jak teprve užasneme, až spatříme poklady ducha a milosti, které byla církev uložila do liturgických formulářů, o nichž právem dí slavný Gueranger:

»Hymny, žalmy, antifony, responsoria jsou ve svém složení tak velkolepy, obsahují tolik pravého katolického života, že poskytují věřícím po celý týden nejlepší látku k rozjímání. Věřící naleznou v nich světlo pro rozum a žár pro srdce. Každého dne v témdni máme se u nohou krále velebnosti shromažďovati, jenž uprostřed lidu svého sídlí a před jeho tělesnými zraky za jemným závojem svátostných způsob se ukrývá. Ve šťastných hodinkách, které vynalézavá láska při denních zaměstnáních si uprázdniti dovede, dávejmež výrazu vroucným citům chvály nejraději způsobem mluvy, od církve zasvěceným. V ní nalézá se nejen poesie, nauka a milost, obyčejná to ozdoba nevěsty u přítomnosti milence, nýbrž, jak zkušenost učí, hodí se mluva církevní všem, jako sám nebeský pokrm, poněvadž se přizpůsobuje každému stupni duševního vývoje, takže jest nejpřiměřenějším a nejživějším výrazem potřeb a touhy všech lidí.« [2])

Nešpory. Oboje nešpory jsou stejné, až na antifonu k »Magnificat« v druhých nešporách, v níž opěvuje církev sladkost eucharistie. Velebnými antifonami nešpor opěvuje církev velekněžskou důstojnost Kristovu podle řádu Melchisedechova a nebeskou hostinu, kterou Pán připravil svým věrným dítkám. Antifona k »Magnificat« v prvních nešporách velebí dobrotu Páně, jenž nám dal sladkost chleba eucharistického; této sladkosti však okusí pouze ti, kdož v pokoře po ní touží.

Naplněni těmito city velebme Pána, jako Ho velebila v Magnificat Rodička Boží, jejíž lůno bylo prvním svatostánkem. O ní užiti lze slov Písma svatého: »Učiněna jest jako loď kupecká, z daleka nesoucí chléb svůj.« [3])

---

[1]) Faber, Das hl. Sakrament I, Bd. — [2]) Das Kirchenjahr 10, 207 a n. — [3]) Přísl. 31, 14.

Vůbec církev neopomíjí na slavnost Božího Těla vzdáti úctu oddanosti i Panně Marii; proto všechny hymny zakončují slovy:

Jesu, Tibi sit gloria,
Qui natus es de Virgine,
cum Patre et almo Spiritu,
in sempiterna saecula.

Církev zajisté jest si toho vědoma, že ve velebné Svátosti jest přítomno Tělo, které Pán na sebe vzal z Panny Marie.

Hymnus k nešporám zní:

Chvalte, ústa, předůstojnou
svátost těla v závodu,
chvalte krev, již láskou hojnou
pro člověka svobodu
ráčil v oběť bohabojnou
vylít král všech národů.

Nám dán v podíl, nám se zrodil
z Panny vadou nejaté,
jako poutník světem chodil
sije símě přesvaté,
a svůj život doprovodil
divem lásky bohaté.

U svatého s bratry stolu
posléze když stoloval,
po starém když s nimi spolu
po řádu byl hodoval,
dvanácteru apoštolů
za pokrm se věnoval

Slovo-tělo — chléb zde mění
ve své tělo slovem svým,
víno ve krev, ač to není
zřejmo chabým smyslům mým,
víra sama k utvrzení
stačí srdcím upřímným.

Svátosti té neskonalé
čiňme vroucně poklonu,
ustup řádstvo zastaralé
novému teď zákonu,
síle smyslů nedozralé
sejmi víra záclonu.

Otce, Syna po oboru
ctěme vroucí útrobou,
rozléhej se k nebes dvoru
chvála slavnou způsobou;
buď i Duch ctěn od svých tvorů,
jenž pochází od obou. Amen.

Jitřní hodinky. V invitatoriu vybízí nás církev svatá, abychom hold úcty a oddanosti vzdali Králi, jenž náplň ducha uděluje všem, kdož ho požívají (qui manducantibus dat spiritus pinquedinem). Hymnus: »Sacris solemniis« [1]) vybízí nás nejprvé, abychom Bohu radostně díky vzdávali; pak popisuje se způsobem dramatickým ustanovení velebné Svátosti. V poslední strofě přednáší se trojjedinému Bohu vroucná prosba, aby nás přivedl k sobě (duc nos, quo tendimus ad lucem, quam inbahitas).

První nokturn započíná prvním žalmem, a to z dvojí příčiny: Jednak že Kristus jest spravedlivým po přednosti, jednak že jest stromem, jenž vydal plod svůj v čase svém nám k požívání (fructum salutiferum gustandum dedit Dominus mortis suae tempore. Antif.). Tímto plodem jest zajisté obětní Tělo a Krev, jež nám Kristus za pokrm dal; požívání tohoto pokrmu věřící posilňuje, občerstvuje, že se podobají stromům štípeným při struhách vod a cokoli činí, zdárně provádějí. [2]) Žalmem 4. vyznáváme, že často jsme již před svatostánkem vyslyšení a

[1]) Viz překlad a výklad: Schulte, Die Hymnen des Breviers, Paderborn 1898, str. 201 a n. — [2]) Srov.: Sedláček, Výklad žalmů I, 1 a n. Thalhofer, Erklärung der Psalmen 51 a n.

útěchy došli. (Cum invocarem exaudivit.) Proto vyzývá církev všecky, kdož pošetile vyhledávají požitků smyslných, aby raději obrátili se k nejsv. Spasiteli, jenž dlí na oltáři; u něho dojdou vnitřního pokoje (in pace . . .) a naleznou blaha hojnost (a fructu . . . multiplicati sunt. Antif.) [1])

Antifonou k žalmu 15. označuje se eucharistie jako pojítko věřících: »Společenstvím kalicha, z něhož Boha samého přijímáme, a nikoliv krví telat spojil nás Pán.« [2]) Žalm 15. jest messiánský, jak vysvítá z verše 10., na nějž se odvolává sv. Petr. [3]) Jest tedy modlitbou Krista Pána, jest jeho chvalořečí o Bohu Otci. V nejsv. oběti a nejsv. Svátosti osvědčuje se eucharistie jako nejsilnější prostředek k vyléčení četných slabostí (multiplicatae sunt infirmitates), je nejlepší učitelkou, jak bychom si osvojili vůli Kristovu a jest zároveň naším nejdrahocennějším údělem na zemi (Hospodin jest díl dědictví mého . . .), jest nám též zárukou nesmrtelnosti. (Nebo nezanecháš duše me v hrobě.)

Čtení prvního nokturnu vyňata jsou z prvního listu sv. Pavla ke Korintským, hl. 11. Když sv. Pavel se zmínil o zlořádech, které se mezi křesťany při sv. přijímání vplížily, vypravuje, jak Kristus Pán velebnou Svátost ustanovil. Pak poučuje, s jakou přípravou se ke stolu Páně blížiti máme, jakého hříchu se dopouští, kdo přijímá nehodně.

V responsoriích bije hned do očí vhodné spojení míst ze Starého a Nového Zákona, čímž se dosvědčuje úplná shoda zákona a proroků s evangeliem; nacházíme tu nejkrásnější předobrazy eucharistie ze Starého Zákona.

Druhý nokturn. V žalmu 19. přeje lid svému králi, který vychází do boje, spásu a vítězství. Obracíme se tedy o Božím Těle s prosbami k Nejsvětějšímu na oltáři, aby nám poskytl s nového Sionu pomoci a ochrany v těžkých bojích života. A Pán nás jistě vyslyší, vítězství naše bude jisté. Vždyť jest dobrý pastýř (ž. 22.), jenž chrání milou a věrnou ovečku. Mimo to jest Pán velice dobrotivý. Připravuje pro nás stůl a činí tak před nepřáteli, aby jim ukázal, jak vydatná jest ochrana Jeho.

Dobrou pastvu připravil nám Pán v eucharistii, sebe sama, své oslavené tělo a krev dává nám za pokrm; požívání toto jest nám i zárukou věčného bydlení na nebesích. [4]) »Ó šťastný vykoupenče, šťastná ovečko, pohlédni jen! Kdekoliv jest křesťanský oltář, kdekoliv se zvedá posvátná »mensa«, všude kyne božská pastva, třpytí se na zlaté půdě »osvěžující pramen«. Zde je radost dobrého pastýře býti se svými ovečkami (Prov. 8, 31.). Svatostánek v katolickém chrámě, jak v nejchudším kostelíčku, tak i v nejnádhernější kathedrále, jest pastýřská chaloupka, která již z daleka ukazuje zelenou pastvu a dnem i nocí láká ovečky

[1]) Sedláček, Thalhofer, l. c. — [2]) Communione calicis, non vitulorum sanguine congregavit nos Dominus. — [3]) Skut. apošt. II, 27. — [4]) Wolter, Psallite sapienter I, 282.

a beránky.[1]) »Pastýři, Ty pravý chlebe, chraň nás, pas a sytiž s nebe v tomto časném údolí. Nechť lid, jenž jest z tvého stáda, hostiny tvé nepostrádá na nebeském zástolí.« (Sv. Tom. Aq.)

Třetím žalmem druhého nokturnu jest žalm 41., o němž již nahoře se stala zmínka. Žalmista na útěku před Absolonem pocítil velikou touhu po Bohu a jeho svatyni. Jestliže však David prahne po svatostánku, jenž byl pouhým stínem eucharistické svatyně, čím více toužiti máme po ní my! Neboť zde není pouze světlý mrak nebo slitovnice, nýbrž jest zde sám nebeský Bůh, obklopen myriadami andělů. Proto zvláště o Božím Těle prozpěvujme eucharistickému králi slovy žalmu: »Jako jelen dychtí po studnicích vod, tak dychtí duše má po tobě, Bože . . . Kdy že ukáži se před tváří Boží?«

Ó pojďme jen, zasedněme ku hostině, kterou nám připravil Pán, a požívejme pokrmu, jenž jest nám útěchou po dobu putování na zemi a zárukou blaženého života! Zde jest Bůh tvůj, proč bys byla smutnou, zbožná duše? Doufej![2]) — V lekcích druhého nokturnu chápe se slova »andělský učitel«, aby nám vysvětlil tajemství o nejsv. Svátosti, pokud jest vůbec lidskému rozumu přístupno. Zbožná úcta nás naplňuje, když čteme tyto výklady. Znějí takto:

»Nesmírná jsou dobrodiní, která prokázala božská štědrost lidu křesťanskému a která mu udělují neocenitelnou důstojnost. Není a nebylo nikdy tak velikého národa, který by měl bohy své tak blízko, jako náš Bůh blízek jest nám. Jednorozený totiž Syn Boží přijal přirozenost naši, aby lidi učinil Bohy. A nad to, co od nás přijal, celé vydal nám k našemu spasení; neboť obětoval Tělo své na oltáři kříže Bohu Otci za oběť pro naše smíření; prolil Krev svou, aby nás vykoupil a zároveň obmyl; abychom, vykoupeni jsouce z bídného otroctví, očištěni byli ode všech hříchů. Aby pak trvalá se mezi námi zachovala památka tak velikého dobrodiní, zanechal nám Tělo a Krev za pokrm pod způsobami chleba a vína k požívání.

Ó drahocenná a podivuhodná hostino, jež spásu přinášíš a veškerou sladkostí naplňuješ! Co může býti této hostiny vzácnějšího, v níž ne maso telat a kozlů, jako druhdy ve Starém Zákoně, nýbrž Kristus, pravý Bůh, se k požívání dává? Co jest v této Svátosti podivuhodnějšího? Neboť v ní proměňuje se chléb a víno v Tělo a Krev Kristovu, a proto jest Kristus, Bůh a člověk, úplně přítomen pod nejmenší částkou způsoby chleba a vína. Proto bývá od věřících požíván, ale nebývá ani v nejmenší dělen; ano i když se způsoba Svátosti dělí, zůstává v každé části celý a neporušený. Případnosti pak bez podstaty ve Svátosti trvají, aby měla víra průchod, když viditelné neviditelně se požívá, skryto pod cizí způsobou, a aby smysly se neklamaly, které soudí o případnostech sobě známých.

---

[1]) Sct. Cyrill. Hieros. Cat. mystag. 4. — [2]) Sedláček, Výklad žalmů, l. c.

Není též svátosti *spasitelnější* nad tuto, jížto hříchy se obmývají, ctnosti rozmnožují a duše všemi duchovními milostmi v hojnosti se obohacuje. Koná se v církvi oběť za živé i za mrtvé, aby všem prospělo, co ku blahu všech bylo ustanoveno. Sladkost konečně této Svátosti nikdo nemůže dostatečně vyjádřiti; v této Svátosti okouší se sladkost duchovní ve svém prameni a slaví se památka oné přehojné lásky, již Kristus v utrpení dokázal. Aby tedy nesmírnost této lásky do srdcí věřících trvale vštípena byla, při poslední večeři, když byl slavil hody velikonoční a z tohoto světa odejíti se chystal, ustanovil Pán tuto Svátost jako trvalý pomník svého utrpení, jenž vyplniti měl staré předobrazy, jakožto největší zázrak těch, jež učinil, a zarmouceným pro odchod jeho zanechal zvláštní útěchu.

Třetí nokturn. První žalm třetího noktornu (42.) vyjadřuje prosbu plnou důvěry spatřiti opět svatou horu i s oltářem, na němž sídlí Ježíš Kristus, který obveseluje mladost naši.

Následující žalm 80. vybízí všechny, aby oslavovali vesele svátek »zvuku trub« (2—7.). Bůh připomíná lidu, že ho vyvedl z Egypta a vyzývá jej, aby ctil toliko Boha svého a slibuje mu, že se mu dostane všeho dobrého (»Rozevři ústa svá a naplním je«).

Slova verše 17.: »A on je krmil nejlepší pšenicí, a sytil je medem ze skály« vykládána byla často ve Starém Zákoně o messiášském štěstí a blahu[1]); v mluvě církevní se jich užívá o velebné Svátosti. Za starých dob podávali novokřtěncům velebnou Svátost ve způsobě chleba (pšenice) a po té mléko s medem na znamení, že vcházejí křtem svatým do pravé zaslíbené země, která teče »mlékem a medem« t. j. duchovní milostí a láskou Boží. Z té příčiny říká se žalm tento v hodinkách o Božím Těle.[2])

Krásně vysvětluje slova žalmu Wolter[3]): »Ježíš, umíraje, zanechal nám Tělo a Krev v nejsvětější Svátosti jakožto památku, jako božskou závět a mluví ze svatostánku ke všem pokolením: »Já jsem, jenž ‚břemena' věčné spravedlnosti ‚s vašich zad' sňal, jenž ‚uvolnil ruce vaše od koše' (v. 7.). Proto pojďte ke mně všichni, kdož pracujete a obtíženi jste. »V soužení svém vzývejte mne a já vyslyším vás z oblaku« svátostných způsob (v. 8.). Tajuplná schránka skrývá moji hroznou velebnost, zastiňuje oslňující lesk mé jasnosti, zvyšuje zásluhu víry a dodává odvahy mně se přiblížiti. »Zahalen oblekem« hostie vysílati budu osvěcující paprsky a žhavé šípy lásky. »Rozevři ústa svá a já je naplním« (v. 11.). Světský smysl a světské radovánky stahují ústa, aby nepřijala daru Božího. Vykliď ze srdce marnost, samolásku, tělesnou žádost a náklonnost ke tvorům; »rozevři ústa svá široce« láskou nadzemskou, zbožnou touhou »a já je na-

[1]) Cfr. Joel 2, 23—26. — [2]) Sedláček l. c. — [3]) Psallite sapienter...

*

plním.« (Dilata os tuum amando et adimplebo illud; sv. Augustin) .... Tvá o lásku se ucházející touha po mně budiž bezmezná, horlivá, vroucná a vytrvalá, budiž osvícená, opatrná, pokorná a skromná. Ty, kdož posvátnou radostí po mně touží, »krmí ruka má eucharistickou pšenicí,« životním principem církve ... a kdo prahnou žízní po mě, »nasycuje ruka má nejsladším, nejvzácnějším ‚medovým' nápojem, jenž vyvěrá ‚ze skály' Kalvarie a z božské ‚skály' mého Těla. »Slyš, lide můj israelský, pozvání mé (v. 9.). Doba tvá trvati bude na věky« (erit tempus eorum in saecula v. 16.).

Proto dnešního radostného a památného dne, kdy ve zlaté »lunule« (malý měsíc »nový měsíc«[1]) a v blýskající se monstranci zahalený »Bůh Jakubův« za průvodu andělů vychází z chrámu, aby žehnal lidu a kraji, jásej země a plesejte synové lidští. Zapějte zpěv a zazněti nechejte buben, příjemnou harfu s citarou« (v. 2. a 3.).

V posledním pak žalmu matutina (83.) popisuje básník, jak blaze jest v domě Hospodinově; žalmista vyslovuje vroucnou touhu po svatyni Boží, neboť tam se mu líbí lépe než kdekoli jinde. »Jak milé jsou tvé stany, Hospodine zástupů! Má duše touží a prahne po nádvořích Hospodina« (v. 2. 3.).

V hodinkách kněžských opěvujeme o Božím Těle tímto žalmem eucharistii, která proměňuje chrámy naše v opravdové stany Hospodinovy, v samo nebe. Eucharistie jest vrcholem divů a zázraků, radost nebe i země, velečin božské mocí, moudrosti a dobroty, trůn božské lásky. Blaze člověku, jenž v eucharistii pomoc hledá (v. 6.), neboť jde od síly k síle, až se mu objeví Bůh bohů na Sionu, kde ho spatří tváří v tvář (v. 8.). Hospodine, Bože zástupů, vyslyš modlitbu naši, poslyš uchem, pohleď Bože a popatři na tvář svého Pomazaného ve sv. hostii a na jeho přímluvu dej nám milost a slávu (v. 10. 12.). Zajisté blaze člověku, jenž v Krista eucharistického doufá (v. 13.)

Čtení třetího nokturnu obsahují výklad sv. Augustina o slovech evangelia, jimiž Kristus Pán předpověděl ustanovení velebné Svátosti oltářní. Sv. Augustin doporučuje zde věřícím jednotu, kterou Kristus Pán zamýšlel ustanovením eucharistie. Proto náš Pán, Ježíš Kristus, své Tělo a svou Krev v takových věcech ustanovil, které z mnohých se skládají. Neboť z mnohých zrn povstává chléb, mnohé krůpěje stékají se v jeden nápoj. A tak věřící se spojují v jednotu tím, že jedí Tělo Páně a pijí Krev Jeho. Dále ukazuje, jaké má býti naše nitro, máme-li s užitkem přijímati; záleží pak účinek tohoto požívání v tom, že člověk žije pro Krista, jako Kristus žije pro svého Otce.

Antifony ke chválám vyjadřují vznešenost nebeského pokrmu, jejž nám předkládá sám Syn Boží, jenž jest pokrmem v pravdě královským, jenž jest důstojnou odměnou vítězům (vin-

[1]) Svátek židovský připadal v novolunní.

centi dabo). Proto vybízí též antifona čtvrtá obětujícího kněze, aby pilen byl čistoty a svatosti života, jak se sluší na toho, jenž tento chléb Bohu podává Památným jest hymnus ve chválách zvláště čtvrtou slohou. Kristus chce býti naším bratrem, pokrmem, obětí a odměnou.

Se nascens dedit socium,
convescens in edulium,
Se moriens in pretium,
se regnans dat in praemium.

Podobně poznámenává sv. Augustin:

»Učinil nás, když nás nebylo, obnovil pak, když jsme byli zahynuli, smrt podstoupil, drahou krví nás vykoupil, z jícnu věčné smrti nás vyrval a nebe nám za odměnu přislíbil.« (De ver. Domini ser.).

§ 129. Mše svatá na slavnost Božího Těla.

Introit vyňat jest ze žalmu 80., jejž jsme již nahoře (III. nokt.) vysvětlili: »Krmil je z tuku obilí, alleluja: a medem ze skály sytil je, al al. al.« — Plesejte Bohu, spomocníku našemu: a vesele pokřikujte Bohu Jakubovu.[1])

Kollekta zní: »Bože, jenž jsi nám v přepodivné Svátosti památku umučení svého pozůstavil: popřej nám prosíme, abychom sv. tajemství Těla Tvého a Krve Tvé tak velebili, bychom ovoce vykoupení Tvého stále v sobě znamenali.« — Kollekta vyjadřuje předně úmysl Páně, proč velebnou Svátost ustanovil, totiž aby »nám v přepodivné Svátosti památku umučení svého pozůstavil«, a pak oznamuje nám, jak máme tajemství Těla a Krve Páně uctívati, totiž tak, »abychom ovoce vykoupení Jeho stále v sobě znamenali.« Toho dosáhneme, budeme-li Pánu lásku opětovati.

O epištole (I. kor. 11.) byla již řeč nahoře (I. nokt.). Totožnost oběti mešní s obětí na kříži vyjadřují zvláště slova: »Kolikrátkoli budete chléb tento jísti a kalich píti, smrt Páně zvěstovati budete, dokavadž nepřijde.« Slova epištoly nás učí dále, že Beránek, ačkoliv nyní živ a oslaven, — přece jest naším pokrmem. Přijímejme Ho, tedy s velikou skroušeností a uctivostí — a varujme se svatokrádežného přijímání.

V gradualu a připojených verších zastoupeny jsou opět oba Zákony, vzájemně se doplňujíce. Žalm (114., 15., 16.) velebí dobrotu Páně: »Oči všech v Tebe doufají, Hospodine, a ty dáváš jim pokrm v čas příhodný. Otvíráš ruku Svou a naplňuješ všelikého živočicha požehnáním.« — Verše pak ohlašují, že sám Pán se nám dává za pokrm. »Tělo mé jest právě pokrm a Krev

[1]) Je-li křesťan (dle sv. Ignáce, muč.) obilím Kristovým, pak zajisté sličně se zde nazývá Tělo Kristovo „tukem obilí". Krev pak jeho „medem ze skály", „kterážto skála jest Kristus" (I. Kor. 10, 4.).

má jest právě nápoj; kdo jí mé Tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm.«

Následuje pak *sekvence* »(Lauda Sion Salvatorem, Chval Sione Spasitele«,[1]) o níž dí Gueranger: »Tajemství eucharistické rozvinuje se tu v celé úplnosti a jednoduché velebnosti, při tom s jasnou stručností, jejíž tajemství pouze »andělu školy« vlastní bylo. Tento podstatný výklad o předmětě slavnosti, s nímž souhlasí i ustálený nápěv, pochopitelným činí nadšení, jež v duších lidu budil a posud budí zpěv hymnu.«[2])

Hymnus zní:

Chval, Sione, Spasitele,
pastýře chval, voditele,
v hymnů vroucích prozpěvech.
Co sil stačí, čest mu zpívej,
oslavuj ho, vroucně vzývej,
neb jest větší pochval všech.

Příčina se důležitá
ke chválení dnes ti skýtá,
věčného chléb života,
jejžto při posledním stolu
dvanácteru apoštolů
dala věčná Dobrota.

Vzlétej naše chvála jasná,
vroucí, llbezná a hlasná
k nebes svatým výšinám,
neboť den se vzácný slaví,
hostinu v němž duši k zdraví
ustanovil Kristus nám.

Nový král se ujal vlády,
nahradil již staré řády
novým věčným zákonem.
Staré řády pominuly,
v jas se stíny rozplynuly
a noc prchla přede dnem.

Tam co ráčil učiniti,
má se nyní stále díti
k jeho svaté paměti.
Jeho slovem poučeni.
chléb a víno pro spasení
posvěcujem k oběti.

Naučení se nám dává,
že se zde chléb tělem stává,
v krev se víno promění.
Čeho oko nedozírá,
potvrzuje pevná víra
mimo zákon stvoření.

Podobami pod různými,
věcí ne, jen znameními,
skvost se vzácný ukrývá.
Chléb a víno sic se dělí,
ale přece Kristus celý
pod obojí přebývá.

Kdo jej přijme, nerozdvojí,
nezlomí ho, nerozpojí,
vždy jest celý přijímán.
Tisíce jej přijímají,
celého jej všichni mají,
nikdy není stravován.

Dobří i zlí stejně jedí,
nestejně však z něho dědí:
věčný život, věčný trest.
Smrt je zlým a dobrým k spáse,
hle, ač stejně podává se,
výsledek jak různý jest!

A i když se svátost láme,
v každé části tolik máme,
kolik v celku ztajeno.
Znamení se rozlomilo,
podstaty však neubylo,
tělo není zmenšeno.

Aj, chléb pravý nebešťanů
stal se krmí pozemšťanů,
jižto nelze házet psům,
předobrazem v Isákovi,
velkonočním beránkovi,
v manně daně praotcům.

Pastýři, ty chlebe pravý,
podíl dej nám svojí slávy
u pověčných u plesích,
vem nás za své společníky,
věčných hodů stolovníky
se svatými v nebesích.

Poslední tři sloky jsou k vůli zpěvu zkráceny. Původně znějí následovně:

[1]) Srov. Dr. Kupka: O mši svaté" str. 204. — [2]) Gueranger, l. c. 287.

A i když se svátost láme,
věřiti se nezdráháme,
v části každé to že máme,
kolik v celku ztajeno.
Znamení se rozlomilo,
podstaty však neubylo,
postavě to neškodilo,
Tělo není zmenšeno.

Aj, chléb pravý nebešťanů
stal se krmí pozemšťanů,
slasti synům věčných stanů,
jehož nelze házet psům.
Předobrazem chléb ten nový,
obětován v Izákovi,
velkonočním v beránkovi,
v manně dané praotcům.

Pastýři, ty chlebe pravý,
nad lidstva se smiluj davy,
chraň a živ nás, přelaskavý,
podíl dej nám svojí slávy
ve pověčných ve plesích.
Jenž znáš naše nitro, zvyky,
ssebou sytíš smrtelníky,
učiň svými společníky,
věčných hodů stolovníky
se svatými v nebesích!

Evangelium obsahuje slova, jimiž přislíbil Kristus Pán ustanoviti velebnou Svátost. Všichni ostatní evangelisté, jakož i sv. Pavel popsali nám zevrubně ustanovení velebné Svátosti. Sv. Jan, miláček Páně, doplnil jejich zprávy vypravováním, kterak Kristus Pán rok před svou smrtí ustanovení toto přislíbil. Kristus Pán totiž zázračně na poušti nasytil pěti chleby a dvěma rybičkami[1]) zástup, v němž pouze mužů bylo kolem pěti tisíců. Tito přidržujíce se domněnky mezi židy rozšířené, že zaslíbený Mesiáš založí pro židy království pozemské a vidouce se nasyceni, chtěli učiniti Ježíše králem; ba druhého dne vstoupili na lodě a přepravili se do Kafarnaum, hledajíce Ježíše. Ale Ježíš řekl jim: Hledáte mne, poněvadž jste nasyceni byli, ale já pravím vám: snažte se o chléb, který zůstává k životu věčnému a který já dám Vám. Chlebem tímto jest slovo Boží, ale především tělo a krev Syna člověka. »Tělo mé jest právě pokrm a krev má jest právě nápoj. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm. Jakož mne poslal živý Otec a já živ jsem pro Otce, tak i ten, kdož jí mne, živ bude pro mne.«

Antifona k obětování (Lev. 21.) odporučuje kněžím St. Zákona, aby svatě živi byli, poněvadž obětují Jehovovi zápal kadidla a chleby; čím světější mají býti tedy ruce kněží novozákonných, kteří obětují nebeskému Otci pravý chléb nebeský. Antifona zní: »Kněží Hospodinovi zápal (kadidla) i cheby obětují Bohu: a protož svati budou Bohu svému a neposkvrní jména Jeho.«

Jednota a pokoj v církvi mají býti ovocem požívání nebeského chleba. Jako chléb s nesčíslných zrnek obilních se skládá a víno z mnohých zrnek hroznových povstává, tak mají býti křesťané »jeden chléb, jedno tělo, kteří jednoho chleba účastni jsou.«[2]) Toť obsah sekrety, jež zní:

[1]) Sv. Jan VI. — [2]) Baudyš l. c. 425.

»Rač, prosíme, Pane, své církvi milostivě uděliti darů jednoty a pokoje, které se obětovanými právě dary tajemství plným způsobem naznačují.«

V modlitbě před přijímáním (Comunio I. kor. 11.) připomíná nám církev, že kolikrátkoli budeme jísti tělo Páně, smrt Páně zvěstovati budeme, a zároveň nás vybízí, abychom se spasitelnou bázní k stolu Páně se přibližovali.

§ 130. Druhá neděle po svatém Duchu.

(V oktávu Božího Těla.)

Druhá neděle po svatém Duchu má církevní hodinky slavnosti Božího Těla, ale mešní formulář má rozdílný. Mešní formulář byl pro tuto neděli určen dříve ještě, nežli zaveden byl svátek Božího Těla. Neboť právě evangelium, které nám podává překrásný obraz svatého přijímání, obsaženo jest v rukopisech mnohem starších, nežli ze století XIII.[1]) Zdá se, jakoby Duch svatý sám byl církev ve volbě evangelia i epištoly zvláště řídil.

Mešní formulář.

Introit, jenž vzat jest ze žalmu 17., oslavuje Boha, poněvadž chrání lidu svého a osvobozuje od nepřátel. V typickém čili obrazném smyslu dá se snadno vyložiti užívání slov žalmu o eucharistii. Tak na př. právem dí církev svatá dnes v introitu: »Hospodin vysvoboditel můj a vyvedl mne na prostranno, vysvobodil mne, neboť si mne oblíbil. (Ž.) Milovati budu Tebe, Hospodine, sílo má, tvrzi má, útočiště moje a vysvoditeli můj.«

V kollektě vyprošuje nám církev bázeň i lásku Boží; tato bázeň však jest synovská bázeň, abychom neurazili Boha, dobrotivého otce. Zní:

»Dejž, ó Pane, abychom měli k svatému jménu Tvému úctu a spolu lásku ustavičnou: jelikož nikdy ochrany Své těch nezbavuješ, kteréž k dokonalému tebe milování vychováváš.«

Epištola (I. Jan 3, 13.—18.) doplňuje dnešní evangelium o svatém přijímání, hlásajíc lásku Ježíše ve velebné Svátosti k nám a vyzývajíc k lásce bližního všechny, kdož přijímají. — Svatý Jan učí v 3. hlavě, že dítkami Božími jsou, kdo se od hříchů chrání a přikázání Boží zachovávají; pak napomíná varovati se nenávisti a píleti lásky. »Ne jako Kain, jenž byl ze zlostníka a zabil bratra svého. A proč jej zabil? Že skutkové jeho byli zlí, bratra pak jeho spravedliví (v. 12.). — V Kainu zračí se duch světa, a tedy nemohou se spravedliví od světa ničeho nadíti. »Nedivte se bratří, nenávidí-li vás svět« (v. 14.).[2]) Ale nedejme se pronásledováním mýliti. My víme, že jako křesťané

[1]) Gueranger, l. c. 10, 372. — [2]) Jan 15, 18.; Moudr. 2, 15.; Jan 15, 18.; Jak. 4, 4.

jsme ve stavu milosti Boží, ve stavu života. Důkazem toho jest, že milujeme bratry (v. 14.). Kde je láska, tam je život, kde není lásky, tam jest smrt. Kdo nenávidí bratra, vražedník jest alespoň úmyslem, a vrah nemá života nadpřirozeného v sobě.

Od nenávisti přechází Pán k protivě, t. j. k lásce. »Po tom poznali jsme lásku Boží, že on život svůj za nás položil; i my máme za bratry život klásti« (v. 16.). — Máme býti hotovi po příkladě Krista Pána *pro duši bližního*, když toho spása jeho žádá, i život svůj v nebezpečí položiti.[1])

Ale neudává se často příležitost k této hrdinské lásce a proto apoštol obrací zřetel k potřebám obyčejným a praví: »Kdo by měl statky tohoto světa a viděl by bratra svého, an trpí nouzi, a zavřel by vnitřnosti své před ním, kterak láska Boží zůstává v něm?« (v. 17.). Když tedy zavázáni jsme život klásti za bližního, tím více nuzné podporovati. Třeba pak milovati bližního nejen slovy, t. j jazykem, nýbrž láska musí se ukazovati skutkem. A vskutku dějiny křesťanství jsou dějinami lásky k bližnímu. Již pohané se křesťanům divili, říkajíce: »Aj, jak sebe milují.[2])

Dnešní epištola vybízí všechny křesťany, aby zpytovali svědomí své a přemýšleli, jak oplácejí Ježíši lásku, jenž se jim celý podává ve svatém přijímání — jak milují Ježíše v bližním.

Graduale vyjadřuje dík a prosbu za ochránu od nepřátel. Zní:

»K Hospodinu, když jsem soužen býval, volal jsem: a vyslyšel mne. Hospodine, vysvoboď duši mou od rtů nepravých a od jazyka lstivého. Alleluja, alleluja. ℣ Hospodine, Bože můj, v tebe jsem doufal: spasena učiň mne ze všech stíhajících mne, a vysvoboď mne. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 14, 16.-24.) obsahuje podobenství Páně o pozvaných na hostinu. Podobenství toto Pán ještě jednou krátce před svou smrtí opakoval ve chrámě[3]) pro velikou jeho důležitost. — Hostitelem v podobenství jest Bůh, večeří značí se církev Kristova; služebníci jsou kazatelé evangelia; nejdříve pozváni byli přední židé, pak chudí židé, konečně Samaritáni a pohané.

Večeře sluje velikou pro množství hostí a výbornost toho, co se předkládá. Dvakráte jsou hosti zváni podle obyčeje u východanů, pak aby se naznačila veliká péče Boží o spasení lidské, a aby se dal příklad kněžím, jak horlivě mají o spásu sobě svěřených duší pečovati.

Hosté se jednomyslně vymlouvali. Výmluvy pocházejí z přílišné lásky ke věcem pozemským a z nedbalosti o věci nebeské. Pýcha, bohatství a péče přílišná o věci pozemské ubírají člověku vnímavosti pro věci vyšší, duchovní. První dva pozvaní prosí za omluvu. Třetí dí prostě: Nemohu přijíti. Rozkoše světské a tělesné otupují mysl tak, že o věcech duchovních ani slyšeti nechce. Bůh nabízí tedy spásu jiným — lidem chudým

[1]) Müller, Theol. mor. 1887, II, str. 100. Tamtéž viz i zásady o lásce k bližnímu. — [2]) Tertull. Apol. 39. — [3]) Mat. 22, 1—46.

a těm, kteří byli považováni za hříšníky (neduživcům). Vyšší a učení znali Písma a proto mohli spíše poznati znamení příchodu Páně, a když tak neučinili, dopustily se veliké viny. Vyplnilo se blahoslavenství Páně: Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské. — Ale ještě bylo ve večeřadle mnoho místa. Poslal tedy Pán služebníky k lidem vně svatého města, t. j. k pohanům. Slušná, ale spravedlivá pokuta stihla ty, kdož z pozvaných nepřišli. Neboť řekl Pán, že neokusí nikdy večeře jeho.

Podobenství dá se též vyložiti *o nejsvětější Svátosti oltářní*, která sluje v mluvě církevní hostinou velikou, posvátnou, v níž Pán sebe sama za pokrm dává — hostinou věčnými slastmi a pravými rozkošemi duši naplňující. Nic neschází velkoleposti této hostiny: ne lesk slavnostní dvorany, která jest na vrcholu pahorku zřízena[1]) a nesena sedmi tajuplnými sloupy,[2]) ne vybraná jídla, ne výborný chléb, ne vzácná vína, která se podávají při královském stole. Moudrost Otcova sama tlačila hrozen cyprový[3]) v číši, aby připravila sladký nápoj, mlela obilí, které nezaseto vyklíčilo na posvátné půdě, zabila beránka.[4])

Offertorium obsahuje podobně jako graduale prosbu za ochranu. Zní: »Obrátiž se, Hospodine, a vytrhni duši mou: spasena mne učiň pro milosrdenství své.«

Sekreta vyjadřuje účinky velebné Svátosti: očišťuje duši od pozůstatků hříchu a pak utvrzuje v ctnosti. Zní: »Nechť nás ó Pane, oběť, kterou jménu tvému přinášíme, očistí a způsobí, abychom den ode dne nebeský život vedli.«

Antifona k přijímání vyjadřuje díky Ježíši Kristu. Zní: »Zpívati budu Hospodinu, kterýž mi dobrých věcí naděliil: a prozpěvovati budu jménu Hospodina nejvyššího.«

V modlitbě po přijímání prosíme, aby sv. přijímání nezůstalo v duších našich bez užitku, nýbrž rozmožilo ovoce spásy. Zní: »Přijavše dary svaté, prosíme, ó Pane, aby s častějším konáním sv. tajemství přibýval nám také účinek našeho spasení.«

§ 131. Slavnost Nejsvětějšího Srdce Páně.[5])

A) Dějiny slavnosti.

Nejsvětější srdce Páně bylo vlastně vždy v církvi uctíváno zároveň s nejsvětějším jeho člověčenstvím; zvláště však uctíváno bylo, kdykoliv křesťané oslavovali lásku Pána Ježíše. K této

[1]) Is. 2, 2. — [2]) Přísl. 9, 1. — [3]) Velep. 1, 13. — [4]) Přísl. 9, 2, — Viz: Gueranger, l. c. 373. — [5]) Wetzer und Welte, Kirchenlexikon V, 1921. a n.; Gueranger, l. c. 10, 455 a n.; Linzer Quartalschrift 1994: Das Herz in der Herz-Jesu-Adacht von P. Thill, S. J.; Nilles Kalend. II, 478 a n.; Müller, Theol. mor. 2., § 42. a n. — Meschler: Die Andacht zum göttl. Herzen Jesu ve Stimmen aus Maria Laach 1876, 1877. — Die Andacht zum hl. Herzen Jesu von P. Noldin, 7. Aufl. 1902. — Cultus SS. Cordis Jesu, auctore P. Nix. 1901. — De rationibus festorum SS. Cordis Jesu et Mariae, auctore P. Nilles.

úctě odnášejí se výroky Písma svatého, které mluví o lásce Ježíše Krista k nám,[1]) anebo které zřejmě mluví o nitru a zvláště o srdci Páně (Mat. 11, 29; Jan 19, 34; 20, 20. 27; Fil. 1, 8.). Tak též někteří svatí Otcové a četní církevní spisovatelé před XVII. stoletím poukazují na milující srdce Páně. Sem patří svatí: Augustin, Jan Zlatoústý, František z Assii, Bernard, Petr Damiani, Tomáš Aquinský a j. m.

Ale žádný z nich nemluví o úctě srdce Páně schválně nýbrž jen příležitostně a mluví o zraněném srdci Páně tak, jako mluví o ostatních ranách jeho. Srdce Ježíšovo nevystupuje ještě nikterak do popředí jako předmět zvláštní úcty. Proto musil Pán sám zasáhnouti bezprostředně, aby lidstvu zjevil nevyčerpatelné poklady uložené ve svém nejsvětějšímu Srdci. Kristus Pán zjevil se za tou příčinou dvěma svatým pannám z řádu benediktinského: svaté Gertrudě a svaté Mechtildě.

Svaté Gertrudě, řeholnici v Eisleben, zjevil se Pán r. 1281 a naučil ji poznávati tajemství mystického spojení s jeho nejsvětějším srdcem. Z rozkazu Páně napsala svatá Gertruda roku 1290, co jí byl Pán zjevil [2])

Co svatá Gertruda napsala, přesahuje vše, co by vůbec obrazotvornost člověka vynalézti mohla. Nejsvětější Srdce Páně jeví se brzy klenotnicí, v níž uzavřeny jsou všechny poklady, brzy lyrou, jíž dotýká se Duch svatý, z jejíž zvuků radost pociťuje nejsvětější Trojice a veškeren nebeský dvůr. Brzy jeví se srdce Páně překypujícím pramenem, z jehožto toků duše v očistci pijí občerstvení, duše na zemi bojující čerpají posilu, a vyvolenci v nebi čerpají rozkoš. Jest ono zlatou kaditelnicí, z níž tolik různých libých vůní vystupuje, kolik jest plemen lidských, za které Spasitel umřel na kříži. Jindy opět jest oltářem, na nějž kladou věřící obětní dary, vyvolenci poctu oddanosti, andělé svou úctu, a na němž věčný velekněz sebe sama obětuje. Jest ono lampou mezi nebem a zemí zavěšenou. V něm povstala modlitba Páně, Otče náš. Všechny pocty, které jsme povinni Bohu, Paně Marii a svatým, ale kterých jsme zanedbali, doplňují se tímto Srdcem . . . Jedině skrze ně dosahují naše skutky oné dokonalosti, oné vznešenosti, která je činí před očima velebnosti Boží příjemnými. Skrze ně přicházejí nám všechny milosti, jichž dosahujeme na zemi.

Konečně jest ono milým příbytkem, zasvěcenou svatyní, která se otvírá duším, když opouštějí zemi, aby se tam uschovaly na věky používajíce nevýslovných rozkoší.«[3])

Svatá Mechtilda uložila myšlenky své o úctě k Srdci Páně v »Knize duchovních milostí.«

---

[1]) Jan, 13, 1. 23; 15, 9. a n.; 2. Kor. 5, 14; Gal. 2, 20; Efes. 2, 4.; 3, 19. — [2]) Obsaženo v druhé knize: „Legatus div. pietatis" od sv. Gertrudy. Slavný opat Blosius dvanáctkráte ročně přečetl tento převzácný spis, sestávající ze čtyř knih. — Od sv. Mechtildy máme „Knihu duchovních milostí". — [3]) Předmluva k „Legatus div. pietatis".

Čím byly tyto dvě světice pro řád benediktinský, tím byl P. Landsberger († 1539.) pro řád kartusiánský. Byl horlivým ctitelem nejsvětějšího Srdce Páně a první upozornil na spisy svaté Gertrudy, jež vydal i tiskem.[1]) Podobně znali a uctívali Srdce Páně svatý Bonaventura, svatý Elzear, Jindřich Suso, blahoslavený P. Kanisius, svatý Alois a j. m.

Ale jako v mnohých jiných věcech, tak především co do úcty k srdci Páně mužem prozřetelnosti Boží byl hlavně svatý František Sal.[2]) — On dal řádu od něho založenému (řád »Navštívení Panny Marie«) za znak a pečeť srdce ovinuté trnovou korunou, nad něž vyčnívá kříž a doporučil svým duchovním dcerám následovati vnitřní život Páně a pěstovati zamilované ctnosti Srdce Páně: pokoru a mírnost.

Ale podnět k zavedení zvláštní církevní slavnosti nejsvětějšího Srdce Pána Ježíše zavdala vidění blahoslavené Markéty Marie Alacoque.

Markéta narodila se roku 1647. v Lanthecourtu v Burgundsku. Už jako dítě vynikala pobožností k nesvětější Svátosti oltářní a k Panně Marii. Jsouc chovankou kláštera charollesského přistoupila ponejprv k svatému přijímání a od té doby se její pobožnost k nebeské Svátosti podivuhodnou měrou rozhojňovala. Po mnohých překážkách podařilo se jí vstoupiti roku 1671. do kláštera Salesiánek v Paray le Monial. Zemřela v pověsti svatosti 17. října 1690. Markéta úznána byla za hodnu, že se jí Pán Ježíš zjevil. Počítají se zvláště tři památná zjevení, kterých se jí v extasi dostalo a to dne 27. prosince 1673, pak r. 1674 a konečně nejpamátnější v neděli v oktávu Božího Těla dne 16. června roku 1675.

Modlíc se před nejsvětější Svátostí spatřila v otevřené hrudi Páně Srdce jeho obklopené ohněm a plameny, jež zářilo jako slunce a bylo průhledné jako křišťál; ovinuto bylo trnovou korunou a vyčníval nad ním kříž. Při tomto zjevení slyšela hlas Ježíše Krista: »Největší lásku prokážeš mi ..... budeš-li Božské Srdce mé ctíti a rozšíříš-li úctu Srdce mého v církvi mé. Srdce mé všecky lidi nekonečně milovalo a za to splácejí mi přemnozí nevděkem. Budiž tedy ustanovena zvláštní slavnost k uctění srdce mého v náhradu za všelikou neúctu, která se mi stává při vystavení Těla mého na oltářích. Pošlu k tobě sluhu svého, kterýž uskutečnění slavnost tu v církvi.«

Tímto sluhou Božím byl Klaudius de la Kolombiere, mimořádný zpovědník Salesiánek v Paray le Monial, učený a nábožný kněz z Tovaryšstva Ježíšova. Klaudius první zasvětil se nejsvětějšímu Srdci Pána Ježíše dne 21. června 1675. zavázav

---

[1]) Der Karthäuser Landsberger von Boutrais, übersetzt von Hermes: Mainz Kirchheim, 1880, — [2]) O úctě k božskému Srdci Páně mluví svatý František hlavně ve spise Theotimus a pak v listech. — O zásluhách jeho o tuto pobožnost viz: Müller, Linzer Quartalschrift 1878.

se slibem, že celý život svůj věnovati bude rozšíření této pobožnosti. A vskutku Kolombiere ze všech sil se přičinil, aby pobožnost tuto ve Francii a Anglii, kde apoštolsky byl činným ve známost uvedl a rozšířil. V témž smyslu pracovali též nástupcové P. Kolombiera v úřadě zpovědnickém u Salesiánek: P. Croiset S. J.[1]) a P. Rolin S. J. — Pobožnost pěstovala se tehdá především v klášteřích sester »Navštívení Panny Marie« čili Salesiánek a v klášteřích Tovaryšstva Ježíšova[2]) a odtud pak šířila se po celém světě.

Ale aby mohla pobožnost tato státi se veřejnou a všeobecnou církevní pobnožností, bylo k tomu třeba schválení papežského. Za tou příčinou obraceli se k svatému Otci králové, knížata, biskupové a kláštery s prosbou, aby zavedl zvláštní slavnost nejsvětějšího Srdce Páně a složil pro ni slavnostní formulář mešní i církevních hodinek.

Na tyto prosby[3]) povolila svatá Stolice zvláštní slavnost ke cti a chvále nejsvětějšího srdce Páně v pátek po oktávu Božího Těla s mešním formulářem »pěti ran Páně« a dovolila též zřizovati bratrstva s názvem (sub. titulo) nejsvětějšího Srdce Páně,[4]) ale váhala zavésti svátek s vlastními církevními hodinkami a se zvláštním mešním formulářem a to pro mnohé námitky, které se z různých stran činily a které nebyly posud řádně vyvráceny.[5]) Konečně roku 1765 Kliment XIII. (1758—69) povolil zvláštní officium ke cti tajemství lásky nejsvětějšího Srdce Ježíšova některým diecésím a zemím; od této pak doby vyprošovaly si i druhé diecése, aby směly téže výsady užívati, tak že roku 1856 mohla kongregace posvátných obřadů prohlásiti že není již diecése, která by si milosti té nevyprosila.

Zvláště činným pro rozšíšení slavnosti nejsvětější Srdce Páně byl papež Pius IX., jenž roku 1856 povýšil slavnost tuto s vlastními hodinkami a mešním formulářem na duplex majus a roku 1875 veškerou církev nejsvětějšímu Srdci Páně zasvětil.[6])

---

[1]) Croiset působil nejvíce svým dílem: La dévotion au Sacré Coeur de N. S. Jésu Christ. Dijon, 1689; dílo toto bylo do mnohých řečí přeloženo. — [2]) Oba řády byly tímto úkolem od Spasitele samého pověřeny. — [3]) Ale Řím dlouho váhal, nežli prosbám těm vyhověl. První prosby za zvláštní mešní formulář a vlastní officium podaly Innocenci XII. r. 1697 sestry „Navštívení Panny Marie“ a bývalá královna anglická Marie, ale bez výsledku; podobně bez výsledku zůstaly opětované prosby Salesiánek r. 1707. — Za Benedikta XIII. došlo okolo r. 1726 velmi mnoho proseb do Říma a záležitost odevzdána byla ku prozkoumání posvátnému sboru obřadovému. Postulator causae ustanoven byl P. Gallifet a promotor fidei Prosper Lambertini. P. Gallifet napsal zvláštní spis „O úctě k srdci Ježíšově“, ale ani on nedožil se vyplnění svého vroucného přání. — Žádosti králů, knížat, biskupů, řádů z celého světa se množily, až konečně Kliment XIII. byl donucen prosbám těm vyhověti. — [4]) Již roku 1693 bylo takovéto bratrstvo zřízeno v Paray le Monial; r. 1765 čítalo se již 1089 bratrstev nejsv. Srdce Páně. — [5]) Decr. S. C. R. d. 30. Jul. 1729. — Zuřivými nepřáteli této slavnosti byli Jansenisté a Josefinisté. — [6]) Pius IX. zaslal všem biskupům zasvěcovací formuli, aby se téhož dne 16. června 1875 zasvětili s věřícími božskému srdci Páně. (Nix, Cultus SS. cordis J. et M. edit. 3. 1905, p. 33.

Lev XIII. povýšil slavnost Srdce Páně na dupl. I. Classis (dekret ze 28. června 1889).

Konečně, když Lev XIII. ohlašoval dne 11. května r. 1899 encyklikou, »Properante ad exitum saeculo« jubilejní rok, měl za to, že nadešla již doba, aby se stalo skutkem, zač Pia IX. biskupové a lid křesťanský žádali, aby totiž veškeré pokolení lidské bylo nejsvětějšímu Srdci Páně zasvěceno. Proto nařídil encyklikou ze dne 25. května roku 1899. »Annum sacrum,« aby téhož roku dne 11. června v celé církvi všichni věřící Srdci Páně se zasvětili, což se i s velikou slávou a zbožností v celé církvi vykonalo. Tak vyplnilo se, co Kristus Pán předpověl blahoslavené Markétě: Panovati budu nad všemi nepřáteli svými a nad oněmi všemi, kdokoliv této úctě překážky činiti budou.[1])

B) Předmět slavnosti.

Předmětem úcty a slavnosti nejsv. Srdce Páně jest fysické, živé srdce Pána Ježíše, které bije v jeho nejsvětějším těle, které pro nás kopím probodeno a zraněno bylo.[2]) Prokazujeme pak úctu nejsv. Srdci proto, poněvadž jest srdcem Syna Božího, s nímž jest od vtělení nerozlučitelně spojeno. Ctíce srdce Páně, uctíváme osobu Kristovu. Jest tedy vtělené Slovo Boží celkovým a srdce Páně částečným předmětem této úcty (objectum totale, obj. partiale).

Poněvadž Syn Boží vzal na sebe přirozenost lidskou, a to tak, že v jednotě osoby božské spojuje i božskou i lidskou přirozenost, jsou všecky údy jeho těla údy osoby božské a proto jim táž úcta přináleží jako srdci Páně — klaníme se jim.

Že však církev zvláště si vyvolila srdce Páně za předmět úcty a zvláštní slavnosti, má příčinu v tom, že srdce jest přirozeným *symbolem* a *sídlem* lásky Ježíšovy k nám, jež církev právě dnes chce oslaviti.[3]) Jest tedy předmětem dnešní slavnosti nejsv. Srdce Páně, planoucí horoucí láskou k nám (cor Jesu charitatis igne flagrans).

Že srdce jest *symbolem*, t. j. obrazem, znamením, znakem lásky, plyne ze všeobecného názoru lidského; neboť srdce všeobecně každému připomíná lásku, a svatý apoštol, chtěje říci, že k Filipenským vroucnou lásku chová, prostě dí, že je má v srdci (1, 7.). Proto praví též svatý Otec Lev XIII., že »tělesné srdce Páně jest nejvýznačnějším obrazem nekonečné lásky Je-

---

[1]) Vie et oeuvres II, ep. 100, 106. — [2]) Dnešní svaté evangelium (Jan 19, 31—35.). — Dogmatická bulla Pia VI. Auctorem fidei ze dne 24. srpna 1794, v níž výslovně proti Jansenistům se tvrdí, že srdce Ježíšovo jest předmětem veřejné úcty a slavnosti. — [3]) V lekci 6. církevních hodinek se praví, že slavnost Nejsvětějšího Srdce Páně byla zavedena, aby věřící pod symbolem nejsv. Srdce tím zbožněji a vroucněji si připomínali *lásku Krista trpícího* a pro spásu pokolení lidského *umírajícího* a *ustanovujícího* na památku své smrti *Svátost Těla a své Krve.* — Podobně vyjadřuje se kongregace posvátných obřadů v odpovědi ze dne 6. února 1765 k biskupům polským.

žíše Krista, která nás vybízí, abychom ji Kristu Pánu opětovali.« [1])

Že pak srdce jest *sídlem* života vniterného vůbec a lásky zvláště, plyne z úzkého, vzájemného vztahu mezi srdcem a zjevy vniterných činností rozumu, citu i vůle, [2]) zvláště však vůle a její nejpřednější činnosti — lásky. Jest dokázáno ze zkušenosti, již uznávají filosofové i fysiologové, že žádná část těla lidského nebývá tak dotknuta a účastna pohnutí mysli jako právě srdce. Strach, bázeň, úzkost a zármutek stahují srdce a překážejí volnému jeho tepotu; naděje, radost, horlivost a zlost rozšiřují srdce, urychlují a sesilují jeho tepot. [3]) Silná láska zaněcuje a žárem naplňuje srdce, tak že sv. Stanislav v zimě spěchal ke studni, aby si studenými obklady ochladil prsa.

Srdce sv. Filipa Nerejského, zaníceno jsouc velikou láskou, tak se rozšířilo, že prolomilo dvě žebra.

O podobných účincích lásky na fysické srdce čteme v životopisech i jiných světců, jako na př. sv. Gertrudy, sv. Teresie, bl. Markéty Allacoque a j. m.

C) Účel slavnosti.

Účel pobožnosti a slavnosti nejsv. Srdce Páně jest: 1. abychom, připomínajíce si lásku Pána Ježíše, lásku jemu opětovali; 2. abychom urážky jeho nejsv. Srdci od lidí učiněné usmířili a láskou svojí napravili. [4])

Účelu toho dosáhneme, budeme-li často na Srdce Páně pamatovati, v Srdci tom rádi prodlévati, t. j. myšlenky, city, úmysly a vůbec úkony všech mohutností Srdci jeho zasvěcovati; budeme-li totéž chtíti, co Pán chce, a téhož nenáviděti, čeho Pán nenávidí, budeme-li z téhož se radovati, z čeho on se raduje, a nad týmž se rmoutiti, co jeho rmoutí, »abychom tedy smýšleli u sebe, což i u Krista Ježíše« (k Filip. 2, 5.), t. j., aby takové bylo u nás smýšlení, jaké bylo u Krista.

Čím tedy lépe Ježíšovo nitro poznáme, čím hlouběji vnikneme do jeho vnitřního života, čím lépe pochopíme jeho lásku a čím mocněji se dáme touto láskou uchvátit, tím více se přiblížíme účelu pobožnosti k nejsv. Srdci Páně. Zajisté křesťan, který vnikl do tajemství svatých evangelií, jenž si uvědomil, co Kristus Pán pro spásu naši sám učinil a zařídil skrze církev

[1]) Encykl. ze dne 21. května 1899. — [2]) V litanii k nejsv. Srdci Páně se praví: „Srdce Ježíšovo, v němž jsou všechny poklady moudrosti a umění," — „Srdce Ježíšovo, nasycené potupami, potřené pro hříchy naše," — „Srdce Ježíšovo, prameni života a svatosti, poslušné až k smrti." — [3]) Srdce božského Spasitele samo zakusilo toho hlavně na hoře Olivetské; bolest stáhla srdce a Ježíš krví se potil. — [4]) Podporovati pobožnost k nejsv. Srdci Páně vytkl sobě: 1. Apoštolát modlitby (založený r. 1844 P. Gautreletem S. J.); 2. spolek smírného sv. přijímání (založený P. Drevonem S. J. 1854); a 3. bratrstvo nejsvětějšího Srdce Páně.

svatou, nebude se rozpakovati odpověděti se sv. Petrem na otázku Páně, zdali ho miluje, slovy: »Ty víš, Pane, že tě miluji!«

D) Užitečnost pobožnosti k nejsv. Srdci Páně.

Užitečnost pobožnosti k nejsv. Srdci dosvědčuje celý katolický svět.

Láska k Ježíši se rozněcuje a důvěra v něho se posilňuje; nejsv. Srdce Páně jest školou všech ctností. Konečně sám božský Spasitel přislíbil ctitelům svého nejsv. Srdce mnohé milosti:[1])

»Slibuji, že všichni ti, kdož Srdce mé uctívati budou, mocí tohoto božského srdce obdařeni budou hojností nebeských darů.«

Zevrubněji pak vyložil Pán hojnost darů takto:

»Pečuj, aby tato pobožnost všude známou se stala, na výsost ji lidem doporučuj nejen jako jistý, nýbrž i milý a velmi snadný prostředek na dosažení pravé lásky k Bohu. Doporučuj ji kněžím a řeholníkům jako nejbezpečnější cestu, po níž dospějí k dokonalosti svého stavu. Doporuč ji duchovním správcům jako nejvhodnější prostředek, jímž by obměkčili srdce nad skálu tvrdší k slzám pokání. Všem věřícím jakožto nejlepší způsob, jímž by zcela zvítězili nad nezkrocenými vášněmi. Ba pouč je, že jest nejjistějším náboženským prostředkem, jímž pokoj mezi rozvaděnými rodinami opět se zjedná, nejvroucnější a nejněžnější láska ke mně se roznítí, a konečně, že ve velmi krátké době a způsobem nejsnadnějším vrchol ctnosti dosažen býti může.«

O jiném zjevení Markéta dí: »Pán mně zjevil, že si velice přeje, aby mu lidé lásku spláceli, a že touto touhou povzbuzen, umínil si, zjeviti jim srdce své, tento poklad lásky a milosrdenství a milostí všech, vedoucích ke spáse a dokonalosti, a to za tím účelem, aby kdokoli by tomuto nejsv. Srdci patřičnou úctu a lásku prokazovati chtěli, účastnými se stali nekonečného bohatství; tvrdil mimo to, že ona zvláštní úcta jeho Srdci prokazovaná, jemu jest nejmilejší; a proto že chce, aby obraz Srdce jeho nakreslený barvami, veřejně vystaven byl očím věřících, aby jejich tvrdost obměkčena býti mohla obrazem tak pomilování hodným; slibuje nad to, že, kdož by takovýto obraz zvláště uctívali, největšími milostmi z plnosti tohoto nejsv. Srdce zasypáni budou.«

Pobožnost k nejsv. Srdci Páně jest lékem, jejž dobrotivý Spasitel ve své prozřetelnosti připravil především na vyléčení *nemocí, jimiž stůně lidstvo naší doby.*

Tak vyslovil se sám božský Spasitel.

---

[1]) Slavné toto prohlášení učinil Pán, když se zjevil bl. Markétě Allacoque. Viz: Nilles, De rationibus festorum utriusque SS. Cordis, t. I. pp. 470—72; edit. 5.

Sv. Gertruda tázala se jedenkráte sv. Jana, proč nic nenapsal o srdci Ježíšově, když přece odpočíval na něm při poslední večeři; a miláček Páně na to odpověděl: »Já jsem měl rozkaz vzrůstající církvi zvěstovati slova nestvořeného Slova Božího; co se týká blahosklonnosti a půvabů tohoto srdce, ponechal si Bůh zjeviti je v posledních časích, v největším úpadku světa, aby jimi vroucnost lásky, která tehda ochladne, opět roznítil.« [1])

Stůně pak dnešní společnost lidská především nedostatkem lásky, t. j. sobectvím. Člověk moderní neuznává nikoho, leč sebe. Neuznává nad sebou Boha a jeho mravního zákona, tím méně pak uznává nároky bližního a miluje v bližním jedině sebe. Tyto názory vedou člověka k hrozným poblouzněním; člověk činí tělo své a jeho chtíče svým bohem. Krásná literatura a umění oslavují tělesné žádosti, malířský štětec, sochařovo dláto, divadlo, zpěv a poesie velebí nezřízenou žádostivost, a to zhusta pouze ze špinavé ziskuchtivosti.

V obchodě a průmyslu panuje necitelná konkurence, v životě rodinném neposlušnost a neláska, v životě sociálně-politickém panují choutky revoluční, mezi národy panuje plemenná zášť a její následek militarismus, ve vědách opanovaly systémy materialismu, naturalismu, pantheismu a atheismu. Společnost moderní chlubí se humanitou, která však nedovede vštípiti velikomyslnosti, nezištnosti a obětavosti.

Člověk moderní odpadl od ideálu člověka, jímž jest Ježíš Kristus.

Jak tedy na výsost časové jest, že právě v této době církev staví zbloudilému lidstvu před oči nejčistší ideál mravnosti, korunu všech děl Božích — nejsvětější Srdce Páně. Jak blahodárně působiti musí na mysli lidské vznešená povaha Páně, jeho nezištná láska, jevící se ve slovech i skutcích.

»Kristus ne sám sobě se zaliboval« (Řím. 15 3.), nehledal svého prospěchu, nýbrž jedině oslavy Boží a spásy naší. Velikomyslná láska Ježíšova objímá všecky lidi, všech věkův a všech míst. Zajisté opět by zasvitlo slunce blaha nynější společnosti, kdyby uposlechla volání nejsv. Srdce Páně: »Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já občerstvím vás.« Blaho lidstva spočívá jedině v návratu k Ježíši.

Dějiny pobožnosti k nejsv. Srdci Páně jsou nejlepším dokladem našeho tvrzení.

Všude, kde se ujala pobožnost k nejsv. Srdci, oživuje se víra v Boha, láska k Ježíši roste, a pro Ježíše milován jest i bližní.

Neznáme vděčnějšího úkolu pro kněze, nežli šířiti úctu k nejsv. Srdci Páně. Ze Srdce Páně vychází všechen život nad-

[1]) Der hl. Gertrud der Gr. Gesandter der göttlichen Liebe. Von J. Weissbrodt (Freiburg, Herder) 4. Buch, S. 27.

přirozený, a proto kněz, který přivádí lidi k Srdci Páně, přivádí je k prameni nadpřirozeného života a tedy i věčné blaženosti, a tím plní nejlépe svůj pastýřský úkol. [1])

§ 132. Církevní hodinky na slavnost Nejsv. Srdce Páně.

V liturgických formulářích mluví se poměrně málo o nejsvětějším Srdci.

Když totiž běželo o to, aby schválena byla pobožnost k nejsv. Srdci, činili proti ní Jansenisté tak prudké útoky, že svatá Stolice z ohledů opatrnosti raději oslavovala v liturgických formulářích lásku Kristovu a tak nepřímo i nejsv. Srdce, symbol a sídlo této lásky. [2])

Hymny církevních hodinek dnešní slavnosti pocházejí z r. 1765.

Hymnus *prvních nešpor*: »Auctor beate saeculi« opěvuje lásku Slova Božího, jenž člověkem se stal, aby napravil, co Adam provinil. Hymnus v překladě zní:

Ó, Tvůrče světa přeblahý,
náš spasiteli předrahý,
ó, Světlo, Otce oblesku,
ó, Bože z Boha v nebesku,

žár také lásky Tebe vzňal,
že's tělo lidské na se vzal,
bys, Adam nový, navrátil,
co Adam starý utratil.

To láska, milá vůdkyně,
hvězd, země, moře tvůrkyně,
vin našich otců lituje,
pout zděděných nás zbavuje.

Kéž ve Tvém srdci nehasne
žár této lásky přejasné,
by z něho všichni s radostí
brát mohli spasné milosti.

Je proto kopí proklálo
a proto ranou strádalo,
by krví, kterou prolilo,
s nás viny naše omylo.

Buď Otci, Synu sláva čest,
i Duchu nechať vzdána jest,
jichž nad vším světem království
se po vše věky věků stkví. Amen.

Kéž láska jeho budí lásku v srdcích našich, kéž čerpají lidé milost a odpuštění z pramene, plynoucího z nejsv. Srdce.

Hymnus *k jitřním hodinkám:* »Ex ut superba criminum« představuje nám velikost a těžkost hříchů, jež nejsv. Srdci způsobily tak hrozných bolestí, hříchy naše řídily ostré kopí v rukou vojínových, aby vniklo v Srdce Páně.

Hruď Páně dýka probila. — A církev se ztad zrodila;[3])
Ta v boku rána dvéře jsou, — kdež národové k spáse jdou.
Ztad milost Boží všeliká — nám sedmi proudy vyniká[4])
Ztad beránkova teče krev — nám na obmytí pro oděv.[5])
Neslušno hřešit na novo — a zranit srdce Kristovo.
Leč k ohně Páně podobě — se rozhárejme v útrobě.[6])

(Sušil, Hymny církevní.)

---

[1]) „Eucharistie" 1906. Dr. Josef Kupka: O důležitosti úcty k nejsv. Srdci Páně pro kněze adoratory; str. 163., 183. — [2]) Gueranger, l. c. 479. — [3]) Z probodeného srdce vyšla krev a voda; všichni vykladatelé uznávají, že krev a voda značí svaté svátosti; tyto však tvoří základ a podmínku trvání církve, a tedy právem dí hymnus, že z boku Páně vyšla církev. — [4]) Sedm svatých svátostí. — [5]) Stolas, ut illic. cordidas lavemus Agni in sanguine. — [6]) Zahořme ke Kristu láskou, jakou on zahořel, když spasení naše dokonával.

Žalmy vzaty jsou z officia mariánského.

Čtení prvního nokturnu vzata jsou z proroka Isaiáše.

V prvním čtení (12, 1—6.) vybízí nás církev vzletnými slovy Bohem nadšeného proroka, abychom Bohu díky vzdávali za spásu, kterou nám skrze Messiáše připravil. Spása přirovnává se k pramenům vody živé (v. 3.), z nichž každý může dle libosti čerpati.

Kdo by tu nemyslil na pramen milostí, jenž vytryskl ze srdce Ježíšova a jenž ovlažil vyprahlý duchovní svět.

V druhém a třetím čtení (26, 1—9) děkuje prorok Bohu, že dal židům po zajetí Jerusalem nový, silnější a krásnější prvního. I my máme Bohu děkovati, že nás povolal do církve, která je tak silna, že brány pekelné ji nepřemohou a která na výsost oblažuje své příslušníky.

Čtení druhého nokturnu obsahují *řeč sv. Bernarda* o umučení Páně.[1]) »Poněvadž jsme jedenkráte přišli k nejsladšímu Srdci, a dobře nám zde býti, nedejme se od něho odtrhnouti, o němž psáno jest: Odstupující od Tebe na zemi napsáni budou.[2]) A co ti, kteří přistupují? Ty sám poučuješ nás. Ty jsi řekl těm, kteří k tobě přistupují: Radujte se, poněvadž jména vaše zapsána jsou na nebesích. Přistupme tedy k tobě, a zplesáme a zaradujeme se, pamětlivi Srdce tvého. Jak dobré a jak příjemné jest bydleti v srdci tomto! . . . V tomto chrámě, v této velesvatyni, v této arše úmluvy klaněti se budu a chváliti budu jméno Páně, říkaje s Davidem: Našel jsem srdce svoje, abych se modlil k Bohu svému. A já nalezl jsem srdce krále, bratra a dobrotivého přítele Ježíše. A zdali se nebudu klaněti? . . . Připusť toliko do svatyně prosby mé a vyslyš je: ba mne celého táhni do srdce svého . . . očisť mne, abych k tobě nejčistšímu mohl přistoupiti, a zasloužil v srdci tvém bydleti po všechny dny života svého a abych mohl zároveň znáti a konati vůli tvou. Neboť proto otevřen byl bok tvůj, aby nám otevřen byl vchod. Proto zraněno bylo srdce tvoje, abychom v něm, uchráněni jsouce od zevnějších bouří, bydleti mohli. Nicméně i proto zraněno bylo, abychom skrze ránu viditelnou spatřili neviditelnou ránu lásky. Jak může tato horoucnost lépe se objeviti, než že nejen tělo, nýbrž i srdce dovolil zraniti. Tělesná rána ukazuje ránu duševní. Kdo by srdce tak zraněné nemiloval? Kdo by neopětoval lásky srdci tak mnoho milujícímu? Kdo by neobjal srdce tak čistotného? My tedy ještě v těle trvajíce, jak můžeme, milujme, opětujme lásku, obejměme svého zraněnce, jehož ruce a nohy, bok a srdce nešlechetní vinařové probodli: stůjme, aby srdce naše, ještě tvrdé a nekajícné, poutem lásky své obejmouti a střelou poraniti ráčil.«

---

[1]) Sermo 3. de Pass. Dom. — [2]) Jer. 17, 13. Zmizí tak snadně, jako co se do písku napíše.

*

Čtení třetího nokturnu obsahují: řeč sv. Augustina,[1]) sv. Jana Zlat.[2]) a sv. Bonaventury,[3]) jež všecky vyjadřují myšlenku, že z raněného boku Kristova vyřinuly svaté svátosti, jimiž trvá církev.

Hymnus ve chválách: »Cor, arca legem continens« nazývá srdce Páně *archou úmluvy*, v níž uložen jest Zákon milosti a nikoli zákon staré poroby, jako bylo za Mojžíše. Ježíš Kristus učinil nás dítkami Božími.

Dále nazývá básník srdce Páně *chrámem*, jenž nebyl zneuctěn jako chrám israelský, *oponou* neroztrženou, jako se stalo oponě ve chrámě jerusalemském. Kristus Pán chtěl i viditelným způsobem ukázati nám lásku svou, a proto nechal otevříti srdce své, abychom spatřili lásku neviditelnou.

Aby nám obrazně lásku svoji představil, nechal božský Spasitel srdce svoje probodnouti; z probodeného srdce vycházela krev a voda, a zároveň vylévala se láska.

Kdo by tedy tak milujícího nemiloval? Kdo vykoupen, by po Něm netoužil? Kdo by nechtěl v tomto srdci na věky bydleti?

§ 133. Mše na slavnost Nejsv. Srdce Páně.

Introit velebí slovy Jeremiáše proroka (Thren. 3.) a slovy verše 2. žalmu 88. nevýslovné smilování Boží, jehož srdce nezavrhlo synů lidských, a z něhož nám ustavičně milosti plynou. Zní: »Smiluje se podle množství milosrdenství svého; neponížilť zajisté ze srdce svého a nezavrhl synů lidských; dobrý jest Hospodin doufajícím v něho, duším, hledajícím jeho. Alleluja, alleluja. (Ž.) O milosrdenství Hospodinových na věky zpívati budu od národa do národa«

V kollektě prosíme, abychom dobrodiní Páně nejen si připomínali, nýbrž z nich se i radovali a jich hojně užili. Zní:

»Propůjč, prosíme, všemohoucí Bože, abychom, ježto se v nejsvětějším Srdci milého Syna tvého chlubíme, obzvláštní dobrodiní lásky jeho k nám ctili a spolu i ovocem jejich potěšeni byli.«

Epištola vzata jest z proroka Isaiáše (hl. 12.) podobně jako čtení prvního nokturnu.[4])

Graduale představuje našim zrakům bolest, lásku, mírnost a pokoru nejsv. Srdce Páně. Zní: »Ó vy všickni, kteří jdete cestou, pozorujte a vizte, jestli bolest jako bolest má. ℣. Když miloval své, kteří byli na světě, až do konce miloval je. Alleluja, alleluja. ℣. Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem: a naleznete odpočinutí duším svým. Alleluja.«

---

[1]) Tractatus 120. in Joannem. — [2]) Hom. 84. — [3]) Liber de ligno vitae. — [4]) Výklad viz nahoře. § 132. str. 423.

Evangelium (Jan 19, 31 – 35) dnešní vypravuje tři události, že totiž Kristu Pánu nebyli zlámáni hnátové, nýbrž že vojín probodl kopím bok jeho, a že se vyřinuly krev a voda. Naší slavnosti týkají se poslední dvě události.

Vyjití krve a vody z boku Ježíšova třeba považovati za děj zázračný, jak vyplývá ze slov sv. Jana: A ten, jenž viděl, svědectví vydal, a pravé jest svědectví jeho.

Sv. Jan dosvědčuje (v. 37.), že stalo se tak, aby se naplnilo Písmo: »Uzří, koho bodli.« (Zach. 12, 10.)[1])

A co spatří židé a vůbec všichni, kdož na otevřený bok Páně pohlédnou? Onu velikou pravdu: »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného vydal, aby všichni, kdož v něho věří, život měli.«

Svatí Otcové přikládají otevření boku Ježíšova a vyjití krve a vody z jeho srdce hluboký význam.

Ze srdce Páně vyšla dle jejich výkladu sama církev; církev totiž vzniká a trvá skrze svátosti, hlavně skrze svátost křtu (naznačena vodou) a nejsv. Svátost oltářní (naznačena krví). Když tedy vyšly ze srdce Ježíšova dvě svátosti — vyšla církev. Kdykoli tedy Pán pohlédne na otevřené srdce své, vždy vzpomene církve svaté a praví k nám: »Toto jest tělo z těla mého« (I. Mojž 2, 23.).

Církev svatou tvoříme však my a proto i my jsme tělo z těla Ježíšova, jsme lidem jeho, jsme pokrevnými jeho přáteli. Tělo živeno jest ze srdce, a proto pramenem života našeho nadpřirozeného jest srdce Páně.

Kde hledá odpočinku dítě? — Na srdci mateřském. Kam se má utíkati církev a každý věřící vůbec? — K srdci Páně.

Čím více tedy svět volá: Pryč od Krista! — my opětujme volání: Těsněji k srdci Páně! Srdce Páně tvoří střed duchovního, nadpřirozeného života v církvi, z něho rozlévají se toky nadpřirozených milostí po veškerém těle církve svaté, a proto není katoličtější pobožnosti nad pobožnost k Srdci Páně.

Tyto poslední myšlenky vyjadřuje i *offertorium*, jehož slovy díky vzdáváme nebeskému Otci za milosti, jež nám Ježíš prokázal, jenž nás nasycuje z plnosti srdce svého.

Zní: (Ž. 102.) »Dobrořeč duše má Hospodinu, a nezapomínej na všecka dobrodiní jeho, kterýž naplňuje dobrými věcmi žádost tvou. Alleluja.«

V sekretě vyprošujeme si božské lásky, aby srdce naše připravilo se důstojně k oběti lásky. Zní:

»Ochraňuj nás, ó Pane, kteří tobě oběti tvé podáváme, a aby srdce naše k nim byla horlivěji připravena, rač je ohněm božské lásky své v nás roznítiti.«

---

[1]) Pohlédnou na mne, jehož probodli.

Antifonu k přijímání (ž. 68.) třeba jest se modliti z duše trpícího, opuštěného Spasitele. Láska, vycházející ze srdce jeho, jedině sílila ho v utrpení. Antifona zní:

»Pohanění očekává srdce mé a bídy: i čekal jsem, zdali by mne kdo politoval, ale nebylo nikoho: a zdali by mne kdo potěšil, a nenalézám nižádného. Alleluja.«

V modlitbě po přijímání vyprošuje církev svatá dítkám svým na božském Srdci Páně pokory a tichosti. Zní:

»Nasyceni jsouce blahodárným pokrmem a tajemstvím spasení, pokorně prosíme tebe, o Pane, Bože náš, abys nás, jenž jsi tichý a pokorný srdcem, ode skvrn nepravosti očistiti a tak přizpůsobiti ráčil, abychom tím rozhodněji pýchu a marnosti světské v ošklivosti měli.«

§ 134. Třetí neděle po svatém Duchu.

Třetí neděle po svatém Duchu velmi vhodně se řadí k předcházející právě slavnosti nejsv. Srdce Páně. Neboť Srdce Páně jest nevyčerpatelnou studnicí milosrdné lásky k nám, a právě mešní formulář této neděle vybízí k důvěrné modlitbě k Pánu, a evangelium uvádí jeden z nejušlechtilejších rysů povahy Páně podobenstvím o ztracené ovci.

K důvěře ve smilování Boží vybízí *introit*, jenž zní: »Pohlédni na mne, a smiluj se nade mnou, Hospodine, neboť osamělý a chudý jsem já; viz ponížení mé a bídu mou, a odpusť všechny hříchy mé, Bože můj. (Ž.) K Tobě, Hospodine, pozdvihuji duše své, Bože můj, v tebe doufám, nechť nejsem zahanben.«

Za milosrdenství prosíme i *v oraci*, jež zní: »Bože, obránce doufajících v tebe, bez něhožto nic v nás není dobrého, nic svatého: račiž rozmnožiti nad námi milosrdenství své, abychom tebou spravováni, tebou vedeni tak prošli časnými těmito statky, bychom věčných neztratili.«

Epištola (I. Petr. 5, 6.–11.) rovněž napomíná k pokoře a důvěře v Boha.

Pokorní máme býti zvláště tehdy, když nás Bůh kříži navštěvuje, dobře vědouce, že jsme trestů zasloužili, a pak, že Bůh nás jedenkráte (v čas navštívení, t. j. při soudu) povýší. K pokoře též patří, abychom se v každém hoři Bohu poddávali, veškerou důvěru na Boha skládali (»všelikou péči uvrhnouce [1]) na něho . . .«) a prozřetelnosti Boží důvěřovali,[2]) »neboť on má péči o nás.«

Abychom v útrapách statečně se zachovali, jest především střízlivosti a bdělosti potřebí. Střízlivým sluje, kdo ve svém jednání neřídí se ani citem, ani požitky, nýbrž rozumem; bdělým sluje, kdo pozor dává na své chtíče a všeliké příležitosti ke

[1]) Ž. 54, 23. — [2]) Mat. 6, 25; Filip. 4, 6.

hříchu, aby se nedostal do nástrah odvěkého nepřítele — ďábla. (Efes. 6, 12.) Ďábel hledá, dí sv. Ambrož, společníků viny, aby je mohl učiniti společníky utrap.

Ďábel obchází jako nepřítel okolo hradeb, pátraje, kde je nejslabší místo, kde by mohl nejsnáze člověka přivésti do záhuby.

Nejlepší zbraní proti ďáblovi je statečná a mocná víra, (I. Jan. 5, 4.) spojená s důvěrou v Boha, že nás neopustí.

K potěše ukazuje sv. apoštol na to, že také ostatní křesťané (»bratrstvo«) totéž utrpení mají. Jest zajisté lidem k útěše, když vidí, že nejsou sami, kteří trpí. Mluví pouze o utrpení »bratrstva na světě«, poněvadž na onom světě utrpení přestane.

K větší pak potěše předpovídá apoštol, že Bůh po nedlouhém čase utrpení nám připočte všecky útrapy k zásluze věčného království (»dokonalými učiní, utvrdí, upevní«). Když byl apoštol takto důrazně vytkl myšlenku, že Bůh věřící útrapami k dokonalosti přivede, zakončuje ji doxologií: »Jemu buď sláva a panování na věky věkův.«

Doxologií touto chtěl apoštol věřící potěšiti; neboť zcela jistě se můžeme odevzdati prozřetelnosti Boha tak mocného a dobrotivého.

K důvěře v Boha vybízí i *graduale*, (ž. 54, 23. 9; ž. 7., 12. 13.) jež zní: »Uvrz na Hospodina péči svou, a On tě opatrovati bude. ℣. Když jsem volal k Hospodinu, On vyslyšel hlas můj a vysvobodil mne od těch, kteří se přibližovali ke mně. Alleluja, alleluja. ℣. Bůh, soudce spravedlivý, silný a trpělivý, zdali se hněvá každého dne? Alleluja.«

Evangelium (Luk. 15, 1—10.) obsahuje podobenství o ztracené ovci.

Podnět k vypravování tohoto podobenství označuje evangelista slovy: »Přibližovali se k Pánu publikáni a hříšníci, aby ho slyšeli. A reptali fariseové a zákoníci, řkouce: Tento přijímá hříšníky a jí s nimi.«

Byl tedy Pán obklopen lidmi, kteří nerozuměli jeho božskému srdci — zákoníky a farisey, ale též lidmi, kteří mu rozuměli — publikány a hříšníky. Aby tedy obhájil svou milosrdnou lásku, chápe se Pán slova a přednáší podobenství o ztracené ovci, aby znázornil posluchačům smýšlení svého nebeského Otce a tedy i svoje vůči hříšníkům.

Podobenství jest jasné a nepotřebuje dlouhých výkladů.

Pastýři, který v pahorkovité krajině nebo na poušti (místa travou porostlá, pluhem netknutá) ovce pase, častěji se stává, že se mu některá ovce v rokli nebo ve výmolu nebo v trnitém keři ztratí. Pastýř zpozoruje ztrátu teprve na večer.

Jest pak jeho jedinou starostí ovci nalézti; neštítí se žádné námahy, projde každé údolí, prohledá rokle, sluje a keře; vystoupí na pahorek a hledá tak dlouho, až ovci nalezne. Více mu leží na srdci ovce ztracená, nežli všecky ostatní, které oka-

mžitě v nebezpečí nejsou. A naleznuv ovci, vloží ji na ramena a nese tam, kde si upravil se svými soudruhy přístřeší po dobu pastvy, snad do některé jeskyně.

Pak svolá všecky sousední pastýře, vypravuje jim s radostí o námahách, jež podstoupil pro ztracenou ovci.

Podobenství vyložil Pán Ježíš sám, když dí: »Tak, pravím vám, bude radost před anděly Božími nad jedním hříšníkem pokání činícím větší, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují« (v. 7.).

Ztracená ovce znamená hříšníka, jenž se hříchem od Boha odvrátil a s pravé cesty zbloudil. Pastýřem jest Ježíš Kristus, bez jehož milosti (gratia praeveniens et concomitans) hříšník cesty k Bohu vůbec nenalezne. O tom, co Bůh činí, aby hříšníka obrátil, evangelium se určitěji nezmiňuje, ale dá se to snadno z paraboly vyvoditi.

Nalezení ovce jest obrazem obrácení hříšníka, a radost dobrého pastýře jest slabým obrazem oné nebeské radosti, již Bůh pociťuje z vyplnění své nejvroucnější tužby, aby se hříšník obrátil. Podle lidského způsobu mluvy jest radost Boží nad obrácením hříšníka větší, nežli radost nad mnohými spravedlivými, kteří pokání nepotřebují. Neboť lidé tehda největší radost pociťují, když předcházel bol, tak na př. po nemoci více si zdraví vážíme a p.

Podobenstvím o ztracené ovci Pán opět zjevil šlechetné smýšlení svého nejsv. Srdce.

Kazatel čerpati může z dnešní perikopy látku pro tyto body: 1. Smutný osud ovce zbloudilé; 2. láska a starostlivost hledajícího pastýře a 3. radost pastýře z nalezení ovce.

Antifona k obětování (ž. 9, 11—13.) jest úpěnlivou modlitbou za vítězství proti nepřátelům našeho spasení. Zní: »Nechť doufají v Tebe všichni, kteří znají jméno Tvé, Hospodine: neboť neopouštíš hledajících Tebe. Žalmy zpívejte Hospodinu, jenž přebývá na Sionu; neboť nezapomněl na modlitbu chudých.«

Posilou v boji proti nepřátelům naší spásy jest nám eucharistie; aby však skutečně nás posilnila, musíme ji hodně přijmouti a za to prosíme *v sekrétě*, jež zní: »Shlédni, ó Pane, na dary církve tebe prosící a popřej, aby věřící ustavičným posvěcováním k spasení svému je přijímali.«

Antifona k přijímání připomíná z dnešního evangelia nauku o milosrdenství Páně. Jest to zajisté významu plné, když právě při hodech, které Pán marnotratnému synu připravil, vzpomínáme slov: »Pravím vám, radost bude před anděly Božími nad jedním hříšníkem, pokání činícím.«

Vrátivše se k Bohu, nesmíme ho již nikdy opustit, a za to se modlíme *v modlitbě po přijímání:* »Svátosti tvé, jež jsme přijali, ó Pane, nechť obživí nás, a hříchů zproštěné k věčnému smilování tvému nás připraví.«

§ 135. Čtvrtá neděle po svatém Duchu.

Dokud se četlo v tuto neděli na západě evangelium: »Buďte milosrdni, jakož i Otec váš milosrdný jest«, které se nyní čte na první neděli po sv. Duchu, slula tato neděle »Misericordiae«. Když však toto evangelium přeloženo bylo na první neděli po sv. Duchu, posunulo se evangelium neděle páté na neděli čtvrtou, evangelium neděle šesté na neděli pátou atd. až k neděli 23. Tato změna však jen poznenáhla se prováděla a v některých krajích teprve v XVI. století se provedla. [1])

Epištoly a modlitby zůstaly nezměněny. Z toho všeho následuje, že sice není souvislosti neděl po sv. Duchu mezi sebou, ale za to dá se liturgických formulářů použiti ke konání homilií evangelijních i epištolních, abychom tím hlouběji vnikli v život Pána Ježíše, abychom poznali jeho nejsv. Srdce, jeho dobrotu a vnitřní život vůbec.

Řekové čítají neděle po sv. Duchu podle čtení, které se právě koná. Hned po sv. Duchu začíná se se čtením sv. Matouše, pak sv. Lukáše atd. A dle toho se čítají neděle: první, druhá atd. sv. Matouše, první, druhá atd. sv. Lukáše a p.

A) Církevní hodinky

obsahují v I. nokturnu dnešního dne a dvou následujících čtení o boji Davida s Goliášem (I. Král. 17.). Mystický význam tohoto boje a vítězství vysvětluje sv. Augustin ve čteních II. nokturnu dnešní neděle. — Kristus Pán jest pravý David, jenž duchovního Goliáše, ďábla, holí kříže sklátil. Kdežto Saul nedůvěřoval v Boha, nýbrž pouze v sebe, pročež i zavržen byl, vystoupil David ve jménu a v síle Boží naproti Goliášovi a proto byl od Pána chráněn a povýšen.

Čtení III. nokturnu obsahují homilii sv. Ambrože [2]) o významu zázračného rybolovu, jejž vykládá dnešní sv. evangelium (Luk. 5, 1—11.).

---

[1]) Gueranger, l. c. 11, 68. — Nejstarší seznamy perikop čítají obyčejně neděle po svatém Duchu až ke svátku sv. Petra a Pavla (29. června). Proto připadlo li nejsvětější Trojice pozdě, byl počet těchto neděl jen nepatrný. Některé kapitularie obsahují jen dvě, jiné pět neděl po svatém Duchu; tyto poslední mají tyto perikopy: II. neděle: O boháči a Lazaru (Luk. 16, 19—31.); III. neděle: Podobenství o večeři (Luk. 14, 26—24.); IV. neděle: Ježíš přijímá hříšníky (Luk. 15, 1—10.); V. neděle: Buďte milosrdni (Luk. 6, 36—42.); VI. neděle: Povolání sv. Petra (Luk. 1—11.). Tyto neděle nesouvisejí se slavností svatodušní, jak viděti z jejich obsahu. Pojednávají všechny o učitelském úřadu Páně a vypravují obzvláště takové události z jeho života, které svědčí o jeho dobrotě a lásce. Tolik jest jisto, že poslední neděle (VI.), pojednávajíc o povolání Petrově, tvoří přirozený mezník ke svátku sv. Petra a Pavla a k nedělím následujícím. — Kapitularie, které obsahují jen dvě neděle po sv. Duchu, mají za evangelium na druhou neděli po sv. Duchu: Povolání Petra. — Viz: Das kirchliche Perikopensystem von Ranke. Berlin 1847, str. 363 a n.; pak str. 215, 225. Tyto seznamy vřaditi lze dle Ranka do VIII. století. Cfr.: Kellner, l. c. str. 180. — [2]) Lib. 4. in Luc., cap. 5. prope finem.

B) Mešní formulář.

Se čtením I. a II. nokturnu dá se v soulad uvésti dnešní *introit*. Neboť jako David přemohl Goliáše, tak dosud přemáhá Kristus Pán nepřátele církve sv. A proto k němu, jenž sedí na pravici Otce, s důvěrou voláme slovy ž. 26, 1—3.: »Hospodin osvícení mé a spasení mé, kohož se budu báti? Hospodin ochránce života mého, kohož se budu strachovati? Ti, jenž sužují mne, nepřátelé moji, oni sami zemdlí a padnou. (Ž.) Byť se postavili proti mně vojenští stanové, nebudeť se báti srdce mé.«

Prosbu za pomoc Páně a důvěru v ochranu Boží vyjadřuje též *orace*, jež zní: »Dej nám, prosíme, ó Pane, aby běh tohoto světa Tvým řízením a v pokoji byl spravován a církev Tvá z pokojné nábožnosti potěšení měla.«

Epištola vyňata jest z listu sv. Pavla k Římanům (8, 18—23.). Sv. apoštol mluví v hlavě osmé o stavu člověčenstva vykoupeného, řka, že není zatracení těm, kdož jsou v Kristu Ježíši. Ale člověk vykoupený nesmí býti živ podle těla, nýbrž podle ducha, t. j. musí mrtviti skutky těla duchem. Odměnou pak za sebezapírání a za snášení útrap jest budoucí sláva, která se na nás zjeví (v. 18.); k této pak slávě nedají se ani přirovnati útrapy tohoto času. Na důkaz této budoucí slávy mohl by sv. apoštol uvésti mnohá místa z Písma sv., ale místo toho dokazuje to tím, že stvoření veškero slávy té očekává. [1])

Stvořením rozumí se tu příroda nerozumná, v níž nastane kdysi veliká proměna, až kletba nad ní vyřknutá (Gen. 3.) s ní se sejme a prvotná sláva její se zastkví. Apoštol přírodu zde zosobňuje, vyslovuje, co ona v nejhlubší útrobě tají, pronáší způsobem živým a grafickým její touhu a vzdychot.

Příroda toužebně očekává doby, v níž lidé oslavy dojdou, aby i ona se jí účastna stala. Podrobena jest příroda porušenosti nynější pro hřích lidský; neboť když porušena byla hlava, t. j. člověk, porušeno bylo i tělo, t. j. celá příroda. Jest zajisté člověk hlavou přírody.

Marnost či porušenost jeví se býti vládkyní přírody. Zproštěna pak bude příroda poroby porušenosti, až Spasitel vyřkne požehnání nad syny Božími. Pak příroda odloží smuteční závoj a obleče se v královský šat. Sem patří proroctví Isaiášovo, že šelmy divokost odloží (Is. 11, 6.), že měsíc bude míti světlo jako slunce a že slunce zářiti bude sedmerým světlem (Is. 30, 26.).

Netoliko však příroda nerozumná cítí a projevuje smutek a sténání, nýbrž lkání ozývá se i v útrobách našich, jižto prvotiny Ducha v sobě máme. Prvotinami Ducha rozumí se tu darové Ducha sv., větší známost Boha, láska Boží rozlitá v našich srdcích a naděje věčné slávy. — Cítíme pak trud ve svém nitru,

[1]) Dieringer, Epistelbuch II, 604. — Dippel, Kirchenjahr, 5, 370 a n.

»očekávajíce vyvolení synů Božích«, až se ujmeme skutečně onoho dědictví, jež synům Božím v nebi přináleží. Dokonalé pak uvedení naše do dědičné slávy stane se teprv, když i tělo naše účastným se stane slávy synů Božích, což se stane při z mrtvých vstání.

Dnešní epištola nás učí, že jen cestou utrpení a sebepřemáhání dojdeme do nebe. Ale pohled na budoucí slávu a odměnu má nám dodávati odvahy a to tím více, že Pán sám jest naším ochráncem. Proto prosili jsme za Jeho ochranu již v introitu a nyní znova prosíme za ni v *graduale*, jež zní:

(Ž. 78.): »Milostiv buď, Hospodine, hříchům našim, aby snad neříkali národové (pohané): Kde jest Bůh jejich? ℣. Spomoz nám, Bože, Spasiteli náš, a pro slávu jména Svého vysvoboď nás, Hospodine, Alleluja, alleluja.

Ž. (9, 5. 10.). Bože, Jenž Jsi se posadil na trůnu a soudíš spravedlivě, budiž útočištěm chudých v soužení. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 5, 1—11.) obsahuje děj zázračného rybolovu — Že »mnozí zástupové valili se na Pána,« není s podivením, uvážíme-li, že tolik zázraků Pán již vykonal, a že Galilea byla tehdáž nad míru zalidněna.[1]) Krajina okolo jezera Genezaretského vynikala velkým půvabem, a proto bylo tam mnoho letohrádků, a pro zdravou polohu měla mnoho lázeňských hostí. Většina posluchačů přicházela, aby se poučili (»valili se, aby slyšeli slovo Boží«), ale někteří přicházeli též jen ze zvědavosti, anebo, aby dokonce Pánu činili překážky.

Pán uzřel u břehu státi dvě lodi, z nichž právě byli vystoupili rybáři, aby prali sítě. I vstoupil Pán do jedné z nich, která byla Šimonova, a prosil ho, aby od země odvezl maličko, aby mohl v lodi lehčeji kázati a od lidu býti pohodlněji slyšen.

Čemu učil, to evangelista nevypravuje, nýbrž jen dí, že přestav učiti, pravil Šimonovi: »Vez na hlubinu, a rozestřete sítě své k lovu. Rozkaz Páně byl vlastně zkouškou víry Petrovy; ale Pán ho chtěl též jednak odměniti za propůjčení lodi a za ztrátu času, jednak chtěl jej k důvěře povzbuditi v budoucím jeho povolání. Nestalo se náhodou, že Pán vstoupil do lodičky Petrovy, nýbrž chtěl tím naznačiti, že z církve, jejíž hlava jest Petr a nástupcové jeho, bude Kristus hlásati pravdu, že v ní zarazil školu, že ona pro čistotu víry země se nedotýká. Dí Pán pouze k Petrovi: »*vez*,« a pak společně k ostatním: »*rozestřete sítě*«, poněvadž první týkalo se pouze Petra jakožto kormidelníka a náčelníka lodi, kdežto druhý rozkaz týkal se všech přítomných rybářů. V tomto smyslu vykládá toto místo v dnešní homilii sv. Ambrož.[2]) — Na to dí Šimon: »Mistře, přes celou

[1]) Josephus Flavius, Válka židov. 3, 32. a j. — Lacum amoenis circumsaeptum oppidis. — Plinius. Doba zázraků připadá do prvního období činnosti Ježíšovy v Galilei. — [2]) Homilie sv. Ambrože (Lib. 4. in Luc., cap. 5. prope finem libri) v církevních hodinkách III. nokturnu dnešní neděle.

noc pracovavše nic jsme nepopadli, ale k slovu Tvému rozestřu síť.« A když to učinili, zahrnuli množství veliké ryb: tak že se trhala síť jejich.

Bůh se nedá ve velikomyslnosti překonati. Petr půjčil Pánu loď, a Pán hojně ho za to odměňuje. »Kdo přijímá proroka ve jménu proroka, nebude zbaven mzdy svojí,« dí Pán (Mat. 10, 40.). Jako Eliáš vdově ve Sareptě olej zázračně rozmnožil a syna vzkřísil (3. Král. 17, 15. 22.), a Eliseus Sunamě hostitelkyni zemřelého syna z mrtvých navrátil (4 Král. 4, 17. 35), tak i Pán Petra odměnil. — Zázračným rybolovem chtěl Pán též lidi poučiti, že bez Ježíše marna jest všeliká práce, ale ve jménu Ježíšově, ke cti a chvále Ježíše obětovaná, přináší hojného Božího požehnání. [1])

I v tom spatřují někteří vykladatelé význam, že před kázáním Petr ničeho nezískal, po kázání však zahrnul množství ryb dle slov Spasitelových: »Hledejte napřed království Božího a spravedlnosti Jeho, a ostatek bude vám přidáno« (Mat. 6, 33.).

Petr a soudruhové jeho pokynuli tedy tovaryšům, kteří byli na jiné lodi, aby přišli a pomohli jim. I přišli a naplnili obě lodice, tak že se téměř potopovaly. Uzřev to Šimon Petr, padl k nohám Ježíšovým, řka: »Odejdi ode mne, Pane, neboť jsem člověk hříšný. Hrůza zajisté byla jej obklíčila i všechny, kteří s ním byli, nad lovem ryb, které byli popadli. — Byl to svatý úžas, jenž pojal Petra, cit, jenž pocházel z blízkosti Boha; velebnost Ježíšova se nyní ukázala zrakům sv. Petra v celé síle. On jest tak blízko Bohu, a přece, jaká jest vzdálenost mezi ním, slabým, hříšným člověkem a nejsvětějším Bohem.

Sv. Petr cítil více, nežli setník v evangeliu, jenž děl: »Pane, nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou . . .« (Mat. 8, 9.), cítil to, co prorok Isaiáš (6, 5.), když spatřiv velebnost Boží, pravil: »Běda mně, jenž jsem člověk rtů poskvrněných,« cítil, co Manue, když řekl manželce své: »Smrtí zemřeme, nebo jsme viděli Boha« (Soudců 13, 22.).

Leč Petr měl před sebou *vtěleného* Syna Božího, Jenž přišel, aby spasil svět. Kdo by se tu nezahloubal do tajemství lásky

---

[1]) Zde lze pozorovati význam dobrého úmyslu při našich pracích. — Jiní vidí v práci noční skutky temnosti, konané ve stavu těžkého hříchu, kdežto v práci denní skutky světla, konané ve stavu milosti Boží; onyno bez zásluhy pro život věčný, tyto s velikým užitkem. Vážní sociologové zabývají se řešením sociální otázky, aby přivodili opět zdravé poměry společenské; při tom však úplně ovládáni jsou duchem materialistickým, očekávajíce všechnu spásu od vzdělání lidu. Zapomínajíce na křesťanské: „Modli se a pracuj!“ hlásají se stolic: „Vzdělávej se a pracuj!“ — Ale práce bez Boha, ba proti přikázání Božímu v neděli, přináší jen tresty Boží. Sem odnášejí se slova proroka Aggea, jenž dí: „Sili jste mnoho, ale vnesli jste málo; jedli jste, a nejste nasyceni . . . atd., pro kterou příčinu — praví Hospodin: *Protože dům můj pustý jest* a vy pospícháte jedenkaždý do domu svého“ (Agg. 1, 6—9.).

Ježíšovy?[1]) — Láskyplně obrací se Pán k Petrovi, a dí: Neboj se, již od tohoto dne lidi budeš loviti. A přivezše lodi k zemi, a všecko opustivše, šli za Ním. — Dosaváde Petr i jeho soudruhové Pána stále nenásledovali, nýbrž vraceli se domů k řemeslu svému,[2]) nyní však s Pánem stále chodili. Opustili všechno netoliko zevně, — skutkem, nýbrž i vniterně — dle vůle. Opustili všecko, tušíce, že v Kristu se jim vše nahradí (Řím. 8, 32.). — Úřad apoštolský přirovnává Kristus Pán k rozestírání a zapouštění sítí Síť zapouští se do vody, t. j. do života lidského, a loví se lidé, aby k životu věčnému zachováni byli. Potopování lodi značí nebezpečí, jimž církev během věků podléhá. — Sítě se trhaly, ale neroztrhly, t. j. církev vezdy zůstává celou, byť i bludaři z jednoty církve se prodrali a ji opustili; propadnou do hlubin světového víru. Daleko od krbu rodinného s velikými námahami pracují rybáři — podobně i pracovníci apoštolští.

Příběh zázračného rybolovu dává nám též příležitost nahlédnouti do plánu prozřetelnosti Boží. Bůh schyluje se k lidem a užívá prostředků jejich poměrům přiměřených, kdykoliv je chce k něčemu vyššímu povolati. Tak na př. hvězdářské mudrce povolává skrze hvězdu a zde opět rybáře zázračným rybolovem. Rybáře zvolil Pán za apoštoly, poněvadž živnost rybářská je utužila tělesně i duševně, aby se nebáli nebezpečí života — a obojího apoštolové potřebovali. — Mimo to chtěl Kristus Pán dnešním zázrakem projeviti své myšlenky a tužby ve příčině budoucnosti církve. Pán myslí při této příležitosti na církev, její viditelnou hlavu a její osudy. Loď Petrova jest církev, moře jest svět.[3]) Petr, první papež, a jeho nástupcové mají s biskupy a kněžími lidi loviti. Pánem však rybolovu jest Spasitel sám. Pán poroučí loviti a dává rybolovu požehnání; bez požehnání Ježíšova nadarmo by se pracovalo. Apoštolskou práci řídí Petr; sítí jest duchovní správa. Rybolov v církvi katolické děje se všude a vždy. Missie mezi pohany, řádná i mimořádná duchovní správa mezi křesťany jsou jen různé způsoby rybolovu. — Dnešní evangelium jest pobídkou i pro rybáře i pro rybičky, aby vyhověli úmyslům Spasitelovým.[4])

V offertoriu prosíme Spasitele, abychom v boji proti nezřízené žádosti nepodlehli, nýbrž částečně již zde na světě, dokonale však na nebesích účastnými se stali jeho jasnosti a světla. Zní (Ž. 12, 4.): »Osvěť oči mé, abych snad neusnul do smrti; aby snad neřekl nepřítel můj: Zvítězil jsem nad ním.«

---

[1]) S týmiž city jako svatý Petr padejme na kolena, kdykoliv kněz vystaví velebnou Svátost, anebo když dává svátostné požehnání, když nese velebnou Svátost k nemocnému, nebo když Ho přijmeme ve sv. přijímání. — [2]) Když Kristus Pán odešel do Jerusalema (Jan, 2, 13.), zdá se, že se tito apoštolové opět navrátili k rybářské živnosti. — [3]) Mořem rozuměti lze i duši jednotlivce. — [4]) Meyenberg, l. c. 593. — Cfr. Dr. Fonk S. J, Die Wunder des Herrn, I. 181 a n. — Fonk, Parabeln des Herrn, II. vyd. 207 a n.

Bůh jest, kterýž působí v nás i chtění vykonání (Fil. 2, 13.) dobrého skutku a prosíme ho v *sekretě*, aby dal naší vůli směr, jenž jest mu milý. Zní: »Dejž se, prosíme, ó Pane, přijetím obětí našich smířiti, a naši zpurnou vůli milostivě k Sobě nakloň.«

Sv. přijímání posilňuje nás v boji proti všem nepřátelům naší spásy, proto modlíme se v *antifoně k přijímání*: (Ž. 17.): »Hospodin tvrz má, a útočiště mé, a vysvoboditel můj, Bůh můj, spomocník můj.« Účinky sv. přijímání závisí od čistoty našeho srdce a od naší snahy odstraniti překážky, které se působnosti této svátosti v cestu staví. Za to prosíme v *modlitbě po přijímání*, která zní: »Tajemství přijatá nechť nás, prosíme, ó Pane, očistí a svou mocí chrání.«

§ 136. Pátá neděle po svatém Duchu.

Tato neděle nazývá se u Řeků pátou nedělí sv. Matouše. Na západě jmenovala se »neděle rybolovu«, dokud se evangelium o zázračném rybolovu nepřeneslo na neděli předcházející. — Také slula »nedělí apoštolů«, »nedělí sv. Petra«, pak »druhou nebo třetí nedělí sv. Petra«, kteréžto názvy závisely na době, kdy se slavily velikonoce.

Mešní formulář.

Introit vyjadřuje důvěru v Boha, Jenž nás může ze všech nesnází vytrhnouti.

Zlí nepřátelé (hřích, ďábel, tělo) dorážejí na nás, ale záštitou naší, světlem na cestě tímto životem jest nám Bůh. — Boha tedy prosí kněz na začátku mše sv. za pomoc. Introit zní: (Ž. 26, 7. 9. 1.) »Vyslyš, Hospodine, hlas můj, kterýmž jsem volal k Tobě: Spomocníkem mým buď, neopouštěj mne, aniž zhrdejž mnou, Bože, Spasiteli můj. (Ž) Hospodin osvícení mé, koho se budu báti.«

Odměna Davidovi za šťastné provedení bojů přislíbená jest jen nedostatečným obrazem odměny, již udělí Bůh na nebesích vítězům nad tělem, světem a ďáblem. — Bůh dává někdy již zde na světě okusiti svým miláčkům onoho vnitřního štěstí. — Milujme tedy Boha a vyprošujme si lásku Boží.

Tyto myšlenky vyjadřuje *kolekta*, jež zní: »Bože, který Jsi připravil milujícím Tebe neviditelné statky: račiž vlíti v srdce naše vroucí lásku, abychom Tebe ve všem a nade všecko milujíce, zaslíbení Tvých, kteráž převyšují všecku žádost, skutečně došli.«

Epištola (I. Petr. 3, 8—15.) obsahuje napomenutí ke svatosti. Nejprve doporučuje apoštol sjednocenost v pravé lásce, svornost a pokoj, a pak varuje přede mstou, kdykoliv by nám někdo skutky nebo křivdivými řečmi ublížil. Na obrat za zlo dobrem se odměňovati máme, poněvadž povoláni jsme, abychom

požehnáním dědičně vládli, — do nebe přišli. Ti, kteří takto jednají, bezpečně se nadíti mohou, že požehnání v království nebeském jedenkráte dojdou. Za důvod uvádí apoštol slova Ž. 33, 13 an dí: »Nebo kdo chce milovati život a viděti dobré dny, ten zdržuj jazyk svůj od zlého a ústa jeho ať nemluví lsti. Odchyl se od zlého a čiň dobré; hledej pokoje a stíhej ho. Nebo oči Páně na spravedlivé a uši Jeho k prosbám jejich, obličej však Páně na činící zlé věci.«

Slova ta nejsou vzata doslovně ze žalmu, nýbrž podle smyslu. Slova žalmu končí pohnutkou, že Bůh ustavičně na nás patří. Apoštol ještě připojuje napomenutí, abychom trpělivě snášeli svízele po příkladu Kristovu. Trpí-li křesťan, z útrap nikdy škody mít nemůže, ano naopak útrapy sloužiti mu budou k věčnému blahu — »trpíte-li pro spravedlnost, blahoslaveni jste.«

Aby pak apoštol křesťany posilnil v útrapách, připojuje slova z Isaiáše proroka (8, 12. 13.): Strachu pak jejich nebojte se a nekormuťte se. Ale Pána Krista posvěcujte v srdcích svých.

Strachem jejich rozumí se strach, jenž od nich vychází; byly to různé druhy mučidel, jimiž pohané křesťany zastrašiti chtěli.[1]) — Křesťané nemají se báti, nýbrž mají celým životem svým k tomu přispívati, aby Kristus (ve Starém Zákoně stojí slovo Hospodin) více poznáván, ctěn a milován byl.

Graduale (Ž. 83, 9. 10; ž. 20, 2.) vyjadřuje podobné myšlenky jako introit — prosbu za ochranu Boží a pak hlásá vítězství Kristovo a spásu, již lidem přináší. Zní: »Ochránce náš, popatř, Bože, a vzhlédni na služebníky své. ℣. Hospodine, Bože zástupů, vyslyš modlitby služebníků svých. Alleluja, alleluja. (Ž.) Hospodine, v síle Tvé radovati se bude král, a nad spasením Tvým veseliti se bude náramně. Alleluja.«

Jako graduale souvisí s introitem, tak nalézti lze i souvislost evangelia s epištolou. Epištola dí, že Pán hledí na spravedlivé, a že uši Jeho slyší modlitby jejich, a proto vybízí nás ke konání spravedlnosti. Jaká však má tato spravedlnost býti, o tom nás poučuje evangelium.

Evangelium (Mat. 5. 20—24.) jest částí kázání horského. Kristus Pán řekl na hoře (v. 17.), že nepřišel zákona zrušit, nýbrž naplnit, t. j. doplnit a zdokonalit, poněvadž Starý Zákon dán byl pro nedochůdčata.

Mimo to byl Starý Zákon některými špatnými výklady fariseů znetvořen. Fariseové též rozdělovali některá přikázání zcela bezdůvodně a svévolně ve větší a menší, jakoby tato se zachovávati nemusila a pak vůbec svatosti pouze v zevnějšku hledali a ctnosti konali namnoze jen pro chloubu. Proti tomu všemu musil Kristus Pán vystoupiti.

[1]) Svatí mučeníci se jich nebáli, nýbrž často i toužili po nich.

Co se Zákona Starého samého týká, uvádí Pán Ježíš ve dnešním svatém evangeliu některé příklady, aby jako v zrcadle ukázal, kterak On Zákon Boží doplňuje, zdokonaluje a přetvořuje. Není to odpor proti Zákonu Starému, nýbrž vyšší stupeň, další vývoj a rozvoj toho, co v zárodku ve Starém Zákoně bylo položeno. — Svým výkladem Starého Zákona Kristus Pán vlévá v něj takořka ducha svého, a proto třeba jej vždy v duchu Ježíšově vykládati; dále dlužno poznamenati, že nedá se vždy určiti meze, kde duch Starého Zákona přestává, a kde duch Pána Ježíše začíná.

Příklady, jimiž Pán ukazuje rozdíl křesťanské spravedlnosti od spravedlnosti, jíž lidé posud pilni byli, uvádí se tyto: V Zákoně Starém stojí toliko: Nezabiješ (Exod. 20, 13.). Toto přikázání vykládalo se ve sbornicích s připojením trestu: Pakli by kdo zabil, hoden bude soudu. Soud tento, jakožto první soudní instance, sestával dle Josefa Flavia [1]) ze 7 soudců; jemu bylo rozsuzovati věci zřejmé (dle Dent. 16, 18.) a dříve mohl i trest smrti uložiti. Soud tento trestal skutečnou vraždu trestem smrti. Naproti tomu dí Ježíš: Každý, kdo se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu. Tedy nejen vražda skutkem, nýbrž i hněv zákonem Pána Ježíše se trestá.

I ve Starém Zákoně hněv na mnoha místech se zapovídá, (Sir. 27, 33. ap.) ale nikde se nevyslovuje v Zákoně trest na hněv. Tedy rozdíl a přednost Zákona Nového před Starým jest, že Nový Zákon i na hněv trest stanoví; rozdílu však v podstatě není. — Ale hněv někdy i na venek se jeví. A i Pán Ježíš mluví o tomto hněvu. — Kristus Pán dí dále: Kdož by řekl bratru svému »*rácha*«, hoden bude rady. Rácha, čili ráka, jest slovo chaldejské a značí tolik co ničemný, značí tedy menší pohanění čili nadávku, jež jest výrazem vnitrného hněvu a rozhořčení. Podle Pána Ježíše tento stupeň hněvu podléhá soudu velerady čili synedria, nejvyšší to stolice soudné u židů, jež o největších zločinech soud vynášela a smrt potupnou (na př. kamenování) ukládala. Synedrium sestávalo z 72 údů tří stavů, z kněží, zákoníků a knížat lidu.

Ale hněv může se projeviti i prudším způsobem, že rozhněvaný nazývá bližního *bláznem*, t. j. bezbožníkem. [2]) A tu dí Pán: A kdož by (bližnímu) řekl: »blázne«, hoden bude pekelného [3]) ohně, t. j. trestu, jakéhož na světě žádný soud již ukládati nemůže, ale jímž Bůh tím přísněji zakročuje na onom světě. Slova Páně nemají se bráti slovně, jak patrno Jak. 2, 20; Mat. 23, 17. 19; Luk. 24, 25., nýbrž duchovně. Dvojí věc vytýká Pán, že i vnitrné hnutí hněvu vědomé a dobrovolné jest vinno trestu;

---

[1]) Antiquit. IV, 8, 14. — [2]) Řekl nesmyslný (blázen) v srdci svém: Není Boha! Ž. 13, 1, 52, 1. — [3]) Lat. gehenna z hebr. gehenna značí údolí Henův k jihozápadu pod horou Sionskou, kde israelité Molochovi obětovali děti (4. Král. 23, 10.). Od ustavičného zažíhání ohně jméno údolí tohoto přeneseno na peklo.

pak že jest více stupňů hněvu, a že podle stupně viny určuje se i pokuta a trest.

Poněvadž tedy hněv jest tak trestuhodnou věcí, velí Pán i věc Bohu nejmilejší, jako oběť, raději přerušiti, jenom aby se smířlivé lásce zadost stalo. Považovalo se za veliké provinění, když někdo oběti nedokonané zanechal, a směl tak učiniti jenom z veledůležité příčiny. Tedy dle Pána stojí smířlivost výše nad oběť. »Míti proti někomu něco,« znamená tolik, jako míti proti někomu *ospravedlněnou* stížnost pro urážku, která se mu stala. (Kol. 3, 13. Zjev. 2, 4. 14. 20.). Když tedy někdo obětuje a rozpomene se, že bližnímu nadávkami (rácha, bláznů) ublížil, dříve se má smířiti, nežli obětuje. [1]) Z té příčiny zavedeno bylo při oběti mše v prvotní církvi tak zv. políbení pokoje. Leč netřeba vždy osobně k uraženému choditi, což jest mnohdy nemožno nebo neradno, nýbrž dostačí *ochota ke smíření.* [2])

Antifona k obětování (ž. 15, 7. 8.) jest vroucným díkem Bohu, jenž zákonem Ježíše Krista a milostí Ducha sv. obnovil tvář země. Zní: »Dobrořečiti budu Hospodinu, kterýž mi dal rozum: spatřoval jsem Hospodina před očima svýma vždycky, neb jest mi po pravici, abych se nepohnul.«

V sekretě prosíme, aby Bůh naše dary obětní přijal, a poněvadž bývalé dary obětní se již nepřinášejí, myslíme na dary srdce svého. Podmínkou však, aby dary naše milostivě přijaty byly, jest smířlivost (dnešní evangelium). Zní: »Slituj se, ó Pane, k prosbám našim, a tyto oběti služebníků a služebnic Svých milostivě přijmi, aby, co jednotlivci k uctění Tvého jména obětovali, všem ku spasení bylo.«

V antifoně k přijímání (ž. 26, 4.) prosíme, aby Pán, když již nás uznal za hodny, pozvati nás ke stolu svému, nás připustil jedenkráte i k hodům nebeským Zní: »Jedné věci žádal jsem od Hospodina, té vyhledávati budu, abych přebýval v domě Hospodinově po všecky dny života svého.«

To však aby se stalo, jest nám třeba dokonale žíti a od hříchu se vždy ochrániti. Za to prosíme *v modlitbě po přijímání*, která zní: »Propůjč, prosíme, ó Pane, abychom darem nebeským nasyceni jsouce, od tajných hříchů očištěni a od úkladů nepřátelských osvobozeni byli.«

§ 137. Šestá neděle po svatém Duchu.

Církev připomíná věřícím v dnešním formuláři mešním, jakých milostí se jim dostává v církvi. Epištola vzpomíná našeho obrodu v Ježíši Kristu, a evangelium vypravuje o zázračném nasycení zástupů sedmi chleby a dvěma rybami — symboly sedmera svátostí, hlavně pak eucharistie.

---

[1]) Mluví se o obětech starozákonných. — [2]) Sv. Jan Almužník při mši svaté vzpomenuv, že jáhen proti němu něco má, odprosil se ho nejprve.

Introit pak tvoří vhodný úvod k epištole i evangeliu. Kněz jest prostředníkem mezi Bohem a lidmi. Na perutích modlitby má se denně vznášeti ke trůnu Božímu, aby tam čerpal potřebné světlo a milost, a pak má se snášeti na zemi, aby rozdával potřebným duším. A aby úkolu svému dostál, a činnost jeho požehnanou se stala, vybízí ho církev, aby se dnes modlil k Bohu slovy *introitu* (Ž. 27, 8. 9. 1.), jenž zní: »Hospodin jest síla lidu Svého, a obránce spasení Pomazaného Svého. Spas lid Svůj, Hospodine, a požehnej dědictví Svému: a spravuj je a vyvyš je až na věky. (Ž.) K Tobě, Hospodine, volati budu; Bože můj, neodmlčuj mi se: abych snad, kdyby se mi neozýval, přirovnán nebyl těm, kteří sestupují do hrobu.«

Orace popisuje účinky milosti Boží na křesťanský život. Zní: »Všemohoucí Bože, Jemuž zcela všecko přináleží a od Něhož všecko, co nejlepšího jest, jediné pochází; račiž vlíti v srdce naše horlivé milování Svého jména a uděliti nám vzrůstu pravé pobožnosti, abys to, co v nás jest dobrého, obživoval, a co již obživeno jest, skrze pilné cvičení se v nábožnosti zachoval.«

Epištola (Řím. 6, 3—11.) poučuje nás o tom, že člověk, chce-li účastným se státi spásy Kristem dobyté, musí se zříci všeho zlého.

Na křtu svatém odřekli jsme se hříchu a mocí milosti Boží oděli jsme se ve svatost. Neboť »pokřtěni v Kristu Ježíši, v smrti Jeho pokřtěni jsme«, t. j. hříšnost ve vodě křestní jsme pochovali, a z vody povstal k svatosti života člověk nový.

Toto odumření s Kristem apoštol dále rozvinuje slovy: »Nebo pohřbeni jsme spolu s ním, skrze křest ve smrt, abychom jako Kristus vstal z mrtvých skrze slávu Otce, tak i my v novotě života chodili.« Apoštol předešlou myšlenku objasňuje a vyvozuje, že s Kristem nový život žíti máme. Nepohřbívá se leč mrtvý, ale my na křtu skrze pohroužení pohřbeni jsme byli, to proto, abychom jako Kristus vstal, i my vstali a v novotě života chodili.

Část o novotě života potvrzuje apoštol hned v následujícím verši, když dí: »Nebo, poněvadž spolu vštípeni jsme k podobenství smrti jeho, spolu i vzkříšeni budeme.« Obraz: spolu-vštípení vzat jest od stromů a znamená příbuznost, společnost. Kristus jest stromem, v nějž my vštípeni býti máme. Strom po smrti zimy očekává vzkříšení jara. Jestliže tedy my ve smrt Kristovu vštípeni jsme byli, t. j. s Kristem jsme na křtu umřeli, tedy nás toto úmrtí přivede i k novému životu duchovnímu, jenž ovšem bez našeho přičinění není možný, a proto jsou slova ona zároveň pobídkou, abychom nový život duchovní v Kristu vedli. K tomuto novému životu tím více máme býti povzbuzeni, poněvadž starý člověk náš (staré, hříšné smýšlení) ukřižován jest, aby zkaženo bylo tělo hříchu, t. j. aby přestalo býti pokušením ke hříchům, abychom již více nesloužili hříchu. Dů-

vodem toho jest přísloví: »Nebo kdo umřel, ospravedlněn jest od hříchu,« t. j. mrtvý nehřeší.

Nový stav nezáleží toliko v odumření, nýbrž i v novém životě, a proto dí apoštol: »Jestliže jsme zemřeli s Kristem, věříme, že spolu s Kristem také živi [1]) (a oslaveni) budeme.« Apoštol přechází od mravného obrodu k oslavě budoucí, což obojí spolu souvisí.

Kristus zemřel jednou pro hřích, aby ho shladil a smazal, [2]) ale nyní žije navždy Bohu, pro slávu Otcovu, která jest cílem veškerého díla vykupitelského. A tak i my mějme za to, že zemřeli jsme hříchu, ale živi jsme Bohu, t. j. že všechny naše mohutnosti těla i ducha, ať náležejí k oslavě Boží, a to Kristu Ježíši, t. j. majíce na paměti, že Kristus Pán nám obojí stav ten zjednal.

Graduale (ž. 89, 13. 1; ž. 30, 2. 3.) třeba vyložiti vzhledem na evangelium o zázračném nasycení; vyzývá nás k důvěře v Boha, jedinému útočišti našemu, a k důvěrné trpělivosti. Zní: »Obrátiž se, Hospodine, maličko a uprositelný buď služebníkům Svým. Pane, útočištěm učiněn Jsi nám od národu do národu. Allel., allel. (Ž.) V Tebe, Hospodine, doufám, nedej mi zahanbenu býti na věky, ve spravedlnosti Své vysvoboď mne a vytrhni mne; nakloň ke mně ucha Svého a pospěš, abys vytrhl mne. Alleluja.«

Evangelium (Mar. 8, 1—9.) vypravuje o druhém zázračném nasycení zástupů. — Ze znění a souvislosti zpráv obou evangelistů, [3]) kteří o dnešním zázraku vypravují, dá se souditi, že zázrak udál se několik neděl po slavnosti velikonoční v posledním roce veřejné činnosti Páně. [4]) — Místo nám evangelisté blíže neoznačují, ale s dosti velkou pravděpodobností lze tvrditi, že zázrak udál se na východní straně jezera genezaretského, a to v krajině osamělé, jižně od Desítiměstí, ale na blízku břehu jezerního. [5]) Krajina podobala se pustině, poněvadž v tu dobu, kdy se zázrak udál, bylo již vše od paprsků slunečních vypáleno. — Veliký zástup lidí sestával bezpochyby z pohanů, přišlých z krajiny Desítiměstí, kde se Pán právě před tím zdržoval, [6]) a ze židovských obyvatel, bydlících v městečkách na blízku jezera, kteří se o pobytu Páně brzy dověděli.

Poněvadž mnohé okolnosti tohoto zázraku podobny jsou okolnostem prvního zázračného nasycení, o němž již na hoře (IV. neděle v postě) řeč byla, lze nám nyní krátce se vyjádřiti.

---

[1]) Sv. Justin (Apol. I.) dí: Kteří jsme se ve smilstvu kochali, nyní si čistotu oblibujeme; kteří jsme statky a peníze přede všemi věcmi sháněli, nyní statek svůj za obecný vydáváme a o něj se s nuznými sdělujeme. Kteří jsme nenávistí se vztekali, nyní za nepřátele se modlíme. — [2]) Žid. 7, 27; 9, 28; 10, 10. — [3]) Mat. 15, 29—39. Mar. l. c. — [4]) Odůvodnění viz: Fonk, Die Wunder Christi, 392. — [5]) Obšírnější pojednání o různých domněnkách ve příčině místa viz: Fonk, l. c. 394. — [6]) Tomu nasvědčují slova: „I velebili Boha israelského“ (Mat. 15, 31.).

*

Podnět k zázraku daly tyto okolnosti: množství lidu, dlouhá doba pobytu u Pána a konečně pustý osamělý kraj.

Sv. Matouš (15, 30. 31.) vypravuje, že Pán Ježíš »posadil se na horu, a přistoupili k němu zástupové mnozí, majíce s sebou němé, slepé, kulhavé a mdlé a jiné mnohé, i kladli je k nohám Jeho a uzdravoval je, tak že se zástupové divili .... i velebili Boha israelského«. Při tom je Pán vyučoval. A tak to trvalo tři dny. Přenocování pod širým nebem nebylo zástupům v tuto dobu roční nikterak nepříjemno. Ale za tři dny strávili zásoby pokrmů, které si s sebou přinesli, a v celé krajině okolní nebylo na blízku místa, kde by si mohli pokrm zaopatřiti. Proto Kristus Pán z útrpnosti k zástupům projevuje apoštolům úmysl zástupy nasytiti dříve, nežli je propustí. Ale učeníci dí: »Odkud je bude kdo moci nakrmiti chleby zde na poušti?« Tato odpověď apoštolů jest opětným důkazem toho, co sv. Marek tak často připomíná, že totiž apoštolům bylo velice za těžko v božství Ježíše pevně uvěřiti. [1])

Byli již jednou svědky zázračného nasycení, a právě o tomto zázraku dí sv. Marek: »Nebo nerozuměli o chlebích, bylo zajisté srdce jejich oslepeno« (Mar. 6, 52.). A od té doby uplynulo opět několik neděl, v kteréžto době viděli mnoho zázraků, třebas ne zázrak nasycení, ale víra jejich přece nebyla ještě dosti pevná. Pozorovati to lze z odpovědi jejich, kterou dali Pánu. Proto Pán chtěl je zahanbiti pro jejich slabou víru, aby je tím více ve víře posilnil. — Na rozpačitou odpověď učeníků odvětil Pán další otázkou: Kolik chlebů máte? Kázal tedy Pán, jako při prvním zázračném nasycení zástupů se posaditi, pak vzal sedm chlebů a několik rybiček, požehnal je a kázal před ně klásti. I jedli a nasyceni jsou a pozůstalo drobtů sedm košů. [2]) Těch pak, kteří jedli, bylo okolo čtyř tisíců bez žen a dětí. (Mat. 15, 37.). — Propustiv zástupy, přeplavil se Pán do krajin Dalmanutských (Magedan Mat. 15, 39.) [3])

Antifona k obětování (ž. 16, 5—7.) je důvěrnou modlitbou Bohu, aby posilnil naše kroky na cestách pouští tohoto života. Zní: »Dokonalé učiň kroky mé na stezkách tvých, aby se neuchylovaly šlepěje mé z nich; nakloň ucha svého a vyslyš slova má. Prokaž mi divné milosrdenství své, jenž spaseny činíš doufající v tebe, Hospodine.«

V sekretě vyprošuje církev modlitbám našim vyslyšení u Boha.

Zní: »Smiluj se nad prosbami našimi, ó Pane, a tyto oběti lidu svého milostivě přijmi; a aby žádné přání nebylo nadarmo,

---

[1]) Grimm, l. c. III, 596. -- [2]) *Σπυρίδες*, koše byly patrně větší, nežli koše při prvním nasycení (*κόφινοι*), neboť slova *σπυρίς* užívá se též o koši, ve kterém Pavel byl spuštěn se zdi při útěku z Damašku (Act. 9, 25.). — [3]) O místu Magedanu (Mat. l. c.) a Dalmanuthy se topografové nesrovnávají. Magedan zdá se býti Magdala (nynější Medjdel) asi uprostřed západního břehu genesaretského.

žádná prosba na zmar, popřej, abychom, zač tebe důvěrně žádáme, skutečně dosáhli.«

Antifona k přijímání (ž. 26. 6.) vyjadřuje naši touhu po nebi. — Bůh sílí nás v naší slabosti, a proto s důvěrou k němu voláme, aby on, jenž nás za hodny uznal stolu svého (ve svatém přijímání), přivedl nás k hodům nebeským. Zní: »Obcházel a obětoval jsem ve stánku jeho oběť hlasitého zpívání; prozpěvovati budu a chválu vzdávati budu Hospodinu.«

Eucharistie uzdravuje a uzdraveného posilňuje. Tyto myšlenky vyjadřuje *modlitba po přijímání.* Zní: »Nasyceni jsme, ó Pane, dary tvými: uděl nám, prosíme, abychom jejich účinkem očištěni, jejich pomocí chráněni byli.«

§ 138. Sedmá neděle po svatém Duchu.

Původně četlo se na tuto neděli evangelium o zázračném nasycení zástupů (Mar. 8, 1—9.), které se nyní čte na neděli šestou po svatém Duchu, [1]) a zdá se, že ohlas tohoto zázraku dosud ozývá se v mešním formuláři, jako na př. v introitu. — Nyní čte se evangelium o falešných prorocích.

Mešní formulář.

Radostný »*introit*« dá se velmi dobře srovnati s významem neděle vůbec a jest vyzváním ke chvále trojjediného Boha, jenž nás jako drahocenné dědictví vytrhl z rukou nepřítele. Introit zní (ž. 46. 2. 3.): »Všichni národové tleskejte rukama: prozpěvujte Bohu hlasitým plesáním. (Ž.) Nebo Hospodin nejvyšší, hrozný, jest král veliký nade vší zemí.«

Kollekta obsahuje prosbu za odvrácení všeho, co jest škodlivé, a za udělení toho, co jest nám užitečné.

Epištola (Řím. 6, 19 - 23.) četla se již původně na tuto neděli.[2])

Sv. Pavel napomíná křesťany, že, chtějí-li býti účastni spásy Kristovy, musí mravní proměnu na sobě provésti a v dobru se utvrzovati.

Apoštol praví, že nežádá věcí nemožných, které by přesahovaly síly lidské (lidskou věc pravím), nýbrž že slušno jest, aby proměnili nyní službu: Jako vydávali údy své, aby sloužili nečistotě, tak aby nyní údy své dali ve službu spravedlnosti, t. j. ctnosti vůbec.

Aby pak je jistěji přiměl k zamilování ctnosti, připomíná jim ještě jednou dřívějších slov: Když jste byli služebníky hříchu, zbaveni jste byli spravedlnosti.

---

[1]) Viz Ranke, l. c. Liber comitis secundum Pamelii Codd. LXXIII. — [2]) Ranke, l. c.

A jaký užitek měli ze svých skutků? Takový, že se nyní za něj stydí; nebyl jiný, leč smrt věčná. Jiný však jest nyní jejich stav: Jsou vysvobozeni od hříchu, slouží Bohu, mají užitek k posvěcení, t. j. konajíce ctnosti, posvěcují se, a konec toho jest blažený život věčný. Tuto dvojí odplatu za hřích a spravedlnost apoštol ještě jednou potvrzuje, řka: »Nebo odplata za hřích je smrt, ale milost Boží jest život věčný.«

Nepraví »odplata«, nýbrž »milost«, poněvadž odměna za ctnost jest Boží dar.

Připojuje apoštol slova: »V Kristu Ježíši, Pánu našem«, poněvadž nám Pán toho zasloužil, aby se nám dostalo síly ke konání nadpřirozeně dobrých skutků a po tom věčného blahoslavenství. (Jan 1, 16.)

Graduale (ž. 33., ž. 46.) vzdává díky trojjedinému Bohu za milost křtu (přistupte a osvíceni budete — φωτισμός, φωτιζόμενοι) a za ostatní dobrodiní. Zní: »Pojďtež, synové, poslouchejte mne: bázni Hospodinově vyučovati budu vás. ℣. Přistupte k němu a osvíceni budete; a nebudou zahanbeny tváře vaše. Alleluja, alleluja. (Ž.) Všichni národové, plesejte rukama, prozpěvujte Bohu hlasitým plesáním. Alleluja.«

Evangelium (Mat. 7, 15—21.) jest částí konce horského kázání. Pán právě ukázal učeníkům, že cesta, kterou jest jim do nebe kráčeti, jest obtížná. Ale Pán předvídal také, že budou mnozí jinak učiti a lidi s cesty té úzké na prostrannou sváděti. Tedy dí: Pilně se varujte falešných proroků, kteří přicházejí k vám v rouše ovčím, vnitř pak jsou vlci hltaví. Lžiprorokem jest, kdo lživě za poslána od Boha býti se udává, na odiv stavě (»v rouše ovčím«) zbožnost, ale uvnitř jsa pln zloby. Anebo lepší jest výklad, podle něhož lichým prorokem jest každý učitel, který sice říká, že pravé učení přednáší, ve skutečnosti však jest svůdcem, jehož úmysly jsou zlé (»uvnitř vlk hltavý«).

Z té příčiny udává Pán učeníkům známky, podle nichž mohou rozeznati falešné proroky od dobrých. »Po ovoci jejich poznáte je«.[1]) Ovocem rozumějí se skutky. Při tom třeba poznamenati, že ne vše, co se dá říci o stromu v ohledu fysickém, dá se bez výjimky říci i o člověku v ohledu mravním, nýbrž třeba se tu omeziti na to, co obyčejně se stává.

Všeobecnou hořejší větu vysvětluje Pán tím, že poukazuje ke všeobecně známému zjevu: »Zdaliž sbírají s trní hrozny, anebo s bodláčí fíky?« Pán volí tato přirovnání z rostlin, které vůkol něho právě byly a všude v hojnosti rostly. A k tomuto všeobecně známému zjevu přidává Pán další všeobecnou pravdu: »Takť každý strom dobrý ovoce dobré nese; zlý pak strom zlé ovoce nese.

[1]) Přirovnání ke stromu a ovoci jeho v Písmě svatém často se vyskytují (Ž. 1, 3; Jer. 17, 8. Mat. 3, 10.).

Ano, ještě důrazněji opakuje Pán tuto pravdu v jiné formě, řka: Nemůže dobrý strom zlého ovoce nésti, ani strom zlý dobrého ovoce vydávati. V přírodě platí tato pravda bez výjimky, ale u člověka zlého není vyloučena možnost některého skutku dobrého a naopak u člověka dobrého není vyloučena možnost skutku zlého. Ale Pán nechtěl nám udati toliko znamení poznávací, nýbrž připojil i hrozbu: »Všeliký strom, kterýž nenese dobrého ovoce, vyťat a na oheň uvržen bude.« Tato slova, kterými již Jan Křtitel židům hrozil (Mat. 3, 10; Luk. 3, 9.), jsou vážným napomenutím Páně k židům, aby se dle nauky, v horském kázání přednesené, řídili a tak se uchránili od záhuby věčné.

Ale není dosti na tom, jen lichých proroků se uvarovati a věrou k Pánu přilnouti, nýbrž kdo do nebe přijíti chce, musí přikázání Boží zachovávati: »Ne každý, — dí Pán, — kdo mi říká »Pane, Pane,« vejde do království nebeského, ale kdo činí vůli Otce mého, kterýž jest v nebesích, ten vejde do království nebeského.«

Antifona k obětování vzata jest z chvalozpěvu tří mládenců v peci ohnivé (Dan. 3.). Dle Honoria z Autunu[1]) připomíná antifona tisíce zápalných obětí, jež v Gabaonu přinesl Bohu Šalomoun na počátku své vlády, a jež se líbily Bohu. Proto modlili se tři mládenci, aby podobně i jejich oběť byla Bohu milou. — V tomto smyslu říká antifonu v dnešním formuláři mešním i církev. Antifona zní: »Jako v zápalné oběti skopců a býků, a jako v tisících beránků tučných, tak buď oběť naše před obličejem Tvým dnes, aby se líbila Tobě, neboť není zahanbení doufajícím v Tebe, Hospodine.«

Sekreta překrásně vyjadřuje myšlenku, že oběť mešní jest vyplněním všech obětí starozákonních, které byly jejími významnými předobrazy. Zní: »Bože, Jenž Jsi (význam) rozdílných obětí starozákonních ustanovením jedné dokonalé oběti posvětil: přijmi oběť od věrných sluhů Svých a posvěť ji požehnáním jako dary Abelovy, aby, co jednotlivci k uctění velebnosti Tvé přinesli, všem k spasení bylo.«

Antifona k přijímání (ž. 30) jest prosba ke Spasiteli, jenž k nám právě zavítal, za jakoukoliv potřebu. Zní: »Nakloň ke mně ucha Svého, pospěš, abys vytrhl mne.«

Eucharistie jest lékem zkažené přirozenosti a podporou ctnostného života a proto se modlíme *v modlitbě po přijímání*: »Spasitelné účinkování Tvé, nechť nás, ó Pane, od nepravostí našich milostivě vysvobodí, a k tomu, co pravého jest, přivádí.«

---

[1]) Gemma annim. VI, 57. — [2]) 3. Král. 3. — V Gabaonu obětoval, poněvadž to bylo nejvyšší místo a tedy nejpřednější mimo archu úmluvy.

§ 139. Osmá neděle po svatém Duchu.

Tato neděle se nazývala ve středověku šestá a poslední po sv. Petru a Pavlu v letech, kdy velikonoce připadly co možná na nejposlednější dny měsíce dubna. Připadly-li velikonoce na nejbližší den po rovnodennosti jarní, byla tato neděle první v dotčené řadě neděl. [1]) V seznamu, jejž podává nahoře zmíněný »Comes« [2]) obsaženo jest dnešní evangelium o nevěrném správci teprve v mešním formuláři neděle následující (IX.).

Mešní formulář.

Introit vyňat jest ze žalmu 47. (10—11; 2.), jenž opěvuje podivuhodnou ochranu města Božího.

Každá duše křesťanská jest městem, v němž bydlí Bůh; nebezpečnými nepřáteli jsou žádosti tělesné (viz epištolu), jež svádějí také k nepoctivosti ve správě cizího statku (evangelium o nevěrném správci), a proto třeba děkovati Pánu Bohu za milost, když člověka chrání od podobných nebezpečí.

Introit zní: »Přijali jsme, Bože, milosrdenství Tvé uprostřed chrámu Tvého; jakož jméno Tvé, Bože, tak i chvála Tvá do končin země, spravedlnosti plna jest pravice Tvá. (Ž.) Veliký jest Hospodin a velmi chvály hodný, v městě Boha našeho, na hoře svaté jeho.«

Sami od sebe bychom nebyli s to, abychom žádostem zlým odolali a něco nadpřirozeně dobrého vykonali; proto modlíme se *v kollektě*: »Prosíme, Hospodine, račiž nám dáti Svého Ducha svatého, Jenž by nás naučil srdcem rozjímati, což pravého jest, a totéž skutky plniti: abychom, ježto bez Tebe býti nemůžeme, podle vůle Tvé živi býti mohli.«

Epištola (Řím. 8, 12—17.). Sv. apoštol mluví v hl. 8. o novém stavu člověčenstva a praví, že ti, kdož Krista přijali, jsou prosti hříchu a smrti, poněvadž žijí podle ducha, jímžto syny Božími se stali.

Sv. apoštol předeslav nauku, že Duch sv. v ospravedlněných bydlí, vyvozuje nyní z toho, že »dlužníci jsme ne tělu, abychom podle těla živi byli«, nýbrž dlužnici jsme duchu, abychom podle ducha živi byli. Službou těla rozumí sv. Pavel netoliko žádosti tělesné, nýbrž i duševní, pokud v Duchu Božím původ nemají. Za důvod udává apoštol slova: »Nebo budete-li podle těla živi, zemřete; pakli duchem skutky těla mrtviti budete, živi budete.« Hovění žádostem tělesným vede k smrti věčné, umrtvování, zapírání sebe a odříkání se i dovolených žádostí přináší život věčný. Skutky těla umrtvuje člověk konáním opačných ctností: hněv láskou, netrpělivost trpělivostí, smilnost čistotou atd.

---

[1]) Gueranger, l. c. 11, 157. — [2]) Liber Comitis secundum Pamelii Codices . . . (Ranke, l. c. LXXIII.)

Ti, kteří Duchem svatým takto se dají říditi, budou jistě žíti: »tiť jsou synové Boží.« (v. 14.). Synovství Boží působí v nás synovské smýšlení: »Nepřijali jste zajisté ducha služebnosti opět k bázni, ale přijali jste ducha vyvolení synů, v němžto voláme: Abba (Otče!)« (v. 15.).

Apoštol chce těmito slovy říci: Duch svatý, jejž jste přijali, nevede do dřívější poroby, nýbrž činí vás syny Božími; nevlévá vám otrockého smyslu, nýbrž dává mysl a povahu synovskou. Jako Kristus Pán jest přirozeně Synem Božím, tak my stáváme se syny Božími skrze milost. Jako synové Boží máme právo jmenovati Boha otcem. Slova »Abba« užívá apoštol, poněvadž ústy Krista Pána posvěceno bylo (Mar. 14, 36.). Že pak jsme skutečně dítkami Božími, o tom svědectví nám dává Duch sv. (v. 16.). Než, ačkoliv svědectví to samo v sobě jest jisté, přece člověk nemá vždy o něm jistoty, neboť samoláska snadno člověka klame. Sám sv. Pavel dí: »Nejsem sobě ničeho povědom, ale v tom nejsem ospravedlněn« (I. Kor. 4, 4.); podobně mluví Trid. (ses. 6. c. 9.). Nicméně víme o mnohých svatých, že již napřed okoušeli blaživého vědomí své věčné spásy. Svědectví Ducha sv. jest jisté, ale že ten neb onen toto svědectví skutečně od Ducha sv. má, nedá se dokázati, a ne nadarmo napomíná nás sv. Jan (I. 4, 1), abychom duchy zkoumali, zdali z Boha jsou, čili nic. O synech Božích konečně praví sv. apoštol ve dnešní epištole, že jsou dědici Božími a spoludědici Kristovými. Dědictvím jejich jest věčná sláva, která podobná jest slávě Kristově, jíž došel podle své přirozenosti lidské.

Graduale obsahuje prosbu za ochranu od nepřátel (ž. 30.) k Bohu, ochránci naší duše (ž. 47.). Zní: »Budiž mi Bohem, ochranitelem, a místem útočiště, aby spasena mne učinil. Bože, v Tebe doufal jsem, Hospodine, nedej mi zahanbenu býti na věky. Alleluja, alleluja (Ž. 47.). Veliký jest Hospodin a chvály hodný velmi, v městě Boha našeho, na hoře svaté jeho. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 16. 1—9) obsahuje podobenství o spravci nevěrném.

Za jakých okolností podobenství toto proneseno bylo, o tom se evangelista nezmiňuje. Ze slov: »Řekl pak i k učeníkům podobenství« nenásleduje, že podobenství časově souvisí s předešlým vypravováním. Posluchači byli učeníci, jimiž nejen apoštoly, nýbrž i učeníky v širším slova smyslu třeba rozuměti. Mimo to připomínají se ve verši 14. mezi posluchači též fariseové. Při výkladu paraboly nesmíme lpěti na jednotlivých slovech, nýbrž třeba prohlédati k úmyslu Páně. Pán nabádá zde nejprve k opatrnosti: »Synové tohoto světa jsou opatrnější v pokolení svém, nežli synové světla,« a pak k prospěšnému užívání statků pozemských: »Čiňte sobě přátele z mamony nepravosti . . .«

Kristus Pán vypravuje v podobenství příběh z tehdejšího života o bohatém muži a jeho nevěrném správci, jejž pán chtěl

pro zpronevěru sesaditi a k počtu ze správy přinutiti. Bohatství pána záleželo dle poměrů v Palestině hlavně v pozemcích, jež byly olivami posázeny a obilím zasety (v. 6. n.) Správce pronajímal asi pozemky a pak odváděl poplatky pánovi. Poněvadž se nájemné obyčejně platilo v naturaliích, staral se též o jejich prodej. Jak nespravedlivě si správcové na východě často vedli a dosud vedou, toho máme četné doklady. [1]) Ale tento správce se neobohacoval, nýbrž jmění pána svého prohýřil. Proto byl správce u pána udán, a tento ho povolal k sobě, řka jemu: »Co to slyším o tobě? Vydej počet z vladařství svého, neb již nebudeš moci vládnouti.« Vina správcova vysvítá jasně z toho, co správce sám k sobě praví, a pak z toho, co činí. V nesnázi však zasvitla mu myšlenka, jak si pomoci, a tuto myšlenku ihned provádí. Svolal všechny věřitele pána svého, (ovšem jednoho po druhém) a podobenství nám na dvou příkladech ukazuje, jak si s nimi počínal. Obou dlužníků se totiž tázal, kolik jsou pánu jeho dlužni. První byl dlužen sto tun [2]) oleje, druhý sto korců [3]) pšenice. Oběma vrátil dlužní úpisy a prvnímu kázal napsati místo sta padesát a druhému místo sta osmdesát (v. 5—7). Podobně to asi učinil s ostatními dlužníky Když pak se pán dověděl, co učinil nevěrný služebník se zápisy, »pochválil vladaře nepravého, že *opatrně* učinil«. Pochvalou svou pán ovšem neschválil dřívějších nespravedlností správcových, ani se nevyjádřil o mravní hodnotě posledního jeho skutku, nýbrž uznal jen opatrnost jeho zařízení. Proto Kristus Pán praví sice, že pán správce pochválil, ale při tom jmenuje ho správcem *nespravedlivým*. Děje se něco podobného často ve světě, že někdo pochvalně se vysloví o chytrém způsobu, jak mu věc odcizena byla, ač tím nikterak nemíní říci, že zloděj dobře a správně jednal. [4]) Pochvalou správce nespravedlivého (*οἱ κονόμος τῆς ἀδικίας*) ukončuje se podobenství. Ale Pán přidává k němu ještě několik slov, aby poukázal na pravdy, jež v příkladu obsaženy jsou. Nejprvé zmiňuje se o opatrnosti řka: »nebo synové tohoto světa jsou opatrnější v pokolení svém, nežli synové světla.« Slova tato odůvodňují pochvalu Páně dříve pronesenou. »Synové světa« nazývají se ti, kdož žijí dle zásad světa Bohu odcizeného a hoví jeho choutkám a náruživostem; proti těmto stojí »synové světla«, kteří jsouce daleko tmy hříšného světa, kráčejí ve světle pravdy a svatosti Boží jakožto údové království Kristova.

Příklad jednání synů tohoto světa uvedl Pán na nespravedlivém správci a ukázal na něm opatrnost »v pokolení svém«

---

[1]) Soziales aus dem hl. Land, ve Stimmen aus Maria-Laach, LV, 1898, 271 a n. — [2]) Tuna jest asi 36—39 litrů; velkoobchodník s olejem mohl býti snadno tolik dlužen — [3]) Korec jest asi 363 nebo 393 litrů. (Fonk, l. c. 656.) — [4]) Jen Julian odpadlík (van Koetsveld, De Gellijkenissen van der Zaligmaker II, 298) viní Pána Ježíše, že učil učeníky své prohnaným kouskům; podobně moderní odpadlík E. Renan, Les Evangiles, Paris 1877, str. 276.

t. j. v obcování se sobě podobnými. Správce totiž opatrně využitkoval času, který mu ještě zbyl, dokud nebyl sesazen, aby použil ještě rychle plné své moci ke svému prospěchu. Dítky světla měly by si vzíti příklad, aby ve všem, co se týká cti a slávy Boží a věčného jejich blaha, tak pečlivě se o sebe starali, jako se starají o sebe dítky tohoto světa ve věcech časných.

V této všeobecné větě jest zároveň obsaženo i vybídnutí k opatrnosti, aby se totiž dobří v obstarávání svých zájmů nadpřirozených nenechali překonati zlými, kteří tak horlivě se o své časné zájmy starají.

Pán připojuje pak ještě druhé napomenutí k opatrnosti vzhledem na vypravovaný příběh: »I já pravím vám: Čiňte sobě přátele z mamony nepravosti, aby, když zhynete, přijali vás do stanů věčných.« Toto napomenutí Páně týká se všech učeníků Páně, kteří mají statky pozemské. Dle vykladatelů Písma sv. mají bohatí užívati statků svých k bohumilým účelům, jako k almužnám, k podporám náboženských úkolů a p. Bohatství nazývá se mamon nepravosti, poněvadž často nespravedlivě se nabývá (St. Hieron. Ep. 121, 6.), anebo že svádí lehce k nespravedlnosti a hříchu (Sv. Ambrož).

Přáteli třeba rozuměti nejen chudé a nuzné, nýbrž třeba mysliti i na Boha, zvláště na Krista Pána, který každé dobrodiní prokázané chudému považuje za dobrodiní sobě prokázané (Mat. 25, 40), na svaté v nebi a anděly strážné chudých, jež podporujeme, kteří nám přímluvou svou do nebe pomáhají.

Podobenství naše dá se ostatně vyložiti i o poměru člověka k Bohu. Bůh jest naším pánem, my pak správcové dober přirozených i nadpřirozených Bohem nám svěřených. Proto bude Bůh jedenkráte žádati účtů. Svatý Cyrill Alex. obmezuje výklad o pánu a správci pouze na poměr boháčů k chudým. Nejčastěji však kladou sv. Otcové při výkladu této paraboly váhu na to, aby lidé správně užívali svých statků.

Antifona k obětování (Ž. 17, 28. 32.) jest díkučiněním Kristu za ochranu od nepřátel spásy. Zní: »Lid ponížený ty spasíš, Hospodine, a oči pyšných ponížíš: neboť kdo jest Bohem kromě Tebe, Hospodine.«

Sekreta obsahuje prosbu, aby nás eucharistie v tomto životě posvěcovala a uvedla do věčných radostí. Zní: »Přijmi, prosíme, ó Pane, dary, jež Tobě ze štědrosti Tvé přinášíme, ať nás tato svatosvatá tajemství účinkováním mocné milosti Tvé v tomto časném obcování posvěcují, i k radosti věčné přivodí.«

Antifona k přijímání jest díkučinění za sv. přijímání. [1]) Zní: »Okuste a vizte, jak libý jest Hospodin: blahoslavený člověk, kterýž doufá v Něho.«

---

[1]) V „Constitut. apostol." (VIII, 13.) pak v „Cyrilli catech. mystag." (5.) užívá se žalmu 33. k díkučinění za sv. přijímání.

Eucharistie má moc tělo i duši obnoviti. Proto prosíme *v modlitbě po přijímání*, abychom zakusili v plné míře těchto božských účinků. Zní: »Budiž nám, ó Pane, obnovením duše i těla nebeské toto tajemství: abychom toho, co konáme, účinek v sobě pocítili.«

§ 140. Devátá neděle po svatém Duchu.

Mešní formulář jest vzhledem k evangeliu důtklivým povzbuzením, abychom plnili zákon Boží.

V introitu (Ž. 53, 6. 7.) modlí se církev s důvěrou za ochranu proti nepřátelům, kteří ohrožují vnitřní náš život. Zní: »Aj, Bůh spomáhá mně, a Hospodin jest obránce duše mé: Obrať (to) zlé na nepřátele mé a v pravdě své vyhubiž je ochránče můj, Hospodine. (Ž.) Bože, ve jménu Svém spasena učiníš mne a v moci Své suď mne.«

V oraci modlíme se, aby nám Bůh vnuknul, zač se máme modliti, abychom pak tím jistěji byli vyslyšeni. Zní: »Nachyl, ó Pane, uši milosrdenství Svého k prosbám k Tobě o pomoc volajících: a aby zasloužili obdržeti od Tebe, zač prosí, veď je k tomu, aby toho žádali, což Tobě milo a příjemno jest.«

Epištola (I. Kor. 10, 6—13.) dává nám příkladem lidu israelského výstrahu před nezdrželivostí, napomínajíc k umrtvení žádostí tělesných. Jmenuje pak čtvero hříchů, pro které Bůh Israelity ztrestal: žádost zlých věcí, modloslužbu, smilstvo a vzdor proti Hospodinu. Výstrahou o modloslužebnosti prohlédá apoštol k Exod. 32, 6., kdež jest řeč o hostinách, strojených po obětech přinášených zlatému teleti. Apoštol varuje Korinťany súčastňovati se obětních hodů pohanských, poněvadž se tak prostředně stávají účastnými samé modloslužby. Hraním rozumí se hlavně tanec a jiné smyslné zábavy. Israelity stihl trest, neboť množství jich bylo od levitů pobito. Dále vystříhá apoštol Korinťany, aby se nesúčastňovali ohavností, spojených s kultem Afrodity a Bacha, předváděje jim před oči, jak Bůh zahubil třímecitma tisíců Israelitů, kteří se prohřešili s děvami madianskými, kteréž povolaly jich k obětem svým (Num. 25, 1. a n.). Mluvě o třetí nepravosti, dí apoštol: »Aniž pokoušejme Krista, jako někteří z nich pokoušeli a od hadů zahynuli (Num. 21, 5.) Aniž reptejte, jako někteří z nich reptali a zhynuli od záhubce.« Židé často na poušti reptali a Bůh vždy je potrestal, (Num. 11; 14; 16. 41.)

Podobně i mezi Korinťany někteří odvážili se povstati proti představeným a utvořili mezi sebou strany, což se ovšem bez reptání neobešlo. Svými tresty, dí apoštol dále, Bůh jen předzvěstil pro výstrahu, co učiní těm, kdož by podobných vin se dopustili v říši Boží, t. j. v církvi.[1]) Z povšechné výstrahy vy-

[1]) Epištola dnešní neděle dá se uvésti v souhlas s evangeliem. Epištola vypočítává řadu zločinů, pro které přišel trest na israelity; evangelium pak před-

vozuje pak apoštol všeobecné a důležité napomenutí: Protož, kdo se domnívá, že stojí, hlediž, aby nepadl. Bylo takového napomenutí potřebí nejen pyšným Korinťanům, nýbrž i nám, poněvadž pýcha nikdy nevymírá, a v nádobách hliněných nosíme poklad milosti Boží. (2 Kor. 4, 7.) Ostatně, dí apoštol, pokušení vás nikdy nezachvátila (dle řeckého textu) leč snesitelná, silám našim přiměřená, aniž vás větší pokušení kdy zastihnou, neboť »věrnýť jest Bůh, kterýž nedopustí vás pokoušeti nad to, co můžete snésti, ale učiní s pokušením také prospěch«, t. j. dá pokušenému milost, aby mohl z pokušení vítězně vyjíti a zásluh si získati a nad to ještě větších milostí sobě od Boha zasloužiti. Slova: »abyste mohli snésti« vyjadřují úmysl, jakým veden Bůh vyjíti dává při pokušeních.

Graduale (ž. 8, 2; ž. 58, 2.) vyjadřuje city, které v nás vzbudila epištola. Bůh jest všemohoucí, převelebný, a proto ho prosíme (ž. 58, 2) za ochranu proti vnitřním nepřátelům v pokušeních. Zní: »Hospodine, Pane náš, jak přepodivné jest jméno Tvé po vší zemi! Nebo vyvýšena jest velebnost Tvá nad nebesa. Alleluja, alleluja. (Ž.) Vytrhni mne od nepřátel mých, Bože můj; a od těch, kteříž povstávají proti mně, vysvoboď mne. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 19, 41—47.) vypravuje o pláči Páně nad Jerusalemem a vyhnání kupců z chrámu.

Pán vjíždí po královsku, ve velkolepém triumfu do Jerusalema za provolávání slávy od četných zástupů, kteří jej doprovázeli. Leč když průvod přibližoval se k městu, když sestupovali s hory Olivetské, odkud Pán spatřil celé město před sebou, zaplakal [1]) nad nešťastným městem a národem, a to pro zaslepenost jeho a příští trest. Trest, jenž stihnouti měl město, popisuje Pán několika úsečnými významnými větami (41—44.). Očima tělesnýma viděl Pán před sebou nádherné město a chrám tonoucí v záři paprsků vycházejícího slunce, ale v duchu viděl rozvalené zdi chrámové, očazené dýmem a město se zemí srovnané; oči tělesné spočívaly se zálibou na milých, svěžích dětech, které Ho doprovázely a slávu provolávaly, ale v duchu viděl jen zohavené, uhořelé a zakrvácené mrtvoly. Právě s tohoto místa na hoře Olivetské vidí již legie římské podnikati útok na svaté město; oko jeho najednou zabloudilo k zahradě getsemanské a pak vidí potok Cedron. Zástup již ubírá se kolem paláců, z nichž závistivě vyhlédají zapřisáhlí nepřátelé Páně a konečně vidí Pán, že právě těmito ulicemi, kterými prochází slavnostní průvod, bude veden za krátko jako zločinec, a v uších jeho již zaznívá: Ukřižuj ho! I mezi apoštoly vidí po boku svém Jidáše. Jako zdobívali velikonočního beránka květinami

povídá veliký trest, jenž stihne židy pro nevěru. Židé na konci věků použijí naučení z těchto trestů a obrátí se. (Řím. 11, 15.) — [1]) Třikráte plakal Pán: nad Jerusalemem, nad Lazarem (Jan 11, 35.) a na hoře Olivetské.

a stuhami, tak připadal si sám ozdobenou obětí. V triumfálním průvodu Páně vidíme zobrazen celý život Jeho.

V podivuhodných protivách a v ostrých rysech spatřujeme na obrazu života Páně znázorněny vedle sebe slávu a smrt, čest a potupu, bohatství a chudobu, radost a nezměrnou žalost; jedněm jest ke spáse, jiným k zaslepení a záhubě.

Vjezd Páně do Jerusalema jest velikolepým úvodem k utrpení Páně.[1]) Co Pán dnes (v. 41—44) o zkáze Jerusalema předpověděl, zcela se vyplnilo. jak obšírněji bude níže vyloženo (na neděli 24. po sv. Duchu).

Druhého dne (Mar. 11, 15—18.) vešel Pán do chrámu a počal odtud vyháněti kupovače a prodavače, řka jim: Psáno jest: Dům můj domem modlitby jest, vy pak jste jej učinili peleší lotrovskou. Hned po slavném vjezdu do Jerusalema navštívil Pán chrám a k svému bolu spatřil opět ony zlořády, jež byl již před třemi roky pokáral, vymýtiv odtud prodávače a kupovače.[2]) Jistě že Pán dal jim na jevo svou nevoli. Ale když druhého dne opět je tam spatřil, vyhnal je.[3]) Vyhnav prodávače ukázal se býti Pán Ježíš Synem Božím, nazvav chrám »domem svým«; dále jest vyhnání prodávačů, kteří se svolením duchovní vrchnosti chrám zneuctívali, obrazem, hrozbou a předpověděním budoucího zavržení židů, poněvadž se prohřešili na chrámu Božím kamenném i na chrámu těla Ježíšova. Poněvadž však prodávači s dovolením zákoníků a velekněží tam obchody prováděli, zanevřeli tito tím více na Pána. Ale Pán toho nedbal a učil na každý den v chrámě.

Antifona k obětování (Ž. 18, 9—12.) povzbuzuje nás, abychom plnili zákon Boží a tak ušli přísnému trestu Božímu, jímž vyhrožuje dnešní evangelium. Zní: »Spravedlnosti Hospodinovy jsou přímé a obveselují srdce, a soudové jeho sladší medu a strdí; neboť i služebník Tvůj ostříhá jich.«

Sekreta vyprošuje věřícím milost, aby hodně obcovali mši svaté, v níž znova se vykonává dílo vykoupení. Zní: »Popřej nám, prosíme, ó Pane, bychom k tajemství tomuto vždycky důstojně přistupovali: nebo kdykoliv se památka oběti této slaví, dílo vykoupení našeho se koná.«

Antifona k přijímání (Jan 5, 57.) učí nás, že žádné pokušení není s to, aby odtrhlo pokoušeného od Pána, jestliže se posilňuje tělem a krví Páně. Zní: »Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm, praví Pán.«

Eucharistie očišťuje nás a pak spojuje s Kristem a skrze Krista se všemi věřícími. Za to se modlí církev *v modlitbě po přijímání*, která zní: »Přijímání svátosti Tvé, prosíme, ó Pane, očištění nám popřej a jednoty uděl.«

---

[1]) Meschler, Das Leben Jesu II, 136. — [2]) I naše srdce jest chrámem Božím, a proto vymyťme odtud vše hříšné. — [3]) Tak vyplnilo se proroctví Matoušovo (3. 1—3.).

§ 141. Desátá neděle po svatém Duchu.

Někdy byla tato neděle již druhá po sv. Vavřinci a proto slula »secunda post St. Laurentii«; jindy slula »neděle ponížení« anebo »neděle farisea a publikána« dle připadajícího evangelia. Druhdy četlo se však evangelium neděle předešlé (Luk. 19, 41—47) a Berus (v XI. století) dovozuje souhlas mezi perikopami a dnešní orací: »Bože, který moc svou převelikou atd.« [1]) U Řeků sluje tato neděle desátou sv. Matouše a vypravuje se uzdravení náměsíčníka (hl. 17.). Nyní tvoří základní myšlenku mešního formuláře doporučování pokory, lítosti nad hříchy a zkroušené prosby.

Mešní formulář.

Zkroušenou prosbu za Boží ochranu od nepřátel naší spásy vyjadřuje *introit* slovy ž. 54, 17. 19—20. 23. 2. 3., jenž zní: »Když jsem volal k Hospodinu, vyslyšel hlasu mého, od těch, kteří se přibližovali ke mně, ponížilť jich, Jenž jest před věky a zůstává na věky. Uvrz na Hospodina péči svou, a On tě krmiti bude. (Ž.) Vyslyš, Bože, modlitbu mou a nepohrdej prosbou mou: pozoruj mne a vyslyš mne.«

V oraci dovolává se církev všemohoucnosti Boží, již Bůh tak stkvěle na jevo dal dílem vykupitelským a posud na jevo dává odpouštěním hříchů a smilováním. Zní: »Bože, který moc svou převelikou nejvíce projevuješ, když se smilováváš a odpouštíš: rozhojniž nad námi milosrdenství své, abys nás, ježto po zaslíbeních Tvých toužíme, věčných statků účastny učiniti ráčil.«

Epištola (I. Kor. 12, 2—11.) pojednává o milodarech čili charismatech. Sv. Pavel odpovídá bezpochyby na otázku, kterou mu Korinťané v listu učinili, a majíce výjevy darů těch před očima, mohli též slovům jeho rozuměti. Za dob prvotní církve byly milodary v církvi velice rozšířeny, poněvadž církev svatá v začátcích tohoto mimořádného přispění Ducha sv. potřebovala. Byly to mimořádné dary Ducha svatého, které jednotlivcům v církvi k všeobecnému blahu církevnímu propůjčovány byly. Veškeren obor milodarů jest nám velmi málo přístupen, a poučení sv. Pavla o milodarech v dnešní epištole jest jedinou téměř bezpečnou pochodní, která nám ozařuje temné prohlubně působení Ducha sv. v první církvi.

Příčinu, pro kterou místněji o milodarech jednati hodlá, udává svatý Pavel tu, že Korinťané za pohanství stavu takového nezkusili. »Víte, že když jste byli pohané, k němým modlám jste chodili, jak jste bývali vedeni.« K *němým* modlám byli vedeni, poněvadž byly bez života a proto nemohly darů: řeči,

[1]) De quibusdem rebus ad offic. Missae pertinent. libellus.

divů a j. propůjčovati. *Bývali vedeni*, poněvadž jimi vládla a svévolně s nimi jako s poddanými nakládala mocnost — zlý duch, odpůrce Boží. (10, 20; Ef 2, 2) Vedení zloducha jest zcela opačné vedení Ducha sv. (Řím. 8, 14; Gal. 5, 18.).

Znamením působnosti Ducha svatého jest vyznávání Ježíše Krista, kdežto znamením působnosti zloducha jest zlořečení Ježíši Kristu, kletba na Ježíše Krista. »Protož známo vám činím, že žádný, kdo duchem Božím mluví, nezlořečí Pánu Ježíši a žádný nemůže říci: »Pán Ježíš« jediné skrze Ducha sv.«

Proč sv. Pavel se takto ke Korintským vyjadřuje, nevíme, ale zajisté velicí zlořádové se asi v církvi Korintské zahnízdili vlivem zlého Ducha, že sv. Pavel vidí se nucena mluviti o zlořečení Ježíši Kristu. Možná však také, že Pán měl na zřeteli pohany a židy, kteří Kristu Pánu láli. A nyní počíná sv. Pavel mluviti o různých těch milodarech, jež v církvi byly.

Nejprve poznamenává o milodarech, že jest sice mezi nimi rozdíl, ale původ mají společný — od Boha, při čemž však přece každé božské osobě dary zvláštní jako původci připisuje. Duchu sv. připisuje milosti, Pánu posluhování a Bohu Otci působení. Darové ti nedávají se pro chloubu a osobní výhodu, nýbrž k »užitku«, t. j. ku prospěchu církve čili ke spáse lidí. Rozdávají se pak milodarové rozličně, pojednou i více najednou a rozličným osobám. Devět jich sv. Pavel vypočítává, a vyložíme tedy krátce, co každý znamená. První klade se *řeč* či slovo *moudrosti*.

Řečí rozumí schopnost, myšlenky sličně a vhodně vyjadřovati. *Moudrost* znamená vniternou osvětu, způsobenou od Ducha svatého, skrze niž mysl lidská poznává úmysly Boží o spáse lidské a souvislost dějin s těmito úmysly. (Řím. hl. 11.) *Umění* (věda) znamená hluboké pronikání a spekulativní pojímání pravd křesťanských. Moudrost zří k ethické, umění k metafysické stránce nauky křesťanské. Od přirozené moudrosti a vědy rozeznávají se tyto milodary netoliko původem, nýbrž i rozsažnou a dosažnou dokonalostí. *Věrou* třeba rozuměti víru divodějnou, o níž praví Pán: »Kdybyste měli víru jako zrno hořčičné, řeknete této hoře: Jdi odsud tam, a půjde, a nebude vám nic nemožného« (Mat. 17, 19.). Víra ta je pramenem a základem všech divů, z nichž jmenují se: *dar uzdravování* (Mat. 16, 18; Act. 4, 30.) a pak *divůčinění*, t. j. všichni divové vyjma uzdravování, jako na př. divové trestů Ananiáše a Safiry (Act. 9, 36.) a j. m. *Prorokování* jest mluvení z vnuknutí Ducha sv. a pronášení věcí budoucích, přítomných neb minulých, a to buď k získání nevěrců nebo k poučení a napomenutí i věřících. S tímto milodarem souvisí *rozeznávání duchů*, t. j. rozeznání, zdali mluví z člověka Duch sv. či pouze duch lidský, anebo dokonce zlý duch. (I. Jan 4, 2.; I. Tim. 4. 1 II. Kor. 11, 14.) *Rozličnost jazyků* znamená mluvení cizími jazyky, podobně jako se dálo na slavnost letnic po seslání Ducha sv. (Act. 2, 1. an.; Act. 10,

46; 19, 6.). *Vykládání řečí* znamená vysvětlení věcí, cizími jazyky pronesených.

Tak soustředila se v Korintě plnost milodarů, které však všecky z jednoho pramene vycházely, jak dí apoštol: »Ale vše to působí jeden a týž Duch, jenž rozděluje jednomu každému, jak chce,« při čemž ovšem prohlédá k schopnostem a povaze lidí a účelu, pro který se milodary dávají.

Graduale obsahuje prosbu za pomoc Boží v boji proti pokušením a nebezpečím zlé žádostivosti. Zní (ž. 16.): »Ostříhej mne, Hospodine, jako zřítelnici oka, pod stínem křídel svých ochraň mne. ℣. Od tváře Tvé nechť vyjde soud můj, oči Tvé ať vidí spravedlnost. Alleluja, alleluja. (Ž.) Tobě přísluší chvála, ó Bože na Sionu, a Tobě se plní slib v Jerusalemě. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 18, 9—14.) vypravuje podobenství o fariseovi a publikánovi. Podobenství toto přednesl Pán »některým, kteříž v sebe doufali, jako by byli spravedliví a jinými pohrdali«. Byli to lidé po farisejsku smýšlející, kteří Pánu za zlé měli, že s celníky obcoval, a kteří sebe za výkvět národa považovali. Podobenství vzato jest ze života a zní: »Dva muži vstoupili do chrámu, aby se modlili: jeden fariseus a druhý publikán.«

Vstoupili do chrámu, aby se pomodlili, jakož bylo chvalitebným obyčejem u židů (Act 3, 1.). Fariseové patřili k nejváženější třídě lidí, kdežto celníci byli u židů v opovržení. — Celníci pronajímali si od Římanů vymáhání daní a poplatků, při čemž se často dopouštěli nespravedlnosti a proto byli v nenávisti. Než evangelium zmiňuje se i pochvalně o některých celnících, jako na př. o svatém Matouši, Zacheovi a též o celnících vůbec (Mat. 21, 32. a n ; Luk. 7, 29 a n).

»Fariseus stoje takto u sebe se modlil.« Židé modlili se buďto klečíce (Dan. 6, 10; Act. 7, 60; 9, 40) nebo stojíce (Mar. 11, 25) [1]) Modlil se u sebe, t. j. nemodlil se hlasitě.

Modlitba fariseova jest věrným výrazem jeho nitra. Svatý Augustin dí: »Hledej ve slovech jeho, zač se modlil, ničeho nenalezneš. Vstoupil, aby se modlil, nechtěl však Boha prositi, nýbrž sebe chváliti. Ba málo jest, že nechtěl Boha prositi, nýbrž chtěl sebe chváliti a k tomu ještě posmívati se tomu, jenž prosil.«[2]) Chválu svoji odůvodňoval tím, že je prost hříchu a že koná dobré skutky. »Bože, děkuji Tobě, že nejsem jako jiní lidé: dráči, nespravedliví, cizoložníci, jako i tento publikán.« »Jiní lidé« jsou buď všichni lidé kromě modlícího se, nebo všichni kromě fariseů. Z dobrých skutků jmenuje dle názoru dva nejpřednější: »Postím se dvakrát za týden [3]) a desátky dávám ze všech věcí.«

---

[1]) Někteří exegeti vykládají slovo „stoje, σταθείς", že fariseus hrdě se postavil (Sušil, Knabenbauer, Schanz), ale vzhledem ke slovům Páně (Mar. 11, 25) netřeba takto vykládati. (Fonk, l. c. 474.) — [2]) Sermo 115, 2. — [3]) V pondělí a ve čtvrtek. Ve čtvrtek, že Mojžíš vstoupil na Sinaj, v pondělí však, že

Postem rozuměli židé bezpochyby úplné zdržení se jídla a pití až do západu slunce, jak to dosud na východě zachovávají a s nimi Mohamedáni a jiní východané.

Desátky dával fariseus ze všech věcí, jichž získal,[1]) ačkoliv zavázán byl zákonem pouze k odvádění desátků z přírodnin v zahradách a na polích (Ex. 22 29; Lev. 27, 30; Deut. 12, 6; 14, 22. a n.). Ale tímto spravedlnost svou též vyčerpal, a modlitba jeho je u konce.[2])

Ale publikán stoje z daleka, nechtěl ani očí k nebi pozdvihnouti, ale bil se v prsa pravě: »Bože, buď milostiv mně hříšnému!«

Veškeré chování pokorného poblikána jest pravým opakem domýšlivého farisea. Kdežto fariseus co nejvíce svatyni se přiblížil (oba byli v předsíni žen nebo israelitů), nešel publikán do předu, nýbrž zůstal z daleka státi, nechtěje lidem na oči, ačkoliv ani tak pátravé pýše farisea neušel.

Jest přirozeno, že kající hříšník netroufá si přiblížiti se k svatyni, ani vejíti mezi farisee, domnělou svatostí u lidu proslulé. Ba, publikán ze studu a lítosti nad hříchy netroufá si ani očí svých pozdvihnouti k nebi, tím méně celé hlavy a postavy svoji a rukou svých.

Židé při modlitbě pozdvihovali k nebi rukou (3. Král. 8, 22; 2. Esdr. 8, 6; Ž. 27, 2; 133, 2; Thren. 2, 19; 3, 41; 2. Mak. 3, 20.), ale také očí.[3])

Publikán bil se pak v prsa, aby dal na jevo své kající smýšlení. V hrudi jest srdce, sídlo vůle a žádostí; ze srdce vycházejí hříchové, a proto publikán, bije se v prsa, vyznává, že je hříšníkem, lituje hříchů a trestá sebe sama bitím se v hruď. Konečně vyslovuje publikán lítost svou slovy: »Bože, buď milostiv mně hříšnému.« Pozoruj tuto krátkou, ale velmi účinnou modlitbu, poněvadž se v ní modlitel pokořuje a Boha vyvyšuje, a taková modlitba jest Bohu milá dle slov Sirach. (35, 21.): »Modlitba kořícího se oblaky pronikne« (Bonav. St. VII. 456. a).

---

sestoupil se Sinaje. Z toho bere Didache podnět k napomínání křesťanů, aby se postili ve středu a v pátek. (Viz též Constit. Ap. X, 15, 20; VII, 23. S. Epiph. haer. 16, 1.) — [1]) Místo „jimiž vládnu", poněvadž v řeckém textě stojí *κτῶμαι* a nikoliv *κέκτημαι*. — [2]) Jak věrně Kristus Pán nakreslil obraz těchto modlitelů, toho důkazem jest sám talmud, který o rabbim Simonovi vypravuje, že se chlubil, že vykoupil-li Abraham všechna pokolení až na něho (Simona), vykoupí on svými zásluhami všechny až na konec světa. — Jiný zbožný rabbi se modlil: „Děkuji ti Bože, že jsi můj podíl určil s těmi, kteří sedí na stolicích učitelských, a ne s těmi, kteří sedí na rozích ulic (penězoměnci a kupci) . . . Já pracuji, oni pracují; já pracuji a obdržím mzdu, oni pracují a neobdrží mzdy; já běžím, oni běží: já běžím k životu budoucího světa, oni spějí k propasti záhuby. (Berakoth, fol. 28 b; Fonk, l. c. 477.) — [3]) Philo, De vita contempl., ed. Mangey II, 481, 34 a n.: *στάντες καὶ τὰς δε ὄψεις καὶ χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείναντες.* (Fonk, l. c. 478.)

Někteří vykladatelé Písma sv. vyvozují z toho, že slovo ἁμαρτωλῷ má člen, že celník považuje se za jediného hříšníka na světě,[1]) jako fariseus za jediného spravedlivého se považuje; ale výklad ten není nutný, poněvadž člen může býti pouze pojítkem mezi μοί a ἁμαρτωλῷ.[2]) Jediné tedy, co si publikán vyprošuje, jest odpuštění hříchů, a toho skutečně modlitbou svou dosáhl, neboť dí Pán s důrazem: »Pravímť vám: Tento sestoupil do domu svého ospravedlněn nad onoho, t. j. nad farisea, který ve vědomí své vlastní spravedlnosti se domníval, že ospravedlnění nepotřebuje. Ze slov Páně sice nevysvítá, zdali se zde spravedlnost jen ve větší míře přičítá publikánovi, anebo, zdali se fariseovi spravedlnost přímo odpírá, ale pravděpodobnější a účelu paraboly přiměřenější jest tvrzení, že »nad onoho« zde znamená tolik co »onen nikoliv«.[3])

Ke konci činí Pán z uvedeného příkladu závěr a pronáší všeobecně platnou větu: »Nebo každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen,« kterýmižto slovy vyjadřuje se veliká cena pokory. Pokoře chtěl Kristus Pán tímto podobenstvím učiti, a proto většina sv. Otců klade při výkladu našeho podobenství váhu na pokoru, již doporučují nejvroucnějšími slovy.[4]) Praví se sice ve Starém Zákoně: Posměvačům on se posmívati bude a tichým (pokorným) dá milost (Přísl. 3, 34), dí Fonk,[5]) ale této vonné, útlé bylince nedostávalo se v Israeli pravé půdy, světla, slunečního jasu, jakož i deště a ranní rosy; ovanutí farisejského ducha přivedlo ji k zakrnění a udusilo ji. Teprve příklad a nauka Krista, jenž všechny zval, aby pokory jeho následovali, a jenž všem nejen cestu ukázal, nýbrž i sílu ke kráčení po ní zasloužil a dal, umožnily, aby tato ctnost kořeny zapustila a kvetla a všude líbeznou vůni šířila. Konání tedy ctnosti není však jen ozdobou dokonalosti v království Božím, nýbrž nutnou podmínkou, která se na každém žádá, výbavou, jíž Pán se nikdy u členů své říše nezřekne.

K pokoře napomáhá nám i dnešní epištola, poučujíc, že milodary, jakož i všechny mimořádné milosti Boží jsou jen zvláštními dary Božími, jichž si člověk nikterak nezasloužil.

Pokud různých výkladů naší paraboly se týče, budiž podotknuto, že mnozí svatí Otcové ve fariseovi spatřují národ židovský, hrdý, v publikánovi pak národy pohanské, kteří poznavše hříchy své, pokorně Kristu uvěřili;[6]) jiní opět používají

---

[1]) Sušil, l. c., Schanz, Commentar, 447. — [2]) Fonk, l. c. 479. — [3]) Srov.: Hab. 1, 13; Gen. 38, 26; Jan, 3, 19; I. Tim. 1, 4. — [4]) Viz překrásná slova sv. Augustina (Sermo 115, Migne, 38, 6, 56), sv. Maxima Turin. (De capitulis evangeliorum Expositiones VIII. Migne 57, 815 a n.), sv. Řehoř Naz. (Carm. I, 27; V, 92 a n.; Oratio 43. in laudem Basilii M. n. 64.) Sv. Jan Zlatoústý na velmi četných místech, na př. Hom. 5, De incompreh. Dei nat. n. 7; De compunctione II, n. 4. De poenit. hom. 3. n. 4; atd. — [5]) L. c. 481. — [6]) Viz: sv. Maximus, l. c. Isidor Sev. († 636): Allegoriae quaedam Scripturae sacrae.

*

naší paraboly k napomenutí, k pokorné modlitbě, vyznávání hříchů a p. [1])

Antifona k obětování (ž. 24, 1—3.) je výrazem důvěrné prosby za ochranu od vnitřních nepřátel, jimiž mohou býti buď spáchané hříchy, které proti nám u Boha svědčí, nebo zlé žádosti a pod. Zní: »K Tobě, Hospodine, pozdvihuji duše své: Bože můj, v Tebe doufám, nechť nejsem zahanben, aby se mi neposmívali nepřátelé moji: neb žádný z těch, kteří Tě očekávají, nebude zahanben.«

Obětí mešní vzdává se Bohu největší úcta poddanosti, ale zároveň dostává se nám skrze ni hojných milostí. Tyto myšlenky vyjadřuje *sekreta:* »Tobě, ó Pane, buďtež posvěcené dary podány, které Jsi nám ke cti jména Svého tak obětovati popřál, aby byly zároveň naším lékem.«

Antifona k přijímání (ž. 50, 21.) opěvuje oběť mešní, která je vyplněním předobrazných obětí starozákonních. Zní: »Přijmeš oběť spravedlnosti, dary a zápaly na oltáři Svém, Hospodine.«

Modlitba po přijímání vyjadřuje prosbu, aby Bůh milostí pomáhající opatroval a utvrzoval uzdravení, jehož nabýváme ve sv. přijímání. Zní: »Prosíme, Pane Bože náš, abys božskými svátostmi nás napravovati neustávaje, i Svou milostnou pomocí nás neopouštěl.«

§ 142. Jedenáctá neděle po svatém Duchu.

U Řeků nazývá se tato neděle jedenáctou sv. Matouše, poněvadž se ještě pokračuje ve čtení jeho evangelia. Na západě četlo se dříve evangelium o fariseovi a publikánovi, jehož ozvuky ostatně ještě pozorovati lze v nynějším mešním formuláři.

Mešní formulář.

Opat Rupert († 1135), jenž psal ještě před provedením změny ve čtení evangelií, píše o souvislosti jednotlivých částí mešního formuláře těmito slovy [2]): »Publikán v evangeliu žaloval sám na sebe a pravil: »Nejsem hoden pozdvihnouti k nebi očí svých.« V epištole čteme, kterak svatý Pavel ho následuje, když dí: Já jsem nejmenší z apoštolů, kterýž nejsem hoden slouti apoštolem, poněvadž jsem se protivil církvi Boží.« Tato pokora se nám zde předkládá za příklad. Ona chrání jednoty mezi služebníky Božími, neboť působí, že jeden proti druhému se nenadýmá (I. Kor. 4, 6); a proto zpívají zcela důvodně *v introitu* (ž. 67, 6, 7; 36, 2.) ti, kdož stejného jsou smýšlení, kteří v jednom domě spolu bydlejí: »Bůh na místě svatém Svém: Bůh, kterýž

[1]) Sv. Cyprian, De oratione Domin. c. 6. — Sv. Ambrož, Comment. in Luc. a j. m. — [2]) De div. offic. XII, 11. Migne, S. 170; Hittorp., pag. 465. sq.; do němčiny přeložil Oischinger 1846.

osazuje jednomyslné v domě: Onť dá moc a sílu lidu Svému. (Ž.) Povstaniž Bůh a rozptýleni buďtež nepřátelé jeho: a nechť utekou od tváře jeho ti, kteří ho mají v nenávisti.«

Odezírá-li se od souvislosti introitu s ostatními částmi mešního formuláře, vyjadřuje dnešní introit prosbu, aby Ježíš s nebes skrze Ducha sv. dal vítězství lidu svému nade všemi nepřáteli.

Kollekta jest kajícnou modlitbou publikána, jakož i každého pokorného křesťana, jenž si ani netroufá prosby úplně pronésti; proto přichází mu církev na pomoc, prosíc za milosrdenství proň a zároveň žádajíc, aby Bůh poskytl i to, zač prositi se neopovažuje. Zní: »Všemohoucí věčný Bože, jenž z hojnosti dobroty své jak zásluhy, tak i žádosti převyšuješ těch, kteří se s poníženými prosbami k Tobě utíkají: vylej na nás milosrdenství své, a rač nám odpustiti to, čehož svědomí naše se leká a přidati to, zač prositi se neopovažujeme.«

Epištola (I. Kor. 15, 1—10) poučuje nás, že i spravedlivý [1]) má býti pokorným. Za tou příčinou dává církev čísti slova svatého Pavla: »Já jsem nejmenší z apoštolů . . .«

Epištola tvoří část kapitoly 15. prvního listu ke Kor., v níž apoštol proti některým křesťanům [2]) dovozuje, že i my jednou z mrtvých povstaneme, jakož i Kristus z mrtvých vstal. Apoštol odvolává se na evangelium, které Korintským hlásal a žádá, aby tím způsobem věřili a nauce rozuměli, jakým od něho přednesena byla, a jak ji sám bezprostředně od Pána přijal (11, 23; Gal 1, 1. 2. 12.).

A mezi nejpřednější pravdy této nauky patří: že Kristus umřel za hříchy naše podle písem; a že jest pohřben a že vstal z mrtvých třetího dne podle písem (Mat. 12, 40.). Pak uvádí apoštol mnohá svědectví, jimiž událost nade vši pochybnost se potvrzuje, že totiž Pán zjevil se Petrovi, pak jedenácti (apoštolům), pak více nežli pěti stům bratří, pak Jakubovi, pak všem apoštolům a konečně jemu samému blíže Damašku (Act. ap. 9, 3.; 22, 14). Apoštol jmenuje se z pokory nedochůdčetem (nedonošencem); neboť jako nedochůdče jména člověka nezaslouží, tak i o sobě praví, že jméno apoštola jemu nepřináleží. Ani ostatní apoštolové si nezasloužili býti apoštoly, ale oni alespoň nepronásledovali církve Páně, a proto o Pavlu tím více platilo: »Milostí Boží jsem, co jsem«. Těmito slovy míní se nejen důstojnost apoštolská, nýbrž všechno dosavadní Pavlovo působení pro církev. S radostí pak doznává v působení svém důkaz milosti Boží, když dí: a milost jeho nebyla ve mně marná.

Z těchto posledních slov vysvítá, že pokora nebrání nám vypravovati, co jsme učinili pro čest a slávu Boží.

---

[1]) Minulou neděli bylo evangelium o pokoře publikána. — [2]) Byla to asi strana Apollonovců: v jejich náhledech spatřujeme zárodky pozdějšího spiritualismu a doketismu, podle něhož hmota vůbec života věčného schopna není.

Ke konci epištoly zcela přirozeně připojuje se *graduale* (ž. 27, 7. 1.; ž. 80, 2. 3.), jež vyjadřuje díky duše pokorné, která se vší odevzdaností důvěřovala se v Boha a byla vyslyšena. Zní: »V Boha doufalo srdce mé, a bylo mi spomoženo, a opět rozkvetlo tělo mé, a z vůle své chváliti jej budu. ℣. K Tobě, Hospodine, volati budu, Bože můj, neodmlčujž mi se, neodcházej ode mne. Alleluja, alleluja. (Ž.) Plesejte Bohu, spomocníku našemu, vesele pokřikujte Bohu Jakobovu, vezměte žaltář veselý s harfou. Alleluja.«

Evangelium (Mar. 7, 31—37.). Dle sv. Matouše (15, 29. 30.) odebral se Pán Ježíš po uzdravení dcery syrofénické k moři galilejskému. Sv. Marek vypisuje tuto cestu a při tom vypravuje jeden ze zázraků, které Pán na cestě učinil, a to ten, jenž jest jednak svou povahou velmi poučný, jednak symbolikou vyniká a pro hájení obřadů v církvi jest předůležitým.

K jezeru dostal se Kristus Pán krajinou dekapolskou čili krajinou Desíti měst, obydlených pohanskými Řeky. Tam mezi jinými přivedli Pánu *hluchoněmého.* — Podivno jest, že Pán pojal jej soukromí ven ze zástupu, a vykladatelé nemohou se shodnouti o tom, proč Pán tak učinil. Příčina toho zajisté jest mystická čili allegorická. Chtěl ukázati Pán Ježíš, že kdo spásy dojíti chce, musí se světa vzdalovati a s Kristem obcovati.

Poněvadž hluchoněmý slyšeti nemohl, hleděl Pán působiti na něho znameními. Proto vložil prsty své v uši jeho a plivnuv, dotekl se jazyka jeho. Plivnul Pán Ježíš tak, jak posud při křtu se děje, na prsty svoje a slinu vnesl na jazyk jeho, doteknuv se totiž jazyka jeho. Jak významná to znamení!

V uši vložil Pán, jenž všemohoucností svou řídí svět, prst,[1]) aby mrtvé uši oživly, a dotekl se *jazyka* slinou z úst, z nichž vyšlo slovo: »Budiž«, kterýmžto stvořen byl tento svět, aby jazyk se rozvázal. Pak pohlédnul Pán k nebi, vzdechl a řekl: Effeta, t. j. otevři se. A hned otevřiny jsou uši jeho a rozvázán jest svazek jazyka jeho i mluvil právě. *Vzezřel k nebi*, jak činíme při modlitbách.

Hluchoněmý měl poznati, odkud mu pomoc přišla. My pak z toho poznáváme, že Ježíš konal skutky své z vůle nebeského Otce, ve spojení s ním a k jeho slávě. Pohlédl tedy Pán Ježíš k tomu, z něhož, s nímž a pro něhož působil. Tak mají býti i skutky naše *z Boha*, t. j. z pobídnutí milosti Boží, *v Bohu*, t. j. v milosti posvěcující, *pro Boha*, t. j. ke cti Boží.

Kristus Pán *vzdechl* na znamení útrpnosti. Jak tomu třeba rozuměti? Kristus měl před sebou pohana, jemuž scházel nejen

[1]) Dle sv. Řehoře (hom. III. nokturnu) znamená prst Ježíšův dary Ducha svatého; vkládá Pán prst do uší, aby poslouchaly Boha skrze dary Ducha svatého. Slinou pak z úst Spasitelových jest moudrost, již dosahujeme v slovu Božím. Jakmile tedy jazyk dotknut jest slinou, ihned bývá posilněn moudrostí, kterouž jest Ježíš Kristus sám, aby vyznával a zvěstoval víru. Neboť Duch svatý, duch pravdy a moudrosti, činí jazyk výmluvným.

přirozený sluch a řeč, nýbrž i vnímavost pro nadpřirozenou pravdu. Oko Ježíšovo spočinulo tuto chvíli na oněch millionech pohanů, již neznali Krista a nevelebili Boha, jak měli. V tomto vzdechu poznáváme opět lásku srdce Ježíšova, která živelnou silou dere se z útrob duše.

Kristus Pán řekl konečně: *Effeta*, t. j. otevři se. Imperativem jeví se Kristus pánem přírody. Následek slova jeho popisuje apoštol slovy: Ihned otevřiny jsou uši jeho, a rozvázal se svazek jazyka jeho, i mluvil právě, t. j. dobře a dokonale. Jaký to zázrak! Ale nejen uzdravení, nýbrž i stvoření jazyka a uší a jejich schopností jest zázrak, o němž třeba často uvažovati a za nějž třeba Bohu děkovati. Jazykem může člověk zvuky různě vyslovovati, a ucho rozeznává tyto zvuky, a duch spojuje s nimi určitý smysl a myšlenky. Zvukem, t. j. pohybem vzduchu sdílí sobě lidé myšlenky — duch vchází ve spojení s duchem pomocí jazyku a sluchu. Zázrak učinil Pán, aby učinil ubohého hluchoněmého účastným dobrodiní sluchu a řeči.

Proto pozvedni dnes očí svých vzhůru a děkuj Bohu za sluch a řeč a nezneužívej tak vznešených darů Božích!

Uzdraviv člověka, vrátil se Pán k zástupu a přikázal jim, aby žádnému nepravili. Ale oni tím více ohlašovali a tím více se divili řkouce: Dobře všecky věci učinil; i hluchým rozkázal slyšeti i němým mluviti. Tento rozkaz dal Pán zástupům, poněvadž nehledal slávy své, nýbrž slávy Otce svého a poněvadž nás chtěl tím poučiti, že i my nesmíme skutků dobrých konati pro svou slávu, nýbrž, aby veleben byl Otec, jenž jest na nebesích. [1])

Ostatně Pán projevil pouze přání, neboť pro vždy by byl tento zázrak beztoho tajným nezůstal. Poznal lid, čeho fariseové nepoznali, že se tu vyplnilo proroctví Isaiáše proroka (35, 45. 46.), otevření uší, jazyků a očí, a že ten, jenž zde dobře všecky věci učinil, jest týž, jenž kdysi shlédl na všecky věci stvořené a shledal je dobrými (Gen. 1, 31.). Ostatně Spasitel všechny věci dobře učinil, poněvadž ve všech potřebách duševních i tělesných pomáhá všem, kdož se k němu utíkají.

* * *

Symbolický výklad uzdravení hluchoněmého. [2])

Kristus Pán dlí mezi pohany. Přivedou mu pohana hluchoněmého. Kristus Pán mohl by uzdraviti pouhým slovem, ale k našemu poučení užívá různých obřadů. — V hluchoněmém spatřovati lze veškeré pokolení lidské vně národa židovského. [3]) Již po 4000 let vydáno jest všanc knížeti tohoto světa — ďáblu. Účinky tohoto panství jsou: duševní hluchota a němota; pro

[1]) Dr. Martin, Theophilus, str. 512 — [2]) Gueranger, l. c. 11, 263 a n. — [3]) Ludolph. Cartus., Vita J. Ch. I, 96.

hluchotu neslyší člověk hlasu Božího a pro němotu nevelebí Boha.

Kdo se ujme pohanského lidstva, tápajícího v temnotách? Kristus Pán sestoupil na zemi a našel si nevěstu, t. j. založil církev, která s počátku pozůstávala ze svatých duší národa vyvoleného. Nevěsta Kristova, vyhnána byvši z Jerusalema a ze země židovské, spatřuje ony nešťastníky hluchoněmé a přivádí je skrze apoštoly a učeníky ke Kristu Pánu a prosí ho, aby na ně vložil ruce. V hluku náruživostí ohluchli, neslyší ani hlasu svého svědomí; hlas proroků jest jim neurčitý, ze zdálí přicházející zvuk, a na tradice z úst praotců zapomněli. Schází jim i možnost víry, neboť tato přichází z poslouchání (fides ex auditu.[1]) Syn Boží vzdychá vůči takové bídě; pak pozvedá očí k nebi a pronáší všemohoucí: Effeta, otevři se! Uši jsou otevříny, s radostí poslouchá nešťastník blahou zvěst o spáse lidí. Víra ho proniká, jazyk se rozvazuje a opět vzdává chválu Bohu.

Pravili jsme, že Kristus Pán mohl hluchoněmého uzdraviti pouhým slovem, ale k našemu poučení užil při tom různých obřadů. Obřady, jichž Pán při tomto zázraku užil, naznačují účel i účinky jednání Ježíšova. Jako by uši hluchoněmého zacpány byly, a jakoby potřebí bylo je provrtati, vkládá Pán prsty do uší jeho, dí slavný vykladatel Písem, Maldonat. A jako by jazyk byl pro přílišnou vyschlost přilnul k ponebí, ovlažuje ho Pán slinou, aby ho uvedl v pohyb. Kristus Pán činí tak jen z ohledu na nás, na naši přirozenost, která žádá takovýchto zevnějších úkonů Vždyť člověk sestává z těla a duše, a vztah mezi oběma jest tak úzký, že zjevy duševní se projevují nutně tělem, a naopak tělo má veliký vliv na duševní činnost.

Zdali nepůsobí obřady Velikého pátku nebo slavné mše svaté na lidi mohutným dojmem? Proto též zkušenost učí, že kde se zanedbává účast v zevnější bohopoctě, tam hyne i vnitřní bohopocta, hyne i vnitřní náboženství. Proto Kristus Pán uděluje milost svou skrze sv. svátosti, kteréžto jsou, jak katechismus dí: *viditelná i působivá znamení* neviditelné milosti, kteráž od Krista Pána k našemu posvěcení ustanovena jsou. Proto církev obklopila nejhlavnější úkony bohoslužebné, mši sv. a svaté svátosti, věncem významných obřadů, které slavnost těchto úkonů jednak zvyšují, na jejich přijetí připravují a účinky jejich symbolicky znázorňují.[2]) Jak církev při zavádění obřadů byla zvláště příkladu Páně bedliva, viděti z obřadů při křtu svatém, z nichž některé jsou jen napodobením toho, co Kristus Pán na hluchoněmém učinil. Jako Kristus Pán hluchoněmého vyvedl ven ze zástupu, tak církev křtěnce oddělovala od světa, vřaďovala je mezi katechumeny a četnými exercismy a významnými obřady na křest připravovala. Po příkladu Pána Ježíše otvírala uši křtěnců

[1]) Řím. 10, 17. — [2]) Nepřátelé obřadů katolických ať jen nahlédnou do obřadových knih svobodných zednářů (Vychodil, Apologie křesťanství).

a kladla sůl moudrosti na jazyk jejich, jako dosud tak činí, volajíc: Effeta, čili otevři se.

Antifona k obětování (ž. 29, 2. 3) jest projevem vděčnosti duše osvobozené od hříchu. Zní: »Vyvyšovati budu Tě, Hospodine, nebo v ochranu svou přijal jsi mne, a nedals nepřátelům mým radovati se nade mnou. Hospodine, volal jsem k Tobě, a Tys uzdravil mne.«

V sekretě prosíme, aby Bůh dary naše přijal, a aby tyto dary po konsekraci přinesly Bohu chválu a nám pomoc. Zní: »Shlédni, prosíme, ó Pane, milostivě na služebnost naši, aby, co obětujeme, Tobě bylo darem příjemným, naší pak křehkosti vhodnou podporou.«

Antifona k přijímání (Přísl. 3, 9. 10) hodí se velmi dobře pro dobu žní, které jsou právě v proudu a připomíná dřívější obyčej obětovati Pánu prvotiny. Zní: »Cti Boha ze statku svého a z prvotin úrody své, a naplněny budou stodoly tvé hojností, a čeřenové tvoji vínem oplývati budou.«

V modlitbě po přijímání vyprošujeme si hojnost účinků ze sv. přijímání pro tělo i duši. Zní: »Prosíme, ó Pane, ať svátost Tvou přijímajíce, na duši a těle pomoci okoušíme, a vzhledem k oběma uzdraveni jsouce z náplně léku nebeského se radujeme.«

§ 143. Dvanáctá neděle po svatém Duchu.

Mešní formulář.

Druhdy říkávalo se na dnešní neděli evangelium neděle předešlé [1]) o uzdravení hluchoněmého, a proto není divu, že někteří spisovatelé ve středověku, jako na př. Rupert, [2]) Berno, [3]) poukazují na shodu introitu a orace dnešní s evangeliem o uzdravení hluchoněmého.

Rupert dí: »V osobě našich prvních rodičů stalo se lidské pokolení hluchým, tak že neslyšelo přikázání Božích, a němým, tak že nezpívalo chvály Boží. První projev jazyka Pánem uvolněného záležel v tom, že vzýval Boha (v introitu).

Ale i s dnešním evangeliem dá se introit i orace srovnati, rozumíme-li zraněncem, který upadl mezi lotry, pokolení lidské, které hříchem upadlo do moci ďáblovy, a proto úpěnlivě volá v *introitu* (ž. 69, 2. 3. 4.): »Bože, ku pomoci mé vzezři, Hospodine, ku pomoci mé pospěš, ať se zahanbí a zastydí, kteří hledají duše mé. (Ž.) Zpět ať se obrátí a zardí se, kteří žádají mně zlého.«

---

[1]) Lib. comit. secundum Pamelii Codd. apud Ranke, l. c. LXXV. — [2]) Rup. De div. offic. XI, 12. — [3]) De quibusd. rebus ad officium Missae pertinentibus libellus (XII. stol.): Berne snaží se dokázati, že formuláře mešní jednotlivých neděl jsou ovládány jednotnou myšlenkou a že různé prvky každého formuláře mešního tvoří dohromady symfonii.

Za pomoc pro život ctnostný prosíme *v oraci*, která zní: »Všemohoucí a milosrdný Bože, z jehož obdarování to pochodí, aby Tobě Tvoji věrní hodně a chvalitebně sloužili: rač nám dáti, prosíme, bychom po zaslíbeních Tvých bez překážky toužili a jich účastni byli.«

Epištola (2 Kor. 3, 4—9.). Sv. apoštol velebí vznešený úřad svůj a tím vlastně Krista, jenž ho k úřadu tomu povolal.

Chloubou jest mu, že skrze svůj úřad přivedl k Bohu obec Korintskou, ačkoliv jest přesvědčen, (»doufání takové máme«), že obrácení Korintských jest ze zásluh Kristových, pro které Bůh jeho činnosti apoštolské požehnal. A v pravdě, dí apoštol dále, nejsme s to, abychom si něco prospěšného sami od sebe pomyslili, ale schopnost naše ve věcech spásy pochází od Boha. Z toho sněm arauskánský právem tedy vyvozuje (hl. 7.), že již myšlenka spásonosná, a tím více tedy skutek nadpřirozeně dobrý od Boha pochází. [1])

Proto potřebí modliti se, aby Bůh nám vnukal dobré myšlenky. Tedy sám Bůh, dí apoštol dále, »nás i způsobné učinil býti služebníky Nového Zákona, ne litery, ale ducha; nebo litera zabíjí, ale duch obživuje.« (1. 6.). — Starý Zákon jmenuje apoštol písmenem, poněvadž více zevnějšími věcmi se obíral a méně k vniterné proměně hleděl, aniž také té pomoci podával, kterou jedině vniterné obnovy lze dojíti. Mimo to tak sluje, poněvadž pod literou skrýval se ještě vyšší smysl, jenž se odnášel k Novému Zákonu. Nový pak zákon sluje duchem, poněvadž, ač obřady má, bez nichž se obejíti nelze, přece především k mravné a vniterné proměně prohlédá a spolu milosti uděluje, kterou jí dojíti lze. »Písmě zabíjí, duch obživuje.« Starý Zákon smrtí hrozil všem, kdož předpisů nezachovávali, ale neuděloval milostí, aby člověk je zevrubně mohl plniti. Nový Zákon obživuje, poněvadž smazuje dluh hříchů, uštědřuje milost Boží a připravuje člověka k životu věčnému.

Z tohoto rozdílu mezi Novým a Starým Zákonem právem tedy vyvozuje apoštol v následujících verších větší slávu Zákona Nového před Starým. Dí: Jestliže odevzdání Zákona zabíjejícího a smrtonosného, vyrytého na kamenných deskách slavné bylo, oslaveno totiž tím, že tvář Mojžíšova, když podruhé sestupoval s hory, tak se leskla, že nemohli israelité ani pohlédnouti na tvář jeho pro stkvělost, kterak nebude služba ducha (života) více ve slávě? Proto také služebníci Nového Zákona převyšují služebníky Zákona Starého.

Díky (ž. 33) a prosbu (ž. 87.) za spasení k milosrdnému Samaritánu — Ježíši Kristu, vyjadřuje *graduale*, jež zní: »Dobrořečiti budu Hospodinu každého času, vždy bude chvála jeho v ústech mých. ℣. Hospodinu chlubiti se bude duše má, ať to

[1]) Viz: Jan 15, 5; Trid. s. 14. c. 8; Fil. 4, 13.

slyší tiší a veselí se. Alleluja, alleluja. (Ž.) Hospodine, Bože spasení mého, ve dne i v noci volám k Tobě. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 10, 23—36.) obsahuje zakončení řeči, kterou Kristus Pán měl k učeníkům, když se vrátili z missijní cesty. [1])

Kristus Pán velebí učeníky, řka: »Blahoslavené oči, kteréž vidí, co vy vidíte. Nebo pravím vám, že mnozí proroci a králové chtěli viděti, co vy vidíte, a neviděli, a slyšeti, co vy slyšíte, a neslyšeli.« Důraz klade Kristus Pán na slova: »vy — vidíte, slyšíte.«

Vidění jest trojí: *a*) vnější, neužitečné, jak viděli Pána fariseové; *b*) vniterné, jak Krista Pána spatřovali otcové a před jinými Abraham (Jan 8, 56); *c*) vnější i vniterné, t. j. tělesné i duchovní, jak Pána spatřovali apoštolové.

Nám dostává se spatřování vniterného skrze víru, která jest potvrzena z mrtvých vstáním Páně, obrácením národů, krví mučeníků, dějinami církve, životy svatých atd.

Pak vypravuje dnešní evangelium podobenství o milosrdném Samaritánu, aby lidé poznali, jakým způsobem si třeba království nebeského dobývati. O okolnostech času a místa se Pán sice nezmiňuje, ale dají se s pravděpodobností určiti. Kristus Pán byl na cestě do Jerusalema k poslední slavnosti stánků, a poněvadž ho Samaritáni nepřijali, ubíral se Peréou. Bezpochyby překročil již po druhé řeku Jordán a byl právě v tu dobu, když vykládal naše podobenství, buď v Jerichu nebo u Jericha. Neboť hned potom se vypravuje, »že když se ubírali, vešel do městečka, a žena jedna jménem Marta přijala jej do domu svého« (10, 38).

Podnět k pronesení našeho podobenství dala Pánu otázka jistého zákoníka, který přišel k němu, pokoušeje ho a řka: Mistře, co čině, život věčný obdržím? Pán chtěje od sebe odvrátiti všeliké podezření, jakoby jinak soudil, nežli zákon sám, dí jemu: »V zákoně co jest psáno? Kterak tam čteš?« Zákoník odpovídá výrokem z třetí a páté knihy Mojžíšovy (Dant. 6. 5; Lev. 19, 18.): »Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své, a ze vší síly své i ze vší mysli své, a bližního svého jako sebe samého.« Slova »ze vší síly své« přidává zákoník pro větší důraz. Srdce označuje ohnisko a základ mohutností duchovních; duší rozumí se vůle, myslí mohutnost poznávací a slovy: »ze vší síly své« označuje se, že člověk všemi silami ducha má Boha milovati.

I dí mu Ježíš: »Právě jsi odpověděl, to čiň a živ budeš.« Ale zákoník se ihned ospravedlňuje, t. j. omlouvá svou otázku

[1]) Kristus Pán rozeslal 72 učeníky, aby kázali. Po návratu s radostí vypravovali o výsledcích své činnosti. Pán učí je, z čeho se vlastně radovati mají, a pak velebí svého Otce a blahoslaví učeníky (v. 23, 2).

a praví, že přes všechnu shodu s Pánem, přece potřebuje dalšího vysvětlení, totiž, kdo jest jeho bližním. Spojkou »*a*« kdo jest můj bližní, vyjadřuje se jakás nedočkavost, s jakou zákoník otázku učinil. Nadál se totiž, že otázkou tou Pána do nesnáze uvede, a že mu Pán dá odpověď odchylnou od tehdejších náhledů. Židé totiž, majíce se za národ vyvolený, zákon o milování bližního (Lev. 19, 18) vykládali si pouze o židech a vylučovali z něho nežidy; ba někteří židé uznávali za bližní pouze své příbuzné a přátele.[1]) Proto předložil zákoník Pánu otázku: »A kdo je můj bližní?« Majíce na zřeteli úzkoprsé stanovisko židů o lásce k bližnímu, pochopujeme dosah našeho podobenství. Podobenství zní: »Člověk jeden sestupoval z Jerusalema do Jericha a upadl mezi lotry, kteříž i oloupivše ho i zranivše odešli od pola mrtvého nechavše« (v. 30.). Člověk onen byl bezpochyby žid, jak vysvítá z protivy Samaritána (v. 32.). »Sestupoval,« poněvadž Jerusalem leží asi 700 *m* nad hladinou mořskou, kdežto Jericho leží asi 250 *m* pod hladinou středozemního moře. Jericho je od Jerusalema asi 6 hodin cesty vzdáleno. Cesta z Jerusalema do Jericha obklopena jest jeskyněmi, v nichžto se zdržovali a dosud zdržují loupežníci.[2]) Krajina tato patří k staré »poušti Judově«. »I přihodilo se, že kněz jeden šel touž cestou a uzřev jej pominul. Též i levita, když byl u toho místa, a uzřel ho, pominul« (v. 31. 32.). V Jerichu, kdež byla druhdy škola prorocká (4. Král. 2, 4. a n.), bydlelo mnoho levitů a kněží, kteří chodili do Jerusalema (Luk. 48.) konat služby Boží a po osmi dnech se vraceli. Kněz i levita šli okolo oloupeného, viděli ho v krvi, ale nechali ho bez pomoci. Že právě Pán jmenuje kněze, jenž zákon Boží vykládal, a levitu, služebníka oltáře, jenž zvláště měl zákon Boží zachovávati, dělo se za tím účelem, aby nauka Pánem hlásaná tím více ozřejměla. Kněz snad se mu vyhnul, ale levita až k samému zraněnci přišel, snad i prosbu jeho slyšel, ale přece ku pomoci mu nepřispěl. Cit útrpnosti se brzy ztratil a ustoupil předsudkům, že nešťastník ten jen odpykává tresty za hříchy. Ale jinak se zachoval Samaritán. Židé Samaritány opovrhovali, považovali je za kacíře a měli je v takové nenávisti, že jísti s nimi bylo takovým zločinem, jako požívati vepřového masa.[3])

Kdežto kněz a levita, uzřevše poraněného, jeho pominuli, Samaritán, uzřev ho, milosrdenstvím hnut byl a cit milosrdendenství ve skutek uvedl. Především přišel k poraněnému,[4]) pak obvázal rány jeho a nalil na ně oleje a vína. Olejem a vínem

---

[1]) Fonk, l. c. 640. — Talmud toto úzkoprsé stanovisko židů ještě přiostřuje. Fonk, l. c. — [2]) Mat. 20, 29; Jos. Flavius, Válka žid. 4, 8, 3. n. 474. O těchto loupežnících platí dosud slova andělova o Ismaelu k Agaře (Gen. 16. 12.). — Ze své doby vypravuje nám o loupežnících též sv. Jeronym (in Jer, 3, 2; epist. 108). (Epitaphium Paulae) n. 12, Migne 24. — 726 a n.; 22. — 887 a n. — [3]) Schürer, Geschichte des jüd. Volkes im Zeitalter Jesu Christi. II. 14—18. — [4]) *Προσελών* naproti *ἀντιπαρῆλθεν*.

občerstvovali se cestující na cestě, a proto nosívali je s sebou. Východan nalije oleje na chléb a pak ho požívá, a podobně víno patřilo před Mohamedem k denní stravě obyvatel východu. Víno smíchané s olejem patří dosud k nejhojivějším lékům. [1]) Samaritán přioděl pak poraněnce bezpochyby svým pláštěm, posadil ho na své hovado a dovezl konečně do hospody, čili jak nyní se říká do »chánu«. [2]) Tam Samaritán dovršil dílo lásky, opatřiv poraněnému pokrm, nápoj, lože, obsluhu, léky a konečně nemoha déle pobýti, *vyšed* (aby toho poraněný neviděl) dal dva denary (asi 2 K) hospodskému, aby se o zraněného staral. Denar byla denní mzda (Mat. 20, 1—7. »Dělníci na vinici«); nedal tedy Samaritán hospodskému mnoho, ale chtěl brzy se navrátiti a všecko nahraditi.

Když byl Pán Ježíš podobenství přednesl, otázal se zákoníka: »Kdož z těch tří zdá se tobě bližním býti tomu, kterýž upadl mezi lotry?« Otázkou touto odnáší se Pán k otázce zákoníkově: »Kdo jest můj bližní?«

Odpověď na otázku Páně nemohla býti nyní nesnadná. A proto chtěj nechtěj odpovídá zákoník: »Ten, kterýž mu prokázal milosrdenství.« Nedí: »Samaritán,« neboť toho jména, jsa židem, nechce pronésti, ale úsudek příznivý Samaritánovi musil pronésti.

Kristus Pán potvrdil odpověď zákoníkovu s napomenutím: »Jdi, i ty čiň podobně,« t. j. prokazuj každému člověku skutky lásky bez ohledu na vlast, původ, národnost, kdykoliv pomoci tvé potřebuje, třebas by byl i nepřítel.

Ke chvále církve katolické může býti řečeno, že napomenutí Páně k lásce bližního vždy se zachovávalo, že v církvi vždy se našlo s dostatek šlechetných duší, které kráčely ve šlepějích milosrdného Samaritána a službě bližního věnovaly statky, zasvětily své síly duševní i tělesné, ba i život. Dějiny církve katolické dosvědčují že na poli charity palma vítězství jediné církvi katolické přináleží. [3])

Dle jednomyslného výkladu sv. Otců dá se podobenství o milosrdném Samaritánu mysticky vyložiti o Kristu a vykoupení lidstva. [4]) Pocestným jest člověčenstvo; z Jerusalema sestupovalo do Jericha, s výše blaženosti rajské ocitlo se v nížinách hříchu; loupežníky byli ďáblové, kteří člověka olupují o milost Boží a svlékají mu oděv synovství Božího. Kněz a levita představují Starý Zákon s jeho obřady, který člověku to-

---

[1]) Michel Jullien, L'Egypte, Lille 1891, 276. — Viz též: Theophrast. Hist. pl. IX., 4, 1; Plin. XXIX, 2, 9. n. 30. — [2]) Řecké *πανδοχεῖον* (*πᾶν δέχεσθαι*, všechno přijímati) označuje, že běželo hlavně o přístřeší cestujícím a že hospody zvláštních světnic a lůžek neposkytovaly. — [3]) Hammerstein, Winfrid, Das soziale Wirken der Kirche. — [4]) Origenes vykládá o jednom knězi, že parabolu tímto způsobem vyložil. (Hom. 35. in Luc.). Viz: Cyrill. Alex., Theophylactus, St. Ambros., August. Isid. Hisp., Rhab. Maurus, S. Beda a j.

liko na vědomí přivedl jeho bídný stav (Řím. 7, 7.), ale sám pomoci nemohl. Samaritánem jest Kristus, vínem a olejem rozuměti lze prostředky spásy: slovo Boží, sv. svátosti a ostatní milosti Boží, které nám Kristus zasloužil. Hostincem jest církev svatá a hostinským jsou představení církevní. Mimo to jest parabola i obrazem jednotlivého hříšníka. S těmito výklady souvisí i jiné mystické výklady, jako na př. o pracích o obrácení hříšníků, [1]) o péči o spásu bližního. [2])

Antifona k obětování (offertorium) vypravuje, jak vroucně přimlouval se Mojžíš u Boha za lid israelský, který rozhněval Boha, učiniv si zlaté tele. Dle Honoria z Autunu přijala církev toto místo proto do mešního formuláře, poněvadž neděle XII. připadává často na den, kdy v martyrologiu se připomíná památka Mojžíšova. Zní: »Mojžíš pak modlil se k Hospodinu Bohu svému, řka: Proč, Hospodine, hněvá se prchlivost Tvá na lid Tvůj? Ukrotiž hněv svůj: rozpomeň se na Abrahama, Isáka a Jakoba, jimž jsi přisáhl, že jim dáš zemi, oplývající mlékem a strdí: I ukrocen jest Hospodin, tak že neučinil zlého, kteréž byl mluvil proti lidu svému.«

V sekretě prosíme Boha, aby obětní dary milostivě přijal; tyto pak, aby nám vymohly milost a Bohu byly ke cti. Zní: »Shlédni, prosíme, ó Pane, milostivě na obětní dary, jež na posvátný oltář klademe, aby nám odpuštění zjednávajíce, čest jménu Tvému vzdávaly.«

Antifona k přijímání (ž. 103, 13. 14. 15.) souvisí asi s dobou žní a vinobraní, a na tomto místě jest díkem za milosti, jichž se nám v církvi dostává, hlavně však skrze eucharistii. Zní: »Úrodou díla Tvého, Hospodine, nasycena bude země. Abys vyvodil chléb ze země, a víno aby obveselilo srdce člověka, aby vyjasnil tvář svou olejem a chléb aby srdce člověka posilnil.«

Modlitba po přijímání vyjadřuje prosbu, aby sv. přijímání bylo nám ochranou od hříchu a záštitou života nadpřirozeného. Zní: »Oživiž nás, prosíme, ó Pane, účast svatá tohoto tajemství, a nám i smíření zjednej i ochranu.«

§ 144. Třináctá neděle po svatém Duchu.

Na západě nazývá se třináctá neděle po svatém Duchu nedělí desíti malomocných dle připadajícího evangelia; [3]) Řekové nazývají ji třináctou nedělí sv. Matouše a čtou evangelium o dělnících na vinici (Mat. 20.).

[1]) Sv. Jan Zlatoústý, Homil. 8. adv. Jud. (Migne 48, 932.) — [2]) Sv. Řehoř Veliký, Moral. XX, 5, 14. (Mign. 76, 143.); podobně Reg. post. II, 6. — [3]) Liber comitis sec. Pamelii codicem má pro dnešní neděli evangelium z předešlé neděle. Slavily-li se velikonoce brzy po rovnodenní jarním, čítala se již devátá neděle po svatém Duchu s následujícími nedělemi dle svátku sv. Vavřince; slavily-li se velikonoce pozdě, čítaly se tyto neděle jako neděle měsíce září. (Gueranger, l. c. 11, 293 a n.).

Hlavní myšlenku liturgických formulářů tvoří pravda, že Ježíš jest jediným lékařem malomocného lidstva, že nikdo nemohl očistiti lidstva od malomocenství hříchů, leč Ježíš. Nemohl lidstvu zjednati odpuštění hříchů Starý Zákon, tím méně pak zákon přirozený. Zákon Starý člověku pouze hřích připomínal, budil v něm vědomí hříchu a touhu po osvoboditeli od hříchu — po Vykupiteli, ale sám svou mocí odpuštění hříchu zjednati nemohl (obsah dnešní epištoly). Ale proto nebylo působení přirozeného a Starého Zákona nadarmo.

I zákon přirozený, a tím více Zákon Starý, budíce v srdcích pohanů i židů touhu po Vykupiteli (introit), otvíraly srdce jejich nadpřirozenému působení milosti Boží, která přiváděla je k víře ve Vykupitele a k synovství Božímu. Ovšem že jediným pramenem milosti byl, jest a bude Ježíš Kristus. *On* uzdravil lidstvo od malomocenství hříchu a vlil a posud vlévá v ně nový, nadpřirozený životní princip — milost posvěcující.

Na nás jest, abychom s milostí jeho působili a život nadpřirozený si zachovali a chránili se nebezpečí opětné nákazy ošklivého malomocenství. Prostředky preservativní máme v časté sv. zpovědi, sv. přijímání, denním zpytování svědomí, častém obcování mši sv. atd. Zvláště však buďme Vykupiteli našemu vděčni (příklad Samaritána v dnešním evangeliu).

Mešní formulář.

Introit jest vyňat ze žalmu 73., 10. 11; 2—3. Žalmista Páně naříká v něm nad zpustošením chrámu. Ale daleko horší bylo zpustošení, jež způsobil v duši prvních rodičů a jejich potomků ďábel. Odtud úpěnlivá prosba za ochranu proti tomuto pustošiteli v introitu, jenž zní:

»Ohlédni se, Hospodine, na úmluvu svou a duši chudých neopouštěj na vždycky. Povstaň, Hospodine, a suď při svou. a nezapomínej hlasů těch, kteříž hledají Tebe. (Ž.) Proč, ó Bože, zamítáš nás dokonce? Proč rozpálena jest prchlivost Tvá na ovce pastvy Tvé?«

Ježíš Kristus zasloužil nám milost Boží, ale na nás jest, abychom s ní působili a v ní se rozmáhali, a proto prosíme *v kollektě*: »Všemohoucí věčný Bože, račiž v nás rozmnožiti víru, naději a lásku; a abychom dojíti mohli toho, co slibuješ, učiň, abychom vždy milovali, což nám přikazuješ.«

Epištola (Gal. 3, 16—22.) dokazuje, že ospravedlnění naše plyne ne ze zákona, nýbrž z víry v Krista.

Důkaz provádí apoštol následovně: Úmluvy v řádném státě nikdo neopovažuje se porušiti. (v. 15.) Ale »Abrahamovi vyřčena jsou zaslíbení i semeni jeho«. Tedy slibové Abrahamovi učiněni nemohou býti změněni. Slovy »zaslíbení« (slibové) a »semeni« zahrnují se veškerá přislíbení, která se odnášejí ke spáse skrze

Krista; Abrahamovi byla zaslíbení učiněna a potomkům jeho byla opětována. Semenem pak, oním potomkem, k němuž se zaslíbení odnášela, *jest Kristus*, jak sám apoštol vysvětluje.

Závěrek vyjadřuje apoštol slovy: Toto pak pravím: Zákon, který po čtyřech stech a třiceti letech dán jest, neruší smlouvy od Boha stvrzené, aby to zaslíbení zničil. Tedy Starý Zákon úmluvy mezi Bohem a Abrahamem nezrušil; ale dle úmluvy této požehnání a ospravedlnění pochází od Krista — tedy nemůže pocházeti od zákona. Z tohoto odůvodnění mohla by povstati otázka: »Což tedy zákon? — jaký měl účel? »Pro přestupování přidán jest, dokudž by nepřišlo símě, jemuž Bůh zaslíbil, zřízen jsa skrze anděly v ruce prostředníka.«

Z těchto slov apoštolských vysvítá, že Starý Zákon proto byl dán, aby lidé poznali, že jejich skutkové jsou zlí, a poznáním tím ke Kristu byli přivedeni jako k jedinému ochránci od věčné zkázy (Řím. 3, 4. 50—20; 7, 8.). Lidé poznali skrze Zákon nedostatečnost svou a přišli k přesvědčení, že zásluhami svými k ospravedlnění nepřijdou, že ani Zákon nemá moci je ospravedlniti, nýbrž že jediné Kristus, k němuž přípovědi směřovaly, může lidi od hříchu osvoboditi a je ospravedlniti. — Slovy: »Zřízen (Zákon) skrze anděly v ruce prostředníka« ukazuje apoštol další rozdíl Zákona od úmluvy s Abrahamem učiněné, že totiž tato bezprostředně od Boha pocházela. Zákon však vydán byl prostřednictvím andělů, a to ne v ruce lidu samého, nýbrž prostředníka — Mojžíše. Slovy: »Prostředník pak není jednoho, ale Bůh jeden jest« poukazuje apoštol k tomu, že Bůh jeden jsa, zákonem Mojžíšovým nemohl zrušiti slibů Abrahamovi učiněných a na místo nich stanoviti Zákon Mojžíšův.

Výsledek pak všeho pojednání shrnuje apoštol s důrazem v otázku: »Je-liž tedy zákon proti slibům Božím?« na niž hned odpovídá: »Odstup to!« — A hned uvádí důvod této nemožnosti: »Nebo, kdyby dán byl zákon, kterýž by mohl obživiti, jistě by byla ze zákonu spravedlnost.« Ale pak by ospravedlnění nepocházelo ze zaslíbení, a Bůh by si odporoval, což jest ovšem nemožno.

Hledati tedy třeba v tom účel Zákona, aby člověku skrze něj ozřejmělo, že ve hříších spoután jest a aby malomocenstvím hříchu stížen, tím více toužil po lékaři — Ježíši Kristu. »Ale Písmo (Zákon) zavřelo (obvinilo) všecko pod hřích (z hříchu), aby z víry v Ježíše Krista dáno bylo věřícím zaslíbení.«

Graduale (ž. 73. 19—22; ž. 89, 1.) opět vyjadřuje prosbu obsaženou v introitu: »Ohlédni se Hospodine na úmluvu svou . . .« »Neboť,« dí Rupert, »to bylo volání starých, kteří úpěli pod nedostatečností malomocného Zákona Sinajského. Vyprošovali vyplnění úmluvy, která zaslíbena byla víře Abrahamově. Volali po Kristu, jak jen ubohý poraněný po milosrdném Samaritánu vo-

lati mohl, když viděl okolo sebe kráčeti kněze a levitu, kteří mu však hojivých léků pro rány neposkytli.«[1])

Evangelium (Luk. 17, 11—19.) vypravuje o zázračném uzdravení desíti malomocných.

Když byl Kristus Pán vzkřísil Lazara z mrtvých, a mnozí proto v Ježíše uvěřili, uradili se velekněží a fariseové Ježíše usmrtiti (Jan 11. 53.). Odešel tedy Ježíš do krajiny poblíž pouště do města, jež slove Efrém,[2]) a tam zdržoval se s učeníky svými (l. c. 54.). — Poněvadž však blížily se svátky velikonoční, šel Pán Ježíš do Jerusalema na slavnost prostředkem Samařska a Galilee t. j. po hranicích obou krajin. — Když pak na cestě té vcházel do vesnice, jejíž jméno Lukáš neudává, potkalo se s ním deset malomocných, devět židů a jeden Samaritán Společná nemoc, společná nouze a společná prosba je sjednotila, ač jinak židé a Samaritáni žili v nepřátelství; domnívali se, že Pán spíše je vyslyší, když společně prositi budou (moc společné modlitby).[3]) Stáli zdaleka, poněvadž přiblížiti se nesměli (Lev. 13, 46; Num. 5, 2.); a poněvadž Pán se v tu stranu nedíval, pozdvihli hlasu řkouce: Ježíši, mistře, smiluj se nad námi.[4]) — Pán pohleděv, kde stáli, řekl jim: »Jděte, ukažte se kněžím.« Nebyli ještě očistěni, ale v rozkazu Páně bylo zahrnuto, že na cestě očistění dojdou, budou-li míti víru a důvěru. A víra jejich nebyla sklamána, neboť »stalo se, že když šli, očistěni jsou«.[5]) — Ke kněžím je poslal Pán, aby za dost se stalo předpisům Zákona (Lev. 13, 2; 14, 2.), a pak aby kněží sami byli svědky zázračného jich uzdravení. — Dle sv. Augustina chtěl Pán též naznačiti potřebu svátostné zpovědi. — Ostatně rozdíl mezi kněžími Starého Zákona a kněžími církve Kristovy jest ten, že v Novém Zákoně očistění nejen se dosvědčuje, nýbrž skutečně se děje.

Všech deset malomocných očištěno bylo, leč jen jediný navrátil se k Pánu, hlasem velikým velebě Boha a padl na tvář před nohy Jeho díky čině, a ten byl Samaritán.

Zdá se, že Samaritán přišel k Pánu ještě dříve, nežli přišel do vesnice, že tedy nejdříve Pánu poděkoval a pak teprve kněžím se ukázal. Jako *Samaritán* tím více si vážil dobrodiní jemu od *žida* prokázaného (Jan 4, 9.) — Za to druzí nevzdavše

---

[1]) De div. off. XII, 13. — [2]) Efrém leželo severně asi dvě hodiny vzdáleno od Jerusalema na pomezí pouště. — [3]) Jak. 1, 16. U lidí jest ovšem jinak; jeden žebrák spíše bude vyslyšen, nežli veliké množství žebráků. — [4]) Již v LXX setkáváme se častěji s úpěnlivým voláním κύριε ἐλέησον με, Pane, smiluj se nade mnou! (ž. 40, 5. 11.) nebo κύριε ἐλέησον ἡμᾶς (ž. 122, 3.); v Novém Zákoně ještě častěji dovolávají se lidé v nouzi útrpnosti Páně tímto úpěnlivým voláním, a Pán *vždy* je vyslyšel (Mat. 9, 27; 15, 22; Mar. 10, 47). To bylo příčinou, že církev při bohoslužbě často těchto slov užívala, je ve mši svaté zavedla a je na počátku litanie umístila. (Viz: Thalhofer, Lit. I. § 35). — Modleme se často těmito slovy za očištění od pýchy, lakoty, nečistoty a jiných neřestí! — [5]) Viz užitek víry a poslušnosti!

díků ukázali nevděčnost srdce svého. Jak mile dotkla se Pána vděčnost Samaritánova a jak ho zabolela nevděčnost židů, vysvítá ze slov Páně: »Zdaliž jich není deset očištěno? A kdež jest jich devět? Není nalezen, jenž by navrátil a vzdal chválu Bohu, jediné cizozemec tento.«

Tímto případem vyplnila se opět slova, jimiž prorok Ezech. 16, 51. Israeli vytýká nevděčnost před Samaří. — Někteří se domnívají, že Pán uzdravil devět israelitů pro vděčnost Samaritánovu (Is. 65, 8.), jako nechává slunce vycházeti na zlé i dobré.

Samaritánem zobrazují se nám též pohané, kteří s povděkem víru v Krista přijali, kdežto v devíti malomocných spatřiti lze urputné židy. A posud se stává, že mnohý křesťan si neváží darů svaté víry, kdežto pohané nově na víru obrácení vynikají horlivostí. Dle Maldonata osvědčuje se tímto příběhem zjev, že lidé mnoho dobrodiní od Boha dostávají, ale jen málo jich je Bohu vděčno.

Konečně dí Ježíš k Samaritánovi: »Vstaň a jdi, nebo víra tvá tě uzdravila.« Těmito slovy Pán znova poukázal na sílu víry (viz nahoře 17, 6.) a poučil Samaritána, aby ve víře stále prospíval. Samaritán měl víru, ale nyní ji vděčností svou znova projevil a tím oživil, kdežto ostatní malomocní k vděčnosti nedospěli, víry neoživili a možná později ji i ztratili.

Antifonou k obětování (ž. 30, 15. 16.) vyslovujeme důvěru, že nás Pán Ježíš od hříchů očistí. Zní: »V Tebe doufal jsem, Hospodine, a řekl jsem: Bůh můj jsi Ty, v rukou Tvých jsou časové moji.«

V *sekretě* modlíme se, aby obět mešní vymohla nám odpuštění vin spáchaných a milostí potřebných pro budoucnost. Zní: »Smiluj se, ó Pane, nad lidem svým, smiluj se nad dary obětními, a touto obětí usmířen jsa, hříchy naše nám odpusť, a čeho žádáme, uděl.« — Kristus Pán, nebeský lékař, očistil nás od hříchů a vlil do duší našich nový, nadpřirozený život a dal zároveň pokyn k jeho zachování — eucharistii. Vzácný ten pokrm opěvuje *antifona k přijímání* (Moudr. 16, 20): »Chléb s nebe dal jsi nám, ó Pane, mající všelikou rozkoš a líbeznost všeliké chuti.«

Když tedy eucharistie udržuje nadpřirozený život duše, kéž bychom ji často přijímali, v milosti rostli a tak k životu věčnému se připravovali. Tuto poslední myšlenku vyjadřuje *modlitba po přijímání*, jež zní:

»Přijavše, ó Pane, nebeské svátosti, prosíme, bychom v milosti ke konání věčné spásy se rozhojňovali.«

§ 145. Čtrnáctá neděle po svatém Duchu.

Tato neděle nazývána na západě »neděle dvou pánů« dle připadajícího právě evangelia, u Řeků sluje neděle »pozvaných na svatbu«,[1]) nebo též 14. neděle sv. Matouše, předpokládaje

[1]) Mat. 22.

však, že do následujícího téhodne nepřipadne svátek »pozdvižení svatého Kříže«, v kterémžto případě obě neděle i předcházející i následující zovou se první a druhá neděle pozdvižení svatého Kříže.

Základní myšlenku mešní liturgie podává evangelium slovy: »Žádný nemůže dvěma pánům sloužiti.« Epištola (Gal. 5, 16 24.) pak vypočítává různé ony pány, kteří vedle Boha do služeb svých člověka lákají; jsou to »skutkové těla«, a »kdo takové věci činí, království Božího nedojdou.« Užitkové plynoucí ze služby Boží jsou četní; svatý apoštol vypočítává v epištole celou řadu ctností, které zdobí duši ve službě Boží, a pak těší se všichni, kdož ve službě Boží jsou, zvláštní prozřetelnosti Boží (starost Boží o ptactvo nebeské a lilije polní).

Mešní formulář.

Služba Boží jest sice člověku obtížná, ale vede do nebe a proto modlí se církev v *introitu* (ž. 83, 10. 11. 2. 3.) za potřebnou pomoc a ochranu na cestě do nebeského Sionu.

Introit zní: »Ochránce náš, popatř Bože a vzhlédni na tvář Pomazaného svého, nebo lepší jest den jeden v síních tvých nad tisíce. (Ž) Jak mili jsou stanové Tvoji, Hospodine zastupů! Touží, až i omdlévá duše má po síních Hospodinových.«

Podobně jako v introitu modlí se církev za pomoc a ochranu Boží i v *kollektě*, která zní: »Ostříhejž, prosíme, Pane, církve své ustavičným smilováním svým: a poněvadž bez Tebe lidská křehkost k pádu je náchylna, rač pomocí svou od nás vše, co škodlivého jest, odvraceti, a k tomu, co spravedlivého jest, nás přiváděti.«

Epištola vyličuje boj těla a ducha a skutky obou popisuje. Epištola začíná větou, která obsahuje základ veškerého křesťanského života: Duchem choďte a žádosti těla nevykonáte. *Duchem* rozumí se vyšší stránka člověkova, rozum, mysl, svědomí (vniterný člověk), pokud Duchem svatým obrozena jest, čili rozumí se Duch svatý; tělem pak rozumí se *celý* člověk Duchem svatým neobnovený nejen se všemi žádostmi netoliko smyslnými nýbrž i duchovými, ke kterým posledním patří na př. pýcha, mstivost a p. Kdo Duchem svatým říditi se dá, nebude jistě vykonávati žádosti těta. Tělo a duch mají povahu sobě odpornou, následek pak tohoto vniterného rozporu jest, že ne cokoliv chcete, to činíte. Jest vždy bráti ohled na vnuknutí Ducha svatého; od něho musí býti člověk veden, a to jest, co dí apoštol: »Jestliže pak Duchem vedeni býváte, nejste pod zakonem«, t. j. kdo se vnuknutím Ducha svatého řídí a spravuje, jest nad zákonem,. zákona sám sebou šetří, aniž potřebí má, aby hrozbami k němu byl přidržován (I. Tim. 1, 9). Spolu pak také apoštol chce říci, že kdo Duchem svatým se vésti dávají, jsou pod mi-

lostí, která ničí zlé žádosti a vede k životu vyššímu, jak dí Sušil: Nepotřebuje abecedáře, kdo filosofii se oddal.

Aby vysvětlil povahu boje vnitrného a vlastnosti bojujících mocností, vypočítává apoštol některé skutky těla a některé skutky ducha. Nejprve vypočítává hříchy nečistoty, k nimž přidává modloslužbu, která často spojena byla se smilnými obřady, a čarování či otravu, když někdo věcí jedovatých užívá k podnícení chlípnosti nebo i k usmrcení. Pak vypočítává apoštol nepravosti vyšlé z nenávisti stupňovaně od nenávisti čili nepřátelství až k vraždě. Na posledním místě uvádí se opilství a nestřídmost v jídle, jež člověka nejvíce hyzdí.

O vypočtených nepravostech podotýká apoštol, že kdo se jich dopouští, nedojde věčného spasení.

Naproti těmto skutkům staví apoštol ovoce ducha. Ovocem ducha jsou ctnosti, které z jednoho semene jako plod vyrůstají a jedno ústrojí živé činí. Vypočítává se ctností ve Vulgatě dvanáct,[1]) a dají se rozděliti tak, že první tři odnášejí se k Bohu, tři následující k bližnímu, a ostatní tři ku pokoji s Bohem i s lidmi. Proti takovým a podobným ctnostem není zákon t. j. zákon nejen je neodsuzuje, nýbrž odměňuje. »Kteříž pak jsou Kristovi, ti ukřižovali tělo své s hříchy i s žádostmi.« Takto mluví apoštol, poněvadž máme život Kristův v sobě napodobiti (Řím. 6, 5. 6.), a poněvadž přemáhání žádostí se neobejde bez bolestí. Ukřižovati tělo znamená tedy všelikou hříšnou žádost uvnitř zmařiti — tak, jako Kristus zevně tělo zmařil. Ideálně umrtvení těla stalo se na kříži svatém, ale ve skutečnosti díti se musí až do smrti. Děje se to ukřižování, dí sv. Augustin, onou čistou a cudnou bázní, kterou se strachujeme Boha uraziti.[2])

Graduale (ž. 117, 8. 9; ž. 94, 1) naplňuje služebníky Boží radostnou důvěrou; neboť lépe jest býti ve službě Boží nežli ve službě světa. Zní: »Lépe jest doufati v Hospodina, než doufati v člověka. ℣. Lépe jest naději míti v Hospodina, nežli naději skládati v knížatech. Alleluja, alleluja. Pojďte, veselte se Hospodinu, plesejme Bohu, Spasiteli svému. Alleluja.«

Evangelium (Mat. 6, 24—33.) tvoří část horského kázání a poučuje nás, kterak se máme varovati přílišné péče o věci pozemské a o jaké poklady máme především pečovati; začíná podobenstvím [3]) o dvou pánech nebo o dvojí službě. Žádný nemůže dvěma pánům sloužiti, dí Pán. Řecké *δουλεύειν* mělo by se vlastně přeložiti »býti otrokem«, a pak jest nade vši pochybnost jasno, že nikdo nemůže býti u dvou pánů otrokem zároveň. Ale ani »sloužiti« nemůže nikdo dvěma pánům, jichž snahy a zájmy jsou si zcela protivny. Nebo zajisté jednoho nenáviděti bude a druhého milovati, nebo jednoho strpí a druhým pohrdne.

---

[1]) V řeckém textě pouze devět. Trpělivost, mírnost, čistota tam schází. — [2]) Sušil, l. c. — [3]) Fonk, l. c. 700 a n.

Dva motivy uvádí Pán, pro které se služebník pro některého z pánů rozhodne: — lásku (nenáviděti, milovati) anebo prospěch a zájmy (přidržeti se nebo strpěti a pohrdnouti). Tuto všeobecnou větu o dvojí službě obrací Pán na pravdu, o níž hodlá obšírněji pojednati: »Nemůžete Bohu sloužiti i mamonu«. I zde třeba vyložiti slovo *δουλεύειν*, sloužiti, v úplném smyslu t. j. býti oddánu s celou duší službě pána. Že Bůh žádá pro sebe takovouto oddanost, vysvítá ze slov: »Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého« atd. (Luk. 10.) a za důvod uvádí se: »Slyš Israeli, Hospodin Bůh náš, Hospodin jeden jest« (Deut. 6, 4.).

Ale naproti těmto požadavkům zákonného pána staví požadavky své neoprávněně jiný pán — mamon t. j. statek se svými radostmi, požitky a slávou. A právě mezi židy měl tento pán mnoho otroků sobě zcela oddaných, a to i mezi těmi, kteří se chlubili, že jsou ve službách Hospodinových. I mezi posluchači svými viděl Kristus Pán tak mnohé fariseje, kteří k penězům nezřízeně lnuli. Následek toho byl, že Bohu celým srdcem nesloužili. Proto v horlivosti pro čest svého nebeského Otce volá Kristus Pán: Nemůžete Bohu sloužiti i mamonu.

Ale při tom třeba míti na zřeteli, že Pán nezakazuje *míti* statky, nýbrž zakazuje *býti otrokem statků*. »Neboť něco jiného jest míti bohatství a něco jiného sloužiti statkům. Máš-li bohatství, a ono tě nečiní pyšným nebo násilným, nýbrž pokud můžeš dáváš nemožným, jsi pánem svého bohatství a nikoliv služebníkem, poněvadž nemají tě v moci statky tvé, nýbrž ty je máš v moci. Jestliže však bohatství a statky tvé činí tě pyšným anebo násilným, a ty jsa zaujat lakotou nikomu nic nedáš, tehdá jsi otrokem svého bohatství, ne pánem, poněvadž bohatství má tě v moci, a nemáš v moci ty svého bohatství« [1]) — A zajisté mnozí světcové a mnohé světice oplývali statky, ale užívali jich podle vůle Boží ke své spáse, ke cti Boží a blahu bližního.

Všeobecnou pravdu o dvojí službě nyní Pán zevrubněji vysvětluje na jednotlivých případech; praví, že kdo Bohu slouží s celým srdcem, ten vystříhá se přílišné péče o vezdejší život (v. 25.), a to proto, že »život jest více nežli pokrm, a tělo více nežli oděv«; užívá důkazu od většího k menšímu (a majori ad minus), t. j. dal-li Bůh život, dá i co potřebno jest k životu, dal-li tělo, dá i oděv; vysvětluje pak ihned nauku svou dvěma příklady důkazem od menšího k většímu (a minori ad majus) řka: »Pohleďte na ptactvo nebeské, žeť neseje . . . a Otec váš nebeský živí je« (v. 26.).

---

[1]) Opus inperf., Hom. 10. Migne P. Gr. 56, 722; podobně sv. Jan Zlatoústý in Mat. hom. 21; sv. Hieronym., s. Beda in Mat. — Z postavení služby Boží naproti službě mamonu dají se vyvoditi pro údy království Kristova mnohé myšlenky: o vznešenosti, potřebě, užitečnosti služby Boží, o hnusném mamonu o správném užívání statků a p.

Nevelí Pán tělo hubiti, nýbrž dí »nepečujte o tělo své« t. j. dle řeckého textu: »nepečujte příliš o tělo své,« nerozdělujte duše své, nýbrž kojte se nadějí v Boha, že se i o tělo vaše postará. Přílišná péče o tělo pochází z nedůvěry v Boha. Ptactvo[1]) volil Pán před zvířaty pozemními, poněvadž některá zvířata se starají o zásoby a špižírny. Všimnouti si třeba, že Pán nedí »Otec jejich«, nýbrž »Otec váš«. Když tedy Otec nebeský se o nás stará, jest přílišná péče naše o tělo zbytečna, ba marna, neboť vším usilováním nemůže člověk přidati k postavě své loktu jednoho (v. 27). Druhý příklad béře Pán od země, od kvítí polního, hlavně od lilije.

Květiny polní, o které se člověk nestará, jak to činí o květiny v zahradě, ač nepředou a nepracují, přece dostaly od Pána tak nádherný oděv, že ani nejslavnější král — vzor a ideál vší nádhery (2. Paral. 9, 15.) — nebyl tak oděn jako jedna z nich. Proto naučení z toho: »Poněvadž tedy trávu polní . . . tak odívá, čím více *vás*, malověrní, *vás*, jež dle obrazu svého stvořil, pro něž Syna na svět poslal.« Ve slově malověrní jest sice obsažena výčitka, ale i útěcha. K důvěře konečně povzbuditi měla i následující výstraha, aby věřící nepodobali se v přílišné péči pohanům, kteří Boha neznají, jedině přítomnost na mysli mají, jedině o časné věci se starají. Ale věřící v život věčný doufajíce, nemají mysl truditi zbytečnými a upřílišenými péčemi, neboť Otec nebeský ví, že toho všeho potřebují (verš 32.). Nedí Pán, nechať zhyne tělo atd., nýbrž dí: Láska Otce nebeského prohlédá i k tělu a jeho potřebám. Z toho všeho pak vyplývá: »Hledejte tedy nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho a toto všecko bude vám přidáno«. — Těmito slovy zakázána péče, pro kterou člověk na království Boží zapomíná. Tedy člověk jest na prvním místě povinen hledati království Božího a konati vůli Boží (spravedlnost), a na druhém místě pečovati o pozemské věci pro království Boží t. j. péče tato má býti dobrým úmyslem posvěcena a má býti prostředkem k dosažení nebe.[2]) Slovy: »Toto všecko bude vám přidáno« prohlédá Pán k obyčejům ze života, že totiž při větší koupi nádavkem se přidá maličkost. »Ti, kdož hledají Hospodina (ž. 33, 11.), nebudou zkráceni v žádném dobru; vezdy dává Hospodin pokrm těm, již bojí se Hospodina« (ž. 110, 5.). Kdo dů-

[1]) Sv. Lukáš jmenuje krkavce, poněvadž se asi mnoho nestarají o svá mláďata. — [2]) Při pojednání o prozřetelnosti Boží a výkladu toho místa doporučujeme kazatelům, aby vždy se postavili na stanovisko těch, k nimž mluví. Neboť právem dí Jungmann: „Projednává-li kazatel tento předmět vzhledem ke svému duchovnímu klidu a pak ke svému klidnému zaopatření, bude se mu zdáti přičinlivost občana, pracujícího pro živobytí, přičinlivost umělce, pracovitost matky v rodině upřílišenou; bude jim podávati nesprávné pojmy o prozřetelnosti a o modlitbě. Každé neštěstí bude připisovati nedostatkům modlitby a přivede obyčejného muže do zoufalství, místo aby ho měl k tomu, aby píli zdvojnásobil“ (Theorie der geistl. Beredtsamkeit I, 140).

věřuje světu a statkům, bude sklamán, a proto lépe jest spoléhati na Boha (*graduale*) a kráčeti po cestě spravedlnosti. Důvod toho uvádí *antifona k obětování* slovy: »Položí se anděl Hospodinův — snad sám vůdce andělů Michael, jehož svátek se brzy slaví (29. listopadu) — kolem těch, kteří se ho bojí a vytrhne je z nebezpečenství. Okuste a vizte, jak libý jest Hospodin« (ž. 33, 8. 9.).

V sekretě prosíme, aby eucharistická obět nás od hříchů očistila a přiměla všemohoucnost Boží k odpuštění našich vin. Zní: »Popřej nám, prosíme, ó Pane, aby nás tato obět spasitelná i od našich provin očistila a nás s tvojí všemohoucností smířila«.

Antifona k přijímání opakuje slova evangelia: »Nejprvé hledejte království Božího, a všecko bude vám přidáno, praví Pán«. Stále vzmáhající se čistota, ochrana nebes, vytrvalost v dobrém, toť jest nejvzácnější ovoce častého svatého přijímání. Vyprošujeme si těchto milostí na Pánu i my *v modlitbě po přijímání*, která zní: »Kéž nás, o Bože, svátosti tvé vždycky očišťují a chrání a k věčné spáse přivedou.«

§ 146. Patnáctá neděle po svatém Duchu.

Mešní formulář.

Introit (ž. 85, 1—3; 4.) vyjadřuje všeobecnou prosbu za pomoc v potřebách. Vzhledem k evangeliu může býti úpěnlivou prosbou obráceného kajícníka za úplné odpuštění viny a za ochranu.

Introit zní: »Nakloň, Hospodine, ucha svého a vyslyš mne. Spasena učiň služebníka svého, Bože můj, doufajícího v Tebe. Smiluj se nade mnou, Hospodine, neboť k Tobě volám celého dne. (Ž.) Potěš duše služebníka svého, neboť k Tobě, Pane, duše své pozdvihuji.«

Kollekta jest vzorem pokorné modlitby církve sv. a nám příkladem, kterak i my máme se modliti. Zní: »Církev svou, ó Pane, milosrdenstvím neustálým očišťovati a chrániti račiž, a poněvadž bez Tebe nemůže bezpečně trvati, Ty sám ji milostí svou řiď a spravuj.«

Epištola (Gal. 5, 25. 26; 6, 1—10.) jest pokračováním epištoly neděle předešlé.

Svatý apoštol dí, že křesťan, umrtviv tělo, žije duchem a tedy dle ducha i choditi musí. Život duchem jest život, jejž v nás vštípil Duch svatý, aby byl náhradou za život tělesný. Duchem choditi znamená konati ty skutky, jež nám vnukává Duch svatý. Ale chodí-li někdo duchem, nemá při tom hledati slávy u lidí, a proto dí apoštol: Nebuďme marné chvály žádostivi, a to nejen proto, že sláva člověka v pravdě neoblažuje,

nýbrž popouzí lidi a přivádí k závisti. Aby Galatské od těchto chyb uchránil, dává jim apoštol ještě zvláštní naučení, a to nejprve představeným církve, a pak poddaným. V hl. 6, 1—5. napomíná totiž představených, aby přísně neposuzovali a nad jiné se nevynášeli; praví, že kdyby někdo zachvácen byl v nějakém hříchu, t. j. v přenáhlenosti chybil, mají ho představení, jakožto duchovní, v duchu mírnosti napomenouti, vědouce, že i oni mohou klesnouti. Třeba míti s chybujícím trpělivost. Podobně sv. Ignác v listě k sv. Polykarpovi: »Všechny snášej, jakož i tebe Pán, se všemi strpění měj v lásce, jakož i činíš. Neduhy všech nes jako dokonalý bojovník: kde více trudu, tam více zisku.« Snášením cizího břemena naplňujeme zákon Kristův. Kdo však chybujícího bližního přísně kárá, činí to přečasto proto, že sebe má za dokonalého; ale ten se velmi klame: »Nebo domnívá-li se kdo, že něco jest, nic nejsa, sám sebe svádí, t. j. klame.« Nejlepší prostředek proti pýše jest, aby jeden každý »zkusil díla svého« t. j. zpytoval nejen vnější skutek, nýbrž i úmysl. Kdo tak činí, »sám v sobě chválu míti bude a ne v jiném.« Nemá člověk přirovnávati se k jiným, sebe špatnějším, a sebe za něco velikého považovati, poněvadž takových chyb nemá (fariseus naproti publikánovi), nýbrž má přihlédati k tomu, zdali jest takovým, jakým má býti dle zákona Božího.

Proto dí sv. Augustin: Hledej slávy u Boha od čistoty svědomí svého, ne však od chvály lidské, nejvíce mylné a bludné.« Každý za sebe u Boha odpovídati bude (břímě své ponese). Následuje nyní napomínání laiků. Představení církve snímají břemeno duchovní s ramen poddaných svých, a proto mají tito snímati s ramen svých představených břemena tělesná, mají jim udíleti ze statků svých, aby se nemusili starati o vezdejší živobytí. Výmluvy liché zde neplatí, neboť Bůh jest vševědoucí a nedá se oklamati. »Bůh nebývá posmíván«. Liché výmluvy považuje tedy apoštol přímo za rouhání. Pravda se více objasňuje příkladem o setbě na roli. Role je dvojí: tělo t. j. žádostivost a pak duch t. j. vyšší stránka člověka Duchem svatým napravená. Kdo seje v duchu t. j. kdo zde na světě po nebeských věcech touží, vše koná ku cti a chvále Boží, bude kliditi po smrti věčnou blaženost. Ale kdo rozsívá ve svém těle t. j. kdo považuje za cíl svůj hověti hříšným žádostem těla, vezme za odplatu věčné zahynutí. Při tom však dobré činíce, nemáme ustávati, poněvadž jedenkráte i blaženosti věčné bez ustání požívati budeme. Protož, dokud žijeme, čiňme dobře všem, pohanům i židům, přátelům i nepřátelům, ale zvláště těm, již s námi jednu víru mají, jednoho Krista ctí a jednu církev za matku považují.

Graduale (ž. 91, 2. 3; ž. 94, 4.) tvoří velkolepý hymnus na dobrotu a velebnost Boží. Dobrý jest Bůh, jenž odměňuje tak hojně setbu v duchu (epištola) a z mrtvých křísí jediného syna matky své a velebný jest Bůh ve všemohoucnosti své.

Graduale zní: »Dobréť jest oslavovati Hospodina a žalmy zpívati jménu tvému, Nejvyšší, aby zvěstováno bylo ráno milosrdenství Tvé a pravda Tvá v noci. Alleluja, alleluja. (Ž.) Bůh zajisté veliký jest Hospodin a král veliký nad veškerou zemí. Alleluja.«

Evangelium vypravuje o vzkříšení mládence z Naimu. — Naim, město galilejské, leželo jihovýchodně od Nazareta mezi horou Hermonem a Táborem. Byli tehdá s Pánem netoliko apoštolové, nýbrž i učeníci a mnohý zástup lidí. S důrazem to připomíná evangelista, aby nikdo zázraku popříti nemohl, poněvadž se stal před zraky velikého zástupu lidu, veřejně, za bílého dne pouhým slovem, pouhým pokynem všemocné ruky Páně. Když Pán se přibližoval k bráně města, aj mrtvý nesen byl ven, syn jediný matky své, a to byla vdova. Matka schvácena hořem, kráčí za rakví jediného svého dítěte, jediné její radosti a naděje stáří. Kdo se odváží přistoupiti k ní a promluviti jí slova útěchy, o jichž malomoci již předem přesvědčen jest? Při takové příležitosti nejlépe svědčí mlčení, každé slovo jest jen rozdrásáním rány. Zde může člověku účinně útěchy poskytnouti jedině Bůh. Jediný Ježíš Kristus směl říci ubohé vdově: »Neplačiž«. A hle, mezitím, co pohřební průvod vychází z brány města, vchází Ježíš branou do města. Snad se tak stalo náhodou? Nikoliv, náhoda byla by Krista Pána nedůstojnou. Zajisté že vdova modlila se před smrtí synovou; Bůh hned ji nevyslyšel, nýbrž odložil splnění prosby její na dobu pozdější a vyplnil, zač prosila, způsobem, jenž přesahuje vše očekávání.

Přistoupiv pak Pán k márám, obrátil se k mládenci a řekl: Mládenče, tobě pravím vstaň! Jako kdysi na počátku, proto tak i teď stačilo jediné slovo, neboť pronesl je svrchovaný Pán života i smrti, Bůh. Byl to hlas, jenž jedenkráte v soudný den (Jan 5, 25.) probudí všechny lidi z hrobu. Úžas dere se z hrudi všem přítomným, a lid velebí Boha, volaje nadšeně: »Prorok veliký povstal mezi námi«. Podobně i my volejme nábožně třikráte denně: A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi a *viděli* jsme slávu jeho, slávu jako Jednorozeného od Otce. V příběhu o mládenci z Naimu spatřují sv. Otcové obraz vzkříšení duše usmrcené těžkým hříchem k novému nadpřirozenému životu. Vdovou rozumí se církev, synem křesťan, smrtí hřích. Marné jest lkání kněze, rodičů a j., tu je třeba všemohoucího slova Ježíšova »Vstaň«! Ve slově tom obsažena jest z velké části nauka o milosti Boží. Člověk sám ze sebe by z hříchu povstati nemohl. Ale Bůh člověka neopouští, jde k němu a volá ho k sobě způsobem ovšem různým. Jinak vzkřísil sv. Markétu Kortonskou, jinak Marii Egyptskou, jinak sv. Augustina atd. Při tom však platí slova žalmu 94.: »Dnes uslyšíte-li hlas jeho, nezatvrzujte srdcí svých« (v. 8.).

Antifona k obětování (ž. 39, 2—4) jest výronem vděčnosti vdovy Naimské a církve sv. a zároveň výrazem ochoty Boha

vždy oslavovati. Zní: »Toužebně očekával jsem Hospodina, a naklonil se ke mně, a vyslyšel prosby mé a vložil v ústa má píseň novou, chválu Bohu našemu.«

Sekreta vyjadřuje důvěru v mocnou ochranu euchiristie. Zní: »Kéž nás, ó Pane, svátosti Tvé opatrují a proti úkladům ďábelským stále ochraňují.«

Slovo Ježíšovo vzkřísilo z mrtvých k novému životu mládence z Naimu. Eucharistie dává život celému lidstvu; eucharistii tedy právem velebí *antifona k přijímání*: »Chléb, který já dám, tělo mé jest za život světa.«

V modlitbě po přijímání prosíme, by účinky nebeského pokrmu jevily se v těle i duši; jediným pravidlem všeho jednání budiž nám vždy vůle krále eucharistického. Zní: »Dejž, prosíme, ó Pane, ať dar nebeský duše i těla naše působením svým ovládá, aby nás nikoli smysl náš, nýbrž daru toho účinek vždy pobádal«.

§ 147. Šestnáctá neděle po svatém Duchu.

Základní myšlenkou liturgických formulářů může býti pravda: Ježíš jest útočiště naše v potřebách tělesných i duševních, ale musíme se k němu blížiti s důvěrou a pokorou.

Důvěrně a pokorně za pomoc a ochranu hlavně od nepřátel spásy voláme k Pánu slovy *introitu*, jenž podobně jako minulou neděli vzat jest ze žalmu 85. a zní (ž. 85, 3. 5. 1.): »Smiluj se nade mnou, Hospodine, neboť k Tobě volám celého dne; neb Ty jsi, Pane, dobrotivý a tichý a hojný v milosrdenství ke všem, kteří Tě vzývají. (Ž.) Nakloň, Hospodine, ucha svého a vyslyš mne; neboť jsem nuzný a chudý.«

Malomoc naši ve věcech spásy dosvědčuje orace, neboť ani mysliti něco spasitelného nemůžeme, než když milost předcházející nám tu myšlenku vnukne, ani vykonati nic spasitelného nemůžeme, leč když nás milost Boží v tom podporuje. A proto se modlíme *v dnešní oraci*: »Prosíme Tebe, ó Pane, nechť nás milost tvá vždy předchází a doprovází: abychom jí posilněni jsouce, v dobrých skutcích neustále se cvičiti mohli.«

Epištola (Efes. 3, 13—21) obsahuje onu část z listu k Efesským, kde apoštol jim vyprošuje na Bohu rozmnožení víry a lásky. Apoštol napomíná Efesské, aby se nehoršili proto, že on trpěti musí tolik soužení při své apoštolské činnosti, neboť v tom spočívá veliká sláva, a poznati z toho mají, jak vzácná jsou před Bohem soužení, když je ukládá i svým apoštolům. A pak dí apoštol, že díky činí (kleká na kolena . . .) Otci Pána Ježíše, že pohany stejně se židy k víře přivedl. — Otci, z něhož všeliké otcovství a to nejen tělesné, nýbrž i duchovní (I. Kor. 4, 15.) se jmenuje, a prosí, aby Bůh Efesským podle velebnosti své dal posilněnu býti po stránce vniterného člověka, t. j. aby posilněni byli na rozumu, vůli a všech mohut-

nostech, aby Kristus v nich přebýval skrze víru. Bydlení Kristovo ovšem spojeno jest s bydlením Ducha svatého, jenž jest Duchem Kristovým (Řím. 8, 9: Jan 14, 23.). K návštěvě Ducha svatého žádá se sice láska (Jan 14, 13.), ale víra se zde připomíná, poněvadž tvoří základ všech ctností. Z víry jako z kořene vyrůstá kmen a ratolesti dobrých skutků, ale tento vzrůst působí láska. A proto dí apoštol, že přeje jim »posilněnu býti na vnitřním člověku, aby byli v lásce okořeněni a založeni« t. j. aby jejich láska k Bohu a bližnímu byla pevna a trvanliva. Stálost a pevnost tu označuje apoštol podobenstvím stromu kořeny hluboko vpouštějícího (Mat. 13, 6. 21.) a pevné stavby (Mat. 7, 24.). Láska pak jest půda, v níž mají býti vkořeněni a založeni. Budou-li v lásce upevněni, stane se, čeho apoštol Efesským dále přeje: »aby mohli pochopiti se všemi svatými, která jest širokost a dlouhost a vysokost a hlubokost lásky Kristovy«, o níž v následující větě vysvětlivkou praví, že »převyšuje všelikou vědomost« t. j. že jest větší, než aby pochopena býti mohla.[1])

Účelem poznání lásky Kristovy jest: »Abyste naplněni byli ve všelikou plnost Boží«, t. j. abyste dary Božími až do toho stupně naplněni byli, abyste jimi Bohu vždy více se přibližovali, až byste konečně bytnosti Boží účastnými byli. (2. Petr. 1, 4.)

Srdce Pavlovo vroucnou modlitbou uneseno a rozehřáto projevuje důvěru, že Bůh více učiní, nežli zač prosí, a soudí tak zvláště se zřetelem na to, čeho sám na sobě každodenně zakouší (»podle moci, kteráž působí v nás«), a pronáší pak velkolepou doxologii podobně, jak to učinil v listě k Řím. 16, 25—27. řka: »Tomu budiž sláva v církvi a v Kristu Ježíši po všecka pokolení na věky věkův. Amen.« Slávou (ἡ δόξα) rozumí se velebení, kterým Bohu povinni jsme (Zjev. 4, 11.); velebení má se rozléhati v církvi, ve spojení s Kristem Ježíšem, jenž jest naše hlava, po všecka pokolení t. j. nejen za doby před soudným dnem, nýbrž na věky.

Graduale (ž. 101, 16. 17; ž. 97, 1.) popisuje velikost a vznešenost církve sv., jejíž obrazem byl Sion. V ní vládne Ježíš, král králů, a tvoří divy. Zní: »Báti se budou národové, Hospodine, tvého jména, a všichni králové země moci Tvé. Nebo vzdělal Hospodin Sion, a vidín bude ve slávě své. (Ž.) Zpívejte Hospodinu píseň novou, nebo divné věci učinil Hospodin. — Alleluja.«

Evangelium (Luk. 14, 1—11.) vypravuje uzdravení vodnatelného a podobenství o pozvaných. Sv. Lukáš na tomto místě již po třetí vypravuje o uzdravení v sobotu (nahoře 6, 6; 13, 10.), kdežto sv. Matouš (12, 9.) a Marek (3, 1.) jen jednou tak

[1]) „Ó, lásko," dí sv. Augustin (Conf. 10, 1.), „jež vezdy hoříš a nikdy nehasneš! Ó, lásko, Bože můj, rozpal mne! Učiň, abych nic nemiloval nad Tebe, nic, leč v Tobě a pro Tebe. Nebo méně miluje Tebe, kdo s Tebou něco miluje, čeho nemiluje pro Tebe."

činí. Děje se to proto, aby židokřesťané nemohli hájiti závaznosti starozákonných obřadů proti sv. Pavlovi, jehož žákem byl sv. Lukáš.

Pán ubíral se právě do Jerusalema a na cestě pozván byl v sobotu od jednoho knížete farisejského, aby jedl chléb. Knížetem (ἄρχοντες) rozuměti třeba některého z fariseů, jenž veliké vážnosti požíval a ze vznešeného rodu pocházel a za hlavu a vůdce považován byl, jako na př. tímto jménem označen býti mohl Hillel, Schammai, Gamaliel; členem synodia asi nebyl, poněvadž nebydlel v Jerusalemě. *Chléb jísti* znamená vůbec stolovati (Mat. 15, 2.). Bylo to v sobotu, kdy židé stkvostnější hody vystrojiti za zásluhu si kladli; ale bylo jim jísti jen jídla studená, poněvadž se nedovolovalo v sobotu dělati oheň. Spolu s Pánem pozváni byli i fariseové, kteří i s hostitelem ho pozorovali, zdali by něco závadného na něm nenalezli. »A aj, jeden vodnatelný byl před ním.« Hostiny konávaly se při otevřených dveřích a mnohdy za četných diváků.

Vodnatelný vkročiv, mlčel, neopovažuje se k Pánu promluviti, poněvadž se bál fariseů, a byla právě sobota; ale přece od Pána uzdravení očekával. Pán Ježíš znaje myšlenky fariseů promluvil k nim (v řeckém textě: odpověděl) řka: »Sluší-li v sobotu uzdravovati?« Ale oni otázkou tou do úzkých uvedeni mlčeli. Říci »sluší se« odporovalo jejich náhledům, říci: »nesluší se« báli se Krista Pána. Otázku tu učinil Pán též z ohledu na domácího pána, aby neučinil něčeho v jeho domě proti jeho vůli. —

Mlčením ovšem souhlasili, a proto sáhl t. j. dotekl se ho a dotknutím uzdravil jej. Napřed ho uzdravil a pak teprve hájil dovolenost skutku. A sice Pán odpovídá na jejich myšlenky, kterých si netroufali pronésti, řka: Čí z vás osel nebo vůl upadne do studnice a nevytáhne ho ihned v den sobotní? (Ex. 20, 10; Deut. 5, 14.) A nemohli mu odpověděti. Vede Pán důkaz od menšího k většímu: Když se dovoluje pomoci v nouzi oslům a volům, tím více má se pomoci lidem. Na důvody Páně nemohli ovšem fariseové odpověděti. Ale Pán netoliko útoky jejich odrazil, nýbrž přidal jim i poučení o pokoře. Spozoroval totiž při této hostině, kterak si pozvaní přední místa vyvolovali.[1]) A proto pravil: »Když budeš pozván na svatbu, nesedej na přední místo, aby snad vzácnější nežli ty nebyl pozván od něho, a přijda ten, kterýž tebe i onoho pozval, neřekl tobě: Dej tomu místo, a počal bys s hanbou na posledním místě seděti. Ale když budeš pozván, jdi, posaď se na posledním místě, aby, když přijde ten, kterýž tebe pozval, řekl tobě: Příteli, posedni výše. Tehdy budeš míti slávu před spolustolujícími.«

[1]) Pán vytýkal též fariseům, že si přední místa vybírají, ve své poslední řeči ve chrámě (Mat. 23, 6.). — Ani učeníci Páně nebyli prosti malicherných hádek o přednost. (Mat. 20, 24; Mar. 10. 41; Luk. 22, 24.)

Nemluví Pán o obyčejné hostině, nýbrž o svatbě, aby snad některého z přítomných neurazil, a pak že nechtěl přímo pokárati přítomných, nýbrž na příkladu jim ukázal, čeho činiti třeba. Pán praví, že již opatrnost toho žádá, aby nesedal host na prvním místě, aby snad nemusil ustoupiti vznešenějšímu a pak seděti na místě posledním.[1])

Ale Pán nechce učiti pokoře, která hledá pod tou rouškou jen většího vyznamenání, nýbrž činí podkladem své nauky to, co se již ve světě děje. I svět miluje pokorné a nenávidí pyšných. Ve světě sice může býti pokora pláštěm pýchy, ale u Boha to není možné, tam platí úplně slova Páně: »Kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen.« Těmito slovy Pán opět učí oné ctnosti, která tak mu byla milá, a která tvoří v království nebeském základ, jejž Pán sám položil, a který ničím nahrazen býti nemůže. *Povýšením a ponížením* třeba rozuměti účast v království Božím, anebo vyloučení z něho. Bez pokory nikdo vůbec do nebe přijiti nemůže. Proto sv. Otcové tak důrazně napomínají k pokoře. Neškodí nic, méně-li sebe ceníš, dí sv. Bernard (in cant.), ale škodí, o něco-li málo se pozdvihuješ; tak neškodí více třeba se shýbati při nízkých dveřích, ale ovšem škodí o prst méně se shýbnouti. Kdo chce ctnost sbírati bez pokory, nosí prach proti větru, dí sv. Řehoř Veliký.[2])

Antifona k obětování (ž. 39, 14. 15) vyjadřuje prosbu za ochranu od nepřátel naší spásy. Zní: »Hospodine k pomoci mé vzezři; ať se zahanbí a zastydí spolu, kteří hledají duše mé, aby mi ji odňali; Hospodine k pomoci mé vzezři«

Sekreta poučuje nás, že obět, která bude proměněním brzy vykonána, jest nejlepší přípravou k přijímání nejsv. těla a krve Páně. Zní: »Očisti nás, prosíme, ó Pane, účinkem oběti této a milostivě v nás vykonej, abychom v ní účast míti zasloužili.«

Antifona k přijímání (ž. 70, 16—18). Veliké věci učinil nám Bůh. Na křtu sv. Ducha svatého nám udělil, ve svátosti biřmování téhož Ducha, jakožto ducha síly nám seslal, abychom vítězně bojovati mohli proti nepřátelům spásy. Ale boj náš jest tuhý a nepřátelé naši velice urputní. Za tou příčinou prosíme: »Hospodine, připomínati budu samu spravedlnost tvou. Bože, učil's mne od mladosti mé, a až do starosti a šedin, Bože neopouštěj mne!«

V modlitbě po přijímání vyprošujeme si i pro budoucnost milosrdenství a ochranu Boží. Zní: »Očisti dobrotivě, prosíme, ó Pane, duši naši a nebeskými svátostmi obnov, abychom následkem toho také pro tělo nyní i budoucně pomoci nabyli.«

---

[1]) Totéž naučení dává Písmo svaté v knize Přísloví (25, 6 a n.). K tomu místu přidávali rabbíni výklady, aby host raději sedl o dvě nebo tři místa níže. Rozumíme-li hostinou hody duchovní, jako na př. svaté přijímání, modlitbu, rozjímání, studia bohoslovecká, nikdy neobejdeme se bez pokory. — [2]) Sušil, l. c.

§ 148. Sedmnáctá neděle po svatém Duchu.

Od evangelia má nyní tato neděle název »neděle lásky«. Druhdy četlo se evangelium o saducejích, kteří vznesli na Pána otázku ve příčině vzkříšení z mrtvých, o čemž sv. Matouš bezprostředně před dnešním evangeliem vypravuje (22, 23—33); později četlo se evangelium předešlé neděle: o uzdravení vodnatelného a o hodech na svatbě.

Formulář mešní.

Introit (ž. 118.) obsahuje prosbu k milosrdnému Bohu za smilování a odpuštění a velebí ty, kdož kráčejí bez úhony po cestě zákona Božího. Zní: »Spravedliv jsi Hospodine, a přímý jest soud Tvůj; nalož se služebníkem svým podle milosrdenství svého. (Ž.) Blahoslavení neposkvrnění, kteříž chodí v zákoně Hospodinově.«

V oraci vyprošujeme si pomoc proti ďáblu, jenž si chce postaviti v srdci člověka trůn a vypuditi z něho lásku k Bohu. Zní: »Prosíme, ó Pane, uděl lidu svému té milosti: aby se všeho ďábelského nakaženi pečlivě vystříhal, a Tebe, jediného Boha svého, čistým srdcem se přidržel.«

Epištola (Efes. 4, 1—6) napomíná k svatosti života a k jednotě ducha ve svazku pokoje, a důvody vyvozuje z toho, že církev jest jedno tělo.

Apoštol přechází od části dogmatické k paregoretické, která z ní nutně vyplývá, jako by řekl: Poněvadž vás Bůh povolal ke slávě synů svých, tedy slušno jest, abyste důstojně chodili, t. j. tak se chovali, jak se sluší na povolání vaše do církve Boží. [1]) K většímu důrazu nazývá sebe vězněm v Pánu, t. j. vězněm pro Pána. Křesťané mají se chovati *pokorně*, *tiše*, varujíce se hádek, *trpělivě*, snášejíce křehkosti druhých. Pramenem pak všechněch těch ctností jest láska. To však vymáhá úsilí a proto praví apoštol: »*usilujíce* zachovávati jednotu ducha ve svazku pokoje.« Jednotu sv. Pavel doporučuje, poněvadž jednoty a svornosti křesťanům především jest potřebí. Aby pak křesťané tím více pokoje pílili, udává jim apoštol příčinu, vece: Jedno tělo a jeden duch, jakož povoláni jste v jedné naději povolání svého. Veškeří křesťané představují se jako jedno mystické tělo pro vnější spojení, kterým spojeni jsou v církvi jako údové v těle. Ale praví se také, že jsou jeden duch, t. j. jedním Duchem sv. naplněni a vedeni, jedné mysli, jednoho smýšlení. Jednota tato úplně se shoduje s povoláním křesťanů: »jakož povoláni jste v jedné naději povolání svého.« Všichni stejně k životu věčnému povoláni jsme; majíce tedy křesťané po krátké době života požívati věčné blaženosti, nač by měli mezi sebou různice?

[1]) Sv. Bernard tázával se sama sebe: Bernarde, proč jsi přišel do kláštera?

Ale i to má věřící k jednotě povzbuzovati, že všechněm jest jeden Pán, jedna víra, jeden křest. »Jeden chléb, jedno tělo jsme mnozí my a všichni, kteří se jednoho chleba súčastňují« (I. Kor. 10, 17.). Konečně uvádí apoštol ještě jeden důvod, v němž se všechny předešlé sbíhají, když dí: »Jeden Bůh a Otec všech, kterýž jest nade všecko a skrze všecko a ve všech nás, jenž jest požehnaný na věky věkův.«

Všichni křesťané tvoří tedy jednu rodinu, majíce jednoho Boha Otce, *jenž jest nade všecko* svou vládou a panstvím, jenž *jest skrze všecko*, poněvadž vše proniká, všechno řídí, a poněvadž jeho řízením veškery věci stávají, jenž *jest ve všech nás*, t. j. v nás bytuje a působí svou milostí.

V graduale (ž. 32. 12. 6; ž. 101, 2.) vzdáváme Bohu díky za dobrodiní, jež nám připomíná epištola. Zní: »Blahoslavený národ, jemuž Hospodin jest Bohem jeho, lid ten, jejž vyvolil za dědictví sobě: Slovem Hospodinovým nebesa utvrzena jsou a dechem úst jeho všecka moc jejich. Alleluja, alleluja. (Ž.) Pane, vyslyš modlitbu mou, a volání mé k Tobě přijď, alleluja.«

Evangelium (Mat. 22, 34—46.) obsahuje odpověď Páně na otázku o největším přikázání a otázku Páně o Messiáši, synu a spolu pánu Davidovu. Když byl Pán řízně odbyl saduceje v příčině vzkříšení z mrtvých (22, 23-33), pokusili se ještě fariseové, aby Krista Pána přivedli do nesnáze. I sešli se a navedli jednoho ze sebe, učitele zákona,[1]) aby vznesl na Pána otázku, které jest největší přikázání v zákoně. Zákon obsahuje 613 přikázání, z nichž je 248 příkazů a 365 zákazů; učitelové pak zákona nesrovnávali se v tom, která přikázání třeba považovati za těžce a která za lehce závazná. Otázka týkala se tedy rozdílu mezi velkými a malými přikázáními v Zákoně, a pak běželo též o to, které jest největší přikázání, které jest takořka souhrnem všech ostatních.

Odpověď Páně byla jasná, případná a duchaplná. Nejprve uvádí slova ze Zákona, jež nosívali židé všitá na obrubě šatů, a jimiž se vyslovuje naprostá jednota a panství Boží: »Slyš, Israeli, Bůh tvůj — Bůh jeden jest« (Deut. 6, 4; Mar. 12, 29.), a pak z této jednoty a absolutní nadvlády Boží vyvozuje jednotu přikázání čili hlavní přikázání, v němž všechna ostatní jsou obsažena, totiž přikázání lásky k Bohu nade všecko, lásky, která k Bohu obrací celého člověka se všemi mohutnostmi těla i duše, člověka Bohu podrobuje, a pro Boha láskou i bližního objímá (Mar. 12, 30. 31; Mat. 22, 37-39.).[2]) Řekl mu totiž Ježíš: »Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, a z celé duše své a ze vší mysli své . . . Milovati budeš bližního svého jako sebe samého.« Dle toho má Bůh milován býti

---

[1]) Zákona učitel, νομικός, νομοδιδάσκαλος nelišil se od zákoníků, γραμματεῖς, leč tím, že dosáhl nějakého vyššího stupně, jako když se nyní mluví o licentiátech a doktorech bohosloví. — [2]) Meschler, Das Leben Jesu, II, 164 a n.

z celého citu, celou vůlí a z celého rozumu, tak že všechny mohutnosti duše k lásce Boží se mají spojovati, ač nevolíme-li raději s Maldonatem říci, že slova: srdce, duše, mysl značí totéž a že se jimi má pouze naznačiti, že máme Boha milovati nade všecko a svrchovaně. »Na těch dvou přikázáních všecken zákon záleží, (visí) i proroci,« dokládá Pán. Přikázání tato přirovnávají se zde ke hřebům, na nichžto rozličné předměty se věsí a v nich mají oporu (Isai. 22, 23).

Jak sv. Marek vykládá (12, 32. 33.), zákoník byl úplně s odpovědí Páně spokojen a zcela jasně poznával, že ne snad *zevnější* úcta (jak se fariseové tehdá domnívali), nýbrž toliko láska k Bohu, vycházející ze srdce, může býti největším přikázáním.

A tak Pán vyšel z rozmluvy s fariseem jako vítěz. Ale Pán nespokojil se toliko se svou odpovědí na otázku zákoníkovu, nýbrž v předmětě tom dále pokračuje. Předkládá totiž fariseům otázku, na jejíž správné odpovědi záviselo pravé porozumění zákonu Božímu. Vždyť běželo o správný pojem o Messiáši. Z Písma sv. jasně vysvítá, že je Bohem, kdežto fariseové očekávajíce politického Messiáše spokojovali se pouze se »synem Davidovým«, jenž osvobodí národ židovský od římského jha. Úmysl Krista Pána tedy byl fariseje před veškerým lidem poučiti, že nesprávně jednají, pronásledují-li ho proto, že praví se býti Bohem. Otázal se jich Ježíš, řka: »Co se vám zdá o Kristu? Čí jest syn?« Řkou jemu: »Davidův.“ Dí jim: »Kterakž tedy David v Duchu (od Ducha osvícen) nazývá jej Pánem řka: ‚Řekl Pán Pánu mému: ‚Seď na pravici mé, až položím nepřátele tvé za podnoží noh tvých‘ (ž. 109.). Poněvadž tedy David Pánem ho nazývá, kterakž jest jeho syn?« Žádný otec nenazývá syna pánem, ale zde jmenuje David, král nejslavnější, od Ducha osvícen, Messiáše svým Pánem, jenž sedí na pravici Boží, t. j. má účastenství ve vládě Boží, a to tak, že všichni nepřátelé jeho jistě mu budou podrobeni (»položí nepřátele za podnoží noh«).

Vlastnosti, které 109. žalm Messiáši připisuje: účast v panství Božím, narození z lůna Otce před jitřenkou, t. j. před časy vůbec, tedy od věčnosti,[1]) vykonávání soudu nad národy, jsou vlastnosti, jež toliko Bohu příslušejí, a proto právem může se Pán tázati, kterak jest Messiáš toliko synem Davidovým? Kristus spojuje v osobě své dle ž. 109. důstojnost kněžskou a královskou, lidskou a božskou velebnost. A nikdo nemohl Pánu odpověděti, a »mnohý zástup rád ho poslouchal« (Mar. 12, 37.), a to proto, poněvadž řeči jeho podávaly důkaz o jeho bystrém rozumu, veliké moudrosti, upřímnosti, pokoře a vznešené osobnosti. Jak duchaplně vyvodil z jednoty Boží jednotu zákona v přikázání lásky! A jak neodolatelně přinutil fariseje uznati božskou důstojnost Messiášovu, jak pokorně prohlašuje sebe

[1]) Dr. Sedláček, Výklad žalmů, str. 888.

sama za Boha. Ale fariseové přece chtějí ho usmrtiti, aby se nemusili před lidem pokořiti vyznáním, že názor jejich o Ježíši nebyl správným.

Nedostatek pokory svádí učence i neučence naší doby, že neskláněji pokorně rozumu svého před pravdou samým Bohem zjevenou a tak jasně dokázanou. Víra v božství Ježíšovo bude vždy znamením, jemuž budou pyšní odpírati.

Antifona k obětování (Dan. 9, 4. 17. 19.) mívala druhdy ještě dva verše, v nichž oznamuje se Danielovi, že archanděl Michael na jeho prosbu přišel lidu Božímu na pomoc. Tato neděle činila totiž úvod ke svátku sv. Michala a následující neděle slula »post sancti Angeli«, t. j. neděle po svátku sv. anděla. [1]) Zní: »I modlil jsem se k Bohu svému, já Daniel, a řekl jsem: Vyslyš, Hospodine, modlitbu služebníka svého, a ukaž tvář svou nad svatyní svou, a milostivě vzhlédni na lid tento, nad kterýmž vzýváno jest jméno Tvé, Bože.«

V sekretě prosíme Boha, aby nám skrze eucharistickou oběť předešlé viny odpustil a od budoucích nás uchránil. Zní: »Velebnost Tvou, ó Pane, pokorně žádáme, aby tato svatá tajemství, jež konáme, i minulých vin i budoucích nás zbavila.«

Antifona k přijímání (ž. 75, 12. 13,) vybízí, abychom nezapomínali, že ten, jenž ve sv. přijímání k nám dobrotivě přišel, jest též náš nejvyšší Pán a budoucí soudce. Zní: »Sliby čiňte a plňte Hospodinu, Bohu svému všickni, kteříkoli vůkol něho jste a dary přinášíte hroznému, a tomu, kterýž odjímá život knížatům, hroznému všem králům zemským.«

V modlitbě po přijímání prosíme, abychom skrze eucharistii dosáhli odpuštění hříchů a pro budoucnost ochrany od hříchů. Zní: »Svátostmi, všemohoucí Bože, kéž naše nepravosti se napraví, a prostředků k věčnému spasení se nám dostane.«

§ 149. Osmnáctá neděle po svatém Duchu. [2])

V missálu následuje dnešní neděle po podzimním kvatembru. Poněvadž v kvatembru v noci ze soboty na neděli udělována byla při mši sv. svěcení, neměla následující neděle zvláštního mešního formuláře, nýbrž připadl jí formulář kvatembrové soboty. Četné rukopisy staré, pak sakramentáře a antifonáře ze starých dob označují dnešní neděli názvem: »Dominica vacat«, t. j. nemá zvláštního mešního formuláře. [3])

Vztah dnešní neděle ke svěcením vyjadřuje epištola, jež vyňata jest z prvního listu ke Korintským, ačkoliv od 16. až do 21. neděle po sv. Duchu vzaty jsou epištoly z listu k Efesským; vzdávajíť se v ní Kristu díky za náplň nezasloužených mi-

[1]) Gueranger, l. c. II, 383 a n. — [2]) Gueranger, l. c. II, 394 a n. — [3]) Berno Aug., cap. V.; Microlog. c. 39; Thomasi Opp. edit. Vezzosi, t. V. p. 148, 149, 309.

lostí, kterých se církvi skrze Krista dostalo; ale právě kněžím uděluje se ve svěcení náplň milostí, nad níž žasne nebe i země. I ostatní části mešního formuláře dají se uvésti ve shodu s myšlenkou o svěcení.

Mešní formulář.

Introit (Sir. 36, 18; ž. 121, 1.) vyjadřuje touhu nadšeného skladatele knihy Ecclesiasticus, aby Bůh vyplnil přípovědi proroků, a tak dokázal jejich pravdomluvnost

Vykladateli zákona Božího jsou nyní kněží, kéž tedy slova jejich nikdy nestanou se marnými! Jerusalem Starého Zákona byl obrazem církve. A pozorujeme-li církev, jak slavné má dějiny, jakými poklady milostí vládne, jakou moc jejímu kněžstvu Kristus udělil, pak jistě se zaradujeme, že jí přináležíme (ž. 121.).

Introit zní: »Dejž pokoj, Hospodine, očekávajícím Tebe, aby proroci Tvoji shledáni byli věrni: a vyslyš modlitby služebníka svého a lidu svého israelského. (Ž.) Veselil jsem se z toho, když mi jest povědíno: »Do domu Hospodinova půjdeme.«

Nejjistějším prostředkem dosažení milostí jest vyznání vlastní nehodnosti a nedostatečnosti. Vzorem takovéto pokorné modlitby jest dnešní *orace*, jež zní: »Rač, ó Pane, prosíme Tebe, srdce naše účinkem smilování svého spravovati a k dobrému nakloniti, ježto se Tobě bez Tebe líbiti nemůžeme.«

Epištola (I. Kor. 1, 4—7) vzdává Bohu díky za dobrodiní Korinťanům v Kristu prokázaná. — Apoštol děkuje Bohu, že »Korintští ve všem učiněni jsou bohati v Ježíši Kristu«, t. j. ve všech věcech, jež ke spáse se odnášejí, zvláště však »v každém slovu a ve všelikém umění«, kterýmižto slovy připomíná apoštol milodarů: kázaní a porozumění pravd Božích. Podobně chválí Korintské i sv. Kliment římský (l. I. Cl. 1.): »Kdož přišed k vám dokonalého a jistého poznání vašeho nevychvaloval?« Ale obohacení to, jehož se Korinťanům dostalo, pochází odtud, že »svědectví (víra) Kristovo utvrzeno jest mezi Korintskými«. Svědectvím o Kristu sluje víra, poněvadž nauka její vydává svědectví o osobě Páně a o dílu spásy jím vykonaném (Act. 1., 8; 2. Thess. 1, 10; 2. Tim. 1, 8.). Toto upevnění ve víře jest pak též příčinou, že Korintští »nemají žádného nedostatku v žádné milosti«, neboť nebyli skrovněji obmysleni milostmi a milodary, nežli jiné církve, tak že mohou s důvěrou očekávati příchod Páně, — »očekávajíce zjevení Pána našeho Ježíše Krista«. Nemíní však apoštol říci, že by každý Korinťan měl hojnost milostí a milodarů, nýbrž že udělena byla takováto náplň milostí obci korintské, z níž ovšem čerpati může každý jednotlivec dle dobré snahy své.

Graduale (ž. 121, 1. 7. 16) jest výrazem radostných citů, které v nás vzbudila epištola; milosti Boží rozdávají se nám ve

chrámu Páně, a proto radostně voláme se žalmistou: »Veselil jsem se z toho, když mi jest povědíno: do domu Hospodinova půjdeme. Budiž pokoj v mocnosti Tvé, a hojnost ve věžech Tvých. Alleluja, alleluja. (Ž.) A báti se budou národové jména Tvého, Hospodine, a všickni králové země slávy Tvé alleluja.«

Evangelium (Mat. 9, 1—8.) vypravuje o zázračném uzdravení člověka mrtvicí raněného.

Ve 12. století četlo se evangelium o zákonících a fariseích, kteří zasedli na stolici Mojžíšově (Mat. 23, 1—12.). Opat Rupert [1]) poukazuje na souhlas tohoto evangelia s antifonou při obětování, jíž se dosud používá, a praví: »Officium této neděle hlásá výmluvným způsobem tomu, jenž v domě Božím jest předsedou a jenž na sebe vzal péči o duše, jak si má ve vyšší důstojnosti, které povoláním Božím dosáhl, počínati. Ať se nepodobá těm lidem, kteří nehodně zasedli na stolici Mojžíšově, nýbrž ať jest takovým, jakým byl Mojžíš sám, jejž mu církev ve verších offertoria staví za vzor. Duchovní správcové nesmějí nikdy zneuznati, proč se jim dostalo vznešenějšího místa; nestalo se tak, aby toliko panovali, nýbrž hlavně proto, aby sloužili.«

O farisejích řekl Kristus Pán: »Cožkoli by vám řekli, zachovávejte a čiňte, ale podle skutků jejich nečiňte.« »Naproti tomu však,« dí Rupert, »ti, kdož sedí na stolici učitelské, ať učí, ale také dle nauky jednají, ba ať napřed konají, čemu učí, aby pak s autoritou učili: ať nevyhledávají cti a titulů, nýbrž ať touží jedině po tom, aby hříchy lidu nesli, aby odvraceli od poddaných hněv Boží, jako se praví v offertoriu o Mojžíšovi.« Nyní čte se evangelium o zákonících na stolici Mojžíšově v úterý druhého téhodne v postě. Ale i dnešní evangelium o moci odpouštěti hříchy dá se srovnati s myšlenkou o svěcení na kněžství v době kvatembrové.

Evangelium dnešní vypravuje, že Pán se přeplavil ze Zajordání do města svého. Městem *jeho* nesluje ani Nazaret, kde byl vychován, ani Betlehem, kde se narodil, nýbrž Kafarnaum, kde přebýval. Tam v jednom domě (asi v domě sv. Petra) vyučoval; tu přinesli k němu člověka mrtvicí raněného. Sešel pak se takový zástup lidí, mezi nimiž též fariseové a zákoníci z každého města galilejského a judského a z Jerusalema tak, že se v domě nemohli ani směstnati. Nosiči nemohouce přímo k Pánu vylezli po schodech na střechu a odtamtud po provazích lože s nemocným dolů spustili. Střechy byly ploché, tak že se po nich mohlo choditi, a zábradlím byly opatřeny. Spustili nemocného buď na nádvoří nebo do hořejší světnice. »Vida Ježíš víru jejich, řekl mrtvicí raněnému: Doufej, synu, odpouštějí se tobě hříchové tvoji.« Veliká byla zajisté víra i nosičů i nemocného, a proto Pán udělil nemocnému největší dobrodiní, jaké je zde

[1]) De div. offic. XII., 18.

na světě vůbec možné. Ale proč Pán uzdravil nejprve jeho duši, když žádal zdraví těla? Není divu. Nemocný leže na lůžku před Ježíšem nejsvětějším, z jehož tváře zářilo božství, zastyděl se pro hříchy své, pocítil bolest nad nimi, a duše naplnila se vroucným přáním, aby mu Ježíš hříchy odpustil. [1]) Odpuštěním hříchů ukázal se Pán »Beránkem, jenž snímá hříchy světa« (Jan 1, 29.), vykupitelem, jenž ospravedlní mnohé (Isai. 53, 11.).

Ale někteří zákoníci, ačkoliv měli znáti svědectví Písem o Vykupiteli, ačkoliv viděli tolik zázraků Páně, řekli sami k sobě: »Tento se rouhá,« poněvadž osobuje si božskou moc (Ex. 34, 7; Isai 43, 25; 44, 22.). Ale Ježíš ihned jim dokázal, že jest Bohem, neboť »vida myšlení jejich« řekl: »Proč myslíte zlé věci v srdcích svých?« Ježíš jim tedy dokázal, že zná jejich myšlenky, ale myšlenky zná jedině Bůh. [2]) Zlé byly jejich myšlenky, poněvadž mohli a měli pravdu uznati. Ale Pán Ježíš jim ještě novým zázrakem dokazuje svou moc hříchy odpouštěti a aby neměli výmluvy, upozorňuje je na tento zázrak, řka: »Což jest snáze říci: »Odpouštějí se tobě hříchové tvoji,« čili říci účinně: »Vstaň a choď«? Oboje vyžaduje moc božskou, jenže moc hříchy odpouštěti smysly nevidíme, kdežto zázračné uzdravení můžeme očima spatřiti. A proto Pán z moci viditelné zázraky činiti vyvozuje moc hříchy odpouštěti. [3]) Kdo zázraky činí ze své moci, dokazuje, že má božskou moc a tedy pravdomluvným musí býti. Pán Ježíš činí zázrak před očima zákoníků a tedy pravdu dí, když praví: »Odpouštějí se tobě hříchové tvoji.« Pán dí k nemocnému: »Vstaň, vezmi lože své a jdi do domu svého.« I vstal a odešel do domu svého. Pán káže nemocnému vzíti lůžko a nésti na důkaz, že nabyl úplného uzdravení a bývalých sil. — Kristus Pán nazývá se synem člověka, aby dokázal, že jemu jako Vykupiteli přísluší moc hříchy odpouštěti a moc tuto i jiným uděliti: »Komu odpustíte hříchy, odpouštějí se jim.« (Jan 20, 23.).

A jaký byl dojem zázraku? O farisejích se ničeho nepraví, ale na lid působil dojmem ohromujícím, — »báli se a velebili Boha, kterýž dal takovou moc lidem«. »Lidem,« poněvadž moc ta v církvi se udržuje a lidmi vykonává. Tušili, že s Vykupitelem povstane nový věk, a že k milostem lidstvu zjednaným patřiti bude i odpuštění hříchů. Mrtvicí zraněný představuje dle některých vykladatelů Písma sv. pokolení lidské, které Kristus Pán uzdravil.

Antifona k obětování (Exod. 24.) připomíná obětí, jež Mojžíš Bohu obětoval na úpatí hory Sinai po přečtení zákona Božího. Mojžíš jeví se zde obrazem kněží novozákonných, kteří mají

---

[1]) Svatí Starého Zákona, když uznáni byli za hodny zjevení Božího, vyznávali hříchy své. Gen. 17, 3; Isai 6, 5; Dan. 7, 15. — [2]) Že jen Bůh zná myšlenky lidské, tvrdí Písmo svaté (Jerem 17, 10. Ž. 7, 10; I. Král. 16, 7. I. Paral. 28. 9; II Paral. 6, 30). — [3]) Fit carnale signum, ut probetur spirituale, quamquam ejusdem virtutis sit et corporis et animae vitia dimittere. (S. Hieron.)

býti prostředníky mezi Bohem a lidmi ve chrámě skrze oběť a v životě soukromém na modlitbách, jak vysvítá z dalších veršů offertoria, které se druhdy na dnešní neděli četly. Zní: »Vzdělal Mojžíš Hospodinu oltář, i obětoval na něm oběti zápalné a oběti pokojné: učinil i večerní oběť pro vůni líbeznou Hospodinu Bohu svému před obličejem synů israelských.«

Hlubokou a vznešenou pravdu o účastenství našem v přirozenosti božské skrze oběť eucharistickou vyjadřuje *sekreta*, jež zní: »Bože, jenž nás skrze tuto úctyhodnou oběť činíš účastny jediného převelebného božství, popřej, prosíme, bychom jakož pravdu Tvou poznáváme, také podle ní mravy své zařizovali.«

Antifona k přijímání (ž. 95, 8. 9.) vybízí kněze, aby obětoval Beránka Božího, a vybízí kněze i lid, aby též samy sebe Pánu obětovali. Zní: »Vezměte oběti a vejděte do síní jeho: klanějte se Hospodinu v síni svaté Jeho.«

V modlitbě po přijímání děkujeme Pánu za dary, jež jsme při mši sv. obdrželi a prosíme, abychom jich vždy hodnými učiněni byli. Zní: »Darem svatým posilněni jsouce, díky Tobě vzdáváme, a milosrdenství Tvé vzýváme, abys nás hodnými účasti jeho učinil.«

§ 150. Devatenáctá neděle po svatém Duchu.

Mešní formulář poučuje nás o lásce Boží, která však prospěje jedině těm, kdož se osvědčí býti jí hodnými. Proto vybízí nás introit, abychom pilně naslouchali, když Bůh dobrotivý mluví, a dle toho se řídili.

Introit [1]) zní: »Spasení lidu já jsem, dí Hospodin; v jakékoli strasti volati budou ke mně, vyslyším je; i budu jejich Pánem na věky. (Ž.) Pozorujte, lide můj, zákona mého, nakloňte ucha svého ke slovům úst mých.«

V oraci prosíme, aby nás Bůh uchránil od všeliké, tak protivné malátnosti ve službě Boží, abychom rádi a ochotně jemu sloužili. Zní: »Všemohoucí a milosrdný Bože, račiž od nás milostivě odvrátiti všecko, což se spasení našemu protiví; abychom, jsouce prosti vší překážky na těle i na duši, svobodnou mysli, co ke službě Tvé přináleží, konati mohli.«

Čtení z listu k Efesským bylo minulou neděli přerušeno, [2]) ale v dnešní *epištole* (Efes. 4, 23 - 28.) se v něm opět pokračuje. Apoštol napomíná věřící ke svatosti života. Praví: Obnovte se duchem mysli, t. j. dle vniterného člověka, dle vůle a dle rozumu. Obnova hříšníka záleží v odložení hříchu a pěstování

---

[1]) Introit skládá se z různých míst Písma svatého; druhá jeho část jest vzata ze ž. 77, 1. — [2]) Stalo se tak asi proto, poněvadž neděle 18. po svatém Duchu často připadla po kvatembru — po ordinacích, a tu se vybral pro tuto neděli mešní formulář, jenž se více k ordinacím hodil. (Gueranger, 11. str. 394. a n.)

ctnosti. Obnovovati se třeba neustále, ustavičně třeba říkati se žalmistou Páně: Nyní započnu (ž. 76, 11.). Sv. Antonius říkával: Synové moji, myslete každého dne, že jest to den první, v němž jste Bohu sloužiti počali. Obnova má dospěti k tomu, abychom oblékli nového člověka, jenž dle Boha stvořen jest, t. j. abychom měli novou povahu, abychom chodili v nevinnosti a spravedlnosti. Máme obléci člověka, jenž od Boha stvořen jest ve spravedlnosti a svatosti pravdy; těmito slovy prohlédá apoštol ke stvoření člověka v ráji, jenž stvořen byl v posvěcující milosti Boží. Ke spravedlnosti a svatosti života má nás vésti pravda víry křesťanské.

Od všeobecného napomínání přechází nyní apoštol ke zvláštnímu a na předním místě doporučuje pravdomluvnost. To proto, že jsme vespolek údové, t. j. tak úzce spolu spojeni, že jest nemožno, abychom se šálili. Dále napomíná apoštol věřící, aby při hněvu hříchu se nedopustili. Jest také hněv posvátný, t. j. hněváme-li se pro urážku Boha, pro křivdu bližnímu nebo nám učiněnou, ale hněv ten musí s láskou spojen býti a vždy k nápravě hříšníka směřovati. Velí apoštol, aby hněv co nejdříve přestal, a užívá při tom přísloví, jehož i Pythagorovci užívali: Slunce nezapadej na hněvivost vaši. Nedávejte místa ďáblu, dí dále apoštol, t. j. nedávejte mu příležitosti, aby mohl vaší žádostivosti a pochoti léčky strojiti. Konečně napomíná apoštol v dnešní epištole věřící, aby nikoho nijak o majetek nepřipravovali, nýbrž prací věcí sobě k životu potřebných opatřovali a za pokání ještě sobě uložili i nuzné podporovati.

Bůh jest láska, k němu se modleme a jej velebme! Tak nás napomíná *graduale* (ž. 140, 2; ž. 104, 1.), jež zní: »Vznášej se modlitba má jako zápal před obličejem Tvým, Hospodine; pozdvižení rukou mých (buď) oběť večerní. Alleluja, alleluja. (Ž. 104.) Chvalte Hospodina a vzývejte jméno jeho: zvěstujte mezi národy skutky jeho. Alleluja.«

Evangelium (Mat. 22, 1—14.) obsahuje podobenství o svatbě kralevicově a rouchu svatebním. [1]) Podobenství tvoří část řečí, které Kristus Pán konal v posledních dnech před utrpením ve chrámě anebo v nádvoří chrámovém. Kristus Pán předpovídá tímto podobenstvím nepřátelům svým, co jich očekává, neuznají-li ho za Vykupitele.

Podobenství toto jest sice podobné podobenství u sv. Lukáše (14, 16—24.), které se čte na druhou neděli po sv. Duchu, ale není s ním totožno. [2]) Neboť podobenství u sv. Lukáše pronesl Pán v domě náčelníka farisejského, kdežto zde mluví Pán ve chrámě anebo nádvoří chrámovém; dále pronáší zde Pán zcela novou myšlenku, že totiž také mezi pohany, kteří pozvání

[1]) Sušil, l. c Dr. Fonk S. J. Die Parabeln des Herrn im Evangelium, Innsbruck 1904, str. 389 a n. — [2]) Literaturu udává Fonk, l. c. 392.

přijmou, nehodní od hodných odloučeni budou. Podobenství skládá se ze dvou částí: v prvé části (v. 1—8.) se praví, že mnoho bylo povolaných do církve Boží, ale málo jich přišlo; v druhé části pak se praví, že i z těch, kteří uposlechli povolání, mnozí neukázali se ho hodnými.

K snadnějšímu pochopení našeho podobenství třeba připomenouti některé obyčeje východní o svatbách. Provdání dcer a ženění synů obstarával otec. Hosté zvali se na svatbu dvakráte; ponejprv se oznámilo, že bude svatba, po druhé se udal určitě den a hodina svatby.[1]) Proto mluví se v úvodu k podobenství (v. 1—3.) o obou pozváních. »Král poslal služebníky své povolat pozvaných na svatbu.« Z popisu slavnosti vysvítá, že neběží pouze o slavnost rodinnou, nýbrž král strojí svatbu a zve poddané; nepřijetí pozvání proměňuje se u některých poddaných v hotovou vzpouru (v. 6.). Proto král, který třikráte zval, rozzlobiv se, potrestal tyto vinníky jako politické provinilce tím, že poslal vojska, zahubil vražedníky a města jejich zapálil.«

Výklad první části podobenství (v. 1—8.) jest snadný. Král jest Bůh; syn jest Ježíš Kristus, chotí pak jeho církev. (Efes. 5, 32.) Svatba je čas putování Kristova na zemi. Pozvaní jsou židé, kteří záhy, ještě nežli svatba počala, tedy před Kristem Pánem pozváni byli. Když pak čas svatby přišel, poslal Pán druhé a konečně i třetí posly. K oběma posledním poslům patřil sv. Jan Křtitel a sv. apoštolové. Účinek pozvání byl, že někteří ze židů se vůbec nestarali o jejich kázání, jiní pak apoštoly zmrskali a sv. Štěpána ukamenovali. Zkáza Jerusalema byla trestem odbojníků.

V druhé části podobenství se praví, že král poslal zároveň s vojsky proti odbojníkům jiné posly, aby šli na rozcestí a zvali, kohokoliv tam naleznou. Služebníci vyšedše shromáždili všechny, které nalezli, zlé i dobré, a naplněna jest svatba hodovníky.

Dobří i zlí byli pozváni na znamení, že Bůh nečiní rozdílu u osob a že hodlá všechny lidi ke spasení věčnému přivésti.[2]) Ale radosti svatební nemají trvati pouze krátkou dobu, nýbrž navždy. Proto se žádá, aby hodovníci starali se o to, aby si zjednali a zachovali *navždy* roucho svatební, které Pán všem nabízí a dává. »Oblecte člověka nového podle Boha stvořeného v spravedlnosti a svatosti pravdy« (Ef. 4, 24.). Kdo však vlastní vinou nesplní této nutné podmínky k účasti ve svatební hostině, toho stihne trest: svázán na rukou i na nohou vyvržen bude do temností zevnitřních, kde bude pláč a skřípění zubů.

Pokud se týká výkladu této druhé části podobenství, rozumějí se rozcestími rozliční způsobové života, pověr, bohoslužby

---

[1]) Midrasch, Echa Rabbati 4, 2. dí: „Která byla sláva Jerusalemských? Nikdo z nich nepřišel na svatbu, leč byv dvakráte pozván: Podobně soudí vykladatelé: Schanz, Wetstein, Fonk, Edersheim a j. m. — [2]) Mat. 13, 47; 13, 24. 38.

pohanské a nauky mudrců jejich. (Skut. ap. 14, 15.) Ale, ač pohané s radostí přišli, přece nestali se všichni účastnými hodů Páně. Pouhá víra nemůže spasiti člověka, neboť víra bez skutků jest mrtvá; jest třeba i života podle víry.[1]) Vstoupení krále do svatební síně značí soud Boží soukromý i veřejný.

Podobenství končí slovy: *Mnoho jest povolaných, ale málo vyvolených.* Slova tato vztahovati třeba v plném dosahu k první části podobenství, neboť Kristus Pán chtěl židům říci, že všichni byli povoláni do církve, a to na předním místě, ale jen málo jich hlasu pozvání uposlechlo.

Ale slova ta týkají se též ostatních lidí. Kristus Pán nás učí, že kdo chce netoliko na svatbu býti pozván, nýbrž i hostiny navždy účasten býti, musí si zachovati roucho nevinnosti, které mu na křtu uděleno bylo, aneb když je poskvrnil, v krvi Beránkově je obmýti.

Krátký obsah podobenství jest tento:

1. Bůh zavrhl církev Starého Zákona a uznal království Kristovo.

2. Kristus se zasnoubil se svou církví (Ef. 5, 23—29.).

3. V církvi jsou dobří i zlí.

4. Nestačí pouze věřiti, nýbrž třeba i dle víry žíti.

Máme-li dle víry býti živi, jest nám potřebí pomoci proti nepřátelům spásy a této si právě vyprošujeme *v antifoně k obětování* (ž. 137, 7.), která zní: »Bychť pak chodil uprostřed soužení, obživíš mne, Hospodine, a na hněv nepřátel mých vztáhneš ruku svou, a vysvobodí mne pravice Tvá.«

V sekretě modlí se církev, aby nám Bůh přivlastnil hojnost mešních užitků. Zní: »Prosíme, ó Pane, by dary tyto, kteréž očím velebnosti Tvé předkládáme, nám byly k spasení.«

Posilněni tělem Páně prosíme *v antifoně k přijímání*, abychom vždy po cestách přikázání Božích kráčeli. Zní: »Ty jsi přikázal, aby pilně ostříháno bylo přikázání Tvých; by zpraveny byly cesty mé k ostříhání spravedlností Tvých.«

Modlitba po přijímání, jak se zdá, připomíná nám evangelium o mrtvicí raněném, které se druhdy na tuto neděli četlo. Vyprošujeme si totiž pomoc nebeského lékaře, který hojí rány a dodává potřebné síly, abychom zákon Boží mohli zachovávati.

Zní: »Léčivé působení Tvé nechť nás, ó Pane, nezřízeností našich milostivě zbaví a k zachování přikázání Tvých nakloní.«

---

[1]) Již Maldonat poznamenává: „Pravý a vlastní Tertullianův (de resur. carnis), Origenův, Jana Zlat., Ambrožův (Serm. 14. de natali Dom.) Jeronymův, Řehořův . . . názor jest, že rouchem svatebním rozumí se láska, dobré skutky a život přiměřený nauce křesťanské“ (Fonk, I, c. 401). — Protestanté zcela neprávem vykládají roucho svatební o spravedlnosti, kterou se člověk přiodívá. Sám Jülicher protestanty odsuzuje.

§ 151. Dvacátá neděle po svatém Duchu.

Dnešní neděle poučuje nás hlavně evangeliem o potřebě víry k bohumilému životu. Královský úředník, o němž jest v evangeliu řeč, měl jen poloviční víru. Kristus Pán však žádá víry úplné, pevné a živé, poněvadž spravedlivý žije z víry a poněvadž víra jest základem naděje i lásky. [1]) Život z víry činí člověka v pravdě šťastným, neboť i v utrpeních dodává víra člověku útěchy naukou o královské cestě kříže a povzbuzováním k vytrvalé modlitbě, aby nás Bůh z utrpení vytrhl. Tyto myšlenky vyjadřuje dnešní mešní formulář.

Mešní formulář.

Pokornou prosbu za osvobození od zasloužených trestů obsahuje *introit*, jenž zní: (Dan. 3, 28. a n.) »Všecko, cokoliv jsi učinil nám, Hospodine, v pravém soudu jsi nám učinil, nebo jsme hřešili a přikázání Tvých jsme neposlouchali; než, dej slávu jménu svému, a učiň s námi podle množství milosrdenství svého. (Ž.) Blahoslavení neposkvrnění na cestě, kteří chodí v zákoně Hospodinově.«

Prosbu za odpuštění hříchů a pokoj ve službě Boží obsahuje *kollekta*, jež zní: »Uděl, prosíme, ó Pane, milostivě věřícím svým odpuštění hříchů a pokoje, aby ode vší viny očištěni jsouce, bezpečným srdcem Tobě sloužiti mohli.«

Epištola (Efes. 5, 15—21.) povzbuzuje nás, abychom opatrně si počínali a neupadli do hříchu. Apoštol napomíná věřících, aby opatrně chodili, t. j. dle pravidel sv. víry, zlých skutků se varujíce, — čas vykupujíce, t. j. dobře užívajíce všech příležitostí k dobrým skutkům, poněvadž *dnové jsou zlí*, poněvadž svět ve zlu postaven jest (I. Jan 5, 19.). Co jiní věnují rozkošem, my věnujme modlitbám, rozjímáním a vůbec Bohu.

Ku všeobecnému pravidlu, abychom byli rozumějící, která jest vůle Boží, uvádí apoštol některá vysvětlení, řka: »Neopíjejte se vínem, v čemž jest prostopášnost. Víno zastupuje zde všechny opojné nápoje, které podnět dávají k všeliké rozpustilosti. [2]) Oproti stavu opilosti klade sv. apoštol stav nadšenosti, řka: »Naplněni buďte duchem sv.« Jako opojení vínem vyjadřuje se často písněmi hanebnými, tak kéž i opojenost Duchem sv. ať jeví se v žalmech, chválách a písních duchovních. Křesťanství nezakazuje veselosti, leč hříšnou, nýbrž ji posvěcuje a ušlechťuje. Ale apoštol nepřestává ještě na tom, co dosud pravil, nýbrž přičiňuje větu: *zpívajíce a plesajíce v srdcích svých Pánu*, čímž je napomíná, aby vždy i v soukromí náladu ke zpěvu si zachovali. A vskutku sv. Jeronym vypravuje, že rolníci při pluhu a

---

[1]) Viz 11. hl. listu k židům, v níž apoštol mnohými příklady od Abela až po Mojžíše a proroky dokazuje mocnost a účinky víry. — [2]) Údové stydcí a břicho blízko jsou, dí sv. Jeronym. (Sušil, l. c. k Efes.)

ženci na roli, vinaři na vinohradech žalmy z paměti zpívali.[1]) K tomu všemu přidává apoštol ještě zvláštní předmět zpěvu a písní. Přeje si totiž, aby křesťané buď veřejně, buď v soukromí projevovali písněmi především vděčnost k Bohu za dobrodiní, jichž nám udělil a stále uděluje, a to ve jménu Ježíše Krista, skrze něhož se nám dobrodiní dostává. Dokonav tyto předpisy všeobecné, obrací se pak apoštol k předpisům o domácnosti. Dnešní epištola obsahuje pouze všeobecnou větu: »Poddáni buďte jedni druhým v bázni Kristově,« kterouž vytýká se poměr podřízených k představeným.

Věřící křesťan pohlíží pln důvěry k Bohu a klidně odevzdává se jeho svaté prozřetelnosti. Tyto myšlenky vyjadřuje *graduale* (Ž 144): »Oči všech v Tebe doufají a Ty dáváš jim pokrm v čas příhodný. Otvíráš ruku svou a naplňuješ všelikého živočicha požehnáním. Alleluja, alleluja. (Ž.) Hotovo mé srdce, Bože, hotovo srdce mé; zpívati budu, a žalmy prozpěvovati Tobě, slávo má. Alleluja.«

Evangelium (4, 46 - 53.) poučuje nás o pravé povaze a blaživých účincích víry, vypravujíc zázračné uzdravení syna úředníka královského. Pán Ježíš přišel opět do Kány Galilejské, kdež byl učinil vodu vínem (Jan 2, 2.). Přišel pak za ním úředník královský, rodem snad žid, jenž žil v Kafarnau, s prosbou, aby sestoupil do Kafarnaa a uzdravil syna jeho, který jižjiž umíral. Ale Pán činí mu výtku pro nevěru řka: »Neuzříte-li divů a zázraků, neuvěříte.« Těmito slovy netvrdí Pán o zázracích, jako by neměly moci důkazné, vždyť jindy sám se na ně odvolává (Jan 5.), nýbrž chce říci, že jsou toliko prostředky k vyšším účelům, a že se na nich nesmí přestávati. — Mimo to má vznešená pravda, již Kristus hlásal, sama duši lidskou vésti, aby v Kristu poznala světlo světa. Tato výtka netýká se pouze úředníka královského, nýbrž Pán zajisté měl na mysli i jiné lidi a odsoudil tím veškeru polovičatost ve víře.

Tak na příklad mnozí lidé věří zázrakům, ale důsledků z nich pro sebe nikterak nevyvozují. Že Bůh ztrestal Sodomu a Gomorhu věří, ale že týž Bůh ztrestá jedenkráte všechny smilníky, na to dále nemyslí. Že Bůh živil zázračně vdovu ze Sarepty, tomu mnohý chudák věří, ale že i o něho se Bůh postará, tomu nedůvěřuje. Třeba tedy pevně věřiti, že, co Bůh jednou učinil, může učiniti a učiní i po druhé; jako se ujal ujařmených židů v Egyptě, jako vzkřísil Lazara, tak ujme se vždy utiskovaných, tak vzkřísí nás jedenkráte z mrtvých atd.[2])

Kristus Pán chtěl zázrakem svým nejen syna úředníkova uzdraviti, nýbrž i otcovu slabou víru vyléčiti a jemu ke spáse dopomoci. Ale otec pro bolest buď výtky neslyšel, anebo ji o jiných lidech vykládal; alespoň se nedal mýliti a přerušiv řeč Páně děl: »Pane, sestup, prve nežli umře syn můj.« Domníval

[1]) O našem lidu. — [2]) Hircher, Betrachtungen über die Sonntagsevangelien

se, že Pán nemůže jinak pomoci, leč by byl přítomen. Pán neuhašuje doutnajícího knotu (Mat. 12, 20.), nýbrž činí úředníku po vůli řka: »Jdi, syn tvůj žije.« Slovy těmi Pán netoliko oznámil uzdravení synovo, nýbrž je i vykonal, neboť slova ta měla tvůrčí moc. Chtěl tedy Pán říci: Já uzdravuji syna tvého mocným slovem i v dáli; moc má nezná překážek prostoru. Jako slovem svým proměnil Pán vodu ve víno, tak i nyní slovo jeho způsobilo uzdravení synovo. A slova Páně působila i na mysl otcovu — uvěřil řeči, kterouž mluvil jemu Ježíš, a šel domů. Když pak již sestupoval, potkali se s ním služebníci a zvěstovali, že syn jeho živ jest. Tedy otázal se jich na hodinu, v kterou by se lépe měl a poznav, že ta hodina jest, — včera v hodinu sedmou, — v kterouž jemu řekl Ježíš: »Syn tvůj živ jest,« uvěřil on, a dům jeho všecken. Praví »včera«, poněvadž Kána vzdálena jest od Kafarnaa asi pět mil. Víra úředníkova vzrostla. Dříve omezovala se pouze na uzdravení synovo, nyní povznesla se až ke křesťanství; ba úředník stal se apoštolem celé své rodiny. Kéž by ho všichni otcové rodin v této příčině následovali!

Příklad úředníka královského nás učí hledati pomoci u Ježíše ve všech potřebách. K tomu vybízí nás i *offertorium*, jež zní: (Ž. 136.) »Při řekách babylonských, tu jsme seděli a plakali, když jsme se rozpomínali na tebe, Sione.«

Zde na tomto světě jsme — jako kdysi židé — v zajetí babylonském, do něhož nás přivádí hřích; proto modlíme se *v sekretě* za osvobození od hříchů a zlých náklonností. Sekreta zní: »Kéž nám, prosíme, ó Pane, tajemství tato nebeského léku podávají a nepravosti srdcí našich smývají.«

Antifonou k přijímání (Ž. 118.) vyjadřujeme naději v přislíbení Boží: »Pamatujž, Pane, na slovo své služebníku svému, v kterémž jsi mi naději dal; tať mne potěšila v ponížení mém.«

Modlitba po přijímání praví, že nejlepší disposicí k svatému přijímání jest zachovávati zákon Boží. Pročež se modlíme: »Abychom hodni byli Tvých svatých darů, ó Pane, dejž, prosíme, bychom povždy přikázání Tvá zachovávali.«

§ 152. Dvacátá prvá neděle po svatém Duchu.

Základní myšlenkou dnešního mešního formuláře zdá se býti věta, že trestům Božím uniknou a z ochrany Boží těšiti se budou jediné ti, kteří dle vůle Boží žijí. Proto introit velebí ty, kdož chodí v zákoně Hospodinově.

Introit zní: (Est. 13.) »V moci Tvé, Hospodine, všecky věci položeny jsou, a není, kdo by mohl odolati vůli Tvé; neboť Ty jsi učinil nebe i zemi, a cožkoli zavírá se okrskem nebeským; Pánem všech věcí Ty jsi. (Ž.) Blahoslaveni neposkvrnění na cestě, kteříž chodí v zákoně Hospodinově.«

V oraci prosíme, abychom protivenství sproštěni byli a Bohu oddáni zůstali. Zní: »Čeleď svou, prosíme, ó Pane, rač usta-

vičnou dobrotou svou ochraňovati, aby pod mocnou stráží tvou všech protivenství sproštěna byla a v dobrých skutcích prospívajíc, jménu Tvému vždy oddána zůstala«

Epištola (Efes. 6. 10—17.), udává, jak jest nám bojovati proti zlému. Apoštol dí: Posilněte se v Pánu, t. j. čerpejte sílu z Pána, mějte důvěru v jeho posilu, oblecte se ve zbroj Boží, t. j. od Boha berte, čehokoliv potřebujete v boji proti úskočnosti ďáblově, jenž slabé naše stránky dobře pozoruje, jenž ví, jak dí sv. Lev, na koho palčivosti vášně, na koho přeludy labužnosti, na koho půvaby krásy, na koho jed závisti uvésti, koho smutkem zkormoutiti, koho radostí oblouditi, koho strachem přitlumiti, koho podivením svésti má. [1])

A vskutku, dí sv. Pavel, půtka naše se nevede se slabými lidmi (proti tělu a krvi), nýbrž s mohutným a mocným ďáblem, s náčelníky, kteří ďáblům v čele stojí a s mocnostmi, které nad ostatními ďábly mocí a vyššími dary se skvějí. Ďábly nazývá sv. Pavel světovládce temnosti této, poněvadž jejich živlem jest tma ležící tehdáž nad pohanským světem, tma hříchů a bludů; nazývá je konečně duchovními zlostmi v povětří,[2]) aby vylíčil jejich nadzemskou bytnost a mocnost, tak že i s vrchu na nás střelami dorážeti mohou. Tím vším nás chce apoštol napomenouti, abychom se co nejvíce před nimi měli na pozoru.

Abychom tedy odolali útokům ďáblovým v den zlý, t. j. v den bojů a ve všem dokonalí místo své si udrželi, rozebírá sv. Pavel dopodrobna, jak se máme k boji vyzbrojiti. Státi máme majíce bedra podpásaná pravdou; podpásáním pak rozumí se důkladné poznání a osvojení si pravdy a ducha Kristova. Dále máme oblečeni býti v pancíř spravedlnosti. Pancíř chránil hruď vojínovu; má tedy křesťan srdce a mysl svou učiniti nepřístupnou útokům ďábla. Spravedlnost značí zde snahu a píli všech ctností; tato spravedlnost pak činí člověka hradem nedobytným. Ale na pásu a pancíři nemůže bojovník přestati; je potřebí i lýtka a holeně chrániti. Proto dí apoštol: obuté majíce nohy přípravou evangelia pokoje. Střevíce a sandály působily při vojínovi, že stál pevně; totéž má při duchovním bojovníkovi působiti příprava evangelia pokoje, t. j. hotovost, připravenost k boji, čerpaná z evangelia. Toto se nazývá proto »evangelium pokoje«, poněvadž z něho (z křesťanské víry) vychází naše smíření s Bohem a pokoj s bližním a s námi samými. Nade všecko však potřebí jest křesťanskému bojovníku štítu víry. Štítem míní se tu štít veliký (čtyry stopy dlouhý a půl třetí stopy široký). Štítem víry [3]) rozumí apoštol dokonalé přesvědčení o pravdě evangelia a neobmezené oddání se ve službu Boží. Tohoto štítu potřebí jest pro odrážení a uhašení šípů ohnivých nešlechetníka,

---

[1]) Sušil, l. c. — [2]) Duchové (*τά πνευματικά*) nešlechetnosti v nebesku — dle řeckého textu. — [3]) Nebo to je vítězství, které přemáhá svět, víra naše. I. Jan 5, 4.

t. j. ďábla, jenž pokušením hlavně rozněcuje žádostivost lidskou, jakoby ohnivými šípy.

A konečně dí apoštol: a lebku spasení vezměte a meč Ducha, jenž jest slovo Boží. Spása má býti naší lebkou, t. j. dle Thess. 5, 8. naděje spásy věčné či spása ta, které se najisto nadějeme. Naděje spásy však jest mocná zbraň a dodává člověku odvahy. Než nejen obranného odění jest zapotřebí, nýbrž i výbojného, a proto dí apoštol: vezměte meč Ducha, jenž jest slovo Boží. Meč Ducha jest meč od Ducha sv. darovaný. Jest pak slovo Boží (Žid. 4, 12.) mečem na výsost ostrým, jemuž nic na světě neodolá. Sám Kristus Pán odrazil útoky ďábelské (Mat. 4, 2. a n.) slovem Božím, a právě touto zbraní zaopatřovali se svatí a světice Boží.

Boha ochránce našeho velebí *graduale*, jež zní (Ž. 89.): »Hospodine, útočištěm učiněn jsi nám od národu do národu. Prve než učiněny byly hory, a než způsobena země, a okrsek zemský, od věkův až na věky jsi Ty Bůh. Alleluja, alleluja. (Ž.) Když vycházel Israel z Egypta a dům Jakobův z národa cizího. Alleluja «

Evangelium dnešní (Mat. 18, 23—35.) jest školou, v níž se učíme odpouštěti, promíjeti, spojovati lásku se spravedlností, mírně souditi ve všech oborech. [1])

Sv. Petr přistoupil ke Kristu Pánu s otázkou, kolikrát má odpustiti tomu, kdo mu ublížil: »Zdali do sedmkrát?« a Pán mu odpověděl, že sedmdesátikráte sedmkrát, t. j. vždy (v. 21. 22.). Na otázku Petrovu a svou odpověď navazuje Pán podobenství, jímž vysvětluje nauku a odpouštění urážek a viny. Kristus Pán přirovnává království nebeské ke králi, jenž nesmírnou sumu odpustil služebníku svému; ale tento pro nepatrný dluh tvrdě naložil se svým spoluslužebníkem; pročež král, zvěděv to, dal vsaditi tvrdého služebníka do žaláře.

Podobenství záleží ze tří dílů. První díl (23—27.) popisuje štědrou dobrotivost královu. »Podobno jest království nebeské člověku králi, kterýž chtěl počet klásti se služebníky svými.« Nelze tu mysliti na obyčejné služebníky, s nimiž se orientální kníže vůbec nezabývá, nýbrž na nejvyšší úředníky a správce provincií. Z těchto vyvolil si král pouze jediného, *jenž poddán jest jemu*, poněvadž se asi zdráhal dobrovolně přijíti. Dluh jeho se páčil na ohromnou sumu 10 000 talentů attických, t. j. 62 millionů korun. Tuto sumu si služebník ten, jenž s celou rodinou svou nádherně žil, ponenáhlu z příjmů královských vypůjčoval. Při orientálním přepychu a plýtvání, jak bylo v domech velmožů obyčejem, dá se dluh tento snadno vysvětliti. Ostatně volil Kristus Pán tak velikou sumu, aby tím více znázornil dobrotivost královu. Když služebník neměl, čím by zaplatil, kázal pán

[1]) Meyenberg, l. c. 605; Fonk, l. c. 704; Sušil, l. c.

jej, ženu a děti a veškeren statek jeho prodati a zaplatiti. [1]) Veliký trest, láska k rodině a navyklost životu pohodlnému pobádaly dlužníka, aby prosil za milosrdenství. Protož padna, klaněl se pánu svému, aby měl s ním poshovění, načež Pán mu dluh odpustil. Služebník prosil pouze o poshovění, ač nevěděl, odkud a kterak by zaplatil, ale Pán vida jeho naprostou nemožnost zapraviti dluh, všecko mu prominul. Uvážíme-li, jaké to bohatství nakupeno bylo na dvorech panovníků východních, jak se tam plýtvalo statky, nepřipadá nám velkomyslnost králova nikterak upřílišněnou. [2])

Druhý díl podobenství pojednává o tvrdém srdci služebníka, jemuž právě pán dluh prominul (v. 28—30.). Obraz jeho jest pravý opak velkomyslného krále. Služebník ten potkal se se svým spoluslužebníkem,[3]) jenž mu byl dlužen asi 100 denarů, tedy asi 104 K a počal na něm dluh ten vymáhati. Když však tento zaplatiti nemohl, poručil jej přes všechny jeho úpěnlivé prosby (na kolenou) vsaditi do vězení, nikterak nešetře veřejného práva římského, podle něhož se musilo 30 dní dlužníkovi poshověti. Tvrdost srdce služebníkova tím více se odráží od velikomyslnosti královy, povážíme-li, že jeho dluh měl se ke dluhu královu jako 2 h ke 20.000 K, a že dosud musil míti v paměti veliké dobrodiní, králem mu prokázané.

Třetí díl podobenství pojednává o potrestání nemilosrdného služebníka (31—34.). Služebníci královi, kteří byli svědky oné tvrdosti, podali o tom zprávu králi, jenž se velice rozhněval a osopiv se naň děl: »Služebníče nešlechetný, veškeren dluh odpustil jsem tobě, poněvadž jsi mne prosil. Zdaliž jsi tedy neměl také ty smilovati se nad spoluslužebníkem svým, jakož i já nad tebou smiloval jsem se?« Ne sice spravedlnost, ale slušnost žádala toho, aby následoval štědrosti královy. Služebník usvědčen, neodvážil se již krále po druhé prositi, a král ve spravedlivém hněvu odevzdal jej mučitelům, až by oplatil veškeren dluh. Poněvadž však dlužník v okovech trvaje, dluhu svého splatiti nemohl, neměl naděje na vysvobození, jest trest jeho pravým obrazem trestů pekelných. Přísný zajisté to byl trest, ale spravedlivý.

Nauku, jež tímto podobenstvím má býti znázorněna, vyjadřuje Kristus Pán slovy: »Tak i Otec můj nebeský učiní vám, jestliže neodpustíte každý bratru svému ze srdcí svých« (v. 35.). Kristus Pán chtěl důrazně vložiti na srdce svým učeníkům, aby byli smířlivi a rádi odpouštěli těm, kteříž jim ublížili. Trest nemilosrdného a nesmířitelného služebníka, jakož i vážná slova,

---

[1]) Viz: Lev. 25, 39. 47; Exod. 22, 3; příklad tvrdého zacházení s dlužníkem 4. Král. 4, 1. 7. Daleko však přísnější práva byla na východě. — [2]) Schegg (Mt. II, 476 a n.) uvádí některé příklady plýtvající štědrosti římských imperatorů: Nero vydal na pohoštění prince Tiridata denně 208.000 K a daroval mu při odchodu 52 mil. korun. (Dio LXIII, 2, 6.) — [3]) Byli bezpochyby původně oba otroky, ale jeden z nich přízní královou vyšinul se na místo nejvyšších velmožů.

že tak potrestá Bůh každého, kdo neodpustí bratru svému, byla důrazným napomenutím, že odpustiti spolubratrovi jest jedinou podmínkou, abychom došli odpuštění viny u Boha. Jak veliké viny odpouští nám Pán ve sv. zpovědi, kolik časných trestů odpouští nám při mši sv. a ve sv. svátostech a svátostinách! Jak farisejské jest tedy odsuzování často celých tříd společenských a stavů i jednotlivců! Jak zavržitelna se tu jeví všeliká svéhlavost a umíněnost, sudivost, třebas by měl někdo i právo bližního soudně stíhati, není li toho potřebí. Dnešní podobenství jest velkolepým obrazem, jehož pozadí tvoří Kalvarie a zpovědnice, a jenž před oči nám staví povinnost lásky k bližnímu a odsuzuje všelikou příkrost. Dnešní podobenství odsuzuje všelikou zbožnost, která dovede sice klečeti dlouho před oltářem, ale nedovede zjednati lásce a útrpnosti průchodu do srdce; ono učí, že četné hříchy všední nelásky a příkrosti proti bližnímu jsou překážkou do nebe, zmenšují milosti ze sv. přijímání, překážejí získati si hojnějších odpustků atd. Vštipme si hluboko do srdce slova Páně: »Tak učiní Otec nebeský všem, kdož neodpustí ubližitelům svým.«

Antifona k obětování (offertorium) připomíná útoků ďábelských proti Jobovi. Ale nejlepší zbraní proti nim jest, jak učí epištola, víra a důvěra v Boha. Zní (Job. 1.): »Byl muž v zemi Hus jménem Job, sprostný a upřímný a boje se Boha. I vyžádal si jej satan, by jej pokoušel, a dána jest mu moc od Hospodina na statky jeho i na tělo jeho: i zničil všecko jmění jeho a syny: a tělo jeho ranil nežitem nejhorším.«

Sekreta zní: »Přijmiž, ó Pane, milostivě oběti tyto, skrze které jsi chtěl se usmířiti a mocnou dobrotivostí spasení nám navrátiti.«

Antifona k přijímání (communio) vyjadřuje prosbu za ochranu proti vnitřním nepřátelům. Zní (Ž. 118.): »Po spasení Tvém (toužíc zemdlela) duše má a ve slovo Tvé jsem doufal: kdy učiníš soud nad těmi, kteříž mi protivenství činí? Nepraví protivenství mi činili, spomoziž mi, Hospodine, Bože můj.«

Za trvalé spojení s Bohem prosíme *v modlitbě po přijímání.* Zní: »Nesmrtelnosti pokrmem nasyceni jsouce, prosíme, ó Pane, abychom, co jsme ústy přijali, po tom i čistým srdcem se snažili.«

153. Dvacátá druhá neděle po svatém Duchu.

Mešní formulář dnešní neděle budí v nás city kajícnosti a opravdového předsevzetí dávati Bohu, což Božího jest a císaři, což císařovo jest. Výrazem mysli kajícné a starostlivé o věčné blaho jest introit a orace.

Introit (Ž. 129.) zní: »Budeš-li nepravosti šetřiti, Hospodine, Hospodine, kdož obstojí? Neboť u Tebe jest smilování,

Bože israelský: (Ž) Z hlubokostí volal jsem k Tobě, Hospodine, Hospodine, vyslyš hlasu mého.«

Orace pak zní: »Bože, útočiště naše a sílo, račiž sám původce vší nábožnosti, zbožným prosbám církve své milostí svou býti přítomen: abychom, zač důvěrně prosíme, skutečně dosáhli.«

V epištole (Filip. 1, 6—11.) vzdává apoštol díky Bohu pro stálost Filipenských ve víře a ujišťuje je o lásce, kterou k nim chová. Jejich horlivost vzbuzuje v apoštolu důvěru, že vytrvají z milosti Boží až do konce, — že Bůh sám, jenž povolal je k účastenství v evangeliu, dá jim milost vytrvalosti až ke dni Ježíše Krista, t. j. ke dni soudnému. [1]) Příčinou důvěry Pavlovy jest láska, kterou k nim má a která mu za povinnost ukládá, aby takovou důvěru k nim měl,[2]) — láska, kterou ani okovy neumenšily, ani práce jeho v obhajování a dokazování evangelia. Ještě jednu příčinu veliké lásky své k nim udává svatý Pavel, když dí: vy všichni jste účastníci radosti mé, — či jak řecký text má — *milosti mé* (okovů mých), t. j. poněvadž i vám uštědřeno jest pro Krista trpěti (1, 29.).

Jak vroucnou láskou sv. apoštol je miluje, to vyjadřuje dále slovy: Svědek zajisté jest mi Bůh, kterak po vás toužím v útrobách Ježíše Krista, t. j. v srdci Ježíše Krista. Jest tedy zdrojem a pramenem lásky jeho sám Kristus, jenž v něm žije (Gal. 2, 20.) [3]) — Dosud jednal apoštol o tom, zač Bohu díky vzdává, nyní pak připojuje, zač prosí: »A za to se modlím, aby láska vaše vždy více se rozohňovala v umělosti«, t. j. v hlubším pochopení nauky křesťanské a ve všelikém smyslu, t. j. v pociťování, ve vniterném zakoušení, v libování si v dobru a ve vystříhání se zla, aby ve všech příhodách vniterného smyslu užívali a jím se řídili.

Účelem poznání má býti, aby poznávali, co výtečnějším jest a konečným účelem, aby byli čisti, bezúhonní ke dni Kristovu. Ale apoštol udává i způsob, jakým se mají bezúhonní ukázati, když dí: naplněni jsouce ovocem spravedlnosti skrze Ježíše Krista k slávě a chvále Boží. Spravedlností rozumí se stav milosti Boží a plodem jejím jsou skutkové, kteříž z tohoto mravného stavu pocházejí. Ale skutky ty ceny, hodnoty a záslužnosti ovšem nemají, leč skrze Ježíše Krista. Svrchovaným pak účelem všeho toho jednání jest, aby Bůh vždy a všude byl oslavován (Mat, 5, 16.).

Epištola popisuje lásku sv. Pavla k Filipenským, kteráž však má ohnisko v Ježíši Kristu. Požehnané výsledky takovéto lásky

---

[1]) Klassické místo o vytrvalosti až do konce, která jest zvláštním darem Božím, pouze od Boha pocházejíc. Každý se má za milost tu modliti a naději s bázní spojovat. (Trid. 6, 13.) — [2]) Láska se všeho naděje. (I. Kor. 13, 7.) — [3]) Řím 8, 10; II. Kor. 13, 5; Efes. 3, 17.

popisuje *graduale*, jež zní (Ž. 132.): »Hle, jak dobré jest to a jak utěšené, když bratří přebývají v jednotě. Jestiť to skvostné jako mast na hlavě, sestupující na bradu Aronovu. Alleluja, alleluja. (Ž.) Kteří se bojí Hospodina, nechť doufají v něho: spomocník a obránce jejich jest. Alleluja.«

Evangelium (Mat. 22, 15—21.) řeší otázku o dani.

Fariseové, pobouřeni podobenstvím svatby kralevicovy o povolání do říše Kristovy (Mat. 22, 1—14.), usilovali všelijak Krista Pána zahladiti. I ustanovili se prozatím polapiti ho v řeči otázkou, ve které jim nijak uniknouti nemohl. Z té příčiny spojili se se stranou Herodiánů a aby sami osobně zahanbeni nebyli, poslali k Pánu své učeníky s otázkou, sluší-li dávati daň císaři, čili nic. Fariseové se domnívali, že židům, jako národu Božímu, vyvolenému se děje bezpráví, mají-li platiti Římanům daně a poplatky. Naproti tomu Herodiáni, přívrženci rodiny Herodovy, kteří pomocí Římanů nad židy vládli, uznávali oprávněnost Římanů, žádati na židech daně. U fariseů převládal zájem náboženský, u Herodiánů pak zájem politický. Ale obě strany, ač mezi sebou nepřátelské, přece se proti Kristu Pánu spojily. — Přišedše tedy ke Kristu Pánu, nejprve jemu pochlebovali, chválíce Jeho moudrost, svobodomyslnost a nestrannost, jakoby jen od Něho pravdy se dověděti mohli, ale v srdci již se těšili, jak Jej uvedou v nenávist u lidu. Domnívali se, že jim Kristus Pán uniknouti nemůže; odpoví-li, že daň dávati třeba, chtěli Ho uvésti v nenávist u lidu, že marně Jej za proroka má, poněvadž učí, že vláda římská právem nad ním panuje. Naopak, rozhodne-li, že nesluší Římanům daně dávati, tedy tím spíše se nadáli, že se Ho zprostí, poněvadž Římané s Ním přísně dle práva svého naloží. Ale Kristus Pán prozíraje ke lsti jejich, dí: »Co mne pokoušíte, pokrytci?« Potom klidně pokračuje, praví: »Ukažte mi peníz daně, jímž platy své a cla zapravujete.« I podali Mu denár (asi 50 h). I otázal se nyní: »Čí jest tento obraz a nápis?« Řkou Jemu: »Císařův.« Z této pak odpovědi odvozuje Pán všeobecnou větu: »Dávejtež tedy, co je císařovo, císaři, a co jest Božího, Bohu.« Peníz svým obrazem a nápisem dosvědčoval, že země židovská jest Římanům podrobena; kdo pak komu podroben jest, ten jemu, jako vrchnosti své, od Boha sobě dané, jest povinen cla a poplatky odváděti. (Řím. 13, 1. a n.) [1])

Že židé Římanům poddáni byli, nestalo se náhodou, nýbrž řízením Božím, a dle toho měli židé jednati. Ale poddanost ta má své meze, nesmí nikdy odporovati zákonům Božím, a proto dí božský Spasitel: »Dávejte, co jest Božího, Bohu.« Odpověď Páně byla dalekosáhlá, neboť jí vyslovena je jasně nauka o poměru moci světské k moci církevní.

---

[1]) V řeckém textu stojí ἀπόδοτε „vraťte", co jest císařovo, císaři, t. j. dle nauky sv. Otců daň dávati jest vlastně opláceti vladaři péči a starost, již se správou země má.

Stát povstal tím způsobem, že četné rodiny sestoupily se dle jisté úmluvy, aspoň mlčky učiněné, v celek společnosti státní, ke kteréžto úmluvě však nutkány byly svojí přirozeností společenskou. Jest tedy stát postulátem lidské přirozenosti a proto zároveň podstatnou částí řádu světového, Bohem stanoveného.[1]) Ale stát nedá se mysliti bez nosiče státní autority čili bez panovníka nebo vlády. Neboť jako nemůže býti živého organismu bez duše, tak nemůže býti státu bez moci.[2])

Jest tedy moc státní sama o sobě od Boha, původce přírody. Rozličné však formy vládní nejsou přímo od Boha, nýbrž mají příčinu ve vůli lidské. Že vladaři mají moc vládnout a zákony světské dávat *od Boha,* to plyne jasně z mnohých výroků Písma svatého. Tak na př. v knize Přísloví (8, 15. 16.) se praví: »Skrze mne králové kralují . . . skrze mne knížata panují« atd. Kristus Pán pravil k Pilátovi: »Neměl bys žádné moci proti mně, kdyby nebylo tobě dáno s hůry« (Jan 19, 11.). Podobně mluví sv. Pavel v listě k Řím. 13, 1. a n. Proto právě mají panovníci moc, vydávati zákony, které zavazují poddané ve svědomí, a právo trestati i smrtí, kteréžto právo jediné Bohu náleží, jakožto Pánu života.[3])

Ale tato moc panovníků týká se pouze věcí časných a občanských, neboť ve věcech církevních podrobeni jsou autoritě církevní. Povinností panovníků jest, církve hájit a o to pečovat, aby zákony církevní se v jejich státě zachovávaly. K čemuž třeba dodati, že ochrana náboženství prospívá jen státu samému. Poněvadž tedy vladaři od Boha moc mají, není dovoleno poddaným vladaře sesadit, ani proti němu vzpouru učinit. Ale nemusí a nesmějí poddaní poslouchati zákonů, které se příčí zákonu Božímu. »Více sluší poslouchati Boha, nežli lidí« (Skut. ap. 5, 20.).[4]) Z křesťanského názoru na stát plynou pro vladaře i poddané tyto povinnosti: láska k vlasti a spravedlnost ke všem příslušníkům státu.[5]) Nad lásku k vlasti pozemské třeba však stavěti lásku k vlasti nebeské.

Prosbu za osvícení obsahuje *antifona k obětování* (offertorium), jež zní (Esth. 14, 3. 12. 13.): »Rozpomeň se na mne, ó Pane, který vládneš mocnosti všeliké: dej řeč spořádanou v usta má, aby se líbila slova má před obličejem knížete!«

V sekretě modlíme se za očištění srdce od vin a za ochranu od protivenství. Zní: »Dejž, ó milosrdný Bože, aby tato spasitelná oběť i provin vlastních nás bez ustání zprošťovala i ode všeho protivenství nás chránila!«

---

[1]) S. Thom. in I. Polit. lect. 1. — Conc. Prov. Agense (in Gallia) a. 1850 tit. III. c. 2. — [2]) Dr. Neuschl, Křesťanská sociologie I, 131. a n. — [3]) Lev XIII., Encycl. 29. června 1881. „Diuturnum". — [4]) Příklady sv. mučeníků, Athanasia, sv. Jana Zlatoústého, sv. Anselma, Tomáše Becketa a j. m. — [5]) Encyklika Lva XIII.: De constitutione civitatum, De praecipuis civium christianorum officiis. — Dr. Egger, Über Patriotismus.

Antifona k přijímání jest opětným voláním za vyslyšení. Zní (ž 16, 6.): »Já jsem volal k Tobě, nebo vyslyšel jsi mne, Bože: nakloň ucha svého a vyslyš slova má.«

V modlitbě po přijímání shrnujeme všecky prosby dnešního dne a pro lásku Krista eucharistického, Jehož jsme právě přijali, nadějeme se vyslyšení. Zní: »Přijavše, ó Pane, dary svatého tajemství, pokorně prosíme, aby nám to, co Jsi na Svou památku konati přikázal, v naší nestatečnosti ku pomoci přispívalo!«

§ 154. Dvacátá třetí neděle po svatém Duchu.

Liturgické formuláře dnešní neděle představují nám Ježíše, jakožto pomocníka ve všech potřebách v životě (uzdravení ženy trpící krvotokem) i ve smrti (vzkříšení dcery Jairovy).

Naproti tomu Gueranger[1]) a Dippel[2]) tvrdí, že základní myšlenkou dnešní neděle, která je předposlední v roce, jest povolání židů do církve na konci světa. Gueranger opírá mínění své o allegorický výklad introitu opata Ruperta, jímž církev projevuje radost, že k hostině povoláni budou i židé. O hostině vyprávělo za časů Rupertových mešní evangelium, které tehdáž obsahovalo příběh o zázračném nasycení zástupů pěti chleby. Poněvadž však v dnešním mešním formuláři tohoto evangelia více není, odvolává se Gueranger na allegorický výklad dnešního evangelia, jejž podává sv. Jeronym, který praví, že napřed uzdravena musila býti žena, trpící krvotokem (obrácení pohanů), a pak teprve mohla býti k životu přivedena dcera Jairova (povolání židů do církve).

K oběma výkladům hodí se dnešní *introit*, jenž hlásá smilování Boží slovy Jeremiáše, proroka, a slovy žalmu 84 vyjadřuje prosbu za vysvobození z vyhnanství, při čemž lze mysliti buď na vyhnanství veškerého pokolení lidského před Kristem anebo na vyhnanství vlastní duše, do něhož se tato uvrhla hříchem.

Náš výklad jest ovšem zcela reální, poněvadž spočívá na slovném smyslu a neopírá se o allegorické výklady, které beztoho odůvodniti se nedají, ale nutny jsou každému, kdo spatřuje v nedělích po svatém Duchu organický celek.

Introit zní (Jer. 29, 11—14.): »Dí Hospodin: Já myslím o vás myšlení pokoje a ne trápení: vzývati mne budete, a já vyslyším vás, a vyvedu vás ze zajetí ze všech míst. (Ž.) Požehnal jsi, Hospodine, zemi Své, odvrátil Jsi zajetí Jakobovo.«

Orace obsahuje prosbu za osvobození od pout hříchů. Zní: »Odpusť, prosíme, Pane, provinění lidu Svému, abychom od svazků hříchů, kterých jsme se ze své mdloby lidské dopustili, dobrotivostí Tvou osvobozeni byli.« (Filip. 3, 17—21; a 4, 1—3.)

[1]) L. c. 11, 481 a n. — [2]) L. c. 6, 853 a n.

Epištola vybízí křesťany, aby, vystříhajíce se nepřátel kříže Páně, vedli život nebeský. Za vzor ve věcech, ke kterým je nabádá, vydává sv. Pavel sama sebe, řka: »Následovníci moji buďte.« Napomínání své pak odůvodňuje apoštol výstrahou, když dí: »Neboť mnozí chodí, o nichž jsem častokráte říkával, nyní pak i s pláčem pravím, jako nepřátelé kříže Kristova.« Z těchto slov vysvítá, jaké srdce a jakou lásku měl sv. Pavel k Filipenským a vůbec všem křesťanům, a jak mu blaho jejich leželo na srdci. Bohužel, vždy byli v církvi lidé, kteří nepravostí svých a hříšných náklonností nijak nekřižovali, s Kristem trpěti se zdráhali, břichu svému jako bohu nějakému sloužili, jsouce hotovi zákon Boží přestoupiti, aby jen chtíčům těla vyhověli. Tito lidé tak převráceně smýšlejí, že cti a slávy hledají v tom, co jim slouží k necti a hanbě — »sláva v zahanbení jejich«. Veškeren jejich mravný stav dá se shrnouti ve slova: »kteříž o zemské věci stojí« Ale u milovníků kříže jest tomu jinak; obcování jejich jest v nebesích, t. j. v nebeských věcech se kochají, k nim prozírají, duchem a myslí v nebi dlí a za cizince na zemi se považují. Tím pak vroucněji máme se vinouti k věcem nebeským, poněvadž s nebe stále očekáváme Krista Pána jakožto Spasitele, jenž nám věčné spásy udělí a duši i tělo naše oslaví. Zvláště však tělo naše, které nyní jest podrobeno neduhům a smrti, Spasitel promění v tělo nesmrtelné, neporušitelné a obleče je v povahu duchovou, pokud se to ovšem s hmotnou jeho povahou spojiti dá tak, že bude tělo naše podobno oslavenému tělu Kristovu po vzkříšení z mrtvých.

Naději tak veliké slávy máme jistou, poněvadž Kristus Pán jest všemocný (podmaniti sobě může všecky věci).

A z toho, co právě apoštol pravil, vyvozuje nyní důsledky: Když tedy obcování naše má býti v nebesích, a poněvadž odtud spásy své očekáváme, *stůjme v Pánu,* t. j. vytrvejme při víře, naději a lásce! Aby pak apoštol tím snáze přiměl Filipenské ke konání toho, co od nich žádá, projevuje jim upřímnou lásku, kterou k nim chová Nazývá je nejmilejšími a přežádoucími, poněvadž po nich toužil; dále nazývá je *radostí svou,* poněvadž vždy upřímně ke Kristu se hlásili, svárův a různic se vystříhali, k Pavlovi celým srdcem lnuli a tak jemu jen radost působili; sv. Pavel nazývá je *korunou svou,* poněvadž se mohl nadíti, že Bůh mu odmění jejich obrácení na víru.

Podotknouti třeba, že v žádném jiném listu neužívá sv. Pavel o věřících výrazů tak něžných jako právě zde. Ke konci, nabádaje Filipenské ke svornosti, připomíná zvláště dvou zasloužilých žen, bezpochyby jáhenek Evodie a Syntychy, jež prosí, aby jednostejně smýšlely v Pánu, t. j. Pán má býti pojítkem mezi nimi. Jak nutné bylo toto napomenutí, to vysvítá z následujících slov, jimiž se obrací k spolupracovníku svému, jenž ve Filipech dlel a o církev snad jako kněz nebo biskup velikých zásluh si dobyl, se žádostí, aby Evodii a Syntyše po-

mahal, aby opět jednomyslnost mezi nimi se zavedla. Obě tyto ženy spolu s Klimentem (bezpochyby pozdější papež) a též s jinými pomocníky pracovaly horlivě s Pavlem o zavedení křesťanství ve Filipech.

Graduale vyjadřuje dík (ž. 43.) a spolu prosbu (ž. 129.) za osvobození od hříchu a zlé žádostivosti (ž. 43.). Zní: »Vysvobodil Jsi nás, Hospodine, od sužujících nás, a ty, kteří nás nenáviděli, zahanbil's. ℣. Bohu chlubiti se budeme celý den, a ve jménu Tvém chválu vzdávati budeme na věky. Alleluja, alleluja (Ž.). Z hlubokosti volal jsem k Tobě, Hospodine, Hospodine, vyslyš modlitbu mou. Alleluja.«

Evangelium (Mat. 9, 18—28.) vypravuje o uzdravení ženy trpící krvotokem a o vzkříšení dcery Jairovy. Kristus Pán byl ještě v domě Matoušově, kde byli shromážděni mnozí zástupové, aby ho slyšeli, když tu přišel představeny synagogy [1]) s prosbou, aby dceru jeho, která právě zemřela, vzkřísil. [2])

Jairus nedosáhl dosud onoho stupně víry, na kterém nalézáme setníka, nýbrž domníval se, že ji Pán jedině položením rukou uzdraviti může, jako to bylo u proroků. Pan Ježíš ho neodkázal, nýbrž vstal a šel s ním.

Na cestě k Jairovi přiblížila se k Pánu žena, která trpěla krvotokem dvanácte let. Nechtějíc býti prozrazena, přistoupila k Pánu ze zadu. Činila tak proto, aby se neprozradila, neboť dle Lev. 15, 26. považována byla za nečistou a měla se varovati obcování s jinými po dobu trvání svého neduhu. Jak jiní evangelisté vypravují, vydala veškeré jmění lékařům, ale neduh byl nezhojitelný. Žena ta pravila sama u sebe: »Dotknu-li se jen podolku u roucha jeho, uzdravena budu.« Ve Starém Zákoně bylo přikázáno (Deut. 22, 12; Num. 15, 38.), aby židé nosili na krajích pláštů třepení, přišité modrými tkanicemi. Třepení byly obruby se třapci, jež nosili na čtyřech krajích pláště pro upomínání sobě přikázání Božích. Plášť ten někdy s ramen spouštěli, někdy však nosili jej na levém rameni a pod pravým ramenem o dva kraje spojovali tak, že dva okraje s třepením vzadu visely; žena tudíž, aniž by se musila skloniti, mohla se dotknouti okraje podolku nebo obruby; domnívalať se, že vše, co s Kristem Pánem jest spojeno, účastno jest léčivé Jeho moci. Přistoupivši tedy od zadu, dotkla se podolku roucha Páně, a hned zastavil se tok krve její (Luk. 8, 44) a pocítila, že jest uzdravena (Mar. 5, 29.). Ale Pán nemínil ji nechati v domnění, jakoby nějakou magickou mocí byla uzdravena, a

[1]) Představený sbornice se staral o pořádek při čteních a dohlížel na sluhy. Že Jairus byl představeným sbornice, jakožto i že děva byla dvanáctiletá a jeho jediná dcera, víme z evangelia Mar. 5, 22. a Luk. 8, 41. — [2]) Praví-li sv. Marek, že *skonává*, Lukáš, že *umírá* a Matouš, že *umřela*, dají se srovnati tyto rozdíly, přihlížíme-li k tomu, že svatý Matouš nepopisuje průběhu celého dopodrobna, nýbrž jen stručně udává zprávu o smrti a vzkříšení. Jisto jest, že Jairus dceru opustil, když již skonávala, ale ještě nezemřela.

proto obrátil se (Luk., Mar.) a pravil: »Kdož jest, kdo se dotknul mne?« A když všichni zapírali, přistoupil Petr, řka: »Pane, odevšad tlačí a tiskne se lid a ovšem není divu, zavadil-li někdo o Tebe.« Ale Pán Ježíš opět dí: »Dotekl se mne někdo, neboť vím, že moc ode mne vyšla.« Nebyl tedy podolek zdrojem živodárné moci, nýbrž jen prostředkem všemohoucnosti Kristovy. Otázkou svou však chtěl Kristus Pán dáti ženě příležitost, by vyznala Jeho moc, a spolu i představený sbornice měl se utvrditi ve víře. Když nikdo dlouho nepřistupoval, hleděl Pán vůkol, aby uzřel, která to učinila. Nemohouc se tedy tajiti, padla žena ta před nohy a vyznala přede vším lidem, co byla učinila a kterak uzdravena byla.

Leč Kristus Pán pochválil její důvěru, řka: »Doufej, dcero, víra tvá tě uzdravila.« Těmito slovy odvrátil Pán Ježíš důvěru její od věcí vnějších ku pravé víře.[1]) Mezitím přišli poslové z domu Jairova se vzkázáním, že dcera jeho zemřela, aby tedy Jairus Pána více neobtěžoval. Leč Pán přece šel, a uzřev pištce i zástup hlučící, řekl: »Odejdětež; neboť neumřela dívka, ale spí.« Byl starý obyčej, mrtvé oplakávati. Jakuba oplakávali v Egyptě 70 dní (Gen. 50, 3.): podobně se čte o Davidovi, že oplakával Jonatu a Saula (2. Král. 1, 17.). Rabínové žádali, aby i chudý člověk si najal aspoň dva pištce a jednu plačící ženu. Slovy o spánku chtěl Pán nás poučiti, že smrt jest podobna spánku, z něhož jedenkráte probuzeni budeme. (Jan 11, 11.) Proto křesťané nazývali hřbitovy coemeteria = spárnami. Ježíš propustiv pak zástup, vzal s sebou Petra, Jana a bratra jeho Jakuba, vešel dovnitř, pojal dívku za ruku a pravil jazykem aramejským: »Tabitha, kumi,« t. j. »Dívko, vstaň!« (Mar. 5, 41.). I vstala dívka. I kázal jí dáti jísti a přikázal pak, aby o zázraku tom žádnému nepovídali; učinil tak jednak ze skromnosti, jednak pro uvarování bouří proti Římanům, kdyby Ho lid uznal za Messiáše a osvoboditele ode jha římského dle tehdejších názorů židovských (Jan 6, 15.), jednak proto, aby fariseů před časem nepopudil, dokud by nepřišla hodina Jeho. Ale přece roznesla se pověst o tom po vší krajině.

Svatí Otcové spatřují ve vzkříšení dcery Jairovy obraz vzkříšení hříšníka ze stavu hříchu. Hříšník nejprve musí Krista vyhledati — hluk světských hříšných příležitostí vzdáliti, pokání činiti a pak pokrmem svátosti oltářní se posíliti. Petra, Jakuba a Jana vzal Pán s sebou třikráte: tentokráte, pak když se proměnil na hoře Tábor, a konečně když se krví potil na hoře Olivetské. To učinil proto, aby nám ukázal, že miláčky své činí účastny zvláště tří věcí: při obrácení hříšníků, pak své slávy a konečně svého utrpení.

[1]) Dle evang. Nikodéma slula žena ta Veronika a dle Euseb. (hist. 7, 15) byla pohankou z Cesareje Filipovy a dala na památku tohoto dobrodiní zříditi u domů svého pomník, představující Krista — a ženu klečící. Pomník ten ještě byl ukazován za doby Eusebiovy.

Tré mrtvých vzkřísil Pán: Dceru Jairovu, sladce zavolav: »Dívko, vstaň!«, pak mládence z Naimu, ale již silněji volaje: »Mládenče, tobě pravím, vstaň!« a konečně Lazara, ale nejsilněji volaje: »Lazare, vyjdi ven!« Dle svatých Otců třeba zde obrazně rozeznávati různé stupně hříšnosti.

Prosbu za odpuštění hříchu a ochranu ode všeho zlého vyjadřuje *offertorium*, jež zní: »Z hlubokostí volal jsem k Tobě, Hospodine, Hospodine, vyslyš modlitbu mou; z hlubokostí volal jsem k Tobě, Hospodine.«

Prosíme-li Boha za odpuštění, vyslyší nás a udělí nám milost svou, jež nabývá zvláště posily v pokrmu eucharistickém. Tyto myšlenky obsahuje *sekreta:* »Na důkaz větší oddanosti své obětujeme Tobě, ó Pane, tuto oběť chvály, abys v nás to, čehož jsi nám bez zásluhy naší udělil, ráčil milostivě dokonati.«

K důvěrným prosbám vybízí *antifona k přijímání:* »Amen, pravím vám: všecko, začkoliv, modlíce se, prosíte, věřte, že vezmete, a staneť se vám.«

Prosby za ochranu od hříchu dovršuje *modlitba po přijímání*: »Prosíme, všemohoucí Bože, nedopouštěj, abychom štědrostí Tvou z účasti božské se radujíce, lidskému nebezpečí podlehli.«

§ 155. Dvacátá čtvrtá neděle po svatém Duchu.

Čítá-li církevní rok více nežli 24 neděl po svatém Duchu, vkládají se mezi neděli 23. a 24, která má býti vždy poslední v roce, ty neděle po »Zjevení Páně«, které se toho roku vypustily pro dříve připadající neděli »Devítník«. Mešní formuláře těchto přeložených neděl obdrží však Introit, Graduale, Offertorium a Communio neděle 23.

Poslední neděle v roce ovládnuta jest proroctvím Páně o zkáze Jerusalema, konci tohoto světa a příchodu Páně k všeobecnému soudu. Dříve ukončoval se církevní rok evangeliem neděle 23., jež dle výkladu opata Ruperta znamenalo povolání židů do církve (vzkříšení dcery Jairovy) a spojení jejich s pohany (uzdravení ženy, trpící krvotokem) v lůně společné matky. Sv. Jeronyma Comes čili Lectionarium [1]) má 25 neděl po svatém Duchu a evangelium (Mar. 12, 28.) na tuto neděli počíná slovy: »I přistoupil jeden ze zákoníků . . . otázal se, které by bylo první přikázání ze všech.« Teprve před několika stoletími vznikla myšlenka, zakončiti církevní rok dnešním evangeliem. [2])

Ráz liturgie dnešní neděle vrcholí v myšlence o dokonání díla vykupitelského v ohledu podmětném a ukončení dějin lidstva.

---

[1]) Liber comitis secundum Pamelii codices expressus, singulis capitum versuumque nueris distinctus (apud Raufke, l. c. LII.) — [2]) Gueranger, l. c. II. str. 499.

Mešní formulář.

Introit, Graduale, Offertorium a Communio jsou jako na neděli 23.

Dle introitu jest Hospodin Bohem pokoje všem, kdož Ho poslouchají, a proto prosíme v oraci, abychom přinášeli životem svým ovoce vykoupení. *Orace* zní: »Vzbudiž, prosíme, ó Pane, vůli věrného lidu, abychom ovoce božského díla s větší horlivostí vydávajíce, tím hojnější pomoci od dobrotivosti Tvé obdrželi!«

Jaké ovoce máme přinášeti, o tom nás poučuje *epištola* (Kolos. 1, 9—14.).

Sv. apoštol přeje totiž věřícím, aby »naplněni byli známostí vůle Boží ve vší moudrosti a rozumnosti duchovní«, t. j. aby pomocí Ducha svatého nabyli dokonalého poznání tajemství Božích pro život svůj. Dále jim přeje, »aby chodili hodně Boha, ve všem (Jemu) se líbíce.«

Jejich otázkou má tedy býti ve všem jednání: Líbím se Bohu, či chci líbiti se lidem? Ale křesťan musí v dobrém pokračovati s pomocí Kristovou, a proto dí sv. apoštol: »Rostouce ve známosti Boží: všelikou mocí jsouce zmocněni podle mocnosti jasnosti jeho, ke vší trpělivosti a dlouhočekání . . .«

Pomoci Boží je zajisté křesťanu k trpělivosti s vlastními svízeli a k dlouhočekání, t. j. k trpělivosti s chybami bližního třeba.

Ze slov sv. Pavla vůbec vysvítá, že síla křesťanů záleží v trpělivosti.

Konečně vybízí sv. apoštol v dnešní epištole k díkům nebeskému Otci za to, že nás hodnými učinil míti účast v dědictví, jež nám jako svým dětem udělil, a to losem, t. j. bez naší zásluhy. Záleží pak dědictví to ve světle, t. j. evangeliu a milosti Kristově. Místněji ještě vypisuje apoštol božský dar slovy: »kterýž nás vytrhl z moci temnosti a přenesl do království Syna milování svého.« Moc temnosti se zde klade oproti království Synovu, poněvadž jest symbolem smrti; knížetem tmy jest ďábel. Tedy z říše ďáblovy vyprostil nás Bůh a uvedl do království Syna, t. j. království nebeského.

Kristus sluje Synem milování Božího, poněvadž jest předmětem svrchované lásky Boží. (Mat. 3, 17; 17, 5; Efes. 1, 6.)

Evangelium (Mat. 24, 15—35) pojednává o zkáze města Jerusalema, o příchodu Páně a konci světa.

Bylo to v úterý před utrpením Páně, když Kristus Pán po celý den učil ve chrámě, a to naposledy. Židé neuvěřili v Něho, a proto ponecháni měli býti svému osudu. Řeči své uzavřel Pán bolestným provoláním: »Jerusaleme, Jerusaleme, . . . kolikráte jsem chtěl shromážditi děti tvé, jako slepice shromažďuje kuřátka svá pode křídla, ale nechtěl jsi. Aj, zanechá se vám dům váš pustý . . .« (Mat. 23, 37—39.).

Potom bral se Pán na noc do Betanie přes horu Olivetskou. Cestou se bera, předpověděl, že chrám bude zpustošen. Když pak se posadil na hoře Olivetské, přistoupili k Němu učeníci, řkouce: »Pověz nám, kdy věci ty budou, a které jest znamení příchodu Tvého a dokonání světa?«

Na otázku, *kdy věci ty budou,* odpovídá Pán napomenutím učeníků k útěku, jakmile uzří ohavnost zpuštění, kteráž jest předpověděna od Daniele proroka. (9, 27.) Ohavností třeba rozuměti zločiny zelotů čili horlivců, kteří vojevůdce římského Cestia Galla r. 66 od Jerusalema odtáhnouti donutili, chrám obsadili, jej sobě za hrad učinili a svatyni krví potřísnili. [1]) Jakmile Římané od města odtáhli, použili křesťané této příležitosti a odebrali se do města Pelly za Jordánem. [2])

Pán vybízí, aby utekli ti, kteří v Judsku jsou, na hory, poněvadž jsou nepřístupnější a bezpečnější pro mnohé skrýše. [3]) Dále napomíná Pán ke spěšnému útěku, aby každý, kdekoli ho pověst o dotčené ohavnosti zastane, všeho nechaje, hleděl jen život zachrániti (v. 17. 18.). Takový spěch naléhati bude, že kdo odložil vrchní roucho na poli před prací a je právě na druhém konci pole, má je tam zanechati a utéci.

Zle se povede těm, kteří budou míti překážky na útěku: ženy těhotné a kojící, jež Spasitel před mnohými jinými, jako chromými, neduživými atd. jmenuje, poněvadž jejich osud větší útrpnosti a soucitu zasluhuje. [4])

Proto káže Spasitel modliti se, aby utíkání nebylo v zimě nebo v sobotu, pro blativé počasí a krátkost dne, a poněvadž nebylo dovoleno v sobotu (Exod. 16, 29) cestovati dále, nežli dva tisíce loktů. [5]) Rozkazem: »Modlete se,« dává Pán na srozuměnou, že modlitbou lze odvrátiti tyto nesnáze.

Osud Jerusalema bude hrozný, neboť dí Pán, že nikdy žádné město nevytrpí tolik, co vytrpěti musí národ židovský a město Jerusalem (v. 21. 22.). A vskutku jedenáctkrát sto tisíců lidí v Jerusalemě při obléhání zahynulo, a sedm a devadesát tisíc židů bylo zajato. [6]) Ale doslovně se vše vyplní na konci světa. Proto mnozí vykladatelé Písma svatého vykládají *slova v. 22 - 28.* o znameních před *druhým příchodem* Kristovým.

O svízelích dí Pán, že ukráceny budou pro vyvolené, jež Bůh nemíní mnoho sužovati; podobně by byl Pán pro vyvolené ušetřil i Sodomy a Gomorrhy. (Gen. 18, 32.)

Vztahujeme-li slova v. 21. a 22. ještě ke zkáze Jerusalema, jsou vyvolenými ti, kdož se za zkázy nebo po zkáze Jerusa-

[1]) Josephus Flavius, O válce žid. 4, 6, 1. 3. — V širším slova smyslu lze ohavnosti zpuštění vztahovati i na dobu Antikristovu. — [2]) Euseb. h. e. 3, 5. Jerusalem opustili i mnozí stoupenci školy Hillelovy. — [3]) 2. Mak. 5, 27. — I. Král. 13, 6; 22, 1. — Gen. 19, 17. — [4]) Thren. 2, 11; 4, 4. — [5]) I rabbíni dovolovali život zachrániti útěkem, ale židé přece bývali v této příčině celkem úzkostlivi. — Viz: I. Mak. 2, 41; Joseph. Antiquit. 12, 6. 2; 14, 4 2; 18, 9. 2 — [6]) Viz: Josefa Flavia O válce žid. II. 5, 10, 5.

lema ke Kristu obrátili, anebo, kteří se obrátí před koncem světa. (Řím. 11, 25.)

Jest přirozeno, že při takových svízelích toužiti budou lidé po osvoboditelích, a toho právě využitkují mnozí lžiproroci, před nimiž však Pán důrazně vystříhá (v. 23—25.). Více nežli k dobám před zkázou Jerusalema odnášejí se výstražná slova Spasitelova k dobám posledního věku, kdy lžiproroci a antikristus povstanou, aby divy svými (2 Thes. 12, 9; Apoc. 13, 12.) [1]) svedli lidi, a kdyby možno bylo, i vyvolené, kterýchžto posledních však Bůh svou milostí zvláště střežiti bude. Lžiproroci, kteří sváděli lid před zkázou Jerusalema, jsou předobrazem lžiproroků na konci světa.

Aby pak stoupenci Kristovi nedali se másti ničím, ohlašuje Pán zřejmě *svůj druhý příchod*, jenž bude na výsost slavným; nesmí se tedy nikdo domnívati, že Spasitel dlíti bude tajně na poušti nebo ve skrýších.

Příchod Páně bude zřejmým jako blesk, jenž vychází od východu a ukazuje se až na západ (v. 27.). Následujícím pak podobenstvím poučuje Pán, že nebude třeba věřících o příchodu Jeho poučovati. »Kdežkoliv bude tělo, tu se shromáždí i orlové« (v. 28.).

Stává se totiž na východě, kdykoli nějaké mrtvé tělo koně nebo jiného zvířete se vynese na pole, shromáždí se se všech stran draví ptáci, aby je ukořistili dříve, nežli přiženou se psi, šakali a hyeny.

Jest tedy smysl tohoto příslovečného rčení v souvislosti s předešlými větami: Nevěřte tvrzením falešných proroků, neboť druhý příchod Syna člověka bude zřejmý, a všichni lidé ho zpozorují, a bude to podobně jako dí přísloví o mrtvém těle a orlech. Nebude potřebí oznamovati: »Aj, tutoť jest Kristus nebo tamto,« nýbrž věřící se všech stran se okolo Něho shromáždí, jakmile se ve vší velebnosti objeví. [2])

A nyní přechází Pán *k popisu svého druhého příchodu* (v. 29—35.)

Po soužení oněch dnů, způsobeném lžiproroky,[3]) stanou se na nebi veliké přeměny — nastane zatmění slunce, měsíce a hvězdy (moci nebeské) změní své dřívější postavení. [4]) A pak se ukáže znamení Syna člověka na nebi, t. j. kříž. »Jako krále předcházejí prapory . . . tak Pána zástup andělů . . . s křížem, praporem to vítězství,« dí sv. Augustin. [5]) Když pak se kříž ukáže,

[1]) O divech, jež pomocí ďábla, jenž zná síly přírodní a ví, co i na jiných místech se děje, viz: Sufarez, De virtute relig. l. 2. c. 8. n. 6. sq. cap, 16. n. 2. sq. — [2]) Fonk, l. c. 437 a n. — Podobně: Cyrillus Abx., Comment. in Luccam 17, 37. Mign. 72, 848 B; S Hieronymus, In Math. 24, 28. Mign. 26, 186. — [3]) Slovo „hned“ třeba posuzovati měřítkem úradků Boha, u něhož jest den jako tisíc let (2. Petr. 3, 8.) — [4]) Viz: Epping ve Stimmen aus Maria-Laach, 1886, sv. 30., str. 303. — [5]) Serm. 130. Breviar. 3. Maji.

dí Pán, kvíleti budou všecka pokolení země strachem a lítostí nad hříchy. Potom objeví se sám Syn člověka, přicházeje na oblacích nebeských, na nichž Bůh vždy se jeví, kdykoliv nějaký soud vykonává. (Ž. 17, 10. Isai. 19, 1; Exod. 19, 9.) Na rozkaz Páně vydají andělé hlas, jímž shromáždí všecky vyvolené, kteříž Pánu zůstanou věrni za oněch osudných posledních dob.

A nyní přerušuje božský Spasitel vážná slova o druhém svém příchodu podobenstvím o fíkovém stromě, řka: »Od stromu pak fíkového naučte se podobenství: »Když ratolest jeho již omládla, a listí se pučí, víte, že blízko jest léto. Tak i vy, když uzříte všecky ty věci, vězte, že blízko jest u dveří« (v. 32. 33.). Na blízku Pána stál asi fíkový strom, možná, že v jeho stínu Pán seděl, a proto z něho vzal podobenství. Fíkový strom hodil se k podobenství, poněvadž v zimě listí ztrácí a pučení listů oznamuje blízkost léta.[1]) Chtěl tedy Pán Ježíš říci, že učeníci Jeho ze znamení, o nichž mluvil, budou moci souditi, že již brzy přijde ve vší slávě a velebnosti, aby je uvedl do nebe. Zakončuje se dnešní evangelium slovy Kristovými: »Nepomine pokolení toto, až se všecky věci ty stanou. Nebe a země pominou, ale slova má nepominou« (v. 34. 35.). Pokolením rozuměti třeba národ židovský, jenž nevyhyne do příchodu Kristova.

Slova v. 35. přidává Pán k dolíčení jistoty, řka: »Nebe a země změní tvářnost svou, (I. Kor. 7, 31; 2. Petr. 3, 11.) ale slova má se jistotně vyplní.«

Jestliže tedy svět pomine a vše, co na světě jest, jak mohou nás vábiti věci pozemské? Proto právem se modlíme *v sekretě:*

»Přijmiž, ó Pane, milostivě prosby naše, jakož i dary a modlitby lidu Svého, a srdce nás všech k Sobě obrať, abychom, zanechavše žádostí světských, po věcech nebeských toužili.«

A jestliže při soudu jen ti, kdož budou čistého srdce, obstojí, tedy prospěšno jest *v modlitbě po přijímání* prositi: »Popřej nám, prosíme, ó Pane, aby skrze tato tajemství, která jsme přijali, a skrze jejich léčivou moc vše, co v mysli naší jest hříšného, napraveno bylo.«

ODSTAVEC IV.

§ 156. Svátky svatých.[2])

Církevní rok ve smyslu předmětném připomíná nám život a působení Ježíše Krista. Ve smyslu podmětném učí nás, kterak máme životem svým život Kristův napodobovati. Příkladem jsou nám v této příčině svatí, kteří Krista Pána dokonale následovali

[1]) Židé rozeznávali jen dvoje roční počasí: zimu a léto. — [2]) Kellner, Heortologie l. c. 130 a n. Kraus, Reallexikon: Märtyrer.

a v jeho šlepějích kráčeli. Proto církev od počátku svaté měla ve veliké úctě, oslavovala jejich památku a život jejich křesťanům za vzor kladla.

Největší cti dostalo se některým svatým od církve tím, že k uctění jejich památky zavedla zvláštní svátky, které tvoří nyní důležitou část církevního roku.

O těchto svátcích jest nám tedy v díle »O církevním roce« nutně pojednati. Podáme nejprvé dějiny svátků svatých, a jakým způsobem se slavily; pak pojednáme zvlášť o zasvěcených svátcích svatých, které se u nás slaví.

§ 157. Dějiny svátků svatých.

A) Nejdříve uctívala církev svatá mučeníky. Již Písmo svaté zachovalo nám památku těch, jichž smrt za víru připadla do doby Kristovy a dob apoštolských, totiž mláďátek betlémských, sv. Jakuba Staršího, a přede všemi sv. Štěpána. Svatý Jan, evangelista »viděl pod oltářem duše zabitých pro slovo Boží a pro svědectví, které měli«. (Zjev. 6, 9—11.)

Mučeníky nazývali se v prvních stoletích, kdo pro víru život dali neb aspoň pro víru mučeni byli, třebas později na svobodu propuštěni byli, [1]) pak kteří pro víru do vyhnanství posláni byli (extorres). [2])

Církev svatá se záhy starala, by památka na mučeníky na vždy se zachovala potomstvu. Proto zřizovala na hrobích mučeníků [3]) náhrobky nebo kaple, takže hroby jejich zůstaly křesťanům vždy ve vděčné paměti a místy posvátnými. Jména mučeníků zapisovala se do seznamů. Ve velkých městech byla vůbec učiněna patřičná opatření, aby se nám dějiny mučeníků zachovaly. Proto již sv. Kliment I. (91—100.) rozdělil Řím na sedm částí a v každé z nich ustanovil křesťanského notáře, jenž měl zprávy o mučenictví sbírati a pečlivě zaznamenávati. [4]) — Toto zařízení věrně zachovávali všichni papežové. O papeži sv. Fabiánovi sděluje Lib. Pont., že ustanovil sedm podjáhnů,

---

[1]) Tertullian (Ad mart. c. 1.) nazývá je martyres designati. — [2]) Martyrem non poena sed causa facit (Ang. Enarrat. II, 13. in Ps. 34.). — První mučeníci byli svědky života a zázraků Páně, hlavně Jeho z mrtvých vstání; svědčili tedy o historickém faktu, jehož očitými svědky byli; pozdější mučeníci svědčili o něm na základě neomylného svědectví církve; tím právě se liší mučeníci od těch, kdož zemřeli za své subjektivní, mnohdy bludné domněnky. — Mučenictví v katolické církvi jest známkou jejího božského původu, a to pro množství mučeníků, způsob mučenictví a pro zázraky, které se při mučení udály. (Lesebuch der Fundamentaltheologie von Hettinger, § 43.) — [3]) Smrtí odsouzenců učinilo se dle zákonů římských zadost spravedlnosti, a proto mohly býti mrtvoly jejich bez překážky přátelům vydány; vyjmuti byli pouze odsouzenci pro urážku veličenstva nebo buřiči. — [4]) Lib. pontif. ed. Duchesne, p. 52. 128: Clemens fecit septem regiones et divisit notariis fidelibus ecclesiae, qui gesta martyrum sollicite et curiose unusquisque per regionem suam diligenter perquireret.

aby dohlíželi na notáry, aby akta řádně sbírali.[1]) Podobně si počínal sv. Cyprian, když zuřilo pronásledování Deciovo a Valeriovo v Kartagině. Poručil totiž zaznamenati jméno a den úmrtí pronásledovaných, aby jejich památka při výroční slavnosti uctěna býti mohla.[2]) Autentickým dokladem tohoto druhu jest nám obšírná zpráva obce Lyonské o pronásledování za Antonina Pia (138 161.) zaslaná do Malé Asie; zprávy té použil pak Eusebius pro svou historii.

Podobně činným v zachování pamětí sv. mučeníků jako sv. Cyprian v Africe byl i sv. Řehoř Divotvůrce, biskup v Nové Caesareji Pontské (ve III.. st.). O dvou sobě blízkých městech Gaze a Konstantii dosvědčuje Sozomenus, že konaly slavnosti svých mučeníků a měly seznamy kněží, kteří bývali představenými.[3]) K oslavě místních sv. mučeníků vybízí v jednom kázání v době pozdější též Maximus Turinský.[4]) (v V. st.)

Mučeníci, jichž jména byla do kalendáře té neb oné obce zapsána, a jichž výroční den úmrtí se slavně oslavoval, nazýváni byli »martyres recogniti«. Každá větší obec, hlavně však sídla patriarchální, měly tímto způsobem svůj kalendář svatých, jenž časem ustavičně rostl. Zbytky těchto kalendářů se nám zachovaly v římské »Depositio martyrum«, která spolu s »Depositio episcoporum«, nejpozději za Liberia (352—354.), ale pravděpodobně mnohem dříve, povstala. — Bohatším jest calendarium kartaginské, pocházející z konce V. nebo počátku VI. století.[5])

Officielně oslavovala tedy církev s počátku pouze sv. mučeníky[6]) a teprve později, když pronásledování přestala, tak že nebylo vlastně mučeníků, počala oslavovati i *sv. vyznavače*. Mezi těmito uctíváni byli na západě nejdříve sv. Silvestr, papež, a sv. Martin, biskup Tourský († okolo r. 400), jimž papež Symmachus kolem r. 500. zasvětil basiliku zvanou: basilica Silvestri et Martini. — Skutečné *církevní uctívání* vyznavačů jest odvislé od církevního svolení, jež se dává slavným prohlášením za blahoslaveného nebo za svatého (beatifikace a kanonisace).

Poněvadž vydali svědectví Kristu svým životem,[7]) nazývala je církev vyznavači čili confessores, kteréhožto výrazu jako překladu řeckého *μάρτυς* se původně i o mučenících užívalo. K zavedení svátků sv. vyznavačů přispěly též chvalořeči konané

---

[1]) Liber Pontificalis — Euseb. Hist. eccl. VI, 45, § 11. K notárům patřil za svého mládí za pronásledování Diokletianova i Damasus, kterýžto úřad zajisté nemálo přispěl k veliké jeho úctě k sv. mučeníkům. — [2]) Epist. XII. 2. — — [3]) Sozom. Hist. eccl. V, 3. — [4]) Maximus Taur., Hom. 81. Migne 57, 427. — [5]) Vydal Mabillon v Analecta vetera. — [6]) Sv. Jan Kř. uctíván byl s počátku jako mučeník. — [7]) Fide martyr nazývá sv. Martina Wandelbert v Martyrologium a Sulp. Severus, Ep. 2. de obitu s. Mart. dí: Licet ei ratio temporis non potuerit praestare martyrium, gloria tamen martyris non carebit. Svátek sv. Martina ustanoven byl synodou tourskou (461) na den 11. listopadu. V VI. století stal se svátek jeho všeobecným. Na východě slavily se svátky svatých vyznavačů ještě před sv. Martinem.

za zemřelé. Příklady takovýchto chvalořečí podávají nám sv. Basilius. sv. Řehoř Naz. a j. — V této době počalo se též užívati o svatých čestného názvu sanctus, sancta (svatý, světice), na místo dřívějšího dominus, domina (pán, paní).

B) *Prameny*, z nichž čerpané zprávy o sv. mučenících jsou:

1. *Acta martyrum.* Jsou to úřední protokoly o soudním výslechu toho neb onoho mučenika před pohanským soudem. [1])

2. *Passiones*, t. j. zprávy zaznamenané od křesťanů, kteří často s nebezpečím života výslechu mučeníků přítomni byli a mnohé jednotlivosti nám poznamenali, jež do úřeoních protokolů z jakékoliv příčiny pojaty nebyly. [2])

Mnohé z obou jmenovaných pramenů zničeny byly dle císařského ediktu z r. 303. vydaného za pronásledování Dioklетianova. Církev však, jakmile nadešel pokoj, snažila se tyto ztracené zprávy doplniti; doplňovala sice také některá zachovaná akta, ale neúplná, jak dosvědčují akta sv. Becilie z V. st. pocházející snad od některého člena rodiny Caeciliuv. (De Rossi Roma Sot. II. XXXII. a n. 147. a n.)

3. *Legendy* t. j. spracování obou předešlých pramenů k účelům mravně vzdělávacím a historickým. Čím starší jsou tyto legendy, tím pravdivější, čím novější, tím jsou méně věrohodnými. Nejmenší cenu mají legendy pocházející od Franků a Byzantinců. Falešný lokalní patriotismus a národní pýcha byly příčinami mnohých historických nesprávností. [3])

K zachování památky sv. mučeníků napomáhaly též knihy obřadové, sakramentáře čili missály.

S počátku nebyl missál rozdělen v Proprium Sanctorum a Proprium de tempore, nýbrž formuláře byly smíchány, a teprve v Galasiově sakramentáři z konce VI. století nalézáme tyto mše oddělené. V pozdějších dobách vznikly i samostatné seznamy svatých zv. Martyrologia. Na východě stalo se tak již dříve. Nej-

[1]) Takovýchto akt (acta proconsularia, praesidialia, judiciaria) máme osmnáct, obsažených ve sbírce Ruinartově. Opisy opatřovali si křesťané za peníze. Tak čteme v předmluvě k aktům o mučenictví sv. Taracha, Proba a Andronika (kolem r. 304.); Et quia omnia scripta confessionis eorum necesse erat colligere, a quodam, nomine Sebasto, uno de spiculatoribus, ducentis denariis omnia ista transcripsimus. (Ruinart, Acta martyr. ed. Ratisb. 452). — [2]) Nejznámější a nejstarší Passiones jsou: Zprávy církve lyonské a vienenské církvím maloasijským a pak Passio s. Perpetuae et Felicitatis, Martyrium Polycarpi a j. — [3]) Autentické zprávy mají na sobě ráz klidu a odměřenosti: hrdinové jsou skromni, často pokorni, jsou starostlivi, aby vytrvali; pravidla soudnická se přesně historicky zachovávají (Grisar, Geschichte der Päpste, V. 470. Zásluh velikých o odlišení nepravdy od pravdy historické získali si Henschen, Bollandisté, Ruinart a v nejnovější době Le Blant. Některé legendární nesprávnosti dostaly se i do liturgických knih. O tom viz článek Paulův: Martyrologium und Brevier als historische Quellen, Katholik, 1900, str. 365 a n. — Bäumer, Geschicte des Breviers, str. 429, 447, 456, na kterémžto posledním místě mluví se o pracích komise Piovy. — Dr. Jan Sedlák, Legendy hagiografické v Hlídce 1906. — Delehaye S. J., Les Légendes hagiographiques Bruxelles 1905.

starší martyrologium na západě jest tak zv. M. Hieronymianum, jež nesprávně se připisuje sv. Jeronymovi a pochází asi z první polovice V. století. Nás však došla kniha tato ve formě ze století šestého nebo s počátku století sedmého. [1])

B) *Uctívání svatých bylo s počátku pouze místní*, ačkoliv jednotlivé církve živým účastenstvím sledovaly vzájemně průběh pronásledování, jak vysvítá ze zprávy církve lyonské k církvím maloasijským. Proto církev římská uctívala pouze římské svaté, církev egyptská egyptské svaté a p. Nejlepším důkazem toho jest, že jméno sv. Ignáce Antioch., ačkoliv v Římě trpěl, přece se nevyskytuje ani v sakramentáři Gelasiově, ani Řehořově, kdežto v Antiochii od počátku jako světec byl uctíván.

Teprve v desátém století rozšířilo se uctívání některých svatých po celé církvi. Církev římská překonala v tomto universalismu daleko církev východní, která někdy raději vyplňovala kalendář památkami na synody, osobnostmi Starého Zákona a p., než by byla přijala do kalendáře jména svatých ze západu.

Jako svátek Svatých slaven byl den jejich úmrtí [2]) nebo pohřbu, poněvadž zemřelí ještě téhož dne byli pochováváni. Odtud názvy svátečních dnů: natalis, natalitium, dies obitus, dies depositionis.

U sv. vyznavačů, když den úmrtí jejich byl již jiným svátkem obsazen, se ustoupilo někdy od tohoto pravidla.

C) *Pokud se týče způsobu slavnosti sv. mučeníků*, záležela tato především z oběti mešní. Již Tertullian dí: Oběti za zemřelé k uctění narozenin přinášíme ve výroční den. [3]) Sv. Cyprian výslovně mluví o oběti mešní na sv. Ignáce a Vavřince. [4])

Při mši sv. konala se též chvalořeč na mučeníka a věřící přistupovali ke stolu Páně. [5]) — V některých krajinách (v Africe, Gallii a Španělsku) četla se před epištolou též veřejně akta o umučení svatého, z čehož asi vznikl název »legenda«. — Někdy pojaty byly hlavní rysy ze života a utrpení svatých do mešních modliteb a préface. Některé svátky měly i vigilie, jako se posud slaví vigilie před sv. Vavřincem. Byl-li nad hrobem vystavěn chrám, putovali sem věřící ve slavných průvodech u velikém počtu, jak vysvítá z popisu sv. Paulina. [6])

Mezi svátky svatých přední a zvláštní místo zaujímají svátky Panny Marie, poněvadž jí vyšší úcta (cultus hyperduliae) přede všemi svatými přináleží; neboť ona jest matkou Boží a královnou svatých. Proto nejprve pojednáme o svátcích Panny Marie a pak o ostatních svátcích. —

---

[1]) Grisar, Anacleta Rom. V. Le origini del Martyrologio Romano. — [2]) Ve zprávě o mučenictví Polykarpově z r. 155 (c. 18.) se praví: slavíme »*τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον.*« — [3]) De corona c. 3. — [4]) Ep. 39, al. 34. — Sacrificia pro eis offerimus. — [5]) Sv. Jan Zlatoústý (Hom. 40. in Jun.; hom. 59. de martyr. a hom. 62.). — [6]) Poem. XIX. de s. fel. natal. carm. III. 40—85

Článek I.

O svátcích Panny Marie.

§ 158. O úctě k Panně Marii v církvi svaté.

Panna Maria byla dle vlastního předpovědění (Luk. 1, 48.) vždy předmětem úcty v církvi Kristově.

A) Příčinou této úcty

jest její postavení, jež zaujímá v díle vykupitelském.

Panna Maria jest Matkou Vykupitele, tedy Bohorodičkou, z kteréžto důstojnosti jako z pramene vyplývají všechny milosti a výsady, jimiž nade všecky tvory vyniká. Stavši se Matkou Boží, vešla Panna Maria v nejtužší spojení se všemi osobami Božími, stala se dcerou Boha Otce, Matkou Syna Božího a nevěstou Ducha svatého. Pro mateřskou důstojnost svou uchráněna byla od hříchu prvopočátečného [1]) i od všelikého hříchu osobního, [2]) uchráněna byla od následků hříchu prvopočátečného — zlé žádostivosti, zůstala pannou i po porodu [3]) a obdržela takovou náplň milostí a ctností, že všechny tvory daleko převýšila, pročež po smrti do nebe i s tělem hned vzata byla.

Ale Panna Maria nejen že měla tak velikou účast ve vykonání díla vykupitelského, nýbrž má též největší účast i v přivlastňování čili rozdávání milostí, jichž nám Kristus Pán svým dílem vykupitelským zjednal.

Dle nauky sv. Otců jest Panna Maria prostřednicí mezi prostředníkem naším u Boha — Ježíšem a námi lidmi. Panna Maria rozdává sama všechny milosti, kterých nám Kristus Pán svou smrtí zjednal. [4]) Z toho dovozují moralisté povinnost Pannu Marii prositi za přímluvu a ji uctívati, a praví, že nemůže býti omluven od hříchu, kdo by alespoň někdy Pannu Marii za pomoc nevzýval. A ačkoli vina, nevzývati Pannu Marii za pomoc, nepřesahuje hříchu všedního, přece jest známkou stavu, jenž vzbuzuje oprávněnou domněnku těžkého hříchu a prozrazuje nedbalost o spásu duše. [5]) Úctu k Panně Marii považovali vždy bohoslovci za známku předurčení k životu věčnému. [6])

---

[1]) Bulla dog. Pii IX. (a. 1854). — [2]) Trid. sess. VI. can. 25. — [3]) Concil. Lat. (a. 649 sub Mart. I.) can. 3. — [4]) P. Albert Weiss, Apol. des Christentums, V. svazek. Die Kleinste im Himmelreich. — [5]) Lehmkuhl, theol. mor. I. n. 345. — [6]) Ss. Bonaventura, Speculum B. M. V. Lect. III. Ss. Antoninus: Summa Pii IV., tit. 15, c. 14, § 7. Svatý Alfons: Chvály Panny Marie, I., hl. 8, § 1.

B) Dějiny úcty k Panně Marii.

O úctě k Panně Marii praví Suarez, [1]) že jí vlastně vzdávána byla od nebešťanů od počátku světa. Neboť andělé, zvěděvše úradek Boží o vtělení Syna Božího, počali ctíti i matku Vykupitelovu jakožto svou královnu. Ale jisto jest, že od okamžiku, kdy první blahá zvěst (protoevangelium) vyšla z úst Božích v ráji, až k pozdravu andělskému, Panna Maria vždy byla předmětem úcty všech, kdož Vykupitele očekávali. [2]) Tím více však uctívána byla v církvi Kristově. Již za života Kristova požívala zajisté veliké vážnosti u těch, kdož ctili jejího Syna, jakož viděti ze slov, jimiž velebila ji žena ze zástupu posluchačů: »Blahoslavený život, který tebe nosil, a prsa, jichž jsi požíval« (Luk. 11, 27.). Tato úcta rostla stejnoměrně s úctou ke Kristu. Její čestný název Bohorodička, přesvědčení o jejím ustavičném panenství, o bezhříšnosti, plynuly z dogmatu o božství Kristově.

Po příkladě anděla Gabriela, jenž nazývá Pannu Marii: »milostiplnou, požehnanou mezi ženami,« nazývají ji již nejstarší sv. Otcové a apologeté: svatou, čistou, čistotnou, bez poskvrny, velikou před Bohem i lidmi, předurčenou, vyvolenou ze statisíců v Israeli, blahoslavenou a vznešenou atd.

Poukazujeme v této příčině na »Závěti dvanácti patriarchů« z prvního desítiletí II. století, [3]) na Origena, [4]) jehož svědectví mají tím větší váhu, poněvadž tak mluví v kázání k lidu a tedy dává výraz všeobecné víře na sv. Ireneje, [5]) jenž Pannu Marii se zálibou přirovnává k Evě a nazývá ji naší přímluvkyní — svatého Athanasia, jenž nazývá P. Marii θεοειδής (Bohu podobnou. [6]) Na četných místech velebí Pannu Marii ve svých spisech sv. Basil, Řehoř Naz. a j. m.

Obšírněji vyložiti a hájiti důstojnost Panny Marie a její božské mateřství byla církev nucena teprve v bojích proti útokům nestorianismu a monofysitismu, pak proti Anti-dikomarianitům, Jovianovi, Helvidiovi a Bonosovi, v kterémžto boji zvláštní podporu poskytl církvi svatý Cyrill Alexandrijský a Proklus Cařihradský.

Velkolepým *důkazem úcty k Panně Marii* v církvi svaté jsou *chrámy* k její poctě vystavěné. V Cařihradě vystavěl, jak se má za to, císař Konstantin tři basiliky Mariánské. V Římě stála dávno před basilikou Liberiovou, která se obyčejně za nejstarší považuje, »Maria antiqua« postavena papežem Silvestrem. [7]) Liberiovu basiliku na Eskvilinu krátce po sněmu efesském úplně přestavěl papež Xistus III. a ozdobil nádhernými obrazy mosai-

[1]) Disp. 12. s. 2 n. 3. — [2]) Sv. Bernard (hom. 4. sup. Missus 11. 1.) — [3]) Nitzch, Gründe der Dogmengeschichte, str. 111. — [4]) Hom. in Luc. VIII.; sv. III. pag. 939, pag. 979. 980. — [5]) Adv. haer. 5, 19. — [6]) Fragm. comment. in Luc. Gallandi t. V. p. 187. Edit. Maurin t. I. p. 1270. — [7]) Grisar, l. c. 194 a n.; dnešního dne nazývá se S. Maria Liberatrice.

kovými ze života Panny Marie a dětství Ježíšova. Jest to nynější Maria Maggiore, nejslavnější Mariánský chrám světa.[1]) Jisto jest, že třetí všeobecný sněm církevní konán byl v Efesu (r. 431) ve svatyni Panny Marie.

Vedle umění stavitelského bylo to hlavně *umění malířské, jež rádo Pannu Marii zobrazovalo.* Žádný obraz nenacházíme tak často v katakombách — vyjímaje obraz dobrého pastýře — jako právě obraz Panny Marie. V katakombách setkáváme se v prvních třech stoletích hlavně s dvěma vyobrazeními Panny Marie: Panna Maria modlí se stojíc s rukama rozpjatýma (»orante«), anebo Panna Maria sedí na stolici, držíc božské dítě, při čemž ještě často viděti na obraze sv. tři krále. Nejstarší obraz v katakombách sv. Priscilly představuje Pannu Marii s dítětem a před ní Isaiáš prorok, jenž předpovídá narození Vykupitele z Panny. (Is. 7, 4.).[2]) Určitého směru dostalo se umění malířskému hlavně sněmem efesským, kdež její důstojnost mateřství Božího byla prohlášena za článek víry.

Tato úcta k Panně Marii, která v církvi vždy byla, zmohla se po sněmu efesském. Západ i východ[3]) šlechetně závodily v oslavě a úctě té, jež vyvolena byla mezi dcerami lidskými, aby se stala Matkou Spasitele. Smýšlení tehdejšího křesťanského světa tlumočí nadšenými slovy sv. Cyrill v řeči konané v době zasedání sněmu efesského, v níž dí: Budiž pozdravena Maria, Matko Boží, úctyhodný poklade celého světa, pochodni, která neuhasne, zářící koruno panenství, nezborný chráme, matko a panno zároveň; z tebe se narodil, o němž evangelium dí: »Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně! Budiž pozdravena, která jsi v panenském lůně svém Nekonečného nosila, skrze niž nejsvětější Trojici čest a úcta se vzdává . . . Kdo bude s to, aby tebe dle tvé pravé hodnosti chváliti mohl?«[4])

§ 159. O svátcích Mariánských.

Ačkoliv Panna Maria již od počátku byla v církvi uctívána, přece nápadně dlouho to trvalo, nežli zavedeny byly v církvi svátky Panny Marie.

Toto jednání církve vysvětluje se tím, že církevní rok vůbec jen znenáhla se vyvíjel, a pak, že napřed musily býti zavedeny a určitým, vymezeným obsahem opatřeny svátky Páně, pak teprve svátky Panny Marie. Mimo to bylo obyčejem prvotní církve oslavovati v liturgii každoročně pouze památku sv. mučeníků a teprve později stalo se zvykem, oslavovati také vyznavače.

---

[1]) Popis obrazů viz: Grisar, l. c. str. 298. — [2]) Rossi, imag. p. 8, Kraus, Reallexikon l. c. Marienbilder. — [3]) O úctě Panny Marie v řecké liturgii pojednal princ Max, vévoda saský, na Mariánském sjezdě ve Frýburce r. 1902. Viz: Kongressbericht str. 53 a n. — [4]) Homil. 4. inter diversas. Migne, P. Gr. 77, 1029. Tato homilie jest nejkrásnějším kázáním Mariánským ve starověku. Viz: Bardenhewer, Patrologie, str. 339.

První určitý případ slavení svátku Panny Marie, jenž jest úplně dokázán, vysvítá z chvalořeči, kterou konal Theodor na sv. Theodosia [1]) kolem r. 500. Vypravuje se v ní, že v palestýnských klášteřích každoročně slavnostně se koná památka Rodičky Boží (θεοτόκου μνήνη), k níž se scházívají všichni klášterní bratři. Bohužel neudává se ani datum slavnosti, ani její jméno; má se však za to, že slavnost tato konala se 15. srpna, kterýžto den od počátku byl považován za úmrtní den Panny Marie.

Ve Španělsku konal se slavně svátek Panny Marie za biskupa Ildefonsa v Toledě, jenž sám složil k tomu účelu zvláštní mešní formulář. Před slavností konaly se po tři dny prosebné průvody. Ale ani při této slavnosti nelze udati den, kdy se konala, ačkoliv nejdůvodněji se dá mysliti na 15. srpna. [2])

Nyní slaví všechny patriarchální církve svátky Mariánské ve velikém počtu, ale církev římská má jich nejvíce. I církev staroegyptská vyznamenávala se horlivostí v úctě Panny Marie, a v koptických kalendářích slaví se každého měsíce dne 21. commemoratio Dominae Virginis Mariae. [3])

Jinak byla úctě Panny Marie věnována obyčejně sobota, která předchází přede dnem Páně, jako Panna Maria jest jitřenkou před východem slunce. [4])

Nynější svátky Mariánské v církvi latinské jsou velmi četné a slaví se buď pouze při mši a v církevních hodinkách, anebo jsou svátky zasvěcenými. K těmto náleží: svátek neposkvrněného početí, narození, zvěstování, nanebevzetí a očišťování Panny Marie; z oněch pak nejdůležitějšími jsou: obětování, zasnoubení a navštívení Panny Marie a nyní též slavnost Panny Marie růžencové. [5])

Nyní pojednáme o svátcích Panny Marie zasvěcených, při čemž třeba podotknouti, že svátek očišťování Panny Marie jest vlastně svátkem Páně a patří ještě k době vánoční, pročež jsme též nahoře již o svátku tom pojednali.

Svátek Neposkvrněného početí vznikl teprve v dobách pozdějších, kdežto svátky: narození, zvěstování a nanebevzetí Panny Marie vznikly téměř současně, a to ve století VII. [6])

---

[1]) Usener, Der hl. Theodosius. (Leipzig 1890) str. 38, 144. — [2]) Julian z Toleda: Vita s. Ildelph. Tol. c. 6. Migne 96, 46. — [3]) 21. egyptského měsíce jest 15. julianského měsíce. Egyptské (koptické) kalendáře a synaxarie vydal anglický archaeolog Jan Selden († 1634) v díle: De synedriis et praef. jurid. vet. Ebreorum (Amsterod. 1679) lib. III. c. 15., p. 204—247. Cfr. Kellner, l. c. 215 a n. Viz: Mai, Biblioth. vet. pat. IV. (synaxar.) — [4]) Další důvody viz ve Wetzer u. Welte, Kirchenlexikon 8, 804. — [5]) O nějakém církevním roce Mariánském však mluviti nelze. — [6]) Sakramentář sv. Řehoře († 604) svátků Narození a Zvěstování Panny Marie ještě neobsahoval (Ranke, Das kirchl. Perikopensystem str. 70; Kellner, l. c. 145). Ale oba tyto svátky znal již papež Sergius I. (687—701). Liber pontif. Sergius n. 86). Remešský katalog svátků, jenž povstal asi 15 let po smrti sv. Řehoře Vel., tyto tři svátky již obsahuje.

*

§ 160. Svátek Neposkvrněného početí Panny Marie.[1])

Dějiny svátku Neposkvrněného početí Panny Marie.

Dějiny svátku tohoto úzce souvisejí s dějinami dogmatu o neposkvrněném početí Panny Marie.

Počátky slavnosti Neposkvrněného početí Panny Marie nacházíme nejdříve na východě, a to již v kalendáři cařihradském, (z konce X. nebo počátku XI. století), jenž sluje menologium Basilia Porphyrogenita [2]) Svátek ustanoven jest na den 9. prosince a má nápis *σύλληψις τῆς ἁγίας Ἄννης τῆς μητρὸς τοῦ θεοτόκου*; a již v následujícím století stal se svátkem zasvěceným a nazýval se: *σύλληψις τῆς ὑπεραγίας μητρὸς τοῦ θεοῦ ἡμῶν.*[3])

Ale slavnost musila býti na východě již dříve známa, poněvadž jest obsažena v kalendáři neapolském[4]) (z IX. století), jenž ji ustanovuje rovněž na 9. prosinec s názvem: Conceptio sctae Annae Mariae Virginis (početí sv. Anny Panny Marie), a jenž pochází z IX. století. Do tohoto kalendáře však dostala se slavnost vlivem řeckým. K tomu třeba podotknouti, že na východě slavilo se i početí sv. Jana Křtitele.[5]) Tímto však jsou dějiny slavnosti Početí Panny Marie na východě ukončeny.[6])

Na západě zavedena byla slavnost Neposkvrněného početí Panny Marie nejprve v Irsku a Anglii, jakož dosvědčují některé kalendáře irské z desátého, ba z devátého století.[7])

Velikých zásluh o rozšíření slavnosti v Anglii kolem r. 1128 získal si synovec sv. Anselma, arcibiskupa kanterburského, opat Anselm z Edmundsbury; slavnost sama však byla již dávno před ním v Anglii známa.[8])

Ve XII., XIII. a XIV. století rozšířila se na západě slavnost tato tak, že v XV. století ji slavily všecky diecése království českého, Německa a Skandinavie.[9])

---

[1]) Kellner, l. c. 151 a n. Viz důkladné pojednání o dějinách tohoto svátku ve Fasti Mariani sine calend. festorum S. M. V. Deiparae, auctore Holweck, Freiburg, Herder 1892 str. 282 a n. Nilles, l. c. I, 348 a n. — [2]) Vydáno bylo ponejprv od kardinála Albaniho v Urbině r. 1727 ze dvou kodexů, z nichž každý obsahuje šest měsíců. První z nich dal si opsati císař Basilius II. Porphyrogenitus (976—1025.) — [3]) Morcelli I, 287, 289. *τέλεον ἄπρακτος ἡμέρα.* — [4]) Kalendarium marmoreum, neapolské bylo nalezeno r. 1742 ve chrámě S. Giovanni Maggiore a vydali je: Marinius, Mazzachius a Mai (Nova collectio script. net. V, 58—65. Romae 1821. — [5]) 23. září Morcelli I, 22. — [6]) Víru řeckých Slovanů dosvědčuje: Gagarin, L'Eglise Russe et l'Immaculée Conception. Paris 1876. — [7]) P. Herbert Thurston v anglickém časopise The Month (Vol. c. III, 1904, I. 449—465). Zeitschrift für kath. Theologie 1904, 776 a n. — [8]) Scheeben (Kirchenlexikon, 4, 467) se domnívá, že nikoliv sv. Anselm, nýbrž jeho vnuk Anselm, opat v Římě, později též biskup v Londýně (1136 až 1138) slavnost tuto zavedl. († 1149.) — [9]) V kodexu Ostrovském ze XIII. stol., chovaném v kapitolní knihovně v Praze, uveden jest svátek „Conceptio sanctae M. Virginis“ a Martyrologium eccl. Prag. ze XIV. stol. připomíná ke dni VII. idus Decembris „Item conceptio sanctae Mariae Virginis. Viz: Grotefend, Handbuch der hist. Chronologie des Mittelalters, II, pak kalend. Coloniense XIV. st. Binterim und Mooren I, 538.

Synoda londýnská r. 1328 vydala rozkaz, aby slavnost Neposkvrněného početí Panny Marie slavila se v celé provincii jakožto svátek zasvěcený (festive et solemniter). Podobně vyslovila se Sorbonna r. 1380.

Jakmile však začal se slaviti zvláštní svátek Početí Panny Marie, počali theologové uvažovati o otázce o poměru Panny Marie ke hříchu prvopočátečnému. A teprve když na otázku tuto sv. Anselm jasně odpověděl,[1]) nabyly dřívější chvalořeči starých církevních spisovatelův o bezhříšnosti, čistotě, neporušenosti atd. Panny Marie určitého smyslu, a Panna Maria prohlašována byla za neposkvrněnou od onoho okamžiku, kdy duše její vyšla z tvůrčích rukou Božích, až ke smrti; kdežto dříve byly výrazy o svatosti a čistotě Panny Marie neurčité; užívalo se jich podobně, jako když na př. se mluvilo o posvěcení sv. Jana Křtitele v lůně mateřském, a oslavovalo se svátkem jeho početí.

Zvláštního povšimnutí zasluhuje místo v homiliáři pražského biskupa z XI. století nebo počátku XII. století[2]) v homilii »In festivitate s. Mariae«, jež zní: »Dignum et justum erat, ut quae Dei filium . . . parere debuit *ab omni immunditia* esset libera et totius sanctitatis ornata.«

Byla-li Panna Maria ode vší poskvrny uchráněna, tedy i od poskvrny hříchu počátečného.

Ale všichni theologové nesouhlasili se sv. Anselmem. Sv. Bernard byl opačného náhledu.

Když totiž v Lyoně kolem r. 1140 zavedena byla slavnost Početí Panny Marie, poslal sv. Bernard kanovníkům při tamější kathedrále list, v němž praví, že Panna Maria byla sice v životě mateřském posvěcena, ale to se stalo i u sv. Jana Křtitele (Luk. 1, 15. 41.); dále, že Panna Maria měla zvláštní výsadu, vésti život zcela bezhříšný, ale že přece přišla na svět obyčejnou cestou, a proto prý ve příčině zvláštní slavnosti početí Panny Marie třeba vyčkati výroku římské stolice, jejíž úsudku se zcela podrobuje. (Ep. 174. Migne 182, 332)

Ale do všech rozhovorův o nauce o početí Panny Marie ve XIV. století římští papežové přímo nezasahovali.[3])

---

[1]) De conceptu virg. c. 18. Anselm vyvrací větu: „Virgo cum originali peccato nata est, quoniam et ipsa in Ada peccavit." — [2]) Homiliář připisuje se buď biskupu Jaromírovi (Gebhardovi) nebo druhému jeho nástupci Hermannovi (1099—1122). Viz: Dr. Ant. Podlaha, Učení o neposkvrněném početí Panny Marie v Čechách před prohlášením učení toho za dogma v Čas. katol. duchov. roč. 1904 a 1905. — [3]) Pokud se týká českých bohoslovců, rozeznával Arnošt z Pardubic ve svém „Mariale" početí Panny Marie činné a trpné; v početí trpném byla duše Panny Marie od Boha posvěcená. O naprosté čistotě Panny Marie, a to již před jejím narozením, učil Tomáš Štítný (Výklad na Zdrávas Maria). Hus se touto otázkou nezabýval. Proti početí bez poskvrny vyslovil se Mikuláš Bicipita s počátku XV. století Podrobněji probírá učení o neposkvrněném početí Panny Marie v Čechách Dr. Podlaha v Časopise katol. duchov. l. c.

Na sněmě basilejském r. 1439 učinila universita pařížská návrh, aby nauka o neposkvrněném početí Panny Marie byla definována, což i sněm, který však byl již té doby schismatický, učinil a nauku tuto za článek víry prohlásil; [1]) ale dekrétu schismatického sněmu nepřikládalo se nikdy mnoho váhy. Při této příležitosti napsal učený Dominikán Jan Turrecremata obsáhlé a důkladné pojednání proti nauce o neposkvrněném početí Panny Marie, o něž se pak pozdější odpůrcové stále opírali, a z něhož na počátku XVI. století Bandelli a Spina přímo paličské spisy učinili. Za takových poměrů byla svatá Stolice nucena určitěji o této církevní nauce se vysloviti a správnějším náhledům cestu raziti. Tak Sixtus IV. v konstituci »Grave nimis« r. 1483 zakázal nauku o neposkvrněném početí Panny Marie censurovati, ale zároveň zakázal prohlašovati za kacíře ty, kteří by tuto nauku popírali. [2])

Při tom sám svěřil Klimentu Nogarolinu, knězi z Verony, úkol, aby vypracoval officium svátku Neposkvrněného početí Panny Marie, a udělil těm, kdož se ho modliti budou, tytéž odpustky, jaké povolili jeho předchůdcové pro officium Božího Těla. [3])

Touto konstitucí byl tedy zaveden v Římě nový svátek: Početí neposkvrněné Panny Marie (Conceptio immaculatae virginis Mariae). Dogmatická, dosud sporná otázka nebyla sice ještě zavedením tohoto svátku rozřešena, ale předmět slavnosti byl zcela určitě vytknut; že totiž od této doby oslavovalo se početí samo a nikoli následující posvěcení Panny Marie. I Tridentinum nauku vymezilo pouze negativně [4]) a na žádost španělského krále Filipa, aby nauka byla jasně definována, odpověděl Řehoř XV. (1621—1623.), že to není posud na čase.

Konečně třeba se zmíniti o znamenité konstituci Alexandra VII. r. 1661, v níž nauka jasně a stručně byla vyložena. Nezbývalo než nauku definovati, což skutečně učinil papež Pius IX. r. 1854. U přítomnosti čtyřiapadesáti kardinálů, dvaačtyřiceti arcibiskupů a dvaadevadesáti biskupů v prvním a největším velechrámě světa, naplněném do posledního místa věřícím lidem, po mši svaté, drže v rukou obraz Panny neposkvrněně počaté a ozdobené diadematem, prohlásil Pius IX., že jest naukou Bohem zjevenou, že Panna Maria byla v prvním okamžiku svého početí zvláštní milostí a výsadou všemohoucího Boha pro zá-

---

[1]) Simar, Lehrbuch der Dogmatik, 2. vyd. § 104, 1. — [2]) Extrav. comm. III, 12, 2. — [3]) L. c. III, 12, 1. — [4]) V dekrétě o prvopočátečním hříchu vyslovil se sněm, že není jeho úmyslem, zahrnouti v něj i Pannu Marii. (Non esse suae intentionis, comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam et immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem, sed observandas esse constitutiones fel. record. Sixti IV.). — Pius V. (1566—72) zavrhl tvrzení Bajovo (prop. 73.), jímž popíral neposkvrněné početí Panny Marie. Pavel V. (1605—21) zakázal v přednáškách a kázáních tvrditi, že Panna Maria v hříchu prvopočátečném byla počata.

sluhy Ježíše Krista, Spasitele pokolení lidského, uchráněna od všeliké skvrny hříchu prvopočátečního.

Liturgickou slavnost svátku zvelebili: Kliment VIII. (1592 až 1605.), jenž povýšil svátek na duplex majus, pak Kliment IX. (1667—1669.), jenž přidal ku slavnosti oktávu, Kliment XI. (1700—1721.), jenž slavnost rozšířil na veškerý katolický svět. Pius IX. dal vypracovati nové officium i nový mešní formulář, a konečně Lev XIII. povýšil svátek Neposkvrněného početí na slavnost první třídy. [1]) Řekové, Rusové a Rumuni nauky o Panně Marii bez hříchu prvopočátečního počaté nepřijali, tvrdíce, že jen vtělení Syna Božího bylo bez poskvrny. [2]) Ale tím se prohřešili proti tradicím církví východních, jakož vysvítá z encykliky ze dne 1. ledna 1904. syrského patriarchy Rahmaniho. Tento slavný a učený patriarcha uvádí mezi jiným místo ze syrského breviáře na slavnost Nanebevzetí Panny Marie, kdež výslovně se praví, že smrt Panny Marie nebyla následkem hříchu prvopočátečního. Ještě jasněji vyjádřil tuto nauku patriarcha cařihradský Cyril Lucaris (1300—1304.), jenž dí, že hřích nikterak nebyl příčinou smrti Panny Marie, nýbrž pouze fysická konstituce, kterou měl první člověk již před hříchem. Panna Maria vůbec nemusila zemříti a mohla býti za živa do nebe vzata, ale zcela dobrovolně se výsady této vzdala. Nauku tuto přijala za svou synoda jerusalemská z r. 1672, která požívá na východě téže vážnosti jako u nás sněm Tridentský. [3])

§ 161. Církevní hodinky na slavnost Neposkvrněného početí Panny Marie.

Officiem opatřil slavnost Neposkvrněného početí Panny Marie papež Sixtus IV. r. 1476. nebo r. 1483. — Pius IX. však předepsal r. 1863 i pro církevní hodinky i pro mši sv. nové formuláře, jichž se posud užívá.

Antifony k nešporám jsou tytéž jako ke chválám a opěvují čistotu, krásu, vyvýšenost a líbeznost Panny Marie.

Hymnus nešpor »Ave maris stella« jest vyňat ze všeobecného officia Mariánského. Obyčejně býval považován za původce hymnu sv. Bernard († 1153.), ale poněvadž nejstarší rukopisy sahají až do XI. století, třeba přičísti původ staršímu některému básníkovi. [4])

---

[1]) Vzhledem k literatuře viz: Hurter, Dogm. II. thes. 156; Scheeben, Dogm. III, § 279; Passaglia, De immacul. conceptu, 3 vol. Romae; Ant. Ballerini, Sylloge monum. ad myst. immac. conc. spect. Romae 1854—56. Nejúplněji podává literaturu příslušnou Rozcovány, B. V. in sua conceptione immac. Pest, 1873. sq. — [2]) Viz pastýřský list arcibiskupa smyrnenského z r. 1895; pak encykl. patriarchy cařihrad. z téhož roku a j. m. projevy theologů ruských, řeckých a rumunských, vyvolaných encyklikou Lva XIII. z roku 1894. „Orientalium dignitas ecclesiarum. Zeitschrift für kath. Theologie 1904, str. 767 a. n. — [3]) Zeitschrift für kathol. Theologie, 1904, str. 774 a. n. — [4]) Bardenhewer, Der Name Maria, Freiburg 1895 str. 88. a. n. Dr. Schulte, l. c. 117 a n.

Básník pozdravuje Pannu Marii nazývaje ji: hvězdou mořskou. Omylem sice překládá básník hebrejské »miriam« slovem hvězda (stella), kdežto sv. Jeronym překládá správně stilla, t. j. kapka, [1]) ale Pannu Marii právem lze nazvati hvězdou mořskou, jak vysvítá z výkladů sv. Otců a slavných kazatelů, [2]) kteříž přirovnávají tento život k plavbě na moři a Pannu Marii ke hvězdě, která svítí na cestu do přístavu nebes. — Panna Maria nazývá se »branou nebes«, poněvadž jako se z brány vychází a branou se vchází, tak skrze Pannu Marii vykročil Syn Boží na tento svět a její přímluvou my opět do nebes vcházíme.

Básník prosí dále Pannu Marii, aby přijala náš pozdrav, upevnila nám pokoj a trest Bohem pro hřích Evy vyslovený obrátila v požehnání, [3]) uvolnila pouta hříchu, osvítila zatemněný rozum a chránila nás od zla tělesného i duševního. — Ukaž se býti matkou! pokračuje básník, neboť neodmítne Syn proseb matky své; vypros nám čistotu a pokoru, veď nás tímto životem bez úrazu duše, abychom jedenkráte patříce na Ježíše, blaženi byli.

Hymnus v českém překladě zní:

Zdrávas, hvězdo strážná,
Matko Boží vážná,
ustavičná Panno,
šťastná v nebi bráno.

S Gabrielem s nebe,
pozdravujem tebe.
Dej mír, zapuď hněvy,
proměň jméno Evy.

Zbav nás hříchů mraku,
uděl slepým zraku,
odvrať od nás strasti,
vypros pravé slasti.

Ukaž, že jsi máti,
rač se přimlouvati,
by nás v nebi vodil,
jenž se z Tebe zrodil.

Panno přespanilá,
nade všecky milá,
v duši hříchu prosté,
dej, ať cudnost roste.

Duši chraň nám čistou,
cestu připrav jistou;
bychom Krista zřeli,
radost věčnou měli.

Slávu Bohu Otci,
Synu stejné moci,
rovná s nimi sláva
Duchu ať se vzdává.

Ve chvalozpěvu k hodinkám jitřním »Praeclara custos virginum . . .« velebí se čistota, mateřská důstojnost a naprostá bezhříšnost Panny Marie a připojuje se prosba za ochranu v nebezpečích tohoto života. Žalmy jsou tytéž, jichž se užívá při svátcích Panny Marie. — Podáme tuto jejich výklad a při ostatních svátcích ariánských se pouze k němu odvoláváme.

---

[1]) Bardenhewer, l. c. Podobně soudí: Estius, Steininger a j. m. — [2]) Viz: Čtení II. nokt. svátku Jména P. M. a na neděli v okt. Narození P. M. — [3]) Mutans Hevae nomen: Ave jest obrácené Eva.

I. Nokturn.

Ž. 8. velebí slávu a vznešenost Boží, která září na nebi i na zemi. — Jak nepatrný jest člověk a přece Bůh ho vyvýšil a obdařil jej vládou nad ostatním pozemským tvorstvem. V člověku jeví se podivuhodná velebnost Boží nejlépe. — Podivuhodněji však září sláva Boží v Marii, která jest mistrovským dílem všemohoucnosti, moudrosti a lásky Boží. Na Marii teprve poznáváme dosah slov Písma sv.: »Učinil člověka k obrazu a podobenství svému« (Jan 1, 26. 27.). — Slávou a ctí byla korunována, oděna byla sluncem, na hlavě má 12 hvězd, a měsíc pod nohama jejíma (Zjev. 12, 1.).

Ž. 18. velebí dílo Boží na nebesích a pak oslavuje zákon Boží (v. 8—15.). Panna Maria jest veledílem Božím, nebesa vypravují její slávu, den dni a noc noci oznamují její chválu. V tomto slunci položil Pán stan svůj; a on jako ženich vycházející ze své komnaty. — Maria vždy plnila zákon Boží, kéž se i nám podaří dle jejího příkladu zákon Boží plniti.

Ž. 23. popisuje slavný vstup do svatyně. Kdo chce býti účasten společnosti Hospodinovy, musí míti čisté srdce; nevinným udělí Bůh požehnání a pomoci. — Druhá část žalmu (verš 7—10.) velebí Hospodina, když vítězně vstupuje do svatyně. [1])

Archou ze dřeva nejvzácnějšího, vyzdobenou vně i vnitř nejčistějším zlatem, chovající v sobě nejdražší klenot — jest Panna Maria. Právem ji nazýváme v liturgii »archou úmluvy«. — Jako starozákonná archa byla ochranou lidu israelského, tak jest Panna Maria záštitou křesťanů všech. — Maria jest branou mystickou, kterou vešel Kristus Pán na zemi, ale kterou vcházíme do nebe i my, a proto se vší vroucností se modleme k ní, aby se nám otevřely jedenkráte po smrti brány odvěké, jako se jí otevřely, když vstupovala s tělem oslaveným »branami zdviženými«, aby zasedla na trůn královský po boku svého nejsvětějšího Syna.

Lekce I. nokturnu (Jan 3, 1—15.) vypravují o pádu prvního člověka a přislíbení Vykupitele. Pro tajemství naší slavnosti zvláště pamětihodná jsou slova v. 14 a 15., zvaná protoevangelium (první blahá zvěst): »I řekl Hospodin Bůh k hadovi: Že jsi to učinil, zlořečený jsi mezi všemi živočichy . . . Nepřátelství položím mezi tebou a ženou a mezi semenem tvým a semenem jejím, onať [2]) potře hlavu tvou, a ty úklady činiti budeš patě její« Těmito slovy Bůh nejen že předpověděl lidstvu Spasitele, nýbrž ohlásil též, že se narodí ze ženy bez hříchu prvotního počaté. Zřejmě tak učí Pius IX. v bulle Ineffabilis a do-

---

[1]) Píseň složena byla bezpochyby při příležitosti, když se přenášela z domu Obededomova na Sion Viz: Sedláček, Výklad žalmů str. 186. — [2]) Slovně přeloženo: „Ono (símě) potře hlavu tvou.“

kazují velicí theologové: Passaglia, [1]) Malou, [2]) Palmieri, [3]) Scheben, [4]) Billot, [5]) Heinrich [6]) a m. j. [7]) Ale i zdravá kritika biblická toto učení katolické potvrzuje. [8]) Neboť žena, o níž v protoevangeliu jest řeč, charakterisuje se trojím způsobem: 1. nepřátelstvím k ďáblu, 2. parallelismem mezi hříchem a vykoupením (žena jest druhou Evou), 3. praví se o ženě, že bude matkou toho, jenž ďáblu potře hlavu.

1. Bůh ohlásil ďáblu, že zbudí ženu a jejího syna, aby nepřáteli byli ďáblovi a jeho panství zničili. Snaha ďáblova nese se k tomu, aby co nejvíce lidí ke hříchu svedl a hříšníkům pak vládl. Vítězí tedy nad ďáblem, kdo se od hříchu uchrání a tím se uchrání i od vlády ďáblovy. Musí tedy žena, jež má býti nepřítelkyní ďáblovou a spoluvítězkyní nad ním, uchráněna býti od všelikého hříchu nejen osobního, neboť to se podařilo všem pokřtěným, kteří zemřeli před užíváním rozumu, nýbrž i prvotního, což se nikomu nepodařilo kromě Ježíše Krista. Jedině Maria bez hříchu prvotního počatá nikdy ani okamžik nebyla v moci ďáblově.

2. Čím kdo hřeší, tím i trápen bývá (Moud. 11, 17.). Ďábel použil ženy, aby se vzepřel proti Bohu a království Boží na zemi zničil. Ženy používá Bůh za prostřednici, aby obnovil království své na zemi: náhradou za matku svůdnici dává Bůh lidstvu matku nebeskou, k níž ďábel přístupu nemá.

3. Žena v protoevangeliu proto přišla dle úradku Božího na svět, aby zrodila toho, jenž hadovi potře hlavu. Její úkol životní tkví zcela ve vykupitelském úkolu jejího Syna. Nepřichází na svět jako dcera starého Adama, nýbrž jako vyvolená matka vtěleného Syna Božího, předurčena byvši úradky Božími, aby byla činna v zakládání říše Boží na troskách říše ďáblovy. Důstojnost Syna Božího, který měl hadovi hlavu potříti, žádala toho, aby matka jeho byla od ďábla neodvislá a tedy prostá vší poskvrny a čistá na duši. Musila tedy býti uchráněna hříchu prvopočátečního.

II. Nokturn.

Žalm 44. obsahuje svatební píseň krále. Král jest jako ženich ozdoben, jeho choť přichází ve zlatě. Žalmista ji vybízí, aby se před ním sklonila; pak velebí její krásu. Přeje jim zdatné potomstvo a slavné jméno.

Církev i synagoga vyrozumívali králem Messiáše. [9]) Královnou byl lid israelský anebo Kristova církev. Ale žalm se

---

[1]) De immac. Deiparae conceptu, 3. vol. Romae 1854, sect. 5. i. h. l. (art. 1—7.). — [2]) Linzer Quartalschrift, 1904 str. 752 a n. — [3]) De deo creante, Romae 1878. — [4]) Kathol. Dogmatik III, 1882. — [5]) De verbo incarnato, Romae 1895; — [6]) Dogmat. Theologie VIII. — [7]) L'imacul. Conception, Bruxelles 1857. — [8]) Zeitschritt für kath. Theologie, 1904. str. 641. a n.; „Das Protoevangelium (Gen. 3. 15.) und seine Beziehung zum Dogma der unbefleckten Empfängnis Mariä." — [9]) Dr. Sedláček, l. c.

velmi krásně hodí i na Pannu Marii, která jest v pravdě královnou nebes, nevěstou Ducha svatého. A právě neposkvrněné početí jest velikolepou výbavou, jíž se Panně Marii dostalo jakožto nastávající královně nebes od nejsv. Trojice.

Žalm 45. dosvědčuje, že Bůh chrání svaté město v každém nebezpečí. Pohané se odvážili proti svatému městu, ale Bůh zničil nepřátele. Ať poznají všichni, že on jest Bůh a vědí, že jest s Israelem (7.—12.).

Právem obracíme slova žalmu na Pannu Marii, kteráž je podivuhodným městem Božím, jež obveselují proudy nebeských milostí. Ona je milosti plná, Hospodin zástupů jest s ní. U ní nalezneme ochrany proti všem nepřátelům, její přímluva je všemohoucí. »Činí přítrž válkám (pokušením), lučiště (ďáblovo) láme a kopí jeho rozbijí . . .«

Žalm 86. jest obsahem podobný předešlému. Pěvec udává, že miluje Hospodin Sion více než jiná města, o Sionu vypravují se slavné věci (1—3), přátelé Boží jsou na Sionu narozeni, vyvolení ze všech národů náleží k Sionu, a Bůh je počítati bude ke svým věrným (4—6.). Obyvatelé Sionu se veselí. Rodička Boží jest v mystickém smyslu Sionem na horách založeným. Bůh ji vyvolil, ozdobil ctnostmi, ustanovil matkou všech živých svatých. Základy její (v. 2) jsou Neposkvrněné početí a svaté Mateřství. Proto lze o Panně Marii jen slavné a velebné věci hlásati: »Všecka je krásná, je ctí svého lidu, plná milosti, požehnaná mezi ženami, královna nebes, Paní andělů.« [1]) Na křtu svatém stali jsme se bratry Kristovými a dítkami Panny Marie (Homo natus est in ea). K Marii tedy bezpečně a důvěrně se utíkejme, je ona mocným městem na Sionu, v jehož středu jest veselé bydlení (v. 7.).

Ve čteních II. nokturnu [2]) dovozuje sv. Jeronym, proč Panna Maria byla nazvána milosti plná, a pak připojuje se slavné prohlášení nauky o neposkvrněném početí Panny Marie, učiněné papežem Piem IX. r. 1854.

III. Nokturn.

Žalm 95. vybízí pohany i všecko stvoření ke chvále Boží. Ale žalm tento jest i velikolepým Mariánským hymnem, neboť jest částí zpěvu, který zpíván byl při přenesení archy z domu Obed Edoma na Sion. Je však Panna Maria živá archa, příbytkem (šechina) a trůnem vtěleného Slova. A proto zpívejme Hospodinu a oslavujme jeho jméno, neboť podivuhodnějším (v. 3.), větším (v. 4—6.) a mocnějším ukázal se Hospodin ve vítězstvích, jichž Maria dobyla nad nepřáteli víry, nežli ve vítězstvích Davidových. Až uznána bude Panna Maria královnou

[1]) Sedláček, l. c. — [2]) Sv. Jeronym: Sermo de assumptione B. M. V.

celého světa, tu teprve vše bude se moci radovat a plesati (v. 11—13.).

Žalm 96. vypisuje soudy Boha, jenž přísně soudí nepřátele, ale potěšuje své věrné.

Panna Maria, starostlivá matka naše, napomíná nás, abychom na pozoru se měli před strašnými soudy Božími, a potěšuje své věrné, neboť světlo vychází spravedlivým, a těm, kdož poctivého jsou srdce, radost (v. 11. 12.).

Žalm 97. hlásá chválu všeho stvoření Bohu, soudci a pomocníku, a jest velmi podobný žalmu 95. Wolter[1]) praví, že tento žalm zpíván ze srdce Panny Marie, jest opisem velebného »Magnificat«, s nímž na některých místech i stejně zní, a jež královna nebes téměř ustavičně svým i naším jménem před trůnem Nejvyššího pěje, děkujíc za věčně nepochopitelné tajemství vtělení Božího.

Ve čteních III. nokturnu velebí sv. German, biskup, Pannu Marii slovy tak vroucnými a nadšenými, jaká jen z duše světcovy vůbec vytrysknouti mohou.

Litanie loretánská podává jen stručný obsah této velikolepé homilie, v níž autor vynáší Pannu Marii v četných obrazech, pokud v Písmě svatém se užívají a na Marii se dají obrátiti.

Homilie zní:

»Zdrávas, Maria, milosti plná, nad svaté světější, nad nebe vyvýšenější, nad Cheruby slavnější, nad Serafy ctihodnější, nad všecko stvoření důstojnější. Buď zdráva, *holubice*, ty přinášíš nám plod olivy, ty zvěstuješ zachranitele od duše potopy a přístav spásy, tvoje peruti jako stříbro a okraje jich ve světlém lesku zlata jasem nejsvětějšího a osvěcujícího Ducha se třpytí. Buď zdráv nejpříjemnější a rozkošný *Boha ráji*, nejlaskavější a všemocnou jeho pravicí dnes k vzejití východu sazený a jemu lahodně vonící lilii a růži nevadnoucí rodící za lék těm, kteří záhubnou a duši zkázonosnou hořkost smrti k zahynutí vypili: ráji, v němž k uznání pravdy dřevo života vykvetlo, z něhož kteří okusili, nesmrtelnosti dosahují. Buď zdráv svatosvatě zbudovaný, neposkvrněný a nejčistší Boha, nejvyššího krále, *dome*, téhož *Boha* krále velebností ozdobený a všecky pohostinně přijímající a osvěžující mystickými rozkošemi; v němž ne rukou vzdělána a měnivým leskem se stkvící jest duchovního snoubence komnata; v té Slovo, chtíc bloudící pokolení lidské obrátiti, s tělem se zasnoubilo, aby ty, kteří vůlí vlastní do vyhnanství se odebrali, Otci získalo.

Buď zdráva Boha *horo* přeúrodná a stinná, na níž vychován beránek obětní, hříchy a slabosti naše nesl: horo, s níž sřítivší se onen, ničí rukou neutržený kámen, rozdrtil oltáře model a stal se kamenem úhelným, podivuhodný v očích našich. Buď zdráv, svatý *Boha trůne*, Boží dare, dome slávy, překrásná

[1]) Psallite sapienter, III. 509.

ozdobo, klenote vyvolený, světa celého smíření a obloho slávu Boha vypravující. Buď zdráva, nádobo ze zlata čistého ulitá, a nejlahodnější našich duší sladkost obsahující, Krista totiž, kterýž manna jest. Ó nejčistší a vší chvály a poslušnosti nejhodnější Panno, Bohu dare zasvěcený, vynikající nad vše stavy tvorstva, země netknutá, pole nezorané, prameni vody vydávající, panno rodící a matko neznající muže, poklade nevinnosti skrytý a svatosti ozdobo: tvými nejpříjemnějšími a důstojností mateřskou sesílenými prosbami u Pána a Boha, stvořitele všeho, Syna Tvého, z tebe bez otce zrozeného, duchovní stav rač říditi a k přístavu pokoje přivésti.

Kněze oděj velestkvěle spravedlností a plesáním osvědčené, neporušené a pravé víry. Řiď žezla vládců pravověřících, kteří před veškerým purpuru neb zlata leskem a před perlami a kameny drahými tebe dosáhli jako diadému a pláště a nejjistější království svého ozdoby, v šťastném pokoji. Nohy podraz nevěrným národům, již tobě a Bohu, z tebe zrozenému, se rouhají, a porob je; a poddaný národ, aby dle rozkazu Božího v libé a poslušné setrval povolnosti, posilni. Tuto tvou obec, která tě jako věž a základ má, vítězství trofejí ověnči, a statečností ozbroj a ostříhej Boha obydlí, chrámu ozdobu vždy udržuj; vysvoboď velebitele své ode všeho nebezpečí a duše úzkosti; vykoupení zajatým uděl; pocestným, přístřeší a vší ochrany zbaveným, se útěchou ukaž. Světu celému ruku svou podej pomocnou, bychom v radosti a plesání slavnosti tvé spolu s touto, již dnes slavíme, s velestkvělým slavili výsledkem v Kristu Ježíši, všech králi a pravém Bohu našem, jemuž sláva a síla spolu se svatým života původcem, Otcem a spoluvěčným, jednopodstatným a spolu vládnoucím Duchem nyní i vždycky a na věky věkův. Amen.«

Hymnus ve chválách: »O gloriosa Virginum« jest pokračováním hymnu z hodinek jitřních na slavnosti Panny Marie »Quem terra« a pochází od sv. Fortunata biskupa. Velebí Pannu Marii jakožto Bohorodičku, která napravila, co Eva zkazila. Panna Maria jest branou, kterou přišel král nebeský s nebes na tuto zemi, síní, v níž se světlo, t. j. Vykupitel, zdržovalo. Dárci života, jenž nám dán byl skrze Pannu, vzdávati mají úctu poddanosti národy vykoupené. Hymny zmíněné zní:

Jejž zem ctí, hvězdy, oceán,
všech tvorů svrchovaný pán,
jenž vůlí vesmír ovládá,
se v život Panny ukládá.

Jímž měsíce i slunce jas
i vše se řídí v každý čas,
ten v lůně Panny spočívá,
jež dary nebes oplývá.

Tím darem, Máti blažená,
jímž všechna bytost stvořena,
svět šírý jehož drží pěst,
ten pod tvé srdce vložen jest.

Již anděl zvěstí blahou ctil,
Duch svatý matkou učinil.
my tebou toho dostali,
jejž národové čekali.

Buď, Jezu, tobě pochvala,
jejž Panna světu vydala,
i Otci, Duchu dík buď pěn
všech věků po věk veškeren.

Všech panen Panno slavnější,
hvězd všechněch Hvězdo jasnější,
ten, který tobě život dal,
z tvých prsou mléka požíval.

Co Eva hříchem zkazila,
tys synem svým nám spravila;
by spásy došel truchlý lid,
tys otevřela nebes byt.

Tys branou krále slavného,
tys hradem světla zářného!
Buď život, který z panny dán,
buď spasenými opěván!

Buď, Jezu, tobě pochvala,
jejž panna světu vydala,
i Otci, Duchu dík buď pěn,
všech světů po věk veškeren. Amen.

§ 162. Mše na svátek Neposkvrněného početí Panny Marie.

Introit vzat jest z proroka Isaiáše (61, 10.) a ze žalmu 29, 2. Panna Maria vzdává díky Bohu za milosti, kterými ji obdařil a hlavně, že ji uchránil od hříchu prvopočátečného.

Introit zní: »Radujíc radovati se budu v Hospodinu a plesati bude duše má v Bohu mém; neboť oblékl mne v roucho spasení, a oděvem spravedlnosti přioděl mne, jako nevěstu ozdobenou záponami svými. (Ž.) Vyvyšovati budu Tě, Hospodine, nebo v ochranu přijal jsi mne, aniž dal's nepřátelům mým radovati se nade mnou.«

Orace vyjadřuje subjektivní stránku slavnosti. Panna Maria uchráněna byla od hříchu prvopočátečného, poněvadž měla býti příbytkem Syna Božího, ale i my máme jedenkráte k Bohu přijíti, a proto prosíme, abychom na přímluvu Panny Marie čisti k Bohu přišli.

Orace zní: »Bože, jenž jsi neposkvrněným početím Panny Marie Synu svému důstojný příbytek připraviti ráčil, Tebe pokorně prosíme, jakož jsi pro zásluhy smrti téhož Syna svého ji samu vší poskvrny uchoval, tak abys i nám na její přímluvu té milosti udělil, abychom čisti k Tobě jednou přijíti mohli. Skrze téhož Pána našeho« atd.

Epištola, jejíž začátek se říká v hodinkách též jako kapitulum, jest vyňata z knihy přísloví (hl. 8, 22—35.). Ve slovném smyslu popisuje se tvůrčí, zachovávací a řídící působnost Moudrosti Boží (druhé božské osoby) ve světě, a ke konci blahoslaví Moudrost sama všechny, kdož k ní se přibližují a ji slyší. Církev sv. však slova epištoly obrací na dnešní slavnost, neboť jest Panna Maria matkou, zrcadlem, živým důkazem a hlasatelkou Moudrosti, kteráž Panně udělila důstojnost mateřskou bez umenšení lesku panenského. Panna Maria byla potřebnou prostřednicí mezi lidmi a Kristem, a proto byla pojata od věčnosti do plánu vykoupení lidstva a s ohledem na ni bylo od věčnosti vše řízeno a pořádáno. [1])

Církev proto, jako by zapomínajíc časného početí Panny Marie, zabývá se v epištole okamžikem, kdy sám Bůh před časy,

[1]) Schäfer, Die Gottesmutter in der hl. Schrift. Münster 1887 str. 101.

t. j. od věčnosti vyvolil Pannu Marii za matku Boží Moudrosti a její početí ustanovil. Panna Maria sama odhaluje nyní slovy epištoly závoj tajuplných úradků Božích a vypravuje své zázračné vyvolení, tajuplné spojení s Bohem, podobnost s Kristem a přednosti svého zcela universálního postavení ve světě. »Od věčnosti zřízena jsem a od starodávna prve, než země učiněna byla..... Když připravoval nebesa, přítomna jsem byla....., s Ním jsem byla, všechno pořádajíc a kochala jsem se na každý den, hrajíc před ním každého času, hrajíc na okrsku země.... Blahoslavení, kdož ostříhají cest mých..... Kdo mne nalezl, najde život a obdrží spasení od Hospodina.« — Mohlo býti tajemství neposkvrněného početí Panny Marie hlouběji pojato, nežli těmito slovy Písma svatého? Kdyby byla asketika a homiletika se přidržela vznešených myšlenek liturgie.... nebyla by si troufala na místo hlubokých myšlenek poesie knihy Moudrosti podávati knězi různé mělké moralisující úvahy o pokoře a lásce Panny Marie k lidem, a v úvodě k těmto nudným úvahám výstrahu dávati před upřílišenou úctou Panny Marie.[1])

Graduale obsahuje chvalozpěvy, jimiž oslavovali kdysi obyvatelé Bethulie statečnou Juditu, když usmrtila Holoferna. Judit byla obrazem Panny Marie, která potřela hlavu hadovu. Allelujový verš vzat jest z Velepísně a velebí krásu a neporušenost Panny Marie.

Graduale zní: »Požehnaná jsi ty, Panno Maria, od Pána Boha nejvyššího nade všecky ženy na zemi. ℣. Tys sláva Jerusalema, tys radost Israele, tys čest lidu našeho. Alleluja. Alleluja. ℣. Celá krásná jsi, ó Maria, a poskvrny prvotní není na tobě. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 2, 26—28.)[2]) vypravuje o andělském pozdravení Panny Marie. A všed k ní anděl řekl: »Zdrávas, milostiplná, Pán s tebou: požehnaná ty mezi ženami.« Církev sv. proto dává čísti dnešní evangelium, poněvadž ze slov andělových se dá dokázati nauka o neposkvrněném početí Panny Marie. Neboť slovům »Zdrávas milosti plná« třeba rozuměti ve *znění doslovném*, ježto není důvodu, by jich význam byl nějak zúžován. Plnost milosti však znamená největší míru milosti, již pouhé stvoření v přítomném řádu jenom schopno jest. Kdyby však Maria Panna, třebas jen jediný okamžik života byla bývala stížena hříchem prvopočátečným a tak pro ten jediný okamžik postrádala milosti posvěcující, již by byla neměla nejplnější míru milosti, jaké schopna byla.

Mimo to, jsouc milosti plná, majíc nejvyšší stupeň milosti, jaký pouhé stvoření míti může, převyšovala Matka Boží, jak jednomyslně učí sv. Otcové, mírou milosti nejen všechny lidi,

---

[1]) R. R. Molitor O. S. B. Beuron, Die Marienfeste. Marianischer Kongress-Bericht (Freiburg, Schweiz) 1903, str. 259 a n. — [2]) Výklad evangelia viz § 164.

nýbrž i všechny anděly. To by však nebylo pravdou, kdyby byla bývala počata ve hříchu dědičném, t. j. ve stavu nemilosti, kdežto andělé dobří žádného hříchu nemajíce, nikdy milosti Boží nepostrádali. Nutno tedy uznati neposkvrněné početí Marie Panny, má-li plným právem zvána býti milosti plnou.

Offertorium obsahuje pozdravení andělské: »Zdrávas Maria, milosti plná, Pán s tebou: požehnaná ty mezi ženami, alleluja.«

Sekreta zní: »Přijmiž spasitelnou oběť, kterou na slavnost Neposkvrněného početí blahoslavené Panny Marie Tobě, ó Pane, podáváme, a propůjč, bychom, jakož o ní vyznáváme, že milostí Tvou předchozí všeliké poskvrny prosta byla, také na přímluvu její ode všech provinění osvobozeni byli.«

V antifoně k přijímání velebí církev slovy Davidovými krásy a vznešenost mystického města Božího — Marie Panny. Zní: »Slavné věci řečeny jsou o tobě, ó Maria: neboť veliké věci učinil ti Ten, jenž mocný jest.«

V modlitbě po přijímání prosíme Boha, aby vyléčil rány, které nám způsobil prvopočátečný hřích. Zní: »Dejž, ó Pane, Bože náš, ať svátosti, které jsme přijali, rány onoho hříchu v nás zahojí, kterého jsi neposkvrněné početí Blahoslavené Panny Marie zvláštním vyznamenáním uchoval. Skrze Pána našeho« atd.

§ 163. Slavnost Zvěstování Panny Marie.

Slavnost tato má za předmět vtělení Syna Božího, v němž všechny tři božské osoby mají účastenství: *Otec*, jenž tak miloval svět, že Syna svého jednorozeného vydal (Jan 3, 16.), *Syn*, že člověkem se stal, a *Duch svatý*, že všemohoucností svou tajemství vtělení Syna Božího dle úradků Božích uskutečnil. Ale i Panna Maria přispěla tím, že se podrobila vůli Boží, řkouc: »Aj, dívka Páně, staniž mi se podle slova tvého« (Luk. 1, 38.).

Není tedy divu, že křesťané uvažujíce o významu vtělení Božího, velikou úctu mu v liturgii prokazují. Kdykoliv děje se zmínka o něm při mši sv. v symbolu nebo v evangeliu sv. Jana, padá kněz na kolena; na památku vtělení Syna Božího zvoní se třikrát denně klekání. Zvláště však stkvělé oslavy dostává se tomuto základnímu tajemství naší svaté víry svátkem Zvěstování Panny Marie.

Slavnost měla různé názvy,[1]) z nichž vysvítá, že s počátku byla považována vlastně za svátek Páně; ale časem ustálil se pouze název: »Zvěstování Panny Marie«, a svátek nabyl povahy slavnosti Mariánské.

---

[1]) Annuntiatio angeli ad B. M. V., ale též Annuntiatio Domini, Annuntiatio Christi, Conceptio Christi; Řekové užívají pouze názvu: *Εὐαγγελισμὸς τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* (Cfr. Kellner, l. c. 146 a n.; Nilles, l. c. I, 126 a n.)

Slavnost ustanovena byla na den 25. března s ohledem na narození Páně, t. j. devět měsíců před ním. [1])

Slavnost »Zvěstování Panny Marie« počala se slaviti jakožto svátek Páně bezpochyby ke konci IV. století, neboť v V. století byla již všude rozšířena, jak vysvítá z řečí cařihradského patriarchy Prokla [2]) († 446) a na západě z řečí sv. Petra Chrysologa, [3]) biskupa ravennskeho († 450). Synoda laodicejská, slavená r. 372, slavnosti ještě nezná. Sakramentář Gelasiův i Řehořův slavnost již připomínají, a sice dne 25. března. Ačkoli nebylo zvykem ve staré církvi slaviti svátky v době postní, učinila přece i církev východní ve příčině této slavnosti výjimku, která byla na synodě trullanské (r. 692, can. 52) schválena. Co se týká dne, kterého se slavnost konala, byl ustanoven v církvi římské den 25. března od počátku, kdy byla slavnost zavedena. Ale církev španělská a milánská slavily zvěstování Panny Marie v prosinci a synoda toledská (656) ustanovila, aby se slavnost Zvěstování dne 18. prosince i nadále slavila, poněvadž prý se s duchem kvadragesimy nesrovnává a vůbec se nehodí, aby tak blízko byla památce smrti Páně. Rozdíly však všecky se vyrovnaly, když církev římská v XVIII. století zavedla dne 18 prosince svátek »Očekávání porodu Panny Marie« (Expectatio partus B. M. V.).

§ 164. Církevní hodinky na svátek Zvěstování Panny Marie.

Žalmy a hymnus *prvních nešpor* jsou tytéž jako obyčejně při slavnostech Mariánských; antifony k žalmům obsahují rozmluvu anděla s Pannou Marií o vtělení Slova.

Capitulum obsahuje velepamátné proroctví Isaiášovo (7, 14. 15.): »Aj, panna počne a porodí syna, a nazváno bude jméno jeho Emmanuel. Máslo a med jísti bude, aby uměl zavrci zlé a vyvoliti dobré.«

Žalmy jitřních hodinek jsou opět obyčejné žalmy slavností Mariánských.

Čtení I. nokturnu obsahují tři proroctví messiánská z Isaiáše proroka (hl. 7. 11. 35.), a to o narození Messiáše z panny, pak o jeho pokojném království a blažených časích, jež jeho poddaní míti budou.

Čtení II nokturnu obsahují následující řeč sv. Lva papeže o narození Páně:[4])

---

[1]) Schismatičtí Arménové nepřijali slavnosti vánoční do svého roku církevního a slaví Narození Páně zároveň se Zjevením dne 6. ledna, a proto slaví Zvěstování Panny Marie dne 7. dubna. Připadne-li u nás slavnost Zvěstování Panny Marie na Velký pátek, na Bílou sobotu, překládá se na pondělí po Bílé neděli pro choro et pro foro. — [2]) Migne P. P. Gr. LXV. 680. — [3]) Sermo, 140. 142; Migne PP. lat. s. LII. — [4]) Sermo 2. De Nativitate Domini.

»Všemohoucí a dobrotivý Bůh, jenž jest dobrota sama, jehož vůle pouhá svou mocí skutkem se ukazuje, a jehož dílo hlásá milosrdenství, připravil, jakmile nás zloba satanova jedem záští smrtelně ranila, hned od počátku prostředky, jimiž hodlal hluboce padlé člověčenstvo pozvednouti dle milosrdenství svého. Oznámil zajisté hadovi, že símě ženy jedenkráte svou mocí pyšně zvedající se hlavu jeho potře. Símě ono jest Kristus, který v těle se objeví jako Bůh a spolu člověk. On to bude, který toho, jenž svedl pokolení lidské, zatratí a který z neposkvrněného života počat bude.

Neboť ježto ďábel se nad tím radoval, že lstí jeho svedený člověk milost Boží ztratil a daru nesmrtelnosti pozbyl, že rozsudek smrti nad člověkem pronesen byl a že ve svém odsouzení našel útěchu z utrpení svého druha, a poněvadž radoval se ďábel z toho, že Bůh vedle přísného požadavku své spravedlnosti stran člověka, kterého k tak velikému důstojenství povýšil, svůj dřívější záměr změnil: bylo třeba, nejmilejší, aby Bůh nezměnitelný, jehož vůle dobrotou se jeviti má, první svůj úradek ve skutek uvedl opatřením ještě tajuplnějším, by člověk, jenž ďábelským podvodem vinu na sebe uvalil, proti Božímu úradku nezahynul.

Když se naplnila doba, která k vykoupení člověčenstva byla určena, sestoupil Ježíš Kristus, náš Pán, do tohoto slzavého údolí s trůnu nebes, při tom však neopustil sídlo svého Otce. Znova zvláštním způsobem zrodil se, ježto neviditelný jsa v sobě samém, nám viditelným se stal. Ten, jenž je neobsáhlý, chtěl býti omezen; ten, jenž před časem už byl, chtěl býti počat v čase. Ač vládne vším, přijal na se podobu služebníka a zastřel tak lesk své velebnosti. Bůh, trpěti nemohoucí, chtěl z lásky k nám trpitelným se státi. Nesmrtelný, zákonům smrti chtěl se podrobiti.«

Čtení III. nokturnu obsahují homilii sv. Ambrože [1]) o slavnostním evangeliu (Luk. 1, 26—38.). Homilie zní:

»Skryta jsou ovšem před našimi zraky tajemství božská a jen nesnadno, dle výroku prorokova, někdo z lidí úradek božský může vypátrati. Než přece z ostatních činů a zařízení Pána našeho Spasitele, můžeme vyrozuměti, že i to bylo předmětem zvláštního úradku Božího, aby totiž ta především byla vyvolena za Bohorodičku, která muži byla zasnoubena. Proč však nepočala Syna Božího dříve než zasnoubena byla? Nejspíše, aby jí později nebyla činěna výtka, že počala syna nemanželského.

Anděl vkročil do pokoje Mariina. Hle, jaké to panenské mravy, jaká v pravdě panenská stydlivost, slyšíš výrok božský, zkoumáš tajemství! Cit panenský prozrazuje, že se chvěje a při

[1]) Lib. 2. in Lucam.

každém kročeji muže ve strach upadá a s bázní svatou naslouchá každému slovu mužovu. Ženy křesťanské, jaký vám poskytnut následování hodný vzor panenského studu!

Sama a sama, jsouc ubytována ve vnitřní komnatě, by uchráněna zůstala pohledů mužských, přijme navštívení andělovo: sama a sama vzdálena lidské společnosti, vzdálena svědků, aby nebyla pohoršena hříšnou nějakou poznámkou, přijímá andělský pozdrav.

Tak velikého totiž tajemství vzkaz jen ústa andělská, nikoliv lidská, důstojně oznamují. Dnes po prvé zaznívá výrok: »Duch svatý sestoupí na tebe«. Sotva dozněl, uvěřila. Konečně: »Ejhle,« vece, »dívka Páně, staniž se mi podle slova tvého.« Pozoruj pravou pokoru, pozoruj nábožnou oddanost. Dívkou Páně sebe nazývá ta, která za matku vyvolena. A nedá se nenadálou připovědí andělovou strhnouti k ješitné pýše.

§ 165. Mše na svátek Zvěstování Panny Marie.[1])

Zpěvné pohyblivé části mešního formuláře jsou většinou vyňaty ze žalmu 44., jenž jest velebnou písní, v níž žalmista Páně slaví allegoricky spojení Boží s Pannou Marií.

V introitu pozdravujeme Marii jakožto královnu pokolení lidského, před níž se koří veškeré tvorstvo. Panenství Rodičky Boží bylo přípravou na důstojnost mateřství Božího. A poněvadž Bůh panenství tolik poctil, následovaly mnohé panny Pannu Marii. Za všechna vyznamenání velebí Panna Maria Boha veršem prvním žalmu 44.

Introit zní: »Obličeje Tvého žádati budou všichni bohatí lidu: přivedeni budou králi panny, které kráčejí za ní; příbuzné její přivedeny budou Tobě s radostí a plesáním. Ž. Vyneslo srdce mé slovo dobré: vypravuji díla svá Králi.«

V kollektě vyznáváme tajemství mateřství Božího a pro tuto víru dovoláváme se všemohoucí přímluvy Rodičky Boží.

Modlitba zní: »Bože, jenž jsi chtěl, aby ze života blahoslavené Marie Panny Slovo Tvé skrze andělské zvěstování tělem přiodíno bylo: dejž, prosíme Tebe, abychom, kteří věříme, že v pravdě jest Rodičkou Boží, jejím orodováním u Tebe podporováni byli«.

Epištola obsahuje přislíbení Vykupitele, které se stalo Achazovi skrze proroka Isaiáše (hl. 7, 10—15.).

Když král Achaz nechtěl věřiti ani Bohu, slibujícímu pomoc proti nepřátelům, ani žádati aspoň nějakého znamení, veliké přispění mu zajišťujícího, dí Bůh ústy Isaiáše proroka: Protož sám Pán dá vám znamení: »*Aj panna počne a porodí* (panna těhotná a rodící) *syna a nazváno bude* (zove) *jméno jeho*

[1]) Gueranger, l. c. 512 a n.

Emmanuel« (Bůh s námi). Máslo a med jísti bude (žíti chud v zemi zpustošené), aby uměl zavrci zlé a vyvoliti dobré (aby takovým životem zavrhl zlé) (Is. 7. 14—15.). *Místo to je zřejmě messianské.* Především to vysvítá ze souvislosti a ze jména Emmanuel; jedná se tu o znamení zvláštní a veliké, jímž bude syn panny jménem Emmanuel, týž, o němž praví (8. 8.): »Naplň *širokost země Své, ó Emmanueli«*, jemuž tedy připisuje zemi Judovu, dědictví Boží, a dále (8. 9—10), *že jím přemoženi budou národové*, poněvadž on jest Emmanuel. Dědictví Boží a podmanění všech národů jest však dílem Messiášovým.

Mimo to syn panny, o němž mluví prorok zde, jest dle souvislosti týž, o němž dí v kapitole 9. v. 6.: »Nebo maličký narodil se nam, a syn dán jest nám, a učiněno jest knížectví na rameni jeho, a nazváno bude jméno jeho:

Podivný, Rádce, Bůh, Silný, Otec budoucího věku« atd. Ten však není nikdo jiný, než Messiáš. A je to týž, o němž dále v hlavě 11. praví: »A vyjde prut z kořene Jesse a květ z kořene jeho vystoupí,« kde zase zřejmě se líčí Messiáš.

Konečně úplně jasně tvrdí sv. Matouš v evangeliu (I. 23.), že místo toto u proroka Isaiáše (7. 14—15.) se vztahuje na Messiáše. Když byl vylíčil poselství andělovo k Josefovi, aby se nebál vzíti Marii k sobě, ježto co z ní zrozeno, z Ducha svatého jest a Spasitel, dodává pak: »Toto pak všecko se stalo, aby se naplnilo, což pověděno bylo od Pána skrze proroka,« a uvádí doslovně řeč Isaiášovu.

Graduale popisuje slovy žalmu 44. krásu a líbeznost Emmanuela, pak jeho sílu a konečné vítězství v boji. Zní: »Rozlita jest milost na rtech tvých: protož požehnal tebe Bůh na věky. Pro pravdu a tichost a spravedlnost: a dovede tě podivně pravice tvá.«

Traktus skládá se opět ze slov 44. žalmu a velebí Pannu Marii, v níž zalíbilo se samému Bohu, a jež příkladem svým nadchla tisíce panen, které všechny kolem ní s jásotem se shromažďují. Zní: »Poslyš dcero, a viz, a nakloň ucha svého: neboť požádal Král sličnosti Tvé. Obličeje Tvého žádati budou všickni bohatí lidu, dcery králův počestnosti Tvé. Přivedeny budou Králi panny, které chodí za ní; příbuzné její přivedeny budou tobě. Přivedeny budou s radostí a plesáním, přivedeny budou do chrámu Králova.«

Evangelium (Luk. 1. 26—38.) uvádí nás na práh nového věku. Pominula doba přislíbení, znaků, stínů, příprav a tužby, a nadešla doba světla a milosti a vyplnění. Anděl poslán byl od Boha, aby zvěstoval Panně Marii, že se má státi matkou Vykupitele. O tomto památném a slavném poselství vypravuje dnešní evangelium. Jak slavné bylo toto poselství, poznáme, uvážíme-li, jak veliký jest Ten, jenž anděla poslal, jak vznešeným jest posel sám; dále třeba uvážiti vznešenost té, k níž

posel přichází, a pak důležitost záležitosti, o níž pojednávají; neboť netýká se pouze jednotlivce, nýbrž spásy celého světa.

Popis evangelia vyznamenává se zvláštní velebností, ale při tom lahodností naplňuje mysl i srdce čtenářů. Za příčinou jistoty události udává evangelista zevrubně čas, místo, popisuje posla a osobu, k níž přichází. Jako druhdy duch zlý přichází k Evě, tak nyní naopak duch dobrý přichází k Marii. Evangelium vypravuje: »Poslán byl anděl [1]) Gabriel (muž Boží) od Boha do města galilejského, jemuž jméno bylo Nazaret, ku panně (Isai, 7, 14.) zasnoubené muži, jemuž jméno bylo Josef, z domu Davidova, a jméno panny Maria.« [2]) Nazaret bylo městečko tak nepatrné, že se o něm ve Starém Zákoně vůbec zmínky neděje[3]) (Jan 1, 46). S důrazem opakuje se slovo »panny«, poněvadž o *panně* se jedná. V podobě lidské vkročil anděl do příbytku Marie Panny a pozdravil ji slovy: »Zdrávas milosti plná, Pán s tebou, požehnaná ty mezi ženami«. V řeči aramejské zněl pozdrav: »Pokoj tobě«. Místo jména pozdravené následují slova: milosti plná (κεχαριτωμένη), kterýmižto slovy anděl ji oslavuje, jakoby to bylo její jmeno. Jest tedy charakteristickou známkou Panny Marie, že jest milosti plná. Pán Bůh zajisté uděluje lidem milosti, kolik jich vyžaduje úřad, k němuž je povolal. Ale Panna Maria povolána byla k důstojnosti největší — býti matkou Boží, a proto musila býti milosti plná; její svatost není pouze neobyčejnou (sv. Štěpán, Act. 6, 8.), nýbrž jedinou toho druhu. Kristus [pramen vší svatosti] vylil na ni proud všech milostí. Důvod, že je milosti plnou udávají slova: »Pán s tebou,« jenž zvláštním způsobem vždy byl s Pannou Marií, poněvadž byla vyvolena státi se matkou Ježíšovou. Byl Pán nejen s její duší, nýbrž i s jejím tělem, jež byl učinil chrámem Syna svého. »Požehnaná ty mezi ženami«, t. j. nad všechny ženy, a to proto, poněvadž se jí dostalo zvláštního požehnání tím, že byla vyvolena k důstojnosti matky Boží; z této pak důstojnosti vyplývají ostatní výsady, že zůstala pannou i po porodu a že porodila bez bolesti Toto blahoslavení Panny Marie jest jediným svého druhu a liší se zřejmě od blahoslavení Jahely (Jud. 5, 24.) a Judity (16, 11.).

Uslyševši Panna slova andělova, ulekla se. Úlek měl základ v její pokoře, neboť neměla se za hodnu tak slavného

---

[1]) Spisovatelé pozdější učinili z něho archanděla, kterýžto název přísluší pouze sv. Michalovi (Jud. 9; viz I. Soluň. 4, 16). Proto evangelium Jakubovo (z II. století) mluví již o archandělu Gabrielovi. Viz: Bardenhewer, Mariä Verkündigung v Biblische Studien X, 5, str. 50. — [2]) Jesuita Zorell prohlašuje všecky výklady starší i novější o významu jména Maria za nesprávné a dovozuje, že slovo Mirjam se skládá z egyptského mir a židovského Jâm = Jahve, a že tedy znamená: Milující Jahve nebo Milovaná od Jahve. (Zeitschrift für kath. Theol. 1906). — [3]) Naznačeno bylo jméno Nazaret proroctvím Isaiášovým 11, 1. („Vyjde prut z kořene Jesse a květ [nezer] z kořene jeho vystoupí"), jak vysvítá z Mat. 2, 23.

zjevení a tak vzácného, neobyčejného a podivuhodného pozdravení. Že by se ulekla pro stydlivost, jíž by mohlo hroziti nebezpečí se strany anděla, nedá se srovnat ani s čistotnou mysli Panny Marie, ani se zjevem andělským.

Kterak se neměla zaraziti ve své pokoře, když anděl ji nazývá milosti plnou, klade ji nade všecky ženy a naznačuje, že *ji* Bůh k něčemu velikému volá? Vida anděl nesnáz její mysli, dí: »Neboj se, Maria, nalezla jsi milost u Boha.«

Byla již milosti plná, ale ještě novou milost nalezla — má býti matkou Boží: »Porodíš syna a nazveš jméno jeho Ježíš.« [1]) Mnoho se asi Panna Maria modlila, aby Bůh brzy poslal Vykupitele světa, a nyní »nalezla tuto milost« — ne toliko, že již přijde Spasitel, ale sama bude jeho matkou.

Aby pak Maria poznala, že běží o Messiáše, rozvinuje před ní jeho obraz dle předpovědí proroků a očekávání israelského lidu. »Bude on velikým a Synem Nejvyššího slouti bude, a dá jemu Pán Bůh trůn Davida, otce jeho, a kralovati bude v domě Jakubově na věky. A království jeho nebude konce.«

Bude velikým, a to v každém ohledu, větším, nežli všichni velicí před ním (jako na př. sv. Jan Křtitel. Luk. 1, 15.). Příčina této velikosti jest, že Synem Nejvyššího [2]) slouti bude, t. j. Synem Božím bude.

Na něm vyplní se proroctví o trůnu Davidově (2. Král. 7, 12. 13; ž. 88, 30; Os. 3, 5; Jer. 30, 9; Ez. 34, 23; 37, 24 atd.).

Ujal se Kristus Pán vlády, zvláště po dokonání spásy na kříži a po svém z mrtvých vstání. Kraluje v církvi, kraluje v duších, kraluje v nebi.

Panna Maria věří, že určena jest od Boha za matku Vykupitelovu, ale nechápe způsobu; způsobem přirozeným matkou se státi nemůže, poněvadž učinila z vnuknutí Božího (jak téměř všichni katoličtí vykladatelé tvrdí) slib ustavičné čistoty, a proto se táže, kterak se zachováním čistoty počne. [3]) O tom ji anděl poučuje slovy: »Duch svatý sestoupí na tebe, a moc Nejvyššího zastíní tebe.« Tedy vtělení Syna Božího nebude dílem člověka, nýbrž dílem třetí božské osoby, která tvůrčí mocí vzdělá z panny člověčenství Kristovo. [4]) Slovo »zastíní« tebe značí vůbec zázračné působení Ducha svatého a prohlédá k přítomnosti a pů-

---

[1]) Hospodin jest spása. — Sv. Bernard dí: Non est in eo (Jesu) magni nominis umbra, sed veritas (In circumc. Dom. serm. 1, 2). — [2]) Luk. 1, 35, 76; 6, 35; 8, 28; Zjev. 7, 48; 16, 17. — [3]) Domněnka, jakoby Panna Maria výše stavěla panenství nad důstojnost mateřství Božího, jest nesprávnou. — Že se Panna Maria přes slib čistoty vdala, vysvětlí se vedle pokynu Božího domněnkou, že byla dcerou dědičkou. Bardenhewer l. c. 12, 9 a n. — [4]) Právě třetí osobě Boží se dílo vtělení Syna Božího připisuje, poněvadž vtělení jest důkazem lásky Boží, a Duch svatý jest osobní láska Boží. — Pak měl býti stvořen člověk, jenž měl býti dle výroku Gabrielova svatým a Synem Božím, ale Duch svatý jest to, jenž lidi posvěcuje.

sobnosti Boží v oblaku, jenž pokryl stánek úmluvy (Ex. 40, 32.) a naplnil chrám jerusalemský (I. Král. 8, 10 a n.).

Anděl pak z toho všeho uzavírá: Proto také to svaté, co se z tebe narodí, slouti bude (uznán bude) Synem Božím.

Svatým sluje dítě, poněvadž bezhříšně se narodilo, a že hypostaticky se Slovem bylo spojeno. A zajisté takovéto narození příslušelo pouze Synu Božímu, neboť, maje Otce na nebesích, nemohl míti více otce na zemi.

Leč anděl netoliko Panně Marii udává způsob, jakým bez porušení panenství porodí Syna Božího, nýbrž i ujištění, že se tak skutečně stane. Anděl jí připomíná zázračné početí Alžbětino, aby ze zázraku zázrak více ozřejměl.

Poukazuje k Alžbětě, příbuzné Mariině, která jsouc neplodná, stala se v pokročilém věku matkou toho, jenž měl býti předchůdcem synu jejímu.

A co Maria? Byvši povznesena k důstojnosti matky Spasitelovy, po níž dcery jerusalemské tolik toužily, dí pokorně: »Aj, dívka Páně! Staniž mi se podle slova tvého.« Nenazývá se matkou Boží, nýbrž dívkou. Vůbec Panna Maria projevila slovy těmi pokoru, poslušnost a odevzdanost do vůle Boží.

Po těchto slovech stalo se vtělení Syna Božího a Panna Maria povýšena byla nade všecky tvory i nad cheruby a serafy.

V sekretě velebí církev vtělení Boží a prosí, abychom pro víru ve vtělení účastnými se stali i vzkříšení Páně: Sekreta zní: »V myslech našich rač, prosíme, ó Pane, tajemství pravé víry utvrditi, abychom z Panny Počatého Bohem pravým i člověkem vyznávajíce, skrze blahoplodnou moc vzkříšení Jeho věčné radosti dojíti zasloužili!«

Antifona k přijímání zní: »Aj, panna počne a porodí syna, a nazváno bude jméno jeho Emmanuel.«

Modlitba po přijímání obsahuje známou modlitbu, v níž připomínáme si veškeré dílo vykupitelské a prosíme za slavné vzkříšení. Zní: »Milost svou, prosíme ó Pane, rač do myslí našich vlíti, abychom, jižto jsme andělským zvěstováním vtělení Krista, Syna Tvého, poznali, skrze umučení Jeho a kříž ke slávě vzkříšení přivedeni byli!«

§ 166. Slavnost Nanebevzetí Panny Marie.

Tato slavnost jest asi mezi všemi Mariánskými svátky nejstarší. Církev odjakživa oslavovala den úmrtí, jak svatých mučeníků, tak i vyznavačů, a proto se dá pravděpodobně očekávati, že záhy obrátila svoji pozornost i k úmrtí Panny Marie a že den tento oslavovala. Právem tedy máme za to, že slavnost Panny Marie, o které se scházeli mniši palestinští dle vypravo-

vání Theodorova (kolem r. 500.), byla právě slavností Nanebevzetí Panny Marie.[1])

Slavil se pak den úmrtí Panny Marie na východě i na západě dne 15. srpna; pouze v Gallii setkáváme se s jiným datem.[2])

Nejobyčejnější názvy této slavnosti na západě byly: Pausatio[3]) (odpočinutí), Dormitio[4]) (usnutí), Mors (smrt), Depositio S. Mariae (pohřbení).

Nyní užívá se názvu: Assumptio B. M. V., t. j. Nanebevzetí Panny Marie.

U Řeků užívá se v liturgii názvu: »Usnutí nejsvět. slavné Paní, naší Bohorodičky a vždy Panny Marie«,[5]) ale vyskytuje se i název Nanebevzetí (*μετάστασις*[6]) *ἀνάληψις*).

Z názvů těchto vysvítá i dvojí předmět slavnosti, t. j. smrt a oslava na nebesích, jakož skutečně se vyskytují i dva svátky v dějinách některých církví: smrti Panny Marie dne 18. ledna a jejího na nebe vzetí dne 15. srpna.[7])

Dle Nicefora[8]) nařídil císař Mauricius (582—602), aby se slavnost Nanebevzetí Panny Marie slavila 15. srpna.[9]) Doba, kdy slavnost byla v církvi zavedena, se nedá určiti. V sakramentáři Gelasiově jest již poznamenána. Za papeže Sergia I. (687—701) spojena byla v Římě slavnost Nanebevzetí Panny Marie právě tak, jako slavnost jejího narození a zvěstování s procesím z chrámu sv. Hadriana a s vigilií. Dle Duranda[10]) byla z Mariánských svátků jediná slavnost Nanebevzetí Panny Marie spojena s vigilií a oktávou.

O předmětu slavnosti, t. j. o smrti a na nebe vzetí Panny Marie nemáme zpráv ani v Písmě svatém, ani ve spisech nejstarších sv. Otců. Pomíjejíce různých pověstí o smrti Panny Marie, podáváme tuto tradici církve jerusalemské, která dle Nicefora Kallista[11]) zní následovně:

Juvenal, biskup jerusalemský, který synodě v Chalcedoně (451) přítomen byl, císaři Marcianovi, který jej s ostatními biskupy palestinskými k sobě do Cařihradu povolal, aby se ho

---

[1]) Chvalořeč Theodorova na sv. Theodosia kolem r. 500. (Usener, Der hl. Theodosius 38, 144, Leipzig 1890.) — [2]) Missale gothico-gallicanum (ze VII. nebo VIII. století, pak Luxoviense (ze VII století) mají den 18. ledna, z čehož vysvítá, že slavnost tato povstala zde neodvisle od vlivů církve východní — [3]) In Kalendario J. Frontonis, p. 192. — [4]) Martyrolog. Bedae, Adonis et Usuardi. — [5]) *Κοίμησις τῆς ὑπεραγίας ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* (Uspenije presvjatyja slavnyja Vladiščicy našeja Bogorodicy i prisnoděvy Marii). — [6]) Menolog. Basil.; Menaea Graecorum. — [7]) Martène, De antiquis eccl. discipl. 362 — [8]) Hist. eccl. 17, 28. — [9]) Nařízením císařským dostalo se asi slavnosti státního uznání. — [10]) Rationale div. off. 7, 24, 9. — [11]) Hist. eccl. 15, 14. — O na nebe vzetí Panny Marie zachovala se nám tři kázání sv. Jana Damascenského, jedno kázání Modesta, patriarchy jerusalemského († 634), tři kázání Ondřeje, biskupa krétského, a tři kázání Germana cařihradského. — Velmi neurčitě mluví o smrti Panny Marie sv. Epifan (Haer. 79, c. 11), jenž dí: „Nepravím, že byla nesmrtelnou, ale nejsem jist, zdali umřela.“

zeptal, zdaž tělo Matky Páně až dosavad v Palestině v hrobě odpočívá, kam uloženo bylo, čili nic, (poněvadž prý zamýšlí je přenésti do nového chrámu, jejž choť jeho Pulcheria vystavěla ke cti přesvaté Bohorodičky v předměstí Cařihradu, zvaném Blachernae [pláč dítek]), odpověděl: »V Písmě svatém sice o smrti Marie ničehož se nepraví; ale dle starého a velmi bezpečného podání, apoštolové, když smrt Marie se blížila z rozličných zemí, kdež evangelium hlásali, prý se sešli do Jerusalema; a i syn její, Ježíš, prý se dostavil a duši její k sobě vzal; ale tělo její v zahradě Getsemane prý pochováno bylo, při čemž andělé a apoštolové prozpěvovali; když však třetího dne hrob opět byl otevřen, svaté tělo její již nenalezeno, leč jen úmrtní roucha, jež přelíbeznou vůni vydávala; tu prý apoštolové hrob opět zapečetili, a plni udivení, o věci přemýšlejíce, uznali, že Pán sám neposkvrněné tělo své svaté Matky, nesmrtelným a neporušeným je učiniv, do nebe vzíti ráčil.«

Když Juvenal toto byl vypravoval, žádali prý císař a choť jeho, aby týž biskup hrob Rodičky Boží i s posvátnými rouchy, jež v něm byla, zapečetěný jim do Cařihradu ihned poslal. To prý Juvenal také učinil, a týž hrob prý ve chrámu v Blachernae vedle stolu Páně byl uložen. Svaté roucho však prý později za císaře Leona tam přineseno a v okrouhlém chrámě, jejž tento císař vystavěl, jest uloženo.

Tutéž tradici potvrzují v VII. a VIII. století Modestus Jerusalemský,[1]) Ondřej Kretský[2]) a Germanus Cařihradský.[3])

Proti tradici jerusalemské dovozuje Jan Niessen,[4]) *že Panna Maria* ke konci života *bydlela a zemřela v Panagia-Kapuli u Efesu.*

V I. díle spisu vyvrací domněnku o smrti Panny Marie v Jerusalemě; v II. díle — odvolávaje se hlavně na slova Písma svatého: »A od té hodiny přijal ji učeník k sobě.« (Jan, 19, 25—27.) a na domněnku, že v Efesu byl první Mariánský chrám, a pak na slova sněmu efesského (r. 431.) *ἔνθα ὁ θεόλογος καὶ ἡ θεοτόκος παρθένος ἡ ἁγία Μαρία,«* k němuž doplňuje slovo *ἦσαν* — tvrdí, že jest velmi pravdě podobno, že Panna Maria zemřela v okolí Efesu; konečně v III. díle dokazuje, že Panna Maria bydlela a zemřela v Panagia-Kapuli.[5])

Anna Kateřina Emerichova klade totiž jeviště posledních let života Panny Marie na náhorní rovinu asi půl čtvrté hodiny od Efesu vzdálenou. Kolem roku 1890 dostaly se zprávy Kateřiny Emerichovy do rukou některých kněží ze Smyrny, a tito

---

[1]) Migne, P. T. Gr. 2, XXX, VI, 3277 a n. — [2]) L. c. XCVII, 1046, 1072. — [3]) L. c. XCVIII, 340 a n.. — [4]) „Panagia-Kapuli bei Ephesus, das neuentdeckte Wohn- und Sterbehaus der hl. Jungfrau Maria". Dülmen i. W 1906. — [5]) Spisovatel opírá se hlavně o spisy arcibiskupa smyrnenského Timoniho: Panaghia-Capouli ou maison de la sainte Vierge prés d' Éphèse. Paris 1896, a P. Paulina Lazaristy ve Smyrně: Le Tombeau de la sainte Vierge à Éphèse.

se usnesli zkoumati její udání. Našli vskutku zříceniny starého domu nebo kaple, pojmenované Panagia-capuli; panagia (svatá) - capuli (brána - turecké capu-li) na místě Kateřinou označeném.

Dle Kateřiny byl dům Panny Marie po její smrti od svatých apoštolů proměněn v chrám. Dle Kateřiny dala Panna Maria sama podnět ku zřízení křížové cesty o 12 zastaveních, od jejího domu asi půl hodiny se táhnoucí. U posledního zastavení byla prý Panna Maria pochována na hoře Kara Tchalti.

Učení o na nebe vzetí Panny Marie slavně prohlásili biskupové arménští, r. 1342 na synodě v Sisu shromáždění, těmito slovy: »Třeba věděti, že církev arménská věří a uznává, že svatá Boží Rodička mocí Kristovou na nebe s tělem vzata jest.« A církev řecká na synodě jerusalemské, r. 1672 za předsednictví patriarchy Dosithea proti Kalvinistům odbývané, prohlásila se, mluvíc o úctě svatých, o věci té takto: »Sama Rodička Boží jest nade vši pochybnost Panna Nejsvětější, kteráž, když velikým na zemi divem (znamením) se stala, protože Boha v těle porodila, a po porodu neposkvrněnou pannou zůstala, právem také divem (znamením) praví se býti na nebi, protože sama s tělem na nebe vzata jest. A ačkoliv uzavřena ve hrobě: byla přece neposkvrněná schránka těla jejího do nebe vzata, jako Kristus vzat byl, tak i ona třetího dne na nebe přesídlila.«

V západní církvi mluví první o věci té sv. Řehoř Turonský († 595) ve své knize »O slávě mučenické« (lib. 1. cap. 4.): »Když Maria Panna běh života již dokonávala a s tohoto světa volána byla: shromáždili se všichni apoštolové všech končin do domu jejího. A když byli slyšeli, že by měla se světa vzata býti, bděli s ní zároveň. A ejhle, Pán Ježíš přišel se svými anděli, a vzav duši její, odevzdal Michaelu archandělu a odešel. Ráno však vyzdvihli apoštolové s ložem tělo její a uložili do hrobky a střežili je, příchod Páně očekávajíce. A ejhle, opět stál při nich Pán a vzav svaté tělo, v oblaku je přenésti kázal do ráje, kdež nyní, přijavši opět duši, s vyvolenými jeho se radujíc, věčné blaženosti, konec nemající, požívá.«

Tak po všechen středověk i nejvzácnější bohoslovci svaté katolické církve klonili se k té víře, že přesvatá Panna nejen duší, ale i tělem na nebe vzata jest, a snažili se toto zbožné mínění jak písmem, tak i shodou a obdobou podporovati. Jsou to: Ildefons Toletánský, Fulbertus, svatý Petr Damianský, Petr z Blois, Hugo od sv. Viktora a slavný Tomáš Akvinský. R. 1393 zakázala Sorbonna námitky činiti proti učení o na nebe vzetí Panny Marie a nazvala opačné učení bezbožným .... kacířským.[1]) Petr Canisius ve svém díle: O Marii Panně (Libri V.,

[1]) Propositio J. Morcelli: Non tenemur credere sub poena peccati mortalis quod virgo fuit assumpta in corpore et anima, quia non est articulus fidei; qualificatur: Ut jacet, temeraria, scandalosa, impia, devotionis populi ad Virginem diminutiva, falsa et haeretica, ideo revocanda publice. Apud Gueranger, l. c. 491.

Ingolstadt 1577., lib. 5. c. 5.), všecka svědectví a důkazy též věci sebral a v jedno sestavil.

Hledě k těmto svědectvím a důvodům, jakož i ke bludařům, kteří svaté Panně božskou čest chtěli prokazovati (Collyridiani), a jiným, kteří zase stálé panenství Rodičky Boží upírali (Antidikomarianité), a dále i k těm, kdož pravili, že Maria smrtí mučenickou zemřela, a ještě jiným, kteříž sice nepochybovali o tom, že Maria s duší svou na nebe vzata byla, ale o tom, že duše její s tělem spojena na nebe přesídlila: praví Baronius (annotat. ad Martyrol. Rom.) ke dni 15. srpna: »Že církev mínění oněch kacířů, jakož i smrt mučenickou přesvaté Panny zamítá, ale naproti tomu že vyznává, že Matka Páně (jsouc člověkem) přirozenou smrtí zemřela, že však k tomu mínění více se kloní, že i s tělem zároveň na nebe vzata jest, ponévadž o tomto dni ony duchovní řeči (homilie) sv. Otců dává čítati, v nichž táž věc se vypravuje a tvrdí, a že toto mínění jak vážnými výroky největšího počtu bohoslovců, tak všeobecným souhlasem věřících vůbec v církvi platným se stalo.« S tím souhlasí též papež Benedikt XIV. (in commentar. de D. N. J. Chr., matrisque ejus festis p. II. § 114.), uváděje ještě modlitbu sv. Otce Řehoře Vel. (Sacram.) o téže slavnosti a praví, že sice není článkem víry, že svatá Panna i s tělem na nebe vzata jest, ale že zůstává přece vždy zbožným a pravděpodobným míněním, od něhož odstoupiti by bylo nejen bezbožné a rouhavé, ale i bláhové a nerozumné. Tomu konečně nasvědčuje i to, že nemáme nikde v církvi ostatků přesvatého těla Rodičky Boží. [1])

K tomu, co o na nebe vzetí Panny Marie dosud řečeno bylo, přidáváme krátkou úvahu o tom, může-li na nebe vzetí Marie Panny býti prohlášeno za článek víry. [2])

Mluví-li se *o prohlášení na nebe vzetí Panny Marie za článek víry*, je samozřejmo, že se nejedná o událost tu se všemi okolnostmi, jež mohou býti a jsou legendární, nýbrž o fakt samotný. Jak ale o tom souditi dlužno? Je to zajisté událost, o niž známosti nelze nabýti, leč ze zjevení; jedná se totiž o to, že tělo Marie Panny brzo po smrti bylo opět s duší spojeno a *na nebe vzato*, což ovšem historicky dokázati nemožno. Jest tudíž na nebe vzetí Panny Marie předmětem zjevení a víry. Co však je předmětem zjevení, může za článek víry býti prohlášeno, jsou-li po ruce důkazy, že pravda taková *skutečně ve zjevení jest obsažena*. A pro na nebe vzetí Panny Marie takové důkazy máme. Jeť především obsaženo v dogmatech o Neposkvrněném Početí a o Božím mateřství Marie Panny. Výslovně pak učí nás o něm ústní podání, které, ačkoliv jen do VI. století nazpět sahá,

[1]) Hakl, Řeči liturg. II, 82 a n. — Kulda, Rok círk., V, 129 a n. — [2]) De B. Mariae morte, resurrectione et in coelum assumptione ab Al. Vaccari. Ferariae 1881.

přece, poněvadž blud dogmatický nikdy nemůže býti všeobecně předmětem víry v církvi, je nevyvratitelným svědectvím, že tajemství toto bylo zjeveno. Z toho vysvítá, že o možnosti prohlášení na nebe vzetí Panny Marie za článek víry pochybovati nelze, jak ostatně soudili již Otcové na sněmu Vatikánském, z nichž skoro 200, opírajíce se o důvody právě uvedené, žádali o prohlášení tohoto dogmatu (*Collectio Lacensis T. VII. p. 868*).

Rozdíl mezi vstoupením Páně na nebesa a na nebe vzetím Panny Marie jest jak v jazyku církevním (Ascensio Christi, Assumptio Mariae) tak i v řeči naší (na nebe vstoupení Páně, na nebe vzetí Panny Marie) již pojmenováním svým dokonale se vyznačuje. Kristus Pán vlastní mocí na nebesa vstoupil, Maria Panna pak s tělem a duší zvláštní milosti Boží na nebe vzata byla.

§ 167. Výklad liturgických formulářů na svátek Nanebevzetí Panny Marie.

Liturgie obrací dnes pozornost naši nejen na oslavu Panny Marie na nebesích, nýbrž i na její pozemský život.

»Maria nejlepší stránku vyvolila, kterážto nebude odňata od ní,« (Luk. 10, 42). »Dnes Panna Maria vstoupila na nebesa, radujte se, poněvadž kraluje s Kristem na věky« (Antifona k Magnifikat II. nešpory). Milostiplná spolupůsobila se všemi milostmi co nejusilovněji. Radost i žalost snášela klidně s odevzdaností do vůle Boží; — všude ji vidíme po boku Ježíše Krista. Chudá duchem, čistého srdce, hledala ve všem jedině slávy Boží a spásy lidí, přimlouvajíc se za ně i ve věcech časných (svatba v Káně Galilejské). Maria měla největší účastenství ve vykonávání díla vykupitelského. Proto připravil jí Bůh slávu, jaké oko nevidělo, ucho neslyšelo, a jaká na srdce lidské nevstoupila. Maria stala se královnou nebes. Z toho radují se zástupy andělské,[1]) a blahoslaví ji obyvatelé nebeští.[2]) Nám pak na zemi dostalo se mocné přímluvkyně.

»Pojďme tedy a klanějme se Králi králů, do jehož nadvzdušných prostorů nebeských panenská matka byla vzata.[3])

A) Církevní hodinky.

Čtení prvního nokturnu vyňata jsou z velepísně Šalomounovy. Velepíseň popisuje touhu nevěsty po ženichovi, zkoušku, již nevěsta obstála, pak trvalé spojení obou; popisuje allegoricky vlastně poměr úmluvy mezi Bohem a národem vyvoleným a se stanoviska Nového Zákona poměr Krista k církvi. Zasnoubení mezi Kristem a církví uskutečňuje se však v duších jednotlivců;

---

[1]) Gaudet exercitus angelorum. — [2]) Filiae Sion beatissimam praedicaverunt. — [3]) Invit. ad matut.

nejdokonaleji se uskutečnilo se srdcem Panny Marie. Proto užívá církev svatá tak často slov velepísně o Panně Marii.

V dnešní slavnosti velebí církev Pannu Marii proto, že ji Kristus oslavil nejen na duši, nýbrž i na těle. Tělo, jež bylo zde na světě stánkem Božím, bylo oslaveno a bylo vzato hned po smrti do nebe. »Aj, ty krásná jsi, přítelkyně má . . ., aj, ty krásný jsi, milý můj a ušlechtilý« (v. 14. 15.).

Ve čteních druhého nokturnu obsažena jest následující řeč sv. Jana Damascenského o na nebe vzetí Panny Marie.[1])

»Dnes svatá a živá archa Boží, která ve svém lůně počala Stvořitele, odpočinula ve chrámu Páně, kterýž nebyl vzdělán rukama; nad tím jásá David, její otec a s ním radují se andělé, oslavují ji archandělé . . . . Dnes Eden pohostinnu přijímá živý ráj nového Adama, v němž zrušeno bylo odsouzení, v němž štípen byl strom života, v němž přikryta byla naše nahota. — Dnes panna neposkvrněná . . ., poněvadž byla živým nebem, v nebeských umístěna byla stanech. Jak by mohla okusiti smrti ta, z kteréž pravý život vytryskl? Ale poddala se zákonu danému od toho, jehož porodila, a jako dcera starého Adama podrobila se Starému Zákonu (neboť i Syn její, který jest život sám, se mu nevynýbal), ale jako matka Boha živého k němu samému zasloužené vzata byla. Eva která uposlechla pokušení ďáblova, odsouzena byla k bolestnému porodu a ke smrti a umístěna byla do nitra předpeklí. Ale tuto, v pravdě blahoslavenou, která uposlechla slova Božího a zastižena byla působením Ducha svatého, a na duchovní pozdrav archanděla bez rozkoše a bez přičinění muže Syna Božího počala a beze vší bolesti porodila a celá se Bohu zasvětila, jak by mohla smrt pohltiti? Jak by ji mohlo předpeklí uchvátiti? Jak by mohlo porušení zakusiti tělo, v kterém počat byl život? Tomu připravena byla do nebe cesta rovná, přímá a snadná. Neboť, jestliže řekl Kristus, život a pravda: Kde já jsem, tam i služebník můj bude: kterak by tím spíše matka s ním nebyla?«

Čtení III nokturnu obsahují prostý výklad evangelijní perikopy od sv. Augustina.[2])

B) **Mešní formulář.**[3])

Introit jest vítězoslavným hymnem, jímž doprovázíme Pannu Marii na cestě do nebes. — Slova žalmu 44. spojují chvalozpěvy mešní se čteními I. nokturnu z Velepísně.

Introit zní: »Radujme se všichni v Pánu i slavíce tuto slavnost ku poctě blah. Panny Marie, nad jejíž na nebe vzetím plesají andělé a chválí společně Syna Božího. (Ž.) Vydalo srdce mé slovo dobré, zpívati budu písně své, ó Králi.«

---

[1]) Orat. 2 de Dormit. B. M. V. — [2]) Sermo 27, de Verbis Dni. — [3]) Gueranger, l. c. 13, 511 a n.

Modlitba mešní obsahuje prosbu za milost a spásu na přímluvu Panny Marie. Zní: »Rač, ó Pane, služebníkům svým provinění odpustiti, abychom, nejsouce dostatečni pro skutky své Tobě se líbiti, na mocnou přímluvu Rodičky Syna Tvého, Pána našeho, spaseni byli.«

Vhodnější byla modlitba, již se druhdy v Římě modlili při průvodu z basiliky Panny Marie Větší do basiliky lateránské, [1]) ve které výslovně se připomíná smrt Panny Marie, ale praví se, »že smrt nemohla Pannu Marii ve svých poutech podržeti.« [2])

Epištola (Moudr. 24, 11—13.; 15—20) souvisí úzce s evangeliem dnešním o Marii a Martě. — Církev svatá nechává zde Pannu Marii mluviti slova, která Duch svatý původně klade do úst nestvořené Moudrosti (druhé Boží osobě). Panna Maria tedy dí: »Ve všem hledala jsem odpočinutí a v dědictví Páně přebývati budu« (v. 11.), t. j. srdce Panny Marie nenalezlo pokoje, leč v Bohu, a ačkoliv i činný život vésti musila, přece srdce její bylo při všech pracích u Boha. Tato pozornost a poslušnost vnuknutí Božích, pak její pokroky v ctnostech byly příčinou, že Syn Boží za matku si ji vyvolil. »A kterýž stvořil mne, odpočinul ve stánku mém« (v. 11.). Panna Maria vyvýšena byla mateřskou důstojností nade všechny tvory; jí dostalo se největší účasti ve vykonávání díla vykupitelského a po svém na nebe vzetí stala se rozdavatelkou milostí Božích. »V Israeli měj dědictví a ve vyvolených mých pusť kořeny . . . a v lidu ctěném vkořenila jsem se . . . a v shromáždění svatých jest zdržování mé.« Dnešního však dne církev, jako by odezírala od církve pozemské, obrací zrak svůj pouze k prostorám nebeským. Po pravici Syna Božího vidí Královnu nebes, která všechny nebešťany převyšuje jako cedr na Libanonu, jako palma v Kadesu, jako růže v Jerichu, jako spanilá oliva na polích. Nejvonnější byliny jsou jen slabým obrazem vůně jejích nadpřirozených ctností. »Jako skořice a vonný balsám vůni jsem vydala.«

V graduale (ž. 44.) opěvuje církev ctnosti Panny Marie, pro které Panna Maria uznána byla za hodnou důstojnosti mateřské. Zní: »Pro pravdu, tichost a spravedlnost dovede tě podivně pravice tvá. ℣. Poslyš, dcero, a viz a nakloň ucha svého, nebo požádal Král krásy tvé. Alleluja. Alleluja. ℣. Na nebe vzata jest Maria, raduje se vojsko andělů. Alleluja.«

Evangelium dnešní (Luk. 10, 38—42.) představuje nám dle sv. Brunona d' Asti [3]) dvě paní, z nichž každá jest náčelnicí svatých bojovníků, a nikdo nepřijde do nebe, kdo jedné nebo druhé nenásleduje.« Marta představuje život činný pro Krista; Maria pak život oněch světců, kteří časné věci za nic nepoklá-

---

[1]) Průvody ty trvaly od konce století VII. do polovice století XVI. Gueranger, l. c. 501. — [2]) „Nec tamen nexibus mortis deprimi potuit, quae filium tuum Dominum nostrum de se genuit incarnatum". — [3]) Homil. CXVII. in Assumpt. B. M. V. apud Gueranger, l. c. 517.

dajíce, jen s věcmi nebeskými se zabývají a radostí nebeských z nazírání na Boha plynoucích již napřed okoušejí (život kontemplativní). — »Maria nejlepší stránku vyvolila, kteráž nebude odňata od ní.« Odňaty bývají při smrti péče a práce, kterých se podjímáme pro Krista, ale rozjímání a zabývání se věcmi nebeskými přejde při smrti jen v dokonalé nazírání.

Že však život činný neobejde se bez rozjímání a modlitby, z nichž sílu čerpá, vysvítá nejlépe z prosby Martiny: »Pane, rci sestře mé, ať mně pomůže.«

Panna Maria obojí život v sobě spojila. Jako Marta, ale mnohem dokonaleji přijala Krista Pána do domu svého, sloužila mu, ale též poslouchala ho, »uvažujíc slova jeho v srdci svém.« [1])

Offertorium zní: »Na nebe vzata jest Maria: radují se andělé, a dobrořečí Hospodinu, společně jej chválíce. Alleluja.«

Panna Maria vzata je sice do nebe, ale nezapomíná na nás, nýbrž modlí se tam za nás. Toť obsah *sekrety*, jež zní: Dejž, ó Pane, ať lidu Tvému orodování Rodičky Boží ku pomoci přispěje: a ačkoli víme, že dle povahy těla z tohoto světa se odebrala, nechať přímluvu její u Tebe v nebeské slávě na sobě znamenáme.«

Antifona k přijímání připomíná nám odměnu, jíž se Marii v nebi dostalo.

Zní: »Maria nejlepší stránku sobě vyvolila, která na věky nebude vzata od ní.«

Posilněni chlebem nebeským, jejž Marii povinni jsme, prosíme *v modlitbě po přijímání* za přímluvu její pro všechny časy. »Stolu nebeského účastni jsouce, žádáme dobrotivost Tvou, ó Pane, Bože náš, abychom na nebe vzetí Rodičky Boží slavíce, na její přímluvu ode všeho nastávajícího zlého osvobozeni byli.«

§ 168. Svátek Narození Panny Marie. [2])

Zmínka o svátku Narození Panny Marie děje se na západě ponejprv v sakramentáři Gelasiově (v VII. století) a později v kalendářích franckých, [3]) jež vznikly pod vlivem římským a které obsahovaly svátek Narození Panny Marie zároveň se svátkem jejího na nebe vzetí. Neobsahují však toho svátku ještě ani kalendáře goticko-gallské z X. století, ani kalendář mozarabský. Lze tedy říci, že v VIII. a IX. století svátek Narození

[1]) Luk. 2, 19. — Velmi krásný výklad dnešního evangelia obsažen jest v úvodě: De Ponte S. J., Betrachtungen über das öffentliche Leben Jesu, Herder. 1894. — [2]) Kellner, l. c. 145 a n.: Nilles, l. c. I, 272. — [3]) Dle zprávy Anastasia, bibliotekáře, v životopisu papeže Sergia I. (687—701) slavil se již tento svátek v Římě za tohoto papeže (Migne, P. l. P. 128, pp. 897-98). Kalendář Bedův z r. 731 svátek tento již obsahuje; podobně lectionarium, pocházející z r. 714—31, jež ve chrámě sv. Genovefy v Paříži nalezl a vydal Fronteau (r. 1652).

Panny Marie všeobecně na západě se ještě neslavil, nýbrž pouze na některých místech. Ba někteří učenci se domnívají, že teprve Fulbert chartreuský († 1028) svátek tento vůbec zavedl,[1]) což však jest úplně nesprávno. Kázání jeho jsou sice nejstaršími kázáními na západě na slavnost Narození Panny Marie; ale snad nejvíce přiblížíme se pravdě, řekneme-li, že Fulbert získal si velikých zásluh o rozšíření této slavnosti v severní Francii.

Na východě slavilo se narození Panny Marie jistě již ve stol. VIII., jelikož Menologium[2]) cařihradské, které pochází z VIII. století, svátek ten již obsahuje; pak se nám zachovala dvě kázání Ondřeje Kretského († 720.), v nichž jest řeč o naší slavnosti.

A) Církevní hodinky.

Žalmy, kapitulum a hymnus v nešporách jsou tytéž, jako u ostatních svátků Mariánských; antifony velebí narození Panny Marie, jakožto nejvznešenějšího potomka Evina, jakožto Matku Boží a naši mocnou přímluvkyni.

Jitřní hodinky začínají invitatoriem: Oslavujme narození Panny Marie! Kristu Pánu, jejímu Synu, se klanějme!

Veškera důstojnost Panny Marie má základ v mateřství Božím, a proto církev poukazuje již při jejím narození na Krista a vybízí nás, abychom se mu klaněli.

Hymnus, antifony a žalmy jitřních hodinek vzaty jsou ze slavnostního officia Mariánského.

Čtení I. nokturnu vyňata jsou z písně Šalomounovy (I. 1 až 16.), jejíž slova církev allegoricky obrací na Pannu Marii.

Čtení II. nokturnu obsahují řeč sv. Augustina,[3]) v níž přirovnává se Panna Maria k Evě, a dovozuje se, že jako Eva nám uškodila, tak Panna Maria prospěla. Sv. Augustin končí slovy: »Mariin zpěv (Magni-Ficat) zapudil Evin nářek.«

V III. nokturnu jest homilie z komentáře sv. Jeronyma s rodokmenem Páně dle sv. Matouše (hl. 1.).

Zajímavá jest antifona k Magnificat v druhých nešporách tím, že se vyskytuje do slova i v breviři řeckém. Zní: »Narození tvé, panenská Bohorodičko, radost zvěstovalo celému světu: neboť z tebe vyšlo slunce spravedlnosti, Kristus, Bůh náš, jenž zrušiv kletbu, přinesl požehnání, a zničiv smrt, daroval nám život věčný.«

B) Mešní formulář.

Introit obsahuje úryvek z chvalozpěvu Seduliova na Pannu Marii; církev vidí v Panně Marii již Matku Boží a pozdravuje ji; Maria odpovídá na tento pozdrav slovy prvního verše ž. 44., jehož církev vždy užívá v Mariánských církevních hodinkách.

---

[1]) Thomassin, p. 409. — [2]) Vydal a kommentářem opatřil Štěpán Ant. Morcelli v Římě r. 1788. — [3]) Serm. 18, de Sanctis, qui est 2, de Annunt. Dom.

Introit zní: »Zdráva Matko svatá, jež jsi nám dala, Rodičko, Krále, kterýž nebi i zemi vládne na věky věkův. (Ž. 44.) Vydalo srdce mé slovo dobré, vypravuji díla svá Králi.«

V kollektě vyprošuje si církev jakožto ovoce této milé slavnosti mír a pokoj.

Zní: »Rač, ó Pane, prosíme Tebe, služebníkům svým dar nebeské milosti uděliti, aby, jakož nám porod blahoslavené Panny Marie byl počátkem spasení, tak i přežádoucí slavnost jejího narození poskytla srdci našemu vzrůst pokoje.«

Epištola jest táž jako na slavnost Neposkvrněného početí Panny Marie (Přísloví 8.), jejíž výklad podali jsme nahoře (§ 161.).

Graduale velebí Pannu Marii následovně:

»Požehnána a uctění hodna jsi, ó Panno Maria, která jsi bez porušení panenství nalezena byla matkou Spasitele. ℣. Panenská Rodičko Boží! Ten, Jehož všechen svět obsáhnouti nemůže, v tvůj panenský život se vložil, když se stal člověkem. Alleluja, alleluja. ℣. Šťastná jsi, ó svatá Panno Maria, a vší chvály na výsost hodná; neboť z tebe vzešlo slunce spravedlnosti, Kristus Bůh náš. Alleluja.«

Evangelium podává rodokmen Pána Ježíše dle sv. Matouše (1, 1—17.), jenž končí slovy: »Marie, z nížto se narodil Ježíš, jenž nazván jest Kristus.«

Těmito slovy evangelista nejen že vylučuje sv. Josefa od všeliké účasti v narození Páně, nýbrž naznačuje spolu, že dům Davidův obdržel Krista jen darem od Boha, že tu vládla nadpřirozená milost Boží a že mocí Ducha sv. narodil se Kristus Pán z čisté panny.[1]) Za to však obsahují slova tato původ a příčinu veškerých milostí a výsad Panny Marie.

Proto církev sv. s dětinskou láskou a upřímnou vděčnost blahopřeje Rodičce Boží v *offertoriu*:

»Blahoslavená jsi, ó Panno Maria, která's všech věcí Stvořitele nosila: porodila's Tvůrce svého, a na věky zůstáváš pannou.«

V sekretě prosíme, aby mateřství a panenství Marie nás blíže přivedlo k Ježíši, aby oběť naše o této slavnosti stala se Bohu příjemnou. Zní: »Přesvaté člověčenství jednorozeného Syna Tvého, ó Pane, ku pomoci nám přispěj: aby Ten, který z Panny se narodiv, neporušenost matky neumenšil, ale posvětil, na slavnost jejího narození nás od hříchů našich očistil a oběť naši Tobě příjemnou učinil, Ježíš Kristus, Pán náš.«

Antifona k přijímání nám připomíná, že Toho, jehož jsme ve sv. přijímání přijali, obdrželi jsme před 1900 lety prostřednictvím Panny Marie, jejíž den narození právě slavíme. Zní: »Blahoslavený život Marie Panny, který nosil Syna Otce věčného.«

---

[1]) Sušilův výklad evangelia sv. Matouše.

V modlitbě po přijímání prosíme, aby každoroční slavnost Narození Panny Marie přinesla nám spásu časnou i věčnou. Zní: »Přijali jsme, ó Pane, výroční slavnosti této svátosti obětní: i uděl nám, prosíme, by nám léku poskytovaly pro život věčný i časný.«

§ 169. Svátek Jména Panny Marie. [1])

Slavnost tato slavila se nejprve v Cuence ve Španělsku, a to, poněvadž děvčata židovská teprv 14tého dne po narození dostávala jména, dne 22. září. Stolice apoštolská tuto slavnost r. 1513 schválila. — Při revisi breviáře za Pia V. byla slavnost zcela vynechána, ale již za Sixta V. dosáhl toho kardinál Petr Deza, že slavnost byla zvláštním dekretem (ze dne 16. ledna r. 1587) ustanovena na den 17. září pro město a diecesi Cuencskou. Krátce potom rozšířila se slavnost v Toledsku, a konečně za Řehoře XV. v celém Španělsku. — Po vítězství Jana Sobieského nad pašou Karou Mustafou dne 12. září r. 1683 dobytém za přispění Panny Marie, ustanovil Innocenc XI. dekretem ze dne 25. listopadu 1683, aby svátek ména Panny Marie po celé církvi se slavil v neděli v oktávě narození Panny Marie ritu duplici majori.

Předmětem slavnosti jest vznešené jméno Panny Marie, které sv. Otcové tak rádi ve svých řečech vykládali.

Co znamená jméno »Maria«, nelze s jistotou říci. [2]) — V nejnovější době jesuita F. Zorell (v Zeitschrift für katholische Theologie 1806, 2.) prohlašuje všecky výklady starší (illuminans mare, stella maris, amarum (est) mare, celsitudo a j.) i novější (dobře živená — krásná, srv. Bardenhever, Bibl. Stud. X. 5.) za nesprávné a dovozuje, že slovo Mirjam se skládá z Mir (odvozeno z egyptského kořene, mer, mar = milovati) a Jâm = Jahve, tedy »Milující Jahve, nebo »Milovaná od Jahve«. Thesi svou dokazuje takto: U Egypťanů jest množství osobních jmen, v nichž vyskytuje se kořen mer, mar. Tedy první část nečinila by žádných obtíží; ale ani druhá, neboť u židů se zachovalo několik jmen, v nichž ozývá se slabika »Jâm«. אֲבִיתָ píše se ve starších knihách královských אֲרִיָם a analogicky i jméno אֲחִיאָם má se psáti אחים = můj bratr jest Jahve. Poněvadž však israelité za svého pobytu v Egyptě měli příležitost seznámiti se s domácími jmény, mohli snadno utvořiti jméno »Mer-Jâm nebo »Mar-Jâm« a je i hochům i děvčatům udělovati. Poněvadž ani jazyková obtíž není neodstranitelná מָרִיָם, znělo

[1]) Nilles, l. c. II, 507; Wetzer und Welte, Kirchenlexikon 8, 816 a n.; Holweck, Festi mariani, Herder, 1892, str. 230 a n. — [2]) O jménu Panny Marie velmi duchaplně pojednává S. Bouška, O. S. B. v díle „Mirjam-Maria" str. 9 až 39, nákladem Kotrby v Praze.

by přepsáno *Μεριάμ*, Merjam; Zorell navrhuje, aby se pak chirek vyslovil jako ē nebo se četlo pathach a domnívá se, že jest jeho názor »eine durchaus haltbare Hypothese«, a to tím spíše, že výklad jeho odpovídá všem poměrům a dodává jménu Bohorodičky zvláštního významu. [1])

Z liturgických formulářů uvádíme pouze čtení II. a III. nokturnu.

V II. nokturnu čte se tato řeč sv. Bernarda: [2]) »A jméno Panny Maria! Promluvme maličko i o tomto jménu, jež přeloženo Hvězda mořská slove, a Matce-Panně velmi vhodně se udílí. Ona zajisté velmi příhodně přirovnává se k hvězdě, protože jako hvězda zář svou vysílá a přece jasnosti nepozbývá, tak i Panna porodila Syna a přece zůstala neporušena. Paprsek neumenší zářivosti hvězdy, a Syn nezmenšil neporušenosti Panny. To jest tedy ta jasná hvězda z Jakoba vyšlá, jejíž paprsek celý svět osvěcuje, jejíž zář na výsosti oslňuje, do pekla proniká, po okrsku zemském září, tělu a více duši prospívá: ctnosti zahřívá, nepravosti spaluje. To jest ta hvězda přejasná, jež nad mořem nekonečným vzejíti musila, aby nám zářila zásluhami, aby nás osvěcovala příkladem.

Ó smrtelníku, cítíš-li, že v proudu světa tohoto bouře tebou zmítají a nepohody, že nekráčíš po pevné zemi, neodvracuj zraku od bleskotu této hvězdy, nechceš-li zahynouti. Zvednou-li se vichry pokušení, narazíš-li na úskalí utrpení, pohlédni k hvězdě, volej Marii! Zmítá-li tebou vlnobití pýchy, ctižádosti, utrhačství, žárlivosti, pohlédni k hvězdě, volej Marii! Když hněvivost, nebo lakota, nebo nástraha tělesná lodičkou duše tvé otřásá, pohlédni k Marii! Děsí-li tě ohromné tvé zločiny, vytýká-li ti svědomí tvé nepravosti, naplňuje-li tě bázní hrozný soud, a ty již již se pohřižuješ v hlubinu zármutku, v propast zoufalství, mysli na Marii!

V nebezpečí, úzkostech, pochybnostech na Marii pomýšlej! Ji stále na jazyku měj, ji v srdci chovej, a řiď se jejím příkladem, aby's si vyprosil její přímluvu. Následuješ-li ji, nebloudíš, prosíš-li ji, můžeš doufati, máš-li ji na mysli, nechybíš, podporuje-li tě, nepadneš, chrání-li tě, báti se nemusíš, vede-li tě, neunavíš se, přeje-li ti, dojdeš, a tak sám zkusíš, jak správně bylo řečeno: Jméno Panny Maria.«

V III. nokturnu jest část homilie sv. Petra Chrysologa: »Slyšeli jste dnes, bratří předrazí, jak anděl s ženou o obnovení člověka jedná! — Slyšeli jste, jak běží o to, aby člověk po téže dráze, po které propadl smrti, k životu se vrátil. — Jedná, vyjednává s Marií anděl o spáse, poněvadž s Evou anděl zkázu vyjednal. Slyšeli jste, jak anděl z hmoty těla našeho chrám božské velebnosti sestrojuje uměním nevystiženým. Slyšeli jste,

[1]) Hlídka, 1906, str. 404. — [2]) Ex homil. 2, super „Missus".

jak na zemi sestoupil Bůh, na nebesa pak vystoupil člověk — tajemstvím nepochopitelným. Slyšeli jste, jak neslýchaným způsobem v jednom těle Bůh i člověk se pojí. Slyšeli jste, jak vratké našeho těla přirozenosti síly se dostává andělskou zvěstí, aby unesla stánek celé slávy Božství. Konečně, aby se Maria nebála, že by pod takovou tíží nebeského Dómu slabý, písečný základ našeho těla podlehl, a že by tenký proutek, nesoucí plod pokolení lidského, se zlomil, předešel ji hlas andělův řkoucí: Neboj se, Maria! Dříve než příčinu vyřkl, důstojnost Panny zvěstuje z jména plynoucí; neboť Maria v řeči hebrejské, v latinské »Paní« se zove. Ji tedy anděl *Paní* pozdravuje, aby Rodičku Páně úzkost služebnice opustila, poněvadž sama plodu jejího vznešenost vymohla i způsobila, aby ona jako Paní se narodila a též slula. Neboj se, Maria: neboť jsi milost nalezla. Pravdu dí, neboť kdo nalezl milost, nepozná bázně: a ty milost jsi nalezla.«

§ 170. Slavnost Panny Marie Růžencové.[1]

Obyčej, k Otčenáši přidávati ještě pozdravení andělské spolu se slovy sv. Atžběty, pochází z konce XII. století.[2] Synoda pařížská r. 1198, jíž předsedal biskup Odo, nařídila, aby se věřící modlili mimo Otčenáš a snesení apoštolské i »Zdrávas«.[3] Od té doby šířil se tento způsob modlitby po celém křesťanském světě,[4] hlavně přičiněním synody orleánské, durhamské (1217), trevírské (1237) a m. j. Ale přídavek: »Ježíš Kristus (»Ježíš« zřídka). Amen« vyskytuje se teprve ve XIV. a XV. století.

Časem počalo se přidávati k Otčenáši vždy deset Zdrávasů a to patnáctkráte; tyto Otčenáše a Zdrávasy čítaly se na šňůře perel, která se proto nazývala šňůra otčenášová. Způsob čítati počet Otčenášů na šňůře perel, byl již dávno v církvi znám, ale všeobecným stal se, když mnozí věřící začali odříkávati 150 Zdrávasů dle počtu 150 žalmů, kterážto modlitba nazývala se pak žaltář laický anebo žaltář Mariin čili růženec.

Při tom zavládl záhy obyčej na počátku a na konci modlitby připojovati snesení apoštolské.

Kdy tento způsob modlitby v církvi byl zaveden, nedá se určiti; ale z nejnovějších bádání vychází na jevo, že sv. Dominik původcem tohoto růžence není.[5] Zpráva, že sv. Dominik jest původcem růžence, pochází od Alana de Rupe (de la Roche), jenž ji počátkem XVI. století napsal v díle, o růženci jednajícím,

---

[1]) Kellner, Heortologie, l. c. 157; II. vyd., 4 a n. Meyenberg, l. c. 620. — [2]) V liturgii sv. Jakuba (z V. století) zakončují se modlitby po proměňování slovy: Zdráva Maria, milosti plná, Pán s Tebou, požehnaná Ty mezi ženami, a požehnaný plod života Tvého, poněvadž jsi Spasitele našich duší porodila; podobně čteme v antifonáři sv. Řehoře. — [3]) Thalhofer, Liturgik I, 488 a n. — [4]) Viz důkladné pojednání: Geschichte des englischen Grusses von Thom. Esser O. P. im histor. Jahrb. der Görresgesellschaft V, 88—116. — [5]) Holzapfel, S. Dominicus u. der Rosenkranz, München 1903.

kde první autory modlitby oné uvádí: sv. Ambrože, sv. Augustina, Jeronyma, Benedikta, Bernarda a konečně sv. Dominika.

Znamenitě zlepšena byla modlitba růžence v XV. století tím, že v každém Zdrávasu po jménu Ježíš připojilo se nějaké tajemství ze života Páně nebo Panny Marie.[1])

Ale dlouho to trvalo, nežli se ustálil způsob, vkládati do růžence *nynějších 15 tajemství.* Ještě v XVI. století setkáváme se s obyčejem vkládati 50 až 150 přídavků.[2])

Touto změnou stal se růženec modlitbou rozjímavou i ústní. A poněvadž se v něm nejhlavnější tajemství ze života Páně a Panny Marie připomínají, dá se uvésti růženec vždy ve shodu s církevním rokem, ba může býti používán za krátký obsah celého církevního roku.

V této zdokonalené formě stal se růženec oblíbenou modlitbou všech zbožných katolíků kněží a laiků, učených i neučených. Růženec jest srozumitelným i neučeným, ale pro hloubku tajemství hodí se i pro nejučenější bohoslovce. Pro svůj rozmanitý obsah hodí se růženec pro všecky poměry životní, pro všecky nálady citové, nahrazuje modlitební knihu při slavnostech církevních a při mši svaté.

A právě tím, že s modlitbou růžence snadně spojujeme modlitbu rozjímavou, stává se neocenitelným prostředkem k oživení a zvelebení vnitřního života, bez něhož si dokonalost křesťanskou ani pomysliti nelze. Opakováním proseb stává se modlitba úpěnlivější, jako na př. když opakujeme při mši svaté devětkráte celkem tutéž prosbu při Kyrie.

Není tedy divu, že utvořilo se již r. 1470 i zvláštní bratrstvo růžencové, které si vytklo za úkol, pěstovati modlitbu sv. růžence. Bratrstva růžencová zakládána pak byla po celém světě a papežové obmyslili je hojnými odpustky.

Bratrstva tato stala se požehnáním veškerému křesťanskému světu a dala též podnět *k zavedení zvláštní slavnosti sv. růžence.*

Dne 7. října 1571 konala totiž bratrstva růžencová slavné průvody a zvláštní pobožnosti v Římě, aby vyprosila křesťanským zbraním vítězství nad Turky. A právě téhož dne dobyli křesťané stkvělého vítězství nad Turky v bitvě u Lepanta.

Po tomto vítězství nařídil papež Pius V., aby na poděkování konala se slavnost Panny Marie Vítězné a v litaniích přidal slova: »Pomocnice křesťanů, oroduj za nás!« Zároveň pak přikázal, aby v den Panny Marie Vítězné konala se vždy slavnost sv. růžence. Řehoř XIII. dovolil r. 1573, aby slavnost sv. růžence

---

[1]) Původcové této změny byli Dominik z Pruska a Adolf z Essenu, oba mniši v Kartouze u Trevíru. Mainzer Katholik 1897, II, 409 a n. — [2]) Viz: Katholik, 1906, II, 332. (Znamenité články od Essera O. P.: Über die allmählige Einführung der jetzt beim Rosenkranze üblichen Betrachtungspunkte.)

se slavila první neděli měsíce října ve všech chrámech, v nichžto jest oltář ke cti bl. Panny Marie Růžencové.

Papež Klement X. r. 1671 povolil slavnost tu ve všech kostelích země španělské bez rozdílu, a papež Klement XI. konečně r. 1716, dílem k žádosti císaře Leopolda, dílem následkem vítězství prince Eugena, dobytého nad Turky u Petrovaradína dne 5 srpna 1716, předepsal slavnost sv. růžence pro veškero křesťanstvo, »aby srdce věřících tím více ke ctění bl. Panny roznítil, a povinné díkučinění za pomoc tenkráte shůry přijatou na vždy ustálil.«

Benedikt XIII. předepsal pro tuto slavnost zvláštní lekce II. nokturnu.

V důvěře v pomoc Panny Marie předepsal Lev XIII. r. 1883 ve slavné encyklice růžencové, aby se po celý měsíc říjen konala denně modlitba sv. růžence v kathedrálních, farních a mariánských chrámech, a připojil litanii loretánské prosbu: Královno sv. růžence, oroduj za nás! R. 1887 povýšil slavnost růžencovou na svátek dvojitý druhé třídy (dupl. II. classis) a konečně r. 1888 předepsal pro celou církev mešní formulář a církevní hodinky (kromě čtení II. nokturnu), jichž byli posud jen Dominikáni užívali s dovolením Benedikta XIV.

Nařízením, aby se v celé církvi v měsíci říjnu modlil růženec, získal si Lev XIII. neocenitelných zásluh o církev, získav takto široké vrstvy lidu křesťanského modlitbě tak požehnané; tak uvedl lid do ducha této modlitby, a dal jemu do rukou zbraň, která se již slavně osvědčila v dobách, postižených nebezpečím víry. Neboť z této modlitby, jak dí Meyenberg, vane duch Kristův: jednoduchý a prostý, chmurný a strašný, velebný a velikolepý.

Z úpěnlivých proseb církve zaznívají plesné fanfáry a nad voláním vznáší se vědomí vítězství: »To jest vítězství, které přemáhá svět, víra vaše.« Modlitba a slavnost sv. růžence jsou Mariinou bohatou zahradou spásy, jsou Mariiným růžovým sadem, jímž Kristus kráčí, věnci z pravých duchovních růží uvitými od křesťanův a křesťanstva, jež podáváme Kristu a Marii. Měsíc říjen stal se měsícem růžencovým.

Slavnost a modlitba jsou posvátným opakováním celého života Mariina i Ježíšova ke konci církevního roku. Z modlitby sv. růžence, jenž se skládá vesměs ze slov a myšlenek Písma svatého, k nimž církev připojuje svou prosbu, probleskuje zásada: »Skrze Marii k Ježíši.« [1])

Tajemství radostného růžence učí nás posvěcovati domácí tichý život modlitbou, prací a snahou po osobní dokonalosti.

Růženec bolestný učí nás vnikati do tajemství o utrpení, jež člověka ušlechťuje, povznáší a konečně bezpečně vede do nebe.

---

[1]) Meyenberg, l. c. 622.

Růženec slavný naplňuje mysl naši myšlenkami na šťastnou věčnost, jíž jistě dojdeme, dáme-li se říditi Duchem svatým.[1])

A) Církevní hodinky.

Antifony k žalmům jitřních hodinek a chval obsahují tajemství sv. růžence.

Podobně hymnus, rozdělený na tři části, v nešporách, hodinkách jitřních a chválách, opěvuje každou slokou jedno tajemství růžencové. V hymnu druhých nešpor pozdravujeme Pannu Marii, připomínajíce si opět krátce tajemství jednotlivých růženců. V poslední sloce vybízí básník národy, aby přišli a trhali růže z těchto tajemství a vili věnce pro velebnou Matku krásné lásky.

Čtení I. nokturnu jsou táž jako na slavnost Nanebevzetí Panny Marie.

Čtení II. nokturnu obsahují dějiny slavnosti svatého růžence.

Čtení III. nokturnu obsahují řeči sv. Bernarda:[2]) »Aby doporučil milost svou a zničil lidskou moudrost, ráčil Bůh ze ženy, ale panny, vzíti na sebe tělo, aby podobna nám sebe učinil, protivné protivným vyléčil, smrtonosný trn vytrhl, úpis hříchu velemocně zničil. Eva byla trnem, Maria stala se růží. Eva trnem, poněvadž poranila, Maria růží, poněvadž bolest všech vyléčila. Eva trnem, poněvadž smrt všem přinesla, Maria růží, poněvadž spásu všem přivodila. Maria byla bílou růží svým panenstvím, červenou růží svou láskou. Bílou růží tělem, červenou růží myslí, bílou, poněvadž konala ctnosti, červenou, poněvadž šlapala neřest. Bílou růží, poněvadž očišťovala city, červenou, poněvadž umrtvovala tělo, bílou, poněvadž milovala Boha, červenou, poněvadž měla útrpnost s bližním. Slovo tělem[3]) učiněno jest a přebývá již mezi námi. Přebývá v paměti naší, přebývá v myšlenkách, poněvadž sestoupilo až do obrazotvornosti. Jakým způsobem, díš? Ležíc totiž v jesličkách, ležíc na panenském klíně, káže na hoře, trvajíc přes noc na modlitbách . . . visíc na kříži . . . třetího dne vstávajíc z mrtvých, konečně vstupuje na nebesa. O čem z toho všeho nedá se uvažovati zbožně a svatě? O čemkoli z toho uvažuji, o Bohu uvažuji, a skrze všechno jest Bůh můj. O tom uvažovati, pravil jsem, že je moudrostí, a opatrností soudil jsem sladkou toho pamět vyvolávati: ježto v tom jako v pupencích bohatě vyspěla ratolest kněžská (Kristus), kterou shůry stahujíc, v hojnosti nám Maria přinesla.«

---

[1]) Hojnost myšlenek o růženci poskytuje encyklika Lva XIII. o růženci z r. 1893. — Hattler, Christrosen im Mariengarten. — [2]) Sermo de S. Maria. — [3]) In serm. de Aquae ductu.

B) Formulář mešní.

Introit jest týž jako na slavnost na nebe vzetí Panny Marie. —

V oraci vyjadřuje se účel modlitby sv růžence, totiž abychom hlouběji vnikli v tajemství života Páně a abychom je v životě skutkem prováděli.

Zní: »Bože, jehožto jednorozený Syn životem, umučením a z mrtvých vstáním Svým odplatu věčného spasení nám zjednal, dej, prosíme, bychom tajemství ta ve svatém růženci blahoslavené Panny Marie si připomínajíce, i následovali, co obsahují, i dosáhli, co slibují.«

Epištola jest táž jako na slavnost Neposkvrněného početí Panny Marie.

V graduale blahopřejeme Panně Marii, královně sv. růžence pro její ctnosti, jimiž si získala lásku nejvyššího krále. Velebíme dále vznešenost jejího rodu.

Zní: »Pro pravdu, tichost a spravedlnost: a dovede tě podivně pravice tvá. ℣. Poslyš, dcero, a viz, a nakloň ucha svého; neboť požádal král krásy tvé. Alleluja. ℣. Slavnost (růžencová) jest slavné Panny Marie ze semene Abrahamova, vyšlé z pokolení Judova, jasné (potomkyně) z rodu Davidova. Alleluja.«

Evangelium jest též jako na slavnost Zvěstování Panny Marie.

V antifoně k offertoriu praví církev sv. o Panně Marii, že jest plnou milosti, světla a všeho života; skrze růženec rozmnožila Panna Maria v zahradě církve svaté počet květin a plodů.

Zní: »Ve mně jest všeliká milost cesty a pravdy, ve mně všeliká naděje života a ctnosti: já jako růže vsazená, nad potoky vod vypučela jsem.« (Eccl. 24, 25; 39, 17.)

V sekretě naznačuje se vztah růžence ke mši svaté. Růženec totiž připravuje nás k důstojnému konání oběti tím, že nám připomíná tajemství, na jehož památku mše svatá se koná.

Zní: »Učiň, prosíme, ó Pane, abychom se k obětování těchto darů náležitě přizpůsobili a v tajemstvích svatého růžence život, umučení a slávu jednorozeného Syna Tvého tak sobě připomínali, bychom Jeho zaslíbení hodni učiněni byli.«

Velmi krásná jest *antifona k přijímání.*

Sv. přijímání má v duši naší zploditi kvítka ctností a vyvoditi líbeznou vůni, jako se to stalo v duši Panny Marie.

Zní (Eccl. 39.): »Kveťte ve kvítí jako lilium a dejte vůni, a vydávejte ratolesti k milosti, a píseň chvály zpívejte, a dobrořečte Pánu ve skutcích Jeho.«

Modlitba po přijímání zní: »Dejž, prosíme, ó Pane, aby nám orodování nejsvětější Rodičky Tvé, jejíž růženec oslavujeme, bylo ku pomoci, abychom okoušeli moci těch tajemství, jež sobě připomínáme, i účinku svátostí, které přijímáme.«

Článek II.

§ 171. Svátek sv. Josefa.

A) Dějiny úcty ke sv. Josefu.

Jest v plánu prozřetelnosti Boží, že různým věkům různé prostředky podává k zachování a osvěžení víry a života nadpřirozeného. Od XIII. stol., kdy ponejprv život z víry ochabovati počal,[1]) otvíral Pán Bůh vždy nové prameny milostí, aby osvěžoval vyprahlá srdce lidská; Pán Ježíš vysílal vždy nové ohnivé proudy ze svého božského srdce, aby rozpustil ledovou kůru náboženské lhostejnosti toho neb onoho století a teplem rozehřál chladná srdce k lásce k Bohu a k bližnímu. — Kdo by tu nevzpomněl na svátek Božího Těla a slavného vystavení velebné Svátosti, na pobožnosti křížové cesty, na svátek Jména Ježíš, svátek nejsv. Srdce Páně, časté sv. přijímání, úctu k Panně Marii, rozhojněnou růžencem a škapulířem? — Také úcta ke sv. Josefu jest jedním z těchto prostředků.

Úctu k sv Josefu, jakožto ženichu Panny Marie a pěstounu Kristovu, církev vždy chovala, ale veřejné zvláštní úcty sv. Josef s počátku v církvi nepožíval, poněvadž se prokazovala pouze mučeníkům. Ve spisech sv. Otců nacházíme však četná místa, kde se ctnosti jeho velebí [2])

První stopy veřejné úcty vyskytují se v koptických kalendářích, vydaných Saldenem,[3]) v nichž obsažen jest dne 20. července svátek »tesaře Josefa« podobně jako v synaxariu, jež jest o něco pozdější, ale aspoň z IX. století pochází, a které vydal v latinském překladu A. Mai.[4]) Menologium Cařihradské neobsahuje (z IX. století) vůbec jména Josefova a Menologium Basilia Porfyrogenita (976—1026) jen mimochodem se zmiňuje o něm dne 25. prosince ve formě kommemorace, připomínajíc po narození Páně též magů a Josefa, *ὁ μνέστωρ καὶ φύλαξ τῆς παρθένου.*[5]) — Na západě připomíná se osoba sv. Josefa, jakožto pěstouna Páně (nutritor Domini), v martyrologiích X. století, která však jsou pouze lokálního významu a soukromého původu. Ale právě velká, soukromá úcta některých svatých přivodila v církvi úctu veřejnou, všeobecnou. Zvláštními ctiteli sv. Josefa byli hlavně: sv. Bernard, sv. Gertruda, sv. Brigitta Švédská, sv. Vincenc Ferrerský. — Velikým ctitelem byl též kancléř Gerson, [6]) jenž r. 1400 složil církevní hodinky zasnoubení sv.

---

[1]) „Frigescente mundo," (když svět počal chladnouti) praví se v modlitbě na slavnost jízev sv. Františka. — [2]) Místa tato vypočítává Mnsgr. Ricard, Saint Joseph, chap. 12, Paris. — [3]) Kellner, Heortologie, 159. — [4]) Nova collectio veterum script. IV, 15—34. — [5]) Kellner, Heortologie § 28.; Révue benedictine XIV, (1897), 111 a n. — [6]) Saint Joseph, sa vie et son Culte per Mnsgr. Ricard 1892. Paris, rue Saint Sulpice 30. Dějiny úcty obsahuje druhý díl spisu str. 255 a n.

Josefa s Marií a velkých zásluh si dobyl o rozmnožení úcty sv. Josefa na sněmu Kostnickém. Snahy jeho došly úspěchu, poněvadž již dříve se o totéž zasazovali Františkáni, hlavně Bernardin Sienský a Bernardin z Bustis.

Sixt IV. (1471—1484) schválil úctu sv. Josefa a přijal svátek jeho jakožto festum simplex do breviáře; Kliment XI. (1700 až 1721) povýšil ho na svátek s devíti čteními. Též četné řády jako: Karmelitáni, Augustiniáni-Eremité, Premonstráti, Dominikáni, Johanité, Benediktini, Jesuité přijali svátek sv. Josefa do svých missálů a breviářů. — Když však i někteří mocnáři sv. Josefa velmi uctívali a u sv. Stolice se o to zasazovali, aby byl den sv. Josefa svátkem zasvěceným, vyhověl Řehoř XV. této prosbě r. 1621 a dodal tak úctě sv. Josefa největšího lesku.

Do litanie všech svatých vřadil jméno sv. Josefa papež Benedikt XIII. (1724—1730.). Pius IX. prohlásil sv. Josefa dne 8. prosince r. 1870 za ochránce veškeré církve.

B) **Důstojnost sv. Josefa.**

Důstojnost sv. Josefa [1]) má základ svůj v poměru jeho k Panně Marii a k Pánu Ježíši.

Mezi sv. Josefem a Pannou Marií bylo *pravé manželství*, ale nedokonané (matrimonium ratum non consummatum). Vysvítá to ze slov Písma sv., v nichž se nazývá sv. Josef mužem (Mat 1, 16, 19.) a Panna Maria manželkou (Luk. 2, 5.), pak z přečetných výroků sv. Otců. [2]) Pravého manželství mezi sv. Josefem a Pannou Marií vyžadovaly dle sv. Tomáše Akvinského [3]) mnohé důvody. Žádala toho zajisté čest Kristova, aby nebyl považován za nemanželského; pak potřeboval Kristus Pán živitele a konečně pak, dí sv. Ignác, bylo třeba, aby narození Spasitelovo tajeno bylo před ďáblem. Žádala toho dále i čest Panny Marie, aby se uvarovala potupy i trestů, a aby měla živitele.

Konečně vyžadoval toho i náš prospěch. Neboť sv. Josef měl dosvědčiti narození Kristovo z panny. Mimo to viděli sv. Otcové v manželství Panny Marie obraz církve svaté, která jsouc panenskou nevěstou Kristovou, denně tisíce dítek Kristu Pánu rodí na křtu sv.

Na otázku, *kdy* bylo manželství mezi Pannou Marií a sv. Josefem *uzavřeno*, odpovídá Suarez, [4]) že uzavřeno bylo před vtělením Syna Božího, ale že teprve po vtělení sv. Josef vzal Pannu Marii do domu svého, jakož jasně vysvítá ze slov evangelia (Luk. 1, 27. a Mat. 1, 24: »a vzal k sobě manželku svou«).

---

[1]) Egger, Euchiridion theol. dogm. 1896, str. 475 a n. — [2]) Sv. Augustin, Contra Faust., l. 23, c. 8. de cousensu Evang., l. 2, c. 1, Ambros in Luc., l. 2, n. 1, a j. m. — [3]) Summa, P. 3, qu. 29 ad 1. — [4]) Disp. 7 s. 2.

Jakožto muž Panny Marie vzal na sebe sv. Josef nejen jméno otce Kristova, nýbrž měl účast i v právech a povinnostech otcovských. To dovozuje Suarez [1]) ze slov Písma sv. »Žena nemá moci nad svým tělem, nýbrž muž« (I. Kor. 7, 4), čímž se stalo, že sv. Josef dosáhl moci i nad plodem nejsvětější Panny — Ježíšem Kristem. S tímto názorem souhlasí úplně Písmo sv., jež vypravuje některé příběhy ze života Páně, při nichž si sv. Josef počínal jako pravý otec.

»Když uváděli dítě Ježíš *rodičové* jeho« (Luk. 2, 27.) — »Otec pak a matka divili se *těm věcem*« (v. 33) — »Aj, otec tvůj a já s bolestí hledali jsme tebe« (v. 48). Z těchto slov Písma sv. vysvítá jednak otcovská vážnost sv. Josefa, jednak jeho otcovská péče, že se o Krista Pána staral, jeho chránil, jemu pomáhal.

Sem patří též slova sv. Augustina, jenž dí, že Duch sv. *oběma* i Panně Marii i sv. Josefu syna dal, a že *oběma* poručil, aby jméno dítěti dali. [2])

A právě z úzkého vztahu sv. Josefa k Panně Marii a k Pánu Ježíši vyplývá jeho důstojnost největší po Panně Marii. Považme jen názvy sv. Josefa: muž Marie a otec Kristův (Mat. 1, 16; Luk. 2, 27, 33, 48.); považme přirozené příbuzenství sv. Josefa s Pannou Marií jakožto manželkou a Ježíšem jako synem, ne sice přirozeným, ale synem Marie, své manželky, a uznáme velikou jeho důstojnost. — Úkolem svým převyšoval Josef sv. apoštoly, poněvadž tak blízko stál samému vtělení Syna Božího.

Veliké důstojnosti sv. Josefa přiměřena jest i *jeho svatost*. Neboť, jak dí sv. Tomáš Akv., Bůh připravuje každého sám k úkolu, k němuž ho povolal. »Kterýž nás i způsobné učinil býti služebníky Nového Zákona« (II. Kor. 3, 6.). Sv. Josefa povolal k úkolu nejvznešenějšímu, a proto mu udělil i svatost, která byla svatosti Panny Marie nejbližší. — Svatosť sv. Josefa rozmáhala se denně obcováním a příklady Pána Ježíše a Panny Marie. A jestliže Kristus Pán odměnu přislíbil za trochu vody, kterou někdo podá bližnímu z lásky k Němu, tím více odměnil služby, které Mu sv. Josef bezprostředně prokázal. — Svatost sv. Josefa velebí Písmo sv., nazývajíc ho mužem spravedlivým (Mat. 1. 19.), pak četní sv. Otcové jako sv. Jan Zlatoústý, jenž dí, že sv. Josef obdařen byl všemi ctnostmi. [3]) Nejvíce velebí se u sv. Otců víra a poslušnost sv. Josefa, pak jeho pokora, trpělivost, jeho odevzdanost do vůle Boží a čistota. [4]) Právem tedy lze tvrditi se Suarezem, že sv. Josef co do svatosti zaujímá po Panně Marii první místo mezi všemi svatými. [5]) Sv. Otec

---

[1]) Disp. 8, s. 1, n. 4. — [2]) Sermo 51 c. 20, n. 30. — Chrysost. (hom. 4, n. 4, in Math.). — [3]) Hom. 4, n. 3 in Mat.; Hieron. in h. l. — [4]) Viz: Salmeron, Comment. in Evang. t. 3, tr. 30. — [5]) Disp. 8 s. 2. — Schindler, St. Joseph, dargestellt nach der hl. Schrift. Freiburg, Herder. 1893.

Lev XIII. klade jej proto za vzor otcům rodiny, manželům i pannám; dále vznešeným, bohatým, ale i chudým. [1])

Svatosti sv. Josefa přiměřena jest i *sláva na nebesích*, s níž souvisí i veliká moc jeho přímluvy u Boha. Sv. Josef jest mocným ochráncem celé církve (svátek ochrany sv. Josefa ustanovený Piem IX. 1871) i jednotlivců a to ve všech potřebách.

C) Liturgické formuláře na oslavu sv. Josefa.

Církev slaví dva svátky na oslavu sv. Josefa, a to: hlavní svátek dne 19. března a pak na třetí neděli po Velikonoci — svátek ochrany sv. Josefa. Z církevních hodinek vyjímáme tuto hymny, které jsou oběma slavnostem společny a důstojnost sv. Josefa vznešenými slovy vypisují.

V prvních nešporách říká se hymnus, jenž v překladě zní:

Tvojí, Josefe, ctí nebes stan zaznívej,
tebe křesťanů sbor upřímně uctívej,
ctností ozdoben jsi, v manželství čistém's žil,
Panně přeblahé chotěm byl.

Vida panenskou choť pod srdcem nésti tíž,
žasem, pochybou jat, bázní se divnou chvíš;
anděl zvěstuje ti, s nebe jejž poslal Pán,
že již Spasitel světu dán.

Když se narodil Pán, chováš jej, objímáš;
v Egypt provází jej bezpečná tvoje stráž;
v chrámě ztracen když byl, hledal s jej, našel zas,
srdce plní ti plesu jas.

Jiné teprve smrt ta Bohu přivádí,
strasti, útrapy jim odměnou nahradí:
žije na zemi, ty s Bohem již přebýváš,
slastí nebeských požíváš.

Vyslyš, Trojice, nás, ani tě prosíme,
pro ctnost Josefa ať do nebe vstoupíme,
bychom zapěli tam u věčném hlaholu
chválu v lásky ti plápolu. Amen.

Církev vybízí tímto hymnem nebe i zemi, aby velebily sv. Josefa, jenž hodným učiněn byl státi se otcem Pána Ježíše a chotěm Panny Marie.

Sv. Josefa nezůstalo tajno, co se přihodilo v domě Zachariášově, věděltě o pozdravu Alžběty, na nějž Panna Maria odpověděla památným »Magnificat«, a proto věděl, že vyplnilo se na manželce jeho proroctví Isaiášovo (7, 14.): »Ehle, Panna počne . . .« Netroufal si tedy vzíti Pannu Marii do domu svého. Ale anděl poučil ho a zbavil všech pochybností.

---

[1]) Lev XIII. Encycl. de Patroc. Joseph, 15. Aug. 1889.

Básník velebí pak sv. Josefa, že za živa mohl patřiti na Boha. Kéž i nám Bůh dopřeje pěti sv. Josefovi v nebi ustavičně píseň chvály!

V hodinkách jitřních říká se následující hymnus:

Josefe, zdobo vzácná nebes stanů,
naděje naše, sloupe zemských lánů,
přijmi, jejž pějem, Otče přelaskavý,
tobě zpěv slávy.

Zvolil tě chotěm panny Tvůrce světů,
strážcem jsi věrným kněžně rajských květů,
otcem tě zvalo Slovo věčné krásy,
naší zdroj spásy.

Proroků sbor, jejž věstil v slavném zpěvě,
na seně Spasitele v chudém chlévě
s radostí vítáš, novorozeného
Boha ctíš svého.

Král a Bůh králů, vládce světa říší,
na jehož pokyn vztek se pekla tiší,
jemužto slouží u pokoře nebe,
poslouchá tebe.

Trojici božské vzdána budiž chvála,
která ti poctu svrchovanou vzdala,
kéž i nám přeje tvoje pro zásluhy
v rajské jít luhy. Amen.

Církev velebí tímto hymnem sv. Josefa, ozdobu nebes a ochránce církve, jehož Stvořitel ustanovil za ženicha nejčistší panny a za otce vtěleného Slova, ale též služebníka spásy, aby nápomocen byl při díle vykoupení. Sv. Josefu dopřáno bylo klaněti se Tomu, jehož proroci předpovídali, ba jemu poddán byl Ten, jenž jest vládcem všehomíra.

Kéž nám trojjediný Bůh popřeje na přímluvu sv. Josefa radostí života věčného!

Hymnus ve chválách opěvuje vítězoslavný vjezd sv. Josefa do nebe. Hodina smrti jeho oblažena byla přítomností Pána Ježíše a Panny Marie. Jako vítěz nad peklem ubíral se sv. Josef klidně do věčných příbytkův, ozdoben věncem zásluh. Na trůně nyní sedícího prosíme, aby i nám vyprosil odpuštění viny a věčný pokoj. Hymnus končí chvalořečí na Boha trojjediného.

Hymnus v překladě zní:

Josef, jejž myslí radostnou dnes ctíme,
zásluhy, ctnosti jehož velebíme,
požívá blaha v nebes výši jasné,
v radosti slastné.

Nade vše šťastný, nad vše přeblažený,
u jehož lože Kristus přemilený
s Marií bdějí, vyjít když se chystá
duše tvá čistá.

Nad peklem vítěz, zbaven jsa pout těla,
tichým snem vešel's v|nebes sídla skvělá,
koruna drahá z milosti ti Páně
ovíjí skráně.

V nebi jenž vládneš, prosím v zanícení,
aby nám přispěl získat odpuštění,
smířil nás s Bohem, mír nám blahý skýtal,
v nebi nás vítal.

Budiž ti chvála, budiž tobě sláva,
Trojice Božská, ježto s láskou dává
korunu zlatou světci spanilému,
sluhovi svému. Amen.

Mešní formulář na svátek sv. Josefa jest týž jako formuláře na svátky vyznavačů.

Na slavnost ochrany sv. Josefa užívá však církev *zvláštního formuláře,* o němž nyní krátce pojednáme.

D) Mešní formulář slavnosti Ochrany sv. Josefa.

V introitu klade nám církev do úst slova 32. žalmu, jimiž žalmista Páně vyjadřuje důvěru v ochranu Boží. Téže ochrany dopřává Bůh všem, kdož se obrátí s důvěrou k sv. Josefu.

Podobně slova ž. 79. jsou prosbou, aby Bůh, pastýř a vůdce Israele, vysvobodil mocí svou lid vyvolený. I tato prosba dojde vyslyšení, ujme-li se jí sv. Josef, jenž od Boha ustanoven jest ochráncem veškerého Božího lidu.

Introit zní: »Spomocník a ochránce náš jest Hospodin: v Něm se rozveselí srdce naše a ve jménu Jeho svatém doufáme. Alleluja, alleluja. (Ž.) Ty, jenž spravuješ Israele, pozoruj: Jenž vodíš Josefa jako ovci.«

V kollektě odkazuje nás církev k mocné přímluvě sv. Josefa u Boha, jenž ho sám proto naším ochráncem ustanovil. Zní: »Bože, jenž jsi v nevystižitelné prozřetelnosti Své svatého Josefa za snoubence nejblahoslavenější Rodičky Své vyvoliti ráčil: popřej, prosíme, abychom, jehož za svého ochránce zde na zemi ctíme, jej i přímluvcem na nebi míti zasloužili.«

Velmi krásná jest *epištola* (I. Mojž. 49, 22—26.).

Tato vyjadřuje požehnání umírajícího Jakuba nad synem svým Josefem. Jakub dí: »Syn rostoucí (přirůstek)[1]) Josef . . . a krásného vzezření, dcery běhaly po zdi.« Někteří vykládají slova tato o kráse tělesné, jiní však dí, že Josef přirovnává se tu ke stromu, jenž vštípen podle pramene, rozkládá větve po zdi — pěkný to obraz patriarchy, jehož potomstvo ve dvě pokolení se rozšířilo.[2])

Ale ačkoli byl Josef všem milý, hněvali se na něho a záviděli mu bratří jeho a jedovaté šípy pomluvačných střel na něho vrhali. Ale Josef neklesal na mysli, lučiště jeho, odznak jeho síly, spolehlo na silném, t. j. Bohu, jenž vysvobodil ho z vězení a učinil ho knížetem Egypta a základním kamenem Israele, jehož zachránil od smrti hladem.

K požehnanému potomstvu (v. 22.), k slíbenému vítězství nad nepřáteli (v. 23.) přistupuje třetí požehnání — časných statků.

Jakub slibuje Josefovi požehnání nebeské shůry (příznivá povětrnost), požehnání propastí (prameny a řeky) a konečně požehnání v dobytku (požehnání prsův a života). Požehnání Jo-

---

[1]) Vzhledem ku přání matky, aby dostala ještě syna. (Gen. 30, 24.) — [2]) Oba výklady dají se odůvodniti z původního hebrejského znění. (Comment. in Gen. a Hummelauer S. J.; Pastor bonus 1906, č. 1, XIX, str. 37.)

sefovo má býti větší, nežli požehnání jeho předků (Abrahama, Isáka), neboť k jejich požehnání přidává Jakub ještě veškerou náplň svého požehnání. Toto požehnání spočívati bude na Josefovi, dokud nepřijde žádost pahrbků věčných, t. j. Kristus.

Pahrbky věčnými rozumí se buď celá nerozumná příroda, která sténala pod kletbou hříchu po příchodu Vykupitele (Řím. 8, 22), nebo zbožní mužové Starého Zákona, kteří toužebně Vykupitele očekávali, anebo, dokud budou pahrbky trvati, t. j. do konce světa.

Toto požehnání svolává se ke konci ještě jedenkráte na hlavu Nazarejského, t. j, jenž Bohu byl takřka zasvěcen.

Epištola o Josefu Egyptském čte se proto, poněvadž byl v mnohé příčině obrazem sv. Josefa.

Sv. Bernard praví: »Onen svému pánu věrně oddán, nesvolil k žádosti hříšné ženy. Tento ctil ve své ženě paní, matku Pána svého, neposkvrněnou pannu; i on zůstal po jejím příkladě věčně panicem a věrným ochráncem Marie. Onomu dáno bylo rozuměti a vykládati sny, tomuto dáno bylo znáti a míti účastenství v božských tajemstvích. Onen Josef zachoval obilí ne pro sebe, nýbrž pro lid; tomuto Josefovi svěřen byl živý chléb s nebes, a přijal ho jak ku svému blahu, tak ku blahu celého světa.« [1]) — A proto v dnešní epištole obrací církev sv. slova Jakubova, pronesená o jeho synu Josefovi — na sv. Josefa, pěstouna Ježíšova.

Jakub chválí nejprve tělesnou krásu Josefovu, pak vzpomíná závisti jeho bratří a podivuhodných cest prozřetelnosti Boží, jež ho zachránila. Ve všem však, co nyní Jakub o svém Josefovi vypravuje, jeví se tento býti obrazem sv. Josefa. Neboť, kdo více nežli sv. Josef zasloužil býti ochráncem věřících, pastýřem lidu, základním kamenem Israele?

Na něm *spolehnouti* může církev jako na pevné skále, Bůh jest na přímluvu jeho *spomocníkem naším a požehná nám požehnáním nebeským shůry.* Jakub slibuje svému synu bezměrné požehnání, dokud nepřijde slíbený Vykupitel (»žádost pahrbků věčných«); pak převezme úřad ochránce místo něho druhý Josef, jenž převýší jej svatostí a nebude pouze Nazarejským, nýbrž sídliti bude v Nazaretě samém.

Po epištole následuje *allelujový zpěv*, v jehož prvním verši nás sv. Josef zve, abychom se k němu utíkali; v druhém pak verši vyprošuje církev svým dítkám na přímluvu sv. Josefa čistý a nevinný život. Zní: »Alleluja. V kterémkoli soužení když volati budou ke mně, vyslyším je a budu spomocníkem jejich vždycky. Alleluja. Učiň, ó sv Josefe, bychom bezúhonný život vedli, jenž by tvou vždy byl ochranou jistý. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 3, 21—23.) vypravuje o křtu Ježíšově v Jordaně a končí slovy: »A on Ježíš počínal býti asi ve 30ti

[1]) Hom. II. super Missus est. Lekce II. nokturnu svátku sv. Josefa.

letech, jak domnín byl Syn Josefův.« A právě v těchto slovech spočívá veškerá důstojnost sv. Josefa. Vtělené Slovo Boží podrobuje se mu jako otci a uznává jeho autoritu v rodině. A jestliže Syn Boží v tak něžném poměru byl k sv. Josefu na zemi, zajisté nebude s podivením, že církev staví sv. Josefa i v nebi po boku Ježíšově a Panny Marie. Odtud tak veliká důvěra duší zbožných k sv. Josefu.

V offertoriu velebí se Jerusalem, o nějž Bůh sám tak pečuje. I o církev stará se Bůh všemožně a to také tím, že ji svěřuje osvědčené ochraně sv. Josefa.

Zní: (Ž. 147.) »Chval, Jerusaleme, Hospodina: neboť On upevnil zámky bran tvých, požehnal synům tvým v tobě. Alleluja, alleluja.«

V sekretě vyprošuje církev svým dítkám milost, aby srdce svá od pozemských věcí odtrhly. Zní: »Ochranou snoubence nejsvětější Rodičky Tvé podporováni jsouce, prosíme dobrotivost Tvou, ó Pane, aby srdce naše všemi věcmi pozemskými pohrdajíce, Tebe, pravého Boha, láskou dokonalou milovala.«

Antifona k přijímání obsahuje dva čestné názvy z evangelia sv. Mat. 1., jež vyjadřují veškeru důstojnost sv. Josefa. Zní: »Jakob pak zplodil *Josefa, muže Marie, z nížto se narodil Ježíš, jenž slove Kristus.*

Modlitba po přijímání nás doporoučí pod ochranu sv. Josefa zde na světě i v hodinu smrti. Zní: »Pramenem Božské milosti občerstveni jsouce, prosíme, ó Pane, Bože náš, abys nás, jakož působením Tvým z ochrany sv. Josefa se radujeme, také pro zásluhy a přímluvu jeho slávy nebeské účastnými učinil.«

§ 172. Svátky sv. apoštolů.[1])

Svátky sv. apoštolů byly podobně jako jiné svátky rázu pouze místního a počaly se slaviti v celé církvi teprve tehdy když byla zakládána všeobecná martyrologia. Proto vykazují nejstarší seznamy svatých a kalendáře jednotlivých církví obyčejně jen jeden nebo dva svátky sv. apoštolů. — Časem stávaly se tyto seznamy úplnějšími. Některé svátky sv. apoštolů mají v kalendářích totéž datum, a proto jim navždy zůstalo, kdežto u některých svatých apoštolů vyskytují se v kalendářích různá data, poněvadž určitých zpráv o dni jejich úmrtí nebylo, neboť mnozí svatí apoštolové zemřeli v zemích barbarských, kde křesťané nepoznamenali dne úmrtí, a poznamenali-li, zůstala tato data Římanům a Řekům nesrozumitelna.

Později slavil se den přenesení ostatků toho neb onoho apoštola, nebo byl svátek určen dle dobrého zdání představených církve. Jistými jsou data úmrtí sv. Petra a Pavla, pak

[1]) Kellner, Heortologie, l. c. § 29.

sv. Ondřeje jakož i sv. Marka a Lukáše, poněvadž tito všichni zemřeli v krajích vzdělaných, kde již byla utvrzena křesťanská hierarchie. — U sv. Jana jest den úmrtí pochybným, poněvadž nezemřel smrtí mučenickou a nebyl biskupem jediného určitého města. Pro všeobecný význam sv. apoštolů pro celou církev pozorujeme již záhy snahu zaváděti jejich svátky v celé církvi. Tak na př. zdá se, že již v V. století slavila se památka všech apoštolů v oktávu slavnosti knížat apoštolských Petra a Pavla.[1]) Papež Bonifác VIII. povýšil všechny svátky sv. apoštolů na dupplicia. — V IX. a X. století úplně provedlo se přijetí svátků sv. apoštolů do všech kalendářů.

Úcta sv. apoštolů byla ovšem v církvi mnohem spíše, nežli jejich svátky. Tak na př. v Cařihradě vystavěl již císař Konstantin ke cti a chvále všech sv. apoštolů chrám,[2]) v němž pak byl sám později pochován.[3])

§ 173. Slavnost sv. apoštolů Petra a Pavla.

Dějiny slavnosti.

V Římě slavila se památka knížat apošlolských od jakživa dne 29. června, kterýžto den byl dnem jejich úmrtí. — Ale právě veliký význam obou těchto apoštolů pro celou církev byl příčinou, že i bez vlivu římského se jejich památka též na východě slavila. — Ariánský kalendář ze IV. století (kolem r. 370—380)[4]) klade jejich svátek na den 28. prosince, po svátku sv. Stěpána a pak po apoštolech Jakubu a Janu. — V kalendáři staroarménském ustanoven jest svátek sv. Petra a Pavla na den 27. prosince, kdežto v kalendáři nestoriánském připadá na druhý pátek po Zjevení Páně.[5]) Kalendář Polemia Silvia (mezi r. 435 a 455)[6]), jenž určen byl pro hořejší údolí Rhodanu, obsahuje dne 22. února poznámku: Depositio ss. Petri et Pauli, tedy toho dne, kdy se v ostatní Gallii konala slavnost: Cathedra s. Petri. — Za to však v Italii a v sev. Africe konal se všude svátek obou knížat apoštolských dne 29. června, jak vysvítá ze svědectví sv. Ambrože, Maxima Turinského (z V. století), sv. Augustina a m. j.

Pokud se týká Říma samého, poznamenává nám tamější místní tradice zřejmě den 29. června jakožto den úmrtí obou sv. apoštolů. Po letopisci z r. 354 činí tak všichni letopisci další.

---

[1]) V sakramentáři Lvově čteme: „Omnipotens sempiterne Deus, qui nos omnium apostolorum merita sub una tribuisti celebritate venerari...“ Tato modlitba přešla i do sakramentáře Gelasiova. (Beleth Ration. div. offic. c. 124.) — — [2]) Socrat., Hist. eccl. I, 16: *μνήμη τῶν ἀποστόλων*. — [3]) Euseb., Vita Const. IV, 71. — [4]) Wrigt, Journal of sacred literature, říjen 1865 a leden 1866. — Lepší vydání pořídil Duchesne, Acta SS. Boll. Nov. II, 1, p. LII—LXV. pod názvem: Breviarium Syriacum. — [5]) Duchesne, Origines p. 255. — [6]) Má ráz pohansko-křesťanský, obsahuje oboje slavnosti.

Z »depositio martyrum« [1]) vysvítá, že přenesení ostatků těchto sv. apoštolů, jež se stalo r. 258, ustanoveno bylo na den jejich úmrtí. Slavnost samu popisuje Prudentius, [2]) jenž okolo r. 405 Řím navštívil. — Pohnutí panovalo, jak dí, v celém Římě; navštěvovány byly hroby obou apoštolů a v jejich chrámech konala se slavná pontifikální bohoslužba. — Poněvadž však pro velikou vzdálenost těchto chrámů bylo velmi obtížno býti přítomnu téhož dne oběma službám Božím, rozdělila se později slavnost tato na dva dny a služby Boží ku poctě sv. Pavla konaly se teprve 30. června. [3]) Ale den 29. června podržel pro vždy název: *Natalis ss. apostolorum Petri et Pauli. Již v V. století měla slavnost oktáv.* [4])

Brzy potom šířil se svátek po celém světě a slaven byl jako v Římě dne 29. června. Přičiněním senátora Festa (r. 491.) slavil se v Cařihradě s větší okázalostí. — V pozdějších dobách ustanoven jest svátek ve všech kalendářích a martyrologiích na den 29. června, a to nejen na západě, nýbrž i na východě, vyjímajíc některé kalendáře egyptské. — Ačkoliv tedy svátek sv. Petra a Pavla byl s počátku svátkem místním, dosáhla toho církev římská svým vlivem a vážností, že záhy zaveden byl po celém křesťanském světě. — Název svátku v slovanských liturgiích zní: Svjatých slavnych i vsechvalnych verchovnych apostol Petra i Pavla. — *Τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων καὶ προτοκορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου.* — Název *κορυφαῖος* patří však vlastně jen sv. Petru, jako hlavě apoštolů, a proto i řečtí Otcové ho tímto názvem po přednosti vyznamenávají, nazývajíce ho: *κορυφαῖος* (sv. Jan Zlat. Hom. 12 in Act.; — sv. Mikuláš, patriarcha cařihradský (895—924) de vita monastica § 8. nazývá jen sv. Petra *κορυφαῖος*, kdežto svatého Pavla nazývá *κήρυκα* = kazatele), *ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων, ὁ κορυφαῖος τοῦ μακαρίου χοροῦ τῶν ἀποστόλων.* (Ibid. Hom. 29. ad Rom; Hom. in parab. de Aalentis, Hom. 6 de Act. atd.)

* * *

Poznámka o místě, dni a roku úmrtí obou sv. apoštolů. [5]) — Že oba svatí apoštolové v Římě smrtí mučenickou zemřeli, vysvítá jasně z listu sv. Klimenta, [6]) ze svědectví Dionysia Korintského (okolo r. 170.) [7]) a Kaja, [8]) jenž byl žákem sv. Ireneje (okolo r. 217). — Ale dá se též doká-

[1]) Seznam mučeníků města Říma, který však sahá jen do r. 304. — [2]) In octavis ss. apostolorum (Sermo s. Leonis 84). — [3]) Rozdělení obou svátků vyskýtá se ponejprv v sakramentáři Gelasiově. — [4]) Aspice per bifidas urbs Romula funditur plateas lux in duobus servet una festis (Carm. 12). — Papež slavil tohoto dne dvě mše sv., první ad Vigilias in nocte (ranní mši sv.) u sv. Petra a pak později u sv. Pavla. Transtiberina prius solvit sacra pervigil sacerdos, mox hac recurrit, duplicatque vota (Prudentius, Hym. XII. Carm. 63.) — [5]) Viz: Dr. Linsemayer, Die Bekämpfung des Christentums durch den röm. Staat, 1905, str. 60 a n. — [6]) Clem. Rom. ep. ad Cor. c. 5. — [7]) Euseb. Hist. eccl. II, 25, 8. — [8]) Euseb., l. c. II, 25, 7.

zati, že oba sv. apoštolové zemřeli téhož dne a v témž roce, totiž dne 29. června r. 67. — Pro r. 67. svědčí zpráva svatého Jeronyma, že Seneka byl dva roky před sv. apoštoly popraven (de vir. illustr. c. 12.). Seneka však zemřel dle nejnovějších bádání r. 65. — Dle Chron. Euseb. (ed. Schoene p. 157.) připadla smrt sv. apoštolů do 14 roku vlády Neronovy, tedy do r. 67. — Uvážíme-li mimo to, v jaké vážnosti církev římská oba apoštoly měla, nemohla nikdy zapomenouti na den jejich úmrtí, a proto jedině tradice římská, která slaví den 29. června jako den úmrtí, může býti oprávněna.

§ 174. Církevní hodinky na slavnost sv. Petra a Pavla.

I. Nešpory.

Antifony a kapitulum prvních nešpor vypravují události ze života sv. Petra z prvních dob po seslání Ducha sv. — Petr a Jan vstupují do chrámu, aby se modlili. U brány chrámové uzdravili chromého od narození ve jménu Ježíše Krista. Ale židé se tímto divem neobrátili, ba našel se Herodes, jenž stíti dal sv. Jakubovi hlavu. Aby pak se zalíbil židům, dal zajmouti a do žaláře uvrhnouti i Petra, aby i jej dal popraviti. — Ale anděl Páně Petra z vězení vysvobodil, poněvadž vyplniti se musilo proroctví: »Ty jsi Petr (skála), a na té skále vzdělám církev svou«. (Mat. 16, 18.)

Hymnus byl v XVII. století poněkud dle tehdejšího vkusu změněn. Než přes to jest velkolepým výrazem slavnostních myšlenek svátku.

Téměř všeobecně se za to má, že skladatelkou hymnů na svátky knížat apoštolských jest Sicilianka Elpis (Elvidia), manželka senátora Boetia,[1]) teta sv. mučeníka Placida. Třetí sloka vyňata jest z některého staršího díla básnického, které se připisuje sv. Paulinovi z Aquileje a vložena jest do tohoto hymnu Piem V. Hymnus zní:

Dnes světlo ozdobné a záře blaživá
v svit jasný, přeskvoucí den zlatý odívá,
jenž apoštolů korunoval knížata
a nebes otvírá se brána přesvatá.

Ten nebes vrátný, národů ten učitel,
jež otci Říma, soudci světa Bůh mít chtěl;
ten kříže na dřevě, ten meče železem
jest v sídle blaha nade smrtí vítězem.

Ó Říme přešťastný, že slavných knížat dvou
krev nad vše dražší posvětila půdu tvou,
že jejich krve purpurem ty sám se skvíš,
tím předče vše, co krásného má světa říš

[1]) Schulte, l. c. 283. — Boetius (nar. 480) pocházel spolu se sv. Benediktem ze slavného rodu: Gens Anicia.

II. Hodinky jitřní a chvály.

Hymnus: »Decora lux« rovněž od Elpidy, manželky Boetiovy, složený, chválu vzdává Bohu (lux aeternitatis), že opět dal se nám dožíti svátku sv. apoštolů. — Dnes vkročili do nebe: učitel národů a klíčník nebes, oba apoštolové Říma. Ó šťastný Říme!

Čtení I. nokturnu (Skut. ap. 3., 1—16.) vypravuje, kterak Petr a Jan zázračně uzdravili chromého od narození mocí Ježíše Krista.

Čtení II. nokturmu obsahuje chvalořeč sv. Lva papeže na sv. Petra a Pavla.[1]) — Zní:

Nejmilejší! Všech našich křesťanských slavností, které slavíme, celý svět se účastní a zbožná úcta k jedné víře vyžaduje, aby to, co pro spásu všech bylo vykonáno, ode všech se stejnou radostí bylo slaveno. Avšak dnešní slavnost kromě oné úcty, které po celém okrsku zemském si zasloužila, obzvláště v našem právě městě s radostným nadšením konána býti musí, aby, kde nejpřednější naši apoštolové slavně svět opustili, tam také ve výroční den jejich umučení největší radost se jevila. Neboť oni jsou ti mužové, ó Říme, skrze které tobě evangelium Kristovo zazářilo a skrze které ty, bývalý učitel bludu, stal jsi se žákem pravdy. Oni právě jsou tvými otci a pravými pastýři, kteří tě, abys podíl mohl bráti na království nebeském, daleko lépe a mnohem šťastněji založili, nežli oni, jejichž snahou základní kámen tvých mocných hradeb byl položen a z nichž ten, který tobě jméno dal, tebe také bratrovraždou poskvrnil. Oni jsou to, kteří tě na takový stupeň slávy povznesli, abys jako pokolení svaté, národ vyvolený, město kněžstva a králů, stolcem svatého Petra za hlavu světa povýšené, v mnohem dálnější končiny mocí božského náboženství zasahoval, nežli svým panstvím pozemským. Ačkoliv jsi častým vítězstvím moc svou na zemi i na moři rozšířil, přece méně je toho, čeho jsi se vřavou válečnou zmocnil, než toho, co jsi pokojem a mírem v Kristu získal. Dílu dle božského plánu rozvrženému to nejvíce slušelo, aby četná království pod jedním žezlem vladařským byla sjednocena a takto aby při všeobecném hlásání evangelia snadný přístup byl k národům, které by nadvláda jedné obce spojovala. Tato obec však neznajíc, kdo jest původcem její rozšířené moci a panujíc všem téměř národům, bludům všech národů hověla, v tom domnění, že přijala důstojné, obsáhlé náboženství, poněvadž žádné falešné bohoslužby nevylučovalo. Proto čím pevněji byla okovy ďáblovými spoutána, tím zázračnějším způsobem byla Kristem osvobozena.

Homilie III. nokturnu vyňata jest z komentáře sv. Jeronyma na evangelium sv. Matouše. (Lib. 3. Comment. in Math.)

[1]) Sermo I. in natali Apostolorum Petri et Pauli.

Hymnus ke chválám »Beate Pastor Petre..«, rovněž od Elpidy složený, vyjadřuje prosbu k sv. Petrovi, náměstku dobrého Pastýře, aby mocí svou nás pout viny zbavil a nebe nám otevřel. Pavla pak prosíme, aby nás naučil správně žíti, abychom zde tak byli živi, abychom hodni byli jedenkráte do nebe býti přijati, kde pak přestane víra a naděje a vládne jedině láska. — Hymnus zní;

Slyš, Petře, ty svatý, proseb hlas,
a rozvaž pouta, ve která hřích vrhl nás,
neb tobě od Pána moc dána veliká,
jež nebe zavírá a opět odmyká.

Ty slavný učiteli Pavle, mrav náš sprav,
veď srdce naše nebes blahý ve přístav,
ať co zde věříme, tam oku zaplane,
kde láska jako slunce věčně zůstane.

Buď sláva věčná Trojici vždy vzdávána,
čest s jásotem a plesem buď jí zpívána,
jež v jednotě své všemu světu panuje
a věčně věků nad vesmírem kraluje. Amen.

§ 175. Mše na slavnost sv. Petra a Pavla.

Introit uvádí nás v mysli do doby, kdy Petr byl andělem ze žaláře vysvobozen. (Skut. ap. 12, 11.) Slovy pak ž. 138. introit nám připomíná, že jedině vševědoucí Bůh dovede oceniti činnost sv. apoštolů (cognovisti sessionem et resurrectionem).

Zní: »Nyní vím v pravdě, že poslal Pán anděla svého a vytrhl mne z ruky Herodesovy a ze všeho očekávání lidu židovského. Ž. 138. Hospodine, zkusil jsi mne a seznal jsi mne; ty jsi seznal sednutí mé, i povstání mé.«

Kollekta připomíná obou sv. apoštolů a zní: »Bože, jenž jsi dnešní den mučenickou smrtí svatých apoštolů svých, Petra a Pavla, posvětiti ráčil: propůjč církvi své, aby ve všem následovala učení oněch, skrze něž vzala počátek svého náboženství.«

Epištola (Skut. ap. 12, 1—11.) vypravuje o uvěznění Petra a jeho osvobození z vazby andělem. — Jest přímo podivuhodné, s jakou vytrvalostí církev opět a opět dnes pozornost naši obrací k žaláři Petrově a vysvobození jeho. Antifony k nešporám a chválám, kapitula, introit jsou toho důkazem. Konečně celý děj vypravuje ještě epištola. — Herodes Agrippa I., vnuk Heroda Vel.. hleděl i Římanům i židům se zavděčiti. Římanům hleděl se zalíbiti divadly, půtkami, šermy gladiatorů a jinými hrami, jakož i nádhernými stavbami. Židům pak pronásledováním mladé církve Kristovy. — Usmrtil Jakuba, bratra Janova, a uzřev, že se to líbí židům, dal vsaditi do žaláře i Petra. — Čtvero vojáků vždy po tři hodiny ostříhalo jej; dva vojáci byli vně v jisté vzdálenosti od sebe a dva uvnitř žaláře, a Petr byl k nim řetězy

přivázán.[1]) Po uplynutí slavnosti velikonoční měl býti Petr vyveden a veřejný rozsudek nad ním vynesen. Ale modlitba dála se bez přestání od církve k Bohu za něj.[2])

A aj, anděl Páně postavil se, a světlo se zastkvělo v příbytku, a udeřiv Petra v bok, vzbudil jej,[3]) řka: »Vstaň rychle!« I spadli řetězové s rukou jeho. – Pak anděl káže Petrovi se ustrojiti a jeho následovati. — Ale Petr byl tak překvapen a na mysli rozechvěn, že považoval to, co se s ním dálo, za nějaké vidění, za sen. A prošedše skrze první a druhou stráž, přišli k bráně železné, která vede do města a která se jim otevřela. A vyšedše, přešli ulici jednu, a hned odešel anděl od něho. — Nyní přišel Petr k sobě, nabyl obyčejného vědomí a sebrav smysly, pravil: Nyní vím v pravdě, že poslal Pán anděla svého a vytrhl mne z ruky Herodovy a ze všeho očekávání lidu židovského. — Příčina, proč církev právě dnes ukládá epištolu tuto čísti, spočívá asi ve slovech (hl. 12. v 17.): »A vyšed (Petr), odebral se na jiné místo« (do Říma).

Graduale vyňato jest ze žalmu 44., jenž opěvuje zasnoubení Krista s církví. Sv. apoštolové, jimž Pán dal poslání, aby kázali celému světu (»ustanovil je knížaty po vší zemi«), jsou družbové, kteří přivádějí ženichovi nevěstu. A proto dnešní graduale vzato jest právě ze ž. 44. Místo »otců tvých (St. Zákona) zrozeni jsou tobě synové (sv. apoštolové), protož národové tebe chváliti budou.« Sv. Petr »jest skála, na níž vzdělal Kristus Pán církev svou.«

Evangelium (Mat. 16, 13—19.). Pán Ježíš vyšel z okolí jezera Tiberiadského a vykonav asi den cesty, přišel do krajin Cesareje Filipovy. Město toto leželo u paty Antilibanonu čili Velikého Hermonu. Dříve slulo Pancas. Leč Filip, syn Heroda Vel., je okrášlil a pojmenoval na počest Tiberia císaře Cesareou. Krajina ta byla krásná a jsouc prameny řeky Jordánu protékána, byla velmi úrodná. Staré jméno se však udrželo dosud, a na místě, kde město stálo, leží nyní ves jménem Baňas. Zde chtěl Pán pobýti se sv. apoštoly v soukromí, aby je poučil o dvou hlavních pravdách, totiž že je Synem Božím, a Petr že bude hlavou církve. Zde, ve stínu velkolepého chrámu Pánova a Augustova, vštípil Pán ratolest své moci, kterouž odevzdal do rukou Petrových, aby jí přemohl knížata a bohy tohoto světa. Již uplynuly dva roky veřejné činnosti Páně, za kteroužto dobu apoštolové mohli se přesvědčiti, že valná část proroctví se na

[1]) Z toho, že Petr dvěma řetězy byl svázán, vysvítá, že byl již k smrti odsouzen, neboť vězni jen jedním řetězem bývali přivazováni. — Řetězové tito od nějakého služebníka Agrippova byli křesťanům darováni a byli od patriarchy Juvenála l. r. 436 věnovány Eudokii, manželce Theodosia II. Část jedna chová se nyní v Římě. — [2]) Modlitba několika zbožných duší má větší sílu, nežli politika Herodesů tohoto světa. — [3]) Spánek Petrův připomíná spánek Páně na lodi při bouři na jezeře Genesaretském (IV. neděle po Zjevení Páně).

Pánu vyplnila. Proto Pán umínil si přesvědčiti se o jejich pokroku v poznání zjevené pravdy a základ církve položiti. Otázal se tedy učeníků svých, řka: Kým praví lidé býti Syna člověka? Vy pak, kým mne býti pravíte? Otázka ta byla dobře promyšlena, s Bohem na modlitbách projednána, neboť Pán dříve se modlil (Luk. 9, 18.). Otázka sestávala ze dvou částí; nejprve tázal se Pán učeníků na mínění oněch lidí, kteří více méně v Něho věřili a pak, za koho oni sami Ho považují. Na první část otázky pravili apoštolové, že někteří mají Pána za Jana Křestitele, jiní za Eliáše, jiní pak za Jeremiáše, nebo za jednoho z proroků. Bylo totiž rozšířeno mezi židy mínění, a o Eliášovi důvodně, že před příchodem Vykupitelovým objeví se na světě opět staří proroci. Považovali tedy lidé Pána Ježíše za předchůdce Páně, ne však za Messiáše samého. Pozastavovali se nad jeho nízkým původem a skromným počínáním, neboť představovali si Messiáše jako velikého krále, jenž židy učiní prvním národem na světě.

Na druhou část otázky apoštolům všem učiněnou odpovídá Petr: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.« — Svědectví Petrovo jest v každé příčině stkvělé, neboť vystihuje především význam tajemství vtělení Syna Božího. Petr jako by řekl: Ty, Ježíši Nazaretský, jsi druhou Božskou osobou (Syn Boha živého), která se proto člověkem stala, aby nás vykoupila (Kristus — Pomazaný — Messiáš). Uvažujeme-li pak o způsobu vyznání Petrova, pozorujeme, že Petr pronesl tak velikou pravdu zcela jasně a nadšeně *ze zvláštního zjevení Božího*, jakožto orgán Ducha svatého, kdežto ostatní apoštolové mlčeli a teprv tehda se jim vyjasnilo a ozračilo jejich vědomí o Kristu, když byl Petr promluvil. »Můžeme si mysliti,« dí Meschler,[1]) »jak Petr, zcela pronícen Duchem svatým, odhodlaně vstupuje v kruh učeníků a s pozdviženou pravicí a zářícím pohledem vydává svědectví. Sotva kdy asi některý papež s tak nadšenou vznešeností učinil rozhodnutí v učitelském úřadě.« Slyšev vyznání Petrovo, blahoslavil[2]) Kristus Petra a potvrdil je. Blahoslaveným byl Petr, poněvadž vyznáním božství Páně zasloužil si primát v království Kristovu a tím přišel v nejužší vztah se samým Pánem. V čem primát záležeti bude, udává Pán sám; jeho podstata záleží totiž v tom, že jest pro církev tím, čím jest základ pro stavbu. Na něm spočívá celá církev učící i slyšící. Nauka, svátosti, pastýřská moc, všechno to z něho vychází a od něho pochází. Petr jest živým základem. Primát dodává církvi na venek takové síly, že žádná zevnější moc, ať pochází od lidí nebo z říše padlých duchů, útoky svými (lží, nevěrou, pověrou, záštím, hříchem, zevnějším pronásledováním) ničeho proti ní nezmůže. Všechny tyto nepřátelské mocnosti nazývá Pán branami pekelnými a dí

[1]) Das Leben unseres Herrn Jesu Christi, Herder 1891, II, 462. — [2]) Možná, že oslovení sv. Otce „Beatisime Pater“ pochází od slov Páně: „Beatus est Simon“.

o nich, že ničeho nepořídí proti základu církve a tedy ani proti církvi. Svými slovy vyjádřil Pán též zcela jasně neomylnost papežovu ve věcech víry a mravů, neboť církev je především společnost, založená k zachování víry. Základem víry jest neomylnost a sice úřední neomylnost hlavy církve, od níž všechno závisí (Mat. 16, 18.). Uvnitř církve jeví se moc primátu tím, že Petr a jeho nástupcové obdrželi neobmezenou moc klíčů čili moc svazovací a rozvazovací, t. j. moc svazovati a rozvazovati výkladem nauky víry a mravů, dáváním nebo odstraňováním příkazů a zákazů, ustanovováním církevních trestů a konečně rozhřešováním od hříchů a trestů za hříchy. — Tato moc jest podobná moci samého Bohočlověka. Podivným se zdá býti některým vykladatelům Písma sv., proč Pán ku konci přikázal, aby učeníci nikomu nepravili, že On jest Kristus čili Messiáš. Ale právě v tom jeví se veliká moudrost Krista Pána, poněvadž uznal, že by to bylo nyní bezúčelné, poněvadž se ještě veliká část proroctví na něm nevyplnila a tajemství synovství Božího mohlo se ozřejmiti lidu teprve po důkladné znalosti tajemství nejsv. Trojice.

Událost v dnešním evangeliu vypravovaná je nám vzácným dědictvím lásky Páně, neboť poučuje nás o ústavě církve a ustanovuje nám v Petrovi nejvyšší její hlavu a zaručuje nám, že církev bude po všechny časy jedna, svatá, apoštolská a všeobecná.[1])

Antifona k obětování jest podobně jako graduale vzata ze žalmu 44.

V sekretě dovolává se církev přímluvy sv. apoštolů, aby se stala obět její Pánu Bohu milou. Zní: »Dary tyto, kteréž k posvěcení jménu Tvému, ó Pane, obětujeme, přímluva apoštolů provázej, a uděl nám, abychom skrze tuto přímluvu smířeni a chráněni byli.«

Eucharistie jest poutem jednoty církve sv., a proto mimovolně vzpomínáme *v antifoně k přijímání* Petra, jenž jest skalou, na níž jednota církve spočívá. Zní: »Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou.«

V modlitbě po přijímání doporučujeme se znova přímluvě sv. apoštolů. Zní: »Rač nás, ó Pane, které jsi nebeským pokrmem nasytil, přímluvami svatých apoštolů od všelikého protivenství zachovati.«

§ 176. Svátek sv. Jana Nepomuckého.

A) Život sv. Jana Nepomuckého.

Božský Spasitel ve své nekonečné lásce a milosrdenství usnadnil nám přijetí svátosti pokání ustanovením naprostého tajemství zpovědního. Tajemství toto obklopuje svátostný úkon

[1]) Meschler, l. c. 460 a n.

jako nějaká neproniknutelná hradba tak, že i nejbázlivější kajícník může s důvěrou v mlčelivost svého duchovního lékaře ukázati mu i zahanbující rány. — Jaká to útěcha pro kajícníka! A tato útěcha stupňuje se vědomím, že tajemství zpovědní nejen nebylo nikdy porušeno, nýbrž že máme i mučeníka tajemství zpovědního. Skrytých, světu neznámých mučeníků tajemství zpovědního máme dost, ale dvěma z nich dostalo se i slavného církevního prohlášení a cti oltáře. O prvním z nich, o sv. Janu Nepomuckém, jehož svátek se v Čechách jako svátek zasvěcený slaví, krátce promluvíme.[1])

Jan z Pomuku čili z Nepomuku, syn nějakého Volflína z Pomuku, připomíná se ponejprv jako veřejný písař čili notář dne 22. prosince 1372. Tehdáž nebyl ještě knězem, nýbrž byl pouhým klerikem s nižším svěcením. Roku 1373 zastával již úřad prvního písaře kanceláře arcibiskupské. R. 1380 dne 9. října byl již farářem u sv. Havla na Starém Městě Pražském a zároveň tajemníkem arcibiskupa Jana z Jenšteina. Fara svatohavelská patřila k podací probošta kapitoly svatovítské. Tentokráte však obdržel ji Jan milostí papežskou, zaplativ za to 14 kop grošů do komory papežské. Nenastoupil však sám duchovní správy, nýbrž dosadil na faru za sebe výpomocného kněze, jemuž část příjmů z fary odváděl.

Od r. 1383—87 trval Jan na studiích práv v Padově. Roku 1386 stal se rektorem ultramontanů, t. j. národů, kteří bydlili za Alpami, v říjnu pak doktorem práv neb dekretů. Zatím zastával ho na faře svatohavelské Kuneš. Z Padovy navrátil se na zimu roku 1387 a dal se zapsati na fakultu právnickou. Jmenuje se tehdáž kanovníkem sv. Jiljí. Brzy však, aspoň již r. 1389 stal se Jan generálním vikářem a téhož roku 1. října kanovníkem Vyšehradským, bezpochyby milostí papežskou. R. 1390 vzdal se fary svatohavelské, změniv ji za arcijáhenství Žatecké s Linhartem a tím se stal kanovníkem u sv. Víta, jímž zůstal do své smrti dne 19. března 1393, kdy po trapném mučení na radnici staroměstské s mostu Pražského do Vltavy na rozkaz krále Václava IV. v noci shozen byl. Záminkou mučenické smrti byly králi rozepře, vypuklé mezi ním a arcibiskupem Jenšteinem, jehož důvěry požíval Jan; ale hlavní příčinou, která vyšla na jevo teprv po smrti královny Žofie, bylo zachování zpovědního tajemství vůči králi.[2]) Tělo sv. Jana pochováno bylo v chrámu u sv. Víta. Roku 1719 otevřen byl hrob světcův a nalezen byl neporušený jazyk jeho.

Životopis sv. Jana v kanonisační bulle a v breviáři přiléhá zcela k životopisu Balbínovu, ale není úplně spolehlivým, neboť

[1]) Obrana sv. Jana Nep. napsal Fr. Štědrý; nákl. Vlasti 1906. — Úvahy o sv. Janu Nep., nákl. „Hlasů katol. spolku tiskového", r. 1871. — [2]) Ebendorfer z Haselbachu, který psal kroniku mezi r. 1449—51, dí: „Zpovědníka také manželky své Johanny ... poněvadž tajemství zpovědní porušiti se zdráhal, kázal ve Vltavě utopiti." — Podobně mluví Pavel Židek r. 1471.

opírá se často o pověsti v lidu zachované, ale nedokázané. — V církevních hodinkách otiskl se kanonisační životopis ve přepracovaném výtahu, k němuž se přidalo z Balbína, že byl synem věkem pokročilých manželů a v brzké nemoci na vzývání Matky Boží opět se uzdravil, dále, že studoval v Žatci a že trojího doktorátu, filosofie, theologie a kánonů na universitě Pražské dosáhl. Proprium Bohemiae z r. 1865 vynechává zprávu o učení v Žatci a domnělý čas o utopení, kdežto proprium moravské z r. 1896 zprávu o učení v Žatci a doktorátech pražských podrželo.

B) O úctě k sv. Janu Nepomuckému.

Sv. Jan prohlášen byl za blahoslaveného teprv r. 1721, ale od lidu považován byl za svatého a nazýván byl svatým po všechny doby.[1]) Již arcibiskup pražský Jan z Jenštýna r. 1393 nazývá Jana *mučeníkem svatým*; podobně kaplan téhož arcibiskupa dokládá o Janu z Pomuku, že »z milosti Boží stal se mučeníkem.« Olomoucký biskup Jan Doubravický (1541—53) nazývá Jana Nep. »mužem nevinným a svatým«. Manlius Hořelický z Lužice (okolo r. 1561) vypravuje, že král Václav »Jana, kanovníka, muže svatého« utopiti rozkázal. Bartoloměj Paprocký (okolo r. 1602) připomíná, že Jan všeobecně za »mučeníka Božího« byl pokládán. Aubert Miraeus z Belgie v dějinách království Českého (r. 1621) nazývá sv. Jana »svatým mučeníkem, jenž byl na rozkaz krále Václava do Vltavy vhozen, protože se zpěčoval zraditi tajemství sv. zpovědi«; podobně mluví Šimon Kapihorský, kněz řádu cisterciáckého ze Sedlece (r. 1630). — Vůbec všichni spisovatelé století XVII. a následujících jmenují Jana Nep. světcem a mučeníkem pro zachování tajemství zpovědního.[2])

O hrobu sv. Jana Nep. píše kronika Žitavská z XV. století: »Tentýž Jan z Nepomuku v moci Boží působí mnoho zázraků a jest hrob jeho mříží obdělán, aby nikdo po něm šlapati nemohl.« Staří kronikáři vypravují, že kdo svévolně po hrobě svatého Jana šlapal, ještě téhož dne veřejné zahanbení utrpěl. — Za bezpečnou známku úcty k sv. Janu lze považovati, že křesťané zhotovovali si *obrazy* jeho, opatřovali je nápisem »blahoslavený« nebo »svatý« a vypodobňovali sv. Jana se září nebo paprsky okolo hlavy, jak se obyčejně jenom světcové a světice vypodobňují. Sem patří obraz z r. 1532, jenž zobrazuje Jana v úřadě zpovědnickém a jenž byl umístěn v Praze ve chrámě Božího Těla, pak obraz, jenž byl r. 1552 zhotoven na rozkaz krále Ferdinanda I. pro kostel sv. Víta, a starožitný obraz sva-

[1]) Sv. Jan Nepomucký, napsal dr. Klement Borový; Dědictví sv. Jana, 1878. — [2]) Sem patří: Jiří Wild T. J. (r. 1641), Jan Tanner (r. 1660), Jan Adelsreitter (r. 1662), Jan Pešina z Čechorodu 1663), Ignác Dlouhoveský (1668), Bohuslav Balbín T. J. (r. 1671) a j. m.

tého Jana v kapli na radnici Starého Města Pražského, jehož původ kladou do r. 1481 a j. m.

Úctu sv. Janu Nepom. prokazovali věřící *i na místech veřejné bohoslužby*, totiž *ve chrámech a na oltářích*. V Nepomuku byla s počátku na místě, kde stával rodný dům Janův, malá kaple, ale již roku 1643 postavil tam hrabě Šternberg krásný kostel. Na Skalce v Praze založil Křišťan Florian Höger krásnou kapli ke cti sv. Jana Nep. Při této kapli založeno bylo r. 1706 s povolením papežským bratrstvo ke cti sv. Jana Nep. — Na památku zázračného uzdravení šlechtičny Teresie Krebsové[1]) vystavěl r. 1720 arcibiskup Ferd. z Khünburgu kostel ke cti svatého Jana Nep. na Hradčanech. — Z přečetných oltářů ke cti sv. Jana Nep. dle historické posloupnosti na předním místě třeba jmenovati oltář, jejž naproti hrobu tohoto sv. mučeníka v kapli Navštívení P. Marie zasvětil dne 16. července 1621 arcibiskup pražský Jan Lohelius. — *Votivních darů*, jako svící nebo lamp, mešních rouch, kalichů a p. ke cti sv. Jana Nep. nacházíme, počínaje XVII. stoletím, nekonečné množství. Ale zvláště památný jest *votivní kalich* asi *z r. 1480*, z něhož vysvítá, že již tehda *sv. Jan pokládán byl za svatého* a že na jeho počest věnován byl kostelu svatovítskému dar votivní. V inventáři totiž, jejž kolem roku 1480 sestavil kustos chrámu svatovítského Jan, čteme na str. 11. v seznamu kalichů: »Item calix argenteus cum nodo deauratus et textus in pede *in honorem beati Joannis Pomuk*« (taktéž kalich stříbrný s nodem, pozlacený, s nápisem na noze na počest bl. Jana Pomuka).[2]) Při takovéto horlivé úctě k sv. Janu Nep. nemůže býti s podivením, že jak do Nepomuku tak i do Prahy konali věřící četné *pouti* a to již v XVI. století, aby si přímluvy v různých potřebách duševních i tělesných na sv. Janu vyprosili. Konečně dostalo se úctě, sv. Janu Nep. od nepamětných časů prokazované, slavného schválení od papeže Innocence XIII. *dne 31. května 1721* tím, že ho tento slavně panující papež *za blahoslaveného prohlásil*. Že se tak nestalo dříve, toho příčinou byly hlavně náboženské rozbroje a války, které hned po r. 1410 v našich vlastech vypukly a teprv roku 1648 ukončeny byly. Konečně *dne 19 března 1729 papež Benedikt XIII.* ve slavné basilice Lateranské prohlásil, *že blahoslavený Jan Nepomucký svatý a mezi svaté vpočten jest, jakož on jej skutečně v seznam svatých klade.*

C) Formulář mešní.

Introit (Sir. 51. ž. 38, 1.) velebí muže jazykem dokonalého. Zní: »Dal mi Pán jazyk za mzdu mou, a jím chváliti Jej budu.

---

[1]) O tomto zázraku viz: Borový, l. c. 88 a n — [2]) Nově objevený doklad o úctě svatojanské v XV. století, podává dr. Podlaha v „Čas. katol. duchovenstva", 1902, str. 409.

(Ž.) Řekl jsem: ostříhati budu cest svých, abych nezhřešil jazykem svým.«

V oraci prosíme, abychom se nikdy jazykem neprohřešili. Zní: »Bože, jenž jsi pro nepřemoženou svátostní mlčelivost sv. Jana církev svou novou mučenickou korunou ozdobil: dejž, abychom jeho příkladem a přímluvou ústům svým stráž kladouce, k blahoslaveným, kteří jazykem neklesli, připočteni byli.«

Epištola (Sir. 21, 26—31.) popisuje, jak si počíná v řeči člověk pošetilý a jak si počíná člověk moudrý. Praví, že člověk pošetilý, zvláště, přeje-li si s někým z domu mluviti a je-li dům zavřen, netluče, aby mu otevřeli, nýbrž hledí do oken, zdali tam uvidí, s kým si mluviti přeje; dále praví se o takovémto pošetilci, že nestydatě naslouchá u dveří tomu, co se mluví uvnitř, kdežto člověk moudrý by se za to styděl. — Rtové neopatrných, dí dále epištola (v. 28.), bláznivé věci rozprávějí, t. j. bez rozvahy mluví, kdežto opatrní napřed vše řádně uváží, co promluví a pak ohlédají se na ty, před nimiž mluví. Pošetilci všechno, co mají na srdci, vypoví, kdežto opatrní řeknou jen to, co byli napřed dobře uvážili. Když bezbožný zlořečí ďáblu, praví se dále, zlořečí duši své, t. j., když ve zlosti a zuřivosti proklíná, podobá se vtělenému ďáblu, dí sv. Jan Zlat.; maje ďábla v srdci, má ho i na jazyku, kdežto zbožný maje Boha v srdci, má ho i na jazyku. Mezi pošetilosti, které pošetilci mluví, patří hlavně na cti utrhání, jimiž očerňují přátele a tak je rozdvojují mezi sebou. Ale když se tato jejich nectnost pozná, dojdou opovržení u všech rozumných lidí, kdežto rozumný, jenž pomlčel o chybách bližního, bude ctěn.

Zpěv allelujový v čas velikonoční i *graduale* mimo čas velikonoční blahoslaví muže, jenž jazykem se neprohřešil.

Evangelium (Mat. 11. 2—10.), které jest totéž, jako na II. neděli adventní,[1]) velebí pevnost, stálost a neohroženost svatého Jana Křtitele, ale dá se vyložiti i o sv. Janu Nepomuckém.

Antifona k obětování obsahuje opět verš z knihy Sirachovy (42, 1.): »Neopětuj řečí slyšených pronášením řeči skryté: a budeš právě bez pohanění: a nalezneš milost před obličejem všech lidí.«

Sekreta zní: »Tato svatá tajemství tvá, ó Pane, ať v nás, prosíme, onen roznítí oheň lásky, jímž plál Tvůj slavný mučeník a kněz Jan, kdykoliv je (na oltáři) konával.«

Antifona k přijímání připomíná vidění, v němž Bůh očistil kdysi ústa Isaiáše proroka, dříve nežli ho k lidu kázat poslal. Zní: »I přiletěl ke mně jeden ze serafů a v ruce jeho kamínek ohnivý, kterýž vzal byl s oltáře, a dotekl se úst mých.«

Modlitba po přijímání zní: »Křehkost naši rač síliti, ó Pane, při nebeském tomto stolu chlebem silných, kteří i svatému Janu,

---

[1]) Výklad viz nahoře § 20.

mučeníku a knězi svému, k zneuctění svátosti pokoušenému, stálost a sílu k vítězství dodával.«

§ 177. Svátek sv. Cyrilla a Methoda.

A) Život svatých věrověstů.

Cyrill, dříve Konstantin příjmením, filosof, a Method, jeho bratr, narodili se ze vznešené rodiny v Soluni. Jsouce řeholníky a vynikajíce svatostí života, pomýšleli státi se hlasateli víry křesťanské u národů pohanských. — Konstantin odebral se r. 860 ke Kozarům, k národu při Černém moři, v nynějším jižním Rusku, které šťastně na víru křesťanskou obrátil. V Chersonu nalezl též tělo sv. Klimenta, papeže, jenž tam okolo r. 100. zemřel smrtí mučenickou. Method pak obrátil prý kolem r. 860 na víru národ bulharský s tehdejším králem Borisem. Na žádost Rostislavovu (846—70) přišli pak oba sv. bratři r. 863 na Moravu, aby zde lid ve víře vyučovali. Přinesli s sebou ostatky sv. Klimenta a nade všecko překlad evangelijních čtení na jazyk slovanský. V této první slovanské knize spočívalo kouzlo největší. To byl počátek velikých věcí, které se ovšem vyvinuly teprv později.[1]) — Výsledek činnosti sv. bratří na Moravě byl velmi potěšitelný. Knihami slovanskými Moravané vnikli teprv náležitě v ducha a smysl Písma sv. Po tříleté činnosti nastala však sv. bratřím naléhavá potřeba úpravy hierarchické. Konstantin byl totiž pouhým knězem a bratr jeho Method mnichem-laikem. Aby tedy našli pro novou organisaci pevné opory, odebrali se sv. bratři do Říma. V Benátkách zastihlo bratry pozvání papeže Mikuláše, jež jim bylo velmi vhod. Mnozí se domnívají, že církev řecká byla vůči liturgické řeči slovanské povolnější nežli církev latinská, ale to je omyl.[2]) V Římě byla situace nadějnější; neboť Římu kynula na východě z liturgie slovanské naděje na připojení ostatních Slovanů, jmenovitě Bulharů, a na západě mu kynula protiváha vůči říši franské.

Římská stolice neuznávala též nároků biskupů bavorských na země moravsko-pannonské. V Římě uvítal naše apoštoly papež Hadrian (867—72), který knihy slovanské schválil a dal vysvětiti Methoda a slovanské žáky na kněze. Ale Konstantin bohužel octnul se na sklonku života. Cítě blížící se konec, stal se mnichem a přijal jméno Kyrillos (Cyrill); skonal dne 14. února 869 u věku 42 let. Cyrill pochován byl s největšími poctami v kostele sv. Klimenta. Jeho úmrtím utrpěla výprava missionářská na Moravě velikou újmu a sv. Method jedině z lásky k bratru svému vytrval při díle započatém jako věrný vykonavatel jeho závěti. Z Říma vypravil se Method do Pannonie ke

---

[1]) Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda, sepsal dr. Frant. Pastrnek; v Praze 1902. — [2]) Pastrnek l.. 84.

Kocelovi, ale jen k tomu cíli, aby vyjednávání o církevních záležitostech ke konci přivedl. Neboť ještě téhož asi roku vrátil se Method do Říma, aby jej papež vysvětil na biskupa pannonského se sídlem ve Srěmu. Mimo to byl nadán Method důstojností legáta papežské stolice. Záleželo nyní již jen na panovnících slovanských, aby organisaci církevní, Slovanům tak příznivou, si zachovali. Ale bohužel smrt Kocelova r. 874 a neporozumění Svatoplukovo a zášť biskupů německých nebyly plánům sv. Methoda příznivými. Sv. Method, navrátiv se z Říma na Moravu, byl od bavorských biskupů jat a do vězení odveden (r. 970 anebo 971.). Ale papež Jan VIII., sotva dosedl na trůn, ujal se uvězněného Methoda, jenž se pak vrátil opět na Moravu.

Do této doby jeho činnosti spadá též pokřtění Bořivojovo. Ale útoky německých kněží nepřestávaly a k nim připojil se sám Svatopluk. Papež Jan VIII. vyzval tedy Methoda, aby se přišel do Říma ospravedlnit. Method uposlechnuv, objevil se r. 880 opět v Římě a přesvědčil papeže o nekalém původu a bezpodstatnosti všech žalob. Důkazem toho jest list papežův daný Svatoplukovi. Ale věc slovanská utrpěla přece velikou pohromu, neboť papež ustanovil biskupem suffragánem Nitranským Wichinga a Svatoplukovi a jeho »soudcům« udělil privilej »latinské mše«.

Po smrti Jana VIII. († 882) podnikl sv. Method bezpochyby cestu do Cařihradu Na cestě setkal se asi s knížetem bulharským Borisem-Michaelem a seznámil jej s knihami slovanskými. Podobně smíme předpokládati, že ještě za živobytí Methodova dostaly se knihy tyto do Chorvatska. Vůbec poslední léta svého života věnoval sv. Method překladatelské činnosti Písma sv. a bohoslužebných knih. Ustanoviv za nástupce svého Gorazda, skonal Method dne 6. dubna 885 na Velehradě. Svatí věrověstové naši byli muži neobyčejní. Method byl více rázu praktického, kdežto ideální bratr jeho Konstantin vynikal theologickou učeností a pro svou tichou povahu neměl nepřátel. Jméno Konstantinovo »stává se ihned svatým a přenáší se bez výtek a hany do dějin«.[1] Naproti tomu Method vystupoval samostatně, a maje schopnost odpůrcům čeliti, stal se hlavou organisace, které nepodařilo se rozrušiti, leč po jeho smrti. Method jeví se jako vzácná povaha církevního státníka, jenž uměl býti vítězným vůdcem.[2] Ale hned po smrti Methodově podařilo se Vichingovi za pomoci Svatopluka vymoci na Štěpánu V. zákazu slovanské liturgie r. 885. Četní žáci Methodovi, v čele jejich Gorazd a Kliment, byli z říše Svatoplukovy vypuzeni a tak pomocí vládce moravského celá ta utěšená stavba církve slovanské byla rozrušena.

---

[1]) Pastrnek, l. c. 126. — [2]) Všestranně oceňuje působení sv. bratří Jan Vychodil ve spise: Jubileum encykliky cyrillo-methodějské „Grande munus" v Brně 1904. Nákladem M. Melichárka na Velehradě.

B) Dějiny úcty sv. Cyrilla a Methoda.

Nastává otázka, *kdy byli kanonisováni sv. Cyrill a Methoděj?* Nejsme asi daleci pravdy, řekneme-li, že se to stalo v prvních měsících roku 1349.[1]) Byl to otec vlasti, Karel IV., jenž jsa vroucím ctitelem našich věrověstů, papeže požádal, aby do seznamu světců zapsal oba apoštoly slovanské Cyrilla a Methoda. On to byl, jenž založil r. 1347 klášter mnichů slovanských, on jest i původcem veřejné úcty sv. apoštolů v krajinách západních, jak přesvědčivě dokázal Kopitar.[2]) Slavnost ustanovena byla na den 9. března. První zmínka o kanonisaci děje se na diecésní synodě, v Olomouci k tomu cíli r. 1349 konané, aby všichni radost pocítili z této pocty celému národu českému prokázané.[3]) List biskupa olomouckého, jímž se slavnost tato nařizuje, končí slovy: »Žádáme, aby všichni a jednotliví bratři a svěřenci naši skrze tyto přeslavné víry svaté rozsévače v domě Božím spolu s námi vštípení s radostnou myslí přijali, s jakou my oznamujeme, aby v celé diecési naší od duchovenstva a lidu slavnost a den 9. března spolu s námi slavně, jak se patří, radostně světíván byl.«

Z toho však, že církevní úcta sv. věrověstů našich byla teprv v XIV. století zavedena, nikterak nenásleduje, že sv. bratři nebyli dříve *soukromě a to všeobecně* mezi Slovany západními *uctíváni*. Lid nikdy nezapomněl dobrodinců svých, jak dokazují historické pomníky, připomínající jméno sv. apoštolů, jako studnice cyrillské, v nichž dle podání křtili, kříže prastaré, množství kostelů, jimi prý posvěcených, a p.[4]) Ale i Řím sám ctil naše věrověsty.

O úctě sv. Cyrilla a Methoda v Římě podává patrný důkaz náhrobek sv. Cyrilla v Římě v basilice sv. Klimenta.[5]) Mezi malbami tam odkrytými jsou dvě, jež nejúžeji spojeny jsou s našimi sv. věrověsty. Jedna představuje přenesení ostatků svatého Klimenta, druhá pak, jak světec předstupuje před božského Soudce. Posledně uvedená zdobila s příslušným nápisem prvotný hrob našeho apoštola. Sv. Cyrilla doporoučejí božskému Soudci sv. Ondřej (patron Řeků) a sv. Kliment. Archanděl Gabriel zemřelého k sobě tiskne a sv. Michael s úžasem očekává výrok Soudcův, jenž zajisté »korunu přislíbenou« Cyrillovi odevzdá za tolik prací apoštolských. Protějškem Cyrillovým na obraze jest bratr jeho Methoděj. Tato náhrobní malba jest zajisté důkazem, že Římané považovali velikého apoštola Slovanů za světce. Tuto domněnku potvrzuje i okolnost, že jméno Cy-

[1]) O počátcích úcty sv. Cyrilla a Methoděje na západě od Ivana Knigoljubce. — Sborník Velehradský 1880. — [2]) Prolegom. hist., l. I. p. 74 sq. a v Hesych. epigloss. p. 54. — [3]) Cap. XII. De celebratione festi ss. Cyr. et Meth., Patronorum Moraviac. — [4]) O některých památkách cyrillomethodějských, J. Havelka. — Kaple a kostely sv. Klimenta, dr. Herm. Jireček ve Sborníku Velehr. 1880. — [5]) Josef Vilpert, Malby v dřevní basilice sv. Klimenta 1906, přel. Snopek.

rillovo, jakož i osoba Kristova a Cyrillova i se svým protějškem, sv. Methodějem, byly poškozeny, což vysvětlíme nejlépe nevčasnou zbožností lidu, zvyklého líbati a rukou se dotýkati toho, co uctívá.

O úctě sv. bratří v XI. století svědčí malba, představující přenesení ostatků sv. Klimenta, která právě z XI. století pochází. Na obraze vede papež Mikuláš I. se sv. Cyrillem a Methodem nesčetný průvod. Ale na obraze má Cyrill *svatozář*, důkaz to, že považován byl za světce; že Method svatozáře nemá, dá se vysvětliti tím, že hořejší část obrazu byla později značně opravena a při té příležitosti malíř, jemuž osudy našich sv. bratří byly neznámy, obraz Methodějův svatozáři opatřiti opomenul.

Nastává však otázka, proč naléháním lidu nebyli sv. bratři dříve za svaté vyhlášeni? Odpověď není nesnadná. Lid sv. věrověsty ctil, svatými nazýval, ale biskupové němečtí — první biskupové pražští velmi často taktéž Němci byli — pokud jim byla beatifikace dovolena, byli k tomu netečni,[1]) neboť počítali světce tyto mezi své nepřátele; pak neměli ani dostatečných vědomostí o jich životě; později pak jim právo beatifikace vůbec bylo odňato. Musil tedy přijíti Otec vlasti, jenž napravil, co duchovní knížata věků dřívějších pronedbala.

Úcta sv. věrověstů zároveň s liturgií slovanskou po všechny věky chována byla i *u národů při moři Jaderském* Čeho nedosáhli Čechové ani pro jediný klášter, toho dobyli Chorvaté houževnatostí svou, totiž užívání jazyka slovanského při bohoslužbě, pro celé kraje.[2]) A když již úcta sv. věrověstů nepřízní věků i mezi Chorvaty ve XIII. století blízka byla svému úpadku, byl to právě Karel IV., jenž ji opět probudil, založiv v Praze klášter »na Slovanech« roku 1347. Slovanští mnichové, jež byl Karel IV. do Prahy povolal, přicházeli opět domů, donesli zprávu o svatořečení slovanských apoštolů, skládali svým krajanům officium, breviáře k jejich poctě, a tak úctu sv. věrověstů u Jihoslovanů opět nítili. Svátek sv. Cyrilla a Methoda byl původně ustanoven na den 9. března. Poněvadž však doba postní slavností s oktávem nepřipouští a vůbec k slavnostem méně se hodí, přeložil sv. Otec Pius IX. na žádost biskupů moravských slavnost na den 5. července. Na sněmě Vatikánském žádali četní biskupové, aby svátek našich věrověstů rozšířen byl na celou církev. Této prosbě vyhověl Lev XIII., jenž r. 1880 nařídil encyklikou »Grande munus«, aby svátek sv. Cyrilla a Methoda se slavil v celé církvi. Dne 5. července r. 1881 připutovalo přes

---

[1]) Za starých časů míval každý biskup katolický právo ustanoviti, aby se v jeho diecési některému osvědčenému mučeníku nebo vyznavači veřejná úcta vzdávati mohla. Ale toto právo vyhradili si z důležitých příčin papežové za Alexandra III. (1159—1181.) — [2]) O slovanské liturgii na území chorvatském viz: Pastrnek, l. c. 143 a n.

1400 zástupců všech národů slovanských do Říma, aby sv. Otci za to díky vzdali

C) Liturgické formuláře.

1. *Z církevních hodinek* uvádíme pouze překlad hymnů z nešpor a laud. Hymny složil piarista Leonetti; jedna sloka pochází od sekretáře Kongregace obřadů, Salvatiho, ale celek upravili Tripepi a Caprara Hymnus k nešporám zní:

Do sídel nebes přeblažených vzaté
oslavte bratry věrné, reky svaté,
zdobu, sloup rodu slovanského dvojí
písní dnes svojí.

Pojila bratry tyto pevná páska,
z poustevny jedna vyvedla je láska,
spěchali donést mnohým svými hlasy
záruku spásy.

Světlem, jež s nebe chrámu jasně plaje,
vznítili Bulhar, Moravy, Čech kraje,
přivedli Petru záhy zkrotlé, dříve
zástupy divé.

Korunou zásluh ozdobeni skvoucí,
dárcové, splňte prosbu naši vroucí,
Slovanům chraňte vzácné svoje dary,
jež jim rvou sváry.

Kdekoliv vzývá kraj vás ušlechtilý,
věrné si víry zachovej lesk milý,
budeť Řím, který za vašich dal časů,
skýtat vždy spásu.

Lidského rodu tvůrče, Spasiteli,
dobrý jsa, dobro, jenž v svět siješ celý,
přijmi zpěv, který pějeme ti vděky
po všechny věky. Amen.

Hymnus ke chválám zní:

Ó, Světla vlasti ozdobná
a rodům Slávů náchylná,
vás, bratři, písní slavíme,
vás u výročí chválíme.

Vás vítal, rozplesav se, Řím,
jak otec vinul k ňadrům svým,
vás na biskupy posvětil
a důstojnosti přidal sil.

Vy v cizí země spějete,
jim Krista, spásu nesete;
jež bludy klamné mámily,
jste světlem pravdy učili.

Hruď jejich, hříchu zbavená,
plá svatým ohněm vznícená,
kde pustý trn tkvěl po léta,
květ svatých ctností rozkvétá.

Teď v nebesích se těšíte
a za nás vroucně prosíte,
ať zbožný lid váš, slované,
vždy věrný Bohu zůstane.

Kdož dosud tonou ve bludech,
kéž shromáždí se v církve zdech,
a vírou kvetou krásněji,
jíž v rovny předkům vyspějí!

Ó, Trojice, nám vlídna buď
a láskou zaněť naši hruď,
ať slavných, dobrých otců svých
jdem' věrně v svatých šlepějích. Amen.

D) Mešní formulář.

Slovy ž 131, 9 10. 1. velebí církev *v introitu* ctnosti našich sv. věrověstů, jejichž přičiněním byl trůn Kristu Pánu uprostřed lidu slovanského postaven. Introit zní: »Kněží tvoji, Hospodine, ať se odějí ve spravedlnost, a svatí tvoji ať plesají. Pro Davida, služebníka svého, neodvracuj tváře Pomazaného svého. (Ž.) Pamatuj, Hospodine, na Davida a na všelikou tichost jeho.«

Orace zní: »Všemohoucí, věčný Bože, jenž jsi nás skrze blahoslavené biskupy a vyznavače své, Cyrilla a Methoděje, k po-

znání jména svého přivésti ráčil, dejž, prosíme, bychom ze slavnosti jejich se radujíce, i do blažené společnosti jejich přijati byli.«

Epištola (Žid. 7, 23—27.) jedná o povýšenosti kněžství Kristova nad kněžství levitské, která záleží v tom, že Kristus jest jediným velekněžem a že nástupců nemá. Papež, biskupové a kněží nejsou nástupci, nýbrž náměstky Kristovými. Ale právě z tohoto jejich poměru ke Kristu vyplývá i jejich veliká důstojnost. Že sv. Cyrill a Method byli důstojnými náměstky Kristovými, vysvítá z toho, že skvěli se vlastnostmi, jež Písmo sv. přikládá samému Spasiteli: že byli *svati*, t. j. že se Bohu zasvětili, *nevinni*, t. j. proti žádnému se neprovinili, *neposkvrněni*, t. j. sami žádnou žádostí poskvrniti se nedavše, i jiné očišťovali, *odděleni od hříšníků*, žádných spolků s nimi nemajíce, *vznešenější učiněni nad nebesa*, t. j. blížíce se Kristu, jenž svatostí převyšuje všechny anděly. Vznešenost Kristova vysvítá dle slov sv. Pavla i z toho, že nepotřeboval denně jako kněží nejprve za sebe obětovati a potom za hříchy lidu, neboť obětoval *pouze jednou, ne za svoje, nýbrž za hříchy lidu*, a to *sebe sama*. A právě tuto obět Kristovu denně opakovali sv. věrověstové naši při mši sv. za blaho veškerého lidu slovanského.

Graduale (ž. 131 a ž. 109.) opěvuje kněžskou důstojnost sv. bratří.

Evangelium (Mat. 24, 42—47.) obsahuje pravidla, která Kristus Pán dal svým učeníkům pro jejich pastýřskou činnost a život našich sv. věrověstů jest nejlepším jejich kommentářem. — Pán vyvoliv dva a sedmdesáte učeníků, poslal je před tváří svou do měst a míst, kam hodlal sám přijíti; poslal je po dvou, aby druh druhu byl podporou, pomocí a útěchou. »Bratr bratrovi hradba pevná jest,« dí kniha Přísl. 18, 29. — Dle sv. Řehoře chtěl Pán tím učiti učeníky lásce k Bohu a k bližnímu, kterou měli sobě vzájemně prokazovati. — Dí Pán k učeníkům: »Žeň zajisté jest mnohá, ale dělníků málo.« Dále praví Pán: »Aj, posílám vás jako beránky mezi vlky,« t. j. beze zbraně, bez lidské záštity mezi lidi lstné, násilné, lakotné, abyste, trpělivě snášejíce všeliká příkoří, obrátili jejich vlčí povahu v povahu beránčí a to jedině silou a mocí slova (Isai 11, 6). O zásobu oděvu a o jiné časné věci, dí Pán, nemají se starati, nýbrž mají všelikou starost o sebe Bohu poručiti; taktéž nemají se dáti zdržovati pozdravováním s mnohými obřady spojeným, nýbrž mají je rychle odbýti. Vcházejíce do domu, přinesou učeníci Páně domu tomu *pokoj*, t j. všeliké dobro, zvláště duchovní; především však pokojem rozumí se smíření s Bohem, pokoj s bližním a se sebou, kterýžto poslední nastane podrobením vášní. — Pokoj ten jest svrchované dobro člověka a největší bohatství jeho. Dále praví Pán: »A v témž domě ostaňte, jedíce a pijíce, což u nich jest; neboť hoden jest dělník mzdy své.« Jest tedy povinností věřících, kněžím svým výživu poskytovati. — Ostatně nemají učeníci

Páně býti vybíravými a za tou příčinou přecházeti dům od domu, nýbrž býti spokojeni s tím, co se jim předkládá. — Odměna hostitelů bude veliká: učeníci budou uzdravovati nemocné a přinesou jim blahou zvěst, že přiblížilo se již království nebeské, t. j. spása skrze Krista.

Offertorium (ž. 67.) velebí Boha, jenž dal sv. bratřím vykonati tak veliké dílo mezi lidem slovanským. Zní: »Podivný jest Bůh ve svatých svých: Bůh israelský, Onť dá moc a sílu lidu svému: požehnán budiž Bůh.«

Antifona k přijímání (Mat. 10, 27.) obsahuje rozkaz Páně, aby apoštolové i ty pravdy lidu hlásali, které jim soukromí sdělil. — Ostatně sv. věrověstové naši nepotřebovali se obávati pronásledování se strany lidu a mohli veřejně všechno hlásati. Zní: »Co vám pravím ve tmě, pravte na světle: praví Pán, a co v ucho slyšíte, hlásejte na střechách.«

V modlitbě po přijímání se modlíme: »Prosíme, ó všemohoucí Bože, uděl nám, bychom skrze tyto dary nebeské, jichž nám poskytovati ráčíš na přímluvu tvých svatých, Cyrilla a Methoděje, časnými věcmi pohrdali.«

§ 178. Svátek sv. Václava.[1])

A) Životopis a dějiny úcty sv. Václava.

Sv. Václav byl prvorozeným synem knížete Vratislava a manželky jeho Drahomíry. Ze sester připomíná se Přibislava, která v národě našem od věků za světici se pokládá. (Svátek její se slaví dne 12. prosince.) —

Slovanský biskup, který tehda asi při knížecím dvoře bydlel, vykonal obřad postřižin; dle zvyku východní církve stříhaly se totiž pacholatům po přijatém biřmování vlasy. Sv. Ludmila dala učiti sv. Václava knihám slovanským. Potom poslal jej kníže Vratislav do Budče, kde se počal učiti knihám latinským. Takový byl poměr mezi obřadem latinským a slovanským v Čechách na počátku 10. století.

Při nastoupení trůnu byl Václav teprve 18 let stár. Ale Drahomíra, jeho matka, zmocnila se vlády zemské a poručnictví nad Václavem a poněvadž jí byla sv. Ludmila v cestě, dala ji zardousiti na hradě Tetíně r. 927. — Tělo sv. Ludmily bylo později pochováno v klášteře sv. Jiří. Vláda Drahomíry nebyla nikterak zemi prospěšná. Václavovi, když dospěl a ujal se vlády, bylo napravovati zlé následky předešlého vladaření.

Roku 929 přitáhl král Jindřich Ptáčník do Čech ku Praze. Sv. Václav uzavřel moudře s Jindřichem mír. — Požívaje pak klidu, staral se sv. Václav o rozšíření křesťanství v zemi a usta-

[1]) Církevní dějiny české od Frant. Vacka r. 1888; Kulda, Církev. rok V.; Geschichte Böhmens v. Bachmann.

novení pevných řádů církevních a tak pojistil klidný vývoj zemí českých. Obdržev od Jindřicha I. kost z ramena sv. Víta, položil základ kostela Svatovítského. Ale svatý Václav nejenom Bohu sloužil, nýbrž dovedl i svobody a bezpečnosti národa svého hrdinně obhájiti. [1]) Jeho mužná bojovnost zachovala českou vlast od vnitřního rozdrobení a od úplného poddanství německého. — Ale s příkladným jednáním zbožného krále, které nedopouštělo průchodu hrabivosti velmožů, nebyli někteří páni čeští spokojeni a poštvali bratra jeho Boleslava, aby ho zavraždil. Václav přišed ke dni sv. Kosmy a Damiana dne 27. září r. 935 do sídla bratrova do Staré Boleslavi, byl zavražděn druhého dne ve dveřích chrámových. Boleslav, který pak skutku svého velice litoval, dal po třech letech převézti tělo Václavovo do Prahy a kázal je uložiti ve chrámě sv. Víta. — O zbožnosti svatého Václava zachovaly se nám mnohé pověsti. Tak na př., že tajně chodíval do polí a do vinic, kde žal pšenici a sbíral hrozny a vlastní rukou připravoval hostie a víno pro kněze. — I za tuhé zimy bosýma nohama v noci navštěvoval chrámy; pod rouchem knížecím nosíval kajicný pás; nuzným sám přinášel životní potřeby a p. — Čechové ctili vždy památku sv. Václava co nejslavněji. Úcta ta nastala hned po smrti a rostla bez přetržky. Národ vzýval jej jakožto »dědice země české«, jakožto přímluvce u Boha za všecky věrné Čechy. Knížata i panovníci kladli obraz sv. Václava na peníze, pečeti a korouhve své. — Národ český posud vše sobě nejdražší nazývá »Svatováclavským«. Proto se říká: »Koruna, vlasť, řeč ‚Svatováclavská'«.

Václav považován byl u lidu českého od jakživa též *za světce* a není pochybnosti, že se tak dělo s výslovným nebo tichým souhlasem biskupa řezenského a pak biskupů pražských. Základ měla tato úcta ve sv. životě sv. Václava, zvláště však v jeho mučenické smrti; [2]) podněcována byla četnými zázraky, které se s krví jeho sběhly, a které se u hrobu jeho dílem ve Staré Boleslavi, dílem v Praze stávaly, takže i z dalekých krajin poutníci k hrobu jeho přicházeli, pomoc nadpřirozenou tam hledajíce. Nejstarší legendy, jakož i kalendáře z XI. a XII. století dosvědčují, jak velice pověst o svatosti sv. Václava i mimo Čechy rozšířena byla. Z pozdějších století zachovaly se nám památky, že i mimo Čechy kněží církevní hodinky na počest sv. Václava říkali a mši sv. k jeho cti obětovali. I v samém Římě u sv. Petra měl sv. Václav již od XIV století zvláštní oltář a svátek jeho byl také v kalendáři římském zaznamenán. Konečně postaral se arcibiskup Pražský Ferdinand Zoubek (1669 75) s císařem Leopoldem I. o to, aby nálezem Stolice apoštolské

---

[1]) Obrana knížete Václava svatého od dr. Josefa Kalouska 1901. — [2]) Za mučeníka ho považujeme proto, že zabit byl pro dobré své skutky. (Kázání na den sv. Václava zachované v tak zv. homiliáři biskupa pražského z 12. věku.) Kalousek, l. c. 56.

stvrzeno bylo, že sv. Václav od více století za blahoslaveného neb svatého držán a také veřejně ctěn byl. A skutečně Klement X. r. 1670 nařídil, aby církevní hodinky na počest sv. Václava pro den 28. září do římského breviáře vloženy byly. Papež Benedikt XIII. konečně vydal r. 1729 zvláštní dekret, jímž zavázal všechny, kdož povinni jsou církevní hodinky se modliti, říkati je dne 28. září na počest sv. Václava.[1])

Ke konci podáváme převelebnou píseň svatováclavskou, kterou se Čechové vždy sílili, kdykoliv běželo o osud vlasti a která posud v chrámech našich zaznívá. Píseň byla jistě již r. 1368 známá, ale kdy povstala, nevíme. — V druhé polovici století XIV. zněla takto:

Svatý Václave,
vévodo české země,
kněže náš,
pros za ny Boha,
Svatého Ducha. Kyrie eleison.

Nebeskéť jest dvorstvo krásné,
blaze tomu, kdož tam pójde:
v život věčný,
oheň jasný,
Svatého Ducha. Kyrie eleison.

Pomoci tvé žádámy,
smiluj se nad námi:
utěš smutné,
otžeň vše zlé,
svatý Václave. Kyrie eleison.

K těmto slokám přidány byly v XV. století tyto dvě:

Tys náš dědic české země,
rozpomeň se na své plémě,
nedaj zahynúti,
nám i budúcím
svatý Václave. Kyrie eleison.

Maria, matko žádúcí,
tys královna všemohúcí,
prosiž za ny,
za křesťany,
Svatého Ducha. Kyrie eleison.

B) **Mešní formulář.**

Slovy *introitu* děkujeme Bohu, že krále sv. Václava učinil účastna královské slávy Kristovy na nebesích (Řím. 8, 14; II. Tim. 2, 11; Zjev. 5, 10.), a zároveň prosíme, aby nám přispěl v boji proti nepřátelům. Zní: »V síle Tvé, Hospodine, radovati se bude spravedlivý, a nad spasením Tvým veseliti se bude náramně: žádost srdce jeho dal jsi mu (Ž.). Nebo předešel's jej sladkým požehnáním, vstavil's na hlavu jeho korunu z kamení drahého.«

V oraci prosíme sv. Václava za přímluvu. Zní: »Bože, jenž jsi svatého Václava mučenickou palmou z knížectví pozemského do slávy nebeské přijal, račiž na přímluvu jeho ode všeho protivenství nás chrániti, a jednou společností jeho v nebesích oblažiti.«

Epištola (Moudr. 6, 10.—22.) velmi případně vzata jest z knihy Moudrosti a to právě z oné části, v níž panovníkům

[1]) Památky Staroboleslavské čili vývoj a význam úcty svatováclavské v Čechách, napsal Jan Votka. Dědictví Svatojanské, 1879.

předpisují se povinnosti. — Život sv. Václava jest důkazem, že byl panovníkem podle srdce Božího a v životě svém vše vykonal, co Duch sv. slovy dnešní epištoly na panovnících žádá. Na sv. Václavu vyplnilo se: »Kteří ostříhají spravedlivých věcí spravedlivě, ospravedlněni budou, a kteří naučí se těm věcem, naleznou, co by odpověděli,« neboť před soudnou stolicí Kristovou uznán byl za spravedlivého a ještě uznán bude za spravedlivého před celým světem při posledním soudu a nebude se mu báti zodpovědnosti. — Sv. Václav žádostiv byl vždy řečí Božích a tak došel »umění«, jež záleží v umrtvování těla a nezřízených vášní duše (v. 12.). — Sv. Václav vždy se snažil o to, aby poznal »moudrost«, t. j. zákon Boží, ji hledal, s ní na úsvitě bděl, o ní přemýšlel a proto ona sama ukázala se mu ochotně. Neboť Bůh, jenž jest osobní Moudrost, miluje býti milován hledá býti hledán, žádá býti žádán, jak dí sv. Řehoř Naz. — Ale opravdová musí býti žádost umění; neboť jen tato rozhojňuje péči, péče lásku a láska nabádá k zachovávání a ostříhání zákona Božího, ostříhání pak přikázání moudrosti jest základ neporušenosti (čistoty dle těla [1]) i duše), neporušenost pak působí, aby byl člověk nejbližší Bohu — aby patřil jedenkráte na Boha tvář. v tvář »Žádost tedy moudrostí přivádí do království Božího.« — Kéž by všichni panovníci po příkladu sv. Václava k srdci si vzali závěrečná slova dnešní epištoly: »Protož jestliže sobě zalibujete panovnické stolice a berly, králové národů, milujte moudrost, abyste na věky kralovali.«

Graduale velebí požehnanou památku sv. Václava; četné potomstvo, celý český národ jest v něm požehnán. Zní: »Blahoslavený muž, který se bojí Hospodina: v přikázáních jeho má velikou libost. ℣. Mocné na zemi bude símě jeho: pokolení upřímných požehnání dojde. Alleluja, alleluja. (Ž.) Vstavil jsi, Hospodine, na hlavu jeho korunu z kamení drahého. Alleluja.«

Evangelium (Mat. 16, 24.—27.) poučuje nás, v čem záleží pravé následování Krista, totiž v zapírání sebe sama. Pán dí: Kdo chce za mnou přijíti, zapři sebe sám. Dí Pán, *kdo chce*, ne jako by to toliko od člověka záviselo za Kristem přijíti, poněvadž předcházeti musí milost Boží (Filip. 2, 13.), nýbrž, aby ukázal, že člověk má svobodnou vůli s milostí působiti. — Zapříti sebe znamená dávati Kristu ve všem přednost před sebou samým, při svém jednání k Bohu prohlížeti, za měřítko jednání míti vůli a slávu Boží, výhost dáti žádostem zákonu Božímu odporným. Takováto mysl vyžaduje obětí, proto dí Pán: Vezmi kříž svůj a následuj mne. Kříž vzíti jest veškerá příkoří, ano i smrt podstoupiti podle příkladu Páně; kříž vzíti znamená starého člověka ukřižovati t. j. umrtviti zlou žádostivost, nečistotu, lakomost a pýchu. Ukřižování to denně se díti musí. —

[1]) Sv. Václav byl panicem a již pro tuto ctnost „následuje Beránka, kamkoliv jde“ (Zjev. 14, 4.).

Následující slova evangelia obsahují důvod, proč člověk sebe zapírati musí, poněvadž ztratí život duše, kdokoliv chce zachrániti život tělesný zapřením Krista a přestoupením zákona Božího a naopak, kdo se odváží i časného života pro Krista, kdo hotov jest vše opustiti pro Krista, ten zachová život duše své. [1]) Svatý Řehoř V. objasňuje to příkladem semene; kdo sémě zachovati chce a nevysije ho, ten ztrácí veškeren užitek; kdo zasije semeno, ten ho opět nalezne s velikým užitkem. —

Pravdu toho, co řekl, objasňuje Pán všeobecně uznanou větou: »Co prospěje člověku, by celý svět získal, ale na duši ztrátu trpěl, a jakou dá výměnu za duši svou?« Kdo život tělesný ztratí, nemůže ho již žádnou výměnou vykoupiti, a tak kdo duši utratí, kdo život věčný promrhá, již nikdy ho opět nenabude. Velká věc jest duše, dí sv. Bernard, kteráž krví Kristovou vykoupena byla. Těžký jest pád duše, jenž nemohl jinak, leč křížem Krista napraven býti. Když pak opět padne až k smrti, kterak opravy nabude? Jestiť jiný Kristus? anebo má opět za ni ukřižován býti? Přidává konečně Pán ještě pohnutku k následování sebe sama slovy: Syn člověka zajisté přijde ve slávě Otce svého s anděly svými a tehdáž odplatí jednomu každému dle skutků jeho, t. j. podle toho, jak sebe zapíral a kříž svůj nesa Krista následoval. Sláva Otcova jest zevnější výjev, odlesk odvěčné velebnosti Boží. —

Antifona k obětování zní (ž. 8.): »Slávou a ctí korunoval jsi jej, a ustanovil jsi jej nad dílem rukou svých, Hospodine.«

V sekretě prosíme, aby oběť eucharistická sloužila Bohu ke slávě a nám ke spáse.

Antifona k přijímání obsahuje slova dnešního evangelia: »Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sama a následuj mne«, poněvadž právě tato slova udávají návod, jak se připraviti na příchod Páně ve sv. přijímání. —

V modlitbě po přijímání prosíme, aby nás pokrm eucharistický očistil a k Ježíši Kristu, našemu Bohu a Pánu, přivedl. —

§ 179. Výroční slavnost posvěcení chrámu Páně.[2])

A) Dějiny slavnosti.

Již pohané, řídíce se zákonem přirozeným, zasvěcovali jistými obřady chrámy, oltáře, kaple, háje, obrazy a kameny, aby tím naznačili, že od té doby určeny jsou výhradně k účelům bohoslužebným. — Zákonem přirozeným řídil se asi Jakub, když nalil na kámen, na němž měl vidění, oleje a tak ho po-

[1]) Všecky tyto příkazy Páně vyplnil sv. Václav věrně ve svém životě, neboť miloval chudobu, byl panicem a konečně v oběť přinesl i život. — [2]) Viz: Reallexikon von Kraus, I, 346 a n. — P. Gabrol, O. S. B., Die Liturgie der Kirche. 1906.

světil. — Za to však setkáváme se ve Starém Zákoně s posvěcením stánku a oltáře (Num. 7, 1. a n) jakož i s posvěceními chrámu Páně (III. Král. 8; I. Esdr. 6, 16. a n.), jež stala se přímo na rozkaz Boží. — A proto právem lze souditi, že i křesťané již v prvních třech stoletích místa bohoslužebná zasvěcovali, ačkoliv věřili v nekonečnost, nezměrnost a všudypřítomnost Boží (Skut. ap. 7, 48; 17, 21.), čímž se lišili od pohanů, dle jichž názoru obmezena byla zdmi chrámovými. Krátce se o tom zmiňují mučenická akta sv. Tryfona a Respicia,[1]) a sv. Ambrož odvozuje výslovně praxi posvěcovati chrámy Páně z obyčeje nejstaršího a všude zachovávaného.[2]) Od doby Konstantinovy[3]) nabýval obřad konsekrační (*ἐγκαίνια τῶν ἐγκαινίων πανήγυρις*) vždy slavnějších a velkolepějších forem. — Posvěcení chrámu dálo se za přítomnosti nesčetného lidu, biskupů a kněží. Někdy se při této příležitosti konaly i církevní sněmy.[4]) — K obřadům patřilo kázání, kterým se vzdávala Bohu chvála a mučeníkům, jichž ostatky ve chrámu byly uloženy, a vyslovovaly se díky zakladatelům a dobrodincům,[5]) a pak zpěv žalmů, ale především mešní obět a sv. přijímání lidu.

O kropení svěcenou vodou mluví sv. Řehoř Vel. (Ep. l. XIV, 17; XI, 76.), o mazání olejem mluví sv. Augustin (Serm. 255.) a o psaní dvojí abecedy činí se zmínka v sakramentáři Řehořově. I kříže na zdi byly již v této době věcí obvyklou. Svěcení kostelů bylo vždy výhradným právem biskupů.[6]) O chramě Jerusalemském na Golgotě, jenž vystavěn byl Konstantinem a sv. Helenou a jenž posvěcen byl r. 335 dne 14. září, víme již určitě, že se slavil i výroční den jeho posvěcení (dies anniversarius dedicationis),[7]) a tento obyčej záhy zobecněl. Nyní má výroční den konsekrace kostela co do mše, officia a vůbec co do slavnosti táž práva jako den posvěcení samého. Slaví se jako festum dupl. cum octava, ale není zasvěceným svátkem. V některých diecésích, jako na př. v našich krajinách, slaví se výroční slavnost konsekrace všech kostelů diecésí zároveň s výročním dnem konsekrace kathedrálního chrámu Páně jednoho dne — u nás na třetí neděli v říjnu.

B) **Význam slavnosti dle liturgických formulářů.**

Církevní hodinky a mešní formulář slavnosti posvěcení chrámu Páně jsou prastarého původu a opírají se o obřady při svěcení chrámu Páně. Vyjadřují tyto myšlenky:

---

[1]) Ruinart, n. 6. „Convenerunt religiosi viri et sacerdotes Domini et dedicaverunt martyrium (ecclesiam) ...“ — [2]) Ambr. Ep. 22 ad Marcellin. — [3]) Euseb., Vita Const., l. IV, c. 46; Hist. eccl., l. X, c. 3. — [4]) V Jerusalemě r. 335; v Antiochii 341 zvaný proto „in enceniis“. — [5]) Řeči slavné se konávaly hlavně při zasvěcování chrámů pohanských. — [6]) Conc. Bracar. I, c. 37; Conc. Britan., c. 23; Concil. chalced. c. 4. — [7]) Peregrinatio Sylviae. (Viz Suilbert Bäumer, Geschichte des Breviers, 117, 392.)

1. Chrám jest dům Boží, pravým stánkem božím, kde Bůh mezi svým lidem přebývá, kde Ježíš Kristus se denně na oltáři obětuje a kde jako Bůh a člověk ve svatostánku přebývá. »Aj stánek Boží s lidmi a přebývati bude s nimi« (Zjev. 21.) »Není tu nic jiného, jedině dům Boží a brána nebeská« (I. Mojž. 28.).

2. Duše lidská jest chrámem Božím, v němž se Bohu zalíbilo Očištěn a posvěcen byl chrám tento na křtu sv. a pomazán byl skrze sv. biřmování. »Nevíte-liž, že chrám Boží jste, a že Duch Boží přebývá ve vás? Chrám Boží jest svatý, kterýž jste vy« (I. Kor. 3, 16).

3. Ale i *církev sv.* jest chrámem Božím. Postavena jest na vrcholu hory, vyvýšena nade všechny pahorky, takže všude ji viděti a odevšad hrnou se k ní národové. Věřící vzdělávají se na základě, jímž jest sám Ježíš Kristus,[1]) jakožto kamení živé ve velkolepou budovu církve sv. a to prací apoštolských stavitelů.[2])

4. Konečně jest chrám obrazem *nebeského Jerusalema.* Svatí a světice Boží jsou kameny tohoto chrámu, jenž rovněž vzdělán jest na Ježíši jakožto základě. Tisíce andělů obklopují velebné město a tvoří vznešený pás nevěsty Beránkovy (Sponsaque ritu cingeris — Mille angelorum millibus. — Hymn.). Úchvatným způsobem popisují se radosti obyvatel nebeského Jerusalema v dnešním officiu a v epištole. Každou novou duší, která odchází ze světa v milosti Boží, roste tento nebeský chrám, a v soudný den vzkříšením těl bude dokonán a od nebeského velekněze zasvěcen.

Ježíš, jenž je přítomen v církvi zde na světě a jenž jest přítomen i na nebi, spojuje obě říše, jest základem obou, v obou přináší Otci nebeskému obět chvály a díků. »Domus supernae et infimae — utrumque iunxit angulum.« (Hymn.) Obřady, jimiž církev oslavuje zde Boha, jsou jen napodobením oslavy, která se vzdává Bohu na nebesích. Hymny naše jsou jen ozvěnou hymnů nebeských. »Sed illa sedes coelitum semper resultat laudibus; illi cannentes jungimur, almae Sionis aemuli« (Hymn. ad L.).

Církev jest dílnou, kde se staví nebeský Jerusalem; zde připravují se věřící na smrt, která je uvede do nebe.

»Donec soluti corpore, sedes beatas impleant.« (Hymn. ad L.) Duch sv. sám jest oním božským stavitelem, jenž věřící na zemi upravuje, otesává, hladí (utrpením a pokáním), aby zdobili nebeský Jerusalem.[3])

---

[1]) Ježíš jest kamenem úhelným (I. Petr. 2, 4—7). — [2]) Efes. 2, 20—22. — [3]) I vy, jako kamení živé vzdělávejte se na něm (I Petr. 2, 5). Scalpri salubris ictibus — et tunsione plurrima — fabri polita malleo — hanc saxa molem construunt — aptique juncta nexibus locantur in fastigio (Hymn. ad Vesp.).

C) Mše na slavnost posvěcení chrámu Páně.

Výkřik úžasu a posvátné bázně vyrval se Jakubovi z prsou, když na útěku před bratrem Esauem probudil se ze spánku, v němž spatřil podivuhodný zjev — viděl totiž ve snách řebřík stojící na zemi a vrch jeho dotýkající se nebe: andělé také Boží sestupující a vystupující po něm, a Hospodina, an spolehl na řebřík, řkoucího jemu: »Já jsem Hospodin, Bůh Abrahama otce tvého a Isáka.« Jakob chvěje se úžasem nad blízkostí Boha zvolal: »Hrozné jesti místo to: zde dům Boží jest, a brána nebeská, a slouti bude stanem Božím.« A právě slovy těmito počíná dnešní *introit* a to právem. Neboť, kdyby nám bylo možno odhaliti ve svatostánku závoj způsoby chleba, spatřili bychom tam samého Syna Božího ve vší velebnosti a kolem něho myriady andělů a uneseni úžasem volali bychom: »Hrozné jesti místo to, zde dům Boží jest...« Ale Kristus Pán není více Bohem bázně, nýbrž lásky; z lásky k nám zde mezi námi bydlí, aby nám mohl rozdávati hojně milostí. A proto církev rychle mění tón introitu a pokračuje lahodnými slovy proroka Davida: »Jak milí jsou stanové tvoji, Hospodine zástupů! touží a omdlévá duše má po síních Hospodinových« (Ž. 83, 2. 3.). Ve slovech těch obsažena jest veškerá líbeznost a půvabnost našich svatyň, která tak mile dotýká se srdcí a je k sobě vábí a připoutává. A odkud pochází líbeznost a půvab našich chrámů? Snad odtud, že jsou často mistrovskými díly umění stavitelského, že jsou ozdobeny zlatem a drahokamy, že jsou naplněny tajemným tichem? Ne proto jedině, nýbrž hlavně, že chovají v sobě svatostánek, v němž trůní božský Spasitel, jenž nás k sobě zve: »Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste a já občerstvím vás.« (Mat. 11, 28.)

Kolekta zní: »Bože, jenž nám den památný posvěcení tohoto chrámu svého výročně obnovuješ a dopřáváš, abychom svatým tajemstvím vždy bez úhony obcovali, vyslyš pokorné prosby lidu svého a rač dáti, aby každý, kdožkoli v tento chrám vstoupil, za nějaké dary tě prose, vždy se z obdržení všeho těšiti mohl.«

V kollektě děkuje církev Bohu především za milost, že nám dopřál opět dožíti se (»abychom bez úhony obcovali«) výroční slavnosti posvěcení chrámu Páně a pak prosíme, abychom *v tomto chrámu Páně* byli vyslyšeni. Všude se můžeme modliti, ale církev se zde zvláště modlí, aby vyslyšen byl *každý* (ať chudý, ať bohatý, ať šťastný neb nešťastný), kdo do *tohoto* chrámu Páně přijde.

Epištola (Zjev. 21, 2—5.) jest vzácným drahokamem v liturgii dnešního dne — staví nám před oči obraz nebeského Jerusalema a blaženosti jeho obyvatel. Až obnoví se tvář země a nebes, sestoupí nebeský Jerusalem jako nevěsta okrášlená a zasnoubí se se zemí a přinese na zemi pokoj Boží a náplň vší

blaženosti a štěstí. Co dříve výhradně na nebesích bylo, nyní také na obnovené zemi nalézati se bude — země povahu nebes na sebe přijme. A nyní představuje se našim zrakům zjev sestupujícího nebeského města. »Aj, stánek Boží s lidmi a přebývati bude s nimi. A oni budou jeho lidem, a sám Bůh s nimi bude jejich Bohem.« Již ve St. Zákoně Bůh sliboval lidu israelskému, že mezi ním bydleti bude (Ex. 29, 45; Lev. 26, 11. 12; zvláště Ezech. 37, 27.), ale zde hlásá se, že přítomnost Boží a Kristova mezi lidem všechno ostatní přebývání Boží mezi lidmi přesahovati bude. Lid bude Jemu výhradně přináležeti a On bude jej obzvláště blažiti.

A výsledek toho přebývání Božího mezi lidem: »Setře Bůh všelikou slzu . . . a smrti více nebude, ani kvílení ani křiku ani bolesti více nebude: nebo první věci pominuly . . . Aj všecko činím nové.« A zdali již nyní nevyplňuje se proroctví Janovo při posvěcení chrámu Páně? Nebesa sestupují na zemi a rozbijí si stánek na oltáři. Každý katolický chrám jest živým obrazem nebeského Jerusalema, stánkem Boha mezi lidmi, věčně zelená oása na poušti pozemské. Jest sice pravda, že Ježíš ještě přebývá mezi námi pod záclonami a závojem způsob eucharistických, ale již to jest pro nás nevýslovná útěcha, ale hlavně záruka, že Ho viděti budeme jedenkráte tváří v tvář. I v našich chrámech stírá Bůh slzu s očí trpitelů a vlévá balsám útěchy do zraněných srdcí.

Chrám, stánek Boží a andělů, opěvuje *graduale*, jež zní: »Toto místo od Boha učiněno jest, tajemství neocenitelné, a bez úhony jest. Ó Bože, jehož obklopují sborové andělští, vyslyš prosby sluhů svých. Alleluja, alleluja. (Ž.) Klaněti se budu ve Tvém svatém chrámě a oslavovati budu jméno Tvé. Alleluja.«

Evangelium (Luk. 19, 1—10.) uvádí nás do údolí Jerišského, kraje růží a palem. V městě, jež mohutnými věžemi a stavbami vévodilo celé krajině a kdysi bývalo hlavou říše arabské, bylo neobyčejně živo, neboť ubíral se tudy, provázen velikým zástupem, Ježíš, veliký prorok a divotvorce. Náhle však celý průvod se zastaví. Ježíš stanul a hledí na muže, jenž sedí na fíku, a dí jemu: »Zachee, sestup spěšně dolů, nebo dnes v domě tvém musím zůstati.« Jmenuje Zachea jménem a ve své vševědoucnosti prohlédá k nitru jeho a vyplňuje přání, jež právě zmítalo útrobami jeho, ale které ani jemu samému dosti neozřejmělo, neboť tolik očekávati ani si netroufal.

Zacheus spěšně sestoupil, použil ochotně milosti a spásy, kterou mu Pán nabízel.

Ale Zacheus byl celníkem, a ti byli od židů vůbec za hříšníky a odpadlíky považováni (Mat. 9, 9.), poněvadž se Římanům propůjčovali k službám vybírati daně a při tom se i útisků na židech dopouštěli; proto židé reptali, že Pán k člověku hříšnému se obrátil.

Ale Pán Ježíš, jsa pastýřem dobrým, přišel hledat ovcí ztracených. A skutečně nalezla milost Boží u Zachea půdu dobrou a Pán ne nadarmo vkročil do domu jeho. Zacheus slyše bezpochyby reptání, dí Pánu: »Aj, polovici statku svého dám chudým a oklamal-li jsem koho, navrátím čtvernásob.« Dar chudým byla obět díků, ale nebyla by u Boha platna, dokud by křivda trvala a proto Zacheus nahradil, ačkoliv si ani viny ve svědomí nebyl vědom. K ději tomuto podotýká sv. Jan Zlat.: Viz zázrak; ještě Pán nevyučoval Zachea, a on již jedná; mlčel Pán, ale mlče osvítil útrobu jeho, jako slunko dům osvěcuje. A sv. Beda dí: Tu velbloud prošel uchem jehly; tu se zjevila ona moudrá nemoudrost, jež šla ze stromu fíkového. Dvojí okovy musil přetrhnouti: bohatství a postavení bohatnouti každým dnem. Na to dí Pán: »Dnes stalo se spasení domu tomuto, protože i on jest syn Abrahamův.« Návštěva Spasitelova stala se pramenem spásy a bezpečnou nadějí ve šťastnou věčnost celé rodině Zacheově.

Evangelium přesličně hodí se k dnešní slavnosti. V den posvěcení chrámu Páně dí Pán: Musím v domě tomto zůstati — a zůstává neustále v nejsv. Svátosti oltářní.

»K člověku hříšnému se obrátil« a tak i mezi námi hříšníky bydlí. Ale Zacheus s celou rodinou se ke Kristu obrátil, a kdo sečte zázračná obrácení, jež se stanou ve chrámu Páně? Kolik pokolení čerpá tu z pramene spásy, jenž mocně proudí při mši sv., ve sv. svátostech, zvláště ve sv. přijímání, v kázáních atd.

Ale musíme Pána a spásu, kterou nám nabízí, tak ochotně přijímati jako Zacheus.

Považíme-li, že chrám pamatuje nás na slova I. Kor. 6, 19: »Nevíte-li, že chrámem jste Ducha sv., jenž přebývá ve vás?«, vidíme, že jest se nám přičiniti, abychom Pána s radostí, se živou vírou a láskou přijímali a tak vznešenému hosti důstojný příbytek připravili.

V antifoně k offertoriu staví nám církev před oči příklad krále Davida, jenž připravil zásoby zlata a drahokamů a staviva ke stavbě chrámu Božího — vzácný to příklad obětavosti všem křesťanům, běží-li o ozdobu chrámu Páně. Zní (Par. 29, 17. 18): »Hospodine Bože, v prostnosti srdce svého ochotně obětoval jsem všecko a lid Tvůj, kterýž se zde shledal, viděl jsem, jak s velikou radostí (obětuje dary Tobě), Bože israelský, zachovejž tuto snažnost. Alleluja.«

»Za věčnou odměnu na nebesích prosí *sekreta*, jež zní: »Nakloň se, prosíme, ó Pane, prosbám našim, (abychom co nás se nalézá v oboru chrámu tohoto, jehož posvěcení výroční památku slavíme, úplnou a dokonalou těla i duše nábožností Tobě se líbili), abychom vznášejíce nyní k Tobě své modlitby, věčné odplaty pomocí Tvou dojíti mohli.«

Antifona k přijímání nás ještě jedenkráte ujišťuje, že modlitby naše ve chrámě vyslyšeny budou. Zní: »Dům můj, dům modlitby slouti bude, praví Hospodin: v něm každý, kdo prosí, obdrží, a kdo hledá, nalezne a kdo tluče, tomu bude otevříno.«

Modlitba po přijímání shrnuje všechna tajemství dnešního dne v jeden celek a vyjadřuje je s neobyčejnou přesností a průzračností. Zní: »Bože, jenž ze živého a vyvoleného kamení věčný příbytek velebnosti Své připravuješ, račiž lidu svému, pokorně prosícímu, pomocí Svou přispěti, aby to, co většímu rozšíření církve Tvé v tělesném prostoru napomáhá, i duchovnímu vzrůstu prospělo.«

§ 180. Slavnost všech svatých.

A) Dějiny svátku.

S počátku slavila církev pouze svátky svatých mučeníků, ale poněvadž nemohla věnovati každému zvláštní slavnosti, slavili Řekové již záhy všeobecný svátek všech svatých mučeníků (*κυριακὴ τῶν ἁγίων πάντων μαρτυρησάντων*) a to na první neděli po letnicích, aby se naznačilo, že slavnost ta jest ovocem milostí Ducha svatého.[1]) Časem však proměnil se na východě svátek všech svatých mučeníků ve svátcích všech svatých (*κυριακὴ τῶν ἁγίων πάντων*).[2]) Na západě má svátek všech svatých tyto dějiny: Císař Fokas († 610), pán Říma a střední Italie, daroval papeži Bonifácovi IV. na jeho prosby tak zvaný Pantheon, jejž byl Agrippa roku 27. před Kristem ku poctě Augustově vystavěl.[3]) Bonifác budovu vyčistil a proměnil ve chram, jejž zasvětil Panně Marii a všem mučeníkům dne 13. května roku 609. nebo 610., a tak stal se tento den svátkem všech svatých mučeníků. Papež Řehoř III. (731—741) zasvětil v basilice sv. Petra oratorium »Vykupiteli, Jeho svaté Matce, všem apoštolům, mučeníkům, vyznavačům a všem dokonalým spravedlivým, kteří na celém okrsku zemském zesnuli«, a nařídil, aby v tomto oratoriu k jejich cti slavili mnichové vigilie a sloužili mše.[4]) Tímto ustanovením byla vyřknuta idea svátku všech svatých. Chrám všech svatých apoštolů v Římě již byl, a den zasvěcení jeho 1. května byl považován za svátek sv. apoštolů a podobně byl považován den 13. května za svátek všech svatých mučeníků. Řehoř IV. (827-844) proměnil konečně svátek »všech sv. mučeníků« ve svátek »všech svatých« a přeložil ho na den 1. listopadu.[5]) Papež

[1]) Sv. Jan Zlat.: *Εγκώμιον εἰς ἁγίους πάντας*. Migne P. G. 50, 706—712. — [2]) Nilles, l. c. II, 424. — [3]) Byl-li Pantheon původně chrámem nebo lázněmi, jest posud mezi učenci sporno. Jisto jest, že ve výklencích uvnitř postaveny byly sochy bohů (*πάνθειον* = pro všecky bohy, u Římanů). — [4]) Lib. pontif. 194, 204; Vita Greg. III. Migne, t. 128. — [5]) Beleth, Rationale 127. Migne, 1, 202. Do Říma přicházelo na tento den mnoho poutníků, a poněvadž z jara nebylo již dosti potravin, přeložil Řehoř IV. tento svátek na dobu podzimní.

Řehoř IV. přiměl pak Ludvíka Pobožného k tomu, že dorozuměv se s biskupy gallskými a německými, zavedl svátek všech svatých i ve své říši roku 835.[1]) Oktávem opatřil slavnost všech svatých papež Sixtus IV. (1471—1484).[2])

B) Význam svátku

vysvítá z předmětu, účelu a užitků této slavnosti. Předmětem slavnosti jest oslava všech svatých v nebi, všech členů církve vítězné, byť i nebyli od církve za svaté nebo blahoslavené prohlášeni. Jest sice pravda, že v officiu (v druhé strofě hymnů k nešporám a chválám, v antifoně k magnificat, v třetím responsorium, v druhé antifoně chval, ve čteních I. nokturnu) i anděly za přímluvu prosíme, ale již význam »sancti« (svatí), jehož církev pouze o lidech užívá a pak veškerý ráz officia dokazuje, že předmětem slavnosti jsou pouze lidé, kteří do nebe přišli. Ba andělé oslavují s námi svaté v nebi, jakož vysvítá z introitu mše svaté: »Radujme se... slaví se den... všech svatých, z jehož oslavení andělé se radují a společně chválí Syna Božího.« Účelem slavnosti všech svatých jest oslava Spasitele. Neboť Kristus Pán svaté vykoupil, jim milosti potřebné, zvláště milost vytrvalosti zjednal a udělil, jim byl vzorem, cílem a jest jim konečně i odměnou.

Ale i církev sama má býti tímto svátkem oslavena; vždyť ona svaté zrodila, je Kristu Pánu odchovala a do nebe přivedla. Svatí v nebi zřejmě hlásají, že ona jest pravou nevěstou Kristovou, ozdobenou známkami pravé církve. Svatí v nebi všech národů a ze všech stavů hlásají její jednotu a všeobecnost, svatí všech věků dosvědčují její apoštolský původ a vysoký stupeň svatosti, jehož svatí dosáhli, jest důkazem, že má moc a prostředky vésti lidi ke svatosti, dosvědčují tedy její svatost. Užitky, které nám z dnešní slavnosti plynou, záležejí hlavně v tom, že církev obrací zřetel náš k nebesům a připomíná nám rozdíl mezi dobry věčnými a časnými; mimo to církev, poukazujíc na svaté všech národů, všech věků a stavů, učí nás, že i my do nebe přijíti můžeme, budeme-li kráčeti cestou, již Kristus Pán v dnešním evangeliu ukázal, hlavně královskou cestou kříže. Abychom pak se nelekali obtíží, těší nás slovy Zjevení sv. Jana 22, že Bůh jedenkráte setře každou slzu s očí našich a vší radostí nás obmyslí.

V kollektě nás konečně vybízí, abychom prosili svaté za přímluvu.[3])

C) Doba slavnosti všech svatých.

Svátek všech svatých byl mimoděk ustanoven na den prvního listopadu, ale právě tato doba na konci církevního roku

[1]) Kellner, Heortologie, l. c. 180. Ado, Martyrol. Kal. Nov. Migne, 123, 387. — [2]) Natal. Alex., Hist. eccl. VIII, p. 23 ed. Paris. 1699. — [3]) Pastor bonus 1901. Der kirchliche Geist des Allerheiligenfestes von Dr. Meunier.

pro význam svátku velmi dobře se hodí. Jest to doba sklizně pro církev svatou. Svatí jsou ovocem díla vykupitelského, celkovým obrazem následování Krista, živým výrazem nauky, milosti a příkladného života Páně.

§ 181. Církevní hodinky na svátek všech svatých.

Má se za to, že církevní hodinky sestavil Řehoř IV.[1]) Tyto však byly od Pia V. zcela přepracovány. Hymny složil Rhabanus Maurus († 856), ale jejich nynější znění odchyluje se značně od znění původního. V hymnu k nešporám: »Placare, Christe, servulis«, doprošujeme se přímluvy po pořádku u všech obyvatel nebes: Krista, Panny Marie, devíti kůrů andělských, apoštolů, mučeníků, vyznavačů, panen a poustevníků. Ku konci pak připojuje se zvláštní prosba, aby totiž ze země odstranil nevěřící národ (gentem perfidam), kterýmžto národem básník míní mahomedány, kteří tehda loupežnými výpravami ohrožovali národy při středozemním moři a ve Španělsku již se usadili.

Hymnus ke chválám: »Salutis aeterne dator« pochází rovněž od Rhabana Maura a má týž postup myšlenek, jako hymnus k nešporám. Vyjadřuje totiž prosbu za přímluvu k Ježíši, k P. Marii, k tisícům andělů, ke shromáždění Otců, zpěvným zástupům proroků, ku předchůdci Páně, sv. Janu Křtiteli, ke klíčníku nebes s ostatními apoštoly, k vítěznému zástupu mučeníků, vznešenému chóru kněží, k čistým pannám — a konečně ke všem obyvatelům nebes.

Žalmy a antifony I. nokturnu to vypravují, že svatí těší se na zemi ochraně Boží a po smrti požívají věčné blaženosti.

Čtení I. nokturnu popisují blaženost svatých.

První čtení (Zjev. 4, 2.—3.) popisuje Boha na trůně sedícího a obklopeného od čtyřmecítma starců a čtyř živočichů. Tito starci a čtyři živočichové (cherubi), sedíce rovněž na trůně, tvoří senát čili radu Boží a jsou zástupci veškerých světců Starého i Nového Zákona. Druhé a třetí čtení téhož nokturnu (5, 1.—14.) velebí Beránka, jenž jediný jest s to, aby otevřel knihu, v níž napsáni jsou soudové Boží, vynesení na nepřátele církve. A když Beránek otevřel knihu, velebí Ho všichni obyvatelé nebes jménem veškerého tvorstva a vzdávají mu chválu pro vykoupení lidstva.

Svatí dosáhli blaženosti pro své dobré skutky, a jen pro jejich ctnosti náleží jim naše úcta; toť obsah žalmů a čtení *II. nokturnu.*

Čtení vyňata jsou z kázání sv. Bedy[2]) a zní:

Nejmilejší! Dnes světíme radostný svátek, oslavujeme najednou památku všech svatých, jichž společností nebe se kochá,

---

[1]) Schulte, l. c. 332. — [2]) Sermo 18. de Sanctis.

jejichž pomoc a ochrana na zemi radost působí, jichž vítězstvím jest korunována církev svatá. Čím statnější bylo jejich vyznání v utrpení, tím znamenitější jest nyní jejich pocta; čím urputnější byl boj, tím větší sláva a vítězný zástup mučeníků zdoben je všemi způsoby muk; čím větší utrpení, tím větší byla i odměna. Církev katolická, která jest rozšířena po všech dílech světa, poučena byla od své hlavy Ježíše Krista, aby křivd a kříže a smrti se nelekala; a tak ma ic vždy dosti srdnatosti ne tím že na odpor se staví, jako spíše proto, že všecko trpělivě snáší, ve všech, kteří s posvátným zástupem uvězněni byli, se stejným zápálem ctnosti boj bojovati a horoucí touhu po vítězství roznítila. Církvi Boží! Ty v pravdě blahoslavená máti, kterou jasně ozařuje čest ženy božské, kterou zdobí vznešená krev vítězných mučeníků, kterou krášlí svou skvělostí panenství neporušeného vyznání! Tvým věncům nescházejí ani růže, ani lilie! Nejmilejší! Kéž všichni ctitelé Ježíšovi a církve horlivě se snaží, aby dosáhli takové důstojnosti a vznešené pocty, aby získali si a vybojovali korunu nebeskou, bělostnou korunu z lilií, kterou panici odměňováni, nebo korunu červenou, jíž mučeníkům se dostává! V nebeském táboře mají i mír i boj své věnce, jimiž zdobena hlava bojovníků Kristových. Nevystíhlá a nekonečná dobrota Boží tak to zařídila, aby útrapy a boje netrvaly ustavičně, věčně, nýbrž jen kratičkou dobu, ba lze říci, téměř jen okamžik, a aby v tomto životě, který tak rychle prchá, člověku zaneprázdnění a zápas uchystán byl, v onom pak životě věčném koruna a odměna za jeho zásluhy, aby namáhání a boje brzo se skončily, odměna však za zásluhy, aby trvala po věky věkův, aby svatí po temnotách tohoto života patřili na přejasné světlo a došli blaženosti, která by vrchovatě jim osladila všelikou hořkost jejich utrpení, jako i svatý apoštol dosvědčuje: Utrpení tohoto času nejsou rovna budoucí slávě, kteráž se zjeví na nás.

Žalmy třetího nokturnu nás poučují, že svatí byli ubohými lidmi, že byli navštěvováni různými kříži, ale volali často důvěrně k Pánu, jenž je osvobodil a pak skvěle na nebesích odměnil. (Ž. 33.; ž. 60.) Proto musíme Boha ve svatých Jeho velebiti. (Ž. 96.)

§ 182. Mše na svátek všech svatých.

Blaženost svatých jest veliká a proto třeba se z ní radovati a důvěrně po ní toužiti — a k tomu právě nás vybízí *introit*, jenž zní: »Radujme se všichni v Pánu, slavíce den slavný k uctění všech svatých, z jejichž oslavení andělé se radují a společně chválí Syna Božího. (Ž.) Plesejte spravedliví v Hospodinu, upřímným přísluší chvalozpěvy.«

I nám, kteří ještě ve vyhnanství jsme, svítá paprsek naděje na věčnou blaženost, považíme-li, že máme v nebi tolik pří-

mluvců a proto modlíme se v kollektě: »Všemohoucí, věčný Bože, jenž jsi nám propůjčil zásluhy všech svatých jednou slavností velebiti: prosíme, abys nám hojnost smilování Svého, o kteréž vroucně žádáme, hledě k tolika orodovníkům, uděliti ráčil.«

Epištola vzata jest z knihy Zjevení (7, 2.—12.). Prorok předpovídá (hl. 6.) tresty, jež stihnou pronásledovatele církve, hlavně říši římskou. Ale zároveň slibuje, že Bůh uchrání od trestů těch své vyvolence. Jako uchránil kdysi prvorozence Israelitů (Exod. 12, 7.), jako dal zaznamenati svaté lidi dříve, nežli potrestal zločinné židy (Ezech. 9, 4.), jako slíbil opatrovati Zorobabela (Aggeus 2, 21., 23.), tak nedá Bůh ani nyní zahynouti svým vyvolencům s bezbožníky. Pošle anděla majícího pečeť živého Boha, aby poznamenal sluhy Boží. A nyní následuje počet poznamenaných z jednotlivých pokolení israelských, a sice z každého pokolení 144 tisíc. Pokolením israelským rozuměti třeba křesťany jakožto duchovní potomky Jakubovy. (Gal. 6, 16.; Zjev. 21, 10.) Číslo 144 tisíc znamená veliký zástup. Že kmen Dan chybí, nezdá se býti bez příčiny. Nejprvé má se tím ukázati, že se zde nemluví o Israeli ve slovném slova smyslu, a pak vypouští se kmen tento, poněvadž nejvíce zabředl do modloslužby, z kteréžto příčiny se již v I Paral. 4 nn. vynechává. Vůbec má se za to, že z tohoto pokolení vyjde antikrist, jako Kristus Pán z pokolení Judova se narodil.

A aby vyvolenci Boží neztráceli mysli, jestliže při všeobecném trestání bezbožníků různé trampoty aspoň nejzazšími kraji se též jich dotknou, otvírá jim nyní prorok pohled do blaženosti nebeské (v. 9.—12.). Nesčíslní zástupové svatých předstupují tu před naše zraky, oblečeni jsouce v roucha bílá na znamení slávy a blaženosti a palmy v rukou jejich na znamení radosti a vítězné slávy a prozpěvují vděčně: »Spasení Bohu našemu, kterýž sedí na trůnu, a Beránkovi« t. j. od Boha a Beránka (Ježíše Krista) pochází naše spása. A dále vypravuje prorok: »A všichni andělé stáli kolem trůnu a starců a čtyř zvířat (cherubů); a padli před trůnem na tváře své a klaněli se Bohu řkouce: Amen! Dobrořečení a jasnost a moudrost a díkůčinění, čest a moc i síla Bohu našemu na věky věků. Amen.« Dobrořečení jest tolik co velebení; totéž znamená slovo jasnost. — Moudrostí rozumí se hlavně ta moudrost, která svaté tak vedla, aby neminuli se spásou.

Dík znamená totéž co dobrořečení, čest tolik co jasnost; moc a síla doprovázela moudrost, kdykoli běželo o ochranu svatých.

Epištola nás učí, abychom i my se nechali poznamenati obrazem samého Ježíše Krista, abychom nebyli pak v den soudný zavrženi.

Církev uvažujíc o osudném lišení lidí v soudný den, napomíná nás proto v *graduale* k bázni Boží, která se však dá docela dobře srovnati s láskou synovskou, jak viděti na andě-

lích. Graduale zní: »Bojtež se Hospodina všichni svatí Jeho: neboť nemají nedostatku, kdož se Ho bojí. (Ž.) Kteří pak hledají Hospodina, nebudou zkráceni v ničem dobrém. Alleluja, alleluja! ℣. Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím. Alleluja!«

Cestu do nebe ukazuje *evangelium*. (Mat. 5, 1.–12.) Dnešní evangelium tvoří počátek nejdelší řeči, kterou Pán před lidem konal a ve které povahu a ráz církve svaté vyslovuje. Hora, na níž usedl, leží dle podání na západní straně jezera genezaretského a sluje u křesťanů horou blahoslavenství. Má dva vrcholy, s nichž jest překrásný pohled na rovinu, a hora sama snižuje se podobně jako amfitheatr.

Kristus Pán učil, posadiv se, jak toho vážnost a obyčej doby vyžadoval.

Začal pak Kristus Pán řeč velebením ctností, kterými svět opovrhoval, ba jichž se děsil. Každou z těchto ctností ozdobil slavným jménem, určil ji velikou odměnou a svým příkladem ji ozářil.

Na prvním místě velebí Pán chudobu: Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské. – Blaženosti židé od Vykupitele očekávali, a proto od blaženosti počíná; blaženost slibuje Pán chudým, kdežto svět velebí bohaté. Ale Pán nevelebí *všech* chudých, nýbrž jen ty, kdož jsou chudí duchem, t. j. chudé, kteří po bohatství nebaží, jím opovrhují, ne pro slávu marnou jako Diogenes, ani pro chloubu jako Krates, ale pro čest a slávu Boží, a aby se vůli Boží podrobili. Tuto chudobu ctil životem svým sám Kristus Pán. S touto chudobou spojena jest i pokora, pročež mnozí slova »chudí duchem« o pokoře vykládají. Blaženi jsou chudí, již zde na světě jsouce spokojeni v srdci svém a po smrti účastni budou blaženosti nebeské. — Chudí duchem jsou i boháči, kteří nelpí na statcích pozemských a jimi vládnou, jako by nevládli. (I. Kor. 7, 30.)[1]) Boháčům, kteří lpí srdcem na statcích a pro ně i přikázání Boží přestoupiti odhodláni jsou, volá Písmo sv. (Luk. 6, 20.): »Běda vám boháčům, poněvadž máte potěchu svou.« (Srovn. Mat. 19, 24.; I. Tim. 6, 6. Ž. 61, 11.) — První blahoslavenství bylo též vyvrácením lichých názorů tehdejších židů o Messiáši a pozemském Jeho království.

Blahoslavení tiší, nebo oni zemí vládnouti budou. — Pán má zde na mysli lidi, kteří uraženi byvše, rádi odpouštějí, hněv a žádost pomsty potlačují; tito zemí vládnouti budou, t. j. jejich jest království nebeské. Nelze ovšem upříti, že tiší již zde srdci lidskými vládnou, lásku všech si získávají, vnitrného pokoje požívají. Ale nemůže býti nikdo tichým, leč kdo je chudý chuchem, a proto teprve na druhém místě Pán toto blahoslavenství uvádí.

---

[1]) Příklad sv. tří králů, sv. Jindřicha, sv. Alžběty Durynské, sv. Karla Boromejského a m. j.

Rozumí se samo sebou, že Pán nemíní zde přirozenou otupělost, nýbrž snášení všeho toho pro Krista. — Zde přihlédal Pán k židům své doby, kteří nechtěli více snášeti utiskování Římanů, nýbrž od Vykupitele očekávali osvobození ode jha jejich.

Blahoslavení lkající, neboť oni potěšeni budou. — Veškeré člověčenstvo sténá pod tíží tohoto života, — a zvláště židé sténali pod jhem římským, ale tyto trampoty Pán neměl na mysli, nýbrž smutek pro věci duchovní. Pán prohlédá zde ke smutku, jenž plyne z úvahy o vlastních hříších: (David, Thais, Magdaléna, Petr a j. m.), z úvahy o hříších cizích: (Pán plakal nad Jerusalemem, Pavel nad Korintskými: 2. Kor. 12, 21.; 11. 29.), a konečně z úvahy, že v ustavičném nebezpečí ke hříchu zde na světě jsme (Ž. 115, 5.; Řím. 7, 24.; 2. Kor. 7, 10.). — Tito lkající potěšeni budou, příčina smutku pomine, Pán utře slzy jejich (Zjev. 7, 17.). — Potěcha nevztahuje se ostatně jen na dobu po smrti, nýbrž již zde na světě zmírňuje křesťanům strasti, ano v radost je obrací. — Sv. Teresie mohla zvolati: Trpěti mi dej, Pane, aneb umříti, a Magdalena z Pazzi: Trpěti a ne umříti. Opak dí Pán u Luk. 6, 25.: Běda vám, kteří se teď smějete (pochoutkám a rozkošem se oddáváte), nebo truchliti a plakati budete....

Blahoslavení, kteří lačnějí a žízněji po spravedlnosti, nebo oni nasyceni budou. Spravedlností rozumí se snaha, aby člověk se v Kristu obrodil a obrodiv se, víc a více ve svatosti prospíval. (Zjev. 22, 11.) Veškeren život křesťana má býti snahou Bohu se líbiti, jeho vůli dokonale plniti, má býti naším pokrmem a nápojem. (Jan 4, 34.) Tato snaha bude ukojena — nasyceni budou. Opak jest u Lukáše 6, 25.: »Běda vám, jenž nasyceni jste, neboť nebudete lačněti,« poněvadž nasycenost věcmi pozemskými otupuje ducha pro věci nebeské. Toto blahoslavenství přirozeně následuje po předešlém, poněvadž napřed je třeba hříchů oplakávati, jest třeba ozdravěti, a pak teprve lze pokrmu snésti. Ale aby se nikdo nedomníval, že tužba po věcech božských jedině záleží v rozjímavé modlitbě a v pílení obřadů náboženských, přidává se páté blahoslavenství: »Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou. Milosrdným jest, kdo má útrpnost s bídou tělesnou i duchovní svého bližního. Poněvadž bída jest velmi rozmanita, jest i mnoho skutků milosrdenství. Stoikové pokládali soucit s bližním za slabost, a fariseové majíce za to, že soužení zaviněno jest od toho, kdo jím stižen jest (Jan 9, 2.) pokládali soucit za malou horlivost pro spravedlnost Boží. Proto Pán nauku tu od bludů očišťuje a odplatu Boží mu slibuje. Naopak Písmo sv. vyhrožuje nemilosrdným, že soud bez milosrdenství vynesen bude proti tomu, kdo milosrdenství nečiní. (Jak. 2, 13.)

Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou. Čistého srdce jsou, kdož vybavili mysl a vůli ze zlých žádostí, z bažení po věcech hříšných a spolu ze všeho zlého úmyslu. Srdce značí v řeči židovské mysl a vůli. Mysl jest čistá, když

uznává jedině Boha, vůle jest čistá, když prázdna jest bažení světského a jedině Boha žádá. Fariseové vnitřní čistoty nedbali, spokojujíce se pouze zevnější legálností a proto lehko do pokrytectví zabíhali.

Naproti tomu Pán žádal čistotu vnitřní. Výkvětem této čistoty, o níž Pán mluví, jest čistota panenská, která všechny žádosti tělesné ohněm lásky Boží stravuje a Boha jedině žádá. — Pán slibuje duším čistým, že Boha viděti budou. Boha viděti znamená býti v jeho milosti, býti jeho důvěrníkem. Člověk přirozeně touží spatřiti Boha, ale nyní vidíme Ho jen jako v zrcadle (I. Kor. 13, 12.), více milostiplné přítomnosti jeho zakoušíme ve velebné Svátosti, ale v nebi patřiti budeme na něho tváří v tvář. — Jest zcela přirozené, že duše čisté lépe poznávají Boha již zde na světě, kdežto duše nečisté, jejichž srdce jest zatemněno náruživostmi tělesnými, mají zrak duchovní zatemněný. Smilstvo a touha po cizím majetku činí nejvíce neznabohů. —

Blahoslavení pokojní, nebo oni synové Boží slouti budou. Pokojní čili smířliví jsou, kdož odstraňují, co by pokoj rušilo, a vše činí, co pokoj podporuje. Příklad dal nám sám Kristus Pán, jenž sluje u Isai 9, 6. knížetem pokoje. Šířeji dají se slova ta vyložiti o pokoji se sebou samým, s bližním a s Bohem. — Pán slibuje pokojným, že syny Božími slouti budou, t. j. budou úžeji s Bohem spojeni (syni), jenž sluje Bohem pokoje (Řím. 15, 33; I. Kor. 15, 49); budou míti vyšší stupeň blaženosti. — Rozdíl mezi tichými a pokojnými jeví se v tom, že tiší více trpně, pokojní však i činně se chovají, a proto tito větší odměny dojdou. Nejvyššího stupně ctnosti však dosáhnou ti, které Pán na osmém místě blahoslaví, řka: Blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost, nebo jejich jest království nebeské. Blahoslavení jste, když vám zlořečiti a protivenství činiti a lhouce všecko zlé o vás mluviti budou pro mne. Radujte se a veselte se, nebo odplata vaše hojná jest v nebesích. Jen ten, kdo všechny ctnosti posud vypočítané koná, hotov jest pro spravedlnost trpěti. Židé domnívali se, že Messiáš zemi židům za podnož položí, ale Pán naopak dí, že učeníci jeho protivenství trpěti budou: pro vyznávání víry v Krista, pro zachovávání Božích přikázání, pro snahu po dokonalosti křesťanské (2. Tim. 3, 12.). Za to přislibuje Pán království nebeské. — Trojím způsobem bude svět stoupence Kristovy stíhati: zlořečením (hanou, pomluvou), protivenstvím (násilím) a konečně vyhlašováním křesťanů za zločince, a to vše činiti bude svět z nenávisti ke Kristu. Blahoslavenství Páně posilují a útěchou naplňují i v útrapách. — Tuto myšlenku vyjadřuje *antifona k obětování:* »Duše spravedlivých jsou v ruce Boží, a nedotkne se jich muka zloby: zdají se očím nemoudrých umírati, ale oni jsou v pokoji.«

Oběť eucharistická, dí *sekreta*, poctu vzdává Bohu, ctí Svaté a spásu přináší lidem. Zní: »Obětujeme Tobě, ó Pane, dary nábožnosti své, kteréž nechať Tobě pro úctu, již všem sprave-

dlivým vzdáváme, jsou příjemny, a nám Tvým smilováním ku spasení slouží.«

Antifona k přijímání připomíná poslední tří blahoslavenství na důkaz, že všechny Pánem velebené ctnosti potravu čerpají z eucharistie. Zní: »Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou: blahoslavení pokojní, neboť synové Boží slouti budou: blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost, neboť jejich jest království nebeské.«

V modlitbě po přijímání prosí církev, aby slavnost všech Svatých k tomu přispěla, aby věřící Svaté ctili, a aby jim toto uctívání bylo k prospěchu. Zní: »Dejž, prosíme, ó Pane, věrnému lidu, aby se z uctívání všech Svatých vždycky radoval, a jejich ustavičným orodováním byl chráněn.«

§ 183. Památka všech věrných zemřelých.

Víra nás učí, že jest očistec, t. j. místo, kde trpí duše časné tresty za hříchy, za které v tomto životě dosti neučinily,[1]) a pak, že můžeme duším v očistci pomáhati,[2]) hlavně obětí mše sv., která jest především obětí smírnou, modlitbami, almužnou, postem a přivlastňováním odpustků.[3]) — Proto také církev svatá vždy byla zemřelých pamětliva. Při mši sv. četla se po pozdvihování jména zemřelých z dyptich a všem v Kristu odpočívajícím vyprošovala církev podílu v užitcích oběti Kristovy; za zemřelé se mše sv. obětovala hlavně v den úmrtí (dies obitus vel depositionis), pak dne 3., 7. a 30. po smrti a konečně ve výroční den úmrtí zemřelého.[4]) Církev zavázala též zákonem biskupy, faráře, aby onino za živé a zemřelé celé diecése, tito pak za živé a zemřelé farníky mši sv. na neděle a svátky obětovali. — Mimo mši sv. nařizovala církev též modliti se církevní hodinky za zemřelé (officium defunctorum). Apoštolské konstituce nařizují, aby se 3., 9. a 40. den úmrtí slavil žalmy, čteními a modlitbou. —

V prvních dobách středověku modlívali se vždy prvního dne v měsíci a také jindy vedle denního officia hodinky za zemřelé. — O společných modlitbách za zemřelé mluví sv. Augustin v »Sermo de cura agenda pro mortuis«. — Sv. Řehoř Nyss. vypravuje, že při pohřbu sestry sv. Basilia, sv. Makriny, po celou noc zpívány byly žalmy.[5])

Z modliteb, užívaných při smrti věřících, a z hodinek za zemřelé brali si malíři motivy k obrazům, jež spatřujeme v ka-

---

[1]) Professio Pii IV., Conc. Flor. (Decr. Unionis), Trid. (Sess. XXV. decr. de purg.) — II. Mach 12, 43 a n.; I. Cor. 3, 11 a n. — Liturgie a nesčetné výroky sv. Otců. — [2]) Cf. Trid. Sess. VI. can. 30. — [3]) Viz: Die Ablässe von Beringer, kde se obšírně o odpustcích pojednává a uvádějí se bratrstva, založená k potěše duší v očistci a pak různé modlitby, obdařené odpustky, jež se mohou duším v očistci přivlastniti. — [4]) Viz: Schüch, Pastoraltheologie 1905, str. 556 a n. — [5]) In vita Macrinae. Migne P. Gr. XLVI, 991.

takombách: Nanebevzetí Eliášovo, Noe v arše, Job (čtení), obět Abrahamova, průchod červeným mořem.[1])

Ve středověku konečně zaveden byl nejen svátek věrných dušiček, nýbrž věnován byl též každý pondělek a každý první den v měsíci památce duší v očistci, a sloužily se toho dne mše sv. za duše v očistci a říkaly se za ně hodinky za zemřelé. Ještě dnes nařizují specielní rubriky hodinek za zemřelé, že se mají tyto recitovati každého prvního dne v měsíci, kromě doby velikonoční, který není dies impeditus, a pak každý pondělek doby adventní a postní, nepřipadá-li na něj slavnost 9 čtení. Ale od doby Pia V. tato povinnost neváže všechny duchovní mající vyšší svěcení; tito jsou zavázáni toliko na den všech věrných dušiček k modlitbě hodinek za zemřelé. Jest tedy den všech věrných dušiček nyní jediným dnem, kdy všichni klerici s vyššími svěceními jsou zavázáni modliti se hodinky za zemřelé a ačkoliv nemusí kněží tohoto dne i mši sv. za duše v očistci obětovati, přece církev si přeje, aby sloužili aspoň za zemřelé, pokud to duchovní správa připouští. Podnět slaviti zvláštní památku všech věrných dušiček hned po všech Svatých, tedy dne 2. listopadu, a připadne-li tento na neděli, tedy dne 3. listopadu, dal opat Odillo svým nařízením, t. zv. Statutum s. Odillonis pro defunctis r. 998. Tam se totiž nařizuje, aby se vyzvánělo ve všech klášteřích kluňacenských dne 1. listopadu po nešporách za zemřelé a církevní hodinky za zemřelé se odříkávaly, a pak aby následujícího dne všichni řeholní kněží mši sv. obětovali za pokoj všech věrných zemřelých. Příkladu tohoto následovaly nejprvé některé jiné řády, jako na příklad benediktini, kartusiani a j.[2])

Co se týká světského kléru, zdá se, že památka věrných dušiček počala se nejprvé slaviti v diecési lutyšské, kde ji zavedl biskup Notger († 1008.); svátek tento uvádí se též v martyrologiu Besançonském (mezi r. 1053-66.) — V římských Ordines připomíná se svátek nejprvé ve XIV. století (XIV. Ordo).

V Miláně zavedl památku věrných zemřelých (commemoratio omnium Fidelium) již biskup Otricus (1120.—1125.), ale určil pro ni den následující po zasvěcení kathedrálního chrámu, totiž den 15. října Toto zařízení zůstalo v platnosti až do doby sv. Karla Boromejského, jenž v r. 1582 přijal den, jenž se slavil v církvi římské.[3])

---

[1]) Liell, Die Darstellungen der allerseligsten Jungfrau Maria, 1887, str. 141. — [2]) Consuet. Farf., ed. Albers p. 124; consuetud. Cart., Guigo († 1137) c. 11.; Migne 153, 655. — [3]) Kellner, Heortologie, l. c. § 32. — Řekové slaví památku všech věrných dušiček v sobotu před první nedělí po devítníku, která se u nich nazývá κυριακὴ τῆς ἀποκρεω, poněvadž jest poslední den před postem, kdy tedy naposledy se smí jísti maso (chorv. mesopust). — „V sobotu před nedělí τῆς ἀπόκρεω konáme památku všech zemřelých pravověrných křesťanů, otců a bratří našich“ (Triodium); podobně konají se modlitby za zemřelé v sobotu před sv. Duchem (Gueranger, l. c. 15, 110).

§ 184. Mše na den všech věrných zemřelých.[1])

Slova žalmu 64. v *introitu* vyjadřují touhu duší v očistci, vzdávati Bohu chválu na nebeském Sionu a přinášeti mu obět díků, jakáž se sluší. A proto kéž Bůh, jenž všechny lidi pro nebe určil, a na jehož milost všichni jsou odkázáni, vyslyší brzy věrné zemřelé a připustí je do nebe! Introit zní:

»Odpočinutí věčné dejž jim, Pane, a světlo věčné ať jim svítí. Tobě přísluší chvála, ó Bože na Sionu: a Tobě se splní slib v Jerusalemě: vyslyš modlitbu mou, k Tobě všeliké tělo přichází. Odpočinutí věčné dejž jim, Pane, a světlo věčné ať jim svítí.«

V kollektě vyprošuje církev zemřelým na Kristu Pánu odpuštění vin za hříchy, připomínajíc mu, že je jejich Stvořitelem a Vykupitelem. Zní: »Ó Bože, všech věrných Stvořiteli a Vykupiteli, duším služebníků a služebnic Svých odpuštění všech hříchů rač dáti, aby prominutí, kterého vždycky žádali, pokornými prosbami dojíti mohly.«

Epištola (I. Kor. 15, 51—57.) pojednává o vzkříšení těl lidských. — Apoštol zvěstuje Korintským tajemství, jehož se sám jenom ze zvláštního zjevení od Pána dověděl, že všichni lidé sice zemrou, ale ne všichni účastni budou oslaveného proměnění. — Vzkříšení samo stane se najednou a v okamžení ku poslednímu zavznění trouby, poněvadž i jiné události při zvuku trouby se díti budou (I. Thes. 4, 15; Mat. 24, 31.). K tomu pak zvuku poslednímu vstanou mrtví neporušitelni, a ti, kdož tenkráte živi budou, budou proměněni. — Že pak proměnění to státi se musí, pochází odtud, že musí tělo porušitelné obléci neporušitelnost a tělo smrtelné obléci nesmrtelnost,[2]) poněvadž by jinak nemohlo okoušeti věčné slávy. — Unesen myšlenkou na šťastný stav, jenž kdysi nastane, volá apoštol vítězoslavně: »Tehdy se naplní řeč, která psána jest: *Pohlcena jest smrt ve vítězství*, t. j. smrt bude zcela zmařena, tak že nad ní vítězství se dosáhne (Isai. 25, 8.). Ještě jiná místa z Písma sv. uvádí Pavel, aby vyjádřil svou radost, a dí: »Kde jest, ó smrti, vítězství tvé? Kde jest, ó smrti, osten tvůj?« (Os. 13, 14.) Ostnem rozumí osten, jímž smrt usmrcuje. — Slova Pavlova od té doby útěchy dodávala svatým a světicím, kdykoliv pro Boha měli umírati nebo trpěti. Ke konci zmiňuje se ještě apoštol, na čem se jistota vítězství zakládá. Ostnem smrti, dí, jest hřích, poněvadž hříchem vešla smrt na svět, nejsouc leč pokutou za hřích. Zákon Starý, jako vůbec každý zákon probouzel jen vědomí hříchu, ale skrze Ježíše Krista dal nám Bůh vítězství nad smrtí. — Smrtí svou Kristus hřích vyhladil a tím smrt přemohl a dal nám moc hříchu se uvarovati. —

[1]) Výklad církevních hodinek viz: Časopis katol. duchovenstva, 1906: „Obřady pohřební“, napsal dr. J. Kupka. — [2]) Těla nikdy ničeho trpěti nebudou a nebudou umírati.

Graduale obsahuje opět přímluvu za zemřelé. Slovy ž. 111, 7. velebí církev duše i v plamenech očistcových, poněvadž má jistotu, že jména jejich jsou napsána v knize života a jistě přijdou do nebe. Aby pak brzy se do nebe dostaly, za to modlí se *v traktu.*

Graduale zní: »Odpočinutí věčné dejž jim, ó Pane, a světlo věčné ať jim svítí. (Ž. 111.) V paměti věčné bude spravedlivý, pověsti zlé báti se nebude.«

Traktus zní: »Zprostiž, ó Pane, duše všech věrných zemřelých všech vazeb hříchů: a milostí Tvou nechať uniknou soudu pomsty a blaženosti světla věčného požívají.«

Pak následuje *sekvence* »Dies irae«.

Dies irae zaujímá co do ceny umělecké první místo mezi všemi sequencemi. Všickni kritikové v tom se shodují, že tento hymnus jest vrcholem všeho, co lidský duch v tomto oboru poesie kdy vytvořil; jest zajisté dílo toto obsahem i formou v pravdě umělecké. Hrůzy všeobecného soudu, před nímž rozplynou se v niveč marnosti tohoto světa, líčí básník způsobem tak úchvatným, hrůzyplným a při tom tak velebným, že duše již napřed pociťuje všechny dojmy, které jedenkráte při pohledu na Soudce nitro naše budou prochvívati.

Mluva básníkova jest jednoduchá, úsečná, názorná, vynikajíc poetickým vzletem; jednotlivá slova dopadají jako rachot hromu. Myšlenky plynou sice klidně jako tichý běh veletoku, ale silou svou unášejí všechny mohutnosti čtenářovy. Za autora »Dies irae« považuje se nyní skoro všeobecně Tomáš z Celana, nazývaný tak od rodného svého městečka; přijat byl od samého sv. Františka r. 1213 do řádu a napsal též z rozkazu papeže Řehoře IX. životopis jeho; zemřel r. 1255. Dle svědectví Bartoloměje Pisánského měla sequence »Dies irae« nynější místo v mešní liturgii při zádušní mši sv. již ve XIV. století; v Německu, Francii setkáváme se s ní v některých missálech teprve v XV. století, až ji konečně Pius V. (1570.) pojal do svého missálu a všeobecně předepsal.

Hymnus zní:

Hněvu den kdys ohně silou
v popel změní zemi milou,
jak dí David se Sibyllou.

Jaká hrůza všecko schvátí,
až se bude soudce bráti,
všecko přísně počítati.

Zavzní trouba hrozných tonů
nade hroby millionů,
zvouc vše před trůn v dobu onu.

Smrt i tvorstvo ztrne v žase,
že, kdo mrtvý, vstává zase,
Soudci svému zpovídá se.

Kniha bude přinesena,
v níž vše díla obsažena,
jejich cena posouzena.

Na soudě když soudce stane,
vše, co skryto, zjevno vzplane,
bez trestu nic nezůstane.

Jak se budu bědná hájit,
zastánce kde mohu najít,
má-li se i ctnostný tajit?

Králi hrozné velebnosti,
jenž vše spasíš z útrpnosti,
spas mne, Zdroji laskavosti!

Rozpomeň se, Jesu milý,
pro mne že tvé cesty byly;
neodsuď mne v onu chvíli!

Hledal jsi mne do umdlení,
podstoupil jsi umučení,
kéž tvá práce marna není.

Soudce přísný, spravedlivý,
pro můj pláč a nářek tklivý
buď mi v ten den milostivý!

Vzlykám pod tíží svých činů,
zardívám se pro svou vinu,
Bože, dej, ať nezahynu!

Marie jsi slyšel lkání,
lotrovo jsi splnil přání,
mně jsi slíbil slitování.

Prosby moje neobstojí,
ty však nedej, lásky zdroji,
bych plál věčně v pekla znoji.

Mezi ovcemi nechť stanu,
odděliž mne od beranů,
na pravou mne postav stranu.

Odsoudě pak zlořečené,
v krutý oheň zavržené,
přičti mne v své vyvolené.

Srdce prosbou zachvívá se,
strachem v popel rozpadá se,
tvojí péči oddává se.

Pln je pláče den a strachu,
kdy se zvedne člověk z prachu,
by byl souzen spravedlivě.

Šetř ho, Bože milostivě!
dobrý pane Ježíši,
dej jim (mu) pokoj nejtišší. Amen!

Evangelium (Jan 5,25.—29.) jedná o dvojím vzkříšení. Nejprve mluví o vzkříšení duchovně mrtvých — pohanů a židů za jeho doby. Pán Ježíš přišel, aby je probudil vírou k životu nadpřirozenému. — »Přichází hodina a nyní jest . . .« — Obrazem tohoto probuzení duševního bylo vzkříšení k životu tělesnému, jež Pán vykonal na dceři Jairově, na mládenci Naimském a později na Lazarovi. Ale kterak ožijí k životu nadpřirozenému, jsouce mrtví? Pán má v sobě zdroj a pramen života, jejž přijal od Otce, kdežto tvorové mají život jak tělesný tak duchovní od Krista. — Proto také jedině Kristu přísluší právo rozsuzovati, ustanovovati, kdo žíti má a nemá, jemu jedině přísluší o tom soud. Soud jento však vykonává Pán jako Syn člověka t. j. jako Vykupitel, poněvadž patří k dílu spásy. Soud tento vykonává Pán Ježíš zde na světě, rozdávaje různě míru milostí Božích, ale vykoná jedenkráte způsobem slavným a veřejným v soudný den (. . všickni, kteří v hrobích jsou, uslyší hlas Syna Božího . . a to spravedlivě, neboť, kteří dobře činili, půjdou na vzkříšení života, kteří pak zle činili, dojdou věčného odsouzení — Z posledních slov Páně zároveň vysvítá, že osud vzkříšení záviseti bude nejen od víry, nýbrž i od skutků.

Antifona k obětování zní: »Pane Ježíši Kriste, Králi slávy, vysvoboď duše všech věrných zemřelých od muk pekelných a od hlubiny propasti: vysvoboď je z jícnu lva, aby jich peklo nepohltilo, aby v temnost neupadly; ale ať vůdce svatý Michael uvede je k blaženému světlu, které's druhdy Abrahamovi přislíbil a potomkům jeho ℣. Oběti a modlitby chvály přinášíme Tobě, ó Pane; přijmiž je za duše, jejichž památku dnes konáme; dejž jim, ó Pane, ze smrti vejíti do života, který jsi druhdy Abrahamovi přislíbil a potomkům jeho.«

Offertorium zádušní mše zasluhuje zvláštní pozornosti, a to nejen proto, že si zachovalo původní formu, skládajíc se z antifony a verše, nýbrž především pro některé výrazy a rčení, jež vykladatelům mše sv. působí nesnáze.

Theologové ve výkladě jeho neshodují se a snaží se různým způsobem je vyložiti. Nejčelnější výklady jsou tyto:

1. Někteří praví, že slova offertoria platí o očistci, který se zde vyrozumívá olovem »infernus«. Očistec značí též »jícen lva«, do jehož chřtánu bývá duše takořka vhozena. Za synonyma dlužno také považovati slova »peklo« a »temnota«, jimiž označuje se očistec jakožto místo temnoty a hrůzy. Muka jejich jsou následky hříchů, smrt nebyla dosud u duší v očistci úplně přemožena, ony posud nedosáhly radosti života věčného a proto modlí se církev: »Dejž jim, Pane, ze smrti vejíti do života.« Slovy »aby neupadly v temnost...«, »aby jich peklo nepohltilo«, prosí prý církev, aby ubohé duše nebyly utrpením stráveny a neupadly (po lidsku řečeno) do temnosti zapomenutí. Tak prý i žalmista Páně, ač o sobě praví (Ž. 68, 3.): »Uvízl jsem v bahně hlubiny — vytrhni mne z bahna, abych neuvízl, t. j. abych nezůstal déle v bahně bídy ponořen.« Archanděl Michael, vůdce vojsk nebeských, jest ochráncem duší v očistci, chrání i mrtvých jejich těl, a jakožto princeps super omnes animas suscipiendas (ant. brev.) a jakožto praepositus paradisi, má uvésti duše z očistce do říše nebeské.

2. Jiný náhled, a jak se zdá, pravděpodobnější jest ten, že církev sv. zde prosí Boha, by duše zemřelých chránil od trestů věčných neboli pekelných. Církev vmýšlí se v této chvíli v okamžik, kdy duše majíc z tohoto světa vykročiti a objeviti se před soudnou stolicí Boží, jest v nebezpečí věčně zahynouti. Církev zpřítomňuje si události, které již minuly, čímž liturgiie nabývá poeticko-dramatického rázu, dostává se jí zvláštní živosti, svěžesti a rozmanitosti: Tímto způsobem lehce si vysvětlíme i veškeré ústroji pohřebních obřadů a modliteb, kde některé modlitby (j. Subvenite; Non intres; Libera me Domine; A porta inferi; Deus cui proprium est etc.) ani jinak vysvětliti se nedají, leč tím, že církev vmýšlí se v dobu smrtelného zápasu nebožtíkova a prosí za jeho ochranu od záhuby věčné. Církev považuje vůbec všechny modlitby a bohoslužebné úkony, které konají se od commendatio animae až po pohřeb, ano až po sedmý, třicátý a výroční den úmrtí a vůbec až po dobu, pokud člověk do nebe nepřijde, za jediný celek; proto jako započala »commendatio animae« v čase přítomném, tak v něm i pokračuje. Ostatně není tento způsob mluvy církevní pouze v liturgii pohřební, nýbrž něco podobného máme i v liturgií doby adventní, vánoční a svatého téhodne. Komu by nebylo známo, kterak církev volá v čas adventní: »Rosu dejte nebesa a mraky dštěte spravedlivého atd. Ó Spasiteli, přijď vykoupit nás. Sešli Be-

ránka, Pane, Vládce země! Vzejde jako slunce Spasitel světa a sestoupí do lůna Panny!«

Sekreta vyjadřuje prosbu, aby Bůh milostivě shlédl na obětní dary, které mu za zemřelé obětujeme a to s ohledem na víru, kterou za živa při svých jednáních projevovali. Zní: »Shlédni milostivě, prosíme, ó Pane, na oběť, kterou Tobě za za duše služebníků a služebnic Tvých přinášíme: abys, kterým jsi zásluhu víry křesťanské popřál, i odměny jim udělil.«

V antifoně k přijímání vyprošujeme opětně duším zemřelých radostí nebeských. Zní: »Světlo věčné ať jim svítí, ó Pane, s Tvými svatými na věky; neboť Ty dobrotivý jsi ℣. Odpočinutí věčné, dejž jim, ó Pane, a světlo věčné ať jim svítí s Tvými svatými na věky, neboť Ty dobrotivý jsi.«

V modlitbě po přijímání pokračuje církev v přímluvě za zemřelé. Zní: »Nechať modlitba prosících, žádáme Tě, ó Pane, duším služebníků a služebnic Tvých prospěje: abys je i ode hříchů zprostil a vykoupení Svého účastnými učinil.«

Po mši sv. následuje ještě tak zv. absoluce, a pak koná se v našich krajinách průvod na hřbitov.

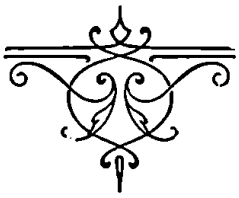

OBSAH.

Strana

Předmluva 5

DÍL I.

A) O církevním roce vůbec.

§ 1. Posvátní dnové 7
§ 2. Co jest církevní rok? 8
§ 3. Církevní rok a pastýřský úřad církve sv. 13
§ 4. Vývoj církevního roku 15
§ 5. Rozdělení církevního roku . . . 19
§ 6. O křesťanském témdni . 22
§ 7. O neděli 23

O feriích.

§ 8. O feriích vůbec . 25
§ 9. O feriích postních . 26
§ 10. Čtvero suchých dnů 28
§ 11. Vigilie 31
§ 12. Význam vigilie 34
§ 13. Oktávy . . 35

DÍL II.

B) O jednotlivých částech církevního roku.

ODSTAVEC I. DOBA VÁNOČNÍ.

§ 14. Význam doby vánoční 37

Článek I. Advent.

§ 15. Dějiny adventu 37
§ 16. Význam adventu 39
§ 17. Liturgie adventu 43
§ 18. První neděle adventní 45
A) Církevní hodinky na I. neděli adventní 46
B) Mešní formulář první neděle adventní 48
§ 19. Rorate 53
§ 20. Druhá neděle adventní 54
A) Církevní hodinky 54
B) Mše na II. neděli adventní 55
§ 21. Třetí neděle adventní 60
Mešní formulář třetí neděle adventní 68
§ 22. Suché dni v době adventní 65
§ 23. Čtvrtá neděle adventní 67
Mešní formulář čtvrté neděle adventní 68
§ 24. Svatvečer Božího narození 72

Článek II. Slavnost Narození Páně.

Strana
§ 25. O původu slavnosti Narození Páně 73
§ 26. Význam vánočního Božího Hodu 76

Liturgie vánočního Hodu Božího.

§ 27. Církevní hodinky 76
§ 28. Mše na Hod Boží vánoční 80
§ 29. Přídavek: O jesličkách a vánočním stromku 90

Článek III. Pohodí doby vánoční.

§ 30. Oktáv slavnosti vánoční 92
§ 31. Svátek sv. Štěpána 94
§ 32. Svátek sv. Jana evangelisty . . 97
§ 33. Svátek mláďátek 99
§ 34. Neděle mezi oktávem Narození Páně . . . 100
§ 35. Slavnost Obřezání Páně 103

Článek IV. Slavnost Zjevení Páně.

§ 36. Význam slavnosti Zjevení Páně 106
§ 37. Církevní hodinky vigilie Zjevení Páně 108
§ 38. Svěcení vody tříkrálové 109
§ 39. Církevní hodinky slavnosti Zjevení Páně . 112
§ 40. Mše na slavnost Zjevení Páně 115
§ 41. Pohodí slavnosti Zjevení Páně 119
§ 42. První neděle po Zjevení Páně . . . 120
§ 43. Druhá neděle po Zjevení Páně 124
§ 44. Slavnost Jména Ježíš 127

Článek V. Závěrečné slavnosti doby vánoční.

§ 45. Slavnost sv. rodiny 130
§ 46. Slavnost Očišťování Panny Marie 135
§ 47. Význam slavnosti Očišťování Panny Marie 137
§ 48. Církevní hodinky na slavnost Očišťování Panny Marie . 138
§ 49. Svěcení svící 139
§ 50. Mše sv. na slavnost Očišťování Panny Marie . . . 140

Článek VI. Neděle 3.—6. po Zjevení Páně.

§ 51. Třetí neděle po Zjevení Páně 142
§ 52. Čtvrtá neděle po Zjevení Páně 148
§ 53. Pátá neděle po Zjevení Páně 151
§ 54. Šestá neděle po Zjevení Páně 155

ODSTAVEC II. DOBA VELIKONOČNÍ.

§ 55. Význam doby velikonoční 159
§ 56. O předhodí velikonočním 159

O vzdálenějším předhodí slavnosti velikonoční.

§ 57. Doba devítníková 160
§ 58. Význam doby devítníkové 161
§ 59. Septuagesima čili neděle devítník 163
§ 60. Sexagesima čili neděle první po devítníku . . . 170
§ 61. Quinquagesima čili neděle druhá po devítníku 176

O bližším předhodí slavnosti velikonoční.

§ 62. Dějiny čtyřicetidenního postu . . . 181
§ 63. Význam čtyřicetidenního postu 180
§ 64. Čtyřicetidenní půst a tak zv. „stationes“ 188
§ 65. Svátky v postní době 189

Dějiny kázně kajícnické v církvi římské.

§ 66. O kajícnické kázni v době nejstarší 190
§ 67. O kajícnické kázni ve středověku 194

Strana
§ 68. Popeleční středa 197
§ 69. První neděle postní čili „černá“ 201
§ 70. Čtvero suchých dnů v době svatopostní 208
§ 71. Druhá neděle postní 209
§ 72. Třetí neděle postní 213
§ 73. Čtvrtá neděle postní 220
§ 74. O katechumenátě ve staré církvi 225

DOBA PAŠIJOVÁ.

§ 75. Týden pašijový 236
§ 76. Neděle pašijová 238
§ 77. Svátek sedmibolestné Panny Marie 244
§ 78. Svatý týden 247
§ 79. Neděle Květná 250
§ 80. Svěcení ratolestí na neděli Květnou 253
§ 81. Mešní formulář na neděli Květnou 258
82. Svaté třídenní 261
§ 83. Zelený čtvrtek 263
§ 84. Církevní hodinky Zeleného čtvrtku 264
§ 85. Mše Zeleného čtvrtku 271
§ 86. Obřady zvláštní Zeleného čtvrtku: Průvod, obnažování oltářů, svěcení olejů, umývání nohou 273
§ 87. Usmíření hříšníků na Zelený čtvrtek 277

Veliký pátek.

§ 88. Dějiny Velikého pátku 279
§ 89. Názvy Velikého pátku 279

Bohoslužba Velikého pátku.

§ 90. Církevní hodinky 280
§ 91. Bohoslužebné obřady Velikého pátku 286
Průvod a mše předsvěcených chlebů 290
§ 92. O Božím hrobě 292
§ 93. Bílá sobota 293

Bohoslužba Bílé soboty.

§ 94. Církevní hodinky Bílé soboty 294
§ 95. Obřady na Bílou sobotu 298

Slavný Hod Boží velikonoční.

§ 96. Význam slavnosti velikonoční 310
§ 97. Dějiny velikonocí 313
§ 98. Názvy Hodu Božího velikonočního 316
§ 99. Církevní hodinky na Boží Hod velikonoční 317
§ 100. Mše na Hod Boží velikonoční 317
§ 101. Nešpory na Hod Boží velikonoční 326
§ 102. Velikonoční týden 329
§ 103. Mše na pondělí velikonoční 330
§ 104. Sobota po velikonoci 333
§ 105. Svěcení „Beránků“ 333
§ 106. Pascha annotinum 335
§ 107. **Doba po velikonoci** 335
§ 108. Neděle Bílá 338
§ 109. Druhá neděle po velikonoci 342
§ 110. Třetí neděle po velikonoci 348
§ 111. Čtvrtá neděle po velikonoci 352
§ 112. Pátá neděle po velikonoci 356
§ 113. O prosebných průvodech na sv. Marka a o křížových dnech 359
§ 114. Slavnost Nanebevstoupení Páně 362
A) Církevní hodinky 364
B) Mešní formulář 367
§ 115. Šestá neděle po velikonoci 368

DÍL III.

DOBA SVATODUŠNÍ.

Strana
§ 116. Slavnost svatodušní 373
§ 117. Děj seslání Ducha svatého 374
§ 118. Význam slavnosti svatodušní 377
§ 119. Církevní hodinky na Hod Boží svatodušní 380
§ 120. Mše na Hod Boží svatodušní 383
§ 121. Pondělí svatodušní 383

ODSTAVEC III. DOBA PO SVATÉM DUCHU.

§ 122. Doba po sv. Duchu 389
§ 123. První neděle po sv. Duchu 389
§ 124. Slavnost Nejsv. Trojice 389
A) Předmět slavnosti 390
B) Církevní hodinky 392
C) Mešní formulář 394

O slavnosti Božího Těla.

§ 125. Předmět slavnosti Božího Těla 396
§ 126. Dějiny slavnosti Božího Těla 399
§ 127. Průvod Božího Těla 401
§ 128. Církevní hodinky na slavnost Božího Těla 403
§ 129. Mše sv. na slavnost Božího Těla 409
§ 130. Druhá neděle po sv. Duchu 412
§ 131. Slavnost Nejsvětějšího Srdce Páně 414
§ 132. Církevní hodinky na slavnost Nejsv. Srdce Páně 422
§ 133. Mše na slavnost Nejsv. Srdce Páně 424
§ 134. Třetí neděle po sv. Duchu 426
§ 135. Čtvrtá neděle po sv. Duchu 429
§ 136. Pátá neděle po sv. Duchu 434
§ 137. Šestá neděle po sv. Duchu 437
§ 138. Sedmá neděle po sv. Duchu 441
§ 139. Osmá neděle po sv. Duchu 444
§ 140. Devátá neděle po sv. Duchu 448
§ 141. Desátá neděle po sv. Duchu 451
§ 142. Jedenáctá neděle po sv. Duchu 456
§ 143. Dvanáctá neděle po sv. Duchu 461
§ 144. Třináctá neděle po sv. Duchu 466
§ 145. Čtrnáctá neděle po sv. Duchu 470
§ 146. Patnáctá neděle po sv. Duchu 475
§ 147. Šestnáctá neděle po sv. Duchu 478
§ 148. Sedmnáctá neděle po sv. Duchu 482
§ 149. Osmnáctá neděle po sv. Duchu 485
§ 150. Devatenáctá neděle po sv. Duchu 489
§ 151. Dvacátá neděle po sv. Duchu 493
§ 152. Dvacátá první neděle po sv. Duchu 495
§ 153. Dvacátá druhá neděle po sv. Duchu 499
§ 154. Dvacátá třetí neděle po sv. Duchu 503
§ 155. Dvacátá čtvrtá neděle po sv. Duchu 507

ODSTAVEC IV.

§ 156. Svátky svatých 511
§ 157. Dějiny svátků svatých 512

Článek I. O svátcích Panny Marie.

§ 158. O úctě k Panně Marii v církvi svaté 516
§ 159. O svátcích Mariánských 518

Svátek Neposkvrněného početí P. Marie.

§ 160. Dějiny svátku Neposkvrněného početí Panny Marie 520

Strana
§ 161. Církevní hodinky na slavnost Neposkvrněného početí P. Marie . . 523
§ 162. Mše na svátek Neposkvrněného početí P. Marie . . . 530
§ 163. Slavnost Zvěstování P. Marie 532
§ 164. Církevní hodinky na slavnost Zvěstování P. Marie 533
§ 165. Mše na slavnost Zvěstování P. Marie 533
§ 166. Slavnost Nanebevzetí P. Marie 539
§ 167. Výklad liturgických formulářů na svátek Nanebevzetí P. Marie . . 544
§ 168. Svátek Narození P. Marie 547
§ 169. Svátek Jména P. Marie 550
§ 170. Slavnost P. Marie Růžencové 552

Článek II.

§ 171. Svátek sv. Josefa 557
§ 172. Svátky svatých apoštolů 564
§ 173. Slavnost svatých apoštolů Petra a Pavla 565
§ 174. Církevní hodinky na slavnost sv. apoštolů Petra a Pavla . 567
§ 175. Mše na slavnost sv. apoštolů Petra a Pavla 569
§ 176. Svátek sv. Jana Nepomuckého 572
§ 177. Svátek sv. Cyrilla a Metoděje 577
§ 178. Svátek svatého Václava 583
§ 179. Slavnost posvěcení chrámu Páně 587
§ 180. Slavnost všech svatých 593
§ 181. Církevní hodinky na svátek všech svatých 595
§ 182. Mše na svátek všech svatých 596
§ 183. Památka všech věrných zemřelých 601
§ 184. Mše na den všech věrných zemřelých 603

REJSTŘÍK OSOB A VĚCÍ.

Acta martyrum 514.
Acta proconsularia 514.
Advent 37, dějiny 37, v církvi řecké 38, neděle čtyři 39, v čem záležel 39, význam 39, objektivní 39, subjektivní 40—41, trojí příchod Páně 42, liturgie 43, vnější obyčeje a ustanovení 43, 44. 45.
Aeterne rex altissimae 365.
Agnus Dei 333.
Alacoque Markéta 416, 420.
Amberger o adventě 42.
Anni circulus 21.
Augustin svatý 7, výklad evangelia na slavnost Božího Těla 408.
Auctor beate saeculi 422.
Aurora coelum purpurat 336.
Basilicarius 325.
Bernard sv., řeč o Srdci Páně 423.
Bílá neděle 337 n.
Blahoslavenství 598.
Bližní, kdo jest 464.
Boj proti zlému, jak třeba vésti (epišt.) 496.
Boj těla proti duchu (Ep. na XIV. neděli po sv. Duchu) 471.
Boží hrob 292.
Boží Tělo, slavnost 396, předmět slavnosti 396, dějiny 399, původ 401, církevní hodinky 403.
Bohoslužba Velikého pátku 280, Bílé soboty 294.
Bratrstva růžencová 553.
Buď, květe mučeníků, ctěn, hymn. na Mláďátka 100.
Církevní rok, co jest 8, po stránce vnější 8, ve smyslu objekt. 8, ve smyslu subjekt. 11, rozdíl v názoru o církevním roce u protestantů 13, a pastýřský úřad 13, význam pro kněze a lid 14, jeho vývoj 15, ukončení vývoje jeho 17, jeho rozdělení 19
Clausula festorum 35.
Cor arca legem continens 424.
Croiset S. J. 417.
Cyprian o círk. roce 13.
Cyrill a Metoděj, životopis 577, dějiny úcty 579.
Černá neděle 201.
Dar jazyků při seslání Ducha sv. 375.
Dary tří králů 118 n.
Dekretalie Řehoře IX. 329.
Den sobotní 7, svěcení jeho 7.
Den posvátný 7, u židů 7, pohanů 7, křesťanů 7.
Desátky farisea 454.
Devítidenní pobožnost k Duchu sv. 368.
Devítníková doba 160, význam 161, neděle 163.
Dějiny velikonocí 313.
Dies albae 329.
Dies irae 604.
Dies obitus (depositionis) 601.
Díky Bohu za dobrodiní v Kristu prokázaná 486.
Dippel o neděli III. po sv. Duchu 503.
Dni všední 25, postní 26, původ 26, vývoj 26, 27, praxe mírnější 27.
Doba pašijová 236.
Doba po velikonoci 335, význam její 337.
Duch sv., děj seslání 374; při stvoření světa 378; v církvi 379; v duši jednotlivce 379, působí, že Bůh v duši člověka bydlí a že člověk Boha poznává 384; uděluje pokoj 385; utěšitelem 370; vychází od Otce i Syna 370; vydává svědectví 370; a poměr jeho k světu 353; působení jeho na apoštoly 355.
Duší v očistci památka 601.
Důvěra v Boha 426, 474.
Dvěma pánům sloužiti nelze 472.
Emausy 331.
„En ut superba criminum“ 422.
Exultet na Bílou sobotu 300.
Fariseus a publikán (podobenství) 453.
Falešní proroci 442.
Ferie vůbec 25, původ názvu feria 25; postní 26.
Frant. Sal. sv., zásluhy o úctu k Srdci Páně 416.
Fulbert chartreuský 548.
Fulgentius sv. 393.
Gertruda sv. o Srdci Páně 415, 421.
„Grave nimis“, konstituce Sixta IV. 522.
Guerangér o círk. roce 14; o hodinkách na Boží Tělo 403.
Hanc igitur o velikonocích 325.
Helena sv. 363.
Hlásání slova Božího 175.
Hluchoněmý od Pána uzdraven 458.

Hymnus: Hněvu den 604.
Hodinky temné 281.
Honorius z Autunu 443.
Hrob Boží 292, původ 292, jaké mají býti 293.
Hrob sv. Jana Nep. 574.
Hřiven 10.000 odpustil král služebníku 497.
Hymny: Aj, blankyt úsvitem se rdí 336; Buď, květe mučeníků, ctěn 100; Dnes světlo ozdobné 367; Do sídel nebes přeblažených 581; Chval, Sione, Spasitele 410; Chvalte, ústa, předůstojnou 404; Jazyku, pěj přeslavného 239; Jde prapor Kristův 238; Jejž zem' ctí, hvězdy, oceán 529; Josefe, zdobo-vzácná 561; Josef, jejž myslí radostnou 561; Kde slunce z jitra vychází 79; Králi věčný nad anděly 336; Novými plesy plesejte 324; Ó Jesu, Vykupiteli 77; Ó Jesu, spásy prazdroji 364; Ó Králi říše líbezné 128; Ó milostivý Tvůrce hvězd 46; Ó Světla vlasti ozdobná 581, Ó Tvůrce světa přeblahý 422; Proč, Herode, proč ukrutný 113; Přijď, ó Duše přesvatý 384; Přijď, Stvořiteli Duchu 380; Slunce spásy, Jesu Kriste 202; Slyš, dobrý Tvůrce 201; Slyš, Petře, ty svatý 569; Svatý Václave 585; Třicátým když rokem 240; Tvojí, Josefe, ctí nebes stan 560; Ty, Otče věčné milosti 392; Zdrávas, hvězdo strážná 524.
Improperia na Veliký pátek 288 n.
Invitatorium, význam jeho na I. neděli adventní 46; rorate 53.
„In albis" 329.
Isaiáš (6, 1—12.) 392; (12, 1—6; 26, 1—9) na slavnost Srdce Páně 423, 424.
Jakub apošt. (1, 17—21.) 353.
Jan z Lausenny 400.
Jan XXII. nařídil průvod Božího Těla 401.
Jan evang. svátek 97.
„Jam Christus astra ascenderat" 381.
Jan Nepom. sv. 572, život jeho 572, úcta 574.
Jazyku, pěj přeslavného, hymnus v jitř. hod ned. pašij. 239.
Jazyky ohnivé při seslání Ducha sv.; dar jazyků 375.
Jde prapor Kristův a se stkví, hymn. na neděli pašij. 238.
Jednota a svornost 482.
Jeronym sv. 8.
Jerusalem, pláč Páně nad J. 449.
Jesličky 90.
Jména Ježíš slavnost 127.
Josef sv., dějiny úcty 557.
Jungmann o rodině 130.
Justin mučeník, sv., o katechumenátě 226.
Juliana Kornelionská 399.
Kajícníci 192; stupně: plačící 192, slyšící 192, klečící 192, stojící 193.
Kandace, královna 330.
Kánon zjednal si průchod do liturgie 17.
Katechumenát ve staré církvi 225, počátky 226, rozdělení 227.
Kázeň kajícnická 190, v nejstarší době 190, ve středověku 194.
Kde slunce z jitra vychází, hymnus na vánoce (laudes) 79.
Klaudius de la Kolombiere 416.
Klemens Alex. o církevním roce 13.
Kliment XIII. povolil officium ke cti nejsv. Srdce Páně 417.
Kolombiere 416
Kornelius setník 331.
Kostnický sněm 329.
Královský úředník z Kafarnaum 494.
Kristus vzorem soukromé duchovní správy 347.
Kronika Žitavská 574.
Kvas, obraz hříchu 343.
Křest 3000 lidí na den seslání Ducha sv. 377; na Bílou sobotu 302—307; ve jménu nejsv. Trojice 395.
Křestní voda, svěcení na Bílou sobotu 302.
Kříž Kristův 325.
Křížové dni 359.
Kvartodecimáni 315.
Kvatember 28, původ jeho 28, doby jeho 29, určení doby jeho 29, kdy povstal 29, účel jeho 29, význam jeho 30, v době vánoční 65, v době svatopostní 208.
Květná neděle 250, čelnější názvy 250, význam 251, historický děj 251, svěcení ratolestí 253.
Kupovači a prodavači vyhnáni z chrámu 450.
Lectionarium 507.
Landsberger 416.
Lauda Sion Salvatorem 410.
Láska 369.
Láska Boží k lidem 387.
Láska Ježíše k nám a láska k bližnímu 412; sv. Pavla k Filip. (Epišt.) 500.
Legendy 514.
Letnice, jejich význam 377; po stránce obj. a subj. 380.
Lev I. sv. 342.
Lev sv., řeč o na nebe vstoupení Páně 366.
Lev XIII. o rodině 131; úcta k nejsv. Srdci Páně 418.
Litaniae majores et minores 359; litaniae 359; l. ke všem svatým 361; lit. septifornis 213.
Liturgie mešní v kvatembru 31; hodu vánočního 76; adventu 43; formy její 43.
Luther vzhledem k círk. roku 13.
Maconský sněm 329.
Magdalena z Pazzy 179.
Maria Maggiore 325.
Marie, manželka Honoria 334.
Maria při seslání Ducha sv. 376.
Mariae ad Martyres 330.
„Maličko, a již neuzříte

ime.. " (ev. na III. ned. po velikonoci) 350.
Mathaei ad Merulanas chrám 322.
Malomocných deset uzdraveno 469.
Mamona, užívání statků k bohumilým skutkům 447.
Mamon 473.
Marek sv., průvody 359.
Markéta M. Alacoque 416.
Mechtilda o Srdci Páně 415.
Menologium 520.
Meyenberg o dobrém Pastýři 346.
Mešní formuláře jak povstaly 18.
Melito, biskup Sardesský 314.
Messiáš, čí synem jest 484.
Milodary čili charismata (Epišt. na X. neděli po sv. Duchu) 451.
Mirjam 550.
Missa praesanctificatorum na Veliký pátek 290.
Mláďátka, svátek ml. 99.
Mládenec z Naimu 477.
Moc hříchy odpouštěti 340.
Modlitba, její vlastnosti 357, její potřeba 358; m. farisea a publikána 453.
Moudrost Boží (Řím. 11, 33—36) 394.
Mše předsvěcených chlebů 290.
Naimský mládenec 477.
Na nebe vstoupení Páně 362.
Na nebe vzetí P. Marie 541; dějiny svátku 541 církevní hodinky 545.
Narthex 228.
Napomínání představených církve i laiků (Epišt. na XV. ned. po sv. Duchu) 476.
Nasycení zázračné zástupů 439.
Natalis calicis 399.
Neposkvrněné početí P. Marie 520; církevní hodinky 523; formulář mešní 530.
Narození P. Marie 547; církevní hodinky 548; mešní formulář 548.
Názvy Hodu Božího velikonočního 316.
Neděle 23; pojmenování 23; její význam 23; neděle po sv. Duchu, jejich vzájemný vztah 389.
Nešpory na Hod Boží velikonoční 326.
Nevěra, její trestuhodnost; její pramenem jest zlý život 388.
Nikodem, rozmluva Páně s N. 384.
Notger biskup 602.
Novena k Duchu sv. 368.
Novokřtěnci 387.
Nový zákon dokokonalejší 435.
Obnažování oltářů na Zelený čtvrtek 274.
Obřady na Zelený čtvrtek: průvod 273; bohoslužebné na Veliký pátek 286; na Bílou sobotu 298.
Obřezání Páně 103 n.; mešní formulář 105.
Obyčeje rozličné na Hod Boží velikonoční 318.
Octava infantium 329.
Očistec 601.
Očišťování P. Marie 135; význam slavnosti 137.
Odhalování kříže na Veliký pátek 288.
Odillo 602.
Odpouštěti bližnímu 497; odpouštěti hříchy přináleží P. Ježíši 488.
Offertorium zádušní mše 606.
Officium defunctorum 601, matutinum 8, vespertinum 8.
Oheň, znakem přítomnosti Boží 735.
Ó Jesu, Vykupiteli (hymnus na vánoce) 77.
Ó králi říše líbezné, hymnus na Jméno Ježíš 128.
Oktáv 35, co jest 35, účel ve smyslu subjekt. 35, objekt. 35, odchylka církve východ. 36, slavnosti vánoční 92.
Ó milostivý Tvůrce hvězd, hymn. na I. n. adv. 46.
Opatrnost potřebna 493.
Ordinarium chrámu Rouenského 401.
Ordines Rom.: I. str. 321; XII.—XIV. str. 322.
Osmero blahoslavenství 598.
Ospravedlnění z víry Kristovy (Epišt. na neděli XIII. po sv. Duchu) 467.
Otricus, biskup 602.
Ovoce stromu dobrého a zlého 442.
Pachomius sv. 322.
„Pange lingua" 404.
Paray le Monial 416.
Pascha anastasimon 16.
Pascha annotinum 335.
Passiones 514.
Pastýř dobrý; obrazy v katakombách; ve Starém Zákoně 344.
Pašije na neděli Květnou 259; na Veliký pátek 287; p. doba 236; neděle 238.
Paškál, svěcení 299.
Pátek Veliký 279; dějiny 279; názvy 279.
Pavel sv. (I. Kor. 11.) o nejsv. Svátosti 409.
Pentecoste 373.
Petr (I. 2, 11 - 19.) 350.
Petr apošt., řeč po seslání Ducha sv. 377.
Pius IX., zásluhy o úctu k nejsv. Srdci Páně 417.
Pláč Páně nad Jerusalemem 449.
Podobenství o dobrém pastýři 344.
Podobenství o pozvaných na hostinu 413; o ztracené ovci 427; o správci nevěrném 445; o fariseovi a publikánovi 453; o svatbě kralevice a rouchu svatebním 490; o králi, který odpustil dluh služebníku 497.
Pohodí doby vánoční 92; slavnosti Zjevení Páně 119.
Pokora a důvěra v Boha 426.
Pokora potřebna i spravedlivému 457.
Pondělí svatodušní 387; velikonoční 330.
Popelec, popel. středa 197.
Poslední soud 51.
Posvátní dnové vůbec 6.
Poutnice z Bordeauxu o svěcení ratolestí 253.
Proměna mravní podmínkou účasti ve spáse (Ep.

na VII. ned. po sv. Duchu) 441.
Proroci falešní 442.
Proroctví, čtení na Bílou sobotu 302.
Probodení srdce Páně kopím (Jan 19, 31-35.) 425.
Prosebná neděle 356.
Protestanté, rozdíl v názoru o církevním roce 13.
Průvody prosebné 359; P. na Boží Tělo 401; na Zelený čtvrtek 273; na Veliký pátek 290; na Bílou sobotu 299.
Proč, Herode, proč ukrutný, hymnus na Zj. Páně 113.
Předhodí vánoční 37, velikonoční 159, vzdálenější 160, bližší 181.
Přikázání největší v Zákoně 463; př. nejv. 483.
Přislíbení ustanovení velebné Svátosti 411.
Publikán kající 453. 454.
Půst, dějiny postu čtyřicetidenního 181; trvání postu 40den. 183; způsob půst 40den. zachovávati 184; význam postu 40d. 186.
Pozvaní na hostinu (podobenství) 413; pozvaní nemají hledat prvních míst 481.
Radosti světské jsou pomíjející a promění se v žalost 351.
Raněný mrtvicí uzdraven 487.
Redditio symboli 335.
Reformovaní vzhledem k cír. roku 13.
Rex sempiterne coelitum 336.
Rodina svatá, slavnost 130.
Rok občanský 8.
Rorate 53, jméno 53, mše 54.
Roucho svatební 491.
Roucho sv. Veroniky 325.
Rukopis fuldský 21.
Růže zlatá 225.
Růžencová slavnost 552.
Růženec 553.
Rybolov zázračný 330; r. zázr. (Luk. 5, 1-11) 431.
Řád „Navštívení P. Marie" 416, 417.
Řehoř sv. o na nebe vstoupení Páně 367.
Řehoř Naz., hom. na den nejsv. Trojice 393.
Řehoř Turonský 542.
„Sacris solemniis" 404.
Sakramentář Gelasiův 20.
Sacramentarium Leoniarum 18.
Salutis humanae sator. 364.
Samaritán milosrdný 464.
Schrod o rozdělení círk. roku 21.
Sedmibolestná P. Maria, svátek 244, o původu svátku 247.
Sekvence: Stála matka zarmoucená 245; Victimae paschali 324; Lauda Sion 410; Veni s. Spiritus 384; Dies irae 604.
Septuagesima 163.
Sexagesima 170
Seslání Ducha sv., děj 374, význam 377.
Silvia o slavnosti svatodušní 374.
Skrutinia církve římské 230 n., počet skrutinií 231.
Slavnost posvěcení chrámu Páně 587, dějiny slavnosti 587; význam 588; mše 590.
Slavnost růžencová 552.
Slavnost svatodušní 373; církevní hodinky 381; mše 381.
Slunce spásy, Jesu Kriste, hymnus ke chválám I. neděle post. 202.
Slavnost všech svatých 593, dějiny 593; význam 594, doba slavnosti 594, církevní hodinky 595, mše 596.
Slyš, dobrý Tvůrce světů všech, hymnus na I. n. post. 201.
Sněm basilejský 522.
Sobota Bílá 293.
Sněm karthag., ustanovení o neděli 24; elvírský o postě 27.
Smrt P. Marie, místo úmrtí 541.
Sobota po velikonoci 333.
Spojení člověka s Bohem 396.
Správce nevěrný (podobenství) 445.
Srdce Páně, dějiny slavnosti 414, předmět slavnosti 418, účel slavnosti 419, užitečnost pobožnosti 420, formulář mešní 424; užitečnost pobožnosti k S. P. 420; řeč sv. Bernarda o S. P. 423; probodení S. P. kopím (Jan 19, 31—35) 425; symbol a sídlo lásky Ježíšovy 418.
Stabat mater 245.
Stationes 189.
Štěpán sv., svátek 94.
Strom dobrý a zlý (přirovnání) 442.
Stvoření očekává budoucí slávy (Řím. 8, 18—23) 430.
Svatba kralevice a roucho svatební 490.
Svatební roucho 490.
Svatost života (epišt.) 489.
Summae Parens clementiae 392.
Svátek sedmibolestné P. Marie 244.
Svátky P. Marie 516 n.; Neposkvrn. početí 520; Zvěstování 532; Nanebevzetí 541; Narození 547.
Svátky svatých, dějiny 512; v postní době 189. Svatodušní, doba 373, slavnost 373, pondělí 387.
Svatost, napomenutí ke sv. (I. Petr. 3, 8—15.) 434.
Svatý týden, základní myšlenky 247.
Svaté třídenní 261.
Svěcení ohně na Bílou sobotu 298; vody na vigilii Zjevení Páně 109; původ 109; u Řeků 109; název český 110; svící na hromnice 139; ratolestí na neděli Květnou 253; obřad svěcení rat. 254; olejů na Zelený čtvrtek 275; svíce velikonoční 299; křestní vody na Bílou sobotu 302; beránka velikonočního 325; „Beránků" 333; pokrmů 326; vajec 326; zlaté růže 225.

Sylvestr, pojmenování ferií 26.
Synaxis 36.
Synoda londýnská 521; s. v Sisu o na nebe vzetí P. Marie 542.
Synovství Boží (Epišt. na VIII. ned. po sv Duchu) 444 a n.
Šlakem poražený 487.
Tabenna 322.
Tertullian o slavn. svatodušní 374.
Thalhofer o oběti eucharistické 12, o rozdělení círk. roku 20.
Theodolinda 334.
Theodosiův edikt 329.
Tomáš Aqu., skladatel hodinek na Boží Tělo 400; výklad tajemství o nejsv. Svátosti 406.
Triclinium Leonianum 325.
Triduum sacrum 261.
Třicátým když rokem svatý, hymnus ke chválám n. paš. 240.
Trojice nejsv., dějin. svátku; předmět slavnosti 390; poměr rozumu k tajemství nejsv. Trojice; užitek znalosti tohoto tajemství 391; slavnost 389.
Trullanská synoda (692) 329.
Týden křesťanský 22; svatý 247; velikonoční 328.
Učeníci jdoucí do Emaus 331.
Umrtvování telesných žádostí (Epišt. na IX. ned. po sv. Duchu) 448.
Umývání nohou na Zelený čtvrtek 275.
Urban IV. 400.
Úředníka královského v Karfarnaum syn uzdraven 494.
Usmíření hříšníků na Zel. čtvrtek 277.
Utrpení, jeho význam pro život křesťana 351.
Uvádění křtěnců k papeži na Bílou sobotu 306.
Uzdravení syna úředníka královského 494.
Úcta k P. Marii 516, dějiny 517.
Úslužnost 369.
Václav sv. 583, životopis 583, dějiny úcty 583, mešní formulář 585.
Vánoce, předhodí a pohodí 19;
Vánoční doba vůbec 37; Hod Boží 73; původ jeho 73; čas slavení 75; vyzn. Hodu Božího vánočního 76, církevní hodinky 76—77, mše svaté na H. B. v. 80, stromek 91.
Velikonoce, předhodí a pohodí 20.
Velikonoční doba, význam 159; v. Hod Boží 310; pondělí 330; týden 328.
Veni, Creator Spiritus 380.
Veni, sancte Spiritus 384.
Victimae paschali 324.
Víra a láska potřebny (Ep. na XVI. ned. po sv. D.) 478.
Vodnatelný uzdraven 479.
Vrácení symbola 335.
Všech věrných zemřelých 601.
Význam slavnosti velikonoční 310, v ohledu předmětném 310, podmětném 312.
Vzkříšení duchovní i těles. mrtvých 605; vzkříšení těl (Epišt. na dušičky) 603; dcery Jairovy 505.
Vznešenost úřadu apoštol. (Ep. na XII. ned. po sv. Duchu) 462.
Zahalení sv. kříže, vyzn. jeho 237.
Zákon Nový dokonalejší Starého 436.
Zelený čtvrtek, názvy čelnější 263.
Zjevení Páně, význam slavnosti 106.
Zlatá růže 225.
Zjevení Páně sv. Tomáši 340.
Zoubek Ferdinand 584.
Ztracená ovce, podobenství 427.
Zvěstování P. Marie, dějiny 532, círk. hodinky 533, mešní formulář 535.
Žalm 103. na den Letnic 382.
Život nový v Kristu vyžaduje odříkání se zlého (Ep. na VI. neděli po sv. Duchu) 438.